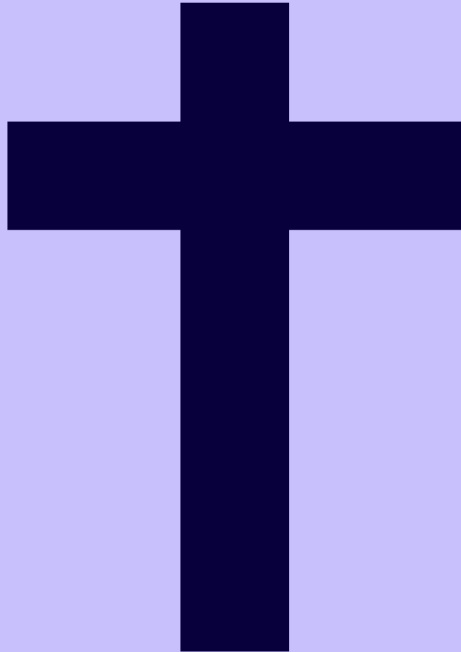

Nukën 'Ibu Diosan
ain unikama 'inan
ain bana

New Testament in Cashibo-Cacataibo
(PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)

**Nukëṇ 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain bana
New Testament in Cashibo-Cacataibo (PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cashibo-Cacataibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cashibo-Cacataibo

cbr

Peru

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cashibo-Cacataibo

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
c8d73d75-386c-5f5e-a601-116dba3dae9b

Contents

Génesis	1
Mateo	74
Marcos	137
Lucas	175
Juan	240
Jesusan Unicaman Ñu 'A	285
Romanos	339
1 Corintios	365
2 Corintios	389
Gálatas	404
Efesios	414
Filipenses	423
Colosenses	429
1 Tesalonicenses	434
2 Tesalonicenses	439
1 Timoteo	442
2 Timoteo	449
Tito	454
Filemón	457
Hebreos	459
Santiago	479
1 Pedro	485
2 Pedro	492
1 Juan	496
2 Juan	502
3 Juan	503
Judas	504
Apocalipsis	506

GÉNESIS

Nukën 'Ibu Diosan kamabi ñu unio bana

¹ Uniotabakin ka Nukën 'Ibu Diosan uniokëxa, naíkamë 'ëo 'imainun me. ² Me uniokëxbi mëníokëmapan 'ain ka kamabi parúmpapa manámi bëánbëankibukë 'iakëxa. Usa "ain ka Nukën 'Ibu Diosan bëru ñunshin baka manámiax shaíkibëkiankëxa.

³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka pëkiti 'ikën. Kiaxa kikëbë ka pëkiakëxa. ⁴ Usai kikëbëa pëkia ka Nukën 'Ibu Diosan pëkikë a upí isakëxa, upí iskin ka bëánkibukë axa amo 'imainun axa pëkikë aribi amo 'imiakëxa, ⁵ usai 'ia ka pëkikë a nètë kakin anëakëxa, anëanan ka bëánkibukë a imë kakin anëakëxa, usakin 'akëbë bëánkionxa pëkarakë ax ka achúshi nètë 'iakëxa.

⁶ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Ka achúshi xabá chairacha an 'umpaxkama énananmiti 'iti 'ikën.

Kikëbëshi ka usai 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Diosan achúshi xabá chaira an bakakama bëarati 'akëxa: 'akëx ka xabá chaira meu panaitsi tikimainun panaitsi axribi manámi bërúakëxa. ⁸ Xabá chaira a ka naí kakin anëakëxa. Usakin 'akë 'ain ka bëánkionxa pëkarakë ax rabë nètë 'iakëxa.

⁹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí meu 'ikë baka ax ka anubia rakátinu timéti 'ikën, me ëski mëratanun.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁰ Axa ëskikë a ka Nukën 'Ibu Diosan me kakin anëakëxa, anëanan ka axa timéax 'ianëmë 'ëosa 'aish rakákë a parúmpapa kakin anëakëxa.

Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí 'ikë isakëxa, ¹¹ isi ka kiakëxa: Me mëüküax ka bëtsi bëtsi chuku kóti 'ikën: axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akamax.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka menuax bëtsi bëtsi xubi 'iruakëxa: 'irui ka xubikama axa ënxëñu 'iti 'imainun ikama axa bimiñu 'i tuati akama. Usai 'iá ka kamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹³ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pëkaratëkënkë ax ka rabë 'imainun achúshi nètë 'iakëxa.

¹⁴⁻¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Naí xabá chaira kuman batsisa anu ka an me pëkatikama 'iti 'ikën, an imë 'ikëbi xabá 'inun nètë 'imikë, ax ka anun nètëkama 'unánti 'ianan, baritiakama 'unánan uisa nètëkama kara 'ia kixun 'unánti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ¹⁶ Nukën 'Ibu Diosan ka an pëkati rabë 'akëxa: 'akin ka chaira an nètën pëkati 'anan an imë pëkati chukúma 'akëxa. 'Anan ka an imë pëkati okin 'ispakamaribi 'akëxa. ¹⁷ Nukën 'Ibu Diosan ka naí xabáchaira kuman batsisa anu an me pëkatikama 'akëxa, ¹⁸ an nètën 'imainun imë pëkati a ka nètë xabábëa imë biranantima okin 'akëxa, usa 'ain ka akamabi Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa. ¹⁹ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pëkaratëkënkë ax ka, rabë 'imainun rabë nètë 'iakëxa.

²⁰ Usakin 'atankëx ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Baka 'ukëmëu ka bëtsi bëtsi ñuina 'aisamaira 'uakamë 'ëoti 'ikën, 'imainun ka me manánmi nuanti pëchiñu ñuinakama uniti 'ikën.

Kikëbë ka usai 'iakëxa. ²¹ Nukën 'Ibu Diosan ka parúmpapanu 'iti ñuina chairabukama uniokëxa, 'imainun ka baka 'ukëmëüküax kaiti 'anubi 'iti 'anan ka ñuina pëchiñukamaribi 'akëxa. Usakin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan upí isakëxa, ²² usakin 'akëxa upí 'ikë iskin ka Diosan an 'akë ñukama upíokin sinánxunkin kakëxa: Parúmpapanu 'ikë ñuinakama tuapati ka 'uakamë 'ëoi ka kait, ñuina pëchiñukamaribi ka tuapati 'itsaira menu 'iti 'ikën.

²³ Usakin 'akë 'ain bëánkionx pëkaratëkënkë ax ka mapai achúshi nètë 'iakëxa.

²⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa: Menu ka bëtsi bëtsi ñuina kaiti 'ikën: a rabukuti 'imainun ka a piti ñuinakama 'imainun a pitima raëkëma ñuinakama, 'imainun men niríkë ñuinakamaribi.

Kikëbë ka usai 'iakëxa.

²⁵ Nukën 'Ibu Diosan ka ënë ñuinakama uniotankëx kamabi upí 'ikë isakëxa.

²⁶ Usa 'ain ka kamabi ñu 'atankëx Nukën 'Ibu Dios ësai kiakëxa: Bëri kananuna nu iskësabi 'itánun uni unioti 'ain. Ax ka bakanu 'ikë ñuinakama 'imainun pëchiñu ñuina 'imainun a piti pitima ñuinakama 'ianan, ñuina raekëma 'imainun men niríkë ñuinakamax ka an bërúankë 'iti 'ikën.

²⁷ Usa 'ain ka uni unioikin Nukën 'Ibu Diosan asábi 'itánun nukëbënë 'imainun xanu uniokëxa,

²⁸ Uniotankëxun ka upíokin sinánxunkin kakëxa: Bakë bëchipati kamina mekama tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain; baka mëu 'ikë ñuinakama 'imainun manan nuánkë pëchiñu ñuinakama, 'imainun axa men niríkë ñuinakama aín 'ibu kamina 'iti 'ain.

²⁹ Usokin pain a ñukama 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Ka is mitsu kana menu kookë ikama ax tuáñu ikama 'imainun, 'ain bimi pitima akamabi 'inanin. Akamax ka mitsun piti 'iti 'ikën.

³⁰ Aínbi kana ñuinakama axa men nikë 'imainun manan 'ikë pëchiñu ñuinakama 'imainun men niríkë ñuina akamabi kana menuax 'irukë in bimikama pinun 'inanin.

Kikëbë ka usai 'iakëxa, ³¹ usokin 'axun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë ñukama upíira upí 'ikë isakëxa. Usaxa bëankionx pëkaratëkënkë ax ka mapai 'imainun achúshi nëtë 'iakëxa.

2

¹ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me, anua 'ikë ñukama këñunbi 'akin kamabi sënëonkëxa. ² Mapai achúshi 'imainun achúshi nëtën ka Nukën 'Ibu Diosan an 'akë ñukama sënëonkëxa, usokin 'atankëx ka tantiakëxa. ³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë nëtë a upíokin sinánxuni a nëtëx ka upíira 'iti 'ikë kiox kiakëxa, a nëtën ka kamabi ñukama uniotankëx tantiakëxa. ⁴ Ënë banax ka usakin ka Nukën 'Ibu Diosan naí 'imainun me uniokëxa kixun ñuikë bana 'ikën.

Uni Edén kakë naësa menu 'ía

Usakin Nukën 'Ibu Diosan naíkamë 'ëo këñun me unioikin sënëonkë 'aínbi ka, ⁵ anu añu ñubi 'aima pain 'iakëxa, añu ñubi ka me mëuküax 'irukëma pain 'iakëxa, uñeribi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ibumiyama pain 'ikën an me chabóti, 'imainun ka an naë mënóti uni 'aima pain 'iakëxa. ⁶ Usa 'aínbi ka menuax mekama chabóti 'umpax shióbuakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mebi unisa 'inun 'atankëxun aín rëkinu rëxúnkakëxa, rëxúnkakëxëshi ka uíni uni 'iakëxa. Usai 'ika uni uniakëxa.

⁸ Usokin 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Edén kakë naësa me, auküaxa bari urukë, anu achúshi naësa okin 'axun anuxun kamabi ñu bëruánti anubi ëankëxa. ⁹ A naësa me anu ka Nukën 'Ibu Diosan bëtsi bëtsi i upíbu 'ixuan aín bimi upíbu pisabi 'inun tuati a koónun 'imiakëxa. Imianan ka naësa me a nëbëtsi a pia uni upíti tsóti 'imainun, a pikin uisa ñux kara upí 'ikë a 'unánan uisa ñux kara 'atima 'ikë a 'unánti aribi kónun 'imiakëxa.

¹⁰ Usa 'ain ka Edén kakë naësa me anuax achúshi baka an naësa a chabóti shióbukë, anuax ka amo rabë 'imainun amorabë 'inun baka saëakëxa. ¹¹ A baka achúshinëx ka Pisón kakin anëké 'iakëxa, an ka Havilá kakë mekama bëararakë 'iakëxa. A menu ka 'itsaira kuri 'iakëxa. ¹² A menu ka kuri upíira 'imainun i bëpín sanuira 'ianan ka ónice kakë maxáribi anu 'iakëxa. ¹³ Bëtsi baka ka Guihón kakin anëké 'iakëxa, an ka Cus kakë me bëararakë 'iakëxa. ¹⁴ Bëtsi baka ka Tigris kakin anëkéribi 'iakëxa, ax ka Asiria amiaxa bari urukë ami kikiani kuankëxa. 'Imainun ka Bëtsi bakaribi ax Éufrate kakë 'iakëxa.

¹⁵ Edén kakë me anu naësa achúshi 'atankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan an uniokë uni kakëxa: ënë bërúanan mënioi kamina ënu tsóti 'ain, ¹⁶ katankëxun ka ësokinribi kakëxa: Min kamina piti 'ain kamabi i bimi naësa ënu 'ikë ënë, ¹⁷ 'ën kana mi kain, anun upí 'imainun 'aisama ñu 'unánti a i ain bimi kamina pitima 'ain. Uisaran karamina a bimi pin a nëtënbi kamina bamakë 'iti 'ain. ¹⁸ Katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: uníxa ashira 'iti ka 'aisama 'ikën. Usa 'ain kana an 'akinti bëtsi 'axúnti 'ain.

¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Diosan menua uniokë ñuinakama 'imainun ñuina pëchiñukama unin anënun uninu uankëxa. A unían anëké 'aish ka kamabi ñuinakama a piti a pitima

'imainun kamabi ñuina pëchiukama 'imainun raëkëmakama anëñu 'iakëxa, ²⁰ anëkëx ka aín anë ax anubi bërúakëxa. Usa 'aínbi ka a ñuinakama achúshinëxi a uni 'akinsama 'iakëxa.

²¹ Usa aín ka Nukën 'Ibu Diosan a uni 'aímai upiti 'uxtanun 'uxmiakëxa, 'uxmikëxa 'aímai upiti uxan ka aín putu achúshi bitankëxun aín naminbi amiribishi bëtacakëxa. ²² A putúbi ka Nukën 'Ibu Diosan achúshi xanu 'inun uniokëxa, uniotankëxun ka a uninu bëakëxa, ²³ bëia isi, ka uni kiakëxa: ¡Ënëx ka 'ën namibi 'anan 'ën xobi 'akë 'ikën! Aín anëx ka xanu 'iti 'ikën, ax ka Diosan unin putúbi bixun 'akë 'ikën. ²⁴ Usa 'ain ka unin aín xanu bikin aín papa aín tita ënti 'ikën, usa 'aish ka a rabëtaxbi achúshi unisashi 'iti 'ikën.

²⁵ Usakin 'akëx ka uni 'imainun xanu chupañuma 'iakëxa, 'aínbi ka usa 'ixunbi a rabëxun rabinti sinánma 'ikën, sinanima ka usabi 'iakëxa.

3

Bëbu 'imainun xanu Diosan kakësabi oi 'isama tani 'itabati 'ucha bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan uniokë bëtsi ñuina raëkëma kamasamaira ka runu 'iakëxa, usa 'ixun ka xanu ñukákëxa:

—¿Asérami kara Diosan i bimi naësa ënu 'ikëkama ënë pixunma anun mi kax? ² Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Bëtsi i bimibi naësanu 'ikë kananuna piti 'ain, ³ 'aínbi kananuna naësa nëbëtsi 'ikë i bimi ashi pitima 'ain. Diosan ka a i bimi pixunma 'anan mëxunma 'anun a pibi isanuna bamati 'ai kixun nu kaxa. ⁴ Kakëxunbi ka runun xanu kakëxa:

—Ama, usama ka kamina bamatima 'ain. ⁵ Diosan ka upíokin 'unánxa uisa nëtën kaina a i bimi pi a nëtënbi kamina mitsux sinánñuira 'ixun uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara upíma 'ikë, aribi 'unáni asaribi 'iti 'ain.

⁶ Usakin kakëxun ka xanun a bimi kuisa, upíira upí 'ikë isakëxa, a piax sinánñuira 'isa iskin ka anun kuëenkin xanun i bimi biakëxa. I bimi bixun kukin, ka aín bënëribi 'inánkëxa. 'Inánkëxun ka anribi piakëxa. ⁷ Pikinshi ka a rabëxunbi chupañuma kananuna 'ai kixun sinánkëxa. Usai 'ikin ka chupañuma 'ixun higo kakë i pëi xëokëxa, xëotankëx ka a rabëtaxbi anun tsitatakiakëxa.

⁸ Usakë a xupibukëbëtan ka bëbu 'imainun xanun Nukën 'Ibu Dios bari kuainakëkëbëa suñu bëkikëbë nitsia kuakëxa, kuati ka uni aín xanubë abákiani kuanx naësanu 'ikë ikama tanain unëakëxa. ⁹ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuëenkin uni kakëxa:

—¿Uinu kaina 'ain? ¹⁰ Kakëxun ka unin kakëxa:

—Mi kana naësa nëbëtsi nitsia kuan, usa 'aish kana chupañuma 'aish rakuëti unëa.

¹¹ Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ñukákëxa:

—¿Uin kara chupañuma kamina aín kixun mi kax? ¿Karamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pikëma 'ain? ¹² Kakëxun ka unin kakëxa:

—Minmi abë 'inun 'inánkë xanu ënën ka i bimi 'ë 'inánxa, 'inánkëxun kana 'ën pian.

¹³ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanu ñukákëxa:

—¿Uisa kupí kaina usokin 'an? Kakëxun ka xanun kakëxa:

—Runun 'ë paránkëxun, kana a i bimi pian.

¹⁴ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan runu kakëxa:

—Min kamina ësokin ñu 'an, usa 'aish kamina raíri ñuina kamasama 'iti 'ain. Min shikanëinshi niriti kamina ninuxun 'ain. Usa 'ain kamina me putuishi pinuxun 'ain.

¹⁵ 'Ën kana mixmi xanubë nishananun 'imiti 'ain, 'ën 'imikëx ka min rëbúnki 'imainun xanun rëbúnki nishananti 'ikën. Aín rëbúnkinën ka min maxkánu mi amánuxun 'aia, 'akëxun kamina aín taë tsipútunu 'anuxun 'ain.

¹⁶ Usakin runu katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan xanuribi kakëxa:

—'Ën kana min tuia chaiira paë tanimi bakënun 'imiti 'ain, paën kamina bakënxun 'ain. 'Aínbi kamina usai 'ibi min bënëbë 'inuxun 'ain, 'ianan kamina, an kakësabiokin 'ati 'ain.

¹⁷ 'Ësakin xanu katankëxun ka bëburibi kakëxa:

—Min kamina min xanun kakëxun kuan. Usa 'ixun kamina a pixunma 'anun 'ën mi kakë i bimi a pian, ënë pixunma ka 'at 'ën kakëxunbi, usa 'ain ka bërí me 'aisama min 'ucha kupí 'iti 'ikën; usa 'ain kamina 'itsaira ñu mëëkin menu ñu 'apáxun anun mix bamati nëtë 'itámainun pinuxun 'ain. ¹⁸ 'Ianan ka menu ñu muxañu tubënruí 'irunuxun 'aia, 'imainun kamina barixun ninu 'ikë ñukamabi piti 'ain. ¹⁹ Min nichakin 'itsaira ñu mëëtankëxun kamina pinuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'ain kamina anúnmi me 'itëkënti 'itámainun ñu menuxun 'ain, me 'akë kamina 'ain, usa 'aish kamina me 'itëkënxun 'ain.

²⁰ Usa 'ain ka unin aín xanu Eva kakin anëakëxa, ax ka kamabi uni axa tsókë aín tita 'itiokin.

²¹ Nukën 'Ibu Diosan ñuina xaká xanu aín ri 'axuanan bëbu aín tari pañunun 'axunkin, ²² kakëxa: Ka is, bërí ka unix nukama achúshisa 'ikën, usa 'ixun ka uisa ñu kara upí 'ikë 'unánan uisa ñu kara 'aisama 'ikë aribi 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina a pi tsóti i bimi aribimina xënbua 'aínbi tsónuxun pi bërúanti 'ain. ²³ Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan uni Edénnua chikínkin, an uniokë 'ixuan me naëoxun anu ñu mëënun kixun ëankëxa.

²⁴ Usakin uni chikíntankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan naësa amiaxa bari urukë au ain ángel raíri Edénu 'ikë bainu nitsiánkëxa. Ax ka ángel suntárusa 'iakëxa. An ka manë xëtokë tsi rëkirukësa 'ixuan kuainakë bëkinin anun bamatima i bimi anua uíxbi kuantirabanan bai bëarati anu nankëxa.

4

Caín 'imainun Abel 'iá bana

¹ Usa 'ain ka uni aín xanubë 'iakëxa. 'Itankëx ka xanux tutankëx aín rëkuën tuá Caín bakëankëxa, bakëanx ka kiakëxa: Bërí kana bëbu tuá achúshiñu 'ain. Nukën 'Ibunbi ka 'ë 'inánxa. ² Usakin a pain 'atankëxun ka Abel Caínan xukën aribi tuakëxa. Abel axa an ñuina 'arakakë uni 'imainun ka Caín ax an ñu 'apákë uni 'iakëxa.

³ Uiti bari kara inúkëbëtan ka achúshi nëtë 'ikëbëtan, Caínan aín ñu 'apákë a 'inánti bikë a Nukën 'Ibu 'inánkëxa. ⁴ Usakian 'aia iskin ka Abelnënríbi aín 'arakakë ñuina aín rëkuën tuá upíira kaístankëxun 'ën 'Ibu kana 'inánti 'ain kixun sinánxun buánxuankëxa. Usakin 'aia ka Nukën 'Ibun Abelnën 'inánkë ñuina upíira 'ikë isakëxa, ⁵ 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan Caínan 'inánkë aín ñu 'apákë a upíirama 'ikë isakëxa, iskëbë ka Caín 'aisamairai xuamati aín xukënmi nishakëxa. ⁶ Usai 'ia ka Nukën 'Ibun kakëxa: ¿Uisa kupín karamina 'aisamairai min xukënmi xuamati nishin? ⁷ Min upíokin ñu 'akin kamina upíokin sinántian, 'aínbi kamina 'aiman, usa 'ain ka min 'uchati 'uramara 'ikën. Usa 'aínbi kamina min abi tënëkin 'atima 'ain.

⁸ Achúshi nëtën ka Caínan aín xukën Abel kakëxa, jnu rabëtax karanuna nitsi kuantima 'ain! Kabiani abë uri kuanin ka Caínan aín xukën Abel ami xuamati nishkë 'ixun iskëuxunma mëëkin rëakëxa.

⁹ Usokin 'akë ka Nukën 'Ibun Caín ñukákin kakëxa:

—¿Uinu kara min xukën Abel 'it? Kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—Kana 'unániman. ¿'Ën karana 'ën xukën nitsia bërúanti 'ain? ¹⁰ Usai kia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—¿Uisa kupín karamina usakin 'an? Min xukën 'anákanën imi menu, 'apamikinmi 'akë an ka uisa karana oti 'ai usakin 'ën mi 'anun kia. ¹¹ Usa 'ain kamina, mix 'atimokë 'aish ënë menuax chikínkë 'iti 'ain, anuxun min xukën aín imi 'apamikin 'akë me ënuax. ¹² Minmi ñu, mëëkin 'apákëxbi ka biminuxuma 'aia. Usa 'aish kamina ñuñuma, kuainbëkinishi tantima mekama oi ninuxun 'ain. ¹³ Usakian Nukën 'Ibu kakëxunbi ka Caínën kakëxa:

—'Ën kana min 'aisamaira okin tëmëramikëxunbi tënëtima 'ain. ¹⁴ Bërí kamina ënë menua 'ë chikinin usa 'aish kana kuainbëkinishi mekama oi ninuxun 'ain, mi 'ura kana uisaran nëtënbi tantima 'inuxun 'ain. 'Iaka uínbi kara mëraia an 'ë 'ati 'ikën. ¹⁵ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun ësoxin kakëxa:

—Uin kara mi rëtia ax ka mapai achúshi 'imainun rabëokin 'atimokë 'iti 'ikën. Usakin katankëxun ka Nukën 'Ibu Caín 'unántiokëxa, uin kara mëraia an rëtima okin.

¹⁶ Usakian Nukën 'Ibu kakëx ka Caín anuaxa abë banakë me ëbiani kuankëxa, kuantankëx ka Nod, kakë me amiaxa bari urukë Edén 'ikë anu 'iakëxa.

Usai Caínan rëbúnki 'iá bana

¹⁷ Usa 'ain ka Caínan xanu bitankëxun ami bëbu tuá 'inun bëchiakëxa, aín anë ka 'iakëxa Henoc kakë. Usakin bëchitankëxun ka Caínan achúshi ëma 'akëxa. 'Atankëxun ka aín bëchikënën anën Henoc kakin anëakëxa.

¹⁸ Henoc ax ka Iradnën papa 'iakëxa, Irad ax ka Mehujaelnën papa 'iakëxa, Mehujael ax ka Metusaelnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Metusael ax Lámeecnën papa 'iakëxa.

¹⁹ Lámece ax ka xanu rabëñu 'iakëxa: Achúshinëxa Adá kakin anëké 'imainun ka bëtsíxribi Silá kakin anëké 'iakëxa. ²⁰ Adánën tuakëx ka Jabal kakin anëké 'iakëxa, an pain ka ñuina chukúma 'imainun ñuina chakama 'arakakëxa. Usa 'aishi ka achúshi 'itinushi bukuima aín xanu 'imainun aín bëchikë 'imainun aín ñuinakamabë mekamanu kuainbëkini pastonuax bëtsi pastonu kuankëxa. Usa 'aish ka upíokin xubu oima chupa këxtú xubusa okin 'akë anuishi 'ikë uni 'iakëxa, usa 'ixun ka a unin vaca 'arakakëxa. ²¹ Jabal ax ka achúshi xukëñu 'iakëxa. Aín anë ka Jubal kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka a unin rëbúnkinëx kamabi ñu 'unánkë 'ixun arpa 'anan paka 'akë a bana otí 'unánkë uni 'iakëxa. ²² Silánën tuá Tubal-caín kakin anëké a ka manë pashian unionan bëtsi ñukamaribi uniokë uni 'iakëxa. Tubal-caín aín chirabakë achúshinëx ka Naamá kakin anëké 'iakëxa. ²³ Achúshi nëtën ka Lámeecnën aín xanu Adá 'imainun Silá kakëxa:

'Ën mi bana ñuixunmainun kamina upíokin kuati 'ain:

Achúshi uni ka bënë 'i axa, a kana anbia 'ë 'aisama oisa tankëxun rëan.

²⁴ Asérabia Caínax mapai achúshi 'imainun rabëokin 'uchakë 'ain kana, 'ëxribi 'aisamaira okin setenta 'imainun siete okin 'uchokë 'ëx 'iti 'ain, kias ka Lámece kiakëxa.

Adánën anuishi sënëkin Evami achúshi okin bëchitëa bana

²⁵ Amiribishi aín xanubë 'itankëxun ka Adánën achúshi bëbu tuá 'atëkéankëxa, ax ka Set kakin anëké 'iakëxa, usa 'ain ka kiakëxa: Diosan ka bëtsi tuáribi 'ë 'inánxa Caínëan aín xukën Abel rëa 'ain. ²⁶ Usa 'ain ka Setnënríbi achúshi bëchikë 'akëxa, aín anëx ka Enós kakë 'iakëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman unin Nukën 'Ibu 'akinun kixun ñukákëxa.

5

Adánën rëbúnkikama 'iá bana

(1 Cr 1.1-4)

¹ Ënëx ka Adánën rëbúnkinën anëkama kuënëokë 'ikën. Uni uniokin ka Nukën 'Ibu Diosan, asaribi 'itánun 'akëxa; ² 'akin ka bëbu 'imainun xanu 'akëxa, 'atankëxun ka upíokin sinánxukin kakëxa. A nëtëan uni uniokë, a nëtën ka Dios kiakëxa: Ënëx ka uni kakin anëké 'ikën.

³ Adán axa ciento treinta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Set a iskësabi ax bakëankëxa. ⁴ Usakin 'atankëxun ka Adán ochocientos baritia tsókin ka bëbu 'imainun xanu okin bakë bëchipakëxa; ⁵ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos treinta baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari 'iruax ñuakëxa.

⁶ Set ax ciento cinco baritiañu 'ain ka aín rëkuën bakë bëchikë Enós kakë ax bakëankëxa. ⁷ Usakin 'atankëx ka Set ochocientos siete baritia, 'imi tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkéankëxa; ⁸ usakin bakë bëchipatankëx ka novecientos doce baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

⁹ Enós ax noventa baritiañu 'ain ka aín bëchikë Cainán bakëankëxa. ¹⁰ Usakin 'atankëx ka Enós ochocientos quince baritia 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkéankëxa; ¹¹ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos cinco baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹² Cainán ax setenta baritiañu 'ain ka aín bëchikë Mahalalel bakëankëxa. ¹³ Usakin 'atankëx ka Cainán ochocientos cuarenta baritia sënëmi tsóakëxa; tsókin ka bëbu

'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ¹⁴ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos diez baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁵ Mahalalel ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Jéred bakëankëxa.

¹⁶ Usakin 'atankëx ka Mahalalel ochocientos treinta baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ¹⁷ usokin bakë bëchipatankëx ka ochocientos noventa 'imainun cinco bari sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

¹⁸ Jéred ax ciento sesenta 'imainun rabë baritiañu 'ain ka aín bëchikë Henoc bakëankëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Jéred ochocientos baritia 'imi tsóakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ²⁰ usokin bakë bëchipatankëx ka novecientos sesenta 'imainun rabë baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²¹ Henoc ax sesenta 'imainun cinco baritiañu 'ain ka aín bëchikë Matusalén bakëankëxa. ²² Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsóakëxa. Usa 'ain ka aín rëkuën bëchikë Matusalén bëchitankëx, Henoc ax tsóakëxa trescientos baritia, 'imikin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bakë bëchipatëkëankëxa; ²³ usa 'aish ka Henoc kamabi aín baritia tsókë 'iakëxa trescientos sesenta 'imainun cinco baritia tsóakëxa. ²⁴ Henoc ax ka Nukën 'Ibu Dios kuëenkësabi oi tsókë uní 'iakëxa, usa 'ikë ka achúshi nëtë 'ikëbëtan Nukën 'Ibu Diosan bikëx nëtëakëxa.

²⁵ Matusalén axa ciento ochenta 'imainun siete baritia 'ain ka aín bëchikë bakëankëxa.

²⁶ Usa 'ain ka Matusalén setecientos ochenta 'imainun rabë baritia tsoakëxa; tsókin ka bëbu 'imainun xanuribiokin bëchipatëkëankëxa; ²⁷ usa 'ain ka novecientos sesenta 'imainun nueve baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx ka a bari sënënkëbë ñuakëxa.

²⁸ Lámec ax ciento ochenta 'imainun rabë baritia 'ain ka aín bëchikë achúshi bakëankëxa, ²⁹ a ka Noé kakín anéakëxa, ësai kikin: Nukën 'Ibun ka me 'aisama oxa, usa 'ain kananuna 'itsaira ñu mëi tëmëranuxun 'ain; usa 'aínbi ka ënë tuákën nu tantiminuxun 'aia. ³⁰ Noé bëchitankëx, ka Lámec quinientos noventa 'imainun cinco baritia, tsóakëxa, tsókin ka bëbu 'imainun xanuribi bëchipatëkëankëxa; ³¹ usa 'ain ka setecientos setenta 'imainun siete baritia sënëmi tsóakëxa. Tsótankëx a bari sënënkëbë ñuakëxa. ³² Noé ax quinientos baritiañu 'ain ka aín bëchikë bëbukama bakëankëxa, aín anë ka 'iakëxa Sem, Cam 'imainun Jafet, akamax ka Noénën bëchikë 'iakëxa.

6

Unin 'ucha 'aisamaira 'ikë Nukën 'Ibu Diosan isa bana

¹ Uní 'aisamaira 'uakamë 'ëoi ka me tsitsirui buküakëxa, usai 'ikin ka unin xanu upíirabu 'inun bëchiakëxa, ² usa 'ain ka Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama upíirabu isakëxa. Usa 'ain ka uinu 'ikë xanu kara kuëënia abë kuëënaní unikamax biranankëxa. ³ Aínbi ka Nukën 'Ibu kiakëxa: 'Ën kana uní xëni butia tsónun 'imitima 'ain, usa 'aish ka bamati 'ikën, uní ka namishi 'ikën, usa 'ain ka uní tsóti 'ikën, ciento veinte baritia ishi.

⁴ Usa 'ain ka chaxkéirabu 'imainun chairabu uní ënë menu mërakëxa, Diosan bëchikëkaman unin bëchikë xanukama ami bëchipati biakëxa, bixun ka ami bëchipakëxa. Bëchipakëx ka a unikamax aséabi rakuëma kushiirabu bërámabi nëtë ióñu 'iakëxa.

⁵ Nukën 'Ibu iskëxbi ka unin 'ucha 'aisamaira ënë menu 'iakëxa, 'imainun a 'atima sinánñu 'ixun 'atima ñuishi 'ati sinánñuirabu 'iakëxa, ⁶ usa 'ain ka uní uniotankëxbi usai 'ia isi sinanakëxa. 'Itsaira anun masá sinani, ⁷ kiakëxa: 'Ën uniokë ënë menu 'ikë unikama kana këñuti 'ain, 'imainun kana kamabi ñuina a 'arakakë, 'imainun men nirikë ñukama, ñuina pëchiñu akama. ¡'Ën uniokë ñukama 'aisamakëbë kana sinanan! ⁸ Usaia abë 'ikë unikama 'ikëbëtanbi ka Nukën 'Ibun Noé ashi upí sinánñu uní 'ikë isakëxa.

Noénën nunti chaira 'á bana

⁹ Ënëx ka uisai kara Noé 'iakëxa, kixun ñuikë bana 'ikën.

Noé ax ka achúshi uní upí 'iakëxa, usa 'ixun ka Diosan kakësabiokin 'akëxa. A uníxëshi ka raíri unikama 'ikësama anúan tsóa nëtëkaman Diosan kuëenkësabi oi tsóakëxa. ¹⁰ Noé ax

ka rabé 'imainun achúshi bëchikëñu 'iakëxa, aín anë ka Sem, Cam 'imainun Jafet, kakin anëké 'iakëxa.

¹¹ Nukën 'Ibu Diosan iskëx ka ënë menu ñu unin bëtsi bëtsi ñu 'aisamaira 'anan bënëkinshi ñu 'aisama 'akë 'iakëxa, ¹² kamabi unin ka 'atima ñuira 'ati sinánñu 'iakëxa. Usa iskin ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia isakëxa, ¹³ usa iskin ka Noé kakëxa: Kamabi unikama këñuti kana sinan. Atun 'ucha kupín ka ënë menuxun 'aisamaira ñu 'atima 'aia, usa 'ain kana 'ën a unikama 'imainun menu 'ikë ñukama këñuti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina 'ati 'ain, achúshi nunti chaiira i bëpinñuira xubu namësokin, 'atankëxun kamina anua ñukama 'iti 'ati 'ain, aín namë 'ukëmëu kamina bëarati 'ain, 'anan kamina aín xabankëkama anun 'umpax atsintisama okin mëu 'imainun ëman xaran bëtasti 'ain, anun 'umpax atsintisama okin. ¹⁵ 'Akin kamina nunti chaiira a ësokín 'ati 'ain: ciento treinta y cinco ka aín chaxké 'iti 'ikën, 'imainun ka veintidós metro 'imainun medio aín namë 'iti 'ikën, 'imainun ka aín manámiu trece metro 'imainun medio manan 'iti 'ikën. ¹⁶ 'Ianan kamina rabé 'imainun achúshi okin 'ain manámi uarukín 'anan, achúshi xëkuë chukúma aín maskuan meu anun isti 'ati 'ain, 'anan kamina aín xëkuë chaiira uimi kaina 'aisatani anu 'ati 'ain. ¹⁷ 'Ën kana bakan tita chaiira an me mapurukín anu 'ikë ñukama këñuti 'ëmiti 'ain, an kamabi menu 'ikë unikama këñunu. Usokin 'akëbë ka menu 'ikë kamabi ñukama bamati 'ikën. ¹⁸ Usa 'ainbi kana mibëtan achúshi ñu 'ain, usa 'ain kamina mi 'imainun min xanu min bëchikëkama 'imainun min bëchikënën xanukama aturibi nunti chaiirami 'akë anu 'aruti 'ain. ¹⁹ 'Imainun kamina nunti chaiirami 'akë anu ñuina aín bënë achúshi 'imainun aín xanu achúshiribi kamabi ñuina menu 'ikë 'aruti 'ain, a ñuina kamax ka mix 'ikësaribiti tsóti 'ikën. ²⁰ Mibë ka nunti chaiira anu rabé rabé, bëtsi bëtsi ñuina këñuruti 'ikën: usai 'ika pëchiñu ñuina 'imainun a 'arakati ñuinakama, 'imainun ka men nikë ñuinakama axribi, këñutima kupí këñuruti 'ikën. ²¹ 'Anan kamina kamabi ñu min piti 'imainun ñuinakaman pitiribi bitankëxun puruti 'ain, usa 'ain ka min piti 'imainun ñuina kaman pitiribi anu 'iti 'ikën.

²² Usa 'ain ka Noénën Diosan kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

7

Bakan tita 'ikuatsinkin uni këñua bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun Noé kakëxa: Mixëshi kamina uni 'atimati tsómainun ënë nëtënuax upíti tsoin, usa 'ixun kamina 'ën kakëxun kamabi ñu upíokin 'an. Usa 'ain kamina nunti chaiirami 'akë anu mikamaxëshi min bakë bëchikë kamabë 'iruti 'ain. ² Kamina biti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé aín bënëkama 'ianan mapai achúshi 'imainun rabé aín xanu kamabi ñuina upíbu, 'ainbi kamina a pitima ñuina achúshi aín bënë 'imainun achúshi aín xanuishi biti 'ain. ³ Kamina timëti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé kamabi ñuina pëchiñu, usokin 'akëx ka ñuina pëchiñukama ax menuax këñutima 'ikën, ⁴ ënuax mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbëtan kana cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé 'uí 'ibúmiti 'ain. ¡'Ëx kana kamabi ñuina menu 'ikë 'ën uniokë akamabi këñuti 'ain, 'ën uniokë 'ikëbi! ⁵ Noénën ka Nukën 'Ibu kakësabiokin kamabi ñu 'akëxa.

⁶ A nëtën bakan tita 'ikuatsinkin me mapurukë anun ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. ⁷ Usa 'ain ka Noé aín nunti chaiira anu aín xanu 'imainun aín bëchikëkama 'imainun aín bëchikënën xanukamabë, aturibia bakan këñutima kupí 'iruakëxa. ⁸ A piti ñuinakama, 'imainun nun a pitima ñuinakama, 'ianan axa nuánkë ñuina 'imainun axa men nirinkëkama akamabë, ⁹ ka Noébë nunti chaiira anu 'iruakëxa, 'irui ka rabé aín bënë 'imainun rabé aín xanu, usai 'inua Diosan kakësabi oi.

¹⁰ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabé nëtë 'ikëbë bakan tita 'ikuatsini ukin me abira abi mapuruakëxa. ¹¹ Anua rabé 'uxë 'irukë ax diecisiete nëtë 'ikëbë ka Noé seiscientos baritiañu 'iakëxa. A nëtënbi ka me bákikëbë parúmpapa 'ukëmëu 'ikë 'umpax chaiira chikíakëxa, usai 'imainun ka naí panarabëkëbë manámi 'ikë 'umpaxribi chaiira anpënkiakëxa. ¹² Usaia 'ikëbë ka cuarenta nëtë 'imainun cuarenta imé menu

nētētimsamaira 'itanun 'uñe 'ibúakëxa. ¹³ A nētēnbi ka Noé nunti chaiira anu aín bēchikëkama, Sem, Cam 'imainun Jafet, 'imainun aín xanu aín piaka rabé 'imainun achúshi aín bēchikēnēn xanu akamabē 'iruakëxa. ¹⁴ Usai 'irukin ka kamabi ñuina a 'arakati 'imainun, 'arakatima akama 'imainun axa men niríkē ñuina 'imainun pēchiñu ñuina akamabēbi atsíankëxa. ¹⁵ Kamabi ñuinanēx ka Noébē nunti chaiira 'akē anu rabētax rabētax atsíankëxa. ¹⁶ Ka 'iruakëxa achúshi aín bēnē 'imainun achúshi aín xanu achúshi achúshi ñuina, Nukēn 'Ibu Diosan Noé kakēsabi oi, usaía atsínkēbētan ka nunti chaiira aín xēputi Nukēn 'Ibun xēpúakëxa.

¹⁷ Usa 'ain ka baka chaiira 'ekē ax cuarenta nētē 'uñe 'aisamaira 'ibúakëxa. 'Ibúkēbē bakan tita 'ikuatsinkēbē mebi mapurukēbē ka nunti chaiira ax menuax nunkati bēspúruakëxa. ¹⁸ Bakan tita 'ekin abira abi mapurukēbē nunti chaiira axribi, bēspúru nunkákëxa. ¹⁹ Chaiira bakan tita 'ekin ka aín bashi chairukē abi mapurukin me 'aíma 'ítanun mapuakëxa; ²⁰ usakin aín bashikama maputankëx ka anuishi sēnēnima mapai achúshi 'imainun rabé manámiki bakan tita 'ei sēnēankësa. ²¹ Usai 'ikin ka kamabi uni enē menu tsókē kēñuakëxa, ñuina pēchiñu 'imainun 'arakakē ñuina 'arakatima ñuina axa men niríkē ñuina akamax 'ikēsaribiti bamai kēñuakëxa. ²² Kamabi ñu menu 'ikē axa tsókē 'imainun axa uinkē ñuina, akamaxbi kēñuakëxa. ²³ Usaia kēñúkēbēbi ka Noé 'imainun axa nunti chaiira anu 'ikëkama ax kuni kēñuama 'ikēn; Nukēn 'Ibu Diosmi sinánkē 'aish usaía 'imainun ka uni, ñuina ninu 'ikē 'imainun ñuina pēchiñu manan nuánkē, 'imainun men niríkē ñuina akamaxbi kēñuakëxa; ²⁴ usa 'ain ka kamabi me bakan tita chaiira 'ekin mapukē 'aish ciento cicuenta nētē 'imí basiakëxa.

8

Bakan tita 'ikuatsianx sēñan ñuikē bana

¹ Usa 'ain ka Nukēn 'Ibu Dios Noemí sinánkëxa sinanan ka kamabi ñuina abēa nunti chaiira anu 'ikē amiribi sinánkëxa. Sinánkin ka Diosan menu suñu bēkinun 'imikēbē ka baka aín 'ekē sēnēni kuētsékēni munu kuabuakëxa; ² usaía 'ikēbē ka me baakikē axribi xēpúakëxa, anun 'umpax me mēuküax ukē ax anuishi sēnēni nētēmainun naí manámi baakikē axribi xēpúkēbē 'uñe kushiira 'ibúkē ax anuishi sēnēankëxa; ³ usai 'ikēbē ka bakan tita 'ekē ax abira abi kuabuakëxa. Kuabuti ka ciento cincuenta nētē 'imi ēski baka kuabuakëxa, ⁴ usai 'ikēbēa mapai achúshi 'imainun rabé 'uxē 'ikē ax diecisiete nētē 'ain ka nunti chaiira Ararat kakē me anua 'ikē ain bashi anu bakan ēskibukin ēankëxa. ⁵ Ēskitamainun ka baka munu kuabuakëxa, kuabúkēbē ka mapai rabé 'uxē 'irukē anun nētē 'irutabakē anun ka bashi rēbukama manainra akamax pain iskē 'ítanun mērakëxa. ⁶ Mērakē 'aían cuarenta nētē 'ikēbētan ka Noénēn nunti chaiira ain maskuan meu 'ikē xēkuē chukúma 'akē a xēókakëxa ⁷ xēókatankëxun ka achúshi ñuina pēchiñu nónshiansa a Noénēn xuakëxa; xukëx kuanxbi ka bakan tita kuabukin ēnpatisamapan 'ain anu 'iruti añu ñubi 'aíma 'ain kuaínbēkini nuanbēkiankëxa.

⁸ Usakin ñuina pēchiñu nónshiansa a xutankëx 'ibaixanxun ka amiribishi, Noénēn numakuru achúshi me kara ēskibutia isnuxun xuakëxa; ⁹ 'aínbi ka amiribishi numakuru anu 'iruti ñubi 'aíma 'ain nunti chaiira anubi utékēankëxa, me bakan ēnpatisamapan 'ain. Utékēnia ka Noénēn aín mēkēnan bikin numakuru nunti chaiira anu atsímiakëxa.

¹⁰ Usokin 'atankëxun ka mapai achúshi 'imainun rabé nētē pain, kaintankëxun Noénēn amiribishi numakuru xutékēankëxa. ¹¹ Xukëx kuanpuni ñantabukēbē ukin, ka aín xētan olivos kakē i pēchi xēñubētsinkin bēakëxa. Usakin bēia iskin ka Noénēn sinánkëxa baka ka ēskibuti kuabutia kixun. ¹² Sinánkin ka kaíankëxa mapai 'imainun rabé nētē, kaintankëxun ka amiribishi numakuru xutékēankëxa; xukëx kuanxbi ka numakuru utékëama 'ikēn. ¹³ Usa 'ain ka Noé a baritiakaman seiscientos 'imainun achúshi baritiañu 'iakëxa, mekama ēskibukē 'ain. Achúshi 'uxē 'ikēbē nētē achúshi 'ain ka, Noénēn nunti chaiira aín maskuan meu 'ikē aín xēkuē chukúma ēchíkin nankin iskëxbi ka me ēnpati baka ēskikē 'iakëxa. ¹⁴ Usai 'itankëxa veintisiete nētē rabé 'uxē 'ain ka, 'aimashi kiani meshi rakátanun baka ēskibukē 'iakëxa.

15 Usaia 'ian ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa: 16 Nunti chaiira anuax ka chikít, min xanu min bëchikë min bëchikënën xanu a kamabëbi kamina chikiti 'ain kixun ka kakëxa. 17 'Imainun kamina mibëa 'ikë ñuina aribi chikínti 'ain: ñuina pëchiñu a 'arakati ñuinakama, axa men niríkë ñuinakama, anu kuankian tuapati 'uákamë 'ëokin me tsitsirutanun. 18 Usakian kakëx ka Noé aín xanu, aín bëchikë aín bëchikënën xanu aín piaka akamabë nunti chaiira anuax chikíakëxa. 19 Usai chikíkëbë ka ñuinakamaxribi a 'arakati 'imainun a 'arakatima, men niríkë 'imainun axa manan nuánkë ñuina pëchiñu akamaxribi chikíakëxa. 20 Usai chikítankëxun ka Noénën anuxun Nukën 'Ibu, rabikin asábi ka kakin kati maxáx maburukin 'atankëxun anuxun ñuina upíbusi 'imainun ñuina pëchiñu upíira, akama achúshi achúshi bitankëxun Nukën 'Ibu asábi ka kakin 'aímai këñutanun xaroxuankëxa. 21 Usokian 'aia ka Nukën 'Ibu aín sanu upíira 'ikë anu nukutia xëakëxa, xëti ka kiakëxa: Uinsaranbi kana amiribishi menu 'ikë ñukama unin 'ucha kupín këñunuxuma 'ain, unin ka xura 'ixuinshi 'atima ñu 'atishi sinania. 'Imainun kana amiribishi ñuinakama 'aisamokin 'ën bërí 'akësokin këñutëkëntima 'ain.

22 “Ènë nëtë këñutisama pain 'ain ka unin ñu 'apátankëxun bití 'ikën; 'imainun ka 'itsís ira 'ianan matsi 'ianan, suñu békianan mitabutankëx baritia 'ianan nëtë 'imainun imë 'iti 'ikë kiox ka Nukën 'Ibu Dios kiakëxa.”

9

Diosan Noébëtan achúshi ñu 'akin mënio ñuikë bana

1 Nukën 'Ibu Diosan ka upíokin sinánxunkin Noé 'imainun ain bëchikëkama, ësookin kakëxa: Kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uákamë 'ëoti 'ain. 2 Kamabi ñuina ënë menu 'ikë ax ka mitsumi rakuëti abáti 'ikën. Kamabi ñuina suñunu nuánkë, men nikë 'imainun parúmpapa bakanu 'ikë, akamax mitsubëira 'imabi mi 'ura bukuti 'ikën. 3 Èn kana mi kain kamina kamabi ñuina 'imainun ñu 'apátankëxun bimia pianan kamina añu kaina pisatanin aribi piti 'ain. Èn kana akama mi 'inanin. 4 Aínbi kamina achúshi ñu ashi pitima 'ain ax ka ñuina nami aín imikëñun pitima 'ikën: ax ka nami imiñu a 'ikën, aín 'imi kupín ka kamabi uni 'imainun ñuinakama tsotia. 5 Èn kana uni achúshi achúshi 'imainun ñuinaribi mitsu achúshi achúshinën imi kupí uisakin kara mitsu 'axa a ñukáti 'ain. 'Anan kana achúshi achúshi uni uisa kara bëtsi oxa aribi usokinbi 'ati 'ain.

6 Uin kara bëtsi uni 'aia, aka bëtsi unínribi 'ati 'ikën. Unix ka Nukën 'Ibu Diosan a iskësabi okin unio 'ikën usa 'ain.

7 Aínbi kamina mitsun, 'itsaira bëchipakin atubëtan me tsitsirui 'uakamë 'ëoti 'ain!

8 Diosan ka ësookinribi Noé 'imainun aín bëchikëkamaribi kakëxa: 9 “Ka kuat, 'ën kana achúshi ñu mibëtan 'anan min rëbúnkikama, 10 'imainun kamabi ñuina axa mibë nunti chaiira anuax chikíkë akamabëtan 'ain: 'akin: kana ñuina pëchiñu, a 'arakati ñuina 'imainun 'arakatima ñuina 'ianan ñuina menu 'ikë akamabëtan 'ain. 11 Èn mibëtan 'akë ñu akana bëtsiokin nantëkëntima 'ain: amiribishi kana unikama 'imainun ñuinakama këñunun bakan tita chaiira 'ëmitëkëñuxuma 'ain, bakan tita chaiira ka 'itëkëñuxuma 'aia menu 'ikë ñuinakama këñutëkëni.”

12 Ènëx ka a 'unántiokin achúshi ñu mitsubëtan 'akin manutima okin, kamabi ñuina kamabëtanribi 'akë 'ikën: 13 'ën kana nón bai naí kuin kamanu anuaxa mëratiokin nan, ax ka achúshi ñu 'ën mibëtan 'akësa 'iti 'ikën. 14 Usa 'ain ka uínsaran karana 'ën kuin manámi mëranun 'imin, 'imikëbë ka anu nón bai mërati 'ikën. 15 Usa 'ain kana mitsubëtan achúshi ñu 'akë a 'ën sinánti 'ain, 'imainun kamabi ñuinabëtan 'akë a, usa 'ain ka amiribishi bakan tita chaiira kamabi ñu menua këñui 'ëtëkëntima 'ikën. 16 Uínsaran kara nón bai kuínnu mëratia anu kana 'ën a iskin, achúshi ñu nëtëtima okin 'akë ax ka unikama 'imainun ñuina kamabi menu 'ikëbëtan 'á 'ikë kixun sinánti 'ain. 17 Ènëx ka 'ën 'unánti okin achúshi ñu anubia 'itiokin kamabi uni 'imainun ñuina menu 'ikë akamabëtan 'akë 'ikën Èsakin ka Nukën 'Ibu Diosan Noé kakëxa.

Noé 'imainun aín bëchikëkama 'ia

¹⁸ Ēnëx ka Noénën bëchikëkama nunti chaira anuaxa chikíkë akamax ka Sem, Cam, Jafet 'iakëxa, Cam ax ka Canaán kakë aín papa 'iakëxa. ¹⁹ Ēnëkamax ka Noénën bëchikë rabë 'imainun achúshi 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkikama kamabi menu kuani amiribishi 'uákamë 'ëoi mekama oi kuankëxa.

²⁰ Usa 'ain ka Noénën menu ñu 'apákin pëukin naë 'atankëxun uvas 'atabakin 'apákëxa. ²¹ Achúshi nëtë 'ikëbë ka Noé uvas baka kachokin 'akë a xëatankëx paëankëxa, usai 'iax ka sinanima aín chupa pëtankëx xubusa okían 'akë chupa këxtú a nëbëtsi 'ukëmëu 'uxax rakakëxa. ²² Usai 'ikë ka Cam Canaánën papa an isti 'ikëmabi chupañuma rakákë isakëxa, usai 'ikë isbiani kuanxun ka ëmanua aín xukën rabë ñuixuni chikíakëxa. ²³ Usakin ñuixunkëxun ka Sem 'imainun Jafetnën chupa chaxkë, bixun ain tëxanu 'arubiani anun aín papa isima amo bësukiani kaxushi kuanxun rakuakëxa. Rakubëtsini kaxutan ain papa chupañuma rakákë isti rabanan uakëxa, usokin rakubëtsini ka isima amoshi bësuaax utankëx chikíakëxa. ²⁴ Usakian aín bëchikënën 'akëx ka Noé ain paënkë inúkëbë bësuaakëxa, bësukin ka aín bëchikë 'anákanëan 'akë a 'unánkëxa, ²⁵ 'unáni ka kiakëxa:

¡Mix kamina 'atimokë 'iti 'ain Canaán!

¡Min xukën rabëtan rëbúnkinën ka tëmëramikin min rëbúnki ñu mëëmiti 'ikën!

²⁶ Usokin 'axa basikëbëtan ka ësokinribi kakëxa:

Chúamarua ka Nukën 'Ibu Semnën Dios 'iti 'ikën,

Canaánën bëchikëkama ax ka tëmërakin an uni ñu mëëxunkëishi 'iti 'ikën.

²⁷ 'Ēn kana Nukën 'Ibu Diosan Jafet chaira meñu 'ianan aín bëchikëkama 'uákamë 'ëoti kuëënin;

'imainun kana Semnën, rëbúnkikamabë Jafet aín rëbúnkinëx 'iti kuëënin 'aínbi ka,

Canaánën bëchikëkamax tëmërakin uni ñu mëëxuni bukuti 'ikën.

²⁸ Usaia bakan titachaira 'ikuatsian 'ain ka Noé trescientos cincuenta baritia imi tsópaiankëxa;

²⁹ usokin kamabi ñu 'atankëx ka Noé novecientos cincuenta baritia tsótëkëntankëx ñuakëxa.

10

Noénën rëbúnkikama 'iá (1 Cr 1.5-23)

¹ Ēnë kamax ka Noénën bëchikë Sem, Cam 'imainun Jafet, akaman rëbúnki 'ikën, atux ka bakan tita chaira 'ikuatsian 'ain, atunbi bëchipati tsóa a kama 'iakëxa.

² Jafetnën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa Gómer, Magog, Madai, Javán, Tubal, Mésec 'imainun Tirás. ³ Gómernën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa Asquenaz, Rifat 'imainun Togarmá. ⁴ Javánën bëchikëkama ka 'iakëxa Elisá, Tarsis, Quitim 'imainun Rodanim.

⁵ Ēnë unikamax ka Jafetnën rëbúnki 'iakëxa, ax ka achúshi Javán kakë 'iakëxa, aín rëbúnkinëx ka parúmpapa kuëbí tsóti 'uakamë 'ëokëxa, usai 'ika aín bananbi bananbi banai aín aintsibë timëax aín menu menubi tsóakëxa.

⁶ Camnën bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Cus, Misraim, Fut 'imainun Canaán. ⁷ Cusnën bëchikëkaman anë ka 'iakëxa Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá 'imainun Sabteca 'imainun ka Raamá aín bëchikënën anë Sebá 'imainun Dedán kakë 'iakëxa. ⁸ Cus ax ka bëtsi bëchikëñu Nimrod kakin anëkéñu 'iakëxa, ax painra ka uni kushiira a menu 'iakëxa. ⁹ Nimrod ax ka usai 'itia Nukën 'Ibu kuëënkëbë an ñuokë unira 'iakëxa. Anuax ka achúshi bana ësai kia: Nimrod axa Nukën 'Ibu kuëënkëbë ñuira okë 'ia usaribi ka 'iti 'ikën. ¹⁰ Usa 'ain ka Nimrod ax 'apu 'ain ëma chabu Babel, Érec, Acad 'imainun Calné, ënë ëmakamax ka Sinar menu 'iakëxa. ¹¹ Sinar menuax ka Asur kakë uni ax mërakëxa, mëraxun ka Nínive, Reohobotir, Quélah, ¹² 'imainun ëma chaira Resen kakë, axa Nínive amo 'imainun Quélah axribi amo 'ikë a 'akëxa. ¹³ Usa 'ain ka Misraimnën rëbúnkikama ax ludeokama, anameokama, lehabitakama, naftuhítakama, ¹⁴ patruseokama casluhítakama 'imainun, caftoritaskama ax ka anuaxa filisteo unikama chikía 'ikën. ¹⁵ Canaán ax ka rabë bëchikëñu 'iakëxa aín rëkuën ax ka 'iakëxa Sidón, kakë aín 'anáka ax ka 'iakëxa Het. ¹⁶ Usa 'ain ka Canaánën

rëbúnkikama ax ka jebuseos, amorreos, gergeseos, ¹⁷heveos, araceos, sineos, ¹⁸arvadeo, semareo 'imainun hamateo 'iakëxa. Usai 'ikë 'itsa baritia 'inúkëbë ka cananeonën rëbúnkikama ax mekama mekama nu kuankëxa. ¹⁹Usa 'ain ka cananeo unikama me ax Guerar kakë me ami kikiani Sidón kakë ëma, anuax kuanx Gaza kakë ëma chukúma anu sënën 'iakëxa, 'imainun ka Sodoma, Gomorra, Admá 'imainun Seboím, kakë anuxunbi Lesa kakë ëma anu bërunkin bikë 'iakëxa. ²⁰Ënë unikamax ka Camnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëmax ka aín aintsibë aín menubi tsóti 'ain bananbi banakëxa.

²¹Sem, ax ka Jafetnën xukën aín apan 'iakëxa, anribi ka bëchipakëxa. Kamabi Ébernën bëchikëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. ²²Semnën bëchikëkamax ka 'iakëxa Elam, Asur, Arfaxad, Lud 'imainun Aram. ²³Aramnën bëchikëkamax ka 'iakëxa, Us, Hul, Guéter 'imainun Mas. ²⁴Arfaxad ax ka Sélahnën papa 'iakëxa, 'imainun ka Sélah ax Ébernën papa 'iakëxa. ²⁵Usa 'ain ka Ébernën rabë okin bakë bëchiakëxa: achúshinëx ka Péleg kakë 'iakëxa, axa anu 'ain ka unikama kamabi menu kuani abísakëxa; 'imainun ka Pélegnën xukën ax Joctán kakë 'iakëxa. (Péleg ax ka bëtsi bëtsi menu kuani amanu amanu kuankëxa.) ²⁶Joctán ax ka ënë unikaman papa 'iakëxa Almodad, Sélef, Hasar-mávet, Jéräh, ²⁷Hadoram, Uzal, Diclá, ²⁸Obal, Abimael, Sebá, ²⁹Ofir Havilá 'imainun Jobab. Kamabi ënëkamax ka Joctánnën bëchikëkama 'iakëxa. ³⁰Usa 'ain ka anua atux tsókë anuaxbi kuankë me ax Mesá aukikiani kuankë 'imainun Sefar ax auküaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa, ³¹Ënë kamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa, achúshi achúshi ëma 'imainun ka aín aintsibëbi aín menubi tsóti ain bananbi banakëxa.

³²Ënëkamax ka Noénën bëchikënen aintsikama 'iakëxa, usa 'ain ka aín rëbúnkinëx anubia aín rara tsóa menubi 'iakëxa. Baka chaiira 'ikuatsian 'ain ka abisi amanu amanu kuani atun ëmabi 'ai anu tsókankëxa.

11

Babel kakë torre 'akan

¹Usa 'ain ka a nëtëkaman bëtsi bëtsi banan uni banatisamapan 'ain a menu 'ikë unikamax achúshi banáinshi banakëxa. ²Usai 'i ka auküaxa bari urukë a menu uni chikíkiani 'ura kuankin me barikin Sinar kakë amia mërakëxa, mërakin ka me sapan upí anubi tsótisa mëratanckëx anubi tsóti bërukanckëxa. ³Achúshi nëtën ka atúxbi timëax kanankëxa: Usa 'ain ka a unikaman maxáx 'imainun tsëpasa ñu akama 'akinma Ladrillo 'imainun asfalto akama këñun aín xubukama 'akëxa.

⁴Usai kitankëx ka amiribishi kanantëkënkankëxa: Achúshi ëma chaiira 'anan kananuna torre ënën menma uarukin chaiorukin naíbëtan sënën 'ati 'ain. Usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman sinánti 'ikën a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikën kix ka kiti 'ikën, usa 'ain kananuna nukamax bëtsi mekamanu kuani abístima 'ain. ⁵Aínbi ka Nukën 'Ibun usakian ëma 'imainun torre unikaman ënën menma chaiorukin 'akë a ubuxun isakëxa.

⁶Ësokin unikaman 'akëbëtan ka Diosan sinánckëxa: Atux ka achúshi ëma chaiira 'anan achúshi banáinshi banaia; usa 'ixun ka ënë ñu mëeti 'ati sinánxun 'aia, bërí ka uínbi ëmitisama 'inun 'aia. ⁷Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan atun ñu 'aia istisatankëx kiakëxa, bëtsi bëtsi banan bananun kananuna uni 'imiti 'ain, usai 'i ka bëtsin kakëxunbi bëtsin bana kuakámati bënëti 'ikën. ⁸Usakian Nukën 'Ibun 'imikëx kamabi menu kuani abískin ka atúan 'akë ëma a ënkankëxa. ⁹A menuxun ka Nukën 'Ibun achúshi banáinshi banaiaibi unikama bëtsi bëtsi banan bananun 'imiakëxa, kamabi mekamanu kuania amanu amanu kuantanun, usokëx ka mekama oi amanu amanu kuani abísakëxa. Usokian anuxun Nukën 'Ibu Diosan uni bëtsi bëtsi banan banamikë kupín ka Babel kakin anëakëxa.

Semnën rëbúnkikama 'ía (1 Cr 1.24-27)

¹⁰Ënëkamax ka Semnën rëbúnki 'iakëxa. Bakan tita chaiira 'ikë inúkë rabë baritia 'ain ka Sem cien baritiañu 'ain, aín bëchikë Arfaxad bakëankëxa. ¹¹Usakin 'atankëx

quinientos baritia 'imi tsókin ka Semnën amiribishi xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹² Arfaxad an ka treinta 'imainun cinco baritiañu 'ixun Sélah bëchiakëxa. ¹³ Usakin 'atankëx, Arfaxad cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin, ka xanu 'imainun bëburibi okin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹⁴ Sélahnën ka treinta baritiañu 'ixun Éber bëchiakëxa. ¹⁵ Usakin 'atankëx ka Sélah cuatrocientos tres baritia 'imi tsókin xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipatëkëankëxa.

¹⁶ Ébernën ka treinta 'imainun cuatro baritiañu 'ixun ka aín bëchikë Péleg bëchiakëxa. ¹⁷ Usakin 'atankëx ka Éber cuatrocientos treinta baritia 'imi tsókin, xanu 'imainun bëbuokin bakë bëchipakëxa.

¹⁸ Pélegnën ka treinta baritiañu 'ixun ka Reú bëchiakëxa. ¹⁹ Usakin 'atankëx ka Péleg doscientos nueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁰ Reú ax treinta 'imainun rabé baritiañu 'ixun ka Serug bëchiakëxa. ²¹ Usakin 'atankëx ka Reú doscientos siete baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²² Serug ax treinta baritiañu 'ixun ka Nahor bëchiakëxa. ²³ Usakin 'atankëx ka Serug doscientos baritia tsóakëxa, tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁴ Nahor ax veintinueve baritiañu 'ixun ka Téráh bëchiakëxa. ²⁵ Usakin 'atankëx ka Nahor ciento diecinueve baritia 'imi tsókin ka xanu 'imainun bëbu 'inun amiribishi bakë bëchipatëkëankëxa.

²⁶ Téráh ax setenta baritiañu 'ixun ka Abram, Nahor 'imainun Harán akama bakë bëchiakëxa.

Téradnën rëbúnkikama 'iá

²⁷ Ènë kamax ka Téradnën rëbúnkikama 'iakëxa, ax ka Abram, Nahor 'imainun Harán aín papa 'iakëxa. Harán ax ka Lotnën papa 'iakëxa, ²⁸ ax ka Ur kakë anu 'ikë Caldea me anuax aín papa Téráh 'isama pain 'aín ñuakëxa. Anuaxa bakëan me anuaxbi. ²⁹ Usa 'ain ka Abramnën aín xanu Sarai bimainun, Nahor anribi aín xanu Milcá biakëxa, ax ka Haránnën bëchikë 'imainun Iscá aín chirabakë 'iakëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Sarai ax tuakëma xanu 'aish tuáñuma 'iakëxa. ³¹ Usa 'ain ka Téráh ax Ur kakë ëma anuax Canaán kakë menu kuani kuankëxa, kuankin ka Abramkëñun aín xanu Sarai aín piaka akëñun aín xuta Lot a Buánkëxa. 'Aínbi ka Haram kakë ëma anu, bëbatankëx anu tsóti bërúakëxa. ³² Usai 'itankëx ka Téráh Harán kakë ëma anuax doscientos cinco baritia tsótankëx ñuakëxa.

12

Nukën 'Ibu Diosan Abram kakë uni kaisa

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun achúshi nëtë 'ikëbëtan Abram kakëxa: min menuax ka kuantan, min aintsikama ëbiani kamina ënë menuax kuanti 'ain, bëtsi menu kamina kuanti 'ain, 'ën mi ismimainun. ² Min rëbúnki kamabëtan kana achúshi ëma chaiira 'anuxun 'ain; 'anan kana upíokin sinánxunti 'ain, usakin 'aia iskin ka bëtsi unikaman a unikamax ka sinánñuira 'ianan kushiirabu 'ikë kiox kiti 'ikën, mi kupín kana kamabi menu 'ikë unikama upitax bukunun upíokin sinánxunti 'ain. ³ Uin kara mi upíokin 'akinia aribi kana 'ën upíokin sinánxunti 'ain, 'imainun kana uin kara mi 'atima oia aribi 'enribi 'atima oti 'ain; mi kupí kana kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ain.

⁴ Èsokian kakëx ka Abram Nukën 'Ibun kakësabi oi Harán kakë me anuax kuankëxa. Setenta 'imainun cinco baritiañu 'aish ka anuax chikíakëxa Canaán kakë me anu kuani. ⁵ Kuankin ka aín xanu Sarai këñun aín piaka Lot buánkëxa, 'imainun ka aín ñuina aín ñukama 'imainun aín ñumëmikë unikama Harán kakë me anuxuan bikë akama buánkëxa. Buani kuanx ka Canaán menu bëbakëxa, ⁶ bëbakiani kuani ka Abram a mekama inubiani kuanx Siquem, anua i chaiira nikë Moré kakë anu bëbakëxa. A menu ka cananeo unikamax tsóakëxa. ⁷ A menuax ami mërakin ka Nukën 'Ibun Abram kakëxa: Ènë me kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain. Usakian kakëxun ka Abramnën achúshi anuxun Nukën 'Ibu asábi ka kixun kati maxax bukunrukin 'akëxa, anuaxa ami mërakë kupí.

⁸ Usai 'itankëx ka anuax chikíkiani kuanxun amiaxa bari urukë Betel kakë ëma au 'ikë niñu me anu xubusa okin aín chupa këxtú pëniankëxa. Betel kakë ëma ax ka amia bari kuabúkë au 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka achúshi ëma. Ai kakë axribi amiaxa bari urukë au 'ikë 'iakëxa. A menuxunribi ka Abramnën anuxun Nukën 'Ibu rabiiti 'atankëxun rabiakëxa. ⁹ Usakin 'atankëx anu pain 'itankëx ka munu 'ikiani kuani, Négueb kakë me ami kíkiani kuankëxa.

Abram Egipto kakë menu tsóti kuan

¹⁰ Usa 'ain ka anua Abram tsótanbi a menu a piti ñu 'aimaira 'iakëxa, usa 'ain ka Abram a menuax 'itsama baritia ishi, Egipto menu anua a piti ñu 'ain anu tsóti kuankëxa, anua 'ikë me anua a piti ñu a nëtënu 'aimaira 'ain. ¹¹ Usai kuani ka Egipto menu bëbai kuankin, ain xanu Sarai Abramnën kakëxa, ësokin: mi kamainun Ka kuat, mix kamina achúshi xanu upíira 'ën iskëx 'ain, ¹² usa 'ain ka egipcio unikamax mi isi kiti 'ikën: Ënë xanux ka ënë unin xanu 'ikën. Ësai kikin ka 'ë minun kuëenkin mi binxun 'akánti 'ikën. ¹³ Usa 'ain kamina, 'ëx upí 'inun mix ismina 'ën chirabakë 'ai kixun kati 'ain.

¹⁴ Usokin kabiani kuanx ka Abram Egipto menu bëbakëxa, bëbaia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Sarai axa upíira xanu 'ikë isakëxa. ¹⁵ Ismainun ka Egiptonu 'ikë 'apu faraón an ñu mëëxunkë unikamanribi isakëxa, isiani ka anu ka achúshi xanu upíira uaxa kixun kai rikiankëxa. Kakëxun ka aín unikama aín 'ikënu bëtánun kixun kakëxa kakëxun ka aín 'ikënu. ¹⁶ Usa iskin ka faraónën Sarai kupí, Abram upíokin 'akinkin 'inaishiakëxa oveja, vaca 'imainun uni an ñu mëëxunti 'imainun xanu an ñu 'axúnti akama 'inánkin asno, 'imainun camello akamaribi 'inánkëxa. ¹⁷ 'Aínbi ka Sarai kupí, Nukën 'Ibun faraón 'atimokin tëmëramiakëxa aín aintsikama këñunbi 'anan kamabi unikamaribi 'insínmiakëxa. ¹⁸ Usai 'ikin ka faraónën Abram kamiakëxa, kamikëxa aia ka kakëxa: ¿Uisa kupín karamina ësokin 'ën 'an? ¿Uisa kupín karamina min xanu 'aínbi ax ka 'ën xanuma 'ikë kixun 'ë kakëma 'ain? ¹⁹ Mix kamina min chirabakë isa ax 'ikë kias kian, kikëbëtan kana 'ën xanu 'iti bian. Biaksi kana abë 'ikëma 'ain usa 'ain kamina buánti 'ain. ¡Mí 'inantëkëmainun kamina bëríbi buánti 'ain! ²⁰ Usakin Abram katankëxun ka faraónën aín unikama kakëxa, kamina Egipto me ënuu Abram aín xanu 'imainun aín ñukama këñunbi kuantanun xuti 'ain.

13

Abram 'imainun Lot ënanan

¹ Usa 'ain ka Abramnën Egiptonuax chikíkin aín xanu, 'imainun kamabi aín ñu buani kuankëxa, kuanika amiribishi rikiani Négueb me 'ikë anubi kuantëkëankëxa. Kuankëbë ka aín piaka Lot axribi atubë kuankëxa. ² Abram ax ka 'iakëxa uni ñuñuira, usa 'aish ka kuri 'imainun manë uxua kuríkíñu 'ianan, 'itsaira aín ñuina 'arakakëñu 'iakëxa. ³ Néguebnuax amiribishi munu 'ikiani kuantankëx ka Betel kakë ëma 'urama anu paian 'ikian Betelbëtan Ainën nëbëtsionkë anu 'iakëxa. ⁴ A mex ka anu paian anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiiti maxá bukunrukin 'akë a 'iakëxa, anuxun ka Nukën 'Ibu rabiakëxa. ⁵ Usa 'ain ka Lot axribi ñuñuira uni 'i aín kuku Abramsaribi 'aish, an ñu 'axúnti xanu xuntakukama, ovejakama 'imainun vacakama 'ianan, an ñu mëëxunkë unikamabëbi anu 'iakëxa; ⁶ 'aínbi ka anua atux 'ikë anu aín ñuina 'itsaira 'ain ñuinakaman pasto piti sënënma 'iakëxa. Usa 'ain ka a rabëtax anu 'isama 'ain, ⁷ an Abramnën vacakama bërúankë unikamabë Lotnën vaca an bërúankë unikama nishanani ubionankëxa. Usa 'ain ka a nëtëkaman, cananeo 'imainun ferezeo unikamax pain anu tsókë 'iakëxa.

⁸ Usa 'ain ka Abramnën achúshi nëtën aín xukënan bëchikë Lot ësokin kakëxa: Mix kamina 'ën 'aintsi 'ibu 'ain, usa 'ain kananuna nu rabë upiti nuibananti 'ain, usaribiti ka an nun ñuina bërúankë unikama nishananimu nuibananti 'ikën. ⁹ Usa 'ain kamina min kuëënxun uimiu karamina 'iti 'ain kixun me bariti 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'ima amo kuantu 'ain. Mixmi aín tsipumi kuankëbë kana 'ëx aín rëbumi kuantu 'ain, mixmi aín rëbumi kuankëbë kana 'ëx aín tsipumi kuantu 'ain. ¹⁰ Usakian Abramnën kakëxun ka Lotnën me upí anu 'iisa Jordán kakë baka 'urama anua 'umpax 'itsaira 'ikë a isakëxa,

iskin ka Sóar 'urama 'ikē ěma chukúma aribi isakēxa, usa 'ain ka a menu 'itsaira 'umpax 'imainun naěsa me chaiira 'ikē isakēxa. Ax ka Egipto me iskěsa 'iakēxa. (Ěněx ka Nukěn 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ěma kěñutisama pain 'ain 'iakēxa.) ¹¹ Usa 'ain ka Lotněn kamabi Jordán kakē baka anu 'ikē me sapan kaisakēxa, anuax ka anua 'ikē anuax amiaxa bari urukē ami kikiani kuankēxa. Usa 'ika Abram 'imainun Lot ěnanankēxa. ¹² Usa 'ain ka Abram axa Canaán kakē me anubi běrúmainun, Lot ax me sapan amia 'ikē ěmakama Sodoma 'imainun Gomorra a 'urama tsóti kuankēxa, ¹³ anuxun ka kamabi unin 'atima 'ixun 'aisamairai Nukěn 'Ibumi 'uchakin bětsi bětsi ñu akēxa.

¹⁴ Usaia anuax Lot kuankē 'ain ka a basikěbětan Nukěn 'Ibun Abram kakēxa: Anumi 'ikē ěnuxunbi kamina upíokin aín tsipumia isanan aín rěbumiokin isti 'ain, isanan kamina amiaxa bari urukē amia isanan amia bari kuabúkě amiaribi isti 'ain; ¹⁵ ěn kana kamabi me min iskě ěněkama mi 'inánti 'ain, ax ka minan 'ianan xěnibua 'aínbi min rěbúnki kamanan 'iti 'ikěn. ¹⁶ Ěn kana min rěbúnkikama 'aisamaira menu 'ikē masin běrusa 'inun 'imiti 'ain. Usa 'aish ka masi běru tupuntisama usaribi 'iti 'ikěn, 'ianan ka tupuntisamaira min rěbúnkikama 'iti 'ikěn. ¹⁷ ;Usa 'ain kamina běrĭ nirukiani kuanxun 'ěn mi 'inánuxun kakē me a pain isi kuantu 'ain, iskin kamina aín chaxkě 'imainun aín pampa, akama pain isikuanti 'ain akama kana mi 'inánti 'ain! ¹⁸ Usa 'ain ka Abram anua 'ikē anuax aín ñukama měniobiani niñu me Mamré kakē uni ainan 'ain Hebrón kakē ěma 'urama 'ikē anu 'i kuankēxa. Anuxun maxax bukunrukin 'atankěxun Nukěn 'Ibu rabiakēxa.

14

Abramněn Lot buánkankěbi bitěkěan bana

¹ Usa 'ain ka a nětěkaman Amrafel ax Sinar kakē me anu 'apu 'iakēxa, Arioc axribi ka Elasar kakē me anu 'apu 'iakēxa, Quedorlaómer axribi ka Ělam kakē me anu 'apu 'iakēxa, 'imainun ka Tidal axribi Goím kakē me anu 'apu 'iakēxa. ² Ěně 'apukamax ka 'apu Bera, Sodoma kakē ěmanu 'ikē abě 'akanankēxa, abě 'ianan ka 'apu Birsá Gomorra kakē ěmanu 'ikē abě 'ianan, ka 'apu itsi Sinab Admá kakē ěmanu 'ikē 'apu abě 'ianan, Seméber kakē 'apu Seboím kakē ěmanu 'ikē 'imainun, 'apu itsi axa Bela kakē ěmanu 'ikē aběribi 'akanankēxa, a ěmabi ka Sóar kakinribi aněakēxa. ³ Ěně mapai achúshi 'apukaman ka aín suntárúkama Sidim kakē me sapan anu timěakēxa, anu ka parúmpapa bamakě kakē ax 'iakēxa. ⁴ 'Itsa baritia 'inúkě 'ain ka 'apu Quedorlaómer an mapai rabě 'imainun rabě baritia, anun an kuěěnkěsa okin ñu 'anun 'amiakēxa, 'aínbi ka bari achúshi 'irutěkěnkě anun mapai achúshi 'apu kaman a 'apubě 'akánanti sinánkěxa. ⁵ Usakin sinántakěx ka baritia itsi 'irukěbě, Quedorlaómer 'apu 'imainun 'apu raírĭ aběa 'akianankě kamabě kanankiani anua Astarot Carnaim me 'ikē anu kuankēxa, kuanxun ka anu 'ixun refaítakama a pain 'atankěxun; zuzita kamaribi, Ham kakē menuxun 'anan emitas kamaribi, Savé-quiriataim menuxun 'akěxa, ⁶ 'anan ka 'akánanti 'unairakěkamaribi abě 'akanankin abámikin Seír me anu 'ikē bashikama anubi nuibiankin 'akěxa, usakian 'akěxa kuania ka me anua El-Parán 'ikē anubi, nuibiankin 'akěxa, ax ka anu uni 'ikěma me a rapasu 'iakēxa. ⁷ Usokin 'atankěx baitsin amirbishi utěkěnkin ka Quedorlaómer 'imainun aín suntárúkama, 'imainun aběa kuankě 'apu raírĭ akamabě En-Mispat, 'ikěbia Cadés kakē anu běbakěxa, běbakiani kuankin ka añu kara bainua měraia abi 'atimonan kěñuakěxa, usokin 'anan ka kuankinshi anu 'ikē amalecita aribi 'akěxa, 'anan ka amorreokamaribi raírĭ ěmakama 'akěsaribi okin 'abiani kuankēxa, ax ka Hasesón-tamar me 'ikē anu 'iakēxa.

⁸ Usa 'ain ka Sodoma, Gomorra, Admá, Seboím, 'imainun Belanu 'ikē 'apukama ax me sapan Sidim kakē anuax 'akanani kuankēxa. ⁹ Anuax ka ěně mapai achúshi 'apukama Quedorlaómer Amrafel 'imainun Arioc abě 'akanankēxa, ěně rabě 'imainun rabě 'apukamax ka Ělam, Goím, Sinar 'imainun Elasar a ěma kamanu 'ikē 'iakēxa. ¹⁰ Kamabi Sidim kakē me sapan anu ka chua me pěan pěánkikě anubia unia 'iakēxa, usa 'ain ka Sodoma 'imainun Gomorranu 'ikē 'apu 'akanankěnuax 'iakěti kuaníbi anu

nanëakëxa. Usai 'imainun ka raíri 'apukamax ninu abákëxa. ¹¹ Usa 'ain ka rabé 'imainun rabé 'apun suntárúkaman Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma rabé, anu atsíntankëxun anu 'ikë unikaman ñu aín piti, ain ñu kupíkë aín 'arakakë ñukama këñunbi kamabi bitankëxun aín nëtënu anu 'ikë unikama këñunbi buánkëxa. ¹² Usa 'ain ka Sodoma kakë ëmanu 'ikë Abramnën, xukënan bëchikë Lot axribi anu 'iakëxa, 'ikëbi ka aribi aín ñukama 'imainun an 'arakakë ñuinakama këñunbi ñatanbiankin buánkankëxa. ¹³ Usakian 'akëbë ka uni achúshi abákëxa, abaxun ka usaía 'ikë Abram hebreo uni a ñuixuankëxa, ax ka uni achúshi Mamré aín menu tsókë 'iakëxa, a unix ka amorreo unibu 'iakëxa, Mamré ax ka Escol 'imainun Aner aín xukën 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Abrambë nuibanankë 'iakëxa.

¹⁴ Usakian aín piaka ñatanbiankin buánkë ka Abramnën kuakëxa, kuabiani kuaxun ka aín xubunuax bakëntankëx kanikë unikama a 'imainun an ñu mëëxunkë aín unikama amira sinánkë akama timëakëxa, timëkëx ka trescientos dieciocho a unikama 'iakëxa, usakin timëtankëx ka Abram ain unikama timëbiantankëx 'apukama nui Dan kakë ëma sënënkë anu bëbakëxa. ¹⁵ Anu bëbax ñantabukëbëtan ka Abramnën aín unikamabëtan atun sinánkënumashi ratukinshi anu bukukë ami bëbarukin 'akëxa, abë 'akanankin ka a 'apukama abámikin Hobá anu sënën 'akëxa, ax ka Damasco ëma aín tsipumi 'ikë au 'iakëxa, ¹⁶ usokin 'akëxa 'apukama abákëbëtan atun buánkë kamabi ñukama biakëxa. Usakin bianan ka Abramnën 'ain xukënan bëchikë Lot ain ñukama 'ain ñukamabi biakëxa, bianan ka xanukama bianan raíri unikamaribi biakëxa.

Melquisedecnën 'upiokin Abram sinángxuan

¹⁷ Usokin 'atankëx ka Abram amiribishi utëkëankëxa, Quedorlaómer kakë 'apu akëñun raíri 'apukama abëa 'ikë akamakëñunbi 'abëtsinia ka Sodomanu 'ikë 'apu an upiokin biakëxa, Savé kakë me sapan anuxun biakëxa, a mex ka 'apukaman me kakë 'iakëxa. ¹⁸ 'Imainun ka bëtsi 'apu Melquisedec, kakë 'apu Salem ëmanu 'ikë anribi biakëxa, ax ka sacerdote Nukën 'Ibu Dios an kamabi ñu unio kushiira naí manámi 'ikë aín uni 'iakëxa, an ka pán këñun vino 'inánkin.

¹⁹ Upiokin sinángxunkin Abram ësokin kakëxa:

Mi ka Nukën 'Ibu Dios naí manámi 'ikë an naí 'imainun mekama unio an 'upiokin sinángxunti 'ikën;

²⁰ 'ianan ka Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi, abëmi 'akanankë unikama 'anun 'amikë ax 'upiokin rabikë 'iti 'ikën.

Usakian Melquisedecnën kakëxun ka Abramnën an bibiankin buánkë ñukama raíri 'inánkëxa. ²¹ 'Inánkëxunbi ka Sodomanu 'ikë 'apun Abram kakëxa:

—Unikama ashi 'ë 'inánan kamina min bikë raíri ñukamabi buánti 'ain.

²² Usokin kakëxunbi ka Abramnën ësokin kakëxa:

—'Ën kana ësokin kana 'anuxun 'ai kixun Nukën 'Ibu kushiira an naíkëñun me unio a kan, ²³ 'ën kana uisa min ñubi bikin ñuman chamarabi bianan, anúnmi tsitëkërekikë abi anun 'ën taxaka tükërekati bitsiman, mixmi uínsaranbi min ismina 'ë ñuñuira 'imian kiox kitima kupín. ²⁴ 'Ën kana añu ñubi 'ënan 'iti bitsiman, usa 'ain ka 'ëx abë kuankë unikama atun pikë ax kuni 'ásabi 'iti 'ikën. Usa 'ain ka ax 'ëbë kuankë unikama Aner, Escol 'imainun Manré, akaman ainan 'inun ñu biti 'ikën, ësakin ka Abramnën Sodomanu 'ikë 'apu kakëxa.

15

Nukën 'Ibu Diosan Abram achúshi ain bëchikë 'inánuxun ka bana

¹ 'Ënë ñukama 'atankëxa 'inúkë 'ain ka Nukën 'Ibun Abram namákin iskësokian isia kakëxa:

—Kamina rakuëtima 'ain Abram, 'ëx kana an mi bërúankë a 'ain. Min biti ñu ax ka chaiira 'inuxun 'aia. ²⁻³ 'Aínbi ka Abramnën kakëxa:

—'Ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios, çuisa karana minmi ñu 'inánkëxun, ñankáishibi bixun 'ati 'ain, minbi kamina 'ëx kana achúshi bëchikëñumabi 'ai kixun 'unanin minbi kamina achúshi bëchikëbi 'ë 'inankëma 'ain? Usa 'ain ka kamabi 'ën ñukama an biti Eliézer

Damasconu 'ikë uni 'ën kaniokë, an 'ëx ñukëbëtan 'ën kasunania ñukama biti 'ikën. ⁴ Ësokin kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ësakin min bëchikënenbi ka mix ñukëbëtan min ñukamabi biti 'ikën, bëtsi unin ka min ñu bitima 'ikën.

⁵ Usokin katankëxun ka Nukën 'Ibun Abram ëman, buánxun ësokin kakëxa:

—Upiokin ka naí manámia 'isapakama is, iskin kamina min tupuntisa 'ikë tupunti 'ain. Usaribi ka min rëbúnkinëx tupuntisamaira 'itsaira 'iti 'ikë kixun kakëxa.

⁶ Usakian kakëxun ka Abramnën usa ka aséabi Nukën 'Ibu 'ikë kixun sinánkëxa, sinánkëbë ka ax 'ëx kikësabiokin ka 'aia kixun ami sinánkëxa.

⁷ Ësakinribi ka kakëxa:

—Ëx kana min 'Ibu 'ain; usa 'ixun kana 'ën mi Ur kakë me anua caldeo unibu tsókë anua chikiankën, ënë me xë nibua 'aínbi minanbi 'inun 'inánuxun.

⁸ —Kakëxunbi, ka Abramnën ësokin kakëxa, 'ën 'Ibu 'imainun 'ën Dios ¿Uisakin karana aséabi ka 'ënan ënë me 'ikë kixun 'ën 'unánti 'ain? —kixun ka Abramnën kakëxa.

⁹ 'Imainun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Ë kamina vaca xanu bërí kanikë achúshi bëxúnti 'ain, bëanan kamina achúshi cabra 'imainun achúshi carnero, rabë 'imainun achúshi baritiañu kaísun bëti 'ain, achúshi achúshi 'imainun kamina ñumakuru bërí kanikë achúshiribi bëanan rabëtax nikë numakuru bëti 'ain.

¹⁰ Usakian kakëxun ka Abramnën a ñuinakama Dios bëxúankëxa, bëxun ka panárabë okin tukaxun amo rabëbi bëtsi bëmánon buküankëxa; 'anan ka ñuina pëchiñu rabë a tukakinma usabi nankëxa. ¹¹ Usakin 'atankëxuan buküanbi ka an bamakë ñuina pikë xëtëkama ñuinanën nami pikatsi kixun manánux ubakëxa, ubax anu këñubutia ka Abramnën 'ibiankëxa.

¹² Usakian a ñukama 'akëbëa ñantabuan ka a imë Abram 'aimai rëti 'uxakëxa. Usai 'uxkënkëbi ka achúshi chaiira bëánkibukë an bëararakëxa usakin 'akëx ka 'aisamairai rakuëakëxa. ¹³ Usai rakuëtia ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Min kamina 'unánti 'ain, min rëbúnkikamax ka aín menu tsótima bëtsi menu tsónuxun 'aia, 'imainun ka anuxun 'aisamaira okin ñumëmikë 'inuxun 'aia, 'imainun ka 'aisamaira okin 'atima okë 'iti 'ikën, cuatrocientos baritia sënëntamainun. ¹⁴ 'Aínbi kana 'ënribi a ëmanu 'ikë unikama an atu bëtsi bëtsi okin tëmëramikë aribi 'atima okin tëraminuxun 'ain, usakin 'akë 'ain ka min rëbúnki kamax 'aisamaira ñuñu 'aish chikinuxun 'aia. ¹⁵ Mix kamina 'itsa baritia tsóti kuëënnuxun 'ain, usai 'itankëx kamina xëkira 'aish ñuti 'ain, ñutankëx kamina min rara kamabë timëti kuantu 'ain. ¹⁶ Usai cuatrocientos baritia tsótankëx ka min bëchikënen bëchikë min xuta aín bëchikënen bëchikë akamax ka min rëbúnki 'aish amiribishi ënë menu utëkënnuxun 'aia, usa 'aínbi ka anun 'ën amorreo unikama aín 'ucha kupín 'atima oti nëtë 'isama pain 'ikën.

¹⁷ Usai ñantabukë a imë ka Abramnën isakëxa, achúshi ñute chaiira xanuxuan me 'akë usa anuaxa 'aisamaira kuin chikitia isanan ka achúshi tsi rëkirukësa axa ñuina nami tukapaxun nankë nëbëtsinën inutia isakëxa. ¹⁸ Usa 'ain ka a nëtënbi Nukën 'Ibun Abrambëtan achúshi ñu 'akin kakëxa:

—Ënë mekama kana min rëbúnkikama 'inánti 'ain, Egipto bakamiaxa ukë me anuax 'imainun baka chaiira Éufrates kakë anu sënënbí kana 'inánti 'ain. ¹⁹ Ax ka quenitakaman me 'ikën, 'imainun ka quenizitakama, cadmoneokama, ²⁰ hititakama, ferzeokama, refaitakaman me, ²¹ amorreokama, cananeokama, gergeseokama 'imainun jebuseokama ënë unikaman me kana mi 'inánti 'ain.

16

Abramnën aín ñu mëëmikë xanu Agarmi bëchia

¹ Sarai an ka aín bënë Abram tuaxunkëma pain 'iakëxa, usa 'aínbi ka achúshi xanu Agar kakë egipcia an ñu 'axúnti bënë 'iakëxa. ² Usa 'ain ka aín xanu Sarainën Abram kakëxa:

—Ka kuat, Nukën 'Ibun ka 'ëx tuáñu 'iti kuëënima, usa 'ain kamina an nu ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iti 'ain, usa 'ain sapi ka an tuakëx aín tuákama ax 'ën tuása 'iti 'ikën. Ësokian kakëxun ka Abramnën aín xanu Sarai asábi ka kixun kakëxa.

³ Usakin katankëxun ka Sarainën an ñu 'axunkë egipcia xanu Agar a bëtankëxun Abram aín xanu 'inun 'inánkëxa, usakin ka mapai rabë bari Canaán menu tsókë 'ixun 'akëxa.

⁴ Usa 'ain ka Abram an ñu 'axunkë xanu Agar abë 'iakëxa, usai 'iax ka tuuakëxa; 'aínbi ka tukin tankin Sarai an ñu mëmikë a istisamatani ami nishakëxa. ⁵ Usai ami nishia 'unánkin ka Sarainën aín bënë Abram kakëxa:

—¡Min 'ucha kupí ka Agarnën 'ë 'atima okin isia! 'Ënbi kana min xanua 'inun mi 'inan, usa 'aínbi ka bërí achúshi tuáñu 'ikuaní 'ësamaira 'isatania. Usa 'ain ka Nukën 'Ibux kiti 'ikën uix kara 'uchaxa kixun nu kati 'ikën. ⁶ Kia ka Abramnën kakëxa:

—Ka kuat, an mi ñu 'axunkë xanu ax ka min məkënu 'ikën; usa 'ain kamina uisakin karamina 'aisatani usokin min 'ati 'ain.

Usakian kakëxun ka Sarainën amixuamati nishkin an ñu 'axunkë xanu Agar 'itsaira 'atimokëxa, 'atimokëx ka Agar abákëxa. ⁷ Abákë ka Nukën 'Ibun ángel achúshinën anu uni 'ikëma menuxun mërakëxa, ax ka aín rëbumi kakin anëké me anu kuantí bai rapasu 'umpax upíira 'ikë anu 'iakëxa, ⁸ anua mërakin ka ñukákëxa:

—Agar, mix kamina Sarainën ñu mëmikë aín, ¿uinuax kaina aín, 'imainun kaina uinu kuanín?

—'Ëx kana an 'ë ñumëmikë xanu Sarai anuax abatin —kixun ka an kakëxa. ⁹ Usokian kakëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ësokín kakëxa:

—Kamina amiribishi kuantëkëti 'ain ami ñu mëëxunkë xanu anubi kuanxun, kamina an mi kakësabiokin kamabi ñu mëëxunti 'ain.

¹⁰ Katankëxun ka Nukën 'Ibun ángelnën ësokínribi kakëxa:

Min rëbúnkinëx ka 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëoti 'ikën, usa 'ikë ka uínbi tupuntima 'ikën.

¹¹ A mi tuukë ënëx ka achúshi bëbu tuá 'ikën,

usa 'ain kamina bakëntankëxun Ismael kakin anëti 'ain,

Nukën 'Ibun ka mix tëmërai uin kara 'ë 'akinti 'ikë kiox nuibakati nitsia isaxa.

¹² Min tuakëx ka bana kuakëma 'aish achúshi burro raékëmasa 'inuxun 'aia;

usa 'aish ka kamabi unimi nishti 'ikën, 'imainun ka kamabi uníxribi ami nishti 'ikën;

usa 'aínbi ka aín aintsikaman 'ura xuisa tankëxi atubëbi 'iti 'ikën.

¹³ Usa 'ain ka Agar Nukën 'Ibubë banatankëx abi kiakëxa, kikin anëkin ka Diosan ka 'ë isia kikin anëakëxa, usa 'ain kana bëríbi Diosan 'ë iskëxbi ñukëma pain tsoti 'ain.

¹⁴ Usa 'ain ka anua 'umpax upíira 'ikë kini ax ësokín anëké 'ikën: 'Umpax upíira ñutima oi tsókë an 'ë iskë aínan ka a 'umpax 'ikën. Ax ka Cadés 'imainun Bëred kakë ëma an nëbëtsi okin bëarakë 'iakëxa.

¹⁵ Usakian ángelnën kakëx ka Agar amiribishi an ñu mëmikë xanu Sarai anu kuantëankëxa, kuantankëx ka anuax Agar aín rëkuën tuá bakëankëxa, bakënkë ka Abramnën aín bëchikë Ismael kakin anëakëxa. ¹⁶ Abram ochenta 'imainun seis baritiañu 'ain ka aín bëchikë Ismael bakëankëxa.

17

Nukën 'Ibu Diosan abë mëníonanti sínánxun Abram 'unántiorakanun kixun ká

¹ Usa 'ain ka Abram axa noventa 'imainun nueve baritiañu 'ikë, Nukën 'Ibun amiribishi ami mërátëkëkin ësokín kakëxa:

—'Ëx kana min 'Ibu Dios kamabi kushiñuira a 'ain, usa 'ain kamina 'ëx kuëënkësabi 'oíshi tsóanan 'ëx kikësabiokin kamabi ñu 'ati 'ain, ² 'imainun kana 'ën achúshi ñu mibëtan 'ati 'ain: 'anan kana 'ën min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'i 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain, kixun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa. ³ Usakian Nukën 'Ibu Diosan kakëx ka Abram rantin puruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa usai 'iaka kakëxa:

⁴ —'Ënë ñu kana mibëtan 'ain kamina kuati 'ain: Mix kamina 'aisamaira bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë unikaman rara 'inuxun 'ain, ⁵ 'imainun kamina bërí Abram kakin anëké 'itima 'ain. Usa 'ain ka min anë bërí 'ia Abraham, 'ën kana mi bëtsi bëtsi ëmanu 'ikë

unikaman rara 'iminuxun 'ain. ⁶ 'Ēn kana min rēbúnkinēxa 'aisamaira 'inun 'iminuxun 'ain; min rēbúnki raírínēx ka 'apu bētsi bētsi ēmanu 'inuxun 'aia. ⁷ 'Ēn kana achúshi ñu mibētan 'ain 'imainun kana min rēbúnki kamabētanribi 'anuxun 'ain, usa 'ain kana 'ēx min Dios xēnibua 'aínbi 'iti 'ain, 'ianan kana atun Diosribi 'inuxun 'ain. ⁸ Mi 'imainun min rēbúnkikama kana kamabi Canaán me anumi bērí tsókē ēnē 'inánti 'ain, ax ka min rēbúnki kamaxa xēnibua 'aínbi anu tsóti 'ikē 'imainun kana 'ēx atun Dios 'iti 'ain.

⁹ Katankēxun ka ēsokinribi, Nukēn 'Ibu Diosan Abraham kakēxa:

—'Aínbi kamina min, achúshi ñu 'ēn mibētan 'akē ax kikēsabiokin 'ati 'ain, 'imainun ka kamabi min rēbúnki kamanribi ax kikēsaibi 'iti 'ikēn. ¹⁰ 'Ēnēx ka mitsubētan 'ēn 'akē achúshi ñu 'ikēn, usa 'ain ka min rēbúnki kamanribi 'ēx kikēsokinbi 'ati 'ikēn: usa 'ain ka kamabi unikama mitsubē 'ikē atux aín nētokē ñu rēbu tēai 'unantiorakakē 'iti 'ikēn. ¹¹ 'Unántiorakakin kamina aín nētokē ñu rēbu aín maxaka 'ikē a tēati 'ain, ēnēx ka 'ēn mibētan 'akē achúshi ñu a 'unánti 'ikēn, ēsokin 'akin kamina 'unánti 'ain nun kananuna achúshi ñu 'a kixun. ¹² Bērími ēsokin 'akē ēnuxun, kamina kamabi uni mix abē 'ikē unikaman bēchikēnēxa bēbu tuá bakēnia mapai achúshi 'imainun rabē 'imainun achúshi nētē 'ikēbētan aín nētokē ñu rēbu aín maxaka tēati 'ain, min ñu mēēxunkē uni 'imainun min kuríkinēnbimi bētsi menua marukē bētsi unibi ka aín nētokē ñu rēbu tēakē 'iti 'ikēn. ¹³ 'Ēx kikēsabiokin kamina 'unánti okin bētsi 'akēsa 'akēsaribi okin aín nētokē ñu maxaka 'ēn mi kakēsabiokin 'ati 'ain. Usakinmi 'ēn mibētan 'akē achúshi ñu ax ka mitsun namínu 'unántiokē 'iti 'ikēn, usa 'ain ka mitsun 'ēbētan achúshi ñu 'akē ax kēñútimo 'iti 'ikēn. ¹⁴ 'Aínbi ka uix kara 'unántiorakaisama tania ax mitsunua chikínkē 'iti 'ikēn, 'ēn achúshi ñu 'akē a bana kikēsokin 'aisama tankē kupí.

¹⁵ Usakin katankēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan ēsokinribi Abraham kakēxa:

—Bērí ka min xanu ax Sarai kakin anēkē 'itima 'ikēn. Aín anē ka bērí Sara kakin anēkē 'iti 'ikēn. ¹⁶ 'Ēn kana upíokin sinánxunin, usa 'ain kana achúshi tuá mi 'axúnun 'imiti 'ain. 'Ēn upíokin sinánxunkēx ka kamabi menu 'ikē unikama aín rēbúnki 'iti 'ikēn. 'Imainun ka aín rēbúnkinēx kamabi menu 'ikē unikaman 'apu 'inuxun 'aia, kixun ka Nukēn 'Ibu Diosan kakēxa.

¹⁷ Usakian Nukēn 'Ibu Diosan kakēx ka Abraham rantipuruni memi bētiki tsóbuti, ēsokin sinani kuaiakēxa: ¿Achúshi unin kara cien baritiañu 'ixun bēchiti 'ik? ¿'Imainun kara Saran noventa baritiañu 'ixun achúshi tuá 'ati 'ik? 'Ēsakin ka Abrahamnēn sinánkēxa.

¹⁸ Usakin sinánkin ka Nukēn 'Ibu Dios kakēxa:

—¡Usa 'ain sapi ka, Ismaelnēn rēbúnkikama atux upitax tsóti 'ikēn!

¹⁹ Kakēxun ka Nukēn 'Ibu Diosan kakēxa:

—'Ēn mi kakē ax ka ēsakin mi kakē 'i'axa min xanu Sara ax ka achúshi bēbu tuá bakēnti 'ikēn, bakēnia kamina min a tuá Isaac kakin anēti 'ain. Abētan kana 'ēn achúshi ñu asérabi 'ati 'ain, ax ka xēnibua 'aínbia sinánun aín rēbúnki kamabētan 'akē 'iti 'ikēn. ²⁰ 'Ēsokin katankēxun ka aín bēchikē Ismael ñuikinribi ēsakin kakēxa, 'ēn kana min bana kuan, usa 'ain kana upíokin sinánxunuxun 'ain; 'imainun kana 'aisamaira aín bēchikē 'inun 'imiti 'ain usa 'ain ka aín rēbúnkinēx 'uakamē 'ēoti 'ikēn. 'Imainun ka Ismael ax mapai rabē 'imainun rabē 'apukaman kushiira aín papa 'iti 'ikēn, 'imainun kana an achúshi ēma chaiira cha 'anun 'amiti 'ain. ²¹ 'Aínbi ka 'ēn achúshi ñu mibētan 'akē ax min bēchikē Isaac min xanu Sara ēnuax achúshi baritia 'ikēbē anun 'iti nētē 'ikēbē bakēnkēbē 'ēn 'akē ñu ax anubi 'iti 'ikēn. ²² Usai abē banatankēxun Abraham ēbiani ka Nukēn 'Ibu Dios anuax kuankēxa.

²³ Usai Nukēn 'Ibu Dios abē banatankēx sēnēnkiani kuankē 'ain ka a nētēnbi Abrahamnēn aín bēchikē Ismael, aín nētokē ñu maxaka tēakin 'unántiokēxa, 'anan ka kamabi unikama an ñu mēēxunkē aín xubunuaxa bakēnkē akama 'imainun aín kuríkinēnbia marukē. Unikama aribi unántiokin aín nētokē ñu rēbu tēaxuankēxa. Usakin 'akin ka kamabi uni abēa 'ikē atun xubunu 'ixuan an ñu mēēxunkē akamaribi aín nētokē ñu maxaka tēaxunkin 'unántiokēxa, Nukēn 'Ibu Diosan usakin 'anun kakēsabiokin ka 'akēxa. ²⁴⁻²⁵ A nētēkaman usokin 'ai ka Abraham ax noventa 'imainun nueve baritiañu 'iakēxa, 'imainun ka aín bēchikē Ismael ax bērí kani trece baritiañu 'iakēxa, a nētēn ka aín nētokē ñu maxaka 'unántiokin tēakē 'iakēxa. ²⁶ A nētēnbika Abraham 'imainun aín bēchikē Ismaelnēx usai 'itia kakē, usaibi 'iakēxa usa 'aish ka a nētēnbi aín nētokē ñu maxaka tēai

'unántiorakakëxa, ²⁷ usai 'ikin ka Abrahamnën kamabi unikama abë 'ikë 'imainun aín xubunuxua an ñu mëëxunkë unikama a këñun aín xubunuaxa bakënkë 'imainun bëtsi menua aín kuríkinënbia marukë akamabi 'akëxa.

18

Nukën 'Tbu Diosan achúshi bëchikë 'inánuxun Abraham ká

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Tbu Abrahammi anua Mamré kakë uni aín me ni 'ikë anuax mërakëxa, mëramainun ka Abraham bari xamaruti 'urama 'ain aín chupa këxtú xubusa okin 'akë aín xëkuë rapasu, tsókë 'iakëxa. ² Tsóxunbi ka Abrahamnën rabë 'imainun achúshi uni a bétánain nikë isakëxa. Isi bënëtishi nirukin bitsi ka aín bëmánanën me tikatankëx, ³ nirukin ka kakëxa:

—'Ën kana mi kain kamina bënëkiani kuantima 'ain 'ën 'ibu. ⁴ Mitsux mi kuëenkëbëtan kana 'ën 'umpax bëxunun kati 'ain, anun tachukatankëxmi in tupëonkë tēmú chukúmashi tantikanun. ⁵ Bëri kamina 'unanin uinu kara an mi 'akinti 'ia kixun, usa 'ain kana mitsun piti bëxúnti 'ain, bëia pitankëx kamina pibiani kuanti 'ain.

Ësokin kakëxun, ka a unikaman —asabika kananuna kaínti 'ain —kixun atun kakëxa. ⁶ Usakian kakëx ka Abraham aín chupa këxtú xubusa okían 'akë anu atsíankëxa atsínkin ka Sara kakëxa:

—¿Bënëkinshi! Kamina trigo putuakë upíira veinte kilo bitankëxun pán 'ati 'ain.

⁷ Usakin aín xanu kabiani ka Abraham abákiani anua aín vaca 'ikë anu, anua ka vaca bëri kanikë kaískin bitankëxun aín uni achúshi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka an bënëkinshi piti 'akëxa. ⁸ Usakian vaca bëna piti 'amainun ka Abrahamnën vaca xuma mëtuaikin 'akë a 'imainun aín xuma aribi kara 'ati 'ikë kixun ñukákëxa, usakian atun pimainun ka a 'uramaxun aínu ñuribi kara kuëënia aribi 'inánuxun kaíankëxa, kainkëxun ka i achúshi nikë tēmúxun piakëxa.

⁹ Usakin pitankëx sënëkin ka a isia kuankë unikama achúshinën Abraham ñukákëxa: —¿Uinu kara min xanu Sara 'ik? Kakëxun ka kakëxa ka —anu 'ëx 'ikë chupa këxtú xubusa okin 'akë anu 'ikën —kixun ka kakëxa.

¹⁰ Usakian kakëxun ka a isia ukë uni achúshinën kakëxa:

—Mi istékëni kana bëtsi bari 'ikëbë utékënti 'ain 'imainun ka min xanu Sara ax achúshi tuáñu 'iti 'ikën. Usakian kaia ka Saran kamabi banakama kuakëxa, ax anu 'ikë aín xubu xëkuë 'urama anuaxa banaia. ¹¹ Usa 'aínbi ka Abraham ax uni apan kaniakëké 'imainun ka aín xanu Sara axribi xanu apan kaniakëké 'iakëxa usa 'aish ka Sara bërámabi aín pëi machakë sënënkë 'iakëxa. ¹² Usa 'ain ka Saran a ñuia kia kuati aín kuaikë a tënëibi kuëpunchinibi kuëmumëkin tënëakëxa: ¿Uisax karana 'ëx usai 'iti 'ain? 'ën bënë 'imainun 'ëx kana bëri kaniakëké apan 'ain.

¹³ Usai 'ia 'unánkin ka Nukën 'Ibun Abraham kakëxa:

—¿Uisa kupín kara Sara kuain? ¿an kara xënira 'aish kana tuáñu 'iti 'ain kixun sinanimin? ¹⁴ ¿Nukën 'Ibun 'akasmati ñu kara 'aíma 'ik? bëtsi bari 'irukëbë kana 'ëx mi istékëni uti 'ain, 'imainun ka Sara achúshi tuáñu 'iti 'ikën kixun ka kakëxa. ¹⁵ Ësai kia kuati ka Sara rakuéti 'ëx kana kuaikëma 'ain kias kisatankëxa: Usa 'ain ka ësai kiakëxa:

—'Ëx kana kuaikëma 'ain. 'Aínbi ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ën kana mix kuaia isan.

Abrahamnën Sodoma kakë ëma kupín Nukën 'Tbu Dios ñuká

¹⁶ Usa 'ain ka a isia kuankë unikama ax nirukiani kuani Sodoma kakë ami kikiani kuankëxa. Kuankëbë ka Abrahamnën buánxun xuti axribi kuankëxa. ¹⁷ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun sinánkëxa: “Kana Abraham kati 'ain aínu karana 'ai kuani kixun, ¹⁸ ax ka kamabi unin chaitiokë 'aish achúshi ëma chaira 'imainun kushiira 'iti 'ikën. 'Ën kana a kupín kamabi menu 'ikë ëmakamanu 'ikë unikama upíokin sinánxunti 'ai kixun kana kan. ¹⁹ 'Ën kana mi kaísan usa 'ain kamina min bëchikëkama 'inánan, min rëbúnkikama mi 'unánmikë bana upíokin kuakin 'unánkin uinu 'ikëx kara 'aisa 'imainun upí 'ikë a 'ati 'ikën, usakin

'akëbëtan kana 'ën usakin 'axunuxun kakë usakinbi 'axúnti 'ain.” ²⁰ Ësakin ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Ësai ka Sodoma 'imainun Gomorra ëmanu 'ikë unikama ñui uni kia, atux 'atima ñuira 'ai 'uchakë, ax ka 'ucha chaiira 'ikën, ²¹ usa 'ain kana bërí anu kuantu 'ain, asérabi kana atun 'ucha chaiira 'imainun 'atimañuira 'aia kixuan ñuia kuan. Usa 'ain kana asérabi kara unin ñuia kuakë ax usa 'ikë 'unánti 'ain.

²² Usakin kabiani ka a isia ukë uni rabë ax Sodoma ëma isi anuax kuankëxa, kuan-tamainun ka Abraham anu pain Nukën 'Ibubë bërúakëxa. ²³ Usa 'ain ka a 'urama okin Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukákëxa:

—¿Karamina uni 'uchañu këñun uni 'uchañumakama 'atima okin këñuti 'ain? ²⁴ A ëmanu ka cincuenta uni ñu 'atima 'ai 'uchakëma 'iti 'ikën. Usa 'ain kaina, ¿a ëmanu 'ikë unikama këñutima kupin a cincuenta unikama ënti 'ain? ²⁵ ¿Min usokin uni 'uchañuma këñun uni 'uchañukama, 'akin kamina a rabëtaxbi 'uchakësa 'ikë 'ati 'ain! ¿Usakin 'axuma ka at! Mix kamina 'apu 'aish kamabi kushiñu 'ain kamabi menu, ¿usa 'ixunmi usakin ñu 'akë ax kara minan asabi 'iti 'it? ²⁶ Usa 'ain ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua cincuenta uni 'uchañuma mërakin kana Sodoma ëmanu tsókë unikama këñutima 'ain. ²⁷ Usakian kakëxun ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën ësokin mi kakëxun kamina 'ë uisabi otima 'ain, mix kamina Nukën 'Ibu Dios 'imainun kana 'ëx achúshi unishi 'ain; ²⁸ 'aínbi kara mapai achúshi uni ñu 'atima 'akëma anua cincuenta uni 'iti pishinti 'ikën. ¿Mapai achúshi unikama ñu 'atima 'akëñuma 'ain kaina ëma a këñuti 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibu kakëxa:

—'Ën cuarenta 'imainun cinco 'uchañuma uni mërakin, kana a ëma 'atimokin këñutima 'ain. ²⁹ Katankëxun ka —Amiribishi katëkëankëxa, anu sapi ka cuarenta uni ñu 'atima 'akëma 'iti 'ikën —kia ka Abrahamnën kakëxa.

Kakëx ka —cuarenta a kupín kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain —kixun Nukën 'Ibu kakëxa. ³⁰ 'Aínbi ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi kain usa 'ain kamina 'ën mi katëkënkëx 'ëmi nishtima 'ain, 'aínbi sapi kamina treinta unishi mërati 'ain. Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibun katëkëankëxa:

—Anua treinta, uni 'uchañuma mërakin kana a ëmanu 'ikë unikama këñutima 'ain. ³¹ Usaia kia ka Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën 'Ibu, 'ën kana ësokin kati 'ikëmabi mi kain, ¿uisa kara veinte uni 'uchañumami anua mërakëbë 'iti 'ik? Kixuan ñukákëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—'Ën anua veinte uni mërakin kana a ëma këñutima 'ain. ³² Kia ka ënkinma Abrahamnën amiribishi katëkëankëxa:

—'Ën kana ësokin mi kain 'ën 'Ibu, 'aínbi kamina mix 'ëmi nishtima 'ain, 'aínbi kana mi katëkënxuma ënë banaishi mi kain: ¿añu karamina anua diez uni 'uchañuma atu mërakin 'ati 'ain?

Kakëxun ka Nukën 'Ibun kakëxa:

—Anua diez uni 'uchañuma mërakin kana a ëma këñutima 'ain.

³³ Ësai pain Abrahambë banatankëx ka Nukën 'Ibu, anuax kuankëxa; ax kuankëbë ka Abraham axribi aín 'iti chupa këxtú 'akë anu utëkëankëxa.

19

Nukën 'Ibun Sodoma 'imainun Gomorra ëma këñua bana

¹ Bari kuabúkëbë ka Sodoma kakë ëmanu ángel rabë bëbakëxa. Anu bëbakiania kuania ka Lotnën anun ëmanu atsínti xëkuënu tanti tsóxun isakëxa, ax ka anua uni timékë 'iakëxa. Anu tsótanbia aia ka iskin nirukiani kuanxun ka biakëxa, bitsi aín bëmánanën memi bëtikikin, ² ka kakëxa:

—'Ën kana mitsu kain, pëkarakëbë kuanux karamina 'ën xubunu tanti kuantima 'ain. Anu kamina tachukatankëx tantiti 'ain, anuax kamina pëkarakëma 'aínshi kuantu 'ain.

'Aínbi ka atun kakëxa:

—Asabi ka 'aíshbi kananuna 'ima. Xubu ëman ënushi kananuna nu rabë 'uxti 'ain. ³ Kixun kakëxunbi ka, Lotnën amiribishi katëkëankëxa usama ka kamina kuantima 'ain usakian 'uran kakëxun ka a rabëtan aín xubunu abë kuantí sinánkëxa. Usakin kabiani kuantankëx aín xubunu nukuxun ka Lotnën piti 'itsa 'anan pánribi anun chamiti ñu këñuma 'axun a isia kuankë unikama a pikiankëxa.

⁴ Ax 'uxkëmapan 'aínbi ka a ëmanu 'ikë unikaman kamabi Sodomanu 'ikë unikaman aín xubu bëararakë 'iakëxa, anu ka uni apan 'imainun bënë unikamaribi 'iakëxa, ⁵ usai 'ikin ka munuma sharati kushin banakin Lot kakëxa:

—¿Uinu kara mibëa ënë ñantan min xubunu ukë uni rabë ax 'ik? ¡Kamina chikínti 'ain! ¡Atubë kananuna 'isatanin ënë imë kamina nu bëxúnti 'ain! ⁶ Usai sharati kikëbë ka Lot atu kai chikíkin, ka aín xubu xëputi xëpúakëxa, anun uni atsintisama okin, ⁷ usokin xëpukin ka atu kakëxa:

—'Ë 'urama 'ikë unikaman ñu 'atimairamina 'akani kamina bërúankakanti 'ain. ⁸ Ka kuakan 'ëx kana bëchikë xanu rabëñu 'ain ax ka unibë 'ikintankëma 'ikën; usa 'ain kana a rabë mitsun kuëenkësokinmi 'anun mitsu 'inánti 'ain, 'aínbi kamina uni rabë ënë uisabi okantima 'ain, atux ka 'ën kuënkëx uaxa usa 'ain. ⁹ Ësokian kakëxunbi ka unikaman kakëxa:

—¡Mix amo nirakëanan kamina min xubunu nu atsímiti 'ain! Mix ënu 'ikë uni 'ixun kaina min kuëenkësokin nu 'ati 'ain. ¡Bërí kananuna a unikama 'akima mi 'atima oti 'ain! Usakin kakinshi ka Lot xutunkin aín xëpútínubi rakankin ñatankankëxa, ¹⁰ usakian 'akananiabi ka ángel rabë a isia kuankë an aín mëkën mëshpakianxun bikin aín xubunu atsímiakëxa; usakin 'akinshi ka aín xubu xëpúti upíokin xëpúakëxa, ¹¹ xëpukinshi ka ángelnën. Ëman bukukë unikama bëxuñu 'imiakëxa. Kamabi uni bënëbukama 'imainun uni apankama axbi ka bëxuñu tikiakëxa. Usai 'ikin anun atsínti xëputi barikasmatakëx ka atux rikiankëxa. ¹² Usokin 'atankëxun ka a isia kuankë uni rabë an Lot kakëxa:

—¿Min aínsi 'ibukama kara ënë ëmanu 'aíma 'ik? Kamina biti 'ain min bëchikë bëbu, 'imainun xanu min piaka min bëchikë an binuxun katakë uni akama kamina ënë ëmanua chikínbiankin 'ura buánti 'ain, ¹³ kixun katankëxun ka ángel rabëtan Lot ësokinribi kakëxa. Nun kananuna ënë ëma añu kara anu axa akama këñunbi këñui uan, usakin 'anun ka nu Nukën 'Ibun xuaxa 'aisamaira unix ka uisa kupín kara ënë ëma Nukën 'Ibun ñu 'atima 'aia iskinbi këñuima kiox kia, usa 'ain kananuna nun bërí ënë ëma këñuin.

¹⁴ Usakian kakëx ka Lotnën aín bëchikë binuxun kakë aín piaka 'iti uni rabë barikuankëxa, kuanxun mërakin ka aín piaka 'iti uni a kakëxa:

—¡Bënëti nirukiani ka kuantan Nukën 'Ibun ka ënë ëma këñuti 'ikën!

'Aínbi ka aín piaka 'iti unikaman këmëkin isa Lotnën kaia kixun sinani kuanma 'ikën. ¹⁵ Usai 'ión pëkarakuatsínkëbëtan, ka ángel rabëtan Lot katëkëankëxa:

—¡Bënëti kamina! Nirukiani min xanu 'imainun min bëchikë xanu rabë akama bibiani ënë ëma këñúkëma 'ainshi bamatisama tani kuantí 'ain. ¹⁶ Ësokin kakëxbia bënëti kuanima ka nuibakin ángel rabëtan Lot, mëinkin biakëxa. Nukën 'Ibun ka 'ain xanu 'imainun aín bëchikë xanu rabë aribi a ëmanua bamatima kupin iëmikin chikíankëxa.

¹⁷ A ëmanua chikinbiaxun ka ángel achúshinën Lot kakëxa:

—¡Bënëti kamina abákiani kuantí 'ain iëtisatani! Kuankin kamina kaxú bësukin añu ñubi isima kuantí 'ain, usai 'ikamina nirakëtima kuanshiti 'ain. Kuanshiti kamina matá mekama anu iëtisa tani kuantí 'ain. ¹⁸ 'Aínbi ka ësokin Lotnën kakëxa:

—¡Usama ka 'ën 'Ibu ka kuat, ax ka 'ura 'ikën! ¹⁹ Mitsun kamina 'itsaira 'ë 'akian, usa 'ixun kamina 'ë iënnun 'akian, 'aínbi kana 'ëx matán me kamanu kuantima 'ain, anu kuaniabia tsin bikëx kana 'ëx bamati 'ain. ²⁰ Ka kuat, ënë 'urama ka achúshi ëma chukúma 'ikën, anu kana abátí 'ain. ¡Anu iëti kuantanun kamina 'ë ënti 'ain, ax ka ëma chukúmara aséabi 'ikën! ²¹ Usaia kia ka a uni achúshinën kakëxa:

—'Ën kana minmi 'ë kakëxun kuan usa 'ain kana ami 'ë ñuixunkë ëma chukúma a këñutima 'ain, ²² usa 'ain kamina ¡Bëribi ënuax kuantí 'ain! bënëtishi ka kuantan, mix

a emanu bëbakëma pain 'ain kana uisa ñubi 'atima 'ain. Usa 'ain ka a ëma Sóar kakin anëakëxa.

²³ Kuankëbë pëkarakëbëa bari urukëbë ka Lot 'imainun aín bëchikë xanu akamabë bëbakëxa Sóar kakë ëma chukúmara anu, ²⁴ usaía emanu bëbakëbëtanshi ka Nukën 'Ibu tsi 'imainun azufre nainua 'ibúmikin Sodoma 'imainun Gomorra kakë ëma a këñuakëxa; ²⁵ usakin 'akin ka Nukën 'Ibu Diosan emanu tsókë unikama, 'imainun kamabi a menu kókë xubi ñu 'apákë ëma 'urama 'ikë akamabi këñuakëxa. ²⁶ Usai 'ikëbë kuankinbi kaxú bësukin isibi ka Lotnën xanu, ax Sodoma 'imainun Gomorra isi kuainakëtishi bamai tashi maxáxa 'inun churishi 'iruakëxa.

²⁷ Usai 'iónxa pëkarakëma 'ainshi ka Abraham anuaxa Nukën 'Ibubë banonkë anubi kuantëankëxa; ²⁸ kuantankëx nirakëkin ka Abrahamnën Sodoma 'imainun Gomorra, kakë ëma aubësukin isakëxa, iskin ka kamabi me kuainakëké amiaxa naë nënkësa 'inun kuin chaira, chikitia isakëxa. ²⁹ Èsokin ka Nukën 'Ibu Diosan ëma rabë anua Lot 'ikë këñuakëxa, usakin a këñukinbi ka Abrahammi sinánkin aín piaka Lot ashi a emanua chikíankëxa.

Moabtaskama 'imainun Amonitakaman chaitiokë kama 'ia ñuikë bana

³⁰ Usakian Nukën 'Ibu Diosan a ëma këñuan ka Lot 'itsaira rakuëti Sóar kakë ëma anu 'isama tankëxa, anu 'iti bari ka aín bëchikë xanu rabë abëbi kuankëxa kuantakëx ka bashikama anu Lot aín bëchikë xanu rabë, abë achúshi kini chaira xubu namësa mèratankëx anu tsóti bërúakëxa. ³¹ Anu 'ixun ka achúshi nëtën, aín bëchikë apanën sinánkëxa uisax karana tuáñu 'iti 'ai kixun sinánxun ka aín xukën 'anáka kakëxa:

—Nun papa ka xënira 'ikën usa 'ain ka ënë menu uni 'aíma 'ikën an nu rabë xanuati ka 'aíma 'ikën, kananuna 'unan kamabi menuxun ka unin xanu bixun bëchia; ³² usa 'ain kananuna nu rabëxun nun bata paë xëamixun paéónti 'ain, usokin 'atankëxun kananuna aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³³ Usai kitankëxun ka a ñantánbi uvas baka paëokë aín papa xëamixun paéónkëxa; usokin 'atankëx ka aín rëkuën bëchikë ax pain abë 'ikin aín nami 'amiakëxa, usaía abë 'ikëxunbi ka aín papan paënxun táma 'ikën aín rakábukë 'imainun aín nirukëbi. ³⁴ Usai 'iónx pëkarakin ka aín xukën apanën, aín 'anáka aribi kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana nun pabë ënë imë 'ión usa 'ain kananuna nu rabëtan mixribimi abë 'inun ënë ñantan amiribishi paéónti 'ain; usakin 'atankëxun kananuna nu rabëxunbi aín bëchikë 'itánun tuaxunti 'ain. ³⁵ Usai kanantankëxun ka a ñantánbi amiribishi uvas baka paëokin 'akë aín 'anákanën aín papa xëamitankëx, abë 'iakëxa; 'aínbi ka Lotnën abë 'ia rakábukë 'imainun aín nirukë abi táma 'ikën. ³⁶ Usai 'itankëx ka Lotnën bëchikë xanu rabë tuakëxa ax ka aín papanbi 'akë 'iakëxa. ³⁷ Aín bëchikë apan aín tuá ka Moab kakin anëké 'iakëxa ax ka Moab unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi Moabitas unibu aín rëbúnki 'ikën. ³⁸ 'Imainun ka aín 'anákanënríbi tuakëxa achúshi okin aín anëx ka Bem-amí kakë 'iakëxa ax Bem-amí unibunën rara 'iakëxa usa 'aish ka bëríbi amonita unibu ax aín rëbúnkibi 'ikën.

20

Abraham 'imainun 'apu Abimélec ñui kikë bana

¹ Usa 'ain ka anu pain 'ikë me anuax Abraham Négueb kakë me, ami kikian kuankëxa, kuantankëx ka Guerar kakë ëma 'imainua Cadés kakë eman nëbëtsiokë me aín rëbumi 'ikë me anu kuainbëkinishi bëtsi me kamanu tsókë uni 'aish usai 'iakëxa. ² A menuax ka Abraham kiakëxa aín, xanu Sara ñui, ënë xanux ka 'ën xanuma 'ikën, ax ka 'ën chirabakë 'ikën. Kixun a rabëxunbi sinántankëxun ka, 'apu Abimélec paránkëxa, usakin kakian paránkëxun ka 'apu Guerarnu 'ikë, an Sara aín xanu 'iti bënun kixun uni xuakëxa; ³ 'aínbi ka a imëbi 'apu Abimélec namámikin, Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Mix kamina bamati 'ain, xanumi bikë ax ka bënëñu 'ikën. ⁴ Usakin bitankëxbi, abë 'ikëmapan 'ixun ka ësokin kakëxa: 'Ën 'Ibu, ¿min karamina añu ñu 'atima 'akëmabi 'ë bamamiti sinanin? ⁵ Abrahamnënbí ka 'ë kaxa ënë xanux ka 'ën chirabakë 'ikë kixun ka kaxa, 'imainun ka xanuxunribi 'ë kaxa ax ka 'ën rarëbakë 'ikën kixun. Usakian kakëxun kana upí 'iisa

sinánkin 'èn bian, 'aínbi kana uisabi okëma 'ain. ⁶ Usakian kakëxun ka Nukën 'Ibun Diosan namámikin kakëxa: 'Èn kana upíokin 'unan min kamina ñu 'atima 'akëma 'ixun uisabi okëma 'ain. Usa 'ain kana a 'aimi 'èmi 'uchanun mi 'amikëma 'ain. ⁷ 'Aínbi kamina bërí, a xanu aín bënë 'inántëkënti 'ain, ax ka an Dios kikë bana ñuixunkë 'ikën, usa 'ixun ka an mi 'è ñukáxunti 'ikën, ñukáxunkëx kamina mix upítax tsóti 'ain; usa 'ain kamina bëríbi a uni aín xanu 'inántëkënti 'ain, ami 'inankëbëma ka min xanu 'imainun min xubunu 'ikë unikamaribi kënëuti 'ikën.

⁸ Usakin koónkëxa pëkarakëma 'aínshi nirukin ka 'apu Abimélecnën an ñumëmikë unikama kuënxun ñuixuankëxa, kamabi an namákin iskëkama. Usokian ñuixunkëxun kuati ka an ñumëmikë unikama 'itsaira rakuëakëxa. ⁹ Usokin aín unikama aín namákë ñuixuntankëxun ka 'apu Abimélecnën Abraham kuënxun kakëxa:

—¡Ka kuat, usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën! ¿Uisakin karana 'èn mi 'atimon, uisa kupín karamina 'è chaiira 'uchamisa tan 'imainun 'èn xubunu 'ikë unikamaribi 'uchamisa tankin 'è parán? Usakin ka achúshi unin ñu 'atima 'ikën. ¹⁰ ¿Uisokin kaina min 'èmi sinan? Èsokin ka 'apu Abimélecnën Abrahambë banakin kakëxa, ¹¹ èsokian kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Èn kana ènë menu 'ikë unikaman Nukën 'Ibu Dios kikësama oi 'ikësa sinan, usa 'ixun ka 'èn xanu Sara bikin 'è 'akánti 'ikë kixun. ¹² Asérabi kana 'èx kin ax ka 'èn chirabakë 'ikën: ax ka 'èn papan bëtisi xanumi bëchia 'ikën 'èn titami 'akima; usa 'ikë kana 'èn xanu 'iti biakën. ¹³ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'è kakëxa kamina min aintsikamanuax chikiti 'ain, kakëx chikíkin kana 'èn uinu 'ikë èmanu karanuna bëbai, anuax kamina mix unin ñukákëx, ax ka 'èn rarëbakë apan 'ikën kixun kiti 'ain kixun kakën.

¹⁴ Usokian Abrahamnën kakëxun ka 'apu Abimélecnën aín xanu Sara Abraham 'inántëkëankëxa. 'Inánkin ka aín 'arakakë ñuina ovejakama, vaca 'imainun an ñu mëëxunti uni 'imainun xanu an ñu 'axúnti akamabi 'inánkëxa, ¹⁵ 'inánkin ka kakëxa:

—Kamina isti 'ain, ènëx ka 'èn me 'ikën; usa 'ain kamina uinu kaina 'isatanin me baritankëx anu tsóti 'ain. ¹⁶ Usokin katankëxun ka aín xanu Sararibi kakëxa:

—Èn kana min rarëbakë apan 'inainshia mil kuríki, usa 'ain ka mibë 'ikë unikaman 'unánti 'ikën min kamina aña ñu 'aisamabi 'akëma 'ain. Usa 'ain ka uíxbi 'atimati mimi banatima 'ikën. ¹⁷ Usokian kakëxun ka Abrahamnën Nukën 'Ibu Dios ñukáxuankëxa, ñukáxunkëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Abimélec aín xanukëñunbi pëxkuakëxa. Usokin 'anan ka an ñu 'axunkë xanukamaribi tuánun 'imiakëxa, ¹⁸ Nukën 'Ibun ka Sara kupí, kamabi xanukama 'apu Abimélec aín xubunu 'ikë kamaxa tuáñuma 'inun 'imiakëxa Sara aín xubunu buánkë kupí ka usakin Nukën 'Ibu Diosan 'akëxa.

21

Abrahamnën bëchikë Isaac bakëan

¹ Usa 'ain ka ax kikësabi oia 'inun Sara Nukën 'Ibun bërúankëxa, usokëx ka ax kikësabi oi 'iakëxa, ² usa 'ain ka ax tutankëxun achúshi tuá, Abraham 'axuankëxa, usa 'ain ka kaniakëké 'ixunbi Abraham tuaxuankëxa, a tuakëx ka Nukën 'Ibu Diosan anun bakënti nètë nankë sënënkëbë bakëankëxa. ³ Usai bakënkë ka Abrahamnën aín bëchikë Saramia 'akë tuá a Isaac kakin anëakëxa; (Isaac kikë bana ax hebreo banan kuaia ki kikë bana 'ikën) ⁴ 'imainun ka Abrahamnën aín bëchikë bakënkë mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi nètë 'ikëbëtan aín nètökë ñu maxaka tëakëxa, Nukën 'Ibu Diosan usokin 'anun kakësabiokin. ⁵ A nètë kaman Abraham cien baritiaña 'ain ka aín bëchikë Isaac bakëankëxa. ⁶ Usai 'itankëxun ka Saran sinánkëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'è kuënmikin kuaimi axa, usa 'ain ka kamabi unin 'unánti 'ikën, 'èx kana achúshi tuáña 'ai kixun 'unáni ka kuëni 'èbë kuaiti 'ikën. ⁷ ¿Uin kara Abraham 'èn kana achúshi tuá 'axúnti 'ai kixun kakë 'itsíanx? Usa 'aínbi kana 'èn achúshi tuá 'axuan axa uni apan 'ikëbi.

Abrahamnën Agarkëñun aín bëchikë Ismael aín xubunua chikían ñuikë bana

⁸ Usa 'ain ka Isaac kanikëbëtan a nètëan xuma ènti a nètë sënënkëbëtan kamabi aín, unikamabë timëxun achúshi fiesta cha Abrahamnën 'axuankëxa. ⁹ 'Aínbi ka Saran Agar

egipcia xanu an Abraham 'axunkë tuá an Isaac ami kuaikin usania isakëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani kuanxun ka Abraham aín xanu Saran kakëxa: ¿An nu ñu 'axunkë xanu ax ka aín tuá buani ënuax chikiti 'ikën! 'Ën tuá Isaac an ka nun bamakin kasunania an nun ñu 'axunkë xanu aín tuábëtan ñu bitima 'ikën. ¹¹ Ësokian aín xanun kakësha ka Abrahamnën anun paëkin 'itsaira sinánkëxa, uisa kupín karana 'ën bëchikë 'ën xubunua chikinti 'ai kixun 'itsaira masá sinánkëxa. ¹² Usai ia iskin ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa: Kamina 'itsaira masá nuitutima 'ain min bëchikë 'imainun an mi ñu 'axunkë xanu kupín. Kamabi ñu min xanu Saran mi kakë kamina 'ati 'ain, min rëbúnkikamax ka 'ën mi kakësabi oi min bëchikë Isaac aín rëbúnki 'iti 'ikën. ¹³ 'Imainun ka an ñu 'axunkë xanu aín tuá, aribi ñuikin ësokin kakëxa: 'Ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'imiti 'ain ax ka min bëchikëbi 'ikë usa 'ain.

¹⁴ Usokin konkë a pëkarakëma 'aínshi ka Abrahamnën an ñu 'axunkë xanu Agar aín xubunuax kuantanun xukin pán 'imainun aín piti 'inánan achúshi ñu xaká burasa okin 'akë ami aín 'umpax 'inánkëxa; 'inánkin ka aín kaxunu kañumiakëxa, usakin 'inántankëxun ka aín bëchikë Ismael kuantanun kixun aín titakëñun xuakëxa. Xukëx ka uimi kara kuanti 'ikë kixun 'unánimabi anu uni 'ikëma me aukikiani kuantankëx Beerseba au kuankëxa. ¹⁵ Kuankin ka aín 'umpax ñu xakánu buánkë a këñutankëxun a xëati bëtsi 'umpax 'aíma 'ain, ni menuaxbia pëñanakëti kanikë a tëmú aín tuá tsóankëxa, ¹⁶ tsónbiani ka uri tsóti ax kuankëxa, 'ën tuá kana ñuia istima 'ai kixun sinánbiani. 'Uri kuantankëx anu tsóbukinshi ka aín tuá munuma kuënkëni inia kuakëxa.

¹⁷ Usai tuá ax inia ka Nukën 'Ibu Diosan kuakëxa; kuakin ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën naí manámixun Agar kuënkëkin ësokin kakëxa: ¿Uisai kaina 'ian Agar? Kamina rakuétima 'ain Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'imainun min tuá bëunan mëskuti inia kuaxa uinu kara min tuá 'ikën. ¹⁸ Bënëtishi nirukiani, kuanxun kamina min tuá barikin bitankëxun aín mëkënan mëinti 'ain, 'ën kana aín rëbúnkinëxa achúshi ëma chaiira 'inun 'iminuxun 'ain. ¹⁹ Ësokin katankëxun ka Nukën 'Ibu Diosan Agar achúshi 'umpax upíira 'aish nëmin 'inánkëxa usakian 'inánkëxun ka ñuina xaká burasa 'akë, ami ubakakin bitankëxun aín tuá Ismael xëamiakëxa.

²⁰⁻²¹ Usakian Nukën 'Ibu Diosan 'akinkëx ka Ismael anu uni 'ikëma menuax kaní Parán kakë anu 'iakëxa, usai kanikin ka uisokin kara kanti 'imainun pian ñuoti 'ikë kixun upíokin 'unánkëxa. Usai kania ka aín titan achúshi xanu Egipto menua bëxun aín xanu 'iti 'inánkëxa.

Abrahamnën sinántëkëntima oi Guearnu 'ikë 'apubë mënionan ñuikë bana

²² Usai 'ikë basirakëma 'aínshi ka 'apu Abimélec Abrahambë banai kuankëxa. Kuankëbë ka aín suntárunën kushi Ficol, axribi abë kuankëxa. Kuantankëxun ka Abimélecnën Abraham ësokin kakëxa:

—Nun kananuna isan Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi añu ñukama karamina 'ai akamabi mi 'akinia. ²³ Usa 'ain kamina, sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu Diosan ismainun, ënë menuax, nukamabë 'atimonantima 'ain, 'imainun kamina 'ën bëchikëkama 'imainun 'ën rëbúnkikamaribi 'ain. Akima kamina sinanatëkënkëma 'ën mi 'akësaribi okin 'ëribi 'ati 'ain, 'anan kamina usaribiokin kamabi ënu 'ikë unikama 'ati 'ain, anumi bërí tsókë me ënuxun.

²⁴ Usokin kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Nukën 'Ibu Diosan ismainun kana sinanatëkëntima okin mi kain.

²⁵ Usa 'aínbi ka Abrahamnën kuëntankëxun Abimélec anua 'umpax biti kini a ñuikin kakëxa: 'ën kana mi kaisatanin min unikaman ka 'ën anua 'umpax biti kini a 'ë bikuanxa.

²⁶ Usokian kakëxun kuatankëxun ka Abimélecnënríbi kakëxa:

—Min kamina 'ë bërámabi kakëma 'ain, usa 'ain kana 'ën bërí 'unanin bëríbi kamina 'ë kain. ²⁷ Usai abë banai sënëntankëxun ka Abrahamnën aín ovejakama 'imainun aín vaca bitankëxun, Abimélec 'inánkëxa; usakin 'inánkinshi ka a nëtënbi sinanatëkëntima okin a rabëxunbi mëníokëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Abrahamnën an 'arakakë ñuina mapai achúshi 'imainun rabë oveja bitankëxun raírí këñun nimikinma amo sëtënakëxa, ²⁹ usakin 'aia iskin ka Abimélecnën ñukákëxa:

—¿Uisoti karamina min mapai achúshi 'imainun rabé oveja amo sèténatin? ³⁰ Ësokin ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënëx ka mi 'inánti 'ikën ënë bikin kamina 'unánti 'ain mapai achúshi 'imainun rabé ovejakama ënë mi 'inánmainun kamina sinánti 'ain 'ën mi 'inánkë ënëx ka anua 'umpax biti kini ax ka 'ën 'akë 'ikë kixunmi 'unánti 'ikën. ³¹ Usokin anuxun a rabëxunbi 'akë kupín ka Beerseba kakin anëakëxa, anuax ka sinanati 'itëkëntima oí mëniónankëxa. ³² Usai anuax mëniónantankëx ka Abimélec 'imainun Ficol ax Beerseba kakian anëké anuax anu kuantëkéankëxa filisteo unikama menubi.

³³ Usa 'ain, ka Abrahamnën Beerseba kakë me anu achúshi i tamarisco 'apákëxa, anuxun ka unin Nukën 'Ibu Diosan anë rabiakëxa, axa bamatima oí tsókë a. ³⁴ Usai 'itankëx ka Abraham 'itsa baritia, a menu tsóakëxa ax ka filisteo unikama me 'iakëxa.

22

Nukën 'Ibu Diosan Abraham asérobi kara ami sinania kixun istisa tan ñuikë bana

¹ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan 'itsa baritia ami panatankëxun, Abraham karaisa ënima ami manutima asérobi sinania kixun tankin. Aín anën kuëankëxa, usakin kuënkëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—Ënu kana 'ain 'ën 'Ibu. ² Ësokian kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan kakëxa:

—Min bëchikë Isaac, ami asérobi nuibairakë, a buani kamina kuantí 'ain matán me Moria kakë anu. Buánxun kamina anu bëbakin, min bëchikë 'atankëxun 'ë rabikin ñuina 'akësaribi okin xaroti 'ain, 'ën mi uinu 'ikë matánuxun kaina 'ati 'ai kixun ismi-mainun. ³ Usakian koónkëxun, ka pëkarakëma 'aínshi, nirukin Abrahamnën aín asno kaxu mëníotankëxun; anu karu tëapaxun nëakë, puruakëxa anun ñuina xaroti usakin 'abiani ka Nukën 'Ibu Diosan anu kuanun kakë anu, aín bëchikë Isaac 'imainun an ñu mëëmikë uni rabé buani kuankëxa.

⁴ Usai kuankëbéa rabé 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka Abrahamnën ënën menxuma anua kuankë me a isakëxa. ⁵ Usai kuankin 'uraxun iskin ka Abrahamnën an ñu mëëmikë uni rabé kakëxa:

—Ënuxun kamina asno bërúanti 'ain 'ëx kana 'ën bëchikë buani anuxun a rabinun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu kuanin anuxun rabibëtsini, kana utëkënti 'ain.

⁶ Usakin aín uni rabé katankëxun ka Abrahamnën aín bëchikënen karu tëapaxun nëakë a 'iabiankin buámainun; Abrahamnën tsi, këñun aín manë xëtokë upiokin kuënkë bibiani abëbi kuankëxa.

⁷ Usai abë urikuankin ka Isaacnën aín papa Abraham ñukákëxa:

—¡Papan!

—¿Añu kara 'ën bakë bëchikën? —kixun ka Abrahamnën aín bëchikë kakëxa.

Kakëxun ka Isaacnën ësokian kakëxa:

—Ënu ka karu 'imainun tsi 'ikën çuinu kara anu 'aímai këñutanun xaroti carnero 'ik?

⁸ Ësokian aín bëchikënen ñukákëxun ka Abrahamnën kakëxa.

—Nukën 'Ibu Diosan ka nu achúshi ñuina 'inánti 'ikën, kixun ka aín bëchikë — Abrahamnën kakëxa. Usokin kabiani ka abëbi anuxuan ñuina xaroti anu kuankëxa.

⁹ Anu kuanun Nukën 'Ibu Diosan kakë matá me anu bëbaxun, ka Abrahamnën anuxun ñuina xaroti maxax bukunruakëxa; usakin bukunrutankëxun ka karuribishi tíkati mabukuntankëxun aín bëchikë Isaac aribi nëakëxa, nëaxun ka anu ñuina xarotínu nankë karu kamanan; ¹⁰ rakankëxa rakamainun ka aín manë xëtókë bikian aín bëchikëmi okin sananiabi ka ¹¹ nukën 'Ibu ángelnën kuënkín naínuxun kakëxa:

—¡Abraham! ¡Abraham! ësokian kakëxun ka.

—Ënu kana 'ain 'ën 'Ibu —kixun an kakëxa. ¹² Kakëxun ka Nukën 'Ibu Diosan ángelnën amiribishi kakëxa:

—Min bëchikë uisabi oxuma ka 'at, bërí ka Nukën 'Ibu Diosan mixmi asérobi ami sinánkëxun, min nuitu 'unánxa min kamina min bëchikë ñuñakima achúshira 'ikëbi nuibakinma a rabikin 'akatsi 'ian. ¹³ Kakëx kaxú bësukin isi kuainakëkinbi ka Abrahamnën carnero achúshi i pëñanakëmi aín mancha utëanx a tanain nikë mërakëxa; usai 'ikë mërakin ka Abrahamnën carnero bixun, aín bëchikë nëakë a tubuana rëtankëxun

Nukën 'Ibu Dios rabikin xaroxuankëxa. ¹⁴ Usokin 'atankëxun ka Abrahamnën anuxuan usakin 'akë matá me anëkin: Nukën 'Ibun ka nun sinánkëma ñu nu 'inania kixun anëakëxa, usa 'ain ka bërí uni kia: Nukën 'Ibun ka a matánuxun 'asaribiokin 'akinia kiox kiania. ¹⁵ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu ángelnën Abraham naínuxun amiribishi kuëntëkëankëxa, ¹⁶ kuënkin ka kakëxa:

—Nukën 'Ibu ka kiaxa: Kana isa kamina min bëchikë achúshira 'ikëbi mi ñukákëxun 'ën mi kakësabiokin 'an, usa 'aish kana 'ëxbi asérabi sinanatëkëntima oi kin, ¹⁷ usa 'ain kana 'ën upíokin sinánxunkin min rëbúnkinëxa. 'Aisamaira 'ispa imë naínu iskësa usaribi 'ianan masi bëru parúmpapa kuëbínua iskësaribi 'inun 'imiti 'ain. Usa 'ain ka bëtsi ëmanu 'ikë unikama ax ami nishkë akama 'ën 'amikëxun abë 'akanankin atun abámikin 'ati 'ikën, ¹⁸ usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama atu kupin upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën, min kamina 'ën kakësabiokin 'an usa 'ain. ¹⁹ Usokin 'abëtsini ka Abraham anua an ñu mëëmikë uni ëbiankë anubi utëkëankëxa. Utankëx ka akamaxbi biranankiani Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa, anu ka Abraham aín aintsi 'imainun an ñu mëëxunkë unikamabë tsóti bërúakëxa.

Nahornën bëchikëkama 'ia ñuikë bana

²⁰ Usa 'ain ka a basikëbëtan, Abrahamnën uni itsia Milcánënríbi aín xukën Nahor tuaxunkë a ñuia kuakëxa. ²¹ A paian tuákë ax ka Us kakë 'iakëxa; a 'atankëxun ka aín xukën Buz aribi 'akëxa, 'imainun ka bëtsiribi Quemuel kakë aribi 'akëxa, ax ka Aramnën papa 'iakëxa. ²² Usokin 'atankëxun ka amiribishi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Quésed, Hazó, Pildás, Idlaf 'imainun Betuel. ²³ Betuel ax ka Rebecanën papa 'iakëxa. Usa 'ain ka, mapai achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi akamax ka Milcámia 'akë tuá Abrahamnën 'anáka Nahor ain bëchikëkama 'iakëxa. ²⁴ Usa 'ain ka Nahor an ñu 'axunkë xanubia bikë Reumá aín xanusa 'ain amiribi bëchipakëxa, ënëkamax ka aín anë 'ikën Teba, Gáham, Tahas 'imainun Maacá.

23

Sara ñukë maínkan ñuikë bana

¹ Sara ka tsóakëxa ciento veintisiete baritia, ² ati baritia tsótankëx ka ñuakëxa Quiriatarbá, kakëbia Hebrón kakin anëké ëma anuax, ka Canaán me anu 'iakëxa. Usa 'ain ka Abraham aín xanu ñukë 'ain 'itsaira masá sinani iakëxa. ³ Usa 'ain ka anua aín xanu Sara ñukë anuax nirukiani kuankëxa, anu mëníoti 'aíma 'ain, kuantankëx ka hititas unikamabë banakëxa:

⁴—Banakin ka ësokin kakëxa, 'ëx kana bëtsi menu 'ikë uni 'aíshbi mitsunu tsókë uni 'ain, usa 'ikëbi kamina anu uni ñuia maínti 'akë achúshi anu 'ën xanu mëníonun 'ë maruti 'ain.

⁵Usaia kia kuakin ka hititanu 'ikë unikaman kakëxa:

⁶—¡Usama ka 'ën 'Ibu kamina! 'Ën kakëxun kuati 'ain. Mix kamina nubë 'ikë uni 'ain, usa 'aish kamina mix achúshi uni Nukën 'Ibu Diosan kaískë 'ain. Usa 'ikë ka mi 'akinia ax kushiira 'ixun usa 'ain kamina min xanu ñukë a uinu 'ikë ax kara upíira 'ikë istankëxun anu mëníoti 'ain, uinu 'ikë unínbi ka 'anu 'axuma 'anun kixun mi katima 'ikën kamina 'ati 'ain. ⁷ Ësokian kakëx nirukin ka Abraham asábi ka kixun hititakama kai atumi ñanákin, ⁸ ësokin atu kakëxa:

—Mitsun asérabi 'ën xanu ënu mëníoti kuëenkin kamina Sòharnën bëchikë Efrón a 'ë ñukáxunti 'ain. ⁹ Macpelánu 'ikë kini aín me sënënkënuu 'ikë a 'ë marunun kixun kati 'ain. 'Ën kana uiti kara aín kupí 'ikë atibi kupíoti 'ain, usa 'ain kana anu uni ñuia maínti kiniñu ënë menu 'iti 'ain. ¹⁰ Usaia Abraham kia kuakin ka Efrón hitita uni ax atubë tsóxun kakëxa, Abraham 'imainun anu timékë unikaman kuaisabi 'itánun kakëxa, usakian kaia ka a ëmanu 'ikë unikaman ribi kuakëxa:

¹¹—¡Usama ka 'ën 'Ibu, kana mi maruiman! 'Ën kana mi me 'inainshitin, 'imainun kana anu uni ñuia maínti 'akë kini këñunbi me a mi 'inaishitin. 'Ën aintsikamanribi ka kamaxunbi 'ën me ënë mi 'inainshinuxun kaia kuatia. Usa 'ain kamina min xanu anu maínti 'ain.

¹² Ësokin kakëx ka unikamami ñanati 'itëkënkín ka Abrahamnën, ¹³ ësokin atun kua-mainunbi Efrón kakëxa:

—j'Ën kamainun, kamina kuati 'ain! Kana ësokin mi kain uiti karamina kuëenin min me kupí atibi kana mi kuríki 'inánti 'ain, usakin mi pain kupíobianxun kana 'ën xanu anu mainikuanti 'ain.

¹⁴Usai kia ka Efrónnën kakëxa:

¹⁵—Mi kamainun kamina kuati 'ain, 'ën 'Ibu: Me aín kupí ka cuatrocientas manë kuríki 'ikën. Usa 'ain kananuna 'ati 'ain kupí aín 'itsa kuëbikanantima 'ain, usa 'ain kamina bërí anu min xanu mainikuanti 'ain.

¹⁶Usakian kakëxun ka Abrahamnën asábi ka kana mi uiti kara aín kupí 'ikën atibi mi kupíoti 'ai kixun ka Efrón aín aínsi hititakaman ismainunbi, aín kuríki abia tupunun kixun kupíokin banatanun rërëkaxuankëxa. ¹⁷Usokin ka Efrónnën me Macpelánu 'ikë, au bari kuabúkë Mamré kakë anua 'ikë kini, 'imainun kamabi ni a menua 'ikë akama këñunbi Abraham maruakëxa, ¹⁸usakian Abrahamnën bikëx ka a me ainan 'iakëxa. Usa 'ain ka hitita unikama 'imainun raíri uni kamanribi anun inúkin iskë 'ixun ënë mex ka nunama 'ikë kixun 'unánkëxa.

¹⁹Usokin marutankëxun ka Abrahamnën aín xanu Sara ñukë a Macpelá menu 'ikë kini anu maíankëxa, au bari urukë Mamré kakë me anu, aín anë itsi ka Hebrón 'ikëbia, Canaán kakë me anubi 'iakëxa. ²⁰Usokin 'atankëx ka Abraham me 'imainun anua 'ikë kini aín 'Ibu 'iakëxa, ax ka Hititas kaman anua aín xanu maínti marukë me 'iakëxa.

24

Abrahamnën achúshi xanu aín bëchikë Isaac barixua ñuikë bana

¹Usa 'ain ka Abraham ax kaniakëkë 'ikë, Nukën 'Ibu an 'ati kamabi ñu sinánxunkë 'iakëxa. ²Achúshi nëtën ka Abrahamnën ax irapain a ñu mëëxuni abë tékë an aín ñukama bërúankë a kuënxun kakëxa:

—Min mëkën 'ën kisinu nankin kamina, ³sinanatëkëntima okin Nukën 'Ibu naí 'imainun ënë me bërúankë an ka 'ën bëchikë Isaacnën ënë menu 'ikë xanukama binun ëntima 'ikën, anu 'ëx tsókë Canaán kakë me ënua, ⁴usa 'ain ka Abrahamnën an ñu mëmikë uni kakëxa, anuax 'ëx uá 'ën nëtë anu kuantankëxun 'ën aintsikaman bëchikë xanu achúshi barixuni kuantí 'ain.

⁵Ësokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin kakëxa:

—'Ëx kuantankëxun anu 'ikë xanu mërakin kakëxbia 'ëbë uisama tankëbëtan karana, ¿añu 'ati 'ain? ¿karana min bëchikë anuaxmi chikía me anubi buántëkënti 'ain? ⁶Kixuan kakëxun ka Abrahamnën kakëxa:

—j'Usama ka uisa 'ixunbi kamina 'ën bëchikë anu buántima 'ain! ⁷Nukën 'Ibu Dios, naínu 'ikë an ka 'ën aintsikaman menua chikinbëtsinkin bëxun 'ë 'imainun 'ën rëbúnkikama ënë me 'inan, an ka aín ángel abë kuantankëxumi achúshi xanu 'ën bëchikë bixunun mi 'akinti 'ikën. ⁸Xanu achúshinëx mibë, uisama tankëbëbi ka 'ën mi kakë ënëx asábi 'iti 'ikën, jusa 'ain kamina uisaxunbi anu 'ën bëchikë buántima 'ain!

⁹Ësokian kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin aín kisinu aín mëkën nankin Abraham, bëtsiokin min sinántima okin kana min kakësabiokin 'ati 'ain kixun kakëxa. ¹⁰Usokian Abrahamnën kakëxun ka an ñu mëëxunkë unin, ñu upíbu kaiskin buánti an ñumëmikë unían nankë barikin biakëxa, xanu aín aintsikama 'ináni kuantí akama bianan ka mëkën rabë camelloribi a ñu mëëxunkë uninan biakëxa, usakin 'inánkëxun bitankëx ka raíri unikama abë kuantí bibiani Nahor kakë ëma, Mesopotamia kakë menu 'ikë anu kuankëxa. ¹¹Usai 'itsa nëtë 'ikiani kuantankëx ka Nahor kakë ëma rapasu pain bëbakëxa, bëbakëbëbi ka bari xupinbuakëxa. Usai xupibukëbë ka anu 'ikë xanu chipashkamax aín chumu bëi 'umpax bití anu uakëxa. Aia ka unikaman anua 'umpax bití rapasu bukuxun aín camellokama tantimikin isakëxa, ¹²usai anu bukuxun iskëxbia xanukama ukëbëtan ka Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa: 'Ën 'Ibu 'imainun 'ën ñu mëëxunkë uni Abraham aín Dios kana ësokin mi ñukatin, usa 'ain kamina bërí 'ën 'ati ñukama upí 'inun 'ë 'akinti 'ain, 'imainun kamina 'ën a ñu mëëxunkë uni aribi nuibakin upíokin 'akinti 'ain. ¹³Anua 'umpax bití rapasu kana bëban, usa 'ain ka ënu 'ikë xanu chipashkama 'umpax bitsi 'aia. ¹⁴Achúshi xanu chipash 'ën kakëxuan sinánun kamina 'imiti 'ain: Usama ka 'ën min

'umpax 'anun karamina min chumu nanpatima 'ain, kakëxun ka 'ë kati 'ikën: 'Umpax kamina 'ati 'ain, min camellokamaribi kana 'umpax 'amiti 'ain, a xanux ka Isaac min kaískë uni aín xanu 'iti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain min kamina 'ën ñu mëëxunkë uni upíokin nuibakin 'akinin kixun.

¹⁵ Usai abë banai sënënkëma 'ixunbi ka xanu achúshi me ñutë 'akë tëxanu nanxun tuinbëtsinia isakëxa. Ax ka Rebeca Betuel kakë uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. Betuel ax ka Milcámia Nahornën bëchia 'iakëxa, ax ka Abrahamnën xukënan bëchikë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Rebeca ax upíira xanu 'imainun, unibë 'ikin tankëma pan 'iakëxa; uinu 'ikë unibëbi 'ikëmapan 'iakëxa. Usa 'ixun ka anua 'umpax biti anu utankëxun, aín me ñutë 'akë nanopátankëxun buchuobiani kuankëbëbi ¹⁷ ka uni ax abákiani kuantankëx a nukui nirakëkin kakëxa:

—'Ë karamina min me ñutënua 'ikë 'umpax chamara 'amitima 'ain.

¹⁸ —Kakëxun ka xanun kakëxa, kamina min xëati 'ain usakin kakinshi ka me ñutënua mëkën rabëtan bikin nanopákin xëanun 'inánkëxa. ¹⁹ 'Inánkëxun xëai sënënia ishi ka Rebecanën kakëxa:

—Min camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ain, an kuëënkësokian xëanun.

²⁰ Katankëxun ka bënëkinshi aín me ñutë 'akënu 'ikë 'umpax a pain anua 'umpax 'arutia nuntisokin 'akë anu maniakëxa, usakin manitankëxun ka 'itsai kuankin 'umpax camellokaman xëanun bixuankëxa. ²¹ Usakin 'aia ka a unin uisakinbi kakinma isakëxa, an ka unántisa tankëxa asérabi kara Nukën 'Ibun ax kuëënkësabi oi kuania upíokin 'akianxa kixun.

²² Usokin 'umpax camellokaman xëai sënënkëbëtanshi ka a unin kuri seis gramo 'ëñësa bixun xanu a rëñumiakëxa. 'Anan ka mëkënu mëñuti kuri cien gramosa aribi mëñumikin,

²³ kakëxa:

—'Ë kamina kati 'ain mix karamina uin bëchikë 'ain, min papan xubu kara anu 'iisa 'ikën 'ën unikamabë kana anu ënë imé 'uxti 'ain. ²⁴ Kixuan ñukákëxun ka Rebecanën kakëxa:

—'Ëx kana Abrahamnën xukën Nahor an Milcámi bëchia Betuel kakë uni aín bëchikë 'ain. ²⁵ Nun xubunu ka anu 'iti 'ikën usa 'ain kamina 'ënë imé anu mikama 'uxi kuantu 'ain, 'imainun ka basi 'itsa axa min camellokama pimiti.

²⁶ Usa 'ain ka a unin rantinpuruni tsóbukin Nukën 'Ibu, ²⁷ asabi ka kakin: 'Ën 'ibu Abraham aín Dios, ax ka abë upí 'ianan a nuibakë 'ixun 'ëx aín aintsikaman xubunu bëbanun 'ë bërúanxun bëaxa kiax kiakëxa! ²⁸ Usai 'itankëx ka Rebeca abákiani aín titan xubunu kuani bëbakin uisai kara 'iixa akamabi ñuixunkin kakëxa. ²⁹ Usakian aín chirabakën bana ñuia kuabiani ka Labán kakë, ax a uni bari abákiani anua 'umpax biti kini anu abákiani kuankëxa, ³⁰ usai ka mëñusuti aín chirabakën aín pëñanu buánkë a isanan, aín chirabakëa usakin uni an kakë akama ñuia kuabiani kuankëxa. Kuanx ka Labán ax Abrahamnën ñu mëmikë uni axa aín camello kamabë anua 'umpax biti kini 'urama nirakëkin, ³¹ kakëxa:

—Ka ut, min 'Ibu Diosan ka mi ënu bërúanxun bëaxa. ¡Mix kamina ëman ënu bërútima 'ain, 'ën kana anumi nukúti mitsu mëníoxuan 'imainun kana anumi min camellokamaribi tantimiti aribi mëñion usa 'ain kamina 'ën xubunu 'i kuantu 'ain!

³² Usokian kakëx ka a unikama abëa kuankë buani aín xubunu kuankëxa. Anuxun ka anu 'ikë ñukamapain nanopátankëxun camellokama pimitankëxun anuan a 'imainun abëa kuankë unikama tachukati 'umpax bëxúankëxa. ³³ Usai 'iax sënëan aín piti 'inánkëxunbi ka Abrahamnën ñu mëmikë unin kakëxa:

—'Ën kana mitsu a kati bana kaxuma pitima 'ain:

—'Ësokian kakëxun ka. Labánën kakëxa:

—Kamina uisa bana kara nu kati 'ain.

³⁴ Kakëxun ka Abrahamnën xukë unin kakëxa:

—'Ëx kana, Abraham an ñu mëëxunkë uni 'ain, ³⁵ Nukën 'Ibun an ka an 'ë ñu mëëmikë uni 'itsaira ñuñu 'inun 'imiixa: usa 'ixun ka 'inánxa ovejakama, vaca, kuri 'imainun manë panshian, uni an ñu mëëxunti, xanu an ñu 'axúnti akama 'inánan ka camello

'imainun asno akama 'inánxa. ³⁶ Usakin 'inánkin ka aín xanu Sara aribi achúshi tuá kaniakèkè 'ikèbi 'inánxa, usa 'ain ka 'èn ñu mēexunkè uni an aín bēchikè kamabi aín ñukama 'inánti sinánxa. ³⁷ 'Èn ñu mēexunkè unin ka sinanatēkēnkima, an kakēsabiokin 'anun 'è kaxa: 'Èn bēchikè kamina 'èx anu tsókè Canaán me ènu a xanu bimitima 'ain. ³⁸ Usa 'ain kamina 'èn papan menu kuantankēxun, anua aín aintsikama 'ikè anua achúshi xanu 'èn bēchikè barixuni kuantu 'ain. ³⁹ Kixuan kakēxun kana 'èn kan: 'Èn 'Ibu, ¿anu 'ikè xanu achúshinēx 'èbē uisama tankēbētan karana añu 'ati 'ain? ⁴⁰ Kakēxun ka èsokin 'è kaxa: 'Èx kana Nukēn 'Ibu kikēsoi abē nitsin, usa 'ain ka aín ángel xuti 'ikēn, mia kuania bērúanun bērúankēx kuanxun kamina achúshi xanu 'èn aintsin bēchikè xanu 'èn bēchikè bixunti 'ain, ax ka 'iti 'ikēn, 'èn papan aintsin 'ibun bēchikēbi. ⁴¹ Usa 'ainbi kamina 'èn aintsikaman aín bēchikè xanu chipash mibē uisamatankēbēbi mix sinanatēkēntima kikè bana usaibi asábi bērúti 'ain. ⁴² Usa 'ain kana bērí 'èn anua 'umpax biti kini anu bēbaxun abē banakin èsokin Nukēn 'Ibu kan, 'èn ñu mēexunkè uni Abraham aín Dios: Aséribi kamina 'èx ènu uti 'è 'akian, ⁴³ usa 'ain kana bērí anuxun 'umpax biti kini a rapasu 'ixun mi ñukatin: uinu 'ikè xanu chipash kara 'umpax bitsi aia akana 'èn èsokin kati 'ain: 'È kaina min 'umpax ñutēñu 'ikè a 'amitima 'ain, ⁴⁴ èsokin 'èn kakēxun ka 'è kati 'ikēn: Asabi ka kamina min xēati 'ai kixun 'è kanan min, camellokamaribi kana 'umpax bixunti 'ai an 'è kakè xanu ax ka min kaískè uni a 'èn ñu mēexunkè uni aín bēchikēnēn xanu 'iti 'ikēn. ⁴⁵ Èsokin ñukákin 'èn kēñúkè 'aímabi ka 'èn iskēxbi Rebeca ñutē tuíanx uaxa. Ukin ka anua 'umpax biti anu nukúkin menu tsóntankēxun bitsia kana kan: Min 'umpax kaina 'è xēanun 'inántima 'ain kixun. ⁴⁶ Kakēxun ka an bēnēkinshi aín ñutē, nanpákin 'è kaxa: Kamina xēati 'ain, 'imainun kana min camellokamaribi xēamiti 'ain, katankēxun ka 'è xēamianan 'èn camellokamaribi 'umpax xēamiata. ⁴⁷ Usakian 'aia kana 'èn ñukan: ¿Mix karamina uin bēchikè 'ain? kakēxun ka an 'è kaxa: 'Èx kana Betuelnēn bēchikè xanu 'ain, ax ka Nahornēan Milcámi bēchia 'ikēn. Èsai kia kana achúshi rēñuti ñu bitankēxun rēñumianan kana rabē aín pēñanuribi pēñumian usakin 'ai, ⁴⁸ rantinpuruni tsóbukin kana Nukēn 'Ibu rabikin kan; an 'è ñumēmikè Abraham aín Dios, min kamina 'è bai upitan an 'è ñumēmikè uni aín bēchikè xanu achúshi aín aintsikaman bēchikēbi bixunun kixun 'è bēan. ⁴⁹ Usa 'ain kamina bēríbi 'è kati 'ain kaina 'èn mi kakè ènē an 'è ñu mēmikè ax kikēsa okin 'ati 'ain, kamina 'è kati 'ain añu karana 'èn 'ati 'ai kixun ka uni an kakēxa.

⁵⁰ Èsokian kakēxun ka Labán 'imainun Betuelnēn kakēxa:

—Nukēn 'Ibun ka kamabi ñu èsokin axa, usa 'ain kananuna nun mi asábi ka katankēxun kana 'atima 'ai kixun mi kaiman. ⁵¹ Ka kuat, ènu ka Rebeca 'ikēn; kamina bibiankin buánti 'ain. Ax ka an mi ñumēmikè uni aín bēchikēnēn xanu 'iti 'ikēn, Nukēn 'Ibun kakēsabi oi. ⁵² Èsokian kakēxun kuati ka Abrahamnēn ñumēmikè uni rantinpuruni memi bētiki tsóbukin, Nukēn 'Ibu asábi ka kixun kakēxa. ⁵³ Usai 'i nirukinshi ka na bēkè ñukama churupakin biakēxa, ax ka 'iakēxa kuri, manē panshian, 'imainun chupa 'itsaira kupikè, a bikin ka Rebeca 'inánkēxa. 'Inánan ka aín rarēbakè kēñun aín titaribi ñu 'itsaira 'inaishiakēxa. ⁵⁴ Usakin na buánkè ñukama a pain 'inántankēxun ka pitia nanxunkè a pitankēxun xēakēxa, abēa kuankè a uni kamabētan usakin 'ai ka a imē anu 'iakēxa:

—Usai anu 'uxnéti pēkarakēbē nirukin, ka a unin kakēxa: Kana kuantēkēnti 'ain, anua an 'è ñu mēmikè uni 'ikè aín xubunu. ⁵⁵ Èsai kiabi ka Rebecanēn rarēbakè apanēn aín titabētan kakēxa:

—Nun sinánkēx ka ènē xanu nubēpain mapai rabē nētē nubē 'iti 'ikēn, 'itankēx ka mibē kuantu 'ikēn. ⁵⁶ Èsokian kakēxunbi ka uni an kakēxa:

—Èx kana ènu 'itsa nētē 'i ukēma 'ain. Nukēn 'Ibu Diosan ka 'èx ènu uti upí 'imiata, usa 'ain kamina 'èx kuantēkēntanun 'è xukanti 'ain anua a 'èn ñu mēexunkè uni aín xubunu. ⁵⁷ Kakēxun ka anu 'ikè unikaman kakēxa:

—Asabi ka kananuna xanu chipash ax kara uisai kia kuati kuēnti 'ain, uisai kara ax kia kananuna kuati 'ain. ⁵⁸ Èsokin katankēxun ka Rebeca kuēnxun ñukákēxa:

—¿Ènē unibē kaina bēríbi kuainsa tanin?

—Asábi ka kana kuantu 'ain —kixax ka ax kiakēxa.

⁵⁹ Kixuan kakëxun ka an bërúankin nikinkë xanu këñun, Rebeca kuantanun kixun Abrahamnën ñu mëëmikë unikama këñun xuakëxa.

⁶⁰ Usai kuania ka Rebeca upíokin sinánxunkin ësokín kakëxa:

“Nukaman chirabakë, jmin rëbúnkinëx ka 'aisamaira tupuntisama 'iti 'ikën!

jusa 'ixun ka min rëbúnki kaman

axa ami nishkë unikama abámikin 'atankëxun atun ëmakama biti 'ikën!”

⁶¹ Èsokín kakin sënëonkëx ka Rebeca 'imainun an nikinkë xanu akamabë kuani camellonu 'iruakëxa, usai 'irukiani ka Abrahamnën ñu mëëmikë uní akamabë kuani kuankëxa. Usai ka an Abraham ñu mëëxunkë uní Rebeca anua bibiankin buánkëbë 'iakëxa.

⁶² Usai atux kuanmainun ka Isaac axribi a nëtën anua 'umpax 'ikë anuax kuankëxa, ax ka 'iakëxa axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëké kini anu 'iakëxa, ax ka Négueb kakë me anu tsókë 'iakëxa. ⁶³ Anuax ka achúshi nëtën nitsi kuanxun xupibukëbëtan iskinbi ka. Unikama camellonën 'ai amikikuatsini rikuatsinia isakëxa. ⁶⁴ Usakian ismainun ka Rebecanënríbi au kuantí ami bësui tsóxun Isaac 'uranxunbi mërakëxa, usakín mërashí ka anúan kuankë camello anuax 'ibúakëxa ⁶⁵ usai 'ibukínshi ka an buánkë uní a ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë uní kara axa numi kikuatsini ukë ux 'ik?

—Ax ka 'ën ñu mëëxunkë uní a 'ikën —kixun ka unin kakëxa. Usakian kakëxun aín chupa bitsi ka anun bëmápukuti rakuakëxa. ⁶⁶ Usaia 'imainun ka anu nukúkin aín ñumëmikë uní an Isaac axa usai 'ikëkama ñuixuankëxa. ⁶⁷ Usokín unikaman ñuia kuatankëxun ka Isaacnën Rebeca bibiankin aín xubusa okían chupa këxtú 'akë anua aín tita Sara 'ikë anu buánkëxa, anu buánxun ka biakëxa, usakín bitankëxun ka Isaacnën Rebeca 'itsaira kuëëankëxa, usakín aín xanu Rebeca 'itsaira kuëëni ka aín tita ñukë sinania masá nuitukë a sinántëkënimá manúakëxa.

25

Abraham 'imainun Queturánën rëbúnkikama 'ia bana (1 Cr 1.32-33)

¹ Usa 'ain ka Abrahamnën bëtsi xanu biti sinánkin, Queturá kakin anëké a biakëxa.

² Bitankëxun ka amiríbi bëchipakëxa aín anë ka 'iakëxa Zimrán, Jocsán, Medán, Madián, Isbac 'imainun Súa. ³ Jocsán ax ka Sebá 'imainun Dedán aín papa 'iakëxa. Ènë kamax ka Dedánën rëbúnkikama 'iakëxa, aín anëx ka 'ikë asureo, letuseo 'imainun leumeo akama. ⁴ Ènë kamax ka Madiánën bëchikë 'iakëxa Efá, Éfer, Hanoc, Abidá 'imainun Eldaá. Ènë unikamax ka Queturánën rëbúnkikama 'iakëxa. ⁵ Isaac an ka kamabi aín papa Abrahamnën ñukama biakëxa. ⁶ Usakín 'anan ka bëtsi xanumia 'akë, aín bëchikëkama Abrahamnën aín ñu 'itsamashi 'inánkëxa, usokín 'inántankëxun ka ñukëmapain 'ixun aín bëchikë raíri amanu kuantanun kixun xuakëxa, xuanan ka Isaac axëshia anua 'ikë me anu 'inun kixun kakëxa.

Abraham ñukë 'ikë aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën maían

⁷ Usa 'ain ka Abraham ciento sesenta 'imainun cinco barítia tsótankëx, ⁸ ka uní 'ikësabi kaniakëtankëx ñuakëxa. Ñui ka 'ain chaitiokëkama ñua 'aísh anu bukukë abë 'i kuankëxa.

⁹ Usa 'ain ka aín bëchikë Isaac 'imainun Ismaelnën Macpelá kakë kini anu maíankëxa, ax ka Mamré kakë me 'ukëmanan, Sóhar hitita uní aín bëchikë Efrón aín me 'iakëxa. ¹⁰ A mex ka Abrahamnën hitita unikamanan 'ikëbia marua 'iakëxa. A menu ka Abraham ñukë aín xanu Sara rapasubi maíankëxa. ¹¹ Usaia Abraham ñua 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan Isaac upíokin sinánxuankëxa, usa okían 'akëx ka anua 'umpax 'ikë a rapasubi tsóti bërúakëxa. “Ax ka 'iakëxa, axa tsókë 'imainun an 'ë iskë kakin anëké anu.”

Ismaelnën rëbúnkikama 'ia bana (1 Cr 1.28-31)

¹² Ènë kamax ka Ismaelnën bëchikë Abrahamnën bëchikë egípcia xanu Agar, an Sara ñu 'axunkë amia bëchikë 'iakëxa, ¹³ ènëx ka aín rëkuën bëchikë a pain 'akëxa bakëan a 'iakëxa: Nebaiot, ax ka aín bëchikë apan 'iakëxa; 'atankëxun ka bëtsiríbi 'akëxa Quedar,

Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Mismá, Dumá, Masá, ¹⁵ Hadar, Temá, Jetur, Nafís 'imainun Quedmá. ¹⁶ Ēnēkamax ka Ismaelnēn bēchikē mapai rabē 'imainun rabē akaman anē 'ikēn, usa 'ain ka atun anēnbi anēnbi aín me anēanan ax anu 'ikē aribi anēakēxa. Usa 'ain ka akama achúshi achúshinēx ain menu menu atun 'apuñu 'iakēxa.

¹⁷ Ismael ax ka ciento treinta 'imainun siete baritiañu 'aish ñuakēxa, ñui ka aín chaitiokēkama 'iasaribiti ñuia anu 'ain chaitiokēkama maían anubi maíankēxa. ¹⁸ Usai ax ñua ain rēbúnki kamax anubi tsóti Havilá kakē me Egipto 'ukēmanan anun, Asirianu kuani kuantu anubi tsóti buküakēxa. Usai 'i ka anuax aín xukēn kamabēbi 'atimonani nishanani anubi buküakēxa.

Esauñēn ain bēchikē apan usai 'iti 'ikēbi Jacob marua ñuikē bana

¹⁹ Ēnē banax ka usai kara Abrahamnēn bēchikē Isaac ax 'iakēxa, kixun ñuikē bana 'ikēn. ²⁰ Isaacnēn ka cuarenta baritiañu 'ixun Rebeca aín xanu 'iti biakēxa, ax ka Betuelnēn bēchikē Labánēn chirabakē 'iakēxa, akamax ka Arameos unibu Padán-aram kakē me anu tsókē 'iakēxa. ²¹ Usa 'ain ka Rebeca tuakēma xanu 'iakēxa, usa 'ain Isaac an ami bēchikaskin 'ain xanu 'itsaira ñukáxuankēxa. Usakian ñukákēxun ka Nukēn 'Ibun an ñukákē a kuakin Rebeca tuuñu 'inun 'imiakēxa. ²² Usai tui ka aín pukunu rabē tuá 'irukē 'aish, anuaxbi ubiti titikanania tankin an sinánkēxa: “Ēnēxa ēsai 'ikēbē karana 'ēx, çuisa 'aish basi tsóti 'ain?” Usakin sinánbiani ka Nukēn 'Ibu uisa kupín kara usai 'ia kixun ñukati kuankēxa, ²³ usakian ñukákēxun an kakēxa:

“Min pukumēu ka tuá rabē 'ikēn,
ax ka rabē ēma 'iti 'ikēn,

usa 'aish bakēnkēma 'aishbi ubionania. Achúshinēx ka kushiira 'aish bētsisama 'iti 'ikēn,
aín apan ax ka aín 'anáka meu 'iti 'ikēn, usa 'ain ka 'anáka ax kushiira 'inuxun 'aia.”

²⁴ Ēsokian kakē basirama 'aínbi ka Rebeca aín nētē sēnēnkēbē, rabē tuá bakēankēxa. ²⁵ A paian Rebeca bakēnkē ax ka ranshin 'aish raninbaē 'iakēxa, usa 'ikē ka a tuá Esau kakin anēakēxa. ²⁶ Usai 'ikin aín apan Esau aín taē tsiputu tuinbētsini aín 'anáka chikíakēxa, usaía 'ikē a ka Jacob kakin anēakēxa. Usaia aín xanu Rebeca a tuá rabē bakēnkē 'ain ka Isaac ax setenta baritiañu 'iakēxa.

Esau 'imainun Jacob 'ia bana

²⁷ Usa 'ain ka a tuá rabē kaniakēxa. Usai kanitankēx ka aín rēkuēn bēchikē Esau ax ninua ñuira okē uní 'iakēxa; 'imainun ka aín 'anáka Jacob mēnin sinaínshi uní 'iakēxa, usa 'ain ka aín xubunuashi ñu mēi tsóti kuēñi 'iakēxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaacnēn aín bēchikē Esau a 'itsaira nuibakēxa, aín ñuakē pikin, usakian aín papan aín rēkuēn bēchikē a nuibamainun ka Rebecanēn aín tuá Jacob aribi 'itsaira nuibakēxa.

²⁹ Nētē itsin ka Jacobnēn purutusa piti ñu nēish okin 'aruanbi ka Esau uran ninu ñu bari nibaiti panax. ³⁰ Ukin kakēxa:

—Ē karamina min piti panshionkinmi 'akē tēxēra 'inántima 'ain, kana numin bamatisa tanin. (Usa 'aish ka Esau ax aín kuai anē EDOM kakin anēkē 'iakēxa.) ³¹ Min kamina —Ēx min apansa 'ixun min biti ñukama 'ēn binun 'ē 'imiti 'ain, —kixun ka Jacobnēn kakēxa.

³² Kakēxun ka Esauñēn kakēxa:

—Uisa 'ixun kaina, 'ēx panax numin bamatisa taniabi isēshiti 'ain, minmi min xukēn apan 'ikēbi 'akinkēxma kana min apan 'ēx 'itima 'ain.

³³ —Kia ka bēríbi kamina Nukēn 'Ibu Diosan ismainunbi asérabi sinanatēkēntima okin 'ē kati 'ain —kixun Jacobnēn aín xukēn karaishiakēxa. Usokian kakēxun ka Esauñēn sinanatēkēntima okin kakēxa, usakin ka Jacob axa 'ain apan 'inun kakēxa. ³⁴ Usakian kakēxun ka Jacobnēn aín piti purutusa nēish okian 'arukē a kēñun pán pinun kixun aín xukēn Esau 'inánkēxa, usakian 'inánkēxun pianan xēatankēx ka nirukiani a kaimashi 'ēn kana apan 'ixun ñukama biti 'ai kixun sinanima kuankēxa.

26

Isaac 'imainun Rebeca Guerar kakē ēmanu kuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax anu 'umpax 'ikë anu tsóakëxa, ax ka anu tsókë kakë 'imainun an iskë kakin anëké 'iakëxa, a rapasu 'aínbi ka Abraham anu tsótan 'iásaribiti a piti 'aíma 'inun ñu 'apákëxbi 'iruama 'ikën. Usaia 'ikëbë ka panani Isaac aín xanu Rebecabë kanankiani an ñumëmikë unikama 'imainun aín ñukamabi buani anua Abimélec filisteokaman 'apu 'ikë Guerar kakë ëma anu kuankëxa. ² Anu 'ikë 'ain ami chikirakëkin ka Nukën 'Ibu ësokin kakëxa: “Kamina Egipto menu kuantima 'ain. Uinu kamina 'iti 'ai 'ën mi kakë anu kamina 'iti 'ain, ³ usa 'ain kamina ënë menu pain tsóti 'ain. 'Ëx kana mibë 'iti 'ain 'imainun kana mi upíokin sinánxukin mi 'imainun min rëbúnki kamaribi ënë mekama 'inánti 'ain. Usakin kana 'ën min papa Abraham kásabiokin 'ati 'ain. ⁴ 'Anan kana 'ën min rëbúnkikamaribi naínua 'aisamaira 'ispa iskësa usaribi 'itánun 'imiti 'ain, 'imainun kana ënë me kamabi mi 'inánti 'ain. 'Inánan kana kamabi menu 'ikë unikamaribi upíokin sinánxunti 'ain, min rëbúnki kamasaribi 'inun, ⁵ ësokinribi 'ën kakëxun ka Abrahamnën 'ën kakësokin ax kikësoibi 'iti banakama 'ianan a tanti banakama 'ën 'unánmikësabi okin 'akëxa.”

⁶ Ësokian kakëx ka Isaac Guerar kakë ëma anu tsóti bërúakëxa, ⁷ usai bërutankëx anu tsotia ka anu 'ikë unikaman aín xanu Rebeca ñuikin Isaac ñukákankëxa, ñukákëxun ka aín xanu ka kixun kati sinani rakuékin ax ka 'ën chirabakë 'ikë kixun kakëxa. Rebeca upíira xanu 'ain ka Isaacnën anu 'ikë unikaman 'ati sinani rakuékin paránti sinánxun kakëxa.

⁸ Ësokin anu 'ikë unikama katankëx ka anu basipain tsóti bërúakëxa. 'Aínbi ka achúshi nëtën Abimélecnën aín xubu xëkuë chukúmanën iskëxunbi Isaacnën aín xanu Rebeca kuëenkin 'ikútia isakëxa. ⁹ Usakin 'aia istankëxun ka aín uni achúshi Isaac unun kixun katánun kamiakëxa:

—Kamikëxa 'aia ka ñukákëxa mibëa 'ikë xanu ax kara min xanu 'ik, ¿aséribi kat? Min xanu 'aínbi kamina, ¿ax isa min chirabakë 'anáka 'ikë kiox këmëi kian?

—'Ën kana a kupían ënu 'ikë unikaman 'ë 'ati sinánkin kana mi kan —kixun Isaacnën kakëxa.

¹⁰ Kakëxunbi ka Abimélecnën kakëxa:

—¿Uisa kupín kamina nu ësokin an? 'Ën mi iskëma 'ain ka ënu 'ikë uni min xanubë 'ikë 'itsíanxa, usa 'ain kamina min nu 'uchamikë 'itsían.

¹¹ Usakin katankëxun ka Abimélecnën kamabi anu 'ikë unikama kakëxa:

—Uin kara ënë uni 'ianan aín xanu ubioia, ax ka 'atima okin 'akë 'iti 'ikën.

¹² Usa 'ain ka a barin ñu 'apáxun Isaacnën 'aisamaira 'inuan aín bimi upíbu 'ikë biakëxa, Nukën 'Ibu upiokin sinánxunkëxun. ¹³ Usa 'aish ka 'aisamaira ñuñu 'ianan 'itsaira manë panshíanñu 'iakëxa. ¹⁴ 'Imainun ka 'itsaira ovejañu 'ianan, vaca 'imainun an ñu mëëxunkë uniñuribi 'iakëxa, usa 'ain ka ax ñuñuira 'ain, anu 'ikë filisteo unikama nutsi ami nishkin 'atima okëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka aín papa Abrahamnën anu pain tsókë 'ixuan an ñumëmikë unikama amia anu 'umpax 'ikë kini ax Abrahamnan 'iakëxa; usa 'ikëbi ka filisteo unikaman a kini men bëtaskin natakakákë 'iakëxa. ¹⁶ Usa 'ain ka Abimélecnën Isaac ësokin kakëxa:

—Bëribi kamina ënuax kuantí 'ain, mix kamina 'aisamaira ñuñu ënu 'ain nuxnu mix 'ikësay ñuñuira 'aímabi.

¹⁷ Ësokin kakëx ka anuax chikíkiani kuanx Isaac Guerar kakë ëmanu 'ikë me sapan anu tsóti bërúakëxa. ¹⁸ Anuxun ka Isaacnën an ñumëmikë unikama anu tsókian Abrahamnën anua 'umpax biti amia, kinikama 'ikëbia ax ñukëbëtan filisteo unikaman men nataka ká 'ikëbi, aín unikamabëtan amiribishi naëtëkéankëxa, usokin 'atankëxun ka aín papan anëasabi okin anëtëkéankëxa.

¹⁹ Achúshi nëtën ka Isaacnën ñumëmikë unikama kini achúshi me sapan anu 'akinbi anua 'umpax upíira mërakëxa. ²⁰ Usakin 'umpax atun pain mërakë 'aínbi ka filisteo unikaman 'arakakë ñuina an bërúankë unikama, Guerar kakë me sapan anuax ainan isa 'umpax 'ikë kiox Isaacnën ñuina an bërúankë unikamabë a 'umpaxan rabanan mëanani abë nishanankëxa. Usaia anun rabanan mëëanankë ka Isaacnën a 'umpax. “Anuax mëëanankë kakin anëakëxa.” ²¹ Usai anuax 'itankëxun ka Isaacnën unikaman amiribishi

kini itsi anua 'umpax biti 'atëkëankëxa, usokin 'akëbi ka filisteo unikaman amiribishi ubiotëkënkëx ka amiribishi atubë nishanankë ka Isaacnën anuax bëtsibë “nishanax isanainsama tankë usokin anëakëxa.”²² Usaia aín unikama 'itëkënkëbë ka anuax Isaac 'ura kuani chikíakëxa, usai chikíkin ka aín unikama 'imainun kamabi aín ñuina kamabi buani kuankëxa, kuantankëxun ka anua tsóti me anu bëbaxun achúshi kini anua 'umpax biti aín unikama naëmiakëxa, usa 'ain ka anuax 'umpax kupín mëëananiama iskin Isaacnën anuax mëanantëkënimá upitax tsoti kakín anëakëxa, usakin 'atankëx ka ësai kiakëxa: Bërí ka Nukën 'Ibu ënu nu ëanxa, usa 'ain kananuna ënë menuax nishananiama ñuñuira 'iti 'ain.

²³ Usai anu pain 'itankëx ka amiribishi Isaac Beerseba kakë me anu kuantëkëankëxa.

²⁴ “Anu bëbaxa ñantabukë a imë ami mërakin ka Nukën 'Ibun kakëxa: 'Ëx kana min papa Abraham aín Dios 'ain.

Usa 'ain kamina rakuétima 'ain; 'ëx kana mibë 'ain.

Usa 'ain kana 'ën uni Abraham a kupín upíokin sinánxunkin, min rëbúnkinëxa 'aisamaira 'uákamë 'ëonun 'imiti 'ain.”

²⁵ Ësokian kakëxun ka Isaacnën anuxun rabiti maxax maburukin 'atankëxun, asábi ka kakín Nukën 'Ibu rabiakëxa. Usokin 'atankëx ka a menubi 'i bërúakëxa, bërúkin ka anu achúshi kini anua 'umpax biti an ñu mëëmikë unikama 'amiakëxa.

Isaac 'imainun Abimélec mënionan ñuikë bana

²⁶ Usa 'ain ka achúshi nëtën, Abimélec Guerar kakë ëma anuax Isaacbë banai ubakëxa. Usaia ukëbë ka an 'unánkë unikama an bana ñuixunkë Ahuzat, 'imainun suntárunën kushi Ficol akamaribi abë ubakëxa. ²⁷ Usai kuanx anu bëbaia ka Isaacnën kakëxa:

—Mitsun kamina 'ë chikiankën, usa 'ixun kamina mitsubë 'iabi 'ë min ëmanua chikían, ¿uisakatsi karamina 'ë isi aín?

²⁸ Ësokian kakëxunbi ka atun kakëxa:

—Nun kananuna mi isan mix kamina Nukën 'Ibu abë 'ain, usa 'ikë an mi 'akinia kananuna unan, usa 'ain kananuna nukaman achúshi ñu mibëtan 'ati ain. A achúshi ñu 'ati ax ka 'ikën: ²⁹ min kamina nukama uisabi otima 'ain, nunribi kananuna mi uisabi okëma 'ain. 'Atima okinma, kananuna nun mi upíokin nuibakin 'akian, 'imainun kananuna upíokin mixmi 'ën menuax chikiti 'aia mi xuan, usa 'ikë ka bërí Nukën 'Ibu mi upíokin sinánxunkin 'akinia. ³⁰ Usokian kakëxun ka Isaacnën achúshi fiesta chaiira 'ati sinánxun, a pitikama pain aín unikama 'amitankëxun kuëenkin atubëtan pianan xëakëxa. ³¹ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirui ka sinanatëkëntima oi atúxbi kánani kiakëxa. Usai kanantankëxun ka Isaacnën bërúanx kamina kuantí 'ain kixun amiribishi atubë isanantëkëxuma kakëxa, kakín ka upíokin aín 'unánkë uni 'akësokin kuantanun xuakëxa.

³² A nëtënbi ka an ñu mëëmikë unikama Isaac kai ubakëxa, ukin ka 'umpax kananuna me kini 'ati naëkinbi anua mëran kixun kakëxa. ³³ Usokian mërakë ka Isaacnën anua 'umpax 'ikë kini a Sebá kakín anëakëxa. Usa 'ain ka a ëma Beerseba kakín anëkë 'iakëxa.

³⁴ Usa 'ain ka Esaú an cuarenta baritiañu 'ixun Judit biakëxa, aín xanu 'inun ax ka Beerí kakë hitita 'ain bëchikë xanu 'iakëxa. 'Imainun ka bëtsi xanu Basemat kakë aribi biakëxa, ax ka Elón hitita uni aín bëchikë xanu 'iakëxa. ³⁵ Usokian a xanu rabë aín tuá Esaúnën bian ka Rebeca 'imainun Isaac a kuëënima uisa kupín kara usakin bëtsi unibunën xanu 'ën tuákën biaxa kiox masá nuituti nishi tsóakëxa.

27

Isaacnën Jacob 'imainun Esaú upíokin sinánxuan

¹ Usa 'ain ka Isaac ax kaniakëti 'upiokin ñu istisama 'ain bëru 'iakëxa. Achúshi nëtën aín rëkuën bëchikë Esaú kuënxun kakëxa:

—'Ën bakë bëchikë!

—Kia ka kamina 'ë kati 'ain papan —kixun Esaúnën kakëxa.

² —Kamina 'ë kaniakëtia isin —kixun ka Isaacnën kakëxa—, 'ëx kana bëtsi nëtënbi ñuti 'ain. ³ Usa 'ain kana 'ëx kuëenin, kamina min kanti këñun min pia bibiani ninua ñuina

barixun 'ë 'axuni kuantí 'ain. ⁴'Abëtsinxun kamina nëishokin 'arubëtsinkin, uisakin 'arukë karana písa tani usakin 'abëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain. Usokin 'abëtsinkin bëkë pitankëxun ñukëmapain 'ixun kana mi upíokin sinánxunti 'ain.

⁵'Aínbi ka ësokian kaia ax anu 'ixun Rebecanën uisakin karaisa Isaacnën Esaú kaia kixun kuakëxa. Usakian aín papa kakëxa, ninu ñuina barixuni kuankëbëtan ishi ka, ⁶Rebecanën aín tuá 'anáka Jacob a ësokin kakëxa:

—Ka is, 'ën kana min papan abë banakin, ësokin min xukën Esaú kaia kuan: ⁷Ñuina 'atankëxun kamina nëishokin, uisa okin 'arukë karana písa tani usakin 'arubëtsinkin 'ë pinun bëxúnti 'ain, usakin 'akë pitankëxun kana Nukën 'Ibu ismainunbi ñukëmapain 'ixun mi 'upiokin sinánxunti 'ain. ⁸Úsa 'ain kana mi kain, 'ën bakë tuá kamina upíokin kuati 'ain, 'ën mi kamainun: ⁹Kamina anua ñuina 'arakakëkama 'ikë anu kuanxun, cabra bërí kanikë, aín upí rabë kaisbëtsinkin 'ë bëxúnti 'ain; 'ën kana min papa ax kuënkësa okin, pinun nëish okin 'aruxunti 'ain kixun ka aín titan kakëxa. ¹⁰Usakin 'ën 'aruia kamina min na pinun min papa ubanxunti 'ain, usakinmi 'akëxun ka an 'ati ñukama mi sinánxunkin 'inánti 'ikën, ax ñukëmapain 'ixun.

¹¹Kakëxunbi ka Jacobnën ain tita kakëxa:

—Min kamina 'unan 'ën xukënox ka aín naminu raninbaë 'ikën, 'aínbi kana 'ëx usama 'ain. ¹²'Ën papan ramëkinbi 'ë raniñuma 'ikë 'unánkin ka 'ëx isana ami kuai kixun sinánti 'ikën; usakin 'ën 'akëxun 'unánkin ka 'atimokin sinánkin 'ë upíokin sinánxuntima 'ikën.

¹³Ësokian kakëxunbi ka aín titan kakëxa:

—'Ën bakë tuá, mi 'atimokin sinánxukëxbi ka minu 'ima ënu pakëti 'ikën. Usa 'ain kamina 'ën kakëabiokin, cabra bërí kanikë rabë bitsi kuantí 'ain.

¹⁴Kakëx kuanxun ka Jacobnën cabra bërí kanikë rabë bitsínkin aín tita bëxúankëxa. Bëxunkëxun ka aín titan piti nëishira 'inun upíokin 'aruxuankëxa, usakin 'arukëa Isaacnën pisatankë usakinbi ákëxa, ¹⁵usokin aín tuá piti 'axuntankëxun ka aín tuá apan Esaúnën chupa xubunu nankë upí a bitsínkin bëxun, 'ain titan aín tuá 'anáka Jacob pañumiakëxa.

¹⁶Usakin pañumikin ka axa raniñuma 'ikë cabra bërí kanikë kama aín xaká, ësaxun nankë anúnribi upíokin ramápukin Jacob aín pëñanu 'anan aín tëxanuribi tërabuankëxa, ¹⁷usakin 'atankëxun ka aín titan piti nëish okin 'akë a 'imainun pánribi 'inánkëxa.

¹⁸'Inánkëx anua 'ikë anu atsínkin ka Jacobnën aín papa ësokin kakëxa:

—¡Papan anu kaina 'ain!

—Ënu kana 'ain. ¿Uinu 'ikë 'ën bëchikë a kaina mix 'ain? —kixun ka Isaacnën ñukákëxa.

¹⁹—'Ëx kana Esaú, min rëkuën bëchikë a 'ain —kixun ka Jacobnën aín papa kakëxa— . 'Ëmi 'anun kakë kana mi 'axun bëxuan. Usa 'ain kamina; nirutankëxun 'ën 'abëtsinkë ñuina nami piti 'ain, pitankëxun kamina 'ë min upíokin sinánxunkin kati 'ain.

²⁰Usakian kakëxun ka Isaacnën ñukákëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina bënëkinshi ñuina mërabëtsian, 'ën bakën?

Kakëxun ka min Diosan ka 'ën bënëkinshi mëranun 'ë 'akianxa kixun Jacobnën kakëxa.

²¹Ësokian kakëxunbi ka Isaacnën katëkëankëxa:

—Nërira kamina uti 'ain, mi ramëkin aséabi kaina 'ën rëkuën bëchikë, Esaú 'ai kixun tanun.

²²Kixuan kakëx ka Jacob aín papan ramënun 'urama uakëxa. Aia ka Isaacnën ramëkin kakëxa: “Mix kamina Jacobnën banasa 'ain, 'aínbi ka mi xukën Esaúnën pëñanisa min pëñan 'ikën.” ²³Usai 'ikë ka Isaacnën 'unánma 'ikën, 'unánkima ka aín pëñanu aín rani 'itsa 'ikë, aín xukën apan Esaúnën pëñansa 'ikë tankëxa. 'Aínbi ka upíokin sinánxunuxun pain,

²⁴amiribishi ñukátëkëankëxa:

—¿Aséabi karamina mix 'ën bëchikë Esaú a 'ain?

—Kixuan ñukákëxun ka 'ëx kana Esaú 'a 'ain —kixun Jacobnën kakëxa.

²⁵Ësokian kakëxun ka aín papan Jacob kakëxa:

—'Ēn bakē bēchikē, pinun kamina mi 'abētsinkē ñuina nami 'arukē 'ē 'inánti 'ain, a pitankēxun kana mi upíokin sinánxunkin kati 'ain.

Usa 'ain ka mētēxtankēxun pinun aín papa 'inánkin Jacobnēn, uvas baka 'akē aribi 'inánkēxa. 'Inánkēxun ka Isaacnēn pianan xēakēxa, ²⁶ usokin pianan xēai sēnēntankēxun ka kakēxa:

—'Ē 'urama ukin kamina achúshi okin 'ēn bēmánanu 'ē bētsuku kati 'ain.

²⁷ Ēsokin kakēx bētsuku kanux a 'urama oi tsóbutia ka Jacobnēn chupa Isaacnēn xēakēxa. Xēkin ka ēsokin kakin upíokin sinánxuankēxa:

“Ēnē chupan 'ishax ka 'ēn bēchikēnan 'aish. Abē ninu nikē 'ishasa 'ikēa, Nukēn 'Ibu upíokin sinánxunkē 'iti 'ikēn.

²⁸ Usa 'ikē ka Nukēn 'Ibu Diosan min ñu 'apákē chabónun naínua 'uí 'ibúmiti 'ikēn, 'ibúmikēxun ka min ñu 'apákēkama menua chabóti 'ikēn, usakin 'akēxun ka min trigo bēru 'itsaira 'imianan a mi xēati ñuribi 'aisamaira 'imiti 'ikēn.

²⁹ Usa 'ikē ka 'aisamaira unin mi ñu mēēxunti 'ikēn;

bētsi menu 'ikē unikamaxribi ka mi bētánain rantinpuruni 'iti 'ikēn.

Mix kamina min xukēnkaman 'apu 'iti 'ain;

¡Usa 'ain ka atux mi bēmánon rantipuruni 'iti 'ikēn!

Uin kara mi 'aisama oia ax ka 'atima okēribi 'iti 'ikēn,

'imainun ka uin kara mi upíokin sinánxunkin 'akinia axribi upiti bukui upíokin sinánxunkē 'iti 'ikēn.”

³⁰ Usakin Isaacnēn upíokin sinánxunkēxa Jacob, chikíkiani anua aín papa 'ikē anuax kuankēbēshi ka Esaú axribi ñuina 'abētsinkin bēi uakēxa. ³¹ Utankēxun ka anribi ñuina nami nēish okin 'aruakēxa, 'arubētsinkin bēxun ka aín papa ēsokin kakēxa:

—Papan kamina niruti 'ain, nirukin kamina min bēchikēnēan 'abētsinkin bēxun mi 'aruxunkē nami ēnē piti 'ain, pitankēxun kamina min upíokin sinánxunkin 'ē kati 'ain.

³² Kakēxun ka Isaacnēn ñukákēxa:

—¿Uikaramina mix 'ain?

—'Ēx kana Esaú min rēkuēn bēchikē a 'ain, —kixun ka kakēxa.

³³ Ēsokian aín bēchikēnēn kakēx ka Isaac ratuti sinánkasmai aín bana, bētsi tērēkin aín bēchikē kakēxa:

—Usa 'ain kara, ¿ui kara an 'ē 'abētsinxun ñuina nēishokin 'aruxun bēxunkē ax 'iax? 'Ēn kana mix uisama pain 'ain kamabi pian, pitankēxun kana 'ēn a upíokin sinánxuan usa 'aish ka bēri ax upíokin sinánxunkē bēruaxa.

³⁴ Ēsokian aín papan kakēxun kuati, ka Esaú munuma nishi kuēnkēni iankēxa:

—¡Kuēnkēni ini ka kiakēxa, papa 'ēribi kamina min upíokin sinánxunti 'ain! ³⁵ 'Aínbi ka Isaacnēn kakēxa:

—Min xukēn 'anákanēn, uxun paránkēxun kana minan 'ikēbi, upíokin sinánxunkin a 'inan. ³⁶ —¡Usaia kēmēxun ñu bití 'unánxun ka Jacob kakin anēakēxa! —Kiax ka Esaú kiakēxa—. ¡Bēri ka an 'ē rabēokin ēsokin 'akē 'ikēn! Bērāma ka 'ēx aín apan 'ikēbi an 'ē bikuani 'ēn apan 'iaxa, bēri ka amiribishi biaxa 'ēmi upiokin sinánxunti aribi. ¿'Ēribimi upiokin sinánxunti bana kara 'aíma 'ik? ³⁷ Ēsai kia ka aín bēchikē apan Isaacnēn kakēxa:

—Ka kuat, 'ēn kana kamabi ñu 'anuan kushi 'inánun Nukēn 'Ibu Dios Jacob ñukáxuan; usa 'ain ka kamabi aín aintsikamax a ñu mēēxunkē 'iti 'ikēn, 'imainun ka an trigo 'apákē 'aisamaira 'ianan ñu bimiñu aín baka xēati 'aisamairañu 'iti 'ikēn. ¿Añu karana 'ēn bēri mi 'inánti 'ain 'ēn bakēn? ³⁸ Ēsokian kakēxun ka Esaúnēn amiribishi ñukátēkēnkin munuma banakin kakēxa:

—¿Achúshi unishi kara Nukēn 'Ibu Diosan upíokin sinánxunti 'ikē papan? ¡'Ēribi kamina upíokin sinánxunkin kati 'ain ēsokin aín papa kai ka!

Esaú munuma kuēnkēni amiribishi iankēxa.

³⁹ Usaia 'ia kuankin ka Isaacnēn aín bēchikē kakēxa:

“Ka kuat, mix kamina me anua ñu 'apákēbi 'irukēma a menu 'ianan

anua 'uí 'ibucëma me anu 'inuxun 'ain.

⁴⁰Usai 'i kamina min manë xëtokë anun 'akanani mēanani tsóti kamina min xukén 'anáka an ñu mēēmikë 'inuxun 'ain; usai 'i kamina min rēbúnkikama kushitëkēnti aín, ënë menuax chikíax kamina mibi tsónuxun 'ain.”

Jacob amia aín xukén Esaú nishkëx abá ñuikë bana

⁴¹Usakian 'akë 'ain ka Esaúnën ami xuamati nishkin Jacob istisama tankëxa aín papan upíokin sinánxunkin kakë kupín, 'imainun ka sinánkëxa: “Ënuax basiramashi kana 'ën papa ñukëbë 'itsaira masá nuituti nitëxëti 'ain, usai 'ikin kana 'ën xukén Jacob rëti 'ain.”

⁴²Usakian Esaúnën sinánkëbëtanbi ka Rebecanën 'unánkin, aín tuá 'anáka Jacob kami-tankëxun ësokin kakëxa:

—Ka kuant, min xukén Esaú ka 'aisamairai mimi nishkin mi 'ati sinania usa 'ain kana mi kain.

⁴³Kamina 'ën kakëxun upíokin kuati 'ain; usa 'ain kamina bëríbi abati Harán, menu kuantí 'ain kuanx kamina 'ën rarëbakë apan Labán aín xubunu 'i kuantí 'ain. ⁴⁴Usai kuantankëx kamina anu pain 'i kuantí 'ain, min xukén apan axa mimi xuamati nishkë a inúkian ⁴⁵min 'akë a manutamainun. Usa 'ain kana 'ën amiribishi utëkënun mi kamiti 'ain. ¡'Ëx kana 'ën tuárabë achúshi nëtën ishi a rabëtaxbi bamati kuëëniman!

⁴⁶Ësokin pain aín tuá katankëxun ka Rebecanën Isaac ësokin kakëxa:

—'Ëx kana ënë hitita xanu rabë Esaúnëa bia ënëbë tsóti atsan, usa 'ain kana abë 'isamatanin. Jacobnën ribia achúshi hitita xanu Canaán ënua bikëbë karana 'ëx uisari ënu tsóti 'ain, kana ënu tsótima bamati 'ain.

28

¹Usakian aín xanun kakëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob, kuënxun upíokin sinánxunkin ësokin kakëxa: Min kamina uisaxunbi, Canaán me ënua uinu 'ikë xanubi bitima 'ain. ²Kamina Padán-aram, anua min xuta Betuel 'ia me anu kuantí 'ain, anu kuantankëxun kamina anua min kuku Labánnën bëchikë xanukama achúshi bití 'ain. ³Usa 'ain ka Nukén 'Ibu Dios kamabi kushiñu an mi upíokin sinánxunkin min rēbúnkinëxa 'aisamaira 'ia timënun 'imiti 'ikën, 'imianan ka min rēbúnki kamanuax 'aisamaira ëma 'ai uni 'uakamë 'ëoti 'ikën. ⁴'Imianan ka mi 'inánan, min rēbúnkikamaribi upíokin sinánxunkin Abraham kásabiokin, ënë me 'ibuanun anu nu bërí bëtsi menu 'ikë uni 'ikësaí tsókë ënë mi 'inánti 'ikën, Nukén 'Ibu Diosan Abraham 'inánuxun kásabiokin.

⁵Ësokin katankëxun ka Isaacnën aín bëchikë Jacob a Padán-aram anu xuakëxa. Xukëx kuanx ka Jacob Labánnën xubunu bëbakëxa, ax ka Betuel arameo uni aín bëchikë 'ianan Rebeca Jacob 'imainun Esaú aín titan rarëbakë 'iakëxa.

Esaúnën xanu bia ñuikë bana

⁶Usa 'ain ka Esaúnën aín papa Isaacnëan aín, xukén 'anáka Jacob a upíokin sinánxunkin mēníotankëxun Padán-aram anua aín xanu baritanun kixun xukë a 'unánkë 'iakëxa. 'Imainun ka aín papan anu 'ikë xanu bixuma 'anun kakë aribi sinánkëxa, upíokin sinánxunkian ënë Canaán menua kamina achúshira xanubi bitima 'ain kixuan kakë aribi sinánkëxa, ⁷'imainun ka Jacob Padán-aram anu aín papa 'imainun aín titan kakësaí oi kuankë aribi sinánkëxa. ⁸Usa 'ain ka Esaúnën aín papan Canaán kakë me anua xanukama bikë a kuëëniama 'unánkëxa; ⁹usa 'ain ka Esaú Ismael kakë uni, Abrahamnën bëchikë abë banai kuankëxa, kuantankëxun ka ñukáxun aín xanu 'iti uni aín bëchikë Mahalat kakë a biakëxa, ax ka Nebaiot aín chirabakë 'anáka 'iakëxa 'imainun ka bëráma Canaán menua bikë xanu rabë axribi aín xanu 'iakëxa.

Betel kakë me anuax Dios Jacobmi mërá ñuikë bana

¹⁰Usa 'ain ka Jacob ax Beerseba kakë anuax kuani Aramnu kuantí bai a bibiani anun kuankëxa. ¹¹Usai kuanbaiti ka bari kuabuti ñantabukëbë anua ñantan 'uxtinu bëbakëxa. Anu bërúxun ka amia katamëti achúshi maxax bitankëx aín maxkámí ami tēkëpimëti nantankëx 'uxakëxa. ¹²Anuxun namákin, iskëxbi ka achúshi tapitinëx menuaxbi

kuarutankëxa naínu sënën 'ikë isakëxa, iskin ka anua Diosan ángelkama kuarumainun raírinëxribi ubuti nitsia isakëxa. ¹³ Usakin namákin isanan ka Nukën 'Ibu a rapasu nixun ësokín kakëxun kuakëxa: 'Ëx kana min 'Ibu 'ain, 'ianan kana min xuta Abraham aín Dios 'ianan min papa Isaac ainanribi 'ain. Usa 'ixun kana mi 'imainun min rëbúnkíkama anumi 'uxi rakákë me ënë 'inánti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain ka atux 'aisamaira 'uakamë 'ëoi me putu iskësaira 'i aín tsípumiki 'imainun aín rëbumiki kuanan amiaxa bari urukë au 'imainun amia bari kuabúkë amiki amami amami kuankanti 'ikën, usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikama upíokin sinánxunkë 'iti 'ikën mi 'imainun min rëbúnkíkama kupí. ¹⁵ 'Ëx kana mibë 'ain; usa 'ixun kana uinu kaina kuani anuabi 'ën mi bërúanti 'ain, usa 'ixun kana amiribishi ënë menubi mi bëtékënti 'ain. Mi kana usai 'ia 'ën kakësabiokin 'axuntankëxuma ëntima 'ain.

¹⁶ Usakian kakëx aín 'uxkënuaxbi bësukin ka Jacobnën sinánkëxa: “Asérabi ka ënë menu Nukën 'Ibu 'ëbë 'ikën kixun kana 'ën 'unánkëma 'ain.” ¹⁷ Usa 'ain kana 'itsaira rakuëan, 'imainun kana sinan: Ënë mex ka upíira 'ikën. “¡Ënëx ka anua Nukën 'Ibu Dios 'ikë aín xubu 'ikën; 'imainun ka naíkamë 'ëo manámi 'ikë aín xëputi 'ikën!”

¹⁸ Usai 'iónx pëkarakëma 'aínshi nirukin ka Jacobnën, anu təkëpimëti noonkë maxáx bikin 'unánti okín nitsíankëxa, usakin 'atankëxun ka ënëx ka Nukën 'Ibu Diosnan 'iti 'ikë kixun sinánkin xëni bitankëxun ami anpënkakëxa. ¹⁹ A menu ka bëráma achúshi ëma Luz kakín anëké 'iakëxa, usa 'ikëbi ka Jacobnën aín anë bëtziokin anëkin Betel kakín anëakëxa. Betel kikë bana ax ka Diosan xubu ki kikë bana 'ikën. ²⁰ Anuax ka Jacob ësai kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë kuania bërúanan, 'ën piti ñu 'inánan 'ën pañuti chuparibi 'ë 'inánti 'ikën, ²¹ usa 'ain ka 'ëx 'ën papan xubunu uisaibi 'ikëma kuankëbë ax 'ën 'Ibu Dios 'iti 'ikën. ²² 'Ën kana uinu karana ënë maxax nankë anubi Nukën 'Ibu Dios anuxun rabiti 'ati 'ain; 'imainun kana mi asérabi manukima uisa ñukama kaina 'ë 'inani a mësú mi 'inánti 'ain.

29

Jacob Harán kakë ëmanu bëba

¹ Usa 'ain ka Jacob Betel kakë me anuax kuani amiaxa bari urukë me ami kikiani kuankëxa.

² Kuankin an 'uranxun iskëxbi ka anua 'umpax bikë kini achúshi 'iakëxa, a kini rapasu ka an carnero bërúankë unikama rabë 'imainun achúshi anu timëax tanti bukukë isakëxa, a uni kaman ka atun ñuina a kininua 'umpax bixun 'amiakëxa. Anu ka anun kini mapukë achúshi maxá chaiira 'iakëxa, ³ usa 'ain ka atun 'arakakë carnerokama anu timëkëbëtan, an bërúankë unikaman anun 'umpax mapukë xaxu chaiira achúshi, a buinakin rakanakëxa, usakin 'umpax 'akëbëtan ka amiribishi kini a xaxu chaiira anun mapuakëxa.

⁴ Usakian 'akëbë anu nukúkin ka Jacobnën an ñuina bërúankë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu 'ikë kaina, mitsux 'ain?

Kakëxun ka:

—Nux kananuna Haránnu 'ikë 'ain —kixun atun kakëxa.

⁵ —¿Mitsun kaina Labán kakë uni Nahornën bëchikë a 'unanin? —kixun ka Jacobnën ñukátëkëankëxa.

—Ñukátëkënkëxun a unikaman kananuna 'unáni —kixun kakëxa. ⁶ Kakëxun ka Jacobnën —Asérabi kara usa 'ikë —kixun ñukátëkëankëxa.

—Ñukákëxun Labán ka asabi 'ikë —kixun an ñuina bërúankë unikaman kakëxa—, Kakëbébia aia iskin ka ñuina bërúankë unikaman kakëxa ka kuat, aín bëchikë xanu Raquel an ka aín ovejakama bëia. ⁷ Èsokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Ka kuat, ka xupibuisama pain 'ikën, bari ka 'urapain 'ikën anun min 'arakakë ovejakama kamabi xëputi. ¿Uisa 'ixun kaina 'umpax 'amibiankin pasto pinun buaniman?

⁸ 'Aínbi ka atun kakëxa:

—Kananuna usokin 'aima. Kamáxbia timékëbëtan kuni kananuna an bërúankë nukaman 'umpax 'aminuxun, xaxu chaiira anun kini xëkuë mapukë a rakanakin nun 'arakakë ñuinakama 'umpax xëaminuxun kaínti 'ain.

⁹ Usai Jacob atubë banamainun ka Raquel ax aín papan 'arakakë ovejakama bëi uakëxa, ax ka an ñuina kama bërúankë 'iakëxa. ¹⁰ Usakin kakë basikëma 'aínshi ka aín kukun Labánën 'arakakë ovejakama bëi 'aia Jacobnën isakëxa, isbiani kuanxun ka anua 'umpax 'ikë kini anun mapukë xaxu a mabikin amo rakanakin, 'umpax bikin ovejakaman xëamiakëxa; ¹¹ usakin 'atankëxun kakin aín kukun bëchikë bëtsukukakin bitsi ka iankëxa. ¹² Usai 'i sënënkin ka Jacobnën ñuixunkin kakëxa 'ëx kana Rebecanën tuá 'ain 'imainun kana min papan Labán aín piaka 'ain, ësokian kakëx ka Raquel abákiani kuanxun aín papa ñuixuankëxa. ¹³ Usokian aín bëchikënën aín chirabakën tuá Jacob ñuikin kakëx, aín 'ikënuax abákiani kuanxun 'ikúkin bikin bëtsuku kakëxa, usokin 'abiankin ka aín xubunu ubankëxa. Usai abë kuanxun ka aín xubunuxun Jacobnën usaía kuani 'ikë akama ñuixuankëxa. ¹⁴ Usakin ñuixuntankëxa sënëniä ka Labánnëribi unánmikin kakëxa: Mix kamina asérabi 'ën aintsi 'ibu 'ain, usa 'aish kamina 'ën imibi 'ain.

Jacobnën Raquel këñun Lía binuxun ñu mëëa ñuikë bana

Usa 'ain ka Jacob ax aín kuku Labánën 'ikënu achúshi 'uxë 'i bërúakëxa. ¹⁵ Usai abë 'ikin ka Labánën Jacob kakëxa:

—Min kamina añubi kanankimaira 'ë ñu mëëxuntima 'ain, 'ëx min aintsi 'ikë. Usa 'ain kamina uiti karana mi kupíoti 'ai kixun 'ë kati 'ain. ¹⁶ Labán ax ka xanu bëchikë rabëñu 'iakëxa, aín apan ax Lía kakin anëké 'imainun, ka aín 'anáka Raquel kakin anëké 'iakëxa. ¹⁷ Lía axa aín bëru upí 'imainun ka. Raquel ax kamabi aín namikama upíira 'iakëxa. ¹⁸ Usa 'ikë ka Jacobnën Raquel a 'itsaira kuëëankëxa, kuëënkin ka aín papan ñukákëxun kakëxa:

—Min bëchikë 'anáka Raquel a kupín, kana mapai 'imainun rabë baritia 'imikin mi ñu mëëxunti 'ain. ¹⁹ Usai kia ka Labánën kakëxa:

—'Ën kana 'ën bëchikë mi 'inánti 'ain. 'Aínbi kana bëtsi uni 'unánkëma 'inántima 'ain. Usa 'ain kamina 'ëbë 'i bërúti 'ain. ²⁰ Usokin mëníotankëx ka Jacob Raquel bisatani mapai achúshi 'imainun rabë baritia ñu mëakëxa, usokin an ñu mëëkin tankëxbi a baritiakama ainan 'itsamarasa 'iakëxa, an Raquel 'itsaira kuëënkin tankëx.

²¹ Usakin ñu mëëkëbë mapai achúshi 'imainun rabë baritia inukëbëtan ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ë kamina min bëchikë 'ën xanu 'inun binun 'inánti 'ain, ati baritia a kupí 'ën mi ñu mëëxunti kakë aka inúaxa usa 'ain kamina min bëchikë 'ën xanu 'iti 'ë 'inánti 'ain.

²² Usokin mëníotankëxun ka Labánën kamabi abëa 'ikë unikama katankëxun, aín bëchikë birakamikin achúshi fiesta 'akëxa. ²³ 'Aínbi ka Labánën a imë birakamibiankin aín bëchikë Lía bibiankin Jacobnu buánkëxa, usokin ubanxun ka a imë Jacob abëa 'uxnun 'inánkëxa. ²⁴ Usakin 'inántankëxun ka Labánën an ñu 'axúnti xanu achúshi Zilpá kakë a kakëxa, kamina min 'ën bëchikë ñu mëëxuni abë 'iti 'ain.

²⁵ Usai abë 'inëti pëkarakin Jacobnën iskëxbi ka Líabëa uxnëké 'iakëxa, usa 'ain ka kuantankëxun Labán kakëxa:

—¿Uisati kaina 'ë ësokin 'an? ¿'Ën karana Raquel kupín mi ñu mëëxunkëma 'ain? uisati, ¿kaina 'ë parán? ²⁶ Kakëxun ka Labánën kakëxa:

—Ënuxun kananuna nun bëchikë 'anáka aín xukën apan 'ikëmapan 'ain, aín 'anáka birakamiti kuëëniman. ²⁷ Usa 'ain kamina anun mi Lía bikë nëtë mapai achúshi 'imainun rabë nëtë sënëntamainun abi 'ikinti 'ain, usa 'ain kana mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'imikin kana mibëtan ñu mëëti 'ain kia kana Raquelribi mi 'inánti 'ain. ²⁸ Usokin kakëxun ka Jacobnën asabika kixun kakëxa, anúan Lía bikë nëtë mapai achúshi nëtë sënënkëbëtan, ka Labánën aín xanu 'iti Raquel aribi 'inánkëxa. ²⁹ Usa 'ain ka Labánën an a ñu 'axunkë xanu achúshi aín bëchikë Raquel 'inánkëxa, ax ka Bilhá kakë 'iakëxa, an ka ñu 'axuanan bërúankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka Jacob aín xanu Raquelbë 'iakëxa, 'imainun ka 'itsaira

kuëëankëxa aín xukën Lía 'akësamaira okin, usa 'ain ka Labán 'ain kuku mapai 'imainun rabé baritia pain ñu mëëxuni anu pain 'iakëxa.

Jacobjnën bëchikëkama 'ia bana

³¹ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibun isakëxa Jacobjnën Lía kuëëniama, usa 'ain ka tuapanun 'imianan, Raquelnëx tuáñuma 'inun 'imiakëxa. ³² Usai ax 'imainun ka Lían tutankëxun achúshi tuá 'akëxa, a tuá bakëntankëxun ka Rubén kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibun ka 'ëx tëmërai nitsia isaxa. Èsokin sinánkin ka aín tuá Rubén kakin anëakëxa, usa 'ain ka bërí 'ën bënë 'ë kuëëkin nuibati 'ikë kixun sinánkëxa.” ³³ Usakin 'atankëxun ka Lían tuá itsi 'akëxa, aka Simeón kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: 'Ën 'Ibun ka 'ën bënëan 'ë 'atima oia 'unánxa, usa 'ain ka achúshi tuá 'atëkënun 'ë 'imiaxa. ³⁴ 'Imainun ka amiribishi tuatëkëankëxa, 'atankëxun ka Leví kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí ka 'ën bënë 'ë 'itsaira kuëëni 'ëbë 'iti 'ikën, 'ën kana rabé 'imainun achúshi tuá 'axuan. ³⁵ Usakin 'atankëxunbi ka Lían, amiribishi tuatëkëanxa, a tuá ka Judá kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Bërí kana 'ën Nukën 'Ibu rabiti 'ain. Usakin a tuákama 'atankëx ka tuatëkëniama ñomëakëxa.

30

¹ Usa 'ain ka Raquel ax 'ën kana Jacob tuá xunima kixun sinani aín xukën Líami 'itsaira nishakëxa, nishkin ka aín bënë kakëxa:

—Èmiribi kamina bëchiti 'ain, min 'ëmi bëchikëmax kana ñuti 'ain.

² 'Aínbi ka Jacobjnën nishkin kakëxa:

—¿'Ëx kana Diosma 'ain? Nukën 'Ibu ax ka mix tuáñu 'iti kuëëniama.

³ Usakian kakëxun ka kakëxa:

—Ka kuat, 'ën kana an 'ë ñu 'axunkë xanu Bilhá kakë a mi 'inanin, usa 'ain ka an tuakëx 'ënbi tuákësa 'iti 'ikën. Usakin 'akëbë ka aín tuá ax 'ën tuása 'iti 'ikën. ⁴ Èsai abë banatankëxun ka Raquelnën Jacob an ñu 'axunkë xanu Bilhá, aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'inánkëxa. 'Inánkëx ka Jacob Bilhá abë 'iakëxa, ⁵ abë 'ixun ka Jacobjnën achúshi okin ami bëchiakëxa. ⁶ A mi bëchikë isi ka Raquel kiakëxa: Ènë tuá ka Dan kakin anëkë 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ën ñukákëxun kuakin nuibakin 'ënë tuá 'ë 'inánxa. ⁷ Usokin ami bëchitankëxun ka amiribishi Jacobjnën Bilhámi bëchitëkëankëxa, ⁸ usakian ami bëchitëkëan ka Raquel kiakëxa: Ènë tuá ka Neftalí kakin anëkë 'iti 'ikën, 'ëx kana 'ën xukën apan ami 'itsaira nishan usa 'ain kana bërí 'ëxribi tuáñu 'ain, usa 'ain kana ami nishíbi kana bërí tuáñu 'ain.

⁹ Usa 'aish ka Lía ax aín tuati sënënkë 'ixun tuakima, an ñu 'axunkë xanu Zilpánën aín bënë Jacob aín xanusa 'ikëa 'ikinun 'imiakëxa. ¹⁰ 'Inánkëxun 'ikinkin ka Zilpámi achúshi tuá Jacobjnën 'akëxa, ¹¹ usokin tuaxunkë isi ka Lía kiakëxa: ¡'Ën sinánkëma 'aínbi ka èsai 'iaxa! Usa 'ain ka 'ënë tuá Gad kakin anëkë 'iti 'ikën. ¹² Usai abë basipain 'itankëxun ka Jacobjnën amiribishi aín ñu mëëmikëa bikë xanu Zilpá ami bëchitëkëankëxa, ¹³ usakian bëchitëkëan ka Lía kiakëxa: ¡'Ëx kana chúamarua tani kuëënin! Usa 'ain ka xanu raíri kamaxribi ax ka 'itsaira kuëënia kixun kiti 'ikën. Usa 'ain ka 'ënë tuákën anë Aser kakë 'iti 'ikën.

¹⁴ Usa 'ain ka achúshi nëtën Rubén anun trigo biti 'uxë 'ain, uri nitsi kuankëxa anua ka bimi kaxorisa pëkëkë mëraxun biakëxa, bibiankin ka aín tita Lía buánxuankëxa. Usokin buania ka Raquelnën bimi isakëxa, iskin ka a bimi kukin tuatisa sinánkin Lía ñukákëxa:

—È kaina, min tuákën mi bëxunkë kaxorisa bimi bëtsira 'inántima 'ain. ¹⁵ Kakëxunbi ka Lían aín xukën kakëxa:

—¿Min karamina 'ën bënë 'ë bikuanti 'ain? ¡Usa 'aínbi kaina 'ën tuakëan bënë kaxorisa bimi 'ënëribi 'ë bikuantisa tanin!

—Usama ka —Min tuakëan bënë kaxorisa bimi 'ënë kupín ka Jacob 'ënë imë mibë 'uxti 'ikën —kixun ka Raquelnën aín xukën kakëxa. ¹⁶ Usakian kakë ñantabukëbë ka Jacob ninu nitsi kuanpuni uakëxa ukëbë ka Lía, aín 'ikënuax chikikinbi aia mërakin kakëxa:

—Bëri kamina ënë imë 'ëbë uxti 'ain, 'ën kana Raquel kupíon kaxorisa bimi 'ën tuákën békë anun.

Usa 'ain ka a imë Jacob Líabë 'uxakëxa.

¹⁷ Usai abë 'itankëxun ka Jacob amiribishi mapai achúshi okin tuáxuanakëxa, Nukën 'Ibu Diosan an ñukákëxun kuakë kupin. ¹⁸ Usa 'ain ka Líá kiakëxa: Ënë tuakëx ka Isacar kakin anëké 'iti 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë 'inaishiaya an 'ë ñu mëëxunkë xanu 'ën bënë 'inánkë kupín. ¹⁹ Usakin 'atankëxun ka Lían amiribishi Jacob tuáxuanakëxa, mapai achúshi 'imainun achúshi tuá 'itánun, ²⁰ usakin 'atankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ë achúshi ñu upíra 'inaishiaya. Usa 'ain ka bëri 'ën bënë 'ë upíokin nuibati 'ikën, 'ën kana mapai achúshi 'imainun achúshi okin tuáxuan. Usa 'ain ka ënë tuá Zabulón kakin anëké 'iti 'ikën. ²¹ Usokin nukëbënë okin pain tuapatankëxun ka, anuishi ñomëkin Lían xanu achúshi tuakëxa, a ka Dina kakin anëakëxa.

²² Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Dios an ñukákëx Raquelmi sinánkëxa; sinánkin ka an ñukákëxun kuakin tuáñu 'inun 'imiakëxa. ²³ Usokian sinánxunkëx ka aín rëkuën tuápain 'atankëx kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx tuaima rabinkë a 'ë nëtënxuanxa. ²⁴ 'Ë sapi ka bëtsi bëbu tuá Nukën 'Ibu Diosan tuakasmai rabinkë a 'ë mëniouxuanxa. A tuá ka José kakin anëakëxa.

Jacob 'imainun Labán paránan ñuikë bana

²⁵ Usa 'ain ka nëtë itsi 'ikëbëtan Raquel aín tuá José bakënkë 'ain, Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ën menubi kuantëkëntanun kaina 'ë xutima 'ain. ²⁶ Usa 'ain kamina 'ën bëchikë 'imainun 'ën xanu rabë 'ë 'inánti 'ain, kana a kupín 'itsaira mi ñu mëëkian, usa 'ain kamina buántanun 'ë xuxunti 'ain. Min kamina 'unan uisakin karana 'ën mi ñu mëëxuan kixun.

²⁷ Kakëxunbi ka aín kuku Labánën kakëxa:

—Usama ka 'ëbëbi 'i kamina bërüti 'ain. 'Ën kana 'unanin Nukën 'Ibun ka 'ën sinánkëxun mix ënu 'ëbë 'ain 'itsaira 'ë 'akinia usa 'ain. ²⁸ Usa 'ain kamina 'ë kati 'ain uiti kaina kanantisa tanin, atibi kana mi kupíoti 'ain.

²⁹ 'Ësokian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Min kamina upíokin 'unan uisakin karana 'ën min ñu mëëa kixun 'imainun karana uisakin min ñuinakama bëruan kixun 'unan; ³⁰ 'ëx ukëmapan 'ain ka min ñuina 'arakakëkama 'itsamashi 'iakëxa, usa 'aínbi ka 'ën bërüaia Nukën 'Ibu 'akinkëx bëri 'aisamaira min ñuina 'ikën; 'aínbi karana, ¿Uínsaran 'ënanbi ñu mëi 'ën xanu 'imainun 'ën bëchikë kamanan ñu 'arakati 'ain?

³¹ —¿Uiti mi kupíoti kaina kuënti 'ain? —kixun ka Labánën aín piaka karaishikin kakëxa.

—'Ë kamina kuríkinën kupíotima 'ain —kixun ka Jacobnën katëkëankëxa—. Mixmi 'ën usakin kamina 'ati 'ai kixun kakëx kuënkëbë kana amiribishi min ovejakama bërüain kuantëkënti 'ain kixun ka aín kuku kakëxa: ³² usa 'ain kamina bëri 'ë anua min ñuina 'arakakëkama 'ikë anu xuti 'ain, anuxun kana carnero tunankama 'imainun kamabi cabra tsákatsaka akama amo sëtënatí 'ain. Ax ka anúnmi 'ë kupíoti 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain ka uinsaran kaina uisatanin a nëtën utankëxun isti 'ain; 'ën ñuinakamanu cabra tsaka tsaka 'imainun tunan akamanua iskëxa anu tsaka tsakakama 'ianan ñun shikësa 'ianan tunan 'ënanu 'ain kamina 'ën kana minan mëkama kixun 'unánti 'ain. ³⁴ —'Ësokian kakëxun ka asabika, min sinánkë ax 'ikën —kixun Labánën kakëxa.

³⁵ Usokin katankëxun ka Labánën a nëtënbí aín ñuinakama amo sëtënakín chibu aín bënë shióshio 'imainun tsákatsaka, 'imainun kamabi cabra tsákatsaka 'aish uxun pukukësa akama këñunbi, kamabi oveja tunan akamabi amo sëtëanaxun aín, bëchikëkaman bërüanun kixun 'inánkëxa. ³⁶ Usokin 'abiani ka aín ñuinakama buani anuaxa Jacobë banakë anuax kuani rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikiani kuankëxa.

Usai kuankian ëbiantëx ka Jacob ax aín kukua kuantamainun aín ñuina raírikama bërüai anu bërüakëxa. ³⁷ Usai anu bërúxun ka uisokin kara aín ñuinakama 'itsaira 'imiti 'ikë kixun sinánkin i pëñan paxa álamo kakë, 'imainun 'amukuta kastaña akama, aín uxu

pikutanun ratápakëxa; ³⁸⁻³⁹ usokin 'atankëxun ka i pëñan xukakëkama, anua ñuinakamax 'umpax xëai timékë anu nitsíankëxa. Ax ka anua ñuina aín bënëkama aín xanubë mërananx 'ikë 'iakëxa, 'imainun ka i nitsínkë iskian 'akëx, ñuinakama ax aín tuá shiónshion, 'ianan raírinëx tsákatsaka 'imainun raírinëxribi tunan 'iakëxa. ⁴⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labánën ñuina aín bënëkama shióshio 'imainun tunan akama ukëbëtan an 'anun kixun anu éankëxa. Usakin 'akin ka Jacobnën 'ain kukun ñuinakama anuabi ainan 'iti 'amo sëtënakëxa. ⁴¹ Ñuina xuábukama ain xanu imikë tunanën 'akëtibi ka Jacobnën 'i pëñan xukakë a uinu kara ñuinakaman 'umpax 'ai timëtia anu nitsíankëxa, usakin ka aín xanu 'akin 'akin ñuinanën isnun nitsíankëxa; ⁴² 'aínbi ka uínsaran kara ñuina chumínkëkaman, aia anun i pëñankama nitsiama 'ikën. Usa 'ain ka ñuina 'atima chumínkëkama aín kuku Labánna 'inun éanan, xuaira 'aish upíibu a Jacobnën ainan 'inun biakëxa. ⁴³ Usokin ñu 'ai ka Jacob ax 'aisamaira ñuñu 'aish kuríkiñuira 'ianan, an ñu mëëxunkë uni 'imainun an ñu 'axunkë xanu 'imainun an 'arakakë ñuina ovejakama, camello 'imainun asno ñuinakama ainan 'itsaira 'iakëxa.

31

Jacobnën 'ain kuku Labánnuax abáti sinan bana

¹ 'Aínbi ka Jacobnën aín kuku Labánën bëchikë kamax a ñui kikë bana kuakëxa: Jacobnën ka kamabi ñuina nun papan 'arakakë biaxa, a bitankëx ka anun ñuñuira bërí 'ikë kikë bana kuakëxa. ² Usai 'ain bëchikëkama a ñui kimainun ka Labán axribia ami nishia Jacobnën 'unánkëxa, usa 'ixun ka bëráma 'akinsa okin 'iisama 'ikën. ³ Usai ami 'ikania iskin ka Nukën 'Ibun Jacob kakëxa: Kamina kuantëkënti 'ain min papan menubi, anua min aintsikama 'ikë me anu, usai 'imi kuania kana 'ën mi bërúanti 'ain.

⁴ Usakin Diosan kakëxun ka Jacobnën aín xanu Raquel 'imainun Lía anua unun kixun kamiakëxa, kamikin ka ësokian kaxuntanun kixun kakëxa, uinu karana 'ën ñuinakama bërúain anu kamina uti 'ain ësokin kamikëx kuabëtsini ka anubi uakëxa, ⁵ 'aia ka ësokin kakëxa:

—'Ën kana bërí 'unan mitsun papan ka bëráma 'asa okin bërí 'ë 'upiokin isima; usakin 'aiabi ka 'ën 'Ibu Diosan ënkinma 'ë 'akinia kixun kana 'unan. ⁶ Mitsúnbi kamina 'unanin 'ën kana min papa 'upiokin ñu mëëxunkin añu kara 'aisama 'ikë abi 'axuan, ⁷ 'imainun kamina mi rabëxunbi 'unan an ka 'ë 'itsokin paránxun ñu mëëmixonbi 'itsamashi kupíokian. Usakin 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan an sinánkësokian 'anun 'ë 'amikëma 'ikën; ⁸ usa 'ain ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina pukukësa anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi a ñuinanën xanun tuákama ax pukukësa 'iakëxa; 'imainun ka ësai kiakëxa: 'Ën kana mi ñuina shión shiónkama anun kupíoti 'ain kikëbë ka kamabi aín xanukaman tuákë ax shión shión kuënëñu 'iakëxa. ⁹ Usakin ka Diosan 'ë 'inánuxun aín ñuinakama bikuanxa.

¹⁰ Achúshi nëtën, kana ñuinakama aín xanu imikë 'ain a ñuñai bëtsibë ubionamainun a imë namákin isan, cabra aín bënëan aín xanu shiónshión 'imainun pukukësa 'imainun tsaka tsaka akama 'aia. ¹¹ Usa 'ain ka namákin iskëxun Nukën 'Ibu Diosan ángelnën 'ën anën 'ë kuëanxa, kuënkëxun kana ësokin kan: Ënu kana 'ain. ¹² Ësokin kakëxun ka ángelnën 'ë kaxa: Kamina 'upiokin isti 'ain, aín bënëkaman ka aín xanu kuënëñu 'imainun pukukësa 'imainun tsákatsaka aribi 'aia kamina isti 'ain, 'ën kana 'unánin min kuku Labánën kara uisa mi oxa kixun. ¹³ 'Ëx kana min 'Ibu Dios axa Betelnuax mimi mërá a 'ain, anuxun kamina achúshi maxá 'ënan 'inun upíokin nantankëxun xënisa ñu anun 'atankëxun 'ëx isana min Dios 'iti 'ai kixun 'ë kakën. ¡Usa 'ain kamina! Bërí kamina nirukiani ënuax kuantí 'ain; amiribishi kamina anuaxmi bakëan me anubi kuantëkënti 'ain.

¹⁴ Usakin namákin isun kakëxun ka Raquel 'imainun Lían kakëxa:

—Nun papan xubunua an kasuania nukaman biti achúshira ñubi ka 'aíma 'ikën. ¹⁵ Usa 'ixun ka bëtsi xanu 'unánkëma 'akësokin nu 'akëxa. ¡'Imainun ka nu mi 'inánuxun a kupioimi tēnun mi 'imiakëxa! ¹⁶ Asérabi ka kamabi aín ñukama Nukën 'Ibu Diosan nun

papa bichianxa ax ka nunan 'imainun nun tuá kamanan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina kamabi Nukën 'Ibu Diosan mi kakësabiokin 'ati 'ain.

Jacob Padán-aram kakë me anuax kuan ñuikë bana

¹⁷⁻¹⁸ Usa 'ain ka aín xanubë banatankëxun Jacobnën kamabi aín ñukama mëníotankëx anuaxa uá Canaán menubi kuantëkëankëxa, anua aín papa Isaac tsóa me anubi. Kuankin ka aín bëchikëkama 'imainun aín xanu rabë akamabi, camello kakë ñuina chaiira anu 'aruakëxa, 'anan ka kamabi aín ñukama bianan aín 'arakakë ñuinakama ñu mëëxun bikë akama biakëxa, ax ka Padán-aram anuxun bikë aín ñuinakama buani kuankëxa. ¹⁹ Usaia akamax 'imainun ka Labán ax aín 'arakakë ovejakama bërúanan anuxun aín rani chaxkëti kanikë kama tēai kuankëxa, axa anu kuantamainun ka aín 'ini bëchikë Raquelnën aín papan aín aintsikamabëtan rabikë ñukama a mëkamakin biakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka Jacobnën aín kuku Labán arameo uni a kana kuani kixun kaimashi kuankëxa. ²¹ Usai abáti kuankin ka kamabi aín ñukama buani kuankëxa. Kuani ka bënëtishi baka achúshi Éufrates kakë a sikakiani kuantankëx, Galaad kakë me bashiñu au kikiani kuankëxa.

Labánën aín piaka Jacob abatia nuia bana

²² Anuan kuankë rabë 'imainun achúshi nētë 'ain ka aín, kuku Labánën aín piaka Jacob ka abati kuanxa kixun kuakëxa. ²³ Usa 'ain ka abëa 'ikë, aín aintsisa unikama raíri abë kuanti biakëxa, bibiani atubë kuani ka mapai achúshi 'imainun rabë nētë kuankin, ka Galaad kakë menua 'ikë bashikama anua nuküakëxa. ²⁴ Aínbi ka a imë Nukën 'Ibu Diosan Labán arameo uni a namámikin kakëxa: 'Ën kakëxun kamina kuati 'ain, min piaka Jacob kamina 'atima banan katima 'ain.

²⁵ Ësokian kakëx kuanxun ka Labánën Jacob Galaad kakë menu 'ikë bashikama anua nuküakëxa, aín xanu aín bëchikë a kamabë anu 'ikë. Usokin a nukutankëx ka abë kuankë unikamabë axribi a 'urama 'iakëxa, ²⁶ usai anu 'inëti pëkaraxun ka Labánën munuma banakin ami nishkin Jacob kakëxa:

—¿Añu kaina 'abëtsian? ¿Uisokin sinanx kaina 'ë paránbëtsini uban? ¡Min kamina 'ën bëchikëkama 'akanankin bikëxa uni abákësa usaribi kuatsinkin bëan! ²⁷ ¿Uisakatsi kaina mix 'ë parántankëx uisakinbi 'ë kaima unëkuatsini uan? 'Ën kana 'ëmi kakëxun upiokin mi xunuxun, minmi kakëxun kana unikama katankëxun tampurakama 'anan arpa 'ai kantai kuëenkin 'atankëxun mi xukë 'itsían. ²⁸ 'Ën bëchikë rabë upíokin katankëxun xukin bëtsuku kaxun xuti 'ikëbi kamina 'ën babakama këñunbi abákian. ¡Ax ka 'ën iskëx sinánñuma uni 'ikësaimi 'ikë 'ikën! ²⁹ 'Ën kana kamabi mitsu 'atima okë 'itsían, min unikama këñunbi, usakin sinaniabi ka ënë imë min papan a rabia Diosan ka 'ë kaxa: Kamina kuati 'ain min kamina Jacob 'atima banan kakima upiokinshi kati 'ain. ³⁰ 'Ën kana 'unan mix kamina min papan xubunu kuantëkëinsairatan, usa 'aish kamina usai 'ian, ¿uisa kupín kaina 'ën rabikë 'ën dioskama mëkamabëtsian?

³¹ Kakëxun ka Jacobnën aín kuku Labán kakëxa:

—'Ëx kana mimi rakuëan. Usa 'ain kana 'ën sinánkë 'ian min bëchikë kamami min kushinbi 'ë bikuantisa. ³² Usa 'ain ka 'ëbë 'ikë uni achúshinën kara min dioskama bëaxa, ¡ax bamati 'ikën! Nubë 'ikë unikaman ka aséribi 'unánxa: Kamina 'ë kati 'ain, uisa min ñu karana 'ën bëan, min ñu 'ën bëkë kamina bibiankin buánti 'ain.

'Aínbi ka aín kuku kakinbi ka aín xanu Raquelnën aín papan a rabikë ñukama mëkama bëtsinkë bëkë 'unánma 'ikën. ³³ Usakin kakëx ka Labán anua Jacob 'ikë xubusa okían 'akë anu atsíankëxa, atsíntankëx ka anua aín bëchikë Lía 'ikë anuribi atsíanan, anua an ñu 'axunkë xanu rabë 'ikë anuribi atsíankëxa, atsínkinbi ka aín dioskama mërama 'ikën. Usai anu pain atsíntankëx anua Lía 'ikë anuax chikiti ka Raquel anu 'ikë anuribi bari atsínbëkiankëxa, ³⁴ usaía anuribi aín papa atsínkëma 'ainshi ka an rabikë aín dioskama, a bitsishi anu tsotia camellonën kaxunu 'akë anu unëishi akamanan tsóbuakëxa. Usaia 'ikëbëtan ka Labánën kamabi atun xubukamanua barikinbi mërama 'ikën. ³⁵ Usa 'ain ka Raquelnën kakëxa:

—Papan kamina nishtima 'ain 'ëx min bërûnubi nirukëbëma, ax ka 'ikën min kakëxun kuaisama tani 'ikëma 'ikën, bërí kana 'ëx xanux 'ikësabi 'ikin pëi machakë 'ain. Ësokian kakëx ka Labán an rabikë aín dioskama bari kuainbëkiankëxa.

³⁶ Usaía 'ia isi xuatami nishkin ka Jacobnën aín kuku Labán a ësokin kakëxa:

—¿Añu ñu, karana 'ën an? ¿Añu 'ai 'uchakuatsini ukë kaina 'ë tantikimaira nuian? ³⁷ Kamabi 'ën ñukama kamina barian, ¿Añu ñu kaina min xubu kamanua 'ën bëké mëran? ¡Mëraxun kamina abëmi 'ikë unikama 'imainun 'ëbë 'ikë unikaman isnun ënu nanti 'ain, atux ka kiti 'ikën uinu 'ikë a rabëtan kara usakin ñu 'axa! ³⁸ 'Ëx minu veinte baritia ñu mëëkin kana, achúshirabi min ovejakama 'imainun min cabrakama aín tuá napënkiax bamanun 'imikëma 'ain; usakin 'imikima kana upíokin bërúankin min carnero achirabi rëxun piama 'ain; ³⁹ usa 'ixun kana 'ën min ñuina 'arakakëkama axa pianankë ñuinakaman pinuxun rëtëké uisaxunbi mi bëxunkëma 'ain, usa 'ixun kana 'ën a kupín mi kupíokë 'itsían; nëtë 'imainun imëbia ñuinanën min ñuina 'arakakë nëtënkë 'ain min 'ë kakëxun mi kupíokë 'itsían. ⁴⁰ Usa 'ain kana nëtëan xanan 'akëx bamatisa tanan; imëribi matsin 'akëx tëmërai bamatisa tankën, 'imainun kana 'uxtisaira tankinbi tënëakën. ⁴¹ 'Ëx kana veinte baritia min xubunu 'iakën, ësai kana 'ëx 'iakën: min bëchikë xanu rabë bixun kana catorce baritia mi ñu mëëxuankën; 'imainun kana min ñuinakama bërúankin mapai achúshi 'imainun achúshi baritia ñu mëakën; 'aínbi kamina usakin 'ë kupíokatsi kixun 'ë kupíoma 'ain. ⁴² 'Ën kana 'unan min kamina min xubunua añu ñubi 'inanxumabi 'ë xukë 'itsían, usakinmi 'ati 'ikëbi ka 'ën xuta Abraham aín Dios 'imainun, 'ën papa Isaacnën a rabikë Dios axribi 'ëbë 'ixun mi ñu mëëxuni tëmërai masánuitutia iskin 'ë 'akianxa, usa 'ixun ka mi ënë imë namámikin ax 'ëbëribi 'ixun 'ë kaxa.

Jacob 'imainun Labán uisai karanuna 'iti 'ai kiax mënionan ñuikë bana

⁴³ Usa 'ain ka Labánën Jacob ësokin kakëxa:

—Xanu rabë ënëx ka 'ën bëchikë xanu 'ikën; 'imainun ka tuákama ënëx 'ën xutakama 'ikën; 'imainun ka ovejakama ënëxribi 'ënan 'ikën; ¡kamabi ñukama ënëx ka 'ënan 'ikën! Usa 'ain kana, ¿uisa karana 'ën bëchikë xanu rabë 'imainun, aín tuákama 'imainun ñuina kama oti 'ain?

⁴⁴ Usa 'ain, kamina uti 'ain mi 'imainun 'ëx kana uisai karanuna 'iti 'ai kiax kananti 'ain, ax ka nu rabëtaxnu usai kananuna 'iti 'ai kiax kanankë 'iti 'ikën. ⁴⁵ Usai kanantankëx sënënkín ka Jacobnën achúshi maxax bitankëxun, 'unántiokin nankëxa, ⁴⁶ nankin ka abë 'ikë unikama kakëxa:

—¡Kamina maxáxkama timëkin bixun bukúnti 'ain! Ësokian kakëxun ka kamaxunbi maxax timëtankëxun achúshishi 'itánun maburukin buküankëxa, bukuntankëxun ka a rapasu timëxun pikankëxa maxáxkama maburukin bukúnkë anuxun. ⁴⁷ Anuxun ka Labánën aín bananbi anëkin Jegar Sahadutá kakin anëakëxa, anëmainun ka Jacobnëribi aín bananbi anëkin Galaad kakin anëakëxa. ⁴⁸ Usokin 'atankëx ka Labán kiakëxa:

—Bërí ka ësokin maxáxkama bukunrukë ënën nu rabëtan usai kananuna 'iti 'ain kixun sinax mënionankë a 'ikën. Usa 'ain ka anuax kanantankëxun Galaad kakin a me anëakëxa, ⁴⁹ anëanan ka Mispá kakinribi anëakëxa, anuax ka Labán kiakëxa:

—Usa 'ain ka Nukën 'Ibun nu rabë bëtsibë istëkënananiamabi bërúanti 'ikën. ⁵⁰ 'Ën bëchikë xanukama 'atima onan, bëtsi xanu kamabikatsi kixun sinania an isti ka 'aíma 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosanshi iskin 'unánti 'ikën. Usa 'ain kamina bëríbi 'ë kati 'ain 'ën bëchikëkama kaina min nëtënuuxun 'atima oi kuantima 'ai kixun, 'imainun kamina 'ën bëchikë ënkin bëtsi xanu biti karamina sinani kixun.

⁵¹ Katankëxunbi ka Labánën karaishikin Jacob kakëxa:

—Ka kuat, ënu ka nun maburukin nankë maxáx 'ikën 'imainun ka 'ën nunan 'itiok-inribi nankë maxáx kama aribi 'ikën. ⁵² Usa 'ain kananuna nu rabëxun ësokinnu ñu 'akë ënë sinani 'ëxribi 'ima 'imainun mixribi ënë inubiani nitima 'ain, 'atimanu bërútima kupí nitima 'ain. ⁵³ Usokin kakëx ka min xuta Abraham 'imainun 'ën xutókë Nahor aín Dios an nu uisakara nu rabë oti 'ikën kiti 'ikën.

Usokin kakëxun ka Jacobnën Nukën 'Ibu Dios aín papa Isaacnën rabia an ismainun sinanatëkëntima oi kikin rabiakëxa. ⁵⁴ Usai pain kanantankëxun ka matá me anu maxax bukunrukin nankë anuxun, aín 'arakakë ñuina rëtankëxun Nukën 'Ibu Dios rabikin asábi ka kakin xarokëxa xarokëxa, tëxëia biké a ka Jacob 'imainun Labánën abëa 'iké unikama kuëntankëxun kamaxunbia pinun matá me anuxun 'inánkëxa.

⁵⁵ Usai atubë anu 'inëti ka pëkarakëma 'aínshi Labán niruakëxa, nirukin ka kuanuxun aín xutakama bëtsuku kanan aín bëchikë xanu rabë aribi bëtsuku kakin kamina bërúanx kuantankëx 'ikuantu 'ai kixun kakëxa, kabiani ka amiribishi anuaxa ukë aín me anubi kuantëankëxa.

32

Jacob 'imainun Esaú mërana ñuikë bana

¹ Usai anuax aín kuku 'imainun abëa ukë unikama kuankëbëbi ka Jacob anuax kuankëxa, kuankëbëbi Nukën 'Ibu Diosan ángelkamax ami chikirakëti anúan kuankë bai anu mërakëxa. ² Mëratia isi ka Jacob kiakëxa: “Ënëx ka Nukën 'Ibu Diosan suntárukama 'ikën.” “Usai 'ia ami mërakë kupín ka a me Mahanaim kakin anëakëxa.

³ Usokin 'atankëxun ka Jacobnën aín unikama kuënxun Seír kakë me anua kuantanun xuakëxa, xukin ka min xukën Jacob ka aia kixuan aín xukën apan Esaú chaniotanun kixun xuakëxa, ax ka Edom kakë me anu tsókë uni 'iakëxa, ⁴ xukin ka ësokin katánun kakëxa: 'Ën xukën apan Esaú kamina kati 'ain: Min xukën Jacob ka ësokin mi kanun kiaxa: 'Ëx kana 'ën kuku Labánbë 'itsa barin tsoókën, ⁵ usa 'aish kana vaca, asno, ovejakama 'imainun, an ñu mëëxunkë uni 'imainun xanu an ñu 'axunkë kamañu 'ain. Ësokin kana mi kamin mixmi 'ën xukën 'Ibu 'ikë, kupin min kamina 'ë upíokin kuania biti 'ai kixun mi kamin.”

⁶ Ësokian kakëx kuanx utëkënkín ka Jacob kakëxa:

—Nukamax kananuna min xukën Esaúnu kuan, usa 'ain ka axbi mi bitsi aia, ukin ka cuatrocientos aín unikama bëia. ⁷ Ësokian kakëxun kuati ka Jacob 'itsaira rakuëkin, masá nuitukin sinánkëxa. Sinánkin ka rabë tsaman 'inun aín unikama amorabë sëtënakëxa, 'anan ka an 'arakakë ovejakama vaca 'imainun camello akamaribi usaribi okin amo rabë sëtënakëxa, ⁸ ësokin sinánkin: “Esaú ukin amo 'ikë 'akëbë ka amo 'ikë ax abáti 'ikën.”

⁹ Usokin 'atankëxun ka: “Nukën 'Ibu abë banakin kakëxa, 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios, min kamina 'ëx amiribishi 'ën menu kuanan 'ën aintsikamanu, kuantëkënia ismina upitax kuantanun 'ë 'akinti 'ai kixun kakën: ¹⁰ 'ëx kana upíma 'ain minmi 'ë bërúanan upíokin 'akinkë 'aínbi. 'Ëx kana Jordán kakë baka ënë, añu ñubi bëima 'ën tsatishi tuiánx min kakëx sikákën, 'aínbi kana bërí 'aisamaira ñuina 'arakakëñu 'imainun an 'ë ñu mëëxunkë uniñu 'ain, akamax ka rabë ëmanu 'ikë unisa 'ikën. ¹¹ Usa 'ain kamina mix kikëسابiokin 'akianan 'ë iëmiti 'ain, 'ën xukën Esaúnën 'ë 'ati sinani kana rakuëtin. 'Imainun ka 'ë 'akin xanukama 'imainun tuákamaribi 'ati 'ikën. ¹² Mix kamina aséرابi 'ë upíokin 'akianan, 'ën rëbúnkikamaribi masi bëru 'aisamaira parúmpapa kuëbínua iskësa, 'aish tupuntisamaira usaribi 'itánun 'imikatsi kiakën.”

¹³ A imë ka Jacob anu 'uxakëxa, anu 'inëti pëkaraxun ka an 'arakakë ñuinakama kaískin aín xukën apan Esaú 'inainshiti amo sëtënakëxa: ¹⁴ doscientas cabra, veinte chibu, doscientas ovejakama, veinte carnero, ¹⁵ treinta camello bërí aín tuá bakënkë, cuarenta vaca, diez vaca bëna aín bërí kanikë, veinte asno aín xanu 'imainun diez asno aín bënë.

¹⁶ Usokin 'atankëxun ka an ñu mëmikë unikama 'inánkëxa, achúshi achúshi chaká amo rabë, 'inánkin ka ësokin kakëxa:

—Kamina anpan rëkuënkiankë a 'uramaira oíma 'ura 'uratani kuantu 'ain. ¹⁷ Ësokin ka ax pain rëkuënkiankë a kakëxa:

—'Ën xukën Esaúnën mërakin, uin kara mi ñu mëëmia kixun ñukákin uinu kaina kuani 'imainun uinan kara mitsun bëkë ñuinakama ënëx 'ikën kixun kakëxun, ¹⁸ kamina ësokin kati 'ain: Ënëx ka mi 'inaishitia, 'ën ñu mëëxunkë Jacobnën xukë 'ikën, 'ën 'Ibu Esaú.

Min xukén Jacob ax ka tsiankuatsini nu kaxú aia. ¹⁹ Ësakin ax pain rëkuénkiankë a katankëxun ka, axa tsiankiani kuankë, 'imainun a kaxú kuankian an ñuinakama buánkë aribi kakëxa:

—'Ën xukén apan Esaúnën mi mërakin ñukákëxun kamina usabiokin kati 'ain. ²⁰ Kanan kamina: An mi ñu 'axúnti Jacob ax ka nukama kaxú 'aia.

Ësokin sinánxun ka Jacobnën 'akëxa: “'Ën ënë ñuinakama 'inaishikëxun sapi ka 'ën xukén, 'ëmi nishima upíokin sinani 'ëbë nuibananti 'ikë kixun kana 'enbi isti 'ain. Usa 'ain sapi ka 'ë upíokin biti 'ikën.” ²¹ Usa 'ain ka an 'arakakë ñuinakama a pain rëkuémikin xuakëxa, xutankëx ka a imé aín xubusa okin chupa 'akë anu 'i bërúakëxa.

Jacob ángel achúshibë tananan

²² Usa 'ain ka a 'imëbi Jacob anu 'uxnëti nirukin aín xanu rabë këñun an ñu 'axunkë xanu rabë 'imainun mapai rabë 'imainun achúshi aín bëchikë akama pain Jaboc kakë baka sikankëxa, ²³ sikankiani ka aín ñuina kamabëbi kuankëxa.

²⁴ Kuantamainun ka Jacob ashira anubi bërúankëxa, bëruanbi ka a imé achúshi uni an usakin sinánkë 'aímabi ami mërati abë pëkarakuatsintamainun tananankëxa usai; ²⁵ tananankinbi ka a unin Jacob an kanantisama kushiira 'ikë 'akasmakëxa, 'akasmakin ka aín chixu manámi aín chitëxkënu tinkirin kakëxa, tinkirin kakëx ka abë tananani Jacob chiëxkiakëxa. ²⁶ Usakin 'atankëxun ka a unin kakëxa:

—'Ë kamina ënti 'ain, ka pëkarakuatsinia. Ësakian kakëxun ka Jacobnën kakëxa:

—Minmi upíokin sinánxunkëxuma kana mi ëntima 'ain. ²⁷ —¿Uisa kara min anë 'ik? — kixun ka a unin ñukákëxa.

—'Ën anë ka Jacob ikë —kixun ka kakëxa. ²⁸ Ësokian kakëxun ka unin kakëxa:

—Bëri ka min anë Jacob kakë 'itima 'ikën. Min anë ka Israel kakë bëri 'iti 'ikën, mix kamina Nukën 'Ibu Diosbë tananan, 'imainun kamina bërámabi bëtsi unikamaribi usaribi okin kanánkën.

²⁹ —Bëri kamina 'ë kati 'ain, uisakin anëké karamina mix 'ain —kixun ka Jacobnënríbi ñukákëxa.

'Aínbi ka uni an kakëxa:

—¿Uisoti karamina 'ën anë 'ë ñukatin? Usokin kakëxun anuxun upíokin sinánxunbiani ka a uni kuankëxa. ³⁰ Usa 'ain ka a me Penuel kakin anëi Jacob kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosbë kana isanairan usa 'aínbi kana bamakëma 'ain.”

³¹ Usa 'ain ka Jacob Penuel a inubiani kuani bari urukëbë chikíakëxa; chikíkiani kuaníbi ka abëa tananankëxuan unin aín chitëxkënu tinkirinkakë a tani ikëtishi munu kuankëxa.

³² Usa 'ain ka bëri nëtënbi Israelnën rëbúnkikaman aín chitëxkëmia 'ikë ñuina nami pima anu ka Jacob tinkirikakë 'iakëxa usa 'ain.

33

Jacob 'imainun Esaú amiribishi nuibanantëkëan bana

¹ Anuax kuankian Jacobnën 'uranxun iskëxbi ka aín xukén Esaú cuatrocientos aín unikamabë ami kikuatsini aia isakëxa iskin ka aín xanu rabë Lía 'imainun Raquel an ñu 'axunkë xanua aín tuábë tuábëa 'inun kixun kakëxa. ² Ësokin 'atankëxun ka an ñu 'axunkë xanu rabë a pain aín tuákama 'inánkëxa, 'inanxun ka Liaribi aín tuákama 'inánkëxa, 'inánkin sënëonkin ka Raquel këñun aín tuá José ëankëxa. ³ Usakin 'atankëx ka ax pain rëkuénkiani kuani atux pain rantinpuruni tsóbuti aín bëmánan memi tikai mapai achúshi 'imainun rabë oi 'ikiani kuankëbë ka 'ain xukén apan axribi a 'urama obëtsini ubakëxa. ⁴ Usaia 'ikëbë abákiani kuankin ka Esaúnën 'ikúkin tēpatsakin aín xukén biakëxa, bikin ka bëtsuku kakëxa. Kai a rabëtaxbi iankëxa. ⁵ Usai 'itankëx sënëni chairukinbi ka Esaúnën xanukama 'imainun tuákama mërakëxa, mërakin ka ñukákëxa:

—Ui kara ¿ënë kamax 'ik?

—Ënëx ka an mi ñu mëxuntí ënën bëchikëkama Diosan 'inánkë 'ikë —kixun ka Jacobnën kakëxa. ⁶ Usokin kakëbë ka an ñu 'axunkë xanu rabë axribi ai, aín tuakamabë

'urama obëtsini rantinpurini tsóbuakëxa, aín bëmánanën me tikai. ⁷ Usai 'ikëbë axribi 'uramobëtsini ka Lía aín tuakamabë usaribiti axribi 'iakëxa, usaía 'ikëbë ka axribi 'urama obëtsini José 'imainun aín tita Raquel axribi usairibi 'iakëxa. ⁸ Usai 'ia ka Esaúnën ñukákëxa:

—¿Uisokin sinánxunmi xukë kara ñuinakama a pain mi rëkuémikin xukë 'ën iské ax 'ik?
—Ax ka uisokin kaina min 'ëmi sinanin unántisa tankin kana usokin an —kixun ka Jacobnën kakëxa.

⁹—Kakëxunbi ka Esaúnën usama ka kakëxa:

—'Ëx ribi kana ñuinañu 'ain, usa 'ain ka min ñu ax minanbi 'iti 'ikën. ¹⁰ Kakëxunbi ka Jacobnën amiribishi katëkéanxa:

—Ax ka uisokin kaina min sinanin 'unántisa tankin 'akë 'ikën, usa 'ain kamina bërí mi 'inaishikë ñuinakama ënë biti 'ain, usa 'ain kana 'unánti 'ain, upiokinmi 'ë bikë ax ka Nukën 'Ibu Diosbë isanankësa 'iti 'ikën, min kamina 'ë upíokin bian usa 'ain ka minmi 'ë bikë ax asábi 'ikën. ¹¹ 'Ën kana mi 'inaishiti ñukama békë ënëmi binun mi kain Nukën 'Ibu Diosan ka 'itsaira ñuñuira 'inun 'ë 'imíaxa, usa 'ain kana ñuñumama 'ain. Ësakian Jacobnën 'uran kakëxun ka Esaúnën an 'inánkë ñuinakama biakëxa.

¹² 'Aínbi ka kiakëxa:

—Asabi ka ënuax kananuna kuantí 'ain. 'Ëx kana rëkuénkianti 'ain.

¹³ Kakëxun ka Jacobnën ësokin kakëxa:

—Mix kamina 'ën nuibakë xukën 'ain, minbi kamina 'unan uniakë xuratsu ax kuani ka bënëtishi atsanía 'imainun kana sinanin 'ën ovejakama 'imainun vaca tuáñu akamaxribi atsani ka achúshi nëtëinshi kamáxëshi bamati 'ikën; 'ianan ka kamabi ovejanën tuakamaxribi bamati 'ikën. ¹⁴ Usa 'ain kamina mix pain rëkuénkianti 'ain; an mi ñu mëëxunti ënën ka munu kuankin aín ñuinakama 'imainun, uniakëkamaribi munu kuanía ubamainun kamina kuantí 'ain, usa 'ain kananuna Seír kakë me 'ikë anuax mërananti 'ain. ¹⁵ —Kia ka asábi ka —Esaúnën kakëxa—, usa 'ain kana 'ën uni raírí 'ëbëa ukë ënë mibë kuanun mi ënxunbianti 'ain.

'Aínbi ka Jacobnën katëkéankëxa:

—Usama ka ¿'Itsaira kaina 'ëmi sinan? ¹⁶ Usa 'ain ka Esaú a nëtënbi, Seír kakë me anu kuantëkéankëxa.

¹⁷ Anu kuantamainun ka Jacob Sucot kakë me au kuankëxa, anu ka achúshi xubu aín unikama ax anu 'iti 'amiakëxa, 'imainun ka achúshi mapanati okin anua ñuinakama 'iti aribi 'amiakëxa. Usokin 'atankëxun ka a me Sucot kakin anëakëxa. (Sucot kikë bana ax ka mapanati okë ki kikë 'ikën.) ¹⁸ Usa 'ain ka Jacob Padán-aram anuax ai uisaibi 'ikëma chuámashirua Canaán menu bëbatankëx Siquem kakë ëma a 'ukëmanan anu 'iti 'atankëx anu 'iakëxa. ¹⁹ Anu 'ixun ka achúshi uni Hamor kakë, aín bëchikë Siquem kakë aín me cien kuríki manë kupí maruakëxa, marutankëx ka anubi tsóakëxa. ²⁰ Usa 'ain ka anu 'ixun basikëbëtan anuxun Dios rabiti achúshi ñu 'akëxa, 'atankëxun ka El-elohé-Israel kakin anëakëxa, (ax ka Israelnën a rabikë Dios ki kikë 'ikën).

34

Siquemnën Dina nënën mëa ñuikë bana

¹ Lía mia Jacobnën bëchikë xanu xuntaku Dina ax ka achúshi nëtën Siquem kakë ëmanu 'ikë abë xanu chipashkamabë isi kuankëxa; ² 'aínbi ka anu kuanxunbi Siquem aín kuëëntisa uni 'ikë isakëxa, ax ka Hamor heveos uni aín bëchikë 'iakëxa, usa 'aish ka Hamor ax a menu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa, usai anun kuënkëxun ka Siquemnën ñatanxun abë uxkin nënën mëakëxa. ³ Usokin 'atankëx anun 'itsaira kuëenkin ka uisaxun karana ënë xanu biti 'ai kixun sinánkëxa.

⁴ Sinánkin ka Siquemnën aín papa Hamor ësokin kakëxa:

—Ënë xanu binun kaina 'ë aín papa ñukáxuntima 'ain. 'Ën xanu 'iti kana ënë xanu bisatanin.

⁵ Usokian 'akë ka Jacobnën aín bëchikë Dina Siquemnën nënën mëekë 'ikë 'unánkëxa, 'aínbi ka aín bëchikë nukëbënëkama aín ñuina bërúaiia kuankëkama ax pain rikuatsintanun kixun kaíankëxa, kainkin ka uisokinbi kamapan 'ikën. ⁶ Usokin Jacobnën kainkëbëbi ka Hamor Siquemnën papa ax Jacobë banai kuankëxa. ⁷ Usai 'ikë ka Jacobnën bëchikëkaman 'ura kuaënxañx rikuatsinkinbi aín chirabakë 'anáka usaía 'ikë kuakëxa, kuati ka 'aisamairai nishakëxa nishi ka kiakëxa, usokian 'akë ax ka nuxnu Israelnën bëchikë 'ain numi kuaikin 'akë 'aish 'aisama nunan 'ikën, usokin Jacobnën bëchikë Dina 'atima ka 'iaxa, kiox ka aín rarëbakë apankama 'itsaira nishi ka usakin 'atimabi usakin ñu 'axa kiakëxa. ⁸ Usaia nishkë 'ikëbi ka 'unánkima Hamornën atubë, banai kuanxun ësokin kakëxa:

—'Ën bëchikë Siquem an ka 'itsaira mitsun chirabakë kuëënia. Usa 'ain, karamina aín xanu 'itia binun 'inántima 'ain, ⁹ usa 'ain kananuna nukaman mitsun bëchikë xanukama biti 'ain, bimainun kamina mitsunribi nukaman bëchikë xanukamaribi biti 'ain. ¹⁰ Usokin bitankëx kamina nubë tsóti bërúti 'ain. 'Ëx anu tsókë me ënëx ka mitsunanribi 'iti 'ikën; usa 'ain kamina ënu tsóti bërúanan mitsux kuëënkín ñu maruti 'anan, meribi marutisa tankin maruti 'ain.

¹¹ Usokian aín papan kaia kuankin ka Siquemnëribi Jacob 'imainun Dinan rarëbakëkama ësokin kakëxa:

—'Ën ribi kana mitsu kain. Kamina 'ën papan kakëx kuëënti 'ain, aínu kaina kuëënin a kananuna mitsu 'inánti 'ain. ¹² Nun kananuna bëtsi uni 'itsamashi kupiókin 'axëkë 'ain, 'aínbi kananuna mitsux kuëënia min chirabakë kupín uiti karamina kuëënin atibi mitsu 'inánan a ñukama kaina kuëënin akamabi mitsu 'inánun 'ë kati 'ain, 'aínbi kana 'ëx pain mitsun chirabakëbë birananti 'ain.

¹³ Ësokin kakëxunbi ka Siquemnën aín chirabakë Dina a nënën mëekë a sinánkin aín papa Hamor akëñun paránti sinánxun, ¹⁴ ësokin kakëxa:

—Nun kananuna nun chirabakë aín nëtökë ñu aín maxaka a tëakëma uni 'inanima ax ka achúshi rabin nunan 'ikën. ¹⁵ Usa 'ain ka asábi 'iti 'ikën. 'Aínbi kananuna achúshi ñu mitsu kain, kamabi nukëbënë unikaman ka nun 'akësaribi okin mitsunribi min nëtökë ñu rëbu aín maxaka tëakë 'iti 'ain. ¹⁶ Usai 'itankëxun mitsun nun bëchikë bimainun kananuna nunribi mitsun bëchikë biti 'ain; usai 'i kananuna mitsubëtanbi achúshi ëma 'atankëx anu 'iti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi kananuna mitsúxmi nux kikësookin mitsun nëtökë ñu aín rëbu maxaka tëakëbëtama, ënuax chikiti kuankin nun chirabakë 'anáka buánti 'ain.

¹⁸ Usokian kakëxun ka Hamor 'imainun aín bëchikë Siquemnën asabika kixun kakëxa.

¹⁹ Kabiani 'itsaira basima kuantankëx ka Siquem ax irapain 'unánti orakakin aín nëtökëñu aín maxaka tëakëxa, an ka 'itsaira Jacobnën bëchikë Dina kuëëankëxa. Usa 'aish ka Siquem ax aín papan aintsikaman uisokinbi kakëma uni 'iakëxa, ²⁰ usa 'aish ka aín papa Hamorbë anun a ëmanu atsínti xëkuë, anuxuan uni ñu 'unánkë 'imainun uni chabunën ñu marukë anu kuanxun, Siquemnën a ëmanu 'ikë unikama kakëxa:

²¹ —'Ënë unikamax ka bërí nun 'unánkë uni 'ikën, usa 'aish ka nubë tsóanan aín ñu ënu 'ixun maruti 'ikën nun mex ka atux anu tsótisa chairacha 'ikën, usa 'ain kananuna nukaman atun bëchikë biti 'ain bimainun ka atúnribi nun bëchikëbë birananti 'ikën. ²² Usai 'i kananuna achúshi ëmaishi 'ai atubë tsóti 'ain, 'aínbi ka nun achúshi ñu 'ati kuëënia, atux ka nun aintsí bëbu kamanribi atun 'akësaribi okin aín nëtökë ñun maxaka tëati kuëënia. ²³ Kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuina kamáxbi ka nunanribi 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna asabi ka 'iti 'ikë kiox kiti 'ain, kikëbë ka atux nubë tsóti bërúti 'ikën. ²⁴ Kixuan kakëx ka kamabi a ëmanu 'ikë unikama suntáruuti kuainsa uni bënëbu 'imainun uni 'apanbukamaxribi asábi ka kiox kikankëxa, Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem ax kikësabi oi usai atúxbi 'unántiorakakin 'ain nëtökëñu maxaka tëakankëxa.

²⁵ 'Aínbi ka Simeón 'imainun Leví Jacobnën bëchikë Dinan rarëbakë ax rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbë a ëmanu kuankëxa, unikama aín nëtökë ñun maxaka tëakë aín paë nëtëtisa 'aímabi, kuanxun ka manë xëtökë bibianxun a rabëxunbi anu 'ikë unikama, 'unánti orakaxa aín nami kushima 'ikë këñuakëxa. ²⁶ Këñuanan ka aín manë xëtökën Hamor 'imainun aín bëchikë Siquem aribi 'akëxa; 'akin ka Dina Siquemnën xubunua

bibiankin buánkëxa. ²⁷ Usokian 'akë 'ain ka Jacobnën bëchikë raíri kamaxribi uakëxa, ai ka uni bamakëkamanënbi nikiani kuankin a ëmanu 'ikë ñu upíbu 'imainun bëtsi ñukamaribi biakëxa, aín chirabakë Dina nënën mëékë a sinánkin. ²⁸ 'Anan ka ovejakama, vaca, asno akama 'imainun ëmanu 'ikë ñukama bianan atu rapasu 'ikë ñu kamabi biakëxa; ²⁹ bianan ka kamabi xubunu 'ikë ñukama 'imainun anu 'ikë uniakë xukama 'imainun xanukamaribi bibiankin buánkëxa.

³⁰ Usokin 'abiani kuania ka aín papa Jacobnën Simeón 'imainun Leví kakëxa:

—Mitsun mi usa ñu 'akë kupín kana 'ëx 'aisama bërútin. Bëri ka ënë menu tsókë unika-max 'ëmi nishti 'ikën, ax ka cananeo 'imainun ferezeos unikamax timëax kananxun nu 'akánti 'ikën, nux kananuna 'itsamashi nun aintsikamabëbi 'ain. ³¹ Ësokian kakëxunbi ka aín bëchikëkaman kakëxa:

—¿Atun kara nun chirabakë 'anáka 'atima xanu 'akësa okin 'aisatanx?

35

Nukën 'Ibu Diosan Jacob Betelnuxun upíokin sinánxuan bana

¹ Nukën 'Ibu Diosan ka Jacob kakëxa:

“Ënuax kuantankëx kamina Betel kakë me anu tsóti kuantí 'ain. Anuxun kamina min xukën Esaúmi rakuéti abákëbëa mimi mërú Dios a achúshi maxá maburukin anuxun ñuina xaroti 'axuni kuantí 'ain.”

² Ësakian kakëxun ka Jacobnën aín aintsikama kanan an ñu mëëxunkë unikama 'imainun an ñu 'axunkë xanukamaribi kakëxa:

—Kamina mitsun bëtsi dioskama ami rabikëkama a 'ë bëxunkanti 'ain, bëanan kamina nashitankëxun mitsun chupa upíbu pañuti 'ain. ³ Ësokin katankëxun ka kakëxa bëríbi kananuna Betel menu kuantí 'ain, kuantankëxun kananuna achúshi maxá maburukin 'atankëxun anuxun Nukën 'Ibu Dios rabiti 'ati 'ain, an ka 'ë 'atimakin sinaniabi 'akiankëxa, 'imainun ka 'ë 'akinia uinu karana kuani anuabi. ⁴ Ësokin kakëxun ka Jacob atun diosmabia 'arakakë akama 'imainun aín pabinu nankë ñu akama këñunbi bëtsi ñukamaribi 'inánkëxa, 'inánkëxun ka Jacobnën i chaira encina kakë a tëmú maíankëxa, ax ka Siquem kakë ëma 'urama 'iakëxa.

⁵ Uínsaran kara atux chikitia anun ka Diosan atu 'urama 'ikë ëmakama 'itsaira rakuënun 'imiakëxa, usokëx rakuékin ka Jacob 'imainun aín bëchikëkama nuiama 'ikën. ⁶ Usai ka Jacob 'imainun abëa kuankë unikamax achúshi ëma Luz kakë 'ikëbi Betel kakinribi anëké anu bëbakëxa, ax ka Canaán kakë me anu 'iakëxa. ⁷ Anu bëbatankëxun ka maxá bukurukin, 'atankëxun a me El-Betel kakin anëakëxa (Betel kikë ax ka Diosan xubu ki kikë 'ikën) ax ka anuaxa aín xukënan 'akatsikiax ami sinánkëbë abákëbëa anuax Jacobmi Nukën 'Ibu Dios mërú a me 'iakëxa. ⁸ Anu atux bëbakë 'aínbi ka an Rebeca bërúankë xanu Débora kakë ax ñuakëxa; ñukë ka encina kakë i 'ani tanain maíankëxa ax ka Betel 'urama 'iakëxa, usai anuax 'ikë ka Jacobnën a me januax inkë kakin anëakëxa!

⁹ Usai anuax Débora ñukë 'ain ka Jacob amiribishi Padán-aram anuax utëkéankëxa, utëkënkëbë ka amiribishi ami mërátëkënkëkin Diosan upíokin sinánxuntëkéankëxa,

¹⁰ sinánxunkin ka ësokin kakëxa:

“Mix kamina Jacob kakë bërí 'ain,

'aínbi kamina bërí usokin anëké 'itima 'ain;

usa 'ain ka bërí min anë Israel kakë 'iti 'ikën.” Usokin ka Diosan aín anë itsi nankin anëakëxa,

¹¹ anëkin ka ësokin kakëxa:

'Ëx kana Dios kamabi kushiñuira a 'ain;

usa 'ain kamina bëchipati mebi tsitsirui 'uakamë 'ëoi bukuti 'ain,

min rëbúnkikamaribi ka bëtsi bëtsi ëma 'ai aín 'apuñu 'apuñu bukuti 'ikën.

¹² Ën kana kamabi me ënë min xuta Abraham 'imainun min papa Isaac 'inánkën,

usa 'ain kana mi 'inántankëxun

min rëbúnki kamaribi 'inánti 'ain.

¹³ Usai abë banatankëxun Jacob ëbiani ka Nukën 'Ibu Dios anuax kuankëxa, ¹⁴ kuankëbëtan ka achúshi maxá chaxké bitankëxun nitsinkin 'unántiokin nankëxa, anuaxa Nukën 'Ibu Diosbë banakë a menu; usakin 'atankëxun ka ënëx ka Dios 'axunkë 'ikë kixun xëni 'imainun uvas baka aribi ami anpënkakëxa, ¹⁵ usakin 'atankëxun ka a me Betel kakin anëakëxa.

Raquel ñua ñuikë bana

¹⁶ Usai anu 'itankëx ka Betelnuax kuankëxa; 'aínbi ka Efrata 'urapain 'aínbi Raquel tëmërai aín tuá bakëankëxa. ¹⁷ Bakëni tëmëraia ka an bakëmikë xanun kakëxa: “Kamina rakuëtima 'ain bëbu tuá itsi kamina bakëan usa 'ain.” ¹⁸ 'Aínbi ka ñuti 'uramashi 'aish anuishi sënëni ashiti kushin uinkin aín tuá Ben-oní kakin anëakëxa, 'ikëbi ka aín papan Benjamín kakin anëtëkëankëxa. ¹⁹ Anuax kuaníbi ka Raquel ñuakëxa, ñukë ka anun Efratanu kuantí bai 'ipítinu maíankëxa ax ka bërí Belén kakin anëké ëma 'ikën. ²⁰ Usakin anu mainxun ka Jacobnën achúshi maxá a iskin a sinánti anu 'unántiokin nankëxa, a maxá ka anua nan 'ikë anua Raquel maían 'ikë iskankëxa.

²¹ Anuxun usakin 'abiani ka Israel amiribishi kuantëkëankëxa kuantankëx ka anuxun ñuina bërúantia 'akë achúshi torre Éder kakë a inubiani kuantankëx anu tsóti bërúakëxa. (Éder kikë ax ka anuxun ñuina bërúankë ki kikë bana 'ikën.) ²² Usai kuantankëx ka anu 'itsa baritia Israel tsóakëxa, usai anu tsókëbëbi ka achúshi nëtën Rubén anuax abë 'inuxun xanu bari kuankëxa kuanxunbi ka Bilhá mërax abë 'iakëxa, ax ka aín papa an ñu 'axunkë xanu 'ikëbi aín xanu 'iti raiokin bia 'iakëxa. Usai 'ikë kuatankëx ka aín papa 'itsaira nishakëxa.

Jacobnën bakë bëchikëkama 'ia bana (1 Cr 2.1-2)

Jacobnën bëchikëkama ka 'iakëxa mapai rabë 'imainun rabë. ²³ Jacobnën Líami bëchikëkama aín anë ka 'iakëxa Rubén ax ka apan 'iakëxa, Simeón, Leví, Judá, Isacar 'imainun Zabulón. ²⁴ 'Imainun ka Raquelmia bëchikë 'iakëxa José 'imainun Benjamín. ²⁵ Usokin 'axun ka aín xanu Raquel an ñu 'axunkë xanu Bilhá amiribi bëchiakëxa aín anë ka 'iakëxa Dan 'imainun Neftalí. ²⁶ 'Imainun ka an aín xanu Lía ñu 'axunkë Zilpá amiribi bëchikë ax ka Gad 'imainun Aser kakë 'iakëxa; ënë kamax ka Jacobnën Padán-aram anuxun bëchikëx anuax bakëan kama 'iakëxa.

Isaac ñua ñuikë bana

²⁷ Achúshi nëtën ka Jacob aín papa Isaac isi Mamré kakë ëma 'ikëbia Arbá kakin anëanan Hebrón kakinribi anëké anu kuankëxa. A menu ka Abraham 'imainun Isaac tsóakëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Isaac ciento ochenta baritia tsótankëx ñuakëxa. ²⁹ Usa 'aish ka Isaac uní 'ikësabi kaniakëti xënira 'aish ñuakëxa, ñukiani ka aín chaitiokëkama ñua 'aísh anu bukukë abë 'i kuankëxa.

36

Usai Esaúnën rëbúnkikama 'ia ñuikë bana (1 Cr 1.34-54)

¹ Ënëx ka Esaú 'ikëbi Edom kakinribi anëké uní aín rëbúnkikama 'ia 'ikën. ² Esaú ax ka Canaán kakë uní aín bëchikë xanu rabë 'imainun achúshi 'iakëxa, ax ka Adá, Elón kakë hitita uní aín bëchikë xanu bixun ka ami bëchiakëxa. A mi bëchitankëxun ka amiribishi Oholibamá kakë xanu Aná aín bëchikë Sibón kakë uní heveos aín baba aribi biakëxa, ³ a bitankëxunbi ka Basemat kakë xanu Ismaelnën bëchikë Nebaiot aín, chirabakë aribi biakëxa. ⁴ Bixun ka Esaúnën Adámiribi bëchixun Elifaz kakin anëakëxa; 'atankëxun ka Ismaelnën bëchikë Basemat amiribi Reuel a bëchiakëxa; ⁵ 'imainun ka Oholibamá anribi bëchiakëxa bëchitankëxun ka Jeús, Jaalam 'imainun Coré aribi bëchiakëxa. Ënë kamax ka Esaúnëan Canaán kakë me anu pain tsókë 'ixun bakë bëchipa 'ikën.

⁶ Usakin bakë bëchipati anu pain 'itankëxun ka Esaúnën aín xanu 'imainun aín bëchikëkama bianan abëa 'ikë unikamaribi bibiani bëtsi menu tsóti kuani, aín xukën Jacob abë ënanani kuankëxa. Usai kuankin ka kamabi aín ñukama 'imainun aín ñuinakama

Canaán menuxuan bikë akamabi buánkëxa, ⁷ usai a rabëtax anu 'ikëbëbi ka aín ñuina 'itsaira 'ain anu rabëtax 'isama 'ianan, anuxun ñuinakaman piti pasto sënënma me 'iakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Esaú 'ikëbia aín kuai anë Edom kakë, ax anuax kuantankëx bashiñu me ami kikiani kuankë Seír kakë anu tsóti bërúakëxa.

⁹ Ënëx ka Esaúnën rëbúnkinën anë kuënëokama 'ikën, 'imainun edomitakaman chaítiokëkama axa bashi ami kikiani kuankë me Seír kakë anu tsókë a unikama 'iakëxa. ¹⁰ Ënëx ka Esaúnën bëchikënën anëkama 'ikën: Elifaz Adánën tuá Esaúnën ami 'akë; 'imainun Reuel Basematnën tuá Esaúnën ami bakë bëchipakë 'iakëxa. ¹¹ Ënë kamax ka Elifaznën bëchikëkama 'iakëxa, Temán, Omar, Sefó, Gatam 'imainun Quenaz. ¹² Elifaz ax ka achúshi xanu an ñu 'axunkë Timná kakin anëkë 'iakëxa; an ka achúshi tuá 'axuntankëxun Amalec kakin anëakëxa. Ënë kamax ka Esaúnën aín xanu Adá ami bakë bëchipa aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹³ Ënë kamaxribi ka Reuelnën bakë bëchikëkama 'iakëxa Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá; 'imainun ka ënë kamaxribi Basemat Esaúnën xanuitsi aín rëbúnkikama 'iakëxa. ¹⁴ Oholibamá axribi ka Esaúnën xanu itsiribi 'iakëxa, usa 'ain ka amiribi bakë bëchiakëxa, aín anë ka ënëkama 'iakëxa Jeús, Jaalam 'imainun Coré. Ax ka Aná aín bëchikë 'imainun Sibón aín baba 'iakëxa.

¹⁵ Ënë kamax ka Esaúnën rëbúnki axa 'apu 'ia a 'ikën: Akamax ka Esaúnën bakë bëchikë apan Elifaz aín rëkuën bëchikë 'iakëxa, a 'apukamax ka 'ikë Temá, Omar, Sefó, Quenaz, ¹⁶ Coré, Gatam 'imainun Amalec. Ënë kamax ka Elefaznën aintsikaman 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka ënë unikamax Adá aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁷ Ënëx ka Esaúnën bëchikë Reuel aín bakë bëchikëkama axa 'apu 'ia a 'ikën, Náhat, Zérah, Samá 'imainun Mizá. Ënë kamax ka Reuelnën aintsikama 'apu Edom kakë me anu 'iakëxa, usa 'aish ka a unikamax Esaúnën xanu Basemat aín rëbúnki 'iakëxa. ¹⁸ Usaia 'imainun ka Oholibamá Anánën bëchikë xanua Esaúnën bia aín tuakamaxribi aín aintsikaman 'apu 'iakëxa, Jeús, Jaalam 'imainun Coré. ¹⁹ Ënë unikamax ka Esaú 'ikëbia Edom kakë aín rëbúnkikaman 'apu 'iakëxa.

²⁰ Ënë unikamaxribi ka Seír horeo uni aín bakë bëchikë atúxribia a menu tsókë 'iakëxa Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ²¹ Disón, Éser 'imainun Disán akamax ka 'akánanti 'unáira unikaman 'apu 'iakëxa, ax ka Seír aín rëbúnki Edom kakë me anu tsókë 'iakëxa. ²² Ënë kamax ka Lotánën bëchikëkama 'iakëxa, Horí 'imainun Hemam, Timná ax ka Lotánën bakë bëchikë xanu 'anáka 'iakëxa. ²³ Ënë kamax ka Sobalnën bakë bëchikë 'iakëxa, Alván, Manáhat, Ebal, Sefó 'imainun Onán; ²⁴ ënë kamaxribi ka Sibónnën bakë bëchikëkama 'iakëxa. Aiá a 'imainun Aná, Aná ënën ka anu uni 'ikëma menua achúshi 'umpax upíira shióbukë mërakëxa, aín papa Sibón aín ñuina 'arakakë bërúankin. ²⁵ Aná aín bëchikë bëbu achúshi ka Disón kakë 'iakëxa 'imainun ka aín bëchikë xanu achúshi Oholibamá kakë 'iakëxa. ²⁶ Ënë kamax ka Disónnën bëchikëkama 'iakëxa Hemdán, Esbán, Itrán 'imainun Querán kakë 'iakëxa. ²⁷ Ënë kamaxribi ka Ésernën bakë bëchikëkama 'iakëxa Bilhán, Zaaván 'imainun Acán. ²⁸ Ënëx ka Disán aín bakë bëchikë 'iakëxa, Us 'imainun Arán. ²⁹ Usa 'ain ka 'akánanti 'unán unikaman 'apu 'iakëxa, Lotán, Sobal, Sibón, Aná, ³⁰ Disón, Éser 'imainun Disán. Ënë kamax ka 'akánanti 'unaira unikaman 'apu Seír menu tsókë unikama ain 'apu 'iakëxa. ³¹ Ënë unikamax ka Edom kakë me anu 'apu 'iakëxa, israel unikamaxa atun 'apuñu 'isama pain 'ain. ³² Usa 'ain ka Beornën bakë bëchikë Bela ax Edom menu 'apu 'iakëxa aín ëmax ka Dinhaba kakin anëkë 'iakëxa. ³³ Usa 'ain ka Bela ñukëbë Jobab kakë uni Zérah aín bëchikëribi 'apu Bosrá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Jobab ax 'apu 'aíshbi ñukë 'ain Husam ax 'apu 'iakëxa, ax ka Temán kakë me anu 'ikë 'iakëxa. ³⁵ Usa 'ain ka Husam ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Hadad ax 'apu Avit kakë ëma anu 'iakëxa, ax ka Bedad aín bëchikë 'iakëxa, usai 'apu 'ixun ka Madián unikama abë 'akanankin Moab me anua 'akëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Hadad ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Samlá axribi a ëmanubi 'apu 'iakëxa, ax ka Masrecá kakë ëma anu 'iakëxa. ³⁷ Usa 'ain ka Samlá ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Saúl axribi 'apu 'iakëxa, ax ka Rehobot kakë ëma baka kuëbí anu

'ikē uni 'iakēxa. ³⁸ Usa 'ain ka Saúl ax 'apu 'aíshbi ñukëbë Baal-hanán Acbornën bëchikë axribi 'apu 'iakēxa. ³⁹ 'Imainun ka 'apu Baal-hanán ax ñukëbë Hadad axribi 'apu 'iakēxa, aín ëmax ka Pau kakin anëkë 'iakēxa, usa 'ain ka Hadad aín xanun anë Mehetabel ax ka Matred kakë uni 'ain bëchikë 'imainun Mesaabnën baba 'iakēxa. ⁴⁰ Ënë unikamax ka Esaúnën aintsin rëbúnki aín anëkama 'ikën, 'imainun anua tsóa aín men anëkama 'iakēxa: Timná, Alvá, Jetet, ⁴¹ Oholibamá, Elá, Pinón, ⁴² Quenaz, Temán, Mibsar, ⁴³ Magdiel, 'imainun Iram. Esaú ax ka Edom kakin anëkë 'iakēxa, usa 'ain ka akamax Edom kakë me anu 'apu 'iakēxa, anua aín aintsikama tsóa 'ain, ka uinu kara 'ia anu 'apu 'iakēxa.

37

¹ Usa 'ain ka Jacob Canaán kakë me anua aín papa 'itsama baritia tsóa me, anu tsóti bërúakēxa. ² Ënëx ka usaía Jacobnën 'aintsikama 'ia ñuikë bana 'ikën.

José 'imainun aín xukënkama 'ia ñuikë bana

Usa 'ain ka José ax bënë 'aish diecisiete baritiañu 'ixun, 'ain papan 'arakakë ovejakama aín xukëantu, Bilhá 'imainun Zilpá an ñu 'axunkë xanumia aín papan bëchia akamabëtan bërúankëxa. Usa 'ain ka Josénën ami nishkian aín xukënkama 'atima okëxun 'unáni aín papami manankëxa.

³ Usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José 'itsaira nuibakin kuëëankëxa, aín xukënkama 'akësamaira okin, ax kaniakëkë 'ixun bëchikë kupin ka usakin 'akëxa, usa 'ikë ka aín tari achúshi upíira upíokin kuënëokin 'axun 'inánkëxa, usakian aín papan 'akëx ka 'itsaira kuëëankëxa. ⁴ Aín papan atu 'akësamaira okin kuëënia 'unani ka aín xukën apankamax Josémi xuamati nishi nutsi a istisama tani abëbi banatisama tankëxa.

⁵ Usakin aín xukënkaman 'akëxun ka Josénën achúshi ñantan namákëxa, namáxun ka aín xukënkama ñuixuankëxa ñuixunkëxbi ka atiaira xuamati ami nishakëxa, ⁶ ami nishkëxunbi ka aín namákë ñuixunkin aín xukënkama ësokin kakëxa:

—Ësokin kana namá mi ñuixumainun kamina kuakanti 'ain. ⁷ Ën kana ësokin namán nukamax kananuna achúshi naënu 'ian, anuxun kananuna trigo bimi nëakin bitankëxun bukunrukin nan, usokin 'akëxbi ka 'ën trigo nëakin bikë ax upiti nitsimëkë 'iaxa, usai 'imainun ka mitsunanëx 'ënan nikë ami ñanati a bëararati kuainakëkë 'iaxa.

⁸ Ësokian ñuixunkëxun ka aín xukën apan achúshinën kakëxa:

—¿Usa 'ain karamina mix nukaman 'apuíra 'ianan an nu ñumëmikë uni 'iti 'ain?

Usakian aín namákë ñuixunkëx ka atiaira ami xuamati aín xukënkama nishakëxa.

⁹ Usokin namátankëxun ka basikëbëtan Josénën amirbishi namátëkënxun aín xukënkama ñuixuankëxa. Ñuixunkin ka ësokin kakëxa:

—¿'Ën kana namátëkënkín bari, 'uxë, mapai rabë 'imainun achúshi 'ispa akamaxa 'ëmi ñanati shaíkia isan kixun kaina 'unánkaniman?

¹⁰ Ësokin ka Josénën namátankëxun aín papa këñun aín xukëantu ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka aín papan ësokin kakëxa:

—¿Uisakin namákin kaina usokin namán? ¿Min kaina min tita 'imainun min xukënkamabë isana 'ëx mi 'urama kuani mimi ñanati tëtúbuti 'ai kixun sinanin?

¹¹ Usa 'ain ka aín xukën apankama 'aisamairai ami xuamati nishakëxa, usai atux 'ia iskin ka aín papan aín nuitu mëushi ënë ñukama manukima sinánkëxa.

Aín xukënkaman José marua bana

¹² Achúshi nëtën ka Josénën xukënkama Siquem kakë menu kuankëxa, aín papan 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama pimiti pasto bari. ¹³ Usai atux kuankë 'ain ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—Ka kuat, min xukënkamax ka Siquem kakë me anu kuanxa, nun 'arakakë ovejakama 'imainun cabrakama, pasto pimi. Usa 'ain kamina anua isi kuantí 'ain.

Kakëxun ka Josénën —Asábi ka kana isi kuantí 'ain —kixun kakëxa.

¹⁴ —Kakëxun ka Jacobnën asábi ka kixun kakëxa.

Ka istan uisa kara min xukénkama 'ikën, 'imainun nun 'arakakë ovejakama kara uisa 'ikë kamina isi kuantu 'ain, isbëtsini kamina 'ë kai uti 'ain. Èsokin kaxun ka Jacobnën aín bëchikë José Hebrón kakë me anuxun xuakëxa, xukëx kuanx ka Siquem kakë me anu bëbakëxa, ¹⁵ bëbax kuaníbi ka me pampaira 'ain amami kiakëxa. Amami kikë mërakin ka achúshi unin ñukákëxa:

—¿Añu bari kaina uan?

¹⁶—'Èn xukénkama bari kana uban —kixun ka Josénën kakëxa—. ¿Uinuxun ovejakama bërúai kara kuanxa karamina min 'ë katima 'ain?

¹⁷—Ènuax ka kuanxa Dotánu isa kuania kia kana kuan —kixun ka uni an kakëxa.

Kakëx ka José aín xukénkama bari Dotán kakë ëma 'urama anu kuankëxa. ¹⁸Mërabëtsini aia 'urakëo isi ka aín xukénkama José ñui 'atimai banai uisa karanuna oti 'ain kiox kanankëxa, kánani ka José rëkatsi kiox kikankëxa. ¹⁹Uisa karanuna oti 'ain kiox ka bëtsibë bëtsibë aín xukénkama kanankëxa:

—¡Ka kuat, an namákin iskë a ka aia! ²⁰Kiox tsuákirui ka kanaanuna rëti 'ai kiox kanankëxa; rëtankëxun kanaanuna achúshi kininu nipati 'ain, usakin 'atankëx kanaanuna kiti 'ain, ñuina raëkëman ka piaxa. Usakin 'atankëxun kanaanuna uisai kara aín namákë ax 'ia kixun isti 'ain.

²¹Kia ka aín apan Rubénnën kuakëxa, kuakin ka uisakin kara iëmiti 'ikë kixun sinánkin aín xukénkama kakëxa:

—Kanaanuna rëtima 'ain. ²²Kanaanuna aín imi 'apamikin 'atima 'ain. 'Akinma kanaanuna kini anu uni 'ikëma menu 'ikë ënu nipati 'ain, usa 'ixun kanaanuna nun xukën 'atíma 'ain.

Èsokin ka Rubénnën Aín xukën José 'ati kuëenkinma kakëxa, an ka aín papanubi ubantëkëntisa tankëxa; ²³usaía aín xukénkama kikëbëbi ka José aín xukénkama anu 'ikë anu nuküakëxa, nukutia ka aín xukénkaman ñatanxun aín tari pañubiankë a pëmikin biakëxa, ²⁴bitankëxun ka kini 'umpaxñuma ñankáishi tutunkë anu nipakëxa.

²⁵Usokin 'atankëx ka anuxuan 'akë anubi pi.

Buküakëxa bukuxun iskëxbi ka an ñu marukë ismaelita unikama Galaab kakë me anuax uakëxa. Ukin ka aín camellonën bëakëxa 'inínti ro sanuira 'imainun sanu ro i baka 'akë tsëpasa akama Egipto menu maruti ubani kuani uakëxa. ²⁶Usaia rikuatsinia iskin ka Judánën aín xukénkama kakëxa:

—¿Añu ñu karana nun xukën rëtankëxun kananti 'ain, 'imainun karanuna uisoxun nun xukën bamakë unëti 'ain? ²⁷Usakin 'akë 'imainun kanaanuna ismaelita unikama rikuatsinkë ënë maruti 'ain, usa 'ain kanaanuna rëtima 'ain, ax ka nun xukën 'ibu 'ikën.

Usakian kakëx ka aín xukénkama asábi ka kiox kanankëxa. ²⁸Usakin kininu nipakë basimashika an ñumarukë unikama uakëxa, 'aia iskin ka José kininua bitankëxun, aín xukénkaman an ñu marukë unikama veinte kuríki manë 'akë kupín maruakëxa. Usokin marukëxun ka José Egipto kakë menu buánkëxa.

²⁹Usa 'ain ka Rubén ax aín xukën José chikínti sinanx 'uxunbi kini 'ukëmëuküa 'aíma okëxa, 'aíma oika ratuti sinánkasmai nitëxëti bëríkarana uisai 'iti 'ai kixun sinani aín chupa tukai masá nuituakëxa. ³⁰Masá nuitubakëxa anua aín xukénkama 'ikë anu kuankin ka kakëxa:

—Uinu kara tuá ax 'ikë. ¿Añu karana 'ën bërí 'ati 'ain?

³¹Usa 'ain ka Josénën xukénkaman achúshi cabranën tuá rëtankëxun aín imin Josénën tari pëmikë anun a shiakëxa; ³²usakin 'atankëxun ka aín papa èsokin kamiakëxa: Ènë kanaanuna mëran. Ènëx kara min bëchikë José aín tarima 'ikë kamina upíokin isti 'ain.

³³Kakëxun iskinbi 'unani ka Jacob kiakëxa: Ènëx ka 'ën bëchikënnën tari 'ikën. Bëtsi ñuina raëkëman sapi ka piaxa. ³⁴Usakin atu kai ka Jacob aín chupa tukai nitëxëti 'itsaira iankëxa, aín bëchikë bamakësa sinani. ³⁵Usaia aín papa uínbi manumisamai nitëxëkëbëtan ka aín bëchikë xanu 'imainun nukëbënë kaman uisoxun karana aín masá nuitukë a manumiti 'ain kixun sinánkëxa, 'aínbi ka an usokin kuëenmiti kuëëanma 'ikën; kuëëanima ka aín bëchikënnën rabanan 'itsaira ini kiakëxa: 'Èn sinánkë ënë nëtënx karana

'èxribi 'èn bëchikë 'ikësaribiti ñutima 'ain, ñutankëx kana anua uni ñukë 'ikë anuax 'èx abë mèrananti 'ain.

³⁶ An ñu marukë madianita unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa, buánxun ka suntárunën kushi Potifar kakë a maruakëxa, ax ka Egiptonu 'ikë 'apu aín suntárunën kushi Capitán 'iakëxa.

38

Judá 'imainun Tamar 'iá bana

¹ Usai 'itankëx ka Judá aín xukën kamanuax chikíakëxa, chikíkiani kuatankëx ka achúshi uni Hirá kakë aín xubunu 'iakëxa, ax ka Adulam kakë ëma anu 'ikë uni 'iakëxa, ² kuantankëx anu 'ixun ka achúshi cananeo uni Súa kakë aín bëchikë 'unánkëxa, 'unántankëxun ka aín xanu 'iti biakëxa usakin bitankëx ka, ³ abë 'iakëxa, abë 'itankëxun ka aín xanu ami bëchiakëxa bëchixun ka Er kakë anëakëxa. ⁴ Usakin ami bëchixun ka amiribishi aín xanu ñuitsimitékëankëxa: Usokin ñuitsimixun ka aín bëchikë a bakënia Onán kakë anëakëxa. ⁵ Usakin 'atankëxunbi ka amiribishi bëchitékëankëxa, bëchixun ka Selá kakë anëakëxa, aín papa Judá axa Quezib kakë ëmanu 'ain.

⁶ Usa 'ain ka Judánën aín bëchikë apan Er kakë achúshi xanu Tamar a 'inánkëxa. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibun 'atimati nitsia iskin an 'akë ñu kuëenkima Er a ñunun 'imiakëxa. ⁸ Usai Er ñuan ka Judánën aín bëchikë Onán kakëxa:

—Min kamina 'unan aña kaina 'ati 'ain kixun, usa 'ain kamina min xukënan kasunankë xanu min 'ainitsi a biti 'ain, a bixunmi ami bëchikë ax ka min xukën apan ñukë 'ain rëbúnki 'iti 'ikën.

⁹ 'Aínbi ka Onánën tuá bakënkëkama ax ka 'èn bëchikëma 'iti 'ikë kixun 'unánkëxa. Usakin sinánkin ka aín xukënan kasunankë xanu a tuati kuëenkima 'ain nami 'akin 'ain nètokë ñu ëmainshi 'apákëxa, usai 'ikin ka aín xukën ñukë axa a kupín aín rëbúnkiñu 'iti kuëanma 'ikën. ¹⁰ Usai 'ia Nukën 'Ibun iskëxbi ka Onán an 'akë ñukama upíma 'iakëxa, usa 'ain ka aribi ñutanun sinánxuankëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Judánën aín piaka Tamar kakëxa:

—Min papan xubunu pain kamina 'ikuanti 'ain, anuxun kamina 'èn bëchikë Selá kanitamainun kaini kuantu 'ain abëmi birananun.

'Aínbi ka Judánën sinánkëxa Selá axribi sapi ka aín xukënkama 'ikësaribiti ñuti 'ikë kixun. Usa 'ain ka Tamar ax aín papan xubunu 'i kuankëxa.

¹² Usa 'ain ka 'itsama baritia 'ikëbë Judánën xanu, Súanën bëchikë axribi ñuakëxa. Aín xanu ñukë 'ain ka a sinani masá nuituakëxa usai 'itankëx ka Timnat kakë ëma anuxuan carnero rani tëakin mënókë anu kuankëbë ka aín 'unánkë uni Hirá kakë adulamita uni ax abë kuankëxa. ¹³ Tamar an ka aín kuku a Timnatnua aín carnero rani tëai kuankë kuakëxa, ¹⁴ usai a ëmanu kuankë kuakin ka Tamarnën kasunamëkë xanun pañukë chupa pañukë a pëtankëx ka bëtsi chupan rakútankëx amo chupan bëpamëti unin 'unántimaisa kiox 'itankëx, anun Enaim kakë ëmanu atsínti anu tsóakëxa, ax ka anun Timnat kakë ëmanu kuantu bai anu 'iakëxa. Usa 'ain ka ësokin sinánkëxa Selá ax ka bërí kanikë 'aish cha 'ikën, 'aínbi kana abë biranankëma pain 'ai kixun ka sinánkëxa.

¹⁵ Usaia anu aín chupan bëpamëax tsókë iskin ka Judánën sinánkëxa ax isa achúshi xanu bëtsi bëtsi unin aín nami 'akë a 'ikë kixun. ¹⁶ Usai 'ikë ukinbi mèrai ka Judá anúan ukë bai a ëni amo nirakëti abë banakëxa, banakinbi ka 'unánma 'ikën ax ka aín bëchikënen kasunankë xanu aín piaka a 'ikë kixun 'unánima abë banakin ka kakëxa:

—¿'Èbë kaina 'itima 'ain? Kixuan kakëxun ka xanunribi ñukákin kakëxa:

—¿Aña ñu kaina 'èbë 'inuxun min 'è 'inánti 'ain? Èsokin ka xanunribi kakëxa.

¹⁷ —'Èn kana mi bëmiti 'ain 'èn 'arakakë carnero tuá achúshi —kixun —ka Judánën kakëxa.

—Asabi ka —kixun ka xanun kakëxa—, 'aínbi kamina aña ñuñu kaina 'ai a pain 'è 'inánbiantu 'ain, minmi 'è kakë a 'è bëmi kuankëxun.

¹⁸ —¿Aña ñu mi ënxuntu kaina kuëenin? —kixun ka Judánën ñukákëxa.

—Ñukákëxun ka min tēñuti 'imainun anúnmi 'unánti orakakë a 'imainun min tuinkë tsati akamina 'è ënxuntu 'ai —kixun xanun kakëxa. Usai abë banatankëxun a ñukákëkama

'inántankëx ka abë uxakëxa, usai abë 'ixun ka Judánën aín bëchikënën kasunankë xanu tuuókëxa. ¹⁹ Usai abë 'ikiani kuanxun ka Tamarnën anúan rakuanan bëpamëkë a bianan xanu raëmëkën pañuti chupa pëxuan nanbiankë a pañutëkëankëxa.

²⁰ Usai 'ikë basiramashi ka Judánën aín 'unánkë uni adulamita akëñun aín cabranën tuá achúshi xuakëxa, abëa 'ikë xanu a 'inánkian aín ñu anu naënxankë a bixuntanun kixun xukëx kuanxunbi ka a xanu 'aíma okëxa. ²¹ Anu bëbaxun 'aíma okin ka anu 'ikë unikama ñukákëxa:

—¿Uinu kara axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu Enaim kakë ëmanu kuanti bai 'ipitiu tsókë 'isonkë ax 'ik?

Kakëxunbi ka —Ënu ka bëtsi bëtsi unibë 'ikë xanu 'aíma 'ixanxa —kixun atun kakëxa. ²² Ësakian kakëx ka amiribishi anua Judá 'ikë anu kuantëankëxa kuanxun ka kakëxa:

—'Ëmi a ñuikin kakë xanu a kana mërakëma 'ain 'imainun ka anu 'ikë unikaman anuisa achúshi xanubi axa bëtsi bëtsi unibë 'ikë 'aíma 'ixanxa kixun 'ë kaxa.

²³ Ësakian kakëxun ka Judánën kakëxa:

—Asabi ka 'imainun ka 'ën 'inánkë ñukama a biti 'ikën, uixbia 'ëmi kuaitima kupí ka 'ën ñu kamabë bërúti 'ikën, 'ën këmëkinma xuxunkë 'ikëbi kamina carnero bakë a mërakima 'inankëma 'ain.

²⁴ Usai ax 'ikë rabë 'imainun achúshi 'uxë 'irukësa 'ain ka, Judá achúshi unin kakëxa:

—Min piaka Tamar ax ka bëtsi unikamabë 'iaxa, usa 'aish na tuukë ax unibë 'ikë kupían tuukë 'ikën.

Usai kia kuati ka Judá munuma kuënkëni kiakëxa:

—¡Bitankëxun kamina a xanu nënkanti 'ain!

²⁵ 'Aínbi ka unikaman chikinbëtsinki bëkëxunbi ka xanun aín kuku ësokin kamiakëxa: Ënë ñukama 'ibu an ka 'ë tuuoxa. Usa 'ain kamina mitsúnbi iskin uinan kara ënë tēñuti anua 'unánti orakakë 'imainun tsati ënëx 'ikë kixun 'unánti 'ain. ²⁶ Kiaxa kikëbë ka Judá aín ñukama 'unáni kiakëxa: An upíokin 'akëbëtanbi kana 'ën 'atima okin 'an, usa 'ain kana 'ën bakë bëchikë Selá 'inankëma 'ain usai 'itankëx ka uínsaranbi abë 'itëkëanma 'ikën.

²⁷ Usai 'itankëx ka Tamar ax aín nëtë 'ikëbë rabë tuá naachikiakëxa. ²⁸ Naachikikin ka aín tita bakënkë anun a tuá achúshinën aín mëkën chikíankëxa. Chikinia ñuman chëxëanën mëtëkërë kai an xanu bakëmikë ax kiakëxa: Ënëx pain ka bakënti 'ikën. ²⁹ Usakin 'akëxun ka a tuakën aín mëkën atsímitëkëankëxa ax ka ax pain bakënkë 'aish aín xukën apan 'iakëxa, usai 'ikë ka an naachikimikë xanun Fares kakin anëtankëxun kakëxa: Uisax kaina min pan chikían. ³⁰ Usaia 'ian ka aín xukën ñuman panshianën mëtëkërë kakë axribi bakëankëxa, usai bakënkë ka a xanun Zérah kakin anëakëxa.

39

José 'imainun Potifarnën xanu 'ia

¹ An ñu marukë unikaman ka José marubiankin Egipto kakë menu buánkëxa. Buánxun ka egipcio uni achúshi Potifar kakë a ismaelita unibunën maruakëxa. Potifar ax ka 'apu aín suntárunën kushi capitán 'imainun an bërúankë aín kushiribi 'iakëxa. ² Usai an ñu mëëmikë uni egipcio uni, aín xubunu 'ia ka Nukën 'Ibun José 'itsaira bërúankin 'akiankëxa. ³ 'Akinkëxuan upíokin Josénën ñu mëía ka a ñu mëxunkë unin, aín 'Ibun ka Josébë 'ixun 'akinia kixun. Usa 'ain ka Josénën mëëkë ñukamax upí 'iakëxa. ⁴ Usa 'ikë ka José ax ka uni upí 'ikë kixun an unikama bërúanti 'imainun an 'ain xubunu 'ikë kamabi ñu bërúanun kixun ami ëankëxa. ⁵ Anúan Potifarnën José aín xubu 'imainun aín ñukama bërúanun ënkë nëtëkaman ka Nukën 'Ibun Potifarmi upíokin sinánkin 'akiankëxa aín xubu 'imainun aín ñu 'apákë kamabi upí 'inun. ⁶ Usakin ami ënkëxuan Josénën aín ñukama bërúankëbë ka Potifar aín ñukama sinánkinma an bërúanxunkë anu 'ain, aín piti 'atishi isakëxa.

Usaia 'imainun ka José aín bëmanamíax upíira uni 'iakëxa, ⁷ usa iskin ka basikëbëtan anua tēkë uni 'ain xanun upí 'ikë iskin kuëëankëxa, kuëënkín ka achúshi nëtën Potifarnën xanun kakëxa:

—'Ēbē kamina 'iti 'ain kixun. ⁸ Kakēxunbi ka kuēēnkima Josénēn ēsokin kakēxa:

—Ka kuat, min bēnēn ka kamabi aín ñukama 'ēmi ēanxa, usa 'ain ka 'ēx ēnu 'ain, aín ñukamami sinántima 'ikēn. ⁹ Ēnē xubunu ka 'ēsaribi uni 'aíma 'ikēn; usa 'ain ka 'ēn ñu mēēxunkē unin a ñu kamina 'atima 'ain kixun kakēma 'ikēn, mix kamina 'ain xanu 'ain; ¿usa 'ain karana 'ēx 'atima ñuira 'ai Nukēn 'Ibu Diosmi 'uchati 'ain?

¹⁰ Kamabi nētēn ubíokin anun kuēēnkin abē 'inun kanan a rapasua 'inun kakēxunbi ka Josénēn kuaisama tankēxa. ¹¹ 'Aínbi ka achúshi nētēn José xubunu 'ikē ñu mēēti 'ai anua uixi 'aíma 'ain atsíankēxa, ¹² 'aínbi ka atsíniabi xanuxun aín chupa bikin kakēxa:

—'Ēbē kamina 'iti 'ain kixun.

Usakin kakian aín chupan bikēx ratuti abákiani chikíkin ka aín chupa xanun mēkēnubi ēbuiankēxa. ¹³ Usai 'ikin tímabiani chikíkin aín mēkēnubi aín chupa ēbiani chikíkēbētan ka ¹⁴ aín xubunu 'ikē an ñu mēēxunkē unikama kuēnkēnkin kakēxa:

—Ka kuat, 'ēn bēnēn ka ēnē hebreo uni achúshi ñu mēēnun kixun bēaxa usa 'aíshbi ka bērí 'ēmi kuaitisatania. Usa 'aish ka 'ēx mēu 'ain 'ēbē 'ikatsikíax atsíanxa atsíkin bikēx kana 'ēx munuma kuēnkēan, ¹⁵ usai 'ēx munuma kuēnkēnia kúati ratuti chikiti abákin, ka aín chupa 'ēnu ēbianxa.

¹⁶ Usai 'itankēxun ka Josénēn chupa upíokin nankēxa, an ñumēmikē 'ain bēnē aín xubunu 'utamainun. ¹⁷ Usaia 'ikē basimashi ka xubunu aín bēnē bēbakēxa, bēbaia ka aín xanun ami manánkin kakēxa:

—Hebreo uni achúshimi ñu mēēnun bēkē ax ka 'ēx anu 'ikēnu 'ēbē 'ikatsikíax atsíanxa, ¹⁸ atsínkēbē 'ēx munuma kuēnkēnia kúati ratuti chikíkin ka aín chupa ēnu ēbiani abáxa. ¹⁹ Ēsokin ka min ñu mēēmikē unin 'ē 'aia, ēsokian aín xanun kakēxun kuati ka Josénēn ñu mēēxunkē uni asérabi usai ikēxa sinani 'itsaira ami nishakēxa, ²⁰ usai xuatemati ami nishkin ka José sipuati binun kixun aín suntárúkama kakēxa, kakēxun bixun ka anua 'apun uni sipuakē anu sipuakēxa. ²¹ Usakin José sipuakē 'aínbi ka Nukēn 'Ibu abē 'ixun bērúankin 'akiankēxa, 'akinkēx ka upí nuituñu 'iakēxa, usa 'ikē ka an sipu bērúankē aín kushi an 'unánkēxa, ²² usa 'unánxun ka José abēa sipunu 'ikē unikama bērúanun kixun anēakēxa. Anēkēxun ka Josénēn kamabi ñu anu 'ikē a 'anun ñunuakēxa, ²³ usakin 'amainun an sipu bērúankē aín kushi an Josénēn 'akē ñukama isama 'ikēn, usakin ka Nukēn 'Ibun 'akinkēxun aín ñu mēētikama upíokin 'akēxa.

40

Josénēn uni rabē aín namákē ñuixuan bana

¹ Usai 'itankēxa basikēbē ka an uvas baka xēati Egipto menu 'ikē 'apu 'inánkē a 'imainun an pán 'akē uni aín kushi rabē axribi, an ñu mēēxunkē 'apu Egiptonu 'ikē ami 'atimati banai ami 'uchakēxa. ² Usa 'ain ka faraón Egipto menu 'ikē 'apu ax a uni rabē ami 'aisamairai nishkin an 'ain xēati iskē aín kushi 'imainun an pán 'akē iskē aín kushi kuēntankēxun, ³ anua suntárúkaman kushi 'ikē capitán 'ain xubunua 'ikē sipu anu a rabēbi xuakēxa, ax ka anua José sipuakē anubi 'iakēxa. ⁴ Usa 'ain ka suntárúnēn kushi capitanēn an bērúanun kixun José 'inánkēxa, ax ka an 'apu ñu 'axunkē unikaman kushirabē 'iakēxa, usa 'aish ka akamax 'itsa barin anu sipuakē 'iakēxa.

⁵ Achúshi imē ka sipunu 'ikē uni rabētan namákēxa, an uvas baka 'apu xēati 'inánkē 'imainun ka an 'apu pán 'inánkē aín kushi a rabēxun namákēxa, a namákēnēx ka achúshi achúshinēx usaía 'itiñu 'iakēxa. ⁶ Usa 'ain ka José pēkaran sipunu 'ikē unikama isi uakēxa, ukinbi ka 'itsaira sinania masá nuituax tsókē a rabē mērakēxa; ⁷ usa iskin ka ñukákēxa;

—¿Uisakatsi kaina bērí masá nuitukē bēmánanshi 'ain?

⁸—Nu rabēxun kananuna ēnē imē ēsokin namán, 'aínbi ka uisakin namákē kara ax 'ikē kixun an nu ñuixunti 'aíma 'ikēn kakēxun ka Josénēn.

—¿Diosan kara uisakin namákē kara min namákē ax 'ikē kixun mi ñuixuntima 'ik? — Kixun atu kakēxa katankēxun ka Josénēn—. 'Ē kamina min namákēkama ñuixunti 'ai kixun kakēxa.

⁹ Usakin kakëxun ka an 'apu aín xëati 'inankë aín kushi an pain aín namákë ñuixunkin José ësokin kakëxa:

—'Ën kana namákin uvas i achúshi isan, ¹⁰ ax ka rabë 'imainun achúshi pëñanñu 'iaxa. 'Imainun ka uvas i ax kotankëx uábuaxa, usai 'itankëx ka aín uábukë ax aín tëxkanñu 'inun uvas 'itankëx pëkëaxa. ¹¹ Usai 'ian kana 'ën 'apun ami xëakë xampa a tuínxun ami uvas baka chinintakëxun kana xampamibi 'ënbi buánxun 'apu aín mëkënnubi 'inan. ¹² Ësokian ñuixunkëxun ka Josénën kakëxa:

—Min namákë ax ka ësa 'ikën: rabë 'imainun achúshi i pëñanmi namákë ax ka rabë 'imainun achúshi nëtë ñui kikë 'ikën, ¹³ usa 'ain ka ënuax rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apun minmi an kuëenkëma ñu 'axunkë a istankëxun amiribishi min ñu mëëtinu mi nantëkënti 'ikën, usakin 'akëxun kamina min 'asábiokin 'apu xampami aín xëati 'inánkë abi 'atëkënti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain kamina mia usokëxun min 'ëmiribi sinánti 'ain, sinánkin kamina 'apu faraón 'ëribia ënuax chikínun kati 'ain. ¡Usa 'ain kamina 'ëribi nuibakin 'akinti 'ain! ¹⁵ 'Ëx kana mëkama bëtsinkin hebreo uníkama anu 'ikë menua bëa 'ain. Usa 'aish kana 'ëx ñu 'atima 'akëma 'aish sipunu 'iti kuëënimax.

¹⁶ Ësokian Josénën 'upiokin ñuixunia kuakin an pán 'akë aín kushi anribi 'ënribi kana ësokin namá kixun kakëxa:

—'Ënribi kana ësokin namákin rabë 'imainun achúshi tasá pán uxua 'ën maxkánu nankë isi pëkian. ¹⁷ Manámia 'ikë tasánua 'ikë pán ax ka batokin mëskukin 'akë ax ka faraónan 'iaxa, aínbi ka ñuina pëchiñukaman tasá 'ën maxkánua 'ikë a piaxa. ¹⁸ Usakin kakëxun ka Josénën kakëxa:

—Minmi namákë ax ka ësa 'ikën: rabë 'imainun achúshi tasámi namákë ax ka rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikën, ¹⁹ usa 'ain ka ënuax rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan 'apu faraónën minmi an kuëenkëma ñu 'akë isti 'ikën, istankëxun ka achúshi inu mi bëntanun 'amiti 'ikën, usakin bëntania ka xëtëkaman min nami piti 'ikën.

²⁰ Usai 'ikë rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan ka 'apu faraónën anúan aín titan tuá nëtë 'ikëbëtan achúshi fiesta chaiira 'akëxa, 'akin ka kamabi aín uni kushibukama kamiakëxa. Usakin kamikëxa aín kushibu timëan ka 'apu faraónën an xëati 'inánkë unikaman kushi 'imainun an pán 'akë unikaman kushi sipunua binun xuakëxa. ²¹ Xukëxun bitsinkin bëia ka an aín xëati 'inánkë unikaman kushi aín ñu mëëtinubi bëráma 'akësabi okin nantëkëanan ka faraónën aín xëati 'inántëkënnun anubi nankëxa; ²² 'aínbi ka an pán 'akë aín kushi aribi Josénëan aín namákë ñuixunkësabi okin inu bëntanxun tëtsekannun 'amiakëxa. ²³ Usakin aín namákë ñuixunkëxubi ka an 'apu 'ain xëati 'inánkë uni ax Josémi sinanima ami manúakëxa.

41

Josénën 'apu faraónën namákëkama ñuixua bana

¹ Usa 'ain ka rabë baritia inúkëbëtan. Achúshi imë faraónën, Nilo kakë baka kuëbi nixun isi pëkiakëxa, ² usakian an namákin iskëxbi ka baka mëüküax, mapai achúshi 'imainun rabë vaca 'upíra 'imainun xuairabu ax chikítankëxun basi xo chaxkébu a 'ukëmëuxun pia isan. ³ Usokian pikëbëbi a kaxu bakanuax chikitika 'atima 'aish chumínkëkama mapai 'imainun rabë vaca axribi baka kuëbí raíri a 'urama sëtëruí nirakëakëxa. ⁴ Usai nirakëtankëxun ka vaca 'atimabu chumínkëkama an mapai 'imainun rabë vaca upírabu 'imainun xuabu a eia isakëxa. 'Isibi ka faraón ratúkuatsianx bësuakëxa, ⁵ 'aínbi ka amiribishi 'uxtëkëankëxa 'uxunbi ka amiribishi namákin istëkëankëxa: achúshi trigo xonuax mapai achúshi 'imainun rabë aín bimi upírabu 'aish koia isakëxa. ⁶ Iskëbë ka a kaxu mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi, amiaxa bari urukë amiax bëkikin suñun 'atimokëxa chushikë isakëxa, ⁷ akama trigo bimi chushikësa an ka trigo bimi mapai 'imainun rabë bimi upírabu a pia isakëxa.

Usakin iskinra namati bësui ka faraón kiakëxa iskinra kana namatin.

⁸ 'Aínbi ka a pékaran anun masánuitukëishi 'ixun kamabi Egipto menu 'ikë an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë unikama unun kixun kamiakëxa. Kamikëxa rikuatsinkë ka faraónën usakian namákëkama ñuixuankëxa, ñuixunkëxunbi ka uinu 'ikë uni an ñu tankë 'imainun an ñu 'unánkë achúshinënbi ñuixuama 'ikën, uisakin namákin kara usakin namáxa kixun. ⁹ Usakian atun ñuixunkëbëma ka an faraón aín xëati 'inánkë uni aín kushi, ax kiakëxa:

—Bërí kana sinanatin usai 'iti 'aímabi kana 'ëx a sinanima manuan. ¹⁰ Mix 'apu 'ixun kamina nishkin an pán 'akë aín kushi 'imainun an mi xëati 'inánkë ënëribi anua suntárunën kushi capitán 'ikë sipu anu sipua. ¹¹ Achúshi imë kananuna nurabëxunbi namákën, an pán 'akë aín kushian 'amainun kana 'ënribi bëtsiokin namákën, usa 'ain ka an namákënëx 'unántisama 'imainun 'ënanëxribi unántisama 'aish uisakin namákë kara kixun unántisama 'iakëxa. ¹² Ësokin nun namákë 'aínbi ka nubë achúshi hebreo uni bëna, an suntárunën kushi ñu mëëxunkëribi anu 'iakëxa. A uni kananuna nun namákë ñuixuankën, ñuixunkëxun ka nu uisakin namákë kara ax 'ikë kixun nu ñuixuankëxa. ¹³ ¡An nu ñuixunkë usaibi ka 'iaxa! usa aín kana 'ëx amiribishi 'ën ñu mëëtinu atsímainun ka bëtsi aribi inu bëntanxun tëtsekamiäxa.

¹⁴ Usokian ñuixunkëxun ka faraónën José bëríbia sipunua chikínbëtsinkin anu bënun kamiakëxa. Usakian kamikë ka Josénën mëníokakin aín bu tëamianan aín chupa upí pañubiani kuantankëx faraónu bëbakëxa. ¹⁵ Usaia bëbakë ka faraónën kakëxa:

—'Ën kana ësokin namán 'aínbi ka an 'ën namákë 'ë ñuixunti 'aíma 'ikën, usa 'aínbi kana 'ën kuan, min isamina uni aín namákë ñuixuni kixun ñuia kana kuan, usa 'ain kaina min 'ën namákë 'ë ñuixunti 'ain. ¹⁶ Kakëxunbi ka Josénën —ax ka 'ënbi 'akëma 'iti 'ikë —kixun kakëxa—; 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan kuni mix 'apu 'aish upí 'inun mi ñuixunti 'ikën.

¹⁷ Usokian kakëxun ka 'apu faraónën José katëkëankëxa:

—'Ën namákënuax kana Nilo kakë baka kuëbí nikë 'ian, ¹⁸ usakin 'ën nixun iskëxbi ka bakanuax mapai achúshi 'imainun rabë vaca upíira 'aish, xuairabu an basi xochaxkëbu a mëuxun pia isan. ¹⁹ Usakian pikëbëbi ka a kaxú mapai achúshi 'imainun rabë vaca chumínkë 'aish 'atimara axribi piküäxa. ¡Uinsaranbi kana 'ën usa vaca 'atima Egipto me ënuä iskëma 'ain! ²⁰ 'Ënë vaca chumínkë 'atimabu an ka ax pain chikíkë mapai rabë 'imainun rabë vaca upíirabukama a eäxa; ²¹ 'aínbi ka usakin eäxi uínbi 'unántisama 'iäxa, usa 'aish ka bëráma 'ikësabi chumínkëira 'iäxa.

Usokin namati kana bësuan, ²² 'aínbi kana 'uxtënkëxunbi amiribishi namákin mapai achúshi xonuax trigo bimi upíirabu koia isan. ²³ Usakin iskëbëbi ka a kaxú mapai 'imainun rabë trigo bimi ami bari urukë amiax bëkikin suñun 'akëx bëküax chushi ëskikë 'ianan nëmëkë koäxa. ²⁴ A trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa an ka mapai 'imainun rabë trigo bimi upíirabu a piäxa. Usakin namáxun kana an ñu tankë unikama timëxun ñuixuan, 'aínbi ka ätu achúshinënbi usakin namákë ka ax 'ikë kixun 'ë kakëma 'ikën.

²⁵ Usakian kakëxun ka faraón Josénën kakëxa:

—Minmi 'apu 'ixun rabëokin namákë ax ka achúshi ñu ishi ñui kikë 'ikën. Diosan ka mi 'unánmisa tania añu kaina 'ati 'ai kixun. ²⁶ Mapai achúshi 'imainun rabë vacakama upíirabu ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'ikën, usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi upíirabu ax 'ikën. Ax ka a mi namákë abi 'ikën. ²⁷ Mapai achúshi 'imainun rabë vaca chumínkë 'imainun 'atima äxa bëtsi kaxú chikíkë ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'ikën; usaribi ka mapai achúshi 'imainun rabë trigo bimi chushikësa 'imainun mënukësa amiaxa bari urukë amiax bëkikian suñun xarokë ax ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia a piti 'aíma 'ain numi 'iti a 'ikën. ²⁸ 'Ën mi kakë usabi oi ka 'iti 'ikën: Diosan ka mix 'apu 'ikë usakia an ñu 'ati a ñuikin mi ismiäxa. ²⁹ Usa 'ain ka 'inuxun 'aia mapai achúshi 'imainun rabë baritian a piti 'itsaira 'imainun unin 'apákë ñu 'itsaira bimiñu kamabi Egipto menu 'iti 'ikën, ³⁰ usai 'itankëx ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia a piti 'aimaira 'iti 'ikën. Usai 'ikëbëtan ka uínbi Egipto menu ka 'aisamaira

piti 'iakëxa kixun sinántima 'ikën. ³¹ Usa 'ain ka a piti ñu 'aimaira 'ikëbë, ñu 'apákëa kokë bërâma iâsa 'itima 'iti 'ikën. ³² 'Ën 'apu minmi rabë okin namákë ax ka, Nukën 'Ibu Diosan uisakin kara 'aisa tania usakin 'aia, usa 'ain ka ënuax basimashi 'iti 'ikën. ³³ Usa 'ain sapi kamina 'ën sinánkëxun basikinmaishi uni achúshi sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë, an ënë Egipto menu 'ikë unikama an bërúankin isti anëti 'ain. ³⁴ Mix 'apu 'ixun kamina ësokin 'ati 'ain: min kamina aín kushikama anëtankëxun, kamabi menu kuankian unin 'apákë trigo bimi bikë ax ka mapai achúshi pisha bikë anua aín chukúmashi biti 'ikën, bikin ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia 'imi Egipto menua unin 'apákë 'aisamaira tuaia timëti 'ikën. ³⁵ Usa 'ain kamina min kati 'ain kamabi trigo bimi upibukama ka mapai 'imainun rabë baritia anun timëti 'ikën; timëtankëxun ka achúshi xubunu bukúnti 'ikën, ax ka usokin kamabi ëmakamanu bukúnti 'ikën, ax ka kamabi uni ëmanu 'imainun naënu 'ikë unikaman piti 'ikën. ³⁶ Usakin mi 'amikëxun atun trigo bimi bukúnkë 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë baritia numi 'ikëbëbi unikama numin bamatima 'ikën, Egipto me ënu tsókë unikamax.

José Egipto menu 'apu iá bana

³⁷ Usakian Josénën kakë ax ka 'apu faraón 'imainun aín unikamanan upí bana 'iakëxa, ³⁸ usaía kia ka faraónën aín unikama ësokin kakëxa:

—¿Uisaxun karanuna bëtsi uni 'ësaribi aín 'Ibu Diosan bëru ñunshinñun nun mërati 'ain?

³⁹ 'Ësai kitankëxun ka José kakëxa:

—Misaribi uni sinánñuira 'imainun an ñu 'unánkë uni ka 'aíma 'ikën, usa 'ain min 'Ibu Diosan mi 'unánmikëxun kamina ënë ñukama 'unanin. ⁴⁰ 'Ësokin katankëxun ka 'apu faraónën José kakëxa, mix kamina anu 'ëx 'ikë 'apun xubu anu 'iti 'ain, 'imainun kamina ënë menu 'ikë unikaman min kakësokin 'ati 'ikën, kamabi uni min kakësa okían ñu 'anun 'amiti 'ain 'aínbi kana. 'Ëx kuni 'apu 'aish mi manámi 'ianan kushiira 'iti 'ain. ⁴¹ Ka kuat, 'ën kana kamabi Egipto menu 'ikë unikaman kushimi 'inun mi anëin. 'Ësokin kakinshi ka, ⁴² faraónën 'apu 'ixuan mëñukë a ëchikinshi aín mëñusuti bitankëxun Josénën mëkënu mëñumiakëxa. Usakin mëñumitankëxun ka aín chupa lino 'upíira upí a pañumianan aín tëuti kuri 'akë a tēñumiakëxa. ⁴³ Usakin aín ñukama pañumitankëxun ka anúan ax nikë caballonën nikinkë bëtsi a kaxu 'ikë bëtsi anu José 'aruakëxa, 'arutankëx ka kiakëxa, bërí ka kamabi unix aín bëmánuax sharati rantinpurunkin kamina anúan kuantu bai bëaratima 'ain, usa 'ain ka Josénëx kamabi Egiptonu 'ikë unikaman 'apu 'iakëxa. ⁴⁴ Usakin 'atankëxun ka faraónën kakëxa:

—'Ëx kana 'apu 'ain, usa 'aínbi ka Egipto menu 'ikë unin mix kikëma 'ain aña ñubi 'atima 'ikën. ⁴⁵ Usa 'ain ka 'apu faraónën bëtsiokin anëkin José egipcionu 'ikë anën anëakëxa Safenat-panéah kakin anëtankëxun, ka Asenat akëñun 'ain xanu 'iti birakamiakëxa, ax ka Potifera kakë Sacerdotenën bëchikë xanu 'iakëxa, ax ka On kakë ëma anu tsókë uni 'iakëxa, usakian 'akëx ka José Egipto menu 'apu 'iakëxa.

⁴⁶ Anua 'apu 'imikë anu ka José treinta baritiañu 'iakëxa, usa 'ain ka José anua faraón 'ikë anuax chikítankëx Egipto me kamaoi kuainbëkini niakëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ka ñu 'apákë 'aisamaira bimiñu 'aish piti 'itsaira 'iakëxa mapai achúshi 'imainun rabë baritia ñu 'apákë bimiakëxa, ⁴⁸ usa 'ikë ka Josénën ax 'apu 'ixun kamabi trigo 'apákë mapai achúshi 'imainun rabë baritia sënëmikin timënun unikama 'amiakëxa; usakin 'amianan ka trigo buküanan anuxuan 'apáxun bikë ëmanua anu bukúnti 'akë anubia trigo bukunun 'amiakëxa. ⁴⁹ Usakian Josénën timëmikëx ka trigo bimi parúmpapa kuëbínua masi iskësaira 'iakëxa. Usa 'ain ka 'aisamaira 'ikë uínbi tupuntisamaira 'ianan uiti 'itsaira kara kixun tupuntisamaira 'iakëxa.

⁵⁰ Usa 'ain ka anúan ñu 'apákëxbi kootima baritia 'isamapain 'ain Josénën aín xanu Asenat kakë ami rabëokin bëchikë 'iakëxa. ⁵¹ A paian bëchikë aín rëkuën bëchikë a ka Manasés kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: “Nukën 'Ibu Diosan ka 'ëx masá nuituanan tēmëraiabi 'ë manumiaxa 'imainun ka 'ën papan aintsikamiribi manunun 'ë

'imiaxa.” ⁵² Usakin 'atankëxun ka bëchitëcëntancëxun Efraín kakin anëakëxa, anëtankëx ka kiakëxa: Nukën 'Ibu Diosan ka anuax 'ëx tëmërakë me ënuax 'ëx bëchikëñu 'iti kuëanxa. ⁵³ Usa 'ain ka mapai achúshi 'imainun rabë bari inúkëbë unin ñu 'apákë Egipto menu 'aisamaira 'iskë ax sënëankëxa, ⁵⁴ usaía 'ikëbë ka José kikësabi oi mapai 'imainun rabë baritia inúkëbë unin ñu 'apákëbi añu ñubi menu koama 'ikën, José kikësabi oi ka usai 'iakëxa. Usaia raíri mekamanu 'imainun ka, Egipto menushi a piti ñu 'aisamaira 'iakëxa; ⁵⁵ usa 'ain ka Egipto menu tsókë unikamax a piti 'aíma 'ain numin 'i 'apu faraónu trigo ñukati kuankëxa, kuanxun ñukákëxunbi ka 'apu faraónën egipcio unibu kakëxa: Kamabi unikama mitsux kamina José isi kuantí 'ain, kuanxun kamina añu 'anun kara mitsu kaia usakinbi 'ati 'ain. ⁵⁶ Usa 'ain ka kamabi menua a piti 'aíma 'ain Josénën anua trigo bukunkëkama xëókanun kixun kakëxuan xëókakëbëtan ka egipcio unikaman trigo maruakëxa, usai 'ikëbë ka kamabi nëtën numi chaiira 'ain a piti 'aíma 'iakëxa. ⁵⁷ Usai 'ikëbë ka kamabi menuaxribi a piti 'aíma 'ain Egipto menua José 'ain, trigo marui unikama uinu 'ikë menubi a piti 'aíma 'ain uakëxa.

42

Josénën xukënkama Egipto menu kuan

¹ Usa 'ain ka Jacobnën Egipto menu ka trigo axa kixuan ñuikania kuakëxa, kuakin ka aín bëchikëkama kakëxa: ¿Añu kaina anuxun mitsúxbi bëtsibë bëtsibë isanankin 'akanin?

² Èsokin ka 'ë kakanxa Egipto menu kaisa trigo axa. Usa 'ain kamina anu kuantankëxun nukaman piti trigo marui kuantí 'ain, a piínu nukamax bukunun.

³ Èsokian aín papan kakëx ka Egipto menu mapai rabë Josénën xukënkama trigo marui kuankëxa; ⁴ 'aínbi ka Jacobnën aín bëchikë Benjamín, Josénën xukën a atubë kuantanun xuama 'ikën, anu kuaníbi ka ñu 'aisama inuti 'ikë kixun sinánkin. ⁵ Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kamax anribia trigo marui kuankë unikamabë kuankëxa. A nëtë kaman ka kamabi Canaán menu a piti ñu 'aíma ain numi chaiira 'iakëxa.

⁶ Usaia 'imainun ka José ax Egipto menu 'apu 'ain, unikama trigo maruti anëké 'iakëxa. Usa 'ixun ka axa trigo marui bëtsi menuax kuankë unikama anu kuania trigo maruakëxa. Marukëbëbi ka aín xukën kamaxribi ami bëbai nirakëti aín bëmánanën me tikai rantinpuruni tsóbuakëxa. ⁷ Usai anu nukutia iskin ka Josénën ënë unikamax ka 'ën xukën 'ikë kixun 'unánkëxa; 'unánkinbi ka, atu 'unánkëmasa 'ixun, munuma banakin atu ñukákin kakëxa:

—¡Mitsux! ¿kaina uinuax aín?

Kakëxun ka —nukamax kananuna Canaán menuax trigo marui aín —kixun atun kakëxa. ⁸ 'Aínbi ka an 'unánkëxunbi aín xukënkaman José 'unánma 'ikën. ⁹ Usa 'ain ka atux usai 'itia namá a sinánkin aín xukënkama Josénën kakëxa:

—Mitsux kamina këmëkuatsini 'utunanishi uan. Usa 'ain kamina uisaxun 'aisa kara ënë ëma 'ikë kixun isi ukan.

¹⁰ —Usama ka nun 'Ibu —kixun ka atun kakëxa—. An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna trigo maruishi uan. ¹¹ Usa 'ain kananuna nukamax achúshi papan bëchikëshi 'ain. Usa 'aish kananuna upí sinánñuishi 'ain. Usa 'ain kananuna uínsarabi këmëkianxun bëtsi ëmakama 'utunkëma 'ain. ¹² —Usama ka —kixun ka Josénën karaishiakëxa—. Mitsux kamina këmë kuatsini 'utunanishi uan. ¹³ Usakian kakëxunbi ka atun katëkéankëxa:

—An mi ñu mëëxunti nukamax kananuna mapai rabë 'imainun rabë xukën 'ain, usa 'aish kananuna achúshi papan bëchikëshi 'ain, usa 'ain kananuna nukamax Canaán kakë me anu tsotin. Usa 'ain ka nun xukën 'anáka itsi nun papabë bëruaxa 'imainun ka nun xukën 'anáka ax nubëma 'ikën. ¹⁴ Èsokian kakëxun ka Josénën amiribishi katëkéankëxa:

—¡Kana mitsu kan! Mitsux kamina këmëkuatsini uisakara ënë me 'ikë kixun 'utuanan añu kara ënu 'ikë kixun isi uan, ¹⁵ usa 'ain kana 'ën mitsu èsokin tanin: 'Ènbi kana 'apu faraónën anën mitsu kain ënuax kamina min xukën 'anáka ax pain utamainun uíxbi chikítima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain ka mikama achúshinën a bitsi kuantí 'ikën. A bitsia

kuantamainun ka raírinëx sipuakë 'iti 'ikën. Usa 'ain kananuna mitsúxmi kikë ënëx kara aséرابi 'ikën kixun isti 'ain, mitsux kikë aséرابima 'ain ka këmëkuatsini ukë 'iti 'ikën. Ësakin kana faraónën anën mitsu kain.

¹⁷ Ësokin pain katankëxun ka rabë 'imainun achúshi nëtë Josénën atu sipuakëxa, ¹⁸ usakin sipuaxunbi ka rabë 'imainun achúshi nëtë 'ikëbëtan atu kakëxa:

—'Ëx kana Dios kikësabi oi 'ikë uni 'ain. Usa 'ain kamina mitsun 'ën kakësabiokin 'ati 'ain, mitsúxmi nu këmë kuatsinxun 'utuni ukë 'ikëbi: ¹⁹ usa 'ain kana 'ën 'unánti 'ain mitsux kamina uni sinan upíñu 'ain kixun usa 'ain ka achúshinëx sipunu bërúmainun kamina mitsun aintsikaman piti trigo buani kuantu 'ain.

²⁰ Kuantankëxun kamina min xukën 'anáka 'ë bëxúnti 'ain, a békëbëtan kana aséرابi kamina mitsux këmëkëma 'ai kixun 'unánti 'ain. Usama 'ain kamina mikamax bamakë 'iti 'ain. Usaia kikëbë ka usa ka 'iti 'ikë kixax kikankëxa, ²¹ 'aínbi ka atúxbi bëtsibë bëtsibë kanankëxa:

—Aséرابi kananuna nun xukënbë 'atimonankën, nun kananuna nua uisabi oxuma 'anun kakëxun kuakin nuibama 'ain, axa tëmëraia iskinbi. Usa 'ain kananuna nuxribi bërí tëmërain. ²² 'Imainun ka Rubénën kakëxa:

—Usa 'ain kana 'ën mitsu kakën nun xukën 'anáka kananuna 'atima otima 'ain; kakëxunbi kamina mitsun kuakanma 'ain, usa 'ain sapika nukamaribi ax ñua kupí usakin nu 'aia.

²³ Usai atux kia Josénën kuatiabika 'unánma 'ikën, ax ka bëtsían usai ka kia kixun kamainun banakëxa. ²⁴ Usakin aín xukënkama kaíbi atúxa usai kia kuati masá nuituti uri kuanx ka José iankëxa. Usai inkuatsini anua atux 'ikë anu utékënkín ka atu kakín, amo nitsinakin Simeón atun ismainunbi nëamiakëxa. ²⁵ Usokin 'amitankëxun ka Josénën aín unikama kakëxa, trigo aín pishanu buchuokin 'aruxuanan, kamina atun kuríkiribi atun pisha 'ukëmëu achúshi achúshi pishanubi 'aruxuntënkëti 'ain, 'anan kamina kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánti 'ain. Ësokian Josénën kakëxun ka an kakësabiokin aín unikaman 'akëxa.

²⁶ Usakian pishanu purukin trigo 'inánkëxun ka atun asno anu 'arubiani anuax kuankëxa. ²⁷ Usai anuax kuanbaiti ka ñantánbukëbë anua imé uxti anu nirakëakëxa, nirakëxun ka atu achúshinën pain aín pisha asno piminuxun trigo binuxun aín pisha rëchurukinbi ka, aín kuríki pishanu bërakankin 'arukë mërakëxa. ²⁸ Usakin mërari ratúkin ka aín xukën achúshinën raíri kakëxa:

—¡Ka kuat, 'ën kuríki ka amiribishi 'ë mañaxa! ¡'Ën pishanubi ka 'ën kuríki 'ikën! Ësakian bëtsin kakëx ka raírinëx ratuti bërëi 'itsaira rakuëti a xukën kamáxbi kanankëxa:

—¿Diosan kara nukamaxnu ësai 'iti nu sinánxukin ësokin nu ax?

²⁹ Usa 'ain ka Canaán menu bëbakëxa, bëbaxun ka kamabi atux 'ikë aín papa Jacob ñuixunkin kakëxa, a ëmanu 'ikë 'apun ka nu 'atimai banai nishkin nux isanuna këmëkianxun atun me 'utuni kuan kixun nu kaxa:

³⁰ —A ëmanu 'ikë 'apu an ka numi 'atimai, banai nishkin nu kaxa mitsux kamina këmë kuatsini ënë menu 'ikë unikama unëxun 'utuni ukan. ³¹ Usai kiabi kananuna ësokin kan nux kananuna uni mënín sinánñuishi, 'ain usa 'aish kananuna nukamax an uni 'utunkë uni ama 'ain; ³² katankëxun kananuna ësokinribi kan nux kananuna achúshi papañushi mapai rabë 'imainun rabë xukën 'inun bëchia 'ain; usa 'ain ka bëtsi nubëma 'ikën 'imainun ka nun xukën 'anáka nun papabë Canaán menu bëruxa kixun kananuna kan. ³³ Ësakin kakëxun ka an nukama kaxa: Bërí kuni kana aséرابi kaina mikamax upísinanñu 'ain kixun 'unánti 'ain. Usa 'ain kamina min xukën achúshi 'ënu ëbianti 'ain ëbiankin kamina trigo 'itsamashi min aintsikama buánxunti aín, ³⁴ 'aínbi kamina min xukën 'anáka 'ë bëxunkanti 'ain. A mi 'ë bëxunkëxun kana mitsux kamina upí sinánñubu 'ianan këmëkuatsini ukëma 'ain kixun 'unánti 'ain; usa 'ain kana mitsun xukën 'anáka axa upí 'inun ënti 'ain, 'imainun kamina mitsuxribi ënë menu niti 'ain.

³⁵ Usa 'ain ka atun ëmanu kuantankëxun trigo pishanua bukunpakinbi Josénën xukën atun kuríki a 'ukëmëuküa pisha chukúmaratsunua mërakëxa, achúshi achúshi atun pishanua. Usokin pisha chukúmaratsunua kuríki mërái ka a xukënkamaxbi aín papabëbi ratúkankëxa. ³⁶ Usa 'ain ka Jacobnën kakëxa:

—Mitsun kamina bëchikëñuma 'ë 'imin. José ka nubëma 'ikën, 'ianan ka Simeónëxribi ka nubëma 'ikën, ¡'imainun kamina Benjamínribi 'ë bërí ëmibiankasin kin! ¡Ësakin 'akin kamina 'ë bëchikëñuma ënkanin! ³⁷ Usaia kia ka Rubénnën aín papa kakëxa:

—Ën bërúanun kamina Benjamín 'ën məkënu ënti 'ain usa 'ain kana 'ënbi mi bëxuntëkënti 'ain. Bëxunkëxuma kamina, 'ën bëchikë rabë ënë 'ati 'ain. ³⁸ Usai kiabi ka Jacobnën aín bëchikë kakëxa:

—Ën bëchikë aín 'anáka ënë 'ikëbi kana mitsukëñun xutima. Aín xukën José ka ñuakëxa usa 'ain ka aratsushi tikiaxa. Mitsubë kuania ñu 'aisama inuti ñuanan 'ikëbë kaina uisai 'iti 'ain, mitsux kamina 'uchakë 'iti 'ain 'ëx kaniakëkë 'aish 'itsaira masá nuituti ñukëbë.

43

Aín xukën kaman Benjamín Egipto menu buan

¹ Usa 'ain ka nètëkamabi a piti ñu a menu 'aíma 'iakëxa, ² usa 'ain ka Jacobnën aín bëchikë kamabëtan Egipto menua buánkë trigo a pikëx këñúkëbëtan aín bëchikëkama kakëxa:

—Amiribishi kuantankëxun kamina trigo chukúmashi marutëkëni kuanti 'ain.

³ 'Aínbi ka Judánën kakëxa:

—Aséribi ka anu 'ikë unin an nukama kaxa: Min xukën 'anáka bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain. ⁴ Usa 'ain kananuna min nubë, kuantanun xukëbë trigo maruikuanti 'ain; ⁵ 'aínbi kananuna minmi nubë kuantanun xukëbëma kuaniman. A unin ka nu aséribi kaxa: Min xukën 'anáka a bëíma kamina 'ë isi ukantima 'ain.

⁶ Ësokian katëkënkëxun ka Jacobnën kakëxa:

—¿Uisa kupín kaina 'ë 'itsaira 'aisama on? ¿Uisati kaina nun xukën 'anáka ka anu 'ikë kixun a uni kan? ⁷ Kakëxunbi ka atun katëkëankëxa:

—A unin ka uisa unikaraisanuna 'ain kixun 'itsaira ñukákin nun aintsi 'ibukama nu ñukáxa. Ñukákin ka nu kaxa: ¿Min papa kara ñukëma pain tsótax? ¿Min xukën itsi kara anu 'ik? Nun kananuna an ñukákësabi okin an kakë banakama kan. ¿Uisaxun karanuna min xukën 'anáka kamina bëti 'ain kixun kakëxun 'unánkë 'itsían?

⁸ Usa 'ain ka Judánën aín papa Jacob kakëxa:

—Nux upitax tsóti kuëenkin kamina nun xukën 'anáka 'ën bërúanun xuti 'ain, xukëbë kananuna bëríbi kuanti 'ain. Usa 'ain kananuna mi 'imainun nukama 'ianan nun bëchikë kamaribi ñutima 'ikën. ⁹ Ën kana a tuá bërúanti 'ain; 'ë kamina axa uisai kara 'ikëbëtan kati 'ain. 'Ën a tuá bëtëkënimá kana anun tsókë nètëkaman 'ëx min 'uchokë 'iti 'ain. ¹⁰ Ënuax 'itsaira banai panatima kuanx kuni kananuna rabëti kuantankëx ukë 'itsían.

¹¹ Usa 'ain ka aín papan ësoxin kakëxa:

—Anun nun ënëñu mëníoti bëtsi ñu ka 'aíma 'ikën, usa 'ain kamina ësoxin 'ati 'ain: mitsun pisha kamanu kamina a uni 'inaishiti kuanxun achúshi ñu buánti 'ain.

Ënë menuxun uniokë ñu upíira: bálsamo kakë sanuira chukúma 'imainun buna rëpa chukúmashi 'imainun ro tsépasa 'imainun i baka 'akë ro akëñun ro ua upíira nun menua 'ikë aribi buánti 'ain. ¹² Buánkin kamina nëtë itsinmi buánkë usamaira kuríki këxtuira buántankëxun minbi 'inánti 'ain, mitsun 'inankëxunbia 'inantëkënkësamaira 'inánti 'ain; 'inánkin kamina manuxun sapi ka usakin 'axa aribi 'inánti 'ain. ¹³ ¡Usa 'ain kamina! min xukën 'anáka bibiakin buántankëxun a uni istëkëni kuankanti 'ain. ¹⁴ Usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax kamabi kushiñu an mitsua uisabi okima nuibanun 'imianan, min xukën sipunu 'ikë a ënun sinánmikin Benjamín utëkënen upíokin sinánmiti 'ikën. Usa 'ain kana 'ën bëchikëkama nètëkëbë, bëchikëñuma 'ëx 'iti 'ain.

¹⁵ Usakian Jacobnën kakëxun ka aín bëchikëkaman anu 'ikë 'apu 'inaishiti kuanti ñukama bianan, pishami kuríki këxtuira bianan, Benjamínribi bibiani Egiptonu kuankëxa.

Kuantankëx ka anua José 'ikë anu bëbakëxa, ¹⁶ usaía bëbaia ka Josénën Benjamín atubëa kuankë isakëxa, iskin ka an aín xubu bërúankë uni a kakëxa:

—Ënë unikama kamina 'ën xubunu buánti 'ain, 'imainun kamina vaca rëtankëxun piti 'itsaira 'ati 'ain, atun ka bari xamarukëbëtan bërí 'ëbëtan piti 'ikën. ¹⁷ Ësakian kakëxun ka aín ñu bërúankë unin aín kushin Josénën kakësabiokin anbi aín xubunu atu buánkëxa, ¹⁸ 'aínbi ka Josénën xubunuax ratuti kánani kikankëxa:

—¡Ënëx ka këmëkin nu békë 'ikën! Bëtsi nëtën trigo marukin 'inankëxunbia nu 'inantëkënkë kuríki a kupín sapika nu bëaxa. Usa 'ain sapi ka nukama kuantanun xukima tëmëramianan kupímashi nukamabi ñu mëëmiti 'ikën, nun ñuinakama këñunbi.

¹⁹ Usa 'ain ka nukuti aín xubu xëputi 'urama oí a rapasu kuani nirakëkin an ñu bërúankë uni abë banakin. ²⁰ Atun kakëxa:

—¡Uisati, kara Nukën 'Ibu! Bëtsi nëtën kananuna asérabi trigo marui uan, ²¹ 'aínbi kananuna ënuax kuantankëx anu nu imé uxti anu nukuxun nun pisha rëchurupakinbi, kananuna pisha bërakankin achúshi achúshi nun pishanua kuríki 'arukë mëran, a kuríki ka kamabi 'iaxa. A kananuna bërí 'inantëkënti bëan, ²² bëanan kananuna nun kuríkiribi anun trigo maruti bëtëkëan. 'Aínbi kananuna uin kara a painun 'inánkë kuríki nun pishakamanu 'arutëkëanxa kixun 'unánkëma 'ain. ²³ Kakëxun ka an ñu bërúankë unin atu kakëxa:

—Kamina 'itsaira rakuëkantima 'ain. Mitsun Dios min papabëtan rabikë an sapi ka a kuríki mitsun pishanu 'arukë 'iti 'ikën, 'ën kana anúnmi trigo kupiókë kuríki a bian usa 'aín kamina 'itsaira rakuëtima 'ain. Kamina 'itsaira masá nuituti rakuëtima 'ain.

Ësokin katankëxun ka an ñu bërúankë unin Simeón sipunua chikínbëtsinkin aín xukën kamanu bëakëxa; ²⁴ usakin 'axun ka atu kamabi Josénën xubu 'ukëmëu ubankëxa, uantankëxun ka anúan tachukati 'umpax 'inantankëxun aín ñuinakamaribi aín piti 'inánkëxa. ²⁵ Usa 'ain ka a 'inainshiti békë ñukama mëníokin, José ka bari maníkëbë atubëtan pi uti 'ikë kixun 'unánxun kaíankëxa.

²⁶ Usakian kainkëxa aín xubunu bëbaia ka atúan 'inainshitia uankë ñukama a 'inánkëxa, 'inani ka ami rantinpuruni aín bëmánan memi bëtiki tsóbuakëxa. ²⁷ Usai 'ia iskin ka Josénën atu uisa karaisa kixun ñukákëxa ñukátankëxun ka ësokinribi kakëxa:

—¿Uisa kara min papa, a ñuikinmi 'ë kakë kaniakëkë ax 'ik? ¿Kara bëríbi tsótax?

²⁸ Kixuan ñukákëx ka akama tëtúbuti aín chixunu sënën kuabuti ami 'ikin kakëxa:

—An mi ñu mëëxunti, nukaman papa ka anu 'ikën. Bëríbi ka tsótaxa.

²⁹ Usakian kakëxun a rapasunua israikinbi ka Josénën aín xukën Benjamín 'ain papan akëñun aín titami bëchia a mërakëxa mërai ka kiakëxa:

—¿Ënëx kara mitsun xukën 'anáka a ñuikinmi 'ë bëráma kakë a 'ik? ¡Nukën 'Ibu Diosan ka mi 'akinti 'ikën 'ën bakën! Ësakin kaíshi, ³⁰ ka José aín xukën isi 'itsaira kuëñnibi aín inkë urukëbë tënëtisamaira tani. Bënëtishi abákiani kuanx anua 'ikë anu atsíanx iankëxa.

³¹ Usai intankëx sënëntankëx bëchukakiani kuani ka kiakëxa: ¡Aín piti kamina ënë kama mëtikati 'ain! ³² Usa 'ain ka an kakësabiokin an ñu 'axunkë unikaman José axa 'apu 'ikë abiribi mesanu aín piti nanxuanan aín xukënkama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa, nanxuanan ka an ñu 'axunkë egipcio unikama aribi bëtsi mesanu nanxuankëxa atun ka hebreo unikamabëtan mëskuxun piama 'ikën. ³³ Usa 'ain ka Josénën aín xukën apankama 'anan Benjamín uinu kara tsóti 'ikë kixun kakëxa. Katankëxun ka aín xukënkama atun 'apamixun 'abianxun 'anákami sënëonkin atu upíokin sënëinra 'itánun anu tsónun kakëxa usakian 'akëx ka sinánkasmai uisa kupín kara ësokin nu 'aia kiox bëtsibë bëtsibë isanankëxa. ³⁴ Usa 'ain ka Josénën an anuxun pikë mesa anuxunbi raíri pikianan, ka aín xukën Benjamín raíri 'inánkësamaira okin aín piti cha 'inánkëxa. Usakin 'ai ka José 'imainun aín xukënkamax pianan xëai 'itsaira kuëëankëxa.

44

Josénën manë xampa ñuikë bana

¹ Usakin 'atankëxun ka Josénën an ñu bërúankë aín kushi kakëxa:

—Ënë unikaman pishanu kamina trigo atun buántisabi 'itánun 'aruti 'ain, 'anan kamina atun kuríki achúshi achúshi pishanu bërakankin 'aruxunti 'ain. ² 'Anan kamina 'ën xampa manë uxua 'akë aribi aín xukën 'anákanën pisha bërakankin 'aruti 'ain 'akin kamina, anun trigo kupíokë kuríki akëñunbi 'aruti 'ain. Usokian Josénën 'amikëxun ka an ñu bërúankë unikaman 'axuankëxa.

³ Usai 'iónxa pëkarakëbë barin urukin pëkabëtsinkëbëtan ka Josénën an ñu mëëxunkë unikama kuantanua, aín xukënkama aín ñu mëníoti 'akinun kixun 'amiakëxa 'amixun ka aín xukënkama aín ñuinakama buani kuantanun xuakëxa. ⁴ Usai kuania ëma ëbjani urakiankë 'aimabi ka Josénën an ñu 'axunkë uni kakëxa axa kuankë unikama akamina nuikuanti 'ain nuixun nukúkin kamina kati 'ain:

—¿Uisa oti kaina upíokin 'akinkëxunbi 'atimakin 'an? ¿Uisati kaina mitsun manë uxua 'akë xampa amia ⁵ 'ën ñu mëëxunkë unin xëanan anun ñu tankë a mëkaman? ¡Mitsun kamina 'atimakin 'an!

⁶ Ësakian kakëx kuanxun ka an ñu bërúankë uni an nukúkin, usakian kakë bana abi ñuikin atu kakëxa, ⁷ usakian kakëxun ka atun kakëxa:

—¿Uisa 'ixun kaina usakin kananuna ñu 'a kixun nukama kain? ¡uínsaranbi kananuna nun ësokin ñu 'akëma 'ain! ⁸ Nux kananuna Canaán nëtënuaxbi nun pishanua mërakë kuríki a 'inantëkëni uan. ¿Uisaxun karanuna manë xampa mëkamanan kuri ami ñu mën-xunkë unin xubunua mëkamati 'ain? ⁹ ¡Usa 'ain sapi ka an mi ñu mëëxunti ënëkama achúshinëx bamakë 'iti 'ikën, uin pishanua kara manë xampa mëraia a 'imainunbi kananuna nukamaxribi an ñu mëëxunkë 'iti 'ain!

¹⁰ Usokian kakëxun ka an José ñu mëëxunkë uni aín kushin atu kakëxa:

—Mikamax kikësa ka 'iti 'ikën, 'aínbi ka uin pishanu kara manë xampa 'ikën ax kuni 'ën ñumëmikë uni 'iti 'ikën; usa 'aínbi ka aín patsanëx 'uchakëma 'iti 'ikën. ¹¹ Usaia kikëbëtan ka a kamaxunbi atun pisha bënëkinshi menu, nanpákin rëchuruakëxa. ¹² Rëchurupatia ka an ñu bërúankë unin kamabi pisha bariakëxa, barikin ka aín xukën apanmixun aín xukën 'anákami okin barikibi ka Benjamínën pishanua manë xampa mërakëxa. ¹³ Usakian mërakëbë ka atun chupa tukai nishi paëakëxa. Usai 'itankëxun ka amiribishi atua anun ñu nikinkë aín ñuinakaman kaxunu puruakëxa. Purubiani ka a ëmanubi kuantëkëankëxa.

¹⁴ Usa 'ain ka Judá 'imainun aín xukënkamax kuanxbi amiribishi bërúkiani Josénën xubunu bëbakëxa, bëbakinbi ka José anuabi mërakëxa mërai ka aín bëmáno nirakëti rantinpuruni tsóbukin aín bëmánanën me tikakëxa, ¹⁵ usai 'ia ka akamabi Josénën kakëxa:

—¿Añu kaina mikaman 'an? ¿Mitsun kaina 'unan achúshi uni 'ësaribinën kara ñu tanti 'ik?

¹⁶ Kia ka Judánën kakëxa:

—¿Uisakin karanuna nukaman mi kati 'ain? ¿Uisaxun karanuna ñu 'akëma 'ixun nun kananuna 'an kixun mi kati 'ain? Nukën 'lbu Diosan nux 'uchakë 'unánkë 'ain kamina. Nukama min ñu mëmikä uni 'inun 'imiti 'ain; 'imikin kamina, aín pishanua min manë xampa bikë abëbi, min ñu mëmikä uni 'inun nukama 'imiti 'ain. ¹⁷ 'Aínbi ka Josénën kakëxa:

—Usama ka. Aín pishanuanu manë xampa mërakë ax kuni ka 'ën ñu mëëmikä uni 'iti 'ikën. Usa 'ain ka aín patsanëx aín papan xubunu upitax rikianti 'ikën. Uínbi ka mitsu kuania ubiotima 'ikën.

Judánën Benjamín ñuikin José ka

¹⁸ Usa 'ain ka Judánën José 'urama okin kakëxa:

—Ën kana mi ësokin kaisatanin, usa 'ain kana 'ën uínbi kuanuma mi kain. Kamina 'ën kakëx 'ëmi nishtima 'ain, mix kamina 'apu faraón asaribi 'ikë kana mi kain. ¹⁹ Min kamina nu ñukan nux karaisana papañu 'ianan nun xukën 'anákañu 'ain kixun, ²⁰ ñukákëxun kananuna mi ñuixuan nun pápa achúshi kaniakëkë ka anu 'ikën 'imainun ka nun xukën 'anáka achúshi bërí kanikë bënë anu 'ikën, ax ka nun papan kaniakëkë 'ixun bëchia 'ikën.

'Imainun kananuna mi kan nun papan ka 'itsaira atua kuëënia, ax ka aín xukën ñua akëñunbia aín títan tuá 'ikën. ²¹ Usakin mi kakëxun kamina min uni bëna a 'unánun bënun kixun nu kan. ²² Nukaman kananuna mi kan a tuákën ka aín papa ëinsama tania, an ënkëx ka aín papa ñuti 'ikën. ²³ 'Aínbi kamina min nu kan nubëisa a uni bëna ukëbëtama ismina nu bitsima kixun.

²⁴ Usa 'ain kananuna kuantankëxun min nu kakë bana, kamabi ñuixunkin nun papa kan. ²⁵ Usakin kakëxun ka nun papan nu kaxa: Karaisanuna amiribishi trigo 'itsamashi marui utëkëntima 'ain kixun; ²⁶ 'aínbi kananuna nukaman kan: Nux kananuna ënë tuá min nukëñun xukëbëma kuaniman, usa 'ain sapi kananuna ax kuankëbëtanma, a uni isi kuantima 'ain. ²⁷ 'Ën papan ka ësakin nukama kaxa: Mitsun kamina 'unan 'ën xanun ka bëbu tuá rabëishi 'ë tuáxuankëxa; ²⁸ achúshinëx ka 'ëbë 'ibi ënuax nëtéakëxa, usa 'ain kana bëríbi iskëma 'ain. Ñuina raëkëma ninu 'ikën kara piakëxa kixun kana sinanin. ²⁹ Usa 'ain ka bërími ubankëxa aín xukën 'iásaribiti ñu 'aisama inuti nëtékëbë kamina mi kamáxbi 'uchokë 'iti 'ain, 'ën sinanëinshi 'aisamaira masá sinani bamakëbë.

³⁰ Usa 'ain ka 'ën papa uniakë ami 'itsaira sinánkin aín nikë aín ñu mëëkë anuxunbi uinubia kuantanun kakinma 'arakaia, usa 'ain ka a uniakë nukamax kuankëbë 'ëx kuankëbë, ³¹ nun papa a istëkënima masá nuituti bëunan mëskukënënbí bamati 'ikën. Usa 'ain kananuna nukamax nun papa kaniakëkë 'aish aín nitëxëkëinshi bamakëbë 'uchokë 'iti 'ain. ³² Usa 'ain kana 'ën papa ësokin kan 'ëxëshi kana an ënë tuá uisai kara 'ia a iskë 'iti 'ain 'imainun kana ësokinribi kan: Amiribishi minu bëtékënima kana 'ëx 'uchakë 'iti 'ain usa 'ain kamina 'ëx bamati 'itámainun 'ë 'uchoti 'ain. ³³ Usa 'ain kana 'ën mi kain 'ëx sapi kana min ñumëmikë unisa 'iti 'ain, usa 'ain kana uniakë ënëx kuantamainun 'ëx mi ñu mëëxuni bërúti 'ain. Usa 'ain kamina min aín xukën kamabëa kuantanun a tuá xuti 'ain. ³⁴ Uisa kupí, ¿uisax karana 'ën papanu ënë tuá 'ëbë kuankëbëma 'ëx kuantëkënti 'ain? 'Ën karana 'ën papa masá nuituti tëmëraia isti 'ain.

45

Aín xukënkama Josénën 'ëx kana mitsun xukën 'anáka 'ai kixun ami chikirakëkin 'unánmia

¹ Èsakin kaia Judá sënënkëbëtan ka Josénën tënëtisamaira tankin, an ñu mëëxunkë unikama a rapasu 'ikëbi munuma kuënkënkín kakëxa: ënuax kamina kamaxi chikínkanti 'ain. Èsokian kakëx ka an ñu mëëxunkë unikama José rapasunuax chikímainua, aín xukën kamáxëshi abë bërúti ka 'ëx kana min xukën 'anáka José a 'ain, kixun 'unánmiakëxa.

² Usakin kaibia munuma kuënkëni inkë a ka egipcio unikaman kuakëxa, kuaxun chaniokin ñuia ka faraónnënríbi anua 'ikë aín xubunuxunbi kuakëxa. ³ Usai 'itankëxun ka Josénën aín xukënkama kakëxa:

—'Ëx kana José a 'ain. ¿Nun pa kara bëríbi tsótax?

Èsokian kakëx a bëtánain 'aish ratúkin ka uínbi uisokinbi káma 'ikën. ⁴ 'Aínbi ka Josénën aín xukënkama kakëxa:

—'Ë 'urama kamina ukanti 'ain.

Usakin kakëxa a rapasu 'aia, ka Josénën kakëxa:

—'Ëx kana mitsun xukën José ami Egipto menu ukë unikama marua a 'ain; ⁵ usa 'ain kamina 'atimakin kana 'a kixun sinani ubikantima 'ain, mitsun kamina 'ë maruakën usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan 'ë pain mitsúxmi tëmëraia 'akinun ënë menu 'ë bëakëxa. ⁶ Bërí ka rabë baritia numi ënë menu 'inutia, usa 'aínbi ka mapai achúshi baritia pain pishianxa, usa 'ain ka unin 'apákëxbi aña ñubi 'irutima 'ikën. ⁷ 'Aínbi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsux uisama pain 'ain ënë menu 'ë pain bëakëxa nun rëbúnki kamaxa ënë menu 'inun, 'imainun ënë unikama upíokin manukima ax kushiira 'ixun ënë menu 'akinun 'ë bëakëxa. ⁸ Usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan ënë menu uti 'ë sinánxuankëxa; mitsun kamina 'ë xuama 'ain, usa 'ixun ka anbi 'ë 'apu faraón an bana ñuixunti 'imianan aín xubunu ñu mëënnun 'imiakëxa, 'imianan ka anbi Egipto me ënu 'apusa 'ixun unikama ñu mëëmianan

kamabi ñukama 'ën 'anun kixun 'ë 'imiakëxa. ⁹ Usa 'ain kamina bënëti anua 'ikë anu kuantankëxun nun pa kai kuantu 'ain: Nun xukën José kananuna mëran kixun kamina kai kuantu 'ain, ësai ka min bëchikë José kiäxa: Nukën 'Ibu Diosan ka kamabi Egipto menu 'apusa 'inun 'ë 'imiäxa. Usa 'ain kamina basima bënëti 'ë isi uti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain kamina min bakë bëchikëkama 'imainun min babakamaribi bëanan min ñuinakama bëti 'ain, bëia kana anumi mikamaḡ tsónun Gosen kakë me a mitsu 'inánti 'ain. Usa 'aish kamina 'ë 'urama 'iti 'ain. ¹¹ Ènumi ukëkana min aintsi 'ibukama këñunbi mitsun piti 'inánan, kamabi mibëa 'ikë akamaribi añu ñubi pishintisamokin 'akinti 'ain; ènuax mapai achúshi bari pain ka anun ñu 'apákëbi koima 'ianan numi ax 'iti 'ikën. ¹² 'Èn xukën Benjamín 'imainun mitsúnbi kamina 'ëx ësai kia kuakan. ¹³ 'Imainun kamina kamabi ñu 'ën aín kushi 'ixun Egipto ëma ènuxun 'aia iskë, a kamina 'ën papañuixumi kuantu 'ain 'imainun kamina ènuami iskë ñukamaribi, José ka a menu upiti tsotia kixun kamina kati 'ain. ¡Bënëti kamina nun pa bëi kuantu 'ain!

¹⁴ Èsokin atu kai ka José aín xukën Benjamín 'ikúti iankëxa. 'Imainun ka Benjamínëxribi José 'ikúkin tēpatsati ami iankëxa. ¹⁵ Usai Benjamínbë 'itankëx sënëkin ka Josénën aín xukën apankamaribi bëtsukukakin bitsi intëkëankëxa, ësai pain 'itankëxun ka aín xukënkama abë rakuëtimaishi banakëxa.

¹⁶ Usai 'ikë ka faraón 'imainun aín unikaman aín xubunu 'ixunbi ñuikania kuakëxa, kuati ka Josénën xukënkama kara ènë menu bëbaxa kixun sinani kuënkankëxa. ¹⁷ Usaia 'ikë kuaxun ka faraónën José kakëxa:

—Min xukënkama kamina aín, ñuinanu purubianti trigokama 'inánti 'ain, 'inántankëxun kamina anuaxa ukë Canaán menu kuantëkëntanun xuti 'ain, ¹⁸ anu kuantakëxun ka aín papa 'imainun aín aintsi 'ibukama 'ë bëxúnti 'ikën. Bëxunkëxun kana 'ën anua 'inun Egipto me upíira anu ñu 'apákëa upiti 'irukë a 'inánti 'ain, usa 'ain ka ènë me 'ën káisun 'inánkë ènu 'irukë 'upíira a pi tsóti 'ikën. ¹⁹ 'Imainun kamina kati 'ain, Egipto me ènua, ka carretakama buánti 'ikën, anúan aín xanu 'imainun atun bëchikëkama, 'imainun anun min paparibi bëti. Atux ka uti 'ikën, ²⁰ 'ianan ka añu ñuñu kara bëri 'ikë ami sinanimaishi uti 'ikën, Egipto me ènua 'ikë ñu upíirabu ax ka atunan 'iti 'ikën.

²¹ Usakian faraónën kakëxun ka Jacobnën bëchikë. Josénën faraónën kakësabiokin aín unikaman carretakama 'inánun kanan, kuankian bainuxun pibianti aribi 'inánun kakëxa; ²² chupa ióbu kuankian chuakë pëanan pañubianti a 'inánkëxa, 'ainbi ka Benjamín ashi trescientos kuríki manë 'akë 'imainun mapai achúshibëtan sënëkin chupa aín pañuti 'inánkëxa. ²³ Usakin 'inánkin ka aín papa buámitia mapai rabë asno anu purukë Egipto menu 'ikë ñu upíbu, 'imainun bëtsi mapai rabë asno anu purukë trigo aribi, buanmianan panankian bainuxun aín papan ukin pibëtsinti pán akamaribi buanmiakëxa. ²⁴ Usakin ñukama 'inántankëxun ka Josénën kuantanun xukin aín xukënkama kakëxa:

—Bainuax atumina kuaní mēēanankanin.

Kaxúan xukëx ka aín xukënkama rikiankëxa.

²⁵ Usakin kaxúan Egipto menua xukëx ka Canaán kakë me anu nuküakëxa, anua aín papa tsókë anu bëbakëxa. ²⁶ Bëbaxun ka usaia 'ikë kama ñuixunkin aín bëchikë achúshinën kakëxa, papan 'ën xukën José ka tsótaxa ax ka Egipto menu 'ikë unikaman 'apu 'ikën, kixuan ñuixunkëx ka Jacob uisa kupín kara usa 'iti 'ikë kixun sinánkin ka aín bëchikëkaman ñuixunkë ax ka aséra bi 'ikë kixun sinanima ratuti sinánkasmakëxa. ²⁷ Usai 'ikinbi ka atúan ñuixunkëxun Josénëan anun kuantu xuxunkë carreta isanan ñukama aribi isi 'itsaira kuënkkin kuantu sinánkëxa. ²⁸ Sinani ka kiakëxa: “¡'Èn kana kuan 'ën bëchikë José kaisa Egipto menu tsótaxa! Usa 'ain kana bamaxumaishi isikuanti 'ain.”

46

Jacob Egipto menu kuan

¹ Usai 'itankëx ka Jacob kamabi aín ñu 'imainun aín ñuina 'arakakëkama buani bain kuankëxa. Kuaní Beerseba kakë menu bëbaxun ka ñuina rëtankëxun usakin 'ati sinánxun

aín papa Isaacnën Dios xaroxuankëxa. ² A imëbi ka Diosan abë banakin Jacob 'ikëbia Israel kakin anëké a kuënkin namámikësokin kakëxa. Kakëxun ka an:

—Ënu kana 'ain kixun ka kakëxa.

³ Kakëxun ka Diosan kakëxa:

—'Ëx kana Dios min papan rabia a 'ain. Usa 'ain kamina Egipto menu kuantí rakuétima 'ain: Anuxun kana 'ën min rëbúnkikama achúshi ëma kushiira 'ianan chaiira 'itánun 'uákamë 'ëomiti 'ain. ⁴ Usa 'ain kana 'ëx mibëbi Egipto menu kuantí 'ain, anuxun kana amiribishi min rëbúnkikama 'ënbi chikinuxun 'ain. 'Imainun ka mixmi ñukëbë José mi rapasu 'iti 'ikën.

⁵ Usai anuax Diosbë banatankëx ka Jacob Beerseba anuax kuankëxa. Kuania ka aín bëchikëkaman aín papan Jacob 'imainun aín bëchikëkama atun xanukama a këñunbi 'apu faraónëan anúan atux kuantí bëmikë carreta anu puruakëxa. ⁶ Usa 'ain ka Jacob kamabi aín ñukama 'imainun aín, aintsikamabëbi Egipto menu kuankin aín 'arakakë ñuina vacakama ovejakama 'imainun kamabi Canaán menuxuan bikë a kamabi ubani kuankëxa. ⁷ Kuankin ka aín bëchikë bëbu 'imainun aín bëchikë xanukama 'imainun aín xuta nukëbënë 'imainun aín baba xanu akama abë kuankin uankëxa.

⁸ Ënëx ka Israel unikama axa Egipto menu rikian atun anëkama 'ikën; ax ka Jacob 'imainun aín rëbúnkikama 'iakëxa:

Rubén ax ka Jacobnën bëchikë apan 'iakëxa. ⁹ Rubénën bakë bëchikëkama ka 'iakëxa: Hanoc, Falú, Hesrón, 'imainun Carmí.

¹⁰ Simeónën bakë bëchikëkama ënëx 'iakëxa: Jemuel, Jamín, Óhad Jaquín, Sóhar 'imainun Saúl, ax ka achúshi cananea xanun tuá 'iakëxa.

¹¹ Ënëx ka Levínën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Guersón, Quehat 'imainun Merarí.

¹² Ënëx ka Judánën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Er, Onán, Selá, Fares, 'imainun Zérah. (Er 'imainun Onán ax ka Canaán kakë me anuax ñuakëxa.) Ënëxribi ka Faresnën bëchikëkama 'iakëxa: Hesrón 'imainun Hamul.

¹³ Ënëx ka Isacarnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Tolá, Puvá, Job 'imainun Simrón.

¹⁴ Ënëx ka Zabulónën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Séred, Elón 'imainun Jahleel.

¹⁵ Ënë kamax ka Lía bixúan Jacobnën ami bëchikëkama 'imainun aín bëchikë xanu achúshi Dina aribi 'iakëxa, ax ka Padán-aram, kakë me anu tsókëpan 'ixuan bëchia 'iakëxa. Usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkinëx xanu 'imainun bëbu tupúnkëx ka treinta 'imainun tres uni 'iakëxa.

¹⁶ Ënë kamax ka Gadnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Sefón, Haguí, Esbón, Suní, Erí, Arodí 'imainun Arelí. ¹⁷ Ënë kamax ka Asernën bakë bëchikëkama aín anë 'iakëxa: Imná, Isvá, Isví, Beria 'imainun ka atun chirabakë ax Sérah, kakin anëké 'iakëxa. Ënë kamax ka Beriánën bakë bëchikëkamaribi 'iakëxa. Héber 'imainun Malquiel. ¹⁸ Ënë kamax ka Jacobnën Zilpámi bakë bëchiakama 'iakëxa. A xanux ka an ñu mëmikë xanu 'ikëa Labánën aín bëchikë xanu Lía a ñu 'axúnun kixun 'inánkë 'iakëxa, usa 'ain ka kamabi aín rëbúnkikamax bëbu 'imainun xanu tupúnkëx dieciséis uni 'iakëxa.

¹⁹ Ënëx ka Raquelmia Jacobnën bëchia 'iakëxa: José 'imainun Benjamín. ²⁰ Ënë kamax ka aín xanu Asenat kakë amia Josénën bakë bëchikë 'iakëxa Manasés 'imainun Efraín, ax ka Egipto menuxuan bëchikë 'iakëxa. Asenat ax ka Potifera sacerdote On kakë ëmanu 'ikë aín bëchikë xanu 'iakëxa. ²¹ Ënë kamaxribi ka Benjamínnën bakë bëchikëkama 'iakëxa: Bela, Béquer, Asbel, Guará, Naamán Ehi, Ros, Mupim, Hupim 'imainun Ard. ²² Ënë kamax ka Raquel 'imainun Jacobnën rëbúnki 'aish catorce uni 'iakëxa.

²³ Ënëx ka Dannën bakë bëchikë Husim kakë 'iakëxa. ²⁴ Ënë kamaxribi ka Neftalí aín bëchikë 'iakëxa: Jahzeel, Guní, Jezer 'imainun Silem. ²⁵ Ënëkamax ka Bilhánmia Jacobnën bëchiakama 'iakëxa: Ax ka Labánëan aín bëchikë xanu Raquel 'inaishia, aín rëbúnkikama 'aish mapai achúshi 'imainun rabë unibëtan sënëinshi 'iakëxa.

²⁶ Ënë unikamax ka Jacobë Egipto menu kuankëxa, usa 'aish ka aín aintsi 'ibukamaishi sesenta 'imainun seis uni 'iakëxa, usa 'ain ka 'ain bëchikënën xanukama ax tupunkëma 'iakëxa. ²⁷ Ënëx ka Josénën bëchikë rabë Egipto menuxuan aín titan tuá 'iakëxa. Usa 'ain ka Egipto menu sesenta uni Jacobnën aintsi 'ibukama abë bëbakëxa.

²⁸ Usa 'ain ka Jacobnën Judá pain aín xukën José istánun kixun xuakëxa. Xukin ka Gosen kakë me anu bëbaia bitsi unun kixun kamiakëxa, kamikëxa kuantamainun ka Jacob Gosen kakë me anu bëbakëxa, ²⁹ usakin kamikëxun ka Josénën aín carreta anúan aín papa bëñakin bitsi kuanun mënionun 'amiakëxa. 'Amibiani ka aín papa bitsi axribi kuankëxa, kuanxun ka aín papa 'ikúkin tēpatsakin bitsi anuax basipain iankëxa. ³⁰ Usai 'itankëxun ka Jacobnën aín bëchikë José kakëxa:

—'Ënbi kana mi ñukësa 'aishmi nētëa 'ikëbi mi mërain, usa 'ain ka 'ëx mi istánkëx ñuti asábi 'ikën.

³¹ Usa 'ain ka Josénën aín xukënkama, kanan aín papa aintsi 'ibukama kakëxa:

—Bërí kana 'apu faraón iskin kati 'ain. Iskin kana 'ën xukënkama 'imainun 'ën papan aintsi 'ibukama, axa Canaán menu tsókë, ax ka 'ëbë ënë menu tsóti uaxa kixun; ³² 'imainun ka bëxa aín ovejakama aín vaca kamabi atun 'arakakë ñuinakama, usa 'ain ka atux oveja bërúanan vaca 'arakai anun tēkë unibu 'ikën. ³³ Usa 'ain kamina 'apu faraónën añunën kaina tēkanin kixun ñukákëxun, ³⁴ mitsun kati 'ain, nun ñu mëeti ka ovejakama 'arakati 'imainun vaca 'arakati 'ikën nun, chaitiokë kaman 'asaribiokin. Usakinmi kakëxun ka Gosen kakë me ënë anumi 'inun mitsu 'inánti 'ikën, egipcio unikamax ka an oveja bërúankë uni 'imainun an vaca bërúankë unikamabë timéax 'iti kuëenma unibu 'ikën.

47

¹ Usakin aín xukënkama katankëx ka José 'apu faraón kai kuankëxa. Kuanxun ka kakëxa 'ën xukëantu ka 'ën papabë Canaán menuax bëbaxa, bërí ka Gosen kakë me anu 'ikën, anu ka aín ovejakama aín vacakama 'imainun aín ñukamabëbi uaxa. ² Ësakin kabiani kuanxun ka aín xukënkama mapai achúshi kaískin bibiankin 'apu faraón 'unamiti buánkëxa. ³ Usa 'ain ka 'apu faraónën Josénën xukënkama ñukákin kakëxa:

—¿Añunën kaina mitsux tēin?

Kixun ñukákëxun atun kakëxa:

—An 'apu 'ikë mi ñu mëëxunti nukaman kananuna nun chaitiokëkaman 'asaribiokin ovejakama bërúain. ⁴ Nukamax kananuna ënë menu tsóti uan, anu nux 'ikë Canaán me anu ka 'itsaira numi 'ianan a piti ñu 'áima 'imainun nun ñuinakama pimiti pasto 'áima 'ikën. Usa 'ain kamina an mi ñu mëëxunti nukama ënë menu 'apu 'ixun nukamaxnu anu tsónun Gosen kakë me a nu 'inánti 'ain.

⁵ Usakian atun kakëxun ka 'apu faraónën José kakëxa:

—Min papa 'imainun min xukëantukamax ka ënë menu mibë tsóti uaxa. ⁶ Usa 'ain ka Egipto me ënëx bërí atunan 'iti 'ikën. Usa 'ain kamina Gosen kakë me a atu 'inánti 'ain, ax ka upíira me ënë menu 'ikën, usa 'ain ka anu tsóti atux bërúti 'ikën. 'Imainun kamina achúshi an ñuina 'arakati 'unánkë uni 'ën vacakama bërúanun nanti 'ain.

⁷ Usa 'ain ka Josénën aín papa Jacob aribi 'apu faraón a 'unánmikin aín xubunu uankëxa. Uankëxun ka 'urama okin Jacobnën upiokinshi kakin faraón 'urama okëxa, ⁸ usakian urama okëxun ka 'apu faraónën ñukákëxa:

—¿Uiti baritiañu kaina bërí mix 'ain?

⁹ Kixuan ñukákëxun ka Jacobnën kakëxa:

—'Ëx kana bërí 'ain ciento treinta baritiañu usa 'ain kana achúshi menushi 'ima kuaínbëkini tsóti niakën. Usa 'ain kana a baritiakaman upiti tsóti 'ianan tēmërai 'iakën, usa 'aínbi kana 'ën chaitiokëkama 'iásarabiti kaniakëti tsóti.

¹⁰ Ësakin faraón katankëx ka Jacob 'imainun aín bëchikë José anuaxa banakë anuax kana kuani kabiani chikíakëxa. ¹¹ Usa 'ain ka Josénën 'apu faraónën kásabiokin aín papa

'imainun aín xukën apankama anua 'inun Gosen kakë 'ikëbi Ramsés kakinribi anëké me upíra a 'inánkëxa. Anua aín aintsikamabëbi tsónun 'inánkë Egiptonu 'ikë me ax ka upíra 'iakëxa. ¹²Usakin, a 'inántankëxun ka Josénën aín aintsi 'ibukama aín piti akamaribi 'inánkëxa, 'inánkin ka uiti 'itsa kara kuëënia a istankëxun an kuëënkë a cha 'inánan an 'itsama kuëënkë a chukúmashi 'inánkëxa.

Anúan numi chaira 'ikë a baritiakama José Egipto menu 'apu 'ia

¹³Usa 'ain ka uinu 'ikë menubi trigo a piti 'aíma 'iakëxa, usa 'ain ka a piti ñu 'aíma 'ain 'itsaira numi 'iakëxa. 'Ikëbë ka Egipto menu 'ianan Canaán kakë me anuribi 'ikëbë ka anu 'ikë, unikama numin bamatisa tani 'ikankëxa. ¹⁴Usai 'ikian anu tsókë unikama 'imainun Canaán kakë me anu 'ikë unikaman trigo marukin 'inánkëxun ka, Josénën kamabi trigo kupían bikë kuríki a timëtankëxun 'apu faraónën xubunu nankëxa.

¹⁵Ësakian atun trigo marukëbëbi ka Egiptonu 'ikë 'imainun Canaán menu 'ikë unika-man kuríki këñuakëxa, usai atun kuríki këñuan ka José kai egipcio unikama kuankëxa:

—¿Kuanxun ka min kamina nun piti nu 'inánti 'ain! kixun kakëxa kakin ka minmi numin bamaiaibi nu piti 'inankëma ax ka 'aisama 'iti 'ikën, nux kuríkiñuma kupinshi kananuna ë sai 'in kixun kakëxa.

¹⁶Ësai kia ka Josénën atu kakëxa:

—Mikamax kuríkiñuma 'ixun, mitsun ñuina 'arakakëkama 'ë bëxunkëxun kana a bianan mitsu trigo 'inaishiti 'ain.

¹⁷Ësokian kakëxun ka Egiptonu 'ikë unikaman aín caballo, vaca, ovejakama 'imainun aín asnokama kupí Josénu buánkëxa, uania ka Josénën a kupín a baritiakaman atun 'arakakë ñuina bianan trigo 'inánkëxa.

¹⁸Aínbi ka a baritia inúkëbëa bëtsi bari 'irukëbëtan José anu kuantëkënxun kakankëxa:

—Minbi kamina 'unan nun kananuna mimi unëkinma kuríkiñuma kananuna 'ai kixun mi kain; 'imainun ka nun 'arakakë ñuinakamaribi kananuna kamabi mi 'inan. Usa 'ain ka nunnu a mi 'inántëkënti bëtsi ñu 'aíma 'ikën, usa 'ain ka uní 'imainun me ishi bëruaxa.

¹⁹Usa 'ain kamina min nun me këñunbi nu maruti 'ain, trigo nu 'inánkin kamina biti 'ain. Usa 'aish kananuna tëmëramikinbi faraón nun menuxunbi ñu mëëxunti 'ain, usa 'ain kamina min a piti 'imainun menu a 'apáti ñu bëru nu 'inánti 'ain. Usakin 'akëxma ka me 'aisama 'iti 'ikën. ¿Uisa kupín kaina min, nun me ëbiani bamatanun nu ënti 'ain?

²⁰Ësakian kakëxun ka Josénën Egiptonu 'ikë mekama faraónan 'inun maruakëxa, egipcio unikaman ka marutsinxumabi atun me numin 'ikin aín mekama maruakëxa, usakian marukëx ka kamabi mex faraónan 'iakëxa, ²¹'imainun ka Egiptonu 'ikë unika-max Josénën tëmëramikin ñu mëmikë kamabi Egipto menu 'ikë unikama 'iakëxa. ²²Usakin 'akin anu 'ikë mekama marukinbi ka Josénën sacerdote kaman me a mëëkima 'apu faraónën atun piti trigo 'itsaira 'inánkëxa, 'inánkëxun ka a pikin numin 'ikinma atun me maruti sinánma 'ikën.

²³Usakin 'atankëxun ka Josénën anu 'ikë unikama kakëxa:

—Bërí kamina kamabi min me 'imainun mikamaxribi 'apu faraónan 'iti 'ain, 'ën kana kamabi a maruxuan usa 'ain kamina ñu bëru ënë 'apáti 'ain, ²⁴'aínbi kamina faraón 'apákëxa tuaia bitankëxun mapai achúshi pisha 'inánti 'ain; 'inánkëbëa rabë 'imainun rabë pisha tikikë ax ka 'apánan mitsun bëchikëkama 'imainun kamabi axa mitsubë tsókë unikamabëtan piti 'ikën.

²⁵Kakëxun ka atun kakëxa:

—Mix kamina nubë upí 'ain usa 'ixun kamina numin bamati 'ikëbi nukama 'akian. Usa 'aish kananuna faraón tëmëra kin ñu mëëxuni nukama 'iti 'ain, kias ka kanankëxa.

²⁶Usa 'ain ka Josénën amiribishi a tanti bana Egipto menu 'atëkëankëxa, a banax ka 'apu faraón mapai achúshi pisha 'inánti kikë 'iakëxa. Ënë bana ka bëríbi anu 'ikën; 'aínbi ka sacerdote unikama atun me kupín kupíotima 'iakëxa, atun me uínsaranbi 'apu faraónan biana 'ikën.

Jacobjnën ashikin aín bëchikë José anua ñuia maínti me ñuikin ka

²⁷ Usa 'ain ka israel unikamax Egipto menu tsóti bërúakëxa. Anu bërúax ka Gosen kakë me anuax 'aisamaira 'inun 'uakamë 'ëökëxa. ²⁸ Usa 'ain ka Jacob diecisiete baritia Egipto menu tsóakëxa, anuax ka ciento cuarenta 'imainun siete baritiañu 'iakëxa.

²⁹ Usai anu 'ixun ka Jacobjnën achúshi nètën bërí kana kaniakëkë 'ain kana ñuti 'ain kixun sinánkëxa. Sinánkin ka José abë bananua unun kixun kamiakëxa:

—Asérabi 'ën mi kakësabiokin 'aisatankin kamina 'ën kisinu min mäkën nanti 'ain 'imainun kana sinanatëkëntima okinmi 'anun mi kain. Uisa 'ixunbi kamina ñuia Egipto me ënu 'ë maintima 'ain. ³⁰ Usa 'ain kamina 'ën aintsikama 'iásaribiti ñuia kamina Egipto me ënu maínti sinánkima anua 'ën chaitikama maínkë anuribi uanxun maínti 'ai kixun ka kakëxa.

Kakëxun ka Josénën —Asabika min sinánkësa okin kana 'ati 'ain —kixun kakëxa.

³¹ —¡Sinanatëkëntima okin! kamina ashikin 'ë kati 'ain —kixun ka amiribishi aín papan kakëxa.

Ësakian kakëxuan Josénën sinanatëkëntima okin kakëx, ka Jacob anua 'uxkë anuax aín tēpiti ami tētuti ñanati 'iakëxa.

48*Jacobjnën upíokin sinánxunkin Josénën bëchikë Efraín 'imainun Manasés ka bana*

¹ Usakian 'akë basirama 'aínbi ka Josénën aín papa Jacob 'insínkë ñuikania kuakëxa. Kuabiani ka José a isi kuankëxa, kuankin ka aín bëchikë rabë Manasés 'imainun Efraín uankëxa. ² Usai anu kuankë 'ain ka Jacob min bëchikë José ka mi isi ubaxa kixun ñuixunkankëxa, ñuixunkëxun kuati kushitisama tanibi anua uxkë anuax nirui tsórakëakëxa. ³ Usai 'ikin ka aín bëchikë José anu bëbakë kakëxa:

—Nukën 'Ibu Dios kushiira kushi axa tirí kakë ëma Canaán me anuax 'ëmi mërakin upíokin sinánxunkin, ⁴ ënë bana 'ë kakëxa: Ka kuat, 'ën kana mixmi 'aisamaira min bakë bëchikë 'imainun min rëbúnki kamaxribi amami amami ëma oi bukunun 'imiti 'ain. Usai 'ia 'ikë kana min rëbúnkikama ënë me 'inánti 'ain. Atunan ka ënë me xëñibua 'aínbi 'inuxun 'aia. ⁵ Bërí ka min bëchikë rabë Efraín 'imainun Manasés 'ëx Egipto me ënu mibë tsóti ukëmapan 'ainmi bëchia ax ka 'ësaribi 'iti 'ikën, ax ka 'ën bëchikë Rubén 'imainun Simeón usa 'iti 'ikën. ⁶ Usa 'ain ka min bëchikë Efraín 'imainun Manasésnën 'anáka 'iti akama anribi aín xukën apanëa kasuania 'ain me biti 'ikën. ⁷ 'Ën kana ësookin mi kain, 'ëx Padán-aram anu kuantëkënkëbë ka Canaán kakë me anuaxa ka min tita Raquel ñuakëxa, ax ka Efrata kakë me urama 'iakëxa, Efrata ëma anun kuantu bai 'ipitiu kana maíankën, ax ka Belén kakë ëma bërí 'ikën.

⁸ Ësakin kakinbi ka Jacobjnën Josénën bëchikë rabë isakëxa, iskin ka ñukákin kakëxa:

—Ënëx kara, ¿uikama 'ik?

⁹ —Ënëx ka 'ën bëchikë rabë Nukën 'Ibu Diosan Egipto me ënuxun 'ë 'inánkë 'ikë —kixun ka Josénën kakëxa.

Ësakian kakëxun ka aín papan kakëxa:

—'Ë 'urama kamina min bëchikë bëti 'ain, 'ën kana Dios an 'ë sinánxuan usaribi okin upíokin sinánxunti 'ain.

¹⁰ Usa 'ain ka Jacobjnën kaniakëkin upíokin isama 'ikën. Usakian upíokin iskëbëtanma ka Josénën aín bëchikë rabë a 'urama okëxa, 'urama oia ka Jacobjnën 'ikúkin bikin bëtsuku kakin aín kisinu tsónpakëxa. ¹¹ Usakin 'atankëxun ka José katëkëankëxa:

—'Ën kana amiribishi mi istëkënti sinánkëma 'ain sinaniamabi ka Diosanbi 'ën min bëchikë këñunbi mi istëkënun 'ë 'imiaxa.

¹² Ësakian 'aia ka Josénën aín bëchikë rabë aín papan kisinua tsókë a bitsi rantinpuruni aín bëmánanën me tikai tsóbuakëxa.

¹³ Usai 'itankëxun ka mëinkin aín bëchikë Efraín aín mäkën mëkeu bianan, Manasés aribi mëmiu biakëxa, bitankëxun ka aín papa rapasu urama buánkëxa. Usakian 'akëx

ka Efraín aín xuta Jacob mëkeu nimainun Manasés axribi a mëmiu niakëxa. ¹⁴ Aínbi ka Jacobnën ami mëshpakín aín mëkën rabé mëkeu 'iké a Efraínën maxkánu nankín upíokin sinángxunkín axa 'anáka 'aínbi, nankínshi ka Manasésnën maxkánuribi aín mëkën mëmiu axa aín apan aín nankëxa. ¹⁵ Usa 'ain ka aín bëchiké José a ësokín upíokin sinángxunkín kakëxa: “Nukën 'Ibu Dios an kakësabi okían 'ën xuta Abraham 'imainun 'ën papa Isaacnën Dios an ka a nètëan 'ën titan tuaia 'ë bërúan 'ixun bëríbi uinu karana kuani anuabi 'ë bërúai, ¹⁶ usa 'ixun ka Dios an uisai kara 'iti 'ikébi an 'ë bërúanké anribi ëné tuákamaribi bërúanti 'ikën. Usa 'ain ka ëné tuákama kupín 'ën anë sinanan 'ën xuta Abraham 'imainun Isaac aín anë sinánti 'ikën. Usa 'ain ka atux 'aisamaira baké bëchipati 'uakamë 'ëoanan kamabi menu kuani aín ëmaitsi ëmaitsi 'ai tsókanti 'ikën.”

¹⁷ Usakian aín papan 'aké Josénën iskëxbi ka 'atimakian aín mëkën mëkeu Efraínën maxkánu nanké 'iakëxa, usakian 'akébi ka aín papan mëkën Efraínën maxkánua bikin Manasésnën maxkánu nankëxa, ¹⁸ usakín 'akin ka ësokín kakëxa:

—jUsakín 'axuma ka 'a papan! Ënëx ka aín apan 'ikën. Usa 'ain kamina min mëkën mëkeu 'iké aín maxkánu nanti 'ain. ¹⁹ Aínbi ka usakín 'aisama tankín aín papan kakëxa:

—jKana 'unanin 'ën bakën, 'ën 'unánxun kana 'ain! Axribi ka achúshi ëma chaiira 'ianan raírikama 'ikësamaira 'inuxun 'aia. Aínbi ka aín xukën 'anáka ënëxira 'itsaira 'itanun 'uakamë 'ëoi ëma itsiribi ëma itsiribi 'itánun uínbi kanantisamaira kushiira 'inuxun 'aia.

²⁰ A nètëmbi ka Jacobnën ësokín kakin upíokin sinángxuankëxa:

—Israelkaman ka mitsun anë upíokin sinángxunkín bëtsi kati 'ikën, Nukën 'Ibu Diosan ka Efraín 'imainun Manasés 'asaribiokin mi 'ati 'ikën, ësokín 'akin ka Jacobnën Efraín aín apansa 'imianan Manasés aín 'anáka 'imiakëxa. ²¹ Usakín katankëx sënënkín ka José kakëxa:

—Ka kuat, 'ëx kana ñuti 'urama 'ain; usa 'aínbi ka Nukën 'Ibu Dios ax mitsubë 'ixun ka amiribishi min chaitiokékama anu tsóa me anubi mi buántëkenti 'ikën. ²² Usa 'ain kana min xukënkama 'inánkësamaira okín mi 'inan: Siquem kaké me a mi 'inánti 'ain, ax ka abé 'akanantankëxun Amorreo unikama 'ën bikuan 'ikën.

49

Ashikian Jacobnën aín baké bëchikékama ká bana

¹ Usa 'ain ka Jacobnën kamabi aín bëchikékama anua unun kixun kamiakëxa: “Kamikëxa anu rikuatsinké ka 'ë 'urama kamina ukanti 'ain kixun kakëxa, bërí kana usaími 'ëx ñukëbë 'ikanti bana mitsu ñuixunti 'ain:

² 'Ën bëbu baké bëchikékama ësokín mitsu kamainun kuati kamina 'ë urama ukanti 'ain, 'ën mitsu kamainun ka kuakan, 'ëx kana mitsun papa Jacob 'ikëbia Nukën 'Ibu Diosan

Israel kakinribi anëa 'ain.

³ Rubén, mix kamina 'ën baké bëchiké apan 'ain, usa 'aish kamina a irapain 'ëx kushi 'ixun bëchia 'ain, mix kamina kushi 'ianan raíri kamasamaira 'inuxun 'ain.

⁴ Aínbi kamina mix 'ën rëkuën baké bëchiké 'itima 'ain, mix kamina achúshi baka shërë uínbi bëaraisama usaribi 'ain: mix kamina anu 'ëx 'uxtinu 'ë

'atimaoui an 'ë ñu mëëxunké 'ën xanubë 'iakën.

⁵ Simeón 'imainun Leví mix kamina xukën rabébi 'ain; usa 'ixun kamina min manë xëtökën 'akin anun bënëkinshi uni këñuakën.

⁶ Uinsaranbi kana anumi mitsux timéké anu 'ëx 'isamatanin.

Usa 'ixun kamina min chirabaké 'atima okanké anun nishkiani kuanxun unikama 'akën, usakín 'anan kamina vaca,

aín bënë aín ipukunu 'iké aín punu tëakësaribi okín 'akën.

⁷ jUsa 'ain kamina mitsux nishi 'atimaira sinánñubu 'ain!

Usa 'aish kamina mitsux ñuina raékëma 'ikësaribiti sinani nishin.

Usa 'ain kana 'ën mi rabé aséaribi bëtsi bëtsi menu kuanimi Israel ëmakanuax 'urai mi amanu amanu kuanun 'imiti 'ain.

⁸ Judá min xukën apankama 'imainun 'anáka kamanribi ka mi rabinuxun 'aia.

Usakin mi rabi ka min xukénkamax mi bémánon niračketi ñanati tètúbuti 'ikën,
kamina axa mimi nishkë unikama abë 'akanankin mi kupitanuma 'anuxun 'ain.

⁹ Judá mix kamina 'ën bakë bëchikë 'ain.

Usa 'aish kamina achúshi 'inuánën tuá bërí kanikënëan 'ain piti ñuina bixun bënëkinshi
tètúbuxun pitankëx menu rakábukë usaribi 'ain,

usai 'i kamina 'inuán aín titaxa 'ikësaribiti 'iti 'ain

¿Uin kara usaími 'ia mi ubioti kuëënti 'ik?

¹⁰ Uínbi ka aín kushi Judá bikuantima 'ikën,

'imainun ka aín manë tsati 'apun tuinkë 'ikëa tuinkë a bikuantima 'ikën,

a manë tsatin 'ibuka unuxun 'aia

usa 'ain ka kamabi menu 'ikë unikaman ax kikësabiokin 'anuxun 'aia.

¹¹ An ka uvas 'apákë kamami bërí kanikë aín burro tékëré kati 'ikën,

'anan ka aín chupa kamabi uvas baka

vino 'akë anun chukati 'ikën.

¹² Aín bërux ka uvas baka vino 'akë aín chëxësamaira 'ikën;

'imainun ka aín xëtakamaxribi vaca xuma uxubëtan sënëmaira uxuira uxu 'ikën.

¹³ Zabolónën rëbúnkin kamax ka parúmpapa kuëbí tsónuxun 'aia,

anua 'aisamaira manë nunti këñuruti butun a urama kamina 'inuxun 'ain.

Usa 'ain ka min me anua Sidón kakë ëma anu sënëñbi 'unántiokë 'iti 'ikën.

¹⁴ Isacar mix kamina an ñu papikë ñuinanëxa anuxun

pimiti aín xubunu tantikësa 'inuxun 'ain.

¹⁵ Uínsaran kara a me upí isanan, anu tantitisa 'ikë isia,

anuax ka aín kaxunu ñu purunux katúbuti 'ikën,

usai 'ikin ka kana 'aima kima tëmëramikin ñu mëëmikë 'iti 'ain.

¹⁶ Dannën rëbúnkinën ka aín aintsi 'ibukaman 'apu 'ixun 'akinti 'ikën, ax ka achúshi

uni Jacobnën rëbúnkisa 'iti 'ikën.

¹⁷ Dannën rëbúnkinëx ka achúshi runu bai rapasu tsókësa 'iti 'ikën,

usa 'ain ka aín taë tsiputunua aín caballo natëxkëbë anu 'ikë uni pakëti 'ikën,

ësaribi okin kamina axa mitsumi nishkë unikaman 'akëxunbi mikaman 'amitima 'ain,

kixun ka Jacobnën aín bakë bëchikëkama kakëxa.

¹⁸ ¡Nukën 'Ibu minmi 'ë iëmiti kana kuëënin! ësokin ka Nukën 'Ibu Dios ñukákin Jacobnën
kakëxa.

¹⁹ Gad min rëbúnkikamaribi ka suntárunën abë 'akanankin 'anuxun 'aia.

'Aínbi ka ainra abámikin 'anuxun 'aia.

²⁰ Aser min piti ñukama ax ka nëshirabu 'iti 'ikën, usa 'ain ka min piti ñu axribi

'apukaman písa upíbu 'iti 'ikën.

²¹ Neftalí, ax ka achúshi chaxu uínbi ubíokëma nikë,

aín tuakëxa upíira 'ikë usaribi 'iti 'ikën.

²² José min rëbúnki kamaxribi ka achúshi i baka kuëbí nikë,

axa 'itsaira 'inun bimikësa usaribi 'ianan, pëñanakëkin anun xubu bëarakë me mapub-
uinkë usarabi 'iti 'ikën.

Usaribiti ka min rëbúnki kamax mekama tsitsirui bukunuxun 'aia.

²³ Usa 'ikë ka axa pian 'akanankë unikaman istisama tankin timakin,

aín pia ami pukin ënkinma ubionuxun 'aia;

²⁴ 'aínbi ka Josénën rëbúnki kaman aín pëñan kushi uni 'ixun ainra

an 'akatsikixun 'akëxunbi aín pëñan bërëkinma 'ati 'ikën;

usa 'ain kana mi asabika kixun kain. 'Ën 'Ibu Dios a 'ën rabikë kushiira kushi,

¡An ka an ñuina bërúankë unisa 'ixun Israel unibu bërúanti 'ikë!,

²⁵ ¡asábi ka Nukën 'Ibu Dios a 'ën rabikë, an ka mi 'akinuxun 'aia;

Nukën 'Ibu Dios kamabi kushiñuira an ka mi upiokin 'akinti 'ikën!

¡Naíkamë 'ëo manámixunbi ka 'uí 'ibútanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka parúmpapa 'ukëmëu 'ikë me anuaxbia 'umpax utanun mi upíokin sinánxunti 'ikën!

¡An ka min ñuinakama tuaia 'anan xanu bakënti aribi upíokin sinánxunti 'ikën!

²⁶ Min papan ka upiokin mi sinánxunkin aín papan 'asaribiokin mi upíokin sinánxuanxa. Ax ka bashikama kēñúkēbēbi kēñutima 'ikēn, upíokin sinánxunkē ax ka Josénēn maxkánubi 'iti 'ikēn, akana aín xukēnkama 'akima 'ēn kaísan.

²⁷ Benjamín, min rēbúnki kamaxribi ka tsira 'inu, nēkēnēan pēkarakuantsinkēma 'ain ishi aín piti ninua ñuina bixun, pitankēxun bari xupibukēbētan aín tēxekē a 'ain raíribētan pikēsa usa 'iti 'ain. Usaribi okin kamina axa mimi nishkin kēñukatsikixun 'akēxunbi minra axa mimi nishkē unikama 'ati 'ain.”

²⁸ Ēnēkamax ka mapai rabē 'imainun rabē ñaká Jacobnēn bakē bēchikēkama 'iakēxa, usa 'ikē ka aín papan achúshi achúshi upíokin sinánxunkin kakēxa.

Jacob ñua ñuikē bana

²⁹ Achúshi nētēn ka Jacobnēn aín bakē bēchikēkama ěsokin kakēxa: “Ēnuax 'itsama nētē 'ikēbē kana ñuti 'ain. Usa 'ain kamina 'ē ñuia ěnu mainkima anua 'ēn chaitiokēkama maían kini anubi 'ē maínti 'ain, ax ka Efrón kakē hitita uni aín me 'ikēn, ³⁰ usa 'aish ka Canaán me anu 'ikēn; ax ka Macpelá kakē me anu 'ikē kini 'ikēn, ax ka Mamré bēmánau 'ikēa Abrahamnēn Efrónnēn me kēñunbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua 'iakēxa. ³¹ Anu ka aín bēchikē kaman Abraham 'imainun aín xanu Sara maíankēxa, 'imainun ka Isaackēñun aín xanu Rebeca aribi maíankēxa, maínña 'aínbi kana 'ēnribi anu 'ēn xanu Lía maíankēn. ³² Anu 'ikē me 'imainun kini ax ka 'ēn xutan hitita unikamanua marua 'ikēn.” ³³ Ēsokin pain aín banakamaira kama aín bakē bēchikē ñuixunkin sēnēontankēx rakabutēkēnibi ka Jacob aín bana ñomētishi ñuakēxa.

50

¹ Usaia 'ain bana ñomēti nētēti ñuia ka Josénēn aín papa 'ikúkin bikin bētsuku kakēxa. ² 'Atankēxun ka Josénēn an uni 'insínia ronkē rukuturukama aín papa Jacobnēn nami anētima kupían ron upíokin 'anun kakēxa, usakian kakēxun ka rontankēxun upíokin chupan rabunxun nankēxa. ³ Usakin 'akin ka cuarenta nētē 'imikin anun anētima ron 'akēxa a nētē kamax ka anun usokin 'ati 'iakēxa.

Usakin 'akē 'ain ka egipcio unikamax 'itsaira masá nuitukin setenta nētē 'imi 'itsaira rarumakēxa, ⁴ usai ati nētēkaman aín papa sinani nitēxētankēxun ka Josénēn 'apu faraón aín xubunu 'ikē aín kushi kamabē pain banakēxa, banakin ka ěsokin kakēxa:

—Mitsux upí sinanñu 'ixun 'ē 'akinsa tankin karamina 'apu faraón ěsokin 'ē kaxuni kuantu 'ain. ⁵ 'Ēn papan ka ñutisamapan rakáxun, ěsokin 'ē kaxa sinántēkēntima okin anu ñuia maintia anbi 'á Canaán kakē me anubi maínun kixun 'ē kaxa, usa 'ain kana 'ēnbi anu maintia 'a me anu mainikuanti 'ain, usa 'ain kana 'ēn mi ñukatín 'ē karamina 'ēn papa maíntanun 'ē xutima 'ain, maínbētsini kana utēkēnti 'ain. ⁶ Kixuan kamikēxun ka faraónēn kakēxa:

—Min papa kamina usakin anua mi kakē usakinbi maini kuantu 'ain. ⁷ Usa 'ain ka José aín papa maini kuankēbē, kamabi aín kushibu axa 'apu faraónēn xubunu 'ikē 'imainun Egipto menu an ñu mēēkēkamaribi kuankēxa, ⁸ kuankēbē ka Jacobnēn aínsi 'ibukama 'imainun Josénēn xukēantukamaribi atubē kuankēxa. Kuankin ka Gosen kakē me anu uniakē xukama 'imainun atun ñuina kamaishi ěbiankēxa. ⁹ 'Imainun ka uni aín carreta caballonēan nirinbiankin uankē anúnribi José kuania buani 'itsaira uni rikiankēxa, usa 'aish ka 'aisamaira uni aín caballonēn tsótax kuankankēxa.

¹⁰ Usakiani kuanx ka anua Goren-ha-atad, 'ikē Jordán baka kuainakēkē anu bēbaxun 'aisamaira uni timēkamē 'ēokē ax masánuituti ini rarumakēxa. 'Imainun ka José mapai achúshi 'imainun rabē nētē anuax 'itsaira iankēxa. ¹¹ Usai 'iaka anu tsókē cananeo unibunēn 'aisamaira timēkamē 'ēokē isakēxa, isí ka kikankēxa: egipcio unibu ka uni ñukē mainux timēkamē 'ēoxa kiox kikankēxa. Usai anuax 'ikē ka Abel-misraim kakin anēakēxa, ax ka Jordán baka amiaxa bari urukē au 'iakēxa.

¹² Usa 'ain ka Jacobnën bëchikë kaman aín papan ñutisama 'ixun kakësabiokin kamabi 'akëxa, ¹³ usakin 'atankëxun ka Canaán kakë me anua 'ikë Macpelá kakë me anua 'ikë kini, Abrahamnën Efrón kakë uni hitita ainan 'ikëbi anu aín aintsikama ñuia maínti marua anu maíankëxa. A me 'imainun a kinix ka Mamré kakë me amiaxa bari urukë au 'iakëxa. ¹⁴ Usokin aín papa maíntankëx ka, José amiribishi Egiptonu aín xukënkama 'imainun abëa kuankë unikamabë kuantëkëankëxa.

Ashitia José a nètën usai 'ia ñuikë bana

¹⁵ Aín papa Jacob ñukë 'ain ka Josénën xukënkaman ësokin sinánkëxa: Bërí sapika Josénën nun painu 'atimo a sinánkin nuribi 'atima oti 'ikën. ¹⁶ Èsokin sinánkin ka aín xukëantun kamiakëxa: Nun papa ñutisama 'ixun ka nu kakëxa, ¹⁷ ësokin mi kanun: Min xukënkama kamina an mi 'atima oi 'ucha 'ikëbi uisabi otima 'ain. Usa 'ain kamina nun mi 'atimo a sinánkin nuribi 'atima otima 'ain, nukamax kananuna nun papa Dios aín unikama 'ain. Èsakian a kamikë unikaman kakëxun kuati ka José iankëxa.

¹⁸ Usai 'ian ka aín xukën 'ibukama ami bëbai aín bëmáno nirakëti rantipuruni aín bëmánanën me tikai tsóbukin kakëxa:

—Ènu kananuna nukamax uan. Nukamax kananuna min ñu mëmikë uni 'iti 'ain.

¹⁹ 'Aínbi ka Josénën atu kakëxa:

—Kamina rakuënkantima 'ain. 'Èx kana Diosma 'ain. ²⁰ Mikaman kamina 'è 'atima oti sinánkën, usakin mitsun 'aiabi ka Nukën 'Ibu Diosan 'atima okin 'akë a upíokin bërínu iské ñukama ënë mëníoixa: usa 'aiñ kana 'ën 'itsaira uni bamati 'ikëbi 'akian. ²¹ Usa 'ain kamina mitsux rakuëtima 'ain. 'Èn kana mikama 'imainun mitsun bëchikëkamaribi aín piti ñu 'inánti 'ain. Èsokin kakin ka Josénën aín xukënkama upíokin sinánmiakëxa.

José ñua ñuikë bana

²² Usakin kamabi ñu pain 'atankëx ka José aín papan aintsi 'ibukamabë Egipto menubi tsóakëxa. Anu ka José ciento diez baritia 'imi tsóakëxa, ²³ usai anu tsóxun ka Efraínën bëchikënëan bëchikë aín xutakama isakëxa. Isanan ka Manasésnën rëkuën bëchikë Maquir kakë aín xutan bëchikëkamaribi 'itsaira 'ikë isakëxa.

²⁴ Achúshi nètën ka Josénën aín xukënkama kakëxa: 'Èx anun ñuti nètë ka 'urama 'ikën, usa 'ain ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën, usa 'ixun ka ënë nètënu anbi mitsu chikinbiakin a 'inánuxuan Abraham kanan Isaac 'imainun Jacob ka me anubi mitsu buánti 'ikën. ²⁵ Èsakin kakin ka José aín xukën kaman a sinanatëkëntima okin atun kanun kakëxa: Asérabi ka Nukën 'Ibu Diosan mitsu 'akinti 'ikën. Usa 'ain kamina mitsun 'èx ñuia ènu maínkinma ènu 'è buánti 'ain. ²⁶ Usai pain 'itankëx ka José Egipto menuax ciento diez baritiañu 'aish ñuakëxa, ñuia ka aín nami anun uni ñuia 'ati ro anun 'atankëxun upíokin sabananën rabunxun anu uni bamaia maínti 'akë cajun achúshinu 'aruakëxa, 'aruxun anu maintia mëníokë anu maíankëxa, ësokin ka José ñukë 'akankëxa ashi.

MATEONĒAN 'A UPÍ BANA

I. USAI CA JESUS XUX 'IACĒXA QUIXUN ŅUIA BANA (1-2)

Jesusan 'unánpapan rara 'iá
(Lc 3.23-38)

¹ Jesucristo ax Davitan rēbúnqui 'aish ca Abrahamnēn rēbúnquiribi 'iacēxa. Jesucristonēn raracama ca ēnē unicama 'iacēxa: ² Abraham ax ca Isaacnēn papa 'iacēxa. Isaac ax ca Jacobnēn papa 'iacēxa. Jacob ax ca Judá 'imainun aín xucēantun papa 'iacēxa. ³ Judá ax ca Fares 'imainun Zara aín papa 'iacēxa, Tamar atun tita 'imainun. Fares ax ca Esromnēn papa 'iacēxa. Esrom ax ca Aramnēn papa 'iacēxa. ⁴ Aram ax ca Aminadabnēn papa 'iacēxa. Aminadab ax ca Naasonēn papa 'iacēxa. Naasón ax ca Salmonēn papa 'iacēxa. ⁵ Salmón ax ca Booznēn papa 'iacēxa, Rahab aín tita 'imainun. Booz ax ca Obednēn papa 'iacēxa, Rut aín tita 'imainun. Obed ax ca Isainēn papa 'iacēxa. ⁶ Isaí ax ca David, axa 'apu 'icē, aín papa 'iacēxa. David ax ca Salomonēn papa 'iacēxa, aín titax ca Uríasnēn casunan xanu 'iacēxa.

⁷ Salomón ax ca Roboamnēn papa 'iacēxa. Roboam ax ca Abíasnēn papa 'iacēxa. Abías ax ca Asan papa 'iacēxa. ⁸ Asa ax ca Josafatnēn papa 'iacēxa. Josafat ax ca Joramnēn papa 'iacēxa. Joram ax ca Uzíasnēn papa 'iacēxa. ⁹ Uzías ax ca Jotamnēn papa 'iacēxa. Jotam ax ca Acasnēn papa 'iacēxa. Acaz ax ca Ezequíasnēn papa 'iacēxa. ¹⁰ Ezequías ax ca Manasēsnēn papa 'iacēxa. Manasés ax ca Amonēn papa 'iacēxa. Amón ax ca Josíasnēn papa 'iacēxa. ¹¹ Babilonia cacē nētēnu judíos unicama bētsi non buánti 'urama 'ain ca Josíasnēn Jeconías 'imainun aín xucēncama bēchiacēxa.

¹² Babilonia nētēnuxun ca Jeconíasnēn Salatiel bēchiacēxa. Salatiel ax ca Zorobabelnēn papa 'iacēxa. ¹³ Zorobabel ax ca Abiudnēn papa 'iacēxa. Abiud ax ca Eliaquimnēn papa 'iacēxa. Eliaquim ax ca Azornēn papa 'iacēxa. ¹⁴ Azor ax ca Sadocnēn papa 'iacēxa. Sadoc ax ca Aquimnēn papa 'iacēxa. Aquim ax ca Eliudnēn papa 'iacēxa. ¹⁵ Eliud ax ca Eleazarnēn papa 'iacēxa. Eleazar ax ca Matanēn papa 'iacēxa. Matán ax ca Jacobnēn papa 'iacēxa. ¹⁶ Jacob ax ca Josēnēn papa 'iacēxa. José ax ca María an Jesús, Cristo cacē, a tuua, aín bēnē 'iacēxa.

¹⁷ Abraham ax ca judíos unibunēn rara 'iacēxa. An bēchicēxun aín bēchicēnēn canitancēxun bēchipacēxun aín bēchicēnēnribi canitancēxun bēchipacēx anuax cuanx Davidnu sēnēn ca Davitan chaitiocēcama catorce 'iacēxa. David an bēchicēxun aín bēchicēnēn canitancēxun bēchipacēxun aín bēchicēnēnribi canitancēxun bēchipacēx anuax cuanx anun Babilonia cacē nētēnu judíos unicama buan nētē anúan Jeconías bacēan, a nētē sēnēn ca Jeconíasnēn chaitiocēcama catorce 'iacēxa. Jeconías an bēchipacēxun aín bēchicēnēn canitancēxun bēchipacēxun aín bēchicēnēnribi canitancēxun bēchipacēx anuax cuanx anúan Cristo bacēncē nētē sēnēn ca aín chaitiocēcama catorce 'iacēxa.

Jesucristo bacēan
(Lc 2.1-7)

¹⁸ Ēnē menua Jesucristo uti ca ěsai 'iacēxa: María ax ca Josēnēn binuxun 'unánti ocē xanu 'iacēxa. Josébē biranancēma pan 'aish ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ņunshin Upitan sinanēnshi 'imicēx tuñu 'iacēxa. ¹⁹ José ax ca upí uni 'iacēxa. Usa 'ixun ca unínma chanioia quixun unin 'unánunma María ěnti sináncēxa. ²⁰ Usoquin sinántancēx 'uxun ca Josēnēn namáquin Nucēn 'Ibu Diosan xucē aín ángel achúshi isacēxa. Iscēxun ca cacēxa:

—José, Davitan rēbúnqui, cana mi cain. Maríanēn tuá ax ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ņunshin Upitan 'imicēxēshia 'icē 'icēn. Usa 'ain camina timaquinma min xanu 'inun María biti 'ain. ²¹ Ax ca tuá achúshi bacēnti 'icēn. Bacēnia camina min a tuá Jesús caquin anēti

'ain. Ainshi ca uni aín 'ucha tērēnquin Nucēn Papa Diosan iscēxa upí 'inun iēmīti 'icēn. Usa 'ain camina a tuá Jesús caquin anēti 'ain.

²² An Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unían cuēnēosabi oquin ca ángelnēn José usaquin cacēxa. A bana ca ěsai quia:

²³ Xanu achúshi unibē 'icēma pain 'aish ca tuñu 'itancēx bacēnti 'icēn. Aín tuá ax ca Emanuel caquin anēcē 'iti 'icēn.

Emanuel quicē ax ca “Nucēn Papa Dios ca nubē 'icē” qui quicē 'icen.

²⁴ Usa 'ain ca namámiquian Nucēn 'Ibu Diosan ángelnēn cacēsabi oquin Josēnēn María aín xanu 'inun biacēxa. ²⁵ Biaxbi ca abē 'iáma pan 'icēn, aín rēcuēn tuá bac'ēncē cuni ca Josēnēn aín xanu 'inun María biacēxa. A bac'ēncē tuá a ca Josēnēn Jesús caquin anēacēxa.

2

An ñu 'unáncē unicaman Jesús rabia

¹ Herodes axa Judea cacē menu 'icē unicaman 'apu 'aish Jerusalénu 'ain ca a menu 'icē ěma, Belén cacē, anuax Jesús bacēancēxa. Belénuaxa Jesús bacēan ca aucüaxa bari urucē anuax an ñu 'unáncē unicama, Belén 'urama 'icē Jerusalén ěmanu cuancēxa. ² Cuani bēbaquin ca ñucácēxa:

—¿Uinu cara axa judíos unibunēn 'apu 'inun bērí bacēncē a 'ic? Aucüaxa bari urucē anuxun cananuna anun a 'unánti 'ispa isbētsian. A isbētsini cananuna 'unánbētsini a rabi ain.

³ Usaía quia a bana cuati ca Herodes 'imainun Jerusalénu 'icē unicama masá nuituti, uisa cara ěnē ñu 'iti 'icē quiax sináncasmacēxa. ⁴ Sináncasmaquin ca Herodesnēn camabi judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana judíos unicama 'unánmicē unicamaribi camicēx ricuatsianxa timētia ñucácēxa, uinuax caraisa Cristo axa utia judíos unibunēn caíncē, ax bacēnti 'icē quixun. ⁵ Ñucácēxun ca cacēxa:

—Belén cacē ěma, Judea menu 'icē, anuax ca bacēnti 'icēn. An Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unin ca Belén ñuiquin ěsoquin cuēnēocēxa:

⁶ Belén, Judá menu 'icē ěma, anu 'icē uni achúshi ax 'apu 'ixun ca 'ěn unibu, Israelnēn rēbúnquicama, a bērúanquin 'aquinuxun 'aia. Usa 'ain ca Belén ax bētsi ěmacamasama 'icēn.

⁷ Quia cuatancēxun ca Herodesnēn an ñu mēēxuncē unicama —uni itsin isnunma camina unēxun an ñu 'unáncē unicama 'ě bēxúnti 'ai—quixun cacēxa. Usoquian camicēx ucē ca ñucácēxa, añu nētēn caraisa 'ispa isaxa quixun. ⁸ Usoquin ñucátancēxun ca Herodesnēn an ñu 'unáncē unicama Belénu cuanun xuacēxa. Xuquin ca ěsaquin cacēxa:

—Anu cuanxun uinu cara a tuá 'icē quixun istancēxun camina 'ěnribi a rabi cuanun 'ě cai uti 'ai —quixun.

⁹ Usoquian Herodesnēn cacēx ca a tuá bari cuancēxa. Cuancēbē ca aucüaxa bari urucē anuxuan atun iscē 'ispa ax anúan a unicamax cuanti anúnbi cuancēxa. Cuanx ca anu a tuá 'icē a manámibi a 'ispa niracēacēxa. ¹⁰ A isi cuēēnquiani ca anúan a 'ispa cuancē anúnbi an ñu 'unáncē unicama cuancēxa. ¹¹ Cuanx a manámia 'ispa niracēcē xubu anu atsínxun ca anua a tuá Jesús aín tita Maríabē 'icē mēracēxa. Mērai rantin puruni tsóbuquin ca Jesús rabiacēxa. Rabiquin ca atun bunánti bacáxun anua buáncē curi 'imainun tsēpasa ñu 'aíshbi nēēncēx sanuira a 'imainun i baca sanuira acama 'ináncēxa. ¹² Usoquian 'ináncē ca namámiquin Nucēn Papa Diosan anua Herodes 'icē anun cuanxma 'inun cacēx bai itsin cuantancēx aín nētēnu bēbacēxa.

Josēnēn aín titacēñun Jesús Egíptonu buan

¹³ An ñu 'unáncē unicamaxa aín menu cuantēcēan ca Nucēn 'Ibu Diosan ángelnēn José namámiquin cacēxa:

—Herodesnën ca a tuá 'aminuxun bariminuxun 'aia. Usa 'ain camina niruquianquin aín titacēñun a tuá bibiani Egipto menu cuanti 'ain. Cuantancēx camina 'ën mi cacēxmi utēcēnun anu 'iti 'ain.

¹⁴ Usoquian ángelnën cacēx niruquin aín titacēñun a tuá bibiani ca José imē Egipto menu cuancēxa. ¹⁵ Anu ca Herodes pan bamatamainun 'iacēxa. Nucēn 'Ibu Diosan 'amicēxuan aín unin cuēnēosabi oi ca Egipto menu 'iacēxa. A banax ca ësai quia: “Egiptonua cana 'ën Bēchicē bēan”.

Tuácama rēnun quixun Herodesnën ca

¹⁶ Usa 'ain ca —an ñu 'unáncē unicaman ca 'ë paránxa —quiax Herodes 'aisamairai nishacēxa. Nishquin ca an ñu 'unáncē unin ñuicē bana sinánquin Jesús isa rabē baritia aín bacēncē 'icē quixun sináncēxa. Sinánxun ca aín uni xuacēxa, camabi Belénu 'icē rabē baritiañu bēbu tuácama 'anan rabē baritiañuma bēbu tuácamaribi 'abianxun a 'urama 'icē ēmacamanuaribi bariquin cēñunun quixun. ¹⁷ Usaquin 'acēbē ca Jeremíasnën cuēnēo bana quiásabi oi 'iacēxa. A banax ca ësai quia:

¹⁸ Ramá cacē ēmanuxun ca rarumatía inia cuacanxa. Ax ca Jacob 'imainun aín xanu Raquelnën rēbúnqui a xanucamaxa aín tuacēn rabanan incē 'iaxa. Aín tuá 'aíma cupí a sinani upí 'iisama tani ca uínbi nētēmisamai ianxa.

¹⁹ Usa 'ain ca Herodes bama 'ain Egiptonuxun namáquin Josénën Nucēn 'Ibu Diosan ángel achúshi isacēxa. ²⁰ Iscēxun ca amiribishi cacēxa:

—Niruquiani ca aín titacēñun a tuá bibiani amiribishi Israel nētēnu cuantēcēntan. An a tuá 'aisa tancē unicama ca bamaxa. Usa 'ain camina cuantēcēnti 'ain.

²¹ Usaquian ángelnën cacēx ca José aín titacēñun a tuá bibiani Israel nētēnu cuantēcēancēxa. ²² Usa 'ain ca José cuantēcēnti 'aíshbi —Herodes axa bama 'ain ca aín bēchicē Arquelao, ax Judea menu 'apu 'icē —quixun ñuia cuax anu cuantēcēnti racuēacēxa. Racuēti ca namáquin istancēx Judea me anu Arquelao 'icē anu cuaníma Galilea menu cuancēxa, aín namácēsabi oi. ²³ Galilea menu bēbatancēx ca Nazaret ēmanu tsoiti cuancēxa, usai 'itioquian an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman ñuiasabi oi. A banax ca ësai quia, Jesús ca Nazaretnu 'icē uni 'icē quixun ca unin caia.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (3-20)

3

Juanën anu uni 'icēma menuxun unicama bana ñuixuan (Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesús Nazaretnu 'ain ca Juan, an unicama nashimicē, ax Judea nētēnu 'aish anu uni 'icēma menu 'iacēxa. Anuxun ca an bana ñuia cuati cuania unicama bana ñuixuancēxa.

² Bana ñuixunquin ca cacēxa:

—Anun Nucēn Papa Diosan abē upí 'inun mitsu ainan 'imiti nētē ca 'urama 'icēn. Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosmi sináncē 'aíshmabi sinanati ami sinan.

³ Juan ax ca a Isaíasnën Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun ñuiá a 'icēn. Èsai ca a bana quia:

Anu uni 'icēma menuxun munuma bana ñui ca a unix ësai quia: Nucēn 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mēníoquin racanati 'ain.

⁴ Juan ax ca camello rani 'acē chupa pañuanan ñuina xacá 'acē anun tsitēcērēquicē 'iacēxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rēpa 'iacēxa. ⁵ Usa 'ain ca Jerusalénu 'icē unicama Juanu riquiancēxa. Judea menu 'icē unicama 'imainun baca, Jordán cacē, a 'urama 'icē mecama anuaxribi ca 'aisamaira uni Juanën bana ñuixunia cuati cuancēxa.

⁶ Cuanxúan atun 'uchacama chiquinatia ca Juanën Jordán bacanuxun nashimiacēxa.

⁷ Juanën bana ñuixunia cuati 'itsa uni ricuatsinmainun ca 'itsa fariseo uni 'imainun 'itsa saduceo uniribi an nashiminun quiax anu uacēxa. Aia isquin ca Juanën cacēxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun rara 'iásaribiti runu, an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nētēn masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸ Unían mitsux camina asérabi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ēnquin upí ñuishi 'ati 'ain. ⁹ —Nux Abrahamnēn rēbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscēx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ēnē maxáxbi bētsi oquin Abrahamnēn rēbúnqui 'imiti 'icēn. ¹⁰ Ca ēsa 'icēn. A rēti aín manē ruē tuíanx a rapasu niracēquin ca an upí oquin tuacēma icama rētancēxun xania unin tsin nēēnia. Usaribi oquin ca bēnēnquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncēma 'icē Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icēn. ¹¹ Uníxa an ñu 'atima 'acēcama ēni sinanacē cupí cana 'ēn a 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ēsamaira uni 'ē caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ēx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi a buánxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bēru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icēn. 'Imiquin ca tsi rēquirucēnēn ñu 'acēsoquin aín cushin aín nuitunua sináncē ñu 'atimacama a cēñuquin uni upí 'imiti 'icēn. ¹² An ñu 'apácē unin 'acēsaribi oquin ca 'ati 'icēn. Ésa ca 'iti 'icēn. Unin ca ñu bēru trigo 'apatia. 'Apátancēxun ca bimia bitsia. Bitancēxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucēbē ca aín bēru ax tiquia. Usai 'ia bērúanxun bixun bucúntancēxun ca aín xacácama tsi rēquirucē bēnántisamanēn nēēnia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acē ñucama 'unánquin, upí unicama abēa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acē cupí bimi xacá nēēnti pucēsa 'imiti 'icēn.

Juanēn Jesús nashimia
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Usa 'ain ca Galilea me anuax cuanx Jesús Judea nētēnu 'icē baca, Jordán cacē, anua Juan 'ain, anu cuancēxa, anuxuan Juanēn nashiminun. ¹⁴ Cuanxa bēbaiabi ca Juanēn nashimisama tanquin Jesús cacēxa:

—¿Miinra 'ē nashimisa 'aíshbi caina 'ēn mi nashiminun quiax ain?

¹⁵ Cacēxunbi ca Jesusan cacēxa:

—Uisai cara Nucën Papa Dios quia, usai cananuna 'iti 'ain. Usa 'ain camina min 'ē bēri nashimiti 'ain.

Cacēxun ca Juanēn —cana mi 'ati 'ain —quixun caxun Jesús nashimiacēxa.

¹⁶ Usoquin Juanēn nashimicēx ca Jesús bacanuax 'iruquiiani cuancēxa. Cuanquinbi ca Jesusan naí panárabēcēbētan isquin anuax numacuru tinax uáxa Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí anu 'iruia isacēxa. ¹⁷ Usai 'icēbētan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacēxa, ēsai qui: “Énēx ca 'ēx amiira sináncē bacē bēchicē 'icēn. Ami sinani cana chuámarua taní cuēēnin”.

4

Ñunshin 'atimanēn 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Nashimicē 'icē ca Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icēma menu cuanti sinánmiacēxa, anuxun ca ñunshin 'atimanēn 'apun ñu 'atima 'amicatsi quixun 'ati 'icē quixun 'unánquinbi.

² Anu 'ixun ca Jesús anu ñubi cuarenta imē 'imainun cuarenta nētēn piama 'icēn. Ñu piima ca panancēxa. ³ Panancē ca ñunshin 'atimanēn 'apun anu uxun 'atima ñu 'amicatsi quixun ēsaquin cacēxa:

—Asérabi Diosan Bēchicē 'ixun ca ēnē maxáxcama pán 'inun cat.

⁴ Cacēxunbi ca Jesusan cacēxa:

—Ĕsai ca Nucĕn Papa Diosan bana cuĕnĕo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icĕn. Uisai cara Nucĕn Papa Dios quia a bana 'airibi ca uni tsóti 'icĕn”.

⁵ Usotancĕxun ca ñunshin 'atimanĕn 'apun Jesús Jerusalĕn ĕma upí anu buáncĕxa. Buántancĕxun ca anuxun Nucĕn Papa Dios rabiti xubu aín mascuan sĕnĕncĕnu buánruacĕxa. ⁶ Buánrutancĕxun ca cacĕxa:

—Diosan bana cuĕnĕo ca ĕsai quia:

An ca aín ángelcama mi bĕrúanmia. Bĕrúancĕxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín mĕcĕnan biquin mi bacáruti 'icĕn. Usa 'ain ca mix asérabi Diosan Bĕchicĕ 'aish ĕnuax nuánquianx menu nipacĕtan.

⁷ Cacĕxunbi ca Jesusan cacĕxa:

—Ĕsairibi ca aín bana quia: “Nucĕn 'Ibu Diosan cara 'ĕ iĕmiti 'icĕ iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

⁸ Usotancĕxun ca ñunshin 'atimanĕn 'apun amiribishi tantĕcĕncatsi quixun aín bashi chairucĕ manan Jesús buáncĕxa. Buántancĕxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icĕ ĕmacamaxa cha 'aish upí 'icĕ ismiacĕxa. ⁹ Ismiquin ca cacĕxa:

—Minmi 'ĕ rantin puruni tsóbuquin 'ĕ rabicĕxun cana ĕnĕ mecama, camabi anu 'icĕ ñucamacĕñunbi minan 'inun mi 'inánti 'ain.

¹⁰ Usaquin cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Ñunshin 'atimanĕn 'apu, ĕnuax ca cuantan. Nucĕn Papa Diosan bana cuĕnĕo ca ĕsai quia: “Min 'Ibu Diosĕshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuĕĕncĕsabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

¹¹ Usoquin cacĕx ca ñunshin 'atimanĕn 'apu Jesús ĕbiani cuancĕxa. Cuancĕbĕtan ca Nucĕn Papa Diosan ángelcaman uxun Jesús 'aquiancĕxa.

*Galilea nĕtĕnuxuan 'atabaquin Jesúsana bana ñuixuanan ñu 'a bana
(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)*

¹² Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicĕ, ami nishquin 'apun sipuacĕxa. Juan sipuacĕ ñuicania cuabiani ca Jesús Judea nĕtĕnuax Galilea nĕtĕnu cuantĕcĕancĕxa. ¹³ Anu cuanx Nazaret ĕmanu bĕbatancĕx ca a ĕbiani Galilea cacĕ parúmpapa rapasu 'icĕ ĕma, Capernaúm, anu 'i cuancĕxa. A me anu Capernaúm 'icĕ ax ca Zabulón 'imainun Neftalí cacĕ me 'iacĕxa. ¹⁴ Anu ca Jesús 'iti 'icĕ quixun ca Nucĕn Papa Diosan 'amicĕxun Isaíasnĕn cuĕnĕocĕxa, ĕsaquin:

¹⁵ Zabulón me 'imainun Neftalí me, a Jordán baca 'ucĕ manan 'icĕ, 'imainun anun parúmpapanu cuanti bai acamax ca Galilea me, anu judíosma unibu bucucĕ, anu 'icĕn. ¹⁶ Anu 'icĕ unicamax ainanma 'ixun Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'ati 'unáncĕma 'aishbi ca Cristo ucĕbĕ an 'unánmicĕ 'iixa. Ainanma 'aish bamati 'aishbi ca Cristo ucĕbĕ an 'unánmicĕx xabánu 'icĕsa 'iixa.

¹⁷ Bana ñuixuntabaquin ca Capernaúm ĕmanu 'ixun Jesusan anu 'icĕ unicama ĕsaquin cacĕxa:

—Anun Nucĕn Papa Diosan abĕ upí 'inun mitsu ainan 'imiti nĕtĕ ca 'urama 'icĕn. Usa 'ain ca ami sináncĕ 'aishmabi sinanati ami sinan. Usaquin anuxun bana ñuixunquin cacĕsabi oquin ca Jesusan 'itsa oquin a bana unicama ñuixuancĕxa.

*An tsatsa bicĕ uni rabĕ 'imainun rabĕ Jesusan abĕ cuanun ca
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)*

¹⁸ Parúmpapa Galilea cuĕtani cuanquinbi ca Jesusan rabĕ uni mĕracĕxa. A uni rabĕtax ca achúshi Simón 'icĕbi Pedroribi cacĕ, a 'imainun aín xucĕn Andrés cacĕ 'iacĕxa. A rabĕtax an tsatsa bicĕ uni 'ixuan tsatsa ricania ca Jesusan mĕracĕxa. ¹⁹ Mĕraqin ca cacĕxa:

—Ĕn mi 'unánminun ca 'ĕbĕ cuani ut. An tsatsa bicĕ uni 'icĕbi cana 'ĕmi catamĕnunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

²⁰ Usaquin Jesusan cacĕxuinshi aín rica ĕbiani ca abĕ cuancĕxa.

²¹ A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan bētsi uni rabēribi, Zebedeonēn bēchicē, Jacobo 'imainun aín xucēn Juan, an aín papa Zebedeobētan nuntinixun rica mēnioia mēracēxa. ²² Mēraquian cuēnquin Jesusan abēa cuanun cacēxēshi ca nuntinubi aín papa ēbiani Jesús bē cuancēxa.

*Galilea nētēnuxun Jesusan bana 'itsa uni ñuixuan
(Lc 6.17-19)*

²³ Usa 'ain ca Jesusan Capernaúm anuax cuanxun Galilea mecamanuxun anua judíos unicama timēti xubucamanuxun bana ñuixuancēxa. —Nucēn Papa Diosan ca ami catamēcē unicama abē 'inun ainan 'imiti 'icē —quixun caquin upí bana unicama ñuixuanan ca uni ñucēcama pēxcūacēxa. ²⁴ Usoquian 'aia Jesús chanioia cuaquin ca Siria nētēnu 'icē unicaman axa ñucēcama Jesusan pēxcunun quixun anu buáncancēxa. Bētsi bētsi ñucēcama 'imainun ñunshin 'atimanēn 'ibuacē unicama 'imainun uni ñucē nirucuainquinbi tancēma, 'imainun aín nami nimēti saquiquicē acama anu buáncēxun ca Jesusan pēxcūacēxa. ²⁵ Usoquin bana ñuixuanan unicama pēxcubiania cuania ca 'aisamaira unin Jesús nuibiancēxa. Galilea menu 'icē unicama 'imainun Decapolis cacē menu 'icē unicama 'imainun Jerusalénu 'icē unicama 'imainun Judea mecamanu 'icē unicama 'imainun Jordán baca 'ucē manánuaxribi ucē unicaman ca abē cuanquin Jesús nuibiancēxa.

5

Matánu tsóxun Jesusan aín unicama bana ñuixuan

¹ 'Aisamaira uni isbiani cuantancēxa Jesús matá me mapēracētancēx anu tsóbutia ca aín 'unánmicē unicaman nēbētsioracēxa. ² Nēbētsioracēxun ca Jesusan uisa unicamax cara cuēēnti 'icē quixun atu 'unánmiquin cacēxa, ēsaquin:

³ An —'ēnbi cana 'ēn nuitu upí 'imitima 'ai —quixun 'unáncē uni, ax ca 'ēmi catamētia Nucēn Papa Diosan aín nuitu upí 'imianan ainan 'imicē cupí, chuámarua tani cuēēnia.

⁴ Axa masá nuitucē uni a ca Nucēn Papa Diosanbi aín masáquin sináncē nētēmiti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēēnia.

⁵ Axa cēruti banacēma uni ax ca Nucēn Papa Diosan 'inánti ñucamañu 'iti 'icēn, an cacēsabi oi. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua cuēēnia.

⁶ 'Acēñuma bamaia uni piti cuēēncēsaribi oi Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'iti cuēēncē uni, a ca an usaía 'inun 'imiti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēēnia.

⁷ An 'aquinsa 'icē uni itsi nuibaquin 'aquincē uni a ca Nucēn Papa Diosanribi nuibaquin 'aquinti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēēnia.

⁸ Axa aín nuitu Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ianan aín sinan upí uni an ca Nucēn Papa Dios 'unánan isti 'icēn. Usai ca 'iti 'icē quixun 'unani ca chuámarua tani cuēēnia.

⁹ An raíri uni bētsibē nishananíma nuibananun 'aquincē uni a ca Nucēn Papa Diosan —mix camina 'ēn bēchicē 'ai —quixun cati 'icēn. Usa unix ca chuámarua tani cuēēnia.

¹⁰ Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'icē cupía, uni itsin tēmēramicē uni, ax ca —'ēx cana Nucēn Papa Diosnan 'aish aín nētēnu abē 'iti 'ai —quixun sinani chuámarua tani cuēēnia.

¹¹ Mitsun 'ēn bana cuacē upí unin mitsu 'atima banan canan bētsi bētsi onan cēmēi mitsumi manáncēxbi camina chuámarua tani cuēēnti 'ain. ¹² Usaribi oquin ca an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama unin bētsi bētsi ocēxa. Usaquin sinánquin camina cuēēnquin, Nucēn Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunquin aín nētēnu abē 'i upitax tsónun mitsu 'imiti 'icē quixun 'unani chuámarua tani cuēēnti 'ain.

*Aín unicamax ca tashi 'imainun lamparínsa 'icē Jesús quiá bana
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)*

¹³ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Mitsux camina ënë nëtënu 'aish tashisa 'ain. Tashin ca anun tashíncëxun ñu mucoquin upí 'imia. Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucunun 'aquinin. Tashi axa aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. Usa 'aish ca a tashi mucañuma ñancáishi 'icën. 'Aisama 'icë ca unin putia, putia unin amácëx ca nëtëtia. Mitsun upiti bucunun mibë 'icë unicama 'aquincëma 'aish camina a tashíxa mucañuma 'icësaribi 'iti 'ain.

¹⁴ Tashisa 'ianan camina mitsux lamparínsaribi 'ain. Usa 'ixun camina mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquinin. Ca ësa 'icën. Ëma cha matánu 'icë ax ca unëtima, a ca camabi unin isia. ¹⁵ Usaribi oquin ca unin lamparín bimitancëxun bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca lamparinëan a xubunu 'icë unicama pëcatanun ñu manámi nania. ¹⁶ Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquincë 'aish lamparínsaribi 'iti 'ain. Mitsun ñu upí 'aia isquin ca cuëenquin a unicaman min Papa Dios naínu 'icë a rabiti 'icën.

Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oi 'iti Jesús quia

¹⁷ Camina 'unánti 'ain, Moisésnën cuënëo bana 'imainun Nucën Papa Diosan aín unibu cuënëomia banacama quicësabi oquin 'axunma 'anun quixun uni cai cana 'ëx uáma 'ain. 'Ë ñuiquian cuënëo banacama quicësabi oi 'i cana ënë nëtënu uacën. ¹⁸ Cana mitsu aséabi cain, naí 'imainun mecama cëñúcëma pain 'ain ca a banacama quiásabi oi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quiáxa quiá 'ain ca achúshi banabi usai 'icëma 'itima 'icën. ¹⁹ Usa 'ain ca ui unicaman cara a banacama achúshirabi —a bana cananuna 'atima 'ai —quixun caquin uni itsi usaribi oquin sinánun 'unánmia, ax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, bëtsi unicamabëtan sënënmaraira 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca an a banacama quicësabi oquin 'aquin uni itsínribi usaribi oquin 'anun 'unánmicë uni, ax Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, raíri unicamabë sënënmaíra 'iti 'icën. ²⁰ Cana mitsu cain, mitsun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'acëma 'aish camina ainanma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'ain.

Uni itsimi nishtima Jesús quia (Lc 12.15-59)

²¹ Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ëesai quicë: “Uni camina 'atima 'ain. Uin cara uni 'ati 'icë ax ca Nucën Papa Diosan 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën”. A bana unin mitsu ñuixunia camina cuan. ²² Usaía quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa uni itsi, aín xucënsa 'icëbi ami nishcë uni ax ca 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën. Axa uni itsi ñu cai 'atimati banacë uni a ca mitsun cushibunën 'apucaman 'uchoti 'icën. 'Imainun ca an ami nishquin uni itsi —ñunshin bacë camina 'ai —quixun cacë uni ax, axa manë tsinu 'iti uníxa 'uchacësaribi 'icën.

²³ Usa 'ain camina Nucën Papa Dios rabinuxun a 'inánti ñu bëxun —uni itsi ca 'ëmi nishaxa —quixun sináncë 'ixun ²⁴ Nucën Papa Dios 'inántimi buáncë ñu anubi pain nanbiani cuanx, axa mimi nishcë uni abë pain mëníonanti 'ain. Mëníonantancëx abë upí 'ixun camina cuantëcënquin min 'inánti ñu Nucën Papa Dios 'inánquin a rabiti 'ain.

²⁵ Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mëníonanti 'ain. Mëníonancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aíshmi sipuacë 'itin rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mëníonanti 'ain. ²⁶ Cana mitsu aséabi cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atín rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mëníonanti 'ain.

Uni itsin xanubë camina 'itima 'ai quicë bana Jesusan ñuia

²⁷ Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain”. ²⁸ Usai quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unix cara ainanmabi xanu itsi isi aín nuitu mëu cuëënia a unix ca a xanubë 'icësa 'ia.

²⁹ Min bëru mëqueu anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëëncë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi ëchíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi ëchíxun niti ca asábi 'icën. ³⁰ Min mëcën mëqueu anun 'aisama ñu 'ati cuëëncë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën achúshi tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën achúshi tëaxun niti ca asábi 'icën.

Uni aín xanubë ënanantima Jesús quia bana

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Moisésnën cuëëncë bana ca ësairibi quia: “Ui unin cara aín xanu ëinsa tania an ca —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica a cuëënoxunti 'icën”. ³² Usaía Moisésnën cuëëncë bana quicë 'aínbi cana 'ën mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëmabi ëncë unin ca a xanumi 'uchaquin a 'aisama xanu 'icësa 'inun 'imia. Usaribiti ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni ax 'uchaia, uni itsin xanubë 'icësaribiti.

—Cëmëma ca —quiti bana Jesusan ñuia

³³ Moisésnën mitsun raracama 'unánmiquin cuëënoxuan bana unin mitsu ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Unin aín bana ca aséribi 'icë quixun uni itsin 'unánun —Nucën 'Ibu Diosan ismainun cana mi cain, aséribi cana 'ën cacësabi oquin 'ati 'ai —quicë 'ixun camina aséribi mix quicësabi oquin 'ati 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi isia quixun 'unánquin”. ³⁴ Usa 'aínbi cana 'ën mitsu cain, —Nucën Papa Diosan ismainun cana mi cain —qui camina banatima 'ain. 'Imainun camina —naitan cuamainun cana cëmëquinma aséribi mi cain —qui banatima 'ain, naínu ca Nucën Papa Dios 'icë, usa 'ain. ³⁵ 'Imainun camina —menbi cuamainun cana cëmëquinma aséribi mi cain —qui banatima 'ain, mecama ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun uniocëxa, usa 'ain. 'Imainun camina —Jerusalénu 'icëcaman cuamainun cana cëmëquinma aséribi mi cain —qui banatima 'ain, Jerusalénu ca judíos unicaman 'Apu 'icë, usa 'ain. ³⁶ 'Imainun camina —'ën maxcá sinánquin cana cëmëquinma aséribi mi cain —qui banatima 'ain. Min maxcánu 'icë buxa tunan 'icëbi camina minbi uxua 'imitima 'ain, uxua 'icëbi camina tunan 'imitima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca 'imiti 'icën. Usa 'ain camina usai banatima 'ain. ³⁷ Usai quima camina cëmëma banan cuni banati 'ain. Cëmëcëma 'aish camina —Nucën Papa Diosan ismainun cana aséribi mi cain —qui banatima 'ain. A ñunshin 'atimanën sinánmicë uni ax ca usai banaia.

Uni cupitima Jesús quia

(Lc 6.29-30)

³⁸ Moisésnëan mitsun rara ñuixuan, ësai quicë bana a camina cuan: “An uni itsin bëru 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín bëru 'atimoti 'icën. An uni itsin xëta 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín xëta 'atimoti 'icën”. ³⁹ Usai quiá 'aínbi 'ën mitsu cain, mitsua 'atimocëxunbi camina ami nishquin cupiquin 'atimotima 'ain. Usoquin 'aquinma camina mitsua mëqueu bëtáshcacëxun 'aisa tania amoribia mitsu bëtáshcanun 'amiti 'ain. ⁴⁰ An min camisetami 'inánun quixun policía cacë uni a camina min cutúnribia biisa tania 'inánti 'ain. ⁴¹ Unían mi achúshi kilometro aín ñu buánxunun cacëxun camina rabë kilometro buánxunti 'ain. ⁴² An mi ñu 'inánun quixun ñucacë uni a camina 'inánti 'ain. An —min ñu ca mi bëxuntëcënnun 'ë 'inan —cacë uni a camina 'inánti 'ain.

—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai —quicë bana Jesusan ñuia

(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ Èsai quicë banaribia ñuia camina cuan: “Axa mimi nishcë uni nuibaquinma camina axa mibë nuibanancë unishi nuibati 'ain”. ⁴⁴ Usai quiá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa

mimi nishcë unicama nuibaquin 'aquianan camina axa mimi 'atimati banacë unicama 'imainun an mi bëtsi bëtsi ocë unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁴⁵ Usaquin 'acë 'aish camina aséribi mitsun Papa Dios axa naínu 'icë an sináncësabi oquin sináncë 'ain. An ca camabi uni, upí uni 'imainun upíma uni aribia pëcanun bari urumianan camabi unin ñu 'apácë chabónun 'uíríbi 'ibúmia. Usaríbi oquin camina camabi uniríbi nuibaquin 'aquinti 'ain. ⁴⁶ Mitsúnmi an mitsu nuibacëma unicama nuibaquinma an mitsu nuibacë unicamaishi nuibatia ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isima. An 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'aisama 'ixunbi ca usaríbi oquin an a nuibacë uni a nuibananguinia. Mitsun camina an mitsu nuibacë unishima camabi uni nuibati 'ain. ⁴⁷ Mitsun aintsishi sináncë 'aish camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unibu 'icësaríbi 'ain. Atun ca aín aintsishi sinania. Usa 'aínbi camina mitsun aintsishima camabi uni sinánti 'ain, Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin. ⁴⁸ Usa 'ain camina mitsun Papa Dios, axa naínu 'icë, an sináncësaríbi oquin sinánti 'ain.

6

Ësaquin ñu upí 'ati Jesús quia bana

¹ 'Ëx upí 'icëa camabi unin isnun cana ñuñuma uni ñu 'inánti 'ai quixun camina sinántima 'ain. An usaquin sinánquin uni itsi ñu 'ináncë uni a ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an upí isima. ² Usa 'ain camina ñuñuma uni ñu 'inánquin an uni paráncë unicaman 'acësaríbi oquin 'atima 'ain. Unin atu rabiti cuëenquin ca anu judíos unicama timëti xubunuxun ñu 'inánan bainuxunribi camabi unin isnun ñuñuma uni ñu 'inania. Usoquian 'inania isquin ca an a iscë unicaman a rabiquin, ax ca upí uni 'icë quixun caia. Unicaman usa uni rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ³ A unicamax usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Min ñuñuma uni ñu 'inánquin camina bëtsi uni catima 'ain, min abë nuibanancë uni abi camina catima 'ain. ⁴ Raíri unin isnunma camina uni ñu 'inánti 'ain. Usaquinmi 'aia isi ca Nucën Papa Dios, an camabi unin ñu 'aia iscë, ax cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mi upí oquin sinánxunti 'icën.

Ësai ca aín uni Nucën Papa Diosbë banati 'icë Jesús quia bana (Lc 11.2-4)

⁵ Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an uni paráncë unicama 'icësa oi 'itima 'ain. Atux ca unían a isnun quiax anua judíos unicama timëti xubunuax 'ianan anun niti bai cuëbí anuaxribi Nucën Papa Diosbë banaia. Aséribi cana mitsu cain, a unicamaxa usai Nucën Papa Diosbë banaia iscë unicaman —ax ca upí uni 'icë —quixun sinánquin rabia. Usaquin rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ⁶ A unicamaxa usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Mitsux min Papa Diosbë bananux min 'itinu atsínquin camina min xëcuë xëputi 'ain. Xëputancëx camina, min Papa Diosribi ca anu 'icë quixun 'unani, abë banati 'ain. Mitsua unin isiamabi ca min Papa Dios, an camabi ñu isanan camabi sinan 'unáncë, ax mixmi abë banaia cuati cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mitsu upí oquin sinánxunti 'icën.

⁷ Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unicamaxa 'icësaríbiti banatima 'ain. Atux ca —nux usai banaia ca Nucën Papa Diosan nun bana cuati 'icë —quixun sinani 'aisamairai banaia, uisai quiti cara quixun sinanimabi. ⁸ Usa uníxa 'icësa camina 'itima 'ain. Mitsun Papa Dios an ca mitsun cacëma pan 'ixunbi uisa ñucama caramina a ñucáti 'ai quixun 'unania. ⁹ Usa 'ain camina ësaquin cai Nucën Papa Diosbë banati 'ain:

Nucën Papa Dios, naínu 'icë, mix camina aséribi min sinan upíira 'ain. Usa camina mix 'ai quixun ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. ¹⁰ Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabiti cana cuëenin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nëtënuxuan ángelcaman 'acësaríbi oquian ënë nëtënuxun unicaman mix cuëencësabi oquin 'ati cana cuëenin. ¹¹ Camabi nëtënmi 'acësaríbi oquin camina ënë nëtënribi

nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ¹² Unían nu 'atimocëxunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucësaribi oquin camina nun 'acë 'atima ñucama nu tērēnxunquin manuti 'ain. ¹³ Ñunshin 'atimanēn 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bërúanti 'ain. Nun ñu 'atima 'ati 'icëbi camina nu usa ñu 'axunma 'anun nu iémiti 'ain. Mix cushiira 'aish xēnibua 'aínbi 'Apu 'icë ca camabi unin mi rabiti 'icēn. Usai 'inun min 'imiti cana cuēēnin.

¹⁴ Mitsun axa mitsumi 'uchacë uni usaribi oquin cupiquinma a manumi abë upí 'ia ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsux ami 'uchacëcama tērēnquin manuti 'icēn. ¹⁵ Usa 'aínbi ca mitsumi 'uchacë uni a usaribi oquin cupimi abë upí 'iama oquin mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsun ami 'uchacëcama tērēnquin manutima 'icēn.

Uníxa Nucēn Papa Diosmi sinani samáti Jesús quia bana

¹⁶ Mitsux Nucēn Papa Diosbë upiti bananuxun piima camina an uni paráncë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. A unicamax ca —Nucēn Papa Diosmi sinánquin picēma 'aish ca upí uni 'icë —quixuan raíri unin sinánun quiax picēma 'ianan masá nuitucësa 'ia. Usai 'ia uni raírinen a rabiabi ca Nucēn Papa Diosan a upí isima. ¹⁷ A unicama usai 'icëbëbi camina mitsux Nucēn Papa Diosmi sinani samatibi mēnócati min bu mēnónan bēchucati 'ain. ¹⁸ Unían 'unántisama 'inun usai mēnócaxmi samatia ca mitsun Papa Dios, an camabi unin sinan 'unáncë, aínshi mitsu isti 'icēn. Isi cuēēnquin ca upí oquin mitsu sinánxunti 'icēn.

Itsa ñuñu 'iti sinánquinma, Nucēn Papa Diosan nētēnu upí 'iti sinánti Jesús quia bana (Lc 12.33-34)

¹⁹ Ēnē nētēnuax ñuñuira 'iti cuēēnquian unin 'aisamaira ñu bitsiabi ca bētsi bētsi ñu nacuaxan cēñumainun bētsi bētsi ñuxa puibuax chēquimainun bētsi bētsi ñu an ñu mēcamacë unin unēxun xubunu atsínxun mēcamatia. Usa 'ain camina axa ñuñuira 'iti cuēēncë uni asaribi 'itima 'ain. ²⁰ Ēnē nētēnuaxa 'icësa ca Nucēn Papa Diosan nētē naínu 'icë ñucama 'atimati cēñutíma, an ñu cēñuti nacuáxbi ca 'aíma 'icēn, anuax ca ñu puibutiribi 'aíma 'icēn, 'imainun ca an xubunu atsínxun ñu mēcamacë uni anu 'aíma 'icēn. Usa 'ain camina mitsux ēnē menu 'icë ñuñuishi 'iti sinánquinma Nucēn Papa Dios cuēēncësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nētēnu abë 'icë ca an mitsúnmi a cuēēnminuxun 'acë ñucama cupí, mitsu cupíira oquin chuámarua cuēēnun 'imiti 'icēn. ²¹ Uisa ñun cara cuēēnia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ēnē nētēnu 'icë ñuñu 'iti cuēēncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa Diosan a cupíoquin aín nētēnuxun chuámarua 'imiti cuēēncë uni an Nucēn Papa Dios cuēēnun ax cuēēncësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicama xabánu nicësa 'iti Jesús quia bana (Lc 11.34-36)

²²⁻²³ Lamparínēn pēcacëbētan ca unin bēruñu cupíshi an pēcacë ñucama 'imainun xabá isia. Min bēru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mēēti 'ati 'ain. Min bēru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mēēti upí oquin 'atima 'ain, bēánquibucēnuxun 'acësoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucēn Papa Diosan 'imicëx min sinan upí 'ianan an sinánmicë 'aish min sinan an pēcacësa 'ain. Usai 'ibi camina an sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bēánquibucēnu nicësa 'ain. Ami sinánquinma bētsi bētsi ñu sináncë 'aish ca uni bēánquibucēnuira nicësa 'icēn.

—Ñuñu unix ca Nucēn Papa Diosmi sinanima —Jesús quia bana (Lc 16.13)

²⁴ Ēsa ca: Achúshi unin ca rabë uni ñu mēēxuntima 'icēn. Rabë uni ñu mēēxuncë 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icēn. Usa 'ixun achúshinēn bana cuaquin bētsían cacëxun aín bana paréti 'icēn. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncë 'aish Nucēn Papa Diosmi upiti sinanima.

Nucēn Papa Diosan ca aín unicama bërúanquin 'aquinia Jesús quia bana (Lc 12.22-31)

²⁵ Usa 'ain cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain, ¿usa cat? An mitsúxmi ënë nëtënu tsoti oquin unio Nucën Papa Dios, ainshi ca a mi piti ñu mitsu 'inánan a mi pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën. ²⁶ Mitsun camina axa nuáncë ñu pëchiucama 'unanin. Atun ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. Usa 'icëbi ca mitsun Papa Dios, ax naínu 'icë, an atun piti 'inania. An ñu pëchiu 'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icën. ²⁷ Nucën Papa Diosainshi canimicë 'aish camina mitsúxbi masá nuituti canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain.

²⁸ Usaribi oquin camina añu chupa caramina pañuti 'ai quixun sinani masá nuitutima 'ain. Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mēëanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icën. ²⁹ A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucë 'aishbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'iáma 'icën. ³⁰ Upíira upí 'itancëxbia xanania unin tsin nēëncëx ca a ro ua cēñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ³¹ Usai 'ima camina masá nuituti —¿añu ñu caranuna xëanan piti 'ain? —quianan —¿añu chupa caranuna pañuti 'ain? —quiquin usa ñuishi sinántima 'ain. ³² An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³³ Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën. ³⁴ Usa 'ain camina —imëishi carana uisai 'iti 'ain, bëtsi nëtënríbi carana uisai 'iti 'ai —quixun sinani masá nuitutima 'ain. A nëtë ucëbëtainshi camina isti 'ain.

7

—Unin ca uni itsi 'uchotima 'icë—quíáxa Jesús quia bana
(Lc 6.37-38, 41-42)

¹ Nucën Papa Diosanma mitsuribi 'uchoia, usa 'ain camina bëtsi uni ñui manánquin 'uchotima 'ain. ² Mitsúnmi uni itsin ñu 'aia isquin a uni 'uchoia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi, mitsúnribi caramina uisa ñu 'ai quixun isti 'icën. Mitsun —min usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun uni itsi cacë 'ixunbí usaribi oquin 'aia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi mitsúnmi bëtsi uni 'uchocësaribi oquin mitsu 'uchoti 'icën. ³ Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ënëx ca ësa 'icën. Bëtsi uníxa aín bëru xamënu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xamënu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xamënu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xamënu 'icë i mo sinaniman? ⁴ ¿Mitsun bëru xamënu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xamënu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? ⁵ Mitsun pain mitsun bëru xamënu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xamënu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

⁶ An Nucën Papa Dios timaquin aín bana cuaisama tancë uni camina 'ën mitsu cacë banacama ñuixuntima 'ain, ñuixuncëxbia atux Nucën Papa Dios 'usani ami 'atimati banai mitsumi nishquin mitsu 'atimoti rabanan. Usa unicamax ca an ñu upí pimicëxunbia uni 'uchítinën ami nishquin picësaribi 'icën. 'Ianan ca unían aín cënënu niia cuchin 'aisamaira cupicë ñu a amáquin chuoórucësa 'icën.

Nucën Papa Diosbë banaquin a ñucáti Jesús quia bana
(Lc 11.9-13; 6.31)

7-8 Camina 'unánti 'ain, ui unin cara Nucën Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucën Papa Diosan 'inania. Ēsa ca: Bari bariquin ca unin ñu mēraia. 'Imainun ca unin bētsi unían xēcuē taxcaia cuaquin a xubunu 'icē unin xēocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacēxun ca mitsun bana cuaquin Nucën Papa Diosan mitsux cuēēncē ñu mitsu 'axunti 'icēn.

⁹ ¿Mix aín papa 'ixunbi caramina min bēchicēnēan mi pán ñucácēxun maxax 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹⁰ ¿Tsatsa mi ñucácēxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹¹ Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bēchicē upí ñu 'inanin. Mitsúnmi 'acēsamaira oquin ca Nucën Papa Dios naínu 'icē an a ñucácē uni a upí ñu 'inánti 'icēn.

¹² Bētsi uníxa mibē upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuēēncē, usaribi oquin camina min bētsi unibē upí 'ianan a 'aquinti 'ain. Usaquin 'anun ca Moisésnēn cuēnēo bana quia. 'Imainun ca an Nucën Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman cuēnēo banaribi usai quia.

*Rabē ca bai 'icē quiáxa Jesús quia bana
(Lc 13.24)*

¹³⁻¹⁴ Ēsa ca. Anúan uni cuanti bai ca rabē 'icēn, cha 'imainun chucúma. Bai cha anun atsínti, anúinra ca 'aisamaira uni cuania. A bain cuanx ca uni anu Nucën Papa Dios 'icēma nētē anuaxa 'aisamaira tēmērati, anu bēbati 'icēn. Bētsi bai chucúma, anun atsínti chucúma, anun ca 'itsamashi uni cuania. A bain atsínquiani cuantancēx ca uni nētētimoí Nucën Papa Diosan nētē upí anu abē 'iti 'icēn. A bai chucúma anun camina mitsux cuanti 'ain.

*Aín bimi isquin uisa i cara quixun i 'unánti Jesús quia bana
(Lc 6.43-44)*

¹⁵ Bētsi bētsi unin ca mitsu parántisa tanquin —Nucën Papa Diosan sinánmicēxun cana mitsu bana ñuixunin —quiquinbi anbi sináncē bana ñuixunia. Usa unin ñuicē bana camina cuatima 'ain. A unicamax ca 'unánmaratsu ñuinasa 'aíshbi aín nuitu mēu 'atima sinánñu 'aish pianancē ñuinasa 'icēn. ¹⁶ Atun ñu 'acē isquin camina uisa uni cara quixun 'unánti 'ain. Ēsaribi ca. A cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ¹⁷ Usaribiti ca aín íxa xanáncē 'aish 'aisama 'ain aín bimi 'aisama 'icēn. Aín íxa upí 'ain cuni ca aín bimíxribi upí 'ia. ¹⁸ Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncē 'aish 'aisama 'ain ca aín bimi upí 'ima. ¹⁹ Apácēxbia upiti bimiamama ca unin i rētancēxun nēēnia. ²⁰ Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icēn, a i cara upí 'icē, cara 'aisama 'icē quixun. Usaribi oquin camina unin ñu 'aia isquin asérabi cara Nucën Papa Diosan uni 'icē quixun 'unánti 'ain.

*Camabi uníxira Nucën Papa Diosan nētēnu 'itima Jesús quia bana
(Lc 13.25-27)*

²¹ An —mix camina 'ēn 'Ibu 'ai —quixun 'ē cacē unicama ax ca camáxira Nucën Papa Dios naínu 'icē aín nētēnu abē 'itima 'icēn. An aín cuēēncēsabi oquin 'acē unicamax cuni ca anu abē 'iti 'icēn. ²² Anun ēnē nētēcama cēñúcē nētēn ca 'itsa unin 'ē cati 'icēn: Mix nun 'Ibu 'ain cananuna min cushínbi bana ñuixuan, min cushin ñunshin 'atima uninua chiquíanan cananuna min cushin uni itsin 'acēma ñu 'an. ²³ Quiabi cana atu cati 'ain: Mitsux camina 'ēn unima 'ain. Ñu 'atima 'acē 'aish camina mitsux 'ēbē 'itima 'ain. Ca cuantan.

*Upí oquin 'acē xubu 'imainun 'atimaquin 'acē xubu Jesusan ñuia bana
(Lc 6.47-49; Mr 1.22)*

²⁴⁻²⁵ Usa 'ainbi ca an 'ēmi sinánquin 'ēn bana cuanan a bana quicēsabi oquin 'acē uni ax an upí oquin sinánxun masinuma matánu xubu 'acē unisaribi 'icēn. A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcēbē 'itsaira baca 'ēmainun 'aisamaira suñúan bēquiquinbi uisabi ocēma 'icēn. ²⁶ Usa 'ainbi ca an 'ēn bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicēsabi oquin 'acēma uni an upí oquin sinánxunma masinu xubu 'acē unisaribi 'icēn. ²⁷ A unin xubu ca 'aisamaira

'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquin puxuaxa. Usoquin ca aín itácamaribi tsasipaquin cëñuaxa.

²⁸⁻²⁹ An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman banasamaira ca Jesusan bana 'iacëxa. Jesusan bana ñuixunquin sënëoncëbë ca an aín bana cuacë unicama ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ain —quiacëxa.

8

Jesusan an aín nami chëquímicë 'insínñu uni pëxcüa
(Mr 1.10-45; Lc 5.12-16)

¹ Bana ñuixunquin sënëontancëx matánuax cuantëcënia ca 'itsa unin Jesús nuibiancëxa.

² Nuibiancëbë ca an aín nami chëquímicë 'insínñu unin amiquiquiani cuani rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

³ Cacëxun aín mëcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nëtëacëxa. ⁴ Pëxcütia ca Jesusan a uni 'ësëquin cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcucë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcüa quixun camabi unin 'unánun.

An Romanu 'icë capitán ñu mëëxuncë uni Jesusan pëxcüa
(Lc 7.1-10)

⁵ Usoquin 'atancëxa Jesús Capernuaúm ëmanu cuantëcëncëbë ca Romanu 'icë capitán achúshi, ax amiquiquiani cuancëxa. ⁶ Cuanquin ca ësaquin cacëxa:

—An 'ë ñu mëëxuncë bënëá uni ca 'insíanxbi baquirucëma paë tani bënëti 'ën xubunu racataxa.

⁷ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Cana a pëxcui cuanti 'ain.

⁸ Cacëxunbi ca capitánën cacëxa:

—Mix cushi 'imainun 'ëx mi meuirá 'ain camina 'ën xubunu atsíntisama tanti 'ain. Usa 'ain camina cuanquinma ënuxunbi 'ën ñu mëëmicë uni pëxcúnun cati 'ain. ⁹ Cana 'unan min banaxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'ën 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucamanribi ca 'ë bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

¹⁰ Usaía judíosma uni 'aíshbi a capitán quia cuaquin ca Jesusan an a nuibiancë unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúshibi iscëma 'ain. ¹¹ 'Ën cana mitsu cain, 'aisamaira judíosma unicamaxribi ca aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi unuxun 'aia. Ai ca anua Abraham, Isaac, Jacob, 'imainun axa 'ëmi catamëcë judíos unicama 'icë, anu acamabë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ¹² Usaía atux 'imainun ca judíos unicama axira Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'aíshbi 'ën bana cuaisama tancë, acamax ëman 'icë bëánquibucë anu 'iti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën.

¹³ Usaquin unicama catancëxun ca Jesusan capitán cacëxa:

—Camina min xubunu cuanti 'ain. 'Ëmi catamëquinmi 'ën usoquin 'axúnun quixun 'ë cacësabi oi ca min uni pëxcütia.

Jesús ɛsai quicɛbɛshi ca capitanɛn ñu mɛɛmicɛ uni anu 'aíshmabi pɛxcüacɛxa.

Pedronɛn nachi Jesusan pɛxcüa
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Usaquin cabiani Pedronɛn xubunu cuanxun ca Jesusan Pedronɛn nachi 'itsisan 'i racacɛ mɛracɛxa. ¹⁵ Mɛraxuan aín mɛcɛn mɛɛcɛxɛshi ca aín 'itsis nɛtɛacɛxa. Usocɛxɛshi pɛxcüacɛxa.

Tsa uni ñucɛ Jesusan pɛxcüa
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ A nɛtɛnbi ca bari cuabúcebɛa bɛbáquishbucɛbɛtan a ɛmanu 'icɛ unicaman ñunshin 'atimañu unicama an pɛxcunun Jesúsnu bɛacɛxa. Bɛia ca Jesusan aín banáinshi ñunshin 'atimacama uninua chiquíanan uni ñucɛcamaribi pɛxcüacɛxa. ¹⁷ Isaías quiásabi oquin ca usaquin 'acɛxa, ɛsai quicɛ: “An ca nun ñucɛ pɛxcüanan an nu paɛocɛcama nu tɛrɛcaxuanxa”.

—Aín unicamax ca ax cuɛɛncɛsoi 'ima Jesúsishi sinánti 'icɛ —quicɛ bana
(Lc 9.57-62)

¹⁸ 'Aisamaira unían nɛbɛtsioracɛxun oquin ca Jesusan aín 'unánmicɛ unicama cacɛxa: —'Ucɛ manan cuanun ca cuan. ¹⁹ Usaquian cacɛbɛ anu cuanquin ca an Moisésnɛn cuɛnɛo bana 'unáncɛ uni achúshinɛn Jesús cacɛxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ɛx mibɛ cuanti 'ain.

²⁰ Cacɛxun ca Jesusan cacɛxa:

—Ñu pɛchiñunɛxbi ca anua batsi oti nañu 'icɛn. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icɛn. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucɛn Papa Diosnuax uá, 'ɛx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ɛbɛ cuantima 'ain.

²¹ Caia ca bɛtsi uniribi an aín bana cuacɛ, an cacɛxa:

—Mibɛ cuanti 'aínbi cana 'ɛn papanu pan cuainsa tanin. A bamaia maíntancɛx cana mibɛ cuanti 'ain.

²² Quia ca Jesusan cacɛxa:

—Camina 'ɛmi sinánan 'ɛbɛ cuanti 'ain. Axa Nucɛn Papa Diosmi sinántisama tancɛ uni, an bamacɛ uni maínun ɛanan camina 'ɛbɛ cuanti 'ain.

Bɛchun 'imainun suñúan Jesusan nɛtɛmia
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Usaquin cabiania 'ucɛ manan cuanux manɛ nuntinu 'iruquiancɛbɛ ca aín 'unánmicɛ unicamaxribi 'iruacɛxa. ²⁴ 'Iruquiani cuanía Jesús 'uxánbi suñúan 'icuatsíncɛbɛ parúmpapa bɛchuni ca 'umpax aín nuntinu 'iruacɛxa. ²⁵ Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicɛ unicaman Jesús bɛsúnquin cacɛxa:

—Nu ca iɛmit, cananuna nanɛtin.

²⁶ Quia ca Jesusan bɛsuquin cacɛxa:

—¿Uisacatsi caramina racuɛtin? Mitsun camina Nucɛn Papa Diosan ca asérabi nu bɛrúanquin 'aquinia quixun sinaniman.

Caí niruquin ca suñúan —ca nɛtɛt —canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacɛxa. Cacɛxɛshia suñu nɛtɛishimainun ca baca bɛchúnribi nɛtɛacɛxa. ²⁷ Usoia isi ca aín 'unánmicɛ unicama ratuti canancɛxa:

—¿Uisa uni cara ɛnɛx 'ic? Suñúanɛnbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni rabɛ Gadara menuxun Jesusan pɛxcüa
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Usaquiani 'ucɛ manan cuantancɛx ca Gadara cacɛ menu bɛbacɛxa. Bɛbatancɛx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni rabɛtan, anu uni maíncɛnuax uquin Jesús mɛracɛxa. A uni rabɛtan ca ñunshin 'atimañu 'aish uinu 'icɛ unínbia chich-abiantisama 'ixun anun cuanti bai bɛaraxun ui unibi anun inumiyama 'icɛn. ²⁹ Usa 'ixun ca a isi munuma cuɛncɛnquin Jesús cacɛxa:

—¿Uisati caramina Jesús, Diosan Bëchicë, min nu ubíoín? ¿Anúnmi nu masóti nētë ucëma pan 'áinbi caramina nu ubíoí uan?

³⁰ Usaia 'imainun ca 'aisamaira cuchi atu 'urama pi bucüacëxa. ³¹ Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën Jesús cacëxa:

—Nu ënuax xuquin camina nux cuchicamanu 'inun nu xuti 'ain.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan.

Cacëx ca ñunshin 'atimacama a uni rabënuax chiquíquiánx cuchicamanu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiuiáni abáquiáni cuanx cuëtúnuax parúmpapanu rëucubuti bacamiqúi cëñúacëxa.

³³ Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë unicaman a 'urama 'icë ëma chanu abáquiáni cuanxun anu 'icë unicama usaia cuchicama 'icë ñuixuanan ñunshin 'atimañu uni rabëribi usai 'icë ñuixuancëxa. ³⁴ Ñuixunquin chanioia cuabiani ca a ëmanu 'icë unicamax áin ëma ëbiani Jesús isi riquiancëxa. Riquianxun isquin ca camaxunbi atun nētënuaxa cuantánun Jesús cacëxa.

9

Uni ñucë niruquinbi tancëma Jesusan pëxcüa (Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ A menuaxbi nuntin cuantëcëntancëx ca Jesús áin ëmanu bëbacëxa. ² Bëbacëbëa 'itsa uni timëcëbëtan ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacëtinu racánxun bëacëxa. Bëquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun áin nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Min 'uchacama ca tërëncë 'icën.

³ Usaquian caia cuaquin ca anu 'icë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni raírinën sináncëxa: Ënë unix ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quiti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tërënti 'icën. ⁴ Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁵ Ën cana uni “Min 'uchacama ca tërëncë 'icë” quixun cananbi “Niruquiáni ca cuantan” quixunribi cati 'ain. ⁶ Nucën Papa Diosan cushímbi 'ën ënë uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi tërënti 'ai quixun.

Caquin ca Jesusan racábucë uni cacëxa:

—Niruquiáni ca min bacëti bibiani min xubunu cuantan.

⁷ Cacëxëshi ca niruquiáni áin xubunu cuancëxa. ⁸ Usai niruquiáni cuania isi ca anu 'icë unicama racuëacëxa. Racuëquin ca —Nucën Papa Diosan áin cushi 'ináncëxun ca ënë unin ñucë uni pëxcüanan áin 'uchacama tërëanxa —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiácëxa.

Jesusan Mateo áin uni 'inun ca [Ënëx ca an ënë quirica cuënëo Mateo, abi 'icën.] (Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Usobiani cuantëcënquinbi ca Jesusan Mateo cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

Jesusan cacëxëshi ca Mateo niruquiáni ami sinani abë cuancëxa. ¹⁰ Cuanquin ca Jesúsçëñun áin 'unánmicë unicama áin xubunuxun pi cuanun Mateonën buáncëxa. Buáncëbë atúxribi atubë cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun an fariseocaman bana tancëma uni raírinëxribi atubëtan pi bucüacëxa. ¹¹ Jesúsçëtan a unicaman piia isquin ca áin 'unánmicë unicama fariseo unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicë unin an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtan pianan 'uchañu unicamabëtan pin?

12 Usai quia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturúan a ronti cuëënima. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturúan a ronti cuëënia. 13 Usaribiti cana 'ën an —'ëx cana asábi 'ai —quixun sináncë unicama a 'ëmia catamënun cai uáma 'ain. Ama, an —'ën nuitu 'aisama 'aish cana 'ëxbi upí 'ítima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni upí 'inúxa 'ëmi catamënun cai cana 'ëx uacën. Usa cana 'ëx 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, uisai quicë cara Nucën Papa Diosan bana ënëx 'icë quixun: “Unían 'ë rabianan aín 'ucha tërëncë 'inuxun 'aracacë ñuina rëxun xaroia isi cuëëncësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinia isi cuëënin”.

Pima samáti ñuiquin ñucácëxun Jesusan uni ca

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cananuna Nucën Papa Dios sinani bëtsi bëtsi nëtën pima samatin. Fariseo unibunëxribi ca usaribiti pima samatia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman samáquinma pin?

15 Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An biti xanua unin bicëma pan 'ain cara axa abë nuibanancë unicama ax a unibë 'aish masá nuituti 'ic? Ca masá nuitutima 'icën. Ca ësa 'icën: An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pima. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pítima 'icën.

16 Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icën. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan aín tuquicë a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucë íó ax nipacëtia. Usai 'i ca aín tuquicë ax chaia. 17 Ësaribi ca: Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacë, ñuina xacá chumusa oquin ácë íónushi 'aruti 'icën, asábi 'inun.

Xanu 'insíncë pëxcüanan Jesusan Jaironën bëchicë bamacëbi baísquimia

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Juanën 'unánmicë unibubëa Jesús banacëbëbi ca anua judíos unicama timëcë xubunu 'icë 'apu, Jairo cacë, ax uacëxa. Uquin ca aín bëmánon rantin purúnquin Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca bërí bamaxa. Bamacëbi camina mix 'ëbë cuanxun a ramëti 'ain. Min ramëcëxëshi ca asábi 'inux baísquiti 'icën.

19 Cacëx niruia abë cuancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi Jesús bë cuancëxa.

20-21 Cuaniabi ca xanu achúshi ñucë, ax mëcën rabë 'imainun rabë baritia imia 'aishbi aín imi nëtécëma, an —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin, a caxu cuanquin Jesusan chupa cuëbí ticacëxa. 22 Ticaia tani niracëti cuainacëquin ca Jesusan a xanu mëraqin cacëxa:

—Camina chuámarua 'iti 'ain. 'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asërabi sinani camina pëxcúan.

Cacëxëshi ca pëxcúacëxa.

23 Usobiani cuanx ca anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu, Jairo, aín xubunu bëbacëxa. Bëbaquin ca Jesusan, xanu ñucë a maíncëbëtan an 'ati unicaman pacun bana

otishi 'ixun caínmainun 'aisamaira uni rarumati sharatia cuaquin isacëxa. ²⁴ Usaria isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ènuax ca chiquít. A xu xanu ca bamacëma 'icën. Ca 'uxaxa.

Èsaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. ²⁵ 'Usáncëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús anua xu xanu 'icë anu atsínxun aín mēcën biacëxa. Bicëxëshi ca tsoruacëxa. ²⁶ Usa 'ain ca Jesusan usaquin ñu 'aia anu 'icë unicaman chanioia a menu 'icë unicaman cuacëxa.

Bëxunü uni rabëa Jesusan bëpëxcüa

²⁷ Usobiani anuax cuaniabi ca uni bëxunü rabëtan Jesús caticabianquin munuma cuëncëonquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nu nuibaquin ca nu pëxcut.

²⁸ Cacëxa xubunu atsíncëbë ca a bëxunü uni rabëtaxribi 'atsínquiani Jesús rapasu cuancëxa. Cuania ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina sinanin, 'ën cana mitsu pëxcuti 'ai quixun?

Cacëxun ca a unin cacëxa:

—Camina nu 'ati 'ain.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín bëru mëëquin cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën cana mitsu bëmënioti 'ai quixun sináncësabi oquin cana mitsu 'ati 'ain.

³⁰ Usaquian cacëx ca bënëtishi bëmëniocacëxa. Bëmëniocatia ca Jesusan cacëxa:

—Unían 'ën mi ësoquin 'acë ënë 'unánxunma 'anun camina ui unibi ñuixuntima 'ain.

³¹ Usaquian Jesusan cacëxunbi ca a uni rabëtan cuanquin a nëtënu 'icë unicama chaniocëxa.

Banañuma unia Jesusan banamia

³² Bëxunü 'icëa pëxcucë uni rabëtaxa cuancëbëtan ca uni raírinën achúshi uni ñunshin 'atimanëan banañuma 'imicë a Jesúsnu bëacëxa. ³³ Bëia ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëbë ca a uni banañuma 'iá 'aíshbi banacëxa. Usaria isi ca anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Nun nëtë Israel anuxunbi ca uínbi ësa ñu isáma 'icën.

³⁴ Quia unicama ratúmainun ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apun cushínshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

Jesús uni bana ñuixuni bëtsi bëtsi ëmanu caun

³⁵ Uotancëxun ca ëma chacamanu 'imainun ëma chucúmaracamanuribi cuanquin anua judíos unicama timëti xubucamanu atsínquin anu timëtia Jesusan bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca —'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icë — quixun caquin upí bana unicama ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni ñucëcamaribi pëxcuquin an paëocëcama térécaxuancëxa. ³⁶ Uinu cara Jesús 'icë anubi ca 'aisamaira uni 'iacëxa. Usai 'ia an atu Nucën Papa Dios ñuiquin 'unánmianan ami sinánun 'aquinti 'aíma 'ain ca axa piánancë ñuinacan ubíocëxa 'aracacë ñuina, an a bërúanti aín 'ibu 'aíma 'ain, bënëti sináncasmai 'icësaribiti 'iacëxa. Usaia 'ia atu isquin ca Jesusan a unicama nuibacëxa. ³⁷ Nuibaquin atu 'aquinsa tanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira uníxa ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënuia 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usaribi 'icën. ³⁸ Usa 'ain camina Nucën Papa Dios, axa 'ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi biti uni xucësaribi oquin.

10

Aín 'unánmicë unicama 'iminuxun Jesusan mēcën rabë 'imainun rabë uni caísa (Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mēcën rabë 'imainun rabë a timëxun cacëxa:

—'Ēn cushi cana mitsu 'inanin. Anun camina ñunshin 'atima uninua chiquíanan uni 'insíncëcamaribi pëxcuti 'ain.

² A usaquin cacë unicamax ca 'iacëxa Simón 'icëbi Pedroribi cacë, 'imainun aín xucën Andrés. 'Imainun ca Zebedeonën bëchicë Jacobo cacë a 'imainun aín xucën Juan 'iacëxa.

³ Raírínëx ca Felipe cacë 'imainun Bartolomé cacë 'imainun Tomás 'imainun Mateo, an 'apu buánmiti curíqui bicë, acama 'iacëxa. 'Imainun ca Jacobo, Alfeonën bëchicë, a 'imainun Lebeo 'icëbi Tadeoribi cacë a 'iacëxa. ⁴ 'Imainunribi ca Simón axa judíos unibun rabanan nëëti banacë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

*Unicama bana ñuixunun Jesusan aín 'unánmicë unicama xua
(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6; 10.3-11)*

⁵ Aín 'unánmicë unicama caístancëxun ca unicama bana ñuixuntanun xunuxun Jesusan ësaquin cacëxa:

—Camina anu judíosma unibu 'icë nëtënu cuantima 'ain. Samaria nëtënu 'icë ëmacamanuribi camina cuantima 'ain. ⁶ Israel unicama axa 'ëmi sinánti 'aíshbi 'ëmi sináncëma acama 'ëmi sinánun 'aquini camina cuanti 'ain. Atux ca 'ëmi catamëcëma 'aish 'ibuñuma carnerosa 'icën. ⁷ Cuanquin camina —anúan Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë —quixun caquin bana ñuixunti 'ain. ⁸ Ñuixuanan camina 'insíncë unicama pëxcüanan uni bamacë baísquimianan an aín nami chëquímicë 'insínñu uni asábi 'itëcënun pëxcüanan uninua ñunshin 'atima chiquínti 'ain. 'Ēn cana anúnmi uni 'aquinun cushi 'inánquin mitsu cupíomicëma 'ain. Usa 'ain camina mitsúnmi 'aquincë uni cupí ñucátima 'ain.

⁹ Curíqui camina buántima 'ain. ¹⁰ Camina burasa ió anun min ñu buánti bitima 'ain. Camina rabë tari 'imainun bëtsi taxaca 'imainun min tsati buántima 'ain. An unicama 'aquincë uni a ca a 'aquincë unin aín piti 'imainun aín cuëencë ñu 'inánti 'icën. Usa 'ain camina ñu buanima usashi cuanti 'ain.

¹¹ Cuanx ëmanu bëbaquin camina isti 'ain, ui unin cara upí oquin min bana ñuixuncëxun cuaisa tania. A unin xubunushi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹² Anu 'iti xubunu atsíntancëx camina —chuámashi ca 'ican —cai anu 'icë unicamabë nuibananti 'ain. ¹³ Usaími 'icëbé ca a xubunu 'icë unicama mitsubë upí 'ixun min bana cuati mitsúxmi anu 'icë cupí cuëëni chuámashi 'iti 'icën. 'Aímbi ca mitsubë upí 'iisama tanquin an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ¹⁴ Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara, uinu 'icë xubunu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, anuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani bëtsi ëmanu cuanti 'ain. ¹⁵ Asérami cana 'ën mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama 'imainun Gomorra ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca an a ëmanu 'icë unicama mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

Mitsumi ca uni nishti 'icë quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama ca

¹⁶ 'Ēn cana carnero 'inúan nëëcë nëbëtsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëarati 'icën. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbé camina bërúancati 'ain, runu 'icësaribiti. Bërúancanan camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonan-tima 'ain, numacuru 'icësaribiti. ¹⁷ Axa mitsumi nishcë unicaman ca judíos unibunën 'apucamanu mitsua 'atimonun buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timëti xubucamanuxun mitsu rishquiti 'icën. Usa ca uni 'icë quixun 'unani camina ami catamëtima bërúancati 'ain. ¹⁸ 'Ēn bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishquin judíosma unibunën 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usocëxunbi camina a 'apucama 'imainun judíosma uniburibi 'ën mitsu 'unánmicë banacama ñuixunti 'ain. ¹⁹ A unicaman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuëquin —uisai carana qiti

'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi banacëbëtainshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën. ²⁰ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnbi sináncë banan camina banatima 'ain, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina quiti 'ain.

²¹ Ëmi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucënbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënën ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ²² Mitsúxmi 'ëmi sináncëbë ca axa 'ëmi sináncëma unicamax mitsumí nishti 'icën. Usa 'aínbi ca an uisa ñu cara 'icëbëtanbi 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ²³ Achúshi ëmanuxun bana ñuixuniabi unin mitsun bana cuaisama tanquin bëtsi bëtsi ocëx camina bëtsi ëmanu cuanti 'ain. Anuxunribi bana ñuixunia unin mitsu bëtsi bëtsi ocëx camina anuaxribi bëtsi ëmanu cuanti 'ain. 'Ën cana asërabi mitsu cain, anu Israel unibu 'icë ëmacamanuxun mitsun unicama bana ñuixuncëma pain 'ain cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ëx utëcënti 'ain.

²⁴ Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni inuima. Usaribiquin ca an uni ñu mëëxuncë uni an, an a ñu mëëmicë uni inuima. ²⁵ Mitsux 'ën 'unánmicë unicama 'ain ca axa 'ëmi nishcë unicamax mitsuribi nishti 'icën. Atúan 'ë bëtsi bëtsi ocësaribi oquin ca mitsuribi bëtsi bëtsi oti 'icën. Atun 'ë ñunshin 'atimanën cushi, Beelzebú, caquin anëquin ca mitsúxmi 'ën unicama 'icë, mitsuribi usaribi oquin anëti 'icën.

*Úmi caranuna racuëti 'ai quiáxa Jesús quia
(Lc 12.2-9)*

²⁶ Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama bana ñuixuntanun xuquin cacëxa:

—Unían mitsu bëtsi bëtsi ocëxbi camina an mitsu bëtsi bëtsi ocë unicamami racuëtima 'ain. Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unëxun 'acëxbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. ²⁷ 'Ën mitsu imëribi cacë banacama camina camabi unían cuanun ñuiti 'ain. Ñuianan camina mitsun xubunuxun 'ën mitsu cacëcamaribi camabi unían cuanun ëmánxun ñuiti 'ain. ²⁸ An uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuëtima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca unin bëru ñunshin bamamitima 'icën. Usa 'ain camina usa unimi racuëtima Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbi bamamianan aín bëru ñunshínribi manë tsi anuaxa xëñibua 'aínbi tëmëratí anua 'inun 'imíti amishi racuëti 'ain.

²⁹ 'Isáratsu ca cupíma 'icë unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin rabë biti 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi isia. Usaquian bërúancë 'aish ca Nucën Papa Dios cuëëncëbëma bamaima. ³⁰ An 'isácama bërúancë Nucën Papa Diosan ca mitsuribi camabi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. ³¹ Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuëtima 'ain.

*—'Ëx cana Jesúsnan 'ai —quiax quicë uni ñuicë bana
(Lc 12.8-9)*

³² Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa an 'ën bana cuacëma unicaman cuanun 'ë ñui, —'ëx cana Jesusan uni 'ain — quicë uni a ñuiquin cana 'ënribi, —ax ca 'ën uni 'icë —quixun 'ën Papa Dios naínu 'icë a cati 'ain. ³³ Usa 'aínbi cana axa 'ëmi rabini, —'ëx cana Jesusan unima 'ain —quicë uni a ñuiquin, —ax ca 'ën unima 'icë —quixun 'ën Papa Dios naínu 'icë cati 'ain.

*Axa ami sináncëma unix ca Jesusan unimi nishti 'icë quicë bana
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ēx uá 'ain ca camabi unix bētsibē bētsibē nuibananti 'icē quixun mitsun sináncēxbi ca usama 'icēn. 'Ēx uá 'ain ca axa 'ēmi sinántisama tancē unicaman axa 'ēmi sináncē unicama nuibatíma, ami nishquin 'atimoisa tanti 'icēn. ³⁵ 'Ēx uá 'aían 'ēmi catamēcēbē ca bētsi bētsi unix aín papami nishti 'icēn. Usaribiti ca xanu raírínēx 'ēmia catamēcēbē aín titami nishti 'icēn. 'Ēx ēnē nētēnu uá 'aían 'ēmi catamēcēbē ca xanux aín ñemi nishti 'icēn. ³⁶ Usa 'ain ca axa 'ēmi catamētia oquin unin aín aintsibi 'atimoti 'icēn.

³⁷ 'Ēn unicaman ca aín papa, aín tita nuibati 'icēn. Nuibatibi ca atu nuibacēsamaira oi 'ēmi sinánti 'icēn. Usai 'ēmi sináncēma 'aish ca 'ēn unimasa 'icēn. Usaribiti ca 'ēmi sináncēsamaira oquian aín bēhicē nuibacē uni ax 'ēn unimasa 'icēn. ³⁸ —A 'ai bamanuxunbi cana Jesúsmi catamēti bana ēnquinma 'ai —quixuan an sináncēma uni ax ca 'ēn uni 'itima 'icēn. ³⁹ Uix cara aín cuēēncēsa oquin 'ai ēnē nētēnu upitax tsótishi sinania ax ca Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn. Usa 'aínbi ca uinu 'icē unin cara ēnē nētēnushi upitax tsóti sinánquinma 'ēmi catamēquin 'ēx quicēsabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucēn Papa Diosan nētēnu abē 'iti 'icēn.

*Uicama cara Nucēn Papa Diosan cupíoti 'icē quicē bana
(Mr 9.41)*

⁴⁰ Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—An mitsun bana cuacē uni an ca 'ēn banaribi cuatia. An 'ēn bana cuacē uni an ca Nucēn Papa Dios, an ēnē nētēnu 'ē xua, aín banaribi cuatia. ⁴¹ Asérabi 'ēnan 'ixuan 'ēn unin 'ē ñuiquin bana ñuixunia cuaquin ca uni itsin sinánti 'icēn, —a banax ca asérabi Nucēn Papa Diosan sinánmicēxa quicē 'icē —quixun. Usaquin sinani ca a bana quicēsabi oi 'iti 'icēn. Usa uni ca an bana ñuixuncē unia iscēsaribi oquin Nucēn Papa Diosan upí isia. Usaribi oquin ca an upí uni isquin —ax ca asérabi Jesúsmi catamēcē uni 'icē —quixun sinánquin a nuibaquin aín bana cuacē uni a Nucēn Papa Diosan upí isia, upí uni iscēsaribi oquin. ⁴² Ax 'ēn uni 'aísha 'ēmi upiti catamēcē 'icēmabi axa shimaia isquin —ax ca Jesucristonēn uni 'icē —quixun sinánquin 'umpax 'ináncē uni a ca Nucēn Papa Diosan upí isia.

11

*Juan an unicama nashimicē an aín 'unánmicē uni Jesús isnun xua
(Lc 7.18-35)*

¹ Aín 'unánmicē unicama an ñuixuncē bana unicama ñuixuntanun catancēx ca Jesús anribi Galilea menu 'icē ēmacamanuxun bana ñuixunux cuancēxa.

² Usai 'imainun ca sipunu 'ixun Juan, an uni nashimicē, an Jesusan ñu 'aia ñuicania cuacēxa. Cuaquin ca aín uni raíri Jesús istánun quixun xuacēxa, asérabi cara ax utia judíos unbunēn caíncē a 'icē quixuan isnun. ³ Xucēx cuanxun ca Juanēn cacēsabi oquin ñucáquin Jesús cacēxa:

—¿Míx caramina asérabi axa uti nun caíncē a 'ain? ¿Míxmi ama 'ain caranuna bētsi uníxa uti nun caínti 'ain?

⁴ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Camina 'ēn unicama ñuixuniamí cuacē banacama ñuixuanan 'ēn ñu 'aiami iscēcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. ⁵ Cuanxun camina cati 'ain: Bēxuñu unínbi ca bērí isia, aín niti bētsicē uníxribi ca bēri upiti nitsia, an aín nami chēquímicē 'insínñu unix ca pēxcutia, pabē unin ca bana cuatia, bamacē uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucēn Papa Diosnan 'inux iēti bana cuatia. ⁶ Usaquin canan camina, 'ē ñui Nucēn Papa Diosan xucēma ca ax 'icē quima, ax 'ēmi sináncē unicamax ca chuámarua 'i cuēēnia quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanēn xucē unicama cacēxa.

⁷ Juan, an unicama nashimicē, aín unicama cuancēbētan ca Jesusan anu 'icē unicama 'aisamaira 'icē Juan ñuiquin ēsaquin cacēxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icēma menu cuancēn? Bētsi bētsi oquin sináncē uni ax ca tutísha suñun bēcacēsa 'icēn. ¿Usa uni isi caramina cuancēn? ⁸ ¿Ax

usama 'ain caina añu isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ⁹ ¿Usa uni isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Aséribi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicaman ñuixuan bana 'iásamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. ¹⁰ Juan ñuiquian ënë menu ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isaías cuënëomiacëxa, ësai quicë:

A caxumi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëníoquin racanacësaribi oquin camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

¹¹ Usaquin cuënëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicamax 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

¹²⁻¹³ Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë ax ca uaxa quiax quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania. ¹⁴ Mitsun aséribi cuaisa tanquin camina 'unánti 'ain, Elías ca uti 'icë quicë bana ax ca Juan ñui quiá 'icën. A bana quiásabi oi ca Juan, an unicama nashimicë, ax Nucën Papa Diosan mëníosabi oi uaxa. ¹⁵ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunëmbi sinánquin cuati 'icën.

¹⁶ Èsaquinribi ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Ènë nëtënu bërí bucucë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timëcë 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírinën raírí ësakin caia: ¹⁷ “Cuaí chirini cuëënun nun paca bana ocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan”. ¹⁸ Usaribi ca ënë nëtënu bucucë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mëscú picëma 'ianan ñu xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ¹⁹ Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësakin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania —quixun. Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ënë menu unun 'ë xua, an 'acë ñucamax asábi 'icën. Usa ca quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Axa bëtsi bëtsi ëmanuax ami sinántisama tancë unicama Jesusan ca

(Lc 10.13-15)

²⁰ Usaquin catancëxun ca Corazín 'imainun Betsaida 'imainun Capernaúm a ëmacamanuax ucë unicama, atun ëmanuxun bana ñuixuanan uni itsin 'acëma ñu 'acëbëbia aín bana cuati ami sinanacëma, a unicama ësakin Jesusan cacëxa: ²¹ —Corazín ëmanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana aséribi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ²² Usa 'ain cana mitsu cain, anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën ca Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícantí 'icën. ²³ Capernaúmnuax ucë unicama, ¿mitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancë, anu 'iti 'ain. Mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquian Sodomanuxunribi 'acë

'ain ca aín 'uchacama ëni anu 'icë unicama nëëncëma 'iá 'itsíanxa. ²⁴ Usa 'ain ca anúan camabi uni aín ñu 'acë isti nētēn Sodomanu 'icë unicama 'ásamaira oquin Nucēn Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icēn. 'Uchoquin ca a ëmanu 'icë unicama 'acēsamaira oquin mitsu 'ati 'icēn.

—*Chuámarua tani cuëënux camina 'ëmi catamëti 'ai*—*quixun Jesusan ca (Lc 10.21-22)*

²⁵ Catancëxun ca Jesusan Nucēn Papa Dios cacëxa:

—'Ën Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icë ñucaman 'Ibu 'icë cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncë unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acë cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuëëan. ²⁶ —Ñu 'unánma ca —quixuan unin sináncë unicaman min 'imicëxun 'ën bana cuati camina cuëëan.

²⁷ Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama amiribishi cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ë 'unánmiáxa. Uinu 'icë unínbi ca uisa uni 'ianan aña 'ai carana 'ëx uacēn quixun 'unanima. 'Ën Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icë unínbi, uisa cara Nucēn Papa Dios 'icë quixun 'unanima. Aín Bëchicë, 'ën cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ën uisaira cara ax 'icë quixun 'unánmisa tancë unicama anribi 'unania. ²⁸ Nucēn Papa Diosan mi upí isnun quixun 'aisamaira ñu 'anan unin cacë ñuribi 'ai bënëti atsáncë 'ixun camina 'ëmi catamëquin 'ën mi 'aquinun 'ë cati 'ain. Cacëxun cana a ñucama mëníoquin 'ënan 'aíshmi tanti 'icësaribitimi upí oquin sinani cuëënun mitsu 'imiti 'ain. ²⁹ Mitsúxmi cuëënia cana uisari caramina upí 'iti 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'ain. Ñu caquinma cana tēmëraquinmami 'ati sēñēinshi 'ëx cuëëncësabi oi 'inun mitsu 'imiti 'ain. 'Imixun 'ën 'aquincëx camina upí oquin sinani chuámashirua tani cuëënti 'ain. ³⁰ Mitsúxmi 'ënan 'ain ca 'ën mitsu 'aquincëx mitsun 'ati ñux 'aisa 'icēn.

12

Anun ñu mëëtima nētēan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru piá ñuicë bana (Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Usaquin catancëx ca anun ñu mëëtima nētēn Jesús bain anu trigo 'apacë naën cuancëxa. Abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman piisa tanquin trigo bëru pécécë sirícaquin bixun piacëxa. ² Usoia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Ca is, anun ñu mëëtima nētēn usaquin ñu 'ati 'aínmabi ca min 'unánmicë unicaman usoia.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnēn ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuënëo bana a iscëma 'ain? ⁴ Davidnēn ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucēn Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenēinshi piti 'aían uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenēn 'ináncëxun David 'imainun abë 'icë unicaman piisa tanquin piacëxa. ⁵ ¿Mitsun caramina judíos sacerdotecama ñui quiá cuënëo bana a iscëma 'ain? Bëtsi nētēn 'acësaribi oquin ca anun ñu mëëtima nētēnribi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun an 'ati ñucama 'acëxa. Usoquin 'aíbi ca 'uchama 'icēn. ⁶ 'Ën cana mitsu cain, anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu Moisésnēn ñuiasamaira ca a 'ën mitsu cacë bana ënëx 'icēn. ⁷ Nucēn Papa Diosan bana ca ësai quia: “Unían 'ë rabianan aín 'ucha tērëncë 'inuxun 'aracacë ñuina rëxun xaroia isi cuëëncësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia isi cuëënin”. A bana cuacë 'aish camina 'ën 'unánmicë unicaman trigo bëru bixun piia isi manáncëma 'itsían. ⁸ Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mëëtima nētēn cara aña 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

Aín mēcēn bamacē unia Jesusan pēxcūa
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Anuax cuanx ca Jesús anua judíos unicama timēti xubunu cuani atsíancēxa. ¹⁰ Anu ca uni achúshi aín mēcēn amo 'icē bamacē 'iacēxa. A uni isquin ca fariseo unicaman —Jesús, an ca nux quicēsama oquin 'aia —quiax ami manáncatsi quixun sinánquin —¿anun ñu mēētima nētēn uni ñucē pēxcuti cara asábi 'ic? —quixun ñucácēxa. ¹¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Micama uinu 'icēn caramina anun ñu mēētima nētēan mitsun 'aracacē ñuina quininu nipacētia biquinma isēshiti 'ain? Camina isēshiquinma biti 'ain, ¿usa cat? ¹² 'Aracacē ñuinasmaira ca uni 'icēn. Usa 'ain ca anun ñu mēētima nētēn uni pēxcuti asábi 'icēn.

¹³ Catancēxun ca Jesusan, uni aín mēcēnmi ñucē cacēxa:

—Ca mēshpat.

Cacēx mēshpatishi ca mēpēxcūacēxa, aín mēcēn itsisaribi upí 'itánun. ¹⁴ Usocēbē chiquíquiiani cuanx ca fariseo unicama Jesús ñui uisoxun 'ati cara quiax 'esēnancēxa.

An Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unin Cristo ñuiquin cuēñēo bana

¹⁵ Usax ca fariseo unibu 'esēnania 'unánbiani Jesús anuax cuancēxa. Cuancēbē ca 'itsa uni abē cuancēxa. Cuania ca Jesusan uni ñucēcama pēxcuquin, ¹⁶ —an ca usoquin ñu 'aia quixun camina 'ē chaniotima 'ai —quixun cacēxa. ¹⁷ Nucēn Papa Diosan 'amicēxuan a ñuiquin Isaíasnēn cuēñēosabi oi ca Jesús 'iacēxa, esai quicē:

¹⁸ Ēnēx ca 'ēx cuēñēosabi oquin 'anun 'ēn caíscē 'ianan 'ēn nuibairacē a 'icēn. A isi cana cuēñēnin. 'Ēn cushi cana a 'inánti 'ain. 'Ináncēxun ca judíosma unicamaribi uisoquin carana 'ēn atúxa upí 'inun 'imiti 'ai quixun ñuixunti 'icēn. Ñuixuanan ca 'ēn cana camabi unían ñu 'aia isquin uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ai quixun ñuixunti 'icēn. ¹⁹ Ax ca unicamabē cuēbicanantima 'icēn, ca cērúanantima 'icēn. Bain cuani munuma cuēncēni banaquin ca unicama cuamitima 'icēn. ²⁰ Pécú pēchi sitan oquin pēsínpacē a ca xanun 'aisama 'icē putia. Usa 'aínbi ca 'ēn Bēchicēnēn uni 'aisama 'aísha 'uchañu 'aíshbi ainan 'iisa tania cuantánun xutima 'icēn. Lamparín bēnabuti cuíncēsa ca axa ami sinanibi ami cushiiracēma uni ax 'icēn. Usa unibi ca ainan 'iaxma cuantánun xutima 'icēn. Anun camabi ñu 'aisamacama cēñuti nētē utámainun ca aín cushínbi ami catamēcē unicama 'aquinti 'icēn. ²¹ Judíosma unibunēxribe ca ami catamēti 'icēn, an ca atu 'aquinia quixun 'unani.

Ñunshin 'atimanēn cushin ca Jesusan ñu 'aia quiáxa fariseo unicama quia
(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Usai 'icēbētan ca uni achúshi ñunshin 'atimanēn 'imicēxa bēxuñu 'ianan banañuma, a Jesúsnu unin bēacēxa. Bēia Jesusan pēxcucēxun ca banaquin isacēxa. ²³ Jesusan usoia isi ca anu 'icē unicamax ratuti sináncasmai canancēxa:

—¿Ēnē unix cara asérabi Davitan rēbúnqui, axa uti nun caíncē, a 'ic?

²⁴ Jesusan usoquin ñu 'aia ñuicania cuati ca fariseo unibunēx quiacēxa:

—Ñunshin 'atimanēn 'apu, Beelzebú, an 'amicēxuinshi ca ēnē unin ñunshin 'atima chiquinia.

²⁵ Usai quia aín sinan 'unánquin ca Jesusan fariseo unicama cacēxa:

—Ca esá 'icēn. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicē unibunēn cushicaman bētsi bētsi oquin sináncē 'ain ca a menu bucucē unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucuí bētsibē bētsibē nuibananima 'acanani cēñutia. Usaribiti ca emanu 'icē unicamax bētsibē bētsibē nuibananima nishanani upitax bucuíma cēñutia. Usaribiti ca aín aintsibē bucúaxbia nishanancē unicamax amanu amanu cuani tsuáqui nētētia. ²⁶ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, Beelzebúrubi cacē, an 'amicēxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usáimi mitsux 'ē ñui quicē 'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan ñunshin 'atima raírí chiquíncēbē an 'amicēxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icēn. Usa 'ain ca ñunshin

'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷ Ën ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, ¿cara mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi unin ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icë quixun. Usaquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ë ñui quicë bana ax ca asérabima 'icë quixun. ²⁸ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun uninua 'ën ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamécë unicama ainan 'iminuxun ënë menu unun 'ë xuaxa quixun.

²⁹ Ësa ca. Ui unímbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin.

³⁰ Ësaribi ca. Unían bërúanquin timécëma 'aish ca aín 'aracacë ñuinacama tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'imía.

³¹ Usa 'ain cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi tērēnti 'icën, amia 'atimati banacēribi. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacē uni, a Nucën Papa Diosan aín 'ucha tērēnima. ³² Axa uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacē uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tērēnti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacē uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tērēnima, bamatancēxribi ca xēnibua 'aínbi aín 'ucha tērēncē 'itima 'icën.

*Aín bimi cupíshi i 'unánti bana Jesusan ñuia
(Lc 6.43-45)*

³³ Ca ësa 'icën: Upí i 'apácëx ca aín bimi upí 'iti 'icën. I 'aisama 'apácëx ca aín bimi 'aisama 'iti 'icën. Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina 'ën ñu 'aia isquin 'unánti 'ain, uin cushin carana ñu 'ai quixun. ³⁴ Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti an uni picë runusaribi 'ain. Unix ca aín nuitu mēúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia. Mitsun nuitu 'aisama 'ain camina 'atimati banain. ³⁵ Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. ³⁶ Ën cana mitsu cain, anúan an camabi unin 'acë ñucama isti nētēn ca Nucën Papa Diosan uisai cara banaxa quixun 'unánan uisa banan cara sinanima 'atimati banaxa quixun camabi uni 'unánti 'icën. ³⁷ Mitsun banacama 'unánquin ca Nucën Papa Diosan 'uchañuma caramina 'ain quixun isanan 'uchañu caramina 'ai quixun isti 'icën.

*'Aisama unicaman uni itsin 'acëma ñu 'anun Jesús ca
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)*

³⁸ Cacëxun ca an Moisésnën cuēnëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Min camina asérabí Nucën Papa Diosan cushin ñu 'ai quixun nun 'unánun camina nun nu isnun uni itsían 'acëma ñu 'ati 'ain.

³⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana asérabí Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bētsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ënēishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ⁴⁰ Jonás ax ca bacanu 'icë ñuina cha aín pucunu rabé 'imainun achúshi nētē, 'imainun rabé 'imainun achúshi iméribi 'iacëxa. Usaribiti cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx rabé 'imainun achúshi nētē, 'imainun rabé 'imainun achúshi imé matá quiniocë anu racáncë 'iti 'ain. ⁴¹ Nínive cacë ëmanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonásnën Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ënë nētēnu bucucë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nētēn, Nínivenu

'icē unicaman ēnē nētēnu bucučē unicama cati 'icēn: Mitsun Jesusan bana ñuixuncēxunbi cuacēma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai —quixun. ⁴² Salomón cacē uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncē 'ain, ca 'ura menu 'icē 'apu xanu ax aín bana cuati cuancēxa. Cuanx bēbatancēxun ca cuēēnquin aín bana cuacēxa. Salomón 'iásamaira cana 'ēx 'ain. 'Ēx usa 'icēbi ca ēnē nētēnu bucučē unicaman 'ēn bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucēn Papa Diosan camabi unin ñu 'acē isti nētēn, a xanu 'apu an Salomonēn bana cuacē 'ixun, ēnē nētēnu bucučē unicaman 'ēn bana ñuixuncēxunbia cuacēma 'icē, 'uchoti 'icēn.

*Anuax chiquicē anubi ñunshin 'atima cuantēcēnti bana
(Lc 11.24-26)*

⁴³ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Uninuax chiquítancēx anua 'umpax 'icēma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mēraquinma ca sinania ⁴⁴ —anuax 'ēx chiquía anubi cana cuantēcēnti 'ai —quixun. Sinánbiani cuani bēbaquinbi ca xubua unin maēnquin mēníocēx upí 'aíshbi 'ibuñuma usaribi 'icē anuaxa chiquía uni aín nuitu isia. ⁴⁵ Isbiani cuanxun mēcēn achúshi 'imainun rabē ñunshin 'atimaira mērabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abē atsíntēcēnia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncē uni ax bērāma 'iásamaira 'ia. A uníxa 'icēsaribiti ca ēnē nētēnu bucučē unicamaxribi 'iti 'icēn, atuán 'ēn bana cuaisama tancē cupí.

Usaquin ca Jesusan cacēxa.

*Jesusan ca amia sináncē unicama aintsi oia quicē bana
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)*

⁴⁶ Jesusan anu 'icē unicama bana ñuixunmainun uxun ca emánxun aín tita 'imainun aín xucēantun —Jesúsbē cananuna banacatsi —quixun anu 'icē uni cacēxa. ⁴⁷ Caia cuaquin ca achúshi unin Jesús cacēxa:

—Min tita 'imainun min xucēantu ca eman 'icēn. Ca mibē banatisa tania.

⁴⁸ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uix cara 'ēn tita 'ic? ¿'Imainun cara uicamax 'ēn xucēantu 'ic?

⁴⁹ Usai quiquin ca aín 'unánmicē unicama aín mēcēnan sanánquin cacēxa:

—Ēnē unicamax ca 'ēn tita 'imainun 'ēn xucēantu 'icēn. ⁵⁰ Uicaman cara Nucēn Papa Dios naínu 'icē ax cuēēncēsabi oquin 'aia, acamax ca 'ēn xucēn 'imainun 'ēn chirabacē 'imainun 'ēn tita 'icēn.

13

*Bana itsi ñuicēsoi an ñu 'apácē uni ñui quicē bana
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)*

¹ A nētēn xubunuax cuanx ca Jesús parúmpapa cuēbí tsóbuacēxa. ² Tsóbucēbē ca 'aisamaira uni a nēbētsiorati timéacēxa. Timécēbē manē nuntinu 'irutancēxa Jesús tsómainun ca unicamax masinu bucubucēxa. ³ Bucubucē ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiquin bana itsi ñuicēsoquin ñuiquin ēsaquin cacēxa:

—An ñu bēru 'apácē uni ca aín naēnu 'apáquin ñu bēru sacai cuanxa. ⁴ Sacacēx ca raírínēx anúan uni nicē me iru anu nipacēxa. Nipacēcē isbētsini uxun ca ñuina pēchiñunēn 'eaxa. ⁵ Raírínēx ca maparañu menu nipacēxa. Nipacēax ca me cēxtúma 'ain bēnētishi cooxa. ⁶ Coóxbi ca uruquian barin xarocēx aín tapun 'aíma 'ain chushiaxa. ⁷ Raírínēx ca muxañu menu nipacēxa. Nipacēax coi ca 'iruaxa. 'Iruunbi ca muxan abē coquin mapurucēxun tuacēma 'icēn. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bēru ax me upínu nipacēxa. Nipacēax coi canitancēxun ca upí oquin tuaxa. Tuacēx ca raírínēx aín bimi 'itsaira, cien 'iaxa, raírínēxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta 'iaxa, raírínēxribishi ca aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iaxa. ⁹ An aín pabitan ēnē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn.

*Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuicëxa quicë bana
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)*

¹⁰ A bana ñuixuncëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nëbëtsioraxun ñucácëxa:
—¿Uisacasquin caramina bana itsi ñuicësoquin ënë unicama bana ñuixunin?

¹¹ Ñucácëxun ca cacëxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun an 'unánmicë ñu 'unanin. Usa 'aínbi ca raíri unin 'unanima. ¹² An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. ¹³ 'Ën 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Usa 'ain cana acaman cuaisabi oquin ñuiquinma bana itsi ñuicësoquin ñuin. ¹⁴ Isaíasnëan a unicama ñuiquin cuënëo bana quicësabi oi ca usai 'ia, ësai quicë:

Mitsun pabitan 'ën bana ñuia cuaquinbi camina uisai cara quia quixun 'unántima 'ain. Mitsun bërúni 'ën 'aia isibi camina 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima 'ain. ¹⁵ Atun nuitu mëu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Atun bërúni 'ën 'aia isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia cana atu 'ën uni 'inun iëmitsian. Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

¹⁶ Atúxa Isaías quiásabi oi 'ëmi sinántisama tancëbëtanbi camina mitsun bërúni 'ën ñu 'aia isi 'ëmi catamëtin. 'Ën bana camina mitsun pabitan cuaquin mitsun nuitu mëúribi upí oquin sinanin. Usa 'aish camina chuámarua tani cuëënin. ¹⁷ Aséribi cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca bërúma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun axa Nucën Papa Diosmi sináncë unicamanribi —Cristo ca uti 'icë —quixun 'ë ñuiquin cuënëo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun istisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icën.

*Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)*

¹⁸ An ñu 'apácë uni ñui quicë bana uisai quicë cara quixun mitsu ñuixunmainun camina cuati 'ain. ¹⁹ Anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti ënë bana aín pabitan cuaquinbia uisai qui quicë cara quixun upí oquin 'unáncëbëma uxun ca ñunshin 'atimanën 'apun bënëñquinshi uni manumia. Usa banax ca anúan uni niti me iru anua nipacëcë ñu bëru asaribi 'icën. ²⁰ Maparañu me bëxbánua ñu bëru nipacëcë asaribi ca raíri uni 'icën. Usa unin ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëëñquin bënëñquinshi —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën sinania. ²¹ Usaqin sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma asaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana 'itsama nëtëinshi sinania. Sinánquinbi ca anbi masáquin sinánan Nucën Papa Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin 'atimocëxun a bana manuquin ënia. ²² Muxañu menua nipacëcë ñu bëru usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaqin sinanibi ca ënë menu 'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuëënti 'ai —quixun sinani, 'itsa ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëënia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan sináncëxbi ñu bëru 'apácëa coiabi chucun mapurucësa usaribi 'aish bimiñumasa 'ia. ²³ Me upí anua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri unicama 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana aséribi cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë 'aish me upínu 'apácë ñu bëru, axa coi canitancëxun upí oquin tuacë, asaribi 'ia. Raírinëx ca 'itsaira, cien, bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribi 'itsa, sesenta, bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribishi 'itsamashi, treinta, bimiñusa 'ia.

Unían ñu bëru upí 'apácënu uni itsin chucu 'aisama 'apácë ñuicë bana

²⁴ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaiquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca ñu bëru upí aín naënu 'apáxa. ²⁵ 'Apánbi ca camabi uníxa 'uxan, anu cuanxun axa ami nishcë achúshi unin a naënu ñu bëru 'aisama 'apáxa, 'apábiani ca cuanxa. ²⁶ Usa 'ain ca ñu bëru 'apácë ax upí 'aish coi canitancëx bimiáxa. Bimiñu 'aínbi ca ñu bëru 'aisama axribi coi caniaxa. ²⁷ Usaía coia isibiani cuanxun ca an ñu mëëxuncë unicaman aín 'ibu ësaquin caxa: Min camina min naënu ñu bëru upí 'apan. ¿Usa cat? ¿Usa 'aínbi cara chucu 'aisama uisax coax? ²⁸ Cacëxun ca aín 'ibun caxa: Axa 'ëmi nishcë unin ca usaquin 'axa. Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unicaman caxa: ¿Nunu a chucu 'aisamacama bëchiti cuanti cara uisa 'iti 'ic? ²⁹ Quia ca aín 'ibun caxa: A ëchíquin mina ñu 'apácë aribi ëchiti, usa 'ain camina chucu ëchítima 'ain. ³⁰ Anun aín bimi biti nètë utámainun abëbi canitanun camina ënti 'ain. A nètë ucëbëtan cana an naënu 'icë bimi biti unicama cati 'ain: Chucucama pain camina bëchiti 'ain. Bëchíxun camina nëënxun nëati 'ain. Ñu bëru upí 'apácë aín bimi bitancëxun camina anu ñu bimi bucúnti xubu anu upí oquin bucúnti 'ain.

Mostaza bëru ñui quicë bana
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë, an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icë quiax cana mostaza bëru ñui quin. Ca ësa 'icën. Axa chamaratsu 'icëbi ca mostaza bëru bitancëxun unin aín naënu 'apatia. ³² Mostaza bëru ax ca chamaratsuirá 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, 'aíshbi ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacamax anu nooi aia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñui quicë bana
(Lc 13.20-21)

³³ Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquíon mësioti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Uisa cupí cara bana itsi ñuicësoquin bana ñuia quiáxa Jesús quia bana
(Mr 4.33-34)

³⁴ Usoquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin bëtsi bëtsi ñu ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Bëtsi banánma usoquinshi ca bana ñuixuancëxa. ³⁵ Jesusan ca usaquin bana ñuixunti 'icë quiax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unix bëráma quiacëxa, ësai qui:

'Ën cana bana itsi ñuicësoquin ñuiquin bana ñuixunti 'ain, uinsaranbia unin 'unánma ñu ñuiquin cana unicama ñuixunti 'ain.

Ësai quicë ca ñu bëru upí 'imainun chucu 'aisama ñui quicë bana ax 'icë quixun Jesusan ca

³⁶ Usoquin bana ñuixuntancëxun anu 'icë unicama ëbiani cuanx ca Jesús xubunu atsiánacëxa. Atsinia ca aín 'unánmicë unicaman nëbëtsioraquin Jesús cacëxa:

—Uisai quicë cara naënu 'icë chucu ñui quicë bana ax 'icë quixun camina nu ñuixunti 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu bëru upí 'apácë uni asaribi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ëx 'ain.

³⁸ Anu ñu bëru 'apácë naë asaribi ca camabi ënë me 'icën. Ñu bëru upí asaribi ca Nucën Papa Diosan unicama 'icën. Chucusaribi ca a ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicë unicama 'icën. ³⁹ An chucu 'apácë uni asaribi ca ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Anun bimi

biti nētē ñuiquinbi cana 'ēx utēcēnti nētē ñui quian. An bimi bicē unicama asa ca ángelcama 'icēn. ⁴⁰ Anun ñu bimi biti nētēan unin chucu pain bēchítancēxun tsin nēēnti nētē usaribi ca anun 'ēx utēcēnti nētē 'iti 'icēn. ⁴¹ 'Ēx uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ixun 'ēn ángelcama xucēxun ca an ñu 'aisama 'acē unicama 'imainun an bētsi uni ñu 'aisama 'anun 'amicē unicamaribi bitancēxun ⁴² manē tsi cha rēquirucē anu puti 'icēn. Anuax ca anu 'icē unicamabē tēmērai bēnēti 'inuxun 'aia. ⁴³ Usai 'icēbē ca barin uruquian pēcacēxa upí 'icēsaribiti an Nucēn Papa Diosan bana 'acē unicamax abē 'aish upíira upí 'iti 'icēn. An aín pabitan ēnē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn.

Unēcē 'aisamaira cupícē ñu ñui quicē bana

⁴⁴ Catancēxun ca Jesusan ēsaribi oquin aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Nucēn Papa Dios naínu 'icē an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icē quixun ñui cana 'aisamaira cupícē ñu ñui ēsai quin: Achúshi unin ca 'aisamaira cupícē ñu, me 'ucē mēu uni itsían unēa, mēraxa. Mēraquin ca —'ēnan ca 'iti 'icē —quixun sinani cuēēnquin maputēcēanxa. Mapubiani cuanquin ca aín ñucama anun a me maruti curíqui binuxun maruaxa. Marutancēx curíqui bēi utēcēnquin ca a me ainan 'inun maruaxa. Usaribiti ca uni bētsi ñu cuēēncēsamaira oi Nucēn Papa Diosnan 'iti cuēēnia.

Perla cacē ñu cupíira cupí ñui quicē bana

⁴⁵ Nucēn Papa Dios naínu 'icē an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ēsaribi 'icēn. Achúshi uni an ñu marucē ax ca murusa ñu, perla cacē, ax po namē iscēsa, a ñu upíira upí 'aish 'aisamaira cupícē, a biisa tanquin bari nitsia. ⁴⁶ Bariquin mēraxun biisa tani ca anun maruti curíqui binuxun aín ñucama marui cuanxa. Cuanxun maruquin curíqui bitancēx utēcēnquin ca a perla 'aisamaira cupícē, ainan 'inun maruaxa. Usaribi oi ca uni bētsi ñu cuēēncēsamaira oi Nucēn Papa Diosnan 'iti cuēēnia.

Anun tsatsa biti rica ñui quicē bana

⁴⁷ Catancēxun ca Jesusan ēsaribi oquin cacēxa:

—Nucēn Papa Dios naínu 'icē an cara uisoquin ainan 'iti unicama aín uni 'imiti 'icē quixun ñui cana rica anun tsatsa biti ñui ēsai quin. An tsatsa bicē unicaman ca aín rica bacanu saracabianquin anun ñu bēaratia. Usotancēxun ca anua cēñúruia tsatsa 'aisamaira bitsia. ⁴⁸ Bitancēxun masinu buánxun ca anu tsóxun upíbushi caísquin biquin caquínu puruia. Puruquin ca a pitima ñu a bacanu putia. ⁴⁹ Usaribi ca anun 'ēx utēcēnti nētē 'inuxun 'aia. 'Ēx utēcēncēbē uquin ca ángelcaman unicama Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'icē acama abē 'inun bianan an iscēxa upíma 'icē unicama bixun, ⁵⁰ manē tsi cha rēquirucē anu punuxun 'aia. Anuax ca anu 'icē unicamabē tēmērai bēnēti 'inuxun 'aia.

Jesusan bana 'icēsaribi ca bēráma Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo ax upí 'icē quicē bana

⁵¹ Catancēxun ca ēsaquinribi aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—¿'Ēn mitsu cacē bana caina cuatin?

Cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman —cananuna cuatin —quixun cacēxa. ⁵² Quia ca Jesusan cacēxa:

—An Nucēn Papa Dios naínu 'icē aín bana únáncē uni, an ca 'ēn uni ñuixuncē bana unicama ñuixuanan bēráma 'ē ñuiquin cuēnēo bana aribi ñuixunia. Ax ca xubuñu unían a isi ucē uni aín ñu ió 'imainun aín ñu ióma 'aíshbi upí, aribi ismicēsa 'icēn.

Jesús Nazaretnu 'iá (Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Bana itsi ñuicēsoquin unicama bana ñuixunquin ancēbiani cuanx ca Jesús anuaxa canicē menu bēbacēxa. ⁵⁴ Bēbatancēxun ca anua judíos unicama timēti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacēxa. Usoquian bana ñuia cuati ca anu 'icē unicamax ratuti canancēxa:

—¿Uin cara ënë uni usaquian bana ñuiti 'unánmiac? ¿Uin cushin cara ënë menuxuan unin 'acëma ñu 'ain? ⁵⁵ Ënëx ca carpinteronën bëchicë 'icën, 'imainun ca aín titax María 'icën. Jacobo, José, Simón, Judas acamax ca aín xucën 'icën. ⁵⁶ Aín chirabacëcamaribi ca ënu nubë 'icën. ¿Uin 'unánmicëxun cara ësaquin bana ñuianan ësaquinribi ñu 'ati 'unanx?

⁵⁷ Usai canani ami nishcëxun isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbi ca axa anuax canicë unían anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aínsi 'ibucamanribi cuaisama tania.

⁵⁸ Usaquian Jesús quicësabi oquin ca anu 'icë unicaman —an ca aséabi Nucën Papa Diosan cushímbi ñu 'aia —quixun sinánma 'icën. Usa 'ain ca Jesusan 'itsa ñu 'aquinma uni itsían 'acëma ñu 'itsamashi 'acëxa.

14

Juan, an uni nashimicë, ax bama (Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Usa 'ain ca unicaman Jesús ñuiquin chanioia Galileanu 'icë unicaman 'apu, Herodes, an cuacëxa. ² Cuaquin ca Herodesnën ratúquin, an ñu mëëmicë unicama cacëxa:

—Jesús, ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísquiaca. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

³⁻⁴ An Juan aín uni tëbiscamia 'aish ca usai Herodes quiacëxa. Ësai ca 'iacëxa: Herodes, an ca aín xucën Felipenën aín xanu, Herodías, a biacëxa. Usa 'ain ca —minmi a xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën aín unicama Juan bimiacëxa. Bimixun ca nëamixun sipuamiacëxa.

⁵ Aín unicaman Juan 'anun 'amitisa tanquinbi ca camabi unían —Juan an ca Nucën Papa Dios quicë bana nu ñuixunia —quixun sináncë 'ain —'ëmima nishcania —quixun sinánquin 'amiama 'icën. ⁶ Usa 'aínbi ca anúan bacëan nëtën Heródesnën camicëx uxúan unicaman pimainun, Herodíasnën tuá xanu xuntacu ax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca Herodes chuáma tani cuëëancëxa. ⁷ Cuëënquin ca xanu xuntacu cacëxa:

—Añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucati a cana aséabi mi 'inánti 'ain. Sinanatëcëntimoquin cana ashiquin mi cain.

⁸ Cacëxun aín tita pain ñucátancëxun ca aín titaxa quicësabi oquin cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, a tëbiscamixun camina 'ë aín maxcá manë xampami 'inánti 'ain.

⁹ Usaquian cacëxun cuaquin masá nuituraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatëcëntimoquin cana mi cain —quixuan cacë sinánan anu 'icë unicamanribia cuacë cupí usoquian xanu xuntacu 'inánun aín uni cacëxa.

¹⁰ Caquin ca sipunuabia Juan tëbiscanun quixun aín unicama xuacëxa. ¹¹ Xucëx cuanxun tëbiscabëtsinquin bëxun ca aín maxcá manë xampami xanu xuntacu 'ináncëxa. 'Ináncëxun buánxun ca aín tita 'ináncëxa.

¹² Usoquian tëbiscacë bixun maínbiani cuanxun ca Juanën 'unánmicë unicaman Jesús ñuixuancëxa.

Jesusan 'aisamaira 'aish, cinco mil uni pán pimia (Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Usaquian Juan 'acëa aín unicaman ñuixuncëx ca Jesús anuax nuntin cuanx anua uni 'icëma menu cuancëxa. Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicamax men anua Jesús 'icë anu cuancëxa. ¹⁴ Usaía 'itsa unia riquiancëbë manë nuntinuax 'ibúquianquin ca unicama timëcë isquin Jesusan atu nuibacëxa. Nuibaquin ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa. ¹⁵ Usaquin 'acëbëa bari xupíbucëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantima 'icën. Mitsun ca piti 'inan.

¹⁷ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca męcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabëishi 'icën.

¹⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënu ca 'ë bëxun.

¹⁹ Cacëxuan bęcëbëtan ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. Cacëxa bucubucëbëtan ca Jesusan męcën achúshi páncëñun tsatsa rabë bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pán mëtícaquin 'ináncëxa. ²⁰ 'Ináncëxun biquin ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin pia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxëcë piti aín 'unánmicë unicaman męcën rabë 'imainun rabë caquí buácaquin biacëxa. ²¹ An pucháquin picë nucë bënëcamax ca 'aisamaira 'aish, cinco mil uni 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa.

Jesús parúmpapa camánanën niquiiani cuan
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Usotancëxun ca an tsiánquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manë nuntinu cëñúruquiiani 'ucë manan cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ²³ Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús axëshi matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. Nucën Papa Diosbëa banamainun ca bari cuabuacëxa. Bari atsíncëbëa baquíshcëbë Jesús axëshi anu 'imainuan ²⁴ aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiiani parúmpapa nëbëtsi cuania ca suñúonpitan cuaínsamoquin bęcacëxa. Bëcaia ca bëchunanribi tucáncaquin manë nuntinua rëútisoquin 'acëxa. ²⁵ Usomainuan pëcaracëbë ca parúmpapa camánanën niquiiani Jesús atunu cuancëxa. ²⁶ Parúmpapa camánanën niquiiania Jesús cuania isi ca atun bëmánan pëqui racuëti —ñunshin sapi ca —quiax ratuti sharáruí quiacëxa.

²⁷ Usai quia ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

²⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina aséرابi Nucën 'Ibu 'ain. Usa 'ixun ca 'ëx parúmpapa camánanën niquiiani minu cuanun 'ë cat.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ut.

Cacëx ca Pedro manë nuntinuax 'ibúquiiani parúmpapa camánanën niquiiani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰ Cuanibi ca suñúan upitan parúmpapa bëchúaian isi racuëti nanëbuti cuëncëni quiacëxa:

—Cana bacamiquin, 'ë ca bitsi ut.

³¹ Cuëncënquia cacëxun biquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ën mi parúmpapa camánanën nicuatsinimi 'ënu unun 'imicëxbi 'ëmi catamëtiman? Camina 'ëmi sináncëmasa 'ain.

³² Jesús bëa Pedro manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nëtëacëxa. ³³ Nëtëcëbëtan ca manë nuntinu 'icë unicaman a tanáin rantin puruni tsóbuti ami sinánquin Jesús cacëxa:

—Mix camina aséرابi Nucën Papa Diosan Bëchicë a 'ain.

Genesaret menuxuan Jesusan 'insíncë unicama pëxcüa
(Mr 6.53-56)

³⁴ Parúmpapa 'ucë manan cuanx ca Genesaret cacë menu bëbacëxa. ³⁵ Bëbaia isquin ca a menu 'icë unicaman —axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unánquin a menu 'icë unicaman 'unánun chaniocëxa. Chaniocëbëtan ca uni 'insíncëcama Jesúsnu bëacëxa. ³⁶ Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesús cacëxa:

—Min chupa cuëbíshi ca nu ticamit. Ësaquin caquin ticaíshi ca 'insíncë unicamax pëxcúacëxa.

15

Aín nuitu upíma cupíma unin 'atima ñu 'acë bana

(Mr 7.1-23)

¹ Fariseo unicamabëtan ca an Moisésnën bana 'unáncë unicamanribi Jerusalén émanuax ricuatsini uxun Jesús cacëxa: ² —¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën rara quiá bana tanimin? A bana quiásabi oi 'iquinma ca mëchucaxunmashi piia.

³ Cacëxun ca Jesusan atu ñucáquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina mitsux mitsun rara quiá bana tanibi Nucën Papa Dios quiásabi oi 'iman? ⁴ Nucën Papa Dios ca ësai quiacëxa: “Min papan bana, min titan bana camina cuati 'ain”. 'Imainun ca ësaribiti quiacëxa: “Axa aín papa, aín tita ñui 'atimati banacë uni a camina bamamiti 'ain”. ⁵ Usa 'aínbi camina mitsux ësai quin: Unin ca aín papa, aín tita ësaquin cati 'icën: Mi 'inánti 'ixunbi cana 'ën mi 'inánti ñucama Nucën Papa Dios 'inan. ⁶ Axa usai quicë uni an aín papa aín tita ñu 'aquintima ca asábi 'icë quiax camina mitsux quin. Usai quiquin camina mitsun raran ñuiá bana ashí sinánquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aiman. ⁷ Mitsux camina cëmë 'ain. Isaíasnëan mitsu ñuiquin cuënëo bana ca ësai quia:

⁸ Ënë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁹ Nucën Papa Diosan bana isa quixun ca unínbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isaíasnën cuënëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in.

¹⁰ Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—Ën, bana ñuimainun ca upí oquin cuacan. ¹¹ Aín ñu picë cupíma, aín nuitunën 'atimaquin sinania, aín cuëbitan upíma banan banacë a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma ísia.

¹² Usaquian caia ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nëbétsioraxun cacëxa:

—¿Caramina isan, fariseo unicamx ca usaquinmi unicama ñuixunia cuati mimi nishaxa?

¹³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'imicëma 'icë, acamax ca aséribi ainanma 'aish abëma 'iti 'icën, aín tapúncëñunbi ëchícëxa i 'icësaribiti ñancáishi 'iti 'icën.

¹⁴ Fariseo unicamaxa nishiabi camina isëshiti 'ain. Atun Nucën Papa Diosan bana uni itsi 'unánmiti 'ixunbi ca uisai cara quia quixun 'unanima. Ca bëxuñu unisa 'icën. Bëxuñu unin abë bëxuñu uni itsi buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima, a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën.

¹⁵ Usai quia cuaquinbi ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë quixun ca nu ñuixun.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? ¹⁷ Unían ñu aín cuëbitan picëx ca aín pucunuishi atsinia. Atsintancëx ca amiribishi chiquitia. ¿A caramina 'unaniman?

¹⁸ Usa 'aínbi ca uni masáquin sinani 'atimati banaia. Aín nuitu upíma 'ain ca usai banaia. Usa 'icë Nucën Papa Diosan iscëx ca uni 'atima 'icën. ¹⁹ Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, cëmëi uni itsimi manánti, uni itsi ñui 'atimati banati. ²⁰ An usa ñucama 'acë unicama ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën. Mëchucaxunma picë 'aíshbi aín sinan upí 'icë ca Nucën Papa Diosan uni upíma ísima.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa

(Mr 7.24-30)

²¹ Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro cacë ëma 'imainun Sidón cacë ëma 'icë a menu bëbacëxa. ²² Bëbaia ca anu 'icë Cananea xanu, an anu cuanquin munuma banaquin Jesús caráishiacëxa:

—Mix camina Nucën 'Ibu, Davitan rëbúnqui 'ain. Usa 'ixun camina 'ë 'aquinti 'ain. 'Ën ini tuá ca anua ñunshin 'atima 'ain 'itsaira paë tania.

²³ Caquian caráishicëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. Caiama oquin ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin —an ca cuëncënquin nu nuia. Camina a cuantánun cati 'ai —quixun cacëxa.

²⁴ Usaquian cacëxun ca Jesusan xanu cacëxa:

—Judíosma unibuma, judíos unicamaishi ami sinanaminun ca 'ën Papa Diosan 'ë caxa. Axa 'ura cuancëa 'aracacë ñuina aín 'ibun bëtëcëncësaribi oquin judíos unibu ami sinánun quixun canun ca Nucën Papa Diosan 'ë caxa.

²⁵ Cacëxun cuaquinbi ca a tanáin rantin puruni tsóbuquin a xanun cacëxa:

—Camina 'ën tuá 'ë pëxcuxunti 'ain.

²⁶ Cacëxun ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën.

²⁷ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuënan tëmúxun aín 'ibúan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix camina asérabi 'ëmi catamëti 'ën mi upí oquin 'aquinun quiax 'ëmi sinan. Usa 'ain ca mix cuëncësabi oi 'iti 'icën.

Quixuan cacëbëshi ca aín ini tuá pëxcúacëxa.

Galilea menuxuan Jesusan uni ñucëcama pëxcúa

²⁹ Anu Tiro 'imainun Sidón 'icë me anuax cuanx ca Jesús parúmpapa Galilea ratábiani matá menu mapëracëtancëx anu tsóbuacëxa. ³⁰ Anua tsotan ca anu ricuatsinquin 'aisamaira unin, uni 'insíncë 'itsaira bëacëxa. Axa aín niti bëtsicë uni 'imainun aín bërumi ñucë 'imainun pabë 'imainun banañuma, a unicama 'imainun bëtsi bëtsi 'insinan 'icë unicamaribi a tanáin bëia ca Jesusan pëxcüacëxa. ³¹ Pëxcucëx ca banañuma unicamax banacëxa. Banamainun ca axa aín quisi aín pëñánmi ñucë unicamaxribi pëxcúacëxa. Pëxcúmainun ca axa aín niti bëtsicë unicamax upiti niacëxa. Aín bërumi ñucë unicamanribi ca bëoquiquin isacëxa. Usaia 'ia isquin ca anu 'icë unicaman uisa uni cara ënëx 'icë quixun sinani cuëncënquin chuáma tanquin Nucën Papa Dios, a Israel unicaman rabicë, a rabiacëxa.

Jesusan 'aisamaira 'aish, cuatro mil uni pán pimia

(Mr 8.1-10)

³² 'Itsa uníxa timëcamë 'ëocë 'ain ca aín 'unánmicë unicama cuënxun Jesusan atu cacëxa: —Ënë unicamax ca ënu rabë 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. Cuaníbima atux bainuax bëënanía, usa 'ain cana ñu naracamixunma xuisama tanin.

³³ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uinua caranuna ënë unicaman pimiti piti biti 'ain?

³⁴ Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca mëcën achúshi 'imainun rabë pán 'imainun 'itsamashi tsatsaratsu 'icë —quixun cacëxa.

³⁵ Usaquin cacëxun ca Jesusan axa timëcamë 'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa.

³⁶ Usoxun ca páncamacëñun tsatsaribi bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun a piti ñu tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pinun mëtícaquin 'ináncëxa. Aín 'unánmicë unicaman a unicama 'ináncëx cëñútisa 'aíshbi ca a piticamax cëñúama 'icën, ³⁷ a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan

ca Jesusan 'unánmicë unicaman mēcēn achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin tēxēcē piti biacēxa. ³⁸ An a piti picē nucē bēnēcama ca 'itsaira 'aish cuatro mil 'iacēxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacēxa. ³⁹ Usoquin pimitancēxun a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cabiani ca Jesús manē nuntinu 'iruquiani cuanx Magdala cacē menu cuancēxa.

16

Fariseo unicamabētan saduceo unicaman uni itsían 'acēma ñu 'anun quixun Jesús ca (Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Fariseo unicama 'imainun saduceo unicaman ca anu cuanxun Nucēn Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesús aín sinanēnbi isa unían iscēma ñu naínua 'anun quixun cacēxa. ² Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ca ēsa 'icēn. Bari cuabúcēbētan naí isi camina quin: “Nētē ca upí cuabutia, imēishi ca nētē upí pēcarati 'icēn”. ³ Bētsi nētēn camina bēsuquin naí isi quin: “Nētē ca bēitia, 'uí ca 'itsa 'ibúti 'icēn”. Naí isquin camina uisai cara nētē 'iti 'icē quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncē 'ixunbi camina 'ēn bana ñuixunia cuanan 'ēn 'aia isquinshi 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuax ucē 'ai quixun. ⁴ Ēnē unicama Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acēma ñu 'anun quixun 'ē caia. Usa 'aínbi cana, 'ēx cana asérabi Nucēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bētsi ñuribi atúan ñucácēxunbi 'aiman. Ēnēishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ēx 'iti 'ain.

Usoquin cabiani ca Jesús anu 'icē unicama ēbiani cuancēxa.

Anun pán chamiti ñusa 'icē fariseo unibunēn bana cuatima quicē bana (Mr 8.14-21)

⁵ Parúmpapa 'ucē manan cuanquinbi ca Jesusan 'unánmicë unicaman atun piti ñu buánquinma manuacēxa. ⁶ Manubiancēbē ca Jesusan cacēxa:

—Fariseo unibu 'imainun saduceo unibunēxa anua pán chamiti ñusa 'icē ax 'icēsa usaribi 'itin rabanan camina bērúancati 'ain. ⁷ Cacēx ca —nunu pán bēcēma cupí ca nu usaquin caia —quiax aín 'unánmicë unicamax canancēxa. ⁸ Canania 'unánquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bēcēma 'ai quiax cananin? Mitsux camina 'ēmi catamēcēmasa 'ain. ⁹ ¿'Ēn ñu 'aia isúnbi caramina ui carana 'ēx 'ai quixun 'unaniman? ¿Caramina 'ēn unicama pimiami iscancē a manuan? ¿'Ēn mēcēn achúshi pán pimicēxuan cinco mil unin tēxēocē, mēcēn rabé 'imainun rabé caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹⁰ ¿Bētsi nētēnribi 'ēn mēcēn achúshi 'imainun rabé pán pimicēxuan cuatro mil unin tēxēocē a mēcēn achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹¹ 'Ēn cana fariseo unibu 'imainun saduceo unibunēxa anun pán chamiti ñusa 'icēsa usaribi 'itin rabananmi bērúancanun quixun mitsu can. Caíbi cana pán ñuira quicēma 'ain. ¿Usaquin 'ēn cacēxun caramina cuacēma 'ain?

¹² Cacēxun ca aín 'unánmicë unicaman —Jesusan ca anun pán chamiti ñu ñuiquin caquinbi fariseo unibu 'imainun saduceo unibunēan 'unánmicë banacama ca asérabi 'icē quixun sinánquin a cuatin rabanan bērúancanun nu caxa —quixun 'unáncēxa.

Jesús ax ca asérabi Cristo 'icē quiáxa Pedro quia (Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Uсотancēx anu Cesárea de Filipino cacē ēma 'icē me anu cuanx riquianquin ca aín 'unánmicë unicama Jesusan ñucáquin cacēxa:

—¿Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish carana 'ēx ui 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁴ Cacēxun ca atun cacēxa:

—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírinëxribi ca quia, mix sapi ismina Jeremías a 'ain, ama 'aish ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuan uni itsi a 'iti 'ain.

¹⁵ Cacëxun ca ain 'unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisana ui 'ai quin?

¹⁶ Quia ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mix camina axa bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios aín Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain.

¹⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Simón, Jonasan bëchicë, cana mi cain, unin ca usaquin mi sinánmicëma 'icën. 'Ën Papa naínu 'icë an ca mi sinánxunquin usoquinmi sinánun mi sinánmiaxa. An ca mi sinánmiaxa quixun 'unani camina cuëënti 'ain.

¹⁸ Caxun ca mapara, griego banan “petra” cacë, a sinánquin Jesusan Simón cacëxa:

—'Ën cana mi cain, mix camina Pedro caquin anëcë 'iti 'ain. Minmi 'ëmi bërí cacë bana sináncë usaribi oquin sináncë ca axa 'ëmi catamëcë unicamax 'iti 'icën. Bamatancëxibi cëñútimoí ca a unicamax 'ënan 'iti 'icën. ¹⁹ 'Ën cana 'ën cushi mi 'inánti 'ain, ami cushixunmi 'ë ñuiquin bana unicama ñuixunun. An minmi 'ë ñuiquin bana ñuixuncëxun cuacë unicamax ca 'ën Papa Diosan uni 'iti 'icën. A cushínbi Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinánquin, aín unicamax ca usai 'iti 'icë quixun caquin, ësa ñu ca 'ati 'icë quixun canan, ësa ñu ca 'atima 'icë quixun cacëbëtan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an, —usa ca —quixun sinánti 'icën.

²⁰ Usaquin Pedro catancëxun ca aín 'unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana ax utia judíos unibunën caíncë Cristo a 'ai quixun camina uinu 'icë unibi catima 'ain.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quíaxa Jesús quia
(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22–27)

²¹ Ësaquin caquin sënëontancëxun ca aín bamati ñuixuntabaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën Papa Dios cuëëncësabi oi cana Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbacë ca anu 'icë uni apáncamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax 'ën bana cuaisama tani 'ëmi nishiti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

²² Usaria quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun ñu caquin cacëxa:

—Usai camina 'itima 'ain, Nucën Papa Diosax ca mixmi usai 'iti cuëëntima 'icën.

²³ Usaquin cacëx cuainacëquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. Min camina 'ë ñu 'atima 'amitisa tanin. 'Ën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iáxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshí sinanin.

²⁴ Catancëxun ca aín 'unánmicë unicama ësaquin Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ²⁵ Uin cara aín cuëëncësa oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënushi upitax tsóti sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁶ Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábia bicë 'icën. ¿Nucën Papa Diosbë bamatimoi tsónuxun cara unin aínu ñun cupíoti 'ic? Anun cupíoti ñu ca 'aíma 'icën. ²⁷ 'Ëx cana 'ën Papa Diosan nëtënu cuantancëx anu abë 'Apu 'iti 'ain. 'Ëx 'Apu 'aish utëcëncëbë ca 'ën ángelcamaribi uti 'icën. Uxun cana unicama achúshi achúshi atun nuitu 'unánquin an ñu 'atima 'acë

unicama a 'atimonan an upí ñu 'acë unicama 'ëbë 'inúxa cuëñun 'imiti 'ain. ²⁸ Ën cana aséribi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'ëx cana aséribi 'ën unicaman cushi 'aí quixun isti 'icën.

17

Axbia Jesús bëtsia

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca męcën achúshi 'imainun achúshi nětë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun aín xucën Juan, aca-maishi buani Jesús matánu cuancëxa. ² Anu cuantancëx ca a unicaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. Bëtsii ca barin pëcacësa 'inun aín bëmánan ichúacëxa. Aín chuparibi ca uxuira 'aish bari upí uruia iscësa 'iacëxa. ³ Usa 'icë isanan ca Elíasbëa Moisés chiquiracëti Jesús bë banaia isacëxa. ⁴ Usai 'ia abë banaia isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. Mix cuëñcëbëtan cananuna rabë 'imainun achúshi xuburatsu 'ati 'ain. Ax ca minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi 'iti 'icën.

⁵ Usaquian Pedronën cacëbëtainshi ca acama cuin pëquicësanën tupëoncëxa. Usocëxun ca Pedro, Jacobo, Juan acaman nětë cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sinani cuëñcë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁶ Èsai quia cuati ca 'aisamairai racuëti memi bëúmpucuti racábuacëxa.

⁷ Usai 'ia racuëtan bamaiabi ca Jesusan anu cuanquin ramëquin cacëxa:

—Ca nirucan, racuëaxma ca 'it. ⁸ Èsaquian cacëx bëpëqui chairuquin iscëxbi ca uíbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹ Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi isanan cuacë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx bamatancëx baísquicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰ Usaquin cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi aséribi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnën cuëñcë bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quiax quin?

¹¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca aséribi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë banax ca aséribi 'icën. ¹² Aséribi 'aínbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman ui cara ax 'icë quixun 'unáncëma 'icën. 'Unánquinma ca atúxa cuëñcësa oquinshi a 'atimoxa. A 'atimocësaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'ëribi 'atimoti 'icën.

¹³ Usaquian Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman 'unáncëxa, —Elías ca uti 'icë quia bana, ax ca Juan, an uni nashimicë, a ñuia quia 'icë —quixun.

An upí 'icëbi aín nami bërërumiquin uni bënánmicë 'insínñu tuá Jesusan pëxcüa

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Matánuax cuanx ca anua 'aisamaira uni timécë anu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca achúshi unin cacëxa: ¹⁵ —¿'Ën bëchicë caramina 'ë pëxcuxuntima 'ain? Aín namix nimëti bërëru saquiquiquin ca paë tania. Nimëti saquiqui ca 'itsai tsinu 'iruanan bacanu nipacëtia. ¹⁶ Usaia 'ia cana min 'unánmicë unicamanu 'ëa pëxcuxunun quixun bëan. Bëiabi ca 'ë pëxcuxuncëma 'icën.

¹⁷ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca aséribi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nětën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi nětën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain? Ë ca a tuá bëxun.

¹⁸ Cacëxuan bęcëbëtan ca Jesusan a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquínun caquin chiquíancëxa. Chiquícëbë ca pëxcuti asábi 'iacëxa.

¹⁹ Usaquian 'acë ca atúxëshi abë 'ixun aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucácëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina uisaira cushi cara Nucën Papa Diosan cushi icë quixun sinaniman. Mostaza bëru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, Ënë ñu cana 'atima 'ai, quixun sinánquinbi aséribi ami catamëquin ñucáquin camina uisa ñu caramina 'aisa tani a 'ati 'ain. Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi ënë matá, Ënuax ca 'uri tacút, cacëx ca 'uri tacúti 'icën. ²¹ Ësa ñunshin 'atima chiquíntix ca pima samáquin Nucën Papa Dios ñucáquin chiquínti 'icën.

—*Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quíaxa Jesús quitëcëan*

(*Mr 9.30-32; Lc 9.43-45*)

²² Usoxun ca abëa Galilea menu cuania Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë ca 'ë unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën. ²³ 'Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquinuxun 'ain.

Quixuan cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax masá nuituacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anun mëníoti curíqui ñui quicë bana

²⁴ Capernaúmnu cuanxa Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamax bëbacëbëtan ca an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anun mëníoti curíqui bicë unin anu cuanquin Simón Pedro ñucáquin cacëxa:

—¿Mitsun 'ibun cara curíqui, anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu mëníoti, 'inanimin?

²⁵ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ca 'inania.

Usaquin catancëxbia a ñucánux xubunu atsinia ca Jesusan Simón Pedro ñucácëxa:

—Simón, ¿uisaquin caramina sinanin? ¿Ënë nëtënu 'icë 'apucaman cara a curíqui 'inánun ui cain? ¿A curíqui 'inánun quixun cara aín aintsicama cain? ¿A curíqui 'inánun cara bëtsi unicama cain?

²⁶ Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Aín aintsicamama, bëtsi unicama ca a curíqui 'inánun quixun caia.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icën. Aín aintsicaman ca a curíqui 'inanima. ²⁷ Usa 'ain curíqui 'inántima 'aínbi camina an curíqui bicë unínma numi nishquin masá sinania quixun ësaquin 'ati 'ain. Camina parúmpapanu mishqui cuanti 'ain. Mishquiquinmi a pain bicë tsatsa, aín ana 'ucë mëu isquin camina anua curíqui mërati 'ain. Mëraquin a curíqui bixun camina an curíqui bicë uni 'inánti 'ain. A curíquinëx ca 'iti 'icën, minan 'inánanmi 'ëribi 'inánxuncë.

18

Uix cara bëtsi unicamabëtan sënënmaira 'icë quicë bana

(*Mr 9.33-37; Lc 9.46-48*)

¹ Usai 'icëbëtan ca anu cuanquin aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan nëtënu cara uix anu 'icë unicamabëtan sënënmaira 'iti 'ic?

² Cacëxun ca Jesusan, tuá achúshi cuënxun atu nëbëtsi nitsínxun cacëxa: ³ —Aséribi cana mitsu cain, mitsux cha 'iisa tanquin usaquin 'ë ñucati camina sinanati 'ain. Sinanacëma 'ianan tuácamaxa cha 'iti sinanima an a bërúancë unimi catamëcë, usaribiti 'ëmi catamëcëma 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁴ Ui unix cara ënë tuásaribi 'aish cha 'iti sinanima 'ëmi catamëtia, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an iscëx

aín uni raírisamaira 'icën. ⁵ Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquina 'icë nuibaquin 'aquina, an ca 'ëribi 'aquina.

'Uchati rabanan bërúancati Jesús quiá bana
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Usa 'ain ca an 'ëmia sináncë uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tëtëcërecatancëxun parúnmapa nëbëtsi nicëxa uni nanëcësamaira oi castíancë 'iti 'icën. ⁷ Ësaribiti ca 'ia. Bëtsi unían ñu 'atima 'anun sinánmicëxun 'ai ca uni aín 'ucha cupí 'itsaira tëmëraia. Camabi unix ca ñu 'atima 'anun quixuan bëtsi unin sinánmicë 'icën. Usa 'aínbi ca an bëtsi uni 'atima ñu 'amicë ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën, aín 'ucha cupí.

⁸ Min mëcën, min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcëm, min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabëñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën, min taë tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁹ Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabëñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën.

Carnero nëtécë ñui Jesús quiá bana
(Lc 15.3-7)

¹⁰ 'Ën unicamax ca tuáratsusa 'aish ñuuma 'icë quixun camina sinántima 'ain. 'Ën cana mitsu cain, ca ñuumama 'icën. An a bërúancë ángelcamax ca Nucën Papa Diosbëbi 'icën. ¹¹ Uni 'inux cana 'ëx Nucën Papa Diosnuax uacën, unicama ami sináncëma 'aish ainanma 'icëbjí ainan 'inun 'iëminux.

¹² Ësaribi oquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca ësa 'icën. ¿Cien carneroñua 'aínbia achúshi amanu cuani nëtëtia cara unin a baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an matá menuxun pasto piia ëbianxun ca axa nëtécë a bariti 'icën, ¿usa cat? ¹³ 'Ën cana aséribi mitsu cain, bariquin mërax ca bëtsi carnerocama isia cuëncësamaira oi axa nëtécë a mërax cuëña. ¹⁴ Usaribiti ca mitsun Papa Dios naínu 'icë ax aín unicama achúshiratsunënbia a ënti cuëñima.

Usoquin axa numi 'uchacë uni aín 'ucha manumiti bana
(Lc 17.3)

¹⁵ Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina abëishi banaquin —ësa camina 'ëmi 'ucha —quixun a cati 'ain. Usoquinmi cacëxun cuati sinanati ca mibë upí 'itëcënti 'icën. ¹⁶ Min cacëxuan cuaisama tancëbë camina bëtsi uni an a ñucama 'unáncë, a buani, axa mimi nishcë uni anu cuantëcënti 'ain. Abëmi cuancë uni anribia cacëxun ca axa mimi nishcë uni an, aséribi ca minmi ñuicë bana ax 'icë quixun 'unánti 'icën. 'Unánan ca mix camina aséribi abë upí 'iisa tani quixun 'unánti 'icën. ¹⁷ Usaquin 'acëxunbia min bana cuaisama tancëbëtan camina axa 'ëmi catamëcë Nucën Papa Diosan unicamax timëcë a ñuixunti 'ain. Ñuixuncëxun ca atúnribi a uni 'ësëti 'icën. 'Ësëcëxunbia atun bana cuaisama tania camina, a unix ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unisa 'ianan an 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'icësaribiti 'uchañu 'icë quixun isti 'ain.

¹⁸ 'Ën cana aséribi 'ëmi catamëcë 'icë mitsu cain, aséribi 'ën sinánmicë 'ixunmi mitsun, 'ën unicama uisai cara 'iti 'icë quixun sinánquin —ësa ñu ca 'ati 'icë —quixun canan —ësa ñu ca 'atima 'icë —quixun cacëbëtan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an —usa ca —quixun sinánti 'icën.

¹⁹⁻²⁰ 'Ën unicamaxa 'ëmi sinani timëcëbë cana 'ëx atu nëbëtsi 'ain. Rabë 'imainun achúshia 'ëmi sinani timëcëbë cana 'ëx atu nëbëtsi 'ain. 'Imainuan rabëtaxribi timëcë 'ain

cana 'ëx atubë 'ain. 'Ëx atubë 'ixun cana añu 'ati cara asábi 'icë quixun 'unánmiti 'ain. Usa 'ain cana ësaquinribi 'ën mitsu cain, mitsu rabëtan camina uisaínu 'iti cara Nucën Papa Dios cuëenti 'icë quixun upí oquin sinántancëxun an mitsu 'axunun ñucáti 'ain. Ñucáçëxun ca an mitsúnmi cacësabi oquin mitsu 'axunti 'icën.

²¹ Ësaquian aín 'unánmicë uni raíricëñun cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Min uni itsíxa 'ëmi nishi 'uchaia carana uiti oquin aín 'ucha abë mëníonanquin manumiti 'ain? ¿Carana męcën achúshi 'imainun rabë oi abë mëníonanti 'ain?

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Męcën achúshi 'imainun rabë oquinmi manuminun cana mi caiman. Uiti oi cara 'uchati 'icë a camabi camina manumiti 'ain.

An uni ñu mëëxuncë unían axa ami 'uchacë uni aín 'ucha manumisama tan bana

²³ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosnan 'itix ca ësa 'icën: Achúshi unin ca an ñu mëëxuncë unicama uiti curíqui cara achúshi achúshi unin ribinia quixun istisa tanxa. ²⁴ Istisa tancëbëtan ca aín unin an 'aisamaira 'itsa millones curíqui ribíncë uni bëaxa. ²⁵ Bęcëx uxun ca curíquiñuma 'ixun cupíocasmáxa. Cupíocëxunma ca an ñu mëëmicë unin aín uni itsi caxa: Camina acëñun aín xanu 'imainun aín bëchicëcamaribi bëtsi unia ñu mëëxunun maruti 'ain. Maruxun curíqui bixun camina 'ëa ribíncë a cupíoquin mi bicë curíqui a 'ë 'inánti 'ain. ²⁶ Usaquian cacëbë a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca an ribíncë uni a ñu mëëmicë uni caxa: 'Ën cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'ën mi ribíncë curíqui. 'Ën mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain. ²⁷ Cacëxun cuaquin ca an a ñu mëëmicë unin caxa: 'Ë cupíoima camina cuanti 'ain. Minmi 'ë cupíocëxmabi ca asábi 'icën. ²⁸ Cacëx cuanquinbi ca an abëtan a uni ñu mëëxuncë uni mëraxa. Mëraqin ca —ënën ca 'ë ribinia —quixun sinánquin 'itsamashi curíquia ribíncëxunbi aín tëxatan biquin têtsëcaquin caxa: Minmi 'ë ribíncë ca 'ë cupíot. ²⁹ Cacëxun ca caxa: 'Ën cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'ën mi ribíncë curíqui. 'Ën mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain. ³⁰ Cacëxunbi ca caxa: Cana 'ëmi cupíonun cainiman. Caxun ca a ribíncë curíquicama a cupíoia sipunu 'inun sipuaxa. ³¹ Usoquian 'aia isi masá nuituti ca an abëtan ñu mëëxuncë uni raíricamax an a ñu mëëmicë uni ñuixuni cuanxa. ³² Cuanxun ñuixuncëxun cuaquin camicëxa ucë ca an ñu mëëmicë unin an ribíncë uni caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Minmi 'ë cacëxun mi nuibaquin cana 'ëmi ribíncë curíquicamami 'ë cupíoxunma 'anun mi can. ³³ 'Ën mi 'acësaribi oi camina an mi ribíncë uni a sipuamima upiti abë mëníonanti 'ian. ³⁴ Cai ami nishquin ca an ñu mëëmicë unin an sipu bërúancë uni caxa: An 'ë ribíncë curíquicama cupíoquin sënëontamainun camina ënë uni sipunu tëmëraminun xëputi 'ai —quixun.

³⁵ Usaribi oquin ca 'ën Papa Dios naínu 'icë, an axa mimi 'uchacë unimi aín 'uchacama abë mëníonanquin manumicëma 'icë, mitsun 'uchacama manuquinma uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

19

*Unix ca aín xanubë ënanántima 'icë quicë bana
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)*

¹ Usaquin a ñucama ñuiquin cabiani ca Jesús Galilea menuax cuanx Judea me Jordan cacë baca 'ucë manan anu bëbacëxa. ² Bëbaquin ca 'aisamaira uníxa timécëbëtan Jesusan uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

³ Usa 'ain ca fariseo unibunën anu timëxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Uisai cara 'iashia unin aín xanu ënti cara asábi 'ic?

⁴ Ñucáçëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camabi ñu unioquin ca Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu unioçëxa. ¿Acama ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo caina iscëma 'ain? ⁵Uniotancëxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: “Ën usoquin unioçë 'ixun ca unin aín xanu biquin, aín titacëñun aín papa ëni, aín xanubë ënananquinma 'iquinti 'icën. A rabëtaxbi ca achúshisa 'iti 'icën”. ⁶Usa 'ain ca uni aín xanubë rabë 'aíshbi achúshisa 'icën. Usaia achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë ënanantima 'icën, uni itsínribi ca ënánanmitima 'icën.

⁷Cacëxun ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Mixmi quicë bana ënëxa aséribi 'aínbi ca Moisésnëan cuënëo banax ësai quin, ënquin ca unin —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica 'atancëxun 'inánquin aín xanu ënti 'icën. ¿Uisai cara usai quin?

⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncë 'ain ca Moisésnën a bana cuënëocëxa. 'Ën Papa Diosan ca bëbu 'imainun xanu unioquin —unin ca aín xanu ënti 'icë —quixun cáma 'icën. ⁹'Ën cana ësoquin mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëma 'icëbi ënxun, xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti.

¹⁰Usaquian cacëxa fariseo unicamax riquiancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—Unin ca aín xanu ëntima 'icë quiaxmi mix quicë 'ain sapi ca unin xanu bitima asábi 'icën.

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaia uni 'iti ca asábi 'icën, 'aínbi ca camáxirama, a Nucën Papa Diosan usai 'inun quixun sinánmicë, axëshi usai 'iti asábi 'icën. ¹²Bëtsi bëtsi unin ca aín nami 'aisama cupí bacë bëchima, usa 'ixun ca xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca uni itsían axa bëchicëñuma 'inun mënioçë 'ixun xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca Nucën Papa Diosmishi sinánquin aín bana quicësabi oquin upí oquin 'anuxun xanu bitsima. Usa cupía axa xanuñuma 'iisa tancë uni ax xanuñuma 'iti ca asábi 'icën.

Jesusan ramëquin tuácama Nucën Papa Dios ñucáxuan

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxunun quixun tuáracama Jesúsnu bëcancëxa. Bëiabi ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bëcëcama ñu caquin —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁴Caiabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënuá unun ën. 'Ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën.

¹⁵Usaquin catancëxun ca Jesusan a tuácama ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. Ñucáxuntancëx ca Jesús anuax cuancëxa.

Jesús bëa 'itsaira ñuñu bënëá uni bana

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶Anuaxa cuania ca bënëá uni achúshinën anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Mix camina upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, ¿'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun carana uisa ñu upí 'ati 'ain?

¹⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina min 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Nucën Papa Diosaxëshi ca aséribi upí 'icën. Mix aín nëtënu abë 'iisa tanquin camina aín bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

¹⁸Cacëxun ca a bënëá unin cacëxa:

—¿Uisaia ax quicë banacama carana 'ati 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. ¹⁹Min papa, min titan

bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain. Mixmi bërúancacēsaribi oquin camina min aintsicama nuibaquin 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain.

²⁰ Cacēxun ca a bēná unīn cacēxa:

—Chamaratsu 'aishbi minmi 'ē cacē banacama quicēsabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in. ¿Añu ñuribi carana 'acēma pan 'ain?

²¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mix Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'iisa tanquin camina cuanxun min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Uotancēx camina mix ñuñushi 'iti sinanima 'ēmi sinani 'ēbē cuani uti 'ain. Usaquin 'atancēx camina Nucēn Papa Diosan nētēnu 'ianan usaquin 'acē cupí anuax cuēēinra cuēēnti 'ain.

²² Usaquian Jesusan cacēxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a bēná uni masá nuituti utēnbuax cuancēxa.

²³ Usoquin cacēxa cuancēbētan ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—'Ēn cana asérabi micama cain, 'aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aishbi ñuñu 'itishi sinani Nucēn Papa Diosan 'itima 'icēn. ²⁴ Amiribishi cana mitsu cain, camello, ax ca chaira 'aish xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icēn. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacēsamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucēn Papa Diosan 'itima 'icēn.

²⁵ Usaía quia cuati ca aín 'unánmicē unicamax, a banax ca asérabi 'icē quixun sináncasmai —asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucēn Papa Diosan 'inux iētima 'icē — quiax canancēxa. ²⁶ Usai quia isquin ca Jesusan cacēxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iētisama 'aínbi ca an 'acasmati ñu 'aíma 'ain Nucēn Papa Diosan ñuñu uniribi ainan 'inun iēmiti 'icēn.

²⁷ Usaquian atu cacēxun ca Pedronēn Jesús cacēxa:

—Nun cananuna mibē ninuxun nun ñucama ēan. ¿Usa 'ain caranuna Nucēn Papa Diosan nētēnu 'aish uisa ñuñu 'iti 'ain?

²⁸ Cacēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Asérabi cana 'ēn mitsu cain, uni 'inux anuax uá, 'ēx Nucēn Papa Diosan mēníosabi oi nētē iótēcēncēbē 'apuirá 'ain camina, asérabi 'ēn bana cuacē 'aish mitsun 'ēbē cushi 'ixun Israelnēn bēchicē mēcēn rabē 'imainun rabē aín rēbúnqui judíosamax cara atúan ñu 'acē cupí, uisai 'iti 'icē quixun cati 'ain. ²⁹ Ēsaquinribi cana mitsu cain, uinu 'icē unīn cara 'ēx cuēēncēsabi oquin 'anuxun aín xucēn, aín chirabacē, aín papa, aín tita, aín bēchicē, aín naē, añu ñu cara, abi ēanxa, a unix ca ēncē ñuñu 'icēsamaira oi ñuñu 'iti 'icēn. 'Ianan ca Nucēn Papa Dios quicēsabi oi aín nētēnu abē nētētimoī 'iti 'icēn. ³⁰ Usa 'aínbi ca bēría uni —cha ca a uni 'icē —quixun sináncē uni a Nucēn Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Imainun ca bērí unīn iscēxa ñuuma 'icē uni a Nucēn Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn.

20

An uvas bimi bicē unicama ñui quicē bana

¹ Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan uni ainan 'imiti ax ca ēsaribi 'icēn: Achúshi unix ca aín naē anu uvas 'apácēñu 'iaxa. Usa 'aish ca pēcaracēma 'aínshi, an a naē mēníoti uni bari cuanxa.

² Bariquin mēraxun ca uiti cara nētē camabi cupíoti 'icē quixun atubētan mēníotancēxun aín naēnuxuñ ñu mēēnñun xuaxa. ³ Xutancēx bari manámi 'ain cuantēcēnxun ca raírī uníxa ñu mēētiñuma 'aish anuxun unīn ñu marucē anu bucucē isaxa. ⁴ Isquin ca caxa: Mitsúxribi camina 'ēn naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. Cuanxunmi ñu mēēia cana mitsun ñu mēēcēsabi oquin mitsu cupíoti 'ain. Cacēx ca ñu mēēi cuanxa. ⁵ Bari xamarucēbē cuantēcēnxun ca naē 'ibun uni raírīribi a mēēti ñu 'aíma 'ain bucucē mēraqin aín naēnu ñu mēēnñun quixun xuaxa. Bari cuanbucēbētanribi ca usaribi oquin 'axa.

⁶ Bari xupíbucēbēribi cuanquin ca uni raírīribi ñu mēēima bucucē mēraxa. Mēraqin ca caxa: ¿Uisacatsi caramina mitsux ñu mēēima ēnuishi bucubaitin? ⁷ Cacēxun ca a

unicaman caxa: Uinu 'icë unínbia nu ñu mēēxunun cacēma 'aish cananuna ěnu bucūan. Cacēxun ca naē 'ibun caxa: Mitsúxribi camina 'en naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. ⁸ Usa 'ain ca ñantánbucēbētan cuēnxun naē 'ibun aín uni caxa: An 'ē ñu mēēxuncē unicama cuētancēxun camina camabi cupíoti 'ain. Axa tsiáncuatsini ucē uni acama pain camina cupíoti 'ain. Uotancēxun camina raíri unicamaribi cupíotancēxun axa bēráma upuncē unicamaribishi cupíoti 'ain. ⁹ Cacēxun ca axa bari xupíbucēbē ucē unicama cuēncēx aia achúshi nētēn cupíocēsa oquin 'inánxa. ¹⁰ Usaquian cupíoia isquin ca an paían ñu mēēnun bicē unicaman —nun cananuna a unicaman bicēsamaira oquin curíqui cha biti 'ai — quixun sinánxa. Sinánxunbi ca bari xupíbucēbē ucēcaman bicēsaribi biaxa. ¹¹ Usoquin biquin ca ami manánquin ¹² an atu ñu mēēmicē uni caxa: Ěnē unicaman ca bēnēnquinshi 'itsamashi ñu mēēaxa. Nun nu bari xamárutamainun 'anan bari atsíntamainunribi ñu mēēbaitiabi camina an chucúmashi ñu mēēcē unicamami 'acēsaribi nu cupíon. ¹³ Cacēxun ca an unicama ñu mēēmicē unin caxa: 'Ěn cana mi paraniman. Mibētan mēníopuncēsabi oquin cana mi cupíon. ¹⁴ 'Ěn mi 'ináncē curíqui biax camina cuanti 'ain. Mi 'ináncēsaribi oquin an 'ē chucúmashi ñu mēēxuncē unicamaribi 'inánti cana cuēēnin. ¹⁵ ¿'Ěn curíquinēxa 'ēnarbi 'ain carana 'ēx cuēēncēsabi oquin an 'ē ñu mēēxuncē unicama cupíotima 'ain? ¿'Ěn uni itsi curíqui 'ináncēbētan caramina nutsiquin masáquin sinanin? ¹⁶ A unin —ñuumara ca ax 'icē —quixun sináncē uni a ca Nucēn Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn. 'Imainun ca unin iscēxa cha 'icē uni, a Nucēn Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Aisamaira unia ainan 'inúxa 'ēmi catamēnun sinánmicēxbia 'icēbētanma ca axa 'ēmi catamēcē ashi Nucēn Papa Diosan ainan 'inun 'imia.

—'Ěx cana unin 'acēx bamati 'ai —quixun Jesusan aín unicama catēcēan
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Anuaxa Jerusalénu Jesús cuancēbē ca 'itsa uni 'imainun xanuribi abē cuancēxa. Usa 'ain ca cuēnbiani atubēshi cuanquin Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa: ¹⁸ — Mitsúnbi camina isin, bērí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca, uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'icē, 'ē unin 'inánti 'icēn, judíos sacerdotenēn cushicamabētan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicaman binun. 'Ináncēxun ca atun —a uni ca bamati 'icē —quixun catancēxun ¹⁹ judíosma unicaman 'anun 'ē 'inánti 'icēn. 'Ě bētsi bētsi onan 'ēmi cuaianan 'ē mēētancēxun 'ēx bamanun i curúsocēnu matásnun ca judíos unicaman 'ē judíosma unicama 'inánti 'icēn. Usoquian 'ē 'acēx cana bamatancēx rabē nētē 'iónxa pēcaracēbē baísquiti 'ain.

Jacobo 'imainun Juanēn titan Jesús ñucá
(Mr 10.35-45)

²⁰ Usa 'ain ca Zebedeonēn bēchicē rabē, Juan 'imainun Jacobo, aín tita Jesús rapasu cuani a bētánain rantin puruni tsóbuquin abē banatisa tancēxa. ²¹ Abē banatisa tania isquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Añu caramina cuēēnin?

Cacēxun ca cacēxa:

—Mixmi 'apu 'aish min nētē upínu tsotan 'ēn tuacēx bētsíxa min mēqueu tsómainun bētsix min mēmiu tsónun camina 'imiti 'ain, mibēa 'apu 'inun.

²² Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ē cain.

Caxun ca Jesusan Juan 'imainun Jacobo cacēxa:

—¿'Ě 'acēsaribi oquian unin mitsu bētsi bētsi ocēxun caramina tanshiti 'ain?

Cacēxun ca —usaribi oquin cananuna tanshiti 'ai —quixun cacēxa.

²³ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—'Ēn 'acēsari bi oquin camina bētsi bētsi ocē 'iti 'ain. Usa 'aínbi cana 'ēn, mix camina 'ēn mēqueu tsónan 'ēn mēmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. 'Ēn Papa Diosan cuni ca cati 'icēn, uix cara anu tsóti 'icē quixun, an mēníosabi oía 'inun.

²⁴ Usaquian aín titabētan Zebedeonēn bēchicē rabētan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicē uni raíri, mēcēn rabē, ax a rabēmi nishacēxa. ²⁵ Usaria isquin ca cuēnxun Jesusan cacēxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuēncēsabi oquin tēmēraquinbi ñu mēēnun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicēsabi oquian 'anun 'amia. ²⁶ Usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara bētsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mēēquin 'aquinti 'icēn. ²⁷ Uinu 'icē mitsux caramina aín cushi uni 'iisa tani, an ca mitsu ñu 'axúnti 'icēn, ²⁸ 'ēn 'acēsari bi oquin. Uni itsían ñu mēēxunun cana 'ēx uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ēx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacēn. 'Ēx 'uchañuma 'aísh bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucēn Papa Diosbē upí 'inun atun 'ucha 'ēnansa 'ain bamai uacēn.

*Bēxuñu uni rabēa Jesusan bēpēxcía
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)*

²⁹ Ēsaquin catancēx ca Jesús abēa cuancē unicamabē Jerusalénu cuani Jericó ēmanu bēbacēxa. Bēbax anuaxribi cuania ca anu 'icē unicamanribi a nuibiancēxa. ³⁰ Usaquian nuibiana ca bai amo tsóxun, uni rabē bēxuñu, an —Jesús ca aia —quixuan ñuicania cuati cuēnshquin cacēxa:

—Davitan rēbúnqui, Nucēn 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³¹ Usaía quia oquin ca anu 'icē unicaman banaxma isa nētēnun quixun cacēxa. Cacēxbi ca nētētima atúxa 'icēsamaira oi munuma cuēnshcēni quiacēxa:

—Davitan rēbúnqui, Nucēn 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³² Usaía quia cuati niracēquin ca Jesusan a uni rabē unun quixun cacēxa. Cacēx aia ca Jesusan cacēxa:

—¿'Ēn mitsu uisoti caina cuēēnin?

³³ Cacēxun ca cacēxa:

—Isnúnmi nu bēpēxcuti cananuna cuēēnin.

³⁴ Usaquian cacēxun nuibaquin ca Jesusan atu bēmēēacēxa. Bēmēēcēxuinshi ca isacēxa. Isi cuēēnquiani ca Jesús bē cuancēxa.

III. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A ÑUI QUICĒ BANA (21-25)

21

*Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ Jerusalénu cuani Betfagé ēma 'urama 'ixun ca Olivos cacē matá anuxun aín 'unánmicē uni rabē xuquin ² Jesusan cacēxa:

—Aúnu bēsucē ēma, anu ca cuantan. Cuanx anu bēbaquin camina burro xanu achúshi tēcēracacē, aín tuácēñun mēрати 'ain. Mēraquin camina tububētsinquin bēti 'ain. ³ Mitsúnmi tubuia isquian bētsi unin mitsu ñucácēxun camina cati 'ain: Nucēn 'Ibun ca ēnē burra aín tuácēñun a buánxunun quixun nu caxa. Bēnēnquinshi ca mi bēmitēcēnti 'icēn. Cacēxuinshi ca mitsu cati 'icēn: Ca buántan.

⁴ Usaía 'iácama ax ca Nucēn Papa Diosan aín uni cuēnēomiasabi oía 'iá 'icēn. Ēsai ca a bana quia:

⁵ Sión cacē ēma, anu 'icē unicama camina cati 'ain: Bērí ca mitsun 'apu aia, uni chacama 'icēsaráma ca burro xanun tuánu tsotax aia.

⁶ Usa 'ain Jesusan xucëx cuanxun a uni rabëtan usaquian 'anúan Jesusan cacësabi oquin 'acëxa. ⁷ Burro aín titacëñun aín tuá buántancëxun chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jerusalénu cuancëxa. ⁸ Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unin anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unin i pëchi chuíshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa. ⁹ Usobiani ca sharáquiani unicama cuancëxa, raírinëxa rëcuënmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuanquin a rabi cuëëni sharati quicancëxa:

—Davitan rëbúnqui Nucën 'Ibu ax ca upíira 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ënëx bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, naínu 'icë, aribinu cuëënquin rabinun ca 'acan.

¹⁰ Usai 'iquiania bëbaia isi ca Jerusalénu 'icë unicamax —¿ui uni cara ënëx 'ic? —quiax ratuti canancëxa. ¹¹ Canania ca axa Jesús bë 'icë unicaman cacëxa:

—Ënëx ca Jesús, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, a 'icën, ax ca Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anuaxa ucë 'icën.

*Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹² Jerusalénu bëbatancëx ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsíancëxa. Atsínquinbi anuxuan ñu maruía isquin ca Jesusan a unicama chiquínquin an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamax anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹³ Usaquin 'aquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuënëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

¹⁴ Usaquin catancëx anuax cuancëma pan 'ixun ca Jesusan bëxuñu unicama 'imainun axa aín niti bëtsicë unicamaribi anua aia pëxcüacëxa. ¹⁵ Unicama pëxcuia isanan anu 'icë xucamax —Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu, ax ca upíira 'icë —quiáxa cuëëni sharatia isi ca judíos unibunën 'apucama ax nishacëxa. ¹⁶ Nishquin ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Ënë xucamaxa quicë bana caramina cuatiman?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cana cuatin. ¿Mitsun caramina cuënëo bana axa ënë ñui quicë a iscëma 'ain? A bana ca ësai quia:

Xucamabëtan ca tuáracamanribi min 'imicëxun upí oquin mi rabia.

¹⁷ Usaquin cabiani ca Jesús Betania ëmanu 'i cuancëxa.

*Jesusan higuera cacë i, bimiñuma 'inun ca
(Mr 11.12-14, 20-26)*

¹⁸ Betiananu 'inëti Jerusalénu cuantëcëni ca Jesús panancëxa. ¹⁹ Pananquiani cuanquin ca higuera cacë i, bai cuëbí nicë, isbiani anu cuanquinbi tuáñuma 'aísha aín pëchishi ocëxa. Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatëcëntima 'ain.

Usaquian cacëxëshi ca higuera i chushi xanancëxa. ²⁰ Usaquian cacëxa xanancë isquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara ënë higuera bënëtishi xananx? —quixun.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën cana asérabi mitsu cain, Nucën Papa Diosax ca cushiira 'ianan ca ax quicësabi oquin 'aia quixun 'unáncë 'ixun camina —ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —ca asérabi 'ati 'icë —quixun sinánti 'ain. Usaquian sináncë 'ixunmi 'ën ënë higuera 'acësoquinshi ñu 'aquinma ënë matáribi “ënuax ca parúmpapanu racati cuantan” quixun cacëx ca usai 'iti 'icën. ²² Mitsun —asérabi ca Nucën Papa Diosan 'ën cacëxun 'ë 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácsabi oquin mitsu 'axúnti 'icën.

Jesús ca cushi 'icë quicë bana

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Jerusalénuxun ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë unicama 'unánmiacëxa. 'Unánmia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacëcë unicaman anu cuanxun ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ësoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácëxunmi mitsun 'ë ñuixuncëxun cana 'ënribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ësaquin 'ai quixun. ²⁵ ¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun 'unanima atúxbi ñucacananani quicancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu —Nucën Papa Diosan ca cacëxa —quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai —quixun nu cati 'icën. ²⁶ Nun nu —unían unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa —quixun cati, 'aíshbi cananuna 'apuma unicamami racuëtin. Acaman ca aín bana cuaquin —Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

²⁷ Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucácëxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin cushin carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Unin bëchicë rabë ñui quicë bana

²⁸ Usaquin catancëxun ca Jesusan judíos unibunën 'apucama ësaquinribi cacëxa:

—¿Uisai quicë cara ënë bana 'ic? ësai quicë. Achúshi unix ca bëchicë rabëñu 'iaxa. 'Ixun ca achúshi caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain. ²⁹ Cacëxun ca aín bëchicënën caxa: Cana cuaniman. Usaquin caxbi ca sinanabiani ñu mëëi cuanxa.

³⁰ Usaribiquin ca aín bëchicë itsiribi aín papan caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain. Cacëxun ca: Cana cuanin, caxa. Caxbi ca cuancëma 'icën. ³¹ ¿Mitsun sináncëxun cara a uni rabë uinu 'icën aín papa cuëëncësabi oquin ñu 'ax?

Cacëxun ca cacëxa: An —cana cuanima —quixun caxbi cuancë, an ca aín papa cuëëncësabi oquin 'axa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérabi mitsu cain, mitsun ainan isamina 'ai quixun caquinbi ax cuëëncësabi oquin 'acëma 'aíshmi Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'aínbi ca 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë, 'imainun 'itsa xanu mitsun sináncëx 'uchañu, acamax sinananti 'ëmi sinánquin ax cuëëncësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ³² Unicamaxa sinanati aín nuitu asérabi upí 'inun 'unánmia ucëbi camina Juanën bana cuaisama tan. Mitsúnmi aín bana cuaisama taniabi ca 'aisama uni, an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun xanu 'uchañucamaxribi Juanën bana cuati sinanati upí 'iaxa. Usaía 'ia isquinbi camina sinanaquin aín bana cuacëma 'ain.

An naë bërúancë uni ñui quicë

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Usoquin caxun ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi judíos unibunën 'apucama ñuixuancëxa:

—Bëtsi banaribi mitsu camainun camina cuati 'ain. Ca ësa 'icën. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëtancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura menu 'i cuanxa.

³⁴ Cuanxancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëemicë uni raíri xuquin caxa: An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³⁵ Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman axa ucë unicama bitancëxun bëtsi 'anan bëtsiribi ami mëparamëquin mëëanan bëtsiribishi maxaxan 'axa. ³⁶ Usocëxa bimi bëima panácëbëtan ca naë 'ibun an ñu mëemicë uni raíri a 'itsaira xutëcëanxa. Xucëxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman ax paían ucë unicama 'acësaribi oquin 'atimoxa.

³⁷ Usoquian an naë bërúancë unicaman an xucë unicama 'acëbëtan ca naë 'ibun —'ën bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ³⁸ Xucëx cuanxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ³⁹ Canantancëxun bibianquin naë 'uri buánxun ca 'axa. ⁴⁰ ¿Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun uquin an naë bërúancë unicama uisoti 'ic?

⁴¹ Ñucacëxun ca judíos unibunën 'apucaman Jesús cacëxa:

—Usa 'ain ca a unicama cëñuquin 'ati 'icën. Usoquin 'atancëxun ca bëtsi unicama aín naë bërúanxunun quixun cati 'icën. Cacëx cuanxun ca a unicaman naënu 'icë bimicamaxa bimia aín bimi mësú naë 'ibu 'inánti 'icën.

⁴² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicë a caramina mitsun iscëma 'ain?:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiáxa. An usoquin mëníocëx ca nun iscëx asábiira 'icën”.

¿Usaquian maxax ñuiquinbi 'ë ñuiquin cuënëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain? ⁴³ Cana mitsu cain, mitsúxmi judíos unibu 'aish Nucën Papa Diosan ainan 'iti caísa 'aíshbi usai 'icëbëma ca bëtsi unibunëx aín bana cuacë 'aish ainan 'iti 'icën. ⁴⁴ 'Imainun ca a maxáxa an cuëncëma unicama usaribi an 'ë cuëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqúi chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

⁴⁵ Usoquian cacëxun cuati ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicamax —nu ñui ca bana itsi ñuicësa oi quia —quixun sinani ami nishacëxa. ⁴⁶ Nishquin sipuáisa tanquinbi ca camabi unían, Jesusan ca asérabia Nucën Papa Diosan xucë 'ixun aín bana unicama ñuixunia quixun sináncë 'ain, 'apucamax atumi racuéacëxa. Racuéquin ca Jesús biáma 'icën.

22

Unían aín bëchicë xanu biminuxun unicama camia bana

¹ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ca Jesusan judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicama bana itsi ñuicësa oquin ënë banaribi ñuiquin cacëxa: ²—Nucën Papa Diosan 'iti ax ca ësa 'icën. Achúshi 'apun ca aín bëchicë xanu 'inánuxun an ñu mëemicë uni piti 'amiquin aín aintsicamaxa pi unun quixun camiti sinánxa. ³ Sinánxun ca piti 'itsaira 'amimainuan camabi unin pi unun catánun quixun aín uni raíri xuaxa. Xucëx cuanxuan cacëxbi ca a cacë unicama uinu 'icë uníxbi uisama tanxa. ⁴ Usaquin camicëxbia ucëbëtanma ca amiribishi aín ñu mëemicë uni raíriri xuquin a cacë unicama ësiquin caxuntanun quixun caxa: Bëráma cana a piti ñucama mëníomian. Usonan cana 'ën vaca 'aracacë rëmianan 'ën ñuina rëracacëribi rëmian. Camabi ca mëníocë 'icën. Usa 'aían camáxbi 'ën xubunu 'ën bëchicënéan xanu bicëbëtan, nubëtan pi unun camina cati 'ain. ⁵ Usaquian 'apun camicëxbi ca a camicë unicamax cuainsama tanxa. Cuainsama tanía bëtsix aín naënu cuantamainun ca bëtsix anuxuan ñu marucë xubunu cuanxa. ⁶ Raírinën ca 'apúan ñu mëemicë uni cuaniabi bixun mëëquin ténánquin rëaxa. ⁷ Usoquian 'acëbë ca 'apu xuamati nishaxa. Nishquin ca an aín ñu mëemicë unicama 'acë unicama 'anan aín ëma nëënun quixun aín suntárucama xuaxa. Cacëx cuanxun ca 'apun cacëabi oquin 'axa.

⁸ Usoquian 'anun 'amitancëxun ca 'apun aín ñu mëemicë unicama caxa: Piti ca mëníocë 'icën. Usa 'aínbi ca a 'ën camicë unicamax utima nuituñu 'aish utima 'icën. ⁹ Usa 'ain camina amiribishi cuantancëxun mitsúnmi bainua mëracë unicamaishi pi unun quixun cati 'ain. ¹⁰ Usoquian 'apun cacëx cuantëcënquin ca an ñu mëëxuncë unicaman bainua mëraquin upíma unicamacëñunbi upí unicama timëbëtsinquin bëaxa. Bëcëxun ca xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucanxa. Pañutancëx atsini ca 'aisamaira 'aish a xubunuax tsitsiruaxa.

¹¹ Usai 'icëbë atsínquian 'apun iscëxbi ca anu achúshi uni xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucëma 'iaxa. ¹² Usa 'icë isquin ca 'apun a uni caxa: ¿Uisa 'aish caramina mix ënu atsínuxun pañuti chupa pañuaxmabi ënu atsían? Cacëxbi ca a uni banaima tsóaxa. ¹³ Usa isquin ca 'apun an mesanu piti nancë unicama caxa: Ënë uni camina mëtanianan tatani-tancëxun ëman bëánquibucënu buántancëxun niti 'ain. Nicëx ca anuax anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën. ¹⁴ 'Ën mitsu bërí ñuixuncë bana a sinánquin camina 'unánti 'ain, 'aisamaira uníxa ainan 'inux 'ëmi catamënun Nucën Papa Diosan sinánmicëxbi 'icëbëma ca axa 'ëmi catamëcë unicama axëshi ainan 'ia.

*Unían César curíqui 'inánuxun sinan bana
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)*

¹⁵ Jesusan bana ñuixunia cuatancëx, 'uri cuanquin ca fariseo unicama ami manáncatsi quixun sinánquin, uisai cara quia cuanuxuan an Jesús ñucáti uni xuti sináncëxa. ¹⁶ Sinántancëxun ca aín uni raíri 'imainun axa Herodesmi sináncë unibu Jesús ñucánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanxun ca a unicaman Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca aséabi 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma aséabi ñuin, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ¹⁷ Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax aséabi nun cushi 'ain cara min sináncëx Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Uisa caramina sinanin?

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'Ëmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain.

¹⁹ Uisa cara isnun ca a César buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxun ca bëacëxa.

²⁰ Bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuëncëcë ënëx 'ic?

²¹ Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Césarnën bëmánan tanquian 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²² Cacëxun cuati ratuti ca —¿uisa uni cara ënëx 'icë? —quixun sinani a ñui ami manánti bana 'aíma 'ain Jesús ëbiani cuancëxa.

*Unix cara bama 'aish baísqiti 'icë quicë bana
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)*

²³ A nëténbi ca Jesúsnu saduceo unicamax cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísqitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ²⁴ —Nun cananuna 'unanin, Moisés ca quiacëxa: “Uni achúshi bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan an casunancë xanu bixun ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën”. ²⁵ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Nubë ca uni achúshi, mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu

'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biáxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ²⁶ Baman aín xucënan casunancë xanu biáxbi ca aín xucënxaribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biáxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca a xucën camáxbi a xanu biáxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ²⁷ Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²⁸ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ³⁰ Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëribi ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ³¹ Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania cana mitsu ñucatin, ¿Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana, ësaia quicë, a caramina iscëma 'ain? A banax ca ësai quia: ³² “Ëx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios a 'ain”. A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. ³³ Usaquian Jesusan bëtsi unin 'acësamaira oquin uni bana ñuixunia cuati ca anu 'icë unicamax —ësa bana cananuna cuama 'ai —quixun sinani ratúacëxa.

*Nucën Papa Diosan bana raíri banasamaira axa quicësabi oi 'iti Jesusan ñuia
(Mr 12.28-34)*

³⁴ Atun —uni bamacëcamax ca baísquitima 'icë —quixun sináncë 'icëbia —ca usama 'icë —quixun upí oquin ñuixuncëxun ca saduceo unibunën Jesús ñucáquin catëcëanma 'icën. —Upí oquin ca ñuixuanxa —quixun sinánquin ca fariseo unicaman Jesús nëbëtsioracëxa. ³⁵ Nëbëtsioraquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën —uisaquin cara 'ë cati 'icë —quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa: ³⁶ —¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oíira caranuna 'iti 'ain?

³⁷ Quixuan cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Axa quicësabi oíira 'iti bana ax ca ësai quia: “Min 'Ibu Diosmi camina aséribi cuëëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain”. ³⁸ Ënëx ca axa quicësabi oíira 'iti bana a 'icën. ³⁹ Bëtsi bana asaribi ca ënëx 'icën: “Míxmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. ⁴⁰ Ënë rabë bana quicësabi oquian camabi unin 'anun ca Moisés 'imainun ax quicë bana an uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan cuënëomicëxa. Uisa bana cara cuënëo 'icë a ca Nucën Papa Diosmi sinánan uni raíriribi nuibacë 'ixun unin tania.

*Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)*

⁴¹ Fariseo unicamaxa abë timécë 'icë ca Jesusan ñucáquin ësaquin cacëxa: ⁴² —¿Mitsun sináncëx cara Cristo, axa 'apu 'itia judíos unibunën caíncë, ax uisa uni 'ic? ¿Uin rëbúnqui cara ax 'iti 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ax ca Davitan rëbúnqui 'iti 'icën. Usa 'aish ca Davidbë sënëni 'iti 'icën.

⁴³⁻⁴⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Davitax ca ësai quiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuami-mainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

Axa aín rëbúnquin 'aínbi ca Cristo ñui David Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinámicëx —Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë —quiax quiacëxa. ¿Uisa 'aish cara David usai quiacëx? ⁴⁵ ¿Usaria David, Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quicë 'ain, cara Cristo ax uisari Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

⁴⁶ Usaquian fariseo unicama ñucatia ca uínbi —usa ca a bana 'icë —quixun Jesús ñuixuanma 'icën. Usa 'ixun ca atun iscëxa bëtsi unin sinánsama 'aish usai quia oxun a unicama amiribishi ñucátëcëanma 'icën.

23

An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamacëñuan fariseo unicamaribi ñui Jesús quia bana

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicamaxa 'aisamaira 'ain acamacëñunbi aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa: ² —An quirica cuënëocë unicama 'imainun fariseo unbunënríbi ca sinania, atux isa, an Moisésnën cuënëo bana 'unánun mitsu ñuixunti, a 'icë quixun. ³ Atun mitsu ñuixuncësabi oquin camina Moisésnën cuënëo bana 'ati 'ain. 'Anan camina atúan mitsu cacësabi oi 'iquinbi atúan a bana quicëma ñu 'acësaribi oquin 'atima 'ain, mitsuma paránxun 'amia, usa 'ain. Atux ca unicama bana ñuixunibi an uni ñuixuncë banaxa quicësabi oi 'ima. ⁴ Moisésnën cuënëo banaishima atúnbi sináncë banaribi ca unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunia. Usaquin ñuixuncëxbi ca a banacamax ax quicësabi oi 'iisama 'icën. Atúxribi ca usai 'ima. Atúan ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun ca unicama 'aquinima. ⁵ Añu ñu cara 'aia a 'aquin ca unicaman axira isa upí 'icë quixun sinánquina unin a rabinun quixun 'aia. 'Anan ca bëtsi unisama isa ax 'icë quixuan camabi unin isnun quixun chupa aín cuëbí chooquin cuëcápuncë pañuia. Pañuanan ca cuënëo bana aín bëmánanu 'anan aín peñan mëmiu təcërëcaia, a unicamax ca a bana cuacë 'icë quixuan unin sinánun quixun. ⁶ Pi timëxun ca anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. 'Ianan ca anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti, anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëënia, camabi unínsa atu isnun quiax. ⁷ 'Ianan ca anuxun unin ñu marucë anuxuan a isquin bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin atu mëcën 'inánquin biti cuëënia. Usai 'ianan ca unían —an ca nu cuënëo bana ñuixunia —quixun cati cuëënia.

⁸ Atúxa usai 'icëbëbi camina mitsux unían usaquin mitsu cati cuëëntima 'ain. Mitsux camina xucëonanti 'ain. Mitsux camina achúshi 'ibuñushi 'ain, ax ca Cristo 'icën. ⁹ Uinu 'icë unibi camina ënë menua Nucën Papa caquin anëtima 'ain, Nucën Papa Dios naínu 'icë, ax cuni ca aséribi mitsun Papa 'icë, usa 'ain. ¹⁰ 'Ëx Cristo 'aish cana 'ëxëshi mitsun 'Ibu 'ain. Usa 'ain camina, mix camina aín 'ibu 'ai quixuan bëtsi uni mitsu canun quitima 'ain. ¹¹ Micama uinu 'icë cara upitaxmi bucunun mitsu ñu 'axunia ax ca mi raíribë sënënmaira 'aish upí 'icën. ¹² Anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín uni raíribë sënënmara 'imiti 'icën. Usonan ca cha 'iti sinania ax rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹³ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Uisa cara oti 'icë usoquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixunbi a bana quicësabi oquian 'anun 'aquinquinma unicama a bana bëtsi oquin ñuixunin. Mitsun camina a bana quicësabi oquin 'aiman. 'Aquinma camina uni itsínribia a bana quicësabi oquin 'axunma 'anun 'unánmin.

¹⁴ Usai 'ianan camina casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuin. Cëñuanan camina mitsux isamina upí 'ai quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banain. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin mitsu 'uchoquin castícantí 'icën.

¹⁵ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. 'Ura cuanquin ui caramina 'unánmiti 'ai quixun bariquin mëraxun camina Nucën Papa Diosmi sinánun 'unánmiquinma mitsun sináncësaribi oquin sinánun 'unánmin. Usaquinmi mitsun 'unánmicëx ca a unicamax mitsúxmi 'icësamaira oi 'aisama 'ia. Mitsúxmi anuaxmi tëmërati manë tsi rëquirucë anu 'iti 'aínbi ca atux mitsúxmi

'icēsamaira oi anuax tēmērai anu 'iti 'icēn. Mitsúxmi usa 'icē ca Nucēn Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icē usoquin 'ati 'icēn.

¹⁶ Mitsun Nucēn Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicē cara quixun 'unaniman. Bēxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unánmima. Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsux camina ēsai quin: Anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icēn. Usa 'aínbi ca unin —curi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu 'icē a sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icēn. ¹⁷ Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncēma unisa 'ain. Anuxun a rabiti xubunuxuan unicaman a rabicēx ca Nucēn Papa Dios cuēēnia. Anu 'icē curi 'acē ñucama cupíma, aín unicaman anuxun a rabiti xubunuxun rabicē cupíshi ca Nucēn Papa Dios cuēēnia. ¹⁸ Usaribiti camina mitsux ēsai quin: Anuxun Nucēn Papa Dios rabiquin 'aracacē ñuina xarotia maxax bucúncē, a sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icēn. Usa 'aínbi ca unin —anuxun Nucēn Papa Dios rabiquin ñuina xaroti maxax bucúncē, anu 'icē ñuina sinánquin cana asérabi 'ēn mi cacēsabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icēn. ¹⁹ Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncēmasa 'ain. Anuxun ñuina xaroti maxax bucúncē anuxun ca unicaman ñuina rēxun xaroquin Nucēn Papa Dios rabia. Usaquian rabicēx ca Nucēn Papa Dios cuēēnia. Anu 'icē ñuina cupíma anuaxa aín unicamax ami sináncē cupíshi ca ax cuēēnia. ²⁰ Camina 'unánti 'ain, anuxun ñu xarotia bucúncē maxax a sinánquin ca unin anua xaroti nancē ñu aribi sinania. ²¹ Usaribi oquin ca axa aín bana ca asérabi 'icē quixun uni itsin 'unánun, —anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi mitsu cain —quicē uni, an a xubuishi sinánquinma anu 'icē Nucēn Papa Diosribi sinánquin caia. ²² Axa aín bana ca asérabi 'icē quixun bētsi unin 'unánun —naí anu Nucēn Papa Dios 'icē a sinánquin cana asérabi mitsu cain —quicē uni ax ca anu Nucēn Papa Dios 'icē a 'imainun Nucēn Papa Diosribi sinani quia.

²³ An Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncē a 'ain. Mitsu ca Nucēn Papa Diosan uisa cara oti 'icē usoquin 'ati 'icēn. Mitsun camina an Nucēn Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acē unicama ñu 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicēsabi oíira 'iti, a quicēsa oquin 'aiman, Nucēn Papa Diosmi upiti catamēanan ax cuēēncēsabi oquin upí sinánñu 'ixun unicama nuibaquin, 'aquinsa 'icē, 'aquinti, acama. Usaquinmi mitsun 'acēx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ñu mēsúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa. ²⁴ Mitsun Nucēn Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicē cara quixun 'unaniman. Bēxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unanima. Usaribi camina mitsux 'ain. Ca ēsa 'icēn. Chupan xanpa bēpucēbē ca anua aín chua, 'imainun sia acamax bērúmainun 'unpax upíshi xanpa 'ucē mēu 'ibutia. Sia 'eti rabanan usaquin 'aibi camina ñuina cha, camello, a 'ecēsa 'ain.

²⁵ An Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acē 'ixun unicama paranin. Paránquin camina Nucēn Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun xanpa 'imainun ñutē acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mēu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin mitsun cuēēncē ñu biti acama sinanin. Mitsúxmi usa 'icē ca Nucēn Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icē usoquin 'ati 'icēn. ²⁶ Fariseo uni, bēxuñu unisa camina mix 'ain. Xanpa aín namē pain chucacēx ca aín caxuribi chuañuma 'iti 'icēn. Usaribi oquin camina min nuitu pain upí 'inun mēníoti 'ain, min 'acē ñucamaxribi upí 'inun.

²⁷ An Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acē 'ixun unicama paranin. Anu uni maíncē me ax ca upí oquin mēníocē 'ianan ēman upíira upí uxua 'inun roncē 'aíshbi 'ucē mēu, uni bamacēnēn xo

'imainun ñu chëquicë 'aisama 'icën. ²⁸ Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsúnmi bëtsi bëtsi ñu 'acë cupía unin mitsu upí isti 'ixunbi camina mitsun nuitu upíma 'ixun atu paranin.

²⁹ An Moisésñen cuënëocë bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usai oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mëníoín. Mëníoínan camina anu uni upíburibi maían me aribi upí 'inun mëníoín. ³⁰ Usoquin 'ai camina quicanin, nux nucën raracamabë 'ixun cananuna atun an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicama masóquin 'aia 'aquianma 'itsían. ³¹ Usai quiquin camina 'unanin, asérabi camina mitsux an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama an 'á, atun rëbúnqui 'ain. ³² Mitsux usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'aquin sënëonti 'ain.

³³ 'Atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsux runu an uni picë asa 'ain, mitsun raracama 'iásaribiti camina 'in. Mitsúxmi usai 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan asérabi mitsux bamaia anuaxmi tëmërañi manë tsiñu mitsu 'imiti 'icën. ³⁴ 'Ën cana unicama 'ën bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raírribi 'ën bana unicama 'unánminun 'imicëbi camina raíri 'anan raíri i curúsocënu matásun bamaminuxun 'ain. Raíri camina anu tímëti xubu anuxun rishquinuxun 'ain. Raírinëan 'achushi emanuxun bana ñuixuniami mitsun bëtsi bëtsi ocëbëa bëtsi emanu cuancëbë anu mitsúxribi cuanxun camina usaribi oquin 'atëcëñuxun 'ain. ³⁵ Usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'ain. Abel pain ca 'uchañuma 'icëbi mitsun rara achúshinën 'acëxa. Usaribi oquin ca mitsun raran an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acëxa. 'A 'aían ca raírinëñribi Zacarías, Baraquíasñen bëchicë, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun 'acëxa. Usaribi oquin camina mitsun 'ain. ³⁶ Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, mitsun raracama 'ásaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icën. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

Atun aín bana cuacëma cupía Jerusalénu 'icë unicama nuibati Jesús masá nuitua

³⁷ Jerusalenu 'icë unicama, cana mitsu cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bërúancësaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuëncëma 'ain. ³⁸ Usa 'ain cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ënti 'ain. ³⁹ 'Ën cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucéxa ucë bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icë —quiax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nëtë utámainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

24

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubua rurucubúti bana (Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin Jesús cacëxa:

—Ënë xubux ca cahaira 'aish upí 'icën.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë xubu camina maxax 'acë 'aish upí isin. Usa 'aínbi cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman ënë xubu camáxbi aín maxáxcamaribi rurupacëbë rurucubúti 'icën.

Ax utëcënti nëtë 'uramacuatsinia unin 'unánti Jesusan ñuiá bana (Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Usaquin atu cabiani cuanx matá me Olivos cacë anu tsóbutia ca uni 'aíma 'ain, aín 'unánmicë unicaman a nëbëtsioraquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Mix anun utëcënti nëtë anúan ënë mecama cëñúti, a nëtëx ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

⁴⁻⁵ Usaquian aín 'unánmicë unicaman ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unin ca, “Èx cana Cristo 'ai” quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanan camina bërúancati 'ain. ⁶ Mitsun camina uni itsían —bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acámania —quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan —raíri unicamaxribi ca raíribë 'acánania —quixun ñuia cuatibi camina racuëtima 'ain. Aséribi ca usai 'iti 'icën. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën. ⁷ Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Bëtsi bëtsi mecamax ca shaíquinuxun 'aia. ⁸ Usoquin pain tëmëratancëxunbi ca 'ëx utëcëncëbëtainra unin an 'acësamaira oquin tëmëranuxun 'aia.

⁹ Usoquin canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëmi sináncëma uni raírinën ca uni itsían mitsu bëtsi bëtsi onun 'inánuxun 'aia. 'Inánan ca micama raíri 'anuxun 'aia. Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca camabi menu 'icë unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁰ Unían ami nishquin 'atimocëxun ca 'itsa unin 'ëmi catamëti ënti 'icën. Usai 'i abë nishánanquin ca uni raíri, bëtsi unin 'atimonuxun binun 'inánti 'icën. ¹¹ Usai 'icëbëtan ca —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni —quiquinbi anbi sináncë banaishi uni ñuixunuxun 'aia. Usaquin ñuixunquin ca 'itsaira uni paránquin Nucën Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun 'imiti 'icën. ¹² Usai 'icëbëtan ca unin 'aisamaira 'atima ñu 'ati 'icën, 'anan ca bëtsibëa nuibanani 'aquiananti a ënuxun 'aia. ¹³ Usai ñu 'icëbëtanbia 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ¹⁴ Uicamax cara 'ëmi catamëtia acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacë bana ënë ca 'ën unicaman camabi menu 'icë unicaman cuanun ñuixunti 'icën. Usaquian camabi menu 'icë unicama ñuixuncëbë ca 'ëx utëcëncëbë ënë mecama cëñúnuxun 'aia.

¹⁵ Usaquin caxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni Danielnëan a ñuiquin cuënëo uni ax ca 'atimaira 'icëa unin timacë 'aishbi aín suntárucamabë uti 'icën. Danielnëan ñuia uni ax ca utancëx ami sinanimabi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu Jerusalénu 'icë, anu 'iti 'icën. An ënë bana iscë uni an ca uisai quice cara quixun 'unánti 'icën. ¹⁶ Usai 'icëbë ca unicamax ami racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiani matánu cuanti 'icën. ¹⁷ Aín xubu ëman 'icë unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntëcënima ashiti cuanti 'icën. ¹⁸ 'Imainun ca aín naënuxuan ñu mëcë unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi xubunu cuaníma naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁹ Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiani cuani nuibacanuxun 'aia. ²⁰ Usaími anun ñu mëëtima nëtën 'ianan mitañu 'itin rabanan camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ²¹ Usai 'i ca unicama Nucën Papa Diosan me uniotabacë 'aían uínsaranbi 'iásamairai tëmëratí 'icën, amiribishi usai tëmëratëcëntimoi. ²² Anúan paë tani nëtëxa cëñúcëbëma ca usabi 'i camabi unix bamati 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan, ainan 'inun an caíscë unicama nuibaquin, atu cupí anúan unin paë tanquin tëmëratí nëtëcama sënënmiti 'icën.

²³ Anúan usoquin unicaman tëmëratí nëtë ucëbëtan unin mitsu —ca is, ënu ca Cristo 'icë —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icë —quixun cacëxunbi camina —aséribi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁴ Anúan usoquin unicaman tëmëratí nëtë ucëbëtan ca unin ax aséribi ama 'ixunbi —'ëx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinën cëmëquin —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana

unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Cana ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acëma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²⁵ Usai 'icëma pan 'ainbi 'ën mitsu cacë 'aish camina a ñucamaxa usai 'icëbëbi ratútima 'ain. 'Tanan camina unínma mitsu parania bërúancati 'ain. ²⁶ Usa ñucama 'icëbëtan unin —Cristo ca uaxa. Ca anu uni 'icëma menu 'icë —quixun mitsu cacëxbi camina isi cuantima 'ain. 'Tanan unin —Cristo ca uaxa, ca xubu mëu 'icë —quixun mitsu cacëxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁷ Mëríquin ca canacan anúan bari urucë 'imainun anúan bari cuabúcë, camabi naicamë'ëo pëcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx utëcënti 'iti 'icën. ²⁸ Unix ca quia —uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëtë cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

*Anun Jesús utëcënti nëtë ñui quicë bana
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

²⁹ Usoquin canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unanmicë unicama cacëxa:

—Usaía tëmërai anun uni bënëti nëtëcama 'icëbë ca bari bëánquinuxun 'aia, 'uxénribi ca pëcanuxunma 'aia. 'Iparibi ca rëucunuxun 'aia, naícamë'ëo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ³⁰ Usaía 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx utëcënia isti 'icën. Isi ca camabi menu 'icë ui unicamax cara Nucën Papa Diosmi sináncëma 'icë, acamax masá nuituti bënëti inti 'icën. Usai 'iquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ën nëtë cuin mëúxun 'ën cushin pëcabëtsinia isnuxun 'aia. ³¹ Manë banañu bana ocëbë uquin cana 'ën ángelcama xuti 'ain, 'ënan 'inun 'ën caíscë unicama camabi menua 'ëbëa 'inun 'ë timëxunun.

³² Ënë ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuatsíncëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutëcënia. Usaria 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin.

³³ Usaribitía 'ën mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anun 'ëx utëcënti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ³⁴ Asérabi cana mitsu cain, bëría ënë nëtënu bucucë unicamaxa bamacëma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën.

³⁵ Naí, me, acamax ca cëñúti 'icën, 'ainbi ca 'ën banaxa nëtëimoi usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi asérabi 'iti 'icën.

³⁶ Añu nëtëinra carana 'ëx utëcënti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icë quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icë ángelcamanbi ca 'unanima, 'ëx Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'ënribi 'unanima. Nucën Papa Diosan cuni ca 'unania.

³⁷ Bëráma Noé 'iá nëtë usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx utëcënti nëtën 'iti 'icën. ³⁸ Anúan aín nuntinu 'irutu nëtë utámainun aín aintsibëtan Noénën anun iëti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xëanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëenquin ñu 'acëxa. Ca sinánma 'icën, Noenën ñuicësabi oi ca asérabi 'iti 'icë quixun. ³⁹ 'Uí 'aisamaira 'ibúcëbë baca 'ëquian ñucamacëñun unicama buáncëbëtainshi ca —Noenën nu cacë bana ca asérabi 'icë —quixun 'unáncëxa. Noenën bana cuatíma unicama 'iásaribiquin ca unicaman 'ën bana cuatíma 'icën. Usai 'iquinbi ca 'ëx anun uti nëtë 'icëbëtainshi sinánti 'icën. ⁴⁰ 'Ëx ucëbë ca ësaribi 'iti 'icën: Rabë unían aín naënuxun ñu mëëia achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ⁴¹ Usaribiti ca rabë xanúxa ñu rëni tsócë achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi ëncë 'iti 'icën.

⁴² Uisa nëtën carana min 'Ibu 'aish 'ëx utëcënti 'ai quixun 'unánquinqmabi camina upí oquin sinánquin —'ën 'ibu ca uti 'icë —quixun 'unani cuëenquin caínti 'ain. ⁴³ Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntsianxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanax atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁴ Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bëri ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtën, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

*An uni mëëxuncë uni rabë, upí 'imainun upíma, ñuicë bana
(Lc 12.41-48)*

⁴⁵ Anun 'ëx utëcënti nëtë ca ësaribi 'iti 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icëcama upí oquin piminun quixun aín ñu mëemicë unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca —an ca asérami 'ën cacësabi oquin 'ati 'icë —quixun sinánxa. Sinánquin usoquian ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu cuanxa. ⁴⁶ Cuanx anu 'itancëx utëcënquin ca an ñu mëëxuncë unin cara an cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia iscëx ca an a uni ñu mëëxuncë uni ax chuámarua tani cuëenti 'icën. ⁴⁷ 'Ën cana asérami mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mëemicë unin ësaquin cati 'icën: Minmi 'ën cacësabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'ën ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. ⁴⁸ Usa 'ainbi ca an a unix 'atima sinánñu 'ixun —an 'ë ñu mëemicë uni ca panatia —quixun sinánquin ⁴⁹ abëtan ñu mëecë uni raíri mëëanan axa paëncë unicamabëtan ñu pianan xëati 'icën. ⁵⁰ Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmabi ca an a ñu mëemicë uni uti 'icën. ⁵¹ Uquin ca usai 'ia isquin 'atimonan anu an uni paráncë unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamax paë tani bënëti inti 'icën.

25

Mëcën rabë xanu ñuia Jesus quiá bana

¹ Aín 'unánmicë unicama bana ñuixunquin ca Jesusan aín uti nëtë ñuiquin ësaquinribi cacëxa:

—'Ëx anun 'ën unicaman 'apu 'inux uti nëtë ca ësa 'iti 'icën: Achúshi unían xanu biti 'ain ca an axa bënuti xanu nuibacë mëcën rabë xanucamax, an xanu biti uni ax aia bitsi, lamparín bibiani cuanxa. ²⁻⁴ Mëcën achúshi xanucama ca sinánñuma 'ixun xënisa ñu anun aín lamparín ërënti buáncëma 'icën. 'Aínbi ca raíri mëcën achúshi xanu ainshi sinánñu 'ixun aín lamparíncëñun xënisa ñuribi buánxa. ⁵ Atúxa lamparín buani cuanbi ca an xanu biti uni panáxa. Panacëbë ca 'uxcënan ténáncëx 'uxcanxa. ⁶ 'Uxánbia imë naëx a uni aia isi ca raírinëx cuëncëni quiaxa: An xanu biti uni ca aia. Ca bitsi cuan. ⁷ Quia sharatia bësuquin ca bënëñquinshi a xanucaman aín lamparín mëníoaxa. ⁸ Usocëbëtan ca sinánñuma xanucaman raíri xanucama caxa: Nun lamparíncama ca bënaia. Mitsun xënisa ñu 'éish ca nu 'inan. ⁹ Cacëxunbi ca sinánñu xanucaman caxa: Nun xënisa ñu sapi ca mitsun lamparín 'imainun nun lamparínuribi 'aruti sënëntima 'icën. Mitsúnbi ca an xënisa ñu marucë uninu cuanxun bitan. ¹⁰ Cacëxa sinánñuma xanucama xënisa ñu bitsi cuancëbë ca an xanu biti uni uaxa. Aía atsíncëbë ca sinánñu xanucamaribi abëtan pinux xubunu atsíanxa. Atsíncëbëtan ca xëcuë xëocatëcëinsama oquin xëpuaxa. ¹¹ Usaía 'icëbë uquin ca sinánñuma xanucaman ëmánxun —nu ca xëócaxun —quixun caxa. ¹² Cacëxunbi ca caxa: Asérami cana 'ën 'unaniman, ui caramina mitsux 'ain.

¹³ Usaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnribi camina aña nëtëinra 'ianan uínsaran carana 'ëx utëcënti 'ai quixun 'unánquinmabi —ca uti 'icë —quixun sinani cuëenquin 'ëx uti caínti 'ain.

Bana itsi ñuicësaria Jesús curíqui ñui quia

¹⁴ Anúan ax utëcënti nëtë ñuixuntëcënquin ca Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëx anun uti nëtë ca ësa 'iti 'icën. Amanu cuanuxun ca achúshi unin aín ñu mëemicë unicama cuënxun aín curíqui anun ñu mëëquian curíqui itsiribi binun mëtícaquin 'inánxa, a curíquinën ñu 'atancëxuan an bicë curíqui a 'inántëcënnun quixun.

¹⁵ Uisoquin curíquinën ñu 'ati cara 'unánxa usoquian anun ñu 'ati sënëinshi ca 'inánxa. Achúshi ca 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui 'inánxa. Bëtsi uniribi ca 'itsatani, rabë mil curíqui 'inánxa. Bëtsiribi ca 'itsamashi achúshi mil curíqui 'inánxa. 'Inántancëx ca amanu cuanxa. ¹⁶ Cuancëbëtan ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicë uni an a curíquinën ñu bitancëxun maruquin bitëcënquin usaribi mëcën achúshi mil curíqui biaxa. ¹⁷ Usaribi oquin ca an 'itsatani, rabë mil curíqui bicë uni an bëtsi rabë mil curíquiribi biaxa. ¹⁸ Usa

'aínbi ca an 'itsamashi, achúshi mil curíquishi bicè uni an me naètancëxun a curíqui maíanxa.

¹⁹Usaquian 'an ca 'itsa 'uxë 'icëbë an a unicama ñu mëemicë unix utëcëanxa. Utëcënquin ca uisaquin cara aín unicaman a curíquinën ñu 'axa quixun istisa tanxa. ²⁰Istisa tancëbë uquin ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicè unin an bicè curíquicama bëxun caxa: Min camina mëcën achúshi mil curíqui 'ë 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi mëcën achúshi mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²¹Cacëxun ca an a ñu mëemicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëëncësaribi oi 'ëbë cuëënti 'ain.

²²Usaquian cacëbë uquin ca an rabë mil curíqui bicè uni an bicè curíquicama bëquin caxa: Min camina 'ë rabë mil curíqui 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi rabë mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²³Cacëxun ca an a ñu mëemicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acë cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëëncësaribi oi 'ëbë cuëënti 'ain.

²⁴Usaquian cacëbë uquin ca an achúshi mil curíqui bicè unin caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámitancëxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin. ²⁵Usa 'ain cana racuëquiani cuanxun nëtëmiti rabanan me naëxun anu maínquin min curíqui unëan. Min curíqui ami 'ë 'ináncë a ca ënëx 'icën, camina biti 'ain. ²⁶Cacëxun ca an ñu mëemicë unin caxa: Mix camina 'aisama 'ianan chiquish 'ain. Uni itsi ñu 'apámitancëxun a bimi 'enáinshi 'inun 'ën unicama bimicë cana 'ai quixun camina sinanin. ²⁷Usaquin 'ë 'unánquin camina 'ën curíqui a banconu nanti 'ian. Anu nancë 'ain cana 'ëx utëcënquin 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁸Caxun ca aín uni itsi caxa: Mil curíqui 'ën 'inan, a camina a uninua bixun axa mëcën rabë mil curíquiñu uni a 'inánti 'ain. ²⁹Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan aín 'ibu ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ³⁰Usa 'ain camina bicuanxun a curíqui bëtsi uni 'inánan an curíquinën upí oquin ñu 'acëma uni a ëman bëánquibucë anua 'inun niti 'ain. Anuax ca anu 'icë unicamax paë tani tëmërai bënëti inti 'icën.

Camabi menu 'icë unicama Jesucristonën uisa cara oti 'icë usoquin 'ati bana

³¹Usaquin catancëxun ca Jesusan aín uti nëtë ñuixuntëcënquin ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish 'ën cushínbi utëcëanx cana 'Apuira 'inuxun 'ain. Usa 'ain ca 'ëbë 'ën ángelcamaribi 'iti 'icën. ³²'Ëx usa 'ain ca camabi menu 'icë unicama 'ën ángelcaman bëcëx 'ënu timëcë 'iti 'icën. Anua timëcë isquin cana 'ën unicama amo sëtënanan 'ënanma unicama amoribi sëtënatí 'ain, an 'aracacë ñuina unin aín carnerocama amo bucunanan aín chivocama amo bucunacësaribi oquin. ³³Ñuina 'ibun ca aín carnero aín mëqueua 'inun 'imia. 'Imianan ca aín chivo aín mëmiaua 'inun 'imia. Usaribi oquin cana 'ën unicama 'ën mëqueuqa 'inun 'imianan 'ënanma unicama 'ën mëmiaua 'inun 'imiti 'ain. ³⁴Usai 'itancëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun axa 'ën mëqueu 'icë unicama cati 'ain: 'Ën Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunia. Mecama 'imainun anu 'icë ñucama unioquin ca an mitsu sinánxunquin anu mitsux abë 'iti mëníocëxa. Ax quiásabi oi camina bërí anu 'iti 'ain. ³⁵'Ëx 'acëñuma 'icë camina 'ë piti 'ináncën. 'Ëx 'umpax 'aisa tani shimaia camina 'ë 'ináncën. Amanu nitsi cuanx 'ëx anu 'iti 'aíma 'ain camina ui cara quixun 'unánquinmabi 'ëx anu 'iti 'ë 'ináncën. ³⁶Chupañuma 'icë camina 'ë chupa 'ináncën. 'Insíncë 'ain camina 'ë isi cuancën. Sipuacë 'ain camina 'ë isi cuancën. ³⁷Cacëxun ca 'ën unicaman 'ë cati 'icën: ¿Uisa nëtën caranuna mixmi 'acëñuma 'icë, nun piti mi 'ináncën? ¿Uisa nëtën caranuna mixmi shimacë, nun mi 'umpax 'ináncën? ³⁸¿Uisa nëtën caranuna amanu nitsi cuanxmi anu 'itiñuma 'icë mi anu 'iti 'ináncën? ¿Uisa nëtën

caranuna chupañuma isquin mi chupa 'ináncën? ³⁹ ¿Uisa nētēn caranuna mixmi 'insíncē 'ianan sipuacē 'icē mi isi cuancën? ⁴⁰ Cacēxun cana 'ēx 'Apuira 'ixun 'ēn unicama cati 'ain: 'Ēn cana asérabi mitsu cain, mitsun 'ēn xucēncama achúshi, uni raíribē sēnēnmara 'icēbi 'aquinquin camina ashi 'aquincēma 'ain, camina 'ēribi 'aquian.

⁴¹ Usaquin catancēxun cana axa 'ēn mēmiu 'icē unicama cati 'ain: Mitsux 'ēn unibuma 'aish ca 'ē 'ura cuantan. Cuanx ca manē tsi anua aín 'apubē ñunshin 'atimacama 'inun mēnío anu 'itan. ⁴² 'Ēx 'acēñuma 'icē camina 'ē piti 'inánma 'ain. 'Ēx shimacē camina 'ē 'umpax 'inánma 'ain. ⁴³ Amanu nitsi cuanx 'ēx anu 'iti 'aíma 'ain camina 'ēx anu 'iti 'inánma 'ain. Chupañuma 'icē camina 'ē chupa 'inánma 'ain. 'Insíncē 'ianan sipuacē 'ain camina 'ē isi cuanma 'ain. ⁴⁴ Cacēxun ca atun 'ē cati 'icēn: ¿Uisa nētēn caranuna mixmi 'acēñuma 'ianan shimacē 'ianan amanu nitsi cuancē anu mi 'iti 'aíma 'ain mi 'aquianma 'ain? ¿Uisa nētēn caranuna mixmi chupañuma 'icē mi chupqa 'inanima 'ianan mixmi 'insíncē 'ianan sipuacē 'ain mi isi cuanma 'ain? ⁴⁵ Cacēxun cana 'ēx 'Apuira 'ixun acama cati 'ain: 'Ēn cana asérabi mitsu cain, 'ēn unicama achúshi, uni raíribē sēnēnmara 'icēbi, 'aquinquinma camina mitsun 'ēribi 'aquincēma 'ain. ⁴⁶ Usaquin 'ēn cacēx ca acamax anuxuan xēnibua 'aínbi tēmērati anu cuanti 'icēn. Cuancēbē ca 'ēn unicamax Nucēn Papa Diosan nētēnu xēnibua 'aínbi 'ēbē 'i cuanti 'icēn.

IV. BAMAXBIA JESUCRISTO BAISQUIA BANA (26-28)

26

Judíos unicamax Jesúsni 'ēsēnan
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ 'Uran bana ñuixuntancēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama ēsaquin cacēxa: ² — Camina 'unanin, rabē nētē 'icēbē ca Pascua anun carnero 'ati nētē 'iti 'icēn. A nētēn ca unían binun uni itsin 'ē 'inánti 'icēn. 'Ináncēxun ca i curúsocēnu bamanun 'ē matásti 'icēn. Usaquin ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa.

³ Usa 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun caniacēcē unicama, anua atun cushiira Caifás ax 'icē, a xubunu timēacēxa. ⁴ Anu timēax ca —'anuxun caranuna uisoxun Jesús unían 'unánunmaishi biti 'ai —quiaux 'ēsēnancēxa. ⁵ 'Ēsēnani ca quicancēxa: —Unicamaxma anun rabanan nēēti tsuáquiruia, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nētēn bitima 'ain.

Betanianuxuan xanuxun Jesúsni ro tutuca
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Betania ēmanu cuanx ca Jesús Simonan xubunu 'iacēxa. Simón ax ca an aín nami chēquímicē 'insínñu 'aíshbia pēxcúcē uni 'iacēxa. ⁷ Anua mesanu pi tsotan ca xanu achúshinēn, anu sanuira 'inínti ro 'aruti ñu bēi uxun a ro cupíra cupí 'icēbi Jesusan maxcá a ron chabócēxa. ⁸ Usoia isi ca Jesusan 'unánmicē unicamax a xanumi nishi canancēxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cēñuax? ⁹ Anun ñuñuma uni 'aquinti ēnē ro 'itsaira curíqui cupí maruti ca 'iixa. ¹⁰ Usai canania cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisati caramina ēnē xanu ami nishquin ñuin? 'Ēsoquian 'ē 'acē ēnēx ca asábiira 'icēn.

¹¹ Camabi nētēn camina ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xēnibuquin 'ē istima 'ain. ¹² Bamacē maínuxun usoquin unin 'ati tanquin ca ēnē xanun 'ē ron 'axa. ¹³ Asérabi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ēn unibunēn 'ēn bana, anúan uni Nucēn Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca ēnē xanúan 'ēsoquin 'e 'acē ēnēribi ñuixunti 'icēn, camabi unían 'unánun.

Judasnēan Jesúsni 'inan
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicē uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenēn cushicama 'icē anu cuancēxa. ¹⁵ Cuanxun ca cacēxa:

—¿'Ēn Jesús mitsu 'inánun caramina uiti curíqui 'ë 'inánti 'ain? Cacëxun ca atun Judas treinta curíqui 'ináncëxa. ¹⁶ 'Ináncëxun ca Judasnë, uisaxun carana ënë unicama Jesús bimiti 'ai quixun sináncëxa.

*Jesúsbëtan aín 'unánmicë unicaman ashiquin piia
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)*

¹⁷ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nëtëa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nëtën a piti ñu mi mënioxunti caramina cuëënin?

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ēma 'uri cuantancëx bëbaquin camina 'ën mitsu a ñuiquin cacë uni a ësoquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca ësaquin mi canun nu caxa, Anúan bamanun 'ë bicanti nëtë ca uaxa. Usa 'ain cana min xubunuxun pain 'ën 'unánmicë unicamabëtan Pascua nëtën piti ñu piti 'ain.

¹⁹ Usaquian cacëx cuanxun ca aín 'unánmicë unicaman an cacësabi oquin an ñuicë xubu mëraxun anuxun Jesúsbëtan piti ñucama mëníocëxa.

²⁰ Mëníocë 'ain ca Jesúsbë aín 'unánmicë unicama mëcën rabë 'imainun rabë acamax bëbaquishcëbë pinux mesanu bucubuacëxa. ²¹ Bucubuxuan abëtan piia ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana 'ën mitsu cain, micama achúshinën camina axa 'ëmi nishcë unicama 'ë 'inánuxun 'ain.

²² Ēsaquian cacëxun oi masá nuituquin ca aín 'unánmicë unicama achúshi achúshinën Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿'Ēn carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'Ē cat?

²³ Quia ca Jesusan cacëxa:

—An 'ëbëtan manë xampami pán chabóxun picë, an ca 'ë uni 'inánti 'icën. ²⁴ Aséabi Nucën Papa Diosan bana cuënëosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ëx bamati 'ain. Usa 'ainbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacëxa.

²⁵ Quia ca an a binun uni 'inánti Judas an Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿'Ēx carana a 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icën, mixmi quicësa.

²⁶ Usaquin cacëxuan aín 'unánmicë unicaman pimainun ca Jesusan pán biquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Ēnë ca pit. Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën.

²⁷ Cacëxun a páncama pian ca Jesusan uvas baca anu 'arucë xampa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun aín 'unánmicë unicama 'inánquin cacëxa:

—Camaxunbi camina ënë uvas baca 'ati 'ain. ²⁸ 'Ēn imi 'apati 'ëx bamacë cupí ca 'aisamaira unix aín 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. Ēnëx ca a 'apati 'ëx bamati a 'icën. ²⁹ 'Ēn cana mitsu cain, ësa uvas baca cana ënuxun 'atëcëniman. 'Ēn Papan nëtë anua axa aín unicaman 'Apu 'icë, anuxun cuni cana mitsubëtan 'atëcënti 'ain.

*—'Ēn 'unáncëma ca —quiaxa Pedro a ñui quiti Jesusan ñuiá bana
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

³⁰ Nucën Papa Dios rabi cantatancëx ca Jesúsbë aín 'unánmicë unicama Olivos cacë matánu cuancëxa. ³¹ Anu cuantancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unin 'ë bicëbë camina mitsux racuëti abati tsuáquiti 'ain, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ëesai quicësabi oi: “An carnero bërúancë uni 'ën 'acëbë ca carnerocamax abati

tsuáquti 'icën". ³² Usai 'itancëxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ëx pain baísquiquiani Galileanu cuaunti 'ain.

³³ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Raírinëxa mi ëbiani axa mimi nishcë uncamami racuëti abácëbëbi cana 'ëxëshi mi ëbiani abátima 'ain.

³⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Asérami cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ain quixun rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³⁵ Cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—'Ëx mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ësaquian caia ca raírinëribi cacëxa.

Jesús Getsemaní naënuax aín Papabë bana

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mëníocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëx 'urix Nucën Papa Diosbë banamainun ca ënu tsóxun 'ë cain.

³⁷ Usaquin cabiani Pedro 'imainun Zebedeonën bëchicë rabë, Jacobocëñun Juan, acama buani cuaníbi ca Jesús —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani masá nuituacëxa.

³⁸ Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ënu tiqut. 'Aíshbi camina 'ëmi sinani 'uxtima 'ain.

³⁹ Cabiani 'urira cuani memi bëúmpucuti racábuquin ca aín Papa Dios cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtan cana 'ën bërí paë tantima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴⁰ Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca bësúnquin Pedro cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ëmi sinanima bënëtishi 'uxan? ⁴¹ Mitsux 'ëx cuëncësoi 'iisa taníbi camina asérami usai 'iman. Usa 'ain camina 'uchati rabanán 'uxti tēai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

⁴² Usaquin cabiani cuantëcënxun ca Jesusan Nucën Papa Diosbë banatëcënxun ësaquin catëcëancëxa:

—'Ën Papa Dios, mixmi 'ën bërí paë tantima cuëncëbëma cana mix cuëncësabi oi 'iti 'ain.

⁴³ Cabëtsini uquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan tēnántëcëncëx 'uxcë mëratëcëancëxa. ⁴⁴ 'Uxcënan tēnánçëxa 'uxcë isquin ëbiani cuantëcënxun ca Jesusan usaribiquin aín Papa Dios catëcëancëxa. ⁴⁵ Catëcëanx amiribishi utëcënxun ca Pedro, Juan, Santiago, acama cacëxa:

—Asá ca. Bërí camina tantianan 'uxti 'ain. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nëtë ca uaxa. ⁴⁶ Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë unin binun 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mr 14.43-52; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni, manë xëtocë bëanan imaxu tēacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan caniacëcë uncamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁸ Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë 'icë unicama cacëxa:

—'Ën bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin camina a biti 'ain.

⁴⁹ Usaquian unicama cacësabi oquin ca anua Jesús 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenën ax pain anu cuanquin çënu caina 'ain? —caquin Jesús bëtsucucacëxa. ⁵⁰ Bëtsucucacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mix 'ën 'unáncë uni 'aíshbi caramina uisacatsi 'ë bari uan?

Caia ca abë ucë unicaman Jesús biacëxa. ⁵¹ Bicëbëtan ca aín uni achúshinën aín manë xëtocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotecaman cushia an ñu mëëxuncë uni mëëquin aín pabí amocüa pabíscacëxa. ⁵² Pabíscaiabi ca Jesusan cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutëcën. Axa manë xëtocën 'acanancë unicama ax ca anúnribi 'acë 'iti 'icën. ⁵³ ¿Caramina 'unaniman, 'ën cana 'ën Papa aín ángelcama 'ë 'aquinun xunun ñucáquin cati 'ain? 'Ën ñucácëxun ca aín ángelcama uitishi cara 'ë 'aquinun bëríbi xuti 'icën. ⁵⁴ An aín ángelcama 'ë 'iëminun xucëbë cana bamatima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx aín bana quiásabi oi 'iisa tancë cupí an aín ángelcama xunun caiman.

⁵⁵ Usaquin catancëxun ca Jesusan axa anu ucë unicama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tëacë tuíanx caramina mëcamacë uni 'acësoquin 'ë binux ucan? Camabi nëtën 'ën mitsu nëbëtsi tsóxun, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicancëma 'ain. ⁵⁶ Anuxun 'ë bixunmabimi mitsun bërí 'ë bicë ënëx ca asérabia an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo bana quicësabi oi 'ia.

Usuquian atu caia cuabiani ca aín 'unánmicë unicamax Jesús ëbiani abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Usoquin bitancëxun Jesús buánxun ca a unicaman judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Caifás cacë, anua an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamabë caniacëcë unicama timëcë, anu buáncëxa. ⁵⁸ Jesúsua buántamainun ca 'uránxun nuibiantancëx Pedro a xubu rapasu me mëniócënu bërúax suntárucomabë tsoócëxa, uisa cara oia quixun iscatsi quiax.

⁵⁹ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun camabi judíos unbunën 'apucama anu timëxun, uix caraisa asérabia usai 'iánmabi, cëmëi atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa. ⁶⁰ Cuaisa tancëbëa 'itsa unix cëmëi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atima bana anúan 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Usaía manáncëbë anu cuanquin ca cëmë uni rabëtan 'apucama cacëxa: ⁶¹ —Ënë unix ca quiaxa: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabë 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ain.

⁶² Usaía quicëbë niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Mi ñuia quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ësai mi ñui quicanin?

⁶³ Quixuan cacëxbi ca Jesús quiáma 'icën. Quiamoquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—Nucën Papa Dios axa bamatimoi tsócë, an cuamainun ca nu ñuixun, ¿mix caramina asérabí aín Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain?

⁶⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'ë cacë, usa cana 'ëx 'ain. Mitsun camina, uni 'inux anuax uá, 'ë Nucën Papa Dios, cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'ëx naí cuin mëucüax utëcënia isnuxun 'ain.

⁶⁵ Usai quia cuati xuamairai nishquin aín chupabi tucaquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Mitsun camina Nucën Papa Dios ñuia, 'atimati banaia cuacan. ⁶⁶ ¿Uisa caramina sináncanin?

Cacëxun ca camaxunbi cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Usa 'ain ca bamati 'icën. Axbi ca 'atimati banaxa.

⁶⁷ Usai quiquian a 'urama 'icë uni raírinën bëtushucamainun ca raírinënribi Jesús mëëacëxa. Usoia ca raírinënribishi bëtáshcacëxa. ⁶⁸ Bëtáshcaquin ca cacëxa:

—Cristo cana 'ai quiax camina quin. Usa 'ixun ca uin cara mi mēēaxa quixun nu cat.

—*Ēn cana a uni 'unáncēma 'ai—quixuan Pedronēn ca*
(*Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27*)

⁶⁹ Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mēnócē anu 'iacēxa. Anu 'icē ca xanu an 'apu ñu mēēxuncē ax Pedronu cuanquin: Mixribi camina Jesús, Galileanu 'icē uni, abē 'ion quixun cacēxa. ⁷⁰ Cacēxun ca Pedronēn anu 'icēcaman cuanun cacēxa:

—Mixmi a ñui quicē uni a cana 'ēn 'unaniman.

⁷¹ Usaquin cabianía ēman cuancēbētan ca xanu itsi, anribia 'apu ñu mēēxuncē, an a 'urama 'icē unicama cacēxa:

—Ēnē unix ca Jesús, Nazaretnu 'icē uni, abē 'iaxa.

⁷² Cacēxun ca Pedronēn amiribishi catēcēancēxa:

—Ēn cana a uni 'unaniman. Nucēn Papa Diosan ca 'unania, 'ēn mi cacē ēnēx ca asérabi 'icēn.

⁷³ Usaquian cacēa panácēma 'aínshi ca anu 'icē uni raírínēn anu cuanquin Pedro cacēxa:

—Mix camina Galileanu 'icē unix banacēsari banain. Usa 'aish camina mix Jesús bē nicē uni a 'ain.

⁷⁴ Cacēxun ca Pedronēn munuma banaquin cacēxa:

—Ēx cēmēia ca Nucēn Papa Diosan 'ē 'atimoti 'icēn. An cuamainun cana mitsu cain, 'ēn cana a uni 'unaniman.

Usaía quicēbēshi ca 'atapa banacēxa. ⁷⁵ Banacēbētan ca Pedronēn ēsaquian Jesusan cooncē bana sináncēxa: 'Atapa banatisama 'ain camina min isamina 'ē 'unáncēma 'ai quixun rabē 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. Usoquian Jesusan cooncē bana sinani ca Pedro ēman chiquiti masá nuituirai bēunan mēscuti iancēxa.

27

Pilato Jesús 'ináncan

(*Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32*)

¹ Pēcaracuatsincēbē ca judíos sacerdotenēn cushicamabē ampan caniacēcē unicamax timēax Jesús 'acatsi quiax 'ēsēnancēxa. ² Usai quitancēxun nēaxun ca Poncio Pilato, a nētēnu 'icē unicaman cushi, anu buáncēxa.

Usaía Judas bama

(*Hch 1.18-19*)

³ Usa 'ain ca Judas, an Jesús uni bimicē, ax Jesús a 'anuxun bicancē isi sinanatēcēancēxa. Sinanabiani anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu cuanxun ca anu 'icē judíos unbunēn cushicama treinta curíquia biixancē a 'inántēcēancēxa. ⁴ 'Inánquin ca cacēxa:

—Ēn cana ñancánbi 'uchañuma 'icēbi a uni mitsu 'inan. Usa 'aish cana 'ēx 'uchañuira 'ain.

Cacēxunbi ca cacancēxa:

—A ñu cananuna nun 'unaniman. Ax ca min 'uchabi 'icēn, minbi camina mēnóti 'ain.

⁵ Usoquian cacancēxun curíquicama anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun pubiani cuanx ca Judas axbi tētsēqui bamacēxa. ⁶ Judasnēan pubiancē a curíqui bitsi ca judíos unbunēn cushicamax canani quiacēxa:

—Anun uni itsin 'aminun uni cupiócē 'aish ca ēnē curíquinēx anu curíqui nancē ñu anu nainsama 'icēn.

⁷ Usai cananxunbi sinántēcēnxun ca a curíquinēnbi an me ñutēocē uni aín me maruaxa, a mex isa amanuax ucē uni bamaia anu maínti 'iti 'icē quixun sinánquin. ⁸ Bērí nētēnribi ca unix a me ñui quia —a mex ca uni 'aminuxun cupiócē curíquinēn biá 'icē —quiax.

⁹⁻¹⁰ Usai ca 'iti 'icē quixuan Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquin ca Jeremíasnēn ēsaquin cuēnēocēxa: “Treinta curíqui judíos unbunēan Jesús atu 'inánun uni itsi 'ináncē, a curíqui

bitëcënquin ca anua mapú 'icë me a maruaxa. Usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë cacësabi oquin cana cuënëoin”.

Jesúsa Pilato 'ináncan

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Usoxun ca judíos unima 'aíshbi anu 'icë unicaman cushi, Pilato cacë, anu Jesús buáncancëxa. Buania ca Pilatonën cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

¹² Judíos sacerdotenën cushicamabëa ampan caniacëcë unicamax Pilatomi manáncëbëbi ca Jesús banama 'icën. ¹³ Usaía judíos unibunëx quicëbëtan ca Pilatonën Jesús cacëxa:

—¿Mimia manáncania caramina cuatiman?

¹⁴ Cacëxbi banaquinma ca Jesusan a ñuia quicë bana achúshirabi—usama ca—quixun cáma 'icën. Ax banaiama oquin —¿uisa uni cara ënëx 'ic? —quixun sinani ca Pilato ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë quixuan Pilatonënríbi ca

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

¹⁵ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain ca Pilátonën usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquínuan judíos unibunën ñucácë, a sipunua chiquínti sináncëxa.

¹⁶ Usa 'ain ca anu sipuacë unicama a achúshi 'iacëxa Barrabás cacë, camabi unían uisa uni cara ax 'icë quixun 'unáncë. ¹⁷⁻¹⁸ —Nutsi ami nishquin ca judíos unibunën Jesús 'ënu bëaxa —quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilatonën judíos unibunën 'apucamaxa timëtia cacëxa:

—¿Mitsux cuëncëbëtan carana ui uni mitsu chiquínxunti 'ain? ¿Carana Barrabás chiquínti 'ain? ¿Carana Jesús, Cristo cacë, a chiquínti 'ain?

¹⁹ Pilatoa anuxun uni manania cuati, anu 'ain ca aín xanun achúshi uni xuquin Pilato ësoquin camiacëxa:

—Ënë uni cupí cana masáquin namáan. Ax ca 'uchañuma 'icën. Usa 'ain camina a 'anun uni 'inántima 'ain.

Ësaquian aín xanun camicë banaribi sinánquin ca Pilatonën Jesús chiquíntisa tancëxa.

²⁰ Pilátonën —¿ui carana chiquínti 'ai? —quixun ñucácëxbi ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacëcë unicamax anu 'icë judíos unicama timëcamëöcë a tsuaquirumi quiacëxa, —Camáxbi cananuna qiti 'ain, Barrabas chiquíanan ca Jesús 'ati 'icën. ²¹ Usa 'ain ca Pilatonën —¿ënë uni rabë carana uinu 'icë mitsu chiquínxunti 'ai? —quixun ñucátëcënquin cacëxun —Barrabás camina nu chiquínxunti 'ai—quixun cacëxa.

²² Cacëxun ca Pilatonën cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan Cristo cacë ënë 'ën uisoti caramina cuëenin?

Cacëx ca quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²³ Quicania cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²⁴ Usa 'ain ca mëníoisama 'inun sharati unicama tsuáquirumisari 'ia isi, atun ismainunbi, 'umpaxan mëchucaquin ca Pilatonën cacëxa:

—Ënë uníxa bamacëbëbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsux cuëënxun camina 'ati 'ain.

²⁵ Cacëxun ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—Ca nun 'ucha 'imainun nun rëbúnquicamananribi 'iti 'icën. ²⁶ Quicëbëtan ca Pilatonën Barrabás chiquíanan suntáru rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun atu 'ináncëxa.

²⁷ Usomitancëxuan 'ináncëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raíri timëacëxa. ²⁸ Timëxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin aín chupa pëmixon chupa minanën pucucësa a pañumianan ²⁹ muxa mañuti otancëxun mañumianan aín mëcën mëqueua tuínun tsati 'ináncëxa. Usotancëx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca 'usánquin cacëxa:

—Judíos unicaman 'apu camina mix 'ain. ³⁰ Caía raírinëx ami tushuquimainun ca raírinënríbi a 'ináncë tsati bitëcënquin anun matáxcacëxa. ³¹ Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene cacë ëmanu 'icë uni, Simón cacë, a mëraquin cacëxa:

—Mín camina anu Jesús matásti i curúsocë ënë 'iábianti 'ain.

Cacëxun ca a unin buánxuancëxa. ³³ Buáncëbëtan Jesús buaunx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën. ³⁴ Anuxun ca vino mirra mucairacëñun mëscucë a isa xëanun quixun Jesús 'ináncëxa. 'Ináncëxunbi ca tantancëxun 'aisama tancëxa.

³⁵ Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsiáncëxa. Nitsíntancëx ca uin cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tantancëx Jesusan chupa mëtíquiácëxa. Usa 'ain ca a Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni quiásabi 'iacëxa, ësai quicë: “Ën chupa ca ñuratsu pain niquin tantancëx mëtíquiáxa”. ³⁶ Bitancëx anu tsóxun ca unínma Jesús i curúsocënu nampatia quixun bërúancëxa. ³⁷ Bërúanquin ca Jesusan maxcá manámi, uisa 'icë cara bamamiáxa quixun cuënëocë bana matásacëxa, ësai quicë: “Ënëx ca Jesús, judíos unibunën 'apu, a 'icën”.

³⁸ Jesús 'acësaríbi oquian suntárunën i curúsocënu matáscë ca an ñu mëcamacë uni rabë 'iacëxa. Bëtsíxa aín mëqueu 'imainun ca bëtsi Jesusan mëmiu 'iacëxa. ³⁹ Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin, ⁴⁰ unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabë 'imainun achúshi nëtëinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ai quiax quian. Usa 'aish ca mín cushínbi iët. Mix Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish ca iénux i curúsocënuax 'ibút.

⁴¹ Usaríbiti ca sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama 'imainun ampan caniacëcë unicama, acamax Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësai canancëxa: ⁴² —An uni raíri iëmicësaríbi oi iëtíbi ca iëtíma. Ax ca Israel unicaman 'apu 'icë quixúnu nun 'unánun bërí i curúsocënuax 'ibutíbi ca 'ibutíma. ⁴³ Ax isa aín Bëchicë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëtía ca quiaxa. Ax aséribi anun cuëncëcë 'ixun ca Nucën Papa Diosan bërí iëmitsianxa, usa 'aínbi ca iëmíma.

⁴⁴ Usaríbi oquin ca aribía i curúsocënu matáscë an ñu mëcamacë uni rabëtanríbi Jesús 'atimaquin ñuiácëxa.

Jesús bama

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me bëánquiácëxa. Bëánquiáx ca rabë 'imainun achúshi hora bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁶ Usai 'icëbë bari pëquitëcëntíshi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa: “Elí, Elí, lama sabactani”. Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'ë ëan? —qui quicë 'icën. ⁴⁷ Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—A unin ca unun quixun Elías cuënia.

⁴⁸ Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca anu 'icë uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. ⁴⁹ Usoquian 'inancëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Mëëxunma ca ën, Elías cara a iëmi aia isti.

⁵⁰ Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishi Jesús bamacëxa. ⁵¹ Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabë 'inun tuquiacëxa. Usai 'icëbëa me shaíquicëbë ca maparacamaxribi tuquibuacëxa. ⁵² Tuquimainun ca mapara quiniocë anu uni bamacë mëníocëcama axribi turabëacëxa. Turabëcëbë ca anuax Nucën Papa Diosnan 'aisha bama unicamax baísquiacëxa. ⁵³ Baísqui nirui anua racan anuax chiquítancëx ca Jesús baísquicëbë Jerusalénu cuancëxa. Cuancë ca 'itsa unin anuxun isacëxa.

⁵⁴ Me shaíquimainuan usai bëtsi ñuribi 'ia isi ca suntárunën cushibëtan an unínma Jesús i curúsocënuua nanpatia quixun a bërúancë suntárucamaxribi 'aisamaira racuëacëxa. Racuëti ca —ënë unix ca asérabi Diosan Bëchicë 'iixa —quix quiacëxa.

⁵⁵ Jesús ñu 'axúnuxa Galileanuax abë ucë 'itsa xanúxribi ca anu 'iacëxa, anu 'ixun ca 'ura nixun isacëxa. ⁵⁶ Anu ca María Magdalena 'imainun María itsi, Santiago 'imainun Josénën tita, a rabë 'imainun Zebedeonën bëchicënën tita, acama 'iacëxa.

Jesús bamacë mënío ñui quicë bana

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ A nëtë bari cuabutia bëbaquishcëbë ca 'itsaira ñuñu uni Arimatea ëmanu 'icë, José cacë, ax ami sináncë 'aish, anuaxa Jesús bamacë anu cuancëxa. ⁵⁸ Cuantancëx anu cuanxun ca Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

Cacëxun ca Pilatonën aín suntárucama buántanun 'inánun quixun cacëxa. ⁵⁹ Usaquian cacëxun 'inancëxun biquin ca Josénën sávana upí, anun rabúnbianquin buánxun ⁶⁰ anua aín aínsi mëníotia bërí naëcë matá tëmú anu Jesús mëníonuxun buáncëxa. Buánxun anu Jesús mëníotancëxun ca taránbianxun maxax cha anun naëcë quini xëpuacëxa. Usobiani ca cuancëxa. ⁶¹ Usoquian Josénën Jesús mëníoia ca María Magdalena 'imainun María itsi an 'urama tsóxun isacëxa.

Suntárunëan anu Jesús mëníocë quini bërúan

⁶² Anun ñu mëëtima nëtën 'ati ñu mëníoti nëtë 'inúon ca anun ñu mëëtima nëtën judíos sacerdotecaman cushicamabë fariseo unicama Pilato isi cuancëxa. ⁶³ Cuanxun ca cacëxa:

—A cëmë unix ca bamacëma pain 'aish: 'Ëx cana bamaxbi rabë 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ai quix quíaxa. A bana cananuna sinanin. ⁶⁴ Usa 'ain camina anua a racáncë quini, a rabë 'imainun achúshi nëtë inútamainun min suntáru upí oquin mëníomiti 'ain, aín 'unánmicë unicamánma imë uxun isa baísquiáxa quinuxun bibianquin buania. Buánxun ca unicama paránti 'icën, Jesús isa baísquiáxa quixun. Usaquian paráncëbë ca bëráma 'acësamaira oquin parántëcëncë unicama 'iti 'icën. Usa 'ain camina a quini upí oquin mëníomiti 'ain. ⁶⁵ Quia ca Pilatonën cacëxa:

—Ënu ca 'ën suntárucama 'icën. A buánxun camina mitsun cuëëncësa oquin a quini upí oquin mëníomitancëxun bërúanmiti 'ain.

⁶⁶ Usaquian cacëx cuanxun ca anu Jesús racáncë quini anun xëpúcë maxax cha a unían xëocaia iscatsi quixun 'unántiocëxa. Usotancëxun ca an bërúanun quixun suntáru raíri anu ëancëxa.

Jesús baísquia

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Anun ñu mēetima nētē ñantabuonxa pēcaracēma 'aínshi ca María Magdalena 'imainun María itsi anu Jesús mēnócē isi cuantēcēancēxa. ² Cuanxa bēbacēbēbi ca mecama cushínra shaíquiacēxa. Shaíquicēbētan ca ángelnēn Nucēn 'Ibu Diosan xucēx uquin, anúan anu Jesús 'icē quini xēpucē maxax cha taranacēxa. Usotancēx ca anu tsóbuacēxa. ³ A ángelnēx ca caná mēritia iscēsa 'ianan aín chupa uxuira uxu 'iacēxa, matsi uxuira iscēsaribi 'iacēxa. ⁴ Usa 'icē isi ca anu 'icē suntáruçamax 'aisamaira racuēti bērei bamacēsa 'iacēxa. ⁵ Usaría suntáruçamax racuēmainun ca ángelnēn xanu rabē cacēxa:

—Racuēaxma ca 'it. Cana 'unanin, mitsun camina Jesús, a i curúsocēnu matásēxancē, a barin. ⁶ Ax ca ěnuma 'icēn. Axa quicēsabi oi ca baísquiāxa. Anua unin racāēnxancē ca isi ut. ⁷ Istancēx bēnētishi cuanxun camina aín 'unánmicē unicama ěsaquin cati 'ain: Jesús ca bamaxbi baísquiāxa. Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina anu cuantancēxun anuxun a isti 'ain. ěsaquin mitsu canux cana ěnu 'ain.

⁸ Usaquian ángelnēn cacēxun, asérabi ca Jesús anuma 'icē quixun istancēx ca quininuax chiquíquiani racuētibi cuēēnquiani aín 'unánmicē unicama ñuixuni abáquiani cuancēxa. ⁹ Bain abáquiani cuanquinbi ca Jesús aia isacēxa. A isia ratutia ca Jesusan —¿caramina ain? —cacēxa. Cacēx a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Jesús tamēēquin rabiācēxa. ¹⁰ Rabicēxun ca Jesusan cacēxa:

—Racuēaxma ca 'it. Cuanxun camina Galileana cuanun 'ēn xucēantu cati 'ain. Anuxun ca 'ē isti 'icēn.

Suntáruçaman judíos unicama ca

¹¹ Jesús isbiania, a xanu rabētax aín 'unánmicē unicama cai cuantamainun ca an anu Jesús mēnócē me bērúancē suntáruçama raírínēn Jerusalénu cuanxun judíos sacerdotenēn cushicamanu cuanxun atúan iscē ángel 'imainun Jesús 'aíma 'icē, acama ñuiquin cacēxa. ¹² Usoquian cacēx ca 'apuçamax uni caniacēcēcamabē bananux timēacēxa. Timēax acamaxbi banaquin ca uisoti cara quixun sináncancēxa. Sinani canantancēxun ca suntáruçama 'itsaira curíqui 'inánquin cacēxa: ¹³—Mitsun camina “nuxnu 'uxan ca imē, aín 'unánmicē unicaman bibianquin Jesús buánxa” quixun paránquin unicama cati 'ain. ¹⁴ Usoquinmi cacēxuan unicaman chaniocēbētan mitsun 'apun cuacēbē cananuna nux abē banati 'ain. Nux abē banacēbē camina mitsux uisaríma asábi 'iti 'ain.

¹⁵ Usoquian judíos unibunēn 'apuçaman cacēx ca suntáruçamax curíqui bibiani atúan cacēsabi oquin unicama parani cuancēxa. Atúan usoquin cá cupí ca bērí nētēnribi judíos unicama usai quia.

Jesusan aín 'unánmicē unicama ashiquin cá bana (Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Angelnēn cacēsabi oi cuanxúan xanuçaman cacēx ca Jesusan 'unánmicē uni mēcēn rabē 'imainun achúshi, acamax Galileanu 'icē matá me anu cuancēxa, anu cuanúan Jesusan cacē anu. ¹⁷ Cuanxun anua mēraxun ca cuēēnquin —ēnēx ca asérabi Nucēn 'Ibu Jesús 'icē —quixun sinánquin rabiācēxa, raírínēan —asérabi ca Nucēn 'Ibu Jesús 'icē —quixun sináncēbētanmabi. ¹⁸ Usoquian rabicēxun ca Jesusan a rapasu cuanquin atu cacēxa:

—'ěn Papa Diosan ca naínuxun 'anan menuxunribi añu ñu carana 'aisa tani a 'ěx cuēēncēsa oquin 'anun aín cushi 'ē 'inánxa. ¹⁹ Usa 'ain camina mitsun camabi menu cuanquin anu 'icē unicama 'ěmi catamēnun sinánmiti 'ain. Usoquin sinánmiquin camina, ěmi ca catamētia quixun 'unántioquin 'ěn Papa Diosmi sinani, 'ěmiribi sinánan aín Bēru Ñunshin Upími sinania, nashimiti 'ain. ²⁰ Nashimianan camina 'ěn mitsu ñuixuncē banacama 'unánmiquin a banacama quicēsabi oquin 'anun quixun atu 'unánmiti 'ain. Usaquin 'aquin camina 'unánti 'ain, 'ěx cana camabi nētēn usaquin 'acē 'ěn uncamabē 'ain, 'ěx utēcēnti nētē sēnēntamainun. Ashi.

MARCOSNĒAN 'A UPÍ BANA

I. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (1-10)

*Juan, an uni nashimicē, an anu uni 'icēma menuxun bana ñuixuan
(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)*

¹ Ēnēx ca upí bana, Nucēn Papa Diosan Bēchicē, Jesucristo, a ñui uisai cara axa uti 'iacēxa quiax quicē 'icēn. ² An Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni, Isaías cacē, an ca Jesucristo ēnē menu uti sinánquin Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun ēsaquin cuēnēocēxa:

A caxu mī cuanun cana uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mēníoquin racanacēsaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icēn. ³ Anu uni 'icēma menuxun munuma bana ñui ca a unix ēsai quia: Nucēn 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mēníoquin racanacēsaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain.

⁴ Isaíasnēan cuēnēosabi oi ca Juan anu uni 'icēma menuxun, anu cuancē unicama nashimianan bana ñuixuni ēsai quiacēxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ēni Nucēn Papa Diosmi sinani camina nashimicē 'iti 'ain, mitsun ñu 'atima 'acēcama tērēncē 'inun.

⁵ Usa 'ain ca Judea menu 'icē unicama 'imainun Jerusalénu 'icē unicamaxribi Juanēn bana ñuixunia cuati cuancēxa. Cuanxuan atun 'uchacama chiquinatia ca Juanēn Jordán cacē bana anuxun nashimiacēxa.

⁶ Juanēx ca camello rani 'acē chupa pañuanan ñuina xacábia 'acē anun tsitēcērēquicē 'iacēxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rēpa 'iacēxa. ⁷ Usa 'ixun ca bana ñuixunquin Juanēn unicama cacēxa:

—Ē caxu ca 'ēsamaira uni aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ēx asaribima 'aish ami rabiní a 'urama 'ítima 'ain. Usai 'iquin cana a tanáin rantin purúnxun aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ⁸ Ēn cana mitsu 'umpaxan nashimin, 'aínbi ca axira uquin uni aín Bēru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icēn.

*Juanēan Jesús nashimia
(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)*

⁹ Juanēan unicama nashimianan bana ñuixunmainun ca Jesús Galilea menu 'icē ēma, Nazaret, anuax Judea menu cuanx anua Juan 'icē anu bēbacēxa. Bēbacē ca Juanēn Jordán bacanuxun Jesús nashimiacēxa. ¹⁰ Usoquin Juanēn nashimicēx, bacanuax 'iruquian Jesusan iscēxbi ca naí panárabēacēxa. Usacēbētan ca ñumacuru tinax uaxa Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí anu 'irua isacēxa. ¹¹ Usaía 'icēbētan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacēxa, ēsai qui:

—Mix camina 'ēx amiira sináncē bacē bēchicē 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuēēnin.

*Ñunshin 'atimanēn 'apun Jesús ñu 'aisama 'amitisa tan
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)*

¹² Usaía 'icē ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitanbi anu uni 'icēma menu cuanti Jesús sinánmiacēxa. ¹³ Sinánmicēx cuanx ca cuarenta nētēn anua pianancē ñuina 'icē menu 'iacēxa. Anua cuarenta nētē 'icē ca ñunshin 'atimanēn 'apu Satanasnēn ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacēxa. Usoiabi ca an Nucēn Papa Dios 'aquincē aín ángelcaman anu uxun Jesús 'aquiancēxa.

*Galilea menuxuan 'atabaquin Jesusan unicama bana ñuixuan
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)*

¹⁴ Juan, an uni nashimicë, a sipuacë 'ain ca Jesusan Galilea menu cuantëcënquin —aín 'ucha tērēncë 'aish ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí bana ñuibiancëxa.

¹⁵ Ñuibiani cuani ca ësai quiacëxa:

—Anun Nucēn Papa Diosan ainan 'iti unicama aín uni 'imiti nētē ca 'urama 'icēn. Mitsux ami sináncë 'ixunmabi sinanati ca anun aín uni 'inux iēti bana sinan.

Jesusan rabë 'imainun rabë uni abë cuanun ca

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Parúmpapa Galilea cuētani cuanquínbi ca Jesusan Simón 'imainun aín xucēn, Andrés, an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania mēracëxa. ¹⁷ Mēraquin ca cacëxa:

—'Ēn mi 'unánminun ca 'ēbë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icēbi cana 'ēmi catamēnunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

¹⁸ Usaquian Jesusan cacëxunshi aín rica ēbiani ca abë cuancëxa.

¹⁹ A uni rabë bibiani cuanquinbi ca Jesusan Zebedeonēn bēchicë Jacobo 'imainun aín xucēn Juan, nuntinuxuan rica mēnioia mēracëxa. ²⁰ Mēraquiian cuēnquin Jesusan abëa cuanun cacëxēshi ca nuntinubi aín papa Zebedeocēñun aín papan ñu mēemicë uni ēbiani Jesúsbe cuancëxa.

Uni achúshi ñunshin 'atimañu Jesusan pëxcüa

(Lc 4.31-37)

²¹ Cuanx ca abëa nicë unicamabë Jesús Capernaúm ēmanu bēbacëxa. Bēbaxun ca anun ñu mēētima nētē 'ain anua judíos unicama timēti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ²² An xuá 'ixun ca Jesusan Nucēn Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncë unicaman banasamaira ca aín bana 'iacëxa. Usaquian Jesusan ñuia cuati ca a xubu anuxun Nucēn Papa Dios rabiti, anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Usa bana cuacëma cananuna 'ain.

²³ Anu ca uni achúshi ñunshin 'atimañu axribi 'iacëxa. A unin ca munuma cuēncēnquin Jesús cacëxa: ²⁴ —Jesús, Nazaretnu 'icë, min caina nu uisa oti 'ain? ¿Mix caramina nu cēñui uan? 'Ēn cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë a 'ain.

²⁵ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nētēt. Ēnē uninuax ca chiquit.

²⁶ Usaquian cacëxēshi ca saquiquimiquin bērērumi munuma cuēncēni ñunshin 'atima a uninuax chiquíacëxa. ²⁷ Usoia isi ca anu 'icë unicama ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ēnēx 'ic? Ēnēx ca nun cuacëma bana 'icēn. Ēnē uni ca ñunshin 'atimanēnbi aín bana cuatia. Uninuax —ca chiquit —quixuan cacëx ca chiquitia.

²⁸ Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë Galilea menua 'icë ēmacamanuxunribi camaxunbi chaniocëxa.

Pedronēn nachia Jesusan pëxcüa

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Anua judíos unicama timēti xubunuax cuanx ca Jesúsbe Santiago 'imainun Juan a rabētaxribi Simón 'imainun Andrésnēn xubunu bēbai anu atsíancëxa. ³⁰ Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insíanx racatan anu 'icë unicaman Jesús —Simonan nachí ca 'insíanxa —quixun cacëxa. ³¹ Cacëx anua racacë anu cuanquin ca Jesusan mēínquin biruacëxa. Birucëxēshi ca aín 'itsis nētēquin atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² A nētēnbi ca bari cuabúcëbëa bēbáquishbucëbētan a ēmanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcamacēñun uni ñunshin 'atimañu acama an pëxcunun Jesúsnu bēacëxa. ³³ Bēcëbë ca a ēmanu 'icë unicamax anua Jesús 'icë xubun xëcuēnu timēacëxa. ³⁴ Usaria ca

Jesusan bëtsi bëtsi 'insínñu unicama pëxcüacëxa, pëxcüanan ca 'itsa uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëxuan ui cara ax 'icë quixun 'unáncëxun ca Jesusan uisaíbia a ñui banati cuëenquinma ñunshin 'atima banamiamia 'icën.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan
(Lc 4.42-44)

³⁵ Usoquin 'oonx ca pëcaracëma 'aínshi niruquiiani anua uni 'icëmanu cuanx Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³⁶ Axa cuancë caxu ca Simón abëa 'icëcamabë Jesús bari cuancëxa.

³⁷ Cuanxun mëraqin ca cacëxa:

—Camaxunbi ca mi baria.

³⁸ Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Urama 'icë ëmacamanuxunribi uni bana ñuixuni cuanun ca cuan. Usoquin 'anux cana Capernaúmnuax upunin.

³⁹ Usaquin cabiani cuanxun ca Galileanu 'icë ëmacamanu 'icë anua judíos unicama timëti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa, ñuixuanan ca ñunshin 'atimacama uninua chiquíancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë 'insínñu uni pëxcüa
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Usa 'ain ca an nami chëquimicë 'insínñu unin cuanx a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

⁴¹ Cacëxun ca nuibaquin, aín mëcënan ramëquin Jesusan a uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

⁴² Usaquian cacëxëshi aín ñucë nëtëti moquin ca 'insíncë uni an chuáma tancëxa.

⁴³ Chuáma tania ca Jesusan a uni xuquin 'ësëquin cacëxa: ⁴⁴ —'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caquinmabi camina cuanxun min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcüa quixuan camabi unin 'unánun.

⁴⁵ Jesusan —'ën mi pëxcucë ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —cacëx cuanquinbia aín nami pëxcúcë ñuiquin chaniocëbë ca Jesús, anu uni riquianti rabanan, uinu 'icë ëmanubi cuánma 'icën. Cuaníma anu uni 'icëma menu cuni 'icëbëbi ca camabi menuax cuanx uinu cara cuania anubi timëcancëxa.

2

Usabi 'aish nicëma uni Jesusan pëxcüa
(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Anu uni 'icëma menu 'itancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuantëcëancëxa. Cuanxa anu 'ain ca unicaman —Jesús ca uax xubunu 'icë —quixun chaniocëxa. ² Chaniocëbë ca anua Jesús 'icë xubu tsitsirui, 'itsa uni timëcamë'ëocëxa. Usari 'iquian anu uni niti 'aíma 'inun xubu xëcuëbi tsitsirucë, ca Jesusan anuxun atu bana ñuixuancëxa. ³ Ñuixuncëbëtanbi ca rabë 'imainun rabë unin uni achúshi ñucë, nirucuaínquinbi tancëma, bacëtinu racácë bëacëxa. ⁴ Bëxun ca 'itsa unia tsitsíruan anun atsínmiti 'aíma 'ain, tapitinën buánrutancëxun, xubu manan tapuacë anua Jesús 'icë puntëbi cha oquin bërúaratancëxun, aín bacëtinuabi nanpácëxa. ⁵ Nanpáquin ca —Jesusan ca ënë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca tërëncë 'icë —quixun.

⁶ Usoquin Jesusan caia cuaquin ca anu tsócë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman ësaquin sináncëxa: ⁷ —¿Uisa 'aish cara ënë unix usai banain? Ënëx ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quti banan banaia, ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë unínbi ca 'ucha tërëntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tërënti 'icën.

⁸ Usaquian sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁹ 'Ēn cana ñucē uni ěnē —min 'uchacama ca tĕrĕncĕ 'icĕ —quixun cananbi —niruquiani ca min bacĕti bibiani cuantan —quixunribi cati 'ain. ¹⁰ Nucĕn Papa Diosan cushĭnshi 'ĕn ěnē uni pĕxcuia isquin camina asĕrabi 'unĕnti 'ain, uni 'inux Nucĕn Papa Diosnuax uĕ, 'ĕn cana unin 'ucharibi tĕrĕnti 'ai quixun.

Caquin ca racĕbucĕ uni cacĕxa: ¹¹ —'Ēn cana mi cain, niruquiani ca min bacĕti bibiani min xubunu cuantan.

¹² Cacĕxĕshi niruquin aĭn bacĕti bibiani ca a uni, anu 'icĕ unicaman ismainunbi cuancĕxa. Usarĭa cuania isi ratuti ca Nucĕn Papa Dios rabi quicancĕxa:

—Ēsa ñu cananuna isĕma 'ain.

*Jesusan Levĭ aĭn uni 'inun ca
(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)*

¹³ Parŭmpapa cuĕbĭa Jesŭs cuantĕcĕncĕbĕ ca 'aisamaira uni anu timĕcamĕ'ĕocĕxa. Timĕcamĕ'ĕoia ca Jesusan atu 'unĕnmiacĕxa. ¹⁴ 'Unĕnmitancĕx cuanquĭnbi ca Jesusan Alfeonĕn bĕchicĕ, Levĭ cacĕ, a anuxuan 'apu buĕnmiti curĭqui bicĕ anua tsocĕ mĕracĕxa. Mĕraquin ca Jesusan cacĕxa:

—'Ēn mi 'unĕnminun ca 'ĕbĕ cuani ut.

Cacĕxĕshi ca Levĭ niruquiani Jesŭsbĕ cuancĕxa. ¹⁵ Cuanquin ca Jesŭscĕñun aĭn 'unĕnmicĕ unicama aĭn xubunuxun pi cuanun Levitan buĕncĕxa. Buania ca 'aisamaira unin atu nuibiancĕxa. Nuibiancĕbĕ atŭxribi atubĕ cuanx ca an 'apu buĕnmiti curĭqui bicĕ unicamabĕ an fariseocaman bana tancĕma uni raĭrinĕxribi anu cuanx Jesŭs 'imainun aĭn 'unĕnmicĕ unicamabĕtan pi bucŭacĕxa. ¹⁶ Usoquian atubĕtan piia isquin ca an Moisesnĕn cuĕnĕo bana 'unĕncĕ unicamabĕtan fariseo unicaman Jesusan 'unĕnmicĕ unicama ñucĕquin cacĕxa:

—¿Uisa cupĭ cara an mitsu 'unĕnmicĕ unin 'uchañu unicamabĕtan pianan an 'apu buĕnmiti curĭqui bicĕ unicamabĕtanribi pin?

¹⁷ Usai quia cuaquin ca Jesusan cacĕxa:

—Paĕ tancĕma uni, ax ca rucuturŭan a ronti cuĕĕnima. Paĕ tancĕ uni, ax cuni ca rucuturŭan a ronti cuĕĕnia. Usaribiti cana 'ĕx an —'ĕx cana asĕbi 'ai —quixun sinĕncĕ unicama a 'ĕmia catamĕnun cai uĕma 'ain. Ama, an —'ĕn nuitu 'aisama 'aish cana 'ĕxbi upĭ 'itima 'ai —quixun sinĕncĕ unicama a cuni upĭ 'inuxa 'ĕmi catamĕnun cai cana 'ĕx uacĕn.

*Unĭan Jesŭs pima samĕti ñucĕ
(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)*

¹⁸ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicĕ, aĭn 'unĕnmicĕ unicama 'imainun fariseo unicaman, Nucĕn Papa Dios sinani samĕquin picĕbĕtanma, uni raĭrinĕn anu cuanxun Jesŭs cacĕxa:

—Juanĕn 'unĕnmicĕ unicamax ca Nucĕn Papa Diosmi sinani bĕtsi bĕtsi nĕtĕn pima samatia. Usaribiti ca fariseonĕan 'unĕnmicĕ unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aĭnbi cara uisacasquin min 'unĕnmicĕ unicaman samĕquinma pin?

¹⁹ Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—¿Anun xanu biti nĕtĕn cara pi unun quixuan xanu biti unin camicĕ unicaman, an xanu biti uni axa atubĕ 'ain, masĕ nuituquin pima 'iti 'ic? Axa atubĕ 'ain ca pima 'itima 'icĕn. ²⁰ Ca ĕsa 'icĕn: An xanu biti unin xanu biquin abĕtan pi unun camicĕx ca axa abĕ nuibanancĕ unicama masĕ nuitutima abĕ cuĕĕnia. Xanu bibiani cuanquian a unin ĕbiancĕxun cuni ca axa abĕ nuibanancĕ unicaman masĕ nuituquin pitima 'icĕn. Usaribiquin ca 'ĕn 'unĕnmicĕ unicama 'ĕbĕ 'ixun masĕ nuituti samĕquinma piia. Unĭan 'ĕ bicĕxun 'ĕn ĕbiancĕxun cuni ca masĕ nuituquin pitima 'icĕn.

²¹ Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan aín tuquicë a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucë ío ax nipacëtia. Usai 'i ca aín tuquicë ax chaia. ²² Ësaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá, anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubincë ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë íónushi 'aruti 'icën.

Ësaquin ca an ñucácë unicama Jesusan cacëxa.

*Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicama trigo bëru sirícaquin bia
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)*

²³ Anun ñu mëëtima nëtën ca Jesús anu trigo 'apácë naënu 'icë bain cuancëxa. Cuancëbë abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcëcë sirícaquin biacëxa. ²⁴ Bitsia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Ca is, ¿uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman anun ñu mëëtima nëtën usaquin 'atima ñu 'ain?

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuënëo bana a iscëma 'ain? ²⁶ Abiatar cacë unia judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'ain ca Davidnën 'acëñuma 'ixun piisa tanquin, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenëinshi piti 'aían uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenën 'ináncëxun bixun Davidnën piacëxa. Piquin ca axa abë 'icë unicama anribia pinun 'ináncëxa.

²⁷ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Unia ñu mëëtancëx tanti cushitëcënti cupí ca Nucën Papa Diosan a nëtë tantiti mëniócëxa. A nëtën ca tantiti 'icë quixuinshi sínánun ca Nucën Papa Diosan uni unioma 'icën. ²⁸ Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mëëtima nëtën cara aña 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

3

*Jesusan anun ñu mëëtima nëtën aín mëcën bamacë uni pëxcüa
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)*

¹ Anua judíos unicama timëti xubunu cuantëcëni ca Jesús anu atsíncëxa. Anu atsíncëbë ca uni achúshi aín mëcën amo 'icë bamacë anu 'iacëxa. ² Usa 'icë ca anu 'icë fariseo unicaman anun ñu mëëtima nëtën caraisa uni pëxcüa quixun ami manánuxun iscatsi quixun Jesús bërúancëxa. ³ Bërúancëxunbi ca aín mëcën bamacë uni Jesusan cacëxa:

—Nirucuatsini ca nëri ut.

⁴ Cacëxa ucëbëtan ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Anun ñu mëëtima nëtën cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mëëtima nëtën cara unin uni itsi 'insíncë 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isëshiti 'ic?

Quixuan cacëxbi ca quiáma 'icën. ⁵ Quiáma atu ñachai nishi masá nuituquin ca Jesusan —uisa cupí cara ënë unicama axa 'insíncë uni ënëmi sinanima —quixun sínánquin aín mëcën ñucë uni cacëxa:

—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa. ⁶ Usocëbë chiquíquiiani cuanx ca fariseo unicama axa Herodesmi sínáncë unicamabëtan Jesús ñui, uisoxun 'ati cara quiax 'ësëncëxa.

Baca cuëbí unicama timëcamë'ëo

⁷ Usacëbë ca Jesús parúmpapanu cuancëxa, cuancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi abë cuancëxa. 'Imainun ca 'aisamaira uni Galilea mecamanuaxa ucë acamax a nuibiani anu Jesús 'icë anu timéacëxa. ⁸ 'Imainun ca Jesusan ñu 'aia ñuiquin chanioia cuacë 'aish amanuax amanuax timécuatsini ai, Judea me, Jerusalén ëma, Idumea me, Jordán baca 'ucë manan 'icë me, 'imainun Tiro, Sidón a ëma rabë 'urama 'icë mecamanuaxribi, camáxbi anu timécamë'ëocëxa. ⁹ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa, 'aisamaira uni tsitsíruquin chacati rabanan manë nunti mëníoxunun quixun. ¹⁰ An 'itsa uni pëxcucë cupía —'ën ticacëxuinshi ca 'ëribi pëxcuti 'icë —quixun sinani, 'insíncë unicamax anuxun a ticanux tsitsírucëbëtan ca usaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa. Cacëxun ca 'axúancëxa. ¹¹ Usaria isi aín bëmánon cuani rantin puruni tsóbuti munuma banaquin ca ñunshin 'atimanën 'ibuacë unicaman ñunshin 'atimanën quimicëxun Jesús cacëxa:

—Míx camina Diosan Bëchicë 'ain.

¹² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana Diosan Bëchicë 'ai quixun aséribi uibi caxunma ca 'at.

*Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mēcën rabë 'imainun rabë uni caísa
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)*

¹³ Usaquin cabiani matánu cuanxuan, anuxun ainan 'inun uni caísquin, achúshi achúshi cuëncëx ca abë 'inux Jesúsnu cuancancëxa. ¹⁴ Usaquin ca Jesusan mēcën rabë 'imainun rabë uni caísacëxa, abë 'iti 'imainun unia Nucën Papa Diosan bana ñuixuntanun xuti. ¹⁵ Caístancëxun ca atu anun uni ñucë pëxcüanan ñunshin 'atimacamaribi uninua chiquínun aín cushi 'ináncëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca Jesusan mēcën achúshi 'imainun rabë uni caísacëxa. A caíscë unicama ax ca 'iacëxa achúshinëx Simón cacë 'icëbia Jesusan Pedro caquin anëcë. ¹⁷ 'Imainun ca Zebedeonën bëchicë Jacobobë aín xucën Juan 'iacëxa. A uni rabë ca Jesusan Boanerges caquin anëacëxa. Boanerges quicë banax ca caná banacësari banacë quicë 'icën. ¹⁸ Raírinëx ca Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás acama 'iacëxa. Bëtsix ca Alfeonën bëchicë, Jacobo, 'iacëxa. Raírinëx ca Tadeo 'imainun Simón, axa judíos unbun rabanan nëeti banacë, aribi 'iacëxa. ¹⁹ Bëtsix ca Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

*Ñunshin 'atimanën cushínsa Jesusan ñu 'aia quiáxa uni quia
(Mr 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)*

Usaquin abë niti unicama caísbianquin buani ca Jesús anua 'icë xubunu cuantëcëancëxa. ²⁰ Cuanbia 'aisamaira uni amiribishi timëtëcëan ca atubë banaquin Jesúsëtan aín 'unánmicë unicaman piama 'icën. ²¹ Usai 'ia cuabiani ca aín aínsi 'ibu ax —sapi ca ñunshíanxa —quiquiani Jesús bitsi cuancëxa. ²² Usa 'ain ca Jerusalénuax ucë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama quiacëxa:

—'Ënë unibë ca ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú 'icën. Usa 'ixun ca Beelzebúnën 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinia.

²³ Ax ca ñunshin 'atimañu 'icë quiáxa Jerusalénuax ucë unicama quia cuaxun ca Jesusan cuënxun cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara Satanás axbi: Ca chiquit, qiti 'ic? ²⁴ 'Ësa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unbunën cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncë 'ain ca a menu bucucë unicama 'itsa 'aishbi upitax bucuí bëtsibë bëtsibë nuibananíma 'acánani cëñutia. ²⁵ Usaribiti ca unicamax aín aínsibë nuibananíma mēēanani tsuáqui nētētia. ²⁶ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ë ñui quicë 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raírí chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷ 'Ësa ca. Ui unínbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu a pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuanti 'icën. Usaribi

oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²⁸ Aséabi cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi tērēnti 'icën, amia 'atimati banacēribi. ²⁹ Usa 'aínbi ca axa aín Bēru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacē uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tērēnima, ax ca usabi tērēntimoí 'ia.

³⁰—Ax ca ñunshin 'atimañu 'icē —quiáxa quicē cupí ca Jesusan usaquin cacēxa.

Jesusan ca amia sináncē unicama aintsioia quicē bana
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Usa 'ain ca unia bana ñuixuncēbē uquin aín titabētan aín xucēantun emánxun Jesús isa unun quixun anu 'icē uni camiacēxa. ³² Camicēxun ca a nēbētsioratia tsócē unicaman Jesús cacēxa:

—Min titabē ca min xucēantu eman 'icën. Ca mi istisa tania.

³³ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uicamax cara 'ën tita 'imainun 'ën xucēantu 'ic?

³⁴ Usai quiquin bariaráquin isquin ca a rapasu tsócēcama cacēxa:

—Axa 'ēbē tsócēcama, enēx ca 'ën tita 'imainun 'ën xucēantu 'icën. ³⁵ Uicaman cara Nucën Papa Dios cuēñcēsabi oquin 'aia, acamax ca 'ën xucën 'imainun 'ën chirabacē 'imainun 'ën tita 'icën.

4

Bana itsi ñuicēsoquin an ñu 'apácē uni ñuicē bana
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Amiribishi ca Jesusan parúmpapa cuēbixun unicama 'unánmiacēxa. 'Unánmicēbēa 'aisamaira uni a nēbētsiorati timécēbē ca Jesús parúmpapa cuēbía bēspúcē manē nuntinu 'iruax tsóbuacēxa. Anua tsómainun ca unicama masinu parúmpapa cuēbí bucüacēxa. ² Bucubucē ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiacēxa. 'Unánmiquin ca bana itsi ñuicēsoquin ñuiquin ēsaquin cacēxa: ³—Ca cuat, 'ën mitsu ñuixunmainun. An ñu bēru 'apácē uni ca aín naēnu 'apáquin ñu bēru sacai cuanxa. ⁴ Sacacēx ca raírínēx anúan uni nicē me irunu nipacēxa. Nipacēcē isbētsini uxun ca ñuina pēchiñunēn 'eaxa. ⁵ Raírínēx ca maparañu menu nipacēxa. Nipacēax ca me cēxtúma 'ain bēnētishi coxa. ⁶ Coóxbi ca uruquian barin xarocēx aín tapun 'aíma 'ain, chushi axa. ⁷ Raírínēx ca muxañu menu nipacēxa. Nipacēax coi ca 'iruaxa. 'Iruaxunbi ca muxan abē coquin mapurucēxun tuacēma 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bēru ax me upínu nipacēxa. Nipacēax coi canitancēxun ca upí oquin tuaxa. Tuacēx ca raíri aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'i axa, raírínēxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta, 'i axa, raírínēxribishi ca aín bimi 'itsaira, cien, 'i axa. ⁹ An aín pabitan enē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icën.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicēsoquin bana ñuicēxa quicē bana
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Usaquin cacēxa raíri unicama cuancēbē atux bērúxun ca a rapasu 'icē unicamabētan aín 'unánmicē unicaman Jesús cacēxa:

—Uisa cupí caramina bana itsi ñuicēsoquin unicama bana ñuixuni quixun camina nu cati 'ain.

¹¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Uni itsián 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicēxun an 'unánmicē ñu 'unanin. Usa 'aínbi cana uni raíri 'ēmi sinántisama tancē cupí bana itsi ñuicēsoquin bana ñuixunin. ¹² 'En 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ē 'ináncē a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncēxun cuaquinbi ca uisai quicē cara quixun 'unanima. Usai 'i ca acamax atun 'ucha tērēnun Nucën Papa Diosmi sinanatima. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicēsoquin bana ñuixunin.

*Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)*

¹³ Usaquin catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina an ñu 'apácë uni ñui 'ëx quicë bana, uisai quicë cara quixun cuatiman? ¿'Ëx bërí quicë bana ënë cuaquinma caramina uisaxun bëtsi banacamaribi 'ën ñuia cuati 'ain? ¹⁴ An ñu bëru 'apácë uni asaribi ca an Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuncë uni 'icën. ¹⁵ Anúan uni nicë me iru anu nipacëcë ñu bëru asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Usa 'ixuan Nucën Papa Diosan bana cuacëbëbi bënëtishi uxun ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sinánxma 'inun a cuacë banacama a manumia. ¹⁶ Bëtsi bëtsi unix ca maparañu me bëxbá, anu nipacëcë ñu bëru asaribi 'icën. Nucën Papa Diosan bana cuati cuëënquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun bënënquinshi sinania. ¹⁷ Usaquin sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana 'itsama nëtéinshi sinania. Sinánquinbi ca anbi masáquin sinánan Nucën Papa Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin 'atimocëxun a bana manuquin ënia. ¹⁸ Muxañu menua nipacëcë ñu bëru usaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin, ¹⁹ —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinánquinbi ca atun ënë menu 'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuëënti 'ai —quixun sinani 'itsa ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëënia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan bana sináncëxbi ñu bëru 'apácëa coiabi chucun mapurucë usaribi 'aish bimiñumasa 'ia. ²⁰ 'Imainun ca bëtsi bëtsi unix me upínua ñu bëru nipacëcësa usaribi 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën upí oquin sinánquin a bana quicësabi oi 'icë 'aish, ñu bërúxa me upínua upiti coi canitancëx upiti bimicësaribi 'icën. Raírinëx ca 'itsamashi, treinta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinëxribi 'itsa, sesenta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinëxribishi 'itsaira, cien, bimiñu 'ia.

*Nucën Papa Diosan unix ca lamparínsa 'icë quicë bana
(Lc 8.16-18)*

²¹ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Lamparín bëxun cara unin ñu tëmú an bëpánun nanti 'ic? ¿Cara anu 'uxti tëmú nanti 'ic? Anu nanquinma ca anu lamparín nanti anu nanti 'icën, ¿usa cat? ²² Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën. ²³ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

²⁴ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin camina a bana quicësabi oquin 'ati 'ain. An 'ën a ñuixuncë bana uisai quicë cara quixun upí oquin sinánquin axa quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribi Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. ²⁵ An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën.

Jesuan ñu bëru corucë ñuia

²⁶ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan axa ainan 'iti unicama aín uni 'imiti ax ca ësa 'icën. Unían naënu 'apácëx, ²⁷ ca ñu bëru an imë 'uxtancëx bësutancëxun nëtën ñu 'amainun coi cania. Usaria ca uisai 'i cara usai cania quixun 'unaníma. ²⁸ Menuax ca ñu 'apácë 'irua. 'Iru ca aín rara ax chai cania. Canitancëxun ca tuaia. Tuai ca aín bimi ax xacáñu 'aish bëruñu 'ia. ²⁹ Usa 'aisha shaínquibutia ca anun biti nëtën aín 'ibun aín xacá xucapaquin aín bëru bitsia.

*Mostaza bëru ñui quicë bana
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)*

³⁰ Amiribishi ñuitëcëni ca Jesús quiacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ¿Uisa ñu itsiribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain? ³¹ Ësa ca. Mostaza bëru, menu 'apácë, ax ca chamaratsuiria 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, ³² 'aíshbi ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani pëñanacëtiira chacëbë ca manan nuáncë ñuina aín pëían tupëoncënu na otancëx anu bucuia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuixuancëxa quicë bana
(Mt 13.34-35)

³³ Usoquin ca 'itsa oquin Jesusan bana itsi ñuicësoquin anu 'icë unicaman cuaisabi oquin bana ñuixuancëxa. ³⁴ Bëtsi banánma ca usoquinshi Jesusan unicama ñuixuancëxa, 'ixunbi ca aín 'unánmicë unicama abëa 'icë uisai quicë cara a banacama 'icë quixun 'unánmiacëxa.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtëmia
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ A nëtën ca bari cuabúcëbëa baquíshcëbëtan manë nuntinu tsóxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ucë manan cuanun ca cuan.

³⁶ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nuntinua tsócë buáncëxa. Baca cuëbí unicama ëbianía Jesús ampan sicaracëti cuancëbë ca raírinëxribi nuntin sicaracëti cuancëxa. ³⁷ Cuancëbëbi ca suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni tucánqui 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ³⁸ Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nunti tsipúnua chupami tēcëpimëti 'uxcë bësúnquin cacëxa:

—¿Cananuna bamai quixun caramina sinaniman?

³⁹ Cacëx bësuquinshi ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtëishimainun ca baca bëchúnribi nëtëacëxa.

⁴⁰ Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin? ¿Nucën Papa Diosan ca aséabi nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

⁴¹ Cacëx ca ratuti racuëti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Suñúnbi, bacánbi ca aín bana cuatia.

5

Jesusan ñunshin 'atimañu uni pëxcüa
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Parúnpapa 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa. ² Bëbatancëxa manë nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni, anu uni maíncënuax uquin, Jesús mëracëxa. ³ Anu uni maíncë, anu ca a unin 'uxti 'iacëxa. A uni ca uinu 'icë unínbi manë risínbi nëáma 'icën. ⁴ Usa 'icë unin aín manë risin tanianan mëtanicëxunbi anun nëacë a tēcacapëxa. Axa unin cushisama 'icë ca uinu 'icë unínbi a nëama 'icën. ⁵ Usai 'i ca nëtënbi, imëbi anu uni maíncë anu 'ianan aín bashinuribi nitsi cuëncëni banai, maxaxan axbi rachacacëxa. ⁶ Usa 'aish ca 'uránxun mërabëtsini, abácuatsianx Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacëxa. ⁷⁻⁸ Usaria ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, ënë uninuax ca chiquit.

Cacëxun ca munuma cuëncënquin Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubíoin? Diosan cuamainun cana mi cain, 'ë tēmëramixunma ca 'at.

⁹ Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara mín anë 'ic?

Quia ca cacëxa:

—Nuxnu 'itsa 'ain ca 'ën anëx 'Ëxcuira 'icën.

¹⁰ Caxun ca a menua xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ¹¹ Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquín cacëxa: ¹² —Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

¹³ Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquianx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi 'aisamaira, rabé milsa 'aish, tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuëtúnuax parúmpapanu rëucubuti bacamiquí cëñúacëxa.

¹⁴ Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë unicaman abáquiani cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi, xubu itsi, xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa. Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iaxa quixun isi riquiancëxa.

¹⁵ Riquianx anua Jesús 'icë anu bëbaquin ca a uni anua 'aisamaira ñunshin 'atima 'iá, a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mëníñushi 'aish tsócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuëcancëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca an iscëcaman, usai ca 'iaxa quixun, ñunshin 'atimañu unia pëxcucë 'imainun cuchinua ñunshin 'atima atsíncë, acama axa riquiancë unicama ñuixuancëxa. ¹⁷ Ñuixuncëxun ca camaxunbi bënëquin atun nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa.

¹⁸ Cacëxa manë nuntinu 'iruiabi ca Jesús ñunshínñu 'icëa pëxcucë uni, an abë cuancatsi quixun cacëxa. ¹⁹ Cacëxunbi ca Jesusan abë cuanxma 'inun caquin cacëxa:

—Mín xubunu ca cuantan. Cuantancëxun camina mín aintsicama uisoxun cara Nucën 'Ibu Diosan mi nuibaquin pëxcüaxa quixun ñuixunti 'ain.

²⁰ Usaquian cacëx cuanxun ca Decapolis cacë me, anu 'icë unicama uisaquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa. Ñuixuncëxuan chanioia cuati ca camáxbi ratúacëxa.

*Jaironën bëchicë baísqumianan xanu 'insíncë Jesusan pëxcüa
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)*

²¹ Usa 'ain ca 'ucë manánuax Jesús manë nuntin anuaxa cuanpuncë nęcë manan utëcëancëxa. Utëcëníbi ca 'aisamaira uni anu aia isi, Jesús parúnppa cuëbíbi tiquiacëxa.

²² Anu Jesús 'ain ca anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, ax uacëxa. Uquin a mërai aín bëmánon rantin puruni ²³ tsóbuquin ca Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca bamaia. Usa 'ain camina mín mëcënan ramëquin pëxcuxuni 'ëbë cuanti 'ain.

²⁴ Cacëxa a unibë cuaniabi ca atúxribi a nuibiani cuanquin 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa. ²⁵ A unicama nëbétsi ca achúshi xanu 'insíncë 'iacëxa. Usa 'aish ca a xanu mëcën rabë 'imainun rabë baritia imia 'aishbi aín imi nëtécëma 'iacëxa. ²⁶ A xanux ca 'aisamaira rucaturucamanuax pëxcúcasi ro mëëquin paë tënëquin aín ñucama ñancábi cëñuibi pëxcúama 'icën. ²⁷⁻²⁸ Usa 'aish ca a xanu Jesús ñuicania cuabiani —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin unicama nëbétsinën, a caxu cuanquin, Jesusan chupa ticacëxa. ²⁹ Ticaíshi ca aín imicë nëtëacëxa. Usai nëtëquin ca aín namí chuámarua tancëxa. ³⁰ Usai 'icëbë ca Jesús —'ën cushin ca uni pëxcúaxa —quixun aín sinanëmbi 'unani, 'itsa uni nëbétsinuxun caxu bësuquin isi quiacëxa:

—¿Uin cara 'ën chupa ticax?

³¹ Quia ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Mía unin chacatisaira oia isibi caina, uin cara 'ën chupa ticaxa quiax quin?

³² Cacëxun ca Jesusan uin cara isa aín chupa ticaxa iscatsi quixun, amo bariaráquin isacëxa. ³³ Iscëbë ca axa pëxcúcë xanu, ax —an ca 'ë pëcúaxa —quixun 'unani racuëti bërëruí, anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin, usai cana 'ia quixun chiquinaquin Jesús cacëxa. ³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérami sinani camina pëxcúan. Usai camina 'itëcëniman. Chuámashi 'aish ca cuantan.

³⁵ Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

³⁶ Caia cuaquin ca Jesusan a 'apu cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan.

³⁷ Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro 'imainun Jacobo 'imainun Jacobonën xucën Juan, acamaishi abëa cuanun cacëxa. ³⁸ Cabiani cuanx bëbaquian cuacëxbi ca a 'apun xubunuax 'aisamaira uni shaquiabati rarumabacëxa.

³⁹ Rarumabatiabi ca xubunu atsínquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina masá nuituti rarumati shaquiquin? Xu xanu ca bamacëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁴⁰ Ësaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. 'Usáncancëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús xanun papa 'imainun aín tita 'imainun abë ucë uni, acamaishi buani, anua xu xanu 'icënu atsíancëxa. ⁴¹ Atsínxun mëínquin biquin ca xu xanu cacëxa:

—“Talíta cumi”. Talíta cumi quicë ax ca: Xu xanu, mi cana cain, ca nirut, qui quicë 'icën.

⁴² Usoquian cacëxëshi ca a xu xanu mëcën rabë 'imainun rabë baritiañu 'aish nirutancëx niacëxa. Usai nitsia isi ca aín bëmánan pëqui ratúcancëxa. ⁴³ Ratutia ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Ën mitsu cacësabi oquin camina mitsúnmi iscë ñu ënë uibi ñuixuntima 'ain —quixun canan ca —xu xanu ca pimit —quixun cacëxa.

6

Jesús Nazaretnu 'iá (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Anuax cuanx ca Jesús anuaxa canicë me anu cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicë unicama abë cuancëxa. ² Cuanx bëbaxun ca anun ñu mëtíma nëtë 'ain, anua judíos unicama timëti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. Usoquian bana ñuia cuati ca unicama aín patsanëx ratuti canancëxa:

—¿Uin cara ënë uni usaquian bana ñuiti 'unánmiac? ¿Uisai quicë cara a ñuicë bana ënëx 'ic? ¿Uisoquin cara uni itsin 'acëma ñu 'ain? ³ Carpinteroishi ca ënëx 'icën, Marían tuá. Ax ca Jacobo 'imainun José 'imainun Judas 'imainun Simón aín xucën 'icën. Aín chirabacëcamaribi ca ënu nubë 'icën, ¿usa cat? —quiax canancëxa.

Usai canani ca aín bana cuaisama tani ami nishacëxa. ⁴ Ami nishcëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbi ca axa anuax canicë unían, anuaxbia canicë menuxun bana ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aínsi 'ibucama 'imainun axa aín xubunu 'icëcamaribi cuaisama tania.

⁵ Usaquian ax quicësabi oquin aín bana cuatiama ca Jesusan, uni itsían 'acëma ñu anu 'icë unicama 'axuanma 'icën. Uni 'insíncë 'itsama, ashí cuni ca aín mëcënan ramëquin pëxcüacëxa. ⁶ An ca aséabi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia quixuan sinaniama isi ca Jesús —¿uisa 'aish cara ënë unicama ësa 'icë? —quixun sinani ratúcacëxa. Usai 'itancëx ca aín nëtënuax ëma chucúmaracamanu cuanquin Jesusan unicama bana ñuixuancëxa.

Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua (Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Jesusan ca aín 'unánmicë uni mëcën rabë 'imainun rabë a timëxun aín cushi anúan ñunshin 'atima uninua chiquínti 'inántancëxun bëtsi bëtsi ëmanua cuanun quixun rabë rabë xuacëxa. ⁸ Xuquin ca 'esëquin cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Pán, burasa, curíquibi buánquinma camina tsatishi buánti 'ain. ⁹ Taxaca upíiramashi camina tañubianti 'ain, 'imainun camina a pañuti chupa rabëma achúshishi pañubianti 'ain.

¹⁰ Ësaquinribi ca cacëxa:

—Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹¹ Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain. 'Ën cana asérabi mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama 'imainun Gomorra ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a ëmanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

¹² Usaquin caquian xucëx cuanquin ca —ainan 'inux camina Nucën Papa Diosmi sinanati 'ai —quixun caquin unicama bana ñuixuancëxa. ¹³ Usonan ca ñunshin 'atima uninua chiquíanan uni 'insíncëcamaribi xëni ron ronquin pëxcüacëxa.

Juan an uni nashimicë bana
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Usa 'ain ca uni itsían 'acëma ñua Jesusan 'aia unicaman chaniocëxa. Chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodes, quiacëxa:

—Ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísqiuxa. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

¹⁵ Usai quicëbëa raírinëx —ax ca Elías 'icë —quimainun ca raírinëxribi —ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa bëráma 'iásaribi uni a 'icë —quixun quiacëxa. ¹⁶ Quia cuati ca Herodes quiacëxa:

—Ax ca Juan, a 'ën tëbíscamia, a 'icën. Usa 'aish ca ax bërí baísqiuxa.

¹⁷⁻¹⁸ Herodesnën Juan tëbíscamia, ax ca ësa 'iacëxa: Herodes an ca aín xucën Felipenën xanu, Herodías cacë, a biacëxa. Usa 'ain ca —minmi min xucënan xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën Juan bimixun nëamitancëxun sipuamiacëxa.

¹⁹ Juan sipuacë 'aínbi ca ami nishquin Herodías an Juan 'amicatsi quixun sináncëxa. Usa 'ixunbi ca uisabi oma 'icën. ²⁰ Herodías an ami nishquin 'amiti 'icëbi ca Herodesnën —Juan, ax ca mëní sinánñu 'aish upí uni 'icë —quixun sinani ami racuëquin unínma 'aia quixun bërúancëxa. Usa 'ixun ca aín bana uisai cara quia quixun upí oquin cuaquinmabi an bana ñuia cuacëxa. Usa 'ain ca Herodíasnën Juan 'amiama 'icën. ²¹ Usa 'aínbi ca achúshi nëtë anun Juan 'ati nëtë 'iacëxa. Axa anun bacéan nëtë 'ain ca Herodesnën aín tucuricubu 'imainun aín suntárunën 'apucama 'imainun Galileanu 'icë aín cushi uniburibi abëtan pi unun camiacëxa. ²² Camicëx uxuan Herodesbëtan acaman picëbë ca Herodíasnën tuá xanu xuntacu, ax anuax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca anu 'icë unicamax Herodesbë chuáma tani cuëëancëxa. Cuëënquin ca Herodesnën xanu xuntacu cacëxa:

—Uisa ñu caramina cuëëni ca 'ë cat, cacëxun cana a mi 'inánti 'ain.

²³ Caxun ca cacëxa:

—Mi cana paraniman, sinanatëcëntimoquin cana asérabi mi cain, añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucatin, 'ëx anu 'apu 'icë me ënëbi cana 'ëmi ñucácëxun amo 'icë mi 'inánti 'ain.

²⁴ Cacëx cuanquin ca aín tita cacëxa:

—¿'Ëa 'inánun carana añu ñu ñucáti 'ain?

Quia ca aín titan cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, aín maxcá ca ñucát.

²⁵ Cacëx bënëtishi uquin ca cacëxa:

—Bëríbi camina Juan, an uni nashimicë, a tëbíscamixun aín maxcá manë xampami 'ë 'inánti 'ain.

²⁶ Ësaquian cacëx masá nuituiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatëcëntimoquin cana mi cain —quixun cacë a sinánan anu 'icë unicamaribia cuacë cupí masá nuituiraquinbi xanu xuntacu parántisama tanquin,

²⁷ bēnēnquinshi aín suntáru achúshi Juanēn maxcá isa bēxunun quixun xuacēxa. ²⁸ Xucēx cuanxun sipunuabi tēbiscabētsinquin manē xampami bēxun ca suntárunēn xanu xuntacu Juanēn maxcá 'ináncēxa. 'Ináncēxun buánxun ca xanu xuntacun aín tita 'ináncēxa.

²⁹ Usocē cuabiani cuanxun ca aín 'unánmicē unicaman Juan bibianquin buánxun maíancēxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimía
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Usa 'ain ca aín 'unánmicē unicaman, an xucēx cuanx anu utēcēnxun, atúan 'acē ñucama ñuixuanan a uni 'unánmicē banacamari bi Jesús ñuixuancēxa. ³¹ Ñuixuncēxun ca Jesusan 'aisamaira uni ampan ucē axa cuanmainun raírínēxribi aia, bana ñuixunquin piama 'icēn. Usai 'iquin ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—'Uri pain cuanun ca cuan, anua uni 'icēma menuax nuxēshi tanti cuanun ca cuan.

³² Cabiani ca manē nuntin a camáxbi anu uni 'icēma menu cuancēxa. ³³ Cuania isquin —ax ca Jesús 'icē —quixun 'unánbiani atux pain men abáquiiani bētsi bētsi ēmanuax cuanx ca anua cuantinuxun Jesús caini uni timēcāmē'ēocēxa. ³⁴ Manē nuntinuax 'ibúquian Jesusan iscēx ca anua timēcē unicamax an atu Nucēn Papa Diosmi sinánun 'aquinti 'aíma 'ain, 'aracacē ñuinanēxa an bērúanti aín 'ibu 'aíma 'ain sináncasmai bēnēcēsaribi 'iacēxa. Usai 'ia isquin ca Jesusan unicama nuibacēxa. Nuibaquin ca ca 'itsa ñu ñuiquin atu bana ñuixuancēxa. ³⁵ Usaquin 'acēbēa bari xupíbucēbētan ca aín 'unánmicē unicaman anu cuanxun Jesús cacēxa:

—Bari ca xupíbutia, ēnē mex ca anu uni 'icēma me 'icēn. ³⁶ Atúan piti ñu ca 'aíma 'icēn. Ēnu 'iáxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icē ēmacama 'imainun a mecamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

³⁷ Quia ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacēxun ca atun cacēxa:

—¿Nun caranuna doscientos curíquinēn atu 'inánti pán maruti 'ain?

³⁸ Usaquian cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uiti pánñu caramina mitsux 'ain? Tain ca istan.

Cacēxun istancēxun ca cacēxa:

—Mēcēn achúshi pán 'imainun ca tsatsa rabē anu 'icēn.

³⁹ Cacēxun ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacēxa. ⁴⁰ Cacēx ca unicama cien uni cien uníxa tsómainun cincuenta cincuantanēxribi tsóbuax bucüacēxa. ⁴¹ Usai unicama bucubuan ca Jesusan mēcēn achúshi páncēñun tsatsa rabē bixun manámi bēsuquin isquin Nucēn Papa Dios —asábi ca —catancēxun pán tucapaxun aín 'unánmicē unicama 'ináncēxa, axa bucubucē unicama 'inánun quixun. Usaribi oquin ca tsatsa rabē aribi tucapaxun 'ináncēxa. ⁴² 'Ináncēxun bixun ca unicama camaxunbi pucháquin piacēxa. ⁴³ Pucháquin piia sēnēan ca usai 'iisa 'aímabia tēxēcē páncēñun tsatsa aín 'unánmicē unicaman mēcēn rabē 'imainun rabē caquí buácaquin biacēxa. ⁴⁴ An pucháquin picē unicamax ca 'aisamaira 'aish cinco mil nucē bēnē 'iacēxa.

Jesús parúmpapa camánanēn niquiani cuan
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Usotancēxun ca an tsiánquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manē nuntinu cēñúruquiani 'ucē manan Betsaida ēmanu cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicē unicama xuacēxa. ⁴⁶ Xutancēxun anu 'icē unicama cabiani ca Jesús matánu Nucēn Papa Diosbē banai cuancēxa. ⁴⁷ Cuanx Nucēn Papa Diosbē banacēbēa bari atsíncēbē ca baquíshacēxa. Baquíshcēbēa Jesús axēshi matánu 'imainun ca aín 'unánmicē unicomax manē nuntinu parúmpapa nēbētsi 'iacēxa. ⁴⁸ Usa 'aish ca suñúan cuainsamoquin bēcacēxun bamaira bamaxun inabacēxa. Usaía 'ia isbiani ca pēcaracēbē Jesús parúmpapa camánanēn niquiani atunu cuancēxa. Cuanquin ca Jesusan atun nunti inuquinbi

iétancëxa. ⁴⁹ Parúmpapa camánanën niqiani Jesús cuania isi ca —ñunshin sapi ca — quixun sinani sharáruí, aín bëmánan pëqui ratúcancëxa. ⁵⁰ Camaxunbi a isia racuëira racuëtiabi ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

⁵¹ Èsaquin cai manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nètëacëxa. Nètëcëbë ca aín 'unánmicë unicama ratuti —¿uisa 'ain cara ësa 'ia —quixun sinani sináncasmacëxa. ⁵² Jesusan aín sinanënshi pán 'itsamia isquinbi uisaira cara aín cushi 'icë quixun sinanima ca suñúan nètëcëbë sináncasmacëxa.

Genesaret menuxuan Jesusan 'insíncë unicama pëxcüa

(Mt 14.34-36)

⁵³ Parúmpapa 'ucë manan cuani Genesaret cacë menu bëbaquin ca anu aín nunti təcërëcacëxa. ⁵⁴ Təcërëcaxa manë nuntinuax 'ibutia isquin ca anu 'icë unicaman — axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unáncëxa. ⁵⁵ 'Unani abáquiiani, anu 'icë mecamanu cuanquin ca uni 'insíncëcama aín bacëtinën, anu ca Jesús 'icë quixuan ñuia cuabëtsinquin bëacëxa. ⁵⁶ Uinu cara Jesús cuania, ëma chucúmara 'imainun ëma chacamanuribi cara cuania, anuxun ca me mëníocënu uni 'insíncëcama Jesusan chupa ticanun quixun bëquin racáncëxa. Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesus —min chupa cuëbishi ca nu ticamit —quixun cacëxa. Èsaquin caquin ticáishi ca 'insíncë unicamax pëxcüacëxa.

7

Aín nuitu upíma cupía unin 'atima ñu 'acë bana

(Mt 15.1-20)

¹ An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax Jerusalénuaxa ucë, abë ca fariseo unicamax Jesúsnu ai timëacëxa. ² Timëxun ca Jesusan 'unánmicë unicama raírinën aín rara quiásabi oi 'iquinma, mëchucaxunmashi piia isacëxa. ³ Isquin ca sináncëxa: Nun cananuna nucën chaitiocë quiá bana a tani usabi 'icë 'ixun Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti sinánquin nun mëcën upíira upiti mëchucaxunma pán piman, ⁴ anua ñu marutinuax uxun cananuna nashixunma piman. Nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin cananuna nun manë xampa, nun 'ó ñutë, nun manë ñutë, a 'imainun nun 'uxtiribi chucaian. Usonan cananuna ñu raíriribi nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin 'ain. ⁵ Usaquin sinánquin ca fariseo unibu 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën chaitiocëcama quiá bana tanimin? Ca mëchucaxunmashi piia.

⁶ Cacëxun ca Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—Mitsúxmi cëmë 'icë mitsu ñuiquian Isaíasnën cuënëo bana ca ësaí quia:

Ènë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁷ Nucën Papa Diosan bana isa quixun ca unínbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isaíasnën cuënëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in. ⁸ Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati a ënquin mitsun chaitiocëcaman sinan bana a tanquin axa quicësabi oquin 'ain, mëchucanan ñutë chucati, acama.

⁹ Usai quiquin ca Jesusan ësaquinribi atu cacëxa:

—Mitsun chaitiocëcaman ñuia banaishi cuati cupí camina Nucën Papa Diosan bana ënquin a sinaniman. ¹⁰ Moisés ca quiacëxa: “Min papa, min titan cacëxun ca aín bana cuat” quianan ca “an aín papa aín tita 'atimaquin ñuicë uni, a camina aséabi bamamiti 'ain”. ¹¹ Usa 'aínbi camina mitsux ësa quin: Unin ca aín papa, aín tita cati 'icën, ñu mi 'inánti 'ixunbi cana mi 'inaniman, ca Corbán 'icën, ca Nucën Papa Dios 'inánti 'icën, Nucën Papa Dios usai quiá 'aínmabi. ¹² Usai qui camina mitsux quin: Usai quicë unían aín papa, aín tita 'aquinima 'ianan ñu 'inántima ca asábi 'icë quiax. ¹³ Usa 'ixun camina mitsúxmi quicë bana ashi 'unánmianan mitsun chaitiocëcama 'íáishi 'unánmiquin unicama

Nucën Papa Dios axa quiá bana ënun quixun sinánmin. Usaribi oquin camina 'itsa ñu 'unánmiquin unicama Nucën Papa Dios quiá bana ënun quixun sinánmin.

Usaquin ca Jesusan fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama cacëxa.

¹⁴ Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan cuënxun unicama cacëxa:

—Camaxunbi ca 'ën bana ñuimainun upí oquin cuat. ¹⁵ An ñu aín cuëbitan picë cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isima. Ama. Aín nuitu 'atima 'ixun 'atima ñu 'anan 'atimati banacë, a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia. ¹⁶ An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

¹⁷ Ësaquin catancëxun unicama ëbiani cuanxa aín 'icënu atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë ca nu ñuixun.

¹⁸⁻¹⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? Piti, ax ca unin nuitunu atsinima. Picëx ca aín pucunuishi atsintancëx amiribishi chiquitia. ¿Usa cat? Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan aín cuëbitan ñu picë a cupí uni upíma isima.

Ësai qui ca Jesús, camabi ñu ca piti asábi 'icë, quiacëxa. ²⁰ Catancëxun ca Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Aín nuitunën 'atimaquin sinánquian ñu 'acë cupíshi ca Nucën Papa Diosan uni upíma isia. ²¹ Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, ²² uni itsin ñu cuëënti, 'atima nuituñu 'iti, uni paránti, 'atima 'icëbi tënëquinma ñu 'ati, nutsiti cëmëquin uni ñuiti, rabíti, nuituñuma 'iti, acama. ²³ Aín nuitunën sinánquian a ñucama 'acë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën.

Usaquin ca Jesusan unicama cacëxa.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa (Mt 15.21-28)

²⁴ Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro 'imainun Sidón 'icë menu bëbacëxa. Bëbatancëx ca, 'ëx cana ënu 'ai quixunma unin 'unania quixun sinani achúshi xubunu atsíancëxa. Usaquin sinaniabi ca unicaman 'unáncëxa. ²⁵ Usa 'ain ca —anu ca —quixun cuabëtsini ñunshin 'atimañu xanu tuacën titax uax Jesús tanáin rantin puruni tsóbuacëxa. ²⁶ A xanux ca judíosma, Sirofenicia menu 'icë 'iacëxa. Usa 'ixun ca aín tuánua isa ñunshin 'atima chiquínun quixun Jesús cacëxa. ²⁷ Cacëxunbi ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën. Tuá xuratsucun pain ca piti 'icën.

²⁸ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuënan tëmúxun tuá xuan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upiti camina quian. Usa 'ain ca min tuánuax ñunshin 'atima chiquíaxa, camina cuanti 'ain.

³⁰ Cacëx cuanx aín xubunu bëbaquin ca aín tuá anuaxa ñunshin 'atima chiquicë 'ain, anua 'uxcënu, mënë sinan 'aish, racacë mëracëxa.

Pabë 'aish banañuma uni Jesusan pëxcüa

³¹ Usaquiani anua Tiro ëma 'icë menuax cuanx ca Jesús Sidón ëma 'imainun Decapolis cacë me aribi rëxcëbiani, parúmpapa Galileanu cuantëcëancëxa. ³² Cuanía bëbacëbëtan ca pabë 'aish banaibi upitiira banacëma uni bëxun unicaman Jesús aín mëcënan isa ramënun quixun cacëxa. ³³ Cacëxun ca Jesusan unicama 'uri amo nitsinaxun aín pabínu, aín mëcën rëbu atsínmianan tushuquixun cuñunan aín mëcën rëbu chabóxun, aín ana mëëacëxa.

³⁴ Usoquin mëëi manámi bësuquin isi munuma uínquin ca cacëxa:

—“Efata”. Efata quicë ax ca —ca asábi 'it —qui quicë 'icën.

³⁵ Usocëxuinshi pabë 'ixunbi bana cuanan ca upitiira banacëma 'aíshbi upiti banacëxa.

³⁶ Usoquin a uni pëxcutancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama uinu 'icë unibi ñuixunxunma 'anun quixun cacëxa. Usaquin cacëxunbi ca ñuiacëxa. Ñuia aséabi ñuixunxunma 'anun Jesusan catëcëncëxunbi ca a unicaman usai ca a uni pëxcúaxa quixun ñuiaraishiacëxa.

³⁷ Ñuiquian chanioia cuati ca unicamax ratuti quiacëxa:

—Camabi ñu ca an upí oquin 'aia, pabë unínbi ca an pëxcucëxun cuatia, banañuma uníxbi ca an pëxcucëx banaia.

8

Jesusan cuatro mil uni pán pimia

(Mt 15.32-39)

¹ Usa 'ain ca 'itsa uníxa timëcamë'ëocë 'ain a piti 'aíma 'ain, Jesusan aín 'unánmicë unicama cuënxun cacëxa: ²—Ënë unicamax ca ënu, rabë 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. ³ Ën ñu naracamixunma atun xubunu xucëxbi ca cuaníbi bainuax bëënantí 'icën, raírinëx ca 'uracëox uaxa.

⁴ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uisaxun caranuna ënë unicama pimiti 'ain?

⁵ Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca mëcën achúshi 'imainun rabë 'icë —quixun cacëxa. ⁶ Cacëxun ca Jesusan timëcamë'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa. Usoxun ca páncama bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun tucapaxun pán, aín 'unánmicë unicama, an unicama mëtícanun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca atúan pinun anu 'icë unicama 'ináncëxa. ⁷ Usotancëxun ca tsatsa 'itsamararibi bixun Jesusan Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun aribi aín 'unánmicë unicama, an unicama mëtícanun quixun 'ináncëxa. ⁸ Usoquian 'ináncëx cëñútisa 'aíshbi ca a piti cëñúama 'icën, a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman mëcën achúshi 'imainun rabë caquí buácaquin piti tëxëcë biacëxa. ⁹ An picë unicamax ca 'itsaira 'aish cuatro mil unisa 'iacëxa. Usoquin pimitancëxun ca Jesusan a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cacëxa. ¹⁰ Cabiani ca Jesúsbe aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani cuanx Dalmanuta cacë me, anu cuancëxa.

Fariseo unicaman uni itsían 'acëma ñu 'anun quixun Jesús ca

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Cuanxa bëbacëbë ricuatsinxun ca fariseo unicaman abë cuëbicánanquin, Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesusan aín sinanënbi isa unían iscëma ñu naínua 'anun quixun cacëxa. ¹² Cacëxun ca munuma uínquin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina ënu bucucë unicama, mitsun Nucën Papa Diosan cushin carana ñu 'ai iscatsi quixun, ñu itsi 'anun quixun 'ë cain? Aséabi cana mitsu cain, 'ëmi ñucácëxunbi cana 'aiman.

¹³ Usaquin caxun ca atu ëbiani manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa 'ucë manan cuancëxa.

Fariseo unicaman bana cuatima bana

(Mt 16.5-12)

¹⁴ 'Ucë manan cuanquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman piti ñu manubiancëxa, manuanan ca pán achúshiratsushi buáncëxa. ¹⁵ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin 'ësëacëxa:

—Fariseo unibu 'imainun Herodesmi sináncë judíos unicamaxa anun pán chamiti ñusa 'icësa usaribi 'itin rabanan camina bërúancatí 'ain.

¹⁶ Cacëx ca atúxbi canancëxa:

—Nunu pán bēcēma cupí ca nu usaquin caia.

¹⁷ Canania 'unánquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bēcēma 'ai quiax cananin? ¿'Ēn ñu 'aia isunbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman, upí oquin caramina cuatiman?

¹⁸ ¿Bëruñuxunbi caramina isiman? ¿Anun cuati pabíñuxunbi caramina mitsun nuitunën sinánquin upí oquin cuatiman? ¹⁹ ¿'Ēn mēcēn achúshi pán tucapaxun pimicēxun piquian cinco mil unin tēxöcē caina uiti caquí buácaquin pán bia quixun sinánquinma caina manuan?

Usaquin Jesusan cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman cacēxa:

—Mēcēn rabē 'imainun rabē caquí buácaquin cananuna bian.

²⁰ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿'Ēn mēcēn achúshi 'imainun rabē pán tucapaxun pimicēxun piquian cuatro mil unin tēxöcē caina uiti caquí buácaquin pán bian?

Cacēxun ca cacēxa:

—Mēcēn achúshi 'imainun rabē caquí buácaquin cananuna bian.

²¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Usoquin 'ën 'aia isúnbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman?

Bëxuñu unia Jesusan Betsaidanuxun bēpēxcūa

²² Usaquin cabiani cuanx ca Betsaida cacē ěmanu Jesús bēbacēxa. Bēbacēbētan ca uni raírínën bëxuñu uni achúshi anu bēquin a isa ramēnun quixun caquin bēnēcēxa.

²³ Usocēxun ca Jesusan bëxuñu uni mēínbianquin ěma 'uri buánxun, anuxun tushucaquin cuñunan bēpachiquin aín mēcēnan ramēquin —¿caramina ñu isin? —quixun ñucáquin cacēxa. ²⁴ Cacēx bēpēquiquin ca cacēxa:

—Cana isin, i sētēcēsa 'aish ca uni chaninabatia.

²⁵ Cacēxun ca amiribishi Jesusan aín mēcēnan bēmētēcēancēxa. Usocēx bēpēquiquin ca upí oquin isacēxa. ²⁶ Usaquin 'atancēxun aín xubunu xuquin ca Jesusan cacēxa:

—Betsaida ěmanu camina cuantima 'ain, uibimi catima cupí.

—Jesús ca Cristo 'icē —quíaxa Pedro quiá bana

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Usobiani ca Jesús aín 'unánmicē unicama buani Cesárea de Filipo cacē ěma a 'urama 'icē ěmacamanu cuancēxa. Bain cuanquin ca Jesusan aín 'unánmicē unicama ñucáquin ěsoquin cacēxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

²⁸ Cacēxun ca aín 'unánmicē unicaman cacēxa: Raírínëx ca quia, mix isamina Juan, an uni nashimicē, a 'ain. Raírínëx ca quia, mix isamina Elías a 'ain. Raírínëxribi ca quia, mix isamina an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuan uni itsi, a 'iti 'ain.

²⁹ Cacēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisana ui 'ai quiax quin?

Quia ca Pedronën cacēxa:

—Mix camina Cristo, axa utinu nun caíncē, a 'ain.

³⁰ Ēsaquin Pedronën cacēxun ca Jesusan uibi Pedro quicē bana ñuixunxunma 'anun quixun aín 'unánmicē unicama cacēxa.

—'Ēx cana unin 'acēx bamati 'ai —quíaxa Jesús quiá bana

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Ēsaquin catancēxun ca aín bamati ñuiquin Jesusan aín 'unánmicē unicama ěsaquin cacēxa:

—Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ëx cana 'atimocē 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacēcēcamabē judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuēnēo bana 'unáncē unicamax ěn bana cuaisama tani 'ëmi nishti 'icēn. 'Ēmi nishquin ca 'ë uni

itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatancëx cana rabë 'imainun achúshi nètë 'icëbë baísquti 'ain.

³² Atúan upí oquin cuaisabi oquin ñuixunquin ca Jesusan usaquin cacëxa. Usaría quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun —usari camina quitima 'ai —quixun ñu caquin cacëxa. ³³ Cacëx cuainacëquin aín 'unánmicë unicama isquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. 'Ën Papa Dios cuëncësabi oi 'iaxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

³⁴ Catancëxun ca anu 'icë unicamacëñun aín 'unánmicë unicamaribi cuënxun Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ³⁵ Uin cara aín cuëncësa oquin 'ai, ënë nètënu upitax tsotishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nètënuushi upitax tsóti sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nètënu abë 'iti 'icën. ³⁶ Unix ca ënë nètënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aíshbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nètënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábía bicë 'icën. ³⁷ ¿Nucën Papa Diosbë bamatimoi tsónuxun cara unin añu ñun cupíoti 'ic? Anun cupíoti ñu ca 'aíma 'icën. ³⁸ Ui unix cara 'ënan 'icëbia axa 'ëmi sináncëma unin 'usánti sinani 'ënan 'itimi rabíanan 'ën bana quicësa 'itimi rabinia, a uníxa 'ënan 'itimi cana 'ëxribi rabínti 'ain, uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'ën Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni.

9

¹ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun, 'ëmi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icë quixun isti 'icën. Nucën Papa Diosan cushínbi ca usai 'iti 'icën.

Axbia Jesús bëtsia

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca męcën achúshi 'imainun achúshi nètë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancëxa. Anu cuantancëx ca acaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa.

³ Bëtsicëbë ca aín chupa uxuira 'aish chabachabaquicësa 'iacëxa. Usa 'aish ca ënë menu 'icë unínbia chupa chacaquinbi uxuocësamaira 'aish uxuira 'iacëxa. ⁴ Usa 'icë isanan ca Moisésbëa Elías chiquiracëti Jesús bë banaia isacëxa. ⁵⁻⁶ Usai banaia isi 'aisamairai racuëti —uisai carana quití 'ai —quíax sináncasmaquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabë 'imainun achúshi xubura mi 'axunti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

⁷ Usaquian Pedronën cacëbëtainshia cuinan atu tupëoncëxun ca Pedro, Jacobo, Juan, acaman cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sináncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁸ Quia cuati cuainacëquin amocüa iscëxbi ca uíbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹ Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx bamatancëx baísqicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰ Usaquian Jesusan cacësabi oquin a ñucama ui unibi ñuixunímabi ca atúxbi cuni canani quiacëxa:

—¿Uisai quicë cara, bamatancëx cana 'èx baísquiti 'ai, quicë ax 'ic? ¹¹ Èsai canan-tancëxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi asérabi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unica-max, Elías pain ca uti 'icë quin?

¹² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca asérabi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë bana ca asérabi 'icën. ¿Usa 'aínbi cara axa Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uá a ñuicë bana uisai quin? Ca quia, ax ca unin bëtsi bëtsi ocëx tëmëрати 'icën. ¹³ Elías ax pain ca uti 'icë quicë banax asérabi 'aínbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa, a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin ca 'acaxa.

*Ñunshin 'atimañu tuá Jesusan pëcüa
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)*

¹⁴ Aín uni rabë 'imainun achúshibë matánuax anua aín 'unánmicë uni raíri 'icë anu cuanquinbi ca Jesusan isacëxa 'aisamaira unían aín 'unánmicë unicama raíri nëbëtsioraxun, an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamabëtan atubë cuëbicanánquin atu cananquinia. ¹⁵ Usai cuëbicanánquinbi Jesús aia isi camáxbi ratuti abáquiani riqüianxun ca —¿Caina ain? —quixun cacëxa. ¹⁶ Cacëxun ca cacëxa:

—Cana ain. ¿Añu ñui caramina atubë cuëbicanancanin?

¹⁷ Cacëxun ca anu 'icë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Èn bëchicë cana minu bëan. Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca banañuma 'icën. ¹⁸ Uinuxun cara ñunshin 'atimanën 'imia anuax ca menu nipacëtia. Usai 'i aín cuñun bacux bëi cuëtsëquiquin ca aín xëta ñërëxcaia, aín namíxbi ca nimëti bërëru saquiquia. Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmata.

¹⁹ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman. ¿Mitsúxmi 'ëmi catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi carana 'èx mitsu cupí masá nuituti 'ain? 'È ca a tuá bëxun.

²⁰ Cacëxuan bëcëbëtan Jesús isquin ca ñunshin 'atimanën a tuá aín nami nimëmiquin bërërumiquin menu nipacëmiacëxa. Usocëx ca aín cuñun bacux bëi menu taramëcëacëxa.

²¹ Usaía 'ia isquin ca Jesusan a tuacën papa ñucácëxa:

—¿Uiti barín cara ënë tuá ësai 'in?

Cacëxun ca cacëxa:

—Xuratsu 'aishbi ca usai 'iacëxa. ²² Usa 'icë ca ñunshin 'atimanën bamamicatsi quixun 'itsa oquin tsinu 'irumianan bacanuribi nipacëmia. Usa 'ain camina min 'aisa 'icë nu a pëxcuxunti 'ain.

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'ë, ca 'axunti 'icë quixun sináncëbëtan cana 'ati 'ain. An 'ëmi catamëquin, 'ën cana asérabi 'axunti 'ai quixun sináncë uni a cana uisa ñu cara abi 'axunti 'ain.

²⁴ Cacëxun ca munuma banaquin a tuacën papan cacëxa:

—Min camina camabi ñu 'ati 'ai quixun cana 'unanin. Usa 'aínbi camina, upí oquinra 'unánun 'ë 'aquinti 'ain.

²⁵ Èsoquian cacëbëa 'itsa uni anu timëtia isquin ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, an uni banañuma 'imianan pabë 'imicë, mi cana cain, ënë tuánuax ca ashiti chiquit. Chiquítancëx camina amiribishi anu utëcëntima 'ain.

²⁶ Cacëx ca ñunshin 'atima munuma cuëncëni amiribishi a tuá aín nami nimëmiquin bërërumi bamacësa 'itánun nipacëmi chiquíacëxa. Usocëxa racacë isi ca —ca bamaxa —quicáncëxa. ²⁷ Quia ratúcancëbëtanbi Jesusan aín mëcënan mëínquin birucëx ca a tuá niruacëxa. ²⁸ Usoquin 'abiania xubunu atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁹ Usaquian cacëxun ca cacëxa:

—Nucën Papa Dios pain pima samáquin ñucáquin cuni ca unin ësa ñunshin 'atima chiquínti 'icën.

*Jesúsan —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun catëcëan bana
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)*

³⁰ Anuax cuanx, Galilea menu 'icë bain cuanquin ca Jesusan ax cuaniama unin 'unania quixun atushi aín bana ñuixunti cupí aín 'unánmicë unicama 'unánquibiancëxa.

³¹ 'Unánquibianquin ca acamaishi buánquin ësaquin cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin, an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísqinun 'ain.

³² Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Cuatímabi ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi racuëacëxa.

*Uix cara bëtsi unicamasamaira 'icë quicë bana
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)*

³³ Capernaúm ëmanu bëbatancëx anua 'iti xubunu atsíntancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Añu ñui caramina bainuax cuëbicananpunin?

³⁴ Cacëxunbi ca bain cuani —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënëma 'icë —quiax atúxbi ñucacanánpuní rabínquin cáma 'icën. ³⁵ Usa 'ain ca tsóbuxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cuënxun cacëxa:

—Uix cara aín cushi uni 'iisa tania an ca cha 'iti sinánquinma, camabi uni upitaxa bucunun ñu mëëquinquin 'aquinti 'icën.

³⁶ Usai quiquin ca Jesusan tuá achúshi bixun atu nëbëtsi nitsínxun 'icúquin atu cacëxa:

³⁷ Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uní a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquinquin ca 'ëishima, an 'ë xuá, aribi 'aquinia.

*An nu ñuicëma uní, ax ca nubë upí 'icë quicë bana
(Lc 9.49-50; Mt 10.42)*

³⁸ Quia ca aín 'unánmicë uní, Juan, an Jesús cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ënë uninuaxmi chiquíti cuëënia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna axa nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

³⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Uin cara 'ën cushin uni itsían 'acëma ñu 'ati 'icë ax ca 'atancëx 'ë ñui 'atimati banatima 'icën. ⁴⁰ Axa nu ñui quicëma uní ax ca nubë upí 'icën. ⁴¹ Aséribi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unin cara, Cristonan camina 'ai quixun sinánquin 'umpax mitsu 'inania, an ca aín cupí biti 'icën.

*'Uchati rabanan bëruánracati bana
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)*

⁴² Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—An uní 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix ca aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca aín 'ucha cupíbi 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tëtëcërcatancëxun parúmpapa nëbëtsi nicëxa uní nanëcësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ⁴³ Min mëcën anun 'aisama ñu 'ati cuëëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabëñu 'aíshmi bënamëtima manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁴ Anuax ca an nami picë xënacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëtënbi bënamëtima. ⁴⁵ Min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain.

Mix taë rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tēmërai cuantima cupími min taë tēaxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁶ Anuax ca an nami picë xēnacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nētēnbi bēnamētima. ⁴⁷ Min bēru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuēñcē 'ixun camina ashiquin manuquin ěnti 'ain. Usoquin 'ai camina min bēru achúshi ěchíxun nicēsa 'iti 'ain. Mix bēru rabëñu 'aíshmi manë tsinu anuax tēmërai cuantima cupími min bēru achúshi ěchíxun niti ca asábi 'icën. ⁴⁸ Anuax ca an nami picë xēnacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nētēnbi bēnamētima. ⁴⁹ Nucën Papa Diosan usoquin 'acēxa upí isnun ca judíos unicaman 'aracacē ñuina xaronuxun tashíancēxa. Usaribi 'icēa Nucën Papa Diosan nu upí isnun cananuna nuxribi upíshi 'iti 'ain. ⁵⁰ Ēsa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aíshbia aín muca nētētia camina uisaxunbi amiribishi mucotēcēntima 'ain. Mitsúxbi ca tashisa 'it. Bētsibē nishananima ca nuibanani bucucan.

10

Uníxa aín xanubē ěnanántima (Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Capernaúmnuax cuanx ca Jesús Judea me, Jordán cacē baca 'ucē manan, Perea cacē, bēbacēxa. Usaxun ca anua 'aisamaira uni timētēcēnia an 'acēsabi oquin bana ñuixuancēxa.

² Usa 'ain ca fariseo unibunēn anu timēxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacēxa:

—¿Unin aín xanu ěnti cara asábi 'ic?

³ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisaími mitsux 'inun cara Moisés quiacēx?

⁴ Cacēx ca quiacēxa:

—Moisésñēan cuēñēo banax ca ěsai quin, “ěnquin ca unin —ěñē xanu ca bērí 'ěn xanuma 'icē —quixun quirica 'atancēxun 'inánquin aín xanu ěnti 'icē” quiax.

⁵ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncē 'ain ca Moisésñēn usai quiquin a bana cuēñēocēxa. ⁶ Usa 'aínbi ca camabi ñu unioquin Nucën Papa Diosan bēbu 'imainun xanu uniocēxa. ⁷ Usoquin unio 'ixun ca unin aín xanu biquin aín titacēñun aín papa ěni, aín xanubē ěnananquinma 'iquinti 'icën. ⁸ Usa 'ain ca uni aín xanubē rabē 'aíshbi achúshisa 'icën. ⁹ Usaía achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubē ěnanantima 'icën, uni itsínribi ca ěnananmitima 'icën.

¹⁰ Usaquian cacē ca xubunuxun aín 'unánmicē unicaman amiribishi unin cara aín xanu ěnti 'icē quixun ñucátēcēancēxa. ¹¹ Ñucácēxun ca Jesusan cacēxa:

—Aín xanu ěnxuan an xanu itsi bicē uni ax ca a ěncē xanumi 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibē 'ia 'icēsaribiti. ¹² Usaribiti ca xanúxribi, aín bēñē ěnxun uni itsi bitsi 'uchaia, axa aín bēñē 'aímabi bētsi unibē 'i 'icēsaribiti.

Tuácama Jesusan Nucën Papa Dios ñucáxuan (Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin nuibaquin ramēnun quixun tuá xuracama Jesúsnu bēcancēxa. Bēiabi ca aín 'unánmicē unicaman an bēcēcama ñu caquin cacēxa:

—Ēnu tuá xurácama bēxunma ca buántan —quixun.

¹⁴ Usaquian caia isi nishquin ca Jesusan cacēxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ěnua unun ěn. 'Ēmi catamētia Nucën Papa Diosan ainan 'imicē unicamax ca ěñē tuá xuracamasaribi 'icën. ¹⁵ Asérabi cana 'ěn mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an bērúancē unimi catamēcēsa usaribiti 'ěmi catamēcēma 'icē ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

¹⁶ Usaquin caquin ca tuácama 'icúquin biquin ramēquin Nucën Papa Dios ñucáxuancēxa.

Ñuñuira bēná uni ñuicē bana (Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Baían Jesús cuancëbëbi ca achúshi uni abácuatsini uacëxa. Ai rantin puruni tsóbuquin ca ñucáquin cacëxa:

—Mix camina aséabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, ¿'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun carana añu 'ati 'ain?

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Uinu 'icë uníxbi ca upíma 'icën. Nucën Papa Diosaxëshi ca upí 'icën. ¹⁹ Uisai cara aín bana cuënëo quia quixun camina 'unanin. Ca quia: “Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'ítima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. Camina uni parántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain”.

²⁰ Usaquin cacëxun ca unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²¹ Cacëxun ca Jesús a isquin nuibaquin cacëxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acëma 'ain. Ca cuantan. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ënan cupí bamanuxbi 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëëinra cuëënti 'ain.

²² Usaquin Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nuituti utënbuax cuancëxa.

²³ Usai 'icëbëtan ca Jesusan ñachaquin isquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosan 'ítima 'icën.

²⁴ Usai quicëbëa ratutiabi ca aín 'unánmicë unicama amiribishi catëcëancëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi —ñuñu 'aish cana asábi 'ai —quixun sinani Nucën Papa Diosan 'ítima 'icën. ²⁵ Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu uni Nucën Papa Diosan 'ítima 'icën.

²⁶ Usaía quia cuati ca aín 'unánmicë unicama, a banax ca aséabi 'icë quixun sináncasmai canancëxa:

—Aséabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosan 'inux iëtima 'icën.

²⁷ Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iëtisama 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'aíma 'icën. Usa 'ixun ca ainshi ñuñu uniribi ainan 'inun iëmiti 'icën.

²⁸ Quia ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama ëan.

²⁹ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Aséabi cana mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'ëmi catamëti Nucën Papa Diosan 'inun 'aquinuxun aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín papa, aín bëchicë, aín naë ëanxa, ³⁰ a unix ca bëráma 'icësamairai ënë nëtënu aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín bëchicë, aín naë a ñucamañu 'iti 'icën, bëtsi unían ami nishquin 'atimomainun. Usai 'ianan ca Nucën Papa Diosan nëtënu abë nëtétimoi 'iti 'icën. ³¹ Usa 'aínbi ca bëría unin —cha ca a uni 'icë —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Imainun ca bërí unin iscëxa ñuumara 'icë uni a Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën.

*Jesusan —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun catëcëan bana
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)*

³² Anuax cuanx bain Jerusalénu cuani ca aín 'unánmicë unicamaxa uisai cara 'iti 'icë quixun sináncasmai racuëti tsiánmainun Jesús rëcuënguiancëxa. Rëcuënguiania 'itsa unin a nuibiancëxun ca Jesusan abëa cuanun aín 'unánmicë unicama mëcën rabë 'imainun rabë cuënguin, usai cana 'iti 'ai quixun ñuixunquin, ësaquin cacëxa: ³³ —Mitsúnbi camina

isin, bėri cananuna Jerusalėnu cuanin. Anuxun ca uni 'inux Nucėn Papa Diosnuax uá, 'ė unin 'inánti 'icėn, judíos sacerdotenėn cushicamacėñun an Moisésnėn cuėnėo bana 'unáncė unicama. 'Ináncėxun ca atun —a uni ca bamati 'icė —quixun catancėxun judíosma unicaman 'anun 'ė 'inánti 'icėn. ³⁴ 'Ináncėxun ca 'ėmi cuaianan tushucanan mēētancėxun 'ė 'ati 'icėn. Usoquian 'acėx bamatancėx cana rabė 'imainun achúshi nėtė 'icėbė baísquiti 'ain.

*Zebedeonėn bėchicė rabėtan Jesús ñucá
(Mt 20.20-28)*

³⁵ Usa 'ain ca Zebedeonėn bėchicė rabė, Jacobo 'imainun Juan, an anu cuanxun Jesús cacėxa:

—Nux cuėėncėsa oquinmi nun ñucácėxun min nu 'axúnti cananuna cuėėnin.

³⁶ Cacėxun ca Jesusan cacėxa:

—¿Añu ñu 'ėn mitsu 'axúnti caramina cuėėnin?

³⁷ Cacėxun ca cacėxa:

—Mixmi 'apu 'aish, min nėtė upínu tsotan, 'ėn xucėnaxa min mēcėn amo tsómainun 'ėx min mēcėn amo tsóti cana cuėėnin.

³⁸ Cacėxun ca Jesusan cacėxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ė cain. ¿'Ĕ 'acėsaribi oquian unin mitsu bėtsi bėtsi ocėxun caramina tanshiti 'ain? ¿'Ĕx 'icėsaribiti tēmėraquinbi caina tanshiti 'ain?

³⁹ Quia ca cacėxa:

—Usaribi oquin cananuna tanshiti 'ain.

Cacėxun ca Jesusan cacėxa:

—'Ĕn 'acėsaribi oquin camina bėtsi bėtsi ocė 'ianan paėira tanti 'ain. ⁴⁰ Usa 'aínbi cana 'ėn, mix camina 'ėn mēqueu tsónan 'ėn mēmıu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. Nucėn Papa Diosan cuni ca cati 'icėn, uix cara anu tsóti 'icė quixun, an mēnıosabi oía 'inun.

⁴¹ Usaquian a rabėtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicė uni raíri, mēcėn rabė, ax Jacobo 'imainun Juanmi nishacėxa. ⁴² Usaria isquin ca cuėnxun Jesusan cacėxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuėėncėsabi oquian tēmėraquinbi ñu mēėnun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicėsabi oquian 'anun 'amia. ⁴³ Usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara bėtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mēėquin 'aquinti 'icėn. ⁴⁴ Uinu 'icė micamax cara mitsun cushi 'iisa tania an ca mitsúxmi chuámarua upitax bucunun mitsu ñu 'axúnti 'icėn, 'ėn mitsu 'acėsaribi oquin. ⁴⁵ Uni itsían ñu mēėxunun cana 'ėx uni 'inux Nucėn Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ĕx cana unıcamaxa upı 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacėn. 'Ĕx 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi unıxa Nucėn Papa Diosbė upı 'inun atun 'ucha 'ėnansa 'ain bamai uacėn.

*Jesusan bėxuñu uni Bartimeo bėpėxcúa
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)*

⁴⁶ Usaquiani Jericó ėmanu bėbatancėx ca anuax aín 'unánmicė unicama 'imainun 'aisamaira uni Jesús bė cuantėcėancėxa. Cuania ca bėxuñu uni, Bartimeo cacė, Timeonėn bėchicė, an uni curıquí ñucácė, an bai amo tsóxunbi ⁴⁷ —Nazaretnu 'icė Jesús ca aia —quıáxa quıcania cuati cuėnıshquin cacėxa:

—Davitan rėbúnqui, Nucėn 'Ibu Cristo, nuıbaquin ca 'ė 'aquin.

⁴⁸ Usaía quia oquin ca anu 'icė unıcaman banaxma isa nėtėnun quixun cacėxa. Cacėxbi ca nėtėtima ax 'icėsamaira oi ñunshınrui munuma cuėnıshcėni quıacėxa:

—Davitan rėbúnqui, Nucėn 'Ibu Cristo, nuıbaquin ca 'ė 'aquin.

⁴⁹ Usaía quia cuati nıracėquin ca Jesusan —'ėnu unun ca cat —quixun cacėxa. Cacėxun ca unıcaman bėxuñu uni cacėxa:

—Masá nıtuáxma ca 'it. Mı ca cuėnia, nıruquiani ca anu cuantan.

⁵⁰ Cacëxëshi niruquin anúan mapúcë chupa pëxun nibiani ca Jesúsnu cuancëxa.

⁵¹ Usaria aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën mi uisoti caina cuëënin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnúnmi 'ë bëpëxcuti cana cuëënin.

⁵² Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina cuanti 'ain. 'Ën mi bëpëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpëxcüan.

Usaquian cacëxëshi bëpëxcuquin ca isacëxa. Bëpëxcucëxun isi cuëënquiani ca Jesúsbe cuancëxa.

II. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (11-13)

11

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Jerusalénu cuani Betfagé 'imainun Betania ëma rabë a 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabë xuquin Jesusan cacëxa: ² —Aminu bësucë ëma anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaxun camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërëcacë mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³ Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin: ¿Uisoti caramina tubuin? —cacëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibun ca ënë a buánxunun quixun nu caxa. Bëríbi ca bëmitëcënti 'icën.

⁴ Usaquin caxuan xucëx cuanxun ca burro, bai amo xubu xëcuë tanáin, təcërëcacë mëracëxa. ⁵ Mëraquian tubuia isquin ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—¿Añu caina 'ain? ¿Uisati caramina burro tubuin?

⁶ Cacëxun ca usaquin canun quixuan Jesusan cacësabi oquin cacëxa. Cacëxun ca —ca buántan —cacëxa. ⁷ Cacëxun buántancëxuan chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jesús Jerusalénu cuancëxa. ⁸ Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unin anun Jesús cuanti bainu, anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unin naë rësúnua i pëchi chuíshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa. ⁹ Usobiani ca sharáquiani unicama cuancëxa. Raírinëxa rëcuënmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuani a rabi cuëëni quicancëxa:

—Ënë unix ca upíira 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ënëx bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Nun a rabinun ca 'acan. ¹⁰ Nucën rara Davitan rëbúnqui, ami sinania Nucën Papa Diosan ainan nu 'imiti, a ca ënëx 'icën. Nucën Papa Dios naínu 'icë, aribi cuëënquin rabinun ca 'acan.

¹¹ Usaía unicamax sharáquiamainun cuanx ca Jesús Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, camabi ñu istancëx bari cuabúcëbë Betania ëmanu 'i cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa.

Jesusan higuera cacë i bimiñuma 'inun ca

(Mt 21.18-19)

¹² Betanianu 'inëti Jerusalénu cuantëcëni ca Jesús panancëxa. ¹³ Pananquiani cuani ca 'uraxun higuera nicë isbiani, bimiñu cara quixun isi cuancëxa. Cuanquin isquinbi ca tuáñuma ñancáishi 'aísha aín pëchishi ocëxa, higuëranën, tuatisama pan 'ain. ¹⁴ Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatëcëniman. Achúshira unínbi ca min tuá cutëcëniman.

Quixuan caia ca aín 'unánmicë unicaman cuacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Usaquiani cuanx Jerusalénu bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun ca Jesusan anuxun an ñu marucë unicama chiquíanan an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamaxa anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹⁶ Usonan ca uíxbia ñu buani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquianxma 'inun quixun atu cacëxa. ¹⁷ Usaquin 'aquin ca unicama 'unánmiquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi uni 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuënëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

¹⁸ Usaía quicëbë camabi unían aín bana cuati rabanan racuëti ca judíos sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax Jesús 'acatsi quiax 'ësëncëxa.

¹⁹ Usa 'ain ca ñantabucëbë Jesús bë aín 'unánmicë unicama Jerusalénuax cuancëxa.

Higuera chushi xanan

(Mt 21.20-22)

²⁰ 'Uxnëti pëcaracëbë Jerusalénu cuantëcënquin ca higuera an isóncësama 'icë aín tapúnmiaxbia chushicë isacëxa. ²¹ Usa isquin ca Pedronën a higuera caia conxun Jesús cacëxa:

—Ca is. Minmi ñu concë higuera ca xanáxa.

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ax cushiira 'ixun ca Nucën Papa Diosan ax quicësabi oquin 'aia quixun sinani ca ami catamët. ²³ Aséribi cana mitsu cain, unían —sapi ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —aséribi ca Nucën Papa Diosan 'ati 'icë —quixun sinánquin, ënë matá —ënuax ca parúmpapanu racati cuantan —quixun cacëx ca usai 'iti 'icën. ²⁴ Usa 'ain cana mitsu cain, —aséribi ca Nucën Papa Diosan 'ën cacëxun 'ë 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácësabi oquin mitsu 'axunti 'icën. ²⁵ Unibë 'aisama 'aish Nucën Papa Dios naínu 'icë abë banaquin camina axa mimi 'uchacë uni cupiti sinánquinma a pain manuti 'ain, usaribi oquian Nucën Papa Diosan min 'ucha tërénquin manunun. ²⁶ Usa 'aínbi ca mitsúxmi uni itsimi nishcë a manutisama tania Nucën Papa Dios naínu 'icë, an mitsun ñu 'atima 'acë a tërénxunquin manutima 'icën.

Jesusan cushi ñuicë bana

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Jerusalénu cuantëcëanx ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu Jesús cuantëcëancëxa. Cuanx atsíntancëxa anu 'icë isquin ca judíos sacerdotenën cushicama, 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama, 'imainun ampan caniacëcë unicama anu cuanxun ²⁸ ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina an ñu marucë unicama chiquíon? ¿Uin cara usoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácëxunmi mitsun 'ë ñuixuncëxun cana 'ënribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ësaquin 'ai quixun. ³⁰ ¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx? Ca 'ë ñuixun.

³¹ Usaquian Jesusan cacëxbi ca uisaquin caranuna cati 'ai quixun sinani ñucacanancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —¿usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai? —quixun nu cati 'icën. ³² ¿Caranuna —unían 'imicëxun ca Juanën unicama nashimiacëxa —quixun cati 'ain? Usaquin cati 'aínbi ca camabi unin aín bana cuaquin —Nucën Papa Diosan ca aséribi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

Usaquin sinani ca a 'apucamax 'apuma unicamami racuëacëxa. ³³Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucácëxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin banan carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

12

Bana itsi ñuicësoquin Jesusan an naë bërúancë unicama ñuia

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi 'apucama ñuixuancëxa:

—Ësa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëtancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëaxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura 'icë menu 'i cuanxa. ² Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëemicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³ Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman mëëtancëxun ñuñuma cuantëcëntanun xuaxa. ⁴ Usaquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëemicë uni itsi xutëcëanxa. Xucëx cuanxa bëbaiabi ca aribi an naë bërúancë unicaman macuëxquin bëtsi bëtsi oquin 'atimati banaquin ñu caxa. ⁵ Usocëbëtan amiribishi xucëbi ca bëtsiribi 'axa. A 'acan ca bëtsi xutancë xutancëxun raíriribi xuaxa. Xutiabi ca raíri 'atimonan raíriribi 'acaxa.

⁶ Usoquin aín unicama xuquinbi ca aira nuibacë aín bëchicë a xucëma 'icën. Xuxunmabi ca —'ën bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ⁷ Usoquin sinánquin xucëx cuanxa bëbacëbë ca an naë bërúancë unicama canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ⁸ Canantancëxun 'atancëxun ca naë 'uri racáncanxa.

⁹ Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun a unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. Aín naënu cuanxun a unicama 'atancëxun ca bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun cati 'icën. ¹⁰ ¿Nucën Papa Diosan bana cuënëo ëesai quicë, a caramina mitsun iscëma 'ain?, An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. ¹¹ Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imi axa. An usoquin mëníocëx ca nun nu iscëx upíira 'icën.

¿Usoquian cuënëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain?

¹² An naë bërúancë unicama ñuicëbë ca judíos 'apucama atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsni nishacëxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuëquin Jesús ëbiani riquiancëxa.

Unían 'apu curíqui 'inan

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Usaquiani cuanxun ca atun cushicaman uisai cara Jesús quiaxa quixuan atu cacëx ami manáncatsi quixun, an Jesús cëmëxun ñucánun fariseo uni raíri 'imainun Herodesnën uni raíriribi xuacëxa. ¹⁴ Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asétabi 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma asétabi ñuin, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Dios

asérabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Caranuna curíqui 'inánti 'ain? ¿Caranuna 'inántima 'ain?

¹⁵ Cacëxun ca Jesusan —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'Ëmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain. Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun.

¹⁶ Cacëxuan bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin bëmañan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuënëocë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

¹⁷ Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

Usaquian cacëxun cuati ca bëtsi unin banasama ca ënën bana 'icë quiax sináncasmai ratúcancëxa.

Uni baísquti ñui quicë bana

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Usa 'ain ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísqutima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ¹⁹—Nun 'unánun ca Moisésnën ësai quicë bana cuënëocëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën.

²⁰ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshi ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa.

²¹ Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. ²² Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²³ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicama baísquti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ²⁵ Bama 'aish baísqiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicë ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ²⁶ Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísqutima 'icë —quixun sinania cana mitsu cain, ca usama 'icën. ¿Caramina Moisésnëan imaxu nëëmëtia isa ñui quicë bana iscëma 'ain? Imaxu rëquirucënuax banaquin ca Nucën Papa Dios Moisés ësáquin cacëxa: “'Ëx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios, a 'ain”. ²⁷ A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios, ax ca bama 'aísha baísqutima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën.

A pain Nucën Papa Diosan bana axa quicësabi oiira 'iti

(Mt 22.34-40)

²⁸ Usaquian Jesusan suduceo unicama caia ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën uquin cuacëxa. Cuacëxuan saduceo unicaman ñucacë bana a upí oquin ñuia cuaxun ca an Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oiira caranuna 'iti 'ain?

²⁹ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Axa quicësabiira oi 'iti bana ax ca ësai quia: “Israel unicama, ca cuat. Nucën 'Ibu Dios ax ca achúshi 'icën. ³⁰ Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëncësabi oiishi 'iti 'ain”. Ax ca a pain Nucën Papa Diosan bana ax quicësabi oiira 'iti a 'icën. ³¹ Ënëxribi ca a banasaribi 'icën: “Mixmi

bëruancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain". 'Aíma ca axa quicësabi oía uni 'iti ënë bana rabësaribi bana 'icën. ³² Usaquian cacëxun ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unin cacëxa:

—Usa ca. Mixmi quicë bana ax ca asérabi 'icën, Nucën Papa Dios, ax ca achúshishi 'icën. Bëtsi Dios ca 'aíma 'icën. ³³ Cëmëima asérabi cuëëni, ax cuëëncësabi oi 'i ami sinánan unin axa bërúancacësaribi oquin aín aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquincëbë ca Nucën Papa Dios cuëënia, judíos unían aín 'ucha cupí 'aracacë ñuina rëxun xarocëbëa 'icësamaira oi.

³⁴ Usaquian a bana ñuiquin cacëxun ca Jesusan a uni cacëxa:

—Nucën Papa Diosan uni 'iisa camina 'ain.

Usaquian a uni caia cuaxun ca ui unínbi ñucátëcëanma 'icën.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni ca Jesús quiacëxa:

—¿Uisa 'aish cara an Moisésnëan cuënëo bana 'unáncë unicamax quia, Cristo ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ³⁶ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanbi ca David ësaquin quimiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, “axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain”.

³⁷ Usai qui ca David ax —Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë —quiax quiacëxa. ¿Ësaia quiá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic? Usaía quia ca 'aisamaira 'ixun unin cuëënquin cuacëxa.

Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama ñuia

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Cuatia ca bana ñuixunquin Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—An usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax nití cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin bití cuëënia. ³⁹ Usai 'ianan ca anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti, anua aín cushicamax tsóti a anu tsotishi cuëënia, 'ianan ca pi timëxun anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁰ Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoti 'icën.

Xanu casunamëcëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan ñui quicë bana

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëx ca Jesús anu curíqui nanti ñu 'urama ami bësui tsóbuacëxa. Tsóxun ca anu nanti ñu anua unicaman curíqui nania isacëxa. Iscëxun ca 'aisamaira curíquiñu unicama an 'itsa curíqui nancëxa.

⁴² Nancëbë uquin ca xanu casunamëcë ñuñuma, anribi manë curíqui rabëratsu nancëxa, axa cupípara 'icëbi. ⁴³⁻⁴⁴ Nancëbëtan cuëncëxa aia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tëxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamëcë ënën asérabi cuëënquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'itánun aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

13

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu upíra upí ñui quicë bana

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Ca is, ënë xubux ca maxax 'acë 'aish upíra upí 'icën.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë xubu camina maxax 'acë 'aish chaira isin. Usa 'aínbi ca ënë xubucama aín maxáxcamaribi rurupacë 'iti 'icën.

Mecama cëñúti nëtë 'iisama pain 'ain bëtsi bëtsi ñu 'iti bana
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Usaquin cacëx abë cuanquin ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'uria 'icë matá, Olivos, anu tsóbutia Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, acaman, unia 'aíma 'ain, atúxëshi abë 'ixun Jesús cacëxa: ⁴—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ënëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

⁵⁻⁶ Usaquian aín 'unánmicë unicaman ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—'Itsa unin ca, 'ëx cana Cristo 'ai, quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanan camina bërúancati 'ain. ⁷ Mitsun camina uni itsían —bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan camina —raíri unicamaxribi ca raíribë 'acánania —quixun ñuia cuatíbi racuétima 'ain. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën. ⁸ Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtsi bëtsi mecama ca shaíquinoxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Usoquin pain tëmëratancëxunbi ca 'ëx utëcëncëbëtainra, unin an 'acësamaira oquin tëmëranuxun 'aia.

⁹ 'Ëmi sináncëma uni raírinën ca 'apucamanu ami manánuxun mitsu buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timëti xubucamanuxun mitsu manë xon rishqiti 'icën. Mitsúnmi 'ën bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishqíun judíosma unicaman 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unax camina usaía 'icëbë ratútima 'ain. Usocëxunbi camina a 'apucama 'ë ñuiquin bana ñuixunti 'ain. ¹⁰ Usaía 'icëma pan 'ain ca camabi menuxun uisai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiáxa quicë bana unin ñuixunti 'icën. ¹¹ A unicaman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuëquin —uisai carana qiti 'ai —quixun sinántima 'ain. Mitsúxmi banacëbëtanshia Nucën Papa Diosan mitsu sinánmicë banan camina cati 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina qiti 'ain. ¹² 'Ëmi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucënbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënën ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ¹³ Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. Usa ñu 'icëbëtanbia 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax ca 'ën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën.

¹⁴ Usaquin caxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni, Danielnëan a ñuiquin cuënëo uni ax ca 'atimaira 'icëa unin timacë 'aíshbi aín suntárucamabë uti 'icën. Aí ca ax anua ax 'itima anu 'iti 'icën. An ënë bana iscë uni an ca uisai quicë cara quixun 'unánti 'icën. Usai 'icëbë ca unicama ami racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiani matánu cuanti 'icën. ¹⁵ Aín xubu ëman 'icë unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntëcënima ashiti cuanti 'icën. ¹⁶ 'Imainun ca aín naënuaxun ñu mëëcë unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi, aín xubunu cuaníma aín naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁷ Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiani cuani nuibacanuxun 'aia. ¹⁸ Usaími mitañu 'itin rabanan camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ¹⁹ Usai 'i ca

unicama Nucën Papa Diosan me uniotabacë 'aían uínsaranbi 'iásamairai tēmëratí 'icën, amiribishi usai tēmëratëcëntimoi. ²⁰ Anúan paë tanquin tēmëratí nētëxa cēñúcëbëma ca usabi 'i camabi uni bamati 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan, ainan 'inun an caíscë unicama nuibaquin, atu cupí anúan unin paë tanquin tēmëratí nētëcama sēnēnmiti 'icën.

²¹ Anúan usoquin unicaman tēmëratí nētë ucëbëtan unin mitsu —ca is, ënu ca Cristo 'icë —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icë —quixun cacëxunbi camina —asërabí ca —quixun sinántima 'ain. ²² Anúan usoquin unicaman tēmëratí nētë ucëbëtan ca unin ax asërabí ama 'ixunbi —'ëx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinën cēmëquin —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Canan ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acëma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucën Papa Diosan unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²³ Usai 'icëma pan 'aínbi 'ën mitsu cacë 'aish camina a ñucama usai 'icëbëbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bërúancati 'ain.

*Anúan Jesús utëcënti nētë ñuicë bana
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)*

²⁴ Catancëxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Usaía tēmërai anun uni bënëti nētëcama 'icëbë ca bari bëánquinuxun 'aia, 'uxénribi ca pëcanuxunma 'aia. ²⁵ 'Iparibi ca rëucunuxun 'aia, naícamë 'ëo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ²⁶ Usaía 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ën nētë cuin mëúxun 'ën cushin pëcabëtsinia unicaman isnuxun 'aia. ²⁷ 'Ëx uquin cana 'ën ángelcama xuquin 'ënan 'inun 'ën caíscë unicama camabi menua, naínuaribi 'ëbëa 'inun timëminuxun 'ain.

²⁸ Ënë ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuatsincëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutëcënia. Usaría 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin. ²⁹ Usaribitia 'ën mitsu ñuixuncë ñucamax 'icëbëtan camina 'unánti 'ain, anun 'ëx utëcënti nētë ca 'urama 'icë quixun. ³⁰ Asërabí cana mitsu cain, ënë nētënu bucuë unicamax bamacëma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³¹ Naí, me acamax ca cēñúti 'icën, 'aínbi ca 'ën banaxa nētëtimoí usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi asërabí 'iti 'icën.

³² Añu nētëinra carana 'ëx utëcënti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icë quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icë ángelcamanbi ca 'unanima, 'ëx Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'enribi 'unaniman. Nucën Papa Diosan cuni ca 'unania. ³³ Mitsun uínsaran carana uti 'ai quixun 'unáncëma 'aish camina camabi nētën 'ën uni 'aish 'ëmi sinánquin 'ëx uti caínti 'ain. ³⁴ Ca ësa 'icën. Uni achúshinën ca aín xubunuax amanu cuanuxun an ñu mëëxuncë unicama cuënxun, —utëcëntamainun camina upí oquin ñu 'ati 'ai —quixun canan an xëcuë bërúancë uniribi aín xubu bërúainra onun quixun caia. Usaqin cabiani ca 'ura cuania. ³⁵ A unicaman ca uínsaran cara an atu ñu mëëmicë uni uti 'icë quixun 'unanima. Usaribiquin camina mitsun 'ëx uti 'unaniman. Carana bëbaquíshcëbë uti 'ain, carana imë naëx uti 'ain, carana 'atapa bënë banacëbë uti 'ain, carana pëcaracëbëa bari urucëbë uti 'ai quixun camina 'unaniman. Usa 'ain camina camabi nētën 'ëmi sinánquin 'ëx uti caínti 'ain, ³⁶ uquin atuna 'ëmi manúcë mitsu mërain, usa 'ain. ³⁷ Ësaquin 'ën mitsu cacësaribi oquin cana axa 'ëmi catamëcë unicamaribi cain, camina 'ëmi sinánquin 'ëx uti caínti 'ai quixun.

III. BAMAXBI JESUCRISTO BAIQUIA BANA (14-16)

14

*Judíos unicama Jesúsmi 'ësënan
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)*

¹ Anun carnero 'ati 'ianan anun chamiti ñucẽñunma 'acẽ pán piti nètẽ 'itia rabẽ nètẽ 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan an Moisésnën cuẽnëo bana 'unáncẽ unicaman, uisaxun caranuna 'anuxun Jesús, unicaman 'unánunmaishi, biti 'ai quiax canancëxa.

² Cananíbi ca quiacëxa:

—Unicamama anun rabanan nëëti tsuáquiruia, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nëtën bitima 'ain.

Betaníanuxuan xanun Jesúsmi ro tutuca bana
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Betania ñacánuax ca Jesús an aín nami chëquimicë 'insínñu 'aíshbia pëxcúcë, Simón, aín xubunua 'icë mesanu tsócëxa. Anu 'aísha mesanu tsotan ca xanu achúshinën anu sanuira sanu 'inínti ro, nardo cacë, 'arucë ñu a bëacëxa. A rox ca mëscucëma 'aish cupíira cupí 'iacëxa. Usa 'aínbi ca anua 'arucë ñu a ruruquin anun Jesusan maxcá chabócëxa. ⁴ Usoia isi ca anu 'icë unicama raírinëx a xanumi nishi canancëxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cëñuax? ⁵ Anun ñuñuma uni 'aquinti trescientos curíqui cupí maruti ca ënë ro 'iaxa.

⁶ Usai canania cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Ami nishquin ënë xanu ñuixunma ca 'at. Ësoquian 'ë 'acë ënëx ca asábiira 'icën.

⁷ Camabi nëtën camina ñuñuma uni isin. Isquin camina 'aquinsa tanquin 'aquinquin ñu 'inánti 'ain. Usa 'aínbi camina mitsun xëñibuquin 'ë istima 'ain. ⁸ An 'ë usaquin 'aísa tanquin ca 'ë 'axa. Bamacë maínuxun usoquin unín 'ati tanquin ca ënë xanun 'ë ron 'axa.

⁹ Aséjabi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ën unibunën 'ën bana, anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca ënë xanúan ësoquin 'ë 'acë ënëribi ñuixunti 'icën, camabi unían 'unánun.

Judasnëan Jesús uni 'inan
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenën cushicama 'icë anu cuanxun —Jesúsmi binun cana mitsu a ismiquin buánti 'ai —quixun atu cacëxa. ¹¹ Cacëxun cuati cuëñnquin ca —curíqui cananuna mi 'inánti 'ai —quixun cacancëxa. Usaía quicëbëtan ca Judasnën —¿uisaxun carana ënë unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan ashiquin pia
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Anun chamiti ñucẽñunma 'acẽ pán anun piti nètẽ ucëbëa, anun carnero 'ati Pascua nètẽ 'ain, ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nëtën a piti ñu mi mëníoxuni cuanti caramina cuëñin?

¹³ Usaquian cacëxun xuquin ca aín 'unánmicë uni rabë cacëxa:

—Ëma 'uri anu ca cuantan. Cuanquin mëraquin camina achúshi unían ñutën 'umpax buania a nuibianti 'ain. ¹⁴ Nuibiani anua ax atsíncë xubunu atsínquin camina aín 'ibu ësaquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca ësaquin mi canun nu caxa, ¿Uinuxun cara 'ëbëtan 'ën 'unánmicë unicaman Pascua nëtën piti ñu piti 'ic? ¹⁵ Usaquinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti, xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mëníocë, a mitsu ismiti 'icën. Ismicëxun camina anuxun piti mëníoti 'ain.

¹⁶ Usoquian cacëx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca aín 'unánmicë uni rabëtan Jesusan cacësabi oquin a ñucama mëracëxa. Mëraxun ca anuxun a nëtën piti ñucama mëníocëxa.

¹⁷ Usaquian 'an ca Jesúsbe bëbaquishcëbë aín 'unánmicë unicama mëcën rabë 'imainun rabë acamax anu bëbacëxa. ¹⁸ Bëbatancëxun mesanuxun piia ca Jesusan atu cacëxa:

—Aséjabi cana 'ën mitsu cain, an 'ëbëtan picë micama achúshinën camina axa 'ëmi nishcë unicama 'ë 'inánuxun 'ain.

¹⁹ Ësaquian cacëxun oi masá nuituquin ca aín 'unánmicë unicama achúshi achúshinën Jesús ñucácëxa:

—¿'Ën carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'Ë cat?

²⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Micama achúshi an 'ëbëtan manë xampami chabóxun pán picë an ca uni 'ë 'inánti 'icën. ²¹ Asérabi Nucën Papa Diosan bana cuënëosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ëx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacëxa.

²² Usaquian cacëxun pimainun ca Jesusan pán biquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Ënë ca bit. Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën.

²³ Cacëxuan a páncama pian ca Jesusan uvas baca anu 'arucë xampa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun atu 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca camaxunbi 'acëxa. ²⁴ 'Aia ca cacëxa:

—'Ën imi 'apati 'ëx bamacë cupí ca 'aisamaira uni aín 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. Ënëx ca a 'apati 'ëx bamati a 'icën. ²⁵ Asérabi cana mitsu cain, ënuxun cana uvas baca 'atëcëniman. Nucën Papa Dios anua ax aín unicaman 'Apu 'icë, anuxun cuni cana 'atëcënti 'ain.

Pedronën uni paran

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Nucën Papa Dios rabi cantatancëx ca Jesúsbe aín 'unánmicë unicama Olivos cacë matánu cuancëxa. ²⁷ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unin 'ë bicëbë camina mitsux racuëti abati tsuáquiti 'ain, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi: “An carnero bërúancë uni 'ën 'acëbë ca carnerocamax abati tsuáquiti 'icën”. ²⁸ Usai 'itancëxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ëx pain baísquiquiani Galileanu cuanti 'ain.

²⁹ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Raírinëxa mi ëbiani abácëbëbi cana 'ëxëshi mi ëbiani abátima 'ain.

³⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan rabëti 'atapa banatisama pan 'ain min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³¹ Cacëxun ca Pedronën ñunshínquin Jesús cacëxa:

—'Ëx mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ësaquian caia ca usaquinribi camaxunbi cacëxa.

Getsemaní naënuaxa Jesús aín Papabë bana

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mëníocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ëx Nucën Papa Diosbë banamainun ca ënu tsóxun 'ë caín.

³³ Usaquin cabiani Pedro, Jacobo, Juan, acama buani cuanibi ca —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani bënëti masá nuituacëxa. ³⁴ Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ënu tiquit. 'Aíshbi camina 'uxtima 'ain.

³⁵ Cabiani 'urira cuani menu rantin puruni tsóbuquin ca, ax cuëncëbë ca uisaíbi 'itima 'icë quixun 'unani, abë banaquin aín Papa cacëxa: ³⁶ —Papan, min 'aisama ñu ca 'aíma 'icën. 'Ën usoquin paë tanun 'ë 'imixunma ca 'at. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oishi cana 'iti 'ain.

³⁷ Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mēraquin ca Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ¿caina 'uxan? ¿Tēnēima caramina bēnētishi 'uxan? ³⁸ Mitsux 'ēx cuēncēsa oi 'iisa tanibi camina asérabi usai 'iman. Usa 'ain camina 'uxti tēai, 'uchati rabanan Nucēn Papa Diosbē banati 'ain.

³⁹ Usaquin cabiani cuantēcēanx ca Jesús amiribishi usaquinribishi cai aín Papabē banatēcēancēxa. ⁴⁰ Banatancëx utēcēnquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcēnan tēnantēcēncëx 'uxcë mēratēcēancēxa. Mēraquian bēsúncëxunbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun sinánma 'icēn. ⁴¹ Usa 'ain amiribishi cuantēcēntancëx utēcēnquin ca cacëxa:

—Bērí camina tantianan 'uxti 'ain. Asá ca. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ē 'inánti nētē ca uaxa. ⁴² Cuanun ca nirucuatsin. An 'ē uni 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesusan cacēbēbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abē ca 'itsa uni manē xētocē bēanan imaxu tēacē bēi uacëxa. Axa ucēcama ax ca judíos sacerdotenēn cushicamabētan an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama 'imainun caniacēcē unicamanribi Jesús binun quixun xucē 'iacëxa. ⁴⁴ Usa 'ain ca buánquin Judasnēn abē cuancē unicama cacëxa:

—'Ēn bētsucucia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icē quixun. 'Unánquin a bixun camina bērúinra oxun buánti 'ain.

⁴⁵ Usaquian unicama cacēsabi oquin ca anua 'icē anu bēbaquin Judas Iscariotenēn, —¿ēnu caina 'ain? —caquin Jesús bētsucucacëxa. ⁴⁶ Usa oia ca axa ucē unicaman Jesús biacëxa. ⁴⁷ Bicēbētan ca anua 'icē unicama achúshinēn aín manē xētocē aín xacánua biquin, judíos sacerdotenēn cushicaman 'apun ñu mēēmīcē uni mēēquin aín pabí amocüa pabiscacëxa.

⁴⁸ Usocēbētan ca Jesusan axa anu 'icē unicama cacëxa:

—¿Manē xētocē 'imainun imaxu tēacē tuíanx caramina mēcamacē uni 'acēsa oquin 'ē binux ucan? ⁴⁹ Camabi nētēn 'ēn mitsu nēbētsinuxun anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ēsoquin 'ē bicancēma 'ain. Usa 'aínbi camina Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo quicēsabi oquin 'ē ēsoquin 'acanin.

⁵⁰ Usoquian Jesús bicēbē ca aín 'unánmicë unicamax a ēbiani abácëxa.

Bēná uni abáa

⁵¹⁻⁵² Raírria abámainun ca bēná uni achúshinēinshi sábananēn racúxun nuibiancëxa. Nuibiania aribi bicancëxbi ca sábara ēbiani ñancáishi abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³ Usoquin bitancëxun ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apunu Jesús buáncancëxa. Anu ca sacerdotenēn cushicamabē caniacēcē unicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama timēcē 'iacëxa. ⁵⁴ Jesús buántamainun 'uránxun nuibiantancëx ca Pedro a xubu rapasu me mēnócēnu bērúax suntárucamabē tsi bimīcēnu sēnamēti anu tsoócëxa.

⁵⁵⁻⁵⁶ Usa 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicamabē camabi judíos unibunēn 'apucama anu timēxun, uix caraisa atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icē quixun cuaisa tancëxa. Cuaisa tancēbēa 'itsa uni cēmēi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atima bana anúan Jesús 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Bētsi bētsi uníxa cēmēi quicēxbi ca bana mēscú 'iacëxa. ⁵⁷ Usa 'ain ca uni raírīnēx nirui cēmēi ami manani ēsai quiacëxa: ⁵⁸ —Nun cananuna ēsai quia ēnē uni cuan: 'Ēn cana anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu unin 'a, ēnē rurupatancëxun rabē 'imainun achúshi nētēinshi amiribishi bētsi 'atēcēnti 'ain, unin 'acēma 'inun.

⁵⁹ Usaía quicēbēa raírri raírīnēx bētsi bana ñui quicēxbi ca mēscú 'iacëxa. ⁶⁰ Usaía quicēbē niruquin ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Usaía mi ñui quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ësai mi ñui quicanin?

⁶¹ Quixuan cacëxbi ca Jesús uisaíbi banama 'icën. Quiama oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—¿Mix caramina Cristo, Nucën Papa Dios anu nun rabcë, aín Bëchicë a 'ain?

⁶² Cacëxun ca Jesús an cacëxa:

—'Èx cana a 'ain. Mitsux camina uni 'inux anuax uá, 'è, Nucën Papa Dios cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'èx naí cuin mëucüax utëcënia isnuxun 'ain.

⁶³ Usai quia cuati xuamaírai nishquin aín chupabi tucaquin ca sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Bëtsi unían cacëxunmabi cananuna nunbi 'atimati banaia cuan. ⁶⁴ Mitsúnribi camina Nucën Papa Dios ñuia 'atimati banaia cuacan. ¿Uisa caramina sináncanin?

Quixuan cacëx ca camáxbi —ca bamati 'icë —quiacëxa. ⁶⁵ Usai qui ami tushuquiquin ca raírinën bëmápuxun mëëquin cacëxa:

—Uin cara mi mëëia, ca 'è cat.

Usaquian 'aia ca policíacamanribi Jesús bëtashcacëxa.

—*Èn cana a uni 'unáncëma 'ai —quixuan Pedronën ca (Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)*

⁶⁶ Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mëníocënu 'iacëxa. Anua 'ain ca an sacerdotenën cushicaman 'apu ñu mëëxuncë xanu uacëxa. ⁶⁷ Uquinbi tsimia sënamëtia isquin ca Pedro cacëxa:

—Mixribi camina Jesús, Nazaretnu 'icë, abë 'ion.

⁶⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Èn cana a uni 'unáncëma 'ain. Mixmi a ñui quicë uni a cana 'èn 'unaniman.

Usaquin cabiania anun atsíncë xëcuënu 'icë ëman cuancëbëbi ca 'atapa banacëxa.

⁶⁹ Usa 'ain ca amiribishi Pedro istëcënquin a xanun anua 'icë unicama cacëxa:

—Ènë unix ca axa abë nicë unicama achúshi a 'icën.

⁷⁰ Cacëxun ca Pedronën amiribishi catëcëancëxa:

—Èn cana a uni 'unaniman. Usaquian cacëa panáncëma 'aínshi ca anu 'icë unicaman Pedro catëcëancëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë uni 'ain. Usa 'aish camina anu 'icë unicama banacësa 'ain. Aséribi camina mix acama achúshi 'ain.

⁷¹ Cacëxun ca Pedronën munuma banaquin cacëxa:

—Èx cëmëia ca Nucën Papa Diosan 'è 'atimoti 'icën. An cuamainun cana aséribi mitsu cain, mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁷² Usaía quicëbëshi ca 'atapa amiribishi banatëcëancëxa. Banacëbëtan ca Pedronën Jesusan ësáquin cacë a sináncëxa: Rabë 'atapa banatisama pan 'ain camina min isamina 'è 'unáncëma 'ai quixun rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. Usoquian Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro masá nuituirai bëunan mëscúacëxa.

15

Pilato Jesús 'ináncan

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Pëcaracuatsíncëbë ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos cushicaman 'apucamaribi timëacëxa. Timëxun nëaxun ca Jesús Pilatonu buáncëxa. ² Buáncë ca Pilátonën Jesús ñucáncëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana 'èx a 'ain, mixmi quicë, usa.

³ Quicëbë ca sacerdotenën cushicamax 'itsa ñu ñuiquin Pilato cai Jesúsmi manáncëxa.
⁴ Usaquin cacancëxun ca Pilátonën Jesús catëcëancëxa:
 —Ca is. 'Aisamairai ca uni mimi manania. ¿Usaía quicëbëbi caina uisaíbi quiman?
⁵ Cacëxbia Jesús banacëbëma ca Pilato —¿uisa uni cara ënëx 'ic? —quixun sinani ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë quixuan unicama quia
(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

⁶ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain ca Pilatonën usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquínuan judíos unibunën ñucácë, a sipuanua chiquínti sináncëxa.
⁷ Usa 'ain ca anua 'icë sipuacë unicama raíri ami nishi tsuáquiruquian an uni 'acë 'iacëxa. An uni 'acë a unicama achúshi ca Barrabás 'iacëxa. ⁸ Barrabás sipunu 'ain, uquin ca unicaman Pilato cacëxa:

—Minmi camabi barin nu 'axuncësabi oquin ca 'at.

⁹⁻¹⁰ Nutsi ami nishquin ca judíos sacerdotenën cushicaman Jesús 'ënu bëaxa quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilátonën cacëxa:

—¿'Ën judíos unicaman 'apu, Jesús, ënë chiquínti caramina cuëëncanin?

¹¹ Usaquin cacëxunbi ca judíos sacerdotenën cushicaman, anu timëcamë'ëocë unicama tsuáquirumiquin cacëxa:

—Ama, Barrabása chiquínun cananuna cati 'ain.

¹² Usa 'ain ca Pilatonën atu cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan judíos unicaman 'apu isa quixunmi cacáncë, ënë 'ën uisoti caramina cuëëncanin?

¹³ Quixun cacëxunbi ca cuënishi munuma banaquin atun cacëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁴ Cuëncëni quia cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ënën 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁵ Quicëbëtan ca Pilátonën unicamabë upí 'iisa tanquin Barrabás chiquíanan rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun Jesús atu 'ináncëxa.

¹⁶ Usomitancëxuan 'ináncëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu cha mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raíri timëacëxa. ¹⁷ Anuxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin chupa minanën pucucësa Jesús pañumiacëxa. Pañumianan ca mañuti otancëxun muxa mañumiacëxa. ¹⁸ Uotancëxun 'usani ca munuma sharati quicancëxa:

—Chuámashi ca judíos unicaman 'apu 'it.

¹⁹ Caquin ca Jesús tsatínribi matáxcacëxa. Matáxcaia raírinën tushucamainun ca raírinënríbi 'usani ami cuaiquin rantin puruni tsóbuquin raticatsi quixun 'acëxa.

²⁰ Usoquin 'usántancëxun ca a pañumicë chupa minanën pucucësa a pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan
(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Buánquinbi ca Cirene nëtënu 'icë uni, Simón, Alejandro 'imainun Rufo aín papa, aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárucaman anu Jesús matásti i curúsocëa 'iábianun quixun cacëxa. ²² Cacëxuan buáncëbëtan Jesús buanx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën. ²³ Anuxun ca vino, mirracëñun mëscucë, a isa xëanun quixun Jesús 'ináncëxa. 'Ináncëxunbi ca 'ama 'icën. ²⁴ Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca uin cara isa aín chupa bëtsi bëtsi bití 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tantancëx suntárucama Jesusan chupa mëtíquiacëxa. ²⁵ Manámiquirua bari urucëbëtan ca suntárucaman usoquin 'acëxa.

²⁶ Uisa 'icë cara bamamiaxa quixun cuënëoxuan nancë bana ax ca ësai quicë 'iacëxa: Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën. ²⁷ Usoquin Jesús 'anan ca suntárucaman an ñu mëcamacë uni rabëribi i curúsocënu matástancëxun bëtsíxa aín mëqueu 'imainun bëtsix aín mëmiu 'inun nitsíancëxa. ²⁸ Usai ca 'iacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi: “Uni 'atimacamabë ca ax 'iaxa”.

²⁹ Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina, 'ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabë 'imainun achúshi nëtëinshi amiribishi nitsínruquin 'atécënti 'ai quiax quian. ³⁰ Usa 'aish ca min cushímbi iëti i curúsocënuax 'ibút.

³¹ Usaribiti ca sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesús ñui 'atimati banai, ami cuai ësari canancëxa:

—An uni raíri iëmicësaribi oi iëtibi ca iëtima.

³² Usai canani ca quiacëxa:

—Cristo, Israel unicaman 'apu, ax bërí i curúsocënuax 'ibutia isquin cananuna ax ca asérabi a 'icë quixun 'unánti 'ain.

Usaribiquin ca aribia i curúsocënu matáscë uni rabë anribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabë 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ³⁴ Usai 'icëbë bari pëquitishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?

Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'ë ëan? —qui quicë 'icën. ³⁵ Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—An ca unun Elías cuënia, ca cuat.

³⁶ Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë, a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. 'Amiquin ca raíri unicama cacëxa:

—Mëëxunma ca ën, Elías cara a 'apati aia isti.

³⁷ Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishi Jesús bamacëxa. ³⁸ Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabë 'inun tuquiacëxa. ³⁹ Usaía bamaia ca suntárunën cushin aín bëmánanu nixun isacëxa. Isi ca —asérabi ca ënëx Diosan bëchicë 'iaxa —quiax quiacëxa.

⁴⁰ Acama 'imainun ca xanu raíriri 'uránxun isi niacëxa. Abë ca María Magdalena 'imainun María itsi, José 'imainun Jacobo itsi aín tita 'imainun Salomé caquin anëcë xanu axribi 'iacëxa. ⁴¹ A xanucamax ca Galileanuxun an Jesús ñu 'axuncë a 'iacëxa. 'Imainun ca axa Jesús bë Jerusalénu cuancë xanucamaxribi anu 'iacëxa.

Jesús bamacë mënío ñui quicë bana

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Anun ñu mëëtima nëtë 'iisama pain 'ain ca anun ñu mëníoti nëtë ñantabuacëxa.

⁴³ Ñantabucëbë ca uacëxa Arimatea ëmanu 'icë uni, José. Ax ca judíos cushicaman 'apucama cushi achúshi 'ianan —upí uni ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtëa an caíncë 'iacëxa. Usa 'aish racuëtimaishi anua 'icënu atsínquin ca Pilato —Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin —quixun cacëxa. ⁴⁴ Usaquian cacëxun ca Pilátonën —asérabi cara bamaxa —quixun ñucánuxun suntárunën cushi camiacëxa. Camicëx aia ca —Jesús cara bamaxa —quixun ñucácëxa. ⁴⁵ Ñucácëxuan —ca bamaxa —quixun cacëxun ca Pilátonën José Jesús buántanun quixun cacëxa. ⁴⁶ Usaquian cacëx cuanquin ca sávana upí marutancëxun Jesús i curúsocënu nanpáquin Josénën anun rabúancëxa. Rabúntancëxun matá me tëmúa

naecë anu mëníotancëxun ca taránbianxun maparanën quini xëpuacëxa. ⁴⁷ Usoquian 'aia ca María Magdalena 'imainun bëtsi María, Josénën tita, anribi uinu cara mëníoia quixun isacëxa.

16

Jesús baísquia

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Anun ñu mēētima nētē ñantabucēbētan ca María Magdalena 'imainun Salomé 'imainun María itsi, Jacobonēn tita, acaman anúan Jesús imēishi 'aí cuanti, sanu ro maruacëxa. ² Maruonx ca pëcaracēbēa bari urucēma 'aínshi anua Jesús mēníoëxancēnu cuantēcēancëxa. ³ Cuaní ca ësai canancëxa:

—¿Uin cara anun quini xëpucē mapara nu racanaxunti 'ic?

⁴ Usai cananquiani cuanx niracēquinbi ca anun quini xëpuëxancē mapara axa anua naēnxancēnuma 'icē, racanacē isacëxa. ⁵ Usa 'ain ca quininu atsínquinbi bēná uni achúshia tari uxua pañuax mēqueu tsócē isi ratúcancëxa. ⁶ Ratutiabi ca cacëxa:

—Ratúaxma ca 'it. Mitsun camina i curúsocēnua matásëxancē Jesús, Nazaretnu 'icē, a barin. Ca ënuma 'icēn, ca baísquiaxa. Anua unin racáēnxancē ca is. ⁷ Isbiani cuanxun camina Pedrocēñun aín 'unánmicē unicamaribi ësakin cati 'ain: Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina cuantancëxun anua a isti 'ain, an mitsu cacēsabi oquin. Usaquin camina aín 'unánmicē unicama cati 'ain.

⁸ Usaquian ángelnēn cacëxun, asérabi ca Jesús anuma 'icē quixun istancëx ratuti bërēruí quininuax chiquiti ca abáquiani cuancëxa. Cuanquin ca racuëquin uibi uisaquinbi cáma 'icēn.

María Magdalenanēan Jesús isa

(Jn 20.11-18)

⁹ Domingo nētē pëcaracēbē ca Jesús baísquitancëx María Magdalena anua mēcēn achúshi 'imainun rabē ñunshin 'atima chiquían, ami pain chiquiracëacëxa. ¹⁰ Usai 'ia isbiani ca masá nuitutia bēunan mēscúcē axa Jesús bē nicē unicama a cai cuancëxa.

¹¹ Cuanxuan —Jesús cana asábi isan —quixun cacëxun cuaquinbi ca a unicaman —usama ca —quixun sináncëxa.

Ami sináncē uni rabēmia Jesús chiquiracëa

(Lc 24.13-35)

¹² Usai 'itancëxa ëmanuax bain cuancēbē ca Jesús a unicama rabēmi, bëtsi unisa 'aish, chiquiracëacëxa. ¹³ Usaía ami chiquiracëcëxun isbianquian —Jesús cananuna isan —quixun atúnribi cacëxunbi ca raírinēn —usama ca —quixun sináncëxa.

Jesusan aín 'unánmicē unicama usaquian ñu 'anun ca

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ Usai 'itancëx ca Jesús aín 'unánmicē unicama mēcēn rabē 'imainun achúshi ami atúxa mesanu bucubuan chiquiracëacëxa. Atumi chiquiracëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An 'ë baísquicē iscëcaman, asérabi 'ëx baísquicē isun cacëxunbi camina, asérabi ca baísquiaxa quixun 'ë sinántisama tan.

¹⁵ Usaquin caxun ca atu cacëxa:

—Camabi menu cuanquin camina, 'ëmi catamēti, aín 'ucha tērēncē 'aish ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun camabi unían 'unánun, bana ñuixunti 'ain. ¹⁶ Ñuixuncëxun cuatia 'ëmi catamētia nashimicē ax ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun iëmicē 'iti 'icēn. Usa 'aínbi ca axa 'ëmi catamēisama tancē uni ax aín 'ucha cupí xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbēma 'iti 'icēn. ¹⁷ Axa 'ëmi catamēcē unicaman ca Nucēn Papa Diosan cushin uni itsin 'acēma ñu ësokin 'ati 'icēn: 'ënan 'ixun ca 'ën cushin uninua ñunshin 'atima chiquínti 'icēn. Chiquíanan ca bëtsi banan banati 'icēn. ¹⁸ Usai 'ianan aín mēcēnan bicëxunbi ca

runun 'atima 'icën. 'Imainun ca muca ñua xëacëxunbi uisabi otima 'icën. 'Imainun ca aín mēcēnan ramēcëx uni ñucë pëxcúti 'icën.

Jesús naínu cuan

(Lc 24.50-53)

¹⁹ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca Nucën 'Ibu Jesus, aín mēqueu 'aish Nucën Papa Diosbë cushi 'i, naínu cuancëxa. ²⁰ Usai 'ian camabi menu cuanquin ca aín 'unánmicë unicaman —Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti aín 'ucha tērēncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun bana ñuixuancëxa. Usaquin bana ñuixunia ca Nucën 'Ibu Jesucristonēnbi 'aquinquin, atúan ñuixuncë banax ca asérabi 'icë quixuan unin 'unánun, uni itsin 'acëma ñu 'amiacëxa. Ashi.

LUCASNĒAN 'A UPÍ BANA

I. JESUS XURATSU PAIN 'AISH 'IA BANA (1-2)

1-2 Teófilo 'ën cana mi cain, an Jesús isanan aín bana ñuixuncë unicaman ca atun iscësabi oquin Jesusan ñu 'acëcama 'imainun an unicama 'unánmicë ñucamaribi ñuixa. A unicaman ñuia cuaxun ca 'itsa unin upí oquin mëníoquin a banacama cuënëoxa. 3-4 Teófilo, minribi camina a ñucama mi ñuixuncancëxun cuan. Minmi aséribi cara a bana 'icë quixun 'unánun cana 'ënribi upí oquin an a ñucama 'unáncë unicama ñucáquin, uisaira cara 'iaxa quixun cuatancëxun, cuënëoxunquin mi ñuixunin.

Angelnëan an uni nashimiti uni, Juan, axa bacënti ñuia

5 Herodes Judea cacë menu 'apu 'ain ca Zacarías cacë uni judíos sacerdote achúshi 'iacëxa. An mëníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun, Abíasnën unicamabëtan Zacaríasnën Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'axuancëxa. Zacaríasnën xanu ax ca Aaronën rëbúnqui, Elisabet cacë, 'iacëxa. 6 Zacarías 'imainun Elisabet a rabëtax ca Nucën Papa Diosan iscëx aín nuitu upí 'iacëxa. Upí 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan banacama cuaquin an cacësabi oquin upí oquin 'acëxa. Usa 'ain ca uinu 'icë uníxbi a 'atimaquin ñui ami manánma 'icën. 7 Usa 'ain ca Elisabet tuáñuma xanu 'ianan a rabëtaxbi xëniira 'iacëxa.

8 Usabi oquin 'acë 'ixun ca achúshi nëtën Abíasnën unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anuxun atun 'ati ñu 'aquin, 9 uin cara anu Nucën Papa Diosan caíscë uníxëshi atsínti anu atsínquin tsëpasa ñu xaroti 'icë quixun 'unánuxun Nucën Papa Dios ñucátancëxun tancëxa, judíos sacerdotecaman 'acësabi oquin. Tancëxbi ca Zacarías 'iacëxa. 10 Usa 'ain ca Zacaríasnën tsëpasa ñu xaromainun judíos unicaman ëmánxun Nucën Papa Dios abë banaquin rabiacëxa. 11 Tsëpasa ñu xaroquinbi ca Zacaríasnën anuxun tsëpasa ñu xaroti a mëqueucüa an Nucën Papa Dios 'aquincë aín ángelcama achúshi ami chiquiracëtia mëraccëxa. 12 Mërai sináncasmai ca ratutí racuëiracëxa. 13 Usai ami racuëtiabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it, Zacarías. Nucën Papa Diosan ca minmi a cacë banacama cuaxa. Usa 'ain ca min xanu Elisabet an tuáñu 'iti 'icën. A tuá camina Juan caquin anëti 'ain. 14 A tuá aín tita bacëncëx canicëbë camina 'itsaira cuëenti 'ain. Usaribiti ca 'itsaira unix cuëenti 'icën, a uni cupí. 15 Ax ca Nucën Papa Diosan iscëx uni itsisama 'iti 'icën. 'Ianan ca an vino 'imainun ñu cachacë xëatima 'icën. Aín titaxa bacëncëma pain 'aíshbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'icën, usabi 'inux. 16 Juan an ca amia manúcë 'icëbi Israel unicama upí oquin atun 'Ibu Diosmi sinántëcënquian a rabinun 'unánmiti 'icën. 17 Juan ax ca Nucën 'Ibu Jesúsá unun ax pain rëcuëncuatsini uti 'icën. Ax ca Elías 'iásaribiti Nucën Papa Diosan cushiñu 'ixun unicaman upí oquin sináncësaribi oquin aín bëchicë sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca an aín bana cuaisama tancë unicama sinanamiquin, Nucën Papa Diosmi sinánun 'imiti 'icën. Usoquian 'imicëxun ca axa Nucën 'Ibu Diosan xucëx ucëbëtan, Israel unibunën upí oquin aín bana cuati 'icën.

18 Angelnën cacëxun ca Zacaríasnën cacëxa:

—Ëx cana xëniira 'ain, 'ën xanuribi ca xëniira 'icën. ¿Usa 'ain carana uisaxun 'unánti 'ain, min 'ë cacësabi oi ca aséribi 'iti 'icë quixun?

19 Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Ëx cana abë 'ixuan an cacësabi oquin Nucën Papa Dios ñu 'axuncë ángel, Gabriel, a 'ain. Usa 'icë ca an upí bana ënë ñuiquin mi canun quixun 'ë xuaxa. 20 'Ën mi cacëxunbimi usai ca 'iti 'icë quixun sináncëma cupí camina banañuma 'inuxun 'ain. Usa 'ain camina a ñucama sënëncëbëishi banatëcënti 'ain. Min sináncëbëmabi ca 'ën mi cacë ñu aséribi 'iti 'icën, anun usai 'iti nëtëa sënëncëbë.

²¹ Angelbë Zacarías banamainun ca an emánxun chiquitia caíncë unicaman, uisacatsi cara panatia quixun sináncëxa. ²² Usaquin sinánquian caíncëx chiquíquin ca Zacaríasnën banacasmaquin aín mēcēnanshi sanánquin tanxuancëxa. Usaía 'icēbētan ca unicaman —Nucēn Papa Diosan ismicēxun ca anuxun a rabiti xubunuxun ñu isaxa —quixun sináncëxa.

²³ A nētēcama anun anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun ñu 'ati sēnēncēbē ca Zacarías aín xubunu cuantēcēancëxa. ²⁴ Usa 'ain ca Zacarías cuantēcēan aín xanu Elisabet tuuacëxa. Tuui ca chiquitima mēcēn achúshi 'uxē aín xubu mēúishi 'iacëxa. Usai 'iquin ca sináncëxa: ²⁵ Nucēn 'Ibu Diosan ca 'ē sinánxunquin unicaman 'ē 'atimaquin ñuitēcēnxunma 'anun 'ēx tuáñu 'inun mēníoxa quixun.

An Jesús tuuati ñuiquian ángelnën María ca

²⁶ Elisabet mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'uxē sēnēni natubēncēbētan ca Nucēn Papa Diosan aín ángel, Gabriel, a Galilea menu 'icē ěma, Nazaret, anu cuanxuan ²⁷ unibē 'icēma pan xanu, María cacē, a istánun xuacëxa. A xanux ca Davitan rēbúnqui, José cacē uni, an binuxun cacē 'iacëxa. ²⁸ Usa 'ain ca xucēx cuanx anua 'icēnu atsínquin María cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Mi ca Nucēn 'Ibu Diosan upí oquin sinánxunia, xanu raíri 'acēsamaira oquin. Ax ca mibē 'icēn.

²⁹ Usaquin cacēxun cuaquinshi isquin ca Maríanën ratúquin sináncëxa —¿uisoti cara 'ē usaquin cain? —quixun. ³⁰ Usaquin sinaniabi ca ángelnën cacëxa:

—Racuēaxma ca 'it, María. Mi ca Nucēn Papa Diosan upí oquin sinánxunia. ³¹ Mix camina tuunuxun 'ain. Tuutancēx camina bēbu tuá bacēnti 'ain. A camina Jesús caquin anēti 'ain. ³² Ax ca uni itsisama 'iti 'icēn. A ñui ca —Nucēn Papa Dios manámi 'icē aín Bēchicē ca ax 'icē —quiax uni quiti 'icēn. Nucēn Papa Diosan 'imicēx ca aín rara David 'iásaribiti ax 'apu 'iti 'icēn. ³³ 'Apu 'aish ca Israelnën rēbúnquinën 'apu nētétimoi 'iti 'icēn. Ax ca cēñútimoi 'apu 'inuxun 'aia.

³⁴ Cacēxun ca Maríanën ángel cacëxa:

—'Ēx cana unibē 'icēma pan 'ain. ¿Usa 'aish carana uisax usai 'iti 'ain?

³⁵ Cacēxun ca ángelnën cacëxa:

—Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí ca minu uti 'icēn. Manámi 'icē Nucēn Papa Diosan sinanën camina tuñu 'iti 'ain. Usaquian sinánxuncēxunmi tuacēx ca ax Nucēn Papa Diosan iscēx upíra 'iti 'icēn, —ax ca Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'icē —quiax ca unicamax a ñui quiti 'icēn. ³⁶ Min xucēn, Elisabet, anribi ca caniacēquinbi bēbu oquin tuaia. Ca tuaíma quicancēbēbi ca aín tuá mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'uxēinshi chaia. ³⁷ 'Aíma ca Nucēn Papa Diosan 'acasmati ñu 'icēn.

³⁸ Cacēx ca María quiacëxa:

—Ēnu cana 'ain, a Nucēn 'Ibu cuēēncē ñu 'axunti. Min cacēsabi oi ca 'iti 'icēn. Usaquian cacēx ca ángel cuancëxa.

María Elisabet isi cuan

³⁹ 'Itsama nētē 'icēbē ca María bēnētishi Judea menu 'icē ěma achúshi, matánu 'icē, anu Elisabet isi cuancëxa. ⁴⁰ Cuanx bēbai Zacaríasnën xubunu atsínquin ca Maríanën Elisabet —¿ēnu caina 'ain? —quixun cacëxa. ⁴¹ Usaquin Maríanën cacēxuan Elisabetnën cuacēbēshi ca aín pucunuax aín tuá ubiácëxa. Usai 'icēbētan ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan upí oquin Elisabet sinánmiacëxa. ⁴² Sinánmicēx cuēēnquin ca Elisabetnën munuma María cacëxa:

—Nucēn Papa Diosan mi sinánxuanxa, xanu raíri 'acēsamaira oquin. Min tuáribi ca an upí oquin sinánxunia. ⁴³ Mixmi Nucēn 'Ibu ax uti nun caincē aín tita 'aish 'ē isi ucēbē cana cuēēnibi rabinin. ⁴⁴ 'Ēn minmi cacēxun cuacēbēshi ca 'ēn pucunu 'icē tuá cuēēni ubiáxa. ⁴⁵ Nucēn 'Ibu Dios quicēsabi oi ca asérabi 'iti 'icēn. Ca usai 'iti 'icē quixun sinani camina cuēēnra cuēēnti 'ain.

⁴⁶ Elisabetnëan usaquin cacëxun ca Maríanën cacëxa:

'Ën cana Nucën 'Ibu Dios cuëenquin rabin. ⁴⁷ 'Ën 'Ibu Dios an ainan 'inun 'ë iëmicë, a sinani cana cuëëinra cuëëinin. ⁴⁸ 'Ëx ñuñuma 'aíshbi ami sináncë 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan 'ë sinánxuanxa. Usoquin sinánxuncë 'ëx 'ain ca camabi unix 'ë ñui —a ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuanxa —quiti 'icën. Axa ënë nëtënu bucucë unicaman rëbúnquinëxribi ca usai 'ë ñui quiti 'icën. ⁴⁹ Nucën Papa Dios ax cushiira 'ixun ca 'ën sináncëma ñu upíira upía 'ë canun quixun aín ángel xuaxa. An ca aín sinan upíira 'aish uisa ñu 'atimabi 'ati sinanima. ⁵⁰ Usabi oquin ca uicaman cara ami racuëanan aín bana cuatia acama nuibaquin 'aquinia. ⁵¹ Cushiira 'ixun ca an unin 'acëma ñu 'axa. Axa —'ëx cana uni itsisamaira 'ai —quixun sinani rabicë unicama ca an ñuumma 'imiaxa. ⁵² 'Imianan ca 'apucamaribi 'apuma 'inun meu onan axa meu 'icë unicamaribi meuma 'inun 'imiaxa. ⁵³ Panancë unicama ca pimiaxa. Pimianan ca ñuñu unicama ñu 'inántëcënquinma ñancáishi cuantánun xuaxa. ⁵⁴ Israelnën rëbúnquicama ainan 'inúan caíscë acama ca nuibaquin manuquinma 'aquianxa. ⁵⁵ Usai ca xëñibua 'aínbi 'iti 'icë quixun ca aín rëbúnquicama ñuiquin Nucën Papa Diosan nucën rara Abraham cacëxa.

⁵⁶ Ësai qui sënëntancëx rabë 'imainun achúshi 'uxë Elisabetbë 'itancëx ca María aín xubunu cuantëcëancëxa.

An uni nashimicë, Juan, bacëan

⁵⁷ Usa 'ain ca Elisabet aín bacënti nëtë sënëncëbë, nucë bënë tuá bacëancëxa. ⁵⁸ Bacëncë —a ca Nucën 'Ibu Diosan nuibaquin tuáñu 'inun 'imiaxa —quixun 'unánbiani a 'urama 'icëcama 'imainun aín aintsi 'ibucamaxribi Elisabet isi cuanx ca abë banai cuëëancëxa. ⁵⁹ Usai 'itancëx ca Elisabet bacëncë achúshi semana 'imainun achúshi nëtë 'ain, judíos unibunëan 'acësoquin, a tuá judío 'icë 'unánti oi anu timéacëxa. Timéax ca aín papan anëñbi anëcatsi quiax quicancëxa. ⁶⁰ Quicëbëbi ca aín titax:

—Usama ca. Aín anëx ca Juan cacë 'iti 'icë —quiax quiacëxa.

⁶¹ Quia ca cacancëxa:

—¿Uisa cupí cara Juan caquin anëcë 'iti 'ic? Uinu 'icë min aintsi 'ibúxbi ca usaquin anëcë 'aíma 'icën.

⁶² Usaquin catancëxun ca aín papa uisaquin anëti cara cuëënia quixun ñucáquin mëcënan 'unánti oquin sanánquin cacancëxa. ⁶³ Usoquian cacancëxun ca aín papan anu cuëñëoti ñua 'inánun quixun aín mëcënan tanquin cacëxa. Cacëxun 'ináncëxun ca —aín anë ca Juan 'icën —quixun cuëñëocëxa. Usaquian cuëñëocë isi ca uisa cupí cara usaquin anëia quiax sináncasmacancëxa. ⁶⁴ Usaquian cuëñëocëbëa sináncasmacancëbëshi ca Zacarías banatëcëancëxa. Banatëcënquin ca Nucën Papa Dios rabiácëxa.

⁶⁵ Usai 'icëbë ca anu 'icë unicama sináncasmai ratúacëxa. 'Imainun ca Zacaríasbëa aín bëchicë usai 'icë banacama Judea menu 'icë matácamanu 'icë unicaman chaniaia cuacëxa. ⁶⁶ Chaniaia cuax ca a tuá ñuiquian ñuicë banacama atun nuitu mëúishi sinánan, Nucën Papa Diosan ca abë 'ixun aséribi a sinánxunia quixun 'unani, —¿ënë tuáratsu cara canitancëx uisa uni 'iti 'ic? —quiax canancëxa.

Zacarías canta

⁶⁷ Usai quimainun ca a tuacën papa, Zacarías, ax aín Bëru Ñunshin Upíñu 'aish, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cuëëni quiacëxa:

⁶⁸ —Nucën 'Ibu Dios, a Israel 'imainun aín rëbúnquicaman rabicë, a ca camabi unin rabiti 'icën. An ca aín unicama 'icë nu nuibaquin, an nuxnu ami sinánun nu sinánmiti a xuaxa. ⁶⁹ An ca cushiira 'ixuan an nu iëmiti axa unun mëñóxa. Ax ca an Nucën Papa Dios rabia David, aín rëbúnqui 'iti 'icën. ⁷⁰ Nucën Papa Diosan ca bëráma an ax quicë bana uni ñuixuncë uni upícaman —usai ca 'iti 'icë —quixun canun camiacëxa, ësaquin, ⁷¹ an ca an nu nuibacëma unicaman ubíotima oquin nu iëmianan axa numi nishcë unicaman bëtsi bëtsi otima oquin nu iëmiti 'icën.

⁷²Usaquin nu nuibaquin 'aquinquin ca Nucën Papa Diosan nucën raracama cásabi oquin nu ñu 'axunti 'icën. A bana, nucën raracaman rëbúnquinëx ca aín unibu 'iti 'icë quiax quicë, a ca manucëma 'icën. ⁷³Nucën Papa Diosan ca sinanatëcënxunma nucën rara Abraham cá banax ca ësai quicë 'icën: ⁷⁴Abrahamnën rëbúnqui nun nu racuëquinma a rabinun ca axa numi nishcë unicaman ubíotima oquin an nu iëmiti 'icën. ⁷⁵Usaquin iëmicëxun cananuna an iscë nun nuitu upí 'ixun, ax cuëëncësabi oquin 'aquin, camabi nëtë nun bamati nëtë utámainun a rabiti 'ain. ⁷⁶Usa 'ain cana mixmi 'ën bëchicëratsu 'icë, mi cain, mi ñui ca unicamax, Nucën Papa Dios manámi 'icë an aín bana unicama ñuixunun xucë camina mix 'ai quiax quiti 'icën. Min camina, a Nucën 'Ibu Diosan xuti ax ucëma pan 'ain, mix pain rëcuëncuatsincë 'ixun, aín bana cuanun quixun Israel unicama sinánmiti 'ain. ⁷⁷Min sinánmicëxun ca 'unánti 'icën, a cupí ca atun 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iëmicë 'iti 'icë quixun. ⁷⁸Usoquin 'iminuxun ca Nucën Papa Diosan nu nuibaquin, an nu iëmiti, a aín nëtënu 'icëbi ënë menu nubë 'inun xuti 'icën. ⁷⁹Xucëxun uquin ca axa aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë upíma 'ianan —'ën bamati ca 'urama 'icë —quixun sinani racuëti masá nuituti bëánquibucënu 'icësa unicama atun 'uchacama tërënquin Nucën Papa Diosnan 'inun 'imianan nuxnu Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëëncësabi oi 'inun nu 'imiti 'icën.

Usai ca Zacarías Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx quiacëxa.

⁸⁰Usa 'aish ca cani a tuá aín sinan upí 'iacëxa. Usa 'aish ca anúan Israel unicama bana ñuixunti nëtëa sënëntamainun anu uní 'icëma menu 'iacëxa.

2

Jesús bacëan (Mt 1.18-25)

¹Ënë menua Jesús uti ca ësai 'iacëxa: Romanu 'icë 'apu, César Augusto, aín bana ca cuacocancëxa, camabi unix ca aín anë quiricanu 'ai cuanti 'icë quixun. ²Cirenio cacë uni axa Siria nëtënu 'icë unicaman 'apu 'ain ca a quirica 'atabaquin 'acancëxa. ³Usa 'ain ca camabi unix uinu 'icë ëmanuax cara bacëancëxa, anuxun aín anë quiricanu 'ai riquiancëxa. ⁴Usa 'ain ca José Galilea menu 'icë ëma Nazaret cacë, anuax Belén cacë ëmanu cuancëxa. Belén ax ca Judea menu 'icë ëma, anuaxa David bacëan, a 'iacëxa. José, ax David aín rëbúnqui 'aish, ca aín anë 'ai Belënu cuancëxa. ⁵Cuanquin ca an binuxun 'unántiocë xanu, María, tuñu 'icë, anribia aín anë 'anun buáncëxa. ⁶Buáncëx cuanx Belënu bëbatancëx ca María aín bacënti nëtë sënëancëxa. ⁷Sënëncëbë ca anu 'iti xubu anu 'aínbia 'aisamaira 'ixun unin tsitsiruan anuxun ñuina pimiti 'itinuax María bacëancëxa. Bacënxun ca chupan rabúnxun anuxun ñuina pimiti bunánti anu aín tuá racáncëxa.

Angelcaman an ñuina bërúancë unicama ca

⁸Usa 'ain ca Belén 'urama 'icë pastonu an ñuina bërúancë unicama 'iacëxa. 'Ixun ca imë 'uxti tëaquin aín ñuina bërúancëxa. ⁹Anu 'ixun ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx ángel achúshi atumi chiquiracëtia isacëxa. Iscëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan pëcacën atu pëcacëxa. Usocëbë ca ratuti racuëacëxa. ¹⁰Usariabi ca ángelnën atu cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Micama cana upí bana ñuixunin. Ënëx ca camabi unin cuati 'icën. Cuati ca chuáma tani cuëënti 'icën. ¹¹Ënë nëtën ca bacëanxa anuax David bacëan ëmanuax an camabi uni aín 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iëmiti. Ax ca Nucën 'Ibu Cristo, a 'icën. ¹²Ënë isquin camina 'ën mitsu cacë bana ax ca aséabi 'icë quixun 'unánti 'ain, cuanxun camina a Tuá chupan rabúnxuan anuxun ñuina pimitinu racáncë isti 'ain.

¹³Quicëbëshi ricuatsini timëti Nucën Papa Dios rabi ca ángelcamax quiacëxa:

14 —¡Naínu 'icë Nucën Papa Dios rabinun ca 'at! ¡Ënë nētēnuaxa Nucën Papa Diosbë upí 'icë unicamax ca chuámashirua 'ican!

15 Usoquin atu catancëxa ángelcamax naínu riquiancëbë ca an ñuina bërúancë unicamax canancëxa:

—Taín isi Belénu cuanun ca cuan, nua Nucën 'Ibu Diosan camicëxuan aín ángelnën nu cacë ënë isi.

16 Cananquiani bënētishi riquianxun ca María 'imainun José isanan aín Tuá anuxun ñuina pimitinu racáncë isacëxa. 17 Isquin ca ángelnëan a Tuá ñuiquin cacë banacama ñuixuancëxa. 18 Usaquian an ñuina bërúancë unin ñuia cuati ca an cuacë unicama ratúacëxa. 19 Ratúquinbi ca Maríanën aín nuitu mēúishi ënë ñucama manuquinma sináncëxa. 20 Usa 'ain ca an ñuina bërúancë unicama an a iscë ñucama 'imainun an a cuacë ñucama sinánquin Nucën Papa Dios rabi, pastonu amiribishi riquiancëxa. Riquianquin ca —ángelnëan nu cacësabi oí ca 'iaxa —quixun sinánan ax ca upíira 'icë quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiácëxa.

Josébëtan Maríanën Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buan

21 María bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nētë 'ain ca atúan aín bëchicë 'acësabi oquin judíos uni raírinën Maríanën tuá judío 'icë 'unántiocëxa. 'Unántioquin ca María tuutisama pain 'aían ángelnën cacësabi oquin Jesús caquin anëacëxa.

22 Moisésnën cuënëo banaxa —bacéntancëxun ca camabi judío xanun usoquin aín tuá 'ati 'icë —quicësabi oquin ca Maríanën anúan bacéncë 'uxë sënëncëbëtan aín rëcuën tuá Josébëtan Jerusalénu buáncëxa, ax ca ainan 'icë Nucën 'Ibu Dios canuxun. 23 Moisésnën cuënëo bana ca ësai quia: “Camabi rëcuën bëbu tuá ax ca Nucën 'Ibu Diosnanshi 'iti 'icën”. Usa 'ain ca a bana quicësabi oquin Josébëtan Maríanën Jerusalénu 'icë xubu, anuxun Nucën Papa Dios rabiti, anu Jesús buáncëxa. 24 Moisésnën cuënëo bana ca quia, anúan aín bëbu tuá bacéncë 'uxë sënëncëbëtan ca xanun an 'aracacë numacuru rabë buánti 'icën, numacuru itsi 'aíma 'ain ca an 'aracacë paru numacuru buánti 'icën. A bana quicësabi oquin ca Maríanën Jesús buánan numacuru rabëribi judíos sacerdote 'inánuxun buáncëxa.

25 Jerusalénu 'icë uni achúshi ax ca Simeón caquin anëcë 'iacëxa. A unix ca upí nuituñu 'ixun a rabianan Nucën 'Ibu Dios quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'ixun ca an Israel unibu chuámashirua 'imiti, axa uti caíancëxa. Usa 'ain ca abë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'iacëxa. 26 An ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun ëssoquin sinánquin 'unáncëxa: Bamacëma pain 'ixun cana 'ën axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, a Nucën 'Ibu Diosan xucë isti 'ain.

27 Usa 'ain ca Simeón Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa. Cuanx anu 'ain ca Josébë María, Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anuxun Jesús buanx atsíancëxa. 28 Atsinia isquin a tuá 'icúquin biquin ca Simeonën Nucën Papa Dios rabiquin cacëxa:

29 'Ën 'Ibu Dios, a ñuiquinmi 'ë cacë a cana isan. Usa 'ain ca 'ëx bamati asábi 'icën. 30 An camabi uni aín 'uchacama tērénquin minan 'inun iëmiti a cana 'ën bërúnbi isin.

31 Ax ca usai 'iti 'icë quixuan camabi unin 'unánun camina aín uti mëníon. 32 An ca Israel unibushima judíosma unicamaribi aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën. Minan 'inúnmi caísa, Israel unibu, acama achúshi 'aish, a cupí ca camabi unin Israel unibu rabiti 'icën.

33 Simeónëxa Jesús ñui quia cuati ca Josébë María uisa 'aish cara usai 'iti 'icë quiax sináncasmacëxa. 34 Sináncasmaiabi ca Simeónën acama Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun Jesusan tita, María, cacëxa:

—Ënë tuá cania aín bana cuaisama tani ca 'itsaira Israel uni Nucën Papa Diosbë upíma 'iti 'icën. Usai 'icëbëbi ca 'itsa uníxribi aín bana cuati abë upíira 'iti 'icën. Úisai cara Nucën Papa Dios cuëñia quixuan unicaman 'unánun xucë 'aínbi ca 'itsa unix aín bana cuati cuëñima a ñui 'atimati banati 'icën. 35 Usai 'ia isquin ca an uisoquin cara aín nuitu mēu

sinania quixun Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi 'unánti 'icën. Usaía 'imainun camina mixribi, María, a sinánxuni masá nuituirati 'ain.

Usaquin ca Simeonën María cacëxa.

³⁶ Anuribi ca achúshi xanu xëniira, Ana cacë, 'iacëxa. Ana ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë xanu 'iacëxa. Ax ca Asernën rëbúnqui achúshi, Fanuel cacë, aín bëchicë 'iacëxa. Xuntacu 'icëa bicëx ca aín bënëbë mëcën achúshi 'imainun rabë baritia 'iacëxa. ³⁷ Mëcën achúshi 'imainun rabë baritia 'icëbë casunamëa 'aish ca ochenta y cuatro baritiañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca anuxun a rabiti xubunuax camabi nëtën abë banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. A upí oquin sinánuxun ca bëtsi bëtsi nëtën piama 'icën. Nëtënbi imëbi ca usaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸ Josébë María a bëi atsíncëbë axribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Anan Jesús isacëxa. Isi cuëenquin ca —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. Rabiquin ca anu 'icë uni an anun Jerusalénu 'icëcama 'imainun camabi judíos uni chuámarua 'inux iëti nëtë caíncë unicama, a Jesús ñuiquin —an nu iëmiti a ca ënëx 'icë —quixun cacëxa.

Nazaretnu cuantëcëan

³⁹ Usa 'ain ca Josébëtan Maríanën Nucën 'Ibu Diosan bana Moisénën cuënëo ax quicësabi oquin 'atancëx Galilea menu cuantëcëni anu atux 'icë ëma, Nazaret, anu bëbatëcëancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx ca Jesús Nazaret ëmanuax caniacëxa. Cani cushi 'ixun ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usai 'ia cania ca aín Papa Diosan upí oquin 'aquiancëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesús 'ia

⁴¹ Usaía Jesús canimainun ca José 'imainun María camabi baritian, Pascua anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu 'inux cuancëxa. A nëtë ax ca aín raracama Egipto menuax 'atimocë 'aish bamaibi iëa, a sinánquin Nucën Papa Dios rabiquin carnero 'ati nëtë 'iacëxa. ⁴² Usai cuanquin ca mëcën rabë 'imainun rabë baritiañu 'icë Josébëtan Maríanën Jesús anun carnero 'ati nëtën Jerusalénu buáncëxa. ⁴³ Anu cuanx anun carnero 'ati nëtë inúmibiani amiribishi Nazaret ëmanu cuantëcëenquin ca Maríanën Josébëtan a ñubi sinanima cuanquin Jesús Jerusalénubi ëbiancëxa. ⁴⁴ Èbiani ca raíri unicamabë cuancësa sinani Josébë María achúshi nëtë bain cuancëxa. Cuanxun ca aín aintsi 'ibucamanua barianan an 'unáncë unicamanuaribi bariquinbi 'aímocëxa. ⁴⁵ 'Aímobiani ca Josébë María amiribishi Jerusalénua bari cuantëcëancëxa.

⁴⁶ Usa 'ain ca rabë 'imainun achúshi nëtë 'icëbëtan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu tsóxuan, an Moisénën cuënëo bana uni 'unáncë unicaman bana ñuixuncëxun cuaquin anribi atu bana ñucatia mëracëxa. ⁴⁷ Jesusan bana cuati ca a unicama ratúacëxa. Ratuti ca —uisa 'ixun cara ënë tuacën ënë ñucama 'unánan nun ñucácëxunribi upí oquin ñuia —qui ax sináncasmacëxa. ⁴⁸ Usaía a unicamabë banai tsócë Jesús mërai ca Josébë María ratúacëxa. Ratúquin ca aín titan cacëxa:

—¿Uisa 'aish caramina usai 'ian? Min 'unan papabëtan cana mi mëracatsi bënëquin barin.

⁴⁹ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caina 'ë barian? ¿'Ën Papa quicësabi oquin 'ën ñu 'ati caramina 'unaniman?

⁵⁰ Cacëxun cuaquinbi ca Josébëtan Maríanën uisoquin caquin cara usoquin caia quixun 'unánma 'icën.

⁵¹ Usa 'ain ca José 'imainun Maríabë Jesús Nazaretnu cuantëcëancëxa. Cuanx anuax caniquin ca aín 'unan papa 'imainun aín tita quicësabi oquin ñu 'acëxa. Usaía canimainun ca Maríanën Jerusalénuaxa Jesús 'icëcama a manuquinma sináncëxa. ⁵² Sinánmainun ca Jesús caniacëxa. Cani aín nami cushi 'ianan ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usa 'icë ca —ax ca upí tuá 'icë —quixun camabi unin cuëenquin nuibacëxa. Nuibamainun ca Nucën Papa Diosanribi a isi cuëenquin nuibacëxa.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN UNICAMA BANA ÑUIXUAN (3.1-9.50)

3

*Anu uni 'icëma menuxuan an uni nashimicë, Juanën uni bana ñuixuan
(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)*

¹ Tiberio anun Romanuxun 'apu 'imicancë nētëa quince baritia 'icëbë ca Poncio Pilato Judea menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Usai 'imainun ca Herodes Galilea menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Herodesnën xucën, Filipino, ax Iturea me 'imainun Traconíte menu 'icë 'apu 'iacëxa. 'Imainun ca Lisantias cacë uni, ax Abilinia cacë menu 'icë 'apu 'iacëxa. ² Usaía 'imainun ca Anás 'imainun Caifás a rabëtax judíos sacerdotecaman cushi 'iacëxa. 'Imainun ca Zacaríasnën bëchicë, Juan, axa anu uni 'icëma menu 'icë, a Nucën Papa Diosan aín bana sinánmiquian unicama bana ñuixunun quixun 'imiacëxa. ³ 'Imicëx cuani Jordán cacë baca rapasu 'icë mecamanu cuanquin bana ñuixuni ca ësai quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama ëni Nucën Papa Diosmi sinani camina nashimicë 'iti 'ain, mitsun 'uchacama téréncë 'inun.

⁴ Usai ca Juan quiacëxa, a ñuiquian an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, Isaíasnën cuënëosabi oi, ësai quicë:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ësai quia: Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanacësaribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain. ⁵ Matá nancëcëcamax ca natacacácë 'iti 'icën, aín bashicama 'imainun matácama ca bëtsibëtan sënën 'iti 'icën, bai tëntúncëcamax ca racanacë 'iti 'icën, bainu 'icë quinicama ca natacacácë 'iti 'icën. ⁶ Usoquian 'an ca ax uti 'icën. Axira ucëbëtan ca camabi unin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, unicama 'aquinquin ainan 'inun iëmiti 'icë quixun isti 'icën.

⁷ Usa 'ain ca Juanën atu nashiminun 'aisamaira uni anu riquiancëxa. Riquianxa bëbacë ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti, runu an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nētën masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸ Unían mitsu aséribi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ënquin upí ñuishi 'ati 'ain. —Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai — quixun sinánxunma ca 'acan. Aséribi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ënë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imiti 'icën. ⁹ Èsa ca. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtancëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëncëquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

¹⁰ Juanëan usaquin ñuixunia cuaquin ca anu 'icë unicaman —¿Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inunxun caranuna aña 'ati 'ai? —quixun Juan ñucáquin cacëxa. ¹¹ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uix cara cutun rabëñu 'icë an ca cutúnñuma uni aín cutun achúshi 'inánti 'icën. Uix cara pitiñu 'icë an ca pitiñuma uni paná 'inánti 'icën.

¹² An 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaxribi ca an atu nashiminun quiax Juanu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca cacëxa:

—¿Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inunxun caranuna aña 'ati 'ain?

¹³ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uiti curíquimi binun cara mi caxa, ashi camina 'apu buánminunxun biti 'ain.

¹⁴ Suntárucamanribi ca anu cuanxun Juan ñucáquin cacëxa:

—¿Nunribi caranuna aña 'ati 'ain?

Ñucácëxun ca cacëxa:

—Camina unin ñu 'imainun aín curíqui mëcamatima 'ain, mëëxun 'anan camina parángxunribi unin ñu mëcamatima 'ain, camina cëmëi ami manángxunribi unin ñu bitima 'ain. Mitsun ñu 'ati cupía 'apun curíqui 'ináncëxun camina 'atimati banaquinma cuëenquin ashi biti 'ain.

¹⁵ Ësoquian Juanën bana ñuixunia an cuacë unicaman ca —ënë uni sapi ca Cristo, axa uti nun caíncë, a 'icë —quixun cuëenquin sináncëxa. ¹⁶ Sinania ca Juanën anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icën. 'Imiquin ca tsi rëquirucënëan ñu 'acësoquin aín cushin aín nuitunua sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni upí 'imiti 'icën. ¹⁷ An ñu 'apacë unin 'acësaribi oquin ca 'ati 'icën. Ca ësa 'iti 'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancëxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun bixun bucúntancëxun ca aín xacácama tsi rëquirucë bënëntisamanën nëenia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë cupí bimi xacá nëenti pucësa 'imiti 'icën.

¹⁸ Usaquin bana ñuixuanan unicama 'ësëquin ca Juanën Jesús ñuiquin a cuatia cuëenun bana ñuixuancëxa. ¹⁹ Ñuixuanan ca 'apu Herodes cacë an aín xucënan xanu, Herodías cacë, a bianan bëtsi ñu 'atimaribi 'acë 'icë —minmi 'acë ñu ax ca 'aisama 'icë —quixun Juanën 'apu Herodes a cacëxa. ²⁰ Usaquian cacëxunbi sinanaquinma ñu 'atimaira 'atëcënquin ca Herodesnën Juan sipuanun aín unicama cacëxa.

Juanën Jesús nashimia
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Sipuacëma pan 'ixun unicama nashimianan ca Juanën Jesúsribi nashimiacëxa. Nashimicëx aín Papa Diosbë banacëbë ca naí panárabëacëxa. ²² Usacëbë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí numacuru iscësa 'aish uax anu 'iruacëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ësai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuëenin.

Jesusan chaitiocëcama 'imainun aín raracamaxa 'iá
(Mt 1.1-17)

²³ Unicama pain bana ñuixuanan 'aquini ca treinta baritiañusa Jesús 'iacëxa. Unicaman sináncëx ca Josénëx aín papa 'iacëxa. José ax ca Elínën bëchicë 'iacëxa. ²⁴ Elí ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Melquín bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Jananën bëchicë 'iacëxa. Jana ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. ²⁵ José ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Amosnën bëchicë 'iacëxa. Amós ax ca Nahumnën bëchicë 'iacëxa. Nahum ax ca Eslinën bëchicë 'iacëxa. Esli ax ca Nagainën bëchicë 'iacëxa. ²⁶ Nagai ax ca Maatnën bëchicë 'iacëxa. Maat ax ca Matatíasnën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Semeinën bëchicë 'iacëxa. Semein ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Judánën bëchicë 'iacëxa. ²⁷ Judá ax ca Joananën bëchicë 'iacëxa. Joanan ax ca Resan bëchicë 'iacëxa. Resa ax ca Zorobabelnën bëchicë 'iacëxa. Zorobabel ax ca Salatielnën bëchicë 'iacëxa. Salatiel ax ca Nerín bëchicë 'iacëxa. ²⁸ Neri ax ca Melquín bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Adinën bëchicë 'iacëxa. Adi ax ca Cosamnën bëchicë 'iacëxa. Cosam ax ca Elmodamnën bëchicë 'iacëxa. Elmodam ax ca Ernën bëchicë 'iacëxa. ²⁹ Er ax ca Josuénën bëchicë 'iacëxa. Josué ax ca Eliezernën bëchicë 'iacëxa. Eliezer ax ca Jorimnën bëchicë 'iacëxa. Jorim ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. ³⁰ Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Simeonën bëchicë 'iacëxa. Simeón ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. Judá ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Jonanën bëchicë 'iacëxa. Jonán

ax ca Eliaquimnën bëchicë 'iacëxa. ³¹ Eliaquim ax ca Meleanën bëchicë 'iacëxa. Melea ax ca Mainanën bëchicë 'iacëxa. Mainán ax ca Matatanën bëchicë 'iacëxa. Matata ax ca Natanën bëchicë 'iacëxa. ³² Natán ax ca Davitan bëchicë 'iacëxa. David ax ca Isainën bëchicë 'iacëxa. Isai ax ca Obednën bëchicë 'iacëxa. Obed ax ca Booznën bëchicë 'iacëxa. Booz ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. Sala ax ca Naasonën bëchicë 'iacëxa. ³³ Naasón ax ca Aminadabnën bëchicë 'iacëxa. Aminadab ax ca Aramnën bëchicë 'iacëxa. Aram ax ca Esromnën bëchicë 'iacëxa. Esrom ax ca Faresan bëchicë 'iacëxa. Fares ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. ³⁴ Judá ax ca Jacobnën bëchicë 'iacëxa. Jacob ax ca Isaacnën bëchicë 'iacëxa. Isaac ax ca Abrahamnën bëchicë 'iacëxa. Abraham ax ca Tarénën bëchicë 'iacëxa. Taré ax ca Nacornën bëchicë 'iacëxa. ³⁵ Nacor ax ca Serugnën bëchicë 'iacëxa. Serug ax ca Ragaunën bëchicë 'iacëxa. Ragau ax ca Pelegnën bëchicë 'iacëxa. Peleg ax ca Hebernën bëchicë 'iacëxa. Heber ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. ³⁶ Sala ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. Cainán ax ca Arfaxadnën bëchicë 'iacëxa. Arfaxad ax ca Semnën bëchicë 'iacëxa. Sem ax ca Noénën bëchicë 'iacëxa. Noé ax ca Lamecnën bëchicë 'iacëxa. ³⁷ Lamec ax ca Matusalenën bëchicë 'iacëxa. Matusalén ax ca Enocnën bëchicë 'iacëxa. Enoc ax ca Jarednën bëchicë 'iacëxa. Jared ax ca Mahalaleelnën bëchicë 'iacëxa. Mahalaleel ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. ³⁸ Cainán ax ca Enosnën bëchicë 'iacëxa. Enós ax ca Setnën bëchicë 'iacëxa. Set ax ca Adanën bëchicë 'iacëxa. Adán ax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'iacëxa.

4

*Ñunshin 'atimanën 'apúan Jesús 'atima ñu 'amiti sinan
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)*

¹ Juanëan Jordán bacanuxun nashimicëbë abë 'ixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa. ² Cuanx ca cuarenta nëtën anu 'iacëxa. Anua 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Anu 'ixun ca a nëtëcaman Jesusan ñu piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³ Panancë isquin ca ñunshin 'atimanën 'apun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxax pán 'inun cat.

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën”.

⁵ Uсотancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacama cuainacëa bënënuquinshi ismiacëxa. ⁶ Ismiquin ca cacëxa:

—Ami iscë mecama 'imainun ami iscë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama ënëx ca 'ënan 'icën. Usa 'icë cana ui carana 'inántisa tani a, aín 'ibu 'imiquin, ënë ñucama 'inánti 'ain.

⁷ Rantin puruni tsóbuquinmi min dios 'icë 'ë rabicëxun cana ënë mecama 'imainun ënë menu 'icë ëmacama 'imainun anu 'icë ñucama mixmi aín 'ibu 'inun mi 'inánti 'ain.

⁸ Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

⁹ Uсотancëxun ca amiribishi tantëcëncatsi quixun ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalénu buáncëxa. Buántancëxun ca anu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan manáinra sënënu buánruacëxa. Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ca ënuax nuánquianx menu nipacët. ¹⁰ Diosan bana cuënëo ca ësai quia:

Nucën Papa Diosan ca mia bërúanun quixun aín ángelcama xuti 'icën. ¹¹ Atun bërúancëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín męcënan mi biti 'icën.

¹² Usoquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ësairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iëmiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

¹³ Usaquian Jesusan cacëx ca anúan Jesús tantëcënti 'aíma 'ain, ñunshin 'atimanën 'apu, tantëcëni ucatsi quiax, Jesús ëbiani cuancëxa.

Galilea menu Jesús cuantëcëan
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Usaquian 'acëx ca Jesús, bëtsi ñu sinanima Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cushioquin sinánmicëxëshi, Galilea menu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbaia ca Galilea 'imainun a 'urama 'icë mecananu 'icë unicamanribi a ñuiquin chaniocëxa. ¹⁵ Anua judíos unicama timëcë xubu itsi xubu itsinu cuanquin ca Jesusan anu timëcë unicama bana 'unánmiacëxa. Usoquian 'aia ca camaxunbi a rabiacëxa.

Jesús Nazaret ëmanu 'ia
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Anuaxa canicë Nazaret ëma, anu ca Jesús cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca anun ñu mëëtima nëtëa 'icëbë anua judíos unicama timëcë xubunu cuancëxa, axa anun ñu mëëtima nëtën 'icësabi oi. Cuanx atsíanx ca unicaman cuanan Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui niruacëxa. ¹⁷ Niruia ca an a quirica bërúancë unin Isaíasnën cuënëo bana a atu 'axunun quixun 'inancëxa. 'Inancëxun biquin ca aín catanua ësai quicë bana bariquin mëraquin atun cuanun quixun 'axuancëxa:

¹⁸ Nucën 'Ibu Diosan xucëx 'ënu uax ca aín Bëru Ñunshin Upí 'ëbë 'icën. An ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánquin cushioquin ñuñuma unicama upí bana anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëënun ñuixuanan, axa masá nuitucë unicama upí oquin sinánminun 'ë caxa. 'Imainun ca sipuacë 'aishbia upitax chiquíncë 'inun 'imianan bëxuñu unicama bëxuñuma 'inun 'imianan bëtsi bëtsi ocë unicama bëtsi bëtsi ocëma 'iminun 'ë caxa. ¹⁹ 'Imainun ca anúan atun 'Ibu Diosan nuibaquin 'aquinti nëtë ca uaxa quixun unicama canun quixun 'ë caxa.

²⁰ Usaia quicë bana 'atancëxun mapuquin, an a quirica bërúancë uni 'inani ca tsóbuacëxa. Tsóbutia ca a xubunu timëcë unicaman ënquinma abi isacëxa. ²¹ Usoquin iscëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bërí ca anun ënë bana quicësabi oi 'iti nëtë uaxa.

²² Cacëxuan cuati ca anu 'icë unicamax cuëëni —aín bana ca asábi 'icë —quianan —axa quicë banax ca upíira 'aish uni itsin banasama 'icë —quiax quiacëxa. Usai qui ca —¿Josénën bëchicë 'aishbi cara usai banain? —quiax canancëxa. ²³ Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun sapi camina ësaiia uni quicë bana anun 'ë caisa tanin: “Mix rucuturu 'aish ca mixbi pëxcút”. Usaquin caquin camina 'ë cati 'ain: Minmi Capernaúm ëmanuxun ñu 'aia nun cuacë usaribi oquin camina anuaxmi canicë me ënuxunribi 'ati 'ai quixun.

²⁴ Canan ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun usaquin 'ë cati sinancë 'aínbi cana asérabi mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían, anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, ca anu 'icë unicaman cuaisama tania. ²⁵ Èsaquinribi cana asérabi mitsu cain, bëráma ca Elías an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Elías anu 'ain ca rabé 'imainun achúshi bari 'itancëxa mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxën 'uí 'ibúcëbëma, piti 'aíma 'ain, unicama 'acëñuma 'iacëxa. ²⁶ Usai 'imainuan 'itsa casunamëcë xanu 'aínbi ca raírima, Sidón cacë menu 'icë ëma, Sarepta cacë, anu 'icë casunamëcë xanu achúshi, ashia 'aquinun Nucën Papa Diosan Elías xuacëxa. ²⁷ 'Imainun ca Eliseonëxribi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Axa anu 'ain ca an nami chëquímicë 'insínñu uni 'itsa a nëtënu 'iacëxa. 'Itsa 'aínbi ca Siria cacë menu 'icë uni achúshi, Naamán cacë, ashi Nucën Papa Diosan 'amicëxun Eliseonën aín nami upí 'itëcënun 'imiacëxa.

²⁸ Jesusan usaquin cacëxun cuati ca anu 'icë unicamax xuamati ami nishacëxa. ²⁹ Nishi niruquin ca a ëmanua chiquínbianquin anua a ëma 'icë matá chairucë sënëncënu anuxun

titicacatsi quixun Jesús buáncancëxa. ³⁰ Usaquin sinánquian buáncancëxibi ca Jesús a unicama nêbëtsinuax atu ëbiani cuancëxa.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa
(Mr 1.21-28)

³¹ Nazaretnuax cuanx ca Galilea menu 'icë ëma itsi, Capernaúm, anu cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca anun ñu mëëtima nêtën anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa. ³² An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushímbi bana ñuixuancëxa. Usai banaia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ai —quiax quiacëxa.

³³ Usa 'ain ca anu uni achúshi ñunshin 'atimañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca munuma cuëncënquin ësaquin cacëxa: ³⁴ —Jesús Nazaretnu 'icë, ¿min caina nu uisoti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'Ën cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë, a 'ain.

³⁵ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nêtët. Ënë uninuax ca chiquít.

Usaquian cacëx ca ñunshin 'atima a uni menu nipacëmi, anu 'icë unicaman ismain-unbi, chiquíacëxa, uisabi oíma. ³⁶ Usoia isi ca anu 'icë unicamax ratúacëxa. Ratuti ca atúxibi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ënëx 'ic? Ënë unix ca ñunshin 'atimanëmbia cuaisabi oi cushin banaia. Uninuax, ca chiquít, quixuan cacëx ca chiquitia.

³⁷ Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë menua 'icë ëmacamanuxunribi camaxunbi chaníocëxa.

Simón Pedronën nachia Jesusan pëxcüa
(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús Simonan xubunu bëbai anu atsíancëxa. Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insían, anu 'icë unicaman —Simonan nachi caramina nu pëxcuxuntima 'ai —quixun cacëxa. ³⁹ Cacëx anua racácënu cuani, ami bësuí ñanáquian, aín 'itsis nêtënnun cacëxëshi ca Simonan nachi pëxcúacëxa. Usaquian Jesusan 'acëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiacëxa.

Uni itsicamaribia Jesusan pëxcüa
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Bari cuabucëbëa bëbaquíshbucëbëtan ca a ëmanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcama bëtsi bëtsi 'insínñu an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca camabi, aín mëcënan ramëquin, pëxcüacëxa. ⁴¹ Ñunshin 'atimanëxribi ca 'itsa uni 'insíncënuax chiquíacëxa. Chiquiti munuma cuëncëni ca quiacëxa:

—Mix camina Diosan Bëchicë 'ain.

Quiabi ca Jesusan —ca nêtët —caquin ñunshin 'atima banamiquinma nêtëmiacëxa. Atúxa Jesús ax ca Cristo, a Nucën Papa Diosan xucë a 'icë quixun 'unáncë 'aíshbi usai qiti ca Jesús cuëëanma 'icën. Usa 'ain ca atúxa quiabi nêtëmiacëxa.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan
(Mr 1.35-39)

⁴² Usoquin 'oonx ca pëcaracëbë Jesús Capernaúmnuax cuanx anu uni 'icëma menu bëbacëxa. Axa cuancë a caxu a baribiani cuanx ca Capernaúmnu 'icë 'itsaira uni anua Jesús 'icë anu bëbaquin a mëracëxa. Mëraqin ca —nu ëbiani camina cuantima 'ai —quixun cacëxa. ⁴³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara 'ëmi catamëtia acama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imia quixun camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan 'ë xuaxa. Usa 'ixun cana mitsuishima, camabi ëmanu 'icë unicamaribi a bana ñuixuni cuanti 'ain.

⁴⁴ Usaquin ca Jesusan an Capernaúmmu 'icë unicama cacësabi oquin, Galilea menu 'icë ëmacamanu cuanxun, anua judíos unicama timécë xubucamanuxun uni bana ñuixuancëxa.

5

Jesusan 'amicëxuan unin tsatsa 'aisamaira bia (Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

¹ Parúnppapa Genesaret cuëbía Jesús 'ain ca Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuaisa tani 'aisamaira uni chëcaisaira oquin tsitsiruacëxa. ² Usoquian chëcaisaira ocëxun ca manë nunti rabë, uniñuma, parúnppapa cuëbí masi 'urama təcërëcacë isacëxa. Isanan ca an tsatsa bicë aín 'ibu rabë an anuax 'ibúxun atun rica chucaia isacëxa. ³ Iscëxa anua 'icë manë nunti achúshinëx Simónan 'ain, anu 'iruquin ca Jesusan 'uriratsua buánun quixun Simón cacëxa. Cacëxuan buan, anu tsóbuxun, ca Jesusan baca cuëbía timécë unicama bana ñuixuancëxa. ⁴ Ñuixunquin sënëontancëxun ca Jesusan Simón cacëxa:

—Baca nëbétsi 'uri ca manë nunti buánxun anuxun rican.

⁵ Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—Cananuna 'uxti tēaquin tsatsa biquinmabi 'uran ricánëtin. Usa 'aínbi cana minmi 'ë cacëxun 'ën rica saracatëcënti 'ain.

⁶ Usoquin Jesusan cacëxun aín rica saracaquin bacanu nēpúquin ca tsatsa 'aisamaira biacëxa. Bicëxa tsatsa 'aisamaira 'ain ca aín rica tēatisa 'iacëxa. ⁷ Usaía 'ia isquin ca Simónbëtan abë 'icë unicaman nunti itsinua 'icë unicama mēcënan sanánquin — nu ca 'aquini ut —quixun cacëxa. Cacëx uxun ca camaxunbi tsatsa biquin puruquin nanëntisaira oquin a manë nunti rabë buácacëxa. ⁸ Usoquian 'aia isi ratúquin ca Simón Pedronën aín bēmánon rantin purúnquin —ëx cana 'uchañu uni 'ain. Usa 'ain camina 'ë ëbiani cuanti 'ai —quixun Jesús cacëxa.

⁹ Simón Pedro 'icësaribiti ca abë 'icë unicama atun bicë tsatsacama isi ratuti uisa uni cara Jesús 'icë quixun sinani sináncasmacëxa. ¹⁰ Jacobo 'imainun Juan, Zebedeonën bëchicë, an Simón Pedrobëtan tsatsa bicë, axribi ca ratuti sináncasmacëxa. Sináncasmaiabi ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Mix an tsatsa bicë uni 'ixunbi camina bërí 'ën 'imicëxun Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin uni 'ëmi sinánmiti 'ain.

¹¹ Usaquian Jesusan cacëxun menu aín nunti rabë rancatancëxun a ëbiani ca ami sinani Jesúsbe cuancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë 'insínñu uni pëxcüa (Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesúsca Galilea menu 'icë ëma achúshinu 'ain ca axa an aín nami chëquimicë 'insinan 'aisamaira oquin aín nami chëquimicë uni anu 'iacëxa. A unin ca a mëraí a tanáin rantin puruni bëúnpucuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

¹³ Cacëxun aín mēcënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nētëacëxa. ¹⁴ Usaria pëxcutia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcucë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcüa quixuan camabi unin 'unánun.

¹⁵ Usoquian Jesusan —'ën mi pëxcucë ënë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —quixun canbi ca camaxunbi Jesusan 'acë ñucama 'imainun a 'insíncë uni pëxcucë aribi ñuiquin chaniocëxa. Usaquian chaniocëbë ca 'aisamaira uni Jesusan bana ñuixunia cuaisa tani anu Jesús 'icënu riquiancëxa. 'Insíncë unicamaxribi ca a pëxcunun quiax anu riquiancëxa.

¹⁶ Usaía ucëbëbi ca Jesús anu uni 'icëma menu aín Papa Diosbë banai cuancëxa.

Nicēma uni Jesusan pēxcūa
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Nētē itsían xubunuxun Jesusan bana ñuixuncēbē ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana uni 'unánmicē unicamaribi anu tsócē 'iacēxa. Acamax ca Galilea menu 'icē ēmacama 'imainun Judea menu 'icē ēmacama 'imainun Jerusalēnuaxribi ricuatsincē 'iacēxa. Usa 'ain ca bana ñuixuanan 'insíncē unicama pēxcunun Nucēn Papa Diosan cushiocē Jesús 'iacēxa. ¹⁸ Jesusan bana ñuixunmainun ca raírínēn uni achúshi ñucē nirucuaínquinbi tancēma bacētinu racacē bēacēxa. Bēquin ca sináncēxa, —xubunu atsínmiquin cananuna anua Jesús 'icē anu nanpáti 'ai —quixun. ¹⁹ Sináncēbēbi ca 'itsa unia tsitsíruan, anun atsínmiti 'aíma 'iacēxa. Atsínmicasmaquin ca tapitinēn buáruxun xubu manánxun aín tapuacē a bērúaratancēxun anun aín bacētinēn bēpáquin, anu 'icē unicama nēbētsi, Jesusan bēmánon nanpácēxa. ²⁰ Nanpáquin ca —Jesusan ca ēnē uni pēxcuti 'icē —quixun aín nuitu mēu sináncēxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucē uni cacēxa:

—Min 'uchacama ca tērēncē 'icēn.

²¹ Usaquin caia cuaquin ca an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicama 'imainun fariseo unicaman sináncēxa: ¿Uisa uni cara ēnēx 'ic? Ax ca anúan Nucēn Papa Diosaxēshi quitu banan banaia. Ax ca 'aisama 'icēn. Uinu 'icē unínbi ca 'ucha tērēntima 'icēn. Nucēn Papa Diosan cuni ca 'ucha tērēnti 'icēn. ²² Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ²³ 'Ēn cana uni ñucē —min 'uchacama ca tērēncē 'icē —quixun cananbi —niruquiani ca cuantan —quixunribi cati 'ain. ²⁴ Nucēn Papa Diosan cushínbi 'ēn ēnē uni pēxcūa isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'ēn cana unin 'ucharibi tērēnti 'ai quixun.

Caquin ca racábucē uni cacēxa:

—'Ēn cana mi cain, niruquiani ca min bacēti bibiani min xubunu cuantan.

²⁵ Cacēxēshi niruquin aín bacēti bibiani ca Nucēn Papa Dios rabibiani aín xubunu cuancēxa, anu 'icē unicaman ismainunbi. ²⁶ Usai niruquiani cuania isi ratuti ca Nucēn Papa Dios rabi —ēsa ñu cananuna isáma 'ai —quiax quicancēxa.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Usaquin 'atancēx anuax cuanquin ca Jesusan Leví cacē uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicē anua tsócē mēracēxa. Mēraqin ca cacēxa:

—'Ēn mi 'unánminun ca 'ēbē cuani ut.

²⁸ Cacēxēshi niruquiani ca aín 'ati ñucama ēbiani Jesús bē cuancēxa.

²⁹ Jesús bē cuantancēxun ca Levitan, Jesús cēñun aín 'unánmicē unicamaribi canan piti 'itsa 'amitancēxun aín xubunuxuan abētan pi unun 'itsa uni camiacēxa. Camicēx uxun ca Levísaribi 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicē 'imainun usa uni raíriribi, camaxunbi Jesús 'imainun aín 'unánmicē unicamabētan mesanu tsóxun piacēxa. ³⁰ Usaria isquin ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicaman atu 'atimaquin ñuiquin Jesusan 'unánmicē unicama cacēxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun an 'apu buánmiti curíqui bicē unicamabētan pianan 'uchañu unicama raíribētan pianan xēain?

³¹ Caia ca Jesusan cacēxa:

—Paē tancēma uni, ax ca rucuturuan a ronti cuēēnima. Paē tancē uni, ax cuni ca rucuturuan a ronti cuēēnia. ³² Usaribiti cana an —'ēx cana upí 'ai —quixun sináncē unicama a 'ēnan 'inun cai uáma 'ain. Ama, an —'ēn ñu 'atima 'acē cupí, 'ēn nuitu upíma 'aish cana 'ēxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncē unicama a cuni, upí 'inúxa sinanati 'ēnan 'inun cai cana 'ēx uacēn.

Uisacasquin cara aín 'unánmicē unicama samáquinma piia quixun Jesús ñucácan
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Usai quia ca fariseo unicama 'imainun axa abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa: —Juanëan 'unánmicë unicaman ca bëtsi bëtsi nëtën Nucën Papa Diosbë banaquin pima samatia. Usaribiti ca fariseonëan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman pianan xëain?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An biti xanua unin biti nëtën caramina pi unun camicëxa ucë axa abë nuibanancë unicama masá nuituquian pima 'inun 'imiti 'ain? Camina 'imitima 'ain. ³⁵ Ësa ca. An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ëbiancëxun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'ën 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'ën ëbiancëxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

³⁶ Usaquin canan ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscúti rabanan Jesusan ësaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ësaribi 'icën. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbi ca aín chupa ió tëaima, anun aín chupa xëni cëxëti. Tëaquin aín sani bicëx ca chupa ió ax 'atimatia. 'Imainun ca a chupa iotan sanix chupa xëni iscësama 'ia. ³⁷ Ësaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá anu 'unpax chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacë 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacë ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. ³⁸ Usa 'ain ca ñu chëcacë ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icën. ³⁹ Bëráma chëcacë ñu 'axun —ax ca upí 'icë —quixun sinánquin ca unin bëría chëcacë ñu 'aisama tania.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

6

*Anun ñu mëëtima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru bia
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)*

¹ Anun ñu mëëtima nëtëan Jesús anu trigo 'apacë naënu 'icë bain cuancëbë, abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcëcë sirícaquin biquin, mëcënan shuquicëxa aín ënxë xucatia piacëxa. ² Usoia isquin ca fariseo raírinën atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina anun ñu mëëtima nëtën usaquin 'atima ñu 'ain?

³ Atúan aín 'unánmicë unicama usoquin caia cuaquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acëñuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ësoquin ñu 'acëxa quixun cuënëo bana a iscëma 'ain? ⁴ Davidnën ca 'acëñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa judíos sacerdotenëinshi piti 'aían uni itsin piti 'icëmabi ca sacerdotenën 'ináncëxun bixun Davidnën piacëxa. Piquin ca axa abë 'icë unicama anribia pinun 'ináncëxa. ⁵ Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mëëtima nëtën cara añu 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

*Jesusan aín mëcën bamacë uni mëpëxcúa
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)*

⁶ Anun ñu mëëtima nëtë itsin, anua judíos unicama timëti xubunu atsínxun ca Jesusan anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Ñuixunmainun ca aín mëcën mëqueu bamacë uni achúshi anu 'iacëxa. ⁷ A uni isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman, anun ñu mëëtima nëtën caraisa uni pëxcuia quixun ami manánuxun iscatsi quixun Jesús bërúancëxa. ⁸ Usaquian sináncania 'unánquin ca Jesusan aín mëcën bamacë uni cacëxa:

—Nëri ai ca nëbëtsi ënu niracët.

Cacëx nirucuatsini ca anu niracëacëxa. ⁹ Anua nimainun ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama cacëxa:

—Èsaquin cana mitsu ñucatin, ¿anun ñu mëëtima nètën cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? ¿Anun ñu mëëtima nètën cara unin uni itsi 'insíncë 'aquinti 'ic? ¿Cara bamatanun isëshiti 'ic?

¹⁰ Èsaquin caxun atu ñachatancëxun ca Jesusan aín mëcënmi ñucë uni cacëxa:

—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa. ¹¹ Usaquian 'aia isi xuatemati nishi ca uisa caranuna Jesús oti 'ai quiax 'esénani canancëxa.

*Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mëcën rabë 'imainun rabë uni caísa
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)*

¹² Usa 'ain ca aín Papabë banai Jesús matánu cuancëxa. Cuantancëx ca imë 'uxti tēai abë banacëxa. ¹³ Usai bananëquin ca pëcaracëbëtan axa ami sináncë unicama timëxun, mëcën rabë 'imainun rabë caísqin —ënëcamax ca 'ën 'unánmitancëxun uni bana ñuixunun 'ën xuti 'icë —quixun cacëxa. ¹⁴ Acamax ca 'iacëxa Simón 'icëbia Jesusan Pedro caquin anëcë, a 'imainun aín xucën Andrés, a 'imainun Jacobo 'imainun Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, acama 'imainun Jacobo, Afleonën bëchicë, 'imainun Simón axa judíos unbun rabanán nēeti banacë, ¹⁶ a 'imainun Judas, Jacobonën bëchicë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni binun 'inan, acama 'iacëxa.

*'Itsa uni Jesusan 'unánmia
(Mt 4.23-25)*

¹⁷ 'Unánminuxun a unicama caístancëx ca matánuax taramëcëbutancëx me sapánu 'iacëxa. Anu ca 'aisamaira uni Jerusalén, 'imainun Judea mecamanuaxribia ucë 'iacëxa. 'Imainun ca Tiro, Sidón a ëma rabë 'urama 'icë me parún papa rapasu, anu 'icë menuaxribia ucë 'iacëxa. ¹⁸ Acamaxa Jesusan bana ñuia cuati timëcamë 'ëomainun ca 'insíncë unicamaxribi Jesusan pëxcunun quiax uacëxa. Timëtia pëxcüanan ca Jesusan ñunshin 'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüacëxa. ¹⁹ Jesusan aín cushínbi 'itsa uni pëxcucë cupí ca anu 'icë 'insíncëcaman —'ën ticacëxuinshi ca 'ëribi pëxcuti 'icë —quixun sinani a ticanux tsitsíruacëxa. Usaía 'ia ca Jesusan 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

*Uisai 'i cara uni cuëenti 'icë quicë bana
(Mt 5.1-12)*

²⁰ Usa 'ain ca ami bësuquin Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux ñuñuma 'aíshbi 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'aish aín nètënu 'iti 'imicë cupí camina chuámarua tani cuëenin.

²¹ Mitsux 'acëñuma pananquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúxmi panani bënëaxma 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu 'inánti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani camina chuámarua tani cuëenti 'ain.

Masá nuituti iníbi camina Nucën Papa Diosanbi ca 'ë cuëenun 'imiti 'icë quixun 'unani chuámarua tani cuëenti 'ain.

²² Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën bana cuacë cupí unin mitsumi nishanan, mitsu cuëenquinma 'atimaquin ñuianan, mitsun anëmibi 'atimati banacëxbi camina chuámarua tani cuëenti 'ain. ²³ Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca an mitsu 'atimocë unin raracaman, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama bëtsi bëtsi oquin 'atimocëxa. Usaquin 'unani camina unin 'atimocëxbi —Nucën Papa Diosan ca nu sinánxunquin aín nètënu abë upiti tsónun nu 'imiti 'icë —quixun sinani, chuámarua tani cuëenti 'ain.

²⁴ Usa 'aínbi camina ñuñuira 'aish mitsux, usabii 'inuxmabi ashiti mitsun ñu cupí cuëencë 'aish, Nucën Papa Diosan nètënuax cuëenti 'aíshbimi cuëencëma cupí masá nuituirati 'ain.

²⁵ Pitiñu 'imainun camabi ñuñu unicama, anúnmi mitsux pitiñuma 'ianan ñuñuma 'iti nētē ca uti 'icēn. Ucēbē camina masá nuituirati 'ain.

Usaribiti mitsux bēri 'ēmi sinanima cuēēni cuaicē 'aínbi ca anúnmi mitsux rarumati inti nētē uti 'icēn. Ucēbē camina masá nuituirai inti 'ain.

²⁶ Unicaman mitsu rabicēxbi camina masá nuituti 'ain. Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca atun raracaman an Nucēn Papa Diosan bana isa quixun uni paránquin bana ñuixuncē unicama rabiácēxa.

—*Axa mimi nishcē uni camina nuibati 'ai —quicē bana*
(Mt 5.38-48, 7-12)

²⁷ Canan ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Usai 'iti 'aínbi cana 'ēn banami cuatia ēsaquin mitsu cain, axa mimi nishcē unicama camina nuibati 'ain. Nuibanan camina ax 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain. ²⁸ Axa mimi 'atimati banacē unicama camina Nucēn Papa Dios a ami sinánun 'aquinun ñucáxunti 'ain. Ñucánan camina an mi 'usáncē unicamaribi Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'ain. ²⁹ Mia 'atimocēxunbi camina ami nishquin aribi 'atimotima 'ain. Ēsa ca. Mia bētáshcacēxun camina 'aiša tania amoribia mi bētáshcanun 'amiti 'ain. Min cutúan unin mi bicuancēxun camina biisa tania min camisetaribia binun bimiti 'ain. ³⁰ An mi ñu 'inánun quixun ñucácē uni a camina 'inánti 'ain. An min ñu buáncē uni a camina min ñu bēxuntēcēnun quixun catima 'ain. ³¹ Bētsi uníxa mibē upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuēēncē, usaribi oquin camina min bētsi unibē upí 'ianan a 'aquinti 'ain.

³² An mitsu nuibacēma uni nuibatima 'ianan an mitsu nuibacē unicamaishi nuibacē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an a nuibacē uni nuibananquinia. ³³ An mitsu 'aquincēma uni 'aquintima 'ianan an mitsu 'aquincē unicamaishi 'aquincē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an 'aquincē uni 'aquiananquinia. ³⁴ Mitsun —a unínribi ca 'ē ñu 'inánti 'icē —quixun sinánquin an ñucácēxun ñu 'ináncē 'ixun camina Nucēn Papa Dios upí oquin cuēēnmíman. 'Uchañu unínribi ca 'uchañu uni itsían ñucácēxun ñu 'inania, —an ca 'ēribi ñu 'inánti 'icē —quixun sinánquin. ³⁵ Usa 'aínbi camina mitsun axa mitsumi nishcē uni nuibaquin 'aquinsa 'icē 'aquinti 'ain. Unían mitsu ñu ñucácēxun camina —anribi ca 'ē 'inántima 'icē —quixun 'unánquinbi, 'inánti 'ain. Usaquin 'aia isquin ca Nucēn Papa Dios, manámi 'icē, an cuēēnun mitsu 'imíti 'icēn. Mitsun usaquin 'ai camina asérabi aín bēchicē 'aish an sináncēsaribi oquin sináncē 'iti 'ain. An ca uni 'aisama 'imainun an —asábi ca —quixun a cacēma uni aribi ñu 'inánan 'aquinia. ³⁶ Nucēn Papa Diosan unicama 'aquinsa tanquin nuibacēsaribi oquin camina mitsúnribi unicama mitsua nuibacēxunmabi nuibati 'ain.

—*Unían uni itsi 'uchoxma 'inun —Jesusan ñuia*
(Mt 7.1-5)

³⁷ Bētsi uni ami manánquin 'uchocēma 'icē ca Nucēn Papa Diosan mitsuribi 'uchotima 'icēn. 'Imainun ca 'uchoquinmi uni, bētsi uni castícanmicēma 'icē Nucēn Papa Diosan mitsuribi 'uchoquin castícantima 'icēn. Uni itsíxa mitsumi 'uchacēxunbi camina abē mēnónanquin manumiti 'ain. Usoquin 'aími unibē mēnónania ca Nucēn Papa Diosan mitsux ami 'uchacēxunbi mitsun 'ucha tērénquin manuti 'icēn. ³⁸ Uni itsi camina ñu 'inánti 'ain. Mitsúnmi uni itsi ñu 'inánan 'aquincē 'icē ca Nucēn Papa Diosan mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icēn. Mitsúnmi 'inánan uni itsi 'aquincēsaribi oquin ca an mitsu ñu 'inánan 'aquinti 'icēn. Unían uni itsían 'ináncēxun aín burasanu tsēncaquin ñu purucēsamaira oquin ca Nucēn Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icēn.

³⁹ Uisa unin cara uni itsi 'aquinti 'icē quixun 'unánmiquin ca Jesusan bana itsi ñuicēsoquin ēsaquin cacēxa:

—¿Bēxuñu unin cara bēxuñu uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti 'ic? Buáncatsi quixun 'aíbi ca bēxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima a rabētaxbi aman cuanx quininu

nipacëti 'icën. ⁴⁰ Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni 'unáncësaribi oquin 'unanima. Usa 'aínbi ca an ñu 'unánmicë unían 'unánmicëxun ñu 'unántancëx asaribi 'iti 'icën.

⁴¹ Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ësa ca. Bëtsi uníxa aín bëru xamënu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xamënu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xamënu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xamënu 'icë i mo sinaniman?

⁴² ¿Mitsun bëru xamënu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xamënu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? Mitsun pain mitsun bëru xamënu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xamënu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

Uisa i cara quixun ca aín bimi isquin unin 'unánti 'icë quicë bana
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimix upí 'ima. ⁴⁴ Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ⁴⁵ Iisaribi ca uni 'icën. Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimatí banaia. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia.

—Ësa ca —quixuan Jesusan rabë xubu ñuia
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Uisacasquin caramina —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë caquinbi 'ën mitsu cacësabi oquin ñu 'aiman? ⁴⁷ An 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni ax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ⁴⁸ Ax ca unían xubu 'ati, anu itá nitsínti nëmíonquin me naëcë usaribi 'icën. 'Uí 'ibúcëbëa baca 'itsaira 'ëia ami aín bai tucanquicëbëbi ca a xubu upí oquin 'acë 'aish shaíquima. ⁴⁹ Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni ax ca an masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. 'Uí 'ibúcëbë, baca 'itsaira 'ëi, ami aín bai tucanquicëbë ca a xubu puxucuti 'icën. Usai 'i ca aín itácamaribi tsasíbuti 'icën.

7

Romanu 'icë capitán Jesusan pëxcüa
(Mt 8.5-13)

¹ Unicaman cuanun bana ñuixuntancëx ca Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. ² Capernaúm anu ca Romanu 'icë capitán achúshi 'iacëxa. An a capitán ñu mëëxuncë unix ca an nuibairacë 'aíshbi 'insíanx bamatisa 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca —an uni 'insíncë pëxcuti, Jesús, ax ca uaxa —quiáxa raíri unicama quia cuaxun, capitanën judíos caniacëcë uni raíri ñucáquin cacëxa:

—Jesúsnu cuanquin camina an 'ën ñu mëëxuncë uni pëxcuia unun 'ë caxunti 'ain.

⁴ Cacëx cuanxun ca capitanëan cacësabi oquin Jesús cacëxa. Caxun ca ësaquinribi cacëxa:

—A capitán ax ca upí uni 'icën. Minmi aín uni a pëxcuxunti ca asábi 'iti 'icën. ⁵ An ca nuxnu judíos unibu 'icë nu nuibaquin nuxnu anu timëti xubu nu 'amixuanxa.

⁶ Usaquian cacëx ca Jesús atubë cuancëxa. Cuanquían aín xubu raraobiancëbëtan ca capitanën aín 'unáncë uni raíri xuquin ësaquin Jesús camiacëxa:

—Mixmi 'ësamaira 'ain cana mibë sënënma 'ixun 'ën xubunumi unun mi camiman.

⁷ Usa 'ixun cana mi isi cuanti 'ixunbi judíos uni caniacëcëshi mia canun can. 'Ën unimi 'ë pëxcuxuni unun quixun mi camixunbi cana mi camitëcënin, anuaxbimi 'ën unia pëxcunun quiax quinun. ⁸ Cana 'unan min banáxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucamanribi ca 'ën bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan

—quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

⁹ Usaía capitanën xucë unicama quia cuati cuëni cuainacëquin ca Jesusan an nuib-iancë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúsibi ca 'ën bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —hibi iscëma 'ain.

¹⁰ Usaía 'icëbë xubunu cuantëcënquin ca capitanëan xucë unicaman a ñu mëëxuncë uni asábi 'icë, pëxcúcë isacëxa.

Casunamëcë xanun tuá bamacëbi Jesusan baísquimia

¹¹ 'Itsama nëtë 'icëbë ca Naín cacë ëmanu Jesús cuancëxa. Cuancëbë ca aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uniribi abë cuancëxa. ¹² Cuanx Naín ëmanu bëbaquin ca uni bamacëa, chupan rabúncë, bacëtinën buáncania isacëxa. A unin titax ca tuá itsíñuma 'ianan casunamëcë xanu 'iacëxa. Abë ca 'aisamaira uni Naín ëmanuax a catícabiani cuancëxa. ¹³ A isquin nuibaquin ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Iánxma ca 'it.

¹⁴ Caí anu cuanquian anun buáncë bacëti mëëcëbë ca an a buáncë unicamax niracëacëxa. Niracëcëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bëná uni, cana mi cain, ca nirut.

¹⁵ Usaquin cacëxëshi ca bamacë uni baísqui tsóracëti banacëxa. Usai 'icëbëtan ca Jesusan —ca asábi 'icën, ca mibë 'itëcënti 'icë —quixun aín tita cacëxa. ¹⁶ Usaía 'ia isi ratuti racuëtibi cuëni ca unicamax Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni aira ca ënëx 'icë —quianan ca —Nucën Papa Diosaxbi ca aín unicama 'aquini uaxa —quiacëxa.

¹⁷ Usaquian Jesusan 'acëa chanioia ca Judea menu 'icë unicama 'imainun axa Judea 'urama 'icë menu 'icë unicamanribi cuacëxa.

An uni nashimicë Juanëan aín uni rabë Jesúsnu xua

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Usa 'ain ca Jesusan 'acë ñucama ñuiquin aín 'unánmicë unicaman Juan cacëxa.

¹⁹ Cacëxun ca Juanën aín uni rabë Jesúsnu cuantánun xuquin ësaquin ñucáquin catánun quixun cacëxa: ¿Mix caramina aséribi axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Ama mix 'ain caranuna bëtsíxa uti caínti 'ain? ²⁰ Usaquian canun quixuan xucëx cuanx bëbaquin ca Jesús cacëxa:

—Juan an uni nashimicë an ca mi ñucánun quixun xuquin ësaquin mi canun quixun nu caxa: ¿Mix caramina aséribi axa utinu nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti caínti 'ai? —quixun.

²¹ Juanën xucë unicamaxa anu 'ain ca Jesusan 'itsa uni ñucë pëxcüanan ñunshin 'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüanan bëxuñu unicamaribi bëpëxcüacëxa. ²² Usaquin 'axun ca Juanën a ñucánun quixun xucë unicama Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniami cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuñu unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquimicë 'insínñu unix ca pëxcútia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iëti bana cuatia. ²³ Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuënia, quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

²⁴ Juan, an uni nashimicë, an xucë unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë, Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ²⁵ ¿Ax

usama 'ain caramina uisa uni isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën? Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë 'ianan uisa ñu cara cuëënia a ñuñu unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ²⁶ ¿Usa uni isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Asérabi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën uni ñuixuncë bana 'icën. ²⁷ Juan ñuiquian ënë menu ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isaías cuëëomiácëxa, ësai quicë:

A caxu mi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëníoquin racanacësaribi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

²⁸ Usaquin cuëëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicë bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicama 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'ainbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

²⁹ An Jesús Juan ñui quicë bana cuacë unicama, 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaribi a Juanën nashimicë, acamax ca —Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca asábi 'icë —quiaux quiacëxa. ³⁰ Acamaxa usai quicëbëbi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuëëo bana 'unáncë unicaman, Juanën bana cuaisama tani an nashimicë 'iti cuëëncëma 'ixun, Nucën Papa Dios cuëëncësa oi 'iisama tanquin Jesusan banaribi cuaisama tancëxa. ³¹ Juan ñuiquin catancëxun ca Jesusan ësakinribi cacëxa:

—¿Ënë nëtënu buacë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ³² Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécë 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírínën raíri ësakin caia: Cuaí chirini cuëënun nun paca banocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan. ³³ Usaribi ca ënë nëtënu buacë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mësú picëma 'ianan vino xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ³⁴ Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësakin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania quixun. ³⁵ Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ënë menu unun 'ë xuá, an 'acë ñucamax asábi 'icën. —Usa ca —quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Fariseo uni, Simón, aín xubunu Jesús 'ia

³⁶ Fariseo uni achúshi aín anë Simón, an aín xubunuxun abëtan pi unun cacëx cuanx ca Jesús aín xubunu atsíntancëx abëtan pi tsoócëxa. ³⁷ Anua 'ain ca a ëmanu 'icë xanu achúshi 'uchañu, —Jesusan ca fariseon xubunuxun piia —quixuan ñuicania cuati, xaxu 'acënu 'arucë sanuira 'inínti ro a bëi uacëxa. ³⁸ Uxun ca a caxu uax aín taë 'icë anu nitsax inquin aín bëun Jesusan taënu tuscaquin tachabocëxa. Usaquin 'aquin ca aín bunbi tatëreanan tatsucucaquin 'inínti ron 'acëxa. ³⁹ Usoia isquin ca fariseo uni an Jesús pi unun cacë, an sináncëxa: Ënë unix asérabi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ixun ca uin cara a tamëëtia quixun 'unánan an tamëécë ax cara uisa xanu 'icë quixun 'unántsiánxa. Ënëx ca xanu 'aisama 'icën. ⁴⁰ Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Simón, cana mi achúshi ñu caisa tanin.

Cacëxun ca cacëxa:

—Asábi ca, 'ë ca cat.

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan ësakin Simón cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ca uni rabëtan curíqui ribíanxa. Achúshinën quinientos curíqui ribínmainun ca bëtsin cincuenta curíquishi ribíanxa. ⁴² Ribínxunbia cupíocëxunma

oquin ca a unin an ribíncë uni rabë a caxa: 'Ëmi cupíocëxmabi ca asábi 'icën, cupíoima camina cuanti 'ain. Simón, ¿usa 'ain cara min sináncëx a uni rabë uinu 'icëxira bëtsix 'icësamaira oi a ribíncë unimi sinani cuëënti 'ic?

⁴³ Caxëxun ca Simonan cacëxa:

—'Ën sináncëx ca an 'itsaira curíqui ribíncë, ax bëtsíxa 'icësamaira oi a unimi sinánti 'icën. Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca.

⁴⁴ Usaquin cai ami bësuquin xanu isquin ca Jesusan Simón cacëxa:

—¿Ënë xanúan 'aia caina isin? 'Ëx min xubunu atsiniami anun 'ëx tachucanun min 'unpax 'inaniamabi ca ënë xanun aín bëunan tachaboxun aín bun 'ë tatërëanxa. ⁴⁵ Minmi bëtsucucacëmabi ca an 'ëmi sinánquin ënquinma 'ë tatsucucaxa. ⁴⁶ Minmi xënin 'ën maxcá 'acëmabi ca an 'iníntisa xënin 'ën taë 'axa. ⁴⁷ Usa 'ain cana mi cain, an 'itsaira 'ë nuibatia isquin camina 'unánti 'ain, aín 'ucha 'itsaira 'aishbi ca tërëncë 'icë quixun. An, 'ën 'ucha ca 'itsamashi 'icë quixun sináncë uni, ax ca aín 'ucha tërëncë 'aishbi 'itsamashi 'ë nuibatia.

⁴⁸ Ësoquin Simón catancëxun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Min 'uchacama ca tërëncë 'icën.

⁴⁹ Usoquian Jesusan caia cuati ca axa abë tsócë unicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? Anbi ca 'ucha tërënia.

⁵⁰ Usaía cananmainun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—'Ën min 'ucha tërënti sinani 'ëmi catamëti camina min 'ucha tërëncë 'ain. Chuámashi 'aish camina cuanti 'ain.

8

An Jesús ñu 'axuan xanucama

¹ Usotancëxun ca Jesusan ëma chacamanu 'imainun ëma chucúmaracamanuribi cuanquin, anu 'icë unicama bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. 'Unánmiquin ca —anúan Nucën Papa Diosan 'ëmi catamëtia uni ainan 'imiti nëtë ca uaxa —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancëxa. Usocëbë ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabë 'imainun rabë, acamax abë niacëxa. ² 'Imainun ca bëtsi bëtsi xanu ñunshin 'atimañu 'icëbia pëxcucë, acama 'imainun bëtsi bëtsi xanu 'insíncë 'icëbia pëxcucë, acamaxribi Jesús bë niacëxa. Acamax ca María, aín anë itsi Magdalena, anuaxa mëcën achúshi 'imainun rabë ñunshin 'atima chiquicë, ³ a 'imainun Juana, Chuza, an Herodes 'aquincë uni aín xanu, a 'imainun Susana, acama 'imainun an Jesús ñu 'inánquin 'aquincë xanu raíriribi 'iacëxa.

Bana itsi ñuicësoi an ñu 'apácë uni ñuicë bana

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Usa 'ain ca 'aisamaira uni Jesús nëbëtsiorati timëcamë'ëocëxa. A unicamax ca 'itsa ëmanuax anu riquiancëxa. Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ënë bana ñuiquin ësaquin cacëxa: ⁵ —An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. Sacacëx ca raírinëx bainu nipacëaxa. Nipacëcë ca unin amáxa. Usa 'icë isbëtsini uxun ca ñuina pëchiñunën 'eaxa. ⁶ Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax coóxbi ca a mexa cëxtúma 'aish chabáma 'ain chushiaxa. ⁷ Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruyunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca aín bimi 'itsaira, cien, 'i axa.

Usaquin catancëxun ca Jesusan munuma banaquin cacëxa:

—An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuiacëxa quicë bana

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Uisai quicë cara ñu bëru 'apácë ñui quicë bana 'icë quixun ca aín 'unánmicë unicaman ñucácëxa. ¹⁰ Ñucácëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Uni itsían 'unániamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun an 'unánmicë ñu 'unanin. 'Ën 'aia isquin ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unanima. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia bana (Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Caxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu 'apácë uni ñui quicë bana ax ca ë sai qui quicë 'icën: Ñu bëru 'apácësaribi ca Nucën Papa Diosan bana 'icën. ¹² Anúan uni nicë me iru anu nipacëcë ñu bëru, asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Aín pabitan cuaquinbia —aséribi ca usa 'icë —quixun sináncëbëma anu uxun ca a bana aín nuitu mëu sinani Nucën Papa Diosan 'inux iéaxma 'inun quixun uni ñunshin 'atimanën 'apun manumia. ¹³ Maparañu me bëxbánua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën sinania. Sinánquinbi ca maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun, Nucën Papa Diosan bana 'acë cupí ami cuaianan ami nishquin unin 'atimocëxun, tënëquinma a bana manuquin ënia. ¹⁴ Muxañu menua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaqun sinanibi ca ënë menu 'icë ñuishi sinánan 'itsa ñuñu 'aish cuëenti sinani, ñu bëruña me chucu muxañu menuax aín bimi upiti pëcëcëma, usaribi a unicama 'icën. ¹⁵ Me upínua ñu bëru nipacëcë, usaribi ca raíri uni 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana aséribi cuacë 'ixun aín nuitunubi racanaquin upí oquin sinánquin, uisai cara ñu 'icëbëtanbi ënquinma a bana quicësabi oquin 'aia. Atux ca ñu bëru me upínu nipacëax cotancëx canitancëxun tuaia 'aisamaira bimiñu usaribi 'icën.

Ca ësa 'icë quixun lamparín ñuicë bana (Mr 4.21-25)

¹⁶ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín bimitancëxun ñu tëmú an bëpánun nanan anu 'uxti tëmúribi nantima 'icën. Usaqun 'aquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnun, anu lamparín nanti, anu nanti 'icën. ¹⁷ Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁸ An 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni, a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. Usa 'ain camina mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin, a bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

Jesusan ca amia sináncë unicama aintsi oia quicë bana (Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Ësaquian unicama bana ñuixuncëbë aí ca aín tita 'imainun aín xucëantu anua Jesús 'icënu bëbacëxa. Bëbaibi ca 'aisamaira unían anua Jesús 'icë a tsitsirucë 'ain, a 'uriishi 'iacëxa. ²⁰ 'Icë atu isquin ca unin Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucëantu ëman 'icën. Ca mi istisa tania.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicaman cara Nucën Papa Diosan bana cuanan aín bana quicësabi oquin 'aia, acamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucëantu 'icën.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtëmia (Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Bëtsi nëtëan manë nuntinu 'iruvia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Parún papa 'ucë manan cuanun ca cuan.

Cacëx ca cuancëxa. ²³ Cuani ca Jesús nuntinu 'uxacëxa. 'Uxánbi suñúan upí 'icuatsinquin bëcaquin parún papa bëchuancëbë ca 'unpax manë nuntinu 'iruacëxa. ²⁴ Usaía 'icëbë racuëquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin munuma cacëxa:

—Cananuna nanëtin, ca bësut.

Cacëx bësúquin ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan bëchúnribi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtëishimainun ca baca bëchúnribi nëtëacëxa.

²⁵ Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan ca nu bërúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

Cacëx ratuti racuëti ca atúxbi canancëxa:

—¿Uisa uni cara ënëx 'ic? An cacëxun ca suñúanënbi, bacánbi aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa, cuchi bacamiquia

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Usaquiani Galilea me 'ucë manan cuantancëx ca Gadara menu bëbacëxa.

²⁷ Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni anu 'icë ëmanuaxa ucë an Jesús mëracëxa. A unix ca 'itsa baritian ñunshin 'atimañu 'aish chupa pañuima 'ianan xubunu 'ima anu uni maíncë anuishi 'icë 'iacëxa. ²⁸⁻²⁹ 'Itsa oquian ñunshin 'atimanën 'amicëxun ñu 'aia ca unin uni itsi ubíoxunma 'anun aín manë risin nëacëxa. Usocëxbi ca manë risi tëcapabiani ñunshin 'atimanën 'imicëx anu uni 'icëma menu usabii 'icë 'aish cuancëxa. Usa 'aísha a mërái aín bëmánon rantin purúncëxun ca Jesusan ñunshin 'atima —ënë uninuax ca chiquit —cacëxa. Cacëx munuma cuëncënquin ca Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubíoin? 'Ë tëmëramixunma ca 'at.

³⁰ Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara mín anë 'ic?

Quia ca anu atsíncë ñunshin 'atimanëan 'itsaira 'ixun quimicëxun a unin cacëxa:

—'Ëx cana 'Ëxcuira caquin anëcë 'ain.

³¹ Cacëbëtan ca ñunshin 'atimacaman, quini cha nëmínra, anu ñunshin 'atima 'icë, anu xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ³² Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

—Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. ³³ Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquianx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx, cuëtúnuax parúnpapanu rëucubuti bacamiqui cëñúacëxa.

³⁴ Usaía 'ia isbiani ca an cuchi bërúancë unicaman abáquiani cuanxun, ëma chanu 'icë unicama 'imainun ëma chucúmanu 'icëcamaribi xubu itsi xubu itsinu cuanquin ñuixuancëxa.

³⁵ Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai cara a ñucama 'iixa quixun isi riquiancëxa. Riquiani Jesúsnu cuanx uxun ca a uni anuax 'aisamaira ñunshin 'atima chiquícë a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan mënínushi 'aish, Jesús tanáin tsócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca racuëcancëxa. ³⁶ Usa 'ain ca an iscëcaman uisai cara ñunshin 'atimañu uni pëxcúaxa quixun axa riquiancë unicama ñuixuancëxa. ³⁷ Ñuixuncëxun ca a mecamanu 'icë unicaman racuëiraquin aín nëtënuaxa cuantánun quixun Jesús cacëxa.

Cacëx manë nuntinu 'iruquiani ca cuancëxa. ³⁸ Cuaniabi ca anuaxa ñunshin 'atima chiquícë uni an abë cuancatsi quixun Jesús cacëxa. Cacëxunbi ca Jesusan aín xubunua cuantánun quixun xuquin abë cuanxma 'inun cacëxa. ³⁹ Caquin ca ësaquin cacëxa:

—Mín xubunu ca cuantan. Cuantancëxun camina mín aínsi 'ibucama uisoxun cara Nucën Papa Diosan mí pëxcúaxa quixun ñuixunti 'ain.

Usaquian cacëx cuanxun ca aín aínsi 'ibuishima a ëma chanu 'icë unicama, uisoquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.

Jairo cacë unin bëchicë 'imainun xanu 'insíncë ñui quicë bana

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ 'Ucë manánuax Gadara menu 'icë unicama ëbëtsini ca Jesús anuaxa cuanpuncë nēcë manan utëcëancëxa. Utëcënia ca 'aisamaira uni parún papa cuëbí ricuatsinxun caíancëxa. ⁴¹⁻⁴² Caíncëxa bëbaia ca anu judíos unicama timécë xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, an anu cuani a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—'Ën ini bëchicë ca aratsushi 'icën, męcën rabë 'imainun rabë baritiañu ca ax 'icën. Ca 'insinan 'i bamaia. A pëxcui camina 'ën xubunu cuanti 'ain.

Cacëx abë cuania ca 'aisamaira unin Jesús chacatisaira ocëxa.

⁴³ A unicama nëbëtsi ca achúshi xanu 'insincë 'iacëxa. A xanux ca męcën rabë 'imainun rabë baritia imia 'aishbi aín imi nëtécëma 'iacëxa. Bëtsi bëtsi rucuturuan roncëxun a cupíoquin aín ñucama cëñuibi ca pëxcúama 'icën. ⁴⁴ Usa 'ixun ca —Jesusan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinani, a caxu cuanquin aín chupa ticacëxa. Ticaíshi ca aín imicë nëtéacëxa.

⁴⁵ Usai 'icëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin cara 'ë ticax?

Cacëxun ca a rapasu 'icë unicaman —'ën cana mi 'acëma 'ai —quixun cacëxa. Camax-unbia usaquin cacëbëtan ca Pedro 'imainun abë 'icë unicaman cacëxa:

—Mí ca 'aisamaira unin titicaquin chacatisaira oia. ¿Usa 'aínbi caramina, uin cara 'ë ticaxa, quiax quin?

⁴⁶ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cushin ca uni pëxcúaxa quixun cana 'ën sinanënsi 'unanin. Usa 'ain cana 'unanin, achúshi unin ca 'ë ticaxa quixun.

⁴⁷ Usai quia cuati, —an ca 'unania —quixun sinani racuëti bërëruí, anu cuanx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca axa pëxcúcë xanun, unicaman cuamainunbi, uisacasquin cara a ticaxa quixun ñuixuanan aín chupa ticaíshia pëxcúcë aribi Jesús ñuixuancëxa. ⁴⁸ Ñuixuncëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Chuámashi 'aish ca cuantan.

⁴⁹ Usaquian Jesusan cacëbëtanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu, Jairo, a cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuaxa. Ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

⁵⁰ Caia cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ën cana mi 'aquinti 'ai quixun ca sinan. Usaquinmi sináncëbë ca pëxcúti 'icën.

⁵¹ Usaquin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro, Juan, Jacobo, acama 'imainun xu xanun papa 'imainun aín tita, acamaxëshi abë atsínun atsínmiquin, uni raíricama ëmáinshi bërúnun quixun cacëxa. ⁵² Usai xubunu atsínquian cuacëxbi ca ini bëunan mësuti rarumabacëxa. Rarumabatiabi ca Jesusan cacëxa:

—Iánxma ca 'it. Xu xanu ca ñucëma 'icën, ca 'uxaxa.

⁵³ Ësaquian cacëxunbi, —ca ñuaxa, usa 'aish ca bërí 'aíma 'icë —quixun 'unánquin ca 'usáncancëxa. ⁵⁴ Usoquian 'usáncancëxunbi aín męcënan mëínquin biquin ca Jesusan munuma banaquin xu xanu cacëxa:

—Xu xanu, ca nirut.

⁵⁵ Usoquian cacëxëshi ca baísqui niruacëxa. Nirucëbëtan ca aín aínsi 'ibu —ca pimit —quixun Jesusan cacëxa. ⁵⁶ Usoia isi ca aín papa aín tita cuëëni ratúira ratúacëxa. Ratutia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi iscë ñu ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

9

*Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua
(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)*

¹ Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni męcën rabë 'imainun rabë a timëxun cacëxa:

—Anúnmi uninua ñunshin 'atimacama chiquíanan uni 'insíncëcamaribi pëxcunun cana 'ën cushi mitsu 'inanin.

²Usoquin catancëxun ca —Nucën Papa Diosan ca 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë —quixun unicama ñuixuanan 'insíncëcama pëxcunun quixun aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ³Xuquin ca cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Tsati, burasa, piti, curíqui buanima camina ñancáishi cuanti 'ain. Rabë camina ami pañuti chupa buántima 'ain. ⁴Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ⁵Uinu 'icë ëmanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín ëmanuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani cuanti 'ain.

⁶Usaquin caquian Jesusan xucëx camabi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama upí bana, anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuëënnun, ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama
(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷Unicaman Jesusan 'acë ñucama chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodesnëx —ui cara ax 'icë —quiax sináncasmacëxa. Raírinëx ca —Juan, an uni nashimicë, ax ca bamaxbi baísquiaxa —quiax quiacëxa. ⁸Raírinëx —Elías ca utëcëanxa —quimainun ca raírinëx —an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuan unicama achúshi sapi ca bama 'aíshbi baísquiaxa —quiax quiacëxa. ⁹Usai quicëbë sináncasmai ca Herodes quiacëxa:

—'Ënbi cana Juan tëbíscamian. ¿Usa 'aínbi cara a uni camabi unin chanioicë ax ui 'ic?
Quinquinbi 'unánquinma ca Jesús istisa tancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utëcënxun atun 'acë ñucama Jesús ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun cuatancëxun ca Jesusan Bëtsaida ëma 'urama anu aín 'unánmicë unicama buáncëxa. ¹¹Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani, a nuibiani cuanx 'aisamaira uni anua Jesús 'icë anu cuancëxa. Usaía 'itsa uni riquiania ca Jesusan acama nuibaquin, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icë quixun ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

¹²Usaquin 'acëbëa bari cuabúcébëtan ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabë 'imainun rabë, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacama 'imainun a mecamanua atúxa anu 'uxti barianan atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹³⁻¹⁴Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca anua 'aisamaira, cinco mil uni 'ain, aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabëishi 'icën. Sapi cananuna unicama piti maruxuni cuanti 'ain.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unicama basinu cincuenta cincuenta bucubunun ca cat.

¹⁵Cacëxun ca unicama tsóbunun cacëxa. ¹⁶Cacëxa unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabë bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun páncëñun tsatsa tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. ¹⁷Jesusan 'ináncëxuan aín 'unánmicë unicaman mëtíccacëxun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin piia sënëan ca usai

'iisa 'aímabia tēxēcē páncēñun tsatsa aín 'unánmicē unicaman mēcēn rabē 'imainun rabē caquí buácaquin biacēxa.

*Pedronēan —mix camina Cristo 'ai —quixun Jesús ca
(Mt 16.13-28; Mr 8.27-29)*

¹⁸ Nētē itsían Jesús aín Papa Diosbē banamainun ca aín 'unánmicē unicamaxēshi abē 'iacēxa. Anu 'icē ca Jesusan aín 'unánmicē unicama ñucáquin cacēxa:

—¿Ui caraisana 'ēx 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁹ Cacēxun ca cacēxa:

—Raírinēx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicē, a 'ain. Raírinēx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírinēxribi ca quia, mix ismina an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē unicamaxa bama a achúshinēxa baísquicē a 'ain.

²⁰ Cacēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ēx caraisna ui 'ai quin?

Quia ca Pedronēn cacēxa:

—Mix camina Cristo, Nucēn Papa Diosan ēnu unun xuti, axa uti nun caíncē, a 'ain.

*'Ēx cana unin 'acēx bamati 'ai quiáxa Jesús quia
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)*

²¹ Ēsaquian Pedronēn cacēxun ca Jesusan uibi Pedro quicē bana ñuixunxunma 'anun quixun aín 'unánmicē unicama cacēxa. ²² Canan ca cacēxa:

—Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx cana 'atimocē 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacēcēcamabē judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana 'unáncē unicamax, 'ēn bana cuaisama tani, 'ēmi nishti 'icēn. 'Ēmi nishquin ca 'ē uni itsi 'amiti 'icēn. Usaquian 'ē 'acēx bamatancēx cana rabē nētē 'iónxa pēcaracēbē baísquiti 'ain.

²³ Usa 'ain ca anu 'icē unicama Jesusan ēsaquin cacēxa:

—Uix cara 'ēn uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ēmi catamēti quicē bana ēnquinma 'ati 'icēn. ²⁴ Uin cara aín cuēēncēsa oquin 'ai, ēnē nētēnu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn. Usa 'aínbi ca uinu 'icē unin cara ēnē nētēnushi upitax tsóti sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'ēmi catamēquin 'ēx quicēsabi oquin 'aia, ax Nucēn Papa Diosnan 'aish aín nētēnu abē 'iti 'icēn. ²⁵ Unix ca ēnē nētēnuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icēn, 'aishbi ca Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'aish aín nētēnu abē 'itima 'icēn. Usa 'ain ca axa bamacēbē aín ñucama ax ñancábia bicē 'icēn. ²⁶ Ui unix cara 'ēnan 'itimi rabinian 'ēn bana quicēsai 'itimi rabinia, a uníxa 'ēnan 'itimi cana uni 'inux anuax uá 'aish cuantancēx 'ēxribi rabínti 'ain, 'ēn Papa Diosbē 'Apu 'itancēx aín ángelcamabē utēcēni. ²⁷ Usa 'aínbi cana asérabi mitsu cain, axa ēnu 'ēbē 'icē uni raírinēn ca bamacēma pain 'ixun 'ēmi catamētia ainan 'imicēxun, Nucēn Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icē quixun isti 'icēn.

*Jesús bētsia
(Mt 17.1-13; Mr 9.2-8)*

²⁸ Usaquin aín 'unánmicē unicama catancēx ca mēcēn achúshi 'imainun rabē 'imainun achúshi nētēsa 'icēbē aín 'unánmicē uni raíri ēbiani Pedrocēñun Juan, Jacobo, acamaíshi buani Jesús matánu Nucēn Papa Diosbē banai cuancēxa. ²⁹ Anu cuantancēx bēbatancēx aín Papa Diosbē banai ca aín bēmánan bētsiacēxa. Bētsicēbē ca aín chuparibi uxuira 'aish ichu ichuquicē 'iacēxa. Usaía 'ia ca Pedro, Juan, Jacobo, acaman isacēxa. ³⁰ Usa 'icē isanan ca rabē uni, Moisés 'imainun Elías, Jesús bē banaia isacēxa. ³¹ Atun iscēx ca a uni rabētax Nucēn Papa Diosan cushían ichúquin pēcacē nēbētsi 'iacēxa. Usa 'aish abē banaquin ca Jesús, unían bicēxa Jerusalénuax bamati, acama ñuiquin cacēxa. ³² Usa 'ain ca 'uxcēnan tēnancēxbi 'uxquinma Pedro 'imainun abē 'icē uni rabētan Jesús bētsicē isanan abē 'icē uni rabē aribi isacēxa. ³³ Moisésbētan Elíasnēn a ēbiania isquin ca Pedronēn Jesús cacēxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. ¿Uisa cara rabë 'imainun achúshi xubura mitsu 'axúnti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

Upí oquin sinanima ca Pedro usai quiacëxa. ³⁴ Usaía quicëbëtainshi ca cuinan acama mapuacëxa. Usocëx ca Pedro, Juan, Jacobo, acamax racuëacëxa. ³⁵ Racuëquin ca cuín mëuçüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ën nuibacë bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

³⁶ Èsai banaia cuatancëxuan iscëx ca Jesúsëshi anu 'iacëxa. Usaía 'ia isanan cuaxunbi ca Pedro 'imainun Juan, Jacobo, acaman ui unibi ñuixuanma 'icën.

Ñunshin 'atimanën bërërumicë tuá Jesusan pëxcüa

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Usaía 'ion pëcaracëbëa Jesús matánuax ubúcëbë ca 'aisamaira uni a bëñai cuancëxa.

³⁸ A unicama achúshinën ca cueníshquin Jesús cacëxa:

—'Ën bëchicë ca is. Bëchicë itsiñuma cana 'ain. 'Aisa tanquin camina 'ë pëxcuxunti 'ain. ³⁹ Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca 'itsai cuëncëni aín cuñun bacux bëanan aín namiribi nimëti bërëruia. Usaquin 'ai ca 'ën bëchicënuax chiquítisama tania. ⁴⁰ Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ëa chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmata.

⁴¹ Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca aséabi cushi 'icë quixun sinaniman. Camina ami catamëisama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi nëtën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti 'ain?

Usaquin caquin ca a uni —'ënu ca min bëchicë bët —quixun cacëxa. ⁴² Cacëxuan bëcëxa aia ca ñunshin 'atimanën menu nipacëmiquin aín nami nimëtia bërërunun 'imitëcëancëxa. Usaquian 'imia chiquínun caquin ñunshin 'atima chiquínxun ca Jesusan a tuá pëxcüacëxa. Pëxcuquin ca aín papa —ca asábi 'icën, ca 'iquin —quixun cacëxa. ⁴³ Usaquin 'aia isi ca anu 'icë unicama —Nucën Papa Diosan cushínshi ca Jesusan usaquin 'axa —quixun sinánan —aín cushix ca bëtsi cushisamaira 'icë —quixun sinani ratúacëxa.

'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai quiáxa Jesús quitëcëan

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

An ca bëtsi unían 'acëma ñu 'aia quixuan unicaman ñuimainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaiquin cacëxa: ⁴⁴ —Camina upí oquin cuati 'ain. Cuaquin camina mitsun uisa 'ixunbi manutima 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën.

⁴⁵ Usaía quiabi ca atun cuama 'icën. Atúan cuaxunma 'anun ca Nucën Papa Diosan atu cuamiama pain 'icën. Usa 'ain ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi aín 'unánmicë unicama racuëacëxa.

Uix cara bëtsi unicamabëtan sënënmaira 'icë quicë bana

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Jesusan 'unánmicë unicamax ca —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënënma 'icë —quiax atúxbi ñucacanancëxa. ⁴⁷ Ñucacania atun sinan 'unánquin ca Jesusan tuá achúshi bixun a rapasu nitsiáncëxa. ⁴⁸ Nitsínxun ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa, ñuumara ca, quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia. Usaquin 'aquin ca 'ëishima, 'ën Papa Dios, an ënu unun 'ë xua, aribi 'aquinia. An cha 'iti sinánquinma uni itsi 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan bëtsi unibëtan sënënmaira isia.

An nu ñuicëma uni, ax ca nubë upí 'icë quicë bana

(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Èsaiquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë uni, Juan, an cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ënë uninuaxmi chiquíti cuëënia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

III. JERUSALENUA JESUS CUAN (9.51-19.28)

Jesusan Jacobo 'imainun Juan ñucá

⁵¹ Anúan aín Papa Diosnu cuantëcënti nëtë 'urama 'ain ca Jesusan Jerusalénu cuantëcënti sináncëxa. ⁵² Cuanuxun ca uni raíri anpan rëcuënquiiani cuanun xuacëxa. Xucëx cuanx Samaria menu 'icë ëma achúshinu bëbaxun ca uinu cara Jesús aín 'unánmicë unicamabë 'uxti 'icë quixun bariacëxa. ⁵³ Bariabi ca anu 'icë unicaman —ax ca Jerusalénu cuania —quixun 'unánquin aín ëmanu 'imiti cuëënanma 'icën. ⁵⁴ Usaía 'ia oi nishquin ca Jacobobëtan Juanën Jesús cacëxa:

—¿Naínuax uxúan tsin atu cëñunun nu cati caramina cuëënin?

⁵⁵ Cacëx cuainacëquin isquin ca Jesusan ñu caquin cacëxa:

—Usaquin cananuna 'atima 'ain. Mitsux 'ënan 'ixunbi camina uisaira cara 'ën uni 'iti 'icë quixun 'unaniman. ⁵⁶ Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx cana uni 'atimonux uáma 'ain. Atux upiti bucunun 'iëminux cana uacën.

Catancëx cuanx ca bëtsi ëmanu cuancëxa.

*Abë cuainsa tancë uni raíri ñui Jesús quia
(Mt 8.18-22)*

⁵⁷ Bain cuania ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

⁵⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëx ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

⁵⁹ Catancëxun ca Jesusan uni itsi —'ëmi sinani ca 'ëbë cuani ut —cacëxa. Cacëxun ca cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pain cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

⁶⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë uni, an bamacë uni maínun ëanan camina min, 'ëmi catamëtia ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'imia quixun unicama ñuixuni cuanti 'ain.

⁶¹ Cacëbëtan ca uni itsínribi cacëxa:

—'ëx cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana axa 'ën xubunu 'icëcama pain bërúanxa 'inun cai cuanti 'ain.

⁶² Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. An vaca bënë buáncëxuan me tucabianmainun manë paránën xo tuíncë uni an ca amami amamia isquin 'atimaquin aín ñuina 'amia. Usaribiti ca uni Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'ati manuquin bëtsi bëtsi oquin sináncë ax aín uni 'iisama 'icën.

10

Setenta unicama Jesusan bana ñuixunun quixun xua

¹ Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bëtsi bëtsi me 'imainun bëtsi bëtsi ëmanu bana ñuixuni cuanti sináncëxa. Usaquin sinánquin ca aín 'unánmicë uni mëcën rabë 'imainun rabë acama

xuquinma, uni raíri setenta caístancëxun rabë rabë, uinu cuanti cara an sinánxa anu atux pain cuanun xuacëxa. ² Xuquin ca cacëxa:

—'Aisamaira uníxa 'ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënua 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usaribi 'icën. Usa 'ain camina Nucën Papa Dios axa ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi biti uni xucësaribi oquin. ³ Camina cuanti 'ain. 'Ën cana carnero 'inúan nëecë nëbëtsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëequin ca 'inúanën carnero binuxun bëaratia. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbëbi camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain. ⁴ Burasacëñun camina curíqui buántima 'ain, taxaca itsi camina buántima 'ain. Bain cuani camina niracëax 'uran unibë banatima 'ain. ⁵ Anumi 'iti xubunu atsínquin camina anu 'icë unicamaxa chuámashi 'inun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁶ A xubunu 'icë unin mitsubë upí 'ixun mitsun bana cuati ca mitsúxmi anu 'ain cuëëni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquian an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ⁷ Camina xubu itsi xubu itsinu 'ibëquintima 'ain, anu painmi atsíncë xubu anuishi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain. Anuxun camina piti ñu 'imainun xëati ñu a anu 'icë xanúan mitsu 'ináncëxun piti 'ain. An ñu mëëxuncë uní a ca an ñu mëëmicë unin cupíoiá. Usa 'ain camina atúan mitsu 'ináncë ñu a piishiti 'ain. ⁸ Cuanx ëmanu bëbaia upí oquin mitsu biquian mitsun bana cuaisa tancëbëtan camina anu 'ixun uisa piti ñu cara mitsu 'inania a piti 'ain. ⁹ Camina anua 'icë 'insíncë unicama pëxcuquin, 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan anun a ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun cati 'ain. ¹⁰ Cuanx ëmanu bëbaia anu 'icë unicaman mitsu upí oquin biquinma mitsun bana cuaisama tancëbëtan camina anu 'itsa uni 'icë bai, anuxun ësaquin cati 'ain: ¹¹ Nunu mitsu cacë bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun mitsun 'unánun cananuna nun taxacanua 'icë mitsun ëmanu 'icë me cupúcë tërënbianin. Nux cuancë 'aínbi camina 'unánti 'ain, axa Jesúsmi catamëcëcama Nucën Papa Diosan anun ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ¹² 'Ën cana mitsu cain, Sodoma ëmanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a ëmanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí 'iti 'icën.

*Bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicaman Jesusan bana cuaisama tan
(Mt 11.20-24)*

¹³ Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Corazín ëmanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana aséribi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan mashiquia 'itsíanxa. ¹⁴ Usa 'ain ca anúan an camabi uni aín ñu 'acë isti nëtën, Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoquin castíanti 'icën. ¹⁵ Capernaúmnuax ucë unicama, ¿mitsun caramina sinanin, camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancë, anu 'iti 'ain.

¹⁶ Caxun ca a xuti unicama ësaquinribi cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni, an ca 'ën banaribi cuatia. 'Imainun ca an mitsun bana cuaisama tancë uni, an 'ën banaribi cuaisama tania. An 'ën bana cuaisama tancë uni, an ca Nucën Papa Dios, an ënë menu 'ë xua, aín banaribi cuaisama tania.

Setenta unicama axa Jesúsnu utëcëan

¹⁷ Bana ñuixunuan xucëxun ca a setenta unicaman ñuixunbëtsini utancëxun Jesús usoquin ñu 'acëcama ñuixunquin ësaquin Jesús cacëxa:

—Minmi nu xucë ca ñunshin 'atimanënbi nun bana cuaxa, nun nu —ca chiquít —cacëx ca uninuax chiquíaxa.

¹⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Caná naínuax menu bënëtishi 'ibúcësaria ñunshin 'atimanën 'apu Satanás naínuax nipacëtia cana isacën. ¹⁹ Camina 'unánti 'ain, 'ën cushi cana mitsu 'inan. 'Ën mitsu 'ináncë 'ain camina runu 'imainun nibanta amatibi asábi 'iti 'ain, uisoquin cara mitsu 'aisa tania, tanquinbi ca ñunshin 'atimanën mitsu 'atima 'icën, uisa ñunbi ca mitsu uisabi oima. ²⁰ Ñunshin 'atimanën mitsun bana cuacë cupí cuëëncësamaira oi camina mitsun anëcama ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë quiricanu 'acë 'icë quixun 'unani cuëëinra cuëënti 'ain.

Jesús cuëëan

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan, aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti cuëënquin, aín Papa Dios cacëxa:

—Ën Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icë ñucaman 'Ibu 'icë cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncë unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acë cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuëëan.

²² Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama amiribishi cacëxa:

—Ën Papa Diosan ca camabi aín sinan 'ë 'unánmiäxa. Uinu 'icë unínbi ca uisa uni 'ianan añu 'ai carana 'ëx uacën quixun 'unanima. 'Ën Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icë unínbi, uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unanima. Aín Bëchicë, 'ën cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'ën uisaira cara ax 'icë quixun 'unánmisa tancë unicama anribi 'unania.

²³⁻²⁴ Catancëxun ca Jesusan uni raírinëan cuatima 'imainun atúinshi cuanun quixun aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—Ën cana mitsu cain, 'ëx ucëma pan 'ain ca bëráma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun 'apu unicamanribi, Cristo ca uti 'icë quixun 'ë ñuiquin cuëëno bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun istisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icën. Usa 'aínbi ca an, mitsun 'acësaribi oquin, 'ën ñu 'aia isanan 'ën uní bana ñuixunia cuacë unicamax cuëëinra cuëënia.

Samaritanu 'icë uni Jesusan ñuia

(Mt 22.34-40; Mr 12.28-34)

²⁵ An Moisésnën cuëëno bana 'unáncë uni achúshinën ca uisoquin caraisa caia quixun 'unáncatsi quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa:

—¿Añu carana 'ëx ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inuxun 'ati 'ain?

²⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Moisésnën cuëëno banax cara uisai quin? ¿Min iscëx cara uisai quin?

²⁷ Cacëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Ca quia, “Min 'Ibu Diosmi camina aséribi cuëëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain. 'Ianan camina mixmi bërúancacësaribi oquin min aintsicama nuibanax axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”.

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina 'ë can. Usoquin 'ai camina ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain.

²⁹ Usoquin cacëxun ca an Moisésnën cuëëno bana 'unáncë unin amiribishi ñucátëcëncatsi quixun Jesús catëcëancëxa:

—¿'Ën aintsicama 'acësaribiquin carana ui unicamaribi nuibaquin 'aquinti 'ain?

³⁰ Cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Ĕnĕx ca ĕsa 'icĕn. Achúshi unix ca bain Jerusalĕnuax, Jericó ĕmanu cuanxa. Cuaniabi ca an ĩu mĕcamacĕ unicaman bixun aín ĩucama bianan aín chupacamaribi bianan bamatisoquin mĕĕxun racánbianxa. ³¹ Usobiania an mĕcamacĕ unicamax cuan ca judíos sacerdote achúshi, ax a bain uquin uni racácĕ mĕraquin isaxa. Isquinbi ca ratáinshibianxa. ³² Ratánbiania a sacerdote cuan ca bĕtsi sacerdoteribi, Levitan rĕbúnqui, ax uaxa. Uquin ca bai amo racácĕ uni isaxa. Isquinbi ca anribi a uni ratáinshibianxa. ³³ Usoquian a rabĕtan ratánbiancĕbĕbi ca Samaria menu 'icĕ uni achúshi a baínribi uaxa. Uquin bai amo racácĕ isquin ca an cuni a uni nuibaxa. ³⁴ Nuibaquin ca anu cuanxun ronquin xĕni ro 'imainun vĭno anun 'axa. 'Atancĕxun ca anua tĕacĕcamaribi chupa sanin tĕcĕrĕcaxa. Usotancĕxun anúan nicĕ aín ĩuinanu 'arubianquin buánxun ca achúshi unin xubunu racánxa. Usoxun ca anuxun ronan pimiquin bĕrúanxa. ³⁵ Usoquian 'oon pĕcaracĕbĕ cuanquin ca a unin, curíqui 'inánquin xubu 'ibu caxa: Ĕnĕ uni camina 'ĕ bĕrúanxunti 'ain. Bĕrúanquinmi ĕnĕ curíqui cĕĩuquin minanĕnribi 'aquinia cana utĕcĕnquin mi cupíotĕcĕnti 'ain.

³⁶ Usoquin Samaritano ĩuiquin catancĕxun ca Jesusan an Moisésnĕn cuĕnĕo bana 'unáncĕ uni cacĕxa:

—An ĩu mĕcamacĕ unicaman mĕĕtancĕxun bai rapasu ĕbiancĕ uni a ca rabĕ 'imainun achúshi unin mĕraxa. ¿Mĕraquin cara min sináncĕxun a unicama uinu 'icĕinra racácĕ uni a nuibaquin aín aintsi 'aquincĕsaribi oquin 'aquianx?

³⁷ Usaquin cacĕxun ca cacĕxa:

—An aín aintsi 'aquincĕsaribi oquian axa racácĕ uni 'aquicĕ ax ca axira tsiancuatsini ucĕ uni a 'iata.

Usaquin cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Usa ca. Usaribi oquin camina minmi min aintsi nuibaquin 'aquincĕsaribi oquin uni itsiribi nuibaquin 'aquinsa 'icĕ 'aquinti 'ain.

Marta 'imainun María ĩui quicĕ bana

³⁸ Bain cuanía achúshi ĕmanu bĕbaia ca anu 'icĕ Marta cacĕ xanun aín xubunu Jesús atsinmiacĕxa. ³⁹ 'Atsintancĕxuan bana ĩuixunia ca Martanĕn xucĕn, María, axribi anu 'ixun, a tanáin tsóxun Jesusan bana upí oquin cuacĕxa. ⁴⁰ Maríanĕan bana cuamainun ca Martanĕn Jesusan bana cuaquinma piti 'aruanan bĕtsi bĕtsi ĩu 'acĕxa. 'Aquin ca anu cuanquin Jesús cacĕxa:

—Caramina isiman, 'ĕn xucĕnan ca 'ĕ 'aquinima, 'ĕinshi cana ĩu 'ain. 'Ĕa ĩu 'aquini unun ca cat.

⁴¹ Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Marta, Marta, mix camina 'itsa ĩu 'ati sinani bĕnĕtin. ⁴² Usa ĩucama 'ati asábi 'aínbi ca 'ĕn bana cuati, ax bĕtsi ĩu 'ati sináncĕsamaira oquin sinánti asábiira 'icĕn. Maríanĕn ca usaquin 'ati sinánxa. Usa 'ain cana 'ĕn a 'axunma 'anun catima 'ain.

11

Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin ĕsaquin cati Jesusan ĩuia (Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Nĕtĕ itsin aín Papabĕ banatancĕxa sĕnĕnia ca aín 'unánmicĕ uni achúshinĕn Jesús cacĕxa:

—Juanĕn ca aín 'unánmicĕ unicama Nucĕn Papa Diosbĕ banati 'unánmiata. Usaribi oquin camina nuribi abĕ banati 'unánmiti 'ain.

² Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin camina ĕsoquin cati 'ain:

'Ĕn Papa Dios, naínu 'icĕ, mix camina asĕrabi min sinan upíira 'ain. —Usa camina mix 'ai —quiata ca camabi uni mi ĩui upí banáinshi banati 'icĕn. Aín 'Apu 'icĕa camabi unin mi rabiti cana cuĕĕnin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nĕtĕnuxuan

ángelcaman 'acēsariibi oquian ēnē nētēnuxun unicaman mix cuēēncēsabi oquin 'ati cana cuēēnin. Usaquian 'anun camina 'imiti 'ain. ³ Bērī nētēn camina nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ⁴ Unían nu 'atimocēxunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucē 'ain camina nuxnu 'uchacēcama nu tērēnxunquin manuti 'ain. Ñunshin 'atimanēn 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bērúanti 'ain.

⁵⁻⁶ Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icēn. Micama achúshinēx camina axa mibē nuibanancē unin xubunu imē naēx cuanxun cati 'ain: Mix camina 'ēbē nuibanancē uni 'ain. Axa 'ēbē nuibanancē uni itsi ca 'uracēox ubaiti bēri bēbaxa. 'Aínbi ca a 'ēn 'inánti piti ñu 'aíma 'icēn. ¿Usa 'ain caramina a piti ñu a 'inánun 'ē 'inántima 'ain? ⁷ Cacēxunbi ca unin aín xubu mēúxun mi cati 'icēn: 'Ē ubíoxunma ca 'at. Xēcuē ca xēpucē 'icēn. 'Imainun ca 'ēn bēchicēcama 'ēbē 'uxi 'ibúaxa. Usa 'ain cana mi ñu 'inani niruiman. ⁸ Catancēxunbi ca mibē nuibanancē cupí mi 'inani nirutisama tanquinbi —'ēma ubiotēcēnia —quixun sinani niruxun min cuēēncē ñucama mi 'inánti 'icēn. ⁹⁻¹⁰ Usa 'ain cana 'ēn mitsu cain, ui unin cara Nucēn Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucēn Papa Diosan 'inania. Ēnēx ca ēsa 'icēn: Bari bariquin ca unin ñu mēraia. 'Imainun ca unían bētsi unin xēcuē taxcaia cuaquin a xubunu 'icē unin xēocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacēxun ca mitsun bana cuaquin Nucēn Papa Diosan mitsux cuēēncē ñu mitsu 'axunti 'icēn. ¹¹ ¿Mix aín papa 'ixun caramina min bēchicēnēan mi pán ñucácēxun maxax 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¿Tsatsa mi ñucácēxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹² ¿'Atapa batsi mi ñucácēxun caramina nibanti 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹³ Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bēchicē upí ñu 'inanan. Mitsúnmi 'acēsamaira oquin ca Nucēn Papa Dios naínu 'icē, an a ñucacē uni aín Bēru Ñunshin Upí abēa 'inun 'inánti 'icēn.

Anun ñunshin 'atima chiquínti cushi ñui quicē bana

(Mt 12.22-30; Mr 3.19-27)

¹⁴ An 'imicēxa uni achúshi banañuma 'ain ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancēxa. Usoquin chiquíncēbēa banaia isi ca anu 'icē unicama ratúacēxa. ¹⁵ Usoquin Jesusan ñunshin 'atima chiquinia isi ca anu 'icē uni raírínēx quiacēxa:

—Ñunshin 'atimanēn 'apu, Beelzebú, an 'amicēxun ca ēnē unin ñunshin 'atima chiquinia.

¹⁶ Quimainun ca raírínēn, Nucēn Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, aín sinanēnbia unin iscēma ñu naínu 'anun quixun cacēxa. ¹⁷ Cacēxun ca Jesusan usaquin ca sinania quixun 'unánquin cacēxa:

—Ēsa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicē unibunēn cushicaman bētsi bētsi oquin sináncē 'ain ca a menu bucucē unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucuí bētsibē bētsibē nuibananima 'acanani cēñutia. Usaribiti ca unicamax aín aintsibē nuibananima mēēanani tsuáqui nētētia. ¹⁸ Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacē, an 'amicēxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ē ñui quicē 'aínbi ca ñunshin 'atimanēn 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncēbē an 'amicēxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icēn. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanēn abē ñunshin 'atima chiquinima. ¹⁹ 'Ēn ñunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxun ñunshin 'atima uninua chiquíncē 'ain, ¿cara mitsun unibunēn uin 'amicēxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunēn ca mitsu cati 'icēn, ñunshin 'atimanēn 'apun 'amicēxunma ca Nucēn Papa Diosan 'amicēxuinshi ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icē quixun. Usaquin cacēxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ē ñui quicē bana ax ca asérabima 'icē quixun. ²⁰ Nucēn Papa Diosan 'amicēxun uninua 'ēn ñunshin 'atima chiquíncē 'ain camina 'unánti 'ain, Nucēn Papa Diosan ca axa 'ēmi catamēcē unicama ainan 'iminuxun ēnē menu unun 'ē xuaxa quixun. ²¹ Ēnēx ca ēsaribi 'icēn. Cushi unían anun 'acananti ñuñu 'ixun aín xubu bērúancēbētan ca uinu 'icē unínbi aín ñu bicuantima 'icēn. ²² Usa 'aínbi ca asamaira cushi uni uquin a

mëëquin ñusmoquin axa anun 'acanancë ñucama, amia catamëcë, acama bianan aín ñu raíriribi biquin aín unicama mëtícaquin 'inánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²³ Ësaribi ca. Unían bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuina tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'imia.

Anuaxa chiquícë uni anubia ñunshin 'atima cuantëcëan
(Mt 12.43-45)

²⁴ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uninuax chiquítancëx anua 'unpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraquinma ca sinania, —anuax 'ëx chiquía, anubi 'i cana cuantëcënti 'ai —quixun. ²⁵ Sinánbia cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mëníocëx upí usaribi 'icë a unin nuitu isia. ²⁶ Isbiani cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabë ñunshin 'atimaira mërabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsíntëcënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax bëráma 'iásamaira 'ia.

Aséribi upí sinánñu 'aish cuëëinra cuëënti

²⁷ Usaquian unicama ñuixunia ca xanu achúshinën munuma banaquin Jesús cacëxa:

—An tuutancëx bacënxun mi xuma 'amiá xanu ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

²⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë uni, axira 'ën titaxa cuëëncësamaira oi cuëënti 'icën.

'Atima unicaman Jesús uni itsin 'acëma ñu 'anun ca
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ 'Itsa unia ricuatsini timëcamë'ëocëbëtan ca Jesusan cacëxa:

—Bërí bucuçë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ³⁰ Nínive cacë ëma chaira anu 'icë unicaman ca Jonasan Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunia cuacëxa. Jonasan acama bana ñuixuansaribi oquin cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën ënë menu 'icë unicama Nucën Papa Dios quicë bana ñuixunin. ³¹ Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu, ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëenquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucuçë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, a xanun Salomónën bana cuacë 'ixun, ënë nëtënu bucuçë unicama 'ën bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën. ³² Nínive cacë ëmanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonasnën Nucën Papa Dios quicë bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ënë nëtënu bucuçë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nëtën, Nínivenu 'icë unicaman ënë nëtënu bucuçë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai quixun.

Cristonën ca aín unicama upí sinánñu 'imia quicë bana
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbi ca lamparín bimitancëxun xubu amo unëquin nanima. 'Imainunribi ca bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnun bimitancëxun anu lamparín nanti anu nania. ³⁴ Lamparínën pëcacëbëtan ca unin bëruñu cupíshi an pëcacë ñucama 'imainun xabá isia. Min bëru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mëëti 'ati 'ain. Min bëru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mëëti upí oquin 'atima 'ain, bëánquibucëxun 'acësoquinshi camina 'ati

'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicëx min sinan upí 'ianan an sinánmicë 'aish min sinan an pëcacësa 'ain. Usa 'aínbi camina an sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'aíma 'icë —quixun sinánti rabanan bërúancati 'ain. Min —anun 'ën sinan upí 'iti ca 'aíma 'icë —quixun sináncë 'aish camina Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënu nicësa 'ain. ³⁶ Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosmi sinania an 'imicëx min sinan upí 'ixun Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinanin. Usa 'ixun camina ax cuëncësabi oquin upí oquin ñu 'ati 'ain, lamparínëan pëcacën isquin upí oquin ñu 'acësaribi oquin.

Fariseo unicamacëñuan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesusan ñu ca (Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷⁻³⁸ Unicama 'unánmia ca fariseo uni achúshinën Jesús aín xubunuxuan pi cuanun quixun cacëxa. Cacëx cuanx bëbatancëxbi ca judíos unicamaxa aín nuitu isa upí 'inun quixun sinani pinux pain mëchucacësaribiti Jesús 'iama 'icën. Mëchucatíma ca mesanu pi tsóbuacëxa. Usai 'ia isquin ca fariseo unin —¿uisacatsi cara mëchucacëma 'icë? —quixun sináncëxa. ³⁹ Usaquin sinania 'unánquin ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mixmi fariseo uni 'icë cana mi cain, mitsux fariseo uni 'ixun camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun, xanpa 'imainun manë ñutë, acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin ñu 'atima 'atí sinanin.

⁴⁰ Sinánñuma unisa camina mitsux 'ain. ¿Caramina 'unaniman, an ñutë 'acë uni an ca aín namë 'acësaribi oquin aín caxuribi 'aia quixun? ⁴¹ Xanpa, ñutë chucati acama sinánquinbi camina unicama nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. 'Aquinquin ca ñu 'inán. Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isti 'icën.

⁴² Catancëxun ca ësaquinribi Jesusan atu cacëxa:

—Fariseo unicama, mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama mitsun pitimi anun nëish ocë robí mësú 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi oi 'iti, axa quicësa oquin 'aiman. Nucën Papa Diosmi upiti sinánan upí sinánñu 'ixun uni 'aquinti, acama camina 'aiman. Usaquinmi mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ro mësúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa.

⁴³ 'Ianan camina anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti, anua mitsun cushicamax tsóti anu tsótishi cuëenin, camabi unínsa mitsu isnun quiax. 'Ianan camina anuxuan unin ñu marucë anuxun isquian bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin bití cuëenin. Usámi 'iti cuëenquinma ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsu 'ati 'icën.

⁴⁴ Mitsux camina cëmëntapun 'ain. Anu uni maíncë meesaribi camina mitsux 'ain. A me 'unánti ocëma 'ain ca uní raírinëx anun niquin —uni bamacë ca anu maíncë 'icë —quixun 'unanima. A meesaribi camina mitsux 'ain. Unían mitsun nuitu 'unánquinma upíisa quixun sináncë 'aíshbi camina mitsun nuitu mëú upíma 'ain. Usai mitsux 'iti cuëenquinma ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁴⁵ Usaquin cacëxun ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëcë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Usai fariseo unicama ñui quiquin camina nuribi ñuin.

⁴⁶ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsuribi upíma isquin ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin mitsuribi 'ati 'icën. Moisésnën cuënëo banaishima mitsúnbi sináncë banaribi camina unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunin. Usaquinmi ñuixuncëxbi ca a banacamax mitsúxmi quicësabi oi 'iisama 'icën. Mitsúxribi camina usai 'iman. Mitsúnmi ñuixuncë bana quicësabi oquian 'anun camina unicama 'aquiniman.

⁴⁷ Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman 'acëa an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mëníoín. ⁴⁸ Usaquinmi 'aia isquin ca, mitsun raracaman 'á ñu, ax isa upí 'icë quixun camina sináncani quixun, camabi unin 'unania. ⁴⁹ Nucën Papa Dios an camabi ñu 'unáncë 'aish ca usaía 'icëma pan 'ain, ësai quiacëxa: “Ën unicama raíri 'ën bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriribi 'ën bana unicama 'unánminun 'imiabi ca unin raíri 'anan raíri bëtsi bëtsi oti 'icën”. ⁵⁰ Usoquin 'ati ca ënë nëtënuua bërí bucuçë unicamax 'icën. Usa 'ixun camina mitsun raracaman 'ázaribi oquin 'ain. ⁵¹ Abel pain ca 'acëxa. Usaribi oquin ca mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acëxa. 'A 'aían ca raírinënríbi 'acëx Zacarías ax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasu bamacëxa. Mitsun raracaman 'ázaribi oquin camina mitsun 'ain. Usa 'ain ca atu 'ázaribi oquin Nucën Papa Diosan mitsu castícantí 'icën.

⁵² Èsaquinribi ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'ixun unicama 'ësëti 'ixunbi camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánmiman, 'unánmiquinma camina bëtsi oquin 'unánmin. Usa 'ain camina mitsúnbi, a bana upí oquin cuaisama tancë 'ixun, an a bana uisai quicë cara quixun 'unántisa tancë unicamanribia cuaxunma 'anun 'imin. Mitsúxmi usa 'icë isquin ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁵³⁻⁵⁴ Usaquin catancëxa fariseonën xubunuax cuania ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman ami nishi, ami manáncatsi quixun sinánquin, uisai caraisa quia cuacatsi quixun, bëtsi bana ñuiquin 'aisamaira oquin ñucáquin Jesús ubíocëxa.

12

Cëmëtima bana aín 'unánmicë unicama Jesusan ñuia

¹ Usomainun ca 'aisamaira uni timëcamë'ëoi tsitsirui anu niti 'aíma 'ain bëtsibë bëtsibë chácanancëxa. Usaía 'imainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Fariseo unibu atux anun pán chamiti ñusa 'icë usaribi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. Èsai quiquin cana ësouquin mitsu cain, bana ñuixunquin ca atun 'atimaquin unicama parania. Usaquinribi camina mitsun 'atima 'ain. ² Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca unëtima camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unëxun 'acëbi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. ³ Mitsúnmi 'ën bana cuacë 'ixun imë uni itsi ñuixunquin cacë ax ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën, 'ën mitsu cacëcamami mitsun xubunuxun ñuicë ax ca camabi unían cuanun ëmánxun ñuicë 'iti 'icën.

Uimi cara uni racuëti 'icë quiáxa Jesús quiá bana (Mt 10.28-31)

⁴ 'Èbë nuibanancë unicama, cana mitsu cain, an uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuëtima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca aín bëru ñunshin bamamítima 'icën. ⁵ A unicamamimi racuëtima 'aínbi cana uimi caramina racuëti 'ai quixun mitsu cati 'ain. Nucën Papa Dios, an uni aín cushímbi bamamianan uni manë tsi anua 'inun 'imiti, amishi camina racuëti 'ain. 'Ën cana mitsu cain, camina asérami amí racuëti 'ain. ⁶ 'Isáratsu ca, cupíma 'icë, unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin mecën achúshi bití 'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí 'ítsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi manuima. ⁷ An ca mitsuribi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuëtima 'ain.

—'Èx cana Jesusan uni 'ai—quiáxa ax unin cuanun quicë uni (Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Ēsaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Ēn cana mitsu cain, axa an 'ën bana cuacëma unicaman cuanun 'ë ñui —'ëx cana Jesusan uni 'ai —quicë uni, a ñuiquin cana, uni 'inux anuax uá 'ën, aín ángelcaman cuamainun, Nucën Papa Dios —ax ca 'ën uni 'icë —quixun cati 'ain. ⁹ Usa 'aínbi cana axa 'ëmi rabini —'ëx cana Jesusan unima 'ai —quicë uni a ñuiquin aín ángelcaman cuamainun —ax ca 'ën unima 'icë —quixun Nucën Papa Dios cati 'ain. ¹⁰ Axa, uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tērēnti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tērēnima. ¹¹ Unin mitsu anu judíos unicama timēti xubunu 'icë unicama 'imainun mitsun 'apucamami manánuxun buáncëxun camina racuëquin —uisai carana quti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. ¹² Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca mitsúxmi banacëbētanshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën.

'Itsaira ñuñu 'iti sinántima bana

¹³ Anu 'icë unicama achúshinën ca Jesús cacëxa:

—Ñuquin ca 'ën papocën aín ñu casunanxa. Usa 'ain camina 'ën xucën apan an a ñucama raíri 'ë 'inánun cati 'ain.

¹⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usai ca mibë min xucën 'iti 'icë quixun cana 'ën mēníotima 'ain. Ax ca 'ën 'atima 'icën.

¹⁵ Usaquin caxun ca anu 'icë unicama Jesusan cacëxa:

—Ñu 'itsa 'ain cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan upitax 'i cuëenti 'ai quixun camina sinántima 'ain. Usaquin sinanima camina 'itsa ñuñu 'iti sinánan uni itsin ñuribi cuëenti rabanan bërúancati 'ain.

¹⁶ Catancëxun ca bana itsi ñuicësoquin Jesusan ësaquinribi cacëxa:

—Ēnëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni achúshinëan aín naënu ñu bëru 'apácëx canitancëxuan tuacëx ca 'itsaira bimiñu 'i axa. ¹⁷ A bimicama isquin ca a unin sinánxa, anu ënë bimicama bucúnti ca 'aíma 'icën. ¿Añu carana 'ati 'ain? quixun. ¹⁸ Sinántancëx ca qui axa: Ēsaquin cana 'ati 'ain. 'Ēn anu bimi bucúnti xubucama ca chamaratsu 'icën. Acama tēncapatancëxun cana xubu chabu 'ati 'ain. 'Atancëxun cana anu 'ën ñu bimicama 'imainun 'ën ñu itsiribi nanti 'ain. ¹⁹ 'Atancëx cana quti 'ain: Cana bucúan, ënë ñucama 'itsa 'aish ca 'itsa baritia 'icëbëbi cēñútima 'icën. Usa 'ain cana tantishiti 'ain. Cana pianan xëanan cuëinshiti 'ain. ²⁰ Usaquian sinania ca Nucën Papa Diosan caxa: Sinánñuma uni camina mix 'ain. Ēnë ñantánbi camina bamain. ¿Bamacëbë cara minmi bucúncë ñucama uinan 'iti 'ic? Ca minanma 'iti 'icën.

²¹ Caxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaribiti ca, Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati sinánquinma axbi ñuñu 'iti sináncë uni ax 'iti 'icën.

*Nucën Papa Diosan ca aín unicama bërúancë bana
(Mt 6.25-34)*

²² Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—Cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. ²³ Mitsun pítisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain. An mitsúxmi ënë nētënu tsóti oquin unio Nucën Papa Dios ainshi ca ami piti ñu mitsu 'inánan ami pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën. ²⁴ Mitsun camina 'iscucama 'unanin. An ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. An anu bixun bimi nanti xubu ca 'aíma 'icën. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan atun piti 'inania. An ñu pëchiu 'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icën. ²⁵ Nucën Papa Diosainshi canimicë 'aish camina mitsúxbi canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain. ²⁶ ¿Mitsux usai 'itima 'aíshbi caramina uisacatsi bëtsi ñucama sinani masá

nuitutin? ²⁷ Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mēēanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icēn. A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucē 'aíshbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'iáma 'icēn. ²⁸ Upíira upí 'itancēxbia xania unin tsin nēēncēx ca a ro ua cēñutia. Usai 'inunbi ca Nucēn Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acē 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acēsamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icēn. Mitsux usaquin sináncēma 'aish camina upiti Nucēn Papa Diosmī catamēcēma 'ain. ²⁹ Añu ñu caramina piti 'ain, añu ñu caramina xēati 'ai quixun camina bēnēti masá nuituquin sinántima 'ain. ³⁰ An Nucēn Papa Dios 'unáncēma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncē 'aínbi ca mitsun Papa Diosan 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³¹ Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuēēncēsabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acēbētan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icēn.

*Aín nētēnuax Nucēn Papa Diosbē 'aish cuēēnti bana
(Mt 6.19-21)*

³² Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Mitsux camina 'ēnan 'ain. Usa 'aish 'itsairama 'aínbi ca mitsux ainan 'ianan aín nētēnu abē 'iti Nucēn Papa Dios cuēēnia. Usaquin 'unani camina racuētima 'ain.

³³ Mitsun ñu maruquin curíqui bixun camina ñuñuma uni 'inánti 'ain. Ēnē nētēnuaxa 'icēsai ca Nucēn Papa Diosan nētē naínu 'icē ñucamax 'atimati cēñutíma, an ñu mēcamacē uni ca 'aíma 'icēn, 'imainun ca an cēñuti nacuáxbi anu 'aíma 'icēn. Usa 'ain camina mitsux ñuñushi 'iti sinánquinma ax cuēēncēsabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancēxmi aín nētēnu abē 'icē ca an mitsúnmi a cuēēnminuxun 'acēcama cupíoquin chuámarua aíshmi xēnibua 'aínbi cuēēnun mitsu 'imiti 'icēn. ³⁴ Uisa ñun cara cuēēnia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ēnē nētēnu 'icē ñuñu 'iti cuēēncē unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa —Diosan a cupíoquin aín nētēnuxun chuámarua 'imiti cuēēncē uni an Nucēn Papa Dios cuēēnun ax cuēēncēsabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicaman Jesús uti caínti bana

³⁵⁻³⁶ Jesusan ca ēsaquinribi aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icēn. Achúshi uníxa an xanu bicē unin camicēx, abētan pi cuanx utēcēnia ca an ñu mēēxuncē unicaman cainia. Caínquin ca an uni ñu mēēxuncē unicama an ñu mēēxunuxuan pañucē chupa pañuanan lamparíncama upí oquin bimitancēxun nania. Usoxun caíncēx uquian, xēcuē taxcaia ca cuēēnquin bēnēnquinshi atsínmiquin xēocaia. Usaribiti camina mitsux 'iti 'ain, 'ēx aia caini. ³⁷ A caíncēxuan an ñu mēēmicē unicaman 'uxcēma 'icē mēracēx ca an uni ñu mēēxuncē unicamax cuēēinra cuēēnti 'icēn. Cuēēnia ca an atu ñu mēēmicē unin mesanu tsónun caquin piti 'inánti 'icēn. Usaquin 'acēx ca an ñu mēēxuncē unicamax cuēēinra cuēēnti 'icēn. Ca usai asérabi 'iti 'icēn. ³⁸ Imē naēx uanan pēcarati 'urama uquian a ñu mēēxuncē unin 'uxcēma mēracēx ca an a uni ñu mēēxuncē unicamax cuēēinra cuēēnti 'icēn. ³⁹ Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncē 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mēcamacē uni caíntianxa. Caíncēx uáxa ñu mēcamanux atsíntisa taniabi ca 'uxcēma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁰ Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ē binuxun 'ēx uti caínti 'ain. Bērí ca utima 'icē quixunmi mitsun sináncēbēbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nētēn, aia binuxun 'ē caínti 'ain.

*An upí oquin uni ñu mēēxuncē uni 'imainun an upí oquinma uni mēēxuncē uni
(Mt 24.45-51)*

⁴¹ Usaquin cacēxun ca Pedronēn cacēxa:

—¿Nuinshi cuati caramina bētsi bana ñuicēsoquin ēnē bana ñuian? ¿Camaxunbi cuati caramina ñuian?

⁴² Cacēxun ca ēsoquinribi Jesusan cacēxa:

—Ĕnĕx ca ĕsaribi 'icĕn. Achúshi unin ca aín xubunu 'icĕcama upí oquin piminun quixun aín ñu mĕĕmicĕ unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca, an ca asĕrabi 'ĕn cacĕsabi oquin 'ati 'icĕ, quixun sinánxa. Sinánquin usoquin ñu 'anun quixun catancĕx ca bĕtsi menu cuanxa. ⁴³ Cuanx anu 'itancĕx utĕcĕnquin ca, an ñu mĕĕxuncĕ unin cara an cacĕsabi oquin 'aia quixun isti 'icĕn. Isquinbi an cabiancĕsabi oquin 'aia 'iscĕx ca an a uni ñu mĕĕxuncĕ uni ax chuámarua tani cuĕĕnti 'icĕn. ⁴⁴ Ĕsoquin cana asĕrabi 'ĕn mitsu cain, an upí oquin ñu 'acĕ 'icĕ ca an ñu mĕĕmicĕ unin ĕsaquin cati 'icĕn: Minmi 'ĕn cacĕsabi oquin upí oquin 'acĕ cupí camina cushi unisa 'ixun 'ĕn ñucama minansa 'icĕ bĕrúanti 'ain. ⁴⁵ Usa 'aínbi ca a unix 'atima sinánñu 'ixun, an 'ĕ ñu mĕĕmicĕ uni ca panatia quixun sinánquin abĕtan ñu mĕĕcĕ uni raíri mĕĕanan xĕai paĕnti 'icĕn. ⁴⁶ Usai 'iquian, ca uti 'icĕ quixun sináncĕbĕmabi ca an a ñu mĕĕmicĕ uni uti 'icĕn. Uquin ca usai 'ia isquin castícanaan anua 'aisama unicama 'icĕ anua 'inun 'imiti 'icĕn.

⁴⁷ An uisaquin 'ati cara an a ñu mĕĕmicĕ unix cuĕĕnia quixun 'unánquinbi ax cuĕĕncĕsabi oquin 'ati sináncĕma 'ixun ax cuĕĕncĕsabi oquin 'axuncĕma uni ax ca 'aisamaira oquin mĕĕquin castícancĕ 'iti 'icĕn. ⁴⁸ Usa 'aínbi ca an uisaquin 'ati cara an a ñu mĕĕmicĕ uni cuĕĕnia quixun upíra oquin 'unáncĕma 'ixun upí oquin ñu mĕĕxuncĕma uni ax 'itsamashi oquin mĕĕquin castícancĕ 'iti 'icĕn. Usaribi oquin ca Nucĕn Papa Diosan uni upí oquin a ñu 'axunti 'unánmianan upí sinan 'inántancĕxun, —an ca 'ĕ upí oquin ñu 'axunti 'icĕ —quixun sinánquin, usoquian a 'axunti cuĕĕnia, unían uni itsi 'itsa curíqui 'inántancĕxun, —an ca 'ĕ upí oquin ñu mĕĕxunti 'icĕ —quixun sináncĕsaribi oquin.

Usai 'ia ami catamĕcĕma unicamax Jesucristomi catamĕcĕ unicamami nishti bana (Mt 10.34-36)

⁴⁹ Ĕsaquinribi ca Jesusan cacĕxa:

—Ĕx uá cupí ca unicamax bĕtsibĕ bĕtsibĕ cuĕbicanani nishanani tsuáquiruti 'icĕn. Usai 'i unicama bĕnĕtishi tsuáquirutibi ca 'ia. ⁵⁰ Usai 'ia 'inun cana 'ĕn pain 'aisamaira oquin tĕmĕraquin paĕ tanti 'ain. Usaquin 'ĕn tĕmĕraquin paĕ tanti ashi sĕnĕoncatsi cana bĕnĕtin. ⁵¹ Ĕx uá 'ain ca camabi unix bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibananti 'icĕ quixun caramina sinanin? Ĕn cana mitsu cain, ca usama 'icĕn. Ĕx uá 'ain ca axa 'ĕmi sinántisama tancĕ unicaman axa 'ĕmi sináncĕ unicama nuibatíma, ami nishti 'icĕn. Usa 'ain ca unicamax bĕtsibĕ bĕtsibĕ cuĕbicanani nishananti 'icĕn. ⁵² Achúshi xubunu mĕcĕn achúshi uni 'aish ca rabĕ 'imainun achúshinĕx rabĕmi nishti 'icĕn. Usaribiti ca rabĕtax rabĕ 'imainun achúshimi nishti 'icĕn. ⁵³ Aín papax ca aín bĕchicĕ bĕbumi nishti 'icĕn. 'Imainun ca aín bĕchicĕnĕx aín papami nishti 'icĕn. Aín titax ca aín xanu tuámi nishti 'icĕn. 'Imainun ca aín tuacĕx aín titami nishti 'icĕn. Aín ñex ca aín ñe xutami nishti 'icĕn. 'Imainun ca aín ñu xutax aín ñemi nishti 'icĕn.

Naí isquian, uisai cara nĕtĕ 'iti 'icĕ quixun unin sinánti bana (Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Ĕsaquinribi ca Jesusan anu 'icĕ unicama cacĕxa:

—Ĕsa ca. Anúan bari cuancĕ anua nĕtĕ cuin isi camina mitsux quin, 'uí sapi ca 'ibúti 'icĕn. Quiáxmi quicĕsabi oi ca 'ibutia. ⁵⁵ Ĕnĕ nĕtĕnuax suñu bĕquicĕbĕ camina mitsux quin, bĕrí ca bari cushinuxun 'aia. Quiáxmi quicĕsabi oi ca 'ia. ⁵⁶ Naí 'imainun me isquin camina uisai cara nĕtĕ 'iti 'ia quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncĕ 'ixunbi caramina uisa cupí 'ĕn bana ñuixunia cuanan 'ĕn 'aia isquin, 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ĕx cana asĕrabi mitsúnmi ax uti caíncĕ a 'ai quixun. Usaquin 'unántsinxunbi —usa ca —quixun 'unántisama tani camina cĕmĕ uni 'ain.

Axa numi nishcĕ unibĕ nuibananti bana (Mt 5.25-26)

⁵⁷ Ĕsaquinribi ca Jesusan cacĕxa:

—¿Uisacatsi caramina bētsibē upí 'inux mitsúxbi mēnionaniman? ⁵⁸ Bētsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncēx, bain cuani camina anu bēbacēma pain 'aish, abē mēnionanti 'ain. Mēnionancēxunma ca mimi nishcē uni axa mi ñui ami manáncēxun min cushin mi sipuati 'icēn. Usa 'aíshmi sipuacē 'iti rabanan camina bēbacēma pain 'aish a unibē mēnionanti 'ain. ⁵⁹ Cana mitsu cain, sipuacē 'ixun camina min cushi quicēsabi oquin curíquinēn cupíoti 'ain. A pain ancēquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bēbacēma pain 'aish axa mimi nishcē unibē mēnionanti 'ain.

13

Sinanatía Nucēn Papa Diosmi sinánuan Jesusan ca

¹ Unicama bana ñuixunia ca anu 'icē uni raírínēn Jesús ēsaquin cacēxa:

—Galilea menuaxa ucē uni raírínēan sacerdote 'inánti aín 'aracacē ñuina bēquin anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun rētia ca Pilatonēn an ñuina bēcē unicama 'amiaxa.

² Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿A unicamaxa usai baman caramina sinanin, atux ca Galileanu 'icē uni raírí 'icēsamaira oi 'uchaxa quixun? ³ Ēn cana mitsu cain, ca usama 'icēn. Mitsúxribi mitsun 'ucha ēni 'ēmi sinanacēma 'aish camina a judíos unicamax 'icēsaribiti bamai cēñúcē 'iti 'ain. ⁴ ¿Siloénu 'icē torre manáinra 'aish chaxcēira, ax atunu rurucubucēbēa bamacē dieciocho uni ax isa Jerusalénu 'icē uni raírí 'icēsamaira oi 'uchaxa quixun caramina sinanin? ⁵ Ēn cana mitsu cain, ca usama 'icēn. Mitsúxribi mitsun 'ucha ēni 'ēmi sinanacēma 'aish camina atúxa 'icēsaribiti bamai cēñúcē 'iti 'ain.

Bimiñuma higuera ñuicē bana

⁶ Catancēxun ca Jesusan bana itsi ñuicēsoquin ēsaquin cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icēn. Aín naēnu 'apácē i, cara tuaxa quixun isi cuanxunbi ca naē 'ibun tuáñumoxa. ⁷ Tuáñumoxun ca aín 'ibun an naē bērúancē uni caxa:

—Rabē 'imainun achúshi baritian cana, ēnē in cara tuaxa quixun isquinbi tuáñumoin. Tuáimabi ca ñancábi anu nitsaxa. Usa 'ain camina rēti 'ain. ⁸ Cacēxun ca an naē bērúancē unín caxa: Cara tuaia quixun isti camina ēnē barínshi ěnti 'ain. Usa 'ain cana a tanáin mēníoquin ñuinacan pui tabucunti 'ain. ⁹ Usaquin 'acēxun sapi ca bari itsin tuati 'icēn. 'Acēxunbia tuaíama camina 'ē rēmiti 'ain.

Anun ñu mēetima nētēan Jesusan catúbucē xanu

¹⁰ Anun ñu mēetima nētēn ca anu judíos unibu timēti xubunuxun Jesusan bana ñuixuancēxa. ¹¹ Ñuixunmainun ca achúshi xanu dieciocho baritian 'insíncē anu 'iacēxa. A xanux ca ñunshin 'atimanēn 'imicēx catúbua 'aish chairucēma 'iacēxa. ¹² Usa 'icē isquin cuēnxun ca Jesusan cacēxa:

—Min 'insin ca nētēaxa, camina pēxcúcē 'ain.

¹³ Caquian ramēcēxēshi ca chairui asábi 'iacēxa. Usai 'iquin ca Nucēn Papa Dios rabiácēxa. ¹⁴ Usa 'aínbi ca Jesusan anu ñu mēeti nētēn xanu pēxcūan, axa anu judíos unicama timēti xubunu 'icē 'apu nishacēxa. Nishquin ca anu 'icē unicama cacēxa:

—Anun ñu mēeti nētēx ca mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'icēn. Anun ñu mēetima nētēn camina utima 'ain, anun ñu mēeti nētēinshi camina pēxcucē 'inux uti 'ain.

¹⁵ Quia ca Nucēn 'Ibu Jesusan cacēxa:

—Mitsux camina cēmē 'ain. Mitsux, 'aracacē ñuina tēcērēcacēñu 'ixun, camina nētē camabi 'acēsaribi oquin anun ñu mēetima nētēnribi min ñuina 'unpax 'anun xēxánu buanin. ¹⁶ ¿Mitsun ñuinami usoquin 'acē 'ain carana mitsusaribi 'aísha Abrahamnēn rēbúnqui 'icē, ñunshin 'atimanēn 'apun dieciocho baritian 'insínmicē xanu, ēnē anun ñu mēetima nētē 'aínbi pēxcutima 'ain? Cana 'ati 'ain.

¹⁷ Usaquian cacëx ca axa Jesúsni nishcë unicamax rabíancëxa. Rabínmainun ca uni raíricamax Jesusan aín cushínbi ñu 'acëcama isi cuëëancëxa.

Mostaza bëru ñui quicë bana

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'ic? ¿Uisa ñuribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain? ¹⁹ Ënëx ca ësa 'icën. Mostaza bëru chamaratsu a ca unin bixun aín naënu 'apatia. 'Apácëx cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacaman anu noia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñuicë bana

(Mt 13.33)

²⁰ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic? ²¹ Uisoquin cara 'ati 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquíon mësioti réncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Bai chucúma ñuicë bana

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jerusalénu cuani, ëma chacamanu cuanan, ëma chucúmacamanuribi cuanquin ca anu 'icë unicama Jesusan, bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. ²³ 'Unánmicëxun ca uni achúshinën ñucáquin cacëxa:

—¿Axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti unicamax cara 'itsama 'iti 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ²⁴—Bai chucúma anun atsínti ca sinan. Cana asérobi mitsu cain, 'itsa unix ca anun atsínti sinanibi anun atsíntima 'icën. ²⁵ Ësa ca: Xubu 'ibun ca niruquin xubu xëcuë xëputi 'icën. Xëpucë camina mitsun ëman nixun xëcuë taxcaquin —nu ca xëócaxun —quixun cati 'ain. Cacëxunbi ca mitsu cati 'icën: Uinuax ucë caramina mitsux 'ai quixun cana 'unaniman. ²⁶ Cacëxun camina mitsun cati 'ain: Nun cananuna mibëtan pianan xëan, min camina nun ëmanuxun nu bana ñuixuan. ²⁷ Cacëx ca quiti 'icën: Cana mitsu can, uinuax ucë caramina 'ai quixun cana 'unaniman. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain. Ca cuantan. ²⁸ Usoquin 'ën cacëx cuanx camina, Abraham, Isaac, Jacob, acama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ëbë 'ain, mitsux anuma 'aish masá nuituirai bënëti inti 'ain. ²⁹ 'Imainun ca 'aisamaira judíosma uni aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi 'imainun camabi nëtënuax unuxun 'aia. Ai ca axa 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu tsotax chuámarua 'aish cuëënti 'icën. ³⁰ A unin —ñuumara ca ax 'icë —quixun sináncë unicama a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a unicamaxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca a unin iscëxa cha 'icë unicama a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën.

Jerusalénu 'icë unicama sinani Jesús ian

(Mt 23.37-39)

³¹ A nëtënbi anu cuanquin ca fariseo uni raírinën Jesús cacëxa:

—Herodesnën ca mi aín uni 'amitisa tania. Usa 'ain camina bënëtishi ënuax cuanti 'ain.

³² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cuanxun camina uni paráncatsa, Herodes, a cati 'ain, cana 'ën 'acësabi oquin ñunshin 'atima unicamanua chiquíanan 'insíncë unicama pëxcuti 'ain. Usa 'ain cana 'ën 'ati ñucama sënëonti 'ain, bërí, imëishi, pëcaratëcëncëbëtanribi nëtë camabi 'ën 'acësabi oquin 'aquin. ³³ Usaía Herodes quicëbëbi cana bërí cuanan imëishi cuanan pëcaratëcëncëbëribi cuani Jerusalénu cuanti 'ain. Jerusalénuax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni

'itsaira bamacëxa. Usaribiti cana 'ëx bëtsi ëmanuax bamaima Jerusalénuax bamai cuanti 'ain.

³⁴ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicama, mitsu cana cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanëan aín tuácama cuëntancëxun aín pëchin mapuxun bërúancësaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuëncëma 'ain. ³⁵ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, 'ën cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ënti 'ain. 'Ën cana mitsu cain, mitsun camina utëcënia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë bërí aia, a ca camabi unin rabiti 'icë —quix quiquin 'ë rabiti 'ain. A nëtë utámainun camina 'ë istëcëntima 'ain.

14

Jesusan aín quisi 'imainun aín pëñan uacë uni pëxcüa

¹ Anun ñu mëetima nëtëan fariseo unicaman cushi achúshinën xubunuxun pi cuancë ca fariseo unicaman Jesús utúancëxa. ² Anu acamax 'imainun ca achúshi uni aín nami chaira 'inun uacë anu 'iacëxa. ³ A isquin ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unánquin unicama 'ësëcë unicama 'imainun fariseo unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Anun ñu mëetima nëtën uni pëxcuti cara asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

⁴ Ñucácëxunbi ca cáma 'icën. Cacëxunma ca Jesusan aín nami uacë uni pëxcuquin, camina cuanti 'ai quixun cacëxa. ⁵ Catancëxun ca anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Micama uinu 'icën caramina anun ñu mëetima nëtëan mitsun burro, mitsun vaca bënë, anua 'unpax biti naëcë quininu nipacëtia bënënquinshi biquinma isëshiti 'ain? Isëshiquinma camina biti 'ain, ¿usa cat?

⁶ Ësoquin ñucácëxunbi ca cáma 'icën.

An xanu bicë unían pi unun camicë unicama

⁷ Pi unun quixuan unin camicë unicaman uxun, anua aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia isquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin, ësaquin atu cacëxa: ⁸ —An xanu biti unían pi cuanun camicëx cuanx camina anua min cushi tsóti anu tsótima 'ain. Anumi tsotanbi sapi ca aribia camicë 'aish uni itsi misama cushiira ax uti 'icën, anu tsónux. ⁹ Ucëbëtan ca an mi camicë unin minu uquin mi cati 'icën: Ënë uníxa ënu tsómainun camina mix 'uri unu tsóti 'ain. Cacëx camina rabini, anua uni cushimacama tsóti, anu tsoti cuanti 'ain. ¹⁰ Usaquian mi cati rabanan camina anua uni aín cushimacama tsóti, anu tsóti 'ain. Anu tsócë ca an mi camicë unin minu uquin isquin mi cati 'icën: Camina anua uni cushicama tsóti, anu tsoti cuanti 'ain. An mi camicë unían usaquin mi caia isquin ca anu 'icë unicaman, mix camina cushi unisa 'ai quixun isti 'icën. ¹¹ Usaribi oquin ca anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín uni itsicamabëtan sënënmara 'imiti 'icën. 'Imainun ca cha 'iti sinani rabícëma uni, a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹² Catancëxun ca an a camicë uni Jesusan cacëxa:

—Unicama pi unun camiquin camina axa mibë nuibanancë unicama 'imainun min xucëantu 'imainun min aintsi 'ibucama 'imainun ñuñu uni, acamaishi camitima 'ain. Usa unicaman bëtsi nëtën miribi pi unun camicë 'aíshmi atubë cuëñiabi ca Nucën Papa Diosan mi upí isima. ¹³ Usa 'ain camina atuishi camiquinma ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama camiti 'ain. ¹⁴ Usa unicaman ca min 'acësaribi oquin miribi pi cuanun quixun camitima 'icën. Camicëma 'icëbi ca an iscëxmi upí 'icë, anúan bama unicamax baísquiti nëtë 'icëbëtan Nucën Papa Diosan aín nëtënuaxmi cuëñun mi 'imiti 'icën.

*Pi unun quixun camicëxbia unicama cuainsama tan
(Mt 22.2-14)*

¹⁵ Quia cuaquin ca anuxun piia tsócë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—An Nucën Papa Diosan nētēnuxun aín unicamabëtan picë uni ax ca cuëëinra cuëënti 'icën.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi unin ca piti aín uni raíri 'amiquin, pi unun quixun unicama canun, aín uni itsi xuaxa. ¹⁷ Usaquin piti mēnócë 'ain ca xutēcēnquin ësaquian camicë unicama catánun quixun caxa: Piticama ca mēnócë 'icën. Usa 'ain ca camáxbi pi ucan. ¹⁸ Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxunbi ca cuainsama tanquin a paían cacë uni an ësaquin caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana me maruan, a cana isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ¹⁹ Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana mēcēn rabë vaca bēnē maruan, a cana uisa cara quixun isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuaniman. ²⁰ Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana xanu bitsin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ²¹ Usaía quicëbëtan ca an ñu mēëxuncë uni anu cuantēcēnxun an a ñu mēëmicë uni ñuixuanxa, uisai cara an camicëxbi unicama quiaxa quixun. Ñuixuncëxun cuati nishquin ca an ñu mēëxuncë uni xutēcēnquin caxa: Camina bēnētishi cuantēcēnquin ëmanu 'icë bai chacamanu 'imainun bai chucúmacamanu cuanquin, anu 'icë ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pēñan bëtsicë 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun bëxuñu unicama bëti 'ain. ²² Caquian xucëx cuanx utēcēnquin ca an ñu mēëxuncë unin caxa: Minmi 'ë cacësabi oquin cana unicama bëan, camáxbi ca uaxa, usa 'aínbi ca 'iti tsitsicëma pain 'icën. ²³ Usaquin cacëxun ca an a ñu mēëmicë unin caxa: Bai chacamanu cuanan a rapasu 'icë mecamanu cuanquin camina uisa uni caramina isi, a camabi pi unun quixun cati 'ain, 'itsa unia 'ën xubunu atsini buáquiti cana cuëënin. ²⁴ 'Ën cana mitsu cain, a pain 'ën camicëxbia ucëma unicaman ca 'ëbëtan pitima 'icën.

An aín cuëëncësa oishi 'iti ëncë uni axa Cristonan 'iti

²⁵ Aisamaira uníxa abë cuania ca a isi cuainacëquin Jesusan ësoquin cacëxa: ²⁶ —Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëchicë, aín xucën, aín chirabacë, acama nuibacësamaira oi 'ëmi sinánti 'icën. Usai 'ianan ca ax upiti tsótishi sinanima 'ëmi sinani 'ëx cuëëncësabi oishi 'iti 'icën. Ui unix cara usai 'iisama tania ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁷ An asérabi 'ëmi catamëquin a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti bana quicësabi oquin 'acëma uni, ax ca 'ën uni 'itima 'icën. ²⁸ Ënëx ca ësa 'icën: Torre ënën mēnma chaioruquin 'aisa tanquin ca 'anuxun pan unin upí oquin sinánquin añu ñucama cara a 'ati maruti 'icë quixun sinánan uiti curíquibëtan sēnēn cara a ñucaman cupí 'icë quixun sinánti 'icën. Cara aín curíqui a ñucama maruti sēnēnti 'icë quixun ca isti 'icën. ²⁹ Upí oquin sinánxunma 'aquin ca aín cimíntocama 'atancëxunbi anun aín cēnē 'imainun aín mascuan 'aticama maruti 'aíma 'ain, aín torre ancëcasmati 'icën. Sēnëoianma isi ca an a iscë unicamax a uni ñuixun 'usani quiti 'icën: ³⁰ Torre 'aquinbi ca a unin ancëcasmamaxun ëanxa.

³¹ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Ësaribi ca. Aín suntárucamaxa 'apu itsin suntárucamabë 'acananun xucëma pan 'ixun ca 'apun upí oquin sinánquin, —¿cara 'ën suntárucaman diez mil 'ixun, 'apu itsin suntárucama veinte mil 'icë, abë 'acananquin ñusmoti 'ic? —quixun sinánti 'icën.

³² Usoquin pain sinánquinbi —ca 'atima 'icë —quixun sinántancëxun ca aín uni xuquin —cananuna 'acananantima 'ai —quixun, 'uracëo 'apu itsi a camiti 'icën. ³³ Usaquin ñuiquin cana ësaquin mitsu 'unánmin, an ax cuëëncësari 'iti ëinsama tanan aín ñucama cuëënquin ëinsama tancë uni ax ca 'ën uni 'itima 'icën.

*Mucañuma tashi ñuicë bana
(Mt 5.13; Mr 9.50)*

³⁴ Canan ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Ēsa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aishbia aín muca nētētia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotēcēntima 'icën. ³⁵ Mucotēcēncēma 'aish ca a tashix mucañuma ñancáishi 'icën. Nu 'apacē tanáin tabucunuxun ñun puicēñun mēscuti 'aishbi ca a tashix mucañuma 'aish a puicēñun mēscucēxbi ñancáishi 'icën. Usa 'icē ca unin putia. An aín pabitan ēnē bana cuacē unin ca aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icën.

15

Axa nētēcē carnero ñuicē bana (Mt 18.10-14)

¹ An 'apu buánmiti curíqui bicē unicama 'imainun 'uchañu uni, acamax ca Jesusan bana ñuia cuati anu cuancēxa. ² Usoquian aín bana camaxunbi cuaisa tania isi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnēn cuēnēo bana 'unancē unicamax nishi canancēxa, ēnē unin ca 'uchañu unicamabē timēxun abētan piia.

³ Usaria canania 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicēsoquin ēsaquin cacēxa:

—Ēnēx ca ēsa 'icën. ⁴ ¿Uinu 'icē micama achúshinēn cara cien carneroñu 'aínbia achúshi nētētia baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an anu uni 'icēma menuxun pasto piia ēbianxun ca axa nētēcē a mēranuxun bariti 'icën, ¿usa cat? ⁵ Bariquin mēraxun bitsi cuēēnquin ca a 'iábētsinti 'icën. ⁶ 'Iábētsini xubunu bēbaquin ca an nuibacē unicama 'imainun axa a rapasu 'icē unicama timētancēxun cati 'icën: 'Ēn carnero nētēcē cana mēran. Usa 'ain cananuna cuēēnti 'ain. ⁷ Asérabi cana 'ēn mitsu cain, achúshi uníxa sinanati ami sináncēbē ca Nucēn Papa Dios 'imainun aín ángelcamaxribi cuēēnia. Usa 'aish ca noventa y nueve uni an —'ēxbi cana asábi 'ai —quixun sináncē acama isía cuēēncēsamaira oi achúshinēxa 'aisama 'aishbi sinanati ami catamētia isi Nucēn Papa Dios cuēēnia.

Curíqui nētēcē Jesusan ñuia bana

⁸ Ēsaribi ca. ¿Xanu achúshinēn cara mēcēn rabē curíquiñu 'ixunbi, achúshi, nētēmixon lamparín bimixon, mēranuxun munu upí oquin baritima 'ic? ⁹ Barixun mēraquin ca axa abē nuibanancē xanucama 'imainun axa a rapasu 'icē xanucama timētancēxun cati 'icën, —'ēn curíqui nētēcē cana mēran. Usa 'ain cananuna cuēēnti 'ain. ¹⁰ 'Ēn cana mitsu cain, usaribiti ca achúshi uníxa 'aisama 'aishbi sinanati Nucēn Papa Diosmi sináncēbē aín ángelcamax cuēēnia.

Aín papan 'ináncēxuan bēná unin curíqui cēñua bana

¹¹ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—Ēnēx ca ēsaribi 'icën. —Achúshi unix ca rabē bēchicēñu 'iaxa. ¹² Aín bēchicē 'anácanēn ca aín papa caxa: Papan, min bamaquin casunancēxa 'ēnan 'iti ñucēñun camina 'ēnan 'iti curíqui a 'ē 'inánti 'ain. Cacēxun ca aín papan atunan 'iti ñu aín bēchicē rabē 'inánxa. ¹³ 'Ináncēx ca 'itsamashi nētē 'icēbē aín 'anácanēx aín ñucamacēñun aín curíqui mēníobiani 'ura 'icē menu 'i cuanxa. Cuanxun ca upí oquin sinanima aín cuēēncēsari 'ianan anun bētsi bētsi ñu 'aisama 'aquin, camaishi aín curíqui cēñuaxa. ¹⁴ Usoquin cēñutancēx ca, a nētēnu 'icē unicamax a piti ñuñuma 'aish panancēbē, a bēná uníxribi panancēxa. ¹⁵ Usa 'aish ca a nētēnu 'icē cuchíñu uni a ñu mēēxunuxun ñucati cuanxa. Cuanxuan ñucácēxun ca aín cuchia pastonuxun bērúanun quixun caxa. ¹⁶ Cacēxun ñu mēēxunibi pananquian cuchin piti abi piisa taniabi ca uinu 'icē unínbi piti 'ináncēma 'icën. ¹⁷ Piti, chupa, ñuñuma 'aish sináncasmatancēx sinanaquin ca sinánxa: 'Itsaira ca 'ēn papan ñu mēēmīcē uni 'icën. 'Itsa 'ixunbi ca a piti ñua 'itsaira 'icē atun pucháquin piia. Piti 'itsanuxuan atun pucháquin pimainun cana 'ēx ēnuax 'acēñuma bamain. ¹⁸ Usa 'ain cana 'ēn papanu cuanti 'ain. Cuanx bēbaquin cana ēsaquin cati 'ain: Papan, cana Nucēn Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. ¹⁹ Usa 'ain camina 'ēx cana min bēchicē 'ai quiax quitima 'ain. An mi ñu mēēxuncē unisa camina 'ē 'imiti 'ain.

²⁰ Usaquin sinántancëx ca aín papanu cuanxa. Cuania ca 'uránxunbi aín papan mëraxa. Mërai nuibati cuëëni abáquiáni cuanxun ca 'icúquin biquin bëtsucucaxa. ²¹ Usaquian bicëxun ca aín papa caxa: Papan, cana Nucën Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. Usa 'ain camina 'ëx cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. ²² Cacëxun ca aín ñu mëëmicë unicama a aín papan caxa: Chupa upíira bëxun pañumianan camina mëñusuti mëñumiti 'ain, 'anan camina taxaca tañumiti 'ain. ²³ 'Anan camina vaca bacë rëracacë bëxun rëti 'ain. A pi cananuna cuëënti 'ain. ²⁴—Ca bamaxa —quixun 'ën sináncëbëbi ca 'ën bëchicë ënëx 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bërí nubë 'icën. Ësai quicëbëtan ca 'atancëxun cuëënquin picanxa.

²⁵ Usaía 'imainun ca aín bëchicë apanën naënuxun ñu mëëaxa. Ñu mëëbaiti xubu rarobëtsini uquinbi ca pacon bana ocëbëa sharati cuëënia cuaxa. ²⁶ Cuaquin ca cuënxun an aín papa ñu mëëxuncë uni achúshi ñucáxa: ¿Uisacasquin cara usaquin 'ain? —quixun ²⁷ Cacëxun ca caxa: Min xucën ca uaxa, 'insíncëma asábi 'aish. Usa 'ain ca min papan cuëënquin vaca bacë rëracacë rëmiäxa. ²⁸ Usaquian cacëxun cuati nishi 'atimaquin sinani ca xubunu atsíntisama tanxa. Usai 'icëbë uquin ca aín papan cuëënquin atsínun quixun caxa. ²⁹ Cacëxunbi ca aín papa caxa: 'Itsa baritian cana mi ñu 'axuan, min bana cana uisaquinbi parécëma 'ain. Usa 'icëbi camina 'ëx abë nuibanancë unicamabëtan cuëënquin pinun achúshi chivo bacëratsubi 'ë 'ináncëma 'ain. ³⁰ Usa 'ixunbi camina an min curíquicama xanu 'aisamabë 'iquin cëñucë min bëchicë ënëxa uan vaca bacë rëracacë rëmian. ³¹ Usaquin cacëxun ca aín bëchicë apan aín papan caxa: Mix camina camabi nëtën 'ëbë 'ain. Usa 'ain ca 'ën ñucama ënëx camáxbi minan 'icën. ³² Min xucën —ca bamaxa —quixun 'ën sináncëbëbi ca 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bërí nubë 'icën. Usa 'aían cuëënquin picánti ca asábi 'icën.

16

An ñu mëëxuncë unían uni upí oquin ñu 'axuncëma bana

¹ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquinribi cacëxa:

—Ësa ca. Ñuñu uni achúshinën ca aín uni achúshi aín ñua upí oquin bërúanun quixun caxa. Canbi ca uni itsin ami manánquin, an a uni ñu mëëmicë uni caxa: Min unin ca min ñu bërúanquinma nëtémia quixun. ² Cacëxun cuatancëxuan unun quixun camicëxa ucë ca an a ñu mëëmicë unin aín uni caxa: Mimi ca uni manania. ¿Uisa cupí cara usa 'ic? Cana mi chiquínti 'ain. Cuanuxun camina anumi 'ën mi bërúanxunun cacë 'ën ñucama cuëñocë quiricacama 'ë bëxúnti 'ain. ³ Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unin sinánxa: ¿'Ë chiquíncëxun carana añu 'ati 'ain? 'Ëx cushiirama 'ixun cana me naëquin ñu mëëtima 'ain, 'ëa ñu 'inánun uni catimi cana rabínti 'ain. ¿Añu carana 'ati 'ain? ⁴ Ënuax chiquítancëxun carana unían aín xubunu 'inun 'ë binun añu 'ati 'ai quixun cana sinanin. ⁵ Sinántancëxun camicëxa aia ca a unin an a ñu mëëmicë uni ribíncë unicama achúshi achúshi ñucáquin ax paían ucë uni caxa: ¿Uiti caramina an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? ⁶ Ñucácëxuan —cien bidones xënin cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Bënëtishi tsóbuquin ca anu minmi ribíncë ñucama cuëñocë quirica ënë nianan min ribin ënëxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu cincuentashi cuëñot. ⁷ Catancëxun ca aia bëtsiribi ñucáxa: ¿Uiti caramina min an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? Ñucácëxuan —cien burasa trigo aín cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Anu minmi ribíncë ñucama cuëñocë quirica ënë nianan ca min ribin ënëxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu ochentashi cuëñot. ⁸ Usaquin ca an a ñu mëëxuncë unin 'axa quixun 'unánquin ca an a uni ñu mëëmicë unin sinánxa: An 'ë ñu mëëxuncë unin ca uisai cara curíquiñuma 'aíshbi 'iti 'icë quixun sinánxun ñu 'aquin 'ë paránti sinánxa quixun.

Ësaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ënë menushi upitax bucuti sináncë unin ca aín cuëëncësari 'iti upí oquin 'unania, Nucën Papa Diosmi sináncë unían 'acësamaira oquin. ⁹ 'Ën cana mitsu cain, mitsun curíqui anun camina uni itsi 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. 'Aquincëx mitsubë nuibanancë 'ianan 'ënan 'aish bamatancëxun ca mitsúxribimi 'ëbë 'inun, 'ën 'iti anuxun mitsu caínti 'icën.

¹⁰ 'Itsama curíquiñu 'ixunbia nètëmiquinma upí oquin sinánquin, anun upí ñu 'acë uni an ca 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin upí oquin sinánquin nètëmiquinma anun upí ñu 'ati 'icën. 'Imainun ca 'itsama curíquiñu 'ixunbia nètëmianan upí oquin sinánquinma anun 'aisama ñu 'acë uni, an 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin nètëmianan anun 'aisama ñu 'ati 'icën. ¹¹ Usaribi oquin ca mitsun curíqui anun upí oquin sinánquin ñu 'aquinma nètëmiananmi, mitsux cuëëncësa oquinshi ñu 'acë 'icë Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmicësa oquin 'unánmima 'ianan aín unicama 'amicësa oquin ñu mēëmitima 'icën. ¹² An mitsu cacësabi oquin 'aquinmami, aín ñu 'imainun aín curíqui nètëmianan upí oquin bërúanxuncëma 'icë ca uínbi minan 'inun ñu 'imainun curíqui mitsu 'inántima 'icën.

¹³ 'Ënëx ca ësa 'icën: Achúshi unin ca rabé uni ñu mēëxuntima 'icën. Rabé uni ñu mēëxuncë 'ixun ca bētsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bētsi nuibatima 'icën, ca achúshinën bana cuaquin bētsían cacëxun aín bana parēti 'icën. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bētsi bētsi ñumishi sináncë 'aish Nucën Papa Diosmi upiti sinanima.

¹⁴ Usaía quia cuaquin ca fariseo unicaman atux 'itsa curíquiñu 'iti cuëëncë 'ixun, aín bana cuaisama tani a ñui 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa. ¹⁵ 'Usáncëxun 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux isamina upí 'ai quixuan unin isnun quixun camina mitsux cuëëncë ñuishi 'ain. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan mitsun nuitu mēúmi sináncë a 'unania. Ax isa upí 'icë quixuan unin sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin upíma isia.

Moisésnën cuëñëo banacama 'imainun Jesúsmi catamēti uni Nucën Papa Diosnan 'iti bana

¹⁶ 'Esaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë, ax ca uaxa quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamēcë unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania.

¹⁷ Naí 'imainun mecama cēñúcëbëbi ca Nucën Papa Diosan bana aín unicaman cuëñëo, axëshi —usai ca 'iti 'icë —quíá 'ain, usabi 'iti 'icën.

Jesusan unin aín xanu ëntima ñuia

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ An aín xanu ënxun xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti. 'Imainun ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni axribi 'uchaia, uni itsin xanubëa 'icësa 'aish.

Lázaro 'imainun ñuñu uni ñuicë bana

¹⁹ Jesusan ca ësaquinribi cacëxa:

—'Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi uni ñuñuira 'aish chupa upíira upí minanën pucucësa 'imainun xapu 'acësa pañucë 'ianan 'aisamaira piti upíira upíñu 'ixun camabi nētën upí oquin pucháquin picë 'iacëxa. ²⁰ A unin xubu xëcuë tanáin ca ñuñuma uni, Lázaro, aín naminua 'itsaira cuñu, ax anu racácë 'iacëxa. ²¹ Xubu tanáin racáxun ca mesa tēmúxun ñuñu unían piti tēxëocë rēupatia uni itsían a 'inánun quixun caíancëxa. Cainia ca 'uchíticama uxun aín cucama biáxcacëxa. ²² A ñuñuma uníxa bamaia ca ángelcaman anu Abraham 'icë anu buáncëxa, buáncëx ca Abrahambë 'iacëxa. Usa 'ain ca ñuñu uni axribi bamacëxa, bamacë ca maíncancëxa. ²³ Usa 'ixun ca a ñuñu unin anua uni 'aisamaira paë tani tēmëratu anu 'ixun 'uracëo Abrahamcëñun Lázaro isacëxa. ²⁴ Isi cuëncënquin ca

cacëxa: 'Ë ca 'aquin, Abraham. 'Ëx cana ënë tsinuax 'aisamaira paë tanin. Aín męcën rëbu 'unpaxan chabóxuan 'ën ana matsioi unun ca Lázaro xut. ²⁵ Cacëxun ca Abrahamnën ñuñu 'iá uni cacëxa: Mix bamacëma pain 'aish camina Lázaronëxa ñuñuma 'ianan 'insíncë 'aish nuibacamainun mix 'itsa ñuñu 'ianan 'insíncëma 'aish upitax tsoócën. Usai 'iá 'aishbi ca bërí mixmi 'aisamaira paë tani tēmëramainun Lázaro ax asábiira 'icën. ²⁶ 'Imainun ca anu mix 'icë 'imainun anu nux 'icë nëbëtsi nancëcë nēmínra 'icën. Usa 'ain ca unix ënuax anu cuainsa tanibi anu cuancasmati 'icën, 'imainun ca uni anuax ënu uisa tanibi utima 'icën. ²⁷ Usaquin cacëxun ca ñuñu unin cacëxa: Axa ënu uisama 'ain camina Lázaro 'ën papan xubunu xuti 'ain. ²⁸ 'Ëx cana męcën achúshi xucënñu 'ain. Atúxribi ënu paë tani tēmërai uaxma 'inuan, uisa cara ënu 'icë quixun atu canun camina Lázaro xuti 'ain. ²⁹ Cacëxun ca Abrahamnën cacëxa: Atux ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana anu 'icë quiricañu 'icën. A isquin ca 'unánti 'icën. ³⁰ Cacëxun ca ñuñu 'iá unin cacëxa: A bana cuatímabi ca unían anu uni bamacë 'icënuax cuanxun cacëxun cuati sinanati 'icën. ³¹ Quiabi ca Abrahamnën cacëxa: Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana isquinbi cuaisama tancë 'ixun ca anu uni bamacë 'icënuax cuancë unin banaribi cuaisama tanti 'icën.

17

'Uchati rabanan bërúanracati bana (Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Camabi nëtënu ca an uni itsi 'atima ñu 'anun quixun sinánmicë uni 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca an sinánmiquin bëtsi uni 'atima ñu 'amicë, ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. ² An 'ënan 'aishbia 'ëmi cushiiracëma pain 'icën, a uni 'uchamicë uni ax ca 'uchañuira 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tëtëcërcatancëxuan parúnppa nëbëtsi nicëxa nanëcësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ³ Usaquin uni 'uchamiti rabanan camina bërúancati 'ain.

Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina —ësaí camina 'ëmi 'ucha —quixun caquin sinanamiti 'ain. Usocëxa sinanatia camina mimia 'uchacë a abë mëníonanquin manumiti 'ain. ⁴ Achúshi nëtën, męcën achúshi 'imainun rabë oi, mimi 'uchatancëxbi minu cuanxuan —cana mimi 'uchatëcënima —quixun a unin cacëxun camina abë mëníonanquin a manumiti 'ain.

Axa ami catamëcë uni ca Jesusan 'aquinia quicë bana

⁵ Aín 'unánmicë unicaman ca Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—Nux Nucën Papa Diosmi catamëti 'icëbi camina asérabi, upitiira ami catamënun nu 'aquinti 'ain.

⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mostaza bëru ax ca chamaratsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, ënë ñu cana 'atima 'ai quixun sináncëbëtanbi ca mitsúnmi a ñucacëxun mitsu 'axunti 'icën. Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi ënë i, ënuax ca ëchiquit, parunpapanu ca tacut, cacëx ca usai 'iti 'icën.

Aín unían Nucën Papa Dios ñu 'axunti bana

⁷ Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ësa ca. Uinu 'icë unin cara an a ñu mëëxuncë uni naënuxun ñu mëëanan 'aracacë ñuina bërúanbaiti xubunu aia, nëri uax ca mesanu pi tsót, quixun caimá. ⁸ Usaquin caquinma ca ësaquin caia: 'Ën piti 'aruanan a xëati ñuribi mëníotancëxun ca pinun 'ë bëxun. 'Ën pain pian camina minribi pianan xëati 'ain. Usaquin ca caia. ⁹ An mi ñu mëëxuncë unían min cacësbai oquin 'aiabimi 'aisamaira oquin —asábi ca —quixun catima ca asábi 'icën. ¹⁰ Usaribi oquin Nucën Papa Diosan a 'anun mitsu cacë ñu 'atancëx camina mitsux

raíribë ësai cananti 'ain: “Cananuna an nu 'amicëxun 'ati ñucamaishi 'an. Usa 'aian Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin nu rabbitima ca asábi 'icën”.

Mëcën rabë axa an aín nami chëquímicë 'insínñu unia Jesusan pëxcüa

¹¹ Jerusalénu cuani ca Samaria me 'imainun Galilea meribi nëtábiani Jesús cuancëxa. ¹² Cuanx achúshi ëmanu bëbaia ca axa an aín nami chëquímicë 'insínñu uni mëcën rabë, an Jesús aia bëñai cuaníbi 'ura sëtëracëacëxa. ¹³ Usai sëtëracëquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Jesús, nu ca 'aquin.

¹⁴ Cacëxun isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan. Cuanxun ca judíos sacerdote usaími 'icë ismianan mitsun nami ismitan.

Usoquin cacëx cuaníbi ca atun nami chëquicëcama pëxcüacëxa. ¹⁵ Usaquian pëxcucë isi cuëenquin ca acama achúshinën Jesúsnu cuantëcënquin Nucën Papa Dios munuma banaquin rabiacëxa. ¹⁶ Rabiquin ca a tanáin rantin puruni tsóbuti bëúnpuququin —ca asábi 'icë —quixun Jesús cacëxa. An usoquin cacë uni ax ca Samaritanu 'icë uni 'iacëxa. ¹⁷ Usaquin isi ca Jesús quiacëxa:

—Mëcën rabë unicama cana pëxcüan. ¿Acama achúshinëxëshia —asábi ca —quixun 'ë cai uánbi cara uinu raíri 'ic? ¹⁸ ¿Judíos unima, Samaritano, ënëxëshia cara Nucën Papa Dios rabiquin —ca asábi 'icë —quixun 'ë cai uax?

¹⁹ Usai quitancëxun ca Jesusan Samaritanu 'icë uni cacëxa:

—'Ën mi pëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina pëxcüan. Niruquiani ca cuantan.

—Axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan ainan 'imiti ca ësa 'iti 'icë —quíaxa Jesús quicë bana

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ —¿Uínsarainra cara anúan Nucën Papa Dios aín unicaman 'apu 'iti nëtë 'iti 'ic? —quixun fariseo unicaman ñucácëxun ca ësöquin Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan, uni ainan 'imia ca unin aín bërúnbi istima 'icën. ²¹ Usa 'ain ca uni quitima 'icën, —ca is, ënu ca Nucën Papa Dios 'icën, unu ca —quiax. Nucën Papa Dios, ax aín 'Apu 'aish ca axa 'ëmi catamëcë unicamabë 'icën.

²² Usoquin atu catancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicamaribishi cacëxa:

—Uni 'inux uá 'aish 'ëx Nucën Papa Diosnu cuantancëx utëcëncëma pan 'ain, camina 'ëx anun mitsubë 'itëcënti nëtë istisa tanti 'ain. A nëtëcama achúshinën 'ë istisaira tanquinbi camina mitsun 'ë istima pan 'ain. ²³ Unin ca 'ë ñuiquin mitsu cati 'icën, —ca unu 'icë —canan —ca ënu 'icë —quixun. Cacëxbi camina isí abë cuantima 'ain. ²⁴ Mëríquin ca canacan camabi naicamë'ëo pëcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx utëcënti 'iti 'icën. ²⁵ 'Ën Papanu cuancëma pan 'ixun cana unían bëtsi bëtsi ocëxun paë tanti 'ain. 'Imainun ca ënë nëtënuca bucucë unicaman 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tanti 'icën. ²⁶ Bëráma Noé 'iá nëtë usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx utëcënti nëtën 'iti 'icën. ²⁷ Anúan aín nuntinu 'iruti nëtë utámainun Noénën anun iëti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xëanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëenquin ñu 'acëxa. Usaquian 'amainun anúan Noé aín nuntinu 'iruti nëtë sënëcëbë ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë, baca 'aisamaira 'ëi nuntaruquin ñucamacëñunbi unicama cëñuacëxa. ²⁸ Noé 'aian 'iá usaribiti ca anun Lot 'iá nëtë 'iacëxa. Anu Lot 'icë ëma, Sodoma cacë, anu 'icë unicaman ca pianan xëanan ñu maruanan, atun naënuxun ñu 'apánan xubucama 'acëxa. ²⁹ Usaquian 'amainun ca anúan Lot anuax cuanti nëtë 'icëbëtan, Nucën Papa Diosan tsi 'imainun azufre rëquirucë 'ibúmiquin acama cëñuacëxa. ³⁰ Lot 'aian 'iá usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx anun utëcënti nëtë, anúan camabi unin 'ë isti, ax 'iti 'icën.

³¹ A nëtë 'icëbë ca axa aín xubu ëman tsócë unicamax aín ñucama aín xubunu 'ainbi a bitsi cuantëcëntima 'icën. Aín naënuxuan ñu mëcë unicamaxribi ca aín xubunu cuantëcëntima 'icën. ³² Caxu bësuquin isi cara Lotnën xanu uisai 'iacëxa quixun camina

manuquinma sinánti 'ain. ³³ Uix cara aín cuëencësa oquin 'ai ënë nëtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënu upitax tsóti sinánquinma 'ëx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'icën.

³⁴ 'Ën cana mitsu cain, 'ëx ucëbë ca ësai 'iti 'icën: a imëa rabé uni anu 'uxtinu racacë, achúshi 'ëbëa 'inun bicë ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ³⁵ Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsócë, achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi ëncë 'iti 'icën. ³⁶ 'Imainun ca rabé unían aín naënuxun ñu mēëia achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi ëncë 'iti 'icën.

³⁷ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Uinuax cara usai 'iti 'ic?

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unix ca quia, uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëtë cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

18

Casunamëcë xanu 'imainun juez ñuicë bana

¹ Aín unix ca atsani, abë cana banatisama tani quixun sinanima, nëtë camabi Nucën Papa Diosbë banati 'icë quixun 'unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin, ² Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ënëx ca ësa 'icën. Achúshi ëmanu 'icë uni an ca amia uni itsi manáncëxunbi 'aquin-sama tanan Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sinánquin 'aquincëma 'iaxa. ³ 'Imainun ca a ëmanu 'icë xanu achúshi casunamëcë, an a uninu cuanquin —'ë ubíoxunma 'anun camina axa 'ëmi nishcë uni cati 'ai —quixun caxa. ⁴ Usaquian cacëxunbi ca 'itsa nëtën cuashiquin 'aquincëma 'icën. 'Itsa nëtën cuashitancëxun ca ësaquin sinánxa, —'ëx cana Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sináncëma 'ain. ⁵ Usa 'ixunbi cana ënë casunamëcë xanúan 'ë ubíoxunma 'anun, an 'ë cacësabi oquin 'axunti 'ain. Usaquin 'acëma 'aish cana 'ëa ubíocëx 'aisamaira atsánti 'ain.

⁶ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—An amia uni itsi manáncëxunbi a xanu 'aquinsama tancë uni a 'ën mitsu ñuixuncë ax aín sinan upíma 'aíshbia quicë bana, a camina sinánti 'ain. ⁷ ¿An usaquin 'acë 'ain cara Nucën Papa Diosan axa ainan 'inúan an caiscë aín unicama an nëtënbi, imëbi a ñucacë, acama bërúanquin 'aquintima 'ic? ¿Cara 'aquinquinma ténánpati 'ic? Usama ca. ⁸ 'Ën cana mitsu cain, ca asérabi bënëñquinshi acama 'aquinti 'icën. ¿Usa 'aínbi carana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish anu cuantancëx, 'ëx utécënquin, unicama asérabi 'ëmi sinani 'ëmi catamëtia isti 'ain? Uisai cara 'iti 'icë quixun cana isti 'ain.

Fariseo 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë uni ñuicë bana

⁹ Uni raírinëxa —nuxbi cananuna Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i —quixun sinani raíri unicama timai atumi nishia 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ësoquin cacëxa: ¹⁰ —Uni rabëtax ca Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuanxa. Achúshinëxa fariseo uni 'imainun ca bëtsix an 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'iaxa. ¹¹ Cuanx, nitsax abë banaquin ca fariseo unin ësaquin Nucën Papa Dios caxa: Nucën Papa Dios, 'ëx uni raírisama 'ixun cana mi, asábi ca cain. Raírinëx ca an uni paránquin aín curíqui bicë uni 'imainun upí sinánñuma uni 'imainun aín xanuma 'aínbia uni itsin xanubë 'icë uni, usa 'icën. Usa unicama 'aisama 'aínbi cana 'ëx usai 'ima. An 'apu buánmiti curíqui bicë, ënë uníxribia 'aisama 'aínbi cana 'ëx usai 'iman. ¹² 'Ëx cana camabi semana rabé nëtën pima samatin. 'Ën ñu mēëquin bicë curíquia mēcën rabé 'icëbi cana acama mësú, décima parte, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu buánquin, sacerdote 'inanin. ¹³ Fariseo uníxa usai quimainun ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unin, 'uri niraçëti manámi bësui ma meishi bësui, masá nuituquin aín nuitu mēëi abë banaquin, —Nucën Papa Dios, 'ëx 'uchañu 'icë camina 'ë nuibaquin 'ën 'uchacama 'ë tērënxunti 'ai —quixun caxa. ¹⁴ Usa 'ain cana mitsu cain, fariseo unima, bëtsi uni a usaquin cacëxun

aín 'uchacama tērēncē, ax ca aín xubunu cuani Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'iaxa. Usaribiquin ca an rabíquin —'ēx cana bētsi unibētan sēnēnma 'ai —quixun sināncē uni a Nucēn Papa Diosan aín uni raíribētan sēnēnmara 'imiti 'icēn. 'Imainun ca axa rabícēma uni a cuni Nucēn Papa Diosan cha 'imiti 'icēn.

*Tuácama Jesusan Nucēn Papa Dios ñuixuan
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin ramēnun quixun tuáratsucama Jesúsnu bēcancēxa. Bēia isquin ca Jesusan 'unánmicē unicaman an bēcēcama ñu caquin, —tuá xuracama ěnu bēxunma ca buántan —quixun cacēxa. ¹⁶ Caiabi ca Jesusan cacēxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ēnua unun ěn. 'Ēmi catamētia Nucēn Papa Diosan ainan 'imicē unicamax ca ěnē tuá xuracamasaribi 'icēn. ¹⁷ Asérabi cana 'ěn mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an a bērúancē unimi catamēcēsa usaribiti 'ěmi catamēcēma 'icē ax ca Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn.

*Ñuñuira bēná uníxa Jesúsbe bana
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Aín cushi uni achúshinēn ca Jesús ěsoquin cacēxa:

—Mix camina asérabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ě ñuixunti 'ain, ¿'ěx nētétimoí Nucēn Papa Diosan nētēnu abē 'inuxun carana añu 'ati 'ai? quixun.

¹⁹ Ñucácēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Uisati caramina 'ěx isana upí 'ai quixun 'ě cain? Uinu 'icē uníxbi ca upíma 'icēn. Nucēn Papa Diosaxēshi ca asérabi upí 'icēn. ²⁰ Uisai cara aín bana cuēnēo quia quixun camina 'unanin. Ca quia: “Uni itsin xanubē camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin ñu camina mēcamatima 'ain. Camina bētsi unimi cēmēi manántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain”.

²¹ Usaquian cacēxun ca aín cushi unin cacēxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ě cacē banacama quicēsabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²² Cacēxun cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acēma 'ain. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancēx camina ñuñushi 'iti sinanima 'ěmi sinani 'ěbē cuani uti 'ain. Usaquin 'atancēx camina Nucēn Papa Diosan nētēnu 'ianan usaquin 'acē cupí anuax cuēēinra cuēēnti 'ain.

²³ Usaquian Jesusan cacēxun cuati ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nuituti utēnbuacēxa. ²⁴ Utēnbutia isquin ca Jesusan cacēxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn. ²⁵ Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icēn. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacēsamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucēn Papa Diosnan 'itima 'icēn.

²⁶ Usai quia cuaquin ca anu 'icē unicaman cacēxa:

—Asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucēn Papa Diosnan 'inux iētima 'icēn.

²⁷ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Axbi iētisama 'icēbi ca Nucēn Papa Diosan usa uniribi iēmiti 'icēn.

²⁸ Usaquian atu cacēxun ca Pedronēn Jesús cacēxa:

—Nun xubucama 'imainun nun ñu camabi cananuna mibē ninuxun ěan.

²⁹ Cacēxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Asérabi cana 'ěn mitsu cain, uinu 'icē unin cara camabi uníxa 'ěmi catamēti Nucēn Papa Diosnan 'inun 'aquinuxun, aín xubu, aín xucéantu, aín papa, aín tita, aín xanu, aín bēchicēcama ěbianxa, ³⁰ a unix ca a ěncē ñuñu 'icēsamaira oi ñuñu 'iti 'icēn. Usai 'ianan ca Nucēn Papa Diosan nētēnu 'aish abē nētétimoí 'iti 'icēn.

*Jesusan —'ëx cana unían 'acëx bamati 'ai —quixun aín unicama catëcëan
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)*

³¹ Bain cuanquin ca 'itsa uni anu 'aínbi Jesusan aín 'unánmicë unicama abëa ninun quixun cuënbianquin cacëxa:

—Bërí cananuna Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbaxnu anu 'ain ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían 'ë ñui quiásabi oi 'iti 'icën. ³² Judíos unibunën ca judíosma unibunëan binun 'ë 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ëmi cuaiquin bëtsi bëtsi onan 'ë tushucati 'icën. ³³ Usoquin bëtsi bëtsi oquin mëëtancëxuan 'acëx cana bamatancëx rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

³⁴ Jesusan usaquin cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicaman uisai cara quia quixun cuama 'icën. Uisai qui cara usai quia quixunbi ca 'unánma 'icën.

*Jericónuxuan Jesusan bëxuñu uni bëpëxcüa
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)*

³⁵ Cuanía Jericó ëma 'urama 'ain ca bëxuñu uni achúshi bai amo anuxun uni curíqui ñucátinu tsoócëxa. ³⁶ Tsóxunbi ca 'aisamaira unían ratábancëxun cuaquin —¿añu ñu cat? ¿Uisai caina 'icanin? —quixun unicama ñucácëxa. ³⁷ Ñucácëxun ca cacancëxa:

—Nazaretu 'icë uni, Jesús, ax ca uaxa, a cënë cuania.

³⁸ Usai quia cuati cuëníshquin ca cacëxa:

—Jesús, Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

³⁹ Usaía quia oquin ca ax paían rëcuëñquiani cuancë unicaman banaxma isa nëtënun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima axa 'icësamaira oi munuma cuënístëcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁰ Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'ënuu unun ca bët —quixun anu 'icë unicama cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan ñucáquin cacëxa: ⁴¹ —¿'Ën mi uisoti caina cuëënin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnunmi 'ë bëpëxcuti cana cuëënin.

⁴² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca bëpëquit. 'Ën mi bëpëxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpëxcüan.

⁴³ Usaquian cacëxëshi ca bëpëxcüacëxa. Bëpëxcucëxun isi cuëñquiani ca Nucën Papa Dios rabibiani Jesús bë cuancëxa. Jesusan a uni bëpëxcutia isquin ca anu 'icë unicaman-ribi Nucën Papa Dios rabiácëxa.

19

Zaqueo ñui quicë bana

¹ Anu bëbaquiani ca Jesús Jericó ëma 'uramaquiani cuancëxa. ² Usaía Jesús cuancëbëbi ca a ëmanu 'icë uni achúshi Zaqueo caquin anëcë anu 'iacëxa. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicaman cushi 'ianan 'itsaira curíquiñu 'iacëxa. ³ Usa 'ixun ca uisa cara Jesús 'icë quixun istisa tanquinbi mëtúra 'ixun 'aisamaira unían tsitsíruxun bëpáncëbëtan iscasmacëxa. ⁴ Usaquin iscasmati, abáquiani cuanx ca achúshi i, sicómoro cacë, bai anúan Jesús uti amoa 'icë anu ronruacëxa. ⁵ Usaía anu 'icë ca Jesusan anun cuanquin manámi bësuquinbi mëraquin ësaquin cacëxa:

—Zaqueo, bënëtishi ca 'ibúcuatsini ut. Bërí cana min xubunu 'i mibë cuainsa tanin.

⁶ Usaquian cacëxëshi chuámarua tani bënëtishi 'ibúquin ca Zaqueonën aín xubunu buánuxun Jesús biacëxa. ⁷ Usaria isquin ca uni raíricaman —'uchañu unin xubunu ca Jesús 'icuania —quixun ñuiacëxa. ⁸ Usa 'ain ca manámi chairuquin Zaqueonën Jesús cacëxa:

—'Ën cana mi cain, bërí cana 'ën curíquicama mësú usaribi 'ënan 'inun bianan usaribi ñuñuma unicama 'inani cuanin. 'Inánan cana 'ën aín curíqui mëcama uni, 'ën ainan mëcama inumiquin rabë 'imainun rabë oquin 'inánti 'ain.

⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëri ca ënë xubunu 'icë unicama 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iëti 'icën, ënë uníxribia Abrahamnën rëbúnqui 'ain. ¹⁰ Uchañu unicama ainanma 'icëbi aín 'ucha tërëncë 'ianan ainan 'inun iëminux, cana Nucën Papa Diosnuax uni 'inux uacën.

Bana itsi ñuicësaria Jesús curíqui ñui quía bana

¹¹ Usa 'ain ca Jesusan Zaqueo caia cuaquin, Jerusalén 'urama 'ain, abë 'icë unicaman sináncëxa, —Jerusalénu bëbatancëx ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Jesúsëshi judíos unbunën 'apu 'iti 'icë —quixun. ¹² Atúan usoquin sinania 'unánquin ca acaman cuamainun, bana itsi ñuicësoquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Ësa ca. Achúshi uni, 'apun rëbúnqui, an ca aín menu 'icë unicaman cushi 'iisa tanquin bëtsi menu 'icë 'apu cha anu cuanxun, a 'apu 'iminun quixun catancëx utëcënti sinánxa. ¹³ Sinántancëxun aín uni mëcën rabë camicëx ucë ca achúshi achúshi curíqui achúshi 'aíshbi 'itsa cupícë, camabi sënën 'inánxa. 'Inánquin, —'ëx utëcëntamainun camina ënë curíquinën ñu bitancëxun maruquin curíqui bitëcënti 'ai —quixun caxa. ¹⁴ Usaquin catancëxa cuanbi ca a menu 'icë unicama ami nishcë 'ixun, —a uni cananuna nun 'apu 'iti cuëënima —quixuan 'apu catánun quixun uni xuquin camiata. ¹⁵ Usa 'aínbi ca 'apun, ax paían cuancë uni abi aín menu 'icë unicaman 'apu 'imiata. 'Imicëx ca aín menu utëcëanxa. Ai bëbaquin ca uiti curíqui cara biaxa quixun 'unántisa tanquin a curíqui 'inánbiancë unicama camiata. ¹⁶ Camicëxa anpan ucë an ca aín 'apu caxa:

—Mín curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën rabë sënën 'inun curíqui bian. ¹⁷ Cacëxun ca 'apun caxa: Upí oquin camina 'ën curíquinën ñu 'an. 'Itsairamashi 'aínbimi a curíquinën upí oquin 'acë cupí camina mëcën rabë ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ¹⁸ Bëtsíxribi uquin ca caxa: Mín curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcën achúshi sënën 'inun curíqui bian. ¹⁹ Cacëxun ca 'apun caxa: Mix camina mëcën achúshi ëmanu 'icë unicaman cushi 'iti 'ain. ²⁰⁻²¹ Cacëbë uquin ca bëtsínribi caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámitancëxun camina a bimi mináinshi 'inun mín unicama bimin. Usa 'ain cana mimi racuëquin, pañunan rabúnxun, mín curíqui ami 'ë 'ináncë, a nan. A cënë 'icën. ²² Cacëxun ca aín 'apun caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Mín bana cuaquin cana uisa uni caramina mix 'ai quixun 'unanin. 'Ëx unimi nishcësa 'ixun uni itsin ñu 'apámitancëxun a bimi 'ënáinshi 'inun 'ën unicama bimicë isna 'ai quixun camina 'ë 'unan. ²³ ¿Usaquin 'unánquin caramina uisacasquin a curíqui banconu nancëma 'ain? Anumi nancë 'ain cana 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁴ Caxun ca 'apun anu 'icë unicama caxa: A curíqui 'ën a 'inan, a camina a uninua bixun, an mëcën rabë sënën 'inun curíqui bicë uni a 'inánti 'ain. ²⁵ Cacëxun ca caxa: Nun a curíqui 'inánti 'aínbi ca ax mëcën rabë sënën 'inúan bicë curíquiñu 'icën. ²⁶ Usaquin cacëxun ca aín 'apun caxa: Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ²⁷ Axa 'ëmi nishi 'ëx 'apu 'iti cuëëncëma unicama a camina ënu bëxun 'ën ismainunbi 'ati 'ain.

IV. JESUSAN JERUSALENUXUN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (19.29-21.38)

Jesús Jerusalénu cuan

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Usaquin bana itsi ñuicësoquin 'apu ñuiquin unicama cabiani ca Jesús Jerusalénu cuanti sinánbiani cuancëxa. ²⁹ Jerusalénu cuani Betfagé ëma 'imainun Betania ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabë xuquin, ³⁰ Jesusan cacëxa:

—Aúnu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua təcërëcacë mërati 'ain. Mëraqin camina tububëtsinquin bëti 'ain.

³¹ Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin —¿uisati caramina ënë burro təcërëcacë tubuin? — quixun mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca ënë burro buánxunun quixun nu caxa.

³² Usaquin caquian xucëx cuanxun ca Jesusan atu cacësabi oquin burro mërácëxa.

³³ Mëraqüian tubuia ca burron 'ibucaman cacëxa:

—¿Uisoti caramina burro tubuin? —quixun.

³⁴ Ñucácëxun ca cacëxa:

—Nucën 'Ibun ca ënë burro buánxunun nu caxa.

³⁵ Usoquin cabianquin buántancëxun ca chupan camáputancëxun anu Jesús 'irumi-acëxa. ³⁶ Usoquian 'irumicëxa burron cuancëbëtan ca unicaman anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apácëxa. ³⁷ 'Apácëbë anun cuani matá Olivos, anuax cuabútia 'urama 'ain ca anu 'icë unicaman 'aisamaira 'aish, cuëenquin, —uni itsin 'acëma ñucama Jesusan 'aia cananuna isa —quixun an 'acëcama ñuiquin munuma banaquin Nucën Papa Dios rabiácëxa. ³⁸ Rabi ca quiácëxa:

—Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë, ënë 'Apux ca bërí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Naínu 'icë Nucën Papa Diosaxribi ca cuëënia. Aribi ca camabi unin rabiti 'icën.

³⁹ Usai quiquian axa ami sináncë unicaman Jesús rabia cuaquin ca fariseo unicama raírinën Jesús cacëxa:

—Axa mimi sináncë unicama sharáxma 'inun camina cati 'ain.

⁴⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana mitsu cain, ënë unicaman 'ë rabicëbëtanma ca ënë maxáxcama ënën cuëncëni sharáquin 'ë rabiti 'icën.

⁴¹ Usai quiquianquin rarobianquin, Jerusalén isi ca Jesús nitëxëti bëunan mëscuti Jerusalénu 'icë unicama cai quicëσαι quiácëxa: ⁴² —Nucën Papa Diosan 'imicëx camina aséribi chuámarua 'aish cuëënti 'ai —quixun bërí nëtënbi mitsun 'unánti cana cuëënin. Usa 'aínbi camina mitsun nuitunënbi sinánquin cuaquinma 'unáncantima 'ain. ⁴³⁻⁴⁴ Nucën Papa Diosan mitsu sinánxunquin 'ë mitsunu xucë 'icëbi ui carana 'ëx 'ai quixun 'ë 'unántsinxunbi 'unáncëma 'ain, ca anun mitsu 'atimoti nëtëcama uti 'icën. Axa mitsumi nishcë unicaman ca mitsu éman chiquítisama oquin bëararanan mitsun a xubu 'acë maxáxcama rurupaquin rëúpanan unicamaribi cëñuti 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían (Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Jerusalénu bëbatancëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Jesusan anuxuan ñu marucë unicama chiquíancëxa. ⁴⁶ Chiquínquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëñëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

⁴⁷ Camabi nëtën ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixunquin unicama 'unánmiacëxa. Usaía 'ia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun aín cushi unicama a 'acatsi quiax ami 'ësënancëxa. ⁴⁸ Usai 'ësënanquinbi ca 'apuma unicama aín bana cuati ami sináncë 'ain uisoxun 'ati cara quiax sináncasmacëxa.

20

Uin banan cara Jesusan ñu 'aia quixuan Jesús ñucácan (Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Achúshi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana 'unánmianan upí bana anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti ñuixunmainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun anpan caniacëcë unicama anu cuanxun ² ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ësöquinmi ñu 'anun mi cax? Ca nu ñuixun.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. 'Ë ca ñuixun, ⁴ ¿uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

⁵ Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun 'unanima atúxbi ñucacananani quicancëxa: ¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu, Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa, quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu, usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai quixun nu cati 'icën. ⁶ Nun nu, unían unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa quixun cati, 'aínbi ca 'apuma unicaman nu maxaxan 'ati 'icën. Acaman ca aín bana cuaquin, Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa quixun sinania. ⁷ Usari canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unániman.

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën ñucácëxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin banan carana ësöquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

*An naë bërúancë 'aisama unicama ñuiquin Jesusan cá bana
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)*

⁹ Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi unicama ñuixuancëxa:

—Ësa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apátancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura menu 'i cuanxa. ¹⁰ Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëëmicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. Cacëx cuanxa bëbaiabi ca a uní an naë bërúancë unicaman mëëtancëxun ñuñuma cuantëcëntanun xuaxa. ¹¹ Usoquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëëmicë uni itsi xutëcëanxa. Xucëxa bëbaiabi ca aribi an naë bërúancë unicaman mëëquin bëtsi bëtsi oquin masóxa. Usotancëxun ca ñuñuma cuantánun aribi xuaxa. ¹² Usocëbëtan ca bëtsiribi amiribishi xutëcëanxa. Xucëbi ca aribishi 'atimoxun, ënuaxma ca cuantan, quixun caxun xuaxa. ¹³ Usoquian 'acëbëtan ca naë 'ibun sinánxa: ¿Añu carana oti 'ain? Cana 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë xuti 'ain. A sapi ca cuania 'atimoquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icën. ¹⁴ Usoquin sinánquin aira xucëxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quíaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ¹⁵ Canantancëxun naë 'uri buánxun ca 'axa.

Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun an naë bërúancë unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. ¹⁶ Aín naënu cuanquin a unicama 'atancëxun ca bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun cati 'icën.

Usai Jesús quia cuati ca an cuacë unicamax:

—Usaía 'inun cuëëanxma 'itibi ca Nucën Papa Dios 'iti 'icë —quiax quiacëxa.

¹⁷ Quia ca Jesusan atumi bësuquin isquin cacëxa:

—¿Usai 'itima 'ain cara uisai quicë ënë cuënëo bana 'ic?, ësai quicë:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

¹⁸ A maxáxa an cuëëncëma unicama usaribi ca an 'ë cuëëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiquí chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

*Unían César curíqui 'inánuxun sinan
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)*

¹⁹ An naë bërúancë unicama ñuicëbë ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun judíos sacerdotecamax atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsni nishacëxa.

Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi ca —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuëquin biana 'icën. ²⁰ Bitsíma 'ixunbi ca Jesús bicatsi quiax 'esénantancëxun ami manánquin usai ca quiaxa quixun 'apu canuxuan, cëmëquin paránquin Jesús ñucátanun quixun uni raíri xuacëxa. ²¹ Xucëx cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asérabi 'icën, upí oquin camina unicama bana ñuixunin. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usauin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ²² Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax asérabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

²³ Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina usoquin 'ë cain? ²⁴ Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxuan bëia isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uin anë cara cuënëocë ënëx 'ic?

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën bëmánan tanquin 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

²⁵ Usauin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²⁶ Usaía Jesús quia ca anu 'icë unicaman cuacëxa. Acamabëtan an a ñucacë unicaman-ribi cuacëx ca a ñui Jesúsmi manánti bana 'aíma 'iacëxa. —'Aíma ca —quixun sinánan —upitishi ca quiaxa —quixun sinánquin ca an ñucacë unicaman a ñucátëcëanma 'icën.

*Unix cara bama 'aish baísquitima 'icë quicë bana
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)*

²⁷ Usacëbë ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. ²⁸ Usauin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa:

—Nun 'unánun ca Moisésnën ësai quicë bana cuënëocëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicëx aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁹ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshinëx ca męcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³⁰ Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ³¹ Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ³² Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ³³ Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë menuxun ca unin xanu bitsia, bimainun ca unin aín ini bëchicë bënumia. ³⁵ Usa 'ainbi ca bama 'aish baísquitancëxun Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë unicaman xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëbi ca bënumitima 'icën. ³⁶ Bama 'aish baísquitancëx ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish bamatëcëntimoi tsóti 'icën, ángelcamaxa 'icësaribiti. ³⁷ Uni bama 'aish ca baísquiti 'icë quixun nun 'unánun ca Moisésnën imaxu nëëmëtia iscë ñuiquin ësauin cuënëocëxa, Nucën 'Ibu Dios ax ca Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios 'icë quixun. ³⁸ A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. An iscëx ca aín uni camáxbi tsotia.

³⁹⁻⁴⁰ Usoquian cacëxun cuaxun ca saduceo unicaman amiribishi a ñucatëcëanma 'icën. Usaria isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama raírinën —upí oquin camina nu ñuixuan —quixun cacëxa.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quixun ñuicë bana
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara uni quia, Cristo, ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ⁴²⁻⁴³ David anbi ca Salmos quirica 'aquin ësoquin cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu caxa, axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai qui ca David ax, Cristo, ax ca 'ën 'Ibu 'icë quiax quiacëxa. ¿Ësaia quiá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

An Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama Jesusan ñuia
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Usoquin canan ca anu 'icë unicaman cuanun, Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa: ⁴⁶ —An usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax 'icësaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax niti cuëëanan anuxun ñu marucë anuxuan unin, ax ca nun cushi 'icë, quixun sínánquin mëcën 'inánquin bití cuëënia. Usai 'ianan ca anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëënia, 'ianan ca pi timëxun anu aín cushicamax tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁷ Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuia. Cëñuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sínánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoquin castícantí 'icën.

21

Xanu casunamëcënan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan
(Mr 12.41-44)

¹ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëxun anu curíqui nanti ñu ami bësuquin isquin ca Jesusan ñuñu unicaman aín curíqui nania isacëxa.

² Isanan ca xanu casunamëcë ñuñuma anribia manë curíqui rabë nania isacëxa. ³⁻⁴ Isquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tëxëocë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamëcë ënën asérabi cuëënquin 'aísa tanquin anúan ñu marutibi 'aíma 'itánun, aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana mitsu asérabi cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurucubutía Jesusan ñuia
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Anuax cuania ca uní raírinën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ñuiquin ësaquin cacëxa:

—Ax ca aín maxax upíira upí 'icën. 'Imainun ca bëtsi bëtsi unían upí ñu 'ináncë cupíribi ax upíira upí 'icën.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ⁶ —Ënë xubu mitsun iscëx upí 'aísh maxax cha 'acë 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sínáncëma unicaman ënë xubu camabi rurupacëbë aín maxáxcamaribi rurucubúti 'icën. Usaía anun 'iti nëtë ca uti 'icën.

Ënë nëtëcama cëñútisama pain 'ain cara uisai ñu 'iti 'icë quicë bana
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Usaquian Jesusan cacëxun ca a unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicēsabi oi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu ēnēx aín maxáxcama rurupacē 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nētē ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain?

⁸ Usaquin ñucácēxun ca Jesusan anun ax utēcēnti nētē ñuixunquin ēsaquin cacēxa:

—'Itsa unix ca: 'Ēx cana Cristo 'ai, quianan: Jesús utēcēnti nētē ca uaxa quiax quti 'icēn. Usai quiquian mitsu paránti rabanan camina bērúancati 'ain. Aín banax ca asérabi 'icē quixun camina sinántima 'ain. ⁹ Mitsun camina uni itsían, bētsi menu 'icē unicamax ca bētsibē 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan, raíri unicamaxribi ca aín 'apumí tsuáquiruia quixun ñuia cuatíbi camina racuētima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icēn. Usaía 'icēbēbi ca ēnē mecama cēñúcēma pain 'iti 'icēn.

¹⁰ Caxun ca ēsaquinribi cacēxa:

—Bētsi menu 'icē unicamax ca bētsi menu 'icē unicamabē nishánani 'acánanti 'icēn. 'Imainunribi ca bētsi menu 'icē 'apun suntárucama bētsi menu 'icē suntárucamabē 'acánanti 'icēn. ¹¹ Bētsi bētsi mecama ca shaíquinuxun 'aia. Bētsi bētsi nētēnu 'icē unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. 'Imainun ca 'itsa unix 'insinan cēñúnuxun 'aia. 'Imainun ca naínua atun iscēma ñu unicaman isti 'icēn, isi ca racuēira racuēti 'icēn.

¹² Usai 'icēma pan 'ain ca mitsúxmi 'ēmi catamēti 'ēn uni 'icē cupí, unin mitsu bixun bētsi bētsi onan anu judíos unbunēx timēti xubunu 'icē unin mitsu 'uchonun buánan, mitsu sipuanan, 'apu cha 'imainun 'apu chucúmaribi mitsu ñui ami manánquin mitsu 'inánti 'icēn. ¹³ Usaquian 'acēxunbi camina 'ē ñuiquin rabínquinma an mitsu bicē unicama cati 'ain. ¹⁴⁻¹⁵ A unicama bēmánanumi 'ain cana 'ēnbi uisoquin caramina cati 'ai quixun 'unánmianan anúnmi cati bana mitsu sinánmiti 'ain. Sinánmicēxunmi cacēx ca axa mimi nishi mimi manáncē unicamax, asérabi ca a bana 'icē quixun 'unani minmi cacē banax ca cēmē 'icē quiax quitima 'icēn. Usa 'ain camina a unicama bēmánanu cuancēma pan 'ixun ēsaquin sinánti 'ain: Jesusan ca uisoquin carana cati 'ai quixun 'ē sinánmiti 'icēn. Usa 'ain cana 'ēnbi pain sinántima 'ain. ¹⁶ Mitsúxmi 'ēnan 'icē cupí ca min papa 'imainun min tita 'imainun min xucēantu 'imainun min aínsi 'ibu 'imainun axa mibē nuibanancē unínribi uní itsían mitsu 'atimonun 'inánuxun 'aia. 'Ináncēxun 'atimoquin ca mitsu raíri 'ati 'icēn. ¹⁷ Mitsúxmi 'ēmi catamēcē cupí ca unicamax 'ēmi sináncēma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁸ Usa 'aínbi camina 'ēn bērúancē 'aish asábi 'iti 'ain, 'ēx cuēncēbēma ca mitsun bu achúshirabi nētētima 'icēn. ¹⁹ Tēmēraquinbi 'ēmi catamēti ēncēma 'aish camina 'ēn Papa Diosan nētēnu 'ēbē 'iti 'ain.

²⁰ Anu 'icē unicamabē 'acananuxuan suntárucaman Jerusalén nēbētsioratia isquin camina 'unánti 'ain, anun a ēma cēñúti nētē ca uaxa quixun. ²¹⁻²² A ēmanu 'icē unicamaxa ami 'uchacē cupí ca castíancē 'iti 'icē quixun ca Nucēn Papa Diosan aín uní cuēñēomiacēxa. Usai ca bērí 'iti 'icē quixun camina a suntárucama isquin 'unánti 'ain. Usai 'icēbē ca unicamax racuēti Judea menu 'icē ēmacamanuax abáquiiani matánu cuanti 'icēn. 'Imainun ca axa Jerusalénu 'icē unicamaxribi anuax cuanti 'icēn. Axa Jerusalénuax 'ura nitsi cuancē unicamax ca racuēti Jerusalénu cuantēcēntima 'icēn. ²³ Usai 'icēbē ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúccē xanucamaxribi abáquiiani cuani nuibacanuxun 'aia. A nētēnu 'icē unicamax ca 'aisamaira paē tani tēmērati 'icēn. Aín 'ucha cupí atumi nishquin Nucēn Papa Diosan castíancē 'aish ca usai 'iti 'icēn. ²⁴ Uní raíri ca unin abē 'acananquin 'anuxun 'aia, raírínēx ca bētsi bētsi menu buáncē 'iti 'icēn. Usaquin 'aquin ca judíosma unicaman Jerusalén 'atimonan anu 'ixun aín cuēncēsa oquin 'ati 'icēn, atúan usoquin 'ati nētēa sēncēbētan.

Usacuatsini ca Jesús utēcēnti 'icē quicē bana

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Ēsaquinribi ca Jesusan cacēxa:

—'Ēx utēcēnti nētē ca 'urama 'icē quixun unicaman 'unánun ca naínu 'icē bari, 'uxē, 'ispa acamax bētsiti 'icēn. Usai 'imainuan parúnpapacama xuquirui bēchunia cuati ca

camabi menu 'icë unicamax ratuti sináncasmai bënëti 'icën. ²⁶ Naicamë'ëo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. Acama isi ca unicamax, uisai cara 'iti 'icë quixun sinani racuëtan bamai sináncasmai bënëti 'icën. ²⁷ Usai 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'ën, nëtë cuin mēúxun, 'ën cushin pëcabëtsinia, camabi unicaman isnuxun 'aia. ²⁸ 'Ën mi ñuixuncë ñucama 'icëbëtan camina, anúnmi mitsux paë tani tēmëratu nëtë sënëti ca 'urama 'icë quixun 'unánti 'ain. 'Unani camina chuámarua tani cuëëinra cuëënti 'ain.

²⁹ Usoquin catancëxun ca Jesusan icamaribi ñuiquin ësaquin cacëxa:

—Mitsun iscëx ca higuera 'imainun uisa i cara, ³⁰ acamax baricuatsíncëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutëcënia. Usaria 'ia isquin camina uni 'itsían mitsu cacëxunmabi mitsúnbi ca baritiacuatsinia quixun 'unanin. ³¹ Usaribitía 'ën mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anúan Nucën Papa Dios 'Apu 'iti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ³² Aséribi cana mitsu cain, bëría ënë nëtënu bucucë unicamaxa bamacëma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³³ Naí, me acamax ca cëñúti 'icën, 'aínbi ca 'ën banaxa nëtëtimoi usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi aséribi 'iti 'icën.

³⁴ Usa 'ain camina mitsux cuëëncë ñuishi 'anan paëanan ënë nëtënu 'icë ñucamaishi sináncë 'itin rabanán bërúancacë 'iti 'ain. Usai bërúancacëma 'aish camina mitsúnmi sináncëbëmabi 'ëx ucëbë 'ë isi rabínti 'ain. ³⁵ Sinaniamabi rican mapuquin unin tsatsa bicësa usaribiti ca unin sináncëbëmabi anun 'ëx uti nëtë uti 'icën. ³⁶ Usa 'ain camina 'ëx uti nëtë caini, 'ën mitsu cacë ñucama ënéxa 'icëbëbi 'ëmi catamëti ëníma 'ëmi cushicë 'inuxun, nëtë camabi Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Usai 'i, 'ëx utëcëncëbë 'ën bëmánuax añu 'uchañumabi 'inuxun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

³⁷ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuanan ca Jesús xupíbu xupíbucëbë imé Olivos cacë matánu 'i cuancëxa. ³⁸ Usai anu 'inëti ca bari urucëbë bana ñuixuni Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuantëcëancëxa. Cuantëcënxuan bana ñuixunia cuati ca unicama riquiani timëacëxa.

V. BAMAXBI CA JESUCRISTO BAISQUIAXA QUIXUN ÑUI QUICË BANA (22-24)

22

Judíos unicama Jesúsni 'ësënan

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

¹ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtë, Pascua cacë, 'iisama pain 'ain, ² ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama Jesús 'acatsi quixun sinanibi —'apuma unicamax ca aín bana cuacë 'aish numi nishti 'icë — quixun sinani atumi racuëquin uisoxun 'ati cara quixun sinani 'ësëncëxa.

³ Usacëbë ca Jesusan 'unánmicë unicama męcën rabë 'imainun rabë, acama achúshi, Judas Iscariote, anu ñunshin 'atimanën 'apu Satanás atsíancëxa. ⁴ Usai 'iquian cuanxun ca ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicëx judíos sacerdotenën cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntárucamabë 'ësënanquin —'ën cana Jesús mitsu 'inánti 'ai —quixun cacëxa. ⁵ Usoquian Judasan cacëx ca cuëëni —curíqui 'inánti ca —quixun canancëxa. ⁶ Usoquian cacancëx —asábi ca —quixun catancëx cuanquin ca Judasan —¿'apuma unicaman isnunma carana uisaxun ënë unicama Jesús bimiti 'ai? — quixun sináncëxa.

Ashiquian Jesúsëtan aín unicaman piá

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nëtë achúshi ca Pascua nëtë anun carnero 'ati, a 'iacëxa. ⁸ A nëtë 'icëbëtan ca Jesusan Pedrocëñun Juan xuquin cacëxa:

—Ēnē nētēnu a piti ñu pinun camina nu mēníoxuni cuanti 'ain.

⁹ Cacēxun ca cacēxa:

—¿Uinuxuinra caranuna a piti mēníoti 'ain? ¹⁰ Quia ca Jesusan cacēxa:

—Jerusalénu cuantancēx bēbaquin camina uni achúshinēan ñutēn 'unpax buania mēрати 'ain. Mēraquin nuibiani camina anua ax atsíncē xubunu atsínti 'ain. ¹¹ Atsínquin camina aín 'ibu ēsaquin cati 'ain: An nu 'unánmicē uni an ca ēsaquin mi canun nu caxa: ¿Uinuxun cara 'ēbētan 'ēn 'unánmicē unicaman Pascua nētēn piti ñu piti 'ic? ¹² Usaquinmi cacēxun ca an mitsu anuxunu piti xubu namē cha, cata itsi manámi 'icē, anua mesa 'imainun anu tsóti acama mēníocē, mitsu ismiti 'icēn. Anuxun camina a piti nu mēníoxunti 'ain.

¹³ Usoquian cacēx cuanx Jerusalénu bēbaquin ca Jesusan cacēsabi oquin a ñucama mēracēxa. Mēraxun ca anuxun a nētēn piti ñucama mēníocēxa.

¹⁴ Mēníoquian sēnēon ca Jesús aín 'unánmicē unicamabē pinux mesanu tsóbuacēxa. ¹⁵⁻¹⁶ Mesanu tsóxun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēn cana mitsu cain, ēnē nētēnuxun cana ēsa piti mitsubē 'atēcēniman. Nucēn Papa Diosan nētēnuxun cuni cana mitsubētan 'atēcēnti 'ain. Usa 'aish cana bamacēma pain 'aish a piti ñumi mitsun 'ēbētan piti 'itsaira cuēēan.

¹⁷⁻¹⁸ Catancēxun ca anu uvas baca 'arucē manē xanpa biquin, Nucēn Papa Dios pain —asábi ca —catancēxun, aín 'unánmicē unicama 'inánquin cacēxa:

—Ēn cana mitsu cain, ēsaquin cana uvas baca ēnuxun 'atēcēniman. Axa 'Apu 'aían Nucēn Papa Diosan nētēnu aín unicamax abē 'icēbētan cuni cana 'atēcēnti 'ain. Usa 'ain camina ēnē biquin camaxunbi 'ati 'ain.

¹⁹ Catancēxun ca Jesusan pán biquin Nucēn Papa Dios —asábi ca —catancēxun pán tucapaxun 'inánquin atu cacēxa:

—Mitsúnmi piti pán ēnēx ca 'ē 'icēn. Mitsun 'uchacama tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'inun 'ē unin 'acē 'ain, camina 'ēmi sinánquin 'ēn mitsu bērí cacē ēnē ēnquinma usabi oquin 'ati 'ain.

²⁰ Cacēxun piti piia sēnēnia ca Jesusan manē xanpa anu 'icē uvas baca biquin catēcēancēxa:

—Ēnē uvas baca ēnēx ca 'ēn imi 'apati, 'ēx bamacē cupía mitsun 'uchacama tērēncē 'aish ainan 'inun Nucēn Papa Diosan mēníocē, a 'icēn. ²¹ Ēn mitsu camainun ca cuat. Uni itsin 'atimonuxun binuan an 'ē 'inánti uni, an ca nubētan ēnuxun piia. ²² Nucēn Papa Diosan mēníosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ēx bamati 'ain. Usa 'aínbi ca an 'atimonuxun binun uni 'ē 'ináncē uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icē, usoquian Nucēn Papa Diosan 'acē 'iti 'icēn.

²³ Jesusan usaquin cacēxun cuati ca aín 'unánmicē unicamax —ñucama uin cara usaquin 'ati 'ic? —quiax ñucacanancēxa.

Uiira cara bētsibētan sēnēnma 'iti 'icē quicē bana

²⁴ Uix cara bētsibētan sēnēnma 'iti 'icē quiax ca Jesusan 'unánmicē unicama cuēbicanancēxa. ²⁵ Usaía quia ca Jesusan cacēxa:

—Judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuēēncēsabi oquian tēmēramiquinbi ñu mēēnun 'amia. Usaquin 'amibi ca bētsi unicama cai, ainsa aín unicamaxa upitax bucunun 'imia quiax quia. ²⁶ Atux usa 'aínbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara mitsun cushi 'icē, ax ca cushima uni 'icēsaribiti 'iti 'icēn. An uni raíri bana 'ináncē uni, an ca an aín bana cuacē uni usaribi 'ixun uni itsi ñu 'axunti 'icēn. ²⁷ ¿An piti 'acē uni ax cara axa mesanu pi tsócē unibētan sēnēn 'ic? An mesanuxun picē uni ax ca an piti 'acē unibē sēnēnmara 'icēn. Usa 'aínbi cana 'ēx an mitsu ñu 'axuncē a 'ain. ²⁸ Mitsun camina unicaman bētsi bētsi oiabi 'ē ēncēma 'ain. ²⁹ Usa 'icē cana 'ēn Papa Diosan 'ē 'apuira 'inun 'imicēsaribi oími 'ēbē cushi 'inun mitsu 'imin. ³⁰ Usa 'ixunmi 'ēn nētēnuxun 'ēbētan pianan, Israelnēn bēchicē mēcēn rabē 'imainun rabē, aín rēbúnquicamax cara atun ñu 'acē cupí, uisai 'iti 'icē quixun canun cana mitsu 'imiti 'ain.

*Pedronën —'ën cana a 'unanima —quixun uni cati Jesusan ñuia
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)*

³¹ Usaquin catancëxun ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën ca mitsu 'atimamitisa tanquin an us-aquin 'anúan ënun quixun Nucën Papa Dios ñucáxa. Usa 'ixun ca xanúan ñu bimi tacaquin shaícacësaribi oquin mitsu tanti 'icën. ³² Usa 'aínbi cana 'ëmi catamëti ënxunma 'anun Nucën Papa Dios mi ñucáxuan. 'Ëmi 'uchaxbi sinanati 'ëmi cushiquin camina axa 'ëmi catamëcë uni raíri 'ëmia aséribi upiti catamënun 'aquinti 'ain.

³³ Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mi 'acësaribi oquin sipuanan unín 'anúnbi cana mi ëniman.

³⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Pedro, cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Anúan unín Jesús 'atimoti nëtë 'iá

³⁵ Jesusan ca aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën mitsu uni bana ñuixunun xuquin, burasa, curíqui, taxaca, acama buanima camina cuanti 'ai quixun cacëx cuanx camina ñancáishi 'icëma 'ain, ¿usa cat?

Cacëxun ca —ca usa 'icën, ñancáishi cananuna 'icëma 'ai —quixun cacëxa. ³⁶⁻³⁷ Canan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana 'ë ñuiquian cuënëo quiásabi oi ca 'iti 'icën. A banax ca quia: “An ñu 'atima 'acë unicama achúshi ca ax 'icë quiax ca unicamax qiti 'icën”. A bana quiásabi oi ca unicamax 'ë ñui qiti 'icën. Usa 'ain camina bërí min bana ñuixuni cuanquin burasañu 'ixun a buánti 'ain. Curíquiñu 'ixun camina buánti 'ain. Manë xëtocëñuma 'ixun camina min tari maruquin anun curíqui biquin maruti 'ain.

³⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ca is, ënu ca manë xëtocë rabë 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ashi ca asábi 'icën.

*Jesúsa Getsemaní naënuax aín Papabë bana
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)*

³⁹ Jerusalénuax cuani ca ax 'icësabi oi Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa. ⁴⁰ Anu cuanx bëbatancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ñu 'atima 'atin rabanan camina mitsu bërúanun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

⁴¹ Usoquin cabiani unin nicëxa maxax 'ibúcë 'urasa cuanx ca rantin puruni, Jesús Nucën Papa Diosbë banacëxa. ⁴² Banaquin ca cacëxa:

—Papan, mix cuëëncëbëtanma cana 'ën bërí tëmëratima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴³ Usaquian cacëbë naínuax anu uxun ca ángelnën Jesús 'aquinquin cushiocëxa.

⁴⁴ 'Aisamaira masá nuituti bënëquin ca Jesusan amiribishi Nucën Papa Dios ñucátëcëancëxa. Ñucati 'aisamairai bënëti ca nichati aín nichá ax aín imi menu tusquicësa 'iacëxa. ⁴⁵ Nucën Papa Dios ñucátancëx nirucuatsini uquinbi ca aín 'unánmicë unicama masá nuituirai 'uxcë mëracëxa. ⁴⁶ Mëraquin ca bësúnquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina usaira 'uxin? Ca nirut. 'Uchati rabanan camina 'uxti tëai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

Jesús bican

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Usaquian Jesusan cacëbëbi ca 'aisamaira uni anu Jesús 'icë anu uacëxa. Ucëbë ca a unicamabë aín 'unánmicë unicama achúshi, Judas, ax rëcuëncuatsini a bëtsucucanux uacëxa. ⁴⁸ Aia ca Jesusan Judas cacëxa:

—¿Judas, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëa ënë unicaman binun caramina 'ë bëtsucucati 'ain?

Cacëxunbi ca Judasnën cáma 'icën. ⁴⁹ Uisoí cara uaxa quixun isquin ca abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Ënë unicama caranuna manë xëtocën 'ati 'ain?

⁵⁰ Usaquin caquin ca uni achúshinën aín manë xëtocën sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëemicë uni aín pabí mëqueu 'icë pabíscacëxa. ⁵¹ Usaquian aín pabí tëaia oquin ca Jesusan cacëxa:

—Usoxunma ca 'at. Caquin mëcënan pamëquin ca aín pabí usabi 'itëcënun mómiacëxa.

⁵² Usotancëxun ca Jesusan sacerdotenën cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntárucama 'imainun anpan caniacëcëcama, an a bitsi ucë, acama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu tëacë tuínxun mëcamacë uni 'acësoquin 'ë binux caramina ucan? ⁵³ Camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu mitsubë 'iabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicáncëma 'ain. Bërími mitsun ësoquin 'anun ca Nucën Papa Diosan mitsu ëanxa, ñunshin 'atimanën 'apun cushínbi camina ësoquin 'ë 'ain.

—*'Ën cana a uni 'unáncëma 'ain —quixuan Pedronën ca*
(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Usoquin bitancëxun ca a unicaman Jesús buánxun judíos sacerdotenën cushicaman 'apun xubunu buáncëxa. Usoquian buania ca Pedronën 'uránxuinshi nuibiancëxa.

⁵⁵ Buanx bëbaquin a xubu rapasu 'icë me mëniócë, anu tsi ticaia tsóbucamainun ca Pedronëxribishi atubë tsóbuacëxa. ⁵⁶ Usaía anu tsócë, tsin ërëncëxun pëcaia Pedro isquin ñachai ca anuxuan an ñu mëecë xanux quiacëxa:

—Ënë uníxribi ca a bicë unibë 'iaxa.

⁵⁷ Usai quia ca Pedronën cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana 'unaniman.

⁵⁸ Usoquin can, basicëma 'aínshi ca uni achúshinënríbi Pedro isquin cacëxa:

—Mix camina abë nicë uni a 'ain.

Caçëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

⁵⁹ Achúshi hora 'icëbë ca bëtsíxribi quiacëxa:

—Ënë unix ca Galileanu 'icë uni 'icën. Asérabi ca axribi a unibë 'iaxa.

⁶⁰ Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Uisai qui caina usai quin, a cana 'ën 'unaniman.

Quicëbëshi ca 'atapa banacëxa. ⁶¹ Banacëbë cuainacëquin ca Nucën 'Ibu Jesusan Pedro ñachaquin isacëxa. Ñachacëxun ca Pedronën ësaquian Jesusan a cacë bana sináncëxa: Ënë imë camina 'atapa banatisama pan 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun 'ë ñuiquin rabë 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain. ⁶² Usoquian Jesusan coóncë bana sinani ca Pedro ëman chiquiti masá nuituirai bëunan mëscüacëxa.

—*Suntárucama Jesúsmi cuaia*
(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Usa 'ain ca an bërúancë suntárucaman Jesús 'usani ami cuaiquin mëëacëxa. ⁶⁴ Usoquin 'anan ca aín bëru chupan bëmáputancëxun mëëquin —uin cara mi mëëaxa, ca ñuit —quixun cacëxa. ⁶⁵ Usaquin 'anan ca ami 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa.

—*Jesús a judíos unibunën cushicaman 'apucamanu buáncan*
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Pëcaracuatsincëbë ca anpan caniacëcë unicama 'imainun judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax anu timëacëxa. Timécëbëtan ca anu atun cushibunën 'apucama timécë anu Jesús buáncëxa. Usoquian buáncëxa bëbaia ca 'apucaman Jesús cacëxa: ⁶⁷—Mix aséabi ax utinu nun caíncë, Cristo 'ixun camina, aséabi cana a 'ai quixun nu cati 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana a 'ai quixun 'ën mitsu cacëxunbi camina 'ën bana ca aséabi 'icë quixun sináncantima 'ain. ⁶⁸ Usa 'ixun camina 'ën mitsu ñu ñucáquin cacëxunbi 'ë caíma 'ianan 'ë chiquínti sinántima 'ain. ⁶⁹ Usa 'aínbi cana bërí ënë menu 'itancëxbi Nucën Papa Dios cushiira, aín nëtënuax aín mëqueu tsotax abë 'Apu 'iti 'ain.

⁷⁰ Usoquian atu cacëxun ca camaxunbi ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Usa 'aish caramina aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'ë cacë, ax ca aséabi 'icën.

⁷¹ Usai quia cuati ami nishi ca quicancëxa:

—'Itsa unix ca ami manánxa. Usa 'aínbi cananuna nunribi bërí nun pabitanbi aséabi ax 'atimati banaia cuan.

23

Jesús Pilatonu buáncan

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Catancëx niruquin ca camaxunbi Jesús buánxun Pilátonu buáncëxa. ² Buanx bëbax aín bëmánon 'ixun ca Jesús ñuiquin ësaquin Pilato cacëxa:

—Ënë unían judíos unicama nun caibu bëtsi oquian sinánun quixun 'unánmia cananuna nunbi cuan. Nun nu a César buánmiti curíqui 'inánxunma 'anun nu canan ca ax isa Cristo 'aish 'apu 'icë quiaxa.

³ Usaquian cacëxun ca Pilátonën Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

⁴ Jesusan cacëxun cuaquin ca Pilátonën sacerdotenën cushicama 'imainun anu timécë unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'atima ñu 'acëma 'icën.

⁵ Usaía Piláto quicëbëbi Jesúsni xuamati nishi ca munuma quicancëxa:

—An ca Galilea mecamanuxun unicama 'atimaquin 'unánmiquin tsuáquirumianan Judea mecamanuxunribi usoquin 'aia.

Pilátonëan Jesús Herodesnu xua

⁶ Ësaquian unicaman ñuia cuaquin ca Pilátonën —¿ënë unix cara Galileanu 'icë uni 'ic? —quixun atu ñucácëxa. ⁷ Ñucácëxuan —usa ca —quixun cacëxun cuaquin ca Pilátonën Jesúsni Herodesnu buántanun quixun xuacëxa. A me anua Herodes 'apu 'ain, anu 'icë uni ca Jesús 'icë quixun ñuia cuaxun ca —Herodes ca Jerusalénu uëxanxa —quixun 'unánquin anu buántanun quixun cacëxa. ⁸ Buáncëx bëbacëa unicaman Jesús ñuia cuati ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia istisa tanquinbi iscëma 'aish, bërí a isi Herodes cuëëancëxa. ⁹ Usai cuëënquia 'itsaira bana ñucácëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. ¹⁰ Caíma 'imainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama munuma banai ami manáncëxa. ¹¹ Usaria ca Herodesbëtan aín suntáruccaman Jesús 'atimonan a 'usánquin cuaiquin 'apúan pañucë chupa pañumitancëxun Pilátonua buántëcëntanun quixun xuacëxa. ¹² Usa 'ain ca 'itsa baritia abë nishanancë 'aishbi a nëtënbi sinanati Pilátobë Herodes nuibanancëxa.

Jesús ca bamati 'icë quiáxa quican bana
(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Usa 'ain ca Pilatonën, judíos sacerdotenën cushicama 'imainun judíos 'apucama 'imainun unicama camiacëxa. ¹⁴ Camicëxa ucë ca cacëxa:

—Mitsun, ënë unin ca 'atimati banaquin unicama tsuáquirumia quixun cacëxun, cana mitsun ismainunbi a ñucán. Ñucáxun 'ën iscëxbi ca an uisa ñubi mitsux ami manánquin 'ë cacë, a 'acëma 'icën. ¹⁵ Anu xucëxunbi ca Heródesnën amiribishi nunua bëtëcënnun xuaxa. Anribi ca añu 'uchabia 'acëma 'icë 'unánxa. Usa 'ain ca nun iscëxun a cupía bamati, ñu 'atima 'acëma 'icën. ¹⁶ Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun ënti 'ain.

¹⁷ Caquin ca anun pán chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain, usabiquin 'acë 'ixun, uni achúshi sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁸ Usoquian Jesús chiquínti sináncëbëbi ca unicamax munuma sharáruí quicancëxa:

—Ënë uni ca 'at, 'anan ca Barrabás nu chiquínxun.

¹⁹ An 'apu ñui 'atimati banaquin, Jerusalénu 'icë unicama tsuáquirumicë, 'ianan an uni 'acë cupí ca Barrabás sipuacë 'iacëxa. ²⁰ Unicamaxa munuma sharáruí quia cuati ca Pilátónëx amiribishi —nun iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icë —quiax quitëcëancëxa. ²¹ Quicëbëbi ca munuma sharáruí quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas, i curúsocënu ca a matas.

²² Usaía quicaniabi ca rabë oquin cacësabi oquin Pilatonën amiribishi catëcëancëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ënën 'ax? 'Ën iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icën. Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun ënti 'ain.

²³ Quicëbëbi ca usaribiti amiribishi munuma sharáruí quitëcëancëxa, bamatanun i curúsocënu matáscë ca 'iti 'icë quiax. Usai quia ca Pilatonën atu sinanamicasmacëxa.

²⁴ Sinanamicasmaquin ca Pilatonën atúan cacësabi oi ca 'iti 'icë quixun cacëxa. ²⁵ Caxun ca Barrabás, an unicama tsuáquirumianan uni 'acë cupí sipuacë uni, a judíos unicaman ñucácësabi oquin chiquíancëxa. Usaqin chiquíanan ca Jesús, judíos unibunën 'apucamaxa cuëncësabi oquian 'anun quixun, aín suntárucama cacëxa.

I curúsocënu Jesús matáscan
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Usoquian Pilatonën cacëxun Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene nëtënu 'icë uni Simón, ax aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárunën biquin 'iámiquin, anua Jesús matásti i curúsocë, a Jesús caxu cuanquin buánxunun quixun cacëxa.

²⁷ Usaía 'ia ca 'aisamaira unin nuibiancëxa, xanucamanribi nuibiani ca 'aisamaira masá nuituti bëunan mëscuti rarumacëxa. ²⁸ Usai 'ia cuati cuainacëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Jerusalénu 'icë xanucama, 'ë sinani bëunan mëscuti rarumaxma ca 'it. Mitsun 'imainun mitsun tuácamashi sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain. ²⁹ Anúnmi mitsun tëmëratí nëtë ca uti 'icën. A nëtë ucëbë ca unicamax ësai quiti 'icën, tuacëma xanux ca cuënti 'icën, tuacëma 'ixun aín tuá xuma 'amicëma xanux ca xanu itsían 'acësaribi oquin paë tancëma 'aish cuënti 'icën. ³⁰ Anun usai 'iti nëtë ucëbëtan ca unicaman unëtisa tanquin aín bashicama atunu rëucubunun canan matá atu mapunun quixun cati 'icën.

³¹ 'Ën ñu 'atima 'acëma 'icëbia 'ë ësiquin 'acë 'ain ca an ñu 'atima 'acë unicamax atun 'ë 'acësamaira oquin 'acë 'iti 'icën. Usoquian anun 'ati nëtë ca uti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

³² Usa 'ain ca uni rabë an 'atima ñu 'acë, aribi Jesúsbea bamati suntárunën buáncëxa.

³³ Usoxun ca suntárunën a buani cuanx, Mapuxo cacë me, anu bëbaquin anuaxa bamanun Jesús matástancëxun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíanan ca an 'atima ñu 'acë uni rabëribi i curúsocënu matástancëxun, bëtsia Jesusan mëqueu 'imainun bëtsi Jesusan mëmiu 'inun nitsíancëxa. ³⁴ Suntárunëan usoquin 'acëxun ca Jesusan Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, ënë unicaman ca añu cara 'aia quixun 'unanima. Usa 'icë camina atun 'ucha tērēnquin manumiti 'ain.

Usa 'ain ca anu uni matáscë i curúsocëcama nitsíntancëxun, suntárunën uin cara isa Jesusan chupa bētsi bētsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niquin tancëxa. ³⁵ Usaquian Jesús 'aia ca unicaman isacëxa. Ismainun ca judíos unibunën 'apucamax Jesús ñui 'atimati banai ami cuai ësai canancëxa:

—An uni raíri iëmicësaribi oi iëtibi ca iëtima. Ax aséabi Cristo a Nucën Papa Diosan ënu xunuxun caíscë 'aish ca axbi iëti 'icën.

³⁶ Anu 'icë suntárucamanribi ca uquin ami cuaiquin bimi baca cachacë a xëanun quixun 'inancëxa. ³⁷ 'Inánquin ca —mix aséabi judíos unicaman 'apu 'aish ca mixbi iët —quixun cacëxa.

³⁸ Anua a matáscancë i curúsocënu ca Jesús manámi ësáquin cuënëocë bana matáscë 'iacëxa: “Ënëx ca judíos unicaman 'apu 'icën”. A banax ca griego banan cuënëocë 'ianan Romanu 'icë unin bana, latín cacë, anun cuënëocë 'ianan judíos unibunën bana, hebreo cacë, anúnribi cuënëocë 'iacëxa.

³⁹ A Jesús 'acësaribi oquin i curúsocënu matáscë uni rabë, achúshinën ca ami 'atimati banaquin 'usánquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina Cristoma 'ain? Mix aséabi Cristo 'aish ca mixbi iët. Iëanan ca nuribi iëmit.

⁴⁰ Usoquian Jesús caia cuaquin ca acëñuan matáscë unin bētsi ñu caquin cacëxa:

—¿Mix usaribi oquin 'acë 'aishbi caramina Nucën Papa Diosmi racuëtiman? ⁴¹ Aséabi cananuna nux nun 'ucha cupí paë tanin. Usa nux 'aínbi ca ënë uni añu 'uchabi 'acëma 'icën.

⁴² Usoquin bētsi catancëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Jesús, min nētēnuax 'apu 'ixun camina 'ë manutima 'ain.

⁴³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana 'ën mi cain, ënë nētēnbi camina anu 'ëx 'icë anu 'ëbë 'iti 'ain.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Usai 'imainun ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabë 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁵ Usai bari bëánquimainun ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bépáncë chupax amo rabë 'inun tuquiacëxa. ⁴⁶ Usaía 'icëbë ca munuma cuëncënishi Jesús quiacëxa:

—Papan, 'ën cana 'ën bëru ñunshin minmi binun mi 'inanin. Usaquin catancëx ca ashiti bamacëxa.

⁴⁷ Usaía 'icëcama isquin ca Romanu 'icë capitán Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Aséabi ca ënë unix 'uchañuma 'iaxa.

⁴⁸ Usaía quimainun ca axa Jesús 'ia isi timécë unicamaxribi masá nuituti, atun nuitu mëi shitáshquiquiani utēnbuax, atun xubunu cuancëxa. ⁴⁹ Raírinëxa usai 'imainun ca an a 'unáncë unicama 'imainun axa Galileanuax a nuibëtsini ucë xanucamanribi 'ura nixun Jesús usai 'ia isacëxa.

Jesús bamacë mēnion ñui quicë bana

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Judea cacë menu 'icë ëma, Arimatea, anu 'icë uni achúshi ca José cacë 'iacëxa. Ax ca upí uni 'aish upí sinánñu 'iacëxa. Ax ca judíos cushicaman 'apucama achúshi 'iacëxa.

⁵¹ Usa 'aishbi ca José an anun Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nētë uti caíncë uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca raíri 'apucaman 'acësaribi oquin sinánquinma, atúxa Jesús 'acatsi quiax 'ësēnani —'ati ca —quiax quicëbëtanbi, an cáma 'icën. ⁵² Usa 'ixun ca Josénën anu cuanxun Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

⁵³ Usaquin cacëxuan —camina buánti 'ai —quixun cacëxun ca Josénën Jesús i curúsocënuua nanpátancëxun, sávana upitan rabúancëxa. Rabúnbianquin ca anu uni bamaia mëníotia matá me tēmú bérí naécë, anu uni ñucë mëníocëma pan, anu mëníonuxun buáncëxa. ⁵⁴ Usoquin anun ñu mēētima nētēn 'atima cupí, a nētē 'icëma 'ain, ca Josénën Jesús mëníonuxun buáncëxa. Buánxuan mëníon ca anun ñu mēētima nētē 'iacëxa.

⁵⁵ Usoquian buania nuibianxun ca Galileanuax abë uéxancë xanucaman uinaira cara Jesús mëníoia isanan uisaira oquin cara mëníoia quixun isacëxa. ⁵⁶ Isbiani atun xubunu cuanxun ca anun Jesús sanu oti ro buánuxun mëníocëxa. Mëníotancëx ca Moisésnën cuēnëo bana quicësabi oi, anun ñu mēētima nētē 'ain, tantiacëxa.

24

Jesús baísquia

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Anun ñu mēētima nētē 'iónxa pëcaracëbëa bari urucëma 'aínshi ca axa Galileanuax Jesús bë uéxancë xanucama anun sanu oti ro mëníoëxancë a buani raíri xanubë anua Jesús mëníoëxancënu cuantëcëancëxa. ² Buani cuanx anu bëbaquinbi ca mapara, anun quini xëpuëxancë, racanacë isacëxa. ³ Usa 'icë istancëx cuani, quininu atsínquianxun isquinbi ca Nucën 'Ibu Jesús 'aímocëxa. ⁴ 'Aímoi ratuti ca sináncasmacëxa. Usai ratúquian atun iscëxbi ca rabë uni, chupa chaba chabaquicë pañucë, a rapasu 'iacëxa. ⁵ Usa isi ca xanucamax racuëti meu tētúbuacëxa. Tētúbutiabi ca a unin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun anu uni bamacë mëníotinua axa ashiti bamacëma uni barin? ⁶ Ax ca ënuma 'icën, ca baísquiaxa. An Galileanuxun mitsu caëxancë bana camina sinánti 'ain. ⁷ Ësaquin ca mitsu caëxanxa: Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, ca 'ë 'atima unin, uni itsían 'ë 'aminun 'inánti 'icën. 'Ináncëxun ca i curúsocënu bamanun 'ë matásti 'icën. Matáscëx asérabi bamatancëx cana rabë 'imainun achúshi nētē 'iónxa pëcaratëcëncëbë baísquiti 'ai quixun.

⁸ Usaquian ángelnën cacëxun ca —asérabi ca Jesusan usaquin nu caëxanxa —quixun xanucaman sináncëxa. ⁹ Usaquin sinánbiani anuax cuanxun ca atun iscëcama ñuianan ángelnën cacëcama ñuiquin, Jesusan 'unánmicë unicama męcën rabë 'imainun achúshi a 'imainun an aín bana cuacë uni raíricamaribi ñuixuancëxa. ¹⁰ Usaquian an Jesusan 'unánmicë unicama ñuixuncë xanucama ax ca 'iacëxa, María Magdalena 'imainun Juana 'imainun Jacobonën tita María, 'imainun axa atubë 'icë xanucamaribi. ¹¹ Usaquian acaman ñuixuncëxunbi ca —cëmëi ca quia —quixun sinánquin —usa ca —quixun sinánma 'icën.

¹² Usaía raíri 'imainun ca Pedronëxëshi abáquiani a quininu cuancëxa. Cuanx bëbai tētúbuquin isquinbi ca anun Jesús rabúncë chupa ashi isacëxa. Isbiani ratúquiani uisai cara 'iixa quixun sináncasmai ca aín 'icënu cuantëcëancëxa.

Emaús ëmanu bain cuanía usai 'iá

(Mr 16.12-13)

¹³ A nētēnbi ca an Jesusan bana cuacë uni rabë Jerusalénuax, axa męcën rabë 'imainun achúshi kilometrosa 'ain, Emaús cacë ëmanu bain cuancëxa. ¹⁴ Usai bain cuani ca a rabëtax usaía Jerusalénuax Jesús 'icë ñui cananquiancëxa. ¹⁵ Usaía cananquiancëbëbi ca Jesús a caxu cuani, atubë biránanquiani cuancëxa. ¹⁶ Cuania isquin 'unántisa 'ixunbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quixun 'unánma 'icën. ¹⁷ 'Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Añu ñui caramina cananquianin? ¿Uisacatsi caramina masá naitutin?

¹⁸ Cacëx níracëquin ca axa bain cuancë uni rabë, achúshi, Cleofas cacë, an Jesús cacëxa:
—¿Amanuax Jerusalénu ucë 'ixunbia uisa ñucama cara anu 'iixa quixun ñuicania 'itsa unin cuanbi caramina mínshi cuacëma 'ain?

¹⁹ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñui cara quicanx?

Quia ca cacëxa:

—Nazaretnu 'icë Jesús, a ñui ca quicanxa. An ca Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi iscëxun upí oquin Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuanan aín cushínbi uni itsin 'acëma ñu 'axa. ²⁰ Usa 'icëbi ca nun sacerdotenën cushicamabëtan nun cushi raíricamanribi a Piláto 'inánxa, ax isa i curúsocënu matáscëx bamanun quixun. ²¹ Nun cananuna Romanu 'icë unían, nux Israel unibu 'icë, nu 'imainun nun nëtëcamaribi 'ibuacë 'aínbia nunainshi nun nëtë 'inun, an nu mëníoexuntí sinan, 'aínbi ca bamaëxanxa. ²² Usa 'aínbi ca nuxnu 'icësaribitía ami sináncë xanu raírinën anu Jesús mëníoëxancënu pëcaracëma 'aínshi cuanxun isbëtsini uxun ñuixunquin nu ratupunia. ²³ Cuanxunbi ca Jesús 'aímopunia. 'Aímobëtsini uxun ca nu capunia, ángel rabëtaina iscëxun atu, Jesús ca bamacëma 'icë, ca baísquiáxa, caxa quixun. ²⁴ Usaquin cacëx anua Jesús mëníoëxancënu cuanxunbi ca nubëa 'icë uni raírinën xanúan cacësabi oquin isquinbi Jesús mëraima 'ipunia.

²⁵ Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina sinaniman. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo banax ca aséribi 'icë quixun camina sináncëma 'ain. ²⁶ ¿A bana quicësabi oi cara Cristo, ax aín Papabë 'Apu 'i cuancëma pan 'aish, paë tani tëmëratí 'iax?

²⁷ Caxun ca Moisésnëan cuënëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënëo bana, uisa banacama cara a ñui quicë 'icë, a banaxa quicësabi oi ca 'iaxa quixun a uni rabë ñuixuancëxa. ²⁸ Atu bana ñuixunbiancëx anua cuancë Emaús ëmanu abë bëbaquinbi ca a rabëtan, Jesús sapi ca cuanshitia quixun isacëxa. ²⁹ Isquin ca cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ca baquishia, usa 'ain camina nun xubunu nubë 'i cuanti 'ain. Cacëx ca atubë cuanx aín xubunu 'i Jesús atsíancëxa.

³⁰ Atsíntancëx mesanu a uni rabëbë tóbuxun ca pán bixun —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tucapaquin atu 'ináncëxa. ³¹ Usa 'ain ca, ënëx ca Jesús 'icë quixun 'unántancëxunmabi pán tucapaxun 'ináncëxun pain —Jesús ca ënëx 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unania ratúcëbëishi ca Jesús nëtëacëxa. ³² Nëtëcëbë ca canancëxa:

—An nubë banaquin cuënëo banacama nu ñuixuncëxun cananuna nun nuitu cuëëni shimëniocacësa tanpunin, ¿usa cat?

³³ Usaquin sinani bënëtishi cuanx ca Jerusalénu cuantëcëancëxa. Cuanx bëbaquin ca Jesusan 'unánmicë uni męcën rabë 'imainun achúshi, acamabëa Jesusan bana cuacë raíri unicamaribi timëcë mëracëxa. ³⁴ Mëracëxun ca axa timëcë unicaman cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesús ca aséribi baísquitëcëanxa. Usa 'icë ca Simonan ispunia.

³⁵ Usaquian cacëxun cuaquin ca Emaúsnuax ucë uni rabëtan, usai ca bainuax nubë 'ipunia quixun canan —nua pán mëtícaquin 'ináncëxuinshi cananuna ax ca aséribi Jesús 'icë quixun 'unánpuni —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni męcën rabë 'imainun achúshi an Jesús isa

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Usaquin atu ñuixunía sënëncëma pain 'aínbi axbi chiquiracëti atu nëbëtsi niracëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican.

³⁷ Usoquian atu cacëx racuëti ratúquin ca —ñunshin ca —quixun sináncëxa. ³⁸ Usai 'i ami racuëtia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtín? ¿Uisa cupí caramina 'ëx cana aséribi Jesús 'ai quixun sinaniman? ³⁹ 'Ën męcën 'imainun ca 'ën taë is. Isquin ca, 'ëx cana Jesús 'ai quixun 'unan. Uisa cara 'ën nami 'imainun 'ën xo 'icë quixunmi 'unánun ca 'ë ramët. Ñunshinax ca xoñuma 'ianan namiñuma 'icën.

⁴⁰ Usaquin caquin ca mëshpáquin aín męcën ismianan aín taëribi ismiacëxa.

⁴¹ Usoquian ismicëxbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quiax cuëëni sináncasmai ratúacëxa.

Ratutia isquin ca Jesusan —¿mitsun a piti ñu cara 'aíma 'ic? —quixun cacëxa. ⁴² Cacëxun ca tsatsa xucë paná 'imainun buna rëpa tëxëra 'ináncëxa. ⁴³ 'Ináncëxun biquin ca atun ismainunbi Jesusan piacëxa.

⁴⁴ Pitancëx sënënxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx bamacëma pain 'ixun 'ën mitsu cacësabi oi ca 'iaxa. 'Ë ñuiquin cuënëo banacama Moisésnën 'a, 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banacama, 'imainun Salmosribi, acamaxa 'ë ñui quicë bana axa quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacësabi oi cana 'ian. ⁴⁵ Usaquin caxun ca a ñuiquian cuënëo banacama upí oquian cuanun ñuixunquin anu timécë unicama 'unánmiacëxa. ⁴⁶ 'Unánmiquin ca ësaquin cacëxa:

—'Ësai ca a bana quia, Cristo ca bamatancëx rabë 'iónxa pëcaratëcëncëbë baísquiti 'icën. ⁴⁷ Usa 'ain ca aín unicaman Jerusalénuxun pain aín bana ñuitancëxun camabi menu cuanquin ësoquin caquin unicama ñuixunti 'icën, Nucën Papa Diosan atun 'atima ñu 'acëcama tërëncë 'inuxun ca sinanaquin bëtsi oquin sinánti 'icë quixun. 'Ësaía a ñui cuënëo bana quicë a ñuixuntancëxun ca Jesusan atu cacëxa: ⁴⁸ Mitsun camina 'ëx 'ia iscë 'ixun, uisai carana 'ë ñuiquin cuënëo banacama quicësabi oi 'ia quixun unicama ñuixunti 'ain. ⁴⁹ Axa uti ñuiquian 'ën Papa Diosan 'ë cacë, a cana mitsunu unun xuti 'ain. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan aín cushi mitsu 'inánun Jerusalénu bërúxun cáinti 'ain.

Jesús naínu cuan
(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Usa 'ain ca Jesusan Jerusalénuax cuanquin Betania ëma 'urama, aín unicama buáncëxa. Buántancëxun aín męcën rabë manámi oquin ca Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa. ⁵¹ Usaquin ñucáxuntancëxun acama ëbiani ca anua Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. ⁵² Cuania rabitancëx ca chuámashi tani cuënquiani Jerusalénu cuantëcëancëxa. ⁵³ Cuantancëxun ca nëtë camabi anuxun Nucën Papa Dios rabití xubunu cuanxun cuanxun, a rabiacëxa. Ashi.

JUANĒAN 'A UPÍ BANA

Nucën Papa Diosan Bana uni 'iá

¹ Nucën Papa Diosan ñu unioisama pain 'aínbi ca aín Bana 'iacëxa. Aín Bana ax ca Nucën Papa Diosbë 'iacëxa, ax ca Nucën Papa Diosbi 'iacëxa. ² Usa 'ain ca ñu unioçëma pain 'ain aín Bana, ax Nucën Papa Diosbë 'iacëxa. ³ Aín Banáinshi ca camabi ñu uniacëxa. Nucën Papa Diosan Bana 'aíma 'ia 'ain ca ñu 'aíma 'ianan ñancáishi 'itsíanxa. ⁴ A bana anúan Nucën Papa Diosan nētē 'inan 'aish ca camabi ñu 'imainun uníxribi ënē nētēnu bucuia. Usai 'i ca an 'imicëx unicama sinánñu 'icën. ⁵ Ñunshin 'atimanën 'imicëxun unin 'aisama 'iti sinaniabi ca Nucën Papa Diosan Bana ax upíra 'ixun uni upí 'inun 'imia. Usaquian 'imia ca ñunshin 'atimanën a cuati uni upí 'iaxma 'inun quixun Nucën Papa Diosan bana a nētēnima.

⁶ Uní achúshi ca 'iacëxa Juan caquin anēcë. A ca Nucën Papa Diosan ënē menua unun xuacëxa. ⁷ Ax ca Nucën Papa Diosan Bana, an 'uchañuira 'icëbi uni aín nuitu upí 'imiti, ax ucëbëa ami catamēnun camabi uni a ñuixuni uacëxa. ⁸ Juan, ax ca an uni aín nuitu upí 'imiti ama 'iacëxa. Usa 'aíshbi ca axa uti ainra uni aín nuitu upí 'imiti, a unicama ñuixunuan Nucën Papa Diosan ënē menu xucë 'iacëxa. ⁹ An aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti axa uti ñuiquin ca Juanën unicama ñuixuancëxa.

¹⁰ An aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti ax ca ënē menu 'iacëxa. Usa 'ixun an Nucën Papa Diosbëtan camabi me 'imainun camabi ñucama unio 'icëbi ca unicaman, ui cara ax 'icë quixun 'unánma 'icën. ¹¹ Ënē nētēnu 'icë unicaman ca an unio 'ixunbi, atubë 'inúxa ucëbi biisama tancëxa. ¹² Usa 'ixunbi ca uicamax cara ami sinánan ami catamëtia, acama Nucën Papa Diosan bëchicëa 'inun 'imiacëxa. ¹³ Unían aín xanumi bëchicë tuá ax ca unishi 'ia. Unin bëchicënëxa usa 'aínbi ca usama Nucën Papa Diosan bëchicëcama 'icën. Ax ca aín cushínshia aín bëchicë 'imicë 'icën.

¹⁴ Nucën Papa Diosan Bana a ca bëtsi tuásaribi 'inun xanun bacëancëxa, uni 'inun. Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'ixun ca ënē menu 'icë unicama abë 'ixun nuibacëxa. Ax aín Bëchicë Achúshi 'aish aín Papa Diossaribi 'aish aín sinan upíra upí cananuna isacën. ¹⁵ Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, an Nucën Papa Diosan Bana ñui munuma banaquin cacëxa:

—Ënëx ca a ñuiquin ësaquin 'ën mitsu caëxancë a 'icën: Axa 'ë caxu uti uni ax ca 'ësamaira 'icën. 'Ëx 'icëma pain 'ain ax pain 'iá 'aish ca 'ësamaira 'icën.

¹⁶ An ca aín sinan upíra 'ixun ax 'icësaribitinu nun sinan upí 'inun nuibaquin ënquinma nu 'aquinia. ¹⁷ Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ca Moisésnën nucën raracama 'unánmiacëxa. Usa 'aínbi ca axira uxun Jesucristonën asérabi nuibaquin aín 'ucha tērénquin Nucën Papa Dios cuëncësabi oía aín uni 'inun 'imiaxa. ¹⁸ Uinu 'icë unínbi ca Nucën Papa Dios isáma 'icën. Aín Bëchicë Achúshi, axa aín Papabë 'icë, an cuni ca uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun nu 'unánmiacëxa.

I. JESUCRISTONĒAN GALILEA ME 'IMAINUN JUDEA MENUXUN BANA ÑUIXUAN (1.19-12.50)

Juanëan Jesús ñuia

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë judíos unicaman ax caraisa ui 'icë quixuan Juan ñucátanun, sacerdotecamacëñun levita unicama xuacëxa. ²⁰ Xucëx cuanx bëbaxuan ñucácëxun ca parántisama tanquin Juanën cacëxa:

—'Ëx cana Cristoma 'ain.

²¹ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Ama 'aish caina ui 'ain? ¿Elías caina 'ain?

Quixuan cacëxun ca cacëxa:

—'Ëx cana ama 'ain.

Cacëxun ca ñucátëcëancëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni, axa uti a caina mix 'ain?

Cacëxun ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²² Usaquin cacëxunbi ca catëcëancëxa:

—¿Uiira caramina mix 'ain? An nu xucë unicamanu cai cuanun ca mix caramina ui 'ai quixun nu cat.

²³ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ëx cana axa anu uni 'icëma menuax munuma banacë uni a 'ain, ësai qui: “Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anu uti bai mëñoquin racanati 'ain”. An ënë bana cuënëo, Isaías, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, axa quiásabi oi cana 'ëx 'in.

²⁴ Axa usaquin Juan ñucati cuancë unicamax ca fariseo unicaman xucë 'iacëxa. ²⁵ Usa 'ixun ca Juan catëcëancëxa:

—¿Mix Cristoma 'ianan Elíasma 'ianan an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti, axa uti ama 'ixunbi caina min uisa cupí unicama 'unpaxan nashimin?

²⁶ Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—'Ën cana uni 'unpaxan nashimin, 'aínbi ca mitsúnmi 'unáncëma uni achúshi mitsubë 'icën. ²⁷ Ax 'ësamaira 'aish ca mitsúnmi 'unánun 'ë caxu aia. 'Ëx 'iisama pain 'ain, ax pain 'iá 'aish ca 'ësamaira 'icën. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish amí rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain.

²⁸ Jordán 'ucëmanan 'icë Betábara cacë ëma anuxuan unicama nashimicë, anu cuanx ca unían xucë unicama usai Juanbë banacëxa.

Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bamati, Cristo, a ñuicë bana

²⁹ Usaquin unicama coónxun ca Juanën Jesús aia isacëxa. Aia isi ca quiacëxa:

—Ca is, ënëx ca unin 'ucha cupí carnero bamati 'aínbia ax bamacë cupí Nucën Papa Diosan camabi unin 'ucha tërënti a 'icën. ³⁰ Ënëx ca a ñuiquin ësai quiquin 'ën mitsu cacë a 'icën: Axa 'ësamaira uni ax ca 'ë caxu aia. 'Ëx 'icëma pain 'ain ca ax pain 'iacëxa. Usa 'aish ca 'ësamaira 'icën. A ñuiquin 'ën mi cacë, a ca ux 'icën. ³¹ 'Ënribi cana a 'unáncëma 'ain, 'aishbi cana Israel unicaman uisa uni cara quixun a 'unánun 'unpaxan uni nashimi uan.

³²⁻³³ Usaquin catancëxun ca, ësai ca 'iixa quixun Juanën unicama ñuixuancëxa:

—'Ën a 'unáncëma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ën 'unpaxan uni nashiminun xuquin 'ë caxa: “Uni achúshinua 'ën Bëru Ñunshin Upí ubútancëx 'iruia camina isnuxun 'ain. Ainra ca uni 'ën Bëru Ñunshin Upíbëa 'inun 'imiti 'icën”. Usaquin ca 'ë caxa. An 'ë cacëabi oquin cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upía ñumacuru tinax naínuax ubútancëx a uninu 'iruia isan. ³⁴ Usaquin isun cana —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun camabi uni cain.

Usaquin ca Juanën cacëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unia 'inun a pain cáisa uni

³⁵ Usaquin coon ca Juanbë aín 'unánmicë uni rabë 'iacëxa. ³⁶ Abë 'icë ca Jesús cuainia isquin Juanën cacëxa:

—Ca is, carnero 'icësaribiti unin 'ucha cupí bamanuan Nucën Papa Diosan xua a ca ux 'icën.

³⁷ Usaía quia cuaquin ca Juanën 'unánmicë uni rabëtan Jesús nuibiancëxa.

³⁸ Nuibiancëxun caxu bësuquin isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina barin?

Cacëxun ca ñucácëxa:

—¿Uinu cara min 'iti 'ic, rabí? (Rabí quicë bana, ax ca an uni 'unánmicë uni qui quicë 'icën.)

³⁹ ¿Uinu 'icë cara min 'iti 'ic? quixun cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Isi cuanun ca ut.

Cacëx cuanxun ca aín 'iti isacëxa, istancëx ca bari xupíbucëbëa baquíshti 'urama 'ain abë 'iacëxa.

⁴⁰ Juanën cacëxun cuaquian Jesús nuibiancë uni rabëtax ca bëtsix Simón Pedronën xucën Andrés 'iacëxa. ⁴¹ Jesusan 'itinuax cuanxun ca Andrésnën aín xucën Simón Pedro bariquin mëraxun cacëxa:

—Mesías cananuna isan.

Mesías quicë bana, ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë a qui quicë 'icën.

⁴² Cabianquin ca aín xucën Jesúsnu buáncëxa. Buáncëx bëbaia isquin ca Jesusan bëñachaquin cacëxa:

—Mix camina Juanën bëchicë, Simón, a 'ain. 'Aíshbi camina Cefas caquin anëcë 'iti 'ain. Cefas quicë bana, ax ca Pedro qui quicë 'icën.

Jesusan Felipe 'imainun Natanael abë cuanun ca

⁴³ Usaquian Pedro coon pëcaracëbë, Galilea menu cuanti sinani cuanquinbi ca Jesusan Felipe mëracëxa. Mëraqin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

⁴⁴ Felipe Betsaida ëmanu 'icë uni 'ain, ca Andrés 'imainun Pedroribi, anu 'icë uni 'iacëxa. ⁴⁵ Usaquian Jesusan cacëx cuanxun ca Felipenën Natanael cacë uni bariquin mëraqin cacëxa:

—A ñuiquian Moisés 'imainun an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë unicaman cuënëo, a uni cananuna mëran. Ax ca Jesús, Nazaretnu 'icë uni, Josénën bëchicë, a 'icën.

⁴⁶ Felipenën cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Nazaret ëmanu cara ñu 'unáncë uni 'iti 'ic?

Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Usa ca mi isnun ca 'ëbë cuani ut.

⁴⁷ Cabianquin buáncëxa Natanael aia isi ca Jesús quiacëxa:

—U unix ca aséabi Israel uni upí 'icën, uni paráncëma ca ux 'icën.

⁴⁸ Quia ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Uisaxun caramina 'ë 'unan?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mi caia Felipe cuancëma pan 'aínbi cana mi higuera tanáinua isan.

⁴⁹ Cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan Israel unicaman 'apu 'ain.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Higuera tanáinua cana mi isan 'ën mi cacëxun caramina bërí, ënëx ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'ë sinanin? Minmi 'ë iscësamaira oquin camina 'ën ñu 'aia isnuxun 'ain.

⁵¹ Ësaquinribi ca Jesusan Natanael cacëxa:

—Aséabi cana mitsu cain, naí panárabëcëbëtan camina uni 'inux 'ëx anuax uá, 'ë manáminuaxa Nucën Papa Diosan ángelcama cuaruanan ubutia isnuxun 'ain.

2

Unin xanu biti nëtëa Jesús Canánu 'iá

¹ Rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbëtan ca Galilea nëtënu 'icë ëma, Caná cacë, anuxun uni achúshinën aín bëchicë xanu bimiti 'ain, aín aínsi 'ibucama pi unun quixun aín uni camiacëxa. Anu ca Jesusan titaribi 'iacëxa. ² Usa 'ain ca Jesúsribi aín 'unánmicë unicamabë aribia camicëx cuanx anu 'iacëxa. ³ Anu 'ixun ca unicaman cëñucëxa vino 'aíma 'ain aín titan Jesús cacëxa:

—Vino ca 'aíma 'icën, ca cëñúaxa.

⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'ë usaquin cain? Anun 'ën ñu 'ati nëtë ca 'icëma pain 'icën.

⁵ Cacëxun ca aín títan an piti 'ináncë unicama cacëxa:

—'Ën tuacëan mitsu cacësabi oquin ca 'at.

⁶ Anu ca 'iacëxa mëcën achúshi 'imainun achúshi maxax 'acë ñutë, anu anúan judíos unicama mëchucati 'unpax nanti. A ñutëcama sapi ca veinte 'ianan treinta galones 'unpax anu 'aruti 'iacëxa. ⁷ Usa 'ain ca Jesusan an piti 'ináncë unicama cacëxa:

—Ñutënu ca 'unpax buácat.

Cacëxun ca usoquin 'acëxa. ⁸ Usaquian 'aia ca cacëxa:

—Buácabianquin ca fiesta 'ibun buántan.

Cacëxun ca Jesusan cacësabi oquin buáncëxa. ⁹ Buáncëa fiesta 'ibun, Jesusan 'unpax 'icëbi vino ocë, a tanquin, uinua bëcë cara quixun 'unaniamabi ca an ñutënu buácabianquin buáncë unicama ainshi 'unáncëxa. Usa 'ain ca fiesta 'ibun an xanu bití uni cuënxun cacëxa: ¹⁰ —An fiesta 'acë unin ca vino upí pain 'inántancëxun a cëñuia vino asábitanishi uni 'inania. Usa 'aínbi camina min bërí 'atímatani pain 'inántancëxun vino upí 'inanin.

¹¹ Usoquin ca Jesusan Galilea menu 'icë ëma, Caná, anuxun aín sinanëinshi 'atabaquin uni itsin 'acëma ñu 'acëxa, uni itsin cushisamaira ca aín cushi 'icë quixuan unicaman 'unánun. Usaquian ñu 'aia isi ca aín 'unánmicë unicama ami catamëacëxa.

¹² Usaquin 'atancëx ca aín tita 'imainun aín xucëantu 'imainun aín 'unánmicë unicamabë Jesús Capernaúm ëmanu cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca 'itsama nëtëinshi anu 'iacëxa.

*An ñu marucë unicama Jesusan chiquían
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)*

¹³ Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca Jesús Jerusalénu cuancëxa. ¹⁴ Cuanx bëbax anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquinbi ca an ñu marucë unicaman vaca bënë 'imainun carnero 'imainun ñumacuru acama maruia isacëxa. Isanan ca anuxuan curíqui cambioquin bicë, anua unicamaribi tsócë isacëxa. ¹⁵ Acama isquin ca anun rishquiti itsi mëníoquin, anua 'icë carnero 'imainun vaca bënë 'imainun an marucë unicamaribi chiquíancëxa. Chiquíanan ca an curíqui cambioquin bicë unin curíqui rëúquin, anua curíqui nancë ñucama chashcacëxa. ¹⁶ Usonan ca an ñumacuru marucë unicamaribi cacëxa:

—Ënua ca mitsun ñucama buántan. Anuxun 'ën Papa rabiti xubu camina anuxun ñu maruti xubusa 'inun ësaquin 'atima 'ain.

¹⁷ Usaquian Jesusan caia cuaquin ca aín 'unánmicë unicaman Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quicë a sináncëxa: “'Ëx anun rabanan bamaquinbi cana anuxun mi rabiti xubu upí oquin bërúanti 'ain”. Usaquin sinánquin ca —a banaxa quicësabi oquin ca 'aia —quixun sináncëxa.

¹⁸ Usaquin 'aia isquin ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Mínmi ësquin 'acë ax ca asábi 'icë quixúnu nun 'unánun caramina añu ñu nun isnun 'ati 'ain?

¹⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi tëncapatiabi cana ënë xubu 'ën rabë 'imainun achúshi nëtëinshi 'atëcënti 'ain.

²⁰ Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Cuarenta y seis baritian ca nucën chaitiocëcaman ënë xubu 'acëxa. Usa 'aínbi ¿caramina min rabë 'imainun achúshi nëtëinshi 'atëcënti 'ain?

²¹ Ësaquian atun cacë 'aínbi ca Jesús quicë bana ax, axbi ñuiacati quicë 'iacëxa. ²² Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman bamaxa Jesús baísquitëcëan usaquian judíos unicama cacë a

bana sináncëxa. Sinánan ca —Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca cëmëma 'icë —quixun sinánan —Jesusan nu cacë bana axribi ca cëmëma 'icë —quixun sináncëxa.

Unicaman sináncë ñucama Jesusan 'unan quicë bana

²³ Pascua anun carnero 'ati nētën Jerusalénu 'ixuan Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ca 'aisamaira uni —an ca aséabi Nucën Papa Diosan cushin ñu 'aia —quixun sináncëxa. ²⁴ Usaía 'icëbëtanbi ca camabi unían aín nuitu mëu sináncë a 'unáncë íxun, Jesusan —aséabi ca 'ëmi sinanima —quixun 'unáncëxa. ²⁵ An ca unían cacëxunmabi camabi unin sinan 'unáncëxa.

3

Nicodemoa Jesús isi cuan

¹ Fariseo uni achúshi ca Nicodemo caquin anëcë 'iacëxa. Ax ca judíos unicaman 'apu achúshi 'iacëxa. ² Usa 'ixun ca anu ñantan cuanxun Jesús cacëxa:

—Unían mix camina cushiira 'ai quixun 'unánun camina uinu 'icë unínbia 'acëma ñu 'ain. Nucën Papa Diosan abëma 'ain ca uinu 'icë unínbi minmi 'acësoquin ñu 'atima 'icën. Usa 'ain cananuna 'unan, Nucën Papa Diosan ca minmi nu 'unánminun ënë menu mi xuacëxa quixun.

³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana 'ën mi cain, axa aín cushin bacëntëcëncëma uni ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

⁴ Usaquian cacëxun ca Nicodemonën cacëxa:

—¿Uisax cara bëráma cania 'aish uni bacëntëcënti 'ic? ¿Amiribishi cara aín titan pucunu atsíanx bacëntëcënti 'ic?

⁵ Nicodemonën cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Aséabi cana 'ën mi cain, 'unpax 'imainun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan bacëntëcëncëma uni ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. ⁶ Axa xanunuax bacëncë, ax ca unishi 'ia; axa aín Bëru Ñunshin Upitan bacëncë uni, ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ia. ⁷ Nucën Papa Diosan cushin camina bacëntëcëncë 'iti 'ai quixun 'ën mi cacëx ratúaxma ca 'it. ⁸ Uinuax cara suñu bëëqui banaquiania camina cuatin, 'ixunbi camina isima, uinuax cara a suñu aia, uinu cara cuania quixun. An ñu shaícaianu suñu iscëma usaribi oquin cananuna Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan uni bacëntëcëncëmia isiman.

⁹ Cacëxun ca Nicodemonën Jesús catëcëancëxa:

—¿Uisa 'aish cara usai 'iti 'ic?

¹⁰ Cacëxun ca Jesusan Nicodemo cacëxa:

—¿Mix an Israel unicama 'unánmicë 'ixunbi caramina 'ën mi cacëxun uisai qui quicë cara quixun cuatiman? ¹¹ Aséabi cana mi cain, nun 'unáncë ñu ñuianan nun iscë ñuribi ñui cananuna nux quin. Quiabi camina nun bana ca aséabi 'icë quixun sinaniman. ¹² ¿Ënë menu 'icë ñu 'ën ñuia cuaquinma caramina uisaxun 'ën naínu 'icë ñu ñuia cuati 'ain? ¹³ Uinu 'icë unínbia anu 'icë ñu 'unáncë 'aímabi cana 'ën cuni anuax uá 'ixun 'unanin. ¹⁴ Moisésnëan anu uni 'icëma menuxun manë 'acë runu, camabi unin isnun, i nitsínxun anu nansaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'ë unin 'ati 'icën, ¹⁵ uinu 'icë unix cara 'ëmi catamëtia axa nētétimoi Nucën Papa Diosnan 'inun.

Nucën Papa Diosan ënë menu 'icë unicama nuibacë bana

¹⁶ Camabi uni aséabi nuibaquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë achúshi ënë menu xuacëxa, uicamax cara ami catamëtia axa nētétimoi abë 'inun. ¹⁷ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë an ënë menu 'icë unicama aín 'ucha cupí 'uchonun xuáma 'icën. Ama, ënë menu 'icë unicama aín 'ucha tērénquin ainan 'inun iëminun quixun ca xuacëxa. ¹⁸ Aín Bëchicëmia catamëcë uni ax ca Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ima. Usa 'aínbi ca axa ami

catamēcēma uni ax aín Bēchicē achúshi ami catamēcēma cupí Nucēn Papa Diosan aín 'ucha cupí castícantishi 'icēn. ¹⁹ Axa ami sináncēma unicamax ca aín 'ucha cupí Nucēn Papa Diosan castícantishi 'icēn, atúan an aín sinan upíra 'ixun uni upí 'imiti ax uánbi ami catamēisama tanquin 'atima ñu 'atishi cuēēncē cupí. ²⁰ An ñu 'atima 'acē unicaman ca an 'aia unin isti rabanan xabánuxun 'ati cuēēnquinma bēánquibucēnuxun ñu 'aia. ²¹ Usa 'aínbi ca an Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'acē uni, an 'aia isquian —an ca Nucēn Papa Diosan 'aquincēxun ñu 'aia —quixun unin 'unánun xabánuxun ñu 'aia.

Amiribishia Juanēn Jesús ñuitēcēan bana

²² Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicē unicamabē Judea menu 'icē ēmacamanu cuantancēx anu 'ixun uni nashimiacēxa. ²³⁻²⁴ Nashimimainun ca Juanēnribi sipuacēma pain 'ixun Enón caquin anēcē ēma, anua 'itsa 'unpax 'ain, anuxun uni ricuatsincē nashimiacēxa. Enón cacē ēma ax ca Salim caquin anēcē ēma 'urama 'iacēxa.

²⁵ Usa 'ain ca judío uni achúshinēx Juanēan 'unánmicē unicamabē, aín raraxa quiásabi oquin Nucēn Papa Dios cuēēnun ñu 'ati ñui cuēbicanancēxa. ²⁶ Usai cuēbicananquiani anu cuanxun ca Juan cacēxa:

—A ñuiquinmi nu cacē uni axa mibē Jordán 'ucē manan 'icē, Jesús, an unicama nashimicēbē ca camabi unix anu ricuatsinia.

²⁷ Cacēxun ca Juanēn cacēxa:

—Uinu 'icē unínbi ca Nucēn Papa Diosan 'imicēxunma usa ñu 'atima 'icēn. ²⁸ Mitsun camina, Cristoma cana 'ai 'ēx quia cuan. Nucēn Papa Diosan ca 'ē caxua ax unun 'ēx pain rēcuēncuatsini unun 'ē xuaxa. ²⁹ Ēsa ca. Ainan 'inúan unin bicēx ca xanu ainan 'ia. Ainan 'iti xanu bitsia uni cuēēni banaia cuati ca axa abē nicē uníxribi cuēēnia. Usaribiti cana 'ēx —unicaman ca Jesusan bana cuatia —quixunmi mitsun 'ē cacēxun cuati chuámarua taní cuēēnin. ³⁰ Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan usai ca 'iti 'icē quixun ñuiasabi oi, axira 'ēsama cushiira 'ain camabi unix 'ē ēanan anuishi cuanti 'icēn.

Axa naínuax ucē uni ñuicē bana

³¹ Axa naínuax uá, an unio ñucamabē sēnēnma cushiira 'aish ca bētsi unisamaira 'icēn. Unían bēchicēxa bacēncē uni an ca unishi 'ixun ēnē menu 'icē ñuishi ñuia. Axa Nucēn Papa Diosnuax uá, ax ca an unio ñucamabē sēnēnma cushiira 'aish bētsi unisamaira 'icēn. ³² An ca an iscē ñucama ñuianan, an cuacē banacamariibi ñuia, ñuiabi ca uinu 'icē unínbi aín bana ca asérabi 'icē quixun sinanima. ³³ Usa 'aínbi ca axa aín bana cuati ami catamēcē uni, an —Nucēn Papa Diosan banax ca asérabi 'icē —quixun sinánan —ca usa 'icē —quixun unicama ñuixunia. ³⁴ Usai 'inun ca Nucēn Papa Diosan aín Bēru Ñunshin Upí ñonquinma aín Bēchicē 'inania. Usaquian 'ináncēxun ca an xucēxa ucē uni, Jesús, an aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'ixun Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin unicama bana ñuixunia. ³⁵ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēchicē nuibaquin axa aín 'ibu 'inun camabi ñu a 'ináncēxa. ³⁶ Axa aín Bēchicēmi catamēcē uni, ax ca ainan 'aish Nucēn Papa Diosbē nētétimoi 'ia. Usa 'aínbi ca axa Nucēn Papa Diosan Bēchicēmi sinántisama tancē uni, ax ainanma 'aish Nucēn Papa Diosbē nētétimoi 'ima. A uni ca Nucēn Papa Diosan aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castíancē 'iti 'icēn.

4

Samaritana xanubē Jesús bana

¹ Fariseo unicaman ca —Juanēn 'unánmicē unicama 'itsaribi 'aínbi ca Jesusan 'unánmianan nashimicē unicamaxira 'aisamaira 'icē —quixuan ñuicania cuacēxa. ² Usa 'aínbi ca Jesusanma aín 'unánmicē unicaman cuni uni nashimiacēxa. ³ Usaquian fariseo unicaman cuacēxun 'unánbiani ca Jesús Judea menuax amiribishi Galilea menu cuantēcēancēxa.

⁴ Anu cuanti sinani ca Jesús Galilea nētēnu cuani Samaria 'abiani cuancēxa. ⁵ Cuanx ca Jacobnēan aín bēchicē José 'inan me 'urama 'icē ēma, Sicar cacē, anu bēbacēxa.

⁶ Bëbatancëx ca Jacobnëan naëa 'unpax anu 'ain, Jesús 'uran cuanbaiti cuainsama tani, baria xamárucëbë, a rapasu tsóbuacëxa. ⁷⁻⁸ Tsóbutancëxa anu tsómainun ca aín 'unánmicë unicama a piti ñu bitsi Jesús ëbiani cuancëxa. Cuan ca Samaria nëtënu 'icë xanu achúshi 'unpax bitsi uacëxa. Chumu bëi aia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ë ca 'unpax 'anun 'inan?

⁹ Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—¿Uisati caramina mix judío uni 'ixunbi 'ëx samaritana xanu 'icëbi 'unpax 'inánun quixun 'ë cain?, judíos unicamax samaritano unicamabë nuibanancë 'aínmabi.

¹⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën mi 'unpax ñucacë 'aínbi camina ui carana 'ai quixun 'ë 'unaniman. 'Ë 'unánan añu cara Nucën Papa Diosan mi 'inánti 'icë quixun 'unáncë 'ixun camina 'ë ñucátsian. Ñucacëxun cana anúnmi nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax mi 'inántsián.

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Anua 'unpax biti ënëx ca nëmin 'icën. Anun 'unpax biti ñuñuma camina 'ain. ¿Uinua caramina anun 'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax a biti 'ain? ¹² ¿Nucën rara Jacóbsamaira caina mix 'ain? An ca ënë anua 'unpax biti naëacëxa, naëxun ca 'acëxa, 'anan ca aín bëchicëribi 'amianan a rabucucë ñuinacamaribi 'amiacëxa. Jacobnën aín rëbúnquicamanribia 'anun naëa 'icë cananuna nunribi ënë 'unpax 'ain.

¹³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ënë 'unpax 'acë uni, ax ca amiribishi shimatëcënia. ¹⁴ Usa 'aínbi ca an 'ën 'ináncëxun 'unpax 'acë uni, ax amiribishi shimatëcëntima 'icën. Me 'ucë mëúcüaxa chiquitia 'unpax xobucësaribiti ca 'ën 'ináncë 'unpax nëtétima uninu 'iti 'icën. Usaía 'icëbë ca uni nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën.

¹⁵ Usaquian cacëxun ca xanun cacëxa:

—A 'unpax ca 'ë 'inan. Amiribishi shimai 'unpax bitsi utëcënunma ca 'ë 'inan.

¹⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min bënë cuënbëtsini ca abë utan.

¹⁷ Cacëx ca —'ëx cana bënëñuma 'ai —quiacëxa. Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Bënëñuma cana 'ai qui camina cëmëiman. ¹⁸ Mix camina mëcën achúshi bënëñu 'iacën. Usa 'aínbi ca axa bërí mibë 'icë uni ax aséribi min bënëma 'icën. Usa 'ain ca —bënëñuma cana 'ai —qui axmi quicë ax cëmëma 'icën.

¹⁹ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Bërí cana mix caina ui 'ai quixun 'unanin. Mix camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ain. ²⁰ Samaria unicama nun raran ca tucu ënuxun Nucën Papa Dios rabiacëxa. Usa 'aínbi camina mitsux quin, Jerusalénuxun ca unin Nucën Papa Dios rabiti 'icë quiax.

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséribi cana mi cain, anúnmi ënë tucunuxunmabi, Jerusalénuxunmabi anumi mitsux 'icënxunbi, Nucën Papa Dios rabiti nëtë ca aia. ²² Mitsun camina ui caramina rabi quixun 'unaniman. Nun cananuna ui caranuna rabi quixun 'unanin. An uni Nucën Papa Diosnan 'inun iëmiti, ax ca judío uni 'iti 'icën. An usaía 'inun mënío, a cananuna nun rabin. ²³ Anúan an Nucën Papa Dios rabi cë unix aséribi ami sinani ax cuëncësabi oi 'iti cuëenquin a rabiti nëtë ca aia, bërí ca a nëtë 'icën. Usaquian unin a rabiti ca Nucën Papa Dios cuëenia. ²⁴ Nucën Papa Dios, ax ca unima 'aish nami, imi, xo, acamañuma 'icën, a ca unin isima. Usa 'ain ca an Nucën Papa Dios rabi cë unin aséribi ami sinani ax cuëncësabi oi 'iti cuëenquin a rabiti 'icën.

²⁵ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Mesías, Cristo cacë, ax ca uti 'icë quixun cana 'unan. Ax uquin ca nun nu 'unánun camabi ñu ñuixunti 'icën.

²⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—A cana 'ëx 'ain, abë camina banain.

²⁷ Cacëbëbi ca aín 'unánmicë unicama utëcëancëxa. Uquin xanubëa Jesús banaia isi ratúquinbi ca uinu 'icë unínbi —¿añu caramina cuëënin? —canan —¿añu ñui caramina a xanubë banain? —quixun cáma 'icën. ²⁸ Usa 'ain ca a xanun aín ñutë tsónbiani aín ëmanu cuanx bëbaquin anu 'icë unicama cacëxa: ²⁹ —'Ëbë banaquin ca achúshi unin 'ëx usai 'icëcama ñuiquin 'ë caxa. Ënëx sapi ca aséribi Cristo 'icën, ca isi ut.

³⁰ Usaquian xanun cacëxa ca a ëmanu bucucë unicama anua Jesús 'icë anu ricuat-siancëxa.

³¹ A xanúa cuancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús —camina piti 'ai —quixun cacëxa. ³² Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun 'unáncëma pitiñu cana 'ëx 'ain.

³³ Cacëx ca aín 'unánmicë unicamax —bëtsi unin sapi ca a piti bëxuanxa —qui ax canancëxa. ³⁴ Canania isquin ca Jesusan cacëxa:

—An ënë menu 'ë xuá axa cuëëncësabi oquin 'anan an a 'anun 'ë ca, a sënëonuxun 'ai cana 'ëx picësa 'ain. Usaquin 'ën 'acëx ca ax 'ën piti ñusa 'icën.

³⁵ Ësoquian cacëbëbia a ëmanu 'icë unicamax aia isquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina quin, rabë 'imainun rabë 'uxë cëñúcëbëa shaínquibutia cananuna ñu bimi biti 'ain. Usa 'aínbi cana 'ën mitsu cain, ca is, axa ucë unicama ënëx ca anun biti nëtë sënëncëbëtan aín 'ibun binuan bimi pëcëti sënëncësaribi 'icën. ³⁶ An uni 'ëmi catamënun 'aquincë uni an ca aín cupí bitsia. A unin 'aquincëxa 'ëmi catamëcë unicama ax ca xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'ia. Usa 'ain ca an paían 'ën bana uni ñuixuncë unicamabë an 'ëmi catamënun uni 'aquincë unicamaxribi cuëënti 'icën, atúan 'ënan 'inun uni 'aquincë cupí. ³⁷ Usa 'ain ca ësai quicë banax aséribi 'icën: Bëtsi unían 'apácëxa pëcëtia ca bëtsi unin bimi bitsia. ³⁸ Mitsúnmi bëtsi unían 'unánmicë unicama 'ëmia catamënun upí oquin 'aquinun cana mitsu xuan. Uni raírinëan 'unánmicë 'icëbi camina mitsun a unicama upí oquin 'ëmia catamënun 'imian.

³⁹ Usai Jesús aín 'unánmicë unicamabë banamainuan a xanun cuanxun —a unin ca 'ëx usai 'icëcama ñuiquin 'ë caxa —quixun cacëx ca a ëmanu 'icë samaritano uni 'itsáxira —Jesús ax ca Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quixun sinani Jesúsmi sináncëxa. ⁴⁰ Ami sinánquin a isi cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Nubë pain camina 'i cuanti 'ain. Cacëx cuanx ca atubë rabë nëtën 'iacëxa. ⁴¹ 'Ixúan, bana ñuia cuati ca samaritano 'itsáxira —aséribi ca ax Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quixun 'unani ami sináncëxa. ⁴² Usai 'iquin ca a unicaman a xanu cacëxa:

—Minmi nu cacëxun cuaxunbi cananuna bërí nunbi aín bana cuaquin 'unanin, aséribi ca ax Cristo, an camabi menu 'icë uni Nucën Papa Diosnan 'inun iëmiti, a 'icë quixun.

An 'apu ñu mëxuncë unin bëchicëa Jesusan pëxcüa

⁴³ Usa 'ain ca rabë nëtë anu 'itancëx Jesús anuax cuanx Galilea nëtënu bëbai cuancëxa. ⁴⁴ Cuanux ca quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni a ca anuaxa canicë nëtënu 'icë unicaman aín bana cuaisama tania.

⁴⁵ Usai quiax cuanxa Galilea nëtënu bëbaia ca anu 'icë unicaman upí oquin Jesús biacëxa. A unicamax Pascua anun carnero 'ati nëtë 'ain, Galileanuax Jerusalënu cuancë 'ixun ca an ñu 'aia iscë 'ixun a unicaman aín nëtënu bëbaia cuëënquin Jesús biacëxa.

⁴⁶ Usa 'ain ca Galilea nëtënu 'icë ëma Caná, anuxuan bëráma 'unpax vino ocë, anu Jesús bëbacëxa. Bëbamainun ca 'apun uni achúshi aín bëchicënëx Capernaúm ëmanu 'insíncë 'iacëxa. ⁴⁷ Usa 'ain ca Jesús Judea nëtënuax Galilea nëtënu bëbaia quixuan unin ñuia cuabiani cuanxun 'apun unin mëraquin Jesús cacëxa:

—'Ën bëchicë ca 'insíanxa, ca bamatisa 'icën. A camina 'ë pëxcuxuni cuanti 'ain.

⁴⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'ën, uni itsin 'acëma ñu 'aiashi istisa tanin. 'Ën usa ñu 'acëbëtanma camina, ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuaxa uá a 'ai quixun sinántisama tanin.

⁴⁹ Cacëxun ca 'apun unin cacëxa:

—'Ën bëchicë ca nëtëtisaira 'icën. Nëtëcëmaishi camina a isi cuanti 'ain.

⁵⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuima, asábi ca, ca istan.

Cacëx ca —asérabi ca pëxcúti 'icë —quixun sinánbiani cuancëxa. ⁵¹ Usa 'ain ca baían cuania mërananquinquin an ñu mëëxuncë unicaman cacëxa:

—Min bëchicë ca ñucëma 'icën, asábi ca.

⁵² Cacëxun ca a tuacën papan cacëxa:

—¿Uinu bari 'ain cara 'ën bëchicë aín 'insin nëtëonx?

Cacëxun ca —imëishi bari cuainacëcëbë ca aín 'itsis nëtëonxa —quixun cacëxa.

⁵³ Usaquian cacëxun ca a tuacën papan —Anu bari 'ain ca Jesusan 'ë, min bëchicë ca ñuima, ca pëxcúti quixun 'ë coonxa quixun sináncëxa. Usaquin sinani ca aín xubunu 'icë unicamabë —asérabi ca Jesús Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quiax ami sináncëxa.

⁵⁴ Usaquin ca Jesusan Judea nëtënuax cuantancëxun Galilea menuxun bëráma 'acësa oquin uni itsin 'acëma ñu 'atëcëancëxa.

5

Tan Betesda cacë, a rapasunuxuan Jesusan nicuainquinbi tancëma uni pëxcüa

¹ Usotancëx ca anúan judíos unicaman Nucën Papa Dios rabiquin piti nëtë 'ain, Jesús Jerusalénu cuantëcëancëxa. ² Jerusalénu cënëa aín xëcuë achúshi, Oveja cacë, a bëtánain ca unin 'acë 'ian 'iacëxa. Ax ca hebreo banan Betesda caquin anëcë 'iacëxa. A 'ian rapasu, anua uni niti, anu ca mëcën achúshi itá nitsíncë 'aish manan tapuñu 'iacëxa. ³ Ax ca a tëmú bucuxuan uni 'insíncëcama, bëxuñu 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun racábucë, acaman ángelnëan 'unpax cubínmia caíncë 'iacëxa. ⁴ Caíncëxuan uisa nëtën cara 'ibutia, a nëtën 'ibúxun ángelnën a 'unpax cubímicëbë caísa ax paían anu butucë, uisa 'insínñu cara, a uníxbi pëxúacëxa. ⁵ Usa 'ain ca anu 'icë uni achúshi treintiocho baritia 'insíncë 'iacëxa. ⁶ Ax anu racácë isquin ca —'uran ca ënë uni usai 'iixa —quixun 'unánquin Jesusan cacëxa:

—¿Caramina pëxcútisa tanin?

⁷ Cacëxun ca 'insíncë unin cacëxa:

—'Unpax cubíncë nëbëtsi an 'ë butúnti uni ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca 'ëx cuancëma 'aínshi 'ë rëtibiani cuanx, uni itsix pain 'unpax cubíncënu butuía.

⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—Niruquin anumi racácë min bacëti bibiani ca cuantan.

⁹ Usaquian Jesusan cacëxëshi ca a uni aín 'insíncë pëxcúacëxa. Pëxcúquin aín bacëti bibiani ca cuancëxa.

Anun ñu mëëtima nëtë 'aínbia anua racácë aín bacëti bibiani, ¹⁰ cuania isquin ca judíos unicaman 'insíncë 'aíshbia pëxcúcë uni cacëxa:

—Ënë nëtëx ca anun ñu mëëtima nëtë 'icën. Ënë nëtën camina anumi racácë ñu 'iábiantima 'ain.

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—An 'ë pëxcúcë uni an ca, anumi racácë min bacëti bibiani ca cuantan, quixun 'ë caxa.

¹² Quixuan cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Ui uni cara min bacëti bibiani ca cuantan quixuan an mi cacë, ax 'ic?

¹³ Cacëxunbi ca 'aisamaira uni anu 'aían Jesús 'uri cuan, ui unin cara a pëxcüaxa quixun 'unánma 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca a pëxcúcë uni a anuxun Nucën Papa Dios rabi xubunuxun mëraquin, Jesusan cacëxa:

—Ca is, bërí camina pëxcúcë 'ain. Usa 'ain camina mix 'iásamairai 'insíntëcënti rabanan amiribishi 'uchatëcëntima 'ain.

¹⁵ Usaquian Jesusan cacëxun, ax ca Jesús 'icë quixun sinánbiani cuanxun ca a unin judíos unicama, —Jesusan ca 'ë pëxcüaxa —quixun cacëxa. ¹⁶ Usa 'ain ca anun ñu mëëtima nëtëan uni pëxcucë cupí, judíos unicamax Jesús 'acatsi quiax 'ësëncëxa. ¹⁷ 'Ësëncëniabi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papan 'acësaribi oquin cana 'ën 'ain.

¹⁸ Usaía Jesús quia cuati ami nishquin ca judíos unicaman ësaquin sináncëxa, —Usai qui ca Nucën Papa Dios ax isa aín papa 'icë quianan ax isa Nucën Papa Diossaribi 'icë quia. Usaquin sinani ca anun ñu mëëtima nëtën uni pëxcucë cupí ami nishanan, usaía quicë cupíribi ami nishquin, a 'acatsi quiax 'ësëncëxa.

Jesusan aín Papabëtan ñu 'a

¹⁹ Usa 'ain ca Jesusan atu cacëxa:

—Aséribi cana mitsu cain, 'ëx Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'ënbi ñu 'aiman. 'Ën Papan ñu 'aia isquin cuni cana 'ënribi 'ain. 'Ën Papan bëtsi bëtsi ñu 'acëbëtan cana 'ëx aín Bëchicë 'ixun 'ënribi an 'acësaribi oquin 'ain. ²⁰ 'Ën Papan ca 'ëxira aín Bëchicë 'icë nuibaquin an 'acë ñucama 'ë ismia. An ca mitsúnmi iscësamaira ñu, a isími mitsux ratúti, a 'ë isminuxun 'aia. ²¹ 'Ën Papan ca uni bama abi baísqumitancëxun axa tsónun 'imiti 'icën. Usaribiquin cana 'ëx aín Bëchicë 'ixun 'imitisa tanquin 'ënribi tsónun uni 'imiti 'ain. ²² 'Ën Papax ca uicamax cara aín 'ucha tërëncë 'icë quianan uicamaxribi cara 'uchañu 'icë quiax quima. Usa 'ixun ca 'ëx aín Bëchicë 'icë usoquin 'anun 'ë cuni 'imiäxa, ²³ a rabicësaribi oquían camabi unin 'ëribi rabinun. An aín Bëchicë 'icë 'ë rabicëma, an ca 'ën Papa an 'ë xuá, aribi rabima.

²⁴ Aséribi cana 'ën mitsu cain, axa 'ën bana cuati an 'ë xuá ami sináncë uni, ax ca ainan 'aish nëtétimoi Nucën Papa Diosnan 'ia. A cupía Nucën Papa Diosnan 'itima 'icëbi aín 'uchacama tërëncë cupí 'uchañuma 'aish ca bamatancëxbi nëtétimoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. ²⁵ Usa 'ain cana aséribi mitsu cain, ca uti 'icën, anúan aín 'ucha cupí bamacësa 'ixunbi unicaman 'ën bana cuati nëtë. 'Ën bana unin cuati nëtë, a nëtë ca ënëx 'icën. Usa 'ain ca an —aséribi ca aín bana 'icë —quixun 'ë 'unánquin 'ëx quicësabi oquin ñu 'acë unicama ax, aín 'ucha tërëncë cupí Nucën Papa Diosnan 'aish, nëtétimoi abë 'iti 'icën. ²⁶ Usa 'inun ca Nucën Papa Diosan, ënë nëtënu tsónan ainan 'aish aín nëtënuribi abë 'inun uni 'imia. An ca aín Bëchicë 'ënribi usaribi oquin uni 'iminun 'ë 'imiäxa. ²⁷ Uni 'inun anuax uá cupí ca uicamax cara aín 'ucha tërëncë 'icë isanan uicamax cara 'uchañu 'icë isnun, Nucën Papa Diosan 'ë 'imiäcëxa. ²⁸ Usa 'ain ca 'ën mi ñuixuncëxun cuati ratúaxma 'it. Anúan 'ëx ucëbëtan 'ën bana cuati, bama unicama baísquti nëtë ca uti 'icën. ²⁹ Baísqi ca anu maían anuax chiquíti 'icën. An upí ñu 'á unicamax Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'inun baísqumainun ca an ñu 'atima 'á unicamax aín 'ucha cupí 'uchocë 'inun baísquti 'icën.

Nucën Papa Diosan Jesús xuá ñui quicë bana

³⁰ Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana 'ënbi sinánquin ñu 'aiman. 'Ën Papan 'ë cacësabi oquin cana 'ën, cara castíancë 'iti 'icën, cara castíancë 'itima 'icë quixun uni cain. 'Ëx cuëncësoquin 'aquinma cana an 'ë xuá, axa cuëncësabi oquin ñu 'ain. Usa 'ain ca 'ën uni cacë banax asábi 'icën. ³¹ 'Ëxbi, usa cana 'ëx 'ai quiax quia ca unin 'ën bana ca aséribi 'icë quixun 'unántima 'icën. ³² Usa 'aínbi ca axa 'ë ñui quicë ax Nucën Papa Dios 'icën. 'Ë ñuia quicë bana ax ca aséribi 'icë quixun cana 'unanin. ³³ Mitsun camina 'ë ñuiquian a ñucánun quixun Juanu uni xuan. Xucëx cuanxun ca ñucáxa, ñucácëxuan Juanën 'ë ñuiquin cacë bana ax ca cëmëma 'icën. ³⁴ Uisai cara uni 'ë ñui quiti 'icë usai quicëbëtanbi cana 'ënbi, 'ën bana ca aséribi 'icë quixun 'unanin. 'Ën cana Juanëxa 'ë ñui quicë banami sinánun mitsu sinánmin, a bana sinanimi Nucën Papa Diosnan 'inun 'ëmi catamëti iënnun. ³⁵ Unían upí oquin isnuan bëánquibucë

'aínbi lamparínën pëcacësaribi oquin ca Juanën 'ë ñuiquin uni bana ñuixuanxa. Usaquian ñuixuncëbë camina mitsux bënëtishi aín bana cuati cuëëan. ³⁶ Juanëan 'ë ñuiquin mitsu cacë 'ixun camina an cacësabi oquin 'ën 'aia isquin upí oquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca 'ë xuacëxa quixun. ³⁷ Mitsun aín bana cuacëma 'ixunmi uisa cara ax 'icë quixun iscëma 'aínbi ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banax 'ë ñui asérabi quia. ³⁸ Nucën Papa Diosan xucë 'icëbimi mitsun 'ën bana cuacëma 'ain cana 'unanin, camina aín bana mitsun nuitunën sinánquin cuacëma 'ai quixun. ³⁹ Uisari caramina ainan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'ai quixun 'unánuxun camina Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin isin. Usa 'aínbi ca a bana 'ë ñuia quicë 'icën. ⁴⁰ A banaxa usai 'ë ñui quicë 'aínbi camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'inux 'ëmi catamëisama tanin.

⁴¹ Unían 'ë rabiti cana sinaniman. ⁴² Ën cana mitsu 'unan. Mitsun nuitunënbi camina Nucën Papa Diosmi sinanima cana 'unanin. ⁴³ Ëx 'ën Papan xucëx uá 'icëbi camina mitsun 'ën bana cuaisama tanin. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Diosan xucëxmabia axbi ucë unin bana cuati 'ain. ⁴⁴ Nucën Papa Dios axëshi Dios 'ixun mitsu upíoti cuëënima camina mitsúxbi upíonani rabiananti cuëënin. ¿Nucën Papa Diosan mitsu upí oti cuëëncëma 'aish caramina uisax 'ëmi catamëti 'ain? Camina 'itima 'ain. ⁴⁵ Ën isana mitsumi Nucën Papa Dios manóin quixun sinánxunma ca 'at. Moisésñëan cuënëo bana, ax isa upí 'icë quiáxmi quicë, ax 'ë ñui quicë 'aínbimi 'ëmi sináncëma cupí camina 'uchocë 'iti 'ain. ⁴⁶ Moisésñëan 'ë ñuiquin cuënëo 'ain camina an cuënëo bana ca aserabi 'icë quixun sináncë 'aish 'ëmiribi sinántian. ⁴⁷ Usa 'aínbi camina Moisesñëan cuënëo bana cuaisama tancë 'ixun 'ëx quicë bana cuatima 'ain.

Usaquin ca Jesusan judíos unicama cacëxa.

6

Jesusan 'itsa uni páncëñun tsatsa pimía (Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Usatancëx ca Jesús parún papa, Galilea canan Tiberíadesribi cacë, a 'ucë manan cuancëxa. ² Cuancëbë ca an uni itsían 'acëma ñu 'anan uni 'insíncë pëxcuia iscë unicama Jesús nuibiani cuancëxa. ³ Usa 'ain ca anuax matánu mapëracëtancëx aín 'unánmicë unicamabë Jesús tsóbuacëxa. ⁴ Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtë 'urama 'ain ca Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicama matánu 'iacëxa. ⁵ Anuxun 'aisamaira uníxa a nuibëtsini aia isquin ca Jesusan Felipe cacëxa:

—¿Uinua caranuna a ënë unicama pimiti pán biti 'ain?

⁶ An uisoquin cara 'ati 'icë quixun 'unánquinbi ca Jesusan uisai cara quia cuacatsi quixun usaquin Felipe cacëxa. ⁷ Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Doscientos curíqui cupí bicëxbi ca pán achúshi achúshi camabi uni 'ináncëx sënëntima 'icën.

⁸ Caia ca aín 'unánmicë uni itsi, Simón Pedronën xucën, Andrés cacë, an Jesús cacëxa:

⁹—Ënu ca xu achúshi 'icën. Ax ca cebada 'acë pán męcën achúshi 'imainun rabë tsatsañu 'icën. 'Aíshbi ca ënëx 'itsaira uni pimitisama 'icën.

¹⁰ Quixuan cacëxun ca Jesusan, anua basi 'itsaira 'ain, aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unicama tsóbunun ca cat.

Usaquian Jesusan cacëxuan aín 'unánmicë unicaman cacëx ca 'aisamaira uni, cinco mil unisa 'aish, tsóbuacëxa. ¹¹ Tsóbuan ca Jesusan pán bixun, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun aín 'unánmicë unicama an unicama 'inánun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca axa tsócë unicama pán mëtícaquin 'ináncëxa. 'Inánan ca tsatsaribi usai 'iisa 'aínmabia anu 'icë pucháquian pinun unicama 'ináncëxa. ¹² 'Ináncëxun piia camabi uni puchácëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Pán tëocëcëñun ca tsatsa tëocëcama bit, masóxunma.

¹³ Cacëxun ca męcën achúshi 'icëbia unin piquin tęcöcë cebada 'acë pán a męcën rabë 'imainun rabë caquí buácaquin biacëxa. ¹⁴Usaquian Jesusan 'aia isi ca anu 'icë unicamax quiacëxa:

—Aséabi ca ënë uni axa Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuni utinu nun caíncë, a 'icën.

¹⁵Usai quiquian atun a 'apu 'iminuxun biisa tancëxun 'unani ca Jesús axëshi unicama ëbiani matánu cuantëcëancëxa.

Jesús parún papa camánanën nia
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶Matánua Jesús cuan ca bari atsíncëbëa bëánquicëbë aín 'unánmicë unicama parún papa cuëbi cuancëxa. ¹⁷Cuantancëx ca nuntinu cëñúruquiiani, 'ucë manan 'icë Capernaúmnu cuani cuancëxa. Bari cuabúcëbë bëánquicëbëbia Jesús aiama obiani ca aín 'unánmicë unicamax cuancëxa. ¹⁸Cuancëbëtanbi ca 'aisamairai bëquiquin suñúanën baca bëchúancëxa. ¹⁹Usocëbëbi parún papa cuëbínuax cuani cinco kilómetrosa 'ixun ca aín 'unánmicë unicaman parúnpapanubi nicuatsinia aia Jesús isacëxa. Isi ca racuëira racuëacëxa. ²⁰Racuëtiabi ca Jesusan cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ë cana 'ain.

²¹Usaquian cacëx cuëënquin, nuntinu Jesús 'arubiani cuanx ca anu cuanti sinánbiania cuancë parún papa 'ucë manan bënëtishi bëbacëxa.

Unicaman Jesús baria

²²Jesusan 'unánmicë unicama parún papa 'ucë manan cuan ca an pán picë unicama anubi 'iacëxa. Usa 'ixun ca pëcaratancëxun sináncëxa: Achúshi nuntishi ca ënu 'iónxa, 'imainun ca aín 'unánmicë unicamaxa a nuntinu 'irucëbëbi Jesús nuntinu 'iruima 'iónxa. ²³Usaquian sinánmainun ca Tiberias ëmanuax uni raíriribi manë nunti raírínën cuanx, anuxuan Jesusan Nucën Papa Dios —asabi ca —catancëxun pán uni pimioncë, a 'urama bëbacëxa. ²⁴Usa 'ain ca axa anu bërúcë unicama an bariquinbi Jesús cëñun aín 'unánmicë unicamaribi 'aímocëxa. 'Aímobiani ca axa Tiberiasnuax ucë manë nunticamanu cëñúruquiiani Capernaúm ëmanuribi Jesús bari cuancëxa.

Aín unicamax ca ami catamëcë 'aish Jesús bë 'ia quicë bana

²⁵Usa 'ain ca 'ucë manan cuanxun bariquin mëraquin Jesús cacëxa:

—¿Uinsaran caramina ënu uan?

²⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aséabi cana 'ën mitsu cain, 'ën pán pimicëx puchonx camina a sinánbëtsini 'ë bari uan. Ui carana 'ëx 'ai quixunmi mitsun 'unánun, uni itsían 'acëma ñu 'ën 'acë a isunbi camina ui carana 'ëx 'ai quixun sinaniman. ²⁷Axa chëquiti piti binuxuinshi camina ñu 'atima 'ain. Usa 'ain camina ainan 'aish Nucën Papa Dios bë nëtëtimoí 'inuxun 'ëmi catamëquin axa cuëëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaími 'inun mitsu 'iminun ca 'ëx uni 'inux anuax uá, Nucën Papa Dios, an 'ë 'imiacëxa.

²⁸Cacëxun ca a cacë unicaman cacëxa:

—¿A 'acëbëa Nucën Papa Dios cuëënnun caranuna añu 'ati 'ain?

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca cuëënia, mitsúxmi an ënu unun xuá 'aínmi 'ëmi catamënnun.

³⁰Cacëxun ca cacëxa:

—¿Nuxnu mimi sinánun caramina añu nun isnun 'ati 'ain? ¿Añu caramina 'ati 'ain?

³¹Nucën raracaman ca anu uni 'icëma menuxun pánsa piti, maná cacë, piacëxa, cuëñö bana ësai quicësa oquin: “Nucën Papa Diosan ca naínua 'ibúmiquin unicaman pinun, pán 'ináncëxa”.

³²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana aséabi mitsu cain, an naínua 'ibúmiquin unicama pán 'inan ax ca Moisésma Nucën Papa Dios 'iacëxa. An a pán 'inan 'aínbi ca Ñucën Papa Diosan bërí 'ináncë ax ca

anúan uni asérabi upiti tsóti a 'icën. ³³ Nucën Papa Diosan uni 'inan piti ax ca axa naínuax uá 'è 'icën. Usa 'aish cana 'èx an ainan 'aísha Nucën Papa Diosbë 'inun ènè nètënu 'icë unicama 'imiti a 'ain.

³⁴ Cacëxun ca unicaman cacëxa:

—A piti camina camabi nètën nu 'inánti 'ain.

³⁵ Cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Èx cana anúan uni asérabi upiti tsóti a 'ain. Panánxun piisa tanan shimaxun 'unpax 'aia tania uni bënëcë, usaribitia ax Nucën Papa Diosbë upí 'iisa tani bënëcë uni, ax ca 'èmi catamëti amiribishi bënëtcëntima 'icën. ³⁶ Axa 'èmi catamëcë uníxa usa 'aínbi cana 'èn mitsu cacë usaribi oquin mitsu catëcënin, mitsun 'èn ñu 'aia isquinbi camina ui carana 'èx 'ai quixun sinaniman. ³⁷⁻³⁸ 'Èx cuëncësabi oquin 'ai cana uáma 'ain. An 'è xucë, axa cuëncësabi oquinshi 'ai cana uacën. Usa 'ain ca ui unicama cara Nucën Papa Diosan 'ènan 'inun sinánmia acamax ca 'èmi catamëti 'icën. Axa 'èmi catamëcë uni, a cana —camina 'ènan 'itima 'ai —quixun catima 'ain. ³⁹ An 'è xuá 'èn Papa, ax ca an 'ènan 'inun sinánmicë unicamaxa abë 'iti cuëni, achúshira uníxbia abë 'ima 'iti cuënimia. Usa 'aish ca an 'èmi sinánmicë unicama bërúantacëxun, ènè nètë cëñúcëbëtan 'èn baísquimiti cuënia. ⁴⁰ An 'è xuá ax ca cuënia, aín Bëchicë, 'èmi catamëcë unicamax nètëtimoi abë 'iti. A unicama cana 'èn ènè nètë cëñúcëbëtan abë 'inun baísquimiti 'ain.

⁴¹ —'Èx cana Nucën Papa Diosan naínua 'ibúmiquin uni 'inan piti, a 'ai —quiáxa Jesús quicëbë ca judíos unicamax ami nishi Jesús ñui ⁴² quicancëxa:

—¿Josénèn bëchicë, Jesús, ama cara ènèx 'ic? Nun cananuna aín tita 'imainun aín papa 'unan. ¿Uisacatsi cara —'èx cana naínuax uan —quiax quin?

⁴³ Usaía quia ca Jesusan cacëxa:

—Usai banaxma ca 'it. ⁴⁴ Uinu 'icë uníxbi ca axbi 'ènan 'inux 'èmi catamëtima 'icën. 'Èn Papa, an 'è xuá, an sinánmicëx cuni ca uni 'èmi sinani 'ènan 'inux 'èmi catamëti 'icën. 'Èmia catamëcë 'icë cana ènè nètëa cëñúcëbëtan baísquimiti 'ain. ⁴⁵ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama achúshinën ca ësaquin cuënëocëxa: “Nucën Papa Diosan ca camabi uni 'unánmiti 'icën”. A unían cuënëosabi oi ca ui unicaman cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun 'unania, acamax ca 'èmi catamëtia.

⁴⁶ Uinu 'icë unínbi ca Nucën Papa Dios iscëma 'icën. Axa anuax uá 'èinshi cana a isacën.

⁴⁷ Asérabi cana 'èn mitsu cain, axa 'èmi sinani 'èmi catamëcë unicamax ca ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. ⁴⁸ 'Èx cana anúan uni Nucën Papa Diosbë upí 'iti a 'ain. ⁴⁹ Mitsun raracamax ca anu uni 'icëma menuxun Nucën Papa Diosan 'inancë maná cacë ñu pibi bamatimoi tsoóma 'icën. ⁵⁰ Usa 'aínbi cana 'èxribi naínuax ucë pán unin piá usaribi 'ain. Aín nami cushi 'aish upí 'inuxun ca unin ñu piia, usaribiti ca uni upí 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inux 'èmi catamëti 'icën. ⁵¹ 'Èx cana naínuax uá 'aish anúan uni Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Usa 'ain ca axa 'èmi catamëcë uni ax ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. Uníxa ainan 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inun cana 'èx bamatsianxmabi bamati 'ain.

⁵² Quixuan cacëx ca judíos unicama ñucacanani quiacëxa:

—¿Uisa 'ixun cara ènè unin anu nun pinun nu pimiti 'ic?

⁵³ Usai canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'èn mitsu cain, uni 'inux anuax uá 'ain, 'èmi catamëquinma 'èn nami picëmasa 'ianan 'èn imiribi xëacëmasa 'aish camina asérabi xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁵⁴ 'Èx bamacë cupí 'èmi catamëti ca uni xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. ⁵⁵ Usa unicama cana 'èn ènè nètë cëñúcëbëtan baísquimiti 'ain. Axa asérabi 'èmi catamëcë uni ax ca 'èn nami picësa 'ianan 'èn imi xëacësa 'icën. 'Èn imi 'apati 'èx bamacë cupí ca usai 'iti 'icën. ⁵⁶ Ui unix cara 'èmi catamëti 'èn nami pianan 'èn imi xëacësa 'icë, ax ca 'èbë 'icën, 'èxribi cana abë 'ain. ⁵⁷ Nucën Papa Dios, an 'è xuá, ax ca bamatimoi tsotia. Ax 'èbë 'ain cana an 'imicëx 'èxribi tsotin. Usaribiti ca 'èmi catamëquian

an 'ë picësa uni axribi 'ën 'imicëx 'ëbë 'aish 'ëx 'icësaribiti tsóti 'icën. ⁵⁸ 'Ëx cana naínuaxa uá pitisa 'ai quiax cana 'ëx quin. 'Ëx cana mitsun raracaman piá manásama 'ain. Mitsun raracamax ca maná cacë ñu pibi bamatimoi tsoóma 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ëmi catamëquin 'ë picësa uni ax ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën.

⁵⁹ Capernaúm ëmanuxun ca Jesusan anua judíos unicama timëti xubunuxun usai quiquin a banacama ñuixuancëxa.

Anúan uni xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti bana

⁶⁰ Usa 'ain ca an Jesusan bana ñuia cuacë unicama 'aisamaira 'ain raírinëx quiacëxa:

—Axa usai quicë bana ax ca cuaisama 'icën. ¿Uin cara a cuati 'ic?

⁶¹ Usaía canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnmi cuacëx cara ënë bana cuaisama 'ic? ⁶² ¿Ënë bana cuaquinma caramina uisaxun mitsun 'ëx anuax uá anu cuantëcënia isquin sinánti 'ain? ⁶³ 'Ëx ënë menu 'aish uni 'icë cupíshima 'ëx bamatancëx baísquiti cupí camina ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain. 'Ën a ñuiquin mitsu cacë ñucama ax ca anúnmi 'ëmi catamëti 'ën sinánsaribi 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti, a 'icën. ⁶⁴ Usa 'aínbi camina micama raírinëx asérabi 'ëmi sinani ëmi catamëcëma 'ain.

Ësaquin ca Jesusan bana ñuixunquin an cuacë unicama cacëxa, uicamax cara ami catamëtima quixun 'unánan uin cara a uni 'inánti 'icë quixun bëráma 'unáncë 'ixun.

⁶⁵ Catancënxun ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Usa 'ain cana mitsu can, Nucën Papa Diosan sinánmicëxma ca uinu 'icë uníxbi 'ëmi sinani 'ëmi catamëtima 'icën.

⁶⁶ Usaquin cacëx ca an abë niquin aín bana cuacë unicama 'aisamaira 'aíshbi raírinëxa tiquimainun raírinëxribi Jesús ëbiani abë nitëcënimma cuancëxa. ⁶⁷ Usa 'ain ca atúxa cuan Jesusan mëcën rabë 'imainun rabë aín 'unánmicë unicama a cacëxa:

—¿Mitsúxribi caramina cuainsa tanin?

⁶⁸ Quixuan cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Ui uninu caranuna aín bana cuanux cuanti 'ain? Minshi camina anun nu Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'iti bana nu ñuixunin. ⁶⁹ Nux mimi catamëquin cananuna 'unan, mîx camina axa uti nun caíncë, Cristo, Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, aín Bëchicë a 'ain.

⁷⁰ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën carana 'ën 'unánmicë uni 'inun micama mëcën rabë 'imainun rabë caísama 'ain? Usai 'inun caísa 'aíshbi camina micama achúshinëx ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicë 'ain. ⁷¹ Usai ca Simonan bëchicë, Judas Iscariote, an aín 'unánmicë unicama achúshi 'ixunbi a uni 'inánti, a ñui Jesús quiacëxa.

7

Aín xucëncaman —Jesús ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun sinánma bana

¹ Usaquin bana ñuixuntancëx ca judíos unicamaxa a 'acatsi quiax 'ësënanía 'unanx, Judea nëtënu 'icë ëmacamanu cuainsama tani Galilea nëtënu 'icë ëmacamanushi nitsi anubi Jesús 'iacëxa. ² Usa 'ain ca Nucën Papa Dios rabinuxa, judíos unicamax anun Jerusalénu timëti 'utanu 'iti nëtë, a 'urama 'ain, ³ aín xucëantun Jesús cacëxa:

—Ënuax ca Judea nëtënu cuantan, anuxunmi ñu 'aia an min bana cuacë unicaman isnun. ⁴ Camabi unían a 'unánti cuëñquin ca unin unëxun ñu 'aima. Usa 'ain camina ami 'acë ñucamaribi Jerusalénu timëcë unicaman isnun 'ai cuanti 'ain.

⁵ Aín xucën 'ibu 'ixunbi aín bana cuaisama tanquin ca usaquin cacëxa. ⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën anun usaquin ñu 'ati nëtë ca ucëma pain 'icën. Usa 'ain ca mitsux cuainsa tani cuantan, camabi nëtëx ca mitsúnmi anun ñu 'ati asábi 'icën. ⁷ Axa Nucën Papa Diosmi

sináncēma unix ca mitsumi nishima, 'ēmi cuni ca nishia. 'Ēn —ñu 'atima camina 'ai — quixun cacē cupí ca atux 'ēmi nishia. ⁸ 'Ēx anun anu 'iti nētē ca 'icēma pain 'icēn. Usa 'ain cana cuaniman. Mitsux ca cuantān.

⁹ Quixun aín xucēantu catancēx ca Jesús Galileanu tiquiacēxa.

Anun anu timēti 'utānu 'iti nētēan Jesús Jerusalēnu 'iá

¹⁰ Usaquin cacēxa aín xucēantu cuanbi ca Jesús atu caxu cuancēxa, unían —ax ca Jesús 'icē —quixun 'unánunmaishi. ¹¹ Cuanx bēbacē ca Jerusalēnu timēcē judíos unicaman —¿uinu cara a uni 'ic? —cananquin Jesús bariacēxa. ¹² Bari ñucacania unicama raírínēx —ax ca upí uni 'icē —quicēbēbi ca uni raírínēx, —usama ca. An ca camabi uni parania —quiacēxa. ¹³ Quibi ca judíos unicaman 'apucamami racuēti, atúan cuati rabanān unēaxēshi canancēxa.

¹⁴ Usaía quimainun ca anun Nucēn Papa Dios rabinux timēcē nētēa sēnēncēma pain 'ain, Jesusan anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu atsínxun bana ñuixuancēxa.

¹⁵ Ñuixunia cuati ca judíosnēn 'apucamax ratuti quiacēxa:

—¿Uisa 'ixun cara ēnē unin nun cushicaman 'acēsaribi oquin quirica 'acē 'ixúnmabi uisai cara cuēnēo banacama quia quixun 'unanx?

¹⁶ Quia ca Jesusan cacēxa:

—'Ēn uni ñuixuncē bana ēnēx ca 'ēnbi sináncēma 'icēn. An 'ē xuá, an 'ē sinánmicē ca ēnēx 'icēn. ¹⁷ Uinu 'icē unin cara Nucēn Papa Dios cuēēnun ñu 'aisa tania, an ca 'ēn carana Nucēn Papa Diosan 'ē sinánmicē bana ñuin, carana 'ēnbi sináncē bana ñui quixun 'unánti 'icēn. ¹⁸ Axa anbi sinanx banacē uni ax ca unían a rabinun quixun sinanishi banaia. 'Aínbi ca an ñuiquin uni canun quixuan a xuá ashia unin rabiti cuēēncē uni an cuni cēmēquin uni paranima.

¹⁹ Moisésnēn ca uisai cara Nucēn Papa Diosan uni 'iti 'icē quixuan unin 'unánun aín bana cuēnēocēxa. ¿Usa cat? Usa 'aínbi camina achúshi unínbi a bana quicēsa oquin 'aiman. ¿'Ēx Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oi uá 'icēbēbi caramina uisa cupí 'ē 'acatsi quin?

²⁰ Cacēxun ca judíos unicaman cacēxa:

—Mix camina ñunshin 'atimañu 'ain. ¿Uix cara mi 'acatsi quin?

²¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Anun ñu mēētima nētēn 'ēn uni pēxcucē a camina sinanin. ²² Moisésnēn ca — judíos unicamax ca chamaratsu 'icēishi judío 'icē 'unántiocē 'iti 'icē —quixun cuēnēocēxa. Cuēnēoíbi ca ax pain usai ca uni 'iti icē quiax quiáma 'icēn, aín rarax pain ca usai ca uni 'iti 'icē quiax quiacēxa. Anun aín bēchicē bacēnxancē 'unántioti nētē axa anun ñu mēētima nētē 'aínbi ca a nētēn unin aín bēchicē 'unántioia. ²³ ¿Mitsun bētsi nētēn 'acēsaribi oquin anun ñu mēētima nētēnribi Moisés quicēsabi oquin 'atí cupí, tuá judío 'icē 'unánti ocē 'aíshbi caramina uisa cupí anun ñu mēētima nētēn 'ēn uni pēxcucēbē 'ēmi nishin?

²⁴ Bētsi unían ñu 'aia isi camina bēnētishi —an ca ñu 'atima 'aia —quiax quitima 'ain. Usai 'iquinma camina munu upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, usoquin 'ati cara asábi 'icē, cara asábima 'icē quixun.

—'Ēx cana Nucēn Papa Diosnuax uacēn —quiáxa Jesús quia bana

²⁵ Usa 'ain ca Jerusalēnu 'icē uni raírínēx quiacēxa:

—¿A 'acatsi quiáxa ami 'ēsēnancē uni, ama cara ēnēx 'ic? ²⁶ Ca is, camabi unin ismainuan cacēxunbi ca 'apucaman uisaquinbi caima. ¿Ēnēx ca asérabi Cristo, ax utinu nun caíncē a 'icē quixun cara atun 'unánx? ²⁷ Cristo aia ca unin 'unántima 'icēn, uinuax cara aia quixun. Usa 'aínbi cananuna nun uinuax cara Jesús ēnēx uaxa quixun 'unanin.

²⁸ Ēsaía canania cuaquin ca Jesusan anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni munuma banaquin cacēxa:

—Mitsun camina 'ē 'unan, uinuax carana uan quixun camina 'unanin. Usa 'aínbi cana 'ēx, 'ēxbi ucēma 'ain. Aín banaxa nētētimoí asérabi, an xucēx cana uacēn. An 'ē xuá

a camina mitsun 'unaniman. ²⁹ Anuax uá 'ixun cana 'ën a 'unan. An ca ënu unun 'ë xuacëxa.

³⁰ Usaquian cacëxun sipuanuxun biisa tanquinbi ca anúan a unin biti nètëa sënëncëma pain 'ain achúshira unínbi biáma 'icën. ³¹ Judíos unin 'apucaman ami nishquin Jesús biisa tancëbëbi ca 'aisamaira unix ami sinani quiacëxa:

—¿Ënë unían unin 'acëma ñu 'acësamaira oquin cara axa utinu nun caíncë, Cristo, ax uquin 'ati 'ic?

Fariseo unicaman Jesús binun quixun policia xua

³² Ësaía 'aisamaira uni Jesús ñui quia ca fariseo unicaman cuacëxa. Cuan ca acamabëtan judíos sacerdotenën cushicaman sipuanuinsa bitánun quixun aín suntárucama xuacëxa. ³³ Xucëxa cuancëbë ca anu 'icë unicama cai Jesús quiacëxa:

—Ëora pain ënu mitsubë 'itancëx cana an 'ë xuá anu cuanti 'ain. ³⁴ Uinu carana 'ëx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ain camina bariquinbi cuania 'ë mëratima 'ain.

³⁵ Quicëbë ca judíos 'apucamax ñucacanani quiacëxa:

—¿Uinu cara ënë uni nun mëratimoi cuanti 'ic? Bëtsi bëtsi ëma, anua griego banan banacë unicama 'icë, anua nun aínsi raíri cuancë, anu sapi ca Jesús anu 'icë judíosma unicama bana 'unánmi cuanti 'icën. ³⁶ ¿Uisai quicë cara an ësaquin nu cacë bana ënëx 'ic: “Uinu carana 'ëx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ixun camina bariquinbi cuania 'ë mëratima 'ain”?

Anúan unix Nucën Papa Diosbë 'iti bana

³⁷ Anúan judíos unicama Nucën Papa Dios rabinux Jerusalénu timëcë nëtëcama sënënuxa pëcaracë nëtë ax ca a nëtëcamasamaira 'iacëxa. A nëtën ca nirui munuma banaquin Jesusan ësaquin unicama cacëxa:

—Uí unix cara uníxa shiman bamai 'unpax 'aisa tani bënëcësaribi oi 'ënan 'iisa tani bënëtia a unix ca 'ë cai 'ëmi catamëti 'icën. ³⁸ Axa asérabi 'ëmi catamëcë uni, an ca aín nuitunën 'ë 'unánan 'ën cushiñu 'ixun uni itsiribi 'ëmia catamënun 'aquinti 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin.

³⁹ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca axa ami catamëcë unicamanu uti 'icë quixuan 'unánun ca Jesusan usaquin unicama cacëxa. Ax bamatancëx baísquitancëx naínu cuancëma pain 'aían Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí aín unicamabë 'inun xucëma pain 'ain ca Jesusan usaquin unicama cacëxa.

Unían Jesús ñuiquin bëtsi bëtsi oquin sinan

⁴⁰ Ësaquian Jesusan cacëxun cuati ca axa timëcamë 'ëocë uni raírinëx:

—Ënëx ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni utinu nun caíncë a 'icë — quiacëxa.

⁴¹ Quimainuan raíri —ënëx ca Cristo, axa utinu nun caíncë a 'icë —quicëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Cristo ca Galilea menuax utima 'icën. ⁴² Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca quia, ax ca Davidnën rëbúnqui 'iti 'icën. Usa 'aish ca anuaxa David bacëan, Belén, anu 'icë uni ax 'iti 'icën.

⁴³ Usa 'ain ca unin Jesús ñui quiquin bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. ⁴⁴ Usaquin sinánquin ca bëtsi bëtsi unin sipuanuxun biisa tanquinbi Jesús biáma 'icën.

Judíos unicaman cushicamaxa Jesúsmi catamëisama tan

⁴⁵ Usa 'ain ca Jesús binun xucëx cuanxbia ñancáishi aia isquin sacerdotenën cushicamabëtan fariseocaman suntáru cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina bécëma 'ain?

⁴⁶ Quixuan cacëxun ca suntárucaman cacëxa:

—Axa ënë uni banacësari banacë uni ca 'aíma 'icën.

⁴⁷ Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Mitsuribi sapi ca an paránxa. ⁴⁸ Achúshira nun 'apúnbi ca axa quicë aín banax ca aséribi 'icë quixun sináncëma 'icën. Usaribi oquin ca achúshira fariseo unínbi axa quicë banax ca aséribi 'icë quixun sináncëma 'icën. ⁴⁹ Usa nun 'apucama 'ain ca ënë unicamax Moisésnëan cuënëo bana 'unáncëma cupí 'aisama 'aish 'uchocë 'ianan uisa oquin cara Nucën Papa Diosan 'ati 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën.

⁵⁰ Usaquian fariseocaman caia cuaquin ca Nicodemo, ax paían bëráma Jesúsnu imë cuan, axribi fariseo uni 'ixun cacëxa: ⁵¹—Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënëo ca quia, unin ca añu cara 'axa quixun upí oquin ñucáxunmashi bëtsi uni 'uchotima 'icën.

⁵² Cacëxun ca sacerdotenën cushicamabëtan fariseo unicaman Nicodemo cacëxa:

—¿Mixribi caramina Galilea menu 'icë uni 'ain? Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin isquin camina isti 'ain, uisa 'aishbi ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni Galilea menu 'icë uni 'icëma 'icën. ⁵³ Usaquian 'apucaman Nicodemo cacëbë ca unicamax aín xubunu cuancëxa.

8

Aín bënëma 'aínbia uni itsibë 'icë xanu

¹ Cuancëbë ca Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa. ² Coon pëcaracëbëa amiribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancë ca unicaman manaruquin nëpúaracëxa. Usocëxun ca atu nëbëtsi tsóxun bana ñuixuancëxa. ³ Usaquian uni bana ñuixuncëbëtanbi ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama raírinën, aín bënëma 'aínbia bëtsi unibë 'ia mërabëtsinquin, achúshi xanu Jesúsnu bëacëxa. Bëxun atu nëbëtsi nitsínxun ⁴ ca Jesús cacëxa:

—Ënë xanúxa aín bënë 'aímabi unibë 'ia cananuna mëran. ⁵ Moisésnëan cuënëo bana ca quia, ësai 'icë xanu ax ca maxaxan 'acë 'iti 'icën. ¿Min caina uisaquin sinanin?

⁶ Ami manánuxun uisai cara isa quia cuacatsi quixun ca usaquin atun Jesús cacëxa. Cacëx meu bësui tëtúbuxun ca ñucácëxunbi uni caquinma aín męcën rëbun me cuënëocëxa.

⁷ Usa 'ain ca cacëxunma oquian 'itsa oquin ñucácëx chairuquin cacëxa:

—Micama uinu 'icëx cara 'uchañuma 'icë an pain ca maxaxan 'ati 'icën, mitsúnribimi 'anun.

⁸ Esoquin cai amiribishi tëtúbutëcënxun ca aín męcën rëbun me cuënëotëcëancëxa.

⁹ Cuënëomainun ca unicamax Jesús quia cuax —'ëx cana 'uchañumama 'ai —quixun sinani cuancëxa. Cuanía męcócamax pain cuancëbë ca usaribiti bërí canicëcamaxribi cuancëxa. Cuancëbëa Jesúsëshi anu 'imainun ca a xanuribi anu 'iacëxa. ¹⁰ Usa 'ain ca chairuquin Jesusan xanu cacëxa:

—¿Axa mimi manáncë unicama cara uinu 'ic? ¿Achúshira unínbi cara mi maxaxan 'acëma 'ic?

¹¹ Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Achúshi unínbi ca 'ë maxaxan 'acëma 'icën.

Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënribi cana mi 'uchoiman. Ca cuantan. Cuantancëxun camina amiribishi ñu 'atima 'atëcëntima 'ain.

Jesusan aín unicama aín sinan 'ináncë bana

¹² Usa 'ain ca amiribishi Jesusan unicama cacëxa:

—An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti a cana 'ëx 'ain. Axa 'ëmi catamëti 'ëx cuëncësabi oi 'icë uni ax ca ñu 'atima 'acëma 'ianan aín sinan upí 'aish upiti tsotia.

¹³ Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Mix camina mixbi, 'ëx cana usa 'ai quin. Usaími quicë 'aish ca cëmëimi quicë 'iti 'icën.

¹⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëxbi 'ëx cana usa 'ai quicëxbi ca 'ën banax aséribi 'icën. Uinuax carana uan, uinu carana cuani quixun cana 'ën 'unanin. 'Ën 'unáncë 'aínbia camina mitsun, uinuax carana

'èx uan, uinu carana cuani quixun 'unaniman. ¹⁵ Unin sináncësa oquinshi sinánquin camina mitsun bëtsi 'uchoin, 'aínbi cana 'èn uni 'uchoiman. ¹⁶ Usa 'ixunbi 'èn uni 'uchoquin cacë 'ain ca 'èn Papa, an 'è xuá, anribi, usa ca quixun sinania. Usa 'ain ca 'èn 'uchoquin cacë banax aséribi 'iti 'icën. ¹⁷ Moisésnën cuënëo bana ca quia, achúshi unin banaxa bëtsix quicësaribi 'ain ca, a uni rabëtan banax ca aséribi 'icë quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁸ Aserabi ca usa 'icën. 'Èx 'ëbi ñuíácati, usa cana 'èx 'ai quimainun ca an 'è xuá, 'èn Papa, axribi 'è ñui usai quia.

¹⁹ Usaquian Jesusan cacëxun ca fariseo unin cacëxa:

—¿Uinu cara min Papa 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unaniman, ui carana 'èx 'ai quixun. 'Èn Paparibi camina 'unaniman. Aséribi ui carana 'ai quixun 'è 'unánquin camina 'èn Paparibi 'unántian.

²⁰ Usaquin ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuancëxa, anu curíqui nanti ñu rapasunuxun. Ñuixuncëxunbi ca anúan unin a bití nëtëa 'icëma pain 'ain, achúshira unínbi biáma 'icën.

Anu 'èx cuanti, anu camina mitsux cuantima 'ai, Jesús quia bana

²¹ Jesusan ca amiribishi unicama cacëxa:

—'Èx cana cuantëcënin. Cuancë bariquinbi camina mitsun 'è mëraiman. Mëraima camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Anu 'èx cuanti anu camina cuantima 'ain.

²² Cacëx ca judíos unicama quiacëxa:

—Anu 'èx cuanti, anu camina cuantima 'ai quiax ca quia. ¿Usa 'aish cara axbi bamati 'ic?

²³ Quiáxa quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina ënë nëtënu 'icë unishi 'ain. 'Èx cana naínu 'icë 'ain. Mitsux camina ënë nëtënu 'icë 'ain. 'Èx cana ënë nëtënu 'icëma 'ain. ²⁴ Mitsun, ui carana 'èx 'ai quixun 'unani 'ëmi sináncëma 'aish camina 'uchañu 'aish usabi bamati 'ain. Usaquin sinánquin cana —'uchañu 'aish camina usabi bamati 'ai —quixun mitsu can.

²⁵ Cacëxun ca judíos unicaman:

—¿Ui caramina mix 'ain? —quixun cacëxa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Èx carana ui 'ai quixun cana 'itsa oquin mitsu can. A cana 'èx 'ain. ²⁶ 'Itsa ñu ñuiquin cana mitsu cacëma pain 'ain, uisa ñu 'ai caramina 'uchai quixunmi 'unánun. Caquinma cana an 'è xuá axa quicë banax aséribi 'ain, an 'è cacëxun 'èn cuacë, ashi ënë nëtënu 'icë unicama ñuixunin.

²⁷ Usaía Jesús quiabi ca, Nucën Papa Dios ñui ca quia quixun a unicaman cuama 'icën.

²⁸ Cuatiama ca Jesusan cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'è inu matástancëxun camina ui carana 'èx 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Unánan camina, 'ënbi sinánquin 'aquinma cana 'èn Papan cacësabi oquin ñu 'ai quixun 'unánti 'ain. 'Èn Papan 'è cacësabi oquin cana unicama cain. ²⁹ An 'è xuá ax ca 'ëbë 'icën. 'Èn axa cuëncësabi oquin 'acë 'icë ca an 'èxbi 'inun 'è ëncëma 'icën.

³⁰ Usaquian Jesusan cacëxun ca 'itsa unin aín bana cuaxun, aséribi ca ax Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quiax ami sináncëxa.

Nucën Papa Diosan unicama 'imainun ñunshin 'atimanën sinánmicë unicama ñuia bana

³¹ Usa 'ain ca Jesusan axa aín bana cuati ami sináncë judíos unicama cacëxa:

—'Èn mitsu cacë bana ënë manuquinma ax quicësabi oquin 'ai camina aséribi 'èn uni 'iti 'ain. ³² Usai 'iquin camina 'èn cushi, anun mitsux upí 'iti, a aséribi 'unánti 'ain. 'Unanimi mitsux 'èx cuëncësa oíshi 'ia ca uínbi uisa ñu 'atimabi mitsu 'amitima 'icën.

³³ Cacëxunbi ca cacëxa:

—Nux cananuna Abrahamnën rëbúnqui 'ain, uinu 'icë unínbi ca nucën raracama 'imainun nucën chaitiocëcamaribi uisa ñubia 'anun 'amiama 'icën, nuribi ca usoquin 'amicëma 'icën. ¿Usa 'ain caina uisa 'aish mix, uínbi ca uisa ñubi nu 'amitima 'icë quiax quin?

³⁴ Cacëxunbi ca Jesusan catëcëancëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, an 'atima ñu 'acë unicama an ca 'ëx cuëencësa oquin 'aisa tanquinbi aín sinan 'atima 'ixun anbi ñu 'atimashi 'aia. ³⁵ Ca ësa 'icën. An uni ñu mëëxuncë unix ca an ñu mëëmicë unin xubunubi 'ima. An uni ñu mëëmicë unin bëchicënëx cuni ca aín papan xubunubi 'ia. ³⁶ Usa 'ain camina mitsux Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixun 'ën 'imicëx uínbia uisa ñu 'atimabi 'amicëma mitsux 'iti 'ain. ³⁷ Abrahamnën rëbúnqui camina 'ai quixun cana 'ën mitsu 'unan. Usaquin 'ën mitsu 'unáncë 'aishbi camina 'ën bana cuaisama tani 'ë 'acatsi quiax 'ëmi 'ësënanin. ³⁸ 'Ën Papan 'ë ismicë ñu cana 'ën mitsu ñuixunin. Ñuixuncëxunbi camina mitsun papan cacëxunmi cuacë ñuishi 'acanin.

³⁹ Cacëxun ca atun cacëxa:

—Abrahamnëxëshi ca nucën rara 'icën.

Usoquian cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux asérabi Abrahamnën rëbúnqui 'ixun camina Abrahamnëan 'ásabi oquin 'atsían. ⁴⁰ Abrahamnëan 'ásabi oquin camina mitsun 'aiman. Nucën Papa Diosan 'ë 'unánmicë ñu 'ën mitsu ñuixuncëxbi camina 'ë 'acatsi quiax 'ësënanin. Usai ca Abraham an Nucën Papa Diosan unimi 'iáma 'icën. ⁴¹ Mitsun papan 'acësabi oquin camina 'ain.

Cacëxun ca a unicaman cacëxa:

—Nux cananuna papa itsiñuma 'ain. Nucën Papa Dios axëshi ca nun Papa 'icën.

⁴² Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosnuax cana 'ëx ënë menu uacën. 'Ëx cana 'ëxbi uáma 'ain, an ca ënu unun 'ë xuacëxa. Usa 'ain camina mitsux asérabi Nucën Papa Diosnan 'aish 'ëmi sinántsián. ⁴³ ¿Uisa cupí caina mitsun 'ën cacëxun cuatiman? Mitsúnbi cuaisama tanquin camina 'ën, bana ñuixuncëxunbi cuatiman. ⁴⁴ Mitsun papax ca ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Ainan 'ixun camina axa cuëencësa oquinshi 'aisa tanin. An ca nëtë ióñubi uni 'ati sináncëxa. Ax ca cëmë 'aish axa 'iásabi cëmëia. Cëmëi ca an sináncësa oquinshi sinani banaia. Ainra ca cëmëntapun 'ixun unían uni itsi cëmëquin paránun 'imia. ⁴⁵ Mitsux usaribi 'ixun camina 'ën mitsu cacë banaxa asérabi 'icëbi cuaisama tanin. ⁴⁶ ¿Uinu 'icë micaman caramina 'ën isana 'atima ñu 'a quixun ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¿Cëmëquinma 'ën cacëxunbi caramina uisa cupí 'ën banax ca asérabi 'icë quixun sinaniman? ⁴⁷ Uicamax cara ainan 'icë an ca Nucën Papa Diosan bana cuatia. Usa 'aínbi camina mitsun, ainanma 'ixun, Nucën Papa Diosan bana cuatiman.

Abraham 'iisama 'aían Jesús pain 'iá bana

⁴⁸ Usaquian cacëxun ca nishquin judíos unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina Samaria menu 'icë uni 'ianan ñunshin 'atimañu uni 'ai quixun nun mi cacë, ënëx ca asérabi 'icën.

⁴⁹ Usai quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana ñunshin 'atimañuma 'ain. Ami sinánquin camabi unin 'ën Papa Dios rabinun quixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin aín bana ñuianan ñu 'ain. Usa 'icëbi camina mitsun 'ën bana cuatiman. ⁵⁰ Unían 'ë, ax ca upí 'icë caquin 'ë rabinun quiax cana quiman. Axa 'ëa unin rabiti cuëëanan, 'ë ñui cara uni cëmëia, cara cëmëima quixun iscë, ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ⁵¹ Asérabi cana 'ën mitsu cain, an 'ën bana cuacë uni ax ca xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia.

⁵² Quixuan cacëxun ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—Bërí cananuna upí oquin 'unanin, mix camina ñunshin 'atimañu 'ai quixun. Abraham 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa.

Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xënibua 'aínbi 'iti 'icë quiax. ⁵³ ¿Mix caramina nucën rara Abrahamsáma 'ain? Ax ca bamacëxa. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca bamacëxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacë unix isa xënibua 'aínbi usabi 'iti 'icën. ¿Mix caramina, ui caina mix 'ai quixun sinanin?

⁵⁴ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx rabiaccëbëtanbi ca, aín banax sapi ca asérabima 'icë quixun unin sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ë rabicë, ax 'ën Papa 'icën, ami mitsun —ax ca Nucën Papa Dios 'icë — quixun ñuicë a. ⁵⁵ Ax ca Nucën Papa Dios 'icë quiquinbi camina mitsun a 'unaniman. Mitsúnmi 'unaniamabi cana 'ën a 'unan. 'Ën 'unáncëma ca ax 'icë quixun mitsu cai cana 'ëxribi mitsusaribi cëmë 'itsían. 'Ën cana aséjabi a 'unan. Usa 'ixun cana axa quicësabi oquin 'ain. ⁵⁶ Mitsun rara Abrahamnëx ca 'ëx aia isti sinani cuëëancëxa. Usai ca 'ëx aia isi cuëëinra cuëëancëxa.

⁵⁷ Usaquian cacëxun ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Mix cincuenta bariñu 'ixunmabi caramina Abraham isacën?

⁵⁸ Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana aséjabi mitsu cain, Abraham 'icëma pain 'ain cana 'ëx 'iacën.

⁵⁹ Usaquian cacëxuan judíos unicaman anun 'acatsi quixun maxax bicëbëbi ca Jesús uni xanpëscabiani, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax cuancëxa.

9

Usabia bacëan bëxuñu unia Jesusan bëpëxcüa

¹ Usocëx cuaínquin ca Jesusan usabia bacëan bëxuñu uni achúshi isacëxa. ² Isia ca aín unánmicë unicaman Jesús ñucácëxa:

—¿Ënë uníxa bëxuñu bacënun cara uin ñu 'atima 'acëx, aín papa, aín titan cara 'acëx, ënë unínbi cara 'acëx?

³ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bëxuñu ca ax 'icën. 'Aíshbi ca aín 'ucha cupía 'icëma 'icën, 'imainun ca aín tita, aín papan 'ucha cupíribia 'icëma 'icën. Nucën Papa Diosan ñu 'aia unin isnun ca ax bëxuñu 'icën. ⁴ Bëánquicëbëtan ca unin ñu mëëtima 'icën. Usa 'ain ca nëtën ñu mëëia. Usaribi oquin cana bamacëma pain 'ixun 'ën an 'ë xuá axa quicësabi oquin ñu 'ati 'ain. ⁵ Ënë nëtënu 'aish cana 'ëx upí oquin sinánuan, an unicama 'imicë a 'ain, bëánquibucënu 'icësa 'ima xabánu 'icësa 'inun.

⁶ Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx, anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun ca anun uni bëshíacëxa, ⁷ bëshíquin ca cacëxa:

—'Ian cha, Siloé cacë, anu cuanx ca anuax bëchucatan. Siloé quicë bana ax ca cuanun xucë qui quicë bana 'icën.

Cacëxëshi cuanx bëchucacuatsini ca bëpëxcüax uacëxa. ⁸ Usaía 'ian ca axa a rapasu 'icë unicama 'imainun an a uni bëxuñu 'icë iscë unicamaxribi quiacëxa:

—¿An tsóxun uni curíqui ñucácë uni ama cara ënëx 'ic?

⁹ —A ca ënëx 'icë —quíaxa bëtsix quicëbëbi ca raírinëxribi —Ama ca, a iscësaribi ca ënëx 'icë —quiax quiacëxa. Quiabi ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—A cana 'ëx 'ain.

¹⁰ Cacëxun ca ñucáquin cacëxa:

—¿Mix a 'aish caramina uisax bëpëxcüan?

¹¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Jesús cacë uni, an ca anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun 'ë bëshíaxa, bëshíquin ca 'ian, Siloé cacë, anuax ca bëchucatan caxun 'ë xuaxa. Xucëx cuanx bëchucacuatsínquin cana upí oquin isan.

¹² Cacëxun ca atun ñucácëxa:

—¿Uinu cara a uni 'ic?
Cacëx ca —uinu cara, cana 'unanima —quiacëxa.

Fariseo unicaman bëpëxcucë uni aséabi cara Jesusan usaquin 'axa quixun ñucá

¹³ Usa 'ain ca an 'unáncë unicaman bëpëxcucë uni fariseo unicamanu buáncëxa.

¹⁴ Anun ñu mëëtima nëtéan anu tushuquicëxuan chabóia me chamara bitancëxun anun bëshíxun Jesusan bëxuñu uni a bëpëxcucë cupí, ¹⁵ ca fariseo unicaman a uni ñucátëcëancëxa, uisax caraisa bëpëxcüaxa quixun. Ñucácëxun ca cacëxa:

—Me chabatan 'ë bëshícëx bëchucaxun cana upí oquin isan.

¹⁶ Quixuan cacëx ca fariseo uni raírinëx quiacëxa:

—A unin ca anun ñu mëëtima nëtën ñu 'aia. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosnuaxa ucë uni 'itima 'icën.

Quiáxa quicëbë ca raíri quiacëxa:

—¿An ñu 'atima 'acë unin cara ësaquin uni itsían 'acëma ñu 'ati 'ic?

Usari ca bëtsi bëtsi oquin sinani atúxbi quiacëxa. ¹⁷ Usai Jesús ñui quiquin ca bëpëxcucë uni amiribishi ñucátëcëancëxa:

—¿Min sináncëx cara an mi bëpëxcucë uni ax uisa uni 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—'Ën sináncëx ca ax an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'icën.

¹⁸ Usaquian cacëxunbi ca judíos unicaman, ënë unix ca bëxuñu 'iá 'aíshbi bëpëxcucë 'icë quixun sinántisama tancëxa. Sinántisama tanquin cuënxun ñucácëxuan aín papabëtan aín tita cacëxun pain ca 'unáncëxa. ¹⁹ Cuënxun ca aín papa ñucácëxa:

—¿Ënëx cara min bëchicë 'ic, mitsúnmi bëxuñua bacëan ñuicë, a cara ënëx 'ic? ¿Usa 'ixúnbi cara uisaxun bërí upí oquin isin?

²⁰ Usaquian ñucácëxun ca cacëxa:

—Aséabi ca ënëx 'ën bëchicë bëxuñua bacëan a 'icën. ²¹ Uisa 'ixun cara bërí upí oquin isia, uin cara usabia bacëan 'icëbi bëpëxcüaxa cananuna 'unaniman. Ax ca mëcócë 'icën, ca ñucát, an ca mitsu ñuixunti 'icën.

²² Judíos unicamaxa bëráma 'ësënaní —uinu 'icë unin cara, Jesús ax ca Cristo, ax utia judíos unicaman caíncë, a 'icë quixun ñuia, ax ca anua judíos unicama timëti xubunua atsíntëcëntima oquin chiquíncë 'iti 'icë —quia 'unánxun ca usoquin cacëxa. ²³ Usai quia 'unánx atumi racuëquin ca a unin papabëtan aín titan —ax ca mëcócë 'icën, a ca ñucát —quixun judíos 'apucama cacëxa.

²⁴ Usaquian cacëxun ca a judíos unicaman amiribishi cuëntëcënxun bëpëxcucë uni ñucátëcëancëxa:

—Nucën Papa Diosan ismainun ca nu aséabi ñuixun, ¿uisaxira caramina bëpëquian? A uni, Jesús, ax ca 'atima 'icë quixun cananuna 'unan.

²⁵ Cacëxun ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—Ax cara 'atima uni 'icë quixun cana 'ën 'unaniman. 'Ëx bëxuñu 'ixunbi 'ën bërí iscë, ënëishi cana 'unan.

²⁶ Cacëxun ca cacëxa:

—¿Mí cara uisox? ¿Uisoquin cara mi bëpëxcüax?

²⁷ Cacëxun ca cacëxa:

—Ashiquin cana mitsu can, cacëxunbi camina cuaisama tan. ¿Uisati caramina 'ë mitsun ñucatëcënin? Mitsúxribi sapi camina aín 'unánmicë uni 'iisa tanin.

²⁸ Quia ca fariseo unicaman bëpëxcucë uni 'usánquin cacëxa:

—Mixmi aín 'unánmicë uni 'aínbi cananuna nun Moisésnëan usai nux 'inun quixun cuënëo bana 'unan. ²⁹ Nun cananuna 'unan, Moisésbë ca Nucën Papa Dios banacëxa. Usa 'ixunbi cananuna uinuax cara a uni uaxa quixun 'unaniman.

³⁰ Cacëxun ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—¿An 'ë bēpēxcucēbi caramina a uinuax cara uaxa quixun mitsun 'unaniman?
³¹ Cananuna 'unanin, an ñu 'atima 'acē unin bana ca Nucēn Papa Diosan cuatima. An a
 ami sinánquin a rabianan axa cuēñcēsa oquinshi 'acē uni, aín bana cuni ca Nucēn Papa
 Diosan cuatia. ³² Uínsaran nētēnbi ca unin, usabi bacēan uni bēxuñu ca unin bēpēxcūaxa
 quixun ñuía cuama 'icēn. ³³ Nucēn Papa Diosan xuáma 'ixun ca an usaquin 'atsianma.

³⁴ Cacēxun ca fariseo unicaman cacēxa:

—Mix camina 'uchañubia min tita bacēan 'aish usabi 'ain. ¿Usa 'ixunbi caramina min
 nu bana ñuixuinſa tanin?

Usaquin caquin ca bēpēxcucē uni anuaxa cuantánun quixun chiquíancēxa.

Jesúsmi sináncēma unicama bēxuñusa

³⁵ Fariseo unicaman ca bēpēxcucē uni chiquíanxa quixuan unin ñuía cuaquin ca
 Jesusan bariquin mēraxun a bēpēxcucē uni cacēxa:

—¿Axa uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, ami caramina sinanin?

³⁶ Quixuan ñucácēxun ca cacēxa:

—'Ēx ami sinánun camina ui cara ax 'icē quixun 'ë cati 'ain.

³⁷ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Camina isin, an mi cacē, 'Ēx cana a 'ain.

³⁸ Quixuan cacēxun ca cacēxa:

—Asérabi camina mix a 'ai quixun cana bērí 'unanin.

Usaquin caquin ca ami sinánquin aín bēmánon rantin purúnquin a rabiácēxa.

³⁹ Rabicēxun isquin ca Jesusan cacēxa:

—'Ēn a uni 'unánmiti ñu 'unáncēma pain 'aish bēxuñusa 'ixunbi ca 'ëmi catamēquin
 bēxuñumasa 'ixun unin 'unánti 'icēn. Usa 'aínbi ca an —'ën cana ñu 'unani —quixun
 sináncē uni ax 'ëmi catamētiam a 'ën 'unánmicēma 'aish usabi bēxuñusa 'iti 'icēn. Usaía 'inun
 cana uacēn.

⁴⁰ Usaquian caia cuaquin ca anua 'icē fariseo unicaman Jesús cacēxa:

—¿Núxribi caranuna bēxuñu 'ain?

⁴¹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Mitsun asérabi 'ë ñui quicē bana 'unáncēma 'aish bēxuñusa 'aish camina 'uchocēma
 'itsían. Usa 'aínbi mitsun —cana a bana cuati —quicē 'ixúnbi —asérabi ca a bana 'icē —
 quixun sinántisama tancē cupí camina 'uchacē 'iti 'ain.

10

An aín cēñnuxun carnero bērúancē uni

¹ Ēsaquinribi ca Jesusan fariseo unicama cacēxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, axa anu carnero 'icē cēñē aín xēcuēn atsinima amo 'icē
 manámitan atsíncē uni ax ca an ñu mēcamacē uni 'icēn, mēcamaxuan an ñu buáncē uni
 ca ax 'icēn. ² Usa 'aínbi ca axa aín xēcuēn atsíncē uni ax asérabi an carnero bērúancē
 uni 'icēn. ³ Axa ucēbētan an xēcuē xēóacē unin xēóacēbē atsínxuan an bērúancē unin
 aín anēn cuēñcēxun ca carnerocaman aín bana cuatia. Cuabētsinia aia ca cēñnua eman
 buania. ⁴ Usoxuan rēcuēñquianquin buáncēxun ca carnerocaman aín bana cuaquin a
 caxu cuanquin nuibiania. ⁵ A 'unáncēma uni, a ca carnerocaman nuima, usa 'aish ca an
 cuēñcēxbi aín bana 'unáncēma 'aish abatia.

⁶ Usaquin caquian —an carnero bērúancē unisaribi cana 'Ēx 'ai —quixun caquin
 Jesusan 'unánmisa tancēxunbi ca anu 'icē unicaman uisai quicē cara a bana 'icē quixun
 cuama 'icēn.

Jesusan upí oquin aín unicama bērúancē bana

⁷ Usa 'ain ca Jesusan amiribishi cacēxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'Ēx cana carneronēn cēñnē xēcuēsaribi 'ain. ⁸ 'Ēx ucēma
 pan 'aían anpáinra uá unicama ax ca an mēcamacē unisa 'iacēxa. Usa 'ixun ca Nucēn
 Papa Diosan bana isa ñuixunia quixun aín bana cuanun quixun uni paráncēxa. Usa 'icē

ca atun bana unicaman cuaisama tancëxa. ⁹ 'Ëx cana anua carnero 'icë cënënu anun atsinti xëcuësaribi 'ain. Axa 'ëmi catamëcë unicama ax ca Nucën Papa Diosnan 'inux iëtia. Usa 'aish ca chuámashirua 'aish, carnerocama cënënuax chiquíxun pasto pitancëx atsintëcëncësaribi 'iti 'icën, 'en bërúancëx.

¹⁰ Axa mëcamacë unicama, ax ca mëcamanan 'aracacë ñuina rëquin 'atimoi aia. Usa 'aínbi cana 'ëx a unicaman 'acësa oquin 'aquinma 'ëmi catamëtia upitax bucunun unicama 'imi uacën, bamatancëxribia xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inun. ¹¹ 'Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancë asaribi 'ain. Ainra carnero upí oquin bërúancë, ax ca aín carnero bamati rabanan bamanuxunbi bëarati 'icën. ¹² Usa 'aínbi ca an curíqui biti cupíshi carnero bërúanquin ñu mëcë uni, ax 'inu aia isquin carnero ëbiani abatia, ax aséabi aín 'ibuma 'aish. Abácëbë uxun ca bëtsi biquin 'inun raíri tsuácaia. ¹³ An carnero upí oquin bërúanti sinánquinma curíqui binuxuinshi ñu mëcë uni, ax ca carnerocaman rabanan nëëtima abatia.

¹⁴⁻¹⁵ 'Ëx cana ainra carnero upí oquin bërúancë a 'ain. 'Ën Papan ca 'ë 'unánxa, 'ënribi cana a 'unan. Usaribi oquin cana 'ën carnerocamaribi 'ën 'unanin, atúnribi ca 'ë 'unania. Usa 'aish cana 'ëx bamatsianxmabi anun rabanan bamati 'ain. ¹⁶ Bëtsi carneroñuribi cana 'ain. A 'aishbi ca ëné cënënu 'icëma 'icën. Aribi cana ëné cënënu 'inun bëti 'ain. Acamanribi ca 'ën bana cuati 'icën. Usaquin 'ën 'acëx ca 'ën carnerocamax achúshi cënënushi 'iti 'icën, achúshishi ca an a bërúancë 'iti 'icën.

¹⁷ Baíscuëcëanx tsónux 'ëx bamatsianxmabi bamati cupí ca 'ën Papan 'ë nuibatia. ¹⁸ 'Ëx cuëëniama ca unin 'ë bamamitima 'icën. Bamatsianxmabi cana 'ëxbi cuëëncë cupí bamati 'ain. 'Ëx cuëëncë cupí cana bamati 'ain, bamatancëx cana baíscuëcënti 'ain. Usai 'inun ca 'ën Papan 'ë caxa.

¹⁹ Usaquian cacëxun cuaxun ca a banan rabanan judíos unicaman bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. ²⁰ Sinani ca 'itsa uni —ñunshin 'atimañu ca a uni 'icën, ca ñunshíanxa. ¿Uisa cupí caramina aín bana cuatin? —quiacëxa. ²¹ Usa 'ain ca raírinëxribishi —ësaí ca ñunshin 'atimañu uni banaima. Ñunshin 'atimanënbi ca bëxuñu uni bëpëxcutima 'icë —quix quiacëxa.

Jesús cuëëanma bana

²² Anuxun a rabiti xubu mëníotancëxun anun ami sinánquin —asábi ca —quixun cá, a nëtë sinánquin Nucën Papa Dios rabinux ca judíos unicama mita 'ain Jerusalénu timëacëxa. ²³ Usa 'ain ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo 'icë, anua uni niti, Salomón cacë, anun niacëxa. ²⁴ Nitsia ca judíos unicaman nëbëtsioraquin cacëxa:

—¿Uisati caramina nu chiquiracëquin caiman? Mix Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ixun ca nu upí oquin cat.

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cana mitsu can, cacëxunbi camina 'ëx cana a 'ai quixun sináncëma 'ain. 'Ën Papan cacë 'ixun 'ën ñu 'aia isquin ca unin, 'ëx cana Cristo 'ai quixun 'unánti 'icën. ²⁶ 'Ën 'aia isquinbi, camina 'ëmi catamëcëma 'ixun, aséabi cana Cristo 'ai quixun sinaniman. ²⁷ Carneronëan an bërúancë unin bana cuacësaribi oquin ca axa 'ëmi catamëcë unin 'ën bana cuatia. Cuatia cana acama 'ën 'unanin. Usa 'ixun ca 'ën bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'aia. ²⁸ Acama cana nëtëtimoí Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiti 'ain. 'Imia ca uínbi atu 'ë bicuantima 'icën. ²⁹ Atux ca 'ën Papa, axa uinu 'icë unibëtanbi sënënmaira, an 'ënan 'inun 'ëmi sinánmiquin 'ë 'ináncë 'icën. Usa 'icë ca uínbi atu a bicuantima 'icën. ³⁰ 'Ëx 'ën Papabë rabë 'aishbi cananuna achúshishi 'ain.

³¹ Usaquian cacëxun ca judíos unicaman anun rëcatsi quixun maxax biacëxa. ³² Bitsia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën Papan 'ë 'amicëxun cana mitsúnmi isnun 'itsa ñu 'an. ¿'Ën usoquin 'acë uinu 'icë ñu cupí caramina 'ë maxaxan 'acatsi quin?

³³ Ësoquian cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Minmi upí ñu 'acë cupí cananuna mi maxaxan 'aiman. Mixmi Nucën Papa Dios ñui 'atimati banacë cupí cananuna mi 'ain. Mix camina unishi 'aíshbi mix isamina Dios 'ai quiax quin. A cupí cananuna mi 'ain.

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Mitsúxbi camina dioscama 'ain”.
³⁵ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan bana cuënëo a ca unin —asérabima ca —quixun catima 'icën. Usa 'ain ca an aséjabi ami sinánquin aín bana cuacë unicama Nucën Papa Diosan “Ën bëchicë 'aish camina dioscama 'ai” quixun cacëxa. ³⁶ ¿Nucën Papa Diosan ënë menu uni 'inun 'ë xuá 'aínbi caramina mitsun uisa 'ixun, aín Bëchicë cana 'ai qui cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banai quixun 'ë cain? ³⁷ Ën ñu 'acë ax 'ën Papan cushínbi 'acëma 'ain camina 'ëx cana Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun sinántima 'ain. ³⁸ Ëmi sinánquinmabi camina 'ën, uni itsían 'acëma ñu 'aia isquin 'ën Papa Dios ax ca aséjabi 'ëbë 'icë quixun 'unánan 'ëxribi cana abë 'ai quixun 'unánti 'ain.

³⁹ Usaquin cacëxuan biisa tancancëxbi ca anuax cuani nëtëacëxa.

⁴⁰ Jordán 'ucë manan cuantëcëntancëx ca Jesús anuxuan Juanën uni nashimia, anu 'iacëxa. ⁴¹ Anua 'ain, a isi riquianxun axa quia cuati ca 'aisamaira uni quiacëxa:

—Juanëan uni itsían 'acëma ñu 'á 'aínmabi ca axa ënë uni ñui quíá banacama ax aséjabi 'icën.

⁴² Usaquin sinánquin ca anuxun 'itsa unin aín bana cuaxun —ax ca asérabia Nucën Papa Diosnuax uá 'icë —quixun sináncëxa.

11

Lázaro bama

¹ Betania ëmanu 'icë uni Lázaro cacë, ax ca 'insínñu 'iacëxa. Aín chirabacë rabëtax ca Marta 'imainun María 'iacëxa. ² María ax ca an Nucën 'Ibu Jesús aín taë 'iníntisa ron chabóxun aín bun tatërencë, a 'iacëxa. ³ Usa 'ixun ca aín chirabacë rabëtan —axa mibë nuibanancë uni ca 'insíanxa —quixuan Jesús catánun uni xuacëxa. ⁴ Xucëx cuanxuan unin cacëx ca Jesús quiacëxa:

—Ca 'insíanxa 'aíshbi ca bamatima 'icën. Unían uisaira cara Nucën Papa Diosan cushi 'icë quixun 'unánan, uisaira cara aín Bëchicënën cushiribi 'icë quixun 'unánun ca a uni 'insíanxa.

⁵⁻⁶ Usa 'ain ca —Lázaro ca 'insíanxa —quixun ñuia cuaxbi Jesús, ax Marta, María, Lázaro acama nuibacë 'aíshbi, anua unin usaquin cacë ëma, anu rabë nëtën pain 'iacëxa. ⁷ Rabë nëtë 'icëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Amiribishi Judea nëtënu cuanun ca cuan.

⁸ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Anu 'icë judíos unicamaxa maxaxan mi 'acatsi quiax 'ësënaënxañbi caina amiribishi Judea nëtënu cuantëcëncatsi quin?

⁹ Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Achushi nëtëx ca doce horas 'icën, ¿usa cat? Barían pëcarupuncëbë xabá 'ain ca unin upí oquin isquin chacáquinma upí oquin ñu mëëia. ¹⁰ An pëcacëa 'aíma 'ain ca imë nitsi chacánan unin ñu mëëima. Usaribiquin cana 'ëx anun bamati nëtëma pan 'ain ñu 'ati 'ain.

¹¹ Usaquin caquin ca Jesusan amiribishi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nuxnu abë nuibanancë Lázaro ca 'uxaxa. A bësuni cana cuanin.

¹²⁻¹³ Aséjabi ca Lázaro bamaxa quixun 'unánquinbi ca —ca 'uxaxa —quixun cacëxa. Usaquian Jesusan cacëx ca atux, aséjabi 'uxcë ñuisa quia quixun sinani, quiacëxa:

—'Uxcë 'aish ca pëxcúti 'icën.

¹⁴ Usai quia ca Jesusan atúan upí oquin 'unánun cacëxa:

—Lázaro ca bamaxa, ca 'aíma 'icën. ¹⁵ Mitsúnmi 'ën cushi isti cupí cana 'ëx anuma 'ian. Usa 'ain cana anu 'ëx 'icëma cupí cuëenin. Bërí anu cuanun ca cuan.

¹⁶ Cacëxun ca rabë bacëan 'icë Gemelo caquin anëcë, Tomás, an Jesusan 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Nuxribi abë bamai cuanun ca cuan.

Jesús ax, anun baísqüanan anun Nucën Papa Diosbë uni 'iti bana

¹⁷ Usai quiquiani cuani bëbaquinshi ca Jesusan, matá tëmú naëcënu mëníoëxancë 'aish Lázaro rabë 'imainun rabë nëtë 'icë ocëxa. ¹⁸ Betania ax ca Jerusalénu bëbati tres kilometrosa 'iacëxa. ¹⁹ Usa 'ain ca judíos unicama Martacëñun María aín rarëbacë ñucë sinania, masá nuitutia isi riquianx raruai aín xubunu a rapasu bucüacëxa. ²⁰ Tsóxunbi Jesús isa aia quixun ñuia cuabiani María xubunua tsócë ëbiani cuanquin ca Martanën Jesús aia bëñaquin biacëxa. ²¹ Biquin ca cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'ën rarëbacë ñucëma 'itsíanxa. ²² Usa 'aínbi cana añu caramina ñucati a ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë quixun 'unanin.

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min rarëbacë ca baísqüiti 'icën.

²⁴ Usaquian cacëxun ca Martanën cacëxa:

—Ënë nëtë cëñúcëbë anun bama unicama baísqüiti nëtën ca baísqüiti 'icë quixun cana 'unanin.

²⁵ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana an uni baísqüimiti a 'ain, 'ianan cana anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Axa 'ëmi catamëcë uni, ax ca bama 'aíshbi tsónux baísqüiti 'icën. ²⁶ Axa bamacëma pain 'aish ënë menu tsoiti, aín 'ucha cupí bamacësa 'aíshbi 'ëmi catamëcë, acamax ca xënbua 'aínbi nëtétimoí Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën, bamatancëxbi. ¿Ësai 'ëx quicë ënë caina asérami ca quixun sinanin?

²⁷ Usaquian cacëxun ca Martanën cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë a 'ai quixun cana 'unanin.

Anu Lázaro mëníoëxancënuaxa Jesús bëunan mëscúa

²⁸ Usaquin cabiani aín xubunu cuanquin ca Martanën aín xucën María amo nitsinaxun munu cacëxa:

—Unu ca Jesús 'icën, ca uaxa. Mi cuanun 'ën mi canun ca quiaxa.

²⁹ Cacëxun cuati ca María bënëtishi niruquiani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰ Jesúsca Betania ëmanu bëbacëma pain 'aish, anuxun Martanën mëracë anubi pain 'ain, ca anu María cuancëxa. ³¹ Bënëtishi niruquiania xubunuax cuania isquin ca axa abë xubunu bucucë judíos unicaman, —sapi ca anua aín rarëbacë maíncënuax rarumati cuania —quixun sinánquin María nuibiancëxa. ³² Cuancëbë anua 'icë anu bëbai a tanáin tsóbuquin ca Maríanën Jesús cacëxa:

—Mixmi ënu 'ain ca 'ën rarëbacë ñucëma 'itsíanxa.

³³ María ini rarumamainuan abë ucë judíos unicamaxribi ini rarumatia isi ca Jesús masá nuituti nitëxëacëxa. ³⁴ Nitëxëquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Uinu caramina aín rarëbacë mëníoëxan?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ca isi cuan.

³⁵ Cacëx cuani ca Jesús bëunan mëscüacëxa. ³⁶ Usai 'ia isi ca judíos unicamax canancëxa:

—An ca Lázaro nuibairaxa, ca is. Usa 'aish ca anun rabanan bëunan mëscutia.

³⁷ Usaía quicëbë ca uni raírinëx quiacëxa:

—¿An uni bëxuñu bëpëxcucë uni ënën cara ñucëma 'aínshi uxun Lázaro iëmicë 'itsíanx?

Jesusan Lázaro bamacëbi baísqüimia

³⁸ Usaía quicëbë nitëxëtëcëni ca Jesús anua Lázaro mëníoëxancancë anu bëbacëxa. Anu Lázaro mëníoçë ax ca matá me naëcë 'aish maxax cha achúshinën xëpucë 'iacëxa. ³⁹ Anu bëbaquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Maxax ca racanat.

Caiaibi ca bamaëxancë uni aín chirabacë Martanën cacëxa:

—Anúan ñuëxancë nëtë ca rabë 'imainun rabë 'icën. Usa 'ain ca anëia.

⁴⁰ Usaquian cacëxunbi ca Jesusan Marta cacëxa:

—'Ën cana mi can, asërabi 'ëmi catamëquin camina Nucën Papa Diosan aín cushin ñu 'aia isti 'ain. ¿Usa cat?

⁴¹ Cacëbëtan ca anu 'icë unicaman maxax racanacëxa. Racanamainun ca Jesusan manámi bësuquin Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, camina 'ën bana cuan. Usa 'ain cana mi asábi ca quixun cain. ⁴² 'Ën cana 'unanin, min camina camabi nëtën 'ën cacëxun cuatin. 'Aínbi cana min camina 'ë asërabi xuacën quixuan ënë unicaman 'unánun, ësaquin mi cain.

⁴³ Usaquin catancëxun ca munuma banaquin cacëxa:

—Lázaro, anuax ca chiquit.

⁴⁴ Usaquian cacëxëshi ca axa bamacë uni tatanianan mëtanicë 'ianan aín bëmánanribi chupan bërábuncë 'aish nirui quininuax chiquícuatsiancëxa. Chiquícuatsincëbëtan ca Jesusan abë 'icë unicama cacëxa:

—Cuantánun ca aín taë tubuanan aín męcën tubuanan anun aín bëmánan rabúncë chuparibi mabit.

Jesús 'acatsi quixuan sináncan

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Usoquian 'aia isquin ca axa Mariábë cuancë judíos unicaman, Jesús ca asërabi Nucën Papa Diosnuaxa uá 'icë quixun sináncëxa. ⁴⁶ Usaía 'imainun ca anu cuanxun raírinën fariseo unicama —Jesusan ca uni bamacë baísquimiaxa —quixun ñuixuancëxa.

⁴⁷ Ñuixuncëx abë timëxun ca sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicaman judíos cushibunën 'apucama cacëxa:

—'Ënë unin ca uni itsían 'acëma ñu 'itsaira 'aia. ¿Usa 'ain caranuna uisa oti 'ain? ⁴⁸ Nun nu an usoquin ñu 'aia isëshicëbëtanbi ca camabi unin ami catamëquin aín bana cuati 'icën. Usocëbë uxun ca Romanu 'icë unin anuxun nun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupanan nu bëtsi bëtsi oquin nun aintsicamaribi bëtsi bëtsi nëtënu cuanun tsuáquirumiti 'icën.

⁴⁹ Cacëxun ca Caifás caquin anëcë uni, ax a barin sacerdotenën cushicaman 'apu, an axa timëcë unicama cacëxa:

—Mitsun camina bana sinaniman. ⁵⁰ Nua unin bëtsi bëtsi oquin ancëcëxnu 'ura 'icë nëtëcamanu cuani tsuáquiti ca 'aisama 'icën. Usai 'imanu nux upitax bucuti cupía uni achúshi bamati ca asábi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun camina mitsun sinaniman.

⁵¹ Usai qui ca anbi sinani quiáma 'icën; ax a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun —judíos unicamaxa asábi 'inun ca Jesús bamati 'icë —quixun judíos 'apucama cacëxa. ⁵² Judíos unicamaxëshima bëtsi bëtsi nëtënuaxa ax Nucën Papa Diosmi sináncë unicamaxribia ainan 'aish achúshisa 'inúan Jesús bamati ñuiquin ca usaquin cacëxa. ⁵³ Usaquian cacëx ca a nëtën judíos 'apucamax Jesús 'acatsi quiáx 'ësëncëxa.

⁵⁴ Usa 'ain ca Jesús judíos unicaman istin rabanan Judeanuax anua uni 'icëma menu 'urama 'icë ëma Efraín cacë, anu cuancëxa. Anua 'ain ca abë aín 'unánmicë unicama 'iacëxa.

⁵⁵ Pascua, anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca axa a 'urama unicamax Jerusalénu cuancëxa, anuax judíos unicama 'icësaribiti Pascua nëtën pinux Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun mëníoçati. ⁵⁶ Cuantancëx bëbax ca Jesús bari, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu riquianx, a isímabi atúxbi ñucacánani ësai quiacëxa:

—¿Mitsun sináncëx cara Pascua nètë 'ain, Jesús utima 'ic?

⁵⁷ Usa 'ain ca sacerdotenën cushicamabëtan fariseocamanribi anu 'icë unicama — Jesús mëräquin camina nun nu binun nu cati 'ai —quixun cacë 'iacëxa.

12

Achúshi xanúan Jesús 'inínti ron tachuca

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Mécën achúshi 'imainun achúshi nètë anun carnero 'ati nètë 'iisama pain 'ain, ca Jesús Betania ëmanu cuancëxa, a ëmanuxuan Lázaro bamacëbi baísqumicë anu. ² Cuanxa Jesús atun 'itinu bëban ca Martanën piti 'aruacëxa. 'Aruxuan 'ináncëxun ca Jesús bëtan Lázaro 'imainun anu 'icë unicaman mesanuxun piacëxa. ³ Pimainun ca Maríanën 'itsaira cupicë 'inínti ro sanuira, nardo cacë, a medio kilosa bëacëxa. Bëxun anun tachabotancëxun ca Jesús aín bun tatërëancëxa. Usoquian 'acëxa xubu namë camabi tsitsirui bëqui sanuia ca xëcancëxa. ⁴ Usoquian Maríanën Jesús 'aia isi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, an uni Jesús 'inánti, ax quiacëxa: ⁵ —¿Uisoti caranuna ënë ro maruxun aín cupí trescientos curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëma 'ain?

⁶ Asérabi ñuñuma unicama nuibati sinani ca usai Judas quiáma 'icën. Ax an curíqui mëcamacë uni 'ixun, anua Jesusan aín 'unánmicë unicamabëtan curíqui 'arucë burasa bërúanquin, anua curíqui mëcamacë 'aish ca usai quiacëxa. ⁷ Quia ca Jesusan Judas Iscariote cacëxa:

—Usabia 'inun ca ën. An ca anúan bamaia 'ë 'ati a ro nanxa. A ro ca ënëx 'icën. ⁸ Camabi nètën camina a mitsun 'aquinti ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xëñibuquin 'ë istima 'ain.

Lázaromi unicama 'ësënan

⁹ Usa 'ain ca —Jesús ca Betarianu 'icë —quixun cuabiani a isanan, bamacëbia baísqumicë Lázaro aribi isi judíos unicamax riquiancëxa. ¹⁰⁻¹¹ Riquiani ca 'itsa uni an Lázaro baísqumicë cupí, Jesúsmi sináncëxa. Usa 'ain ca Jesusan bana cuaquian unicaman atun ñuicë bana cuaisama tancë cupí, sacerdotenën cushicaman Lázaroribi 'ati sináncëxa.

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Usa 'ain ca Pascua anun carnero 'ati nètën Jerusalénu uëxancë unicamax timëcamë'ëocë, an —Jesús ca Jerusalénu aia —quixun ñuicania cuacëxa. ¹³ Cuabiani ca camaxunbi xëbin pëchi tëaquin bibiani, bain aia Jesús bëñaquin bitsi biránanquiani riquiancëxa. Riquiancëbëa ucëbë ca munuma banai sharati quicancëxa:

—Nucën Papa Dios rabinun ca 'acan. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca Israel unibunën 'apu ënëx aia.

¹⁴ Usaquian a rabicamainun ca Jesús burro mëräi anu 'iruquiani Jerusalénu cuancëxa, usaquiania cuantia Nucën Papa Diosan bana unin ësaquin cuënëosabi oi:

¹⁵ Siónu 'icë unicama, racuéaxma ca 'ican. Mitsun 'apu ca burron caxunu tsotax aia.

¹⁶ Usai 'ia isquinbi ca aín 'unánmicë unicaman, a ñuiquin cuënëo bana quiásabi oi ca 'ia quixun 'unánma 'icën. Baísquitancëxa Jesús naínu cuantëcëan cuni ca a ñuiquian, usai ca 'iti 'icë quixun cuënëosabi oi ca 'iixa quixun 'unáncancëxa.

¹⁷ Usa 'ain ca an Jesusan Lázaro bamacë matá me naëcënu mëníoëxancëbi cuënquin baísqumia isëxancë unicaman Jerusalénuxun a bana ñuicacëxa. ¹⁸ Ñuia cuabiani ca anu 'icë unicama —usoquin ca Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'axa —quixun sinani a isti sinánbiani Jesús mërananquini riquiancëxa. ¹⁹ Usaía 'icancëbë ca fariseo unicamax canancëxa:

—Camina iscanin, camabi unix ca ami sinani a isi cuanxa. Usaía 'ia isquin camina 'unáncanti 'ain, nun Jesús 'acatsi quiax 'ësënanquinbi cananuna añubi oiman.

Griego banan banacë unían Jesús istisa tan

²⁰ Judíos unicamax Pascua anun carnero 'ati nētēn Jerusalénu cuanmainun ca griego banan banacē unicama raírínēxribi atubē Nucēn Papa Dios rabi cuancēxa. ²¹ Cuanxun ca Galilea menu 'icē ěma itsi, Betsaida, anu 'icē uni, Felipe, a mēraquin cacēxa:

—Jesús cananuna istisa tanin.

²² Quixuan cacēx cuanxun ca Felipenēn Andrés pain cabiani a rabētaxbi cuanxun — griego banan banacē unin ca mi istisa tania — quixun Jesús cacēxa. ²³ Cacēxun ca Jesusan Felipecēñun Andrés cacēxa:

—Uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá 'aish cana 'ěx bamatancēx baísquiti 'ain. A nētē ca bēri 'urama 'icēn. ²⁴ Asérabi cana 'ěn mitsu cain, me 'ucē mēu 'apácēma 'aish ca ñu bēru aín nami ax usabi 'imainun aín napu axribi nētētima usabi 'ia. Me 'ucē mēu 'apácēxun cuni ca aín nami nētécēbēbi aín napu ax cotancēxun upí oquin tuaia. ²⁵ Axa ěnē nētēnu upiti tsótishi sináncē uni ax ca ainanma 'aish Nucēn Papa Diosbē 'itima 'icēn. Usa 'aínbi ca axa ěnē nētēnu ax cuēēncēsa oishi upiti tsótishi sináncēma uni, ax ainan 'aish nētētimoí xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosbē 'ia. ²⁶ Axa 'ěnan 'iisa tancē unin ca 'ěx cuēēncēsabi oquin 'ati 'icēn. Usoquin 'ai ca uinu carana 'ěx 'ain, anuribi ax 'iti 'icēn. An 'ěx cuēēncēsabi oquin 'acē unicama a ca 'ěn Papan nuibaquin 'aquinia.

Jesusan aín bamati ñuia

²⁷ Cana 'itsaira masá nuitutin. ¿Uisaquin carana 'ěn Papa cati 'ain? ¿Carana, Papan, bēri uisa cara ocaniabi ca 'ě iēmit quixun cati 'ain? Usama ca. Uisa cara oti 'icē usa oquin 'acánun cana uacēn. ²⁸ Papan, unicaman mix cuēēncēsa oquin mi rabinun ca uisashi cara, 'ě ocancēxbi asábi 'iti 'icēn.

Cacēxun ca naínuax banaquin aín Papan cacēxa:

—Atúan 'ě rabinun cana mēníocēn, mēnío 'ixun cana 'ěa rabinun sinánmitēcēnti 'ain.

²⁹ Usai naínuax banaia cuax ca anu 'icē unicama raírínēx — caná ca banaxa — quiacēxa. Quimainun ca raírínēxribi — ángel ca Jesús bē banaxa — quiax quiacēxa. ³⁰ Quia ca Jesusan atu cacēxa:

—Ěnē banax ca 'ěn cuanun 'ěn Papa quicēma 'icēn. Mitsúnmi cuanun ca quiaxa. ³¹ Bēri ca ěnē nētēnu 'icē unicama, cara 'ěmi sinania, cara 'ěmi sinanima quixun Nucēn Papa Diosan isti 'icēn. Isanan ca an 'ěmi sináncēma unicaman 'apu, ñunshin 'atimanēn 'apuribi ax cushi 'icēbi 'ěn unicama 'ibuatimoquin ñusmoti 'icēn. ³² Ěx unin i curúsocēnu matáscē 'itancēxun cana camabi menu 'icē uni 'ěmia sinánun 'imiti 'ain.

³³ Ěsoquin ca uisai 'iax cara bamati 'icē quixun cacēxa.

³⁴ Usaquian cacēxun ca unicaman Jesús cacēxa:

—An Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo uni ñuixuncē unían a bana isquin unicama ñuixunia cananuna cuan, ax ca ěsai quia, Cristo ax ca nētētimoí xēnibua 'aínbi 'iti 'icēn. ¿Usa 'aínbi caramina mín, axa Nucēn Papa Diosnuax uni 'inux uá, ax ca i curúsocēnu matáscē 'iti 'icē quixun nu cain? ¿Ui cara Nucēn Papa Diosnuaxa uni 'inux uá ax 'ic?

³⁵ Cacēxunbi ca Jesusan, 'ěmi camina sinánti 'ai quixun caquin ěsaquin catēcēancēxa:

—'Itsama nētēinshi ca an mitsu upí oquin sinánmiti, ax mitsubē 'iti 'icēn. Usa 'ain camina ax cuancēma pan 'ain, an mitsu 'unánmicēsabi oi 'iti 'ain, ax cuancēbēmi usabi 'inun. A an 'unánmicēma uni, an ca uisai cara 'iti 'icē quixun 'unanima. ³⁶ Usa 'ain camina an mitsu upí oquin 'unánmiti, axa mitsubē 'aínshi, an 'acēsaribi oquinmi mitsúnribi sinánun, aín bana ca asérabi 'icē quixun sinani ami catamēti 'ain.

Usaquin catancēx ca Jesús atun isnunma cuani nētēcēxa.

Judíos unicama Jesúsmi sinántisama tan

³⁷ 'Itsa oquin Jesusan uni itsin 'acēma ñu 'aia isquinbi ca judíos unicaman ax ca asérabi Cristo 'icē quixun sinánma 'icēn. ³⁸ Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun aín bana Isaíasnēn cuēnēosabi oi ca 'iacēxa. A banax ca ěsai quia:

Nucën 'Ibu, ¿Uinu 'icë unin cara, min bana nun ñuixuncëxun cuaquin, asérabi ca quixun sinanx? ¿Uinu 'icë unin cara minmi ñu 'aia isquin mix camina asérabi cushi 'ai quixun sinanx?

³⁹ Uisa 'aish cara ami sinántisama tania quixuan unin 'unánun ca Nucën Papa Diosan bëtisi banaribi Isaías cuënëomiacëxa. Ax ca ësai quia:

⁴⁰ Nucën Papa Diosan ca acama atun nuitu mëu 'unántisama tanan atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tanun 'imiäxa. 'Imianan ca atun bërün isquinbi, 'ëx cana cushiira 'ai quixun sinántisama tanía 'ën iëmisama 'inun 'imiäxa.

⁴¹ Èsaquin ca Isaíasnën cuënëocëxa, an Nucën Papa Diosan 'imicëxun Jesusan usoquin ñu 'ati isanan bana ñuixunti iscë cupí.

⁴² Usa 'ainbi ca 'itsaira judíos uni 'imainun ain 'apu raírinënribi Jesús, ax ca Cristo, äxa utia atun caíncë, a 'icë quixun sináncëxa. Atun nuitu mëu usaquin sinanibi ca chiquiracëti banama 'icën, fariseo unicamami racuëti —atun sapi ca anua judíos unicama timëti xubunu nu atsínmitëcëntima 'icë —quixun sinani. ⁴³ Nucën Papa Dios cuëënun 'icësamairai ca a unicama fariseo unicamami racuëti atux cuëëncësa oíshi 'iacëxa.

Jesusan bana cuaisama tancë cupí uni 'uchocë 'iti

⁴⁴ Usa 'ain ca Jesusan munuma banaquin atu cacëxa:

—Äxa 'ëmi catamëcë uni ax ca 'ëmishi catamëtíma, Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, amiribi catamëtia. ⁴⁵ An 'ë iscë uni an ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aribi isia. ⁴⁶ An ain sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti 'ëx cana unicama ñu 'atima 'acë 'aishbi sinanati 'ëmi catamëti upí 'inun 'iminux uacën. ⁴⁷ Uinu 'icë unin cara 'ën bana cuaquinbi 'ëx quicësabi oquin 'aima, a uni cana 'ën 'uchoiman. 'Ëx cana ënë nëtënu 'icë uni 'uchoi uáma 'ain. Atúxa Nucën Papa Diosnan 'inux iënnun cana uacën. ⁴⁸ An 'ë timaquin 'ën bana cuaisama tancë uni ax ca 'ën bana quicësa oquin 'acëma cupí, ënë mecama cëñúti nëtën 'uchocë 'iti 'icën. ⁴⁹ 'Ëx cana 'ënbi sinánx banaiman. 'Ën Papa, an 'ë xuá, an ca uisai carana banati 'ain, uisoquin carana uni 'unánmiti 'ai quixun 'ë caxa. ⁵⁰ 'Ën cana 'unanin, an 'ë cacë bana ax ca anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtétimoi 'iti a 'icën. Usaquin 'unánxun cana 'ën Papan 'ë cacësabi oquin bana ñuin.

II. BAMATANCËXA JESUCRISTO BAIQUA (13-21)

13

Jesusan ain 'unánmicë unicama tachuca

¹ Pascua anun carnero 'ati nëtëa 'icëma pan 'ain ca Jesusan 'unáncëxa, anúan ënë menuax ain Papanu cuanti nëtë ca 'uramatia quixun. Jesusan ca ënë menuxuan ain bana cuacë unicama camabi nëtën upí oquin nuibacëxa. Usa 'ain ca Jesús ax an atu nuibacë cupí bamaia ain unicaman —asérabi nu an nuibati ca usai bamaia —quixun 'unánti nëtë 'uramacëxa.

² 'Uramacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun Judas Iscariote, Simonan bëchicë, a Jesús uni 'inánti sinánmiacëxa. Usoquian sinánmicë 'ain ca a ñantan Jesusan ain 'unánmicë unicamabëtan piacëxa. ³ Piquin ca —'ën Papan camabi ñu 'ibuamianan ënë nëtënu xuá 'aish cana anuribi cuantëcënti 'ai —quixun sináncëxa. ⁴ Usaquin sinani ca pitancëx niruacëxa. Niruxun ain cutun pëxun nantancëx ca anun ratërëmëti chupan tsitëcërëquiacëxa. ⁵ Usai 'itancëxun ca 'unpax manë xapanu 'aruxun ain 'unánmicë uni achúshi achúshi tachucatanëxun anun ratërëmëti chupan tatërëancëxa.

⁶ Tatërëntancëxa aribishi tachucati aia ca Simón Pedronën Jesús cacëxa: —¿Min caramina 'ë tachucati 'ain?

⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uisa cupí carana 'ën ëssoquin mitsu 'ai quixun camina bërí 'unaniman. Nètë itsin cuni camina 'unánti 'ain.

⁸ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ëx mi meura 'icë camina uisa nètënbi min 'ë tachucatima 'ain.

Ësoquian cacëxun ca Jesusan catëcëancëxa:

—'Ën mi chucacëma 'aish camina 'ënan 'itima 'ai —quixun.

⁹ Cacëxun ca Simón Pedronën:

—Usa 'ain ca 'ën taëishi 'axunma 'ën męcën rabë 'imainun 'ën maxcáribi chucat —quixun cacëxa.

¹⁰ Cacëxunbi ca Jesusan amiribishi cacëxa:

—Nashicëxa aín namicama upí 'ain ca unin nashitëcënquinma aín taëishi anun nicëxa chuaia chucati 'icën. Usaribiti camina micamax nashicësa 'aish, nuitu upíñu 'ain, 'aishbi camina micama achúshinëxëshi min nuitu upíma 'ain.

¹¹ Uin cara a uni 'inánti 'icë quixun 'unánquin ca —micama achúshinëxëshi camina min nuitu upíma 'ai —quixun cacëxa.

¹² Ësoquin caquin atu tachucatanëxun aín cutun bixun pañuax mesa rapasu tsóbutëcëntancëxun ca amiribishi catëcëancëxa:

—¿Uisa cupí carana 'ën ëssoquin mitsu 'a quixun caramina 'unanin? ¹³ Mitsun camina 'ëx isana mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë a 'ai quixun 'ë cain. Aséribi cana 'ëx usa 'ain. ¹⁴ 'Ëx mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë 'ixunbi cana mitsu tachucan. Usaribiti camina micamax bëtsibë bëtsibë tachucananti 'ain. ¹⁵ 'Ënëx ca a tanquinmi usaribi oquin 'acanun 'ën mitsu 'acë 'icën. ¹⁶ Aséribi cana 'ën mitsu cain, “an uní ñu mëëxuncë uní an ca an a ñu mëëmicë uní inuíma”. Usaribiti ca a xucë uní, ax an xucë abë sënënma 'icën. ¹⁷ 'Ënë banacama 'unánquin a bana quicësabi oquin 'ai camina chuámarua tani cuëëncanti 'ain. ¹⁸ Mitsux camina cuëënti 'ai quibi cana camabi mitsu ñui quiman. Ama. 'Ën caíscë unicama, mitsux caramina uisa uní 'ai quixun cana 'unanin. 'Ën 'unáncësabi oi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo, ësai quicësabi oi, 'iti 'icën: “An 'ëbëtan pán picë uní ax ca 'ëmi 'iixa”. ¹⁹ A unían aín sináncë ñu 'acëma pan 'ain cana mitsu can. Usaquin mitsu catancëx, 'ëx usai 'icëbëtan, camina aséribi carana 'ëx ui 'ai quixun 'unánuxun 'acanin. ²⁰ Aséribi cana mitsu cain, uin cara 'ën bana ñuixunun 'ën xucë uní aín bana cuatia an ca 'ën banaribi cuatia. Usaribi oquin ca ui unin cara 'ën bana cuatia an Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banaribi cuatia.

Judasnën a uni 'inántia Jesús ñuia bana

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Usoquin catancëx masá nuituquin ca Jesusan upí oquin atun cuaisabi oquin atu cacëxa:

—Aséribi cana 'ën mitsu cain, mitsu achúshinën ca an 'atimonun uní 'ë 'inánti 'icën.

²² Cacëxbi ca aín 'unánmicë unicama ui ñui cara quia quixun 'unanima sináncasmai isanancëxa. ²³ Usa 'ain ca aín 'unánmicë uní achúshi, aira Jesusan nuibacë, ax Jesús rapasu 'iacëxa. ²⁴ Usa 'icë ca Simon Pedronën, ui ñui cara quia ñucánun quixun sanánquin mëtúnquin cacëxa. ²⁵ Cacëxun ca axa a rapasu 'icë an Jesús cacëxa:

—¿Nucën 'Ibu, ui uní cara ax 'ic?

²⁶ Cacëxun ca Jesusan pán chamara bixun cacëxa:

—A 'ën pán chamara ënë chabóxun 'ináncë uní, ax ca a 'icën.

Caxun ca pán chamaratsu chabóxun Simonan bëchicë, Judas Iscariote, a 'ináncëxa. ²⁷ 'Ináncëxuan bitsiashi ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën Judas bënëñquinshi sinánmiacëxa. Usaquian sinánmia ca Jesusan Judas cacëxa:

—Añu caramina 'acasi ca bënëñquinshi 'at.

²⁸ Usaquin caia ca mesa rapasu 'icë unicaman uisoti cara Jesusan usaquin Judas caia quixun sináncasmaquin cuama 'icën. ²⁹ Judas ax ca anu curíqui puruti ñusuti a niquincë

uni 'iacëxa. Usa 'ain ca raírinën, Jesusan sapi isa Pascua nètën piti ñu marutanun canan, ñuñuma uni ñu 'inántanun caxa quixun sináncëxa. ³⁰ Usa 'ain ca pán chamaratsu bixun pitancëx sënénquiiani Judas imé cuancëxa.

Axa quicësabi oi 'iti bana ió

³¹ Chiquíquiaia Judas cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Bërí, bamatancëx, 'ëx baísquicëbëtan ca unin 'unánti 'icën, 'ëx cana aséabi Nucën Papa Diosan xuá a 'ai quixun. 'Unánan ca uisaira cushi cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánti 'icëen piti ñu marutanun canan, ñn. ³² Uisaira cushiñu cara ax 'icë quixun 'unánquian unin a rabinun ca Nucën Papa Diosan uni 'inux anuax uá 'icë, 'ë baísquimiti 'icën. Usocëbëtan ca 'ëx cana aséabi aín Bëchicë 'ai quixun 'unánquin unin 'ëribi rabiti 'icën. Bëríbi ca usai 'iti 'icën. ³³ Xëñibutíma cana bënëtishi mitsubë 'iti 'ain. Mitsubë 'itancëx cuancë camina 'ë barinuxun 'ain. Usa 'ain cana 'ën judíos unicama cacësabi oquin bërí mitsuribi cain, anu 'ëx cuancë anu camina mitsux cuantima 'ain. ³⁴ Mitsun 'unáncëma bana ió ënëribi cana axa quicësabi oími 'inun mitsu cain, mitsúxbi camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. 'Ën mitsu nuibacësaribi oi camina micamax bëtsibë bëtsibë upíti nuibananti 'ain. ³⁵ Micamaxmi bëtsibë nuibanania isquin ca camabi unin, ënë unicamax ca aséabi Jesusan 'unánmicë 'icë quixun 'unánti 'icën.

Pedronën a ñuiquin uni paránti Jesusan ñuia (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Usaquian cacëxun ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Uinu caramina cuanin?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Anu 'ëx cuanti, anu camina bërí 'ëbë cuantima 'ain. Anúnmi cuanti nëtë sënëncëbë camina cuanti 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Uisa cupí carana bëríbi mibë cuantima 'ain? Unían 'ë 'anúnbi cana mibë cuanti 'ain.

³⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Aséabi caramina unin mi 'acascëxbi 'ëbë cuanti 'ain? Aséabi cana 'ën mi cain, 'atapa banatisama pan 'ain camina —'ën cana a uni 'unanima —quixun 'ë ñuiquin rabë 'imainun achúshi oquin uni cati 'ain.

14

Nucën Papa Diosnan 'inux ca uni Jesúsmi catamëti 'icë quicë bana

¹ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Masá nuituaxma ca 'ican. Nucën Papa Diosmi camina catamëti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti ca 'ëmiribi catamët. ² 'Ën Papan 'icënu ca anu 'iti 'itsa 'icën. Anu 'iti 'aíma 'ain cana, anu 'iti ca 'aíma 'icë quixun mitsu catsían. Usa 'ain cana anumi 'icánti a mitsu mëníoxuni cuanin. ³ Mëníoxunbëtsini cana anumi 'ëbë 'inun mitsu bitsi utëcënxun 'ain, 'ëx anu 'icë anumi mitsux 'ëbë 'inun. ⁴ 'Ëx anu cuanti a 'unánan camina ëx anun cuanti bai aribi mitsun 'unanin.

⁵ Cacëxun ca Tomásñen cacëxa:

—Uinu caramina cuanin, a cananuna 'unaniman. ¿Usa 'ixun caranuna uisaxun mix anun cuanti bai 'unánti 'ain?

⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana anun cuanti bai, a 'ain. 'Ianan cana an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unánquin ax cuëncësabi oquin 'acë, a 'ain. 'Ianan cana an uni anun tsóti nëtë 'ináncë, a 'ain. Uix cara Nucën Papa Diosnu cuainsa tania ax ca 'ëmi pain catamëti 'icën. ⁷ Mitsun 'ë upí oquin 'unáncë 'ixun camina 'ën Paparibi upí oquin 'unántian. Usa 'ain camina bërí a 'unanin, a camina isan.

⁸ Quia ca Felipenën cacëxa:

—Nucën Papa Dios ca nu ismit. Bëtsi ñuuma, ashi cananuna mi ñucatin.

⁹ Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—¿Camabi nëtën mitsubë 'iabi caramina uisa uni carana 'ai quixun 'ë 'unaniman? An 'ë iscë uni, an ca Nucën Papa Diosribi isia. ¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí, nu ca Nucën Papa Dios ismit quin? ¹⁰ ¿'Ëx cana Nucën Papa Diosbë 'ain, Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icë quixun caramina sinaniman? 'Ën mi cacë bana ënëx ca 'ënbi sinani quicë banama 'icën. Ax 'ëbë 'ixun ca Nucën Papa Diosan ax cuëëncë ñu 'anun 'ë 'amia. ¹¹ 'Ëx cana Nucën Papa Diosbë 'ai quianan Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icë quia camina a banax ca asérabi 'icë quixun sinánti 'ain. 'Ëx quicë bana ax ca asérabi 'icë quixun sinánquinmabi camina 'ën ñu 'aiami iscë, acama cupí, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unánti 'ain.

¹² Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ëx Nucën Papa Diosnu cuancë cupí ca axa 'ëmi catamëcë uni, an 'ën 'acë ñuribi 'ati 'icën, 'anan ca 'ën 'acësamaira oquin ñu 'ati 'icën. ¹³ Añu caramina 'ën anën ñucácsa oquin 'ëx cuëëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain, Nucën Papa Dios ca cushiira 'icë quixuan 'ën 'aia isquin unin 'unánun. ¹⁴ Añu caramina 'ë sinánquin 'ëx cuëëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain.

Jesusan aín Bëru Ñunshin Upí aín unicamanu xuti

¹⁵ Asérabi 'ëmi sináncë 'ixun camina 'ën mitsu cacësabi oquin ñu 'ati 'ain. ¹⁶ Usaquinmi 'acëbëtan cana an mitsu 'aquinti a mitsubëa 'inun xunun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain, axa xënbua 'aínbi mitsubë 'inun. ¹⁷ Ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'icën, an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, a. A ca an Nucën Papa Diosan bana sináncëma unin ui cara ax 'icë quixun 'unántima 'icën, ca a istima 'icën. Usa 'aish ca atux Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'itima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun a 'unánti 'ain, axa mitsunu 'ianan xënbua 'aínbi mitsubë 'icë cupí. ¹⁸ 'Ën cana mitsu 'ibuñumoima, cana mitsunu utëcënin. ¹⁹ 'Itsama nëtë 'icëbëtan ca an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin 'ë istëcëntima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun 'ë istëcënxun 'ain. 'Ëx pain Nucën Papa Diosbë 'icë cupí camina usaribiti mitsúxribi abë 'inuxun 'ain. ²⁰ A nëtën camina 'unánuxun 'acanin, 'ëx cana 'ën Papabë 'ain, usaribiti camina mitsux 'ëbë 'ain, 'ëxribi mitsubë 'imainun. ²¹ An 'ën bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acë uni ax ca axa 'ëmi asérabi sináncë uni a 'icën. Axa 'ëmi sináncë uni a ca 'ën Papánribi nuibatia. Usaribi oquin cana 'ënribi a uni nuibaquin uisaira carana 'ëx 'ai quixun 'unánminuxun 'ain.

²² Cacëxun ca Judas Iscariote ama, bëtsi Judasnën Jesús cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina nu uisaira caramina mix 'ai quixun ismiquinbi an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaribi ismitima 'ain?

²³ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ëmi sinania, ax ca 'ëx quicësabi oi 'iti 'icën. Usai 'ia ca 'ën Papan nuibati 'icën. An nuibacëbë cana 'ën Papabë 'ëxribi a unibë 'iti 'ain. ²⁴ Axa 'ëmi sináncëma uni ax ca 'ëx quicësabi oi 'ima. 'Ën mitsu cacë bana, ënëx ca 'ënbi sinanx quicëma 'icën. Ax ca Nucën Papa Dios, an 'ë ënu 'inun xuá, an 'ë sinánmicë 'icën. ²⁵ Mitsubë ënë nëtënu 'ixúinshi cana ënë banacama mitsu ñuixunin. ²⁶ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'ë cupíshi aín Bëru Ñunshin Upí, an uni 'aquinti, xuti 'icën. Xucëxun ca an camabi ñu 'unánmianan 'ën ñuixuncë banacama manutimoquin mitsu sinánmiti 'icën.

²⁷ 'Ëx cuancëbëbi camina chuámashirua bucucanti 'ain. 'Ën 'imicëx camina ënë menu 'icë ñu sinani cuëëncësamaira oi 'ënan 'aish cuëëni chuámarua 'iti 'ain. Usa 'ain ca masá nuituaxma 'ianan racuëaxma 'ican. ²⁸ 'Ën mitsu, cana cuanin, cuantancëxbi cana mitsubë 'inux utëcëni cuani quixun cacëxun camina camaxunbi cuacan. Asérabi 'ëmi sináncë 'aish camina mitsux, 'ësamaira 'ën Papa anu cana cuani quixun 'ën cacëx cuëëntsian. ²⁹ 'Ënë ñucama 'iisama pain 'ain cana mitsu ñuixuan, mitsúnmi ënë ñucama 'ia isquin, asérabi cana 'ëx Nucën Papa Diosan xuá 'ai quixun 'unánun.

³⁰ Ēnē banacamaishi cana mitsu cain. An ěnē menu 'icē unicama ax cuēēncēsa oquian 'anun 'amicē 'apu ca aia. Usa 'ain cana bana itsiribi ñuiquin mitsu caiman. Uxunbi ca an 'ē uisoima. ³¹ Usa 'aínbi cana camabi unían 'ĕx cana 'ĕn Papami sinani quixun 'unánun, an 'ē cacēsabi oquin 'ain. Ēnēishi cana mitsu cain. Cuanti ca nirut —quixun ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa.

15

Aín icēñun uvasnēn pēñan Jesusan bana ñuixuan

¹ Usaquin catancēxun ca ěsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Ēsa ca. 'Ēx cana uvas 'apácē aín i rarasaribi 'ain. 'Imainun ca 'ĕn Papax an ñu 'apácē bĕrúancē unisa 'icĕn. ² Usa 'ixun ca an uinu 'icē 'ĕn pēñanĕx cara bimiñuma 'icē a tĕaxun nia. Nianan ca uinu 'icē 'ĕn pēñanĕx cara bimiñu 'icē a upíira oquian tuanun ramēnioia. ³ Micaman 'ĕn mitsu ñuixuncē bana cuacē cupí camina mitsun nuitu mēniocē 'aish upí 'ain. ⁴ Ēx mitsubē 'imainun ca mitsúxribi 'ĕbĕbi 'it. Ēsa ca: Uva pēñan pĕónxquicē 'aish aín i rarami upiti tacáshquicēma 'ixun ca upí oquin tuaima. Upiti aín rarami tacáshquicē 'ixun cuni ca upí oquin tuaia. Usaribiti camina mitsux asérabi 'ĕbĕ 'ima uvas tuáñumasaribi 'iti 'ain.

⁵ 'Ēx cana uvas aín i rarasaribi 'ain. Aín pēñánsaribi camina mitsux 'ain. Usa 'aish camina 'ĕmi catamēanan 'ĕmi upiti sinánan 'ĕx mibĕ 'ain, min sinan 'ĕn sinánsaribi 'aish 'ĕx cuēēncēsabi oquin 'anan 'ĕn bana quicēsabi oi 'iti 'ain. 'Ēx mitsubēma 'ain camina 'ĕx cuēēncēsa oi 'ítima 'ain. ⁶ Uva pēñan bimiñuma ax ca unin tĕaxun nicĕx xanania. Xanania bucúnrutancēxun tsi rĕquirucēmi nicĕx ca xaratia. Usaribiti ca axa 'ĕmi catamēti 'ĕmi sináncēma unicamax 'iti 'icĕn.

⁷ Mitsux 'ĕmi catamēanan 'ĕn bana manuima 'ĕx quicēsabi oi 'icē 'ixunmi ñucácēxun ca Nucĕn Papa Diosan mitsúnmi cacēsabi oquin mitsu 'aquinti 'icĕn. ⁸ Mitsun 'ĕn sinánsaribi 'ixun upí ñu 'aia isquin ca unin 'unánti 'icĕn, mitsux camina asérabi 'ĕn uni 'ai quixun. Usa 'ixun ca mitsu cupí unin Nucĕn Papa Dios rabiti 'icĕn. ⁹ Ēn Papan 'ē nuibacēsaribi oquin cana mitsu 'itsaira nuibatin. 'Ēn mi nuibamainun camina 'ē manuima 'ĕmi sinánti 'icanin. ¹⁰ Ax quicēsabi oi 'ia ca 'ĕn Papa Diosan ĕnquinma 'ē nuibatia. Usaribitimi 'ĕx quicēsabi oi 'ia cana 'ĕnribi ĕnquinma mitsu nuibatin.

¹¹ 'Ēx 'icēsaribitimi mitsúxribi chuámarua tani cuēēni bucucanun cana ěnē banacama ñuixunquin mitsu cain. ¹² Ēnĕx ca asérabi ax quicēsaími 'icanti bana a 'icĕn: 'Ēn mitsu nuibacēsaribiti camina bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibananti 'ain. ¹³ Abĕa nuibanancē uni axa bamati 'aínbi ca a uni bamati rabanana nuibacē uni ax bamati 'icĕn. Usa unin ca uni itsin 'acēsamaira oquin uni nuibatia. ¹⁴ Ēn cacēsabi oi 'i camina mitsux 'ĕbĕ nuibanancē uni 'ain. ¹⁵ Usa 'ain cana 'ĕn ñu mĕēmīcē uni camina 'ai quixun mitsu caiman. An ñu mĕĕxuncē unin ca uisoquin ñu 'ati cara an ñu mĕēmīcē unin sinania quixun 'unanima. 'Ēbĕ nuibanancē unicama camina 'ai quixun cana mitsu cain. Usa 'icē cana 'ĕn Papan 'ē cacē ñucama mitsu 'unánmian. ¹⁶ 'Ēx mitsun 'ibu 'inúnmi 'ē caíscancēxunmabi cana 'ĕnan 'inun mitsu 'ĕnbi caísan. Usoatancēxun cana mitsúnmi 'ĕn sinánsaribi 'ixun upí ñuishi 'anun mitsu can, xĕnibua 'aínbia Nucĕn Papa Dios cuēēnun. Usaquin 'aia ca 'ĕx cuēēncēsabi oquinmi ñucácēxun mitsu 'axúnti 'icĕn. ¹⁷ Usa 'ain cana mitsu catĕcĕnin, camina bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibananti 'ain.

Jesúsĕñun aín unicamamia ěnē nĕtĕnu 'icē uni nisha

¹⁸ Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa:

—Nucĕn Papa Diosan bana cuacēma unicamaxa mitsumi nishcēxun camina sinánti 'ain, 'ĕmi pain ca nishcancēxa quixun. ¹⁹ Mitsun atun sinánsaribi 'icē ca an Nucĕn Papa Diosmi sinánquinma ěnē nĕtĕnu 'icē ñuishi sináncē unicaman mitsu nuibatsianxa. 'Aínbi camina mitsux 'ĕn caíscē 'aish, atun sinánsama 'ain. Usa 'ain ca atun nuibatima mitsumi

nishia. ²⁰ 'Ēn ěsaquin mitsu cacĕ a camina sináncanti 'ain, “an uni ñu mĕĕxuncĕ uni an ca an a ñu mĕĕmicĕ uni inuíma”. 'Ēmi pain nishquin ca unin 'ĕ bĕtsi bĕtsi oia. Usaribi oquin ca 'ĕnan cupí mitsu unin bĕtsi bĕtsi oti 'icĕn. Usa 'aínbi ca uni raírínĕn 'ĕn bana cuati 'icĕn. Usaribi oquin ca 'ĕnan cupí uni raírínĕn mitsun bana cuati 'icĕn. ²¹ Nucĕn Papa Dios an 'ĕ xuá a 'unáncĕma 'ixun ca 'ĕnan cupí raíri unin mitsu bĕtsi bĕtsi onuxun 'aia.

²² 'Ēn atu bana ñuixuni uáma 'ain ca atux usabi 'itsíanxa. 'Aínbi cana 'ĕx uá 'ixun atu bana ñuixuan. Usa 'ain ca 'ĕn bana 'unanibi 'ĕmi catamĕisama tancĕ cupí ain 'ucha tĕrĕncĕma 'aish atun 'uchabi 'icĕn. ²³ Axa 'ĕmi nishcĕ uni, ax ca 'ĕn Papamiribi nishia. ²⁴ Atúan isnun 'ĕn uni itsin 'acĕma ñu 'acĕma 'ain ca atux usabi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca 'ĕn 'acĕ ñucama isaxa. A cupí ca 'ĕmi nishanan 'ĕn Papamiribi nishaxa. ²⁵ Nucĕn Papa Diosan bana cuĕnĕo ax ca 'ĕ ñui ěsai quia: “'Ēn 'atima ñu 'acĕ 'aímabi ca 'ĕmi nishcanxa”. A bana quicĕsabi oi ca 'ia.

²⁶ Unicamax 'ĕmi nishcĕ 'aínbi ca aín Bĕru Ñunshin Upí, an Nucĕn Papa Diosan sináncĕ ñucama 'unánan uni 'aquincĕ, an uisa carana 'ĕx 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'icĕn. Ax ca an Nucĕn Papa Diosan sináncĕ ñucama 'unáncĕ, a 'icĕn. A cana Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin mitsubĕa 'inun xuti 'ain. ²⁷ Mitsúnribi camabi nĕtĕn 'ĕbĕ 'ixun 'ĕn bana ñuixunia cuanan 'ĕn ñu 'aia iscĕ 'ixun camina 'ĕ ñuiquin uisa carana 'ĕx 'ai quixun unicama 'unánmiti 'ain.

16

¹ Nucĕn Papa Diosmi manuaxmami 'icánun cana ĕnĕ bana mitsu ñuixunin. ² Mitsúxmi 'ĕnan cupí ca anua judíos unicama timĕti xubunu atsíntĕcĕanxmami 'inun mitsu chiquíncanuxun 'aia. Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin isa 'aia quixun sinánquin ca unin mitsu bĕtsi bĕtsi oquin 'ati 'icĕn. Usai 'ia camina isti 'ain. ³ Uisa nĕtĕnbi Nucĕn Papa Dios 'imainun 'ĕribi 'unáncĕma 'ixun ca usoquin mitsu 'ati 'icĕn. ⁴ Usoquian unin 'atimocĕxunmi a sinánun cana usai ca 'iti 'icĕ quixun mitsu cain.

Aín Bĕru Ñunshin Upitan Nucĕn Papa Diosan unicama 'unánmiti bana

Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicĕ unicama cacĕxa:

—Camabi nĕtĕn mitsubĕ 'ixun ñuixunxunmabi cana cuanuxun bĕrí, unían bĕtsi bĕtsi ocĕxunmi a sináncanun, ĕnĕ banacama mitsu ñuixunin. ⁵ Bĕrí cana an 'ĕn xuá anu cuanin, abĕ 'i. Ēsaquin 'ĕn cacĕxunbi camina mitsu achúshinĕnbi uinaira carana cuanin quixun 'ĕ ñucatiman. ⁶ 'Ē ñucatímabi camina 'ĕn cacĕx masá nuitucanin. ⁷ Usai 'iabi cana asĕrabi mitsu cain, upitaxmi 'ĕ cupí 'icanun cana 'ĕx cuanin. 'Ēx cuancĕbĕma ca an uni 'aquinti, Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upí, ax mitsubĕ 'i utima 'icĕn. Usa 'aínbi cana 'ĕx cuanquin a xuti 'ain. ⁸ An ca Nucĕn Papa Diosan bana cuacĕma unicama atux ca 'uchañu 'icĕ quixun 'unánmianan, usai ca 'ĕmi catamĕti, uni upí nuituñu 'iti 'icĕ quixun 'unánmianan, Nucĕn Papa Diosan ca 'ĕmi sináncĕma unicama atun 'ucha cupí castícanti 'icĕ quixun 'unánmiti 'icĕn. ⁹ 'Ēmi catamĕti sináncĕma cupí ca atux 'uchañuira 'icĕn. ¹⁰ 'Ēn Papanu cuancĕmi mitsun 'ĕ istĕcĕncĕbĕtanma ca atun uisai cara 'ĕmi catamĕcĕ 'aish uni upí 'iti 'icĕ quixun 'unánti 'icĕn. ¹¹ An ĕnĕ nĕtĕnu 'icĕ unicama 'ibuacĕ ñunshin 'atimanĕn 'apu ca castícánuxun 'uchocĕ 'icĕn. Usa 'ain ca axa 'ĕmi catamĕcĕma unicamanribi, usaribiti ca atux castícancĕ 'iti 'icĕ quixun 'unánti 'icĕn.

¹² 'Ēn a mitsu ñuixunti bĕtsi banacamaribi ĕnu 'aínbi camina 'ĕn bĕrí ñuixuncĕxunbi uisai quicĕ cara quixun cuacantima 'ain. ¹³ 'Aínbi ca Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upí, an Nucĕn Papa Diosan sináncĕ ñucama 'unáncĕ, an mitsubĕ 'ixun, 'ĕn mitsu ñuixuncĕ banacama ax cara uisaira quicĕ 'icĕ quixun mitsu 'unánmianan uisa ñucamax cara upí 'icĕ mitsu 'unánmiti 'icĕn. An ca anbi sináncĕsa oquinma, Nucĕn Papa Diosan cacĕxuan cuacĕ ñucamaishi mitsu 'unánmiti 'icĕn. 'Unánmianan ca uisai cara 'ĕn unicama ĕnĕ nĕtĕnuax 'ianan Nucĕn Papa Diosan nĕtĕnuaxribi 'iti 'icĕ quixun mitsu 'unánmiti 'icĕn. ¹⁴ An ca 'ĕn sináncĕ ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icĕn. An mitsu 'unánmicĕ cupí

camina 'ë rabiti 'ain. ¹⁵ 'Ën Papan ñu ax ca 'ënanribi 'icën. Aín sinánsaribi ca 'ën sinan 'icën, 'ën cushix ca aín cushisaribi 'icën. Usa 'ain cana mitsu can, aín Bëru Ñunshin Upí an ca 'ën sináncë ñucama 'unánquin usaribi oquin mitsu 'unánmiti 'icën.

Masá nuitutancëxbi ca aín unicama chuámarua tani cuëenti 'icë quiáxa Jesús quia

¹⁶ 'Ënu mitsubë 'itancëxbi nëtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nëtéinshi 'ë istécëncanti 'ain. Anu Nucën Papa Dios 'icë anu cana cuanin.

¹⁷ 'Ësoquian cacëx ca aín 'unánmicë unicama raírinëx canancëxa:

—¿Uisai quicë bana cara, “ënu mitsubë 'itancëx nëtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nëtéinshi 'ë 'istécënti 'ai”, quianan, “anu Nucën Papa Dios 'icë anu cana cuanin” quicë ënëx 'ic? ¹⁸ Quianan ¿uisa cupi cara “'itsama nëtéinshi” quiax quin? Cananuna cuatima —quiax canancëxa.

¹⁹ A ñucácatsi quiáxa canania 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ënu mitsubë 'itancëx nëtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nëtéinshi 'ë istécënti 'ai quixun 'ën mitsu cacë bana ñui caramina cananin? ²⁰ Aséribi cana 'ën mitsu cain, 'ë cupí camina masá nuituti bëunan mëscúcanti 'ain. Mitsúxmi usai 'imainun ca an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama cuëenti 'icën. Masá nuitutancëxbi camina mitsux 'ë cupí chuámarua tani cuëenti 'ain. ²¹ Anúan bacënti nëtën ca xanu paë tani bënëtia. Usa 'aínbi ca nanipacëtancëxun aín tuáratsu isi —cana bacëan —quixun sinani cuëeni, chuámashi tanquin, bërâma paë tancë a manuia. ²² Usaribiti camina mitsux bërí masá nuitutin, 'aíshbi camina 'ë istécëni cuëenquin chuámashirua tanti 'ain, uinu 'icë unínbi sinanamitisama oi.

²³ A nëtën camina uisai quicë cara 'ën mitsu cacë bana ënëx 'icë quixun 'ë ñucánuxunma 'ain. Aséribi cana mitsu cain, 'ëx quicësabi oquinmi a ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan mitsu 'axunti 'icën. ²⁴ 'Ënan 'ixunbi camina 'ëx quicësabi oquin aña ñubi Nucën Papa Dios ñucácancëma pain 'ain. Ca ñucát. Ñucácëxun ca cuëeinra cuëënun an mitsu 'axunti 'icën.

Axa aín unicamami nishcë unicamasama cushiira ca Jesucristo 'icë quicë bana

²⁵ Canan ca ësaquinribi Jesusan cacëxa:

—Bëtsi ñu ñuicësoquin cana 'ën 'unánmisa tancë banacama mitsu ñuixuan. Usa 'aínbi cana 'itsama nëtë 'icëbëtan bëtsi ñu 'acësoquin ñuiquinma upí oquin cuaquinmi 'unánun Nucën Papa Dios ñuiquin mitsu ñuixunti 'ain. ²⁶ Usacëbëtan camina 'ënan cupí Nucën Papa Diosan mitsu 'aquinun ñucáti 'ain. 'Ëinshi mitsu a ñucáxunti caínquinma camina mitsúnbi abë banaquin a ñucáti 'ain. ²⁷ An ca aséribi mitsu nuibatia. Mitsúxmi 'ëmi sinánan 'ëx cana Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun sináncë cupí ca an mitsu nuibatia. ²⁸ Nucën Papanuax cana ënë nëtënu uacën. Uá 'aíshbi cana ënë nëtënuax amiribishi Nucën Papabë 'i cuantécënin.

²⁹ Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Asábi ca, bërí camina bëtsi ñu ñuicësoquin ñuiquinma —usa ca —quixúnu upí oquin 'unánun nu bana ñuixunin. ³⁰ Bërí cananuna 'unanin, upí oquin camabi ñu 'unánquin camina bana ñuixuanan bëtsi ñuribi 'an. A cupí cananuna mi ñucátécënquinma, aséribi ca usa 'icë quixun 'unánan mix camina aséribi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin.

³¹ 'Ësoquian cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Usa 'ain caramina bërí pain 'ëx cana aséribi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin? ³² 'Unanibi camina bëríbi camáxbi 'ë ëbiani tsuáquiquiani amami amamitan cuanti 'ain. Usai camina bëríbi 'ë ëbiani cuancañin. Mistúxmi 'ë ëbiani cuancëbëbi cana 'ëshi 'ima, Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icën. ³³ 'Ëmi catamëtími chuámashirua 'aish upitax 'icánun cana ënë banacama mitsu ñuixuan. 'Ënë nëtënuax camina mitsux 'ënan cupía mitsumi nishquin unin 'atimocë 'inuxun 'ain. Usai 'ibi camina bënëtima 'ëmi cushicanti 'ain. An ënë menu 'icë unicama 'ibuacë 'icëbi cana 'ën ñunshin 'atimanën 'apu ñusmon.

17

Aín 'unánmicë unicama Jesusan Nucën Papa Dios ñucáxuan

¹ Usaquin aín 'unánmicë unicama caíshi manámi bësui abë banaquin ca Jesusan aín Papa cacëxa:

—Papan, unían 'ë 'ati nëtë ca uaxa. Min camina 'ëx, min Bëchicë 'icë, bamacëbi 'ë baísqumiti 'ain, 'ë rabiqúan camabi unin mix camina asérabi cushiira 'ai quixun 'unánun. ² Min camina ui unicama caramina min Bëchicë 'ëmi sinánmi, acamaxa xëñibua 'ainbi minan 'aish mibë 'inun 'iminun 'ë can. ³ Ui unin cara mixëshimi asérabi Dios 'icë, mi 'unánan minmi ënë menu unun xuá, 'ë 'unáncë, a unicamaxëshi ca xëñibua 'ainbi minan 'aish mibë 'iti 'icën.

⁴ Mi ñuiquin unicama ñuixuanan cana minmi a 'anun quixun ënë menu 'ë xuá ñucamaribi 'aquin sënëon, minmi 'ë cacësabi oquin. ⁵ Usa 'ain camina ënë nëtëa unicëma pain 'ain 'ëx 'iásabi oi misaribi 'itëcënnun, minu cuania 'ë 'imitëcënti 'ain.

⁶ Minmi usama 'icëbi 'ëmi sinánmicë, acama cana uisa caramina mix 'ai quixun 'unánun bana ñuixuan. Min unio 'aísha minan 'icëbi camina 'ëmia sinánun 'imía. Usaquinmi 'imicëx ca 'ën min bana ñuixuncëxun cuati ax quicësabi oi 'iixa. ⁷⁻⁸ Min 'ë cacësabi oquin cana ënë unicama bana ñuixuan. Ñuixuncëxun ca —asérabi ca —quixun atun sinánquin asérabi cana 'ëx minuax uá 'ai quixun 'unánan min camina 'ë xuacë quixun 'unania. Usa 'ixun ca atun 'unania, 'ën atu ñuixuncë banacama ax ca min 'ë sinánmicë 'icë quixun.

⁹ Atu sinani cana mibë banain. An min bana cuacëma unicama cana mi ñucáxuniman. Minmi minan 'inun 'ëmi sinánmicë unicama ënëishi cana mi ñucáxunin. ¹⁰ Uicamax cara 'ëmi sinania acamax ca mimiribi sinania. Usaribiti ca uicamax cara mimi sinania acamax ca 'ëmiribi sinania. 'Ën sinánsaribi ca atun sinan 'icën.

¹¹ Ënë nëtënu cana 'ëx tiquiman, cana mibë 'i cuanin. 'Ëx cuancëbë ca atux ënë nëtënu bërúti 'icën. Mix 'uchañuma 'aish upíira 'ianan cushiira 'ixun camina minmi minan 'inun 'ëmi sinánmicë unicama ënë bërúanti 'ain. 'Ëx mibë 'icësaribitia atux bëtsibë nuibanani achúshi sinánñuishi 'aish achúshisa 'inun camina atu bërúanti 'ain. ¹² Ënë nëtënu atubë 'ixun cana minmi 'ë 'ináncë unicama min cushinbi bërúan. 'Ën bërúancëxun ca acama achúshinënbi 'ëmi sinánti ëncëma 'icën. Usa 'ainbi ca achúshi uní axa usai 'iti 'ia, an cuní 'ëmi sinánti éanxa, a ñuía min bana cuëñëo quicësabi oquin.

¹³ Bërí cana anu mi 'icë anu cuanin. Ënë nëtënuax cuancëma pan 'ixun cana atu 'ëx 'icësaribitia chuámarua tani cuëënnun atun cuamainun mi ñucáxunin. ¹⁴ 'Ën cana ënëcama min 'ë sinánmicë bana upí, ashí ñuixunquin 'unánmia. 'Ainbi ca an ënë bana cuacëma unicamax atumi nishia, 'ëx 'icësaribitia atux ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncëma 'ain. ¹⁵ Ënë nëtënuami atu binun quixun cana mi ñucatin. An min bana cuacëma unicamaxa atumi nishcëbëtanbimi ñunshin 'atimanën 'apun 'ibuati rabanen bërúanun quixun cana mi atu ñucáxunin. ¹⁶ 'Ën 'acësaribi oquin sinánquin ca atun, an min bana cuacëma unicaman sináncësa oquin sinanima. ¹⁷ Usa 'ain camina min sináncësaribi oquin sinánan min bana quicësabiira oíshi 'inun atu 'imiti 'ain. ¹⁸ Minmi ënë nëtënu 'icë unicama mimi sinánun 'aquinun 'ë xuásaribi oquin, cana ënë unicama mimi sinánun unicama 'aquinun xutin. ¹⁹ Atun min bana upí oquin 'unánquin mix cuëëncësabi oquinshi 'anun cana 'ën mix cuëëncësabi oquinshí 'ain.

²⁰ 'Ixunbi cana ënë unicamaishi mi ñucaxuniman. Atúan bana ñuixuncëxun cuatía ax 'ëmi catamëti unicamaribi sinánquin cana mi ñucatin. ²¹ An 'ën bana cuati unicaman, 'ëmi catamëquin, bëtsin sináncësaribi oquin sinánti cupí cana mi ñucatin. Mixmi 'ëbë 'imainun 'ëx mibë 'icësaribitia nun sinánsaribi 'aish atux nubë achúshisa 'inun cana mi ñucatin. Ënë nëtënu 'icë unicaman, asérabi camina min 'ë xuacë quixun 'unánun atux bëtsin sináncësa oquinshi sinani, 'itsa 'aíshbi achúshisa 'inun cana mi ñucatin. ²² Nux cananuna rabë 'aíshbi achúshishi 'ain. Usaribitia atux 'itsa 'aíshbi achúshisaishi 'inun cana 'ëx misaribi 'ixun atúxribia 'ësaribi 'inun 'imian. ²³ Mix 'ëbë 'icësaribiti cana 'ëx atubë 'ain, atúxa asérabi nuibanani bëtsin 'acësaribi oquin sinani achúshisa 'inun. Atúxa usa 'ain ca an min bana

cuacëma unicaman 'unánti 'icën, aséjabi camina min 'ë xuacë quixun. 'Unánan ca, 'ëmi 'acésaribi oquin camina an 'ën bana cuacë unicama nuibati quixun 'unánti 'icën.

²⁴ Papan, ënë nëtë unitisama pan 'ain camina 'ë nuibaquin misaribi 'inun min cushi 'ë 'inácën. Usa cana 'ëx 'ai quixun isnúxa minmi 'ë 'inácë unicamax anu 'ëx 'icë anuribi 'ëbë 'iti cana cuëënin. ²⁵ Papan, upíira sinánñu camina 'ain. Usa 'icëbi ca an min bana cuacëma unicaman mi 'unanima. 'Aínbi cana 'ën mi 'unan, an 'ën bana cuacë unicamanribi ca aséjabi camina min 'ë xuacë quixun 'unania. ²⁶ 'Ëx atubë 'imainun min 'ë nuibacésaribitia atúxribi bëtsibë bëtsibë nuibanun cana uisaira caramina mix 'ain quixun atu 'unánmian. Usa 'ixun cana usabi oquin 'unánmiti 'ain.

18

Policíanëan Jesús bia

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ 'Ësoquin abë banaquin aín Papa Dios catancëx ca Jesús aín 'unánmicë uni męcën rabë 'imainun achúshi acama buani Cedrón cacë baca ësquicë, a inubiani 'uri anu i 'apacë naëratsu, anu cuancëxa. ² A naëx ca anu Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëribi 'itsai timęcë 'ixuan, Judas, an Jesús uni 'inánti, anribi 'unácë 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca an 'unánxun Judasnën, judíos sacerdotenën cushicamabëtan fariseo unicaman xucë policíacëñun suntárucamaribi buácëxa. Buácëxun raírinëan buí ëręcë buánmainun raírinën anun 'acananti manë xëtocë 'imainun i tēcë acama buanx ca Jesúsmi bëbacancëxa. ⁴ Ami bëbaia ca, bëráma usocanti 'unánxunbi 'ë uisoí cara aia quixun sinánquin mëramiquin Jesusan atu cacëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

⁵ Cacëxun ca —Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna barin —quixun cacancëxa. Usaquin cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ëx cana a 'ain.

Usai quimainun ca Judas, an Jesús atu 'inánti, ax atubë 'iacëxa. ⁶ —'Ëx cana ami mitsun baricë a 'ai —quixun Jesusan cacëx ca caxutan titiqui camáxbi menu nipacëacëxa. ⁷ Usai 'ia ca amiribishi Jesusan ñucátëcëancëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

Cacëxun ca:

—Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna bari —quixun cacancëxa.

⁸ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana a 'ai quixun cana mitsu can. Usa 'ain camina mitsun 'ë bariquin 'ëbë 'icë unicama ënë cuantánun ënti 'ain.

⁹ Atúan bixun 'atimocëxun aín unicaman ami sinánti ënti rabanan ca Jesusan usoquin an biti unicama cacëxa, aín bana, “minmi 'ë 'inácë unicama achúshinëxbi ca 'ëmi sinánti ëncëma 'icën” quicësabi oía 'inun. ¹⁰ Usaquin cacëbëtan ca Simón Pedronën manë xëtocëñu 'ixun aín xacánua biquin sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëëmicë uni, Malco cacë, a aín pabí mëqueu 'icë biscacëxa. ¹¹ Usoiabi ca Jesusan Pedro cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutęcën. 'Ëx ënë unicaman bicëx 'aisamaira tëmëratí 'ën Papa cuëëncëbë cana usai 'iti 'ain.

Judíos sacerdotenën cushicaman 'apunua Jesús buáncan

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹² Usa 'ain ca suntárucama, aín comandante 'imainun judíos unibunën xucë policía acaman bixun Jesús nëacëxa. ¹³ Uotancëxun ca Anásnën xubunu buáncancëxa. Anás ax ca Caifásnën xanun papa 'iacëxa. 'Ianan ca a barin judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iacëxa. ¹⁴ Caifás ax ca —nuxnu upitax bucunuan achúshi uni bamati ca asábi 'iti 'icë —quixuan an judíos 'apucama cacë a 'iacëxa.

An 'unáncëma isa Jesús 'icë quiax Pedro cëmëa
(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Jesúsá suntárunën buáncëbë ca Simón Pedro 'imainun Jesusan 'unánmicë uni itsi, atu nuibiani cuancëxa. Axa Pedrobë cuancë uni ax ca sacerdotenën cushicaman 'apun 'unáncë 'aish, Jesúsbé a 'apun xubu, cënëcënuua me mëníocë, anu atsíancëxa. ¹⁶ Atsinia ca Pedronën ëman bërúxun xëcuëñuxun caíancëxa. Usa 'ain ca ax paían Jesúsbé atsíncë uni, an sacerdotenën cushicaman 'apun 'unáncë 'ixun, an xëcuë bërúancë xanubë banatancëxun Pedro atsínmiacëxa. ¹⁷ Atsínmia ca an xëcuë bërúancë xanun Pedro cacëxa:

—¿Bëriá bëcancë uni an 'unánmicë unicama a achúshima caramina mix 'ain?

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ama cana 'ain.

¹⁸ Catancëx ca matsi 'aían 'apun ñu mëëmicë unicama policíacamabë tsi rëcaruax sënamëcëbë, Pedroribi atubë anuax sënamëacëxa.

Sacerdotenën cushicaman 'apun Jesús ñucá
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apuirá an, ui cara isa aín 'unánmicë unicama 'icë canan uisa bana cara isa 'unánmiacë quixun 'unáncatsi quixun Jesús ñucácëxa. ²⁰ Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ën cana camabi unían cuamainun, anua judíos unicama timécë xubucamanuxun ñuixuanan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua judíos unicama timécë, anuxunribi unéquinma unicama bana ñuixuan. ²¹ ¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí 'ë ñucatin? An 'ën cacëxun cuacë unicama ca ñucát. Atun ca aínu carana 'ën 'unánmia quixun 'unania.

²² Caia ca policíá achúshi a rapasu nicë an —¿min caramina ësoquin sacerdotenën cushicaman 'apu ënë cain? —quixun caquin Jesús cuëtashcacëxa. ²³ Usocëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx 'atimati banaia cuaquin camina uisai carana quia quixun 'ë cati 'ain. Upiti banaia camina 'ë mëëtima 'ain.

²⁴ Usa 'ain ca Anásnën, Jesús nëamitancëxun policíacama sacerdotenën cushicaman 'apu, Caifás, anu buántanun quixun xuacëxa.

An 'unáncëma isa Jesús 'icë quiáxa Pedro cëmëtëcëan
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Usomainun ca Simón Pedro tsimi sënamëti 'iacëxa. Sënamëtia ca ñucácancëxa:

—¿Mixribi caina ënë unin 'unánmicë uni achúshima 'ain?

Cacëxunbi ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²⁶ Quia ca an sacerdotenën cushicaman apu ñu mëëxuncë uni achúshi, aín aintsia pabíscancë, an Pedro cacëxa:

—¿Naënuua carana miribi a unicëñun isíma 'ion?

²⁷ Cacëxun ca Pedronën amiribishi —ama cana 'ai —quixun catëcëancëxa. Usoquian cacëbëbi ca 'atapa banacëxa.

Policíanëan Jesús Pilátonu buan

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Pëcaracëma 'aínshia xabaracëcëbëtan ca Caifásnën xubunua policíanën Jesús Romanuaxa ucë 'apu, Pilato, aín xubunu buáncëxa. Usa 'ain ca a 'apua aín caibuma 'ain, aín xubunu atsini 'uchaxuinsa Pascua nëtën 'ati ñu pitima 'icë quixun sinani judíos unicama anu atsíanma 'icën. ²⁹ Usa 'ain ca Pilato aín xubunuax chiquíxun atu cacëxa:

—¿Aínu ñu cupí caramina ënë unimi manáncanin?

³⁰ Cacëxun ca atun cacëxa:

—'Uchañuira 'icëma cananuna minu bëcë 'itsiama.

³¹ Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—Mitsúnbi camina buántancëxun mitsun cuati bana quicësabi oquin, cara 'uchaxa, cara 'uchacëma 'icë quixun isti 'ain.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—Usa 'aínbi ca mitsun 'apux quia, judíos unicaman ca uni 'atima 'icë quiax. ³² —Usai cana i curúsocënu unin matáscëx bamanuxun 'ai —quíaxa Jesús quiásabi oi bamanun ca judíos unicaman usoquin Pilato cacëxa.

³³ Usa 'ain ca judíos unicama cabiani aín xubunu atsíntëcënxun cuëncëxa aia Pilatonën Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

³⁴ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Minbi sínánquin caramina ësoquin 'ë ñucatin? ¿Bëtsi unin cara 'ë ñuiquin mi cacëma 'ic?

³⁵ Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—'Ëx cana judíos unima 'ain. Min aintsinbi ca sacerdotenën cushicamabëtan ënu mi bëaxa. ¿Añu ñu caramina 'an?

³⁶ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ënë nëtënu 'icë 'apu 'inux cana uáma 'ain. 'Ëx ënë nëtënu 'icë 'apu 'ain ca judíos unicaman 'ë bitima cupí 'ën unicama atubë 'acanantsianxa. Usa 'ain cana ënë nëtënu 'icë 'apu 'inux uáma 'ain.

³⁷ Cacëxun ca Pilátonën catëcëancëxa:

—¿Usa 'ain caramina asërabí 'apu 'ain?

Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana 'apu 'ain, min 'ë cacësabi oi. Usai 'inux cana ënë nëtënu uacën, Nucën Papa Diosan sínáncë ñucama ñuiquin camabi uni canux. Uicaman cara uisaira cara a bana 'icë quixun 'unántisa tania, an ca 'ën bana cuatia.

³⁸ Cacëxun ca Pilátonën Jesús cacëxa:

—¿Uisa cara min Diosan sínáncë 'ic?

Jesús ca bamati 'icë —quíaxa Pilato quia

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Usaquin catancëx amiribishi ëman chiquíquin ca Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'atima ñu 'acëma 'icën. ³⁹ Camabi baritia cana Pascua nëtën mitsúxmi cuëncësabi oquin sipuacé uni achúshi chiquinin. Usa 'ain ¿caramina 'ën judíos unibunën 'apu chiquínti cuëncanin?

⁴⁰ Cacëxunbi ca amiribishi munuma cuëncëni banaquin judíos unicaman cacëxa:

—A 'axunma ca Barrabásëshi chiquin. Barrabás, ax ca an ñu mëcamacé uni 'iacëxa.

19

¹ Usa 'ain ca Pilátonën xubunu atsíntëcënxun Jesús rishquinun quixun suntárucama cacëxa. ² Cacëxun rishquitancëxun ca 'apu isa quiax ami cuaiquin suntárunën muxa mañuti otancëxun mañumianan upí chupa minanën pucucësa aribi pañumiacëxa.

³ Usotancëxun ca aín bëmánanu niracëquin 'usánquin —judíos unicaman 'apu ca chuámashi 'it —caquin tantáshcacëxa. ⁴ Usocëbë chiquíquin ca Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'uchacëma 'icën. Usa 'icëmi mitsun 'unánun cana a bëtëcënin.

⁵ Ësoquian cacëbë ca Jesúsribishi muxa mañutiocë mañuanan chupa minanën pucucësa pañucé 'aish chiquíacëxa. Chiquícebëtan ca Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—A cënë 'icën, a uni.

⁶ Cacëx ca sacerdotenën cushicama 'imainun policíacamaxribi a isi munuma cuëncëni quiacëxa:

—I curúsocënu ca matas, i curúsocënu ca matas.

Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—'Ën iscëx ca ënë uni 'uchacëma 'icën. Usa 'ain ca mitsúnbi buántancëxun i curúsocënu matástan.

⁷ Ësaquian cacëxun ca judíos unibunën Piláto cacëxa:

—Ēnē unix ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ai quia. Usa 'ain ca axa ësai banacë unix ca 'acë 'iti 'icë quiax Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi bamati 'icën.

⁸Usa 'ain ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ai quiax quia quixun judíos unicaman ñuia cuati Pilato aín bëmánan pëqui 'aisamaira racuëacëxa. ⁹Racuëti aín xubunu atsíntëcënxun ca Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caramina 'ain?

Cacëxunbi ca cáma 'icën. ¹⁰Cacëxunma ca Pilátonën cacëxa:

—¿'Ēn mi ñucácëxunbi caramina 'ëribi caiman? 'Ēx cuëënquin cana mi chiquínti 'ain; 'ëx cuëënquin cana unían mi i curúsocënu matásnun 'amiti 'ain. ¿A caramina 'unaniman?

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Naínu 'icë Nucën Papa Dios cuëëncëbëtanma camina min 'ë uisabi otsíama. Usa 'ain ca an mi 'ë 'inácë unicama ax mix 'icësamairai 'uchaxa.

¹²Usoquian Jesusan cacëxuan Pilátonën Jesús chiquínti sinaniabi ca judíos unicaman munuma cuëníshoquin cacëxa:

—Min ënë uni chiquíanx camina Romanu 'icë 'apu Césarbé upí 'itima 'ain. Uinu 'icë unix cara —'ëx cana 'apu 'ai —quia, ax ca Césarbé nishanancësa 'iti 'icën.

¹³Usaquian judíos unicaman cacëxun Jesús ëman chiquímitancëx ca Pilato anuxuan ami uni manácëxun cuacë anu tsóbuacëxa. Anu tsóti ax ca me mëníoquian anu maxax nancë 'aish hebreo banan Gabata cacë, 'iacëxa. ¹⁴Pascua nëtë imëishi 'inun a nëtën piti anun mëníoti nëtëan bari xamárumainun ca anu tsóxun Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—A cënë 'icën, mitsun 'apu.

¹⁵Cacëxun ca cuëníshoquin cacëxa:

—Ca bamati 'icën, ca bamati 'icën. I curúsocënu ca matas.

Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—¿'Ēn carana mitsun 'apu i curúsocënu matásmiti 'ain?

Quia ca sacerdotenën cushicaman cacëxa:

—Nun 'apu itsi ca 'aíma 'icën. Césarnëxëshi ca nun 'apu 'icën.

¹⁶Usaquian cacancëxun ca Pilátonën atúnbia i curúsocënu matásnun quixun cacëxa. Usoquian Pilátonën cacëxun ca judíos unicama cuëëncësabi oquin suntárucaman Jesús buáncëxa.

I curúsocënu Jesús matáscan

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷Buáncëxun ca Jesusan abi anua matáscanti i curúsocë 'iábianquin Calvario cacë matá, hebreo banan Gólgota cacë, anu buáncëxa. ¹⁸Buanx bëbacë ca suntárucaman Jesús i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa. Usoquin ca rabë uniribi, bëtsi amo 'anan bëtsiribi amo i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa, Jesús a nëbëtsi 'inun. ¹⁹Usocamainun ca Pilátonën cuëñëomitancëxun i curúsocënu ësai quicë bana matásmiacëxa: “Jesús, Nazaretnu 'icë, judíos unicaman 'apu”. ²⁰Usa 'ain ca Gólgota matá anuxuan Jesús i curúsocënu matáscancë, axa Jerusalén 'urama 'ain, raírinëxa umainun raírinëxribi cuanquin judíos unicaman a bana cuëñëocë isacëxa. A banax ca hebreo banan 'anan, latín banan 'anan, griego banánribi cuëñëocë 'iacëxa.

²¹Usoquian cuëñëocë 'ain ca judíos sacerdotenën cushicaman Piláto cacëxa:

—“Judíos unicaman 'apu ca” quixun cuëñëoxunma ca 'at. Usoquinma ca “axa, 'ëx cana judíos unicaman 'apu 'aí quicë, a ca ënëx 'icë” quixun 'at.

²²Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—'Ēn cuëñëomicë bana ax ca usabi 'iti 'icën.

²³Usaquian 'an ca rabë 'imainun rabë suntárunën Jesús i curúsocënu matástancëxun mëtícananquin aín chupa biacëxa. Aín chupa bitancëx ca chupa itsi cëxëquinma tëpëxuinshi pañucë, ²⁴a bitsi canancëxa:

—Tucatima ca. Uin cara a tari biti 'icë quixun isti cananuna ñuratsu pain niquin tanti 'ain.

Nucën Papa Diosan bana cuënëo, axa ësai quiásabi oquin ca suntarucaman 'acëxa: “Ñuratsu pain niquin tantancëx ca 'ën chupacama mëtícananxa”.

²⁵ Jesús usocamainun ca aín tita 'imainun aín titan xucën 'imainun Cleofásnën xanu María 'imainun María Magdalena, acamax anua Jesús mastáscë i curúsocë a 'urama 'iacëxa. ²⁶ Usa 'ain ca Jesusan aín tita a 'uramanua isanan aín 'unánmicë uni achúshi aira nuibacë a, a rapasunua isquin cacëxa:

—Titan, ax ca min tuá 'iti 'icën.

²⁷ Canan ca aín 'unánmicë uni aribi cacëxa:

—Ca is, ax ca min tita 'iti 'icë —quixun.

Usoquian Jesusan cacësabi oquin ca an María aín xubunu 'inun buáncëxa.

Jesús bama

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Usa 'ain ca Jesus, 'ën 'ati ñucama cana cëñua quixun 'unani Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oi, —cana shimain —quiacëxa. ²⁹ Quia ca manë xanpanua vino cachacë buácacë 'ain, tsatimi rënmencë xapusa ñu ami chabótancëxun buáruxun 'amiacëxa. ³⁰ 'Amicëx ca Jesús vino cachacë 'atancëx, —'ën 'ati ñu cana cëñuan —qui tëtúbutishi bamacëxa.

Suntárunëan Jesús manë xëtocën aín pichánpurunu 'á

³¹ Pascua nëtëa imëishi 'iti 'ain ca a nëtëxa bëtsi nëtësamaira anun ñu mëëtima 'ain, i curúsocënu matáscë unicama anubi 'iti judíos unicaman cuëëanma 'icën. Usa 'ixun ca Pilatonëan aín suntárucama i curúsocënu 'icë unicama aín xo tēcënmianan i curúsocënu biminun cacëxa. ³² Cacëxuan xucëx cuanxun ca suntárunën Jesúscëñun matáscë uni rabë a bëtsi pain 'atancëxun bëtsiribi aín xo tēcëancëxa. ³³ Usobëtsini Jesúsribi 'ai uxunbi ca asérabi bamacë isquin 'ama 'icën. ³⁴ 'Aiamabi ca suntáru achúshinëinshi aín pichánpuru amoshi manë xëtocën chachiacëxa. Usocëx ca imi 'unpáxbë mësúcüçë 'ibúacëxa. ³⁵ Asérabi ënë ñucama isá 'ixun cana ënë bana cuënëoin. 'Ën cuënëocë bana ënëx ca asérabi cëmëcëma 'icën. Usa ca quixun 'unánquin cana ënë banacama mitsu cuënëoxunin, mitsúnribimi asérabi ca usai 'iacëxa quixun 'unánun. ³⁶ Nucën Papa Diosan bana cuënëosabi oi ca ënë ñucama 'iacëxa. AX ca ësai quia: “Aín xo achúshibi ca tēcëntima 'icën”. A bana quicësabi oquin ca uínbi aín xo achúshibi tēcëanma 'icën. ³⁷ Èsairibi ca cuënëo bana quia: “Tarotancëxun ca an 'acëcaman isti 'icën”.

Jesús matá naëcënu mëníocan

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Arimatea ëmanu 'icë uni, José, an ca Jesusan bana cuacë 'ixunbi judíos unicamami racuëquin uíbi —'ëx cana Jesusan bana cuacë 'ai —quixun cáma 'icën. Usa 'ixun ca bamacë Jesús buántisa tanquin Piláto —¿asábi cara 'iti 'ic? —quixun ñucácëxa. Ñucácëxun ca Pilátonën, —asábi ca, ca buántan —quixun cacëxa. Cacëxun ca bamacë bibianquin Jesús buáncëxa. ³⁹ Buánmainun ca Nicodemo axa imë cuanx Jesúsbë bana, anribi 'inínti ro mirra rocëñun áloe ro mësúcüçë, treinta kilosa bëacëxa. ⁴⁰ Usotancëxun ca Josébëtan Nicodemonën judíos unibunëan bamacë maínuxun uni 'acësabi oquin, Jesús 'inínti ro mësúcüçë anun 'acë chupa, anun rabúancëxa. ⁴¹ Usoquian Jesús mëníocë 'ain ca i curúsocë 'urama anu i 'apácë naëratsu matánu 'iacëxa. Anu ca me naëcë achúshi anu uni bamaia mëníoti 'acë 'aínbia anu uni mëníocëma pan 'iacëxa. ⁴² A quiníxa 'urama 'ain ca Pascua nëtë 'aían atux a nëtën tantiti cupí anu racántancëxun Jesús mëníocëxa.

20

*Bamaxbi Jesús baísquia**(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)*

¹ Domingo nētē pēcaracēma 'aínshi ca María Magdalena ax anua Jesús mēnioëxancē quini isi cuancēxa. Cuanx bēbaquin iscēxbi ca anúan quini xēpuëxancē mapara ax racanacē 'iacēxa. ² Usobiani bēnētishi abáquiiani cuanxun ca aín 'unánmicē uni aira Jesusan nuibacē, acēñun Simón Pedro cacēxa:

—Unin sapi ca Nucēn 'Ibu quinina bibianquin buánxa, uinu cara buánxun racánxa cananuna 'unaniman.

³ Cacēx ca Pedrobē Jesusan 'unánmicē uni itsiribi anua Jesús mēnioëxancē quininu abáquiiani cuancēxa. ⁴ Cuaníbi ca Pedro axa munu cuanmainun bētsi axira pain rēcuénquiiani cuanx quininu bēbacēxa. ⁵ Bēbai xēnirácēti tētúbuquin quini naísquinbi ca 'aímonan anun rabúënxancē chupa ashi anua isacēxa. Isíbi ca quininu atsíanma 'icēn. ⁶ Atsíncēbēma ca Simón Pedro ax tsiáncuatsini aí ax pain quininu atsíancēxa. Atsínxun ca chupa anun Jesús rabúënxancē, ashi isacēxa. ⁷ Isanan ca anun marábuënxancē pañun aribi bētsi chupabēma capúncēsa 'aish amo racácē isacēxa. ⁸ Iscēbēbi ca ax paían rēcuéncuatsincē uni axribi quini mēu atsínxun —asérabi ca Jesús énuma 'icē —quixun isacēxa. ⁹ A ñu isquinbi ca a rabētan Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo, bamatancēx ca ax baísquiti 'icē quiáxa quicē, a uisai quicē cara quixun 'unánma 'icēn. ¹⁰ 'Unánquinmabi ca Jesús quininuma 'icē obiani aín xubunu cuancēxa.

*María Magdalenanēan Jesús isa**(Mr 16.9-11)*

¹¹ Usa 'ain ca a uni rabētaxa cuanmainun utēcēanx María quini rapasu niracēti aín namē isnux tētúbuti aín bēunan mēscúacēxa. ¹² Usai 'iquinbi ca quini mēucüa ángel rabē, chupa uxuira uxu pañuaxa, anu Jesús racáënxancēnu aín maxcá 'icēu bētsi 'imainun aín taē 'icēu bētsiribishi tsócē isacēxa. ¹³ Iscēxun ca ángelnēn María cacēxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bēunan mēscutin? —quixun.

Cacēxunbi ca Maríanēn catēcēancēxa:

—Unin ca quininu atsínxun 'ēn 'Ibu bacarubianquin buánxun amanu racánxa, uinu cara racánxa cana 'unaniman.

¹⁴ Cai caxu bēsui cuainacēquinbi ca Jesús a caxu nicē isacēxa, isquinbi ca —ax ca Jesús 'icē —quixun 'unánma 'icēn. ¹⁵ 'Unáncēxunmabi ca Jesusan María cacēxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bēunan mēscutin? ¿Ui caramina barin?

Cacēxunbi ca an naē bērúancē uni isa quixun sinánquin Maríanēn cacēxa:

—Min buánxun camina bitsi cuanun uinu caramina racan 'ē cati 'ain.

¹⁶ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—María —ësaquinshi.

Cacēx cuainacēquin ca Maríanēn ratúquin, hebreo banan —Raboni —cacēxa. A banax ca an uni ñu 'unánmicē qui quicē 'icēn. ¹⁷ Usaquian cacēxun ca Jesusan María cacēxa:

—È ramēxunma pan ca 'at, èn Papanu cana cuancēma pain 'ain. Cuanancēxun ca ësaquin 'ēn xucēncama catan: An ca 'ē caxa, 'ēx cana 'ēn Papa axa mitsun Paparibi anu cuanin. Ax 'ēn Papa Dios 'aish ca mitsun Papa Diosribi 'icēn.

¹⁸ Usoquian Jesusan cacēsabi oquin ca María Magdalenanēn aín 'unánmicē unicama atunū cuánxun:

—Èn cana Nucēn 'Ibu isan —quixun canan Jesús quicē banacama atu ñuixuancēxa.

*Aín 'unánmicē unicaman Jesús baísquicē isa**(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)*

¹⁹ Anúan Maríanēn Jesús ispuncē domingo nētē ñantánbucēbē ca aín 'unánmicē unica-max, xubu achúshinu timéax judíos unibumi racuēti 'aímaquin xēpuax 'iacēxa. Anua 'ain, atu nēbētsi niracēquin ca Jesusan cacēxa:

—Cana uan, chuámashirua ca 'ican.

²⁰ Esoquin caquin ca aín mēcēn rabē ismianan aín pichánpururibi ismiacēxa. Ismicēx ca aín 'unánmicē unicama Nucēn 'Ibu isi shimēniocati cuēēancēxa. ²¹ Cuēēnia ca amiribishi Jesusan atu cacēxa:

—Chuámashirua ca 'ican. 'Ēn Papan amia sinánun unicama 'aquinun 'ē xuásaribi oquin cana 'ēmia sinánunmi unicama 'aquinun mitsu xutin.

²² Canan ca cuēbitan atumi uínpuquin atu cacēxa:

—Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upíñu ca 'ican. ²³ Mitsúnmi tērēncēx ca axa 'uchacē unin 'ucha tērēncē 'ia. Usa 'aínbi ca mitsúnmi tērēncēxma a unin 'ucha tērēncēma 'ia.

Tomásnēan Jesús baísquicē isa

²⁴ Anua Jesús atubē 'imainun ca aín 'unánmicē uni achúshi Tomás, 'icēbi rabē bacēan 'icē Gemelo caquinribi anēcē, ax atubēma 'iacēxa. ²⁵ Usa 'ain ca Jesús cuancē caxua aia, an Jesús iscēcaman Tomás cacēxa:

—Nucēn 'Ibu cananuna isan.

Cacēxun ca Tomásnēn cacēxa:

—Aín mēcēn rabē anua rabun matáscancē isquin anu 'ēn mēcēn rēbun ticánan aín pichánpurunu 'ēn mēcēn atsínmiquin tanxunma cana asérabi ca ax Nucēn 'Ibu 'icē quixun sinaniman.

²⁶ Jesús baísquixancēa achúshi semana 'ain ca aín 'unánmicē unicama amiribishi achúshi xubunu timēcē 'iacēxa. A nētēn ca Tomásribi atubē 'iacēxa. Usa 'ain ca xubu xēpucē 'aínbi atu nēbētsi niracēquin Jesusan aín 'unánmicē unicama —Cana uan. Chuámashirua ca 'ican —cacēxa. ²⁷ Atu catancēxun ca Tomásribi cacēxa:

—Min mēcēn rēbun ca ēnu ticat, 'ēn mēcēn rabēribi ca is. 'Ēn pichánpurunu min mēcēn atsínmiquin ca tan. 'Ēx cana ama 'ai quixun sinánxunma ca 'ēx cana asérabi Jesús 'ai quixun sinan.

²⁸ Cacēxun ca Tomásnēn —mix camina asérabi 'ēn 'Ibu 'ianan 'ēn Diosribi 'ai —quixun cacēxa. ²⁹ Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Tomás, bērí camina 'ē baísquicē isquin, asérabi cana 'ēn Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin. An 'ē isquinmabi, asérabi cana 'ēx a 'ai quixun sináncē uni, a ca Nucēn Papa Diosan chuámashirua tani cuēēnun 'imia.

Añu cupí carana ēnē bana cuēnēo quiáxa Juan quia

³⁰ Usa 'ain ca unin 'acēma ñu 'itsaira Jesusan aín 'unánmicē unicaman isnun 'acēxa, ēnē quiricanu ca Jesusan 'á ñucama camaira cuēnēocēma 'icēn. ³¹ Jesús ax ca asérabi Cristo, Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'icē quixun 'unanimi ami catamēti mitsux xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosnan 'inun cana ēnē banacama cuēnēon.

21

Aín 'unánmicē unicama mēcēn achúshi 'imainun rabēmia Jesús chiquiracētēcēan

¹ Usai 'itancēxa aín 'unánmicē unicama Tiberias cacē parún papa cuēbí 'ain ca Jesús atumi pēasquitēcēni ēsai 'iacēxa: ² Anu ca Simón Pedro, Tomás 'icēbi rabē bacēan 'icē Gemelo caquinribi anēcē, a 'imainun Natanael, Galileanu 'icē Caná cacē ēmanu 'icē, a 'imainun Zebedeonēn bēchicē rabē acamabē Jesusan 'unánmicē uni rabēribishi timēcē 'iacēxa. ³ Anuxun ca Simón Pedronēn —cana tsatsa ricaní cuaní —quixun raírí cacēxa. Cacēxun ca —nuxribi cananuna mibē cuaní —quixun cacancēxa. Cabiani nuntinu cēñúruquiani coónxun ricánquinbi ca tsatsa achúshirabi biáma 'icēn. ⁴ Bitsíma 'inēti ñancáishi pēcaraxun ca Jesús masinua nicē iscancēxa, isquinbi ca, ax ca Jesús 'icē quixun 'unáncanma 'icēn. ⁵ Unáncēxunmabi ca Jesusan atu cacēxa:

—¿Tsatsa caramina bicancēma 'ain?

Cacëxun ca —cananuna bicëma 'ai —quixun cacancëxa. ⁶ Usaquian cacëxun ca Jesusan —nunti rapasu mëqueu ca mitsun rica nanpat, anua camina tsatsa biti 'ai —quixun cacëxa. Cacëxun ax quicësabi oquin nanpátancëxun ca rica niancëxa. Ninquinbi ca 'aisamaira 'ixúan tsatsan 'iëoia bërucasmacëxa. ⁷ Ušocëbëtan ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira nuibacë, an —ax ca Nucën 'Ibu 'icë —quixun Pedro cacëxa. Cacëxuinshi pëxúan nancë aín chupa bixun pañutancëx ca Pedro nuntinuax bacanu 'ibúquiiani Jesúsnu cuancëxa. ⁸ Cuanmainun ca raírinëinshi Jesúsnu bëbati cien metrosa 'ixun aín rica tsatsa buáquicë munuishi buani cuancëxa. ⁹ Usa 'ain ca masinu atun nunti 'arutancëx cëñúbucuatsini uquinbi tsi bëpubucënuua tsatsa xuia isanan pánribi isacëxa. ¹⁰ Isia ca Jesusan atu cacëxa:

—Bërími bicancë tsatsa 'itsamashi ca 'ë bëxun.

¹¹ Cacëxun ca Simón Pedronën nuntinu 'iruxun, ciento cincuenta y tres tsatsa chabu buáquicë 'icë, atun rica nëriobëtsinquin masinu bëacëxa. Bëcëxbi ca tsatsa chabu 'itsaira 'aínbi atun rica narásquiama 'icën. ¹² Usoia ca Jesusan —ca pi ucan —atu cacëxa. Cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicama achúshinënbi, ënëx ca Nucën 'Ibu 'icë quixun camaxunbi 'unánquin, —¿ui caramina 'ain? —quixun ñucáma 'icën. ¹³ Usa 'ain ca Jesusan atu rapasu niracëquin pán bixun atu 'inántancëxun tsatsaribishi 'inancëxa. ¹⁴ Usai ca Jesús bamaxbi baísquitancëx rabëti pain 'itancëx aín 'unánmicë unicamami amiribishi chiquiracëtëcëancëxa.

Simon Pedronëan —'ëx cana asérami mimi sinanin —quixun Jesús ca

¹⁵ Pia sënëncë ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—¿Jonásnën bëchicë, Simón, min ñucama sináncësamaira oi caramina 'ëmi sinánquin 'ë nuibatin? Cacëxun ca cacëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero bacë ca piminuxun 'at.

¹⁶ Catancëxun ca amiribishi cacëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón, ¿caramina 'ë nuibatin?

Cacëxun ca catëcëancëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina 'unanin, 'ën cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'Ën carnero ca piminuxun 'at.

¹⁷ Rabë oquin catancëxun ca amiribishi catëcëancëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón, ¿caramina 'ë nuibatin?

Rabë 'imainun achúshi oquian —caramina 'ë nuibati —quixun cacëxun ca Simón Pedronën —¿uisoti cara 'ë 'itsoquin ñucatia? —quixun sinani masá nuituquin cacëxa:

—'Ën 'Ibu, min camina camabi ñu 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën cana mi nuibati quixun 'unanin.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—'Ën carnero ca piminuxun 'at. ¹⁸ Asérami cana 'ën mi cain, bënë 'aish camina minbi chupa pañuanan uinu caramina cuainsa tani anu cuancën. Usa 'aínbi ca xëniira 'aishmi mëshpatia uni itsin chupa pañumixun uinu caramina cuainsama tani anubi mi buánti 'icën.

¹⁹ An, usai cana bamati 'ai quixun 'unánan bamaibi ami sinánquin ënquinma cana Nucën Papa Dios cuëënmiti 'ai quixun 'unánun ca Jesusan usoquin Pedro cacëxa. Catancëxun ca —'ëx cuëëncësabi oíshi ca 'it —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni achúshi, a Jesusan nuibacë, a ñui quicë bana

²⁰ Usoquian cacëx caxu bësui cuainacëquin ca Pedronën a nuibairacë aín 'unánmicë uni, Juan, an Jesús nuibiania isacëxa. Ax ca an abëtan pi a rapasu tsóxun —uin cara uni

mi 'inánti 'icë —quixun Jesús ñucáëxancë, a 'iacëxa. ²¹ A uni isquin ca Pedronën Jesús ñucácëxa:

—¿Uisaira cara ënë uni 'iti 'ic?

²² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Imitisa tanquin 'ën 'imicëxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ëx cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain.

²³ Usaquian cacëxun cuaxun ca an Jesusan bana cuacë unicaman —a uni sapi ca bamatima 'icë —quixun sinánxun chaniocëxa. Usa 'aínbi ca Jesusan —Juan ca bamatima 'icë —quixun Pedro cáma 'icën. Caquinma ca ësoquinshi cacëxa: “'Imitisa tanquin ën 'imicëxa 'ëx utëcëntamainun ënë unix ënë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai 'ia quixun sinani bënëtima 'ai” quixun.

²⁴ 'Ëx Jesusan 'unánmicë uni achúshi 'ixun cana ënë ñu camabi ñuiquin cuënëon. 'Ën cuënëocë banacama ënëx ca asérabi 'icë quixun cananuna 'unanin.

²⁵ 'Ën mitsu ñuixuncë bana ënë 'imainun ca bëtsi ñucamaribi Jesusan 'acëxa. A ñucama ñuiquin achúshi achúshi cuënëocëxbi ca a quirica camabi menu sënëntima 'icën. Ashi.

JESUCRISTONĒN CAÍSCĒ UNICAMA USAI 'IA

Aín Bëru Ñunshin Upí Ñucën Papa Diosan unibë 'iti

¹ Teófilo, 'ën mi a pain buánmicë quiricanu cana Jesusan naínu cuainsama pain 'ixun 'á ñucama a ñuiquin mi cuënëoxuan. ² An ca naínu cuainsama pain 'ixun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëxun an aín bana unicama ñuixunun xuti unicama caíscäxa. Acamax ca aín 'unánmicë uni 'iacëxa. Caístancëxun ca añu cara 'ati 'icë quixun 'unánmiacëxa. ³ Usoquin ñu 'atancëx bamaxbi ca baísquiacëxa. Usai 'itancëxun ca, ax ca aséabi baísquiaxa quixuan an caíscë unicaman 'unánun, 'uxë achúshi 'imainun męcën rabë nětën nětëax nětëax atumi chiquiracëacëxa. Usai 'iquin ca uisairai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun atu 'unánmiacëxa.

I. JERUSALENUAXA AN NUCĒN PAPA DIOSAN BANA CUACĒ UNICAMA TIMĒA (1.4-8.3)

⁴ Naínu cuainsama pain 'ixun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama, an uni bana ñuixunun xutia caíscë, a cacëxa:

—Jerusalénuax cuanxunma pan ca anuxunbi 'ën Papa Diosan cacësabi oquin 'ën mitsu ñuixuncë a pain caín. ⁵ Aséabi ca Juanën uni 'unpaxan nashimiacëxa. Usa 'aínbi ca 'itsama nětë 'icëma 'aínshi Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun xuti 'icën.

Jesús naínu cuan

⁶ Usatancëxun ca bëtši nětën abë timëax bucuxun an uni bana ñuixunun xutia caíscë unicaman Jesús cacëxa:

—Nucën 'Ibu, nux cananuna Israelnën rëbúnqui 'ain, nun 'apu 'aíshbi ca nun aintsima 'icën. Usa 'ain ¿caramina bërí nun aintsi achúshi nun 'apu 'inun mëníoti 'ain?

⁷ Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca an sináncësabi oquin uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun mëníocëxa. Uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun camina mitsun 'unaniman. ⁸ Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsunu ucëbë aín cushiñu 'icanti 'ain. Aín cushiñu 'ixun camina mitsun 'ën bana unicama ñuixunti 'ain, Jerusalén ëmanu, Judea mecamanu, 'imainun Samaria menu, 'imainun camabi menu cuanquin.

⁹ Ësaquin aín 'unánmicë unicama caíshi ca atun ismainunbi manámiquishi naí cuinan mapucëx istëcëntimoi nětëacëxa. ¹⁰ Usai 'ia manámi bësuquin isabacëbëbi ca uni rabë tari uxua pañucë atu nëbëtši 'iacëxa. ¹¹ Usa 'ixun ca atu cacëxa:

—Galileanu 'icë unicama, ¿añuquin caramina manámia isabatin? Jesús, axa bërí naínu cuancë, ënëx ca mitsúnmi cuania iscësa ësaribicuatsini utëcëxun 'aia.

Jesusan caíscë unicaman atubë 'inun Matías caísa

¹² Ësaquian a uni rabëtan cacëx ca Olivete cacë matá anuaxa Jesús naínu cuancë, anuax aín 'unánmicë unicama Jerusalénu riquiancëxa. Olivete anuax Jerusalénu bëbati ca rabë kilómetrosa 'iacëxa. ¹³ Riquianx Jerusalénu bëbatancëx ca anua atux 'icë xubunu atsíanx manámia 'icë cata itsi anu cëñúruacëxa. Atux ca Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeonën bëchicë Jacobo, Simón axa aín aintsin rabanan nëcë, a 'imainun Jacobonën xucën Judas, acama 'iacëxa. ¹⁴ A unicamax ca atúxa 'icësabi oi 'i, Jesusan xucéantu 'imainun aín tita María 'imainun bëtši xanucamabëribi timëax ami sinani Nucën Papa Diosbë banacëxa.

Jesusan caíscë unicaman atubë 'inun Matías caísa

¹⁵ Usa 'aish ca anu timéax Jesucristomi sináncë unicama ax ciento veinte xucënza 'iacëxa. Usa 'ain ca Pedronën atu nēbētsi niruxun cacëxa: ¹⁶—'Ēn xucēantu, ësáquin cana mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan sinánmicëxuan Davidnën cuēnëo bana quicësabi oi ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax 'iaxa. ¹⁷ Judas ax ca nucamacëñunbia Jesusan aín bana ñuixunun caístancëxun 'unánmicë 'iaxa. ¹⁸ Usa 'ixunbi ca Jesús unin binun 'aquintancëxun a cupía bicë curíquinën me bitancëxbi, aín 'atima ñu 'acë cupí axbi ñumi natëquiquin aín pucucama antácai bamaxa. ¹⁹ Usaía 'icë cuaxun ca Jerusalénu 'icë unicaman a me Acéldama caquin anëaxa, ax ca atun banan Imi Me quicë bana 'icën. ²⁰ Salmos quiricanua cuēnëo bana axa ësai quicësabi oi ca 'iaxa:

Aín xubux ca ëncë 'iti 'icën, anu ca uíxbi 'itima 'icën.

'Imainun ca ësairibi quia:

Bëtsi unin ca an ëncë ñu mëēti 'ati 'icën.

²¹ Ēnu ca an Jesusan nubë 'ixun ñu 'aia nubëtan iscë uni raíri 'icën. ²² Usa 'aish ca atux Juanëan nashimia 'aísha ax naínu cuantamainun nubë 'iaxa. Usa cupí ca a unicama achúshinëxa Jesús ax ca bamatancëx baísquitëcëanxa quixun nun 'acësaribi oquin unicama ñuixunux nubë birananti asábi 'icën.

²³ Pedronën ësáquin cacëxun ca anu 'icë unicaman rabë uni, José, Barsabás caquin anëcë 'icëbia Justo caquinribi anëcë, acëñun Matíasribi caísacëxa. ²⁴⁻²⁵ Usotancëxun abë banaquin ca Pedronën Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—An nubëtan mi ñu 'axunun min caíscë 'aíshbi ca Judas mi ñu 'axuanxmabi aín 'ucha cupí anu ax cuanti anu cuanxa. Usa 'ain camina camabi unían aín nuitunën sináncë ñu 'unáncë 'ixun, min ënë uni rabë uíira caramina Judasnën ñu mëēti 'anun caísa quixun nu ismiti 'ain.

²⁶ Catancëxun ca uix cara 'iti 'icë isnuxun ñuratsu pain niquin tancëxa, tancëxbi ca Matías 'iacëxa. Usaquian caíscë 'aish ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uní mëcën rabë 'imainun achúshi, acamabë Matías biranancëxa.

2

Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí aín unicamanu uá

¹ Usa 'ain ca Pentecostés cacë nētë ucëbë Jerusalénu 'icë achúshi xubunu timéax axa Jesucristomi catamëcë unicama bucüacëxa. ² Anu bucuxun ca suñúan upí 'icësaí banacuatsinia naínuax aia cuacëxa. Cuacëxbi ca anua bucucë xubu namë camabi tsitsiarati sharati banacëxa. ³ Usai 'ishi ca tsi ërënrucësa 'aish rëquiabati anu 'icë unicaman maxcánu cëñúruacëxa. ⁴ Usacëbëshi ca Nucën Papa Diosmi cushii aín Bëru Ñumshin Upitan 'imicëx anu 'icë unicamax bëtsi bëtsi banan banacëxa.

⁵ Usa 'ain ca axa Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iisa tancë judíos unicama, ax bëtsi bëtsi menuax Judea menu uax Jerusalénu tsoócëxa. ⁶ A unicamax ca xubunu bucüaxa bëtsi bëtsi banan axa Jesucristomi catamëcë unicama banaia cuabiani a xubunu timënuax riquiancëxa. Riquiani bëbai timëcamë'ëoquin a xubunu 'icë unicamaxa banaia, atun banasabi camaxunbi cuati ca ratuti sináncasmacëxa. ⁷ Sináncasmai ca atun bëmánan pëqui ratuti canancëxa:

—¿Galilea menuaxa ucë unishima cara axa xubunu timéax banacë unicama ënëx 'ic?

⁸ ¿Usa 'icëbi caranuna bëtsi bëtsi nētënuax uá 'ixunbi atun bana nun banasabi 'icë cuatin? ¿Uísa 'aish cara usa 'iti 'ic? ⁹ Nux cananuna Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Pontus, Asia, a mecamanuax ucë 'ain. ¹⁰ 'Imainun cananuna Frigia, Panfilia, Egipto, 'imainun Africa menu 'icë ëma raíri Cirene 'ucëa 'icë anuax ucë 'ain, 'imainun cananuna Roma ëmanu 'icë judíos unicama 'imainun raírinëx judíosma uni 'ixunbia an usai judíos uni 'iti Moisésnën cuēnëo bana quicësabi oquin 'acë 'ain. ¹¹ 'Imainun cananuna Creta cacë nasínu 'icë 'imainun Arabia cacë menu 'icë unicama 'ain. Usa 'ixunbi cananuna ënë unicaman, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan ñu 'aia quixuan ñuia nun banan quicësaí quia cuatin.

¹² Usai 'icëbë ca camáxbi ratuti sináncasmai canancëxa:

—¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic?

¹³ Usaia quicëbëbi ca raírinëx ami cuai —ñu bata xëaxbi sapi ca paëncanxa —quiax canancëxa.

Timëcamë'ëocë unicama Pedronën ca

¹⁴ Canancëbë ca Pedro abë 'icë mecën rabë 'imainun achúshi unibë nirui munuma banaquin cacëxa:

—Judíos unibu 'imainun Jerusalénu 'icë unicama, mitsúnmi 'unánun ca 'ën mitsu camainun cuat. ¹⁵ Mitsun sináncëxa ënë unicamax paëncë 'aínbi ca bari xamárucëma pain 'ain aséribi paëncëma 'icën, ¹⁶ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni, Joel cacë, an cuënëo bana quicësabi oi ca ësai 'ia. A banax ca ësai quia:

¹⁷ Nucën 'Ibu Diosan ca caia: Mecama cëñúcëma pain 'ain cana unicamanu 'ën Bëru Ñumshin Upí atubë 'inun xuti 'ain. Xucëxun ca Israel unicama, xanu 'imainun bëbu, anbi 'ëx quia bana uni ñuixunuxun 'aia. 'Imainun ca bënëabu unicamanribi 'ën ismicëxun ñu isnuxun 'aia. Caniacëcë unicamanribi ca 'ën 'amicëxun namánuxun 'aia. ¹⁸ Usaribi oquin cana an 'ën bana cuacë bëbu 'imainun xanu, abëa 'inun 'ën Bëru Ñumshin upí 'inánuxun 'ain. 'Ináncëxun ca 'ë ñuiquin uni ñuixunuxun 'aia. ¹⁹⁻²⁰ 'Ën 'imicëx mecama cëñúti nëtë 'icëma pan 'ain cana a isia ratúti ñu naínua unicama ismiti 'ain. Usonan cana menuaribi unin sináncëma ñu, imi 'imainun tsi 'imainun tsin cuin, acamaribi isminuxun 'ain. 'Imainun ca bari bëánquinuxun 'aia. Bari bëánquimainun ca 'uxë imisa 'inuxun 'aia. ²¹ Usai 'icëbë ca uinu 'icë unicaman cara aín 'Ibu Dios 'ë ñucatia, acamax ca 'ënan 'inux iécë 'inuxun 'aia.

Usai ca Joelnën cuënëo bana quia.

²² Usaquin canan ca Pedronën ësaquinribi cacëxa:

—Israel unicama, 'ën mitsu camainun ca cuat: Jesús Nazaretnu 'icë, an ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun mitsúnmi ismainunbi, ax ca Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quixuan unicaman 'unánun, uni itsían 'acëma ñuira 'axa. An 'acë ñucama camina mitsun 'unan. ²³ Usoquian ñu 'acëbi camina mitsun unían 'ináncëxun bixun 'aisama uni rabécëñun i curúsocënu matásmitancëxun bamamian. Usai ca 'iti 'icë quixuan, ënë nëtë unitisama pain 'ain Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca 'iaxa. ²⁴ Usoquian unin 'acëbi ca Jesús a Nucën Papa Diosan baísquimiäxa, uisatimoia tsónun. Ax asaribi cushiira 'icëa uinu 'icë unínbi ashiquin bamamisama 'icë ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë baísquimiäxa.

²⁵ David ax ca Jesús ñui ësai quiacëxa:

'Ën cana Nucën 'Ibu 'ëbëbi 'ia isan. 'Ëx racuëti masá nuitununma ca ax 'ën mëqueu 'icën.

²⁶⁻²⁷ Usa 'ain cana chuámashirua tani cuëëni bana upitainshi banan. 'Ëx bamaxbi anu uni bamatancëx aín bëru ñumshin 'icë, anu 'ën bëru ñumshin 'inun camina ëntima 'ain. Usoquin camina, minan 'icë upí isquin bamacëbi 'ën namicama chëquinun 'ë imitima 'ain. Usa cupí cana, bamaxbi cana baísquiti 'ai quixun sinani mimi catamëti cuëënin. ²⁸ Min camina upí nuituñu 'aish chuámashirua tsónun 'ë 'unánmian. Usa 'ixun camina 'ëbë 'ixun chuámashirua tani cuëënun 'ë 'imiti 'ain.

Usai quiquin ca David an Jesús ñuiquin cuënëocëxa.

²⁹ 'Ën xucëantu, aséribi ca nucën rara, David, bamatancëx me quininu mëníocë 'iacëxa. Usoquian anu 'acan ax ca bërí nëtënbi anu 'icën. ³⁰ David, ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Usa 'ixun ca paránuxunma Nucën Papa Diosan —min rëbúnqui achúshinëx ca judíos unicaman 'apu, Cristo, 'inuxun 'aia — quixun cá bana a 'unáncëxa. ³¹ Usa 'ixun ca David an bërâma 'unánxun 'acësoquin, aín rëbúnqui Cristo axa bamatancëx baísquiti a ñui, bamatancëxbi ca aín bëru ñumshin anu uni bamacëcama cuancë, anu ëncëma 'ianan aín namicamaxribi chëquitima 'icë quixun ñuiacëxa. ³² Davidnën cuënëo bana quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiäxa quixun cananuna nucamanbi 'unan. ³³ A ca Nucën Papa Diosan abë 'Apu 'iti

aín cushínbi baísquimiquin an cásabi oquin aín Bëru Ñumshin Upí 'inánxa. Usa 'ain ca ami mitsun isanan cuacë ñucama, ënëx aín Bëru Ñumshin Upitan 'imicëx ësai 'ia. ³⁴⁻³⁵ David ax ca naínu cuanma 'icën. Naínu cuanxunmabi ca an ësai quicë bana cuënëocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'ën mi 'ibuami-mainun camina 'ën mëqueu 'ianan 'ëbë 'apu 'iti 'ain.

³⁶ Usa 'ain camina mitsux Israel unicama 'ixun asérabi 'unánti 'ain, mitsúnmi i curúsocënu matásmicë, a Jesúsbi ca Nucën Papa Diosan nucën 'Ibu 'imianan axa utinu nun caíncë, Cristo, a 'imiixa.

³⁷ Ësoquian cacëxun cuati —'atimabi cananuna 'a —quixun sinani ratúquin ca Pedrocëñun abëa 'icë unicama ñucáquin cacancëxa:

—'Ën xucëantu, 'atimabi cananuna usoquin a 'an. ¿Upí 'inux caranuna bërí uisai 'iti 'ain?

³⁸ Cacëxun ca Pedronën atu cacëxa:

—'Atimoquin sinánxunbi camina sinanaquin, upí oquin Nucën Papa Diosmi sinánti 'ain. Usai 'itancëx camina mitsun 'uchacama tērēncë 'inun Jesucristomi catamëti nashimicë 'icanti 'ain. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñumshin Upí abëmi 'inun mitsu 'inánti 'icën. ³⁹ Ënë banacamax ca mitsu 'imainun mitsun bëchicëcama 'imainun bëtsi unicamanribi cuati oquin Nucën Papa Diosan mënío 'icën. Amia sinánmisa tancë unicamanribi cuati oquin ca usoquin mëníocëxa.

⁴⁰ Usoquin canan ca bana raíriribi ñuixunquin Pedronën 'esëquin cacëxa:

—'Ënë nëtënu 'icë unían a 'unáncëma 'aínbi camina mitsux Jesucristomi sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux iëti 'ain.

⁴¹ Usaquian Pedronën cacëxun cuaquin ca 'itsa unin —asérabi ca a bana 'icë —quixun sináncëxa. Sinani ca a nëténbi nashimicë 'aish tres mil uniribishi axa Jesúsmi sináncë unicamabë 'iacëxa. ⁴² Usai 'itancëx ca an bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicaman bana ñuia cuaquin upí oquin sinani camáxbi nuibanancëxa. Nuibanani ca camabi nëtën timëquin, ënima Nucën Papa Diosbë bananan pán tēcēnpaxun pi, camáxbi achúshinën sinánsashi 'aish a ëmanu bucüacëxa.

Axira pain Jesucristomi sináncë unicamaxa usai 'iá

⁴³ Usa 'ain ca atun 'aia isía, a ëmanu 'icë unicamax ratúmainun aín bana ñuixunuan Jesucristonën caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ⁴⁴ Usomainun ca axa —asérabi ca Jesusan cushínbi ñu 'aia —quixun sinani Jesucristomi catamëcë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibanani camáxbi ñuñu 'inux atun ñu 'inánani 'aquianancëxa. ⁴⁵ Usai 'iquin ca atun ñu maruanan aín me maruxun curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëxa. ⁴⁶ Camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu a rabinux timëanan ca atun xubunuribi timëxun Jesúsmi sinánquin tēcēnpaxun pán pianan bëtsi ñuribi piquianani cuëëni bëtsibë bëtsibë nuibanancëxa. ⁴⁷ Usaía 'ia isquin ca axa atubë timécëma unicaman —atux ca asérabi upí nuituñu 'icë —quixun sináncëxa. Sinania ca uicamax cara ainan 'iti 'icë acamaxa Jesucristomi sinánun Nucën 'Ibu Diosan 'imiácëxa.

3

Aín niti bëtsicë uni pëxcúa

¹ Usa 'ain ca bari cuabúcëbë a las tres 'ain camabi nëtëan 'icësabi, Pedrobë Juan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu abë banai cuancëxa. ² Cuanx bëbaquin iscëxbi ca uni achúshi aín niti bëtsicë, usabi bacëan, anu tsoócëxa. Camabi nëtëan bëxun bëxun tsóncancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xëcuë Upíira cacë, anuxun unicama atsinia curíqui ñucácëxa. ³ Usa 'ixun ca anu tsóxun Pedrocëñun Juan atsiní aia isquin, curíqui isa 'inánun quixun cacëxa. ⁴ Cacëxunbi ca Juanbëtan isquin Pedronën cacëxa:

—Nu ca is.

⁵ Ësaquian cacëxun ca —'ë sapi ca curíqui 'inánti 'icë —quixun sinani cuëenquin caíancëxa. ⁶ Caíncëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—Curíquiñuma cana 'ain. Usa 'aínbi cana bëtsi ñun mi 'aquinti 'ain. Jesucristo, Nazaretnu 'icë, an 'ë 'amicëxun cana mi cain, niruquiani ca cuantan.

⁷ Caxun ca aín męcën męquenën męínquin biruacëxa. Usocëxëshi ca aín uxútucuru 'imainun aín taë cushi niisa 'inun pęxcúacëxa. ⁸ Pęxcutishi munuma niruishi nitsi cuëeni chirini, Pedro 'imainun Juanbë anuxun a rabiti xubunu atsínquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa. ⁹ Usai 'iquin Nucën Papa Dios rabia nitsia ca camabi unin isacëxa. ¹⁰ Isi ca, ënë unix ca an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu xëcuë Upíira cacë, anu tsóxun uni curíqui ñucácë a 'icë quixun 'unaní atun bëmánan pęqui ratúcancëxa.

Anun uni nicë, Salomón cacë, anuxuan Pedronën bana ñuixuan

¹¹ A unin ca Pedrocëñun Juan ënquinma 'aracaraishiacëxa. Usa 'aísha anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo anun uni nicë, Salomón cacë, anu a rabëbëbi cuania isi ca ratuti abáquiani cuanx anu timęcancëxa. ¹² Usaria isquin ca Pedronën anu timęcëcama cacëxa:

—Israel unicama, ¿uisacatsi caramina ënë isi ratutin? ¿Uisacasquin caramina nu ñachaira ñachain? Nun cushínbi isanuna 'a quixun sapi camina sináncanin. Nux upí 'ixun isanuna ënë uni nimia quixun sapi camina sináncanin. ¹³ Usama ca. Nucën Papa Dios, aira nucën rara Abraham, Isaac, Jacob acama 'imainun nucën raracama 'imainun nucën chaitiocëcaman rabia, an ca aín Bëchicë Jesús asaribi cushi 'inun 'imiäxa. Usa 'icëbi camina uni isa 'aminun quixun mitsun 'apucama 'ináncan. 'Ináncëa Pilatonën ëinsa tancëbëbi camina mitsux cuëëncëma 'ain. ¹⁴ Usai 'iquin camina äxa ñu 'atima 'acëma 'aish upíira sinánñu, a chiquínun caquinma, an uni 'acë uni a chiquínun quixun mitsun Pilato can. ¹⁵ Usoquin camina mitsun an unicama Nucën Papa Diosnan 'inúxa abë 'inun 'imiti, Jesus, a uni 'amian. Usoquinmi 'amicëxa bamacëbi ca Nucën Papa Diosan a baísquimiäxa. Bamacëa baísquimicë cananuna nun aséabi isan. ¹⁶ Usa 'ain ca nux aséabi ami sináncë 'ixun —Jesusan ca ënë uni pęxcuti 'icë —quixunu nun sináncëbë, mitsúnmi a iscë 'ixun 'unáncë uni ënëx upiti pęxcúaxa. Jesucristonëan pęxcutisa tancëbëtan nun 'aquincëx ca upitiira pęxcúaxa quixun camina iscanti 'ain.

¹⁷ Ësoquin catancëxun ca Pedronën amiribishi cacëxa:

—Ën xucéantu, cana mitsu cain, 'ën cana 'unanin, aséabi ca ax Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unánxunmaishi camina mitsun 'apucamabëtanbi, mitsun Jesús uni 'amian, ¹⁸ Usa 'aínbi camina mitsun, an sinánmicëxun uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan usaia Cristo 'iti ñuiquian cuëñëomia banaxa quicësabi oquin 'acan. A banax ca quia, Nucën Papa Diosan ënu unun xuá, Cristo, ax ca paë tani tēmëratí 'icë quiax. ¹⁹ Usa 'ain camina 'atimaquin sinánxunbi sinanaquin mitsun 'uchacama tērëncë 'inun Nucën Papa Diosmi sinánti 'ain. Ami sináncëxun ca Nucën 'Ibu Diosan mitsun 'uchacama tērënan chuámarua 'inun mitsu cuëënmiti 'icën. ²⁰ Usonan ca Jesús, axbi Cristo 'icë, a Nucën 'Ibu Diosanbi bëráma mëníosabi oi mitsun 'apu 'inun ënë menu utëcënun quixun xuti 'icën. ²¹ Ucëma pan 'aísha Jesucristo anu ax 'icë anu 'imainun ca Nucën Papa Diosan, an ax quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëosabi oquin, camabi ñu sënëonti 'icën. ²² Moisésnën ca bëráma nucën rara judíos unicama ësaquin cacëxa: “An 'ë 'imicësaribi oquin ca Nucën 'Ibu Diosan mitsun rëbúnqui achúshi an ax quia bana unicama ñuixunti 'imiti 'icën. 'Imicëxuan an atu cacësabi oi ca mitsun rëbúnquicama 'iti 'icën. ²³ Uinu 'icë unin cara an ñuia, aín bana cuatima, ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish Israel unima 'iti 'icën”.

²⁴ Moisésnëan usaquin cuëñëosabi oquin ca Samuelnën pan 'acëbëtan an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni raírinënríbi, Cristo uti nëtë ñuiquin unicama ñuixuancëxa.

²⁵ Ësoquin canan ca Pedronën ësaquinribi cacëxa:

—A unicaman axa uti ñuia, ax ucë cupí camina mitsúnribi chuámarua 'inuxun aín bana cuati 'ain. Usai 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan bërâma mitsun rara Abraham ësaquin cacëxa: “Min rëbúnqui achúshi cupí ca camabi menu 'icë unicamax cuëñuxun 'aia”.²⁶ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë bamacëbi baísquimitancëxun judíos unicama mitsunu pain xuaxa, mitsúnmi a isi ami sinanaquin ñu 'atima 'ati ënun quixun.

4

Unicaman Pedro 'imainun Juanmi atun 'apucama manon

¹ Usaquian Pedrobëtan Juanën camainun ca judíos sacerdotecama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë policíanën cushi 'imainun saduceo unicamax uacëxa.

² An —bamaxbia Jesús baísquicë 'ain ca camabi uníxribi bama 'aíshbi baísquiti 'icë — quixun unicama ñuixuncë cupí ca axa ucë unicamax Pedro 'imainun Juanmi nishacëxa.

³ Nishi atúan bana ñuixuncëbë uquin ca Pedrocëñun Juan bibianquin buáncëxa. Buánxun ca bari cuabúcëbëa imë 'ain, imëshiira ñucánuan pëcaratamainun sipunu atsínmiacëxa.

⁴ Usa 'aínbi ca an a ñuiquin bana ñuixuncëxun cuati Jesúsmi catamëcë unicamax 'itsaira 'iacëxa. Acamax ca xanucëñunma nucë bënëcamaishi tupúncëx cinco milsa 'iacëxa.

⁵ Sipunx pëcaracëbë ca judíos unibunën 'apucama 'imainun caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama, Jerusalénu timëacëxa. ⁶ Acamabë ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Anás, a 'imainun Caifás, Juan, Alejandro 'imainun judíos sacerdotenën cushicaman aintsi 'ibucamaribi anu timëcë 'iacëxa.

⁷ Anu timëxun ca Juancëñun Pedro sipunua bënëun quixun suntáru xuacëxa. Xucëxuan chiquínbëtsinquin bëxun suntárunën axa timëcë unicama nëbëtsi nitsíncë ca anu 'icë 'apucaman ñucácëxa:

—¿Uían 'amicëxun caramina aín niti bëtsicë uni pëxcüan? ¿Uisa cushiñu 'ixun caramina 'an?

⁸ Ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan quimicëxun Pedronën cacëxa:

—Judíos 'apucama 'imainun caniacëcë unicama, cananuna mitsu cain: ⁹ Aín niti bëtsicë unia pëxcúcë ñuiquin camina uisai cara pëxcúonxa quixun nu ñucatin. ¹⁰ Usa 'ain cananuna Israel unicaman 'unánun mitsu cain, Jesucristo, Nazaretnu 'icë mitsúnmi i curúsocënu matásmicëx bamacëbia Nucën Papa Diosan baísquimicë, an 'imicëx ca mitsúnmi iscë ëñë uni pëxcúonxa.

¹¹ Cuëñëo bana axa ëesai quicë a camina 'unan, an maxax xubu 'acë unían a cuëñnquinma raírishi caísun biquin racáncë maxax 'aíshbi ca a maxax bërí ami a xubu cushicë 'icën, itá upímia xubucama cushicë usaribiti. A banaxa quicësaribiti ca Jesucristo ami aín unicama cushicë 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan bërí mëníoaxa. ¹² Nucën Papa Diosan ca nuxnu nun 'uchacama tërëncë 'aish abë 'inúan an nu iëminun Jesúsëshi 'imiäxa. Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosnan 'inun nu iëmiti bëtsi uni 'aíma 'icën.

¹³ Usa 'ain ca Pedrobëtan Juanën quirica 'unáinracëma 'ianan 'apuma 'ixunbi racuëquinma unicama bana ñuixunia isi judíos 'apucamax ratúacëxa. Usai 'iquin ca — ëñë uni rabëtax ca axa Jesús bë nicë a 'icë — quixun sináncëxa. ¹⁴ Usaquin sinánmainun ca a pëxcucë uni axribi atubë niacëxa. Nitsia isquin ca uisoquinbi Pedrocëñun Juan cacanma 'icën. ¹⁵ Caquinmabi Pedrocëñun Juan ëmánxun caínun quixun chiquíntancëx ca atúxbi ñucacananani ëesai canancëxa: ¹⁶ —¿Uisa caranuna ëñë uni rabë oti 'ain? Ëñën ca uni itsin 'acëma ñu 'axa. Usoquian 'acë ca Jerusalénu 'icë unicaman 'unania. Usa 'ain cananuna, usama ca quixun catima 'ain. ¹⁷ Caquinmabi cananuna uni raírínëan cuanúnma ësoquin a rabë cati 'ain, Jesús ñuiquian uinu 'icë unibi catëcënxunma 'anun. Jesús ñuiquinmi uni bana ñuixuntëcëñia cananuna mitsu castícantí 'ai quixun cananuna cati 'ain.

¹⁸ Usai canantancëxun ca Pedrocëñun Juan cuënxun cacëxa:

—Jesús ñuiquin camina uinu 'icë unibi bana ñuixuanan 'unánmitëcëntima 'ain.

¹⁹ Cacëxunbi ca Pedrobëtan Juanën atu cacëxa:

—Mitsúnbi ca sinan, ¿Nucën Papa Dios cara cuënti 'ic, nun nu aín bana manuanan mitsun banaishi cuati? ²⁰ An ñu 'aia isananu nun cuacë Jesusan bana ënë cananuna unicama ñuixuntëcënti ëntima 'ain.

²¹ Usaquin cacëxun ca 'apucaman castícainsa tanquinbi, atun uni pëxcucë cupía unicaman Nucën Papa Dios rabicëbëtan 'ama 'icën. Usa 'ixun ca —ñuixuntëcënia caranuna mitsu uisoti 'ai —quixuinshi catancëxun cuantánun ëancëxa. ²² Axa pëxcútisama 'aishbi pëxcúcë uni ax ca cuarenta baritia inúcë 'iacëxa.

Aín unicaman Nucën Papa Dios aín cushia 'inánun ca

²³ Usa 'ain ca cuanxun Pedrobëtan Juanën —judíos sacerotenën cushicamabëtan ca caniacëcë unicaman nu usaquin caxa —quixun aín raíri ñuixuancëxa. ²⁴ Ñuixunia cuaxun ca camáxbi abë banaquin Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—Min camina naí, me, bacacama unionan camabi ñuribi uniocën. ²⁵ Min Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca nucën rara David, an mi rabicë, ax ësai quiacëxa:

¿Uisa cupí cara judíosma unicamax tsuáquirui nishia? ¿Uisa cupí cara unicaman 'atimaquin sinanin? Atúan usaquin sináncëxbi ca ñancáishi 'iti 'icën. ²⁶ Nucën 'Ibu Diosmi 'ianan ca aín Bëchicë Jesucristomiribi 'i ënë menu 'icë 'apucama tsuáquiruaxa, aín tucuricucamaxribi ca ami 'i timëaxa.

²⁷ David quiásabi oi ca asérabi ënë ëmanuax Herodesbë Poncio Pilato 'imainun judíosma unicama 'imainun Israel unicamaxribi, min Bëchicë upíra sinánñu, Jesús, ënë menu unúnmi caísa, ami nishi tsuáquirui timëaxa, ²⁸ usai ca 'iti 'icë quixunmi mëníosabi oi ca usai ami 'i axa. ²⁹ Usa 'ain camina a unicamaxa usai numi 'ësëncacë a bana min 'unánquin, racuëquinma nun min bana uni ñuixunun nu 'aquinti 'ain. ³⁰ 'Aquianan camina min Bëchicë upíra sinánñu, Jesús, aín cushin, uni 'insíncë pëxcüanan uni itsin 'acëma ñu 'anun nu 'amiti 'ain.

³¹ Usaquin abë banaquin Nucën Papa Dios catancëxa sënëncacëbë ca anua bucu-cacë xubu ax shaíquiacëxa. Usaía 'icëbëshi aín Bëru Ñunshin Upí atunu ucëbëtan ca an quimicëxun racuëquinma Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa.

An Jesúsmi sináncë unicama ñu 'inánan

³² Usa 'ain ca axa Jesús ñui quicë bana cuati ami catamëcë unicaman, camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncëxa. Camaxunbi ca sináncëxa, —'ën 'aracacë ñucamax ca 'ënanshima, camabi uninansa 'icë —quixun. ³³ Usaxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman atun iscë 'ixun, Nucën 'Ibu Jesús bamacë 'aishbia baísquicë ñuiquin, racuëquinma upí oquin Nucën Papa Diosan 'aquincëxun unicama ñuixuancëxa. Usa 'ain ca an bana ñuixuncë unicamacëñun an aín bana cuacë unicamaribi upí sinánñu 'aish cuëñun Nucën Papa Diosan 'imiácëxa. ³⁴ Uinu 'icë uníxbi ca anun aín piti aín chupa marutiñuma 'iáma 'icën. Naëñu unicaman atun naë marumainun ca xubuñu unicamanribi atun xubu maruacëxa. ³⁵ Maruxun curíqui bixun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun bixun ca atun uinu 'icë unix cara anun aín piti, aín chupa maruti 'aíma 'icë, a curíqui mëtícaquin 'ináncëxa. 'Ináncëx ca uní achúshiratsubi ñuñuma 'iáma 'icën. ³⁶ Axa usai 'aquianancë unicama achúshi ca Levitan rëbúnqui, José cacë, Chipre nasínu 'icë, 'iacëxa. Ax ca Jesusan caíscë unicaman Bernabé caquinribi anëcë 'iacëxa. A banax ca an masá nuitutiabi cuëñmicë qui quicë 'icën. ³⁷ Usa 'ixun ca Bernabënën aín naë maruxun curíqui bixun bëxun Jesusan caíscë unicama 'ináncëxa.

5

Ananíasbëa Safira 'ucha

¹ Usa 'ainbi ca bëtsi uni, Ananías cacë, aín xanu, Safira cacë, abëtan aín naë maruquin curíqui biacëxa. ² Bixunbi ca aín xanúan 'unáncëbi, naë cupí bicë curíqui mësú ainanbi

'inun nanan acamaishi isa biaxa quixun paránquin mësúishi buánxun Jesusan caíscë unicama 'ináncëxa. ³ 'Inania ca Pedronën cacëxa:

—Ananías, ¿uisacasquin cara ñumshin 'atimanën 'apu, Satanás, an 'ibuaquin, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí paráncësa 'ixunmi me cupími bicë curíqui mësú binun mí sinánmiax? ⁴ Minan 'aish ca a me maruxunmi a cupí bicë curíqui mix cuëëncësabi oquin 'ati asábi 'iaxa. ¿Uisa cupí caramina cëmëti sinan? Mix usai 'icë ax ca unimishi cëmëcëma 'icën. Camina Nucën Papa Diosmi cëmëan.

⁵ Ësai quia cuatishi ca Ananías nipacëti bamacëxa. An usai bamacë ñuicania cuacë unicamax ca racuëiracëxa. ⁶ Bamacëbë uxun ca anu 'icë bënë unicaman chupan rabúnbianquin buánxun Ananías maíancëxa.

⁷ Usai 'ian rabë 'imainun achúshi hora 'icëbë ca aín xanuribishi aín bënëa bamacë 'unánxmaishi uax xubunu atsiáncëxa. ⁸ Atsinia ca Pedronën cacëxa:

—'Ë ca ñuixun. ¿Min me cupí caramina ënë curíquicamaishi bian?

Cacëxun ca xanun cacëxa:

—Usa ca aín cupí 'iaxa, ashi cananuna bian.

⁹ Cacëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—¿Uisaira 'ixun caramina Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí parani ami 'uchati min bënëbëtan sinan? Bënëa unicama ca min bënë maínbëtsini aia. Atun ca usaribitimi bamaia miribi buánti 'icën.

¹⁰ Cacëxëshi ca Pedro tanáin nipacëti bamacëxa. Usai 'ia ca bënëa unicama atsiínquinbi bamacë mëraxun bibianquin buánxun aín bënë rapasu maíancëxa. ¹¹ Usacëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'imainun an ñuicania cuacë unicamaxribi racuëira racuëacëxa.

Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'a

¹² Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë unicaman, ax ca atubë 'icë quixun 'unánun Nucën Papa Diosan 'amicëxun, Jesusan caíscë unicaman uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. Usocëbë ca axa Jesúsni catamëcë unicamax Salomón cacë anun uni nicë, anubi 'i anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu camabi nëtën timëacëxa. ¹³ Anu timëaxa 'icëbëbi ca ami racuëti uni raíri atubë 'iáma 'icën. 'Iquinmabi ca —atux ca atun nuitu aséribi upí 'icë —quixun sináncëxa. ¹⁴ Usaía 'imainun ca bëtsi unicamaxribi 'itsaira, xanubëbi bëbucamaxribi Nucën 'Ibu Jesúsni catamëacëxa. ¹⁵ Usa 'ain ca camabi unin, uni 'insíncëcama aín bacëtinën bëxun bëxun, anúan Pedro uti bainu nancëxa, Pedro cuaíncëbëtan aín tupëoncëinshi pëxcúnun quixun. ¹⁶ Usomainun ca Jerusalén 'urama 'icë ëmanu 'icë unicamanribi uni 'insíncë 'imainun uni ñumshin 'atimañu a camabi bëacëxa. Bëcëx ca pëxcúancëxa.

Pedrocëñun Juan 'atimocan

¹⁷ 'Aisamaira uni Jesúsni sinania isi ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë saduceo unicama nishacëxa. ¹⁸ Nishi ami tsuáquiruxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama bixun sipuacëxa. ¹⁹ Usocëbi ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx, imë uxun, aín ángel achúshinën sipu xëócaxun chiquínquin cacëxa: ²⁰ —Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun camina Jesúsni catamëcë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quicë bana unicama ñuixunti 'ain.

²¹ Ësoquian ángelnën cacësabi oquin ca pëcaracëbë cuanxun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsiínxun anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa.

Bana ñuixunmainun ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë unicaman, judíos cushibunën 'apucama timëmianan sipuacë unicama bënun quixun policía xuacëxa. ²² Xucëx cuanxunbi ca policíacaman sipunua mëráma 'icën. Usobëtsini utëcënxun ²³ ca cacëxa:

—Nun iscëx ca aséribi sipu cushioquin xëtáscë 'iaxa. An bërúancë suntárucamaribi ca aín xëcuë tanáinbi nicë 'iaxa. 'Aínbi ca nun xëocaquin iscëxbi uni achúshibi 'aíma 'iaxa.

²⁴ Policía quia cuati ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë guardianën 'apu 'imainun sacerdotenën cushicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisashi oquin cara ënë unin nu sináncasmamiti 'ic?

²⁵ Usai 'ia ca uni achúshinën uxun cacëxa:

—Minmi sipuoncë unicaman ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixunia.

²⁶ Ësoquin cacëx cuanxun ca policíacamabëtan aín cushin, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, bana unicama ñuixuniabi a unicama biacëxa. Bixunbi ca unicaman maxaxan 'ati sinani racuëquin, mëëquinma anua judíos cushicaman 'apucama timécë anu upí oxuinshi buáncëxa. ²⁷ Usobëtsinquian bëcancë ca sacerdotenën cushicaman 'apun cacëxa: ²⁸ —Nun cananuna mitsu amiribishi Jesús ñuiquin bana ñuixunxunma 'anun quixun can. Cacëxunbi mitsun nètëquinma a bana uni ñuixunia chanioia ca Jersualénu 'icë unicaman cuaxa. Usa 'aish camina nun isanuna uni Jesús 'amia quiaxribi quicanin.

²⁹ Ësai quia ca Pedrobëtan Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman cacëxa:

—Unin cacësa oquin 'aquinbi cananuna Nucën Papa Dios, a 'ati cuëncëma ñu a 'aquinma, a 'atia ax cuëncë, a ñu cuni 'ati 'ain. ³⁰ Aín Bëchicë, mitsun i curúsocënu uni matásmicë, a ca Nucën Papa Dios, a nun rabicësaribi oquin nucën raracaman rabia, an baísqumiäxa. ³¹ Usotancëxun ca abëa aín mëqueu 'Apu 'inun 'imiäxa. 'Imianan ca axa atun 'Apu 'aían a cupíshi sinanati Israel unicama atun 'ucha tërëncë 'aish iécë 'inun 'imiäxa. ³² Ax ca asérabi usa 'icë quixun cananuna nun camabi uni cain. Nucën Papa Diosan aín bana cuacë unicama 'ináncë aín Bëru Ñunshin Upí, anribi ca —asérabi ca usa 'icë —quixun uni 'unánmia.

³³ Quia cuati nishquin ca judíos unibunën 'apucaman atu 'ati sináncëxa. ³⁴ Usa 'aínbi ca 'apucama achúshi, fariseo uni, Gamaliel caquin anëcë, anu 'iacëxa. Gamaliel ax ca an usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'icëa camabi unin aín bana tancë 'iacëxa. Usa 'ixun ca niruquin atu cacëxa:

—Ënë unicama ca ëman pain chiquin.

³⁵ Cacëxuan chiquíncëbëtan ca ësoquin 'apucama cacëxa:

—Israel unicama, ënë unicama 'anuxun camina upí oquin pain sinánti 'ain. ³⁶ Mitsun camina sinánti 'ain, uni achúshi, Teudas cacë, an ca ax isa cushi 'icë quixun uni paráncëxa. Paráncëx ca cuatrocientos uni abë timéacëxa. Usa 'icëbia a uni 'acancëbë ca axa abë nicë unicamax tsuáqui abati nètëacëxa. ³⁷ Usocëxa nètëa 'aínbi ca anun camabi unin aín anë 'ati nëtën, Judas cacë uni, Galileanu 'icë, axribi usaribiti ax isa cushi 'icë quixun uni parani cëmëacëxa. Usaria aribishi aín bana cuati ca 'itsa uni abë timéacëxa. Usa 'icëbia a uniribishi 'acancëbë ca axa abë nicë unicama tsuáqui nètëacëxa. ³⁸ Usai 'ia sinánquin cana mitsu cain, ënë unicama camina isëshiti 'icanin. Anbi sináncë banaishi uni ñuixuncë 'aish ca ñancáishi 'iti 'icën. ³⁹ 'Aínbi, Nucën Papa Diosanbi 'unánmicëxun bana ñuixuanan ñu 'acë 'icë camina uisabi ocantima 'ain. Nucën Papa Diosmi atumina nishcanin ca bërúanracat.

⁴⁰ Ësai quia cuaquin ca —asérabi ca usa 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sinánquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama cuënxun rishquitancëxun, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuntëcënxunma 'anun catancëxun, cuantánun xuacëxa. ⁴¹ Xucëxun 'apucama ëbiani ca —Jesúsnan cupí tëmëranun ca Nucën Papa Diosan nu caísaxa —quixun sinani cuëñquiani cuancëxa. ⁴² Cuanxun ca 'apucaman ñuixuntëcënxunma 'anun cacëxunbi ënquinma camabi nëtën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun 'anan anua atux 'icë xubucamanuxunribi, Jesús ax ca Cristo axa uti nun caíncë, a 'icë quixun uni bana ñuixuancëxa.

6

An raíri 'aquinti mēcēn achúshi 'imainun rabē uni caíscan

¹ Usomainun ca amiribi amiribi an Nucēn Papa Diosan bana cuati unicamax 'itsacēxa. Griego banan banacē unicama 'imainun hebreo banan banacē judíos unicamaribi ca Jesucristomi catamēacēxa. Usa 'aish ca axa hebreo banan banacē unicama ñui ěsai griego banan banacē unicamax quiacēxa:

—Camabi nētēn piti mētícaquinbi ca nun aintsi xanu casunamēcē a piti 'inanima.

² Ěsai quia cuaquin ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscē uni mēcēn rabē 'imainun rabē an, axa Jesucristomi catamēcē unicama camicēxa timētia, cacēxa:

—Nun Jesucristo ñuiquin Nucēn Papa Diosan bana ñuixunquinma uni piti mētícati ca upíma 'icēn. ³ Usa 'ain camina mitsun mēcēn achúshi 'imainun rabē uni an piti mētícanun caísti 'ain. Aín sinan ca upí 'icē quixuan unin 'unáncē 'ianan Nucēn Papa Diosan Bēru Ñumshin Upitan upí oquin sinánmicē 'ianan sinánñuira ca a unicama 'iti 'icēn. Caístancēxun camina atúan uni piti mētícanun cati 'ain. ⁴ Usocēbētan cananuna nun abē banaquin Nucēn Papa Dios unicama ñucáxuanan aín bana ñuixunti 'ain.

⁵ Ěsoquian cacēx ca camáxbi cuēēni —cananuna caísti 'ai —quiax canancēxa. Cananancēxun ca Esteban, Nucēn Papa Diosmi catamēcē 'icēa aín Bēru Ñumshin Upitan sinánmicē, acēñun Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, 'imainun Nicolás, Antioquíanu 'icē uni 'ixunbia an judíos unicamabētan Nucēn Papa Diosan bana 'unáncē, acama caíscacēxa. ⁶ Caístancēxuan bēia ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscē unicaman, mēcēnan ramēquin, Nucēn Papa Dios ñucáxuancēxa.

⁷ Usa 'ain ca amiribi amiribia, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icē quixun Jerusalénuxun cuacocancēbē, ami sinani Nucēn Papa Diosnan 'i unicamax 'itsacēxa. Usai 'icēbē ca judíos sacerdotecamaribi 'itsaxira Jesúsmi catamēacēxa.

Esteban bican

⁸ Esteban axa upí sinan 'ianan Nucēn Papa Diosmi cushicē uni an ca, an 'amicēxun uni itsin 'acēma ñu 'acēxa. ⁹ Usa 'ain ca an uni itsin 'acēma ñu 'aia oi ami nishi, judíos unbunēan ñu mēēmīcē 'aíshbia chiquícē unicamabē Alejandría, Cilicia, 'imainun Asia me acamanuaxa ucē unicamax timēax Estebanbē cērúanancēxa. ¹⁰ Uşai abē cērúanancēxunbia Estebanēn atun 'acēsama oquin Nucēn Papa Diosan Bēru Ñumshin Upitan sinánmicēxun bana ñuia cuati ca nētēcancēxa. ¹¹ Nētēxunbi ca uni raíri ěsaquin cacēxa:

—Nun mitsu cupíomainun camina Esteban ñuiquin unicama cati 'ain, nun cuacēx ca ěnē uni Moisésēñun Nucēn Papa Dios ñui 'atimati banaxa quixun.

¹² Cacēx cuanxun ca camabi uni ñuixuanan caniacēcē unicamaribi 'imainun an Moisésñēn cuēñēo bana 'unáncē unicamaribi ñuixunquin tsuácaruacēxa. Tsuácarucēx uxun ca Esteban bibianquin atun cushicaman 'apucamanu buáncēxa. ¹³ Abē cērúanancē unicaman ca uni raírīribi cēmēi isa Estebanmi manánun quixun cacēxa. Cacēx cuanxun ca ěsaquin cacēxa:

—Ěnē unix ca Nucēn Papa Diosan xubu upí ñuianan Moisésñēn cuēñēo banaribi ñui nētētima 'atimati banaia. ¹⁴ Nun cuacēx ca ěsai Esteban quiaxa: Jesús Nazaretnu 'icē, an isa anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu rurupanan, Moisésñēn ax quicēsabi oínu 'inun cuēñēo bana aribi bētsi oti 'icē quiax.

¹⁵ Usaía a unicamax a ñui quicēbētan atun cushicaman 'apucama 'imainun anu timēcēcamanribi iscēxbi ca Estebanēn bēmánan ángelnēn bēmánansa 'iacēxa.

7

Bicēxuan Estebanēn racuēquinma unicama ca

¹ Amia manáncania cuaxun ca sacerdotenēn cushicaman 'apun Esteban ñucácēxa:

—¿A unicaman mi ñuicē bana ax cara asérabi 'ic?

² Cacēxun ca Estebanēn cacēxa:

—'Ēn aintsicama 'imainun caniacēcē unicama nun cushibu, 'ēn mitsu camainun ca cuat. Nucēn rara Abrahamnēx ca Harán cacē menu 'iisama pain 'aish Mesopotamia menu 'iacēxa. Anua 'icē ca ax upíira 'ixun nucēn rara Abraham Nucēn Papa Diosan cacēxa: ³ “Min mecēñunbi camabi min aintsi ēbiani camina me itsinu 'ēn mi ismimainun cuanti 'ain”. ⁴ Cacēx ca Caldea menuax cuanx Harán menu bēbax anu tsoócēxa. Anuaxa aín papa bamacēbē ca Nucēn Papa Diosan ismiasabi oi, anumi bērí nētēnbi bucucē, ēnē menu uacēxa. ⁵ Usaía ucēbi ca ainanbia 'inun me Nucēn Papa Diosan 'inánma 'icēn, anua aín taēn amátiratsubi. 'Inánquinmabi ca sinanatēcēnuxunma ēsaquin Abraham cacēxa: “Ēnē mecama cana mi 'imainun min rēbúnquicamaribi 'inánti 'ain”. Bēchicēñuma pain 'icē ca Nucēn Papa Diosan usaquin Abraham cacēxa. ⁶ Catancēxun ca ēsaquinribi cacēxa: “Min rēbúnquicamax ca aín menuma, bētsi unin menu tsónuxun 'aia. Anua tsócēbi ca anu 'icē unin cuatrocientos baritian min rēbúnquicama bētsi bētsi oquin ñu mēēminuxun 'aia”. ⁷ Ēsaquinribi ca Nucēn Papa Diosan Abraham cacēxa: “Cuatrocientos baritia 'icēbētan cana an min rēbúnquicama bētsi bētsi oquin ñu mēēmīcē cupí, anu 'icē unicama tēmēraminuxun 'ain. Usocēxun ca a menuax cuanun min rēbúnqui xuti 'icēn. Xucēx ēnē menu uxun ca 'ē rabiti 'icēn”. ⁸ Usaquin caxun ca Nucēn Papa Diosan Abraham ēsaquinribi cacēxa: “Mi 'imainun min rēbúnquicamaribi 'ēnan 'icē 'unánti oquin camina min bēbu tuácama aín inshú maxacara tēati 'ain”. Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquin Abrahamnēn Isaac bēchitancēxun achúshi semana aín bacēncē nētē 'icēbētan 'unántiocēxa. Usaribi oquin ca Isaacnēnribishi Jacob bēchitancēxun 'unántiocēxa. Usa 'ixun ca Jacobnēnribi mēcēn rabē 'imainun rabē oquin bēchitancēxun a camabi 'unántiocēxa. Jacobnēn bēchicē mēcēn rabē 'imainun rabē acamax ca nucēn raracama 'iacēxa.

⁹ Jacobnēn bēchicē achúshi ca José cacē 'iacēxa. 'Icēbi ca ami nutsi nishquin aín xucēantun Egipto menu buántanun uni maruacēxa. ¹⁰ Marucēxuan unin buáncēxa Egiptonu 'iabi ca Nucēn Papa Diosan abē 'ixun 'aquinquin bērúancēxa. Usoquian 'acēxa upí sinánñu 'ixun upí oquin bana cuacē 'icē nuibaquin ca Egiptonu 'icē 'apu Faraón, an anu 'icē unicaman cushi 'imianan an aín xubunu 'icē ñucama bērúantiribi 'imiacēxa.

¹¹ Faraónēn cacēsabi oquian Josēnēn 'amainun ca Egipto mecamanu 'imainun Canaán mecamanuribi trigo 'aíma 'iacēxa. Usa 'ain ca anu 'icē unicama 'acēñuma 'aish nuibacacēxa. Nuibacacēbē ca nucēn raracamaribi pitiñuma 'iacēxa. ¹² Piti 'aíma 'ain ca Jacobnēn, Egiptonu ca trigo 'itsa 'icē quixuan ñuicania cuaxun aín bēchicē, nucēn raracama, anua trigo bitánun quixun xuacēxa. ¹³ Xucēxun bitsínquin bēxun trigo ancēax ca amiribishi bitēcēni Egiptonu cuantēcēancēxa. Cuanx bēbaia ca Josēnēn aín xucēantu isquin, 'ēx cana mitsun xucēn 'ai quixun cacēxa. Usa 'ain ca acama isquin Egiptonu 'icē 'apu, Faraónēn, Josēnēn aintsicama ēnēx ca judíos uni 'icē quixun 'unáncēxa. ¹⁴ Atubē banaquin ca Josēnēn aín xucēantu cacēxa, aín aintsi 'ibucamacēñuan aín papa Egiptonu bēnun quixun. Aín aintsi 'ibucamax ca setenta y cinco 'iacēxa. ¹⁵ Usaquian Josēnēn cacēsabi oi ca Jacob aín aintsi 'ibucamabē Egiptonu 'i cuancēxa. Cuanx anu tsotaxbia Jacobnēx pain 'iá 'ain ca aín bēchicē nucēn raracamaxribi bamacēxa. ¹⁶ Jacob bamacē ca aín me, Canaán, anu 'icē ēma Siquem cacē, anu buántancēxun anuxunbi aín bēchicēnēn maíancēxa. A mex ca Abrahamnēan Hamor cacē unin bēchicēcama curíqui 'inánquin marua 'iacēxa.

¹⁷ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi Estebanēn cacēxa:

—Jacob, aín anē itsi Israel, a 'imainun aín bēchicēcama Egiptonuax cēñúa 'aínbi ca aín rēbúnquicama anubi bucüacēxa. A nētēn Egiptonuax cuanti Nucēn Papa Diosan Abraham ñuixuan, a nētē 'urama 'ain ca Jacobnēn bēchicēnēn rēbúnquicama nucēn rara 'iá, atux 'aisamaira 'inun uati bucüacēxa. ¹⁸ Uati Egiptonu bucumainun ca bētsi uni an José isáma, ax 'apu 'iacēxa. ¹⁹ Usa 'ixun ca a 'apux uni paránti 'unáncē 'ianan upíma 'ixun, bēbuaquin bēchicē tuácama bamatanuan 'ura racánun quixun nucēn raracama cacēxa.

²⁰ Usomainun ca aín titan Moisés bacéancëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx upíira upí 'iacëxa. Bacéntancëxun ca aín titan aín papabëtan, rabë 'imainun achúshi 'uxën, 'ura racánquinma aín xubunuxunbi unëxun 'unónmiacëxa. ²¹ Rabë 'imainun achúshi 'uxë 'icëbëtan, 'ura ëncë mëraxun bixun ca Faraónën bëchicë xuntacunën aín tuása 'icë caniocëxa. ²² Cania ca Egiptonu 'icë unicaman atun 'unáncë ñucamaribi 'unánmiacëxa. Usa 'aish sinánñuira 'aish ca ax aín bana 'imainun aín ñu 'acëribi upí 'iacëxa.

²³ Cuarenta baritiañu 'aish ca aín aintsi Israel unicama isti sinánbiani cuancëxa. ²⁴ Cuanquin ca Egiptonu 'icë unin Israel uni achúshi ami mëparamëquin mëëquin 'atimoia mëraxun, anun rabanan nëëquin, Egiptonu 'icë uni 'acëxa. ²⁵ Usotancëxun ca aín aintsi 'aquinsa tanquin Moisésnën sináncëxa, 'ën aintsin ca 'unania, Nucën Papa Diosan 'amicëxun cana atu tëmëraiabi iëmiti 'ai quixun. Usaquian Moisésnën sinaniabi ca aín aintsicaman 'unánma 'icën. ²⁶ Usoquin 'onx isi cuantëcëquinbi ca aín aintsi rabë mëëanania mëracëxa. Mëraquin ca ënananmicasquin cacëxa: ¿Uisacatsi caramina nuibananshitima min aintsibë mëëananin? ²⁷ Cacëxun ca an bëtsi paëoquin mëëcë an Moisés cushin titicaquin cacëxa: ¿Uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mëníonuxun isnun mi cax? ²⁸ ¿Min caramina Egiptonu 'icë unimi 'oncësaribi oquin 'ë rëisa tanin? quixun cacëxa. ²⁹ Usaquian cacëx ratúquiani abax ca Moisés 'ura 'icë me, Madián, anu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca aín nëtë 'aímabi anu tsóquin xanu bitancëxun bëbu rabë oquin bëchiacëxa.

³⁰ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën 'apucama cacëxa:

—Cuarenta baritia Madián menu 'itancëx ca Sinaí cacë aín bashi 'urama, anu uni 'icëma me, anu Moisés 'iacëxa. Anu 'ixun ca imaxu anuax tsi rëquirucë mëúcuá ángel achúshi isacëxa. ³¹ Usai 'ia isi ratutia —uisa cara —quixun ñachaquin isnux a 'urama cuaniabi ca Nucën 'Ibu Diosan ësaquin Moisés cacëxa: ³² “Ëx cana min raracama aín Dios 'ain. Abraham, Isaac, Jacob acaman Dios cana 'ëx 'ain”. Ësai quia cuati racuëti bërëruquin ca Moisésnën istisama tancëxa. ³³ Usaía 'ia ca Nucën 'Ibu Diosan Moisés cacëxa: “Ëx ënu 'ain ca anumi nicë me ënëx upíira upí 'icën. Usa 'ain ca min taxaca ëchit. ³⁴ Egipto menuaxa 'ën unicama tëmëraia isanan cana atúxa unin bëtsi bëtsi ocëx nuibacati banaiaribi cuan. Cuaxun acama tëmëraiabi iëmi cana uan. Iëminuxun cana mi pain Egiptonu xutin”.

³⁵ A aín aintsin titicaquin —¿uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mëníonuxun isnun mi cax? —quixun cacë, a Moisésbi ca Nucën Papa Diosan atun cushi 'ixuan aín aintsicama tëmëraiabi iëminun xuacëxa. Usoquin ca imaxunuax abë banaquian Moisés canun aín ángel camiacëxa. ³⁶ Xucëxun ca Egiptonu cuanxun Moisésnën Israel unicama anua buáncëxa. Buánquin ca Egiptonuxun 'anan, parún papa Xonsa anuxun 'anun, cuarenta baritian anu uni 'icëma menuxunribi Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa.

³⁷ Usaquin caxun ca ësaquinribi Estebanën catëcëancëxa:

—Moisés ax ca an Israel unicama ësaquin cá a 'icën: “An 'ë 'imicësaribi oquin ca mitsun rëbúnqui achúshi, an ax quicë bana unicama ñuixunti uni Nucën Papa Diosan 'imiti 'icën. 'Imicëxuan an atu cacësabi oi ca 'icanti 'icën”. ³⁸ Moisés ax ca axa anu uni 'icëma menuax Israel unicama nëbétsi 'ianan, aín bashi Sinaí cacë a tanáinuax abë banacë ángelbë 'ianan nucën raracamabëribi 'iá 'iacëxa. 'Ianan ca a aín unicamax usai 'iti bana Nucën Papa Diosan 'ináncë, a 'iacëxa. A bana, Israel unicama nun 'unánuan cuënëonun ca Nucën Papa Diosan Moisés usaquin cacëxa.

³⁹ Usa 'aínbi ca Moisés quicësabi oquin 'aisama tanquin nucën raracaman Egiptonu cuantëcënti sináncëxa. ⁴⁰ Sinánquin ca Moisésnën xucën, Aarón, a cacancëxa: “An nu Egipto menua bëcë Moisés cara uisaxa cananuna 'unaniman. Usa 'ain camina dios raíri min nu unioxunti 'ain, an nu rëcuënxunbianun”. ⁴¹ Usaquin caxun ca vaca tuá tanquin ñu uniocancëxa. Usotancëxun ñuina caniocë rëax ca atun mëcënanbi uniocë ñu a rabi

cuëncancëxa. ⁴²Usoia ca Nucën Papa Diosan atúnbia naínu 'icë ñu, 'ispa, 'uxë, bari acama rabinun quixun ëancëxa, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ësaquin cuënëosabi oquian 'anun:

Israel unicama, anu uni 'icëma me anu cuarenta baritia 'iquin 'aracacë ñuina 'aquinbi camina 'ë rabicanma 'ain. ⁴³Usai 'iquin camina anuxun Moloc cacë dios rabiti xuburatsu niqüanan mitsúnbi unioçë 'ispa tanquin unioçë ñu ax isa Renfán cacë dios ainan 'icë quixun rabinuxun buáncën. Usa 'ain cana mitsu 'ë rabiquinmami usa ñuishi rabicë cupí mitsun nëtënuá, Babilonia cacë ëma 'ucë, anumi tsónun xuti 'ain.

Usaquin cuënëosabi oi ca 'iacëxa.

⁴⁴Usaquin catancëxun ca ësaquinribi Estebanën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan ca abë banaquin Moisés anu uni 'icëma menuxun cacëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'aquin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi oquin 'atancëxun ca Nucën Papa Diosan aín bana anu cuënëo maxax pará, a anu nanxun nucën raracaman bërúancëxa. ⁴⁵A xubu ca nucën raracaman anu uni 'icëma menuax cuanquin capúnquin mëníoquin bibianquin, anu atux tsóti menu cuanquin abi buáncëxa. Nucën Papa Diosan 'amicëxun ca a menu bucucë unicama nucën raracaman Josuébëtan abámiacëxa. Abámitancëxëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'aquin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi a aín menu tsómainun ca a chupa xuburibi anu 'iacëxa. 'Ain ca a xubunuxun bari itsi bari itsi buínquin nucën raracaman Nucën Papa Dios rabiácëxa, David axa 'apu 'itámainun.

⁴⁶David an ca nucën rara Jacobnëan aín rëbúnquicamabëtan rabia Nucën Papa Dios, ami sinánquin ax anu 'inun xubu chaira upí oquin 'axunti sináncëxa. ⁴⁷Usoquin sinánxunbia 'ama 'ain ca aín bëchicë Salomón an cuni a xubu 'acëxa. ⁴⁸'Axuan 'aínbi ca Nucën Papa Dios, ax 'Apüira 'aish, unin 'acë xubunu tsotima. Ësai ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unían cuënëo bana quia:

⁴⁹Ësai ca Nucën 'Ibu Dios quia: 'Ëx naínu 'icë 'Apüira 'aish cushiira 'ain ca menu 'icë ñucamaribi 'ënan 'icën. ¿Usa 'ëx 'ain caramina 'ëx anu tsónun uisa xubu 'ë 'axúnti 'ain? ¿'Ëx anu tantiti cara uinüira 'ic? ⁵⁰¿'Ën cushínbi carana ënë ñucama 'ama 'ain?

⁵¹Usaquin caxun ca ësaquinribishi Estebanën cacëxa:

—Mitsux camina bana sinanima, nuituñuma 'aish pabíñumasa 'iá 'aish usabi 'ain, Nucën Papa Dios 'unáncëma unisaribi 'aish. Camabi nëtëan Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan mitsu sinánmicë 'itsíanxbi camina an sinánmicë 'iisama tanin. Mitsun rara 'iásaribiti camina mitsux 'in. ⁵²An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca mitsun raracaman bëtsi bëtsi ocëxa. Bëtsi bëtsi onan ca axa, Nucën Papa Diosan Bëchicë Upüira ca uti 'icë quicë unicama aribi 'acëxa. A unicama quiásabi oía uá 'icëbi camina mitsun a bamamicasquin unían i curúsocënu matásnun 'inan. ⁵³Mitsux camina nun cuati bana ángelnëan Moisés cá, a 'unanibi a bana quicësabi oi 'icëma 'ain.

Esteban bama

⁵⁴Usaquin cacëxun cuati ca 'apucama xuamati Estebanmi nishacëxa. ⁵⁵Nishmainun ca naínu bësuquin aín Bëru Ñumshin Upitan cushiocë 'ixun Estebanën Nucën Papa Diosan cushi isanan asaribi 'aísha Jesús aín Papa mëqueu nicë isacëxa. ⁵⁶Isquin ca cacëxa:

—Ca is. Naí panárabëcëbëtan cana axa uni 'inux anuax uá Jesús, a Nucën Papa Dios mëquea nicë isin.

⁵⁷Ësai quiabi cuaisama tani pamumëti, munuma cuëncëni, ami qui abáquianxun ca bicancëxa. ⁵⁸Bibianquin ca Jerusalënuá buánxun maxaxan 'acëxa. Aín cutun pain pëxun bënë uni, Saulo cacë, an bërúanun quixun nantancëxun ca Esteban maxaxan 'acëxa.

⁵⁹Maxaxan 'acëxun ca Estebanën Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—'Ēn 'Ibu Jesús, mibë 'inun ca 'è bit.

⁶⁰ Catancëx rantin purúnxun ca munuma banaquin Nucën 'Ibu Jesús catëcëancëxa:

—Atúxa ësari 'uchaiabi camina 'ënun rabanan uisabi otima 'ain.

Ësai quíshi ca bamacëxa.

8

Jesucristomi catamëcë unicama Saulonën bëtsi bëtsio

¹⁻² Usa 'ain ca Saulonën Esteban bamacëbëtan —usoquin 'ati ca asábi 'icë —quixun sináncëxa.

Usoquian Esteban 'acáncë ca an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raírinën masá nuituti inquin Esteban bibianquin buánxun maíancëxa. Esteban usoquin rëtançëx atumi nishi tsuáquiruquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocancëxa. Usaira ocancëx ca tsuáqui Judea me 'imainun Samaria mecamanuribi cuanan bëtsi bëtsi ëmanu tsoti cuancëxa. Usai 'icëbëbi ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicamaishi Jerusalénu bërúacëxa. ³ Usa 'ain ca Saulonën Jesucristomi catamëcë unicama cëñutisa tanquin xubucama oi atsínquin bëbu 'imainun xanuribi nírínbianquin sipuanuxun buáncëxa.

II. ĒMA RAIRINU 'ICĒ UNICAMAN NUCĒN PAPA DIOSAN BANA CUA (8.4-12.25)

Samaria menuxun Jesucristomi catamëti bana unin ñuía

⁴ Usa 'ain ca Jerusalénuaxa tsuáquicë unicama an me itsi, me itsinu cuanquin Cristo ñuiquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa. ⁵ Usocëbëtan ca Felipenëribi Samaria menu 'icë ëma achúshi anu cuanxun Cristo ñuiquin unicama bana ñuixuancëxa. ⁶ Ñuixuncëbë timëquin ca camabi unin —asérabi ca usa 'icë —quixun sinánquin aín bana cuacëxa. Cuanan ca Felipenëan uni itsin 'acëma ñu 'aiaribi isacëxa. ⁷ Ñunshin 'atima cuëncëni anuax chiquicë uni isanan ca uni raíri aín xon nicëma 'imainun raíri aín niti bëtsicë acamaribi pëxcutia iscancëxa. ⁸ Usaía 'icëbë ca a ëmanu 'icë unicama chuáma taní cuëëinra cuëëancëxa.

⁹ A ëmanu ca ñubë 'ia uni achúshi, Simón cacë, ax 'iacëxa. Usa 'ixun ca a unin —'ëx cana bëtsi unicamasamaira 'ai —quixun Samarianu 'icë unicama paráncëxa. ¹⁰ Usoquian paráncëx ca camabi uni tuáratsubëbi —ënë unix ca Nucën Papa Diosan cushiñu 'icë —qui ax ami sináncëxa.

¹¹ Usoquian 'itsa baritian an paráncë 'ixun ca camabi unin aín bana cuacëxa. ¹² Usa 'aínbi ca Felipenë —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë —quixun ñuixuncëxun cuati —a banax ca asérabi 'icë —quixun sinani 'itsa uni 'imainun 'itsa xanuribi nashimicë 'iacëxa. ¹³ Usaía 'icëbë ca Simónribi a bana cuaxun, asérabi ca ax 'icë quixun sinani nashimicë 'aish Felipebë niacëxa. Abë nitsi ca Felipenëan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ratuti sináncasmacëxa.

¹⁴ Usa 'ain ca Samarianu 'icë unínribi ca Nucën Papa Diosan bana cuaxa quixuan ñuicania Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman Jerusalénuxun cuacëxa. Cuaxun ca Pedrocëñun Juan anua cuantánun xuacëxa. ¹⁵⁻¹⁶ Xucancëx cuanxuan a rabëtan iscëxbi ca anu 'icë unicama Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aíshbi Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñuma pain 'iacëxa. Usa 'icë ca atúxribia aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun quixun Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ¹⁷ Ñucáxunquian Pedrobëtan Juanën aín mëcënan ramëcëx ca atux Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icancëxa.

¹⁸ Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman aín mëcënan ramëcëxëshi ca uni Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'icë quixun isquin curíqui 'inántisa tanquin Simonan Pedrocëñun Juan cacëxa: ¹⁹ —'Ēn mëcënan ramëcëx uni aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun camina Nucën Papa Diosan cushi 'ëribi 'inánti 'ai —quixun.

²⁰ Cacëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—Nucën Papa Diosan cushi ax ca cupíoquin bitima 'icën. Min usoquin sináncë cupí camina min curíquibëbi cëñúti 'ain. ²¹ Nucën Papa Diosan iscëx ca min nuitu upíma 'icën. Usa 'ain camina min añu ñubi nubëtan ësoquin 'atima 'ain. ²²⁻²³ 'Ën iscëx camina mix 'atimaira nuituñu 'ain. Usaquin sinani camina 'ën iscëx nuituñuma 'aish sinanatimoi 'icësa 'ain. Usa 'aíshbi camina sinanaquin usaquin sinánti ënquin min nuitu mëúmi 'atimaquin sináncë a cara mi tërënxunti 'icë mi tanun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

²⁴ Cacëxun ca Simonan Pedro cacëxa:

—Min 'ë cacë bana usai 'ëx 'iaxma 'inun camina mitsun Nucën 'Ibu Dios 'ë ñucáxunti 'ain.

²⁵ Usa 'ain ca Pedrobëtan Juanën usai ca Jesús 'iixa quixun caquin an cacë banacama 'itsa uni ñuixuancëxa. Uсотancëxun, Samaria menu 'icë ëmacamanuxun —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën 'Ibu Diosnan 'iti 'icë —quixun ñuixuntancëx ca Jerusalénu cuantëcëancëxa.

Etiopía nëtënu 'icë uni Felipënën bana ñuixuan

²⁶ Usaía 'ian ca Nucën 'Ibu Diosan xucëxun ángelnën Felipe cacëxa:

—Jerusalénuax anun Gaza cacë ëmanu cuanti bai anu camina cuanti 'ain.

Usoquian ángelnën anu cuantánun quixun cacë bai ax ca anun anu uni 'icëma menu cuanti bai 'iacëxa. ²⁷ Angelnën cacësabi oi ca Felipe cuancëxa. Cuaníbi ca bainuax Etiopía menu 'icë uni achúshibë mëranancëxa. A unix ca Etiopía menu 'icë 'apu, Candaces cacë xanu, a ñu 'axuanan aín ñucamaribi bërúanxuncë 'iacëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios rabi Jerusalénu cuancë a uni 'iacëxa. ²⁸ Usa 'ixun ca Jerusalénuax aín carro, caballonën buáncë, anun aín nëtënu cuantëcëni tsóxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni Isaíasnën cuënëo bana isacëxa. ²⁹ Isia mëraia ca Felipe Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan cacëxa:

—A carronu ca cuantan.

³⁰ Quia cuatíshi ca amiqui abáquiiani cuancëxa. Cuanquin iscëxuan Isaíasnën cuënëo bana 'aia cuaquin ca cacëxa:

—¿A mi iscë bana a caramina uisai cara quia quixun cuatin?

³¹ Cacëxun ca cacëxa:

—Cana cuatiman. ¿Uni itsin 'ë 'aquincëxunma carana uisaxun 'unánti 'ain?

Ësoquin caquin ca Felipe abë tsotia 'irunun quixun cacëxa.

³² Usaquian cacëx 'iruax abë tsóxun Felipënën iscëx ca a unían 'acë banax ësai quicë 'iacëxa:

Unían 'anuxun buáncëxbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca unin 'anuxun buáncëx ax banacëma 'icën. Aín rani unin tëacëxbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca ax banacëma 'icën. ³³ Ax upí sinánñu 'icëbia tëmëramicancëbëbi ca uinu 'icë uníxbi anun rabanan nëëti banacëma 'icën. Axa ënë menu utancëx bama 'ain ca a unin ñuiti aín rëbúnqui 'aíma 'icën.

³⁴ Èsai quicë quiricanua istancëxun ca Etiopíanu 'icë unin Felipe cacëxa:

—Cana mi ñucatin, ¿ui ñui cara Isaías ësai quiacëx? ¿Axbi ñuiacati cara quiacëx? ¿Uni itsi ñui cara quiacëx?

³⁵ Cacëxun ca Felipënën quiricanua iscë bana a ñuixunquin, —Jesús ñui ca quia —quixun canan —carnero 'icësaribiti ca Jesús unin 'atimocëxbi banama 'icë —quixun canan —Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí oquin ñuixuancëxa. ³⁶ Ñuixunbiancëxun ca baca cuëbí 'urama cuanquin, a unin Felipe cacëxa:

—Ënu ca baca 'icën. ¿Anuxun caramina 'ë nashimitima 'ain?

³⁷ Cacëxun ca Felipënën cacëxa:

—Aséribi Jesucristo min nuitunënbi sinanimi ami catamëtia cana mi 'ati 'ain.

Quixuan cacëxun ca a unin Felipe cacëxa:

—Jesucristo ax ca aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun cana 'unanin.

³⁸ Usaquin caxun, aín carro nitsinamitancëx ca a rabëtaxbi 'ibúquiiani bacanu cuancëxa. Cuanx bacanu nixun ca Felipenën Etiopíanu 'icë uni nashimiácëxa. ³⁹ A nashimitancëx caman 'iruiáishia Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan buáncëx nëtëtía ca a unin Felipe istëcëanma 'icën. Istëcënímabi cuëñquiiani ca aín menu cuancëxa. ⁴⁰ Usobiania cuancë ca unin Azote cacë ëmanua Felipe mërácëxa. Anuax cuanxun, ëma itsi ëma itsinu cuanquin —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama ñuixunbianx ca Cesárea ëmanu bëbacëxa.

9

Sinanatia Saulo Jesúsmi catamëa (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Usa 'ain ca Saulo, axa Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcë unicama cëñucatsi quiax, atumi xuamati nishacëxa. Nishquin ca sacerdotenën cushicaman 'apu anu cuanxun cacëxa: ² —Damasco ëmanuaxa ax Jesúsmi catamëcë unicama 'imainun xanucamaribi bixun nëaxun, Jerusalénu bënun camina quirica 'axun 'ë 'inánti 'ain. 'Ináncëxun cana Damasconu cuanxun anua judíos unicama timëti xubucamanu cuanquin atu bariti 'ain.

³ Usaquin cacëxuan quirica 'ináncëxun bibiani bain cuanxa, Damasco ëmanu bëbai cuaniabi ca naínuxun nëbëtsioraquin pëcaquin bëtëncëxa. ⁴ Usoquian pëcacëx menu nipacëquin ca ësaía quia cuacëxa:

—Saulo, Saulo, ¿uisati caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?

⁵ Èsai quia ca cacëxa:

—¿Ui caramina 'ain, Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain.

Caçëxun ca cacëxa:

—'Èx cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. Ami tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usaribiti camina mibi 'in.

⁶ Usoquian cacëxun cuati ratúirai racuëti bërëruquin ca Saulonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'ën 'ati caina cuëñnin?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Niruquiiani ca Damasco ëmanu cuantan. Anuxun ca unin añu caramina 'ati 'ain quixun mî cati 'icën.

⁷ Usai quia cuaquinbi a ñubi isíma ca Saulobë cuancë unicamax ratúiracëxa.

⁸ Ratúmainun menuax nirui bëpëquiquinbi ca Saulonën iscasmacëxa. Iscasmatia ca abëa cuancë unicaman mëínbianquin Damasconu buáncëxa. ⁹ Buáncëxunbi ca rabë 'imainun achúshi nëtë bëxuñu 'ixun pima 'ianan xëama 'icën.

¹⁰ Usaía 'imainun ca Jesucristomi catamëcë uni achúshi, Ananías cacë, ax Damasconu 'iacëxa. Anu 'ixun ca namáquin cuacësa oquin ësaquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun cuacëxa:

—Ananías.

Cacëxuinshi ca Ananíasnën cacëxa:

—Ènu cana 'ain.

¹¹ Cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Niruquiiani camina bai, Tëntúñuma caquin anëcë, anu cuanti 'ain. Cuanxun camina Judasnën xubunu cuanquin anu 'icë uni ñucáti 'ain, Tarsonu 'icë uni Saulo cacë ax cara ënu 'icë quixun. Anuax ca Saulo Nucën Papa Diosbë banaia. ¹² Banaquin ca namáquin iscësoquin, uni achúshi, Ananías cacë, aín xubunu atsínquin a bëpëxcunun quixun aín mëcënan ramëcëxun isaxa.

¹³ Usaquian cacëxun cuaquin ca Ananíasnën cacëxa:

—Itsaira unin ca 'ë caxa, a unin ca 'aisama ñu 'aquin, axa Jerusalénuax mimi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oia quixun. ¹⁴ Usa 'ixun ca axa minan 'aish mibë banacë unicama sipuanuxun buánun isa quirica 'axunun quixun sacerdotenën cushicama caxa.

¹⁵ Cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan Ananías cacëxa:

—Racuëaxma ca cuantan. 'Ën caíscë 'ixun ca a unin judíos unicamaishima, bëtsi mecamanu 'icë unicamaribi aín 'apucamacëñunbi ñuixunquin 'ë ñuiquin bana ñuixunti 'icën. ¹⁶ Usoquin 'ë ñuiquin bana ñuixunquin ca 'unánti 'icën, uisairai cara 'ënan cupí tēmëraia quixun.

¹⁷ Usaquian Jesusan cacëx ca Ananías anua Saulo 'icë xubunu cuancëxa. Cuanx atsínxun ca aín mēcënan ramëquin Saulo cacëxa:

—'Ën xucën Saulo, axa anúnmi ucë bainuax mibë banaëxancë, Nucën 'Ibu Jesús, an ca minu unun 'ë xuaxa, amiribishi istëcëananmi aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun.

¹⁸ Èsaquian Ananíasnën cacëbëshia aín bërunuax ñu xacá tñbu rëucucëbëtainshi ca Saulonën isacëxa. Usai 'i nirutancëx ca Saulo nashimicë 'iacëxa. ¹⁹ Nashimicë 'ixun pitancëx amiribishi cushitëcëni ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabë Damasconu pain 'iacëxa.

Saulonëan Damasconuxun bana ñuia

²⁰ Anu 'ixun ca anua judíos unicama timëti xubucamanuxun, Jesús ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun unicama ñuixuancëxa. ²¹ Usoquian Saulonën bana ñuixunia cuati ca unicama ratuti a ñui quiacëxa:

—Ënë unix ca an Jerusalénuxun ami catamëquin a iëminun Jesús ñucacë unicama tēmëramicë, a 'icën. Ax ca sacerdotenën cushicamanu buánuxun ënu 'icë unicamaribi bitsi uaxa. ¿Usa cat?

²² Quicancëbëtanbi ca Saulonën aín bana cushiira 'ixun Damasconu 'icë unicama sináncasmamiquin —Jesús ax ca asérabi Cristo, axa ënë menu uti judíos unicaman caíncë a 'icë —quixun bana ñuixuancëxa.

Judíos unicama ami 'ësëncëx Saulo cuan

²³ Usoquin atu bana ñuixunía 'itsa nëtë anu 'icëbë ca judíos unicama Saulo 'acatsi quiax 'ësëncëxa. ²⁴ A 'acatsi quiáxa 'ësëncania ñuia ca Saulonën cuacëxa. Usa 'ain ca chiquitia 'anuxun nëtënbi 'anan imëbi Damasconën cënë xëcuëcamanuxun bëaraqin caíancëxa. ²⁵ Caíncania 'unánquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Saulo, caquí chanu 'aruxun, cënë manámia 'icë xëcuën, imë nanpácancëxa. Nanpácëx ca 'ibúquiani Saulo Jerusalénu cuancëxa.

Saulo Jerusalénu 'iá

²⁶ Cuanx bëbaxa atubë 'iisa tancëxbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax Saulo isa Jesucristomi catamëcëma 'icë quixun sinani ami racuëacëxa. ²⁷ Usa 'ainbi ca Bernabénën Saulo Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicamanu buáncëxa. Buánxun ca Saulo ismiquin ñuixunquin atu cacëxa:

—Saulonën ca bainua Nucën 'Ibu Jesús isaxa. Iscëx ca abë banaxa. Usaía banan ca ami catamëti aín uni 'ixun Damasconu 'icë unicama, Jesús ca asérabi Cristo 'icë quixun ñuixuanxa.

²⁸ Usoquian Bernabénën cacëxun ca atubëa 'inun Saulo biacëxa. Bicëxun ca Jerusalénuxun Saulonën atubë niquin Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuancëxa. ²⁹ Ñuixunquin ca axa griego banan banacë judíos unicamabëribi bananan cuëbicananquin racuëquinma —Jesús ax ca asérabi Cristo 'icë —quixun cacëxa. Usoquian cacëxun ca a 'acatsi quixun sináncancëxa. ³⁰ Usai quicania 'unánxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Saulo Cesárea ëmanu buánxun, Tarso ëmanua cuantánun xuacëxa.

³¹ Usa 'ain ca Judea menu 'imainun Galilea menu 'imainun Samaria menuribi, axa Jesucristomi catamëcë unicama uínbi ubíocëma 'aish chuámarua bucüacëxa, usai 'i ca Jesucristomi catamëti 'itsarui cushiacëxa. Usaía 'icëbë ca raíri uniribi abë timëti Nucën 'Ibu Diosan bana upí oquin cuati, aín Bëru Ñumshin Upitan 'aquincëx 'itsarui Jesúsmi sináncëxa.

Eneas pëxcúa

³² Usaía 'imainun ca Pedro bëtsi bëtsi ëmanu cuani Lida ëmanuribi axa Jesucristomi catamëcë unicama isi cuancëxa. ³³ A ëmanuxun ca uni achúshi, Eneas cacë, ñuá 'aish nirucuaínquinbi tancëma 'aísha ocho baritia aín anu 'uxtinubi racácë, a mërácëxa. ³⁴ Mëraquin ca Pedronën cacëxa:

—Eneas, Jesucristonën ca mi pëxcuia. Ca nirut, niruxun ca min anu 'uxti mëníot.

Cacëxëshi ca niruacëxa. ³⁵ Usai 'iáxa Eneas nitsia isi ca Lida ëma 'imainun Saronu menu 'icë unicama, usama 'aíshbi sinanati Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacëxa.

Dorcacacë xanu baísquia

³⁶ Jesucristomi sináncamainun ca Jope cacë ëmanu 'icë xanu achúshi Tabita, aín anë itsi Dorcas, anribia Nucën Papa Diosan bana cuacë, ax 'iacëxa. A xanun ca ñu upíshi 'aquin usabi ocë 'ixun ñuñuma unicama ñu 'ináncëxa. ³⁷ Usa 'ain ca Tabita ax 'insíanx bamacëxa. Bamacë nashimitancëxun ca xubu cata itsi manámi buánxun anu racáncancëxa. ³⁸ Jopenuaxa Tabita bamacëbëtan ca anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman, Pedro ca Lidanu 'icë quixuan ñuicania cuacëxa. Usa 'ain ca Lida ëma axa Jope 'urama 'ain bënëtishia unúan Pedro catánun rabë uni xuacëxa.

³⁹ Xucëx cuanxuan cacëxëshi ca Pedro uni rabë abëbi Jopenu cuancëxa. Cuanx bëbaxa anu Dorcas racáncënu buáncancëx atsinia ca xanu casunamëcëcaman nëbëtsioracëxa. Nëbëtsiorati inquin ca ñutisama pan 'ixúan Dorcasnën 'acë cutúncëñun chupacama Pedro ismiacëxa. ⁴⁰ Ismicëxun anu 'icë xanucama ëman chiquínun catancëx ca Pedro rantin purúanx tsóbuax Nucën Papa Diosbë banacëxa. Banatancëxun, anua racácë au bësuquin isquin ca cacëxa:

—Tabita, ca nirut.

Cacëxëshi bëpëquiquin Pedro isi nirui ca tsóracëacëxa. ⁴¹ Usariashi ca Pedronën mëínquin biruacëxa. Birutancëxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicamacëñunbi casunamëcë xanucamaribi cuënxun axa baísquicë xanu atu ismiacëxa. ⁴² Usoquin 'acëa cuacoia ca camabi unin Jope ëmanuxun cuacëxa. Cuati ca 'itsa uni Nucën 'Ibu Jesúsni sinani ami catamëacëxa. ⁴³ Uotancëx ca Pedro 'itsa nëtën Jopenu, an ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón cacë, aín xubunu 'iacëxa.

10

Cornelio isia Pedro cuan

¹ Cesárea ëmanu ca uni achúshi, Cornelio cacë, 'iacëxa. A unix ca cien suntárucama, Itálica cacë, aín cushi 'iacëxa. ² A unix ca aín xubunua 'icë aín aintsí 'ibucamabëtan Nucën Papa Dios aín bana cuaquin rabcë 'iacëxa. Usai 'ianan ca ñuñuma judíos unicama 'itsa oquin curíqui 'ináncëxa. 'Inánan ca camabi nëtën Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³ Usa 'ixun ca bëtsi nëtën bari cuabutia, a las tres 'ain, namáquin iscësoquin ángel achúshi Nucën Papa Diosan xucëx anu aia upí oquin isacëxa. Iscëx anua 'icënu atsínquin ca —Cornelio —caquin cuëancëxa. ⁴ Cuëncëxun ami bësuquin isíbi racuëtan bamaquin ca cacëxa:

—¿Añu cat?

Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Abë banaquinmi ñuñuma uni ñu 'ináncëcama ca Nucën Papa Diosan asábi isaxa. ⁵ Usa 'ain camina min unicama Jope ëmanu xuti 'ain, anu 'icë uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bënun. ⁶ Simón Pedro ax ca an ñuina xacá mëníoti 'unáncë uni, Simón caquin anëcëribi bëtsi uni, axa parúmpapa cuëbí tsócë, aín xubunu 'icën.

⁷ Èsoquin catancëx ángel cuan ca Cornelionën, an ñu mëëxuncë uni rabëcëñun ax 'icësaribitia ax Nucën Papa Diosni sináncë suntáru achúshi aribi cuëancëxa. ⁸ Cuënxun ca ángelnëan a cacëcama ñuixuntancëxun Jopenu cuantánun xuacëxa.

⁹ Xucëx pëcaraquiani bain cuani Jope 'uramaquianmainun ca bari xamárucëbë Nucën Papa Diosbë banai Pedro tapitinën xubu mascuan cata itsi masapan oquin 'acë anu 'iruacëxa. ¹⁰ Anu 'iruxun ca pitia 'aruxuncamainun panánxun piisa tanquin Pedronën namáquin iscësoquin isacëxa. ¹¹ Iscëxa naí panarabëcëbë ca anuax chupa chaira, amácasa

'itánun aín rëbucamanu rabé 'imainun rabé oquin təcërëcacé 'aish meu ubúacëxa. ¹² A chupanu ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicé, 'imainun axa men nirícé ñuina 'imainun pëchiu ñuina acama 'iacëxa. A ñuinacamax ca piti 'icëbia judíos unicaman pitima isa quixun cacé 'iacëxa. ¹³ A ñucama ubutia isquinshi ca Pedronën ësai quia cuacëxa:

—Pedro, niruxun ca rëxun pit.

¹⁴ Cacëxun cuaquin ca Pedronën cacëxa:

—'Ën 'Ibu, cana 'aiman, pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain.

¹⁵ Ësoquin caquinbi ca ësai quia cuatëcëancëxa:

—Nucën Papa Diosan upí 'inun mëníocé ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain.

¹⁶ Usaía rabé 'imainun achúshiti quia Pedronën cuacëbë ca a chupabë ñucamaribi naínu cuantëcëancëxa. ¹⁷ Usaía 'icëbë ca Pedro uisa cupí cara isa namáquin iscësoquin ñu isaxa quiax sináncasmacëxa. Usaía Pedro 'imainun ca Cornelionën xucé unicamax uinu cara Simonan xubu 'icé quixun ñucábianx aín xëcuënu bëbacëxa. ¹⁸ Bëbaxun ca munuma banaquin, uni achúshi, Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, ax cara ënu 'icé quixun ñucácëxa. ¹⁹ A baricamainuan namácësoquin iscë ñucama a sinan sinaniabi ca Pedro Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cacëxa:

—Rabé 'imainun achúshi unin ca mi baria. ²⁰ Usa 'ain ca 'ibútancëx mëníocaquiani atubë cuantan. 'Ën cana atu xuan. Usa 'ain camina, judíos unima 'ain cana abë cuantima 'ai quima atubë cuanti 'ain.

²¹ Cacëx 'ibúquin ca Cornelionëan xucé unicama Pedronën cacëxa:

—'Ëx cana ami baricé a 'ain. ¿Añuai caina uan?

²² Cacëxun ca a unicaman Pedro cacëxa:

—Cornelio cacé suntárnunën cushi, ax upí uni 'ianan an Nucën Papa Diosan bana cuacé 'icëa upí uni 'icé judíos unicaman 'unáncé, a ca Nucën Papa Diosan xucé ángelnën caxa, min bana cuanuxuan aín xubunumi cuanun mi caminun quixun.

²³ Èsaquian cacëxun atsínmicëx ca a unicamax Pedrobë a xubunu 'iacëxa. 'Inëti pëcaracëbë ca Pedro mëníocaquiani, axa a buani ucé unicama a 'imainun Jopenuaxa Jesúsni sináncé uni raíricamabëribi Cesárea ëmanu cuancëxa.

²⁴ Coonx ca Cesárea ëmanu bëbacëxa. Bëbamainun ca Cornelionën aín aintsi 'ibuca-macëñun an 'unáncé unicamaribi aín xubunu cuanun quixun camiacëxa. Camicëxa timëan ca acamabëtan Pedro caíancëxa. ²⁵ Caíncëx bëbax aín xubunu atsinia ëman chiquíquin bitsi, a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Cornelionën Pedro rabiácëxa.

²⁶ Rabicëxunbi ca Pedronën Cornelio biruquin, —ca nirut, 'ëxribi cana misaribi unishi 'ai —quixun cacëxa.

²⁷ Ësoquin catancëx Corneliobë banaquianx atsínquinbi ca Pedronën 'itsa uni timëcé isacëxa. ²⁸ Isquin ca atu cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ax quicësabi oía judíos unicama 'iti bana ca quia, judíos uníxa judíosma unibë timëanan aín xubunu atsinti ca 'aisama 'icé quiax. 'Ënribi a bana 'unáncé 'icëbi ca Nucën Papa Diosan uinu 'icé unibi, 'aisama ca quixun ñuixunma 'anun 'ë 'unánmiaxa. ²⁹ Usa 'ain cana min 'ë camicëx, judío uni 'aish, cana cuanima quixun sinanima bënëtishi uan. Usa cupí cana uisoti caramina 'ë camia quixun 'unántisa tanin.

³⁰ Cacëxun ca Pedro Cornelionën cacëxa:

—Rabé 'imainun rabé nëtë ca 'ëx anun ësañuribi baria cuabúcébë, 'ëx 'icësabi ñubi piaxma 'ën xubunuax Nucën Papa Diosbë banaëxancé 'icën. Banaquin iscëx ca uni achúshi aín chupa chaba chabaquicé 'aish 'ën bëmánanu niracëxanxa. ³¹ Niracëquin ca 'ë caëxanxa: Cornelio, mixmi abë banacëcama ca Nucën Papa Diosan cuaxa. Cuanan ca minmi ñuñuma uni ñu 'ináncé acamaribi 'unanx cuëenquin manuima. ³² Usa 'ain camina Simón 'icëbi Pedro caquin anëcë a bëtánun min uni Jopenu xuti 'ain. Ax ca ñuina xacá mëníoti 'unáncé uni, Simón cacëribi, parún-papa cuëbía tsócé, aín xubunu 'icën. Ax ca uax mibë banati 'icën. ³³ Cacëxun cana bënénquinshia mi bënun quixun uni xuëxan.

Xucëxuan cacëx camina upí oquin sinánbëtsini atubë ënu uan. Usa 'ain cananuna Nucën 'Ibu Diosan nu ismainun ënu bërí 'ain, an mi sinánmicëxunmi nu ñuixuncëxun cuanux.

Cornelionën xubunuxun Pedronën bana ñuixuan

³⁴ Ësoquian cacëxun ca Pedronën Cornelio cacëxa:

—Ën cana bërí asérabi 'unanin, Nucën Papa Diosan ca judíosma unibu judíos unisaribi isquin camabi uni sënën isia. ³⁵ Usa 'ixun ca an aín bana cuaquin ñu upíshi 'acë unicama camabi menu ainan 'imia. ³⁶ Nucën Papa Diosan ca Israel unicama aín bana ñuixunquian Jesucristo ax ca camabi unin 'ibu 'ixun an nu chuámarua 'imiti a 'icë quixun ñuixunun aín unicama xuaxa. ³⁷ Mitsun camina upí oquin 'unanin, Juanën pain ca Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin uni nashimiacëxa. Usoquian Juanën 'a ñucama a 'unánan camina Galilea menuax cara uisai 'iacëxa quixun 'unanin. ³⁸ Camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Jesús Nazaretnu 'icë a aín Bëru Ñunshin Upí abë 'inun 'inánquin aín cushiribi 'inácëxa. 'Inácëxun ca ñu upíshi 'anan ñunshin 'atimañu unicamaribi pëxcüacëxa, Nucën Papa Dios abë 'ain. ³⁹ Jesusan Judea menu 'icë ëma chucúmaracamanuxun 'anan Jerusalénuxunribi 'acë ñucama a cananuna nun isacën. Usoquian ñu 'acëbi ca i curúsocënu matásquin unin 'acëxa. ⁴⁰ 'Acëbi ca Nucën Papa Diosan rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbëtanshi baísquimiacëxa. Usaía 'ia isnun ca nu mënioxuancëxa. ⁴¹ Jesús baísquicëbi ca camabi unínra isama 'icën. Nun cuni cananuna Nucën Papa Diosan, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixunun bëráma caísa 'ixun, baísquicë isanan abëtan pianan xëacën. ⁴² Usa 'icë ca aín bana unicama ñuixunun xuquin nu ësaquin cacëxa: Nucën Papa Diosan 'imicëxun cana 'ën, uni bamacëmacama 'imainun bamacë unicamaribi, uisaira cara ënë menuax 'iaxa quixun 'unánquin, Nucën Papa Diosbë cara 'iti 'icë, cara 'itima 'icë quixun cati 'ain. Usaquin camina unicama ñuixunti 'ai quixun ca Jesusan nu cacëxa. ⁴³ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribi ca Jesús ñui ësai quiacëxa, camabi uni axa aín bana cuati ami catamëcë, a ca aín 'uchacama Jesusan tërënxunia quixun.

Abë 'inúan judíosma unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inan

⁴⁴ Usoquian Pedronën atu bana ñuixunmainun ca axa aín bana cuati Nucën Papa Diosmi sináncë unicamanu aín Bëru Ñunshin Upí uacëxa. ⁴⁵⁻⁴⁶ Usa 'ain ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun unin cuacëma banan banaquin Nucën Papa Dios rabicancëxa. Nucën Papa Dios rabicania cuati ca Pedrobëa ucë Jesúsmi sináncë unicama ax judíosma unicamaxribia Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icë isi ratuti sináncasmacëxa. ⁴⁷ Usaria ca Pedronën cacëxa:

—Nux 'icësaribitia Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icë cananuna ënë unicama, 'unpaxan nashimitima ca quixun catima 'ain.

⁴⁸ Ësoquin catancëxun ca Pedronën a unicama Jesucristomi catamëcë 'aísha nashimicë 'inun cacëxa. Nashimicë 'ixun ca Pedro a unicaman atubë pan isa 'inun quixun cacëxa.

11

Judíosma unicamaxribi Jesucristomi catamëtia Jerusalénuxun 'unáncan

¹ Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicamabëtan Judea menuxun axa Jesucristomi catamëcë unicamanribi, judíos unishima judíosma unicamaxribi ca Nucën Papa Diosan bana cuati Jesúsmi catamëtia quixun ñuicania cuacëxa. ² A ñucama cuacamaínun ca Pedro Jerusalénu cuantëcëancëxa. Cuanxa bëbacë ca axa Jesúsmi catamëcë judíos unicama an, judíosma uni Jesucristomi catamëcë ca nux 'icësaribiti 'unántiocë 'iti 'icë quixun sinánquin ami nishtisa tanquin Pedro ñu cacëxa. ³ Ñuiquin ca cacëxa:

—¿Uisa 'ixun caramina aín xubunu atsíanan judíosma unicamabëtan pian?

⁴ Cacëxunbi ca uisai cara ñu 'i'axa upí oquin ñuixunquin atu ësöquin cacëxa: ⁵ —Jope ëmanuax Nucën Papa Diosbë banaquinbi cana namáquin iscësa oquin naí panárabëcëbëa anuax chupa cha amácasa 'itánun aín rëbucamanu rabë 'imainun rabë oquin təcërecacë 'aish 'ë 'urama ubutia isan. ⁶ Usaria ñachaquin iscëxbi ca bëtsi bëtsi ñuina taën nicë 'imainun axa 'acanancë ñuina 'imainun men nirícë ñuina 'imainun pëchiu ñuina acamaribi anu 'i'axa. ⁷ Anu 'icë isquinbi cana ësaiá quia cuan: Pedro, niruxun ca rëxun pit. ⁸ Cacëxun cana can: 'Ën 'Ibu, cana 'aiman. Pitima ñu cana 'ën uisa 'ixunbi picëma 'ain. ⁹ Cacëxun ca naínuxun 'ë caxa: Nucën Papa Diosan upí 'imicë ñu camina 'atíma ca quixun catíma 'ain. ¹⁰ Usaía rabë 'imainun achúshiti quia cuacëbë ca a chupabëbi ñucama ax naínu cuantëcëanxa. ¹¹ Cuancëbëbi ca 'ëx anu 'icë xubunu rabë 'imainun achúshi uni bëbáxa, Cesárea ëmanuxuan 'ë barinun xucancëx. ¹² Acamaxa bëbamainun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan, judíos unima ca quixun sinanima a unicamabë cuanun quixun 'ë caxa. Usa 'ain cana atubë cuan, 'imainun ca axribi Jesucristomi catamëcë 'aish mëcën achúshi 'imainun achúshi uni ënëxribi 'ëbë cuanxa. Cuanx cananuna an 'ë camicë unin xubunu atsían. ¹³ Atsinia ca ësáquin nu caxa: 'Ën xubunu nicë cana ángel isan. Iscëxun ca 'ë caxa: Jope ëmanu camina uni xuti 'ain. Xucëx cuanxun ca uni achúshi Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, a ënu bëti 'icën. ¹⁴ Bëcëx uxun ca uisai caramina min xubunu 'icë camabëbi Nucën Papa Diosnan 'aish abë 'inux iëti 'ai quixun mi cati 'icën. ¹⁵ Èsaquin ca ángelnën 'ë caxa quixun an 'ë camicë unin 'ë cacëxun cana 'ën Jesucristo ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuan. Atu bana ñuixuncëbëbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí nunua ucësaribiti atunu uaxa. ¹⁶ Usai 'icëbëtan cana Nucën 'Ibu Jesús axa ësai quíá sinan: Juanën ca uni 'unpaxan nashimi'axa. Usa 'aínbí camina axa mitsubë 'inux ucëbë Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'iti 'ain. ¹⁷ Usa 'aían nu 'acësaribi oquin Jesucristomia catamëtia, atu aín Bëru Ñumshin Upí 'inania cana 'ën 'inánxunma 'anun quixun Nucën Papa Dios catíma 'ain.

¹⁸ Èsaquin Pedronën ñuia cuati ca a ñu catëcënima Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Bërí cananuna 'unanin, judíos unishima, judíosma unicamaribi ca Nucën Papa Diosan 'atímaquin sináncë 'aíshbi Jesucristomi catamëtia xënbua 'aínbí ainan 'inun sinanamia —quixun.

Antioquía ëmanuax Jesucristomi catamëcë unicama

¹⁹ Esteban pain rëtancëxun ca Jesucristomi catamëcë unicama axa atumi nishcë unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usocëx ca tsuáqui raírinëxa Fenicia menu cuantamainun raírinëxribia nasí cha, Chipre cacë, anu cuantamainun raírinëxribi Antioquía ëmanu cuancëxa. Cuanxun ca bëtsi unibuma judíos unibuishi, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuancëxa. ²⁰ Ñuixunmainun ca Chipre 'imainun Cirene menuaxa Jesucristomi catamëcë uni raíri anribishi Antioquía ëmanu cuanx bëbaxun, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun, judíosma uniribi bana ñuixuancëxa. ²¹ Nucën 'Ibu Diosan cushiocëxuan a unicaman aín bana ñuixuncëxun cuati ca 'itsa uni atúan bëráma ñu 'aisama 'acëcama ënquin sinanati, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa.

²² Usaía 'icëa ñuia ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénuxun cuacëxa. Cuaxun ca Bernabé Antioquíanu cuantánun quixun xuacëxa. ²³ Xucëx cuanx bëbaquin, Nucën Papa Diosanbia atu judíos uni 'icëmabi chuámarua 'aísha upí nuituñu 'inun ainan 'imicë isi ca Bernabé cuëëancëxa. Cuëënquin ca 'ësëquin cacëxa:

—Mitsúnmi bëráma 'acë ñu 'atëcëníma camina Nucën 'Ibu Jesús ami ëníma catamëti 'ain.

²⁴ Ax upí nuituñu 'ianan Jesucristomi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'ixuan Bernabénën usaquin cacëxun cuati ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa.

²⁵ 'Itsaira axa Jesucristomi catamēcë unicama 'ain ca Tarso ëmanu, Saulo bari Bernabé cuancëxa. Cuanxun mëraxun ca Antioquíanu bëacëxa. ²⁶ Bëax achúshi baritian anu 'iquin ca Saulobëtan Bernabénën axa Jesucristomi catamēcë unicamabë timéquin atu 'unánmiacëxa. Usa 'ain ca Antioquíanaxun pain uni raírinën axa Jesucristomi catamēcë unicama Cristonën uni caquin anëacëxa.

²⁷ Saulobëa Bernabé Antioquíanu 'ain ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun unicama ñuixuncë uni raírinëx Jerusalénuax Antioquíanu uacëxa. ²⁸ Acama achúshinëx ca Agabo caquin anëcë 'iacëxa. An ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan 'unánmicë 'aish niruquin anu 'icë unicama cacëxa, camabi menu 'icë unix ca pitiñuma 'iti 'icë quixun. Axa usai quicësabi oi ca Claudio cacë uníxa 'apu 'ain 'iacëxa. ²⁹ Usai 'icëbëa Judeanu 'icë axa Jesucristomi catamēcë unicamax atun piti ñuñuma 'icë ñuicania cuaxun ca Antioquíanu 'icë unicaman curíqui atu buánmiti sináncëxa, axa 'itsa curíquiñucaman uiti cara nainsa tania 'ati nanmainun uicamax cara 'itsamashi curíquiñu 'icë acamanribi uiti cara nainsa tania 'ati nantancëxun. ³⁰ Sinánxun achúshi achúshinën 'itsaira curíquiñu an 'itsa nanmainun 'itsamashi curíquiñu anribi 'itsamashi nantancëxun a curíquicama Saulocëñun Bernabé 'inánquin cacáncëxa:

—Ënë curíquicama camina Judeanaxun an Jesucristomi catamēcë unicama bana ñuixuncë unicama a 'inánti 'ai —quixun.

12

Jacobo bama 'imainun Pedro sipuacan

¹ Usomainun ca 'apu 'ixun Heródesnën axa Jesucristomi catamēcë uni raíri bëtsi bëtsi omiacëxa. ² Bëtsi bëtsi omiquin ca Juanën xucën, Jacobo, a manë xëtocën 'amiacëxa. ³ Usoquin 'acëbëa judíos unicama cuëñia isquin ca Heródesnën Pedroribishia binun quixun aín suntárucama cacëxa. Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtë 'ain ca Heródesnën Pedro bimitancëxun sipuamiacëxa. ⁴ Sipuamiquin ca ësaquin sináncëxa: Ënë nëtëcama inúcëbëtan sipunua chiquíminuxun cana judíos unicaman ismainun uisa carana Pedro oti 'ai quixun isti 'ain. Usaquin sinánquin ca chiquíti rabanan Heródesnën Pedro sipuanun quixun cacëxa. Cacëxun ca dieciseis suntáru a bërúanun mëníoquin policíanën rabë 'imainun rabë suntárunën paían bërúanun quixun sipuamiacëxa. Usoquin ca suntárucaman an paían bërúancëcamaxa cuancëbë cuancëbë uquin raírinënribi bërúancëxa. ⁵ Usa 'ixun ca Pedro sipunua bërúancëxa. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamēcë unicaman nëtëquinma Nucën Papa Dios Pedro ñucáxuancëxa.

Nucën Papa Diosan Pedro sipunua chiquían

⁶ Imëishi Heródesnën ñucánuan përcaratamainun ca acëñunbi manë risin mëtëcërëcacë 'ixuan suntáru rabëtan pararuamainun Pedro 'uxacëxa. 'Uxmainun ca an sipu bërúancë suntáru rabëribi xëcuë tanáin chiquitin rabanan bërúain niacëxa. ⁷ Usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Diosan xucëxa aín ángel ucëbëshi aín cushían sipu pëcacë 'iacëxa. Usaía 'icëbëtan aín pichánpurunu ratícaquin bësúnquin ca ángelnën Pedro cacëxa:

—Bënëtishi ca nirut.

Quixuan cacëbëshi ca anun mëtëcërëcacë manë risi tubucuti nipacëacëxa. ⁸ Usai 'icëbëtan ca ángelnën cacëxa:

—Mi cuanun ca anúnmi tsitëcërëquicë mëníonan min taxaca tañut.

Usaquin cacëxa mëníocatia ca ángelnën Pedro cacëxa:

—Min tarin rabumëxun ca 'ë nuibëtsin.

⁹ Cacëx chiquíquin ca Pedronën asérabi ca an 'ë buania quixun 'unánquinmabi ángel nuibiancëxa. 'Unánquinmabi ca —namati cana ësai 'i —quixun sináncëxa.

¹⁰ Sinánbiani cuanquian an bërúancë suntáru ëbianquin an 'urínxun bërúancë suntáru aribishi inubiancëbë ca anun ëman cuantínua 'icë manë xëcuë axbi xëóquiacëxa. Usai

'icëbë chiquíquiiani cuanquin, bai itsi inúishi ca Pedro ëni ángel nētécëxa. ¹¹ Nētécëbë ca upí oquin sinani Pedro quiacëxa:

—Asérabi cana bërí 'unanin, judíos unicamax cuëncësabi oquian Heródesnën 'ë 'ati 'icëbi ca aín ángel xuquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë iëmiaxa —quixun.

¹² Usaquin sinánbiani ca Juan 'icëbi Marcosribi caquin anëcë uni, aín tita Maríanën xubunu cuancëxa, anuaxa timëax 'aisamaira uni Nucën Papa Diosbë banacë, a xubunu.

¹³ Cuanx bëbaquian xëcuë taxcaia cuabëtsini ca xanu xuntacu, Rode, ax xëócai uacëxa.

¹⁴ Uquinbi Pedro banaia cuati cuëni ca xëcuë xëocaíma —Pedro ca ëman nitsaxa —quixun cai amiribishi mëú abáquiancëxa. ¹⁵ Abáquianquian cacëxunbi ca cacancëxa:

—Sapi camina ñunshían —quixun.

Usaquin cacëxbi ca quiacëishiacëxa:

—Asérabi ca Pedro 'icën.

Quia ca:

—Ama ca. Aín ángel sapi ca —quixun cacancëxa.

¹⁶ Usaia cananmainun ca Pedronën 'itsa oquin xëcuë taxcacëxa. Usoquian 'acëbëtan xëócaquinbi Pedro mërai ca ratúcancëxa. ¹⁷ Ratúcaniabi ca nēténun quixun aín mëcënan sanánquin, usoquin ca Nucën 'Ibu Diosan sipunua 'ë chiquínbëtsinquian bëxa quixun atu ñuixuancëxa. Ñuixuntancëxun ca cacëxa:

—'Ën mi cacë banacama ënë camina Jacobo 'imainun nun xucëantu ñuixunti 'ai —quixun.

Cabiani ca ëma itsinu cuancëxa.

¹⁸ Usaía 'ion pëcaracëbë ca an bërúoncë suntárucamax, uimi cara Pedro quiónxa quiax sináncasmai raíribë ñucacanancëxa. ¹⁹ Usa 'ain ca —'aíma ca —quixuan ñuia cuaquin Pedro barinun quixun Herodesnën suntárucama cacëxa. Cacëxun bariquinbi ca mërama 'icën. Mëracëbëtanma ca an Pedro sipunua bërúoncë suntárucama a ñucátancëxun 'anun quixun raíri cacëxa. Usomitancëx ca Herodes Judea menuax Cesárea ëmanu tsoti cuancëxa.

Herodes bama

²⁰ Usa 'ain ca Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicamami Herodes nishacëxa. Herodes atumi nishcë 'ixunbi ca a isi cuanti sináncancëxa. Usaquin sinánbiani riquianxun ca an Herodes ñu 'aquincë uni, Blasto, abë pain banacëxa. Abë banai mëníonanquin ca ësoquin cacëxa:

—Tiro 'imainun Sidón ëmanu 'icë unicama nux cananuna aín menua piti marui, Herodesbë nuibanani tsótisa tanin. Usa 'ain cananuna abë banatista tanin.

²¹ Usaquian atun Blasto cacë bana cuaxun ca Herodesnën anúan a unicamabë banati nētë mëníocëxa. Anúan abë banacanti nētëa ucëbë ca 'apun pañucë chupa upíra pañuax anu 'apu tsótínu tsoócëxa. Tsotax ca a isía ricuatsincë unicaman cuanun banacëxa.

²² Banaia cuati ca sharáruí quicancëxa:

—Axa banacë uni ënëx ca unima 'icën, ënëx ca achúshi dios 'icën.

²³ Usaía quicancëbëbi ca Herodes: 'Ëx cana diosma 'ain, 'ë rabixunma ca Diosëshi rabican —quiama 'icën. Usa 'ain ca unicaman a rabicëbëtan, Nucën 'Ibu Diosan bënënguishi xucëxuan, aín ángelnën 'imicëx Herodes 'insíancëxa. 'Insíanx ca xënan picëx bamacëxa.

²⁴ Usa 'aínbi ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. Usai 'imainun ca camabi menuxunribi ami sinánquin Jesús ñuiquin cuacocancëxa. ²⁵ Usaía 'imainun ca Saulobë Bernabë Jerusalénuxun a buáncë curíqui unicama 'inántancëx, Juan 'icëbi Marcosribi cacë a buani, Antioquíanu cuantëcëancëxa.

III. JUDIOS UNIBUNËXËSHIMA UNI ITSIRIBI JESUCRISTOMI CATAMËA (13-28)

13

Mecama oia Pablo Jesús ñuiquin bana ñui cuan (13.1-15.33)*Saulobëa Bernabé Jesús ñui bëtsi nëtënu cuan*

¹ Antioquíanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama raírinëx ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni 'iacëxa, raírinëx ca an aín bana unicama 'unánmicë 'iacëxa. Usa 'ain ca Bernabé 'imainun Simeón 'icëbi Tunan Uni caquinribi anëcë, a 'imainun Cirene menu 'icë uni, Lucio, a 'imainun Manaén, axa Galilea menu 'icë 'apu Herodes, abë canicë, a 'imainun Saulo, acamax Antioquíanu 'iacëxa. ² Usa 'ixuan achúshi nëtën timëxun ñu piquinma Nucën 'Ibu Dios rabicëxun ca aín Bëru Ñunshin Upitan atu cacëxa:

—'Ën caíscësabi oquian bana ñuixunun camina Saulocëñun Bernabé cati 'ain.

³ Usaquian cacëxun piquinma Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun atun męcënan ramëquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Bernabécëñun Saulo, Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunia bërúanx cuantánun caxun xuacëxa.

Pablobëtan Bernabénën Chiprenuxun bana ñuixuan

⁴ Usaquian 'acëx ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan xucëx Saulobë Bernabé Seleucia ëmanu cuancëxa. Cuanx ca anuax manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁵ Chiprenu 'icë ëma Salamina anu bëbatancëxun ca anu judíos unicama timëcë xubucamanuxun Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa. Bana ñuixunia ca Juanënríbi 'aquíancëxa. ⁶ Salaminanu 'icë unicama bana ñuixuntancëx ca Chipre nasícamanu cuantancëx Pafos cacë ëmanuríbi bëbacëxa. Anua ca judíos uni achúshi, Barjesús caquin anëcë, ñubë uni a mëraccëxa. Barjesús ax ca cëmëi —'ëx cana an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ai —quíacëxa. ⁷⁻⁸ Barjesús ax ca aín anë itsi Elimas cacë 'iacëxa. Elimas quicë ax ca ñubë qui quicë bana 'iacëxa. Barjesús ax ca Sergio Paulo cacë 'apu an ñu mëëxuncë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Sergio Paulonën sinánñuira 'ixun Nucën Papa Diosan bana cuaisa tanquin Bernabécëñun Saulo unun quixun camiacëxa. Sergio Paulonëan Nucën Papa Diosan bana sinántisa taniabi ca Barjesúsnën a bana sinánxma 'inun quixun cacëxa. ⁹ Usa 'aínbi ca Saulo 'icëbi Pablo caquinribi anëcë, an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Barjesús ñachacëxa. ¹⁰ Ñachaquin ca cacëxa:

—Cëmë camina mix 'ain. 'Ianan camina 'atima uni 'aish ñunshin 'atimanën sinánmicë 'ain. Usa 'ixun camina min ñu upí cuëëniman. Nucën 'Ibu Diosan banaxa cuaisa 'aish upí 'aínbi ¿caramina min uisa cupí a cuaxunma 'anun quixun uni paranin? ¹¹ Usa 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan bërí mi castícania. An 'imicëx bëxuñu 'ixun camina 'itsa nëtën xabá isnuxunma 'ain.

Usaquian cacëxuinshi ca Barjesús bëxuñu 'ixun iscasmacëxa. Iscasmaquin ca uin cara isa mëínbianquin buánti 'icë quixun mancasmacëxa. ¹² Usaía 'icëbëtan ca Pablonën Nucën 'Ibu Jesús ñuía cuanan usaria Barjesús 'ia isi ratuti Sergio Paulo ami sinani Jesucristomi catamëacëxa.

Pisidia menu 'icë ëma, Antioquía, anu Pablobë Bernabé cuan

¹³ Pafos ëmanuax nuntin cuanx ca Pablobë axa abë cuancë unicamabë Panfilia menu 'icë ëma, Perge, anu bëbacëxa. Bëbax ca raíri uni ëbiani Juan Jerusalënu cuantëcëancëxa. ¹⁴ Cuancëbë Perge ëmanuax cuanx ca Pisidia menu 'icë ëma Antioquía anu bëbacëxa. Bëbatancëx ca anuax anun ñu mëëtima nëtën anua judíos unicama timëti xubunu atsíntancëx tsoócëxa. ¹⁵ Tsotan anu 'icë unicamanribia cuamainun Moisésnën cuëñëo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuëñëo bana 'atancëxun ca a xubunu 'icë 'apucaman Pablocëñun Bernabé cacëxa:

—'Ën xucëantu, mitsúnribi unicama 'ësëtisa tanquin camina cati 'ain.

¹⁶ Cacëxun ca Pablonën niruquin an cacëxun cuanun quixun aín męcënan sanánquin ësaquin cacëxa:

—Israel unicama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana sináncë unicama, 'ën mi camainun ca 'ën bana cuacan. ¹⁷ Nucën Papa Dios, Israel unibunën Dios, an ca nucën raracama ainan 'inun caísacëxa. Caístancëxuan an 'imicëx ca Egipto menu pain tsoti anuax uácëxa. Uatia ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi atu Egiptonua bëacëxa. ¹⁸ Bëquin ca cuarenta baritian anu uni 'icëma men aia, atux ami catamëisama tancëxunbi bërúancëxa. ¹⁹ Usaquian 'acëxa atux bëbacëbëtan ca Nucën Papa Diosan Canaán menua 'icë mëcën achúshi 'imainun rabë 'apu a aín unicamacëñunbi cëñuacëxa, a mecama ainan 'inun nucën raracama 'inánuxun. ²⁰ Usaquin 'atancëxun ca cuatrocientos cincuenta barin Nucën Papa Diosan bësix paían 'iá 'ain, 'aian 'inun achúshi achúshi uni atun cushi 'imiacëxa, Samuelnëan anun axa quicë bana unicama ñuixunti nëtëa 'itámainun. ²¹ Usaía 'icëbëa Samuel anu 'ain ca Israel unicamax 'apuñu 'iisa tancëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Benjaminën rëbúnqui, Cis cacë unin bëchicë, Saúl, a cuarenta baritia 'apu 'imiacëxa. ²² Cuarenta baritia 'icëbëtan Saúl chiquíntancëxun ca Nucën Papa Diosan David Israel unicaman 'apu 'imiacëxa. David ñui ca Nucën Papa Dios quiacëxa: “Ën iscëx ca Isaínën bëchicë, David, ax 'ën sinánsaribi 'icën. Usa 'ixun ca 'ëx cuëncësabi oquin 'ati 'icën”. ²³ Davidnën rëbúnquicama achúshi ca Jesús 'iacëxa. Amia catamëcëxuan Israel unicama aín 'uchacama tërénquin ainan 'inun iëminun ca Nucën Papa Diosan a 'imiacëxa, ax usai 'iti ñui quiásabi oquin. ²⁴ Jesús uisama pain 'ain ca Juanën Israel unicama bana ñuixunquin ësoquin cacëxa: 'Atimaquin sinanibi sinanati camina nashimicë 'iti 'ain. ²⁵ Aín bamati nëtëa 'urama 'ain ca ë sai Juan quiacëxa: Mitsun camina 'ëx isana Cristo 'ai quixun sinanin. Ama cana 'ain. 'Ëx ama 'ain ca 'ë caxu 'ësamaira uni aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ²⁶ Ën xucéantu, mitsúxmi Abrahamnën rëbúnqui 'aish raírinëx an Nucën Papa Diosan bana sináncë 'icë cana mitsu cain, Jesucristomí catamëti ca uni aín 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiáxa quicë bana, ënëx ca mitsúnribimi cuati 'icën.

²⁷ Ësaquinribi ca Pablonën Pisidia menu 'icë ëma, Antioquíanu 'icë anua judíos unicama timëti xubunuxun cacëxa:

—Jerusalénu 'icë unicamabëtan ca aín cushicamanribi Jesús, ax ca Cristo, axa uti atun caíncë, a 'icë quixun 'unánma 'icën. Anun ñu mëëtima nëtën 'icëbë timëxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana iscë 'ixunbi ca uisai quicë cara quixun 'unanimabi —ax ca bamati 'icë —quiacëxa, a bana quicësabi oi. ²⁸ Jesús 'anuxun sináncancëbëbi ca an ñu 'atima 'acë 'aíma 'iacëxa, a cupía 'ati. Usa 'aínbi ca judíos unicaman ainsa Jesús 'aminun quixun Pilato cacëxa. ²⁹ Usai ca ax 'iti 'icë quiáxa a ñui cuënëo bana quiásabi oquin ca bamamiacëxa. Usa 'ain ca i curúsocënu bamacë bitancëxun mapara naëcënu nanxun mëníocëxa. ³⁰ Mëníocëbi ca Nucën Papa Diosan baísquimiacëxa. ³¹ Baísquimicëx ca 'itsa nëtën pain 'i, abëa Galilea menuax Jerusalénu cuancë unicamami 'itsai chiquiracëacëxa. Usa 'ain ca atun bërí a ñuiquin unicama ñuixunia.

³² Usa 'ain cananuna mitsúxmi cuëënun upí bana ënë mitsu cain, Nucën Papa Diosan nucën raracama a ñuiquin cá a ca axa ucë ax 'iaxa quixun. ³³ Salmos dos, anu ca Nucën Papa Diosan aín bëchicë cá bana 'icën, ë sai quicë: “Mix camina 'ën Bëchicë 'ain. Usa 'icë cana xënbua 'aínbimi 'ëbë 'inun mi 'imin”. Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë Jesucristo baísquimiacëxa. Usaquin ca 'acëxa quixun cananuna nun 'unanin. ³⁴ A banacamanu nun, an ca aín Bëchicë aín nami chëquítimoquin baísquimiti 'icë quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín uni ësaquinribi cuënëomiacëxa: “Ën upí bana ñuiquin David cásabi oquin cana mitsu chuámarua 'inun 'imiti 'ain”. ³⁵ Quianan ca ësaírbi Salmos quiricanu quia: “Minan 'aish upí 'icë isquin camina bamacëbi 'ën nami chëquinun ënquinma 'ë baísquimiti 'ain”. ³⁶ Usaquian Davidnën cuënëo 'aínbi cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'apu 'ixun aín menu 'icë unicama 'aquintancëx

ca David bamacëxa. Bamacë ca anu aín aínsi maían anuribi maíncancëxa. Maíncëx ca chëquiacëxa. ³⁷ David chëquia 'aínbi ca a Nucën Papa Diosan baísquimicë Jesús ax chëquiana 'icën. ³⁸ 'Ën xucëantu, usa 'ain camina 'unánti 'ain, Jesús cupíshi ca uni aín 'uchacama tërëncë 'iti 'icën. Ca usa 'icë quixun cananuna mitsu cain. ³⁹ Usaía judíos unicama 'itia Moisésnën cuënëo bana cuatíbi uni aín sinan upí 'iáma 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aín 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosan 'imicëx aín sinánribi upí 'icën. ⁴⁰ Camina bërúancacanti 'ain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo bana quicësabi oi mina 'in, a banax ca ësai quia:

⁴¹ Mitsux, 'ën banami cuaicë 'aish, camina uisashiti caramina ratúanan cëñúti 'ai quixun sinánti 'ain. 'Ëx Dios 'ixun cana mitsúnmi ismainun unin 'acëma ñu 'ati 'ain. A 'ën 'aia isquian ñuicania cuaquinbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain.

⁴² Usaquin caquin bana ñuixuntancëxa anu judíos unicama timëti xubunuax chiquitia ca abëa 'icëcamacëñun Pablo —anun ñu mëëtima nëtë itsínribi camina ënë banacama nu ñuixuntëcënti 'ai —quixun unicaman cacëxa. ⁴³ Usa 'ain ca unicamaxa a xubunuax chiquicëbë judíos uni raíri 'imainun judíosma 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana sinánquin ax quicësabi oquin 'acë, acamax Bernabé 'imainun Pablobë cuancëxa. Cuania buánquin ca Pablobëtan Bernabénën 'ësëquin ësáquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima ax cuëncësabi oi 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai 'iixan Pablobëtan Bernabénën anun ñu mëëtima nëtën Nucën Papa Diosan bana ñuixuntëcënia cuati ca a ëmanu 'icë unicamax camáxëshi timëcësa 'inun timëacëxa. ⁴⁵ Usaía 'itsaira uni timëcë isi ca judíos unicamax pishui Pablomi nishacëxa. Ami nishi ca —cëmëi ca quia —quiax 'atimati Pablomi banacëxa. ⁴⁶ Usa 'ain ca Pablobëtan Bernabénën racuéquinma atu cacëxa:

—Nun nu judíos uni 'icë mitsu pain Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxbi camina 'iti 'aishbi ainan 'iisama tanquin aín bana cuaisama tancanin. Usa 'ain cananuna judíosma unicama Jesús ñuiquin bana ñuixuni cuanti 'ain. ⁴⁷ Usaquinu 'ati ca Nucën 'Ibu Dios cuëënia quixun cananuna 'unanin, Jesucristo ñuiquian ësáquin aín bana cuënëo isquin:

Israel unicamaishima bëtsi unicamaribi aín sinan upí 'inun 'iminun cana mi 'imian. 'Imianan cana aín 'uchacama tërëncë 'aísha 'ënan 'inunmi camabi menu 'icë unicama iëminun mi 'imian.

⁴⁸ Usoquian caia cuati ca judíosma uni raírinëx cuëëni, —Nucën Papa Diosan bana ënëx ca asábi 'icë —quiacëxa. Usa 'aish ca uicamax cara Nucën Papa Diosan 'aish xënbua 'aínbi abë 'iti 'icë acamax Jesucristomi catamëacëxa. ⁴⁹ Usai 'imainun ca anu 'icë unicaman Nucën 'Ibu Diosan bana a mecamanuxun ñuixuncania cuacëxa. ⁵⁰ Usa 'aínbi ca judíos unicaman Pablocëñun Bernabé ñui ami 'atimati banaquin bëtsi bëtsi xanu Nucën Papa Diosmi sináncë 'ianan —atux ca aín nuitu upí 'icë —quixun unin cacë acama 'imainun a ëmanu 'icë cushi unicamaribi Bërnabé 'imainun Pablomia nishnun quixun tsuáquirumiacëxa. Usocëxun ca Pablocëñun Bernabé bëtsi bëtsi oquin aín nëtënuaxa cuanun quixun xuacëxa. ⁵¹ Usa 'ain ca a ëmanuax cuanquin —nun aín bana cuatima ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë —quixuan anu 'icë unicaman 'unánun quixun aín taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani, Iconio cacë ëmanu cuancëxa. ⁵² Cuanbi ca Antioquía ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama aín Bëru Ñunshin Upíñu 'aish chuámashirua tani cuëëancëxa.

14

Pablobë Bernabé Iconio ëmanu 'iá

¹ Antioquíanuax cuanx Iconio ëmanu bëbax ca Pablobë Bernabé anua judíos unicama timëti xubunu atsíancëxa. Atsínxuan bana ñuixuncëx ca 'itsaira judíos uni 'imainun judíosma uni acamaxribi ami sinani Jesúsmi catamëacëxa. ² Catamëcëbëtanbi ca Jesucristomi sinántisama tancë judíos unicaman, judíosma unicama 'atimaquin sinánmiquin axa Jesucristomi catamëcë unicamami nishnun quixun tsuáquirumiacëxa. ³ Usaía

'icancëbë ca Pablobë Bernabé anu pain atubë 'iacëxa. 'Ixun ca Nucën 'Ibu Jesúsni catamëti racuëquinma a ñuiquin upí oquin bana ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca —nu nuibaquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iëminun aín Bëchicë xuacëxa —quixun cacëxa. Usoquin an atu ñuixuncë banax ca asérabi 'icë quixuan camabi unin 'unánun ca Nucën 'Ibu Jesusan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu a rabëtan 'acëxa. ⁴ Usa 'aínbi ca Iconio ëmanu 'icë unicama raírinëxa —judíos uni 'ixun cananuna Jesucristomi catamëti bana cuatima 'ai —quimainun raírinëxribishi —Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni rabë ënën bana ca upíra 'icë —quiacëxa. ⁵ Usax ca judíos uni raíri 'imainun judíosma uni raíriribi, acamax Iconionu 'icë atun cushicamabë Pablocëñun Bernabé ami nishquin ñu catancëxun maxaxan 'anux 'ësëñancëxa. ⁶ 'Ësëñania ñuia cuabiani ca Licaonia menu 'icë ëma rabë, Litra 'imainun Derbe, 'imainun a 'urama 'icë me camanuribi cuancëxa. ⁷ Cuanxun ca a menu 'icë ëmacamanuxun —Jesucristomi catamëti aín 'uchacama tërëncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama bana ñuixuancëxa.

Listranuxuan Pablo maxaxan 'acan

⁸ Usa 'ain ca uni achúshi aín niti bëtsicë usabi bacëan 'aísha nicëma, ax Listranu 'iacëxa. ⁹ Usa 'ixun ca a unin tsóxun Pablonëan bana ñuia cuacëxa. Cuatia isquin ca Pablonën, ënë unin ca —Nucën Papa Diosan ca 'ë pëxcuti 'icë —quixun sinania quixun 'unáncëxa. ¹⁰ 'Unánquin ca munuma banaquin cacëxa:

—Cushi ca nirut.

Cacëxëshi nirui ca chirini niacëxa. ¹¹ Pablonëan usoia isi ca anu 'icë unicamax ratuti Licaonia menu 'icë unicaman banan munuma banai quiacëxa:

—Unisa 'aish ca dios rabë nunu uaxa.

¹² Quitancëx ca Bernabé ñui —ax ca Júpiter 'icë —quianan Pablo ñui, an uni bana ñuixuncë 'ain, —ax ca Mercurio 'icë —quiacëxa. ¹³ Usai quiquin ca anuxun Júpiter rabiti xubu axa a ëmanu atsínti bainubi 'ain, an a rabicë sacerdote achúshinën Pablocëñun Bernabé rabinuxun, vaca bënëcamacëñun ñu ua upí oquin xëocë bëacëxa. Bëtancëxun ca unicamabëtan vaca bënëcama a rëquin Pablocëñun Bernabé rabitisa tancëxa.

¹⁴ Usaquian 'aisa tancëxunbi 'unani ca Pablobë Bernabé ratúacëxa. Ratuti atu nëbëtsi cuanquin ca aín chupabi tucai munuma banaquin cacëxa: ¹⁵ —¿Uisocasquin caramina ësoquin ñu 'acandin? Nuxribi cananuna mitsusaribi unishi 'ain. Usa 'aíshbi cananuna an mitsu 'aquincëxunmabimi ñancábi ñu rabicë, a ënquin Nucën Papa Dios ashi rabinun quixun mitsu cai uan. An bamatiomoi tsóo 'ixun naí, me, bacacama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio, a camina sinánti 'ain. ¹⁶ Bëráma ca Nucën Papa Diosan camabi baritian atun cuëëncësa oquin ñu 'anun quixun unicama ëancëxa. ¹⁷ Usaquin ënquinbi ca, ax ca asérabi Dios 'icë quixun 'unánun, an 'acësabi oquin upí oquinshi camabi menu 'icë unicama 'aquinquin, 'uí 'ibúmiquin ñu 'apácëcamaribi canimiquin bimimia. Usoquin an 'imicë cupí cananuna ñu pi nux chuámarua bucuin.

¹⁸ Pablobëtan Bernabëñen usoquin cacëxbi ca a unicamax vaca bënë rëxun atu rabi-catsi quiax sinanaísama tancëxa. Usai 'iquinbi munu sinanaquin ca rabiama 'icën.

¹⁹ Usaía 'icëbë Antioquía 'imainun Iconionuax uquin ca judíos unbunën raíri sinanamiquin Pablocëñun Bernabé maxaxan 'acëxa. 'Atancëxun —ca bamaxa —quixun sinánquin ca nirínbianxun ëma 'uri racáncëxa. ²⁰ Usoquin 'acëa bamacësa sinánquin axa Jesucristomi catamëcë unicaman nëbëtsioracëxbi ca niruquiani a ëmanubi cuantëcëancëxa.

Usai 'ionx ca pëcaracëbë Pablobë Bernabé, Derbe ëmanu cuancëxa.

²¹ Cuanx bëbatancëxun ca —Jesucristomi catamëti ca aín 'uchacama tërëncë 'aish uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama bana ñuixuancëxa. Ñuixunia cuati ca 'itsa uni Jesucristomi catamëacëxa. Usaquin 'atancëx ca Derbenuax Listranu cuantëcëanx Iconionu cuanan Antioquíanuribi cuantëcëancëxa. ²² A ëmacamanu 'iquiani cuanquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicama cushioquin Jesucristomi catamëti ënxunma 'anun 'ësëanan nux Nucën Papa Diosnan 'aish cananuna uni itsían bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ai quixun

cacëxa. ²³ Usoquin canan anua 'icë ëmacamanuax axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timëquin ca atun cushi 'inun, axa asérabi Jesucristomi catamëcë unicamaishi anëacëxa. Anëtancëx píma abë banaquin ca —axa mimi catamëcë ënë unicama camina upí oquin ñu 'anun sinánmianan bërúanti 'ai —quixun Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa.

Sirianu 'icë Antioquíanu Pablobë Bernabé cuantëcëan

²⁴ Usoquin 'atancëxun Pisidia menu 'icë Antioquíanuxunribi bana ñuixuntancëx ca anuax cuanx Panfilia menu bëbacëxa. ²⁵ Panfilia menu 'icë ëma Perge anuxun bana ñuixuntancëx ca Atalia ëmanuribishi cuancëxa. ²⁶ Anuax ca Sirianu 'icë Antioquía ëmanu manë nuntin cuantëcëancëxa. Ax ca anuxuan axa Jesucristomi catamëcë unicaman Nucën Papa Diosan 'amicëxun, atun ñu mëeti sënëonquin 'atánun quixun xucë, a ëma 'iacëxa. ²⁷ Usa 'ain ca bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama timëacëxa. Timëxun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuan 'acë ñucama ñuixuanan —judíos unicamaxëshima, judíosma unicamaxribi ca Nucën 'Ibu Diosan sinánmicëx Jesucristomi catamëtia —quixun ñuixuancëxa. ²⁸ Ñuixuntancëx ca anu pain axa Jesucristomi catamëcë unicamabë Bernabé 'imainun Pablo 'itsa 'uxën pain Antioquíanu 'iacëxa.

15

Jerusalénu timëcan

¹ Usa 'ain ca judíos uni raíri Judea menuax Antioquíanu cuanxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama ësaquin cacëxa: Mitsux asérabi Nucën Papa Diosnan 'inux iëtisa tani camina Moisés quiásabi oi 'unánti oracacë 'iti 'ain. ² Usaía quicëbëbi ca Pablobë Bernabé —usama ca —quiax atubë canancëxa. Canantancëxun ca Pablocëñun Bernabé 'imainun raírribi Jerusalénu cuanxuan, anua 'icë an aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamacëñun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama, —judíosma 'aíshbi cara uni Jesucristonan 'iisa tani 'unántiocë 'iti 'icë —quixun ñucátanun quixun xuacëxa.

³ Xuquian Antioquíanu 'icë unicaman —bërúanx ca cuantan —quixun cacëx cuani Fenicia me 'abiani cuanan Samaria me 'abiani cuanquin ca —judíosma unicamaxribi ca sinanati Jesucristomi catamëaxa —quixun ñuixuancëxa. Usaquian ñuia cuati ca Fenicia 'imainun Samaritanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax cuëëinra cuëëancëxa.

⁴ Usaquin ñuixunbiani cuani ca raíribë Bernabé 'imainun Pablo Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabëtan, atun cushicama 'imainun aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamanribi cuëënquin —¿caina ain? —caquin atu biacëxa. Bicëxun ca —nun nu bana unicama ñuixuncëxuan cuatia ca Nucën Papa Diosan 'itsa uni Jesucristomi sinánmiaxa —quixun ñuixuancëxa. ⁵ Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë fariseo unicama raírinëx nirui quiacëxa:

—Judíosma 'aíshbia ax Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'unántiocë 'ianan usaía judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana raíri quicësaribi oi 'iti 'icë —quiax.

⁶ Usai quicëbë ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama —uisa cara 'iti 'icë —quixun sinánux timëacëxa.

⁷ Timëxun sinania 'uran canania oi niruqiun ca Pedronën atu cacëxa:

—Ën xucëantu, camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca, Jesucristomi catamëtishi ca uni ainan 'inux iëti 'icë quixun judíosma unicama ñuixunun micama achúshi 'ë caíscëxa, usaquin 'ën ñuixuncëxun cuatía atúxribi ainan 'inun. ⁸ An camabi unían sináncë ñu 'unáncë 'ixun ca Nucën Papa Diosan, a unicamax ca judíosma 'aíshbi Jesucristomi asérabi sinánxa quixun 'unánquin, nu 'imicësaribi oquin aturibi aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiaxa. ⁹ Nuxnu judíos 'icëa nu 'imicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama Jesucristomi catamëcë cupí aín 'uchacama tërënquin aín sinan upí 'imiaxa. ¹⁰ ¿Usa 'aínbi caramina mitsux uisa cupí, usama ca quiax Nucën Papa Diosmi 'uchanan, judíosma unibu ca judíos unibu 'icësaí 'iti 'icë quiax quín? Moisésnëan usai judíos unicama

'iti cuënëo bana cuacë 'aíshbi ca a banacama quicësabiira oi nucën raracamax 'iáma 'icën. Nuxribi cananuna atúxa 'iá usaribiti 'iacën. ¹¹ Usa 'aínbi cananuna 'unanin, nun 'uchacama cupí ainanma 'aíshbi ami catamécëxun ca nun 'uchacama tērénquin Nucën 'Ibu Jesusan nu Nucën Papa Diosnan 'imiáxa. Judíosma unicamaxa ami catamëtia ca usaribi oquin ainan 'imiáxa.

¹² Pedronën cacëx ca anu 'icë uni camáxbi banaíma nētēishiacëxa. Nētēishitancëxun ca Pablonëan Bernabébëtan uisaira oquin cara judíosma unicaman aín bana cuaxa quixun ñuixuanan uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, aín cushínbi, atu uni itsin 'acëma ñu 'amiáxa, quixun ñuixuncëxun cuacëxa. ¹³ Usaquin caía Pablobë Bernabé sēnēncëbëtan ca Jacobonën anu 'icë unicama cacëxa:

—'Ēn xucëantu, 'ēn mitsu camainun ca cuat. ¹⁴ Simón Pedronën ca nu ñuixuanxa, Nucën Papa Diosan cara uisaira oquin judíos unicamaishima, judíosma unicamaribi nuibaquin ainan 'inun 'imiáxa quixun. ¹⁵ Usai ca 'iti icë quixun ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëocëxa. A banax ca ësai quia:

¹⁶ Mitsu 'aquintécënquin cana aín rēbúnquinëxa 'apuma 'aínbi Davidnën rēbúnqui achúshi 'apu 'imiti 'ain. ¹⁷ Judíos unicamainshima judíosma unicamanribia 'ēnan 'inuxun 'ē ñucacë cupí cana acaman 'apu, Davidnën rēbúnqui achúshi 'imiti 'ain. ¹⁸ Usai cana mitsun 'Ibu Dios an ēnë banacama bëráma ñuiá 'ēx quin.

¹⁹ Usa 'ain cana 'ēn sinanin, judíosma unicama axa sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux Jesucristomi catamécë, a cananuna usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquian 'anun catima 'ain. ²⁰ Ēsaquinshi caquin cananuna acama quirica buánmiti 'ain: Unínbia uniocë ñu rabiquian 'acë ñuina a camina pitima 'ain, 'imainun camina min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain, 'imainun camina tētsécacë ñuina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain. ²¹ Nucën raracaman 'ásaribi oquin ca camabi ēmanuxun unin anua judíos unicama timéti xubunuxun anun ñu mēëtima nētëcaman, Moisésnëan cuënëo bana ñuixunia. Usa 'ixuan Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana 'unáncë 'icë cananuna ësáquin caquinshi atu quirica buánmiti 'ain.

²² Usaía Jacobo quia cuaquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamécë unicaman aín cushicamabëtan sináncëxa, Antioquíana Bernabé 'imainun Pablobë cuantánun cananuna rabë uni caísti 'ai quixun. Usaquin sinánxun ca axa Jesucristomi catamécë uni rabë, Judas 'icëbi Barsabásribi cacë, acēñun Silas caíscëxa. ²³ Caístancëxun ca atúan buánun quixun ësáquin cuënëoxun quirica 'ináncëxa:

“Nux Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë 'imainun axa Jesucristomi catamécë unicaman nun cushicamabëtan cananuna mitsu quirica buánmin. Mitsux judíosma 'aíshbimi Jesucristomi catamécë 'aish nun xucëantu 'icë, Antioquía ēmanu, 'imainun Siria menu, 'imainun Cilicia menu 'icë, cananuna ësáquin mitsu cain. ²⁴ Nun xucëxmabi cuanxun isa uni raírínën mitsubë banaquin, usai judíos unicama 'iti Moisés quiásabi oi camina 'iti 'ain quixun caquin mitsu masá nuitumiáxa quixuan ñuicania cananuna cuan. ²⁵ Usa 'ain cananuna timéxun, axa nubë nuibanancë Bernabé 'imainun Pablobë cuanxuan mitsu isi cuanun rabë uni caístancëxun xuti sinan. ²⁶ Nun caíscë uni a rabëtan ca ami nishquian unin 'aisa tancëxunbi Nucën 'Ibu Jesucristoa usai 'ia ñuiquin racuëquinma unicama ñuixunia. ²⁷ Usa 'ain cananuna Judascëñun Silas xutin, Bernabé 'imainun Pablobëa cuanun. Xucëxun ca atun ēnë quirica quicësabi oquin mitsu ñuixunti 'icën. ²⁸ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun cananuna sinan, ca asábi 'iti 'icën, mitsúnmi Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo banacama quicësabi oquin 'aquinma ēnë ñuishi 'ati: ²⁹ Unínbia uniocë ñu a rabiquian 'acë ñuina a camina pitima 'ain 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain 'imainun camina tētsécacë ñuina pitima 'ain 'imainun ca aín xanuma 'ain uni xanubë 'itima 'icën. Ēnë banacama cuati camina mitsux asábi 'iti 'ain. Bërúanx camina 'icanti 'ain”.

³⁰ Usaquin quirica 'atancëxuan xucëx cuanx ca Antioquíanu bëbacëxa. Bëbaia cuatía timëtia ca axa Jesucristomi catamëcë unicama a buáncë quirica 'ináncëxa. ³¹ 'Ináncëxun a quirica uisai cara quia quixun istancëx ca cuëëni chuámashirua 'icancëxa. ³² Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni 'ixun Judas 'imainun Silasnën 'itsa oquin bana ñuixunquin anu 'icë unicama 'ësëacëxa. 'Ësëcëxun upí oquin Jesús sinani chuámarua tani ca unicama cuëëancëxa. ³³ 'Itsa nëtën Antioquíanu 'itancëxa Judasbë Silas an xucë unicamanu cuantëcënia ca anua 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman —bërúanx camina cuanti 'ai —quixun caquin xuacëxa. ³⁴ Usa 'aínbi ca Silanën Judas cuantámainun ax bërúti sináncëxa. ³⁵ Usaquin sinántancëx bërúxun ca anuxun Pablobëtan Bernabénën an Jesucristomi catamëcë 'ixun aín bana ñuixuncë unicamabëtan —Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun bana ñuixunquin Antioquíanu 'icë unicama 'unánmiacëxa.

Pablo mecama oi cuantëcëan (15.34-18.22)

³⁶ Usa 'ain ca anu pain 'itancëxun Pablonën Bernabé cacëxa:

—Anuxunu Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuncë ëmacamanu cuanquin cananuna anua 'icë nun xucéantu uisa cara istëcëni cuanti 'ai —quixun.

³⁷ Cacëxun ca Bernabénën Juan 'icëbi Marcosribi cacë uni, a buántisa tancëxa.

³⁸ Buántisa taniabi ca Pablonën Bernabé cacëxa:

—Panfilia nëtënuax ca nubëtan Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunima nu ëbëtsini uaxa. Usa 'ain cananuna a buántima 'ain.

³⁹ Usai canantancëx ënananquin Marcos buani ca Bernabé, manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁴⁰ Cuancëbëtan ca Pablonën Silas abëa cuanun caíscëxa. Caíscë ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman —Nucën 'Ibu Diosan ca nuibaquin bërúanquin mi 'aquinia —quixun catancëxun xuacëxa. ⁴¹ Xucëx cuanquin ca Pablobëtan Silasnën Siria menu cuanan Cilicia menuribi cuanquin a mecamanuaxa Jesucristomi catamëcë unicama bana ñuixunquin Jesucristonan 'aísha cuëënun sinánmiacëxa.

16

Pablo 'imainun Silasbë Timoteo cuan

¹ Cuanx ca Pablobë Silas Derbe ëmanu cuanan anuribi cuani Listra ëmanu bëbacëxa. Anu ca axa Jesucristomi catamëcë Timoteo cacë uni 'iacëxa. Aín titax ca judío xanu 'ianan Jesúsmi sináncë 'iacëxa, 'imainun ca aín papax griego banan banacë 'iacëxa.

² Listra 'imainun Iconio ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman —upí uni ca —quixun ñuicë ca Timoteo 'iacëxa. ³ Usa 'ain ca abëa Timoteo cuanti cuëënquin Pablonën sináncëxa, —Timoteonën papax ca judío unima 'aish griego banan banacë 'icë quixun ca Listranu 'icë 'imainun Iconionu 'icë judíos unicaman 'unania. Usa 'ain ca Timoteo judíos unicaman aín bana cuaisama tanti rabanan judíos uni 'icë sai 'unántiocë 'iti 'icë —quixun. Sinántancëxun 'unánti oracamibianquin ca Pablonën Timoteo buáncëxa. ⁴ Listranuax Timoteo buani bëtsi bëtsi ëmanu cuanquin ca anu 'icë unicama, uisaquin cara Jerusalénu 'icë Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman caxa quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca atúxa quicësabi oquin camina 'ati 'ai quixun axa Jesucristomi catamëcë unicama cacëxa. ⁵ Usaquian Pablobëtan Timoteonën bëtsi bëtsi ëmanu cuanquin bana ñuixuncëx ca axa ami catamëcë unicamax upiti Jesúsmi sináncëxa. Usai 'icëbëa camabi nëtën uni raírinëxribi ami sináncëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aisamaira 'iacëxa.

Namácësa oquian Pablonën Macedonianu 'icë uni isa

⁶ Usaquiania cuania Asianuxun bana ñuixunxunma 'anun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx ca Pablobë Silas 'imainun Timoteo Frigia cacë me 'imainun Galacia cacë menuribi cuancëxa. ⁷ Cuanx anu bëbaquin Misia cacë me inubiani, Bitinia

cacë menuribishi cuainsa taniabi ca Nucën 'Ibu Jesusan Bëru Ñunshin Upitan anu cuanxma 'inun sinánmiacëxa. ⁸ Sinánmicëx ca Misia inubianx Troas cacë ëmanu bëbacëxa. ⁹ Bëbaxun ca Pablonën imé namáquin iscësoquin Macedonia menu 'icë uni achúshia nicë isacëxa. Iscëxun ca cacëxa: Macedonia ënu uxun camina nu 'aquinti 'ain. ¹⁰ Usoquian Pablon namáquin iscësa oquin isan cananuna nun Macedonia menuxun, Jesucristomí catamëti ca uni ainan 'iti 'icë quixun bana ñuixuni cuanti ca Nucën Papa Dios cuëënia quixun sináncën. Sinánquin cananuna bënëñquinshi anu cuanuxun ñu mëníocën.

Pablobëa Silas Filipos cacë ëmanu 'ia

¹¹ Manë nuntin Troasnuax cuanshi ax Samotracia cacë nasínu bëbonx cananuna Neápolis ëmanu bëbacën. ¹² Anuax cuanx cananuna Filipos ëmanu bëbacën. Filipos ax ca Macedonia menu 'icë ëma cha anuribia Romanu 'icë unicama 'icë 'iacëxa. Anu cananuna 'itsamashi nëtë 'iacën. ¹³ A ëmanuax cananuna anun ñu mëëtima nëtën baca cuëbí cuancën, anuaxa axa ami sináncë unicamax usabii 'icë 'aish Nucën Papa Diosbë banacë, anu. Cuanquinbi xanucama timécë isi anu tsóbuquin cananuna Jesúsmi catamëti bana atu ñuixuancën. ¹⁴ A xanucama achúshi ca Lidia cacë 'iacëxa. Ax ca Tiatira ëmanu 'icë xanu 'ianan, an chupa upí minanën pucucësa marucë 'iacëxa. Usa 'aish ca ami sinánquin Nucën Papa Dios rabicë 'iacëxa. Usa 'ixuan Pablonën bana ñuia cuatia ca Nucën 'Ibu Diosan Jesucristomí catamëtía ainan 'inun sinánmiacëxa. ¹⁵ Sinánmicëx Jesucristomí catamëti ca Lidia, aín xubunu 'icëcamabë, nashimicë 'iacëxa. Nashimicë 'ixun ca nu cacëxa:

—Mitsun, 'ëx cana asérabi Jesucristonan 'ain quixun sinani camina 'ën xubunu 'iti 'ain.

Usaquin nu caía nux anu 'iti cuëëncëbë cananuna anu 'iacën.

¹⁶ Nëtë itsin anuaxa uni abë banacë anuax Nucën Papa Diosbë banai cuanquinbi cananuna xanu xuntacu achúshi ñunshin 'atimañu isacën. A xanun ca ñunshin 'atimanëan 'unánmicëxun uísai cara 'iti 'icë quixun ñucácëxun uni usai camina 'iti 'ain quixun ñuixuancëxa. Usoquin 'aquin ca aín patróncoma 'itsa curíqui bimiacëxa. ¹⁷ A xanu xuntacunëx ca Pablocëñun nu nuibiani munuma banai quiacëxa:

—Ënë unicaman ca Dios, naínu 'icë 'Apuira a ñu 'axunia. Usa 'ixun ca anúnmi mitsun 'uchacama téréncë 'aish ainan 'iti bana mitsu ñuixunía.

¹⁸ Usai quiquin ca 'itsa nëtën nu nuiacëxa. Usoquin 'uran ubíocëx cuainacëquin ca Pablonën ñunshin 'atima cacëxa:

—Jesucristonëan quimicëxun cana mi cain, ënë xanunuax ca chiquit.

Quixuan cacëxëshi ca bënëtishi ñunshin 'atima chiquíacëxa.

¹⁹ Usai 'icëbëtan ca aín patróncoman, a xanuan an 'acësabi oquin ñu 'acëbëtanma ca curíqui bitima 'icë quixun sinánquin, Pablocëñun Silas biacëxa. Bibianquin ca anua 'apu 'icënu buáncëxa. ²⁰ Buánxun ca an uni bëtsi unimi manania cuacë uni cacëxa:

—Ënë uni rabëtan judíos uni 'ixun bana ñuixuncëxun cuati ca nun ëmanu 'icë unicamax tsuáquiruia. ²¹ Tsuáquirumiquian bana ñuixuncë 'aínbi cananuna nun romano uni 'ixun an ñuixuncë bana axa quicësabi oquin 'atima 'ain.

²² A xanun patróncoman usaquin an uni itsimi manania cuacë unicama caia cuati, ca camabi uni Pablo 'imainun Silasmi tsuáquiruacëxa. Tsuáquirucëbëtan ca a unicaman, aín chupa pëmitancëxuan manë xon rishquinun quixun aín unicama cacëxa. ²³ Usoquin cacëxun cushínra 'itsa oquin rishquitancëxun ca sipuacëxa. Sipuatancëxun ca an sipunu 'icë unicama bërúancë uni cacëxa, Pablocëñun camina Silas machiquitia upí oquin bërúanti 'ai quixun.

²⁴ Usoquin 'anúan cacëxun ca sipu 'ucë mëúira atsínmixun i quini ocën tabíataxacëxa.

²⁵ Usoquian 'acëx ca Pablobë Silas imé naëx Nucën Papa Diosbë bananan a rabi cantacëxa. Usaría 'ia ca anua 'icë sipuacë uni raírinën cuacëxa. ²⁶ Usaía 'icëbëa me cushínra shaíquicëbë ca ami tapuocë icama shaíquicëbëa xëcuëcamaxribi xëoquimainun manë risi anun uni sipuacë təcërecacëcama tubucuti rëucüacëxa. ²⁷ Usaía 'icëbë bësuquinbi, xëcuëcama xëóquicë isquin ca an sipuacë unicama chiquíti rabanan bërúancë unin

sináncëxa, —sipuacë unicama ca chiquíquiiani cuanxa —quixun. Sinánquin ca axbi taroracátsi quixun aín manë xëtocë biacëxa. ²⁸ Bitsiabi ca Pablonën munuma banaquin cacëxa:

—Taroracaxma ca 'it. Camáxbi cananuna ënu 'ain.

²⁹ Cacëxuinshi, anun pëcaxun isti a aín uni ñucáxun bibianx ca bënëtishi abáquiiani sipu mëú atsíancëxa. Atsiní, bërëqui racuëtan bamai ca Pablo 'imainun Silas tanáin rantin purúancëxa. ³⁰ Usai 'itancëxun ëman buánquin ca Pablo 'imainun Silas cacëxa:

—¿Añu carana 'ën 'uchacama tërëncë 'aish iënxun 'ati 'ain?

³¹ Quia ca cacëxa:

—Nucën 'Ibu Jesucristomi sinani ca ami catamët. Ami catamëti camina min xubunu 'icë min aínsi 'ibucamabëbi mitsun 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain.

³² Caxun ca a 'imainun aín xubunu 'icëcamaribi Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. ³³ Ñuixuncëxuinshi ca imëbi an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo 'imainun Silas anua manë xon 'acë aín namicama chucaxuancëxa. Chucaxuncëbë ca an sipuacë unicama bërúancë unibë axa aín xubunu 'icëcamaxribi Jesúsmi catamëti nashimicë 'iacëxa. ³⁴ Usa 'ixun ca an sipuacë unicama bërúancë unin aín xubunu buánxun Pablocëñun Silas pimiacëxa. Usocëx ca a unibë aín xubunua 'icë aín aínsi 'ibucamaxribi Nucën Papa Diosmi catamëti ainan 'aish, chuámashirua tani cuëëancëxa.

³⁵ Usaía 'ian pëcaracëbëtan ca an uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman policíaxuquin cacëxa:

—An sipuacë unicama bërúancë uninu cuanxun camina a uni rabëa cuantánun ënun quixun cati 'ain.

³⁶ Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxun ca an sipuacë unicama bërúancë unin Pablo cacëxa:

—An uníxa uni itsimi manania cuacë unicaman ca mi chiquínun quixun 'ë camiaxa. Usa 'ain camina chuámashirua 'aish cuanti 'ain.

³⁷ Usaquian an sipuacë unicama bërúancë unin cacëxun ca Pablonën policíacama cacëxa:

—Nux románo uni 'aish quiricañu 'icëbi, añu caranuna 'a quixun nu ñucáxunmabi, ca camabi unían ismainun rishquimitancëxun nu sipuamionxa. ¿Usaquin 'amionxunbi cara bërí uni raírinën isnúnma nu chiquinin? Ax ca 'aisama 'icën. Atúxbi ca nu chiquini uti 'icën.

³⁸ Esoquian Pablonën cacëxun cuabiani cuantëcënxun ca policíacaman an uni uni itsimi manania cuacë unicama cacëxa. Caquian, románo uni 'aish ca quiricañu 'icë quixun cacëxun cuati ca racuëacëxa. ³⁹ Racuëti anu cuanxun ca Pablocëñun Silas cacëxa:

—Mix camina románo uni 'aish quiricañu 'ain quixun 'unánxunma cananuna mi 'ón.

Caquin ëman buánxun ca —ënë ëmanuax camina cuanti 'ai —quixun cacëxa.

⁴⁰ Usaquian cacëx sipunuax chiquíquiiani ca Lidianën xubunu cuancëxa. Cuanx atsínquinbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicama anu timëcë isquin upí oquin 'ësëtancëx anuaxribi cuancëxa.

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

17

Tesalónica ëmanuaxa unicama tsuáquirua

¹ Usaquiani cuani Anfípolis ëma 'imainun Apolonia ëma anun cuanx ca Tesalónica ëmanu bëbacëxa. Tesalónicanu ca anua judíos unicama timëti xubu achúshi 'iacëxa. ² Usa 'ain ca rabë 'imainun achúshi semana anu 'i, Pablo axa 'icësabi oi anun ñu mëëtima nëtë 'icëbë 'icëbë, anua judíos unicama timëti xubunu atsínxun, anua timëtia unicama cuënëo bana 'unánmiquin, Jesús ax ca aséribi Cristo 'icë quixun cai atubë canancëxa.

³ Cuënëo bananu ñuicësabi oquin 'unánmianan ca —a bana quicësabi oi 'iti 'aish ca Cristo

paë tantancëx bamatancëx baísquiaya —quixun canan ca —'ën mitsu ñuixuncë Jesús abi ca axa uti nun caíncë Cristo ax 'icë quixun ñuixuancëxa.

⁴ Ñuixunia cuati ca judíos unicama raíri, Jesús ax ca aséabi Cristo 'icë quixun sinani, ami catamëti Silas 'imainun Pablobë timëacëxa. 'Imainun ca griego banan banacë uni 'ixunbia Nucën Papa Diosan bana cuacëcama, a 'imainun —ax ca aín nuitu upí 'icë —quixuan unin cacë xanucamaxribi Jesúsmi catamëacëxa. ⁵ Usa 'aínbi ca judíos unicama, an Jesús sináncëma, ax ami nutsi Silas 'imainun Pablomi nishquin uni 'atima chiquíshcama timëtancëxun a ëmanu 'icë unicama tsuáquirumiacëxa. Tsuáquirumi, Jasón cacë uni aín xubunu banaruquin barii ca, camabi unían isnun ëma nëbëtsi buánti ca Pablocëñun Silas chiquínti 'icë quiax quicancëxa. ⁶ Usai quiquinbi mëraqinma ca Jasóncëñun axa Jesucristomi catamëcë unicama raíri nirínbianquin a ëmanu 'icë unicaman 'apunu buáncëxa. Buani ca munuma sharati quicancëxa:

—An camabi menu 'icë unicama tsuáquirumicë uni rabëtax ca ënu uaxa. ⁷ Ucë ca Jasonën anua 'inun aín xubunu atsínmiaya. A unicamax ca Romanu 'icë 'apu César quicë bana cuaisama tani, 'apu itsi ca Jesús 'icë quia.

⁸ Pablocëñun Silas ñuicania cuati ca unicamabë a ëmanu 'icë 'apucamaxribi sharati tsuáquiruacëxa. ⁹ Tsuáquiruiabi ca Jasónbëtan raírinën a ënun quixun curíqui 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca Jasóncëñun raíri cuantánun quixun ëancëxa.

Pablobë Silas Berea ëmanu 'iá

¹⁰ Usai 'icëbëtan ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënëñquinshi imë Pablocëñun Silas Berea cacë ëmanu cuantánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanx bëbatancëx ca anua judíos unicama timëti xubunu atsíancëxa. ¹¹ Atsínxuan bana ñuixuncëbëtan ca anua 'icë judíos unicaman, Tesalónica ëmanua 'icëcamasamaira 'ixun, cuëñquin Pablonëan Jesús ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuacëxa. Cuaquin ca aséabi cara Pablonëan ñuixuncë bana ax 'icë quixun 'unáncasquin camabi nëtën Nucën Papa Diosan bana cuënëo isacëxa. ¹² Usaquin 'ai ca atux 'itsáxira —aséabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamëacëxa. Usai 'imainun ca griego banan banacë unicama 'imainun xanucamaribi —upí sinánñu ca —quixuan unin 'unáncë, acamax Jesucristomi catamëacëxa. ¹³ Usaía 'icëbëbi ca Tesalónicanu 'icë judíos unicamax, Pablonëan Bereanuxun Nucën Papa Diosan bana ñuixunia ñuicania cuabiani anuribishi cuancëxa. Cuanxun ca Pablomia nishnun quixun anu 'icë unicamaribi tsuáquirumiacëxa. ¹⁴ Tsuáquirumicëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënëñquinshi Pablo manë nuntían cuantánun quixun xuacëxa. Xucëbë ca Timoteobë Silas Bereanubi bërúacëxa. ¹⁵ Bërúmainun ca an buáncë unicaman Pablo Atenas ëmanu buáncëxa. Buántancëxun a ëbianía Bereanu cuantëcënia ca Pablonën a unicama Timoteocëñuan Silas bënëtishi a isi unun quixun camiacëxa.

Atenas ëmanua Pablo 'iá

¹⁶ A unicama cuan ca Pablonën Atenas ëmanuxun Timoteocëñun Silas aia caíancëxa, Caini a ëmanu niquin, unían unioçë ñu a unin rabiçë, a 'aisamaira isi ca Pablo masá nuituacëxa. ¹⁷ Usa 'ixun ca anua judíos unicama timëti xubunuxun, judíos unicama 'imainun judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabiçë unicamaribi, Jesús ax ca aséabi Cristo, axa uti judíos unicaman caíncë, a 'icë quixun sinánmisa tani cuënëo bana ñui atubë canancëxa. Usai 'ianan ca camabi nëtën anuxun ñu marutinuaxribi anua 'icë unicamabë Jesús ñui canancëxa. ¹⁸ Cananmainun ca raíri unicama usa isa uni 'iti icë quixun epicúreo cacë unicaman bana ñuia cuacë, 'imainun estoico cacë unicamanribia bëtsi bana ñuia cuacë, a unicamaxribi uax Pablobë banacëxa. Abë banatancëx ca raírinëx quiacëxa:

—¿Añu cara banañuira 'ixun ënë unin nu ñuixuinca tanin?

Quicëbë ca raírinëx Pablonëan Jesús ñuianan —bama 'aish ca uni baísquiti 'icë —quixun cacëxun cuax quiacëxa:

—Nun rabiçë diosma, bëtsi dios ñui sapi ca quia.

¹⁹ Usai quitancëxun ca Pablo bibianquin matá, Areópago cacë, anu buánxun cacëxa:

—Nun nu cuacëma a ñuiquinmi nu cacë bana ënë cananuna upí oquin 'unántisa tanin.

²⁰ Nun cuacëma ñu camina min ñuin. Uisai qui quicë cara quixun cananuna 'unántisa tanin.

²¹ Usa 'ain ca Atenasnu 'icë unicama 'imainun 'uracëox uax atubë 'icë unicama an uisa bana cara an cuacëma 'icë a cuaisa tancëxa. 'Imainun ca unían ñuia cuacëma ñuribi ñuiquin uni caisa tancëxa. Usai ca a unicamax 'iacëxa.

²² Usa 'ain ca Pablo Areópagonu timëcë unicama nëbëtsinuax niruquin cacëxa:

—Atenasnu 'icë unicama, 'ën iscëxun camina mitsun dioscama 'itsaira sinánquin a rabin. ²³ 'Ëx ënë ëmanu 'icë bain niquin cana anuxunmi mitsun dioscama rabicë 'itsa isan. Isanan cana anuxun mitsun dios rabiquinmi anu ñu nanti ñu achúshinumi ësaquin cuënëocë isan: “Ënëx ca anuxun nun 'unáncëma dios rabiti a 'icën”. 'Unánxunmabimi rabicancë dios a cana 'ën mitsu ñuixunin.

²⁴ An ca me 'imainun anu 'icë ñucamaribi unioçëxa. Ax ca naí, me acaman 'Ibu 'icën. Usa 'aish ca ax anuxun a rabiti unin 'acë xubunu 'ima. ²⁵ Unin a ñu 'axuncëxmabi ca ax usabi 'iá 'aish usabi 'ia. An ca anun nux tsóti nëtë 'imainun suñu, píti, 'imainun camabi ñuribi nu 'inania.

²⁶ An ca achúshi uni aín rëbúnquicamaxa mecamanu tsónun unioçëxa. Unioquin ca uiti barin cara aín rëbúnquicamax camabi menu tsóti 'icë quixun mëníonan, anua aín me sënëncëcamaribi mëníoquancëxa. ²⁷ Nucën Papa Diosan ca ami sinánquian a 'unánun uni unioçëxa. Uisaxun caranuna a 'unánti 'ai quixunu sináncëxibi ca Nucën Papa Dios nu 'urama 'icën. ²⁸ Nucën Papa Dios cupí cananuna tsotin, a cupí cananuna nitsin, a cupí cananuna ënë menu 'ain. Mistun aínsi raírinëx ca ëesai quiacëxa: “Nux cananuna diosan rëbúnqui 'ain”. ²⁹ Nux aín rëbúnqui 'ixun cananuna sinántima 'ain, ax ca unían 'acë curi 'acë ñuusa 'ianan uxua manë 'acë ñuusa 'ianan maxax 'acë ñuusa 'icë quixun. ³⁰ Nucën Papa Dios 'unáncëma 'ixun ca unin anbia unioçë ñu rabiácëxa. Rabia isquinbi ca Nucën Papa Diosan isëshiacëxa. Isëshia 'ixunbi ca bërí camabi menu 'icë uni 'atimaquin sináncë 'ixunbia sinananun quixun aín unicaman canun camia. ³¹ Nucën Papa Diosan ca mëníoçëxa, anúan achúshi uni, Jesucristonën camabi uni, aín nuitu cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti nëtë. Usaquian 'anun ca an caísacëxa quixuan camabi unin 'unánun, ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiacëxa.

³² Usaquian bamatancëx ca Jesús baísquiacëxa quixun ñuia cuati ca uni raírinëx Pablomi cuaiacëxa. Cuaimainun ca raírinën Pablo cacëxa:

—Minmi ñuicë bana ënëmi ñuitëcënia cananuna bëtsi nëtën cuatëcënti 'ain.

³³ Usaquian cacëx ca Pablo acama ëbiani cuancëxa. ³⁴ Cuancëbë Pablobë cuani ca raírinëx ami sinani Jesúsmi catamëacëxa. Acamax ca Dionisio, Areópagonu 'icë uni a 'imainun xanu achúshi Damaris cacë a 'imainun raíriribi 'iacëxa.

18

Pablo Corinto ëmanu 'iá

¹ Areópago cacë matánuxun bana ñuixuntancëx ca Pablo Atenas ëmanuax Corinto ëmanu cuancëxa. ² Cuanx bëbaxun ca judío uni achúshi, Aquila cacë, mëracëxa. Ax ca Ponto cacë menuaxa bacëan 'iacëxa. Usa 'aish ca aín xanu Priscilabë Italia menu 'icë Roma ëmanu 'iacëxa. 'Icëbébia anu 'icë 'apu Claudio ax —judíos unicamax ca camáxbi Romanuax cuanti 'icë —quicëbë ca Corintonu tsoti cuancëxa. Usa 'ain ca Corintonu bëbatancëx Pablo Aquilacëñun Priscila isi cuancëxa. ³ Aquila ax ca Pablonëan 'acësaribi oquian an chupa xubu 'acë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Pablonën aín xubunu 'ixun Aquilabëtan chupa xubu 'acëxa. ⁴ Usoquin 'anan ca anun ñu mëëtima nëtëcaman anua judíos unicama timëti xubunu cuanxun —Jesús ax ca asérabí Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë, a 'icë —quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixuncëxun ca judíos unicama raíri 'imainun judíosma unicama raírinënríbi —Jesús ax ca asérabia Nucën Papa Diosan xuá a 'icë —quixun 'unánquin sináncëxa.

⁵ Usa 'ain ca Timoteobëa Silas Macedonianuax Corintonu bëban Pablonën bëtsi ñu mëeti 'aquinma Jesús ñui quicë banaishi ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca judíos unicama, Jesús ax ca aséabi Cristo axa utia atun caíncë a 'icë quixun upí oquin ñuixuancëxa. ⁶ Cacëxbi ca aín bana timanan ami 'atimati banai ami nişacëxa. Usaía 'ia ca Pablonën anuax ca cuania quixuan atun 'unánun aín chupa tacaquin cacëxa:

—Mitsúxbi 'iisama tani camina Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. Usaími 'icëxbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsúnmi ënë bana cuaisama tancëbëtan cana judíosma unicama ñuixuni cuanin.

⁷ Catancëx anua judíos unicama timëti xubunuax chiquíquiiani ca judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabicë, Justo cacë uni, aín xubunu cuancëxa, axa anua judíos unicama timëti xubu rapasu 'ain.

⁸ Usa 'ain ca anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu, Crispo, abë aín xubunu 'icë aín aintsi 'ibucamaxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. Usaí 'imainun ca Pablonëan bana ñuixunia cuati, 'aisamaira Corintonu 'icë unicamaxribi ami sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti nashimicë 'iacëxa. ⁹⁻¹⁰ Usa 'ain ca Pablonën namáquin cuacësa oquin ësaquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun imë cuacëxa:

—Ë cana mibë 'ain. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi mi paë tanmiquin mëetima 'icën. Ënë ëmanuax ca 'aisamaira uni 'ënan 'iti 'icën. Usa 'ain camina racuëquin ënquinma 'ën bana ñuixunti 'ain.

¹¹ Usaquian cacëxun ca Pablonën achúshi bari 'imainun mëcën achúshi 'imainun achúshi 'uxë Corintonu 'iquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa.

¹² Usaquian ñuixuncëbëbi ca Galión, axa Acaya menu 'icë unicaman 'apu 'ain, judíos unicamax Pablomi nishi tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin bibianquin ca an uníxa unimi manania cuacë unicama timëcë anu buáncëxa. ¹³ Buánxun ca Galión 'imainun abë 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unin ca usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësama oquin Nucën Papa Dios rabinun quixun unicama caia.

¹⁴ Quixuan cacëbëa Pablo quicascëbëtanbi ca Galiónën judíos unicama cacëxa:

—Ënë uníxa ñu 'aisama 'acë 'ianan uni 'acë 'ain cuni cana mitsúnmi a ñuiquin cacëxun cuatsian. ¹⁵ Aínbi ca an mitsun cuati banaishi ñuixunquin, usai ca quia quixun ñuixunia. Usa 'ain camina mitsúnbi mëníoti 'ain. 'Ën cana ënë ñu mitsu mëníoxuntima 'ain.

¹⁶ Usaquin catancëxun ca Galiónën axa Pablomi manáncë unicama a cuantánun quixun cacëxa. ¹⁷ Cacëx cuanquinbi ca anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu, Sóstenes, a bixun mëecancëxa. Usoia isquinbi ca Galionën caquinma isëshiacëxa.

Antioquíanu cuantëcëntancëxa Pablo amiribishi mecama oi cuantëcëan (18.18-21.26)

¹⁸ Usocëx 'itsa nëtën pain Corintonu 'itancëx ca Pablo Siria menu cuanti sinani axa Jesucristomi catamëcë unicama —cana cuanin —cabiani, Priscila 'imainun Aquílabë manë nuntin cuancëxa. Cuanx Cencrea ëmanu bëbaxun ca Pablonën, —'ën Nucën Papa Dios cacësabi oi 'i cana sënëni —quixun sinánquin aín bu tëamiacëxa. ¹⁹ Tëamitancëx cuanx ca Efeso ëmanu bëbacëxa. Bëbax Priscila 'imainun Aquila ëbiani cuanx anua judíos unicama timëti xubunu atsíanx ca anuax Pablo anua timëcë judíos unicamabë banai atubë usai Jesús 'iti ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui canancëxa. ²⁰ Usaía 'ia judíos unicaman atubëa 'inun cacëxbi ca Pablo anu 'iáma 'icën. ²¹ Abë 'iquinma ëbianquin ca atu cacëxa:

—Judíos unicama anun timëti nëtë sënëncëbë atubë Jerusalénu 'itancëx cana Nucën Papa Dios cuëncëbë mitsu isi utëcënti 'ain.

Quixun cabiani ca Efesonuax cuancëxa. ²² Cuanx Cesárea ëmanu bëbax ca nuntinuax 'ibúquiiani taën Jerusalénu cuancëxa. Cuanx bëbaxun atu istancëxun axa Jesucristomi catamëcë unicama —cuanmainun ca 'it —cabiani ca Antioquíanu cuancëxa.

²³ Antioquíanu 'ëora pain 'itancëx ca Galacia menu 'icë ëma 'imainun Frigia menu 'icë

ëmacama oi cuanquin Pablonën axa Jesucristomi catamëcë unicama upiti Jesucristomi sinani ax cuëncësabi oi 'inun quixun caquin atu 'esëacëxa.

Efesonuxuan Apolosnën bana ñuixuan

²⁴ Pablonëan Galacia menu cuanan Frigia menuribi cuanquin axa Jesucristomi catamëcë unicama 'esëmainun ca Alejandría ëmanu 'icë judíos uni achúshi, Apolo, ax Efeso ëmanu cuanx anu 'iacëxa. Ax ca an Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin 'unáncë 'aish unicama upí oquin bana ñuixuncë 'iacëxa. ²⁵ Nucën 'Ibu Jesús ñuixunquian 'unánmicancë 'ixun ca Apólosnën cuëni banaquin, Jesús ñuiquin, upí oquin Efesonu 'icë unicama ñuixuancëxa. Usaquin Jesús ñuiquin bana ñuixuanan, —aín 'uchacama chiquinata ca Juanën uni nashimiacëxa —quixun 'unánquinbi ca Apolosnën —Jesucristonën ca aín Bëru Ñunshin Upí aín unicama abëa 'inun 'inania —quixun 'unánma 'icën. ²⁶ Usa 'ain ca anua judíos unicama timëti xubunuxun Apolosnën racuëquinma bana ñuixunia cuaquin ca Aquílabëtan Priscilanën 'uri buánxun Apolos, Jesúsmi catamëti ca uni usai 'ia quixun upí oquinra ñuixuancëxa. ²⁷ Usa 'ain ca Acaya menua Apolos cuainsa tancëbëtan axa Jesucristomi catamëcë unicaman —asábi ca —catancëxun atuan upí oquin Apolo binun quixun caquin axa Acayanuax Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuancëxa. Cuënëoxunia quirica bibiani manë nuntin cuanx Acayanu bëbatancëxun ca Apolosnën anua 'icë a Nucën Papa Diosan nuibaquin Jesúsmi sinánmicë unicama upí oquin 'aquiancëxa. ²⁸ 'Aquianan ca unicaman cuamainun —Cristo ca ucëma 'icë —quixuan sinaniabi abë banaquin judíos unicama, Jesús ax ca asérabi Cristo, axa utia atun caíncë a 'icë quixun canan usai ca Cristo 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia quixun 'unánmiacëxa.

19

Pablo Efesonu 'ia

¹ Corinto ëmanua Apolos 'ain ca Pablo matá me sapáncama oi cuantancëx Efesonu bëbacëxa. Bëbaxun ca anu 'icë axa Jesucristomi sináncë unicama mëracëxa. ² Mëraxun ca ñucácëxa:

—¿Mitsúxmi Jesucristomi sináncëbë cara aín Bëru Ñunshin Upí mitsunu uax?

Quixuan ñucácëxun ca cacëxa:

—Nun cananuna Jesucristomi catamëti ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia quixun ñuia cuacëma 'ain.

³ Usaía quia ca Pablonën atu cacëxa:

—¿Añu sinani caramina nashimicë 'ian?

Cacëxun ca cacëxa:

—Juanëan uni 'unánmicë bana sinani cananuna nashimicë 'ian.

⁴ Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Atimaquin sináncë 'ixunbia sinanatia ca Juanën uni nashimiacëxa. Nashimiquin ca cacëxa, axa a caxu uti uni achúshi, Jesús, axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, ami sinánun quixun.

⁵ Usaía Pablo quia cuati ca Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti a unicamax nashimicë 'iacëxa.

⁶ Usa 'ain ca a unicama Pablonën aín mëcënan ramëcëbë atunu Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí uacëxa. Usaría 'icëbë unín 'unáncëma banan bananan ca a unicaman, usaquian Nucën Papa Diosan sinánmicë bana unicama ñuixuancëxa. ⁷ Anu 'icë uni nashimicëcama ax ca mëcën rabë 'imainun rabë unisa 'iacëxa.

⁸ Usa 'ain ca Pablonën anu rabë 'imainun achúshi 'uxë 'iquin, anua judíos unicama timëti xubunuxun racuëquinma upí oquin Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixuan 'unánun anu 'icë unicama ñuixuancëxa. ⁹ Ñuixuniabi ca raírinën masáquin sinánquin cuaisama tancëxa. Usaquin cuaisama tani ca anu timëcë unicaman cuamainunbi —Jesúsmi sinánti ca

'aisama 'icë —quiaux quiacëxa. Usai quicëbë, anuax chiquíquianquin ca Pablonën axa Jesucristomi catamëcë unicama buani, Tirano cacë unían anuxun uni 'unánmicë xubu, anu cuancëxa. Cuanxun ca anuxun camabi nëtën bana ñuixuancëxa. ¹⁰ Usaquin ca Pablonën rabé barin anuxun bana ñuixuancëxa. Pablonëan usaquin ñuixuncëxun ca Asianu 'icë unicama, judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi Nucën 'Ibu Jesús ñuiquian ñuixuncë bana cuacëxa. ¹¹ Cuacëbëtan ca Pablonën anuxun Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ¹² Usa 'ain ca amia Pablo ratíquicë chupa 'imainun pañun abia anu buania mëi uni ñucëcamax pëxcúacëxa, pëxcúmainun ca ñunshin 'atimacamaxribi uniuax chiquíacëxa.

¹³ Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën usoquin 'aia istancëxun ca an cuaínbëquini niquin uninua ñunshin 'atima chiquíncë judíos unicama raírínën, Nucën Papa Diosan 'amicëxuan Pablonën 'acësaribi oquin 'ati sináncëxa. Usaquin sinánquin ca uninu 'icë ñunshin 'atima cacëxa:

—Pablonëan unicama ñuixuncë Jesús an 'amicëxun cana mi cain, ënë uniuax ca chiquit —quixun.

¹⁴ Usaquin an ñu 'acë uni raírínëx ca judíos sacerdotenën cushicama achúshi, Esceva cacë, aín bëchicë mëcën achúshi 'imainun rabé 'iacëxa. ¹⁵ Usa 'ixuan cacëxunbi ca ñunshin 'atimanën Escevanën bëchicëcama cacëxa:

—Jesús 'imainun cana Pabloribi 'unan. Usa 'ixunbi cana ui caramina 'ai quixun mitsu 'unaniman.

¹⁶ Quixun cai chirínquianx anu 'iruquin ca ñunshin 'atimañu uni an cupinunma atu mëëacëxa. Mëëquian cushínra mëëcëx ca chupañuma 'aish aín nami tëátëábu 'aish xubunuax chiquiti abácëxa. ¹⁷ Usoquian 'acëa ñuia ca Efesonu 'icë judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi cuacëxa. Cuati racuëquin ca:

—Nucën 'Ibu Jesús, ax ca cushiira 'icë —quiquin a rabiácëxa.

¹⁸ Usaía 'icëbë uxun ca axa Jesúsmi catamëcë 'itsa unin —usaribi oquin cana 'ën ñu 'atima 'acë —quixun chiquinacëxa. ¹⁹ Usomainun ca an ñubëti 'unáncë unicaman anua ñubëti 'unáncë quiricacama bëxun, camabi unían ismainun nëëancëxa. Usa 'ain ca a quiricacaman cupí cincuenta mil curíquisa 'iacëxa. ²⁰ Usaría 'imainun ca a ñuiquin bana ñuia cuati Jesucristomi catamëti unicamax amiribi amiribi 'itsacëxa.

²¹ Usa 'ain ca Pablonën Macedonia me 'imainun Acaya menu pain cuantancëx Jerusalénu cuanti sináncëxa. Jerusalénu cuanti sinani ca quiacëxa: Anu pain 'itancëx cana Roma ëmanuribi cuanti 'ain. ²² Usaquin sinánxun ca Pablonën an 'aquincë uni rabé, Timoteo 'imainun Erasto, a Macedonia menua cuantánun xuacëxa. Xutancëx ca Asia menua 'icë ëma Efeso, anu 'ëora pain í bërúacëxa.

Efesonu 'icë unicamaxa tsuáquirua

²³ Efesonuaxa Pablo cuancëma pan 'ain ca Jesucristo ñuicë bana cuaisama tani, a ëmanu 'icë unicamax tsuáquiruacëxa. ²⁴ Usaía 'inun ca Demetrio, an uxua manë unioquin ñu chucúmaracama 'ati 'unáncë, an tsuáquirumiácëxa. Demetrio an anuxun diosa Artemisa cacë rabi xubu iscësa 'itánun chamaburatsu oquin manë uxua uniocëxa. Unioxun maruquin ca a 'imainun abëtan ñu 'acë unicamanribi 'itsaira curíqui biácëxa. ²⁵ Demetrionën ca abëtan usoquin 'acë unicama 'imainun anribia usaribi oquin ñu 'acë unicamaxa, an camicëx timëtia cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ënë ñu ësoquin 'atancëxun maruquin cananuna anun nun ñu maruti curíqui bitsin. ²⁶ Usa 'aínbi camina mitsun Pablo isanan an ñuicë banaribi cuatin. An ca Efeso ëmanushima, Asia menu 'icë ëmacama oquin, unían a rabinuxun 'acë ñu ax ca aséabi diosma 'icë quixun caquin, a rabixunma 'anun caquin 'aisamaira uni sinánmiaxa. ²⁷ Usoquian sinánmicëxun ca unin nun nu uniocë uxua manë 'acë xuburatsu bitima 'icën. 'Imainun ca Diananëxa cushi 'aínbi unicaman anuxuan a rabicë xubu cha manuti 'icën. Diana axa Asianu 'icë unicama 'imainun camabi menu 'icë unicaman rabicë 'aishbi ca rabicëma 'iti 'icën.

²⁸ Usai Demetrio quia cuati ca nishi sharati tsuáquirui quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

²⁹ Usari quicëbë ca Efeso ëmanu 'icë unicama sharati tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin Macedonia menu 'icë uni rabë, Gayo 'imainun Aristarco, axa Pablobë nicë, a bixun niríbianx ca anua unicama timécë xubunu abáquianx atsíancëxa. ³⁰ Atsíncëbëa anu 'icë unicama cai axribi atsíntisa taniabi ca axa Jesucristomi catamécë unicaman —miribima bitsia atsíanxma ca 'it —quixun Pablo cacëxa. ³¹ Camainun ca an 'unáncë Asia menu 'icë 'apu raírinëribi anu timécanti xubunu atsíanxma 'inun quixun Pablo camiacëxa. ³² Usa 'ain ca axa timécë unicamax tsuáquirui, raírinëxa bëtsi ñu ñui quimainun raírinëribi bëtsi ñu ñui banai sharácëxa. Sharáquinbi ca aín patsanën añu 'anux cara timéaxa quixun 'unánma 'icën. ³³ Pablomia 'icësaribiti ca anua timécë unicamax anua atubë 'icë judíos unicamamiribi nishacëxa. Usaía ami nishcëxun ca judíos unicama an Alejandro, uisai 'i cara timéaxa quixun an anua timécë unicama canun quixun cacëxa. Cacëxun ca Alejandronën aín męcënan sanánquin aín bana cuanun quixun cacëxa. ³⁴ Cacëxbi ca —ax ca judío uni 'icë —quixun 'unani nětëtima rabë horan pain munuma sharati quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

³⁵ Usa 'ain ca sharatia nětënun cacëxbi nětëtisama taniabi an 'apu quirica cuënëoxuncë unin nětëmiacëxa. Nětëmia ca cacëxa:

—Efesonu 'icë unicama, 'ën mitsu camainun ca cuat. Ënë ëmanu 'icë unicamax ca an anuxun Diana rabiti xubu bërúanan a iscësa maxax naínuax nipacëcë bërúancë 'icën. Usa ca quixun ca camabi menu 'icë unicaman 'unánxa. ³⁶ Usa 'ain ca, usama ca quiax uíxbi quitima 'icën. Usa 'ain camina nětëti 'ain. Nětëanan camina sinánxunmaishi ñu 'atima 'ain. ³⁷ Mitsúnmi bęcë uni rabëtax ca mitsun rabicë diosa ñui 'atimati banacëma 'icën. ³⁸ Usa 'aínbi ca Demetrio 'imainun an abëtan uxua manë 'acë ñu 'acë unicaman, unimi manántisa tanquin, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. Canan ca 'apu raíriribi cati 'icën. Cacëbëtanbi ca Demetrio 'imainun abë 'icë unicamaxa ami manáncë unicamanribi, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. ³⁹ Usa 'ain camina bëtsi ñuribi mëníoisa tanquin anúan 'apucama timéti nětën anu timécë unicaman cuamainun cati 'ain. ⁴⁰ Uisai 'i caranuna sharati quixuan ñucácancëxun a ñuiquin cati ca 'aíma 'icën. Usa 'ain ca 'apumi nishínu 'icësa sináncanti 'icën.

⁴¹ Usaquin catancëxun ca timécë unicama cuantánun quixun xuacëxa.

20

Macedonia me 'imainun Grecia menu Pablo cuan

¹ Usaquin cacëxa cuancëbëtan ca Pablonën axa Jesucristomi catamécë unicama camicëx aia 'ësëanan bana ñuixuntancëxun —cuanmainun ca 'ican —quixun atu cabiani Macedonia menu cuancëxa. ² Cuanquin ca a menua 'icë ëmacamanua 'icë axa Jesucristomi catamécë unicama, ëníma Jesúsmi catamënun quixun caquin sinánmiacëxa. Sinánmibiani ca Grecia 'icëbi Acayaribi cacë menu cuancëxa. ³ Cuanx bëbax ca anu rabë 'imainun achúshi 'uxë 'iacëxa. Anu 'aish ca manë nuntin Siria menu cuanti sinánquinbi, judíos unicamaxa ami 'ësënanía ñuia cuati sinanacëxa. Sinanabiani ca Macedonia anu pain bain cuancëxa. ⁴ Cuancëbë ca Berea ëmanu 'icë uni, Sópater, a 'imainun Tesalónica ëmanu 'icë uni rabë, Aristarco 'imainun Segundo, 'imainun Derbe ëmanu 'icë uni, Gayo, 'imainun Asia menu 'icë unicama, Timoteo, Tíquico, Trófimo, acamax Pablobë cuancëxa. ⁵ Cuanx Macedonia menu bëbacëbë ca atux pain Troas ëmanuxun nu caini cuani nu ëbiani rëcuënquiancëxa. ⁶ Usa 'ain cananuna anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nětë inúmitancëx, nuxribi Filiposnuax manë nuntin cuanx, męcën achúshi nětë 'icëbë Troasnu bëbacën. Bëbax cananuna męcën achúshi 'imainun rabë nětë anu 'iacën.

Troas ëmanu Pablo 'iá

⁷ Anu 'aish cananuna domingo nětën axa Jesucristomi catamécë unicamabë pán tucapaxun pi timéacën. Timéan ca Pablonën, imëishinu cuanti 'ain, ñantónpaquin 'uran

bana ñuixuncëxa. Usoquin ca imë naëx 'itámainun 'acëxa. ⁸ Usoquin ca Pablonën xubu cata itsi manáinra 'icë, anua lamparín 'itsaira tiríocë 'icë anunu timëcë, anuxun bana ñuixuncëxa. ⁹ Usaquian Pablonën manámi 'icë xubu cata rabë 'imainun achúshi, anuxun bana ñuixuncëbëbi ca bënë uni achúshi, Eutico cacë, ax xubu manámia 'icë xëcuë anu tsotax, 'uxcënan ténáncëx 'uxax ëman nipacëacëxa. Nipacëtía bamaia ca bicancëxa. ¹⁰ Bicëbë xubunuax 'ibúquianquin bënë uni 'icúquin bitsi rantin purúnquin ca Pablonën anua 'icë unicama cacëxa:

—Ratúaxma ca 'ican, ca uinacëtia.

¹¹ Catancëx manan 'irutëcënxun, pán tucapaxun pianan pëcaratamainun bana ñuixunëti, ca Pablo atu ëbiani cuancëxa. ¹² Cuancëbë ca bënë uni Eutico axa chuáma 'aish asábi 'icë buani cuëenquiani cuancancëxa.

Troasnuaxa Pablo Miletonu cuan

¹³ Usa 'ain cananuna Pablonëan taën cuainsa tanquin, anua bitsi cuanun cacëx, nux pain rëcuëenquiani manë nuntin Asón cacë ëmanu cuancën. ¹⁴ Cuanx bëbaquin Asónua Pablo bibiani cananuna abë nuntin Mitilene cacë ëmanu cuancën. ¹⁵ Mitilenenuax coonx cananuna Quío cacë nasí rapasu bëbacën. Bëbax anuax coonx cananuna Samos cacë nasínu bëbacën. Bëbatancëx cananuna anu 'icë ëma Trogilio anuax pain tantiacën. Tanti anu 'inëti cuanx cananuna Mileto cacë ëmanu bëbacën. ¹⁶ Anuxun ca Pablonën Pentecostés cacë nëtë 'iisama pain 'ain Jerusalénu bëbati sinánquin 'uran Asia menu 'iisama tanquin, Efeso ëma 'urama 'aínbi anu cuantima sináncëxa.

Efsonuaxa ax Jesucristomi catamëcë unin cushicama Pablonën bana ñuixuan

¹⁷ Usaquin sinánxun ca Miletonuxunbi Efsonua 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamaxa anu unun quixun Pablonën camiacëxa. ¹⁸ Camicëx aia ca cacëxa:

—Asia menu utancëx carana mitsubë 'aish uisai 'ëx 'ia quixun camina mitsun 'unanin.

¹⁹ 'Ëx mitsubë 'ixun cana mitsúnmi 'ë rabiti sinánquinma axa cuëencësabi oi 'iquin Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuan. Usoquin 'ai cana bëunan mëscúanan judíos unicaman 'ë bëtsi bëtsi ocëx 'aisamaira tëmëran. ²⁰ Usai 'iquinbi cana ënquinma uisai caramina Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'inux upí 'iti 'ai quixun racuëquinma mitsu bana ñuixuan. Usaquin nëtëquinma mitsúxmi timëcë ñuixuanan cana mitsun xubucamanuxunribi mitsu bana ñuixuan. ²¹ Ñuixunquin cana judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi Nucën Papa Dios cuëencësa oi 'inux sinanatía Nucën 'Ibu Jesucristomi catamënnun quixun can. ²² Usa 'ain cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanin, uisai carana anuax 'iti 'ai quixun 'unanimabi. ²³ An 'unánmicëxun cana 'unanin, uinu 'icë ëmanu carana cuani anuxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë caia, anuax cana sipuocancë 'ianan unían 'atimocëxun 'aisamaira oquin tëmëranuxun 'ai quixun. ²⁴ Usaquian 'unánmicëxbi cana 'ëx uisai carana 'iti 'ai quixun sinani bënëtiman. Bamanuxunbi Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi oquin 'ai cuëenquin sënëonti cana cuëenin, Nucën Papa Diosan ca nuibaquin unicama ainan 'inun iëmisa tania quixuan camabi unin 'unánun.

²⁵ Usaquin sinánquinbi cana 'unanin, uicama carana Nucën Papa Diosan uni 'inun bana ñuixuan acaman ca 'ë istëcënxunma 'aia quixun. ²⁶⁻²⁷ Mitsúnmi 'ë istëcëncëxunmabi cana ësoquin mitsu cain, uisai cara Jesucristo cupí aín unicamax, an mëníosabi oi 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan 'ë 'unánmicë, acama ñuiquin cana mitsuishima camabi ëmanu 'icë unicamaribi ñuixuan. Usa 'ain ca 'ën Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuatibia ami catamëcëma 'ain 'ën 'uchama 'icën. ²⁸ Usa 'ain camina mitsun mina ñu 'aisama 'ai bërúancati 'ain. Bërúancanan camina axa Jesucristomi catamëcë unicamaribia upí 'inun bërúanti 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca usoquinmi axa Jesucristomi catamëcë unicama bërúanun mitsu 'imiaxa. A unicamax ca axa bama cupí Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aish aín uni 'icën. ²⁹ 'Ën cana 'unanin, 'ëx cuancëbë ca uni raíri uti 'icën. Uxun ca axa ami sináncë unicama, Jesucristomi catamëti bana a ënun quixun

paránti 'icën. 'Inúanëan bëtsi biquin carnero tsuácacësaribi oquin ca a unin axa ami sináncë unicama Jesús manunún quixun parántisa tanti 'icën. ³⁰ Èsaquinribi cana 'unanin, axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timëcë unicama bëtsi bëtsin ca Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñuixunquinma, cëmë bana ñuixunti 'icën, a bana quicësabi oi isa 'inun quixun. ³¹ Usa 'ain camina unin paráncëma 'inuxun upí oquin sináinrati 'ain. Camina sinánti 'ain, rabë 'imainun achúshi barin cana ñantánbi nëtënbi nëtëquinma bëunan mëscúquin mitsu 'ësëan.

³² Bërí cana an bërúanun Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. An ca nuibaquin mitsu ami cushinun 'imianan axa ami sináncë unicama 'imicësaribi oquin aséabi ainan 'aíshmi ax cuëëncësá oíshi 'inun mitsu 'imiti 'icën. ³³ 'En cana curíqui ñucánan chupa uibi ñucácëma 'ain. ³⁴ Mitsúnbi camina 'unanin, 'ën mëcënanbi ñu mëëxun cana 'ën piti 'imainun 'ën chupa bianan 'ëx abë 'icëcamaribi bixúan. ³⁵ Usaquin ñu mëëcë 'ixun cana mitsu 'unánmia, mitsúnribimi usoquin 'anun, ñuñuma uni ñu 'inánuxun. Usaquin 'ati sinani ca Nucën 'Ibu Jesús ësai quiacëxa: “A unin ñu 'ináncë uni ax cuëëncësamaíra oi ca an uni ñu 'ináncë uni ax cuëënia”. A bana camina manuquinma sinánti 'ain.

³⁶ Èsaquin catancëx ca Pablo rantin puruni tsóbuti anu 'icë unicamabë Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³⁷⁻³⁸ Banai sënënia ca —'ë camina istëcëñuxunma 'ai —quia oi camáxbi masá nuituti abë 'icúcanani bëunan mëscúquin bërúanxa cuanun caquin manë nuntinu 'irumiquin Pablo buáncëxa.

21

Jerusalénu Pablo cuan

¹ Buáncëx 'iruax Efesonu 'icë unicama ëbiani cuanx cananuna Cos cacë nasínu cuancën. Anuax coonx cananuna Rodas cacë nasínu cuanx, anuaxribi Pátara cacë ëmanu bëbacën. ² Bëbaxun cananuna anua axa manë nuntin Fenicia menu cuanti uni raíri mëracën. Mërax cananuna a nuntin atubë cuancën. ³ Cuanxun Chipre nasía mëmiu 'icë inubiani cananuna Siria menu cuancën. Cuanx cananuna anu 'icë unicaman buáncë aín ñucama a nanpáxunti cupí Tiro ëmanu cuancën. ⁴ Usai Tironu bëbaxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama mërax, cananuna mëcën achúshi 'imainun rabë nëtën atubë anu 'iacën. Nuxnu anu 'ain ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun a unicaman uisai cara Pablo 'iti 'icë quixun 'unánquin Jerusalénu cuanxma 'inun quixun cacëxa. ⁵ Usaquian cacëbëbi cananuna a nëtëcama inúcëbë cuancën. A ëmanuax cuancëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aín xanu 'imainun aín bëchicëbëbi nubë masinu cuancëxa. Cuanx cananuna rantin puruni tsóbuax masinuax Nucën Papa Diosbë banacën. ⁶ Usai 'itancëxun atubë 'icucananquin —cuanmainun ca bërúanx 'ican —quixun atu cai cananuna manë nuntinu 'iruacën. 'Irucëbë ca a unicamax aín 'icënu cuantëcëancëxa.

⁷ Anuax cuanx cananuna Tolemaida ëmanu cuancën. Cuanx bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama catancëx cananuna achúshi nëtën atubë 'iacën. ⁸ Anuax pëcaratëcëncëbë cuanx cananuna Cesárea ëmanu bëbacën. Bëbax cananuna Felipeñen xubunu abë 'i cuancën. Felipe ax ca an Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuncë 'ianan mëcën achúshi 'imainun rabë uni Jerusaléñuxun an piti mëtícanun caíscan acama achúshi 'iacëxa. A Felipebë cananuna 'iacën. ⁹ Aín bëchicë ca rabë 'imainun rabë xanu bënëñuma 'iacëxa. A xanucaman ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuancëxa.

¹⁰ Anu 'itsa nëtë 'icëbë ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni achúshi Agabo cacë, ax Judea menuax bëbacëxa. ¹¹ Bëbax nu isi uxun anun Pablo tsitëcërëquicë, a biax anun tanëacanan anun mënëacati ca quiacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca ësari quia: Ènën 'ibu ca ësaribi oquin nëaxun Jerusalénu 'icë judíos unicaman judíosma unían binun 'inánti 'icën.

¹² Èsaría Agabo quia cuaquin ca nubëtan Cesáreanu 'icë unicamanribi, Jerusalénu cuanxma 'inun quixun Pablo cacëxa. ¹³ Cacëxbi ca Pablo quiacëxa:

—¿Añu cupí caramina usai banai bëunan mëscúquin 'ë masá nuitumin? Jerusalénuxuan Nucën 'Ibu Jesúsnan cupí 'ë nëacancëxbi cana bënëtima 'ain. Usoquin nëanan 'ë 'acancëxbi cana asábi 'iti 'ain.

¹⁴ Usai quia Jerusalénu cuancatsi quia cananuna Pablo sinanamicasmacën. Usa 'ain cananuna quiacën:

—Nucën 'Ibu Dios cuëëncësabi oi ca 'iti 'icën.

¹⁵ Usa 'ain cananuna ñu mëníobiani Cesáreanuax Jerusalénu cuancën. ¹⁶ Cuancëbë ca nubë Cesáreanuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicama raíri cuancëxa. Acaman ca Chiprenuax ucë uni Mnasón, axa 'itsa baritian Jesucristomi catamëcë, a 'unáncë 'ixun aín xubunu anunu 'inun nu buáncëxa.

Pablo Jacobo isi cuan

¹⁷ Usa 'ain ca Jerusalénu bëbaia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuëënquin nu biacëxa. ¹⁸ Usaquian bicëx 'inëti cananuna pëcaracëbë Pablobë Jacobo isi cuancën. Abë ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicamaribi 'iacëxa. ¹⁹ 'Icë —¿uisa caina 'ai? —quixun catancëx atubë banaquin ca Pablonën uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan 'amicëxun, anua judíosma unicama 'icë ëmacamanuxun ñu 'axa quixun ñuixuancëxa.

²⁰ Usaquian Pablonën ñuixuncëxun ca —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. Rabitancëxun ca Pablo ësaquin cacëxa:

—Asábi ca. Usa 'aínbi camina 'unanin, 'aisamaira judíos unicamax ca Jesúsni sinánxa. Sinánxunbi ca ësaquinribi sinania, Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi cananuna 'iti 'ai quixun. ²¹ A unicamax ca quia, min isamina bëtsi bëtsi menua judíos unicama, Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi 'iaxma 'inun quixun can. Canan isamina judíos unicaman 'acësaribi oquin bëbu tuá 'unántioxunma 'anun quixunribi can. ²² An usa bana cuacë unicamax ca mi ucë cuati timëti 'icën. ¿Usa 'ain caramina uisai 'iti 'ain? ²³ Nun ësaquin cacësabi oquin camina 'ati 'ain. Ènu ca rabë 'imainun rabë judíos uni, an Nucën Papa Dios cacësabi oi 'i sënëñquian aín bu tëamitishi 'icën. ²⁴ Ènë uni buani camina abë judíos uni 'icësaribiti 'inux mixribi nashi mëníocati 'ain. Mëníocanan camina a unicamaxa Moisésnën cuënëo bana usai 'iti quicësabi oi 'ianan aín bu tëacë 'inun cupíoquin mëníocamiti 'ain. Minmi usoia isquin ca judíos unicaman 'unánti 'icën, mix camina Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi 'i quixun. 'Unánan ca mimia manáncë bana ax ca cëmë 'icë quixun 'unánti 'icën. ²⁵ Mixmi judío uni 'aish usai judíos unicama 'iti bana quicësabi oi 'iti 'aínbi ca nun sináncëx judíosma unicamax usai 'itima asábi 'icën. Usaquin sinánquin cananuna ësaquin 'axun acama quirica buánmian: Judíos unicama usai 'iti banacama quicësa oquin 'aquinma camina ësaquinshi 'ati 'ain, unínbia uniocë ñu rabiquian 'acë ñuina camina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain, 'imainun camina têtsëcacë ñuina pitima 'ain, 'imainun ca bëtsi xanubë 'ima uni aín xanubëishi 'iti 'icën.

Roma ëmanua Pablo cuan ñuicë bana (21.27-28.31)

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun Pablo bican

²⁶ Usaquian abëa 'icëcamabëtan Jacobonën cacësabi oquin, rabë 'imainun rabë uni a buonx ca Pablo judíos unicama 'icësaribiti nashi abë mëníocacëxa. Mëníocanan ca uisa nëtën cara anun mëníocati nëtë sënënti 'icë quixun canan uisa nëtën cara Nucën Papa Dios rabiquin ñuina rëti 'icë quixun anu 'icë sacerdotëbëtan mëníoi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa.

²⁷ Anun mëníocati nëtë mëcën achúshi 'imainun rabë sënënti 'uramara 'ain ca judíos unicama raíri, Asianuax ucë, acaman Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua isacëxa, isquian tsuácarucëxun Pablo biacëxa. ²⁸ Bitsi ca munuma cuënishi quicancëxa:

—Israel unicama, nu ca 'aquin. Ènë unix ca an camabi menu cuanquin judíos unicamamia 'inun quixun unicama ñuixuncë a 'icën. Usa 'ixun ca nun cuati bana Moisésnën cuënëo quicësabi oi 'iaxma 'inun quixun canan, anuxun Nucën Papa Dios

rabiti xubu ënë 'atimaquin ñuiquinribi unicama caia. Usa 'ixun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu judíosma, axa griego banan banacë unicama raíriribi atsínmiaxa. Atsínmixun ca ënë xubu upí 'atimamiaxa —quiax.

²⁹ Jerusalënuaxa abë nitsia isbaiëxanx ca Efesonu 'icë uni, Trófimo, a Pablonën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínmicësa sinani usai quicancëxa. ³⁰ Usaía quicëbë tsuáquirui abácuatsini uquin ca Jerusalënu 'icë unicaman biquin, Pablo anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu ëman nirínbianquin bënënquinshi xëcuëcama xëpuacëxa. ³¹ Usaquin 'ai Jerusalënu 'icë camabi uni tsuáquirucëa ñuia ca comandantenën cuacëxa. ³² Usaquin cuaquin aín suntárucamacëñun suntárunën cushicama timëtancëxun abáquianquin buanx ca comandante anua unicama 'icë anu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca mëëquinbi Pablo ëancëxa. ³³ Usocëbë uquin ca Pablo biquin comandantenën aín suntárucama manë risi rabëtan təcërëcanun quixun cacëxa. Caquin ca ui cara ax 'icë quixun ñucánan añu cara 'axa quixun ñucácëxa. ³⁴ Ñucácëbëbia unicamax bëtsi bëtsi bana ñui sharácëbëtan upí oquin cuaquinma ca comandantenën anua suntáru bucucë xubunua buánun quixun cacëxa. ³⁵⁻³⁶ Cacëxuan buáncëbë, a caxu cuanquin catícabiani ca unicama sharati tsuáquirui quiacëxa:

—Ca bamati 'icën.

Usai quia tsuáquirucëbëtan ca unínma 'aia quixun suntárucaman atun xubunua 'icë tapitia 'urama 'ain Pablo 'icúquin birubianquin buáncëxa.

Unicamax ami manáncëxuan Pablonën ca

³⁷ Usoquin buánxuan atun xubunu suntárucaman atsínmicëxunbi ca Pablonën comandante cacëxa:

—¿Bananun caina 'ë 'imitima 'ain?

Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—¿Griego banan banati caina 'unan? ³⁸ ¿Mix caramina Egiptonu 'icë uni an bari itsin, 'apumi nishquin unicama tsuáquirumitancëxun uni 'aquin cuatro mil uni, anu uni 'icëma menu buáncë, ama 'ain?

³⁹ Usaquin ñucácëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Ëx cana judío uni 'ain, Cilicia menua 'icë ëma cha, Tarso, anu 'icë. ¿Usa 'ain caramina 'ën axa tsuáquirucë unicama canun 'ë camitima 'ain?

⁴⁰ Cacëxun ca comandantenën —camina cati 'ai —quixun cacëxa. Cacëx tapitinu nixun mëcënan sanáncëxa nëtëtia ca Pablonën hebreo banan banaquin ësaquin unicama cacëxa:

22

¹ 'Ën aintsicama 'imainun caniacëcë unicama, uisai carana 'ia quixun 'ën aséribi mitsu ñuixunmainun ca cuat.

² Caía, hebreo banan Pablo banaia cuati ca pascësarua 'inun nëtëacëxa. Nëtëtia ca Pablonën cacëxa: ³ —'Ëx cana judíos uni, Cilicia menua 'icë ëma Tarso, anuax bacëan 'ain. Usa 'ixunbi cana Jerusalën ënuax caniquin, an uni 'unánmicë uni, Gamaliel, an 'unánmicëxun quirica 'unánquin, nucën raracaman cuatia Moisésnën cuënëo bana upí oquin 'unáncën. 'Imainun cana mitsúxmi 'icësaribiti Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati cuëëancën. ⁴ Usa 'ixun cana axa Jesucristomi sináncë unicama bëtsi bëtsi ocën. Bëtsi bëtsi oquin 'anan cana bëbu 'imainun xanuribi nëaxun tëmëramianan sipuanuxun buáncën. ⁵ Sacerdotnën cushicaman 'apubëtan ca caniacëcë unicamanribi 'unánxa, atun ca Damasconu 'icë judíos unicama 'inani cuanun quirica 'ë 'ináncëxa quixun. 'Ináncëx cana axa Jesucristomi sináncë unicama Jerusalën ënuxun tëmëraminuxun bitsi cuancën.

Pablonëan axa usai Jesucristomi catamëa ñuia bana (Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Bain cuani Damasconu bëbai cuanquin, 'ën usai 'iti sináncëma 'aínbi ca bari xamáruti 'urama 'ain, naínuax cushiira pëqui ichúquin nëbëtsioraquin 'ë pëcacëxa. ⁷ Usaquian pëcacëx menu nipacëxun cana ësaquian 'ë cacë bana cuacën: “Saulo, Saulo, ¿uisoti

caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?" ⁸ Ësaquian cacëxun cana cacën: "¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain". Cacëxun ca 'ë cacëxa: "Ëx cana Jesús, Nazaretnu 'icë, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain". ⁹ Usaquian 'ë cacëbëtan pëquia isquinbi ca axa 'ëbë cuancë unicaman 'ëbëa banaia cuama 'icën. ¹⁰ Ësaquian cacëxun cana cacën: "Mix camina 'ën 'Ibu 'ain. ¿Usa 'aish caramina añu 'ën 'ati cuëënin?" Cacëxun ca 'ë cacëxa: "Niruquiani camina Damasconu cuanti 'ain. Anuxun ca uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mi unin cati 'icën". ¹¹ Usaquin cacëx menuax niruiabia axa pëquicë an bëtëncëx bëxunñu 'ixun iscasmata, axa 'ëbë cuancë unicaman mënbianquin buancëx cana Damasconu bëbacën.

¹² Anu ca uni achúshi, Ananías cacë, an Moisésnën cuëneo bana quicësabi oquin 'acë 'iacëxa. Usa 'aish ca a unix Damasconu 'icë judíos unicaman, ax ca upí nuituñu 'icë quixun ñuicë 'iacëxa. ¹³ Usa 'aish ca 'ë isi uacëxa. Uxun ca 'ë cacëxa: Saulo, mix camina 'ën xucën 'ain. Camina amiribishi istëncënti 'ain. Quixuan cacëxuinshi cana a isacën. ¹⁴ Iscëxun ca 'ë cacëxa: Nucën Papa Dios, a nucën raracamanribi rabia, an ca mi caísacëxa, añu cara ax cuëënia quixun 'unánanmi aín Bëchicë aín sinan upíira aribi 'unánan ax banaia cuanun. ¹⁵ Usa 'ixun camina min ami iscë ñucama 'imainun usaquian mi cacëxunmi cuacë banacamaribi camabi menu 'icë unicama ñuixunti 'ain. ¹⁶ Usaími 'inúan caíscë 'aish camina bënëtishi nirui min 'uchacama tërënnun Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti nashimicë 'iti 'ain.

Judíosma unicama bana ñuixunun Jesusan Pablo xua

¹⁷ Usa 'ain cana Ananías quicësaí 'itancëx Jerusalénu cuantëcëancën. Cuanx cana Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuancën. Anu 'ixun cana namáquin iscësoquin Nucën 'Ibu Jesús isacën. ¹⁸ Iscëxun ca ësaquin 'ë cacëxa: Jerusalénu 'icë unicaman ca mínmi 'ë ñuiquin cacëxunbi cuaisama tantí 'icën. Usa 'ain camina bënëti Jerusalénuax cuanti 'ain. ¹⁹ Usaquian cacëxunbi cana Nucën 'Ibu Jesús cacën: Ënu 'icë judíos unicaman ca 'unánxa, 'ën cana anua judíos unicama timëti xubucamanu cuanquin, axa mimi catamëcë unicama sipuanuxun buánan mëëa quixun. ²⁰ Estëbanën an mi ñuiquin uni bana ñuixuncë, a maxaxan 'acanmainun cana 'ëx anu 'ixun cuëënnun an Estëban rëcë unicaman chupa bërúan. ²¹ Usaquin cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan 'ë cacëxa: Camina cuanti 'ain. Cana 'ura 'icë judíosma unicamami bana ñuixunun mi xuti 'ain.

Comandantenëx Pablobë bana

²² Usaquian Pablonën ñuixuncëxun pascësarua 'aish sëtëxun cuatibi ca judíosma unicama ñuia quia cuati sharatëcëni quicancëxa:

—Ënë uni ca bamati 'icën, 'aíma 'inun.

²³ Usai qui munuma banai sharati nishquin ca aín chupabi pëxun niquin me cupúcë bixun manámi mësuquin puacëxa. ²⁴ Usaría unicama 'ia isquin ca comandantenën anua suntárucama bucuçë xubunua Pablo atsínminun quixun aín suntárucama cacëxa. Canan ca, uisa cupí cara a ñui usai sharácania quixuan nu ñuixunun camina Pablo rishquiti 'ai quixun cacëxa. ²⁵ Usaquian comandantenën cacëxuan rishquiminuxun nëamicëxunbi ca Pablonën anua 'icë capitán cacëxa:

—¿Mitsúnmi románo uni, añu cara 'axa quixun upí oquin cuaxunmashi rishquiti cara asábi 'ic?

²⁶ Ësaía Pablo quia cuabiani cuanxun ca capitanën ësaquin comandante cacëxa:

—Ënë unix ca románo 'aish quiricañu 'icën. Usa 'ain camina uisaquin caramina 'aisa tani usoquin 'anuxun upí oquin sinánti 'ain.

²⁷ Usaquian cacëx anu cuanquin ca comandantenën Pablo ñucáquin cacëxa:

—¿Asérabi caramina mix románo 'aish quiricañu 'ain?

Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—Usa cana 'ain.

²⁸ Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—Románo 'aish quiricañu 'inuxun cana 'ën 'itsaira curíqui cupíocën.

Quia ca Pablonën cacëxa:

—'Ën papan Romanu 'icë quiricañu 'ixun bëchia 'aish cana 'ëx románo 'ain.

²⁹ Usaía quia cuaquin ca axa a rishquinux cuaíncëcaman Pablo ëancëxa. Ëncëbë ca comandantenëxribi, románo 'aísha quiricañu 'icëbi cana Pablo nëamia quixun sinani, racuëacëxa.

Judíos cushin 'apucaman Pablo ñucá

³⁰ Usa 'ain ca pëcaracëbëtan comandantenën añu cupí cara Pablomi judíos unicama manania quixun 'unántisa tanquin, anúan nëacë manë risi tubunun quixun cacëxa. Canan ca sacerdotenën cushicama 'imainun judíos unibunën cushicaman 'apucama timënun quixun aín unicama cacëxa. Cacëxuan an cacësabi oquin timëan ca comandantenën Pablo axa timëcë 'apucaman isnun chiquímiacëxa.

23

¹ Usa 'ain ca suntárucaman bëcëxun isquin Pablonën judíos unibunën 'apucama cacëxa:

—Mitsux judíos uni 'aish camina 'ën xucëantu 'ain. 'Icë cana mitsu cain, 'ën cana ñu 'atima 'acëma 'ai quixun ca Nucën Papa Diosan 'ë isia.

² Quiáxa quicëbëtan ca sacerdotenën cushicaman 'apu, Ananías, an a rapasu 'icë unicaman Pablo cuëtáshcanun quixun cacëxa. ³ Caia ca Pablonën cacëxa:

—Unían, upí ca quixun mi sináncë 'aíshbi camina mix usama 'ain. Nucën Papa Diosainra ca 'ëmi 'amicësa usoquin mi 'ati 'icën. Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin uisa caramina 'ë oti 'ai isti cupíshi camina anu tsotan. ¿A bana quicësabi oquin 'ë ñucáxunmabi caramina 'ë mëënun quixun uni cain?

⁴ Caia oquin ca a rapasu 'icë unicaman Pablo cacëxa:

—¿Usaquin caramina Nucën Papa Diosnan 'icëbi min sacerdotenën cushicaman 'apu cain?

⁵ Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Ën aintsicama, Moisésnën cuënëo bana ca quia: “Min aintsicaman 'apumi camina 'atimati banatima 'ain”. Usa 'aínbi cana ax ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'icë quixun 'unánquinma usaquin can.

⁶ Usaquin catancëxun ca Pablonën anua timëcë 'apucama, a raírínëxa saduceo uni 'imainun raírínëx fariseo uni 'icë 'unáncëxa. 'Unánquin ca munuma banaquin cacëxa:

—'Ën aintsicama, 'ëx cana fariseo uni 'ain, fariseo unin bëchicë cana 'ëx 'ain. Usa 'ixun cana bama 'aish ca Cristo utëcëncëbë uni baísquiti 'icë quixun sinanin. 'Ën usaquin sináncë 'ain ca 'ëmi manáncania.

⁷ Ësaía quia cuati acamaxbi cuëbicanantancëx ënananquin ca fariseo unicaman bëtsi oquin sinánmainun saduceo unicamanribishi bëtsi oquin sináncëxa. ⁸ Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinánan —ángel 'imainun ca ñunshínribi 'aíma 'icë —quixun sinania. Sinánmainun ca fariseo unicaman —bama 'aish ca Cristo utëcëncëbë uni baísquiti 'icë —quixun sinánan —ángel 'imainun ca ñunshinribi anu 'icë —quixun sinania. ⁹ Usa 'aísha camáxbi cuëbicanani sharámainun ca fariseo uni raíri, an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë, an niruquin munuma banaquin cacëxa:

—Nun iscëx ca ënë unix añu ñubi 'acëma 'icën. Sapi ca ñunshin banaia cuaxa, ángel banaia sapi ca cuaxa. An 'imicëxuan nu bana ñuixuncëxunbi ënë uni 'atimoi atununa Nucën Papa Diosmiribi nishi, usa 'ain cananuna 'atimotima 'ain.

¹⁰ Usaría 'aisamairai cuëbicanáncëbë ca comandante, unicaman Pablo 'ati sinani racuëacëxa. Usai 'iquin ca comandantenën —unicama nëbëtsinuabi bibianquin camina Pablo anunu 'icë xubunu buánti 'ai —quixun aín suntárucama cacëxa. Cacëxun ca suntárucaman anua atux 'icënu buánxun atsínmiacëxa.

11 Usaquian 'oon ñantánbucëbëtan ca Nucën 'Ibu Jesusan a rapasu niracëquin Pablo cacëxa:

—Masá nuituti bënëaxma ca 'it. Jerusalén ënuxunmi 'ë ñuiquin cacësaribi oquin camina Roma ëmanuxunribi 'ë ñuiquin unicama bana ñuixunti 'ain.

Pablo 'acatsi quiax unicama 'ësënan

12 Usaquian Nucën 'Ibu Jesusan Pablo can pëcaran ca judíos unicama raírinëx timëax 'ësënaní ëesai canancëxa: Pablo 'axunma cananuna pima 'ianan año ñubi xëatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. 13 Axa usai 'ësënançë unicama ax ca cuarenta unibëtan sënënma 'iacëxa. 14 A unicaman ca anu cuanxun sacerdotenën cushicamacëñun caniacëcë unicama ësaquin cacëxa:

—Nux cananuna, Pablo 'axunma cananuna año ñubi pima quiax canan. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icëa Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'anun cananuna quia. 15 Usa 'ain camina 'apu raíribëtan paránquin mitsun ësaquin comandante cati 'ain: An ñu 'acë a upíra oquin 'unánuxun cananuna Pablo ñucátëcëntisa tanin. Nun nu ñucátëcënnun camina pëcaracëbëtan min suntárucama bëmiti 'ain. Mitsúnmi usaquin cacësabi oquian comandantenën cacëxun aín suntárucaman bëia cananuna Pablo 'ati 'ain.

16 Usai 'ësënaníabi ca Pablonën chirabacën tuacën cuacëxa. Cuabianxun ca suntárunën xubunu atsínxun Pablo ñuixuancëxa. 17 Ñuixuncëxun cuaquin cuënxun ca Pablonën capitán achúshi cacëxa:

—Ënë xu camina comandantebë ca banatísa tania anu buánti 'ain.

18 Quixuan cacëxun bibianquin buánxun ca capitánën comandante cacëxa:

—Sipunua 'icë Pablo an ca cuënxun 'ë caxa, ënë tuá camina comandantebë ca banatísa tania anu buánti 'ai —quixun.

19 Cacëxun mëinbianquin 'uri buánxun ca comandantenën a tuá ñucáquin cacëxa:

—¿Año ñuiquin caramina 'ë caísa tanin?

20 Cacëxun ca cacëxa:

—Judíos unicaman ca Pablomi 'ësënanquin sinánxa, pëcaracëbëtanmi, atun isa aín ñu 'acë upí oquin istëcënnun, judíos 'apucamanu Pablo buántëcënnun cëmëquin mi camicatsi quixun. 21 Usaquian cacëxunbi camina an mi cacësabi oquin 'atima 'ain. Axa Pablomi 'ësënançë uni ax ca cuarenta unibëtan sënënma 'icën. Acaman ca 'anuxun unëxun Pablo cainia. Èsai ca quíaxa: Pablo 'axunma cananuna año ñubi pima 'ianan año ñubi xëatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icëa ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. Usaquin Pablo 'acatsi quixun ca minmi cacëxuan min suntárucaman Pablo buántishi unëxun cainia.

22 Quixuan cacëxun ca cuantánun xuquin, comandantenën Pablonën chirabacën tuá cacëxa:

—A ñuiquinmi 'ë cacë bana ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Comandantenëan Felixnu Pablo buántanun aín suntárucama xua

23 Cacëxa a tuá cuancëbëtan ca capitán rabë cuënxun comandantenën cacëxa:

—Doscientos taën nicë suntárucëñun camina setenta caballonën nicë suntárucëñun doscientos masí bun tuíncë suntárucama bëánquitancëxa imë naëx 'iisama pain 'aian Cesáreanu cuanun mëníocamiti 'ain. 24 'Imainun camina anúan Pablo cuanun bëtsi caballoribi mëníoti 'ain, anúnmi unínma 'aia bërúanxun, Pablo gobernador Felix anu buánun.

25 Usaquin aín capitán rabë catancëxun ca comandantenën Felix buánminuxun ësaquin quirica cuënëocëxa:

26 “Èx Claudio Lisias 'ixun cana Felix, mixmi 'apu 'aish sinánñuira 'icë, mi quirica buánmin, camina biti 'ain. ¿Uisa caina 'ain? 27 Judíos unicaman bixun 'aísa taniabi cana ënë uni, ax ca románo 'icë quixun 'unánquin, 'ën suntárucama buánxun bian. 28 Año cupí cara ami manancia quixun 'unántisa tanquin cana judíosnën 'apucamaxa timëcënu

Pablo buan. ²⁹ Buánxun ñucácëxunbi ca Pablonëx isa usai judíos unicama 'itia Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'ima quixun 'ë caxa. Cacëxun iscëxbi ca an 'acë ñu a cupí Pablo 'ati 'aíma 'ianan a cupí sipuatibi 'aíma 'iaxa. ³⁰ Judíos unicamaxa a 'acatsi quiax ami 'ësënanía ñuia cuaquin cana bënënuinshi minua cuanun Pablo xutin. Xuanan cana axa ami manáncë unicamaribi añu cupí cara ami 'ësënanía quixuan mi canun quixun minu xutin. Ënëishi cana mi cain”.

³¹ Esoquian cuënëocë quirica buánquin ca comandantenëan cacësabi oquin, suntárucaman bibianquin Pablo imé Antípatris cacë ëmanu buáncëxa. ³² Buón pëcaracëbë ca caballonën nicë suntárucamainshi Pablo buántamainun taën nicë suntárucamax anua 'icë Jerusalénu cuantëcëancëxa. ³³ Cuantamainun Pablo buanx ca caballonën nicë suntárucamaxëshi Cesárea ëmanu bëbacëxa. Bëbaxun anu Pablo buánquin ca a ñuiquin cuënëocë quirica Felix 'ináncëxa. ³⁴ 'Ináncëxun a ñuiquin 'acë quirica istancëxun ca Felixnën Pablo bëisquin ñucáquin cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caina 'ain?

Cacëxun ca —'ëx cana Cilicia menu 'icë uni 'ai —quixun Pablonën cacëxa. ³⁵ Cacëxun ca Felixnën cacëxa:

—Axa mimi manáncë unicama ucëbëtan cana mixmi quia cuati 'ain.

Caxun ca Herodesnën xubunuxuan bërúanun quixun suntárucama cacëxa.

24

Felixnën ñucácëxuan Pablonën cá

¹ Mécën achúshi nëtë 'icëbë ca sacerdotenën cushicaman 'apu, Ananías, abë caniacëcë uni raíri 'imainun Tértulo cacë uni, an banati 'unáinracë, acamax Cesárea ëmanu cuancëxa. Cuanx bëbax ca Pablomi manánux Felixnu riquiancëxa. ² Riquian, suntárunën Pablo bëcëbëtan, ca Tértulonën Felix ësaquin cacëxa:

—Mixmi 'apu 'ain cananuna upitax bucuin. Sinánñuira 'ixun camina min nuxnu upitax bucuin upí oquin bana mëníoín. ³ Mix camina usa 'ai quixun sinánquin cananuna camabi ëmanuxun camabi nëtën, asábi ca quixun sinani, upitax bucuin. ⁴ Usa 'ain camina mix upí nuituñu 'ixun, nun 'itsaira ñuixunquinma bana 'itsamashi mi ñuixunmainun, nun cacëxun cuati 'ain. ⁵ Ënë unix ca nun iscëx an camabi menua judíos unicama bëtsi bana ñuixunquin ubíoquin tsuáquirumicë 'ianan nazareno cacë unicaman cushi a 'icën. ⁶ Usa 'ixuan judíosma uni anu atsínmixun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'atimamiti 'icëbi cananuna Moisésnëan cuënëo nun cuati bana quicësabi oquin 'anuxun biixan. ⁷ Bicëbi ca comandante Lisiasnën aín suntárubë cuanxun nu bicuaënxa. ⁸ Nu bicuantancëx ca axa Pablomi manáncë unicamainsa minu uxun a ñuiquin mi cati 'icë quiax quiixanxa. Usa 'ain camina caisa tanquin Pablo ñucáti 'ain. Ñucácëxa quia cuaquin camina minbi nuxnu a ñui quicë banacamax ca aséabi 'icë quixun 'unánti 'ain.

⁹ Usaquian Tértulonën Felix can, ca abë ucë judíos unicamanribi Tértulo quicësabi oi ca aséabi 'iaxa quixun cacëxa. ¹⁰ Esoquian cacëxun cuatancëxun ca Felixnën Pablo axribia bananun quixun aín mécënan sanánquin tanxuncëxa. Tanxuncëxun ca Pablonën cacëxa:

—Minmi 'itsa baritian ënë menuxun uni itsi ñuia mimi uni manáncëxun cuacë 'icë cana racuëtima cuëenquin uisai carana 'ia quixun mi cain. ¹¹ Usa 'ain camina aséabi cara 'ën mi cacë bana 'icë quixun 'unántisa tanquin bëtsi uni ñucáti 'ain. Anuxun Nucën Papa Dios rabinux 'ëx Jerusalénu cuaënxcancë ca mécën rabë 'imainun rabë nëtësa 'icën. ¹² Anu 'icë ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'imainun anu judíos unicama timëti xubucama 'imainun ëmacamanuxunribi abë cuëbícanaanquin 'ën unicama tsuáquirumia uinu 'icë unínbi iscëma 'icën. ¹³ 'Imainun ca ënë unicamaxa quicë bana ënëx ca aséabi 'icë quixuan an mi cati uni 'aíma 'icën. ¹⁴ Usa 'ain cana mi cain, Nucën Papa Dios a 'ën raracaman rabia, a cana 'ënribi rabin. Aín bana, Moisésnën cuënëo 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuënëo, a banacamax ca aséabi 'icë quixun cana 'unan.

Usa 'aish cana a banacama quicēsabi oía uá aín Bēchicē amia ax 'ēbē sināncē unicamabē ami catamētín, judíos unicama raírínēxa ami sinántisama tancēbēbi. ¹⁵ Atúan sināncēsaribi oquin cana, bama 'aish ca uni upícama 'imainun uni 'atimacamaxribi baísquiti 'icē quixun sinanin. ¹⁶ Usaquin sināncē 'aish cana Nucēn Papa Diosmi 'uchaima 'ianan uisa unimibi 'uchaima 'iisa tanin. Usai 'inuxun cana camabi nētēn ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'ain.

¹⁷ Usa 'ain cana 'itsa barin bētsi bētsi menu 'itancēx Jerusalénu utēcēan. Uquin cana nun aintsi ñuñumacama 'inánun quixuan uni raírínēn 'ē bēmicē curíqui bēan. Bēanan cana 'ēn curíquiribi anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuxun 'inánuxun bēan. ¹⁸ Bēxun 'inánux cana judíos unicama 'icēsaribiti nashi mēníoan. Anun mēníoati nētē sēnēncēbē cana 'ēn bēcē curíquicama 'inani anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunu cuan. Anua ca axa Asianuax ucē judíos unicaman 'ē mēraxa. Axa 'ēbē tsuáquiruti 'itsa uni ca anu 'aíma 'iāxa. ¹⁹ Asianuax ucē unicama ax 'ēmi manántisa tani ca ēnuxun mi 'ē ñuiquin cai utsíanxa. ²⁰ Usa 'ain ca atúxa ucēma 'ain, axa Tértulobē ucē ēnē unicaman mi cati 'icēn, Jerusalénuxuan judíos 'apucaman 'ē ñucácēbētan cara uisa ñu 'acē 'ē isaxa quixun. ²¹ Caquin ca, 'apucaman cuamainun, bama 'aish ca Cristo utēcēncēbē unicama baísquiti 'icē quixun 'ēn sināncē 'ain camina 'ēmi manáncani quiax 'ēx quixancē bana mi ñuixunti 'icēn.

²² Usaía Pablo quia cuaquin ca Felixnēn, Jesúsmi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun 'unāncē 'ixun nētē itsin mēníoanuxun, Tértulo 'imainun abē ucē unicama ēsaquin cacēxa:

—Comandante Lisias ax ucēbētan cana Pablo ñuimi quicē bana ēnē mēníoati 'ain.

²³ Catancēxun ca Felixnēn aín capitán cacēxa:

—Chiquíti rabanan camina Pablo bērúanti 'ain. Bērúanquinbi camina añu cara 'aisa tania a 'amianan axa abē nuibanancē unicaman a istisa tania ismianan añu ñu cara cuēēnia a 'axunun 'amiti 'ain.

²⁴ Usa 'ain ca nētē itsin Felix, judía xanua biá, Drusila cacē, abē utēcēancēxa. Uxun ca Cristomi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'iti 'icē quixun ñuia cuaisa tanquin Pablo camiacēxa. ²⁵ Camicēx uxuan, Jesucristomi catamētia uni, aín 'uchacama tērēncē 'aish Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oí 'iti bana ñuixuanan 'atima ñu 'atēcēinsa tanquinbi tēnēti banaribi ñuixuanan aín ñu 'atima 'acē cupía unin paē tanquin tēmērati bana ñuixuncēxun cuati ratúquin ca Felixnēn Pablo cacēxa:

—Camina cuanti 'ain. A 'ēn 'ati ñu 'aíma 'ain cana amiribishi mi camitēcēnti 'ain.

²⁶ Usaquin cacēxa cuan ca Felixnēn —'ēn chiquínun ca Pablonēn 'ē curíqui 'inánti 'icē —quixun sināncēxa. Usaquin sinánquin camicēxa cuancēbē cuancēbē ca Pablobē 'itsai banacēxa. ²⁷ Usaquin rabē baritia inúnmi 'apu 'aishbi chiquíquin ca Felixnēn judíos unicamabē upí 'iisa tanquin Pablo sipunubi ēancēxa. Felix chiquícēbē ca bētsi uni Porcio Festo cacē, ax 'apu 'iacēxa.

25

Festonēn Pablo ñucá

¹ Usa 'ain ca 'apu 'inux cuanx Festo Judea menu bēbacēxa. Bēbax ca rabē 'imainun achúshi nētē 'icēbē Cesárea ēmanuax Jerusalénu cuancēxa. ² Anua 'icē ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun judíos 'apucamanribi Pablomi manánquin Festo cacēxa, ³ ēsaquin, —Nux cuēēncēsabi oquin camina Pabla Jerusalénu min unin bēnun camiti 'ain. Bain aia 'acatsi quiax 'ēsēnanxun ca Pabla bēnun quixuan caminun quixun judíos unicaman Festo usaquin cacēxa. ⁴ Cacēxunbi ca Festonēn cacēxa:

—Pablo ca Cesáreanu sipuocē 'icēn. 'Ēx cana 'itsama nētēinshi ēnuax anu cuanin. ⁵ Usa 'ain ca mitsun cushicamax 'ēbē Cesáreanu cuanti 'icēn. Cuanxun ca a unían ñu 'atima 'acē 'ain, uisa ñu cara 'axa quixun nu cati 'icēn.

⁶ Catancëx ca męcën rabé nęcësä 'icëbë Festo Jerusalénuax Cesárea ëmanu cuancëxa. Coonx pęcaracëbë, anua uníxa unimi manania cuacë uni tsóti, anu tsóbuxun ca Pablo bęcánun quixun camiacëxa. ⁷ Camicëxuan bęcëbë ca Jerusalénuaxa ricuatsíncë judíos unicamax a nęcëtsiorati, ënë unin ca 'atima ñuira 'axa quiacëxa. Usaía quicancëbëbi ca Pablo ñuia, usai quicancë bana ax ca aséabi 'icë quiáxa ax quiti uni raíri 'aíma 'iacëxa.

⁸ Usa 'ain ca Pablonën amia manáncancëxun ësaquin Festo cacëxa:

—'Ën cana Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicësabi oi 'iaxma 'inun judíos unicama cacëma 'ain. Usa 'aish cana 'ëxribi a bana quicësabi oi 'ian. 'Ianan cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu judíosma uni atsínmicëma 'ain, atsínmima 'ianan cana Romanu 'icë 'apu, César, aín bana tanxunma 'anun uni cacëma 'ain.

⁹ Quia ca Festonën judíos unicamabë upí 'iisa tanquin Pablo cacëxa:

—¿Mi ñuia quicancë bana ënë 'ën anuxun mi mëíoxunun caina Jerusalénu cuainsa tanin?

¹⁰ Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—'Ëx románo uni 'icë ca Romanu 'icë 'apu, Césarnën 'imicë an uníxa románo unimi manania cuacë uni ainshi 'ë ñuia uni quicë bana mënëíoti 'icën. Usa 'ain camina 'ëx románo 'aían 'ëmi uni manania minbi mënëíoti 'ain. Minbi camina 'unanin, judíos unicamami 'ëx 'uchacëma 'ain ca 'ën 'acë ñu a aín 'apucaman mënëíoti 'aíma 'icën. ¹¹ Axa quicësabi oquin nun 'ati bana quicësa oquin 'acëma 'icëa unin 'ë bamamiti ca asábi 'ítsíanxa. Usa 'aínbi ca uisa ñubi 'uchacëma 'icë atúxa 'ë ñui quicë bana aséabima 'ain, uinu 'icë unínbi atúan 'anun judíos unicama 'ë 'inántima 'icën. Usa 'ain cana Romanu 'icë 'apu Césarnënbia uisa cupí cara uni 'ëmi manania quixun isti cuëënin.

¹² Usaquin cacëxun ca an a 'aquincë unicamabë banatancëxun Festonën Pablo cacëxa:

—Césarnënbia uisa cupí cara uni mimi manania quixun isti cuëëncë cupí camina Césarnu cuanti 'ain.

'Apu Agripanën Pablo ñucá

¹³ 'Itsama nęcë 'icëbë ca 'apu Agripabë Berenice Cesárea ëmanu Festo isi cuancëxa.

¹⁴ Cuanx anu 'itsa nęcë 'ia ca Festonën Pablo ñuiquin cacëxa:

—'Ënu ca sipuacë 'icëa Felixnën anubi ëbiancë uni achúshi 'icën. ¹⁵ Jerusalénu 'icë ca sacerdotenën cushicamabëtan judíos caniacëcëcaman a ñui ami manánquin 'ë caxa, 'ën a uni 'aminun quixun. ¹⁶ Cacëxunbi cana can: Románo 'apucaman ca, amia uni manáncë uni a uisa 'ixunbi, ca bamati 'icë quixun caima, axa ami manáncë unicaman abë banaquin a uni añu ñu cara 'axa quixun cacëma pain 'ain. ¹⁷ Usa 'ain cana atúxa Jerusalénuax ënu uóncë nęcë pęcaracëbëtan, anua an uníxa unimi manania cuacë uni tsóti, anu tsóbuxun Pablo bęcánun quixun camian. ¹⁸ Camiquin cana, 'atima ñuira sapi ca Pablonën 'axa quixun sinan. Sinánquin camicëxuan Pablo bęcánbi ca 'ën sináncësa oi axa ami manáncë unicamax quicëma 'icën. ¹⁹ Quimabi ca ësai cuni quiaxa, nuxnu usai 'iti bana quicësabi oi 'ima 'ianan ca Pablonën, uni achúshi Jesús cacë, ax isa bamaxbi baísqiacëxa quixun ñuia quiax. ²⁰ Usa 'ain cana uisa carana ënë uni oti 'ai quixun sinántancëxun, ¿mi ñuia quicancë bana ënë anuxun mi mëíoxunun caramina Jerusalénu cuainsa tani? quixun Pablo ñucan. ²¹ Ñucátancëxun cana, César Augustonën ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun 'ë cati 'icë quixun 'ë cacë cupí, anun Césarnu xuti nęcë sënëntamainuan sipunubi 'inun quixun can.

²² Usaquin cacëxun ca Agripanën Festo cacëxa:

—'Ënribi cana a unían bana ñuia cuaisa tanin.

Quiáxa quia ca Festonën cacëxa:

—Imëishibi camina axa quia cuati 'ain.

²³ Usaquin coon pęcaracëbë ca suntárunën cushicama 'imainun a ëmanu 'icë unin cushicamabë Berenice 'imainun Agripa aín ñun curánanën mënëíocacuatsini uacëxa.

Ucëbëtan ca Festonën Pablo bënun quixun aín suntárucama cacëxa. ²⁴ Cacëxuan Pablo bëcëbëtan ca Festonën axa ucëcama ësaquin cacëxa:

—'Apu Agripacëñun cana axa ënu nubë timëcë unicama cain, ënu ca a uni ñuia judíos unicamax, Jerusalénu 'imainun Cesáreanuaxribi, ami manani munuma banaquin, ax ca bamati 'icë quixun 'ë cacë ax 'icën. ²⁵ 'Aínbi ca 'ën sináncëx a cupí bamati uisa ñubi 'acëma 'icën. Usa 'aínbi cana axbi, César Augustonënbi ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun isti 'icë quixun 'ë cacë cupí Césarnu xuti sinan. ²⁶ Sináncëxbi ca a ñuiquin, usai ca ënë uni 'iaxa quixun cati bana 'aíma íaxa. Usa 'ain cana mitsúnmi ñucánuan a bënun quixun can. Agripa, mix nun 'apu 'ixun camina a ñucáti 'ain. 'Imainun ca ënu 'icë unicamanribi a ñucáti 'icën, uisa ñu cara 'axa quixun. Ñucáçëxa quia cuaxun cana añu cara 'axa quixun caquin nun 'apuirá César quirica buánmiti 'ain. ²⁷ Añu ñu 'aisama cara 'axa quixun ñuixunxunmashi cana Césarnu sipuacë uni xutima 'ain. Xuáxbi cana nuituñuma 'ixun añu ñu 'acëma 'icëbi a uni xucësa 'iti 'ain.

26

Usai cana 'ia quixuan Pablonën Agripa ca

¹ Festonën cacëxun ca Agripanën Pablo cacëxa:

—Mixribi camina banati 'ain.

Usaquin cacëx ca camabi unin cuamainun aín mëcënan sanani ëesai Pablo quiacëxa:

²—Agripa, 'ëmia judíos unicamax manáncë banacama ñuiquin uisai carana 'ia quixun mi cai cana cuëënin. ³ Min camina judíos unicamaxa usabi 'icë 'aish, usai 'ia 'unanin. 'Imainun camina añu ñu ñui cara quia quixunribi 'unanin. Usa 'ixun camina 'ën mi camainun bënëquinma cuati 'ain.

⁴ Judíos unicaman ca uisai 'i carana 'ën nëtënuax cania quixun 'unánan uisai carana Jerusalénuaxribi 'ia quixun 'ë 'unánxa. ⁵ Usa 'ain ca atun 'unáncë 'ixun, 'ëx cana 'itsa baritian fariseo uni 'ai quixun caisa tanquin mi cati 'icën. Nux fariseo 'aish cananuna nux judíos unicama raíri 'icësamairai Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuëñëo bana quicësa bi oi 'ain. ⁶ An nucën raracama cásabi oquin ca Nucën Papa Diosan uni bamacama baísqumiti 'icë quicë banax ca aséabi 'icë quixun cana 'ën sinanin. Usaquin 'ën sináncë cupí ca ënë unicamax 'ë ñui 'ëmi manánxa. ⁷ Nucën rara Israel, aín bëchicëcamax ca mëcën rabë 'imainun rabë 'iacëxa. Aín bëchicëcaman rëbúnquinën ca anúan Nucën Papa Diosan uni bamacama baísqumiti nëtë cainia. Anúan aturibi baísqumicë 'iti nëtë ca uti 'icë quixun sinánquin ca nëtënbi imëbi ami sinánquin Nucën Papa Dios rabi. Usa 'ain cana mi cain, usaribiti 'ëx 'icë cupí ca ënë unicamax 'ëmi manania. ⁸ Mitsúnribi camina, Nucën Papa Diosan ca uni bamacama baísqumiti 'icë quixun sinanin. ¿Usa cat?

Ami catamëcëma 'ixuan Pablonën Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi o

⁹ Catancëxun ca ësaquinribi Pablonën cacëxa:

—'Ën cana sináncën, 'ën Jesús Nazaretnu 'icë ami catamëcë unicama bëtsi bëtsi oti isa Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icë quixun. ¹⁰ Usaquin sinánquin cana Jerusalénuxun a unicama bëtsi bëtsi oquin tëmëramianan, sacerdotenën cushicaman 'ë cacësa bi oquin axa Jesúsni catamëcë uni 'aisamaira sipuacën. Sipuaia unin atu 'acëbëtan cana, asábi ca quixun sináncën. ¹¹ 'Itsa oquin cana amia sinaniabi Jesucristomi catamëti ënía, ami 'atimati bananun quixun aín unicama bëtsi bëtsi ocën. Anua judíos unicama timëti xubucamanubi cuanquin cana usoquin 'acën. Usonan cana ñunshinacëquin bëtsi bëtsi menu 'icë ëmacamanuribi cuanquin, anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocën.

Uisai cara Jesucristomi catamëacëxa quixuan Pablonën ñuitëcëan

¹² Catancëxun ca ësaquinribi Pablonën cacëxa: i —Damasco ëmanuxunribi usaribi oquin 'anux cana sacerdotenën cushicaman usoquin 'anun quixun 'ë 'axuncë quirica buani

cuancën. ¹³ Cuanquin cana bari xamárucëbë naínuax pëqui, barían pëcacësamaira oi ichuquin nëbëtsioraquin axa 'ëbë cuancë unicamacëñunbi 'ë pëcacëxun isacën. ¹⁴ Pëcacëx cananuna camáxbi menu nipacëacën. Nipacëxun cana hebreo banan ësai quia cuacën: “Saulo, Saulo, ¿uisoti caramina 'ë bëtsi bëtsi oin? Ami tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usaribiti camina mibi 'in. Usaquin 'ë 'ai 'ëmi sinántisama tani camina mixbi 'atimóracatin”. ¹⁵ Èsai quia cana cacën: “¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain”. Cacëxun ca 'ë cacëxa: “Èx cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. ¹⁶ Ca nirut. Minmi 'ë ñuiquin, unicama canan bërúmi 'ë iscë ñuianan, minmi 'ën 'aia isti ñucamaribi ñuiquin, unicama canun cana mi cain. ¹⁷ Usa 'ixun cana 'ë ñuiquinmi bana ñuixunun judíos unicama 'imainun judíosmacamanu mi xutin. Usaquinmi 'aia cana unían bëtsi bëtsi onan bamamisa taniabi mi bërúanti 'ain. ¹⁸ Minmi 'ë ñuixuncëxa atux ñu 'atima 'atishi sinani bëánquibucënu nicësa 'aishbi sinanaquin ñu upíshi 'ati sinánun cana mi xutin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanásnën 'ibuacë 'aishbi sinanatía Nucën Papa Diosnan 'inun. Usai 'ëmi catamëcë 'aisha aín 'uchacama tërëncë 'inun cana atunu mi xutin. Usa 'ain ca an mënósabi oi atux aín unicamabë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën”.

Jesusan cacësabi oía Pablo 'iá

¹⁹ Pablonën ca ësakinribi Agripa cacëxa: 'Apu Agripa, cana mi cain, usaquin Jesusan naínuxun 'ë cacëxun cana aín bana parëquinma an cacësabi oquin 'acën. ²⁰ 'Aquin, Jesús ñuiquin, Damasconu 'icë unicama ñuixuntancëxun cana Jerusalénu 'icë unicama ñuixuanan Judea menu 'icë ëmacamanuxunribi bana ñuixuan. Ñuixuanan cana judíosma unicamaribi ñuixunquin ësakin can: 'Atimaquin sináncë 'aishbi sinanati camina Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ami sinánquin camina ñu 'aisama 'aquinma ax cuëëncësabi oquinshi 'ati 'ain, mix camina ainan 'ai quixuan camabi unin 'unánun. ²¹ Usaquin 'ën bana uni ñuixuncë cupí ca judíos unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bitancëxun 'ë 'aisa tanxa. ²² Atúan 'ë 'aisa taniábia Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia 'ë 'acëma 'ixun cana 'ën 'acësabi oquin uni aín cushibu 'imainun cushimacamaribi, Nucën Papa Dios ñuiquin bana ñuixunin. 'Èn unicama ñuixuncë bana ax ca bëtsima, Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia, usai ca 'iti 'icë quixun ñuia bana abi 'icën. ²³ A banax ca ësai quia: Tëmëratancëx ca Cristo bamati 'icën. Bamatancëxa baísquia 'ain ca usaribiti camabi uni bama 'aishbi Cristo utëcëncëbë baísquti 'icën. Usai baísquia 'ixun ca Jesusan judíos unicamaishima judíosma unicamaribi sinanati ami catamëtía aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën.

Cristomi sinánun quixuan Pablonën Agripa cá

²⁴ Usaía Pablo an ñu 'acëcama ñui quicëbë ca Festo munuma banai quiacëxa:

—Pablo, camina ñunshían. 'Itsairami quirica 'acë cupí camina ñunshían.

²⁵ Cacëxunbi ca Pablonën cacëxa:

—Festo, 'ëx cana ñunshíncëma 'ain. 'Èn ñuicë bana ënëx ca sinánñuma uníxa quicësama 'icën, ax ca cëmëi quicëma 'icën. ²⁶ 'Apu Agripa ënën ca 'ëx a ñui quicë ñucama ënë upí oquin 'unánxa. Unían isnunma ñu 'acëma 'ixun cana 'ën, an ca aséribi 'ën ñuicë ñucama 'unánxa quixun 'unanin. Usa 'ain cana racuëquinma ënë ñucama a ñuixunin.

²⁷ Usaquin Festo catancëxun ca Pablonën Agripa cacëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banax cara aséribi 'icë quixun caina sinanin? 'Èn cana 'unanin, aséribi ca a bana 'icë quixun camina sinanin.

²⁸ Cacëxun ca Agripanën Pablo cacëxa:

—Bënëñquinshi camina 'ë Cristonën uni 'imitisa tanin.

²⁹ Quia ca Pablonën cacëxa:

—Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi cana mishima an 'ëx quia cuacë unicamaxribia, 'ëx 'icësaribiti, bënëtishi Cristonën uni 'iti cuëënin. Bënëtishi 'iananbia abi munu sinanati

Cristonan 'iti cana cuëënin. Mix 'ëx 'icësaribiti Cristonan 'aíshmi, 'ëx 'icësaribiti manë risin təcërecacëma 'iti, cana cuëënin.

³⁰ Usaquian Pablonën cacëx ca Agripa 'imainun Festo 'imainun Berenice 'imainun abëa anu tsócëcama ax niruacëxa. ³¹ Niruquiani 'uri cuanx ca canani quiacëxa:

—Ënë unían 'acë ñu 'atima ca 'aíma 'icën. Usa 'aish ca a cupí sipuanan bamamiti an 'acë ñu 'aíma 'icën. ³² Usai quiquin ca Agripanën Festo cacëxa:

—Chiquíntisa 'aíshbi ca ënë unix Romanu 'icë 'apu, Césarnëinsa ënë ñu mënioxunun anu cuancatsi quiaxa.

27

Roma ëmanua Pablo cuan

¹ Usaquin anua César 'icë Italia menu nu xuti sinántancëxun ca Agripabëtan Festonën, Pablocëñuan sipuacë uni raíriribi, an buánun quixun Julio cacë capitán a cacëxa. Julio ax ca Augusto cacë suntárucama achúshi 'iacëxa. ² Usa 'ain cananuna parúnppa cuëbí cuanx, Adramitio ëmanuaxa ucë manë nunti, axa Asia menu cuanti, anu 'iruacën. Nubë ca Macedonia menu 'icë ëma Tesalónica, anua 'icë uni Aristarco, axribi cuancëxa.

³ Usaquiani coonx cananuna Sidón cacë ëmanu bëbacën. Anu bëbaxun ca abë upí 'ixun Julionën Pablo a ëmanua 'icë axa abë nuibanancë unicama isanan abë bananan, atun xubunuxun pitánun quixun cacëxa. ⁴ Usa 'ain cananuna Sidónuax cuaniabia suñun anúnu cuancë amiax uquin bëcacëx, caxutanma nu buania quiax, nu mëmiua 'icë Chipre nasí inubiani amotan cuancën. ⁵ Cuanx cananuna Cilicia me ratábianxun Panfilia meribi ratábianx Licia menua 'icë ëma Mira cacë anu bëbacën.

⁶ Mira ëmanuxun ca a capitanën Alejandría ëmanuax ucë manë nunti isacëxa. Isun ca anúnu nux Italianu cuanun aín 'ibubëtan mëníocëxa. ⁷ Mëníocëbë cuanx 'itsa nëtë munu cuanquin cananuna Gnido cacë ëma isacën. Isbiani cuaniabia anúnu cuancë amiax uquin nëtëquinma suñun bëcacëx cananuna Salmón ëma inubiani Creta cacë nasí a rapasu cuancën. ⁸ Cuanx cananuna numi 'iquian suñun bëcacëx cuëtsinan munu cuanx, Buenos Puertos cacë ëma, Lasea cacë ëma cha 'urama 'icë, anu bëbacën.

⁹ Anu bëbaquiani cuancëbëa, mita rënimëbúcëbë ca parúnppan cuanti 'aisama 'iacëxa. Usa 'ain ca Pablonën axa nubë cuancë unicama ësaquin cacëxa: ¹⁰ —'Ën sináncëx ca usabi cuanti 'aisama 'icën. Usabi cuani cananuna nunti 'imainun ñucama nëtëmianan nuxribi cëñúti 'ain.

¹¹ Cacëxbi ca an manë nunti niqincë unicaman cushi 'imainun nunti 'ibúxribi anu 'uran 'iisama tanmainun Julionëxribi Pablonën bana cuaisama tani cuancatsi quiax bënëacëxa. ¹² Usa 'ain ca mita inúmi anu 'iti cuëënquinma, unicama aín patsanën ësaquin sináncëxa:

—Ënuax cuanx caranuna Fenice ëma, Creta nasí aúa bari cuabúcë, au cuanx mita inútamainun anu 'i cuanti 'ai quixun cananuna tanti 'ain.

Parúnppa tucánquia

¹³ Usaquin sináncëbëbia aín tsipúmiuax suñu munuishi bëquicëbëtan ca an manë nunti niqincë unicaman —cananuna cuanti 'ai —quixun sináncëxa. Sinánbianquin ca Creta nasí cuëtsinan nu buáncëxa. ¹⁴ Cuancëbëbi ca suñúan matámiax bëquiacëxa. ¹⁵ Usai 'iquian cuainsama oquin manë nunti tuíncëbëtan cananuna anbia nu buántanun quixun sináncën. ¹⁶ Suñúan bëquiquin buáncëx cananuna nasí chucúma, Cauda cacë, a rapasu cuani ami catamëacën. Ami catamëquin cananuna nunti chamaratsu bëchunan buaniabi anun təcërecacë itsi a biquin anun bëacën. ¹⁷ Bëxun cananuna manë nunti chanu 'aruacën. 'Arutancëxun ca an manë nunti niqincë unicaman manë nunti cushioquin aín amo camabi runucaxun nëacëxa. Nëatancëxun ca sináncëxa, Sirte cacë masi 'urama sapi cananuna 'ai quixun. Uinu 'icë unin cara a masi amatia, ax ca anu pëánquiax ëchiquitima 'icë quixun sinani ca anu cuainsama tancëxa. Usa 'ain ca racuëti amiquisama tanquin, chupa ami suñu bëquicë, an nunti niqincë unin buáncëxa. Buáncëquin ca suñúinshia

nu buántanun quixun sináncëxa. ¹⁸ Usaquiani coónbia suñúan nētécëbëtanma ca an manë nunti niquincë unicaman ñu buáncëcama raíri parún papa nēbëtsi puacëxa. ¹⁹ Usaquin 'ón cananuna nunribi nuntinua 'icë ñucama parún papa nēbëtsi puacën. ²⁰ Usobiani cuanguin cananuna 'itsa nētën bari isíma, 'isparibi isíma, 'ianan suñúanën parún papa bēchúancë, ashi isquin —ēnuax cananuna bamati 'ai —quixun sináncën.

²¹ Usa 'ain 'itsa nētën picëma 'ain ca Pablonën atu nēbëtsinuax niruquin unicama cacëxa:

—'Ēn mitsu cacësabi oi Buenos Puertosnubi bërúax cananuna asábi 'ianan nun ñucama pucëma 'itsían. ²² 'Aínbi camina masá nuitutima chuámashi 'icanti 'ain. Achúshi uníxbi cananuna bamatima 'ain, manë nuntixëshi ca nanëti 'icën. ²³ Ēnë imë cana ainan 'ixun 'ën a rabicë, Nucën Papa Diosan xucëxa ucë ángel isan. ²⁴ Iscëxun ca 'ë caxa: Pablo, camina racuëtima 'ain. Mi cupí ca micëñun axa mibë manë nuntinu 'icë unicamaribi bacamiqiti 'icëbi Nucën Papa Diosan iëmiti 'icën. Iëmicëx cuanx camina Romanu 'icë 'apu, Césarnu bēbati 'ain. ²⁵ Angelnën 'ë cacë sinani camina chuámarua 'icanti 'ain. 'Ēn cana 'unanin, Nucën Papa Diosan 'imicëx ca ángelnën 'ë cacësabi oi 'iti 'icën. ²⁶ Usa 'aínbi ca manë nuntixëshi nasínu 'irui anu ránquiti 'icën.

²⁷ Usa 'ain cananuna rabë semana 'icëbë suñúanëan amo amo oquin buáncëx, parún papa Adria cacë, anu 'iacën. Anuxun ca imë naëx an nunti niquincë unicaman —sapi cananuna menu bēbai —quixun sináncëxa. ²⁸ Sinánxun ca parún papa nēmin tanquin —ca treinta y seis metros 'icë —quixun isacëxa. Isax 'uri cuanxun tantëcënquin ca —ca veintisiete metros 'icë —quixun isacëxa. ²⁹ Isax ca maparami 'ia manë nunti tuqiti sinani racuëquin aín tsipúnuxun rabë 'imainun rabë manë cha, tēsë itsin tēcërëcaxun, manë nunti anubi bēspúnun nipácëxa. Imë naëx nipátancëxun ca pëcaranun quiax bënëquin caíancëxa. ³⁰ Caínquin ca an nunti niquincë unicaman manë nunti rēbunuxun tēsë itsin tēcërëcaxun manë nipácësa 'itánun, nunti chucúmara a anun menu cuanuxun nanpácatsi quixun sináncëxa. ³¹ Usoquian a unicaman 'aia oquin ca Pablonën Capitán Juliocëñun aín suntárucama cacëxa:

—Ēnë unicama manë nuntinu bërúcëbëma camina mitsux bacamiqiti 'ain.

³² Pablonën cacëxun ca suntárucaman anun nunti chucúma tēcërëcacë itsicama tēaxun, bacan buántanun nipácëxa.

³³ Usa 'ain ca pëcarati 'urama 'ain Pablonën camaxunbia pinun quixun ësaquin cacëxa:

—Rabë semana camina ñu pima 'ianan 'uxcëma 'ain. ³⁴ Uinu 'icë uníxbi ca nētëtima 'icën. Camina usabi 'inuxun 'acanin. Usa 'ain camina min nami cushinuxun piti 'ain.

³⁵ Usaquin caquin ca Pablonën pán bixun, acaman ismainunbi —asábi ca —Nucën Papa Dios catancëxun, tucapaxun piacëxa. ³⁶ Usaquin caquian piia isquin ca masá nuitucë a nētëquin camaxunbi piacëxa. ³⁷ Manë nuntinua 'icë unicamax cananuna doscientos setenta y seis uni 'iacën. ³⁸ Acaman ca uiti cara piisa tania pitancëxun, manë nuntia xanúntanun trigo sacocama parún papanu puacëxa.

Manë nunti nanëa

³⁹ Usa 'ain ca pëcaracëbëtan me isquinbi uinu cara quixun an nunti niquincë unicaman 'unánma 'icën. 'Unánquinmabi ca parún papa tsintúncënua masi isquin anu manë nunti 'aruti sináncëxa. ⁴⁰ Sinánxun ca anun tēcërëcacë itsi tēaquin manëa nipacë a parún papanubi ëancëxa. Ēnan ca anun puntëbianquin buánti manë nunti tsipúnua 'icë inti, a anun tēcërëcacë itsicama tubuacëxa. Tubutancëxun ca manë nunti rēbunu nitsíncë iimi, ami 'iquian suñun manë nunti buánun quixun chupa buánruacëxa. ⁴¹ Chupa buánrucëbë bëqui, ami 'i cushiquin buánxun, ca suñun baca xobucë rabë nēbëtsia 'icë masinu ráncaisama oquin manë nunti 'aruacëxa. Usa 'ain ca ráncaisama 'ain ami 'i cushi xuquiquin bacan manë nunti tsipun tucapacëxa. ⁴² Tucapacëbëtan ca sipuacë unicama mēñuquianx abáti rabanan suntárucaman 'acatsi quiacëxa. ⁴³ 'Acatsi quiabi ca aín capitán

Julionën Pabloribima 'aia quixun sinánquin, sipuacë unicama 'axunma 'anun quixun aín suntárucama cacëxa. Canan ca an mẽñuti 'unáncëcamax paían mẽñuquianx 'irumainuan, ⁴⁴ an mẽñuti 'unáncëma unicamaxribi manë nunti panatan mẽñuquianx caman 'irutanun quixun cacëxa. Capitán Julionën cacësabi oi mẽñuquiani cuanx ca camáxbi caman 'irui cëñúruacëxa.

28

Malta cacë nasínua Pablo 'iá

¹ Usai camáxbi bacamiquibi iëxun cananuna —Malta cacë nasí ca ënëx 'icë —quixun a isacën. ² A nasínu 'icë unicaman ca nu nuibaquin, 'uí 'imainun matsi 'ain, ami nux sënamënun quixun tsi tícaquin ërënrucëxa. ³ Èrënrucëbëtan ca Pablonën mëchan xanúncë bixun, tsi rëquirucënu niacëxa. Nicëbë tsian xarocëxun tanbëtsini uquin ca Pablo runun mëcháncëxa. ⁴ Usoia isi ca a nasínu 'icë unicamax ratuti ësai canancëxa:

—Ènë unix ca asérabi an uni 'acë uni 'icën. Bacamiquibi iëaxbi ca aín 'ucha cupí bamati 'icën.

⁵ Canancëbëtanbi ca Pablonën runu mëtúasquiquin tsinu niacëxa. Usoíbi ca Pablo uisaíbi 'iama 'icën. ⁶ Usai 'ia isquin ca aín mëcën ca uátí 'icë quixun anu 'icë unicaman sináncëxa. Sinánan ca —ca bamati 'icë —quixun sináncëxa. Sinánxun 'uran caíncëxbia uatima 'ianan bamaiaia oi ca bëtsi oquin sinani —ënë unix ca dios achúshi 'icë —quiacëxa.

⁷ Anunu 'icë a 'urama ca a nasínu 'icë Publio cacë uni aín tucuricu aín me 'iacëxa. Usa 'ain ca a unin bitancëxun aín xubunu 'inun quixun nu cacëxa. Cacëx anu rabë 'imainun achúshi nëtën abë 'ia ca pimianan nu 'aquiancëxa. ⁸ Nux anu 'ain ca Publionën papa 'insinan 'ianan chixutanribi 'i, racácë 'iacëxa. Usa 'icëa ñuia cuati ca Pablo a isi cuancëxa. Cuanxun ca Nucën Papa Diosbë banatancëxun aín mëcënan ramëquin pëxcüacëxa. ⁹ Usocëbëa anu aia ca Pablonën a nasínua 'icë uni ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁰ Usocëbëtan ca a nasínu 'icë unicaman numi sinánquin nu 'aquiancëxa. 'Aquianan ca nuxnu cuancëbëtan, manë nuntinu nun pibianti ñucamaribi nu 'aruxuancëxa.

Pablo Romanu bëba

¹¹ Usa 'ain cananuna rabë 'imainun achúshi 'uxën Malta nasínu 'iacën. 'Itancëx cananuna anuxun mita inúmia aín 'ibu anu 'ain, Alejandríanuxuan bëcë manë nunti anun cuanux anu 'iruacën. A manë nuntin rëbunu ca uni rabëtan bëmánan tanxun 'acë i 'iacëxa, ax ca Cástor 'imainun Pólux caquin anëcë 'iacëxa. ¹² Malta nasínuax a nuntinu 'iruguiani cuanx cananuna Siracusa cacë ëmanu bëbacën. Bëbax cananuna anu rabë 'imainun achúshi nëtën 'iacën. ¹³ 'Itancëx cuanquin me ratábiani, parún papa cuëbíushi cuanx cananuna Regio cacë ëmanu bëbacën. Bëbonx suñúan caxucüax uquin nu bëcacëx cuanx cananuna rabë nëtë 'icëbë Puteoli cacë ëmanu bëbacën. ¹⁴ Bëbaxun cananuna anuxun axa Jesucristomi catamécë uni raíri mëracën. Mëracëxuan abë 'inun cacëx cananuna anu achúshi semana 'iacën. Achúshi semana 'itancëx cananuna Roma ëmanu bain cuancën. ¹⁵ Usa 'ain ca nuxnu cuania cuabëtsini axa Jesucristomi catamécë uni raíri Romanuax ricuatsini Apio Foro cacë ëmanuax nubë mëranani uacëxa. 'Imainun ca raírinëxribi Tres Tabernas cacë ëmanuax nubë mëranancëxa. Acamabënu mëranancëbëtan ca Pablonën Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin upí oquin sináncëxa. ¹⁶ Usari 'i cananuna Roma ëmanu bëbacën. Bëbacëbëtan ca capitán Julionën an bëcë sipuacë unicama a guardianën cushi 'inancëxa. 'Inánan ca Pablo bëtsi xubunua 'inun canan an bërúanun quixun suntáru achúshi cacëxa.

Romanuxuan Pablonën bana ñuixuan

¹⁷ Romanu bëbax, rabë 'imainun achúshi nëtë 'itancëxun ca Pablonën judíos uni aín cushicamaxa a isi unun quixun camiacëxa. Camicëx aía timëtia ca Pablonën cacëxa:

—Èn aintsicama, cana mitsu cain, 'ën cana judíos unicama uisa ocëma 'ain, uisa oíma cana nun chaitiocëcama 'iásabi 'ian. Usai 'iabi ca Jerusalénuxun judíos unicaman an sipuanun quixun romános unicama 'ë 'inánxa. ¹⁸ 'Ináncëxun 'ë ñucáxun ca 'unánxa, 'ën

ñu 'acë 'aíma 'ain ca a cupía 'ë 'ati 'aíma 'icë quixun. Usa 'ain ca 'ë chiquíntisa tanxa. ¹⁹ Chiquíntisa taniabi ca judíos unicaman 'ëa chiquínxunma 'anun caxa. Usaquian caia cana 'apucama can, Romanu 'icë 'apu, Césarnën ca 'ëmia manáncë banacama mëníoti 'icë quixun. 'Ëmia atux manáncë banacama a ñuixunibi cana Césarmi judíos unicama ñui manántima 'ain. ²⁰ Usa 'ixun cana mitsu isanan mitsubë banatisa tanquin, 'ëmi isi unun quixun mitsu camian. Judíos unicaman sináncësaribi oquin cana —bama 'aish ca uni baísquiti 'icë —quixun sinanin. 'Ën usaquin sináncë cupí cana manë risi ënën tēcērēcacë 'ain.

²¹ Usaía quia ca anua 'icë judíos unicaman Pablo cacëxa:

—Nun cananuna Judea menuxuan bëmícë quirica mi ñuiquian 'acë achúshiratsubi bicëma 'ain. 'Imainun ca anuax ucë judíos unicamax mi ñuiquin, min isamina ñu 'atima 'ai quixun nu cacëma 'icën. ²² Cananuna 'unanin, mecama oquin ca axa Jesúsmi sináncë unicama ami nishquin unin ñuia. Usa 'ain cananuna minmi a uisaira cara a ñucama 'icë quixun ñuia cuaisa tanin.

²³ Usa 'ain ca a nētēan Pablonën bana ñuia cuacatsia quicë a nētēn 'aisamaira uni anua Pablo 'icënu uacëxa. Aía timëtia ca bari xamárutamainun ñuixuanan xupíopaquinribi bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun canan —Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribia, axa uti Cristo a ñui quiásabi oi ca Jesús uacëxa —quixun ñuixuancëxa. ²⁴ Pablo quia cuaquian raíri unicaman —a banax ca aséabi 'icë —quixun cuamainun ca raírinën —a banax ca aséabima 'icë —quixun cuaisama tancëxa. ²⁵ Usai 'i ca raírinëxa —asábi ca —quimainun uni raírinëxribi —usama ca —quicëbētan, camaxunbi bētsi bētsi oquin sináncëxa. Usaía 'ia ca Pablonën ësaquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan Isaíasnën nucën raracama cá banax ca aséabi 'icën. A banax ca ësai quia:

²⁶ Camina anu cuanxun atúan cuanun ësaquin judíos unicama cati 'ain: Mitsun pabitan 'ën bana ñuia cuaquinbi camina uisai cara quia quixun 'unántima 'ain. Mitsun bērun 'ën 'aia isíbi camina 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima 'ain. ²⁷ Atun nuitu mēu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaquinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Atun bērúnbi 'ën 'aia isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia cana atu 'ën uni 'inun iěmitsian. Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

²⁸ Camina 'unánti 'ain, 'ën mitsu ñuixuncë bana, Jesucristomi catamētishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiax quicë, a bana ñuixunia ca judíosma unicaman cuaxa. Usa 'aish ca atux a bana quicësabi oi 'iti 'icën.

²⁹ Usaquian Pablonën cacëx ca judíos unicamax Pablonëan ñuicë banacama a ñui qui atúxbi cuëbicananquiani atun xubunu cuancëxa.

³⁰ Usa 'ain ca Pablo aín xubunu 'iquin xubu 'ibu cupíoi anu rabë baritia 'iacëxa. Anu 'ixun ca axa a isi ucë unicama nuibaquin biacëxa. ³¹ Biquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixuanan uisai cara Nucën 'Ibu Jesucristomi catamēti 'iti 'icë quixun ñuixuancëxa, uinu 'icë unínbia ubíocëma 'ixun.

PABLONĒAN ROMANU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMIA QUIRICA

Romanu 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicama Pablonēn quirica buánmia

¹ 'Ēx cana Pablo 'ain, an Jesucristo quiásabi oquin aín bana uni ñuixuncē. Usa 'ixun cana mitsu quirica buánmin. Nucēn Papa Diosanbi ca Jesucristomi catamēquin ainan 'inux iénun unicama aín bana ñuixunun 'ē caísacēxa.

² Nucēn Papa Diosan ca ainan 'inux iéti bana an sinánmicēxun aín bana uni ñuixuncē unicama béráma cuēñeomiacēxa. ³ A cuēñeomia banax ca aín Bēchicē, Nucēn 'Ibu Jesucristo ñui quicē 'icēn. Aín 'unan papa ax ca Davidnēn rēbúnqui 'iacēxa. ⁴ Usa 'icēbi ca bamatancēx baísquicē cupía, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun unin 'unánti 'icēn, Nucēn 'Ibu Jesucristo ax ca Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ianan asaribi upí 'aish cushiira 'icē quixun. ⁵ Jesucristo cupí ca Nucēn Papa Diosan nuibaquin nun nu uni aín bana ñuixunun mēñiocēxa, camabi menua an Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēquin an cacēsabi oquin 'acē unicama 'inun. ⁶ Mitsúxribi camina Nucēn Papa Diosan Jesucristonan 'inun caíscē 'ain.

⁷ 'Ēnē quirica cana cuēñeoxunin, Roma ēmanuaxmi Nucēn Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun caíscē 'aish ax cuēñcēsabi oi 'icē, micamaishi. Nucēn Papa Dios 'imainun Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nuibaquin 'aquincēxmi chuámarua bucucanti cana cuēñin.

Romanu cuantia Pablonēn sinan

⁸ 'Ēsoquin pain cana mitsu cain, mitsux camina asérabi Jesucristomi catamēti quixun camabi menu 'icē unicaman chanioia cuaquin, cana 'ēxribi Jesucristonan 'ixun Nucēn Papa Dios —asábi ca —quixun caquin a rabin. ⁹ 'Ēn cana Nucēn Papa Dios cuēñcēsabi oquin chiquíshquinma aín Bēchicē ñuiquin unicama bana ñuixunin. An ca 'unania, 'ēn cana abē banaquin nētē camabi mitsu ñucáxunin. ¹⁰ Mitsu ñucáxuanan cana a ñucatin, béráma cuainsa taníbi cuancēma cupí, bērí mitsu isi cuanuan 'ē 'aquinun. ¹¹ Mitsúxmi asérabiira Jesucristomi cushicē 'inun 'aquinuxun cana mitsu isi cuainsa tanin. ¹² 'Ēx Jesucristomi cushicē 'ixun 'aquincēxmi mitsúxribi ami cushicē 'ain mitsubē cushionani cuēñmiananux cana mitsu isi cuainsa tanin.

¹³ 'Ēn xucéantu, cuainsa taníbi cana cuancēma 'ain. 'Itsai cana mitsu isi cuainsa tan quixunmi 'unánti cana cuēñin. Mitsúxmi Jesucristomi catamēnun, bētsi menu 'icē unicama 'aquincēsaribi oquin mitsu 'aquini cuainsa cana tan. ¹⁴ Raēcē 'imainun raēcēma unicama, 'imainun an quirica 'unáncē 'imainun an quirica 'unáncēma unicama, a unicamanbi Jesucristo ñui quicē bana 'unánun cana an cacēsabi oquin 'ēn aín bana ñuixunin. ¹⁵ Usa 'aish cana 'ēx, Roma ēmanu 'icē mitsuribi anun Jesucristomi catamēti Nucēn Papa Diosnan 'iti bana ñuixuinca tanin.

Uisai cara Jesucristomi catamēti 'icē quicē bana 'icē quixun Pablonēn ñuia

¹⁶ 'Ēx cana ēnē bana unicama ñuixuni rabiniman. Axa a bana quicēsabi oi Jesucristomi catamēcē uni a ca Nucēn Papa Diosan aín cushínbi ainan 'inun iémia. Judíos unicama pain ñuixuntancēxun cana judíosma unicamaribi a bana ñuixunin. ¹⁷ A bana 'unáncē 'ixúinshi cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucēn Papa Diosan ainan 'inun nu iémia. Usai ami catamēcē cupíshi cananuna Nucēn Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ca 'iti 'icē quiax ca aín bana cuēñeō ēsai quia: “Ui unicama cara Nucēn Papa Diosan upí isia, ax ca asérabi ami catamēti tsóti 'icēn”.

Unicaman Nucēn Papa Dios 'unánma bana

¹⁸ Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca an aín bana quicësabi oquin 'aisama tancë 'ixun bëtsi uniribi ami sinánxma 'inun quixun paráncë unicama, a uisa cara oti 'icë usoquin castícantí 'icë quixun. ¹⁹ Usa unicamax ca an unio ñucama isquinshi uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sinanima. ²⁰ Isquinmabi ca unin Nucën Papa Dios 'unánti 'icën, an unio ñucama isquin. Usa 'ain ca an camabi ñu unio cupí, unin Nucën Papa Dios, ax ca asérabi Dios 'icë quixun 'unánan ax ca nētétimoi usabi cushiira 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sináncëma 'icën. Usa 'aish ca, 'unáncëma 'aish cana ami sináncëma 'ain, a unicamax quitima 'icën. ²¹ A unicaman, ui cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánquinbi ca a sinánquin, —mix camina Nucën Papa Dios 'ai —quixun caiman. Nucën Papa Diosan ñu 'axuncëxunbi ca a unicaman —camina nu ñu 'axuan, ca asábi 'icë —quixun rabiquin cacëma 'icën. Caquinma atun sináncësa oquinshi 'acë ñuishi 'acë 'ixun ca 'atima ñuishi 'ai sinánñuma unisa 'icanxa. ²² —'Ëx cana sinánñu 'ai —quicë 'aíshbi ca sinánñumasa 'icën. ²³ Usa 'ixun ca Nucën Papa Dios, ax cushiira 'aish bamatimoi tsócë, a rabiquinma ami manúanan axa bamati 'aínbi uni iscësa oquin ñu unionan ñuina pëchiñu 'imainun axa men nirícë ñuina, axa men nicë ñuina, acama iscësa oquin —ax ca nun dios 'icë —quiquin a rabinuxun unioia.

²⁴ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan atúxa upí 'iti 'aquinti éanan a unicaman aín cuëencësabi oquin ñu 'atima 'anun éanxa. Usaquian Nucën Papa Diosan éncëxun ca atúnbi a 'ai rabínquinma 'atima ñuira 'axa. ²⁵ Usa ñu 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaquinma, unin cëmëquin ñuicë banaishi sinánxa. Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a rabiquinma ca an unio ñuishi rabiaxa. Nucën Papa Dios ax ca xëñibua 'aínbi aira unin rabiçë 'iti 'icën.

²⁶ Atúxa usa 'icë ca Nucën Papa Diosan atúan cuëencësabi oi 'iquian ñu 'atima 'anun éanxa. Xanúxribi ca bënëñu 'iisama tani bëbúxmabi bëtsi xanubë 'ia. ²⁷ Usaribiti ca nucë bënë uníxribi xanuñu 'iisama tani, xanúxmabi bëtsi unibë ñunshini 'ia. Usai 'iquin ca uni itsi rabínmia. Usai 'i ca asérabi nucë bënë unin 'acësa oquin sinaníma axbi 'uchai Nucën Papa Diosmi sinántisama tania.

²⁸ Usa unicama ca ami sinántisama tania Nucën Papa Diosan aín sinan upíma 'ixun 'atima ñuira 'anun quixun éanxa. ²⁹ Usa 'ixun ca uisa ñucamax cara 'atima 'icë acama 'aia, bëtsi uni 'atimonan, ainanmabi uni itsin ñu biisa tanan, aín xanuma 'aínbi xanubë 'ianan, xanúxmabi bëtsi unibë 'ianan, bëtsi uni 'icësamaira oi ñuñu 'iisa tania. 'Ianan ca uni 'aisa tanan, bëtsibë cuëbicanánan, uni itsi paránan, uni itsimi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unicamax 'aisamairai banai uni itsimi manania. ³⁰ Usai 'i ca uni itsi ñui cëmëanan ami sinanima Nucën Papa Diosmi manutia. Usai 'iquin uni itsi —'aisama ca —quixun ñuianan ca abi rabiacati cërúanan raíri unimi nētétima 'esënanan aín tita aín papan bana cuaisama tania. ³¹ Usa 'aish ca sinánñuma 'ianan, aín quicësabi oquin ñu 'acëma 'ianan uni itsi nuibacëma 'ianan abë nishananxbi uni itsibë mëniónainsama tanan 'aquinsa 'icëbi uni 'aquinima. ³² Atun ca 'unania, Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca usa unicama ainanma 'aish xëñibua 'aínbi abë 'itima 'icë quixun. Usaía Nucën Papa Dios quia a 'unánxunbi ca usa ñu 'aia. Atúinshi 'aíma ca uni itsínribia usaribi oquin 'aia isti cuëënia.

2

Unin sináncama Nucën Papa Diosan 'unáncë

¹ Mitsúnmi uni itsi 'uchocëbëtanbi ca uni raírinën 'unánti 'icën, mitsun camina usa ñu 'ati ca 'ucha 'icë quixun 'unanin. Usa 'ain camina minribi usa ñu 'atancëx —'unánxunma cana 'a —quitima 'ain. ² Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca uni aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin 'aquinbi, upí oquin sinánquin an mëníosabi oquin 'aia quixun. ³ ¿Bëtsi unimi, an ca ñu 'aisama 'aia quiax manánquinbi minribi usaribi oquin ñu 'acëbi ca Nucën Papa Diosan a unishi 'uchonan mi 'uchotima 'icë quixun caramina sinanin? Usama ca. ⁴ Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi nuibaíranan, mi 'atima ñu 'acë 'icëbi

'atimoquinma mix sinanati ami sinánun cainia. ¿Axa usa 'aínbi caramina min 'atima ñu 'acë ëni ami sinántisama tanin? ⁵ Usa 'aínbi camina min sinan 'aisama 'aish sinanaisama tan. Usai 'iquin camina ënquinma camabi nètën 'atima ñuishi sinánquin usaquin 'ain. A cupí camina anúan Nucën Papa Diosan 'uchañu unicama aín 'ucha cupí castícantí, a nètën 'aisamaira oquin castícantë 'inuxun 'ain. ⁶ A nètën ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisaquin cara oti 'icë quixun isti 'icën, atun ñu 'acësabi oquin. ⁷ Axa —Nucën Papa Diosan ca 'ë upí isquin abë nètétimoi tsónun 'imiti 'icë —qui cuëencë uni, an ca ënquinma Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin ñu 'aia. Usoquin an 'acë uni a ca Nucën Papa Diosan xëñibua 'aínbi abë 'inun 'imia. ⁸ Usaquin 'imianan ca uicamax cara ami sinántisama tanan aín bana quicësabi oquin 'aisama tanquin, atux cuëencësa oquinshi ñu 'atima 'aia, a unicama Nucën Papa Diosan ami nishquin castícantí 'icën. ⁹ An castícantë 'aish ca an ñu 'aisama 'acë unicama aín 'ucha cupí, Nucën Papa Diosbë xëñibua 'aínbi 'íma 'aisamairai tëmëratí 'icën. Judíos unibunëxëshia tëmëratí 'aínbi ca judíosma unibunëxribi aín 'ucha cupí tëmëratí 'icën. ¹⁰ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan an ainan 'ixun ax cuëencësabi oquin 'acë unicama a uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima chuámarua 'inun 'imianan, abë aín nètënu 'inun 'imiti 'icën. Judíos unibu 'imainun judíosma uniburibi ca an usaquin 'imiti 'icën. ¹¹ An ca judíos unisaribi judíosma unicamaribi isia.

¹² An Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënëo, a 'unáncëma 'ixun ñu 'atima 'acë uicamax ca atun 'ucha cupíbi ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. 'Imainun ca an Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënëo 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'acë unicama atux ca aín 'ucha cupí, a bana quiásabi oquin Nucën Papa Diosan 'uchocë 'iti 'icën. ¹³ Aín bana 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma uni a ca Nucën Papa Diosan upí isima. Usa 'aínbi ca an a bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acë unicama a cuni Nucën Papa Diosan upí 'icë isia. ¹⁴ Usa 'ain ca judíosma unin Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënëo 'unánquinmabi atúnbi sinánquin a bana quicësabi oquin 'acë 'ixun, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun 'unania. ¹⁵⁻¹⁶ Usoquin upí ñu 'aia isquin ca uni itsin 'unánti 'icën, a unicaman ca aséabi aín nuitu mëu 'unania, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë 'unánan uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. Anúan Nucën Papa Diosan camabi uni isti nètën ca a unicaman aín nuitu mëúbi 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan cara 'ë upí isti 'icë, cara 'ë upíma isti 'icë quixun. A nètën ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun 'unánan uisa ñu cara unëxun aín nuitu mëúbi sinánxa, a camabi 'unánquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'anun Jesucristo 'amiti 'icën, 'ën unicama ñuixuncësabi oquin.

Moisésnën cuënëo bana 'unánquinbia judíos unicaman 'acëma ñuicë bana

¹⁷ Usa 'aínbi camina —'ëx cana judío uni 'ai —quianan —usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai quianan —judíosma unicamama, nuishi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísacëxa —quixun sinani rabiacatin. ¹⁸ Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'ixun camina uisa oquin unin ñu 'ati cara Nucën Papa Dios cuëënia quixun 'unánan a banaxa quicësabi oquin 'aquin ca unin upí ñu 'aia quixun 'unanin. ¹⁹ Usa 'aish camina, 'ën cana an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma unicama bëxuñusa 'aísha bëanquibucënu nicësa 'icëbi a bana 'unánmiti 'ai quin. ²⁰ Moisésnën cuënëo bana ca uisai cara judíos uni 'iti 'icë quiax aséabi quia. A bana 'unani camina quin, 'ën cana an ënë ñucama 'unáncëma unicaman upí oquin cuanun 'unánmiti 'ain. ²¹ ¿Mitsun Nucën Papa Diosan bana 'unánquin uni itsi 'unánmicë 'ixunbi caramina uisa cupí a bana quicësabi oquin 'aiman? ¿Mitsun, unin ca uni itsin ñu mëcamatima 'icë quixun caquinbi caramina uisa cupí mitsúnribi ñu mëcamatin? ²² ¿Mitsux, aín xanuma 'ain ca uni itsin xanubë uni 'itima 'icë quibi caramina uisa cupí mitsúxribi min xanuma 'aínbi uni itsin xanubë 'in? ¿Diosma 'icëbi ax isa dios 'icë quixun unin cacë, a rabi ca 'aisama 'icë quixunbi caramina uisa cupí anuxun usa ñu rabi xubunu atsíntancëxun anu 'icë ñu mëcamatin? ²³ Mitsux —'ën Moisésnën cuënëo bana 'unáncë 'aish

cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sináncë 'ixunbi a bana quicësabi oquin 'acëma 'ain ca uni itsin mitsun 'aia isquin sinánti 'icën, —Nucën Papa Diosan unix usai 'icë 'ain cana aín uni 'iisama tani —quixun. ²⁴ Aséribi mitsu ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia: “Mitsux judíos unibu 'ixunbi ñu 'aisama 'aia isi ca judíosma unibunëx Nucën Papa Diosmi 'atimati banaia”.

²⁵ Mitsun Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënëo quicësabi oquin aséribi 'acë 'ain ca mitsúxmi 'unántioraca ax asábi 'icën. Usa 'aínbi ca a bana quicësabi oquinmi 'acëma 'ain, mitsúxmi 'unántioraca ax ñancáishi 'icën. ²⁶ Usaribi oquin ca unicama ax 'unántiocëma 'ixunbi ami catamëquin aín cuëencësabi oquin 'acë 'icë Nucën Papa Diosan upí isia, axa 'unántioracacë unicama 'acësaribi oquin. ²⁷ Usa 'ain ca an 'unántiocëma 'ixunbi Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'acë uni a Nucën Papa Diosan upí isti 'icën. Isanan ca an 'unántiocë 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana 'unánquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma unicama Nucën Papa Diosan upíma isti 'icën. ²⁸ 'Unántioracacë cupíshima ca uni judío uni 'icën. 'Imainun ca 'unántioracacë uni, ax 'unántioracacëishima aséribi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iti 'icën. ²⁹ Axa aín nuitu mëu upiti Nucën Papa Diosmi sináncë uni ax ca aséribi judío uni 'icën. 'Unántioracacë uni ax ca Moisésnën cuënëosabi oquin aín namishi usoquin 'acë cupíma aín nuitu mëu Nucën Papa Diosmi sináncë cupí aséribi judío uni 'icën. Usa uni ca unían upí isiamabi Nucën Papa Diosan upí isia.

3

¹ ¿Usa 'ain cara judíos unicamax bëtsi unicamasamaira 'ic? ¿Unántioracacë 'iti ax cara ñancáishima 'ic? ² Ca aséribi usama 'icën. Judíos unibu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'ináncëxa. 'Inánquin ca camabi unin 'unánun a bana judíos uni raíri cuënëomiacëxa. ³ ¿Bëtsi bëtsi judíos unicaman Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixunbi ñu 'aisama 'acë ax cara Nucën Papa Diosan 'ucha 'ic? ⁴ Ca usama 'icën. Uníxa aín quicësa oquin 'ananbi cëmëti 'aínbi ca Nucën Papa Diosainshi aséribi camabi ax quiásabi oquin 'aia. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios ñui aín bana cuënëo ësai quia:

Camabi unin ca 'unánti 'icën, min bana ca aséribi upí 'icë quixun. Asábi cara quixun 'unántisa tanquin isquinbi ca min 'acë ñu asábiira isquin unin —mix camina upí 'ai —quixun 'unánti 'icën.

⁵ ¿Nun nu ax cuëencësabi oquin 'aiama oquin, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinan upíira 'icë quixun 'unáncë 'ain caranuna uisoquin sinánti 'ain? ¿An nu castícanë cupí ca Nucën Papa Dios upíma 'icë quixun caranuna sinánti 'ain? Usai quicë banax ca unin abi sináncësa 'icën. ⁶ Úsama ca. ¿'Atima ñu 'aiabi isëshicë 'ixun cara Nucën Papa Diosan uisaxun anúan 'ati nëtë sënëncëbëtan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isti 'ic? ⁷ ¿Ami 'u, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinachacë 'icë upí 'inun 'ë castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios ax ca aín sinan upíira 'icë quixun 'unáncë 'aínbi cara uisacasquin Nucën Papa Diosan 'ë castícania? —quixun sapi ca bëtsi bëtsi unin sinania. ⁸ ¿Usa 'ain caranuna uisacasquin ñu 'atima 'aiman?, Nucën Papa Diosan sinan ca upí 'icë quixun unicaman 'unánun. Usai 'uchati ca asábi 'icë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama quia quiax ca bëtsi bëtsi uni nu 'atimoti sinani nu ñui quia. Usaía ax quicë unicama a ca Nucën Papa Diosan 'uchoquin castícantí 'icën.

Camáxbi cananuna 'uchañu 'ain, quicë bana

⁹ ¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicama bëtsi unicamasama upíira isin? Usama ca. Cana mitsu can, judíosma unicama 'icësaribiti ca judíos unicamaribi aín sinan upíma 'aish 'uchañu 'icën. ¹⁰ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca quia:

An ñu upíshi 'acë uni ca 'aíma 'icën, achúshirabi. ¹¹ An Nucën Papa Diosan bana cuacë uni ca 'aíma 'icën. Axa Nucën Papa Diosan sinánmicë 'iisa tancë uni ca 'aíma 'icën.

¹² Camabi unix ca Nucën Papa Diosmi manúaxa. Ami manúxun ca 'atima ñu 'atishi

sinania. An upí ñuishi 'acë uni ca 'aíma 'icën. Achúshirabi ca 'aíma 'icën. ¹³ Anu uni bamacë racáncë quini mapucëma 'ain ca anuax aín anëcë chiquitia. Usaribiti ca 'atima uni aín cuëbínuax bana 'atima 'imainun cëmëi quicë bana chiquitia. Aín banan ca uni itsi ñui cëmëia. Usaquin ca amia cëmëcë uni masá nuitumia. Aín banax ca runun cuëbínu 'icë muca, an uni paëocë, usaribi 'icën. ¹⁴ Usa 'aish ca uni itsi ñui 'atimati bananan uni itsimi nishi banaia. ¹⁵ Sinánñumasa 'ixun ca uni 'atishi sinania. ¹⁶ Uinu cara cuania anuxunbi ca 'atimati banaquin masá nuitumianan uni 'atimamia. ¹⁷ Ca uni itsibë nuibanani upiti 'iti 'unaníma. ¹⁸ Axa nun cushi 'aínbi ca Nucën Papa Diosmi racuëti sinaníma.

¹⁹⁻²⁰ Usa banacama ca judíos unibunën cuanun Nucën Papa Diosan aín unicama cuënëomiacëxa quixun cananuna 'unanin. Aín bana 'ináncëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan judíos unicama ainan 'inun 'imiacëxa. Ainan 'imitancëxun ca uisaira cara ainan 'aish uni upí 'iti 'icë quixuan 'unánun aín bana judíos unicama 'ináncëxa. A bana isquin ca judíos unicamainshima camabi unin 'unánti 'icën, uisairai 'i cara Nucën Papa Diosan iscëx atun nuitu upíma 'icë quixun.

Cristomi catamëcë unicamaxa Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'icë ñuicë bana

²¹ Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënëo bana 'acë cupíma Cristo cupíshi ca usaira oquin Nucën Papa Diosan uni upí 'imia quixun ca bërí camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuënëocëxa. ²² Camabi uni an Jesucristomi catamëquin —aín quicësabi oquin ca 'ën 'uchacama tërënti 'icë —quixun 'unáncë, acama ca Nucën Papa Diosan upí isia. Jesucristomi catamëcë cupíshi ca an judíos uni 'imainun judíosma uniribi upí isia. ²³ Camabi unix ca Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañu 'icën. Upíira 'inuan Nucën Papa Diosan unio 'aíshbi ca usama 'icën. ²⁴ Usa 'icëbi ca Jesucristo, camabi unin 'ucha cupí bama 'aian, cupíoima ami catamëtishi Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha tërënquin uni 'uchañuma isia. ²⁵ Ami catamëtía, uni aín 'uchacama tërëncë 'inun ca camabi unin 'ucha cupía Cristo bamanun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. An Jesucristo bamati mënío 'ixun ca bëráma 'iá uniribi, axa sinanatia Nucën Papa Diosan aín 'uchacama ashiquin manumiacëxa. Usaquin an 'á cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan ca asérabi upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mëníosabi oquin 'aia quixun. ²⁶ Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan Jesucristo bamati mënío 'ixun, bëríribi axa Jesucristomi catamëcë unicama aín 'uchacama tërënquin manumia. Usaquin 'acë cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, asérabi ca Nucën Papa Diosan upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mëníosabi oquin 'aia quixun.

²⁷ An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë uni, ax sapi ca rabíti 'icën, —'ën nuitu ca Nucën Papa Diosan upí isia —quixun sinani. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin 'unania, —Jesucristo cupíshi ca Nucën Papa Diosan 'ë upí isia —quixun. Usaquin 'unani ca rabítima. ²⁸ Cananuna 'unanin, aín ñu upí 'acë cupíma, Jesucristomi sinani ami catamëcë cupíshi ca uni Nucën Papa Diosan aín 'uchacama tërënquin an iscëx upí 'inun 'imia quixun.

²⁹ ¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicamaishi aín uni 'imianan judíosma unicamaribi aín uni 'imitima 'ic? Ca aturibi ainan 'imiti 'icën. ³⁰ Nucën Papa Dios ax ca achúshi 'icën. An ca judíos unicama 'acësaribi oquin judíosma uniribi Jesucristomi catamëcë cupíshi, an iscëx aín nuitu upí 'inun 'imia. ³¹ ¿Jesucristo cupíshi cana 'ën 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai quixun sinánquin caranuna Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënëo ax ca cuatima 'icë quixun sinánti 'ain? Usama ca. Jesucristomi catamëtishi cananuna asérabi Nucën Papa Diosan bana quicësabi oíira 'iti 'ai quixun cananuna unicama ñuixunin.

4

Amia catamëtia Nucën Papa Diosan Abraham upí isa

¹ Usa 'ain sapi cananuna quiti 'ain, ¿uisa cupí cara nucën rara Abraham a Nucën Papa Diosan upí isacëx? ² Aín ñu 'acë cupía Nucën Papa Diosan upí iscë 'aish ca Abraham — 'ëxbi cana upí 'ai — quíax rabía 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan iscëx, a cupía Abraham rabíti ñu 'aíma 'iacëxa. ³ Abraham ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia: “Ami sinánquian, an ca asérabi aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun 'unáncë 'aish ami catamëcë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham upí isacëxa”. ⁴ Usa 'ain ca ënëx ësai 'icën. An uni ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia. A curíqui ax ca 'inánshicëma 'icën, ax ca aín ñu mëëcë cupí 'ináncë 'icën. ⁵ Usa 'aínbi ca axa ñu upí 'acëma 'aíshbi, Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia quixun 'unani ami sináncë uni a Nucën Papa Diosan ainan 'imia, an 'uchañu unibi ami catamëtia ainan 'imicë 'ixun. ⁶ Upí ñu 'ananbi upíma ñu 'acë 'icëbi ca aín 'uchacama tērēntancëxun Nucën Papa Diosan uni upí isia. Usaquian iscë unix ca cuëñia quíax ca David ësai quiacëxa:

⁷ Uí unicama cara Nucën Papa Diosan tērēnquin aín 'ucha manuia, acamax ca chuáma tani cuëñia. ⁸ Uí unicama cara Nucën 'Ibu Diosan aín 'ucha manuquin sinánmitëcënima, ax ca chuámarua tani cuëñia.

⁹ ¿Judíos unicamaishi ñui cara David usai quiacëx? Usama ca. Judíosma unica-maxribi ca aín 'uchacama tērēncë 'aish usai cuëñti 'icën. Cananuna mitsu can, ax aín quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan 'ati 'icë quixun sinani ami catamëcë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham upí isacëxa. ¹⁰ ¿Uinsaran cara Nucën Papa Diosan a upí isacëx? ¿'Unántioracacë 'icë cara Abraham Nucën Papa Diosan upí isacëx? Usama ca. 'Unántioracacëma pain 'icëbi ca Nucën Papa Diosan a upí isacëxa. ¹¹ Nucën Papa Diosan ca Abraham ami catamëtia an upí iscë cupía 'unántioracanun cacëxa. Usaquian Nucën Papa Diosan Abraham cá cupí cananuna 'unanin, judíosma unicamax ca judíos unibu 'icësaribiti, 'unántioracacëma 'aíshbi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnquisa 'icë quixun. ¹² Judíos unicamax Abraham 'iásaribiti 'unántioracacë 'aíshbi ca axa Abraham 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcëcama axëshi asérabi Abrahamnën rëbúnqui 'icën.

An ca aín quicësabi oquin nu ainan 'inun iëmiti 'icë quixun sináncë unishi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iëmia quicë bana

¹³ Nucën Papa Diosan ca Abraham ësaiquin cacëxa: “Mi 'imainun min rëbúnquicamax ca 'itsa 'aish 'ënan 'ianan 'ën mi 'inánti me anu 'iti 'icën”. Axa usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë cupíma asérabi ami catamëcë cupíshi ca Nucën Papa Diosan usaquin Abraham cacëxa. ¹⁴ Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë cupíshi unicama Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ain ca, ami catamëcë cupíshi ca Nucën Papa Diosan uni upí isia quicë bana ax cëmë 'itsíanxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan aín rëbúnqui ñuiquin Abraham cá bana ax ñancáishi 'itsíanxa. ¹⁵ Cananuna 'unanin, usai ca uni 'iti 'icë quicë bana atúan cuati, a 'aíma 'ain ca anun uni 'uchoti bana 'aíma 'icën. Usa 'aínbi ca usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'unáncë 'ixunbi axa quicësabi oquin 'acëma 'aish uni 'uchocë 'iti 'icën.

¹⁶ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Abraham 'imainun aín rëbúnquicamaxa atun ñu 'acë cupíma ami catamëtíshi asérabi ainan 'iti mënóccëxa. Judíos unibu, an atun cuati bana quicësabi oquin 'acë, a unicamaishima, uicamax cara Abraham 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi catamëtia, a camabi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imia. Usa uni 'aish cananuna nucamaxribi Abrahamnën rëbúnquisa 'ain. ¹⁷ Nucën Papa Diosan bana a ñuiquian cuënëo ax ca ësai quia: “Mi cupía min rëbúnqui 'itsaira 'inun cana mi aín rarami 'inun 'imin”. Usaquin ca Nucën Papa Diosan amia catamëcë 'ixun Abraham cacëxa. Nucën Papa Dios ax ca an uni bamacëbi tsótëcënun baísqumiti 'ianan an aín sinanëinshi, 'aíma 'icëbi, ñu uniocë a 'icën.

¹⁸ Nucën Papa Diosan “Min rëbúnqui ca 'aisamaira uni 'iti 'icë” quixun cacëxun ca Abrahamnën sináncëxa, Nucën Papa Diosan 'ë cacësabi oi ca 'ën rëbúnqui 'aisamaira 'iti 'icë quixun. Uisai cara usai 'iti 'icë quixun 'unánquinmabi ca ami catamëquin, Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun sináncëxa. ¹⁹ Abraham cien baritiañusa 'aish cushima 'imainun ca aín xanu Sara axribi xëni 'aish tuatisama 'iacëxa. Usa 'ixunbi ca Abrahamnën —uisa 'aish carana bëchicëñu 'iti 'ai —quixun 'unánquinmabi —Nucën Papa Diosan 'ë cacësabi oi ca asérabi 'iti 'icë —quixun sináncëxa. ²⁰ Usai ca 'itima 'icë quixun sinánquinma, Nucën Papa Diosan ca asérabi aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun sinani ami catamëquin ca Abrahamnën Nucën Papa Dios rabiácëxa. ²¹ Rabiquin ca, an ca asérabi cushi 'ixun ax quicësabi oquin ñu 'ati 'icë quixun sináncëxa. ²² Usai 'ía ax ami catamëcë cupíshi ca Nucën Papa Diosan Abraham asérabi upí uni 'icë isacëxa.

²³ An iscëx ca ami catamëcë cupí Abraham upí uni 'icë quixun cuëñëomia 'aínbi ca a banax Abrahamishi ñuiquinma, ²⁴ nuribi ñuiquin Nucën Papa Diosan aín uni cuëñëomia 'icën. Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios, an Nucën 'Ibu Jesús bamacëbi baísquimia, an ca ami catamëcë cupíshi nu upí isia quixun 'unánti 'ain. ²⁵ Nucën Papa Diosan ca nun 'uchacama tërëncë 'aishnu upí 'inúan bamanun 'imitancëxun Jesucristo baísquimiacëxa. An usoquin 'á 'aínnu ami catamëtia ca Nucën Papa Diosan nu upí isia.

5

Jesucristomi catamëcë cupía uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti bana

¹ Usai nux Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'icë, a cupí ca Nucën Papa Diosan nu upí isia. Usaquian iscëx cananuna abë upí 'ain, Jesucristo cupí. ² Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu nuibaquin nu ainan 'inun 'imia quixun 'unanin. Usoquin 'unani cuëñquin cananuna, nux cananuna Nucën Papa Diosan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ai quixun 'unanin. ³ Usaquin sinánquin cananuna uisai cara ñu 'icëbëtanbi ami sinánti ëníma cuëñin. Cananuna 'unanin, tëmëraqinbi tanshiquin cananuna upiti Jesucristomi catamëti 'unánti 'ai quixun. ⁴ Tëmëraíbi an 'imicëx masá nuitutima ami catamëcë 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. An iscëx upí 'ixun cananuna 'unánti 'ain, asérabi cananuna aín nëtënu abë 'iti 'ai quixun. ⁵ An ca —asérabi camina 'ëbë 'iti 'ai —quixun caquin nu paraníma. An ca aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'inun nu 'inánxa. Nubë 'ixun ca nu 'unánmia uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu nuibatia quixun. An ca asérabi nu nuibatia quixun 'unánquin cananuna, nux cananuna asérabi aín nëtënu abë 'iti 'ai quixun 'unanin.

⁶ Nucën Papa Diosan nu nuibaquin mëníosabi oi ca, nuxbi nun 'ucha tërëni iétima 'aínbi Cristo aín bamati nëtë ucëbë, unicaman 'ucha tërënu bamacëxa. ⁷ Uinu 'icë uníxbi ca bëtsi uni cupí bamatima 'icën, ax upí uni 'aínbi. Usa 'aínbi sapi ca asérabi upí uni 'icë axa bamati rabanan cuni bëtsi uni bamati 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan nuxnu 'uchañu 'icëbi nu nuibaquin nun 'ucha tërënuxa Cristo bamanun mëníocëxa. Usaquian mënío sinánquin cananuna 'unanin, uisaira oquin cara nu nuibatia quixun. ⁹ Cristo bama cupí nun 'ucha tërëncë 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'aish cananuna anúan Nucën Papa Diosan camabi unin ñu 'acë isti nëtën an iscëx upí 'aish asérabi 'uchocëma 'iti 'ain. ¹⁰ Nuxnu 'atimaquinshi sinani ami sináncëma 'icëbi ca aín Bëchicë bama cupí Nucën Papa Diosan nun 'ucha tërëñquin nu nuibaquin ainan 'imiáxa. Nu nuibaquin ainan 'imicë 'icë ca Jesucristo bamaxbi baísquicë ax nubë 'ixun nuxnu asérabi upí 'inun nu 'imia. ¹¹ Usaquin 'imicëx cananuna —Nucën 'Ibu Jesucristo a cupí cana Nucën Papa Diosan 'aish abë upí 'ai —quixun 'unani cuëñinra cuëñin.

Adán 'ía 'imainun Jesucristo usai 'ía bana

¹² Usa 'ain ca an pain ñu 'atima 'á achúshi uni a cupíshi camabi unin ñu 'atima 'ati 'unánquin 'aia. Aín 'ucha cupí ca a uni bamacëxa. A uníxa 'atima ñu 'atancëx bama 'ain

ca camabi uni atun 'ucha cupí aín bamati nētē ucēbē Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamaia. ¹³ Unían ax quicēsa oquin 'ati bana 'aíma pan 'aínbi ca unin ñu 'atima 'ati 'unáncēxa. Usa 'aínbi ca ax quicēsabi oquin 'ati bana 'aíma 'ain, anun uni 'uchoti bana 'aíma 'iacēxa. ¹⁴ Usa 'aínbi ca Moisés 'aíma pan 'ain Adanēn rēbúnquicama 'uchatancēx bamacēxa, Adanēxa Nucēn Papa Diosan cacēsa oi 'ima 'uchásari 'imabi. Adán cupía camabi uni 'uchacē 'aínbi ca axa a caxu uti a cupíira camabi unin 'ucha tērēncē 'iti 'icēn.

¹⁵ Adán cupía unicama 'uchañu 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan a 'uchacama tērēncē 'inun mēnócēxa. Adanēxa Nucēn Papa Diosmi 'uchacē cupí ca 'aisamaira uni Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamaia. Usa 'aínbi ca achúshi uni, Jesucristo, a cupía 'aisamaira uni cupíoima abē nētētimoí 'inun Nucēn Papa Diosan mēnócēxa. ¹⁶ Achúshi uníxa 'ucha cupí ca camabi uni Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamati 'iacēxa. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan atun 'uchacama 'itsaira 'icēbi acama tērēnquin nētētimoí abē 'inun uni iēmia, cupí ñucáquinmabi. Adanēxa 'uchatancēx bama 'aían camabi uni usaribiti 'ucha 'aínbi ca Cristo cupíira, atun 'uchacama tērēncē 'aish, abē upí 'inun Nucēn Papa Diosan uni iēmia. ¹⁷ Achúshi unia 'uchá cupí ca camabi uni 'uchañu 'aish Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamaia. Usa 'aínbi ca uicama cara Nucēn Papa Diosan nuibaquin atun 'ucha tērēnquin upí isia, acamax Jesucristo cupí bētsi sinánñu 'ixun, upí ñu 'atancēx Nucēn Papa Diosbē nētētimoí aín nētēnu 'iti 'icēn.

¹⁸ Ēnēx ca ēsa 'icēn. Adán cupía camabi uni 'uchocē 'aínbi ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn bamaquin camabi uníxa 'uchocēma 'ianan Nucēn Papa Diosnan 'inun mēnócēxa.

¹⁹ Achúshi uni, Adán, axa Nucēn Papa Dios quicēsabi oi 'iáma cupí ca 'aisamaira uni 'uchañu 'icēn. Usa 'aínbi ca bētsi uni, Jesucristo, axira Nucēn Papa Dios quicēsabi oi 'iá cupí 'aisamaira uni Nucēn Papa Diosan upí isia.

²⁰ Unían —nux cananuna 'uchañuira 'aish upíma 'ai —quixun 'unánun ca Nucēn Papa Diosan uisai cara uni 'iti 'icē quicē bana Moisés cuēñēomiacēxa. 'Uchañuira 'icēbi uni nuibairaquin ca Nucēn Papa Diosan atun 'uchacama tērēncē 'inun mēnócēxa.

²¹ Usoquin mēnócēx ca camabi uni aín 'ucha cupí Nucēn Papa Diosbē 'itimoí bamati 'aishbi Nucēn 'Ibu Jesucristo cupí aín 'ucha tērēncē 'ianan bētsi sinánñu 'ixun upí ñu 'atancēx Nucēn Papa Diosan nētēnu abē xēnibua 'aínbi 'iti 'icēn.

6

Ainan 'aish 'uchatēcēnuxma Cristo cupí Nucēn Papa Diosnan 'iti bana

¹ ¿Nux 'uchañuira 'icēbi ca Nucēn Papa Diosan Jesucristo cupí nu upí isia quixun sinani caranuna uisari quití 'ain? ¿Nucēn Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha tērēntēcēnun caranuna amiribi amiribi 'uchati 'ain? ² Usama ca. Nun 'ucha cupí Jesucristo bama 'ain cananuna nux 'uchatēcēnuxma abē bamacēsa 'ain. Usa 'aish cananuna unin bamaquin aín 'ucha ashiquin ēncēsa usaribi 'ain. ¿Usa 'aish caranuna uisa cupí 'uchaíshi tsóti 'ain?

³ Cananuna usai 'ítima 'ain. ¿Jesucristonēn uni ax ca nashimicē 'aish 'uchatēcēntimoí Cristobē bamacēsa 'icē quixun caramina 'unaniman? ⁴ Nux nashimicē 'aish cananuna Jesucristo, nun 'ucha cupí bama 'ain 'uchatēcēntimoí abē bamacēsa 'ian. Usa 'aish cananuna bamacēbia Nucēn Papa Diosan Jesucristo, aín cushínbi baísquimia cupí, usaribi 'aish bētsi sinánñu 'ianan bēráma 'icēsai 'itēcēntima oquin Nucēn Papa Diosan 'imicē 'ain.

⁵ Nubēa Cristo 'ain cananuna abē bamacēsa 'aish axa bamatancēx bētsi 'inun baísquicēsaribi 'iti 'ain. ⁶ Cananuna 'unanin, Cristonanma pain 'ixun cananuna ēnquinma nux cuēñcēsa oquinshi ñu 'atima 'acēn. Usa ñu sinántēcēnuxunma cananuna Cristobē bamacēsa 'ixun 'uchati sinántēcēntima 'ain. Uni bamacē an ca ñu 'aisama 'ati sinántēcēnima. Usaribi oquin cananuna nux Cristobē bamacēsa 'ixun ñu 'atima 'atēcēnti sinántima 'ain. ⁷ Usa 'aish cananuna unían bamaquin aín 'ucha ashiquin ēncēsa usaribi 'ain. ⁸⁻⁹ Cananuna 'unanin, bamaxbi baísquia 'aish ca Cristo uínsaran nētēnbi bamatēcēntima 'icēn. Axa bamatēcēnti ca 'aíma 'icēn. —Usa ca —quixun 'unánquin cananuna ēsaquinribi

'unanin, nun 'uchacama ëni Cristobë bamacësa 'aish cananuna abë baísquicësa 'aish xëñibua 'aínbi abë 'iti 'ain. ¹⁰ Cristo ax ca camabi unían ñu 'atima 'acëcama nëtëñux achúshitishi bamacëxa. Bamatancëx, bamatëcëntimoi baísquia 'aish ca ax Nucën Papa Dios cuëëncësabi oíira 'ia. ¹¹ Usaribiti camina mitsux Cristobë bamacësa 'ixun mitsun 'ucha ashiquin ëncë 'aish, abë baísquicësa 'aish Jesucristo 'icësaribiti Nucën Papa Dios cuëëncësabi oíira 'iti 'ain.

¹² Usa 'ixun camina 'uchañu 'aish 'atima sinánñu 'ixun mitsun sináncësa oquinshi 'aisama ñu 'atima 'ain. ¹³⁻¹⁴ Cristonanma 'ixun uisa ñu cara 'atima 'icë quixun 'unánquinbi 'á 'aishbi camina Cristo cupí Nucën Papa Diosan uni 'aish usai 'iman. Usa 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iá 'aishbi bërí aín uni 'aish ax cuëëncësabi oi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'aisama 'aquinma Nucën Papa Dios cuëëncë ñuishi 'ati 'ain.

An ñu mëëmicë unin uni ñu mëëxuncësaribi oquin 'uchañu unin ñunshin 'atimanën 'apu ñu mëëxuncë bana

¹⁵ ¿Axa quicësabi oínu 'iti bana quicësabi oquinu 'acë cupíma ami catamëtiaishi ca Nucën Papa Diosan 'ën 'uchacama tërënti 'icë quixun sinánquin, caranuna amiribi amiribi 'aisama ñu 'atëcënti 'ain? Cananuna 'atima 'ain. ¹⁶ Camina upí oquin 'unanin, mitsun uni itsi —'ëx cana min uni 'iisa tani —quixun catancëxun camina aín uni 'ixun ax quicësabi oquinshi ñu 'axunti 'ain. Usaribiti ca uni ñunshin 'atimanën 'apu cuëëncësa oquinshi 'acë 'aish aín uni 'icën. Aín uni 'aish ca Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'icën. Usa 'aínbi ca uni itsix Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'acë 'aish aín uni 'ianan an iscëx upí 'icën. ¹⁷⁻¹⁸ Mitsux ñunshin 'atimanën 'apu cuëëncësa oquinshi 'acë 'iá 'aishbi camina bërí usama 'ain. Camina a aín unicaman mitsu 'unánmicë bana Cristo ñuicë sinánan a bana quicësabi oquin 'ain. Mitsun ñu 'atima 'ácama ëncë 'ixun camina Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usaquinmi 'aia mitsu 'unánquin cana cuëëñquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹ Mitsúxmi unin sináncësa oquin sináncë 'icë cana mitsúnmi cuaisa banáinshi mitsu ñuixunin. Bëráma camina mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'atima 'atishi sinánquin usoquinshi 'acën. Usoquin 'á 'ixunbi camina bërí mitsun męcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu upíshi 'ati sinánquin usoquinshi 'ati 'ain, usaquinmi 'acëbëa Nucën Papa Dios cuëëñun.

²⁰ Ñu 'atima 'atishi sináncë 'ixun camina mitsun bëráma Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ati sinánma 'ain. ²¹ Ñancábi camina usa ñu 'acën. Mitsúxmi usai 'iá sinani camina bërí rabinin. Usa ñucama 'ati an ëncëma unix ca usabi 'aish ashiti Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'icën. ²² Mitsúnmi ñu 'atima 'atëcëñunma 'anun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina ax cuëëncësabi oquin 'ain. Usoquin 'aia ca Nucën Papa Diosan mitsu an iscëxmi upí 'inun 'imia. 'Imianan ca nëtétimoimi abë 'inun mitsu 'imia. ²³ Aín 'ucha cupí ca uni iëtimoí bamati 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín 'ucha tërëñun Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë unicama a abë xenibua 'aínbi 'inun Nucën Papa Diosan iëmia.

7

Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana

¹ 'Ën xucëantu, mitsúnribi a bana 'unáncë 'ixun camina 'unanin, bamacëma pain 'ixuinshi ca unin atúan ax quicësabi oquin 'ati bana axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Bamaxun cuni ca a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. ² 'Ësa ca. Nun ax quicësabi oquin 'ati bana ca quia, bënëñu xanun ca aín bënë bamacëma pain 'icë ëntima 'icën. Aín bënë bamacëbë cuni ca bënëñutisa tani bënëñuti 'icën. ³ Aín bënë bamacëma 'aían bëtši unibë 'iti ca 'ucha 'icën. Usa 'aínbi ca aín bënë bamacëbëtan 'aisa tanquin uni itsi bënëñoti 'icën. Usaquian bënëñoti ca 'uchama 'icën. ⁴ 'Ën xucëantu, usaribi camina mitsux 'ain. Usai uni 'iti bana quicësa oíshi 'iá 'aishbi camina bërí abë axa bamaxbi baísquicë Cristo ami catamëti, aín bana quicësabi oíshi 'in. Usa 'ixun camina ax cuëëncësabi oi 'iquin Nucën

Papa Dios cuëñmin. ⁵ Ainanma pain 'aish nux cuëñcësabi oi 'iquin cananuna, ñu 'atima 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánxunbi nun sinan upíma 'ixun, usa ñu 'acën. Usa ñu 'acë 'aish cananuna Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. ⁶ Usai 'iá 'aishbi cananuna nun, ax quicësabi oquin 'ati bana axa quicësabi oquin 'acë cupíma, Cristomi catamëtishi ainan 'ixun aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun bëtsi oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquinshi 'ain.

Nun sinán upíma cupí cananuna 'atima ñu 'ai quicë bana

⁷ A bana, uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, a banacama ca asábi 'icën. A bana 'aíma 'ain cananuna uisa ñuxira cara 'atima 'icë quixun 'unánma 'itsían. A bana “mix camina bëtsi unin ñu minan 'inun cuëñcë 'itima 'ai” quicëma 'ain cananuna usai 'iti ca 'aisama 'icë quixun 'unánma 'itsían. ⁸ A bana usai ca uni 'itima 'icë quicë, ax asábi 'aínbi cananuna nun sinan upíma 'aish, a bana 'unáncë 'aishbi usai 'icë cupí 'uchoti 'iacën. A bana, usai ca uni 'itima 'icë quicë, ax 'aíma 'ain ca anun nu 'uchoti bana 'aíma 'itsíanxa. ⁹ Ën uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë bana 'unánma 'ixun cana ñu 'aisama 'aquinbi usaquin 'ati ca 'aisama 'icë quixun 'unánma 'ain. Usai 'itancëxunbi cana a bana 'unáncën. 'Unánquin cana ñu 'atima 'ati ax ca 'uchaira 'icë quixun 'unánxunbi 'acë 'aish 'ën 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. ¹⁰ Ësa ca. A isía ax cuëñcësabi oi, usai aín uni 'inuan Nucën Papa Diosan 'inan bana, ax quicësabi oi 'icëma cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. ¹¹ A bana quicësabi oquin 'ai cana 'uchatima 'ai quixun sinaníbi a bana quicësabi oíira 'icëma 'ixun cana, uisaira carana 'uchai quixun sinani bënëacën. A bana asábi 'aínbi a bana cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën.

¹² Usa 'ain cananuna 'unanin, nun ax quicësabi oquin 'ati banax ca upí 'icën, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca asérabi upí 'icën. ¹³ ¿A bana asérabi upí 'aínbi caranuna a bana cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'ain? Usama ca. Nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ai cananuna Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamati 'iacën. Usai 'iquin cananuna 'unáncën, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun. Usa 'ixun cananuna uisa ñu cara upí 'icë, uisa ñu cara 'aisama 'icë quicë bana axa asérabi 'aínbi ax quicësabi oquin 'acëma 'aish cananuna 'aisama 'ai quixun 'unáncën.

¹⁴ Cananuna 'unanin, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca upí 'icë quixun. A bana asábi 'aínbi cananuna Jesucristonanma 'aish nun sinan 'aisama 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncën. ¹⁵ Upí ñu 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. A 'aquinma cananuna a nun 'aisama tancë ñu a 'ain. Uisa 'ixun carana 'ën a 'aisa tancë ñu upí 'aquinma a 'ën 'aisama tancë ñu 'atima a 'ai quixun cana 'unaniman. ¹⁶ Ñu 'aisama 'acë 'ixunbi, usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánquin, 'ën usa ñu 'aisama tania isquin ca unin 'unánti 'icën, 'ën sináncëx ca a bana upí 'aish cuati 'icë quixun. ¹⁷ 'Aisama tanquinbi cananuna ñu 'atima 'ain, nun sinan upíma cupí. ¹⁸ Ëñëx ca ësa 'icën. Cananuna 'unanin, nun sinan upíma 'ixun cananuna ñu upí 'atima 'ain. Ñu upíshi 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. ¹⁹ Nun 'aisa tancë ñu upí a cananuna 'aiman. Nun 'aisama tancë ñu 'atima a cananuna 'ain. ²⁰ Nun ñu 'atima 'atëcëinsama tanquinbi 'acë ax ca nunbi cuëñquin 'acëma 'icën. Nun sinan upíma 'ixun 'acë ca ax 'icën.

²¹ Nun 'unáncëx ca ësa 'icën: Ñu upíshi 'ati sinánquinbi cananuna bënëñquinshi ñu 'atima 'atëcënin. ²² Nun nuitu mëu cananuna asérabi Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin 'aisa tanin, axa usaínu 'inun quicë bana ca upí 'icë quixun 'unánquin. ²³ Usaquin 'unánquinbi cananuna nun sinan 'atima 'ixun bëtsi oquin sinanin. Usaquin sinánquin cananuna ñu 'atima 'atëcënti sinanin. Sinántancëxun cananuna 'atëcënin.

²⁴ Usa 'aish cananuna masá nuituirai sináncasmáin. ¿Nun sinan upíma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoï bamaima 'inun cara uin nu iëmiti 'ic? ²⁵ An nu iëmiti ax ca Nucën Papa

Dios 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cupí. An ca nu iëmiti 'icë quixun 'unánquin cananuna — asábi ca — quixun cain. Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati 'ixunbi cananuna nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ain. Usaquin 'axunma 'anun ca Nucën Papa Diosainshi nu iëmiti 'icën.

8

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxa Nucën Papa Diosan unicama bëtsi sinánñu 'iti bana

¹ Usa 'ain ca uicamax cara Cristo Jesús abë 'icë, acama Nucën Papa Diosan 'uchoima. Usa unicamax ca Cristonanma uni 'icë sai ax cuëencësarishi 'ima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi 'ia. ² Nuxnu ami catamëcë 'aish Cristo Jesús bë achúshisa 'icë ca aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ixun ñu 'atima, a 'aia uni Nucën Papa Dios bë 'itimoí bamati, a 'atëcënxunma 'anun nu 'imi axa. ³ Uisa ñux cara 'ati 'icë, uisa ñux cara 'atima 'icë quicë bana a 'unánquinbi ca aín sinan upíma 'ixun unin a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unían a bana quicësabi oquin 'anun quixun Nucën Papa Diosan aín Bëchicë, nusaribi uni 'inun, xuacëxa. Xutancëxun ca aín Bëchicë, 'uchañuma 'aishbia camabi unin 'ucha cupí bamanun 'imi quin uni, aín 'uchacama téréanan 'uchatëcëanxma 'inun mëníocëxa. ⁴ Nuxnu uisa ñu 'ati cara upí 'icë quicë banaxa quicësabi oquin 'anan, nunbi 'atima ñu 'ati sinánquinbi tënëquin a 'aíma, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oi 'inun ca aín Bëchicë bamanun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa.

⁵ An Jesucristomi sinánquinma aín cuëencësa oquinshi 'ati sináncë unin ca ënë nëtënu 'icë ñuishi 'ati sinania. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi sináncë unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun an sinánmicësabi oíshi 'iti sinania. ⁶ An Nucën Papa Dios cuëencësoi 'iti sinánquinma ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni, ax Nucën Papa Diosnanma 'aish abë 'itimoí bamati 'icën. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oíshi 'iti sináncë uni, ax Nucën Papa Dios bë upí 'aish abë nëtétimoí tsóti sinani chuámarua tani cuëenia. ⁷ An ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni an ca Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'iti sinanima. Usa 'ixun ca aséabi aín bana 'unáncëma 'aish ami nishcësa 'ixun aña ñu cara 'aisa tania a ñu 'aia. Usaquin 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaisama tanan a bana quicësabi oquin 'aima. ⁸ Usa 'ain ca axa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani atun cuëencësa oíshi 'icë unicama an Nucën Papa Dios cuëemima.

⁹ Usa 'aínbi camina mitsux usama 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain camina an ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa oquin sinánquinma, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquinshi sinanin. Uicamax cara aín Bëru Ñunshin Upíñuma 'icë, acamax ca Cristonanma 'icën. ¹⁰ Aín 'ucha cupí ca camabi uni bamaia. Usa 'aínbi camina mitsux, Cristo mitsubë cupí, Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'ain ca mitsun namíxa bamacëbëbi mitsun bëru ñunshin bamatimoí Nucën Papa Dios bë 'iti 'icën. ¹¹ Nucën Papa Dios, an Jesús bamacëbi baísquimia, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ixun ca an Cristo Jesús bamacëbi baísquimia anbi mitsuribi bamacëbi Cristo utëcëncëbëtan baísquimiti 'icën, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain.

¹² 'Ën xucéantu, mitsu cana cain, nux Jesucristonan 'aish aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ain cananuna ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani nux cuëencësa oi 'itima 'ain. ¹³ Axa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani aín cuëencësa oíshi 'icë uni ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish abë 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin ñu 'atima 'ati ëncë uni, ax cuni ainan 'aish Nucën Papa Dios bë 'iti 'icën.

¹⁴ Uicaman cara an sinánmicëxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin 'aia, acamax ca aséabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'icën. ¹⁵ Usa uni camina mitsux 'ain. Mitsu aín bëchicë 'imi quin ca Nucën Papa Diosan mitsúxmi bëráma 'íasaribiti mitsun 'ucha cupí ami racuëtëcënun 'imicëma 'icën. Aín Bëru Ñunshin Upí an ca, ainan 'aish cuëenquinu Nucën Papa Dios, Paponun nu 'imia. ¹⁶ Aín Bëru Ñunshin Upitanbi

ca nun nuitu mēúxun nu 'unánmia, nux cananuna asérabi Nucēn Papa Diosan bēchicē 'ai quixun. ¹⁷ Aín bēchicē 'icē ca Nucēn Papa Diosan ax quicēsabi oquin nu 'aquianan aín nētēnu abē 'inun nu 'imiti 'icēn. Ainan 'icē ca Nucēn Papa Diosan Cristosaribi nu 'imiti 'icēn. Cristonan 'ixúnu tēmēraquinbi ax cuēēncēsabi oquin 'ati ēncēma 'icē ca Nucēn Papa Diosan nuribi aín quicēsabi oquin aín nētēnu Cristobē 'inun nu 'imiti 'icēn.

¹⁸ Ēn cana —asérabi ca usai 'iti 'icē —quixun 'unanin. Ēnē nētēnuax Cristonan cupí tēmēracē 'ixunbi cananuna Cristobē aín nētēnu 'aish cuēēnquin —'ēn tēmērati ca asábi 'iata —quixun sinánti 'ain. ¹⁹⁻²⁰ Cristo utēcētmainun ca axbi 'iti 'aíshmabi, usai 'itioquian Nucēn Papa Diosan mēnósabi oi camabi ñu tēmēranan cēñutia. Unin 'ucha cupí usai tēmēranan chēquiti 'ixunbi ca camabi ñu 'imainun camabi unínribi anúnra 'aímai tēmēranan chēquiti nētē cainia. ²¹ A nētē ucēbētan ca Nucēn Papa Diosan aín bēchicēcama cuēēni Cristosaribi 'inun 'imiti 'icēn. 'Imianan ca camabi ñuxa chēquitēcēnunma ió 'imiti 'icēn. Uisairai cara Nucēn Papa Diosan bēchicēcama Cristosaribi 'iti 'icē quixun ca camabi ñu, a Nucēn Papa Diosan unio, an istisa tanquin Nucēn Papa Diosan atu isminun quixun bēnēquin cainia. ²² Cananuna 'unanin, nētē ióñu a pain unio cēxibi uni 'ucha cupía camabi ñu, uniribi, tēmēranan chēquiti oquin Nucēn Papa Diosan 'imiá 'aish ca bērí usai 'ia quixun. Usa 'ixunbi ca Nucēn Papa Diosan ióotēcēnun cainia, anun bacēnti nētēan xanun tēmēraquin aín bacēnti caíncē, usaribi oquin. ²³ Camabi ñun a Nucēn Papa Diosan ióotēcēnun caínmainun cananuna nunribi Nucēn Papa Diosan nu ióotēcēnun bēnēquin cainin. Nucēn Papa Diosan nu aín Bēru Ñunshin Upí nubē 'inun 'inancē 'ain cananuna 'unanin, an ca asérabi camabi aín bana quicēsabi oquin nu 'imiti 'icē quixun. Usaquin 'unánquin cananuna nun aín bēchicē 'aish aín nētēnu bētsi namiñu 'iti cainin. ²⁴ Nux Cristomi catamēti ainan 'aish abē nētētimoí tsónun iēmiquin ca Nucēn Papa Diosan uisoquin cara nu 'imiti 'icē quixun isnuxun caínun nu iēmiacēxa. Nua camabi an cacēsabi oquin 'imicē 'ixun cananuna, bētsi cananuna 'iti 'ai quixun sinánquin caínsianxma. ²⁵ Usa 'aínbi cananuna usaquin nu 'imicēma pain 'ixun usai 'iti cainin. Cananuna —bētsi cana 'iti 'ai —quixun sinánquinbi uisa caranuna 'iti 'ai quixun 'unánquinmabi a isnuxun —asérabi ca usai 'iti 'icē —quixun cuēēnquin cainin.

²⁶ Uisa caranuna 'iti 'ai quixun isnuxun cainia ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí an nuxnu tēmēraiabi nu 'aquinia. An nu 'aquinun quixun caquinbi cananuna uisoquin cai carana Nucēn Papa Diosbē banati 'ai quixun upí oquin 'unaniman. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí anbi nu Nucēn Papa Dios ñucáxunia. Usoquin nu 'aquinquin ca nun nu a Nucēn Papa Dios ñucácēma banacama a nu ñucáxunia. ²⁷ An ca Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin aín unicama a ñucáxunia. Usa 'ain ca Nucēn Papa Dios, an camabi unin nuitu mēu sinancē ñu 'unancē, an uisa ñu cara aín Bēru Ñunshin Upitan nu ñucáxunia a cuatia.

Uisai cara ainan 'inun Nucēn Papa Diosan cáscē unicama 'iti 'icē quicē bana

²⁸ Cananuna 'unanin, Nucēn Papa Diosan ca uisa ñu cara 'ia abi, ax ami sinancē unicamaxa an 'aquincēx, upí 'inun mēnioxunia, atúan ax cuēēncēsabi oquin ñu 'amainun. A unicama ax cuēēncēsabi oquin ainan 'inun sinánmicē 'ixun ca Nucēn Papa Diosan usoquin 'aia. ²⁹ Ui unicama cara ainan 'iti 'icē quixun 'unánquin ca Nucēn Papa Diosan aín Bēchicēnēxa aín unicaman cushi 'inun atux aín Bēchicē 'icēsaribiti 'inun mēnócēxa. ³⁰ Uicamax cara usai ainan 'iti 'icē quixun 'unánquin ca Nucēn Papa Diosan acama an sinánmicēxa ami catamētia atun 'uchacama tērēnquin ainan 'imiata. 'Imiquin ca atux aín nētēnu abē 'iti 'imiata.

³¹ ¿A ñucama sinánquin cananuna 'unanin, Nucēn Papa Diosan bērúancē 'icē ca an ēncēma 'icē uínbi uisashi cara oquinbi a nubē énanamima. ³² An ca —'ēn Bēchicē ca bamatima 'icē —quiquinma nun 'uchacama cupía bamanun ēnē nētēnu aín Bēchicē xuacēxa. Usa 'ixun ca aín Bēchicē cupínu nux upitax tsónun nu 'imianan anun nu upitax

tsóti ñucamaribi nu 'inánti 'icën. ³³ ¿An ainan 'inun caíscë unicamaxa an iscëx upí 'ain cara uin Nucën Papa Dios —min unix ca 'uchaxa —quixun cati 'ic? Usaquin cacëxunbia an —ax ca 'uchañuma 'icë —quixun cati ca Nucën Papa Dios 'icën. ³⁴ ¿Uin cara nu 'uchoti 'ic? Cristo bamacëbia Nucën Papa Diosan baísqumicë, an ca aín nètënu abë 'Apu 'aish aín mëqueu 'ixun, nu Nucën Papa Dios ñucáxunia. Ñucáxuncë 'ixun ca an aséabi nu 'uchotima 'icën. ³⁵ ¿Uinu 'icë unin cara Cristocëñun nu ënananmiti 'ic? Ca 'atima 'icën. Nuxnu tëmëranan masá nuituanan bëtsi unin bëtsi bëtsi ocë 'ianan 'acëñuma 'ianan chupañuma 'ianan bamatisa 'ianan unin 'aisa tancë 'iti, a ñucamanribi ca Cristocëñun nu ënananmitima 'icën. ³⁶ Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia:

Nuxnu minan 'icë ca unin numi nishquin nuibaquinma nu bëtsi bëtsi oia. 'Aracacë ñuinacama 'anuxun 'acësa oquin ca nu 'aisa tanquin bëtsi bëtsi oia.

³⁷ Usa ñu 'icëbëtanbia Cristonën nu nuibaquin cushiocëx cananuna ami catamëti ëníma amiira cushiin, tëmëracëma pain 'aíshnu 'icësamairai. ³⁸ Usa 'ain cana aséabi 'unanin, Nucën Papa Dioscëñun an nu ënananmiti ñu ca 'aíma 'icën. Nux bamati 'imainun nun tsóti 'imainun ángelcama 'imainun ñunshin 'atimacama 'imainun uisa cushi cara, acama 'imainun axa bërí uisai cara 'icë uisa ñucama cara, 'imainun axa uisai cara 'iti, a ñucamanbi ca Nucën Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën. ³⁹ Ñunshin 'atimanën 'apucama 'imainun, uisa ñunshin cara, acama 'imainun ëné nètënu 'icë 'apucamaribi 'imainun axa naí manámi 'icëcama 'imainun axa naí meu 'icëcamaribi, 'imainun uisa ñucama cara Nucën Papa Diosan unio 'icë, acamanbi ca Nucën Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën. Uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun ca Nucën Papa Diosan Jesucristo ëné menu xuquin nu ismiacëxa.

9

Israelnën rëbúnqui ainan 'inun Nucën Papa Diosan caísa

¹ Cristonan 'ixun cana cëmëquinma ëné banaribi mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë 'unánmicëxun cana 'ën nuitu mëu 'unanin, 'ën mitsu bërí caisa tancë bana ënëx ca aséabi 'icë quixun. ² Èsaquin cana mitsu cain, judíos unibu 'ën aintsicama Jesucristonanma 'icë, imëbi nètënbi sinani cana 'aisamaira masá nuitutin. ³ Usai 'iti 'aínbi atúxa Cristonan 'inun 'ëx ainanma 'aish Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë 'iisa cana tanin. ⁴ 'Ën aintsicama judíos unibu atux ca 'ësaribi Israelnën rëbúnqui 'icën. Israelnën rëbúnqui, judíos unicama, ca Nucën Papa Diosan aín uni 'inun caíscëxa. Caístancëxun ca, aséabi ca ax Dios 'icë quixun 'unánun, Israel unicama aín cushi ismianan aín pëcacë aribi ismiacëxa. An ca atu ainan 'imiquin atúan uisai cara ainan 'aish 'iti 'icë quixun 'unánun aín banacama Moisés cuënëomiacëxa. Cuënëomiquin ca anuxun a rabiti xubu 'atancëxun cara uisoquin a rabiti 'icë quixun canan uisaira oquin cara an atu bërúanti 'icë quixun cacëxa. ⁵ Israel unicamax ca Abraham 'imainun Isaac 'imainun Jacob, Israelribi cacë, acaman rëbúnqui 'icën. Uni 'aish ca Cristonën 'unánpararibi Israelnën rëbúnqui 'iacëxa. Ax Diosribi 'aish ca camabi uni, camabi ñun 'ibu 'ianan ángelcaman 'iburibi 'icën. A ca camabi unin xënibua 'aínbi rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

⁶ Israelnën rëbúnqui judíos unicama camáxira Nucën Papa Diosnanma 'aínbi cananuna sinántima 'ain, Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin Israel unicama ainan 'imiama 'icë quixun. Israelnën rëbúnqui 'aíshbi ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëmacamax aséabi Nucën Papa Diosnanma 'icën. ⁷ Nucën Papa Diosan ca Abraham cacëxa: “Min bëchicë Isaac aín rëbúnquishi ca aséabi min rëbúnqui 'aish 'ën unibu 'iti 'icë” quixun. —Min bëchicë itsi aín rëbúnquicamax ca 'ën unibu 'iti 'icë —quixun ca Nucën Papa Diosan Abraham cáma 'icën. “Isaacnën rëbúnquinëxëshi ca 'ënan 'iti 'icë” quixun ca cacëxa. ⁸ Usa 'ain cananuna 'unanin, ui uníxbi ca aín chaiti cupíshi Nucën Papa Diosan uni 'itima 'icën. Nucën Papa Diosan aín bana quicësabi oquin usaquin 'imicë 'aish cuni ca uni ainan

'aish aséribi Abrahamnën rëbúnqui 'ia. ⁹ Ënëx ca Nucën Papa Diosan, Isaac bëchitisama pain 'icë, Abraham cá bana a 'icën: “Achúshi baritia 'icëbëa Sara tuáñu 'ain cana minu utëcënin”.

¹⁰ Ënëribi cananuna sinánti 'ain: Rebecanën tuá rabë ax ca nucën rara Isaacnënbia bëchicë 'iacëxa. ¹¹⁻¹³ A tuá rabë bacëncëma pain 'ixun ñu 'atima 'ati 'unáncëma 'ianan ñu upí 'ati 'unáncëma pain 'ain, ca Nucën Papa Diosan Rebeca cacëxa: “A paínmi bacëncë tuá an ca canitancëxun aín 'anáca ñu 'axunuxun 'aia” quixun. A tuá rabë aín rëbúnqui ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësairibi quia: “Esaúnën rëbúnqui 'acësamaira oquin cana Jacobnën rëbúnqui nuibatin”. Usaquin sinánquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín cuëncësabi oquinshi uni ainan 'inun caisia, aín ñu upí 'acë cupíma.

¹⁴ ¿Usaquian caíscë cupí caranuna —Nucën Papa Diosan ca 'atimaquin sinania —quiti 'ain? Cananuna usai quitima 'ain. ¹⁵ An ca Moisés ësöquin cacëxa: “Axa 'ëx cuëncësabi oi 'ën uni 'iti unicama a cana 'ënan 'imiti 'ain. A 'ëx cuëncësabi oquin 'ën nuibati unicama a cana nuibati 'ain”. ¹⁶ Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín cuëncësabi oquinshi uni nuibaquin ainan 'inun caisia. —'Ë ca an caísti 'icë —quicë cupíma 'imainun a cuëncëminuxun ñu upí 'acë cupíma, aín cuëncësabi oquinshi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun uni caisia. ¹⁷ Usaribi oi ca Faraón ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia: “Camabi unían 'ën cushi 'unánun cana mi Egipto menu 'icë unicaman 'apu 'imin. Mixmi 'apu 'icëbëtan 'ën min menuxun ñu 'aia chanioia cuaquin ca camabi menu 'icë unin 'ëx cana aséribi cushi 'ai quixun 'unánti 'icën”. ¹⁸ Nucën Papa Diosan ca aín cuëncësabi oquin uni raíri nuibaquin ainan 'inun 'imia. 'Imianan ca uni raíri axa 'aisama 'icë usabia 'inun 'imia.

¹⁹ Usaquian 'acë cupí sapi camina 'ë cati 'ain:

—¿Usa 'ain cara usabi 'inun 'imicë 'ixunbi uisa cupí Nucën Papa Diosan uni 'uchoin? ¿Usashia 'inuan 'imicë uni an cara usai 'inuan Nucën Papa Diosan 'imicë a bëtsiote 'ic? Ca 'atima 'icën. ²⁰ Mitsúnmi 'ë usaquin cacëxunbi cana mitsu cain, ¿Mitsux unishi 'aíshbi caramina Nucën Papa Diosbë cuëbicanánti 'ain? ¿Ñutë banati 'unan 'ixun cara —¿uisoti caramina ësöquin 'ë 'ai? —quixun an 'acë xanu cati 'ic? Ca catima 'icën. ²¹ An ñutë ocë xanu an ca ax cuëncësabi oquin ñutë 'ati 'icën. 'Aisa tanquin ca bëtsi ñutë anun ñu xëati 'ati 'icën. 'Anan ca a mapúbí bëtsi ñutëribi anun ñu 'aruti 'ati 'icën.

²² Nucën Papa Diosanribi ca aín cuëncësabi oquin 'aia. Unin ñu 'aisama 'ati ca ax cuëncëníma quixuan camabi unin 'unánun ca Nucën Papa Diosan an 'aisama ñu 'acë uni uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'ixunbi caínpainia. ²³ Caínpainquin ca uisaira oquin cara an 'atima ñu 'acë 'icëbi uni nuibaquin aín sinan upí 'imiti 'icë quixun camabi unin 'unánun, ainan 'inun caísa 'ixun nu usaquin 'imia. ²⁴ Raírnëxa judíos uni 'imainun raírnëxribi judíosma uni 'icëbi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu 'imíaxa. ²⁵ Usoquinribi ca an aín uni, Oseas cacë, a ësöquin aín bana cuënëomiacëxa:

Axa bëráma 'ën unima 'iá unibi cana —mitsux camina 'ën unibu 'ai —quixun cati 'ain.

'Ënanma 'icë nuibáma 'ixunbi cana —mitsux camina 'ën nuibacë uni 'ai —quixun cati 'ain. ²⁶ Anuxuan —mitsux camina 'ën unima 'ai —quixun cá anuxunbi ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, an —mitsux camina aséribi 'ën bëchicë 'ai —quixun uni cati 'icën.

²⁷ Isaíasnëribi ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun judíos unibu ñuiquin ësöquin cacëxa: “Israelnën rëbúnqui 'aisamaira, parúnppa cuëbí 'icë masisa, 'aíshbi ca acama 'itsamanëxëshi aséribi Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icën. ²⁸ Anúan usaquin 'ati nëtë ucëbëtan ca Nucën 'Ibu Diosan ënë menuxun unin 'acë ñucama istancëxun bënëncëquinshi camabi aín quiásabi oquin 'ati 'icën”. ²⁹ Èsairibi ca Isaíasnën cuënëo bana quia:

Nucën 'Ibu Dios, ax 'Apaira 'ixun, Israelnën rëbúnquicama aín raíri iëmicëma 'ain cananuna Sodoma 'imainun Gomorra anu 'icë unicama 'iásaribiti camáxbi 'aíma 'itsían.

Judíos unicamaxa Jesucristomi catamëcëma bana

³⁰ ¿Usa 'ain caranuna uisai quti 'ain? Cananuna quti 'ain, judíosma unibunën ca, judíos unibu ca usai 'iti 'icë quicë bana 'unáncëma 'ixun Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun a bana 'ati sinánma 'icën. Sinánma 'icëbi ca aín 'uchacama tērēnun Jesucristomi catamēcë cupíshi Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isia. ³¹ Judíosma unibu usa 'aínbi ca, judíos unibunëx ca aín nuitu upí 'icë quixuan Nucën Papa Diosan isnun Moisésnën cuēñëo bana quicësabi oquin 'aquinbi a banacama quicësabi oquiinra 'acëma 'icën. ³² Nucën Papa Diosan ca aín cuēñcësabi oquin 'anun 'ë 'aquinti 'icë quixun sinani ami catamēquinma —'ēnbi ñu upí 'aia ca 'ë upí isia —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan atu upí isáma 'icën. Judíos unibunën ca —Nucën Papa Diosan ca Cristo ènë menu xuti 'icë —quixun 'unánquinbi —ami catamētishi ca unicama Nucën Papa Dios cuēñcësabi oi 'iti 'icë quixun sinántisama tanxa. Bain cuanía uni bai nēbētsi racacë maxáxmi tatíqui chacacë usaribi ca usa uni 'icën. A maxáxsa ca Cristo 'icën. Judíos unicamax Nucën Papa Dios cuēñcësabi oi 'iti 'aíshbi ca Cristomi sinántisama tancë cupí ax cuēñcësabi oi 'ima. ³³ Nucën Papa Diosan bana cuēñëo ca maxax ñuicësa oquin Cristo ñui ësai quia:

Camina 'unánti 'ain, 'ën cana Sión cacë ëmanua, maxax achúshi 'inun mēníoin. Ami ca uni raírñëx tatíquianan maxax cha 'ain chacati nipacëti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami catamēcë unicaman 'unánti 'icën, an ca asérabi ax quicësabi oquin atu 'aquinia quixun.

10

¹ 'Ën xucēantu, ësáquin cana mitsu cain, Israel uni judíos unicama Cristomi catamētia ainan 'inun iēmiti cuēñquin cana Nucën Papa Dios ñucáxunin. ² Cana mitsu cain, atun ca asérabi Nucën Papa Dios cuēñmisa tania. Usa 'ixunbi ca uisoquin cara atun a cuēñmíti 'icë quixun 'unaníma. ³ Uisai cara unicama Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icë quixun ca 'unánma 'icën. —'Ënbi Moisésnën cuēñëo bana quicësabi oquin 'acë cupíshi ca an 'ën nuitu upí isia —quixun sinani ca Nucën Papa Dios cuēñcësabi oi Cristomi catamēti sinántisama tanxa. ⁴ Cristonëxa ucēbētan judíos unibunën asérabi ami catamēti 'unánun quixun ca Nucën Papa Diosan aín bana Moisés cuēñëomiacëxa. Ui unicamax cara Cristomi catamētia a ca Nucën Papa Diosan upí isanan ainan 'imia quixuan 'unánun ca a bana judíos unibu 'ináncëxa. Usa 'aínbi ca ax ucēbē judíos unicama ami sinántisama tanxa. ⁵ An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'acë cupí Nucën Papa Diosan a 'uchañuma isti sináncë uni, a ñuiquin ca Moisésnën ësáquin cuēñëocëxa: “Nucën Papa Diosbë upí 'inux Moisésnën cuēñëo bana quicësabi oi 'iti sináncë unin ca asérabi a banacama quicësabi oquin 'ati 'icën”. ⁶ Usa 'aínbi ca unin ami catamētia ca Nucën Papa Diosan uni upí isia quixun 'unánan Cristo ca uti 'icë quixun 'unánun aín bana cuēñëo ësai quia: “Min nuitu mēu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara naínu cuanti 'ic?” Cristo ènë nētēnu bēnux. ⁷ Èsairibi ca quia: “Min nuitu mēu sinani camina quitima 'ain, ¿Uix cara anua uni bamacë 'icë anu cuanti 'ic?” anua Cristo bēnux. ⁸ Usai quianan ca ësairibi quia: “A bana Cristo ñui quicë, a ñuia camina cuatin. A ñui camina banain. Min nuitu mēu camina a bana sinanin”. Usai quicë 'imainun cananuna nunribi Cristomi catamēti ñuia quicë bana unicama ñuixunin. ⁹ A bana ca ësai quia:

—Jesús ca 'ën 'Ibu 'icë —quianan bamacëbi ca Nucën Papa Diosan a baísquimiacëxa quixun min nuitunën sinania ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mi iēmíti 'icën. ¹⁰ Nun nuitu mēu, asérabi ca nun 'ucha tērēnti 'icë quixun sinani Jesucristomi catamētia, ca Nucën Papa Diosan nun 'ucha tērēnquin nu upí isia. Usoquin an iscëxnu —Jesucristo ax ca asérabi 'ën 'Ibu 'icë —quia ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iēmia.

¹¹ Cristo ñuiquian Nucën Papa Diosan bana cuēñëo ca ësairibi quia: “Axa ami catamēcë unicaman ca, an ca ax quicësabi oquin 'ë 'aquinia quixun 'unania”. ¹² Judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi 'imainun uisa uni cara, axbi ca Cristomi catamēti ainan

'ia. Cristo ax ca camabi uni axa ami catamëcë aín 'Ibu 'icën. Usa 'ixun ca an ñucácë unicama upí oquin 'aquianan ax cuëncësamaira oquin ñu 'inania. ¹³ Nucën 'Ibu Diosan bana cuënëo ca quia: “Uin cara an iëminun ñucatia a ca Nucën 'Ibu Diosan ainan 'inun iëmiti 'icën”. ¹⁴ ¿Usa 'aínbi cara an Nucën 'Ibu Diosan ca a iëmiti 'icë quixun sináncëma unin a ñucáti 'ic? Ca ñucátima 'icën. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuía cuacëma 'ixun, Nucën 'Ibu Diosan ca 'ë iëmiti 'icë quixun sinánti 'ic? Ca sinántima 'icën. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuixuncëxunma cuati 'ic? Ca cuatima 'icën. ¹⁵ ¿Uisaxun cara unin uni itsin xucëma 'ixun uni raíri bana ñuixunti 'ic? Ca 'atima 'icën. An aín bana ñuixuncë unicama ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia: “Èn unibunëxa upí bana, —Nucën Papa Diosan ca aín 'ucha tërënquin abëa upí 'inun uni 'imia —quicë, a ñui aia unin iscëx ca upíra upí 'icën”.

¹⁶ A bana cuënëo 'aínbi ca camabi unínra a bana sináncëma 'icën. Èsai ca Isaíasnën cuënëo bana quia: “Camabi unínrama, 'itsama unínshi ca nun ñuixuncë bana cuaquin —ca aséabi 'icë —quixun sinania”. ¹⁷ Usa 'ain cananuna 'unanin, uni itsían Cristo sinánquin aín bana ñuixuncëxun ca unin cuatia. Cuaquin ca —a banax ca aséabi 'icë —quixun 'unani Cristomi catamëtia.

¹⁸ Unicaman cara a bana cuaxa quixun cana sinanin. Camaxunbi ca aséabi cuaxa, ësai Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi:

Aín unicamax ca camabi mënuxun bana ñuixuni cuanxa. Usa 'ain ca camabi menu 'icë unicaman a bana ñuixunía cuaxa.

¹⁹ Èsaquinribi cana sinanin, ¿Judíos unicaman cara a bana Cristo ñuicë cuaquin, uisai quicë cara a bana 'icë quixun 'unánma 'ic? 'Unántsinxunbia judíos unicaman a bana cuaisama tania oquin ca Nucën Papa Diosan judíos unibu caquin, Moisés ësakin cuënëomiacëxa:

Judíosma unibunëxa mitsun aintsima 'icëbi 'ën 'ënan 'imicëbë camina mitsux nutsi nishti 'ain. Mitsúnmi a —sinánñuma ca —quixun ñuicë unicama 'ën 'ënan 'imicëbë camina mitsux 'ëmi nishti 'ain.

²⁰ Nucën Papa Diosan ca —judíosma unibunëx ca 'ëmi sinánti 'icë —quixun 'unánquin Isaías ësakin cuënëomiacëxa:

Ax 'ëmi sinánma unínbi ca 'ë 'unánxa. 'Ènan 'inuxuan an 'ë ñucáma unibi cana 'ëmi catamënun sinánmian.

²¹ Usai judíosma unibu ñui quianan ca Isaías judíos unibu ñuiribi ësai quiacëxa, Nucën Papa Dios quicësabi oi: 'Èn bana cuaisama tanan 'ëmi sinántisama taniabi cana judíos unibu ënquinma —'ën mitsu 'aquinun camina 'ëmi sinánti 'ai —quixun can. Cacëxbi ca 'ën bana cuaisama tani 'ëmi sinántisama tanxa”.

11

Judíos unicama raíri Nucën Papa Diosnan 'iti

¹ Usa 'ain cana sinanin, ¿judíos unibu cara Nucën Papa Diosan aín bana cuaisama tania oquin ëanxa? quixun. Usama ca. 'Èxribi judío uni, Abrahamnën xutan bëchicë, Benjamín, aín rëbúnqui 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë manuquinma upí oquin sinánxunía. Usa 'ain cana 'unanin, an ca judíos unicama ëncëma 'icë quixun. ² Bëráma ca Israelnën rëbúnqui judíos unibu ainan 'inun Nucën Papa Diosan caísacëxa. Usaquin 'á 'ixun ca a unicama —'ën unima ca —quiax ami manúcëma 'icën. Nucën Papa Diosan bana cuënëo isquin camina 'unanin, Nucën Papa Diosbë banai ca Elías Israel unibumi manani ësai quiacëxa: ³ “Èn 'Ibu Dios, axa mimi sináncëma unicaman ca an min bana ñuixuncë unicama cëñuaxa. Cëñuanan ca mi rabisama tanquin anuxun mi rabiquin ñuina xaroti acamaribi masóxa. 'Èishi ca 'acëma 'icën. Usa 'ixunbi ca 'ëribi 'aisa tania”. ⁴ Usaquin cacëxunbi ca Nucën Papa Diosan Elías cacëxa: “Mishima, siete mil uníxribi ca 'ën bërúancëx 'ëmi sinania. Baal ax isa dios 'icë quixuan uni raírinën rabíabi ca atun a rabicëma 'icë” —quixun. ⁵ Usaía bëráma uni 'iásaribiti ca bëríribi judíos unicama aín patsan Nucën Papa

Diosmi sináncēma 'aínbi raírínēx ainan 'inúan caíscē 'aish Nucēn Papa Diosmi sinania. ⁶ A caíscēcama a ca atun ñu upí 'acē cupíma, nuibaquinshi Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caísa. Atun ñu 'acē cupía ainan 'inun caíscē 'aish ca acamax nuibaquinshia an caíscē 'itsíanma.

⁷ Usa 'ain ca ěsai 'iaxa: Judíos unibunēxa abē upí 'iisa taníbi ax quicēsabi oi 'i Jesu-cristomi catamēcēma 'aish abē upíma 'aínbi ca raírínēxēshi Nucēn Papa Diosan sinánmicēx Jesucristomi catamēcē 'aish abē upí 'ia. Judíos unicama aín patsanēxa ami sinántisama tania oquin ca Nucēn Papa Diosan atux cuēēncēsa oía 'inun ěanxa. ⁸ Nucēn Papa Diosan bana cuēñēo ěsai quicēsabi oi ca 'iaxa: “Usa unicamax ca usabia 'inun ěncē 'aish Nucēn Papa Diosmi sinaníma. An 'acē ñu isquinbi uisaíra cara aín cushi 'icē quixun sináncēma 'aish ca bēxuñu unisa 'icēn. Aín pabitan aín bana cuaquinbi a bana quicēsa oquin 'aisama tancē 'aish ca pabē unisa 'icēn, Nucēn Papa Diosan usaía 'inun ěncēsabi oi. Bērí nētēnbi ca usai 'ia”. ⁹ A banacama quicēsaribi oquin ca Davitan usa unicama ñuiquin ěnē bana cuēñēocēxa:

A unicama ca Nucēn Papa Diosan ratuquinshi castícanuxun 'aia. Usa 'aish ca ñuina, trapanu —ěnē ñun ca 'ě maputi 'icē —quixun 'unanimaishi atsíncēsaribi 'inun castícanē 'iti 'icēn. Uisaíbi cana 'ítima 'ai quixun sinani bētsi unin pi unun quixun camicēx cuēñēnibi ca usai 'iti 'icēn. Usai atux 'iti cana cuēñēn. ¹⁰ Bēxuñu unin ca aín bēru upíma 'ixun uinu cara cuania quixun 'unaníma. Usaribiti ca uní catúbucē ax aín caxu 'aisama 'aín tēmēraia. Usaribitia a unicama 'iti cana cuēñēn. Usaquin ca Davitan cuēñēocēxa.

Judíosma unicama Nucēn Papa Diosnan 'iti

¹¹ Usa 'ain cana sinanin, ¿aín 'ucha cupí cara Nucēn Papa Diosan judíos unicamaira xēnibua 'aínbia aín unima 'inun ěanxa? —quixun. Usama ca. Judíos unibu ami sináncēma 'ain ca Nucēn Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia. Judíosma unibunēxa 'ěmi sinania isi ca judíos uniburibi usaribiti 'ěmi sinánti 'icē quixun sinánquin ca Nucēn Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia. ¹² Judíos unicamaxa Cristomi catamēcēma 'aish Nucēn Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unicamax Cristomi catamēti Nucēn Papa Diosnan 'ia. A isi ca Nucēn Papa Dios cuēñēnia. Usai cuēēncēsamaira oi ca judíos uniburibi asérabi Cristomi catamētia isi cuēñēti 'icēn.

¹³ Anu 'icē judíosma unicama, cana mitsu cain, 'ěn judíosma unicama aín bana ñuixunun Jesucristonēn cacē 'ixun cana usaquin chiquíshquinma cuēñēnquin 'ain. ¹⁴ 'ěn bana ñuixuncēxun judíosma unibunēn cuatia isía 'ěn aintsí judíos unicamaxribi Cristomi catamēti iēti cana cuēñēn. ¹⁵ Judíos unibunēx Cristomi catamēcēma 'aish Nucēn Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unibu Cristomi catamēti Nucēn Papa Diosnan 'ia. Usa 'aínbi ca judíos unicamaxribi Cristomi catamēcē 'aish, uni bamacē 'aíshbi baísquicēsa 'ain, Nucēn Papa Dios cuēñēnra cuēñēti 'icēn. ¹⁶ Judíos unibunēn ca aín ñu 'apacē an pain tancēma aín bimi anuxun a rabiti xubunu buáncēxa, Nucēn Papa Diosan camabi aín bimi upí isnun quixun. Usaribi ca i aín tapun upí 'aish camabi aín pēñáncamaribi upí 'ia. Usa ñu sinánquin cananuna 'unanin, judíos uní bētsix bētsíxa Nucēn Papa Diosmi sináncē 'ain ca atúxa 'icēsaribiti judíos unicama camáxbi Cristomi catamētia Nucēn Papa Diosan upí isti 'icēn.

¹⁷ ěsa ca. I aín pēñan achúshi tēatancēxun bētsi i aín pēñan anu tēacē anubi tacáshcacēx ca a i aín tapúnuaaxa aín baca cuancē cupí aín pēñánsabi 'inun coti 'icēn. Usaribi camina mitsux 'ain. Judíos unicama Nucēn Papa Diosan bana 'unáncē 'aíshbi Cristomi catamēisama tancē 'aish ca i pēñan tēacēsa 'icēn. Usa 'imainun camina mitsux judíosma uní 'aíshbi Cristomi catamēcē 'aish bētsi i aín pēñan anua tēacē anu tacáshcacēsa 'ain. ¹⁸ Usa 'aíshbi camina rabiti —'ěx cana judíos unicamasamaira 'ai —quí cērútima 'ain. Camina sinánti 'ain, aín tapúnmi cushicē cupí ca in pēñan cania. Usaribiti cana 'ěx judíosma 'aíshbi, judíos unibu cupí, Cristomi catamēti Nucēn Papa Diosnan 'ain.

¹⁹ Usa 'aínbi sapi camina ësáquin sinanin, —judíos unima 'aíshbi 'ëx ainan 'inun ca Nucën Papa Diosan judíos unibu ainanma 'inun ëanxa —quixun. ²⁰ Usa ca. Usa 'aínbi camina 'unánti 'ain, Jesucristomi catamëcëma cupí ca judíos unibu ainanma 'ia. Mitsux ami catamëcë cupíshi camina ainan 'ain. Usa 'ain camina —ëx cana judíos unibusamaira 'ai—quixun cërútima 'ain. Judíos unibu 'icësaribiti Jesucristomi catamëcëma 'itin rabanana camina bërúancati 'ain. ²¹ Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca ainan 'inun caísa 'ixunbi judíos unibu ami catamëtiamá aín 'ucha tërëncëma 'ixun judíosma unibu 'aíshmi mitsux ami catamëcëxunma mitsun 'ucharibi tërëntima 'icën.

²² Usa 'ain camina 'unánti 'ain, ax upí 'ixun ca Nucën Papa Diosan unicama nuibaquin upí 'imianan axa aín 'ucha ëni ami catamëcëma uni uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usa 'ixun ca mitsúxmi a ëníma ax quicësabi oquin 'ai, ami catamëtia oquin nuibaquin 'aquinia. Usai mitsux 'icësabi camina 'iti 'ain. Usai 'ima camina mitsúxribi judíos unibu 'icësaribiti ainanma 'iti 'ain. ²³ Aín raracama 'iásaribiti ami sinántisama taníbia ami sinanatia ca Nucën Papa Diosan aséribi aín uni 'inun judíos uniburibi 'imiti 'icën, judíosma unibu 'imicësaribi oquin. ²⁴ Mitsux judíosma uni 'aish aín unima 'iá 'icëbi ainan 'inun 'imicë 'ixun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa judíos unicama, amia catamëtia, ainan 'inun 'imiti 'icën, i pëñan tëacë 'icëbi amiribishi aín raranu tacáshcatëcëncësa 'inun. Usa 'ain ca i itsi tëaxun, bëtsi inu tacáshcacësamaira 'inun, aín pëñánbi aín raranu tacáshcatëcëncëx aséribi upíira 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíos unibu ainan 'itëcënun 'imiti 'icën.

Aséribia judíos unicama Jesucristomi catamëti bana

²⁵ 'Ën xucëantu, mitsux judíosma uni 'ixun —nux cananuna judíos unían 'acësamaira oquin Cristomi catamëquin Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmiti ñu 'unáncë 'ai —qui rabíaxma 'inun quixun cana ësáquin unín 'unáncëma ñu a ñuiquin mitsu cain: Judíosma unibu uicama cara Cristomi catamëti 'icë acamax pain ami catamëtamainun ca Nucën Papa Diosan judíos unicama aín patsan Jesucristomi catamëcëma 'aish usabi 'inun ëanxa. ²⁶ Judíosma unibu ami catamëcëbë ca judíos unibunëxribi ami catamëti 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi:

An unicama aséribi Nucën Papa Diosan 'inun iëmiti ax ca Siónu 'icë judíos unicama achúshi 'iti 'icën. An ca Jacobnën rëbúnqui judíos unicama ami catamëcëxun atun 'ucha tërënquin atun nuitu upí 'imiti 'icën. ²⁷ 'Ëmi catamëtia 'ën atun 'uchacama tërëncëx ca judíos unibu aséribi 'ënan 'iti 'icën, 'ën cásabi oi.

²⁸ Nucën Papa Diosan ca unicamax Cristomi catamëtia ainan 'imiti 'icë quixun sinántisama tancë 'aish ca judíos unibunëx ami nishcësa 'icën, mitsux painmi judíosma uni 'aíshbi ainan 'itámainun. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan atun rara —mitsun rëbúnqui ca 'ënan 'iti 'icë —quixun cá 'ixun a bana manuquinma judíos unibu nuibatia. ²⁹ Bërámá judíos unibu —'ënan ca mitsu 'imainun mitsun rëbúnqui 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Diosan cá 'ain ca a banacama usabi 'iti 'icën. Nucën Papa Diosan ca —mitsux camina 'ënan 'iti 'ai —quitancëxun bëtsioquin sinántëcënimá. ³⁰ Mitsux judíosma unibu 'ixun aín bana 'unanima camina Nucën Papa Dios cuëëncësoi 'iáma 'ain. Usai 'iáma 'icëbi ca judíos unibu ami sinántisama tancë 'ain Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiáxa. ³¹ Judíos unima 'aíshmi ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiáxa. Usaribi oquin ca judíos unicama ami sinántisama tania ainanma 'aíshbi ami sinania Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icën. ³² Judíos unibu ainan 'inun caísa 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan judíos unibu 'icësaribitia ami catamëtiamá judíosma uniburibi ainanma isia. Úsaquin 'aquinbi ca an nuibaquin camabi uni Cristomi catamëtía ainan 'inun 'imia.

³³ Uiti cushiira cara aín sinan 'icë quixun cananuna 'unántima 'ain. An ca camabi ñu 'unania. An 'unáncëma ñu ca 'aíma 'icën. Uisaira 'ixun cara usoquin ñu 'aia quixun cananuna 'unaniman. ³⁴ 'Ësai ca aín bana cuënëo quia: “Uinu 'icë unínbi ca Nucën 'Ibu Diosan sinan 'unaníma. Uínbi ca Nucën 'Ibu Dios —ësáquin camina 'ati 'ai —quixun

'unánmima". ³⁵⁻³⁶ Nucën 'Ibu Diosan ca camabi ñu ainan 'iti oquin uniocëxa. Usa 'ain ca aín bana cuëñëo ësairibi quia: “¿An aribi 'inánun quixun sinánquin cara unin Nucën 'Ibu Dios ñu 'inánti 'ic? Ca 'inántima 'icën”. A ca aín unicaman xëñibua 'aínbi rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

12

Aín unicamaxa aséabi Nucën Papa Dios 'inanmëcë 'iti bana

¹ Usa 'ain cana esaquin mitsu cain, 'ën xucëantu. Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin ainan 'inun caíscë 'ixun camina 'atima ñu 'aquinma aséabi ax cuëñcësabi oquinshi 'anan, ainanishi 'iti 'ain. Mitsúxmi usa 'iti ca Nucën Papa Dios cuëñia. ² An ëñë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina sinanaquin uisairaimi upí 'iti cara Nucën Papa Dios cuëñia, usai 'iti 'unánan an 'aquincëx usai 'iti 'ain.

³ Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixunun Nucën Papa Diosan caíscë 'ixun cana mitsu cain, camabi unia Cristomi cushicë 'inun 'aquinun mitsu caíscë 'ixun camina ui unínbi — 'ëx cana bëtsi unibëtan sënénmaira 'iti 'ai — quixun sinántima 'ain. Uisa cara Nucën Papa Diosan mi 'imia, usa 'ixun camina — usaishi cana 'iti 'ai — quixun sinánti 'ain. Sinánñu 'ixun camina rabíquinma — Nucën Papa Diosan a 'anun 'ë 'ináncëxuinshi cana ñu 'ai — quixun sinánti 'ain. ⁴ Ëñëx ca ësa 'icën. Unix ca aín taë, aín mëcën, aín xo, aín bëru, aín pabí acamax 'itsa 'aínbi achúshi unishi 'icën. Unix ca aín taën nitsia, aín mëcën anun ca ñu mëëia, aín bëru anun ca isia. Camabi unin nami ca anúan an bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icën. ⁵ Usaribiti cañanuna nux 'itsa 'aishbi camáxbi Cristonan 'aish ax nubë 'ain achúshi unisa 'ain. An 'amicëxuan bëtsi bëtsi unin bana ñuixunmainun ca raírinën bëtsi bëtsi ñu 'aia. Usoquin bëtsi bëtsi ñu 'aíbi cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ain.

⁶ Nucën Papa Diosan nu bëtsi bëtsi ñu 'anun caíscë 'ixun cananuna an 'imicësabi oquin upí oquin 'ati 'ain, usoquin nun 'ati ca Nucën Papa Dios cuëñia quixun 'unánquin. An aín bana ñuixunun caíscë 'ixun cananuna an sinánmicësabi oquin aín bana unicama upí oquin ñuixunti 'ain. ⁷ Nun uni raíri 'aquinun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'aquinti 'ain. Aín bana unicama 'unánminun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin unicama 'unánmiti 'ain. ⁸ Axa upí 'inun uni raíri 'ësënun quixun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'ësëti 'ain. Nun uni raíri ñu 'inánun quixun 'imicë 'ixun cananuna unin nu rabinun quixun sinánquinma cuëñquinshi 'inánti 'ain. Nux unin cushi 'inun 'imicë 'ixun cananuna nun unicama upí 'inun upí oquin bërúanti 'ain. Usoquin 'anun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna uni 'aquinsa 'icë cuëñquin upí oquin 'aquinti 'ain.

Usai Jesucristomi catamëti uni iti bana

⁹ Mitsux aséabi Jesucristomi catamëcë uni 'aish camina paránanima aséabi bëtsibë nuibananti 'ain. Ñu 'atima 'ati cuëñquinma usa ñu timai camina Nucën Papa Dios cuëñcësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁰ Camina bëtsibë bëtsibë 'aquianani nuibananti 'ain, mitsun xucënbë 'icësaribiti. Asamaira 'iisa tanquin 'atimoquinma camina bëtsi uni isquin upí oquin 'aquinti 'ain.

¹¹ Nucën 'Ibu Jesucristo cuëñcësabi oquin 'aquin camina ënquinma, chiquíshquinma cuëñquin upí oquin 'ati 'ain.

¹² Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin mitsu 'aquianan abë 'inun mitsu 'imiti 'icë quixun sinani camina chuáma tani cuëñi bucuti 'ain. Tëmëraibi camina masá nuituti bënétima 'ain. Ëñima camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

¹³ Axa Cristomi catamëcë uni ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icë camina min ñu raíri 'inánti 'ain. 'Inánan camina axa min xubunu bëbacë uniribi pimianan anua 'uxtiribi 'inánti 'ain.

¹⁴ Axa mitsumi nishcë uni a camina ami nishquinma axribi upí 'inúan 'aquinun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. Ami nishquin a 'atimonun quixun caquinma camina axa upí 'inúan 'aquinun Nucën Papa Dios a uni ñucáxunti 'ain.

¹⁵ Axa chuámarua 'aish cuëncë uni abë camina cuënti 'ain. Axa masá nuituti incë uni a camina abë masá nuituquin nuibati 'ain.

¹⁶ Camina bëtsibë bëtsibë nishananíma nuibananishi upiti banati 'ain. Usai 'i camina cërúananima, axa uni itsibëtan sënënmara unibë upí 'aish abë upiti banati 'ain. Rabíquin camina —'ën cana uni itsin 'acësamaira oquin ñu 'unanin —quixun sinántima 'ain.

¹⁷ An paían mimi nishquin 'atimocëxunbi camina uisa uni cara, abi mixribi ami nishquin aribi cupitima 'ain. Mitsun camina usa ñu 'ati ca upí 'icë quixuan camabi unin 'unáncë a ñucamaishi 'ati 'ain. ¹⁸ Mitsux camina ax paían mimi nishcëxma uni raírimi nishtima 'ain. Usa 'aish camina atúxa mitsumi nishcëxbi mitsux abë nishanantima 'ain. ¹⁹ 'Ën xucéantu, axa mimi nishcë uni camina mitsúnribi cupitima 'ain, ësaiá Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicë cupí: “Uix cara 'uchaia a cana 'ënbi usaribi oquin cupiti 'ain”. Usa 'ain camina unin mitsu 'atimocëxunbi, Nucën Papa Diosainshi ca cupiti 'icë quixun sinánti 'ain. ²⁰ Mitsun a cupiima camina ënë bana cuënëo ësai quicësabi oi 'iti 'ain: “Axa mimi nishcë uni 'acëñuma 'icë camina piti 'inánti 'ain. Shimaia camina 'unpax 'inánti 'ain. Usaquinmi 'acëxun ca ax mimi nishtancëxbi rabini sinanaquin upí oquin sinánti 'icën”. ²¹ Mitsúxribi 'uchatin rabanan camina mitsu unin 'atimocëxunbi usaribi oquin cupitima 'ain. Usoquinmi nuibacëx ca ax sinanati 'icën.

13

¹ Camabi 'apux ca Nucën Papa Diosan 'imicë 'icën. An 'imicëma 'apu ca 'aíma 'icën. Usa 'ain camina mitsun 'apucaman bana cuati 'ain. ² Usa 'ain ca an aín 'apu quicësa oquin 'acëma uni an Nucën Papa Dios quicësa oquinribi 'aima. Usai 'icë uni ax ca Nucën Papa Diosan bana 'imainun aín 'apúnribi cacësa oquin 'acëma cupí axbi 'uchai castíancë 'iti 'icën. ³ An ñu upí 'acë uni ax ca aín 'apumi racuëtíma. An ñu 'atima 'acë uni ax cuni ca aín 'apumi racuëtía, 'ë cara uisoti 'icë quixun sinani. 'Apucaman ca an ñu upí 'acë unicama upíoia. Usa 'ain camina mitsux 'apucamami racuécëma 'iisa tanquin ñu upíshi 'ati 'ain. ⁴ Nucën Papa Diosan ca 'apucaman camabi uníxa upiti bucunuan an ñu 'atima 'acë unicama, uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'anun mëníocëxa. Usa 'aínbi camina ñu 'atima 'acë 'aish 'apumi racuëti 'ain, uisa cara mi oti 'icë quixun sinani. Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin ca 'apucaman an ñu 'atima 'acë unicama uisa cara oti 'icë usoquin 'aia. ⁵ Usa 'ain camina 'apucaman bana cuati 'ain. Mitsu castíanti sinanishi ami racuécë cupíma camina mitsux Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oquin mitsun 'apun bana cuati 'ain. ⁶ Usaribi oquin sinánquin camina 'apu buánmiti curíqui 'inánti 'ain, 'apun mëníosabi oquin. Usa 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa.

⁷ Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin camina 'apu buánmiti curíqui buánmicë 'inun 'inánti 'ain. Mitsun ëmanu 'icë uniribia 'apun anëcë 'ain camina an cacësabi oquin ñu 'ati 'ain, mitsun ëmacamaxa upí 'inun. Mitsun cushibë cuëbicananquinma camina aín bana cuati 'ain. ⁸ Uni camina ribíntima 'ain. Usa 'ixun camina a nuibacëma 'aish a ribíncësa 'itin rabanan, uni itsi upí oquinra nuibati 'ain. Asérabi uni nuibacë 'ixun ca unin uni itsi uisabi otima 'icën. ⁹ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Unin ñu camina mëcamatima 'ain. Minanma, bëtsi unin ñu minan 'iti camina cuëntima 'ain”. Èsai ënë banacama quicë 'aínbi ca bëtsi banaribi axa quicësa oquinra 'ati ax ësai quia: “Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. Ènë bana quicësa oquin 'aquin camina bëtsi banacamaribi quicësa oquin 'ain. ¹⁰ Mitsun aintsicama nuibanan amanu 'icë uniribi nuibacë 'ixun camina uisa unibi 'atimotima 'ain. Usa 'ain camina uni nuibacë 'ixun Nucën Papa Diosan bana camabi quicësabi oquin 'ain.

¹¹ Ēsoquinribi camina sinánti 'ain, nux ami catamētabaquin cananuna —Jesucristo ca utēcēnti 'icē —quixun 'unáncēn. Usaquin 'unan 'ixun cananuna 'unanin, axa utēcēnti nētē ca 'uramatia quixun. Usa 'ain cananuna unían 'uxnēti pēcaracēbē bēsuquin, bari ca uruia quixun sinani bēnētishi aín ñu mēēti 'ai cuancēsariibi oquin, Nucēn Papa Diosan a 'anun nu 'ináncē ñu 'ati 'ain. ¹² Jesucristo utēcēncēma pan 'ain cananuna imē upí oquin isíma nicēsa 'ain. Usa 'aishbi cananuna ax utēcēncēbē abē 'aish xabánu nicēsa 'iti 'ain. Usaquin sinani cananuna ñu 'atima 'ati ēni ami cushicē 'aish xabánu nicēsa 'iti 'ain. ¹³ Ami cushicē 'aish cananuna upitaxēshi niti 'ain. Paēnti, paēanx cuēēni sharáti, uni aín xanuma xanu itsibē 'iti, ñunshínquin ñu 'atima 'ati, cuamianani nishananti, unimi nutsiti, a ñucama ēnquin cananuna usa ñu 'atima 'ain. ¹⁴ Usa ñucama ēni camina Nucēn 'Ibu Jesucristonēn mitsu usai 'inun quixun sinánmicēsabi oi 'iti 'ain. Ēnē nētēnu 'icē ñuishi sináncē uni an ñu 'atima 'acēsariibi oquin 'ati camina sinántima 'ain.

14

Axa nubē Jesucristomi catamēcē unicama ñuitima bana

¹ Axa Jesucristomi catamēcē unin uisai cara Jesusan uni 'iti 'icē quixun upí oquin 'unáncēma 'icēbi camina mitsubē timētisa tania cuēēnquin biti 'ain. Uisai cara Jesusan uni 'iti 'icē qui camina abē cuēbicanántima 'ain. ² Bētsi bētsi unin ca uisa ñux cara piti 'icē, a cananuna 'aisa tanquin piti 'ai quixun sinánquin usaquin piia. Bētsi bētsi unin ca camabi ñu piti ca asábi 'icē quixun 'unánquinma nami piquinma bētsi ñuishi piia. ³ An camabi ñu picē unin ca bētsi unían an picē ñu piamoquin ñuitima 'icēn. Usaribi oquin ca an camabi ñu picēma uni an bētsi unían piia isquin ñuiquin —min camina ñu 'atima 'ai —quixun caquinma a uníxribi ca Nucēn Papa Diosnan 'icē quixun sinánti 'icēn. ⁴ Mitsux camina bētsi unin ñu mēēmicē uni a ñui —an ca 'atima ñu 'aia —quitima 'ain. Aín 'ibúinshi ca 'unánti 'icēn, cara upí oquin 'aia, cara upí oquin 'aima quixun. Usaribi oi camina mitsux Nucēn 'Ibu Diosan uni itsi ñui, —ñu aisama ca 'aia —quitima 'ain. Aín 'Ibúinshi ca 'unánti 'icēn. Nucēn 'Ibu Diosan ca aín unicama ax cuēēncēsabi oíshia 'inun 'imiti 'icēn.

⁵ Ēnēx ca ēsariibi 'icēn. Uni raírínēn ca sinánti 'icēn, ēnē nētēx ca bētsi nētēsamaira 'aish anúan unin Nucēn Papa Dios rabiti 'icē quixun. Sinánmainun ca uni raírínēn —camabi nētē ca sēnēn 'icē —quixun sinánti 'icēn. Mitsun bētsi bētsi oquin sinanibi camina cuēbicanántima 'ain. Micama achúshi achúshinēn camina 'ēn uisoquin 'ati cara Nucēn Papa Dios cuēēnti 'icē quixun sinántancēxun usoquinshi 'ati 'ain. ⁶ Axa Jesucristomi catamēcē unin ca Jesucristoa cuēēnun aín 'ati ñucama 'aia. An —ēnē nētēa bētsi nētēsama 'ain cana anun Nucēn Papa Dios rabiti 'ai —quixun sináncē unin ca a nētēn ami upiti sinánquin a rabia. Bētsi unin ca —anun Nucēn Papa Dios rabiti ca camabi nētē sēnēn 'icē quixun sinánquin usaquin rabia. An camabi piti ñu picē unin ca Nucēn Papa Dios —asábi ca —caquin a rabiquin piia. Usaribi oquin ca an bētsi bētsi ñu picēma uni anribi bētsi bētsi ñuishi piquin Nucēn Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquin piia.

⁷ Usa 'aish cananuna nux bamacēma pain 'aish Nucēn 'Ibu Jesucristonan 'ain. 'Ianan cananuna bamatancēxribi ainan 'ain. ⁸ Usa 'aish cananuna nux bamacēma pain 'aish Nucēn 'Ibu Jesucristo cuēēncēsabi oi 'in. 'Ianan cananuna nux anun bamati nētē ucēbē ax cuēēncēsabi oi abē 'inux bamati 'ain. Nuxnu tsotax 'icēsariibiti cananuna bamatancēxribi aín uni 'ain. ⁹ Aín unicamax bamacēma 'aish 'ianan bamatancēxribi ainan 'inun ca Cristo bamaxbi baísquiácēxa. ¹⁰ Anúan ax uti nētē sēnēncēbētan ca Cristonēn uisai caranuna 'ia, uisa ñu caranuna 'a quixun nu isti 'icēn. ¿Usa 'ain caramina uisacasquin Nucēn Papa Diosan uni itsíxa miisaribi uni 'aínbi, a ñui manánti 'ain? Camina 'itima 'ain. ¿Uisacasquin caramina a ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¹¹ Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo ca ēsai quia:

Nucën 'Ibu Dios ca quia: 'Ëx bamatimoi tsócë 'icë ca camabi nētënu 'icë unicaman aséabi rabiquin 'ë cati 'icën, mix camina aséabi nun 'Ibu 'ai quixun. Canan ca camabi unían cuanun 'ë rabiquin —mix camina aséabi Dios 'ai—quixun cati 'icën.

¹² Usoxun ca Nucën Papa Diosan nu achúshi achúshi uisa ñucama caranuna 'acën, uisai caranuna 'iacën, acama 'unánquin, uisa cara oti 'icë isti 'icën.

Uni 'uchamitima bana

¹³ Usa 'ain cananuna nux Cristonan 'aish raíri ñui —an ca ñu 'aisama 'aia —qui ax manántima 'ain. Usai ami manánquinma camina sinánti 'ain, uni raírinëxa —usa ñu piti ca 'aisama 'icë —quixun sinánxibi 'ën piia isquin anribi pi 'uchatin rabanan cana 'ën a ñu pitima 'ain. ¹⁴ Nucën 'Ibu Jesúsnan 'ixun cana 'unanin, camabi piti ñu piti ca asábi 'icë quixun. Usa 'aínbi ca a uni —Nucën Papa Diosan sinánëx ca a ñux pitima 'icë —quixun sinánquinbi picë 'aish 'uchati 'icën. ¹⁵ Usa 'ain ca axa —'ën usa ñu pi cana 'uchati 'ai —quixun sinánquinbi mitsúnmi 'aia isquin anribi usa ñu pi 'uchacë, ax ca min 'ucha 'iti 'icën. Min a uni nuibacëma 'ixun camina usaquin 'an. Usa 'ain camina mitsun an picëma ñu piquin, anun rabanan Cristo bama 'icëbi, uni 'uchamitima 'ain. ¹⁶ Usa 'ain camina mitsúnmi a ñu piia oquian uni itsin —pitimabi ca a ñu piia —quixun mitsu ñuitin rabanan —pitima ca —quixuan an sináncë ñu a pitima 'ain. ¹⁷ Aín ñu picë cupíma 'imainun aín ñu picëma cupíma ca uni Nucën Papa Diosbë upí 'icën. Aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë cupíshi ca unin Nucën Papa Diosnan 'ixun upí ñu 'anan, bëtsibë nishananíma nuibananan cuëeni upí oquin sinani tsotia. ¹⁸ Usai 'icë unicamax ca Cristo cuëencësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan unínribia iscëx upí 'icën. ¹⁹ Usa uni 'ixun cananuna camáxbia bëtsibë nuibananan uni raíri nuibaquin 'aquinti 'ain. 'Aquianan cananuna Cristomia upiti sinánun bëtsibë bëtsibë sinánmiananti 'ain.

²⁰ Usa 'ain camina a Nucën Papa Diosan ainan 'imicë uni a mitsun ñu picë cupía 'uchanun 'imitima 'ain. Aséabi camabi ñu piti asábi 'aínbi ca, mitsúnmi a ñu piia isía bëtsi uni 'uchati ñu a piti 'aisama 'icën. ²¹ —Usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun sinánquinbi usa ñu 'ai ca uni 'uchanan Cristomi cushicëma 'ia. Usa 'ain camina nami piti, ñu xëati, uisa ñu 'ati cara, a mitsun 'aia isía uni itsi 'uchati rabanan usa ñu 'atima 'ain. Usaquinmi 'atima ca Nucën Papa Dios cuëenia. ²² A picëma 'ixunbi a piía bëtsi uni 'uchati rabanan camina an picëma ñu pitima 'ain. Usa 'ixunbi camina min —usa ñu piti ca 'uchama 'icë —quixun min 'acësabi oquin sinánti 'ain, usoquin sinánti ca Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë quixun 'unánquin. Uí unin cara ñu 'aquin, —'ën ësa ñu 'ati ca asábi 'icën, 'ën ësaquin 'ati ca Nucën Papa Dios cuëenia —quixun 'unania ax ca chuámarua taní cuëenia. ²³ Usa 'aínbi ca a uni —ësa ñu 'ati sapi ca Nucën Papa Diosan iscëx asábima 'icë —quixun sinánquinbi a ñu 'ai 'uchaia. Usaribiti ca an ñu piquin —ësa ñu piti sapi ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë —quixun sinánquinbi picë uni ax 'uchaia.

15

Jesucristomi upiti sinánun uni raíri 'aquinti bana

¹ Bëtsi bëtsi ñu 'ati ca asábi 'icë quixun nun 'unáncë 'ixunbi cananuna uni itsían, usa ñu 'ati ca Nucën Papa Dios cuëenima quixun sináncë cupí a ñu 'aisa tanquinbi 'atima 'ain. ² Cananuna nun 'unáncë unicamabë upí 'ianan axribia upiti Cristomi catamëti ami cushinun 'aquinti 'ain. ³ Usaribi ca Cristo 'iacëxa. Ax cuëencësa oi 'iti sinanima ca aín Papa Dios cuëencësabi oíshi 'iacëxa. Nucën Papa Diosan bana quicësa oía aín Papabë banai Jesucristo ëesai quicë ax ca aséabi 'icën: “Mímia 'atimati banaa usaribiti ca unicama 'ëmiribi 'atimati banaxa”. ⁴ Cananuna 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca nunribinu a 'unánti oquin aín bana aín unicama cuëneomiacëxa. Usa 'ain cananuna a banacama cupí 'unánti 'ain, nux Cristomi cushicë 'icë ca tēmëraquinbi ëníma ami catamënun 'imianan, uisa ñu cara 'icëbëtanbi nu bërúanquin 'aquianan, aín nētënu abë 'inun Nucën Papa Diosan

nu 'imia quixun. ⁵ Nucën Papa Dios, an aín unicama tēmëraquinbi ëníma ami catamënun 'imianan uisa ñu cara 'icëbëtanbi atu bërúanquin 'aquincë, an Cristo Jesús cuëencësabi oquin mitsu bëtsibë nishananíma nuibananquin, bëtsin sináncësaribi oquin sinánun 'aquinti cana cuëënin. ⁶ Usai 'iquinmi mitsun, camáxbi cuëenquin bëtsin sináncësa oquin sinánquin Nucën Papa Dios, Nucën 'Ibu Jesucristonën Papa, a rabiti cana cuëënin.

Judíosma unicaman Jesucristomi catamëti bana cua

⁷ Cristonën nu ainan 'inun bicë 'ixun cananuna a sinánquin nunribi axa ami catamëcë raíri uniribi nubë timëtisa tania biti 'ain. Usaquin nun 'ati ca Nucën Papa Dios cuëënia. ⁸ 'Ën cana mitsu cain, Cristo ax ca Nucën Papa Diosan atun raracama cásabi oquin ënë menu judíos unibu 'aquini uacëxa, judíos unicaman Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia quixun 'unánun. ⁹ Judíos unibushima, judíosma unibunënrubi Nucën Papa Diosan ca nu nuibaquin 'aquinia quixun 'unánquin a rabinun ca Cristo uacëxa. Judíosma unibunën ca a rabiti 'icë quixun ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia: Judíosma unibubëtan cana mi rabiti 'ain. Mi rabi cana cantati 'ain.

¹⁰ Ësairibi ca quia:

Judíosma unibu 'aíshbi camina mitsux judíos unibubë Nucën Papa Dios rabi cuëenti 'ain.

¹¹ Ësairibi ca quia:

Mitsux judíosma unibu 'ixunbi camina Nucën 'Ibu Dios rabiti 'ain. Camabi menu 'icë unicama ca —mix camina cushiira 'ai —quixun caquin a rabiti 'icën.

¹² Nucën Papa Diosan bana Isaíasnënrubi cuëñëo ca ësai quia:

Davitan papa, Isaí cacë, aín rëbúnquin achúshi uax ca 'Apu 'aish judíosma unibunën 'Apuribi 'iti 'icën. An ca nu 'aquinti 'icë quixun sinani ca judíosma unibunëx ami catamëti 'icën.

¹³ Nucën Papa Diosan ca nu 'unánmia, an ca nu 'aquianan nux xëñibua 'aínbi abë 'itioquin nu 'imia quixun. An mitsu ami catamëti cuëëni chuámarua 'aish bucunun 'imiti cana cuëënin. Mitsux usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Nucën Papa Diosan ca asérabi ax quicësabi oquin 'aia quixun upí oquin 'unánti 'ain.

¹⁴ 'Ën xucëantu, 'ën cana 'unanin, mitsun camina bëtsibë bëtsibë nuibanani 'aquiananquin Nucën Papa Diosan bana Cristonën ñuicë a upí oquin 'unanin. 'Unánan camina ami cushicë 'inux raíri unibë 'ësëanánti 'unanin. ¹⁵ Usai camina mitsux 'i quixun 'unánquinbi cana mitsúxmi manúti rabanan ënë ñucama upí oquin mitsu cuëñëoxunin. Nucën Papa Diosan ca 'ë nuibaquin, ¹⁶ aín bana judíosma unibu ñuixunun quixun 'ë cacëxa. Nucën Papa Diosan ca axa Jesucristomi catamëcë unicama ainan 'inun iëmia quixun judíosma uniburibi 'unánminun ca an 'ë 'imiácëxa. Nucën Papa Diosan 'ë usaquin 'anun casabi oquin cana judíosma unicama, mitsuribi a bana ñuixunun, aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxunmi upiti ami catamëquin a rabinun.

¹⁷ Cristo Jesúsñën cushiocëxun cana Nucën Papa Diosan casabi oquin judíosma unibu bana ñuixuan quixun sinani cana cuëënin. ¹⁸ Judíosma unibunën Nucën Papa Diosan bana cuati ami catamënun ca Cristonën 'ë a banacama ñuixunun 'aquianxa. An usaquin 'acë ñucamaishi cana unicama ñuixunun. 'Ë cushioquin ca Cristonën aín cushínbi 'ën judíosma unibu upí oquin bana ñuixuanan atun aín cushi 'unánun uni itsin 'acëma ñuribi 'anun 'ë 'imiáxa. ¹⁹ Aín Bëru Ñunshin Upía 'ëbë 'ain usaquin 'anan cana Jerusalénuxun 'atancëxun anuaxbi cuanquin bëtsi bëtsi me 'abiani cuantancëx cuainacëtancëx Ilírico cacë me, anu bëbaquin, camabi menu 'icë unicama Cristo ñuiquin bana ñuixunquin sënëon. ²⁰ A nëtëñuxuan uinu 'icë unínbi Cristo ñuiquin ñuixuncëma, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin. Uni raírinëan ñuixuncë uni a ñuixuntëcënquinma, anuxuan unin Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncëma nëtë, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin, ²¹ Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quicësabi oía ësai 'inun:

An Cristo ñuiquin bana ñuixunia cuacëma unibunëx ca ami sinánti 'icën. An a ñuicë bana cuacëma unibunën ca a bana cuati 'icën.

Romanu cuantia Pablonën sinan

²² Usaquin an Cristo ñuicë bana cuacëma unibunën cuanun bëtsi bëtsi menu bana ñuixuni cuancë cupí cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancëma pain 'ain. ²³ Cuanxunma cana anu 'ëx cuancë nètëcamanuxun bana ñuixunquin sënéon. 'Itsa baritian cana mitsu isi cuainsa tan. ²⁴ Usa 'ain cana bërí cuanti sinanin. Cuanx 'itsama nètëishi mitsubë 'iquiani España nètënu mitsúnmi 'ë 'aquinmainun cuanti cana sinanin. ²⁵ Jerusalénu pan cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti curíqui buani cuanin. ²⁶ A curíqui ca Macedonia 'imainun Acaya nètënuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénu 'icë ñuñuma unicama a buánmiti timëaxa. ²⁷ Judíos unibunën ñuixuncë cupí ca judíosma unibunën Nucën Papa Diosan bana cuacëxa. Usa 'ain ca judíosma unibunën judíos unibu 'aquinti asábi 'icën. Usaquin sinani cuëenquin ca ñuñuma 'aísha ax Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicaman binun buánmiti atun curíqui mësú 'inánxa. ²⁸ A curíquicama buánquin Jerusalénu 'icë unibu 'inánbiani España nètënu cuanquin cana mitsu isbianti 'ain. ²⁹ Cana 'unanin, 'ëx mitsubë 'ain ca Cristonën cushioquin ami sinani cuëenun nu 'imiti 'icën.

³⁰ 'Ën xucéantu, 'ëx 'icësaribitimi mitsux Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ianan aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'aish 'ëbë nuibanancë 'icë cana mitsu cain, Cristomi catamëcëma 'ianan Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish ca 'itsa uni 'ëmi nishia. Usa 'ain camina aséribi ami cushicë 'ixun 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ³¹ Uisabi 'ë oxunma 'anuan Judea nètënu 'icë axa Jesucristomi catamëcëma unicama sinánminun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucánan camina 'ën Jerusalénu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti buáncë curíquia atun cuëenquin binuan sinánminun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ³² Usaquin ñucácëx Nucën Papa Dios cuëencëbë cuanxun mitsu isi cana chuámarua tani cuëenti 'ain. Mitsucëñuan 'ë Jesucristonën cushiocë 'aish cana ami sinani cuëenti 'ain. ³³ Nucën Papa Dios, an aín unicama bënétíma chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'ixun mitsuribi usaquin 'imiti cana cuëenin. Usai ca 'iti 'icën.

16

Bëtsi bëtsi uni camina 'ë caxúnti 'ai quixun Pablonën ca

¹ Nucën chirabacë, Febe, a ñuiquin cana mitsu cain, ax ca aséribi aín nuitu upí 'icën. An ca Cencrea émanuxun axa Jesucristomi catamëcë xanucama 'aquianxa. ² Usa 'icë camina mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish bëtsibë bëtsibë 'aquianancësabi oquin Feberibi upí oquin bixun ax cuëencësabi oquin 'aquinti 'ain, an 'itsa xanu 'aquianan 'ëribi 'aquincë cupí.

³ Priscila 'imainun Aquila, an 'ëbëtan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁴ Atun ca, —Pablo 'aquini sapi cananuna bamati 'ai —quixun 'unánquinbi 'ë bamati 'icëbi 'aquinquin iëmiaxa. Usaquin 'ë 'acë cupí cana —asábi ca —quixun cain. 'Ëinshima ca judíosma unicama a 'ën bana ñuixuncë, acamanribi, Priscilabëtan Aquilanën 'ë 'aquincë cupí, —asábi ca —quixun cai cuëenia. ⁵ Axa Jesucristomi catamëcë 'aish Priscila 'imainun Aquilanën xubunu timëcëcamaribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. Acama 'imainun camina, 'ën nuibacë Epeneto, ax paían Acaya menuax Cristomi catamëcë, aribi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁶ María an mitsu 'itsa oquin 'aquincë, aribi camina bërúanxa 'inu 'ë caxunti 'ain. ⁷ Adrónico 'imainun Junias, 'ën aintsi rabé, axa 'ecëñun sipuacë 'icë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. —Atux ca aséribi upí uni rabé 'icë —quixun ca a Jesucristonën bana ñuixunun caiscë unicaman ñuia. 'Ëx Cristomi sináncëma pain 'ain ca atux pain Cristomi sináncëxa.

⁸ Amplias axribi Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish 'ën nuibacë 'icë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ⁹ Urbano an nubëtan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncë, a 'imainun Estaquis, 'ën nuibacë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁰ Apeles, camaxunbia aséribi Cristonan 'icë 'unáncancë, a 'imainun Aristóbulonën xubunu 'icëcamaribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹¹ 'Ën aintsi Herodión, a 'imainun Narcisonën xubunu 'icëcama, axa Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹² Trifena 'imainun Trifosa, a xanu rabë Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'ixun tëmëraquinbi ax cuëncësabi oquin 'acë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. Nucën chirabacë Pérsida, a nun sináncë, anribi tëmëraquinbi upí oquin Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin ñu 'acë, aribi camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹³ Rufo, axa aséribi Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oi 'icë uni, a 'imainun aín tita, a 'ënribi titocë, a camina bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁴ 'Imainun camina Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes 'imainun acamabë 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acama bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁵ 'Imainun camina Filólogo, Julia, Nereo 'imainun aín chirabacë, 'imainun Olimpás, 'imainun acamabë 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acama bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain.

¹⁶ Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina bëtsibë bëtsibë nuibanani bërúanx 'inun cananti 'ain. Camabi ëmanu 'icë axa Cristomi catamëcë unicamax timëxun ca mitsu bërúanxmi 'icánun 'ën mitsu canun 'ë caxa.

¹⁷ 'Ën xucëantu, cana mitsu cain, bëtsi bëtsi unix Jesucristomi catamëcë 'aish mitsubë timëcë 'ixunbi ca an mitsu bana ñuixuncë unin 'unánmicësabi oquin 'aima. Usa unin ca uni raíri bëtsibë bëtsibë cuëbicanánmiquin 'atimaquin sinánun 'ímia. Usai 'icë uni abë camina nitima 'ain. Abë camina ënánanti 'ain. ¹⁸ Usa unin ca Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin 'aquinma aín cuëncësá oquinshi 'aia. Atux ca an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma unicamabë upiti banaibi cëmëia. Usaquin paránquin ca aín bana cuanun uni sinánmia.

¹⁹ Camabi unin ca mitsu, aséribi camina mitsux Jesucristo cuëncësabi oi 'i quixun 'unania. Usaquin mitsu ñuicania cuati cana cuënin. Usa 'ain cana mitsúxmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'anux upí sinánñu 'iti cuënin. ²⁰ Usoquin mitsun 'acëbëtan ca Nucën Papa Dios, an aín unicama chuámarua 'imiti, an ñunshin 'atimanën 'apu mitsu ubíotécënxunma 'anun bënëñquinshi ñusmamiti 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu nuibaquin 'aquincëx mitsux upí 'iti cana cuënin.

²¹ Timoteo, an 'ëbëtan Cristo ñuiquin bana ñuixuncë, abëtan ca Lucio, Jasón, Sosípater, acamax 'ën aintsi 'ixun bërúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'ë caxa.

²² 'Ëx Tercio 'ixun Pablonën 'amicëxun ënë quirica cuëneoquin cana 'ëxribi Jesucristonan 'ixun bërúanxmi 'inun mitsu cain.

²³ 'Ëx cana Gayonën xubunu 'in. Ënë xubunu ca axa Jesucristomi catamëcë unicama timëtia. Gayo, anribi Jesucristonan 'ixun ca bërúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'ë caxa. Erasto, an ënë ëmanu 'icë curíqui anun uni cupíoti a bërúancë uni, a 'imainun nucën xucën, Cuarto, anribi ca mitsúxmi bërúanx 'inun quixun mitsu canun 'ë caxa. ²⁴ Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuënin. Usai ca 'iti 'icën.

Pablonëan Nucën Papa Dios rabia bana

²⁵ Cananuna Nucën Papa Dios aséribi rabiti 'ain. Mitsux ainan 'aish Jesucristomi catamëtia ca an mitsu upíira upiti ami sinánun mitsu cushioti 'icën. Usoquin ca 'ati 'icë quixun ca aín unicaman mitsu 'unánmiaxa. 'Ënribi cana usoquin unicama ñuixunin. Ënë mecama uniocëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan, usai ca Jesucristo 'iti 'icë quixun sináncëxa. A ñucama unin 'unánma 'aínbi ca bërí Jesucristo ucë cupí unin 'unánti 'icën. ²⁶ Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca aín unicaman, Cristo ca uti 'icë quixun cuëncësá. Usai ca 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, an mënëlocëxa. A bana

cuënëo 'icëbi ca uisai quicë cara ax 'icë quixun unin 'unánma 'icën. 'Unánma 'aínbi ca bërí camabi nētënu 'icë unícaman Cristomi catamëquin aín cuëëncësabi oquin 'anuxun 'unánti 'icën. ²⁷ Nucën Papa Dios, ainshia camabi ñu 'unáncë, axëshi ca Dios 'icën. A cananuna asérabi cuëënquin nētétimoquin rabiti 'ain, nux Jesucristo cupí ainan 'ixun. Usoquin cananuna asérabi 'ati 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONĒN CORINTONU 'ICĒ UNICAMA A PAIN BUÁNMIÁ QUIRICA

Corintonuaxa Jesucristomi catamēcē unicama Pablonĕn quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina biti 'ain. Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin aín bana unicama ñuixunun ca Jesucristonĕn 'ĕ caísacĕxa. An caísa 'ixun cana Sóstenesbĕtan mitsu quirica buánmin. Axribi ca Jesucristomi catamēcē 'aish nucĕn xucĕn 'icĕn. ² Mitsúxmi Corinto ĕmanuax Jesucristomi catamēcē 'icĕ, cana cuĕnĕoxun ĕnĕ quirica mitsu buánmin. Mitsux Cristo Jesúsmi catamēcē 'aish camina Nucĕn Papa Diosnan 'ain. An ca ax cuĕĕncĕsabi oíshi 'inun mitsu caísacĕxa. Camabi menu 'icĕ unicama, an Nucĕn 'Ibu Jesucristo aín 'uchacama tĕrĕnxunun quixun ñucácĕ, a unicama usai 'inun caíscĕsaribi oquin ca Nucĕn Papa Diosan mitsu caísacĕxa. Jesucristo ax ca a unicaman 'Ibu 'ianan nun 'Iburibi 'icĕn. ³ Usa 'aíshmi mitsux Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕx chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

Cristo cupí nuibaquin Nucĕn Papa Diosan uni 'aquinti bana

⁴ Cristo Jesús cupía mitsu nuibaquin ainan 'imicĕ cupí cana camabi nĕtĕn Nucĕn Papa Dios —asábi ca —cain. ⁵ Cristobĕ 'aíshmi aín sinánsaribi 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan an aín unicama 'unánmiti ñu 'unánmiquin upí oquin sinanimi upiti bananun mitsu 'imiaxa. ⁶ Usa 'aish camina mitsux an Cristo ñui quicĕ bana 'unánquin, a bana quicĕsabi oquin 'acĕ 'ain. ⁷ Usa 'ixunmi Nucĕn 'Ibu Jesucristo utĕcĕnti nĕtĕ cainia ca Nucĕn Papa Diosan aín unicama 'aquincĕsaribi oquin ami 'unánun mitsu 'aquinia. ⁸ Nucĕn 'Ibu Jesucristo utĕcĕncĕbĕtan uínu 'icĕ unínbi mitsu ñuiquin —a unix ca 'atima ñu 'acĕ 'icĕ —quixun canúnma ca Nucĕn Papa Diosan mitsúnmi ami catamĕquin 'atima ñu 'axunma 'anun ĕnquinma mitsu bĕrúanti 'icĕn. ⁹ Nucĕn Papa Diosan ca ax quicĕsabi oquin ñu 'aia. Mitsúnmi aín Bĕchicĕ, Nucĕn 'Ibu Jesúsĕ 'ixun, an sináncĕsaribi oquin sinánun ca mitsu caísacĕxa.

I. PABLONĒAN CORINTONU 'ICĒ UNICAMA 'ĒSĒA BANA (1.10-6.20)

Axa Jesucristomi catamēcē unicama bĕtsi bĕtsi oquin sinántima bana

¹⁰ Mitsux Jesucristomi sináncĕ 'aish camina 'ĕn xucĕantu 'ain. Usa 'icĕ cana Nucĕn 'Ibu Jesucristo cuĕĕncĕsabi oquin mitsu ĕsoquin cain: Bĕtsin sináncĕsaribi oquin sinani camina bucucanti 'ain. Masáquin sinani camina bĕtsibĕ nishanancantima 'ain. Nishananíma nuibananshiti camina camaxunbi bĕtsin sináncĕsa oquinshi sinani upitax bucucanti 'ain. ¹¹ 'Ēn xucĕantu, cana mitsu cain, Cloĕnĕn aintsi 'ibun ca mitsux ismina bĕtsibĕ bĕtsibĕ ubíonan ubíonani bucuí quixun ĕ caxa. ¹² Usoquian cacĕxun 'ĕn sináncĕx ca ĕsa 'icĕn: mitsu raírĕnĕx ca ax isa 'ĕn 'unánmicĕ 'icĕ quia. Quimainun ca raírĕnĕxribi ax isa Apolonĕn 'unánmicĕ 'icĕ quimainun, raírĕnĕxribishi ax isa Pedronĕn 'unánmicĕ 'icĕ quimainun raírĕnĕxribishi ax isa Cristonĕn 'unánmicĕ 'icĕ quia quia. ¹³ ¿Mitsun sináncĕx cara Cristo 'itsa 'ic? Cristo ca 'itsama 'icĕn, ax ca achúshishi 'icĕn. 'Ēx cana mitsun ñu 'aisama 'acĕcama tĕrĕncĕ 'inun i curúšocĕnu bamama 'ain. 'Ēmi catamĕtima Cristomishi catamĕti camina nashimicĕ 'ian. ¹⁴ 'Ēn mitsu achúshibi nashimicĕma cupí cana Nucĕn Papa Dios —asábi ca —cain. Crispo 'imainun Gayo a rabĕishi cana nashimian. ¹⁵ Usa 'ain camina mitsux Cristomi sinanima —Pablonan 'aish cana nashimicĕ 'ai —quiax quitima 'ain. ¹⁶ A 'imainun cana axa Estéfanasnĕn xubunu 'icĕcamaishi nashimian. 'Ēn sináncĕx ca bĕtsi uniribi a 'ĕn nashimicĕ 'aíma 'icĕn. ¹⁷ Cristonĕn ca uni nashiminun 'ĕ cáma 'icĕn. Uni aín 'uchacama tĕrĕncĕ 'aish Nucĕn Papa Diosnan 'inun iĕminun ca Cristo

i curúsocënu bamacëxa quixun camabi uni canun ca Cristonën 'è 'imiacëxa. An quirica 'unáncë unicamaxa quicëσαι unin cuaisama banan banaquinma unin cuaisabi oquin, upí oquin aín bana ñuixunun ca 'è cacëxa.

Cristonëx ca Nucën Papa Diosan cushiñu 'ianan aín sinánsaribi 'icë quicë bana

¹⁸ Cristo ca unin 'ucha cupí i curúsocënu bamacëxa quixun ñuicë bana a ca an Nucën Papa Dios cuëëncëma unicaman —a banax ca cëmë 'icë —quixun ñuiquin 'usania. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosbë 'inux iéti unicaman a bana cuaquin, aín cushin 'imicëx cananuna nun 'uchacama tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'ai quixun 'unania. ¹⁹ Èsai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia:

'Èn sinanëinshi cana ñu 'unani quixun sináncë unicama ax ca 'èn 'imicëx aín sinan ñancáishi 'iti 'icën. 'Èn cana ñu 'unani quixun sináncë uni ax ca 'èn 'imicëx ñu 'unáncëma unisa 'iti 'icën.

²⁰ Sinánñu uni 'imainun an quirica 'unáncë uni 'imainun an ënë menu 'icë ñuishi ñuiti 'unáncë uni acaman, ñu 'unáncë cana 'ai, quixun sináncë 'aínbi ca Nucën Papa Diosan sinan abë sënënmaira 'icën. Usa 'ain ca usa unicaman aín sinánsamaira Nucën Papa Diosan sinan 'icë quixun isti 'icën. ²¹ Nucën Papa Diosan upí oquin sinánquin mëníosabi oi ca uni anbi aín sinanëinshi sinani Nucën Papa Diosnan 'ítima 'icën. Usa 'aínbi ca aín bana cuati ami catamëcë unicama ainan 'inun 'imia, raírinëxa —a bana ca ñancáishi 'icë —quicëbëtanbi.

²² Judíos unicaman ca, nun cananuna aséabi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'ai quixun 'unántisa tanquin unin 'acëma ñunu 'aia istisa tania. Usai atux 'imainun ca griego banan banacë unicaman unían 'unáncë ñu camabi 'unántisa tania. ²³ A unicamaxa usa 'aínbi cananuna nun i curúsocënu matáscë Cristo, a ñuiquin unicama bana ñuixunun. A bananu nun unicama ñuixuncëbë ca judíos unicamax rabini, uisa 'aish caraisa Cristo i curúsocënu bamati 'icë quixun sinani, ami catamëisama tania. Usaía judíos unicama 'imainun ca judíosma unicaman —Diosan Bëchicë ca i curúsocënuax bamacëxa —quixun ñuiquin 'usania. ²⁴ A unicama usai 'imainunbi ca uicama cara Nucën Papa Diosan Cristomi catamënun sinánmicë 'icë acama, judíos unicama 'imainun griego banan banacë judíosma unicamanribi, —Cristo cupíshi ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánquin nun 'uchacama tërënquin ainan 'inun nu iëmia —quixun 'unania. ²⁵ Nucën Papa Diosan Cristo i curúsocënuaxa bamanun ëncë, ax ca 'aisama 'icë uni quicëbëtanbi ca axa usai quicë unicaman sináncësamaira oquin sinánquin Nucën Papa Diosan Cristo nun 'ucha cupí i curúsocënuax bamanun ëancëxa. —Ax cushima 'ixun ca Diosan Jesucristo bamanun ëanxa —quixun sináncëbëtanbi ca Nucën Papa Diosan unin cushisamaira 'ixun iëmitsinxunbi camabi unin 'ucha cupía bamanun Cristo 'imiacëxa.

²⁶ 'Èn xucéantu, mitsun camina ësoquin 'unánti 'ain: mitsux camina raírinëxëshi unin 'unáncë ñu 'unáinracë 'ain, raírinëxëshi camina 'apusa 'ain, raírinëxëshi camina uni itsibëtan sënënmaira unin bëchicë 'ain. 'Itsamanëxëshi camina usa uni 'ain. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun micama caísaxa. ²⁷ Nucën Papa Diosan ca unían sináncëxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. Caísun anbi atu 'unánmia isi ca an ñu 'unáncë unicama ax rabinia. Usaribi oquin ca unin iscëxa cushima unibu Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísaxa. Caísuan anbi atu sinánmicëbë ca unin iscëx cushi unicama ax —nun sináncësamaira oquin ca atun sinania —quixun 'unani rabinia. ²⁸ Ainsa ñu 'unánxa quixuan sináncë unicaman, —Diosan 'amicëxun ca aín unicaman nun sináncësamaira oquin sinania —quixun istánun ca Nucën Papa Diosan axa ënë nëtënu 'icë unían ñu 'unánma isa quixun sináncë unibu ainan 'inun caísaxa. ²⁹ Uinu 'icë unínbia —'ënbi cana ñu 'unáncë 'aí —quixun sinánunma ca Nucën Papa Diosan ënë nëtënu 'icë unían sináncëxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. ³⁰ Nucën Papa Diosan 'imicëx camina ami catamëti Cristo Jesús bë 'ianan an sinánmicë 'ain. Usa 'aish camina Cristo Jesús cupía, ax cuëëncësabí oquinshimi 'anun Nucën Papa Diosan iëmicë 'ain. ³¹ Usa 'ain ca Nucën

Papa Diosan bana cuënëo quicēsabi oquin, “Uinu 'icē unix cara rabítisa tania ax ca axbi rabiakatima —Nucēn 'Ibu Diosan 'imicēx cana asábi 'ai —quixun sinánquin ashi rabiti 'icēn”.

2

Cristo i curúsocēnu bama bana

¹ Ēn xucéantu, Nucēn Papa Diosan bana mitsu ñuixuni cuanxun cana an quir-ica 'unáncē unicamaxa quicēsai unin cuaisama banan banaquinma mitsu ñuixuan. ² Mitsubē 'ixun cana bētsi bana ñuixunti sinánquinma, Jesucristo, unin i curúsocēnu matáscē, ashi mitsu ñuixunti sinan. ³ Mitsubē 'ēx 'ain ca 'ēn nami 'aisama 'iaxa. Mitsúnmi 'ēn bana cuaisamasa sinani cana racuēti bērean. ⁴ An ñu 'unáncē unían aín sinanēnshi sinánquin bana ñuicēsa oquin cana Jesucristo ñuiquin mitsu ñuixuncēma 'ain. Ama, aín Bēru Ñunshin Upitan 'aquincēxun cana Nucēn Papa Diosan cushínshi ñuixunquin Jesucristomi catamēnun mitsu sinanamian. ⁵ Unían aín sinanēnbi sináncē banamī catamēcē cupíma, asérabi aín cushían Nucēn Papa Diosan sinanamicē mitsux 'inun quixun cana usaquin bana ñuixuan.

Aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēxuan unin Nucēn Papa Diosan 'unánmicē ñu 'unánti bana

⁶ Axa Jesucristomi catamēcē unicaman aín bana quicēsabi oquin 'aia cananuna a unicama uisaira cara aín banacama quia quixun ñuixunin. Nun banax ca ēnē nētēnu 'icē axa Cristomi catamēcēma unicaman ñuicē bana ama 'icēn. 'Ianan ca aín 'apucaman ñuicē bana ama 'icēn. Acaman banaxa cushi 'icēbi ca xēnibuquin unin sinanima. ⁷ Usa bana ñuixunquinma cananuna Nucēn Papa Diosan ēnē me uniocēma pan 'ixunbi sinan bana a ñuixunin. A bana quicēsabi oi ca Jesucristo cupí uni aín 'uchacama tērēncē 'aish xēnibua 'aínbi Nucēn Papa Diosan 'iti 'icēn. Usa 'icēbi ca bēráma Nucēn Papa Diosan, unicaman a bana 'unánun sinánmíama 'icēn. Bērí cananuna an nu cacēsabi oquin unicaman 'unánun a bana ñuixunin. ⁸ Ēnē menu 'icē 'apucaman ca a bana 'unánma 'icēn. A bana 'unánxun ca Nucēn 'Ibu Jesús, Diosaribi cushi, a i curúsocēnu matásmíama 'itsíanxa. ⁹ Nun nu ñuicē banax ca Nucēn Papa Diosan bana cuēnēosaribi 'icēn. A banax ca ēsai quia: Uinu 'icē unínbi ca iscēma 'icēn, uinu 'icē unínbi ca a ñui quia cuacēma 'icēn, uinu 'icē unínbi ca aín sinanēn sináncēma 'icēn, uisairai cara an a nuibacē uni abē 'aish 'iti 'icē quixun, Nucēn Papa Diosan mēnósabi oi.

¹⁰ Nucēn Papa Diosan mēnócēxun ca unin 'unáncēbētanmabi aín Bēru Ñunshin Upitan nu 'unánmíaxa. An ca camabi ñucama 'unania, Nucēn Papa Diosan sináncē ñucamaribi ca 'unania.

¹¹ Uinu 'icē unínbi ca bētsi unían sináncē ñu 'unanima, a unínshi ca an aín nuitu mēu sináncē ñu 'unania. Usaribi oquin ca unin Nucēn Papa Diosan sináncē ñu 'unanima. Aín Bēru Ñunshin Upitáinshi ca Nucēn Papa Diosan sináncē ñu 'unania. ¹² Nucēn Papa Diosan ca nu axa Jesucristomi sináncēma unían sináncēsaribi oquin sinánun 'imicēma 'icēn. Ama, uisaira oquin cara an nu 'imiti 'icē quixun nun 'unánun ca Nucēn Papa Diosan aín Bēru Ñunshin Upí nubē 'inun nu 'inánxa. ¹³ Nunbi sináncē bana cananuna unicama ñuixuniman. Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxunu sináncē bana ashi cananuna axa aín Bēru Ñunshin Upíñu unicama a ñuixunin.

¹⁴ An sinánmicēma uni an ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē ñu 'unanima. A ñucamax ca an iscēx 'usani ami cuaitisa 'icēn. Unin ca a ñu 'unánti 'icēn, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'unánmicēxuinshi. ¹⁵ Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē uni an, unin 'acē ñucama 'imainun aín banacama, asérabi cara upí 'icē quixun 'unania. Usa 'aínbi ca uni itsin, a unin Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēxun 'acē ñu cara asérabi an sinánmicēxun 'acē 'icē quixun 'unanima, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēma 'ixun. ¹⁶ Aín bana

cuënëo ca quia: “¿Uin cara Nucën Papa Diosan sinan 'unanx? ¿Uin cara a 'unánmiti 'ic? An usaquin 'unánti uni ca 'aíma 'icën”. Usa 'aínbi cananuna nun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Cristonën sináncësaribi oquin sinanin.

3

An Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë uni ñuicë bana

¹ Ën xucëantu, ëx mibë 'ixun cana axa aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti Nucën Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánmicësa oquin mitsu 'unánmiamia 'ain. Ama, an ënë menu 'icë ñuishi sinánquin ëncëma pan unisa 'icë cana mitsu 'unánmiacën, bërími Cristo 'unáncë 'icë. ² Tuá xuratsu aín titan ñu pain pimiquinma aín xuma pain 'amicësa oquin, cana a pain 'unánti banaishi mitsu 'unánmiacën, Cristonëan mitsu 'unánmiti ñumi aséribi 'unántisama pain 'icë. Bëríbi camina usabi 'ain. ³ Usai 'aish nutsi cuamianani nishananquin camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin. Usa 'i camina an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaxa 'icësaí 'in. ⁴ Usa 'aish camina raírinëxa — 'ëx cana Pablonën 'unánmicë 'ai — quimainun raírinëx — 'ëx cana Apólonën 'unánmicë 'ai — quin. Usai qui camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin.

⁵ ¿'Ëx Pablo 'aish carana min sináncëx uisa uni 'ain? ¿Mitsun sináncëx cara Apolo uisa uni 'ic? Nucën Papa Diosan nu sinánmicësabi oquin mitsu bana ñuixuncëishi cananuna nux 'ain. Nun aín bana ñuixunia cuati camina Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacën.

⁶ Ënëx ca ësa 'icën: Unían ñu bëru anu 'apatia ca a me bëtsi unin 'umpaxan chabóia. Usoiabi ca Nucën Papa Diosainshi ñu bëru comia. Usaribi oquin cana 'ën mitsu Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin 'unánmiacën. 'Ën mitsu 'unánmicë bana a ca Apólonën mitsu ñuixuntëcëancëxa. Usoquinu nu rabëtan ñuixuniabi ca Nucën Papa Diosainshi Jesucristomi catamënun mitsu sinánmiacëxa. ⁷ An ñu bëru 'apácë uni 'imainun an a me 'unpaxan chabócë uni anbi ca ñu comima. Nucën Papa Diosan cuni ca comia. Usaribi oquin ca unin aín bana ñuixuniabi Nucën Papa Diosainshi uni Jesucristomi catamëti ainan 'inun 'imia. ⁸ Ainra paían uni bana ñuixuncë uni asaribi ca anribia uni bana 'unánmitëcëncë uni ax 'icën. Uisoquin cara aín ñu mëeti 'axa istancëxun ca Nucën Papa Diosan a unicama cupíoti 'icën. ⁹ Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin cananuna nucaman mitsu Jesucristomi sinánun aín bana ñuixuancën, unían ñu bëru 'apácësaribi oquin. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unían 'apácë ñu bërúa comicësaribi oquin Jesucristomi upiti catamënun mitsu 'imia.

'Imainun ca ësa 'icën: Xubuoquin ca unin amia cushiti itácama pain nitsíntancëxun i puruia. Uotancëxun ca aín mascuáncama 'aia. Usoquian 'acëx ca xubu upí 'ia. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí oquin 'acë xubu achúshisa 'inun 'imia. ¹⁰ An xubu 'ati 'unáncë unin ca itá upí pain caístancëxun nitsinia. Usaribi oquin cana 'ën pain mitsu Jesucristomi catamënun 'unánmiacën. Usa 'ain ca uni itsían, ami xubu 'ati nitsíncë itámia unin i purucësa 'itánun mitsu Cristomi catamënun bana ñuixunquin mitsu 'unánmia. Usa 'ain ca uicaman cara mitsu 'unánmia an Jesucristo cuëncësabi oquinshi mitsu 'unánminux, bëtsi bana mitsu ñuixunti rabanán bërúancati 'icën. ¹¹ Unían bëtsi bana ñuixuncëxbi ca 'ën a ñuiquin ñuixuncë banaishi cuati Jesucristomi catamëti uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icën. ¹²⁻¹³ Jesucristonën uni, an uni bana ñuixuncë, an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun aín bana upí oquin 'unánquin, Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun unicama 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raírinën, usaquin 'unánmiquinma unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inun 'unánmima. Usa 'ain ca utëcënquin Jesucristonën uin cara aín bana upí oquin 'unánmiaxa quixun isnuxun 'aia. An upí oquin 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca upí 'aish maxax upí 'imainun curi 'imainun uxu manë tsin nëenquinbi picëma usaribi 'iti 'icën. An upí oquinma 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca i, pëi, basi xo acama nëenquin tsin picë usaribi 'iti 'icën. ¹⁴ An a ñuiquin bana ñuixuncëxun cuati ami catamëquian unin Jesucristo quicësabi oquin

'acë 'ain ca an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquin camina uni 'ë ñuiquin bana ñuixuancë quixun caquin cuëenquin upí oquin cupíoti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca an aín bana cuacë unicama asérabi Jesucristomi catamëquin ax quicësabi oquin 'ati 'unánmiama cupí, an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquinmi 'ën bana uni 'unánmiama 'icë cana mi cupíoima quixun cati 'icën. Usa 'aish ca a uní —ñancábi cana uni 'unánmiacë —quixun sinani, cupí bitsimabi iëti 'icën, tsin nëëncëxbia uni iécësaribi.

¹⁶ ¿Mitsun caramina 'unaniman, anua Nucën Papa Dios 'icë a camina mitsux 'ai quixun? Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca mitsunu 'icën. ¹⁷ Aín Bëru Ñunshin Upí anu 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'icën. Usa uni camina mitsux 'ain. Usa 'ain ca ui unin cara usa unicama sinanamiquin bëtsi bana ñuixunquin ami manumia, a Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁸ Uní itsían mitsu sinanamiti rabanan camina bërúancati 'ain. Mitsun camina —'ënbi ñu 'unáncë cana 'ai —quixun sinántima 'ain. Usauquin sinanima camina Jesucristonën sinánmicë 'inux ñu 'unáncëma unisa 'iti 'ain. ¹⁹ Abia unin sináncë bana ax ca Nucën Papa Diosan iscëx ñancáishi 'icën. Nucën Papa Diosan bana aín unin cuëneo, ax ca ësai quia: “Uí unin cara bëtsi uni parania, a uní ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun bëtsi unínribi usaribi oquin cupiti 'icën”. ²⁰ Èsairibi ca aín bana quia: “An ñu 'unáncë unicama anbi sináncë banax ca ñuuma 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'uania”. ²¹ Usa 'ain camina uin cara mi 'unánmia a unin 'unánmicëxbi rabítima 'ain. Uisa ñu cara aín unicama Nucën Papa Diosan 'unánmia, a camina mitsunribi 'unánti 'ain. ²² 'È 'imainun Apolo 'imainun Pedro, nucaman mitsu ñuixuncë banacama camina camaxunbi 'unánti 'ain. Nucën Papa Diosan ca ënë menu 'icë ñu mitsu 'inania. An 'imicëx camina ënë menu upiti bucuin. An 'imicëx camina bamatancëxbi abë upiti bucuti 'ain. Bërí camina an 'imicëx asábi 'ain, usabi camina 'iti 'ain, xëñibua 'aínbi. ²³ 'Ianan camina Cristonan 'ain. Cristo ax ca Nucën Papa Diosnan 'icën.

4

Usaía an aín bana ñuixunuan Cristonën caíscë uni 'iá bana

¹ Mitsun camina 'unánti 'ain, nux cananuna an 'amicëxun Cristomi catamënun unicama aín bana ñuixuncëishi 'ain. Usa 'aish cananuna unían 'unánma 'icëbi, usai Cristomi catamëti ca uni ainan 'inux iëti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan sinan bana, a uni ñuinun 'imicë 'ain. ² Uinu 'icë unin cara uni ñu mëëxunia an ca —upí oquin ca ñu mëëxunia —quixuan an ñu mëëmicë unin 'unánun upí oquin ñu mëëti 'icën. Usaribi ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni 'iti 'icën. ³ Usa 'aínbi cana 'ën mitsúxmi 'ë ñui 'ëmi manáncë bana 'imainun an uni ñui uni itsimi manáncëxun cuacë 'apucaman 'ë 'uchocë bana, abi taniman. Uisa uni carana 'ëx 'ai quixun cana 'ënbi sinaniman, Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni ca 'uania. ⁴ 'Èn ñu 'atima 'acë 'ën chiquinacëma ca 'aíma 'icë quixun 'ën sinaniabi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cuni carana asérabi ñu 'aisama 'acëma 'ai quixun 'uania. ⁵ Usa 'ain camina Jesucristo utëcëncëma pain 'ain, uisa uni cara uni itsi 'icë quixun sinántima 'ain. Utëcënxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, camabi uni an unëxun ñu 'acëcama 'imainun aín nuitu mëúa sináncë ñucamaribi, an upí oquin 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Unánmicëbëtan ca Nucën Papa Diosan ui unicaman cara aín 'ucha tërëncë 'ixun ñu upí 'axa, a usaribi oquin —upí oquin camina 'a —quixun caquin cuëënmiti 'icën.

⁶ 'Èn xucéantu, Apolobë 'ëx 'icësaribitimi mitsux bëtsi bana sinanima Nucën Papa Dios quicësabi oíshi 'inun cana ënë ñucama ñuiquin mitsu cain. —An mitsu 'unánmicë unin 'unánmicësamaira oquin ca an nu 'unánmicë unin nu 'unánmia —quixun camina bëtsi uní catima 'ain. ⁷ ¿Uin cara mitsu raíri, bëtsi unicama 'icësamaira oími upí 'inun 'imiaxa? Nucën Papa Diosan 'imicëxma camina upí 'itsianma. Nucën Papa Diosan 'imicëx upí 'ixun ¿caramina uisa cupí —'ëxbi cana upí 'ai —quixun rabíquin sinanin?

⁸ Mitsun camina äsaquin sinanin, —nun cananuna upí oquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun camabi ñu 'unanin —quixun. Usa 'aish camina nun bëtsi ñu mitsu 'unánmiti cuëëniman. Mitsun sinani camina mitsúxbi 'apusa 'ain, Jesucristo utëcëncëma 'aínbi. Mitsúxmi 'apu 'ain cananuna nuxribi cuëëni 'apu 'itsían. ⁹ Usami mitsux 'aínbi ca 'ën sináncëxun Nucën Papa Diosan nu uni raíri meuirá 'imiáxa, aín bana ñuixunun Jesusan caíscë nux 'icëbi. Unían —'uchañu 'aish ca bamati 'icë —quixun ñuicë unisa cananuna nux 'ain. Nuxnu usaquin unin ñuicë 'icë ca unicama 'imainun ángelcamanribi 'isia. ¹⁰ Cristonën cacësabi oquin 'acë cupí mitsun iscëx nux ñuumara 'imainun camina mitsux aín bana 'unáncë 'ain. Mitsun sináncëxa nun bana racuëti banacësa, 'imainun ca mitsun bana cushi 'icën. Usa 'icë nu timaquin nu ñuianan ca mitsuishi unin nuiia. ¹¹ Bërí nëtëmbi cananuna bëráma 'iásaribiti 'acëñuma 'ianan shimanan chupa upíñuma 'ain. 'Imainun ca unin nu bëtsi bëtsi oquin 'atimoia. Usa 'aish cananuna anu 'iti xubuñumabi 'ain. ¹² 'Atsánxunbi cananuna nun piti binuxun nun mëcënan ñu mëëin. Numia 'atimati banaiabi cananuna nun Nucën Papa Dios a unicama ñucáxunin. Nu bëtsi bëtsi ocëxunbi cananuna tanshitin. ¹³ Nu ñui 'atimati banaiabi cananuna nun abë nuibanainsa tanquin upí oquinshi 'esëin. Unin sináncëx cananuna nux 'aisama 'icëa unin pucë chinan usaribi 'ain, bëríribi cananuna unin nu sináncëx usa 'ain.

¹⁴ Mitsúxmi masá nuitunun cana ënë ñucama mitsu cuëñëoxuniman. Mitsúxmi 'ën bëchicësa 'icë cana nuibaquin upí 'inun mitsu 'esëin. ¹⁵ 'Itsa unin Cristo ñuiquin mitsu ñuixununbi cana 'ën pain Jesucristo mitsu ñuixuncën. 'Ën ñuixuncëxun cuati camina ami catamëacën. Usa 'ain cana 'ëxëshi mitsun papasa 'ain. ¹⁶ 'Ën pain Jesucristonën bana mitsu ñuixuncë 'aish camina 'ëx 'icësaribiti 'iti 'ain.

¹⁷ Mitsúxmi 'ëx 'icësaribiti 'inun cana Timoteo mitsu istánun xuan. 'Ën bana ñuia cuati axribi aséribi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aish ca 'ën nuibacë bëchicësa 'icën. Mitsunu cuanxun ca uisai carana 'ëx Jesucristomi catamëcë 'aish 'i, a mitsu ñuixunti 'icën. Camabi ëmanuaxa timëcë axa Jesucristomi catamëcë unicama a cana usai cana 'ëx Jesucristomi catamëti 'i quixun 'unánmin. ¹⁸ Mitsu raírinëx camina 'ëx sapi isna anu cuanti racuëti quixun sinani cërutin. ¹⁹ Usaquin sináncëbëbi cana Nucën 'Ibu Jesucristo cuëëncëbë 'itsama nëtë 'icëbë mitsu isi cuanti 'ain. Cuanxun cana a unicaman cara aín cuëbitainshi banaquinma aséribi ax quicësabi oquin 'aia quixun isti 'ain. ²⁰ Axa —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quicë uni ama, an aín bana quicësabi oquin 'acë uni ax cuni ca aséribi Nucën Papa Diosnan 'icën. ²¹ ¿'Ën mitsu ñu cai cuanti caramina cuëënin? ¿'Ën ñu caquinma mitsu nuibaquin upí oquinshi cai cuanti caramina cuëënin?

5

Ax aín xanuma 'aínbi xanubë 'icë uni ñuicë bana

¹ 'Ën cana ësoquian chaniöia cuan, micama achúshinëx ismina min papan xanubë 'in. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. An Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma uníxbi ca usai 'ima. ² ¿An usa ñu 'acë uni mitsubë 'aínbi caramina mitsun —nux cananuna asábi 'ai —quixun sinanin? Usaquin sinanima camina mitsux —nux cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani rabínti 'ain. Rabínquin camina a uni mitsubë 'inúnma chiquínti 'ain. ³ 'Ëx mitsubëma 'ixunbi cana mitsubëtan 'acësaribi oquin ënuxunbi sinanin. 'Ëxbi anu 'ixun 'acësa oquin cana —a uni ca 'aisama 'icë —quixun sinanin. ⁴ Usa 'ain camina ami sinánquin an cushiocëxun Nucën 'Ibu Jesucristo cuëëncësa oquin 'anux timëti 'ain, 'ënribi an cushiocëxun, an ca mitsu 'aquinia quixun sinánxunmainun. ⁵ Timëxun camina a uní ñunshin 'atimanën 'apun uisoquin cara 'ati 'icë usoquian 'anun ënti 'ain. Usaquian 'acëxa sinanacë ca a uni bamacëbi aín bëru ñunshin Nucën 'Ibu Jesusan utëcënquin upí isti 'icën.

⁶ Bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'aíbi camina mitsux rabinima —nux cananuna asábi 'ai —qui cuëënin. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¿Caramina 'unaniman, “anun pán chamiti ñun ca chamaratsu 'ixunbi xuicëma pain 'icë páncama choia?” Usaribi oquin ca anu 'icë

uni achúshinën 'uchaxbi sinanacëma 'ixun anu 'icë unicama usaribitia 'inun 'imiti 'icën. ⁷Usa 'ain camina an a 'ai 'uchati ñu 'acë uni a ñua 'atëcëñuxunma ashiquin ënun sinánmiti 'ain. Bërâma judíos unicamax carnero imi atun xëcuënu 'unánti oquin shiax, bamati 'aíshbi iëa, usaribiti cananuna Cristo bama cupí iëan. Bërâma axa iëcë unicaman anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piá usaribi 'inuxun camina mitsun Cristonan cupí uisa 'uchabi 'atëcëntima 'ain. ⁸Usa 'ixun cananuna nun 'ása oquin 'atimaquin sinánquinma upí oquinshi sinánan cëmë 'ixun uni paránquinma, —nun 'ucha tërëncë 'aíshnu Nucën Papa Diosnan 'inun ca Cristo bamacëxa —quixun sinánti 'ain. Usa 'ixun cananuna ñu 'aisama 'ati sinanima aséabi Cristomishi sinani ax cuëncësabi oíshi 'iti 'ain.

⁹Mitsu buánminuxun 'ën cuëñocë quirica itsi anu cana ësaquin mitsu cacën, ainanmabi xanu cuëñbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni abë niaxma 'inun. ¹⁰Camabi unibë niaxma 'inun quixun cana mitsu caiman. Ënë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unicaman ca ainanmabi xanu cuëëanan, uni itsin ñu cuëëanan, ñu mëcamanan, Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabia. Camabi menu ca usa uni 'icën. Usa unibubë 'iisa tanquinmabi camina uinu 'icë menuabi usa uni isíma 'itima 'ain. ¹¹Ësaquinshi cana mitsu caisa tanin. Axa —'ëx cana Jesucristomi sináncë 'ai —quibi cëmëcë unibë camina nitima 'ain. Jesucristonainsa quiquinbia ainanmabi xanu cuëñbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibëribi 'icë uni 'imainun bëtsi unin ñu cuëncë uni 'imainun Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabiçë uni 'imainun ñuianancë uni 'imainun paëncë uni 'imainun mëcamacë uni, usa unibubë camina nitima 'ain, abëtanbi camina pitima 'ain. ¹²⁻¹³'Ën cana axa Jesucristomi sináncëma unicama 'uchoquin —mix camina 'aisamaira uchañu 'ai —quixun catima 'ain. Nucën Papa Diosan cuní ca atu 'uchoti 'icën. Usa 'aínbi camina mitsúnbi ax mitsubë Jesucristomi catamëcë 'ixunbia 'atima ñu 'aia 'unánquin a uni 'uchoti 'ain. Usoquin 'aquin camina axa mitsubë 'icë uni aín 'ucha cupí mitsubë 'iaxma 'inun chiquínti 'ain.

6

Axa Jesucristomi sináncë uníxa, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'apumi manántima bana

¹Mitsux Jesucristonën uni 'aíshbi mibëa Jesucristomi sináncë unibë nishanantancëxun camina axa Cristomi sináncëma 'apumi manánquinma, mitsúnbi an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raíribëtan mëníoti 'ain. ²Jesucristo nun 'apu 'inux ucëbëtan ca aín unicaman abëtan camabi unin uisa ñu cara 'axa quixun isti 'icën. ¿Mitsux Jesucristobë 'apu 'iti 'ixun caramina unían bërí 'acë ñu 'unánquin mëníoxuntima 'ain? ³Angelñëribi cara ñu upí 'axa quixun cananuna isti 'ain. Angelcaman cara ñu upí 'axa quixun 'unánti 'ixun cananuna aséabi ënë nëtënu 'icë unin cara ñu upí 'aia quixun 'unánti 'ain. ⁴¿Mitsux Jesucristonën uni 'aíshbi mibëa Jesucristomi sináncë unibë nishanantancëx caramina axa ami sináncëma uninu ami manani cuanti 'ain? ⁵Usai 'itimimi rabínun quixun cana usaquin mitsu cain. ¿Mitsúxbi caramina usa ñu mëníonantima 'ain? ⁶¿Axa Jesucristomi catamëcë uníxa bëtsi ñui ami manani, axa Jesucristomi sináncëma 'apunu cuanti cara asábi 'ic? ⁷An mitsubëtan Jesucristonën bana 'unáncë unimi manánbëquinti ax ca 'aisama 'icën. Ami manánquinmami an uisa cara mi ocëxunbi tanshiquin mín ñua mëcamatiabi isëshiti ca asábi 'iti 'icën. ⁸Usai 'iti asábi 'aínbi camina mitsun uni itsimi 'uchaquin aín ñu mëcamanan bëtsi bëtsi ñuribi 'ain, abëtanmi Jesucristonën bana cuacë unibi camina usoquin 'ain.

⁹¿Aín nëtënu abë 'iisa 'aíshbi ca an ñu 'aisama 'acë uni aín nëtënu Nucën Papa Diosbë 'itima 'icë quixun caramina 'unaniman? Camina 'unánti 'ain, ainanmabi xanu cuëncë unicama 'imainun an Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabiçë unicama 'imainun aín xanuma 'aínbi bëtsi unin xanubë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni, ¹⁰'imainun an ñu mëcamacë uni 'imainun an bëtsi unin ñu cuëncë uni, 'imainun axa

ñuianancë uni 'imainun paëncë uni 'imainun an uni paránxun aín ñu bicë uni, acamax ca Nucën Papa Diosan nētënu 'itima 'icën. ¹¹ Usa uni camina mitsu raírinëx 'iacën. 'Iá 'aínbi ca mitsun ñu 'atima 'acëcama tērëncë 'ain mitsun nuitu upí 'icën. Usa 'aish camina Nucën 'Ibu Jesucristo cupí, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx, an iscëx ainan 'ain.

Nun namia Jesucristonan 'ain 'uchatima bana

¹² Asérabi ca ënë bana quia, “unin ca aín cuëencësoquin ñu 'ati 'icën”. Usa 'aínbi cana 'ëx upí 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Unin ca aín cuëencësoquin ñu 'ati 'icën. Usa 'aínbi cana unían ñunshínquin 'acësoquin ñu 'atima 'aisama tanin. ¹³ Èsaía uni quicë ax ca asérabi 'icën: Piisa tanquin nun picë ñu ax ca nun pucunu atsíntancëxun nun nami cushioia, Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin. Usa 'aínbi cananuna ënë menuxunu 'acësa oquin Nucën Papa Diosan nētënu 'ixun usa ñucama sinántëcëniman. Usa 'aínbi ca unin usai 'iti sinánquinbi tënëquin aín nami 'uchotima 'icën, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ianan unix uni itsibë 'iquin. Unían ainan 'ixun ax cuëencësa oquinshi sinánun ca Nucën 'Ibu Diosan camabi uni uniocëxa. ¹⁴ Usoquin nu unio 'ixun ca an Nucën 'Ibu Jesús baísquimiasaribi oquin aín cushínbi nuribi baísquimiti 'icën.

¹⁵ ¿Caramina, mitsux camina Jesucristonan 'ai quixun 'unaniman? ¿'Èx Jesucristonan 'aishbi carana 'ëx 'atima xanubë asaribi 'inux 'iti 'ain? Uisa 'aishbi cana 'itima 'ain. ¹⁶ ¿Axa xanu 'atimabë 'icë uni ax ca abë achúshisa 'icë quixun caramina 'unaniman? Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oi ca uni xanubë rabë 'aishbi achúshisa 'icën. ¹⁷ Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, an sináncësaribi oquin sinani abë achúshisa 'icën.

¹⁸ Usa uni 'imainun usa xanumi camina 'unánti 'ain. Aín xanu 'aímabi xanu itsibë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni an ca abi aín namibi 'uchoquin 'atimamia. Ñu raíri 'aisama 'aquinbi ca unin usoquin aín nami 'uchoima. ¹⁹ ¿Aín Bëru Ñunshin Upí a Nucën Papa Diosan mitsu 'ináncë, ax ca minu 'icë quixun caramina 'unaniman? Mitsux camina anu ax 'icë, a 'ain. Usa 'ain camina miishima 'ain, ax ca min 'Ibu 'icën. ²⁰ Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi ainainshi 'iti oquin aín Bëchicë bamati oquin mëníocëxa. Ainan 'aish camina mitsux cuëencësa oi 'ima ax cuëencësabi oíshi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun nami 'imainun mitsun sinan upí 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësa oquinshi ñu 'ati 'ain. Usáimi mitsux 'ia isquin ca raírinën —upí ca Nucën Papa Dios 'icë —quixun 'unánti 'icën.

II. CORINTONU 'ICË UNICAMAN ÑUCÁCËXUAN PABLONËN CA (7-16)

7

Unin cara xanu biti 'icë quixuan Corintonu 'icë unicaman ñucácëxuan Pablonën ca

¹ Mitsúnmi 'ë quirica bëmiquin ñucácë banacama a ñuiquin cana ësaquin mitsu cain, unin xanu bitima ca asábi 'icën. ² Usa 'aínbi ca camabi unin xanu cuëënia. Usa 'ain ca xanu itsi cuëënti rabanen camabi uni xanuñu 'iti 'icën, camabi xanúxribi ca bënëñu 'iti 'icën. ³ Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca uni aín xanubë 'iti 'icën. Usaribiti ca xanu aín bënëbë 'iti 'icën. ⁴ Xanux ca axëshima 'icën, ax ca aín bënënanribi 'icën. Usaribiti ca uni axëshima 'icën, ax ca aín xanunanribi 'icën. ⁵ Usa 'ain ca xanun aín bënë aín nami 'aisa tancëxun timatima 'icën. 'Imainun ca unínribi aín xanu aín nami 'amitisa tancëxun timatima 'icën. A rabëtaxbi upiti Nucën Papa Diosbë banatisa tani cananquin mëníotancëx cuni ca ënánanti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apúan 'atimaquin sinánmicëx tënëtisama tani 'uchati rabanen biránantëcënxubi ca bënëtishi ënánanti 'icën.

⁶ Unían asérabi xanu binun quixun cana 'ën caiman. Biisa tanquin ca biti 'icën. ⁷ 'Èn sináncëx ca camabi uni 'ësaribi xanuñuma 'iti asábi 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan achúshi achúshi uni, xanuribi, uisai cara 'iti 'icë quixun mëníoia.

⁸ Ēsaquin cana mitsu cain, xanuñuma unin xanu bitima ca asábi 'icën, 'ëx 'icësaribiti. 'Imainun ca bënëñuma xanu 'imainun casunamëcë xanu bënütima asábi 'icën. ⁹ Usa 'aínbi ca xanuñuma 'iti tënëtisama tanquin unin xanu biti 'icën, xanúxribi ca bënëñuma 'iti tënëtisama tani bënüti 'icën.

¹⁰ Bënëñu xanu ñuiquin cana ěsaquin cain, an ca aín bënë ěntima 'icën. 'Ēn sinanënbi caquinma cana Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëxun usaquin cain. ¹¹ Aín bënë ěnquinbi ca xanun uni itsi bitima 'icën. Biisa tanquin ca aín bënë bitëcënti 'icën. Usaribi oquin ca unin aín xanu ěntima 'icën.

¹² Ēnë banaribi ñuiquin cana Nucën 'Ibu Jesusan 'ë sinánmicëma, 'ënbi sinánquin, ěsaquin mitsu cain: axa Jesucristomi catamëcë unin ca aín xanúxa Jesucristomi catamëcëma 'aíshbi abë upí 'ixun ěinsama tancëxun ěntima 'icën. ¹³ Usaribi oquin ca xanuxun ax Jesucristomi catamëcë 'ixun aín bënë Jesucristomi catamëcëma 'icëbi an ěinsama tancëxun ěntima 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca aín xanu Jesúsmi catamëcë 'ixun aín bënëribi Jesúsmi sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca aín tuácamaribi Jesucristomi sinánun sinánmiti 'icën. Usaribi oquin ca aín bënë Jesúsmi catamëcë 'ixun aín xanuribi Jesúsmi sinánun sinánmianan aín bëchicë Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'icën. Usaquinmi 'aquincëx ca mitsun bëchicëcama ax an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin bëchicësa 'itima 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamëcëma unin aín xanu Jesúsmi catamëcë 'icë ěinsa tanquin ěnti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín xanun 'uchama 'icën. Usaribi oquin ca axa Jesúsmi catamëcëma xanun aín bënë Jesúsmi catamëcë 'icë ěinsa tanquin ěnti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín bënë 'uchama 'icën. Nucën Papa Dios ca nuxnu nun xanubë 'atimonani cuëbicanani tsoti cuëñima. ¹⁶ Camina 'unaniman, mix xanu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min bënë Jesucristomi sinánti 'icë quixun. Camina 'unaniman, mix bëbu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min xanu Jesucristomi sinánti 'icë quixun.

¹⁷ Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi camina a nëtëan an mitsu ainan 'imicë, usaíbi 'iti 'ain. Usoquin cana camabi ěmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama cain. ¹⁸ Ēnëx ca ěsa 'icën. Mitsux judíos uni 'icë Nucën Papa Diosan Jesúsmi catamënun sinánmicëx camina mitsux judíos unicama 'icësaribiti 'unánti ocë 'aish usabi 'iti 'ain. Usaribiti mitsux judíosma uni 'aish Jesúsmi catamëti ami sinántancëx camina judíos uni 'icësaribiti 'inun 'unánti oracatima 'ain. ¹⁹ 'Unánti oracacë 'ianan 'unánti oracacëma 'ixunbia aín bana quicësabi oquin 'aia cuni ca Nucën Papa Diosan uni upí isia. ²⁰ Uisai cara Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imicëma pain 'aish 'iaxa, usaíbi ca ainan 'aish uni 'iti 'icën. ²¹ Mixmi an uni ñu mëëxuncë uni 'icë Nucën Papa Diosan ainan 'imicëxun camina bënëquinma min 'acësabi oquin an mi ñu mëëmicë uni ñu mëëxunti 'ain. Usa 'aínbi camina an mi 'aisa tanquin chiquíncëx anuax cuanti 'ain. ²² Uni an uni ñu mëëmicë uninan 'ixun ca aín 'ibu cuëncësabi oquin 'aia. Usa 'aíshbi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën ainan 'inun 'imicë 'ixun a unin an ñu mëëmicë uni ñu mëëxuníbi, Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'ixun upí oquin 'acë 'aish, abi 'axuncësa 'ia. Usaribi oquin ca uni an uni ñu mëëxuncëma a Nucën Papa Diosan ainan 'inun Cristomi sinánmicë 'ixun, ax aín bamati nëtë sënëntamainun Cristonën uni 'ixun ax cuëncësabi oquinshi 'aia. ²³ Mitsúxmi ainainshi 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicëbi camabi uni cupí bamati oquin mëníocëxa. Usa 'ain camina uínu 'icë unínbia Jesucristo cuëncësoquinma ax cuëncësoquinshi 'acë 'itima 'ain. ²⁴ 'Ēn xucëantu, cana mitsu catëcënin, uisai caramina Nucën Papa Diosan Jesucristomi sinánmicëma pan 'aish 'ia, usabii camina 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oi.

²⁵ Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëma 'ëxbi cana, bënëñuma xanu 'imainun xanuñuma uni ñuiquinmi mitsun 'ë ñucacë a ñui ěsai quin, Nucën 'Ibu Jesusan aín bana unicama ax cuëncësabi oquin ñuixunti 'imicë 'aish. ²⁶ Axa ami catamëcëma unicaman ca axa Jesucristomi catamëcë unicama ami nishquin bëtsi bëtsi oia. Usaquian 'acëx cananuna upitax bucuiman. Usa 'ain ca 'ën sináncëx, xanuñuma uni ax usabi 'iti 'icën, bënëñuma xanu axribi ca usabi 'iti 'icën. ²⁷ Xanuñu 'ixun camina a ěnti sinántima 'ain. Xanuñuma 'ixun camina xanu biti sinántima 'ain. ²⁸ Unin xanu biti, ax ca 'uchama 'icën. Usaribiti ca

xanu bēnuti ax 'uchama 'icēn. Usa 'aínbi ca an xanu bicē uni 'imainun axa bēnucē xanu, ax an Nucēn Papa Diosan bana cuacēma unicaman 'atimocēx 'aisamaira tēmēрати 'icēn, an xanu bicēma uni 'imainun bēnucēma xanu 'icēsamaira oi.

²⁹ 'Ēn xucēantu, ēsaquin cana mitsu caisa tanin, xēnibuirai cananuna tsótima 'ain. Usa 'ain ca uni xanuñu 'aíshbi xanuñumasa 'iti 'icēn. ³⁰ Axa rarumacē uni an ca aín rarumatishi sinántima 'icēn. Axa bētsi unicamabē timēax cuēēncē unicamax ca axa cuēēncēma unicamasaribi 'iti 'icēn. An ñu bicē uni axribi ca ñuñu 'aíshbi ñuñumasa 'iti 'icēn. ³¹ Ēnē nētēnuanu iscē ñu ēnēx ca cēñutia. Usa 'ain ca ēnē nētēnuxuan an ñu bicē uni ax ñu bicēma unisa 'iti 'icēn.

³² Mitsúxmi ēnē nētēnu 'icē ñu 'aisamaira oquin sinani masá nuituti bēnēti cana cuēēniman. Xanuñuma unin ca Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēsa oquinshi 'ati sinania, axa cuēēntanun. ³³ Usa 'aínbi ca xanuñu uni an ēnē nētēnu 'icē ñuñu 'iti sinania, aín xanu cuēēntanun. ³⁴ Usaribi oquin ca bēnēñuma xanun Nucēn Papa Diosan iscēxun ñu upíshi 'ati sinánan aín sinan upí 'ixun Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēsa oquinshi 'ati sinania, ax cuēēntanun. Usa 'aínbi ca bēnēñu xanu an ēnē nētēnu 'icē ñuishi sinania, aín bēnē cuēēntanun.

³⁵ Mitsúxmi ēnē nētēnu 'icē ñucama 'aisamaira sinánxma 'inun caquin cana mitsu masá nuitumitisama tanin. Mitsúxmi chuámarua 'iti cupíshi cana usaquin mitsu can, mitsúxmi bētsi ñumi sinanima Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēsabi oíshi 'i cuēēnun.

³⁶ Usa 'aínbi ca unin aín bēchicē xanu, aín bēnuti sēnēncēbētan, 'iisa tania bēnumiti 'icēn. Ax ca 'uchama 'icēn. Usaía 'iti ca asábi 'icēn. ³⁷ Usa 'aínbi ca uni itsin upí oquin sinánxun, aín bēchicē xanu bēnumisama tanquin axribia bēnutisama tania, a bēnumitima 'icēn. Usaía 'iti ca asábi 'icēn. ³⁸ Usa 'ain ca unin aín bēchicē bēnumiti asábi 'icēn. 'Imainun ca unían aín bēchicē bēnumitima ax asábiira 'icēn.

³⁹ Bēnēñu xanu an ca usai uni 'iti quicēsabi oquin, bamacēma 'icē aín bēnē ēntima 'icēn. Aín bēnē bamacēbē cuni ca 'iisa tani bēnuti 'icēn, Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēbē. ⁴⁰ Usa 'aínbi ca 'ēn sináncēx bēnēñu 'aish 'icēsamairai bēnēñuma 'aish chuámarua tani cuēēnti 'icēn. 'Ēn sináncēxun ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan usaquin 'ē sinánmiixa.

8

Unin 'acē ñu rabiquin ñuina 'acē piti ñuiquian Pablonēn ca bana

¹ Unían unínbi 'acē ñu rabiquin 'aracacē ñuina 'acē a namix cara piisa 'icē quixunmi 'ē ñucacē bana, a ñuiquin cana ēsaquin mitsu cain. 'Ēn 'unáncēsaribi oquin camina mitsun asérabi 'unan, Nucēn Papa Diosēshi dios 'ain ca unin 'acē ñu rabiquin ñuina rēcē a nami ax bētsi namisaribi 'aish piti 'icēn. Usaquin sinani ca uni raíri ainra isa ñu 'unánxa quixun sinani, a nami pi, bētsibē cēruanánia. Usa 'aínbi ca raírínēx, a namix ca bētsi namisaribi 'aish piti 'icē quixun 'unánxunbi an picēma unicama nuibaquin 'uchamisama tanquin piima, Jesucristonēn sinánsaribi 'ixun. ² An —'ēn cana ñu 'unan —quixun sináncē uni an ñu 'unánxunbi ca asérabi uisai 'iti cara quixun upí oquin 'unánima. ³ Usa 'aínbi ca axa asérabi ami sináncē uni a Nucēn Papa Diosan ainan 'icē 'unania.

⁴ Unínbi 'acē ñu rabiquin ñuina rēcē aín nami piti cara asábi 'icē quixunmi 'ē ñucacē bana a ñuiquin cana ēsaquin mitsu cain. Cananuna 'unan, unin 'acē ñu ax ca ñuishi unioce 'aish asérabi diosma 'icēn. Nucēn Papa Dios ax ca achúshi 'icēn, bētsi dios ca 'aíma 'icēn. ⁵ Raíri unin ca sinania, 'aisamaira ca dios 'icē quixun. Usa 'aish ca naínu 'icē 'imainun menu 'icēribi 'icēn. Ax ca dios 'icē quianan ax ca nun 'ibu 'icē quiax quia. ⁶ Usaquian sináncēbētanbi cananuna nun 'unanin, achúshi ca Nucēn Papa Dios 'icēn. An ca camabi ñu uniocexa. Ainan 'inun ca nuribi uniocexa. 'Imainun ca Nucēn 'Ibu achúshi, Jesucristo, ashí 'icēn. An ca aín Papabētan camabi ñu unionan nuribi uniocexa.

⁷ Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamēcē uni raírínēn —unían rabinuxun 'acē ñu ax ca ñuishi 'aish anu nun rabiti dios, ama 'icē —quixun upí oquin 'unaníma. 'Unánquinma ca usabi oquin unin 'acē ñu rabiicē 'ixun, Jesucristomi catamēquinbi a ñu rabiquin ñuina rēxun aín

nami piia. Piquinbi ca —unían a ñu rabiquin rēcē ñuina nami pi sapi cana 'ucha —quixun sinania. ⁸ Nucēn Papa Diosan iscēx ca an ñu picēma uni 'icēsaribi an ñu picē uni 'icēn. Usa 'ain cananuna nun ñu picē cupí 'ianan nun ñu picēma cupí Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ima. ⁹ 'Aisa tanquin camina uni itsin usa ñu rabiquin ñuina 'acē aín nami piti 'ain. Usa 'aínbi camina an upí oquin —a ñux ca unin 'acē 'aish ñuishi 'icē —quixun 'unáncēma uni a 'uchamiti rabanan sinánti 'ain, —cana pitima 'ai —quixun. ¹⁰ Ēnēx ca ēsa 'icēn. Min a rabinuxun unin uniočē ñu a rabiquinma camina —a rabiquian unin rēcē ñuina nami a piibi cana Nucēn Papa Diosmi 'uchaima —quixun sinánquin, anuxun a ñu rabiti xubunuxun a nami piti 'ain. Usa 'aínbi ca minmi a nami piia iscē cupí an —unin uniočē ñux ca ñuishi 'icē —quixun upí oquin 'unáncēma uni, an a ñu rabiquin a nami piti 'icēn. ¹¹ Min a nami piquin camina, minun rabanan 'icēsaribitia anun rabananribi Cristo bama uni, a 'uchamin. ¹² Usaquin piquin camina axa mibē Jesúsmi sináncē uni, an —unin uniočē ñu ax unínbi 'acē 'aish cushiñuma 'ain ca a rabiquin unin 'acē ñuina namix bētsi namisaribi 'icē —quixun 'unáncēma 'ixunbi anribi pinun sinánmin. Sinánmi ami 'uchai camina Cristomiribi 'uchain. ¹³ Usaquin 'ēn a nami piquin axa Jesúsmi sináncē uni itsi 'uchamiti rabanan cana xēnibua 'aínbi unin 'acē ñu rabiquin pitia 'acē ñu a pitima 'ain.

9

An Jesucristomi catamēnun uni bana ñuixuncē uni ca cupí biti 'icē quicē bana

¹ Nucēn 'Ibu Jesusan aín bana uni ñuixunti caísa cana 'ēx 'ain. An caíscē unicaman 'acēsaribi oquin cana 'ēnribi Nucēn 'Ibu Jesús isacēn. 'Ēn aín bana ñuixuncē cupí camina mitsúxribi ami catamētín. Usa 'ain camina mitsúnbi 'unánti 'ain, 'ēx cana asérabi a usaquin 'anúan Nucēn Papa Diosan caísa 'ain. ² —Jesucristonēn aín bana uni ñuixunun 'imicēma ca Pablo 'icē —quixuan uni itsin sináncēbētanbi camina mitsun —an 'imicē ca —quixun 'unánti 'ain. 'Ēn aín bana ñuixunia cuati camina mitsux Nucēn 'Ibu Jesúsmi catamētín. Usa 'ain camina asérabi 'unánti 'ain, an ca 'ē aín bana ñuixunun xuaxa quixun.

³ An 'ē ñuicē unicama cana ēsaquin cain: ⁴ —An 'ēn bana ñuixuncēxun cuacē unicaman 'ē piti 'ináncēxun 'ēn biti ca asábi 'icēn. ⁵ A Jesusan aín bana ñuixunun caíscē uni raírí 'imainun Nucēn 'Ibu Jesusan xucēantu 'imainun Pedro, acaman aín xanu abē cuanun buáncēsaribi oquin cana 'ēnribi 'aisa tanquin xanu buánti 'ain. ⁶ ¿Axa mitsubē 'icē uni raírínēn 'acēsaribi oquin 'ēnribi Bernabébētan 'ēn mēcēnan ñu mēēquinma, Nucēn Papa Diosan banaishi ñuixunti cara asábima 'itsíanx? Ca asábi 'itsíanxa. ⁷ Suntárunēn ca anbi aín ñu maruima, 'apun cuni ca a 'inania. Usaribi oquin ca an ñu 'apácē unin an 'apácē ñuxa tuaia, aín bimi bixun piia. Usaribi oquin ca an vaca bērúancē unin vaca xuma bixun xēaia. ⁸ 'Ēnbi 'ēn sinanēn sináncēma ca ēnē bana 'icēn. Moisésnēn cuēnēo banaribi ca usai quia. ⁹ Moisésnēn cuēnēo bana ca ēsai quia: “Trigo bimima rēucubutia piia quixun camina vaca bēnē cuētānitima 'ain”. Axa tēēcē cupía an piti ca asábi 'icēn. Vaca bēnēxēshi ca usai 'iti quixun ca Nucēn Papa Diosan Moisés ēnē bana cuēnēomiamā 'icēn. ¹⁰ Numiribi sinánquin ca usaquin Moisés cuēnēomiacēxa. Unin ca ñu bēru 'apánuxun me mēníoia. Mēníoquin ca —'apácēx canitancēxuan ñu bērun tuaia cana aín bimi biti 'ai —quixun sinania. Usaribi oquin ca unin trigo bimi biquin, —ēnē bimi cana pinuxun 'ai —quixun sinania. ¹¹ Nun mitsúxmi Jesúsmi catamēnun Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēxunmi mitsun nun piti ñu nu 'inánti ca asábi 'icēn. ¹² Nun cananuna bētsi unin 'acēsamaira oquin mitsu 'unánmian. Usa 'ain ca bētsi unimi 'ináncēsamaira oquin mitsun nu ñu 'inánti asábi 'itsíanxa.

Usa 'aínbi cananuna a ñubi mitsunua bicēma 'ain. Mitsun nun Jesucristo ñuicē bana cuaisama tanti rabanan cananuna ñuñuma 'ixunbi mitsu ñu ñucácēma 'ain. ¹³ Camina 'unanin, Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun an ñu 'acē unicama 'imainun sacerdotecamanribi Nucēn Papa Dios rabiquin 'acē ñuina aín nami paná piia. ¹⁴ Usaribi oquin ca Nucēn 'Ibu Jesusan mēníocēxa, an a ñuiquin aín bana uni

ñuixuncë unicama a ca an aín bana cuacë unicaman anúan aín ñu biti 'inánti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi cana 'ën Jesusan bana unicama ñuixunquinbi añu ñubi bicëma 'ain. Bëríribi cana 'ëmi ñu 'inánun quixun ënë quirica mitsu buánmiman. Bana ñuixuncë cupí cana añu ñubi bicëma 'ai quixun 'ën mitsu cacë, a bana cëmë 'iti cana cuëëniman. 'Acëñuma 'aish 'ëx bamacëbëbi ca a bana cëmëma 'iti 'icën.

¹⁶ 'Ën Jesusan bana unicama ñuixuncë cupí cana rabiácátima 'ain. ¡Aín bana ñuixunun Jesucristonën 'ë cacë 'ixunbi an cacësa oquin 'acëma 'aish carana uisai 'icë 'itsían!

¹⁷ Nucën Papa Diosan ca Jesucristo cupía unicama ainan 'inun iëmiti 'icë quicë bana, a 'ëxbi cuëënquin ñuixuncë 'ixun cana cupí biti sinántian. 'Ixunbi cana 'ënbi sináncëma, an 'ë a bana ñuixunun 'ë cacë cupí, an cacësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁸ 'Ën cupí biti asábi 'aínbi cana cupí biquinma unicama Jesucristo ñuicë bana ñuixunin. Ñuixuni cana curíqui bitsi cuëëncësamaira oi mitsúnmi 'ë cupíoquinmashi a bana cuati cupí cuëënin.

¹⁹ 'Ëa unin ñu mëëmicëma, 'aíshbi Nucën Papa Dios cuëëncësabi oíshi 'iquin cana an camabi uni ñu mëëxuncë unisa 'ixun, Cristomi catamënun unicama aín bana ñuixunin.

²⁰ Judíos unicamabë 'aish cana atu Jesucristomi sinánmisa tani judío uni 'icësa 'in. Usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'icë cupíma Nucën Papa Diosmi catamëcë cupíshi cana iëti 'ai quixun 'unánquinbi cana an usai judíos unicama íti Moisésnën cuënëo bana cuacë unicama Jesucristomi sinánmisa tanquin a bana quicësaribi oquin 'ain. ²¹ Usa 'aínbi cana judíosma uni, an Moisésnën cuënëo bana 'unáncëma, acamabë 'ixun Jesucristomi sinánun 'unánmiti cupí atux 'icësaribiti 'inux, usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënëo bana manucësa 'ian. Usai 'ibi cana Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'in. ²² Jesucristomi catamëcë 'ixunbi upí oquin ami catamëti 'unáncëma unicama Jesucristomi upiti catamënun quixun cana atun sináncë ñu timaquinma bana ñuixunin. Camabi uni cana uisai cara atux 'ia usairibi 'iquin, Cristomi upiti catamënun 'aquinin. ²³ Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'inun iëminun cana unicama bana ñuixunin, Jesucristomi catamëcëbë atubë cuëënuxun.

²⁴ Camina 'unanin, cuai ca uni uix pain cara bëbati 'icë isnux, camáxbi abatia. Camáxbi abácëbëtanbi ca ax paían bëbacë ainshi ñu bitsia. Usaribiquin camina Jesucristobë tsóti sinani cuëënquin ax quicësabi oquinshi 'ati 'ain. ²⁵ Uni axa cuaiticama ax ca aín nami cushi 'inux bachuaquin tania. Aín namia cushi 'iti cupí ca ñu 'atima 'aima. Usai 'itancëx abati ax pain bëbaquin ca ñu bitsia. Usai 'iquian bicëxbi ca a ñu chëqui 'atimatia. Usa 'aínbi cananuna nux Jesús cuëëncësabi oi 'inux camabi nëtën upí 'iti 'ain. Usai 'itancëx cananuna an 'imicëx asaribi upí 'aish uinsaranbi nëtétimoí abë tsóti 'ain. ²⁶ Amanu amanu sinánquinma cana Jesucristo cuëëncësabi oquin upí oquin 'ati sinanin. Bëxuñu uníxa abati amo amotan cuancësari cana 'iisama tanin, 'imainun cana unia suñubë mëëanancësa 'iisama tanin. ²⁷ 'Ën Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuncë 'ixunbi ax cuëëncësabi oi 'ima 'ëxbi cëmëia ca an aín bana ñuixaxma 'inun 'ë cati 'icën. Usaquian 'ë cati rabanan cana 'ën nami ñu 'atima 'ati cuëëncëbëtanbi 'aíma Jesucristo cuëëncësabi oíshi 'in.

10

Unían a rabinuxun unioçë ñu rabiñima bana

¹ 'Ën xucëantu, ënëmi mitsun 'unánun cana mitsu cain: —Nucën raracamaxa Egiptonuax cuania ca Egiptonu 'icë suntárucaman 'atin rabanan Nucën Papa Diosan nëtë cuin bëararamiacëxa. Usaquiani ca Nucën Papa Diosan parúnppa tëárabëoquin aín nëbëtsi ësquimiquin me racáncëbë anun 'ucë manan sicaracëacëxa. ² Usaquin nëtë cuinan bëararacë 'aish parúnppa sicaracëtancëx ca nucën raracamax Nucën Papa Diosmi catamëti Moisésbë upí 'aish an buáncëx abë cuancëxa. ³ Cuanquin ca camaxunbi Nucën Papa Diosan 'ináncë piti piacëxa. An 'ináncë 'unpáxribi ca camaxunbi xëacëxa, xaxúnppanuaxa shaquibutia. ⁴ Xaxunuaxa chiquicë 'unpáxsaribi 'ixun ca Cristonën abë

cuanquin atu cushiocëxa. Usa 'ain ca anuaxa 'unpax chiquícë xaxusa Cristo 'iacëxa. ⁵ Usa 'aínbi ca ax quicësa oquian 'aiama oquin, usaía atux 'iti cuëenquinma Nucën Papa Diosan anu uni 'icëma menuxun 'itsamashi bërútamainun aín patsan cëñúmiacëxa.

⁶ Nun atun ñu 'aisama 'ati cuëëansaribi oquin cuëënuxunma, nun a 'unánti oi ca usai 'iacëxa. ⁷ A unicama raírinëan 'ásaribi oquin camina unin 'acë ñu rabitima 'ain. Atu ñuiquin ca Moisésnën ësaquin cuënëocëxa: “Aín paë bata xëanan pi bucubutancëx cuëëni ca ransacëxa”. ⁸ Usai 'ianan ca a unicama raírinëx aín xanuma xanu itsibë 'i 'uchatancëx achúshi nëtëinshi 'itsaira veintitrés mil uni bamacëxa. A unicama raírinëxa aín xanuma xanu itsibë 'iásaribiti cananuna 'itima 'ain. ⁹ Atúnbi —Nucën Papa Diosan sapi ca nu 'atimotima 'icë —quixun sinánquin ñu 'aisama 'atancëxbi ca runun picëx a unicama bamacëxa. A unicamaxa Nucën Papa Diosmi 'uchasaribi oi cananuna usaquinribi sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi 'uchatima 'ain. ¹⁰ Usaribitia a unicama raírinëx a ñui 'atimati banaia ca Nucën Papa Diosan cëñúmiacëxa. A unicama 'iásaribiti cananuna Nucën Papa Dios ñui 'atimati banatima 'ain.

¹¹ Nucën raracama usai 'iá, anu nun Jesucristomi catamëti ainan 'ixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomiacëxa. ¹² Nux cananuna usai 'itima 'ai quixun sinanibi camina bërúinraoracati 'ain, usai atu mina 'in. ¹³ Ñu 'atima 'ati sinánquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúinshima uni itsínribi ca usaribi oquin sinani tëmëraia quixun. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan, ax quicësabi oquin mitsu 'aquinquin, ñunshin 'atimanën mitsu 'aisamaira oquin tanun ënima. An ca ami catamëquinmi min ñu 'atima 'ati sináncë ënun mitsu cushioquin, uisaxun caramina ënti 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën.

¹⁴ 'Ën nuibacë xucëantu, unínbi 'acë ñu a camina ami 'unánquin rabitima 'ain. ¹⁵ Mitsúxmi sinánñu uni 'icë cana usaquin mitsu cain. Usa 'ixun camina 'ën mitsu cacëxun cuaquin ënë banax ca aséribi 'icë quixun 'unánti 'ain. ¹⁶ Timëxun cananuna, Jesucristo ca nun 'ucha cupí aín imi 'apati i curúsocënuax bamacëxa quixun sinánquin —asábi ca —quixun Nucën Papa Dios cain. Catancëxun cananuna manë xanpanua bimi baca xëaquin —Cristo aín imi 'apati bama cupí cananuna nun 'ucha tërëncë 'ai —quixun sinanin. Pánribi tëaxun tucatançëx mëtícanantancëxun piquin cananuna camaxunbi —Cristo ca nun 'ucha cupí i curúsocënuax bamacëxa —quixun sinanin. ¹⁷ 'Itsa uni 'ixunbi cananuna camaxunbi a pán piquin, —nux cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ai —quixun sinanin.

¹⁸ Camina 'unanin, an a rabiquin ñuina 'acë Israel unicaman ca Nucën Papa Dios rabia. 'Imainun ca an a ñuina nami picë unicamanribi Nucën Papa Dios rabia. ¹⁹ Usaquin caquin cana unían a rabinuxun uniocë ñu ax ca cushi 'icë quixun mitsu caiman. 'Imainun ca a rabiquian 'acë ñuina nami axribi bëtsi namisama 'icë quixun cana mitsu caiman. ²⁰ Ësaquin cana mitsu cain, judíosma unibunëx Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ñuina 'axun unin 'acë ñu rabiquin ca Nucën Papa Dios rabiquinma ñunshin 'atima rabia. Usaribiquin ñunshin 'atima rabimi mitsux aín uni 'iti cana cuëëniman. ²¹ Nucën 'Ibu Jesucristo ca nun 'ucha cupí bamacëxa quixun sinánquin uvas bimi aín baca 'acë 'ixun camina uni itsibëtan ñunshin 'atima rabiquin xëati ñu xëatima 'ain. Nucën 'Ibu Jesucristo sinánquin uvas bimi aín baca 'anan pán picë 'ixun camina ñunshin 'atima sinánquin a rabiquin 'ati ñu pitima 'ain. ²² Nucën 'Ibu Jesús nishmiquin camina ñunshin 'atima rabitima 'ain. Nuxnu cushima 'imainun ca axira nubë sënënmaira 'aish cushi 'icën.

Ainanshia 'inun 'aquinma bëtsi uniribi sinánquin unin ñu 'ati bana

²³ Ënë banax ca aséribi 'icën, “Unin ca aín cuëëncësa oquin ñu 'ati 'icën”. Usa 'aínbi cananuna nux asábi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Aséribi ca “unin aín cuëëncësa oquin ñu 'ati 'icë” 'aínbi cananuna nux Jesusan bana quicësabi oi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. ²⁴ Axa Jesúsmi sináncë unin ca 'ënanshi ca quixun sinánquin ñu 'atima 'icën. Bëtsi uniribia upí 'inun 'aquinti sinánxun ca ñu 'ati 'icën.

²⁵⁻²⁶ Mecama 'imainun menu 'icë ñucama ax ca Nucën 'Ibu Diosan unio 'aish ainan 'icën. Usa 'ain camina anuxun nami maruti anu 'icë nami maruxun piishiti 'ain. Uinua bęcë cara quixun camina ñucátima 'ain. —A pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain.

²⁷ Axa Jesucristomi catamęcëma unían abëtanmi pi cuanun quixun cacëx camina cuainsa tani cuanti 'ain. Cuanxun camina —uinua bęcë cara a nami 'icë —quixun ñucáquinma piishiti 'ain. —A nami pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain. ²⁸ Mitsun piti 'aínbía uni itsin mitsu —ënë namix ca unin 'acë ñu rabiquin piti 'acë 'icë —quixun mitsu cacëxun cuni camina pitima 'ain. An mitsu cacë uni an Jesucristomi catamęcë 'ixunbi, camabi nami ca bëtsi namisaribi 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'ixun, —ënë nami pi cana Nucën Papa Diosmi 'uchain —quixun sináncë 'ain camina a nami pitima 'ain. ²⁹—A piti ca asábi 'icë —quixun mitsun sináncëbëtanbi an mi cacë unin —usa ñu 'ën piti ca 'ucha 'icë —quixun sináncëbëtan camina pitima 'ain.

Sapi camina 'ë ñucáti 'ain, uisacasquin carana uni itsían, ënë nami piti ca 'ucha 'icë quixun sináncë cupí 'ën pitima 'ai quixun. ³⁰ ¿Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caxun 'ën piabi cara unin 'uchoquin, —Nucën Papa Diosmi 'uchaquin camina pia —quixun 'ë cati 'ic? ³¹ Ënëx ca ësa 'icën. Ñu piquin, ñu xëaquin, aña ñu caramina 'ai, usa ñu 'aquin camina Nucën Papa Dios cuëënun a sinánquin 'atí 'ain. ³² Usoquin camina uinu 'icë unibi, judíos uni 'imainun judíosma uniribi, 'imainun axa Jesucristomi catamęcë unicamaribi, Nucën Papa Diosmi 'uchati sinánmitima 'ain. ³³ 'Ënribi cana camabi uníxa 'ën 'aia isi cuëënun ñu 'ain. 'Ën cuëëncë ñu 'atishi sinánxun cana ñu 'aiman. Jesucristomi catamëtía iënnun camabi uni 'aquínti sinánxun cana ñu 'ain.

11

¹ 'Ëx Cristo 'iásaribiti 'icësaribiti camina mitsúxribi 'iti 'ain.

Axa Jesucristomi catamęcë unicama timęcëbë usai xanucama 'iti bana

² 'Ën xucéantu, mitsun 'ë manuquinma camina 'ën mitsu ñuixuncë bana quicësabi oquin 'ain. Usaími 'ia cuaquin cana —asábi ca —quixun mitsu cain. ³ Ënë banaribi cana mitsúnmi 'unánun ësaquin mitsu cain, Cristonën aín Papan bana cuacësaribi oquin ca camabi unin Cristonën bana cuati 'icën. Usaribi oquin ca camabi xanun aín bënë bana cuati 'icën. ⁴ Axa Jesucristomi catamęcë unicama timęcëbëtan ca nucë bënë unin Nucën Papa Diosbë banaquin aín mañuti mañutima 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan sinánmicë bana uni ñuixunquin aín mañuti mañutima 'icën. Usoquian unin aín mañuti mañucëx ca 'aisama 'iti 'icën. ⁵ Usa 'aínbí ca xanux abë bananan Nucën Papa Diosan sinánmicë bana ñuixuni mapúcë 'iti 'icën. Usaía 'icëxma ca 'aisama 'aish maxcúcë xanusa 'ia. ⁶ Axa mapútisama tancë xanu ax ca maxcúcë 'iti 'icën. Usa 'aish ca maxcútimi rabíanan, maruñusa 'aish rabíntisama tani mapúti 'icën. ⁷ Nucën Papa Diosan ca asaribi 'itánun uni uniocëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan asaribi 'inun unio 'aish uni mapútima 'icën. Usa 'aínbí ca Nucën Papa Diosan an uni 'aquinti oquin xanu uniocëxa. ⁸ Nucën Papa Diosan ca xanun putu bixun uni unioma 'icën. Usaquin 'aquinma ca nucë bënë unin putu bixun xanu uniocëxa. ⁹ Xanunan 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan bëbu unioma 'icën. Bëbunan 'iti oquin ca xanu Nucën Papa Diosan uniocëxa. ¹⁰ 'Ën uni 'aquinquin ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë uniocëxa quixun sinani ca xanux mapúcë 'iti 'icën, ángelcaman —a upí sinánñu ca —quixun isnun. ¹¹ Usa 'aínbí ca axa Jesucristomi catamęcë unicaman ësaquin 'unánti 'icën, bëbu uni ashi 'ixunbi ca camabi ñu aín cuëëncësa oquin 'atima 'icën. Usaribiquin ca xanun ashi 'ixunbi camabi ñu aín cuëëncësa oquin 'atima 'icën. ¹² Bëráma ca Nucën Papa Diosan xanu unioquin unin putu bixun uniocëxa. Usa 'aínbí ca Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin xanúinshi uni tuaia.

¹³ Mitsúnbi camina upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosbë banaia xanu mapútima cara asábi 'icë quixun. ¹⁴ Cananuna 'unan, uni aín bu chaxcéira 'aish ca rabin 'iti 'icën. ¹⁵ Usa 'aínbi ca usabiiti oi unía 'aish xanux aín bu chaxcé 'icën. Usabi anun mapúti oquin ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usa 'aish ca xanunanëx upí 'icën. ¹⁶ Axa ënë bana cuati cuëbicanáncë unicama cana cain, usai ca xanu 'iti 'icë quixun cananuna camabi uni cain. Axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcëcamanribi ca —usai ca 'iti 'icë —quixun sinania.

Pán pianan uvas baca 'aquin Jesucristo aséribi sinánquin 'ati bana

¹⁷⁻¹⁸ Ësaquian mitsu ñuicania cana cuan, mitsux isamina Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca 'anux timëaxbi camáxbi nuibananima bëtsibë bëtsibë nishananin. Usaquin ñuicania cuaquin cana sinan, usai sapi camina 'icani quixun. Usa 'aish camina ñancábi timëcanin. Timëaxbi camina anuaxira nishanancanin. Usaquin Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca xëaibi camina aséribi ami sinánquinmi 'acëma cupí 'uchain. Usoquinmi ñu 'aia cana mitsu, upí oquin camina 'ai quixun caiman. ¹⁹ Usaquin bëtsi bëtsi oquin sinania raírinëx cuamiananmainunbi raírinëx nishananiama isquin ca unin isti 'icën, uicamax cara aséribi Cristonan 'icë quixun. ²⁰ Camáxbi timëxun nuibananquinma piquin camina aséribi Nucën 'Ibu Jesucristo sinánquin 'aiman. ²¹ Usa 'ixun camina uni raíri ténánan micama raírinën mitsun bëcë ñu pin. Uni raírinëxa 'acëñuma 'aish panántamainun camina micama raírinëx 'aisamaira oquin pitancëx paënin. ²² Mitsux camina anuxun pianan xëati xubuñu 'ain. Axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timëaxmi usai mitsux 'icëbë ca uni raírinëx Nucën Papa Dios timai ainan 'iisama tanti 'icën. Usami ocëx ca anu 'icë ñuñuma unicamax ñuñuma 'aish rabinia. ¿Uisoquin carana mitsu cati 'ain? ¿Usaími 'ia carana uisa 'ixun mitsu —asábi camina 'ai —quixun cati 'ain? Cana catima 'ain.

Jesucristo sinánquin pán pianan uvas baca 'ati bana

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Nucën 'Ibu Jesusan 'ë cacë bana ñuiquin cana ësaquin mitsu can, anúan uni itsin 'anun quixun unin a 'inánti, a ñantan ca Nucën 'Ibu Jesusan pán biacëxa. ²⁴ Bitancëxun ca aín Papa —asábi ca —catancëxun təcënpaxun mëtícaquin cacëxa: “Ënë ca pit. Mitsúnmi piti pán ënëx ca 'ë 'icën, axa minun rabanan bamati a. Ësoquin piquin camina 'ë sinánquin 'ati 'ain”. ²⁵ Usaribi oquin ca pitancëx sënënxun xanpanu 'icë uvas baca biquin cacëxa: “Ëx 'ën imi 'apatí bamati cupí ca mitsúxmi ainan 'iti 'ën Papa Diosan mëníocëxa. Ënë sinánquin camina ësoquin bimi baca 'aquin 'ë sinánquin 'ati 'ain”. ²⁶ Usa 'ain ca Nucën 'Ibu Jesucristo utëcëntamainun aín unicaman ësoquin pán 'imainun bimi baca 'ati 'icën. Usaquian aín unicaman 'aia isquin ca unin 'unánti 'icën, atun 'ucha cupía Jesucristo bama 'ain ca a sinánquin usoquin 'aia quixun.

Aséribi Jesucristomi sinánquin pán 'imainun uvas baca 'ati bana

²⁷ Usa 'ain ca uix cara Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'íma 'ianan —Jesucristo ca nun 'uchacama tërénux aín imi 'apatí bamacëxa —quixun sinánquinma a manucë 'ixunbi usoquin pán 'imainun bimi baca 'aia, a unix ca Nucën 'Ibu Jesucristomi 'uchaia. ²⁸ Usa 'ain camina pán 'imainun bimi baca 'anuxun, mitsux caramina aséribi ami sinani Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'i quixun upí oquin sinánti 'ain. ²⁹ Nucën 'Ibu Jesucristo ca nun 'uchacama cupí bamacëxa quixun sinánquinmabi usoquin pán 'imainun bimi baca 'ai 'uchacë cupí camina castícançë 'iti 'ain. ³⁰ Usai 'uchacë cupí camina Nucën Papa Diosan 'imicëx raíri cushima 'ianan 'insínñu 'ain. Usa 'aish ca raíriribi bamaxa. ³¹ Usa 'aínbi ca nun 'uchacama mëníocë 'ixun —aséribi ca Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan iscëx 'ën nuitu upí 'icë —quixun sinánquinu pán 'imainun bimi baca 'aia, Nucën Papa Diosan nu 'uchotima 'icën. ³² Usa 'aínbi ca aséribi ami sinánquinmabi usoquin a ñu 'aia, Nucën Papa

Diosan nu 'uchoquin, axa ami sináncēma unicamabēnu nuxribi 'uchocē 'itin rabanan, usoquin 'atēcēníma 'inuxun 'unánun, uisai caranuna 'i usaínu 'inun nu castícania.

³³ 'Ēn xucēantu, Jesucristo sinánquin pán 'imainun bimi baca 'anux timēti camina pinux caínanpanti 'ain. ³⁴ Usai 'iimi upiti timētíama isquian Nucēn Papa Diosan mitsu castícantí rabanan camina panancē 'ixun mitsun xubunuxun piti 'ain. Usa 'ain cana mitsu isi cuanxun uisai caramina 'icani, a mitsu mēníoxunti 'ain.

12

Aín cushi 'ináncēxun ca Nucēn Papa Diosan unicaman bētsi bētsi ñu 'aia quixuan Pablonēn ca

¹ 'Ēn xucēantu, mitsúnmi 'unánun cana ēsaquin mitsu cain, axa Jesucristomi catamēcē unicaman ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'amicēsabi oquin bētsi bētsi ñu 'ati 'icēn.

² Camina 'unanin, mitsux Jesucristomi catamēcēma pan 'aish camina unían 'acē ñu banañumabia, ax isa dios 'icē quixun unin cacē ñu rabi axa Jesúsmi sináncēma unibubē niacēn. ³ Usa 'aínbi camina bērí Jesúsmi catamēcē 'ixun 'unánti 'ain: Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēx cuni ca uni “Jesús ca Nucēn 'Ibu 'icē” quia. 'Imainun ca axa “Jesús ca 'aisama 'icē” quicē unicama ax Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēma 'icēn.

⁴ Nucēn Papa Diosan ca atúan bētsi bētsi ñu 'anun quixun aín unicama sinánmiquin usaquian 'anun aín cushi 'inania. Achúshi 'ixunbia aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxun ca axa Jesúsmi catamēcē unicaman bētsi bētsi ñu 'aia. ⁵ Bētsi bētsi ñu 'ananbi ca camaxunbi achúshi, Nucēn 'Ibu Jesús, ashi rabiquin ñu 'axunia. ⁶ Usa 'ain ca atúan ñu 'anun aín unicama bētsi bētsi sinan 'inanibi Nucēn Papa Dios ax achúshi 'icēn. ⁷ Nucēn Papa Diosan ca aín unicama achúshi achúshi, anúan aín unicama raírí upiti Jesucristomi sinánun quixun 'aquinun 'inania. 'Ináncēxuan aín Bēru Ñunshin Upíñu 'ixun upí oquin ñu 'aia isquin ca unicaman 'unánti 'icēn, Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun ca 'aia quixun. ⁸ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxa, uni raírí sinánñuira 'aish upiti bananun quixun 'imia. 'Imianan ca uni raírínēxa aín nuitu mēu racanaquin uisai cara qiti 'icē quixun sinántancēx upiti bananun quixun 'imia. ⁹ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxuan uni raírín ami catamēquin —Nucēn Papa Diosan ca asérabi 'ē 'aquinia —quixun 'unánquin upí ñu 'anun 'amia. 'Amianan ca aín Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxuan bētsi bētsi unin uni 'insíncē pēxcunun quixun 'amia. ¹⁰ Aín Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun ca bētsi bētsi unin, uni itsían 'acēma ñu 'aia. An sinánmicēxun ca bētsi bētsi unin Nucēn Papa Diosan sinánmicēsabi oquin aín bana unicama ñuixunia. An 'imicēxun ca bētsi bētsi unin, uni itsían bana ñuia cuaquin, asérabi cara Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun bana ñuia quixun 'unania. An sinánmicēx ca bētsi bētsi unix Nucēn Papa Dios rabi, uni itsían cuacēma bana banaia. Banacēbētan ca Nucēn Papa Diosan aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicēxuan bētsi unin uisai quicē cara a bana 'icē quixun uni ñuixunun 'unánmia. ¹¹ Usaquin 'aquin ca aín Bēru Ñunshin Upí ax achúshi 'ixunbi, Nucēn Papa Diosan unicama bētsi bētsi ñua 'anun 'imia, ax cuēncēsabi oquin.

Aín unicamaxa Jesucristonan 'aish achúshisa 'icē quicē bana

¹² 'Ēnēx ca ēsa 'icēn. Aín taē, aín mēcēn, aín xo, aín pucu, aín bēru, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icēn. Usaribiti ca Cristo achúshishi 'icēn. ¹³ Nux Cristonēn uni 'aish cananuna ēsa 'ain: raírínēx judíos uni 'imainun raírínēxribi axa griego bana banacē uni 'imainun raírínēxribi an ñu uni mēēxuncē uni 'imainun cananuna raírínēxribi an uni ñu mēēxuncēma uni 'ain. Usa 'aishbi cananuna nucamax Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'ianan Cristonan 'aish achúshisa 'ain. Abēnu 'inun ca Nucēn Papa Diosan aín Bēru Ñunshin Upí nucama 'inánxa.

¹⁴ Unia achúshi 'aínbi ca aín taë, aín męcën, aín xo, aín pucu acamax 'itsa 'icën. ¹⁵ Aín taëx banati 'unán 'ixun ca catsíanxa: “Èx aín męcënma 'aish cana 'èx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca ax aín męcënma 'aishbi ax a uninan 'icën. ¹⁶ Aín pabitax banati 'unan 'ixun ca catsíanxa: “Èx aín bëruma 'aish cana 'èx a uninanma 'ain”. Usa 'aínbi ca aín bëruma 'aishbi ax a uninan 'icën. ¹⁷ Bëruñushi 'ixun ca unin uisaxunbi cuatima 'icën. Pabíñushi 'ixun ca unin uisaxunbi xëtima 'icën. ¹⁸ Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan an sináncésabi oquin pabí, bëru, taë, quisi, pucu acamañua 'itánun uni uniocëxa. ¹⁹ Pabíshi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Bëruishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. Taëishi 'aish ca uni unima 'itsíanxa. ²⁰ Usa 'ain ca uni taë, pabí, bëru, acamañu 'aishbi achúshishi 'icën.

²¹ Unin bëru banati 'unan 'ixun ca a unin męcën: “Mixmi 'aíma 'aínbi 'èxëshi 'aishbi cana asábi 'itsían” quixun catima 'icën. Usaribi oquin ca unin maxcatax banati 'unan 'ixun a unin taë: “Mixmi 'aíma 'aínbi cana 'èxëshi 'aishbi asábi 'itsían” quixun catima 'icën. ²² Bëru, męcën, maxcá, acama 'imainunbi nun nami raíri anu bërúinra ocëma acamaxa 'aíma 'ain cananuna uisa 'aishbi tsótsianma. ²³ 'Imainunribi cananuna nami an bëpánti chupa pañuin. Pañuanan cananuna nun namicamaira unin isti rabanan rabínquin, chupan mapuquin bërúinroin. ²⁴ Acama bërúanquinbi cananuna nun bëru, nun męcën acama unínma isia quixun mapuima. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan mëníosabi oi nun namicama asábi 'icën. A mapucëcamax ca anu mapucëmacamasaribi 'icën. ²⁵ Usa 'ain cananuna —amo 'icëxa 'aisama 'imainun ca amo 'icëxëshi nun nami upí 'icë — quixun sinántima 'ain. Camabi nun namix ca upí 'icën. ²⁶ Nun męcënaxa paëia ca camabi nun namin tania. Usaribiti ca nun pabitax paëia camabi nun namin tania. Usaribiti cananuna unían —min bu, min bëmána, min pëñan ca upí 'icë —quixun cacëx nun namicamabëbi chuámarua tani cuëënin.

²⁷ Usa ca ënëx 'icën. Aín taë, aín męcën, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icën. Usaribiti ca Cristobë aín unicama achúshishi 'icën. ²⁸ Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia. Raíri unix ca aín bana ñuixunuan Jesucristonën caíscë 'ia. Raíri unin ca Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia. Raíri unin ca axa Jesúsmi catamëcë unicama aín bana 'unánmia. Raíri unin ca uni itsin 'acëma ñu 'aia. Raíri unínribi ca uni ñucë pëxcuia, raíri unin ca unicama 'aquinia, raíri unix ca Nucën Papa Diosan bana cuatia timëcë unicama aín cushi 'ia, raíri uníxribi ca Nucën Papa Dios rabi unían cuatima banan banaia. ²⁹ Usa 'aishbi ca camáxira aín bana uni ñuixunuan Jesusan caíscë 'ima, camáxira ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ima, camáxira ca an axa Jesúsmi catamëcë unicama aín bana 'unánmicë 'ima, camáxira ca an uni itsin 'acëma ñu 'acë 'ima. ³⁰ Camáxira ca anun uni 'insíncë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxa bëtsi banan banacë an ñuixuncë 'ima. ³¹ Camabi ñu 'aquinmabi camina añu 'aquin caramina camabi unia Jesucristomi upiti sinánun 'aquinti 'ai, a ñumi 'anúan mi 'aquinun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. A ñucamami upí oquin 'aiabi cana mitsu 'unánmiti 'ain, bëtsi ñu upíirami 'anun.

13

Unicama camina nuibati 'ai quixuan Pablonën ca

¹ Èx bëtsi bëtsi banan bananan anun ángel banacë banánribi banacëxbi ca uni nuibacëma 'aish 'ën bana rata tancácësa ñancáishi 'icën. ² Èn Nucën Papa Diosan a sinánmicë ñu ñuiquin unicama ñuixuanan, camabi ñu 'unánquin uni itsin 'unáncëma ñuribi 'unánan, —Nucën Papa Diosan ca 'ë 'aquinti 'icë —quixun sinánquin aín cushin aín bashibi amanu tacuiabi, ca uni itsi nuibaquin 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan 'ë upí isima. ³ Èn ñucama ñuñuma uni 'inánan upí ñu 'acë cupí bëtsi unin nëëncëx bamaiabi ca uni nuibati 'icëma 'icë, Nucën Papa Diosan 'ë upí isima.

⁴ An uni raíri nuibacë unin ca bëtsi unia abë upíma 'icëbi ami nishquinma upí oquinshi caia. Usa 'aish ca bëtsi unibë upí 'ia. An uni raíri nuibacë uni ax ca bëtsimi nutsima. Ca

—bëtsi unibë sënënmaira cana 'ai —quixun sinanima. Ca rabiakatima. ⁵ Ca nishcësashi 'aish aín cuëencësa oíshi 'ima. Aín cuëencësa oquinshi ñu 'acë ca 'ima. Ca bënëtishi nishima. Ami nishquian unin 'atimocëxunbi ca axribi ami nishquinma tanshitia. ⁶ Ñu 'atima unin 'acëbë ca cuëënima. Usa 'aish ca upí ñu cuati cuni cuëënia. ⁷ An uni nuibacë unin ca amia nishcëxunbi uni, axribi ami nishquinma —sapi ca sinanati 'icë —quixun cainia. Axa upíma 'aínbi ca ami nishíma usabi abë upí 'ia.

⁸ Ënë nëtëcama cëñúcëbëtan camaxunbi a 'unáncë cupí ca uinu 'icë unínbi Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuntëcëntima 'icën, uinu 'icë uníxbi ca Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banatima 'icën, unían bëtsi uni 'unánmiti ca 'aíma 'iti 'icën. Usai 'iti a 'aíma 'aínbi ca nux nuibananti ax cëñútima, bamatancëxribi cananuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish anuaxribi bëtsibë nuibananti 'ain. ⁹ Ënë nëtënuuxun cananuna 'unánquinbi camabi uisai caranuna 'iti 'ai quixun 'unaniman. Usa 'ixun cananuna camabiira 'unáncëma 'ixun nun 'unáncëshi ñuixunin. ¹⁰ Usa 'aínbi cananuna ënë menuxun 'acësamaira oquin aín nëtënuuxun upíira oquin an sinánmiti ñucama 'unánuxun 'ain.

¹¹ Xuratsu 'aish cana 'ëx tuá xuratsu 'icësari banacën. Usa 'ixun cana tuá xuratsunën sináncësa oquin sináncën. Xuratsu 'ixun cana xuratsunëan cuacësa oquin cuacën. Usa 'ixunbi cana canitancëxun xura 'aish 'ëx 'iá acama ëancën. ¹² Espejo upíirama 'aínu upí oquin anun ñu iscëma usaribi oquin cananuna uisaira cara Nucën Papa Diosan sinan 'icë quixun camaira 'unaniman. Usa 'aínbi cananuna aín nëtënu 'ixúnra 'unánti 'ain. Bërí cana camabiira 'unaniman. Usa 'ixunbi cana 'unánti 'ain, an 'ë 'unáncësaribi oquin. ¹³ Bëtsi ñucama cëñúcëbëbi cananuna nux cëñútimoí abë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëti 'ain. —Cananuna ënë Nucën Papa Diosan nëtënuax cëñútimoí 'iti 'ai —quixun 'unani cananuna cuëëinra cuëënti 'ain. Anu 'aish cananuna camáxbi cëñútimoí bëtsibë nuibananti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti cuëëanan abë nëtétimoí 'iti sinani cuëëníbi cananuna bëtsibë nuibanancë cupíira cuëëinra cuëënti 'ain.

14

Unin 'unáncëma banan banati ñui quicë bana

¹ Usa 'ain camina manúquinma unicama nuibati 'ain. Nuibanan camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsu bëtsi bëtsi ñumi 'anun 'amiti cuëënti 'ain. Bëtsi ñu 'ati cuëencësamaira oi camina an mi sinánmicëxun aín bana upí oquin unicama ñuixunti cuëënti 'ain. ² Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni, ax ca unin uisai cara quia quixun cuanunmabi Nucën Papa Dios rabi an cuanun banaia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca ax unin cuacëma banan banaia. ³ Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia. 'Unánmianan ca ñu upíshia 'anun cushioquin 'ësëia. 'Ësëanan ca masá nuitutiabi sinanamiquin upí oquin sinánmia. ⁴ Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni ax ca axbi Jesucristo upiti sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia.

⁵ Mitsúxmi unin cuacëma banan banati cana 'ëx cuëënin. Usa 'aínbi cana mitsúxmi usai banati cuëencësamaira oi mitsúnmi Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixunti cuëënin. Unin cuacëma banan banaquinbi uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixuncëxunma ca bëtsi unin uisai quicë cara quixun 'unántima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëxunshi ca unin 'unánti 'icën. Usa 'ain ca ami catamëcë unicama Jesucristo cuëencësabi oi 'inun 'aquinuxun an a bana 'unáncë unin uisai quicë cara quixun raíri ñuixunti 'icën. ⁶ Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain. Mitsu isi cuanx Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banaquinbi, an 'ë sinánmicë ñu mitsu ñuixuncëma 'ianan usai ca axa Jesúsmi sináncë uni 'iti 'icë quixun caíma, 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsu upí

oquin sinánmiquin 'ësëima, 'ianan aín bana ñuiquin mitsu 'unánmicëma 'aish cana upitimi Jesúsni sinánun mitsu 'aquincëma 'itsían.

⁷ Ënëx ca ësa 'icën. Unían paca 'imainun arpasa, a upí oquin banaocëbëtanma ca uni itsin uisai quiquin cara bana oia quixun 'unanima. ⁸ Bëtsían upí oquin manë xo bana ocëbëma ca suntárucama —cananuna 'acananti 'ai —quixun 'unanima mëniocatima 'icën. ⁹ Usaribi oquin ca mitsúxmi Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacëbëtan uínbi a bana cuatima 'icën. Usa 'aish camina ñancábi banati 'ain. ¹⁰ Camabi menuax ca uni bëtsi bëtsi banan banaia. Usaía quiabi ca an a bana 'unáncë uni an a bana cuatia. ¹¹ Usa 'aínbi ca an cacëxunbi 'ën aín bana uisai cara quia quixun cuacëbëtanma —ax ca 'ën aintsima 'icë —quixun sinánti 'icën. 'Ënribi cana —'ën aintsima ca ënë uni 'icë —quixun sinánti 'ain. ¹² Mitsux asérabi bëtsi bëtsi ñu 'anun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'iisa tanquin camina aña 'aquin caramina camabi uníxa Jesucristomi upiti sinani ax cuëncësabi oi 'inun sinánmiti, a ñuishi 'ati 'ain.

¹³⁻¹⁴ 'Ëx unin cuacëma banan banaquin cana Nucën Papa Dios rabiquinbi uisai carana qui quixun 'unaniman. Usa 'ain ca axa unin cuacëma banan banacë uni, an unicama ñuixunuxun uisai cara a banacama quia quixuan a 'unánminun Nucën Papa Dios ñucáti 'icën. ¹⁵ Usa 'aish cana 'ën nuitu mëu a sinánquin Nucën Papa Dios rabi 'ën cuacëma banan banaibi 'ën cuacë banánribi banati 'ain. A rabi cana 'ën cuacëma banan cantanan 'ën cuacë banánribi cantati 'ain. ¹⁶ Unin cuacëma banan banaquinmi Nucën Papa Dios rabiabi ca min bana cuaquinma an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma unicaman mibëtan Nucën Papa Dios rabiti sinántima 'icën. ¹⁷ Minmi a banan Nucën Papa Dios rabiçë axa asábi 'aínbi camina bëtsi uniribi upitia Jesúsni sinánun 'aquiniman. ¹⁸ Mitsúxmi 'icësamaira oi cana 'ëx Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banain. 'Ën usai banati 'unáncë cupí cana Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹ Usa 'aishbi cana axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcë 'ain, unin cuacëma banan 'itsaira banati cuëncësamaira oi unían cuacë banan banati cuënnin. A banan 'itsamashi banaquinbi unicama atun cuaisabi oquin 'unánmiti ca asábi 'icën.

²⁰ 'Ën xucëantu, tuáratsunën sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Ñu 'atima 'ati 'unáncëma 'aísha tuáratsu 'icësaribiti camina 'iti 'ain. 'Iananbi camina bëtsi ñucama sinánquin uni apanën upí oquin sináncësabi oquin sinánti 'ain. ²¹ Nucën Papa Diosan bana cuëneo ca ësai quia: “Bëtsi banan banaquin cana ënë unicama ñuixunti 'ain, bëtsi nëtënu 'icë unin ca 'ën 'imicëxun atu cati 'icën. Usaquian cacëxbi ca 'ëmi sinántima 'icë quiax ca Nucën 'Ibu Dios quia”. ²² Axa Jesucristomi catamëcë uníxa unin cuacëma banan banaia cuaquinbi ca raírinën uisai cara quia quixun 'unánquinma a bana sinanima. An sinaniamabi ca Jesucristomi sináncëma unin a bana cuaquin sinánti 'icën, Nucën Papa Diosan 'imicëx sapi ca banaia quixun. Usa 'aínbi ca an sinánmicëxuan Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uníxa banaia cuati aín unicama upiti Jesucristomi sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami catamëisama tancë unicaman a bana cuaquinbi asérabi ca usa 'icë quixun sinanima. ²³ Aín bana cuacë 'aíshmi mitsux timëax camáxbi Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacëbë ca an mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma uni raíri 'imainun axa Jesúsni sináncëma uni raírinëx atsínti 'icën. Atsinquin mitsúxmi usai banaia cuaquin ca —sapi ca ñunshíanxa —quixun sinánti 'icën. ²⁴ Usa 'aínbi ca timëxunmi mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana ñuicëbë, axa Jesucristomi catamëcëma uni 'ianan mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma uni, ax atsínxun mitsúnmi ñuia cuaquin —a banax ca asérabi 'icën, 'atima ñu cana 'ën 'a —quixun sinánti 'icën. ²⁵ —'Ën unëxun 'acë ñuribi ca Nucën Papa Diosan isaxa —quixun sinánquin ca a ñucama chiquinaquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Rabianan ca —asérabi ca Nucën Papa Dios mitsubë 'icë —quiti 'icën.

Timëax sharáruima banati bana

²⁶ 'Ën xucëantu, timëax camina ësai 'iti 'ain. Raírinëx camina 'iisa tani cantati 'ain, raírinën camina Nucën Papa Diosan bana ñuixunti 'ain, raírinën camina aña cara

Nucën Papa Diosan mitsu sinánmiäxa a ñuiquin cati 'ain, 'iisa tani camina raírinëx unin cuacëma banan banati 'ain, raírinën camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'ain. Timëxun caramina uisa ñu 'ai a 'ai camina camáxbi ami upiti sinani Jesucristo cuëëncësabi oi 'inun sinánmiananti 'ain. ²⁷ Usa 'ain camina unin cuacëma banan Nucën Papa Dios rabi banatisa tani, rabëtaxëshi banati 'ain. 'Ianan camina rabë 'imainun achúshtaxëshi banati 'ain. Usa 'aishbi camina achúshi achúshitaxëshi banati 'ain. Banaquin camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun unicama ñuixunti 'ain. Min ñuixuniama ca bëtsi unin uisai qui caramina quia quixun ñuixunti 'icën. ²⁸ An uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixunti 'aíma 'ain camina uni timécë anuax Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banatima 'ain. Usari banaima camina min nuitu mëúishi ami sinani Nucën Papa Dios rabi abë banati 'ain. ²⁹ Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana ñuixuinsa tanquin rabëxuinshi unicama ñuixunti 'ain. Ñuixuanan camina rabë 'imainun achúshixuinshi ñuixunti 'ain. Ñuixunia camina raírinën —a unin banax cara asérabi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun cuati 'ain. ³⁰ Usa 'aínbi ca an bana ñuixuncë uni, uni itsínribia bana ñuixuinsa tania isi, nëtëti 'icën. ³¹ Usoquin camina uicamax caramina Nucën Papa Diosan sinánmicë 'ain, an achúshi achúshixun bana ñuixunti 'ain. Usoquin bana ñuixuncëx camina camaxunbi upí oquin Nucën Papa Diosan bana 'unani ami cushicë 'iti 'ain. ³²⁻³³ Nucën Papa Diosax ca aín unicamaxa timëax an bana ñuixuncë unían ñuixuncëxun bana cuatima raíri sharáruí banati cuëënimä. Usa 'ain ca raíri unin bana ñuixuinsa tanquinbi tënëpaínti 'icën.

Uinu cara timëtia, anuax ca axa Jesucristomi catamécë unicamax ësai 'ia. Usa 'ain camina usaribiti mitsux 'iti 'ain. ³⁴ Axa Jesucristomi catamécë unicama timécë 'ain ca xanu banatima 'icën. Usa 'ixun ca bëbu uníxa banaiashi cuati 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin. ³⁵ Bana upí oquin 'unántisa tanquin ca aín xubunuxun xanun aín bënë ñucáti 'icën. Axa Jesucristomi catamécë unicama timécë anuax xanux banati ca upíma 'icën.

³⁶ Camina 'unánti 'ain, mitsu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'unánun 'imiama 'icën. —Nuinshi cananuna aín bana 'unani —quixun camina sinántima 'ain. ³⁷ Micama an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë 'imainun a aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë unicama, mitsun camina 'unánti 'ain, 'ën mitsu cuënëoxuncë banacama, ënëx ca an 'ë sinánmicëxun 'acë 'icë quixun. ³⁸ Ui unin cara usaquin sinánquinma —anbi sinani ca Pablo quia —quixun sinania, a uni camina —asérabi ca aín bana 'icë —quixun sinántima 'ain.

³⁹ 'Ën xucëantu, cana mitsu cain, an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana uni ñuixuncë 'iti camina sinánti 'ain. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Dios rabia unin cuacëma banan banaxma 'inun uni catima 'ain. ⁴⁰ Usa 'aínbi camina micamax timëax sharáruí banatima, bëtsix paían quimainun caini upí oquin sinani banati 'ain.

15

Bamaxbi Jesús baísquia

¹ 'Ën xucëantu, 'ën mitsu ñuixuncë Jesucristo ñui quicë bana, anúan unicama ainan 'inun Nucën Papa Diosan iëmiti, a bana cana mitsu sinánmitécëinsa tanin. A bana upí oquin cuati camina Jesucristomi catamëtancëx ax quicësabi oi 'in. ² 'Ën mitsu ñuixuncë bana manucëma 'ianan a bana quicësabi oi 'i camina min ñu 'atima 'acëcama ëni Nucën Papa Diosnan 'inun iëmicë 'ain, asérabi cëmëima ami catamécë 'aish.

³ Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman 'ë unánmicë bana, a paínmi 'unánun quixun cana ësáquin mitsu cacën: Nun ñu 'aisama 'acë nu tërënxunux ca Cristo bamacëxa. Usai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia. ⁴ Bamacëa maíncancëxbi ca rabë nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiacëxa. Usaía 'iti ñuiquin ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun aín unin cuënëocëxa. ⁵ Baísquitancëx ca Pedromi chiquiracëanan aín

'unánmicë unicama, məcën rabě 'imainun rabě uni, amiribi chiquiracëacëxa. ⁶ Usai 'itancëx ca 'aisamaira, quinientos uni timëcë acamamiribi chiquiracëacëxa. A unicamax ca raíri bamacëxa. Aín patsanëx ca bamacëma paín 'aish tsotia. ⁷ Usai 'ianan ca Jacobomiribi chiquiracëanan an aín bana ñuixunun caíscë unicamamiribi chiquiracëtëcëancëxa.

⁸ Acamami chiquiracëtancëx ca 'ëmiribi chiquiracëacëxa. 'Ëx aín 'unánmicë uni 'icëmabi ca an 'ë ami sinánun sinanamiacëxa. Usa 'ain ca acamami pain chiquiracëa 'aish 'ëmiribi chiquiracëacëxa. ⁹ 'Ëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocë 'aish cana 'ëx Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíribë sënënma 'aish acama meuraira 'ain. Usa 'aish an caíscë uni 'iisama 'icëbi ca 'ë aín bana ñuixunun cacëxa. ¹⁰ Nucën Papa Diosan nuibaquin 'imicëx cana 'ëx bëráma 'iásama 'ain. Ñancáma ca 'ë aín uni 'imiacëxa. 'Imicëxun cana aín 'unánmicë unicaman 'acësamaira oquin a ñuiquin unicama ñuixuan. Ñuixunquinbi cana 'ënbi 'acëma 'ain, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi cana 'an. ¹¹ A aín bana ñuixunun Jesusan caísa unicaman ñuixuncë banasaribi ca 'ën unicama ñuixuncë bana 'icën. Nun a bana ñuixuncëxun cuati camina —a banax ca aséribi 'icë —quixun sinani Jesucristomi catamëacën.

Bama 'aíshbi ca uni baísquti 'icë quicë bana

¹² ¿Nun mitsu —Cristo ca bamaxbi baísquiacëxa —quixun ñuixuncëxbi caramina uisa 'aish mitsu raírinëx uni isa bama 'aish baísquitima 'icë quin? ¹³ Bama 'aísha Jesucristo utëcëncëbë uni baísquitima 'ain ca Cristo baísquiama 'itsíanxa. ¹⁴ Cristoa baísquiama 'ain ca nun ñuixuncë bana cëmë 'itsíanxa. Mitsúxmi Jesucristomi catamëcë axribi ca ñancáishi 'itsíanxa. ¹⁵ Cristo baísquimiamia 'ain cananuna —Nucën Papa Diosan ca Cristo baísquimiacëxa —qui cëmëtsian. Unicamaxa ax utëcëncëbë baísquitima 'ain ca Cristoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁶ Uni bama 'aíshbi baísquitima 'ain ca Cristoribi baísquiama 'itsíanxa. ¹⁷ Cristo baísquiama 'ain ca mitsúxmi ami catamëti ax ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'ain camina mitsun ñu 'aisama 'acëcama tërëncëma 'aish usabi 'itsían. ¹⁸ Cristo baísquiama 'ain ca axa ami catamëti bama unicamax abëma 'itsíanxa. ¹⁹ Aín nëtënuaxribi cana ainan 'iti 'ai quixun sinanima, ënë nëtënuaxëshi Cristonan 'iti sináncë 'aish cananuna uni raíri 'icësamaírai masá nuituti bënëtsian.

²⁰ Usama ca. Bamatancëxbi ca Cristo aséribi baísquiacëxa. Cristo baísquia usaribiti ca axa ami catamëcë unicama bama 'aíshbi ax utëcëncëbë baísquinxun 'aia. ²¹ Achúshi uni 'uchaa cupí ca camabi uni bamaia. Usaribiti ca achúshi uni baísquia cupí axa ami catamëcëcama bama 'aíshbi ax utëcëncëbë baísquti 'icën. ²² Adanën ñu 'atima 'a cupí ca aín rëbúnquicama ñu 'atima 'ai bamaia. Usa 'aínbi ca Cristonan 'aish uni bama 'aíshbi baísquitancëx tsóti 'icën. ²³ Nucën Papa Diosan mëníosabi oi ca Cristo pain baísquiacëxa. Baísquitancëx naínu cuan 'aísha ax utëcëncëbë ca aín unicama baísquti 'icën. ²⁴ Nucën Papa Dios axëshia 'Apaira 'inun, ca Cristonën utëcënquin ñunshin 'atima 'imainun an Nucën Papa Dios quicësama oquin ënë nëtënuaxun uni sinánmicë cushicama cëñuti 'icën. ²⁵ Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca Cristonën 'Apu 'ixun axa ami nishcë unicama 'ibuaquin ax quicësabi oquian 'anun 'imiti 'icën. ²⁶ Uotancëxun ca uni bamatima oquin 'imiti 'icën. ²⁷ Nucën Papa Diosan 'imicëx ca Cristo camabi uni, camabi ñu aín 'ibu 'ia. Usai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia. A bana quicësabi oi Cristo ax Nucën Papa Diosan 'imicëx camabi uni, ñu, acaman 'ibu 'aíshbi ca ax Nucën Papa Dios, an camabi ñun 'ibu a 'imicë, aín 'ibuma 'icën. ²⁸ A camabi uni 'imainun camabi ñun 'Ibu 'imicë 'ixun, ca Cristonën Nucën Papa Dios —mix camina 'ën 'Apaira 'ai —quixun canuxun 'aia. Usai 'icëbë ca Nucën Papa Dios aín unicama 'imainun uisa ñu cara, aín cushi 'iti 'icën.

²⁹ ¿Uni bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquitima 'ain cara uisax uni raírinëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bama abë 'iti sinani nashimicë 'iti 'ic? Ca 'itsíanxma.

³⁰ Bama 'aísha uni baísquitima 'ain carana uisa cupí unían 'ë bëtsi bëtsi ocëxunbi Jesucristo

ñuiquin bana ñuixuan. Cana 'acëma 'itsían. ³¹ 'Ën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'amicëxun 'ën micama a ñuiquin bana ñuixuncëx camina ami sinan. Mitsúxmi ami sináncë cupí cana cuëëinra cuëënin. Usa cupí cana cuëëni quixun 'unáncësaribi oquin cana 'unanin, 'ëx Jesucristonan cupí cana uinu carana 'ai, uinu carana cuani anuax sapi cana bamati 'ai quixun. ³² Efeso ëmanu 'icë unicamax pianancë ñuinasa 'aish, 'ëmi nishcëxunbi Cristo ñuiquin a unicama bana ñuixunia ca acaman 'ë bëtsi bëtsi oxa. Usa 'aínbi ca bamatancëxa Cristo baísquiama 'aínbi 'ëx unin bëtsi bëtsi ocë 'inuxun bana ñuixuncë ax ñancáishi 'itsíanxa. Unia bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquitima 'ain cananuna uni raírinëxa quicësaribiti ë sai quitsían: “Bëtsi nëtënbi cananuna ashiti bamati 'ain. Usa 'ain cananuna bamacëma pain 'ixun pucháquin pianan xëai nux cuëëncësa oíshi 'iti 'ain”.

³³ 'Atimati banacë unínma mi parania ca bërúancat. Èsaía uni quicë bana ax ca aséribi 'icën: “Upí 'ixunbi 'atimatia bëtsi banaia cuaquin ca unin 'atimaquin sinánquin ñu 'atima 'ati 'icën”. ³⁴ Micama raírinën uisai 'iti cara Nucën Papa Dios cuëënia quixun sináncëma 'ixun camina ñu 'atima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aíshmi rabínun quixun cana ësaquin mitsu cain. Usa 'ain camina ami sinanati ax cuëëncësabi oi 'iquin ñu 'atima 'atima 'ain.

Uisai cara uni bama 'aíshbi baísquiti 'icë quicë bana

³⁵ Raíri unix sapi ca quiti 'icën: —¿Uisai cara uni bama 'aish Cristo utëcëncëbë baísquiti 'ic? ¿Baísqui ax cara uisa uni 'iti 'ic?” ³⁶ Usaía quicë uni ax ca bana cuacëma unisa 'icën. Ènëx ca ësa 'icën. Unían 'apácëx ca ñu ënxë aín íxa cotanun aín nami chëquia. ³⁷ Trigo 'apánan bëtsi ñuribi 'apáquin ca unin aín i 'apáquinma aín bërúishi 'apatia. ³⁸ An mëníosabi oquin ca Nucën Papa Diosan ñu ënxë 'apácë anua aín i comiquin canimia. Bëtsi bëtsi ñu ënxë ca aín íxa uisa cara, usa 'itánun canimia. ³⁹ Camabi ñux ca mësú 'icën. Unix ca ñuina iscësama 'icën. Men nicë ñuinanëx ca ñu pëchiñu iscësama 'icën, ñu pëchiñunëx ca bacanu 'icë ñuina iscësama 'icën. ⁴⁰ Naínu 'icë ñux ca menu 'icë ñu iscësama 'icën. Naínu 'icë ñux ca upí 'icën, 'imainun ca menu 'icë ñuxribi upí 'icën. Usa 'aíshbi ca naínu 'icë ñun upí ax menu 'icë ñun upí iscësama 'icën. ⁴¹ Usa 'ain ca barín pëcacë ax bëtsi 'icën. 'Uxën pëcacëribi ca bëtsi 'icën. Usaribiti ca 'ispan pëcacë bëtsiribi 'icën. Usa 'ixun ca camabi 'ispan bëtsin pëcacësaribi oquin pëcaima. Usa 'aíshbi ca camáxbi upí 'icën. ⁴² Usaribiti ca uni bama 'aish baísquicë, ax bamacëma pain 'aish uni 'icësaribiti 'itima 'icën. Uni bamacë maíncë ax ca aín nami, aín xo acamax chëquia. Usa 'aíshbi ca baísquitancëx chëquitëcënu x bamatëcëntima 'icën. ⁴³ Bamacë maíncëx 'aisama 'itancëxbi ca baísqui upíira upí 'iti 'icën. Bamacë maíncëx aín cushi 'aíma 'itancëxbi ca baísqui cushi 'iti 'icën. ⁴⁴ Ènë menua tsócë unicamax ca aín nami, aín xo, acamax chëquiti 'icën. Usa 'aíshbi ca bama 'aish baísquitancëx aín nami, aín xo, acamax bëtsi 'aish chëquitima 'icën. Axa chëquiti nami, xo acamañu 'iá 'aíshbi ca axa chëquitima nami, xo, acamañu 'inuxun 'aia.

⁴⁵ Acama ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëëno ë sai quia: “Nucën Papa Diosan a pain unio uni, Adán, ax ca sinánñu 'ianan banañu 'ianan an ñu 'ati 'iacëxa”. Usa 'aínbi ca Cristo, Adánsaribi uni 'ixunbi an Nucën Papa Diosnan 'inun uni iëmiquin abë chëquítimo i nëtétimoia tsónun 'imiti, a 'icën. ⁴⁶ Axa chëquitima namiñu pain ca uni 'itima 'icën. Axa chëquiti namiñu pain 'itancëx ca uni axa chëquitima namiñu 'iti 'icën. ⁴⁷ A pain unio uni ax ca me 'acë 'iacëxa. A caxua ucë ax ca me 'acëma, naínuaxa ucë, Nucën 'Ibu Jesucristo, 'iacëxa. ⁴⁸ A pain unio me 'acë 'iásaribi ca ënë menu 'icë unicama 'icën. Usa 'aínbi ca uicamax cara ainan 'icë acamax naínu 'icë Jesucristo, asaribi 'iti 'icën. ⁴⁹ A pain me 'acë uni ax ca namiñu 'ianan xoñu 'iacëxa. Usa cananuna nuxribi 'ain. Usa 'aíshbi cananuna nux ainan 'aish Jesucristonën namisaribi 'iti 'ain.

⁵⁰ 'Ën xucéantu, ësaquin cana mitsu cain, nucën nami, nucën xo, acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'icën. Aín nëtënu 'icë ñucamaxa chëquitima 'ain ca chëquiti ñucamax anu 'itima 'icën. ⁵¹ Unin 'unánma ñu cana mitsúnmi 'unánun quixun ësaquin ñuin, camáxira cananuna bamatima 'ain. Bamacëma 'aíshbi cananuna camáxbi bëtsi 'iti

'ain. ⁵² Nuxnu bëriquicë usariishi cananuna bënëtishi aín manë banañua banocëbëishi bëtsi 'iti 'ain. Usai 'i cananuna bama 'aish amiribishi bamatëcëntimoi baísquiti 'ain. Usai 'imainun cananuna bamacëmacama nuxribi bëtsi 'iti 'ain. ⁵³ Nun nami, nun xo, acama chëquiti 'aishbi cananuna bëtsi 'aish nun nami, nun xo acama chëquitima 'ain. Usari ca nun nami, nun xo acamax bamati 'aishbi amiribishi bamatëcëntimoi 'iti 'icën. ⁵⁴ Nun nami, nun xo, acama chëquiti aishbia bëtsi 'aish chëquitima 'ianan nun nami, nun xo, acamax bamatëcëntimoi 'icë 'ain ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quiásabi oi 'iti 'icën. A bana ca ësai quia: “Bama 'aishbi ca baísquix uni bamatëcëntimoi tsóti 'icën. ⁵⁵ Usaía 'icëbë ca bamaquin anun unin paë tanti 'aíma 'iti 'icën. Bama 'aishbi ca uni bamatëcëntimoi tsóti 'icën”. ⁵⁶ Aín 'ucha cupí ca unicama chëquinox bamaia. Nucën Papa Diosan bana cuënëo anua ca unin 'unania, uisa ñu 'ati cara 'ucha 'icën, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun. A bana quicësoi 'ima ca uni 'uchaia. ⁵⁷ Usa 'aínbi cananuna Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nun 'uchacama tërëncë 'aish bamatimi racuëtima ax utëcëncëbë baísquitancëx bamatëcëntimoi tsóti 'ain. Usaquin 'unánquin cananuna cuëenquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain.

⁵⁸ 'Ën nuibacë xucëantu, uisa ñu cara 'icëbëbi camina ëníma ami catamëti Nucën 'Ibu Jesucristo cuëencësabi oi 'iquin aín bana unicama ñuixunti 'ain. Camina 'unanin, usaquinmi Cristonëan cushiocëxun 'acë ax ca ñancábimi 'acëma 'icën. Usaquin 'unánquin camina ënquinma mitsun 'acësamaira oquin nëtë camabi 'ati 'ain.

16

Axa Jerusalénu 'icë Jesucristomi catamëcë unicama curíqui buánmia

¹ Axa Jesucristomi catamëcë unicama curíqui 'inánti ñuiquinmi 'ë ñucácëxun cana mitsu cain, 'ën Galacia menu 'icë unicama cacësabi oquin camina mitsúnribi curíqui 'inánti 'ain. ² Domingo nëtëcaman camina mitsu achúshi achúshinën mitsúnmi bicë curíqui uiti caramina 'inánuxun nanti 'ai quixun upí oquin sinántancëxun min xubunuxun nanti 'ain. 'Ëx bëbacëbëtan 'atima cupí camina usaquin 'ati 'ain. ³ Mitsúnmi nancë curíquia an Jerusalénu buánti camina uni raíri caísti 'ain. Usa 'ain cana bëbaquin, 'ën a unicama mitsúnmi nancë curíqui acëñun uisa cupí cara atux cuania quixun caquin cuënëoxun quirica 'inánquin, Jerusalénu a buani cuantánun xuti 'ain. ⁴ 'Ëxribi cuanti asábi 'ain ca a unicamax 'ëbë cuanti 'icën.

Pablo Macedonia me 'imainun Corinto ëmanu cuanti sinan

⁵ Macedonia mecamanu cuanti cana sinanin. Anu cuantancëx cana anuax mitsu isi cuanti 'ain. ⁶ Cuantancëx bëbatancëx sapi cana mitsunu pan 'iti 'ain, anuxun mita inúmi. 'Itancëx anuax cuania camina 'ën cuanti 'ë mënioxuncanti 'ain. ⁷ Inúquinshi mitsu isti cana cuëeniman. Nucën 'Ibu Jesucristo cuëencëbë cana mitsubë 'ëora pain 'i cuanti 'ain. ⁸⁻⁹ Efeso ënuxun 'ën a ñuiquin bana ñuixunia cuati cuëeni ca 'itsa uni Cristomi catamëtia. Usaía 'icëbëtanbi ca 'itsa uniribi 'ën ñuicë bana cuaisama tanquin timanan 'ën ñuixunxunma 'anun 'ë 'imitisa tania. Usa 'ain cana Pentecostes nëtë utámainun Efeso ëma ënu pan 'iti sinanin.

¹⁰ 'Ën 'acësaribi oquin ca Timoteonën Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin unicama bana ñuixunia. Usa 'ain camina axa bëbaia upí oquin biti 'ain, mitsubë 'aísha upí oquin sinani cuëenun. ¹¹ Usa 'ain camina a ñui uisaíbi banacantima 'ain. Axa nucën xucëantu raíribë aia cana cainin. Usa 'ain camina mitsubë 'itancëxa ënu unun anúan uti ñu 'inánan upí oxun xuti 'ain.

¹² Nucën xucën, Apolo, a ñuiquinmi mitsun 'ë ñucácë, a ñuiquin cana mitsu cain, a cana axa Jesucristomi catamëcë uni raíribëa mitsu isi cuantánun quixun can. Cacëxbi ca bëri cuainsama tanxa. Usa 'ain ca uinsaran cara cuanti 'icë quixun isti 'icën.

Pablonëan ashiquin bërúanxa 'icánun quixun ca

¹³ Mina 'atima ñu 'ai quiax bërúancaquin camina uisa ñu cara 'icëbëbi manutima Jesucristomi catamëti 'ain. Ami catamëti camina unimi racuëtima an cushiocë 'iti 'ain. Upí sinánñu unían sináncësa oquin camina sinánti 'ain. ¹⁴ Uisa ñu caramina 'ain a 'aquin camina uni nuibaquin 'ati 'ain.

¹⁵ 'Ën xucéantu, camina 'unanin, Acaya menu 'icë raírinëxa 'icëma pan 'ain ca Estéfana 'imainun aín xubunu 'icëcamax Jesucristomi catamëacëxa. Ami sinánquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinquin ñu 'axunia. —Ësaquin nun 'ati ënëx ca nun ñu mëëti 'icë —quixun ca sinánxa. ¹⁶ A unicamabë upí 'ianan camina aín bana cuati 'ain. An 'acësaribi oquin ñu 'acë unicama 'imainun an unicama 'aquinquin ñu mëëcë unicama camina abë upí 'ianan aín bana cuati 'ain. ¹⁷ Estéfanas, Fortunato, Acaico acamaxa mitsunuax 'ë isi ucëbë cana cuëëan. 'Ëbëma 'ixunmi mitsun 'ë 'axuntima 'aínbi ca a unicaman 'ë ñu 'axuanxa. ¹⁸ Mitsúnmi xucëxa ucëbë cana cuëëan. Usaribiti camina mitsúxribi acama 'ënuu unun xuti cuëëan. Usa unicama camina ax ca upí uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

¹⁹ Asia menu 'icëcama axa Jesucristomi catamëcë, acaman ca bërúanxmi 'inun mitsu camia. Aquila 'imainun Priscila 'imainun aín xubunu timëcëcama, an ca Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'ixun bërúinroxmi 'icánun quixun 'ë mitsu camia. ²⁰ Axa Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë uni raíricamanribi ca mitsu bërúanxmi 'icanun camia. Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina nuibanani bërúanxa 'inun bëtsibë bëtsibë cananti 'ain.

²¹ 'Ëx Pablo 'ixun 'ënbi cuënëoquin cana bërúanx mi 'icanun cain.

²² Ui unin cara Nucën 'Ibu Jesucristo sinaníma ax ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristo axa uti cana 'ëx cuëënin.

²³ An mitsu upiti bucunun nuibaquin 'aquenti cana cuëënin. ²⁴ Mitsúxribimi 'ësaribi Cristo Jesúsnan 'icë cana micama sinanin. Ashi, Pablo.

PABLONĒN CORINTONU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

Corintonuaxa ax Jesucristomi catamēcē unicama Pablonĕn quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina biti 'ain. Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin ca Jesucristonĕn 'ĕn a ñuiquin aín bana uni ñuixunun 'ĕ caísacĕxa. An caísa 'ixun cana Timoteobĕtan mitsu quirica buánmin. Axribi Jesúsmi catamēcē 'aish ca nun xucĕn 'icĕn. Mitsúxmi Corinto ĕmanu 'icĕ axa Jesucristomi catamēcē unicama 'imainun Acaya menu 'icĕcama axa Jesucristo cupí Nucĕn Papa Diosan iscĕx upí 'icĕ, micama cananuna ĕnĕ quirica buánmin. ² Usa 'aínmi Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibacĕx chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

Tĕmĕraiabi ca Nucĕn Papa Diosan nu 'aquinia quixuan Pablonĕn ca

³ Nucĕn Papa Dios ax ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icĕn. Camabi unin ca a rabiti 'icĕn. Ax ca Nucĕn Papa Dios 'icĕn. Ax ca an nuibaquin upí 'inun nu 'imianan nu masá nuitutiabi upí oquin sinánmiti, a 'icĕn. ⁴ Uisa ñu cara 'ia 'icĕbĕnu a cupí tĕmĕrai masá nuitutiabi ca Nucĕn Papa Diosan upí oquinu sinánun nu 'imia. An nu usaquin 'imicĕ cupí cananuna bĕtsi uni nux 'icĕsaribitia tĕmĕrai masá nuitutiabi, 'ĕ 'aquincĕsaribi oquin ca Nucĕn Papa Diosan mi 'aquinti 'icĕ quixun caquin 'aquinti 'ain. Usaquinu uni itsi 'aquinun ca Nucĕn Papa Diosan nuxnu masá nuitutiabi upí oquinu sinánun nu 'imia. ⁵ Jesucristonan cupí cananuna axa tĕmĕrasaribi oi 'aisamairai tĕmĕrain. Usa 'icĕbi ca Nucĕn Papa Diosan, nuxnu Jesucristonan cupí, upíira oquin nu 'aquinia. ⁶ Mitsúnmi —Nucĕn Papa Diosan ca nu nuibatia —quixun 'unánan Jesucristomi catamĕti mitsun 'ucha tĕrĕncĕ 'aish aín uni 'inun cananuna tĕmĕraquinbi aín bana mitsu ñuixuan. Mitsúnmi Nucĕn Papa Diosan ca mitsu tĕmĕraíbimi cuĕĕnun 'imiti 'icĕ quixun 'unánun ca an nuxnu tĕmĕraquinbi tanshiti cuĕĕnun nu 'imia. Usaquin 'unánquin camina mitsun nux 'icĕsaribiti tĕmĕraquinbi Jesucristomi catamĕti ĕnquinma tanshiti 'ain. ⁷ Cananuna 'unanin, nux 'icĕsaribiti mitsux masá nuituti tĕmĕraibi camina Nucĕn Papa Diosan upí oquin sinánmicĕ 'ain. Usa 'ain cananuna, uisa ñu cara 'icĕbĕbi camina Jesucristomi catamĕquin ĕnima quixun sinani, masá nuitutíma cuĕĕnin.

⁸ 'Ēn xucĕantu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu cain, Asia menuxun 'aisamaira oquin tĕmĕraquin cananuna sinan, cananuna tĕnĕtima 'ai quixun. Usa 'ain cananuna bamati sinan. ⁹ Asĕrabi cananuna bamai quixun cananuna sinan. A ñucamax ca ĕsaquin nun sinánun 'iaxa: Nuxbi cananuna iĕtima 'ain, Nucĕn Papa Dios, an uni bamacĕbi baísquimiti, ainshi ca nu iĕmiti 'icĕ quixun. ¹⁰⁻¹¹ Nuxnu bamati 'icĕbi ca Nucĕn Papa Diosan nu iĕmiaxa. Usa 'ixun ca usabi oquin nu 'ati 'icĕn. Cananuna 'unanin, mitsúnmi a nu ñucáxuncĕxun ca an 'acĕsabi oquin nu iĕmiti 'icĕn. 'Itsa unían a nu ñucáxuncĕxuan, an nu iĕmianan nu 'aquincĕ cupí, nun upí oquin bana ñuixunia cuati ca ami sinánquin 'aisamaira unin cuĕĕnquin, asábi ca quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabiti 'icĕn.

I. —ASERABIA NUCĒN PAPA DIOSAN CAISCĒ 'IXUN CANA BANA ÑUIXUNI —QUIXUAN PABLONĒN CA (1.12-7.16)

Uisa cupí cara Pablo Corintonu cuanma 'icĕ quicĕ bana

¹² Cananuna asĕrabi 'unanin, Nucĕn Papa Diosan 'imicĕx nun nuitu upí 'ixun cananuna unicama paránquinma ñu upíshi 'a quixun. Unicaman ca usaínu 'ia nu isaxa. Uni itsían nu iscĕsamaira oquin camina usaínu 'ia mitsun nu isacĕn. Usaquin sinani cananuna cuĕĕinra cuĕĕnin. Nunbi unin sináncĕsa oquin sinani cananuna usai 'icĕma 'ain. Nucĕn

Papa Diosan nu nuibaquin 'aquincëxëshi cananuna usai 'ian. ¹³⁻¹⁴ Nun cananuna mitsúnmi ënë bana cuaisama oquin 'axun mitsu paránuxun quirica buánmicëma 'ain. Nucën 'Ibu Jesús ucëbëmi mitsux abë 'icë isi cananuna —nun bana ñuixuan cupí ca atux Jesucristobë 'icë —quixun sinani cuëëinra cuëënti 'ain. Nux cuëëncësaribi oi camina, —Pablobëtan ca abë 'icë unicaman nu 'unánmiacëxa —quixun sinani, nu nuibati cuëënti 'ain. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unánquinmi mitsun upíira oquin 'unánti cana cuëënin.

¹⁵ Mitsúxmi usai nubë cuëënti 'unánx cana mitsu isi rabëti cuanti sinan, mitsúxmi nubë isanani cuëënun. ¹⁶ Macedonia menu cuanquin mitsu isbiantancëxun Macedonia menuax utëcënquinribi mitsu isti cana sinan. Anu 'icëmi Judea menu cuanun mitsun 'ë 'aquinti cana sinan. ¹⁷ ¿Sinánxunmaishi carana usaquin mitsu can? Jesucristonanma unix ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unanibi —cana 'ati 'ai —quia. ¿Mitsúnmi sináncëx carana 'ëx usa uni 'ain? ¹⁸ Usama cananuna nux 'ain. Nucën Papa Diosan ca 'unania, nux —cananuna cuanti 'ai —quiquin cananuna —aséabi cananuna cuanti 'ai —quixun sinan. ¹⁹ Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesucristo, a 'ëbëtan Silvano 'imainun Timoteonën mitsu ñuixuncë, an ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unánquinbi —cana 'ati 'ai —quixun uní cáma 'icën. An ca axa quicësabi oquin 'aia. ²⁰ Nucën Papa Dios quicësabi oi ca camabi ñu Cristo Jesús cupí sënëoncë 'iti 'icën. Usaquin 'unánquin cananuna Jesucristo cupí, aín bana cuaquin —ca usai 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Dios rabin. ²¹ Nucën Papa Dios ax ca an micama 'acësaribi oquin nuribi Cristomi catamëcë 'aish ax cuëëncësabi oi 'inun 'imicë a 'icën. 'Imianan ca nuxnu aséabi ainan 'inun nu 'imiacëxa. ²² Nux ainan 'aish cananuna xënbua 'aínbi abë 'iti 'ai quixunu 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Nunshin Upí nubëa 'inun nu 'ináncëxa.

²³ Nucën Papa Diosan ca 'ën nuitu mëu 'ën ësaquin sináncë 'unania, mitsu nuibaquin mitsúxmi upí 'icë isti cuëëni cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancëma pain 'ain. Nucën Papa Diosan ca 'unania, usa ca quixun. ²⁴ Jesucristomi upiti sinani camina mitsux ami cushicë 'ain. Mitsúxmi usai 'ia cananuna nun cacësa oími 'inun mitsu caiman. Jesucristomi upiti catamëcë 'aishmi chuámashirua tani cuëëni upitax bucunun quixuinshi cananuna mitsu 'aquinsa tanin.

2

¹ Mitsu masá nuitumiti rabanan cana mitsu isi bënëtishi cuantëcëntima sinan. ² ¿'Ën mitsu masá nuitumia cara uin 'ë upí oquin sinánmiti 'ic? 'Ën sapi cana mitsu masá nuitumia, usa 'aínbi camina mitsúinshi 'ë upí oquin sinánmiquin 'ë cuëënmitti 'ain. ³ Mitsu isi cuaniami 'ë masá nuitumiti rabanan cana cuanquinma mitsu usaía quicë quiricashi buánmian. Buánmiquin cana sinan, 'ëx cuani masá nuitutíma cuëënia isi camina mitsúxribi upí oquin sinani cuëënti 'ai quixun. ⁴ Mitsu buánminuxun a quirica cuënëoi cana mitsu sinani masá nuituti bëunan mëscuti 'ian. Mitsúxmi masá nuitunun quixun cana a quirica 'acëma 'ain. 'Ën cana aséabi mitsu nuibati quixunmi 'unánun cana usaquin 'an.

Axa numi 'uchacë uni aín 'ucha manumiti bana

⁵ 'Aisamaira oquin mitsu masá nuitumitisama tanquinbi cana mitsu cain, an ñu 'atima 'acë unin ca 'ëishima micamaribi masá nuitumiäxa. ⁶ Timëxunmi mitsun 'ën mitsu cacësa oquin 'acë uni a camina usashi oxun ënti 'ain. ⁷ Usaquin 'acëxa sinanatia camina aín 'acë ñu manuquin a nuibaquin aín masá nuitucë nëtëmiquin, upí oquian sinánun 'aquinti 'ain, axa 'aisamaira masá nuituti rabanan. ⁸ Usaquin 'aquin camina axribia mitsubë timënun canan mitsun camina a nuibati quixuan 'unánun abë upíonanti 'ain. ⁹ Aséabi caramina Jesucristo cuëëncësabi oquin 'aquin, 'ën mitsu cacë bana cuaquin 'ati 'ai quixun 'unánuxun, cana a quirica mitsu buánmian. ¹⁰ Usoquin 'aquinmi mitsun aín 'ucha manuquin, aribi manumicëbëtan, cana 'ënribi aín 'ucha manuín. Axa 'ëmi 'uchacëbi cana mitsúnmi aín 'ucha manucë cupí, 'ënribi aín 'ucha manuan, Cristo cuëëncësabi oquin. ¹¹ Usoquin manucëma 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an nu 'atimaquin

sinánmiquin 'atimamiti 'icën. Usa ca ax 'icë quixun cananuna 'unan. An usoquin nu 'atimaquin sinánmiti rabanan cananuna aín 'ucha manui a unibë upí 'iti 'ain.

Troasnuaxa Tito isíma Pablo bënëa

¹² Troas emanuxun Cristo ñuiquin bana ñuixunux bëbatancëxun, ax cuëencësabi oquin 'ën ñuixuncëxun cuati ca unicama cuëëanxa. ¹³ Cuëënia ñuixunti 'aishbi cana nucën xucën Titobë mērananxma bēnēti, anu 'icë unicama ëbiani, Macedonia menu cuan.

Cristomi catamēti aín unicama cushi 'iti bana

¹⁴ Ñunshin 'atimanēan nu 'atimaquin sinánmisa tanan aín bana ñuixunxunma 'anun 'imitisa taniabi ca Nucën Papa Diosan, Cristo Jesús cupí, nun 'acësabi oquinu aín bana ñuixunun nu 'imia. An ca aín 'acësabi oquin nu 'aquinia quixun 'unánquin cananuna — asábi ca — quixun caquin a rabin. Uinu caranuna cuani, anuxun ca nun nu Cristo Jesús ñuiquin aín bana ñuixunia, a banax ca asérabi upíira 'icë quixun unin sinania. ¹⁵ Nun Cristo ñuiquin aín bana unicama nuibaquin ñuixuncëbë ca Nucën Papa Dios cuëënia. Nun nu ñuixuncëxun cuatia raíri uni ainan 'inun iëmicë 'imainuan raíri unix ami sinántisama tani iëmicëma 'aínbi ca Nucën Papa Dios nun nu a unicama nuibaquin aín bana ñuixuncëbë cuëënia. ¹⁶ Axa ami sinántisama tancë unicamax ca nun nu Cristo ñuixuncëxun cuatíbi cuëënima, xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbëma 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami sinántisa tancë unicamax nun nu Cristo ñuixuncëxun cuati, ami catamēti —usai 'inux iëmicë 'aish cana xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ai —quixun 'unani cuëënia. ¿Usoquin unicama sinánmiquin bana ñuixunti cara uin 'ati 'ic? ¹⁷ 'Itsa unin ca curíqui bití cupíshi Nucën Papa Diosan bana ñuixunquinbi a bana quicësa oquin ñuiquinma bëtsi oquin ñuixunia. Usa 'aishbi cananuna nux a unicamasama 'ain. Usa 'ixun cananuna Cristonan 'ianan Nucën Papa Diosan nu aín bana ñuixunun caíscë 'ixun, axa cuëencësabi oquin aín bana unicama ñuixunin.

3

Anun uni upí 'aish ainan 'iti Nucën Papa Diosan mēño bana

¹ ¿Esaquinu mitsu cacëxun caramina nux cananuna nubi rabiacati quixun sinanin? Usama ca. Uni raírinën 'acësa oquin cananuna mitsu isi cuanquin, uisa uni caranuna nux 'ai quixun 'acë quirica buántima 'ain. 'Anan cananuna usa quiricami nu 'axunun quixun mitsu catima 'ain. ² Usaquin 'acë quirica isquinmabi ca nun nu mitsu bana ñuixuncë cupí unin mitsu isquin nux caranuna uisa uni 'ai quixun 'unánti 'icën. ³ Nun cananuna usoquin mitsu 'unánmia quiáxa quicë bana ax ca quiricanu tintan 'anan maxax paránu 'acëma 'aishbi Cristo cupía Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitunu 'imicë 'icën.

⁴ Nucën Papa Diosan ca Cristo cupí mitsu aín bana ñuixunun nu 'aquianxa quixun 'unánquin cananuna usaquin sinanin. ⁵ Nun cushínbi cananuna Cristo ñuiquin mitsu bana ñuixuan quixun cananuna sinaniman. Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi cananuna mitsu aín bana ñuixuan. ⁶ Moisésnën usaía judíos unicama 'iti ñuiquin cuëñëo bana ca quia, a bana quicësabi oi 'icëma 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë 'itimoí bamati 'icën. Usa 'aínbi ca a banama bana ió, a ñuixunun Nucën Papa Diosan nu 'imiaxa. A banax ca quia, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca uni ainan 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë upí 'iti 'icën.

⁷ Aín bashinuax maxax paránu Nucën Papa Diosan cuëñëocë bana a 'unánquian unin, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun sinánti, a bëi atu 'inani aia ca Moisés Israel unicaman aín bëmánan ichúquin bëtēnancëxun ami racuëquin ñachama 'icën. Usai 'ia iscasmacëxbi ca aín ichúcë ax munuira munu nētēbuacëxa. ⁸ A bana Nucën Papa Diosan Moisés 'inan, asamaira ca —Cristo cupí ca uni aín 'uchacama tērēncë 'ianan Nucën Papa Diosan 'aish aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia —quicë bana ax 'icën. ⁹ Moisésnēan uni 'inan banaxa upíira upí 'aínbi ca a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ia. Usa

'aínbi ca a ñui quicë bana cuati Cristomi catamëti aín 'ucha tërëncë 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchoçë 'ima. Usa 'ain ca Moisésnën cuënëo banasamaira 'aish Cristo ñui quicë banax upí 'ia. ¹⁰ Moisésnëan uni 'inan banaxa 'iásamaira oi ca Cristo ñui quicë bana upí 'icën. ¹¹ Nucën Papa Diosan 'inancë bana uni 'inancëbë ichutibi ca Moisésnën bëmánan bënëtishi aín ichúcë nëtébuacëxa. Usa 'ainbi ca Cristo ñuicë bana axira bëtsi banasamaira upí 'ain usai ami catamëtia uni upí 'iti ax nëtëtima.

¹² Cristo ñui quicë banaxa nëtétimoi upí 'ain, usai 'i ami catamëtia ca uni upí 'iti nëtëtima quixun aséabi 'unánquin cananuna rabínquinma unicama ñuixunin. ¹³ Aín bëmánan ichúcë axa nëtëtiamá Israel unibunën isia quiax ca Moisés bëmápucüacëxa. Moisés usai 'iá 'aínbi cananuna nux usai 'ima. ¹⁴ Israel unibunën ca uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan atu upí 'imitisa tancëxunbi 'unánma 'icën. Usa 'aish ca bëmápucucësa 'iacëxa. Bëri nëténribi ca a bana isquinbi cuatima. Cristomi catamëquin cuni ca unin, uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan Moisés 'inan bana quicësabi oi 'inun aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánti 'icën. ¹⁵ Bëri nëténbi ca Moisésnën cuënëo bana isquinbi uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan aín unicama 'imitisa tania quixun 'unanima. ¹⁶ Usa 'aínbi ca, Nucën 'Ibu Jesús ca aséabi Cristo 'icë quixun sinánan ami catamëquin cuni 'unánti 'icën. ¹⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën sináncësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinania. Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun, upí oquin uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánan, Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i cuëñia. ¹⁸ Usa 'ain cananuna bëmápucucësama 'ixun, Jesús ca aséabi Cristo 'icë quixun 'unani ami catamëti ainan 'ain. Barían pëcaquin espejo ichucësaribi oquin ca Jesucristonënbi asaribi 'inun aín upí nu 'inania. Usaquian nu 'acëx cananuna bërámanu 'á ñucama ëuncubiani Jesucristo cuëñcësabi oi bëtsi sinánñu 'aish, asaribi 'in. Aín Bëru Ñunshin Upitanbia 'imicëx cananuna usai 'in.

4

¹ Ësoquin cana mitsu cain, 'uchañuira 'icëbi nuibaquin sinanamixun ca Nucën Papa Diosan aín bana uni ñuixunun nu 'imiáxa. Usa 'ain cananuna masá nuituquin ënquinma aín bana uni ñuixunin. ² Uni itsimi unëxunu 'acë ñucama ënquin cananuna a 'aínu rabínti ñu 'atimaribi 'aiman. Uni paránti sinánquinma cananuna Nucën Papa Diosan banaribi bëtsi oquinma ax aséabi quicë banaishi uni ñuixunin. Usaquin ñuixunia cuaquin ca camabi unin 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan iscëxun cananuna ax quicësabi oquin aín bana ñuixuni quixun. ³ Nun nu Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosan 'iti 'icë quixun uni ñuixuncë 'aínbi sapí ca axa Jesucristomi catamëti iëtisama tancë unicaman a banax ca upí oquin cuaisama 'icë quixun sinánti 'icën. ⁴ Usaquin sináncë unicaman ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicëxun, uisairai cara aín 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosaribi, Cristo, ainan 'iti 'icë quixun 'unanima. ⁵ Nuxbi ñuiacaquin cananuna unicama bana ñuixuniman. Usoquin cananuna —Jesucristo ax ca Nucën 'Ibu 'icë — quixun unicama bana ñuixunin. Nuxbi ñuiacaquinma cananuna Jesús, an nu nuibacë, an nu sinánmicësabi oquin aín bana mitsu ñuixunin. ⁶ Nucën Papa Dios axa bëráma, “Bëánquibucë ca pëquiti 'icë” quiá, anbi ca Cristonëan nun nuitu mëúxun nu chuámashi tani cuëñquinu uisaira upí cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánun 'imiáxa.

Jesucristomi catamëtishi uni upiti tsóti bana

⁷ Nun cushínbi 'atsínxunmabi cananuna an 'amicëxuinshi ax cuëñcësabi oquin 'ati 'ai quixuan unicaman 'unánun ca Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan nux abë upí 'ixúnu aín cushínbi ñu 'anun nu 'imia. ⁸ Unían nu 'atimocëxibi cananuna Nucën Papa Diosan nu 'aquincë cupí asábi 'ain. Uisa ñu cara 'icëbëbi cananuna sináncasmai bënëtiman. ⁹ Unin bëtsi bëtsi oiabi ca Nucën Papa Diosan nu ënima. Unin bamatanun quixun mëëcëxibi cananuna bamaiman. ¹⁰ Uinu caranuna cuani anuax cananuna Jesús 'iásaribiti, camabi

nētēn tēmērai unin bētsi bētsi ocē 'ain. Usaínu 'iabia Jesusan nubē 'ixun nu 'aquinia ca camabi unin isti 'icēn. ¹¹ Jesusan ca nu iēmiquin 'aquinia quixun camabi unin isnun ca nun aín bana ñuixuncēbē uni raíri nētētima nu bamamicatsi quiax 'ēsēnania. ¹² Aín bana ñuixuncē cupí nu bamamisa tani uni numi esēnanmainunbi camina mitsux nun nu ñuicē bana cuati Jesúsmi catamēti nētētimoí Nucēn Papa Diosan 'inux iēcē 'ain.

¹³⁻¹⁴ Cananuna 'unanin, Nucēn Papa Dios, an Nucēn 'Ibu Jesús bamacēbi baísquimia, an ca usaribi oquin nuribi ainan 'icē Cristo utēcēncēbētan baísquimiti 'icēn. Baísquimitancēxun ca mitsubēnu abē aín nētēnu 'inun nu 'imiti 'icēn. Usaquin 'unánquin cananuna —ainan 'inun an nu iēmīcē 'ixun ca Nucēn Papa Diosan nu 'aquinia —quixun unicama cain, bēráma Nucēn Papa Diosan 'amicēxun aín unin esāquin cuēñeosabi oquin: “Nucēn Papa Diosan ca 'ē 'aquinia quixun 'unánquin cana camabi uni —usa ca —quixun can”. ¹⁵ Nun tēmēraquinbi mitsu bana ñuixuncēx camina 'itsaxira Nucēn Papa Diosan nuibaquin 'aquincēx ainan 'aish cuēñin. Usai 'iquin camina mitsun 'itsaxuinra Nucēn Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin, Nucēn Papa Dios cuēñun.

¹⁶ Usa 'ain cananuna masá nuituquinma aín bana ñuitiribi ēniman. Nucēn nami axa abiira abi xēnibucēbētanbi ca Nucēn Papa Diosan camabi nētēn ami catamēti cuēñun nu cushioia. ¹⁷ Cananuna 'unanin, ēnē nētēnuaxnu tēmēracē 'aínbi ca a ñucamax bēnētishi cēñutia. Tēmēracēbi ca nun sináncēsamaira oquin Nucēn Papa Diosan nux tēmēracē cupínu abē 'aish chuámarua tani cuēñinra cuēñun nu 'imiti 'icēn. ¹⁸ Usa 'ixun cananuna nun bērúnbi iscē ñu 'aisamaira oquin sinánquinma unin iscēma ñu, uni nuibati, cēmēi banatima, upí sinánñu 'iti, acama sinanin. Nun bērun nu iscē ñucamax ca cēñúti 'icēn. Usa 'aínbi ca unin aín bērun iscēma, nun nuitu mēúnu sináncē ñucamax, Nucēn Papa Dios rabiti, uni 'aquinti, acamax cēñútima 'icēn.

5

¹ Cananuna 'unanin, bēráma unin 'á 'aísha xubu chēquicēsaribiti ca nun nami anu nun bēru ñunshin 'icē ax 'ia. Usaía nun nami 'iti 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan chēquitimoínu anu abē 'iti a aín nētēnu nu mēnioxuanxa. Ax ca unían 'acēma 'icēn. ² Usai cananuna Nucēn Papa Diosan nētēnu 'iti 'ai quixun 'unani cananuna asérabi ēnē nētēnuax anu cuainsa tani bēnētín. ³ Anuax cananuna ēnē namima bētsi namiñu 'iti 'ain. ⁴ Ēnē nētēnu 'aish cananuna paē tani masá nuituti bēnētín. Usa 'aish cananuna ēnē namiñuma bētsi nami bamatima, axa usabii 'iti, aañu 'iti cuēñin. ⁵ Usaínu 'inúan an nu 'imicē ax ca Nucēn Papa Dios 'icēn. An ca, usai cananuna 'iti 'ai quixúnu 'unánun aín Bēru Ñunshin Upí nubēa 'inun nu 'ináncēxa.

⁶ Usa 'ain cananuna an ca aín quicēsabi oquin nu 'imiti 'icē quixun sinani, Nucēn Papa Diosmi catamēti bēnētíman. Ēnēribi cananuna 'unanin, ēnē nētēnu 'aish, nun nami, nun xo acamax ió 'icēma pain 'aish, cananuna Nucēn 'Ibu Jesúsbe aín nētēnuirama pan 'ain. ⁷ A isímabi cananuna ēnē nētēnuax ami catamēti ax cuēñcēsoi 'in. ⁸ Usa 'aish cananuna —an ca abē 'inun nu 'imiti 'icē —quixun 'unani chuámashi tani cuēñin. Usai 'i cananuna ēnē nētēnu 'ima Nucēn 'Ibu Jesúsbe aín nētēnu 'iisa tanin. ⁹ Usa 'ain cananuna ēnē nētēnu 'aish 'icēsaribiti aín nētēnuxunribi ax cuēñcēsa oquin ñu 'ati cuēñti 'ain. ¹⁰ Utēcēntancēxun ca Cristonēn unicama achúshi achúshi uisaquin cara ēnē nētēnuxun ñu 'axa quixun isti 'icēn. Usoquin ca, atun ñu 'acē cara upí 'icē, cara upíma 'icē quixun isti 'icēn. Atun ñu 'acēsabi oquin istancēxun ca raíri ax cuēñcēsabi oquin 'acē, axa cuēñun 'imianan raíri an aín bana quicēsabi oquin 'acēma uni a uisoquin cara 'ati 'icē usoquin 'ati 'icēn.

Usai cara uni chuámarua 'iti 'icē quicē bana

¹¹ Usaquin ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn unicama ashúshi achúshi isti 'icē quixun 'unánquin cananuna ami racuēquin camabi unínribi 'unánun a ñucama ñuiquin bana ñuixunin. An nu sinánmicēsabi oquin cananuna bana ñuixuni quixun ca Nucēn Papa Diosan 'unánxa. Usaquinu 'aiami mitsúnribi 'unánti cana cuēñin. ¹² Nuxbi rabíacatēcēni

banáquinma cananuna mitsun uisa caranuna nux 'ai quixun 'unánquin axa nu ñui banacë unicama canun quixun usaquin mitsu can. A unicaman ca —nux cananuna upí 'ai —quixun uni sinánmisa tanquinbi aín nuitu upí 'iti sinanima. ¹³ Uni raírinëan, nux cananuna ñunshíncësa 'ai quixun sinánmainunbi cananuna Nucën Papa Dios ax cuëëncësabi oquin ñu 'ain. Usaribi oquin cananuna raíri unínribia, nux cananuna ñunshíncëma asábi 'ai quixun sinánmainun, mitsúxmi upiti Nucën Papa Diosmi sináncë 'inun, aín bana mitsu ñuixunin. ¹⁴ Cristonën ca camabi uni 'itsaira nuibatia quixun 'unánquin cananuna a sinánquin —usa ca —quixun atu cain. Cananuna 'unanin, ax achúshi 'aíshbi ca Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usaía Cristo 'iá 'ain, cananuna têmëraíbi nux cuëëncësabi oi 'ima, ax cuëëncësabi oi 'iti 'ain. ¹⁵ Aín unicamaxa ënë nëtënuax atux cuëëncësa oi 'ima, ax cuëëncësabi oi 'inun ca Cristo, axa atu cupí bamatancëx baísqüia, ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. ¹⁶ Bëráma uni isquin, ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bërí, uisa uni cara, —axribi ca Jesucristonan 'iti 'icë —quixun sinanin. Usaribi oquin —Cristo ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bërí Cristo ax ca aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë, an nu ainan 'inun iëmicë, a 'icë quixun 'unanin. ¹⁷ Usa 'ain ca uinu 'icë unix cara Cristomi catamëtia ax Cristobë 'aish bëtsi uni 'icën. Usa 'ixun ca bëráma 'acësa oquin sinántëcënima. Bëtsi oquin ca sinania.

¹⁸ Nucën Papa Diosan 'imicëx ca axa Cristomi catamëcë uni usai 'ia. Cristo cupí nux abë upí 'inun ca Nucën Papa Diosan nu 'imiacëxa. 'Imianan ca camabi uníxa abë upí 'inun aín bana ñuixunun nu 'imiacëxa. ¹⁹ Ënëx ca ësa 'icën: Nucën Papa Diosan ca Cristo cupía camabi uni abë upí 'inun mëníocëxa. Mëníonan ca atun ñu 'atima 'acëcama a sinántëcënxunma tërënxuanan, nun aín bana anun unicama abë upí 'inun ñuixunun nu cacëxa. ²⁰ Nux Cristonën 'imicë 'ixun cananuna an sinánmicësabi oquin mitsu ësaquin cain, Nucën Papa Dios anbia mitsu cacësa 'inun: Nucën Papa Diosbë upí 'inun camina min 'uchacama tërëncë 'inun Jesucristomi catamëti 'ain. ²¹ Cristo axa aña 'uchañumabi 'icëbi ca nun 'uchacama tërëncë 'inúan, nun 'ucha bitsi 'uchañuirasa 'inun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa, nux an iscëx 'uchañuma 'inun. Nuxnu abë 'imainuan Cristo axribi nubë 'icëbëtanu ax cuëëncësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan nun 'uchacama a 'ináncëxa.

6

1-2 Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia:

Anúnmi 'ë ñucácë nëtën cana min bana cuan. Cuaquin cana anúnmi 'ënan 'inun iëti nëtën mi iëmian.

A bana quicësabi oi ca bëríribi anúan mitsun ñucácëxun cuati nëtë a 'icën, bëríbi ca anúan mitsu ainan 'inun iëmiti nëtë 'icën. Usa 'ain cananuna Nucën Papa Diosbëtan mitsu cain, an mitsun bana cuanan 'aquinsa tancëxun camina an mitsu 'aquinun axa cuëëncësabi oquin a ñucáti 'ain.

³ Uinu 'icë unínbia nun bana —'aisama ca —quixun caquin cuaisama tanunma cananuna ñu 'atima 'aquinma Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquinshi 'ain. ⁴ Bëtsi bëtsi onan numi nishquin unin têmëramicë 'ianan uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquinma tanshiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia isquin ca camabi unin 'unánti 'icën, nux cananuna aséabi Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁵ Unían nu mëëanan sipuanan raíri uni numi tsuáquirumimainun 'aisamaira oquin ñu mëëanan, 'uxti tëanan 'acëñuma 'aish panancë 'ixunbi cananuna bënëquinma tanshitin. ⁶ Usa 'ixun ñu 'aisama 'ati sinánquinma Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun ami nishíma unibë aséabi upí 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ianan, paránquinma aséabi uni nuibanan ⁷ bëtsi bana ñuixunia, an cushiocëxuinshi aín bana ñuixunia isquin ca nux cananuna aséabi Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun camabi unin 'unánti 'icën. An iscëx nun nuitu upí 'ixun cananuna racuëquinma uni itsiribi Cristomi sinánun 'aquinti 'ain. Usoquin 'aia ca numi

manánquinbi unin 'unánti 'icën, nun cananuna ñu 'aisama 'acëma 'ai quixun. ⁸ Raíri uni nu ñui —a unicamax ca aín nuitu upí 'icë —quimainun raírinëxribishi nu ñui 'atimati banaia. Usaribitia raírinëx nun isanuna Nucën Papa Diosan bana upí oquin ñuixuni quimainun ca raírinëxribi nun isanuna Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ai quia. Usaribiti ca raíri uníxa —Pablonën bana ca aséabi 'icë —quimainun raírinëxribishi —a banax ca cëmë 'icë —quia. ⁹ —Uínbi 'unáncëma ca a uni 'icë —qui ax nu ñui quicancëbëbi ca raíri —nun 'unáncë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama 'icë —quia. Bamatisa 'aíshbi cananuna iëan. Usai 'ínu upíti ami catamëti 'unánti cupía Nucën Papa Diosan nu castíancëxbi cananuna bamacëma 'ain. ¹⁰ Masá nuitucë 'aíshbi cananuna chuámaruaishi 'ain. Ñuñuma 'ixunbinu Cristo ñuiquin bana ñuixuncëx ca an a bana cuacë unicamax uní ñuñu 'icësamaira oi chuámarua tani cuëënia. Ñuñuma 'icëbi ca Cristonën nubë 'ixun ax cuëëncësabi oínu anun 'inun nu ñu 'inania.

¹¹ Corintonu 'icë nucën xucéantu, aséabi mitsu nuibaquin cananuna nux 'icëcama 'imainun nun sináncë ñucamaribi mitsu ñuixuan. ¹² 'Itsaira mitsu nuibaquin nun cacësaribi oquin mitsun nu nuibaquin cati sináncëbëtanbi camina nu cacëma 'ain. ¹³ Usa 'icë cana unían aín bëchicë cacësaribi oquin mitsu cain, 'ën mitsu 'acësaribi oquin camina 'ëribi nuibacanti 'ain.

Nux cananuna anu Nucën Papa Dios 'icë a 'ai quicë bana

¹⁴ An ñu upíshi 'acë unin sináncësaribi oquin ca an ñu 'aisama 'acë unicaman sinaníma. Usa 'ain camina mitsux Jesucristomi catamëcë 'ixun axa Jesucristomi catamëcëma unicamabëtan atun cuëëncësa oquin ñu 'atima 'ain. Nëtëx ca imëbë mëscutíma. Usaribiti ca Cristonën unicamax Cristonanma unicamabë nuianantima 'icën. ¹⁵ ¿Cristonën cara ñunshin 'atimanën 'apúan sináncësa oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¿Axa Cristomi catamëcë unin cara axa Cristomi catamëcëma unin sináncësaribi oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¹⁶ ¿Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun cara atúnbi 'acë ñu unin rabiti 'ic? Ca 'atima 'icën. Nucën Papa Dios, ax bamatimoi tsócë, a aín unicaman rabicë, ax ca mitsunu 'icën, axa ësai quiásabi oi:

'Ëx cana atubëbi 'ianan uinu cara atux cuania anuribi atubë 'iti 'ain. 'Ëx cana aín Dios a atun rabiti a 'ain, atux ca 'ën unibu 'iti 'icën.

¹⁷ Èsairibi ca Nucën 'Ibu Diosan bana quia:

Axa 'ëmi sináncëma unicamabë 'ima 'ianan camina atun sináncësaribi oi 'icantima 'ain. Usai 'iquin camina 'ëx cuëëncëma ñu 'atima 'ain. Usai 'ia cana 'ënan mitsu 'imiti 'ain. ¹⁸ 'Imianan cana mitsun Papa 'iti 'ain. 'Icëbë camina mitsux, bëbu 'imainun xanucamaxribi, 'ën bëchicë 'iti 'ain. Usai cana mitsun 'Ibu Dios, cushiira, 'ëx quin.

7

¹ 'Ën nuibacë xucéantu, a banacama nun cuanun ca Nucën Papa Dios quiacëxa. A banacama 'unánquin cananuna nun sinanën upíira oquin sinánan nun nuituribi upí 'ianan nun 'acë ñuribi upí 'inun camabi nëtën bërúancati 'ain. Usai 'i cananuna aín bana cuati ainanshi 'aish ax cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain.

Corintonu 'icë unicamaxa sinana bana

² Mitsun nuitunënbi camina upí oquin sinánquin nu nuibati 'ain. Mitsu achúshibi cananuna uisa ocëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna 'atimaquin sinánmicëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna paráncëma 'ain. ³ 'Uchoquin cana mitsu caiman. Bëráma cacësabi oquin cana mitsu catëcënin, cana 'aisamaira mitsu nuibatin. Mitsux cuëëncëbë cana 'ëxribi cuëënin, mitsux masá nuituti tëmëracëbë cana 'ëxribi masá nuituti tëmëracësa 'ain. ⁴ Mitsun camina upí oquin 'ai quixun sinani cana cuëënin. Usa 'aish cana, nux tëmëraquinbi mitsun upí oquin 'aia cuati, chuámarua tani cuëënin.

⁵ Macedonia menu uax cananuna upíma 'aish masá nuituan. Ènuax cananuna 'aisamaira tëmëran, numi uni nishcë cupí 'ianan mitsucëñun Titoribi sinani masá

nuituti. ⁶ Usai 'iabi ca Nucën Papa Dios, an uni tēmërai masá nuitutiabi chuámarua 'inun 'imicë, an Tito mitsunuax ënu unun mëníoxun nu chuámarua 'imiäxa. ⁷ Tito ucë cupíshima, an mitsu ñuiquin 'ë cacë bana aribi cuati cananuna chuámarua tani cuëëan. Mitsunuax uxun ca Titon nu caxa, axribi masá nuituti cuanxbisa mitsu isi cuëëanxa quixun. Nux mitsu isi cuanti cuëëananmi 'ën mitsu quiricanu cacë ñucama sinani masá nuitutími 'itsaira 'ëmi sináncancë, acama Titon ñuia cuati cana cuëëan.

⁸ A quirica buánmixun cana mitsu masá nuitumian. Usa 'aínbi cana, a quirica buánmiti ca 'aisama 'icë quixun pain sinánxunbi bërí 'unanin, 'aisamairai camina masá nuitucancëma 'ai quixun. ⁹ Mitsúxmi 'ën buánmicë quirica isi masá nuitucë cupíma, mitsúnmi masá nuitutancëxunbi sinanacë cupí cana cuëënin. Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi camina usai 'ican. Usa 'ain ca nun mitsu buánmicë quirica an uíbi 'atimaquin sinánmicëma 'icën. ¹⁰ Aín 'uchacama cupí masá nuitutancëxa uni sinanati ca Nucën Papa Dios cuëënia. Sinanatanacëx ca aín 'ucha tērëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iécë 'ia. Usai 'itancëx cuëënquin ca —'ëx 'ën 'uchacama sinani pan masá nuituti ca asábi 'iäxa —quixun sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca uni raíri aín ñu 'atima 'acë cupí masá nuituquinbi acama ëni ami sinanacëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'ima. ¹¹ Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi masá nuitutancëxun camina 'ën mitsu cacë bana upí oquin sinan. —Sinanima cananuna usai 'ia —quixun sinánan —ami rabínquinma an 'aisama ñu 'acë uni 'axunma 'anun cacëma 'aish cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani racuëquin camina upí oquin mëníoti sinan. Camina 'ën mitsu isi cuanti cuëëanan, an ñu 'aisama 'acë uni upía 'inun 'ë mitsu cacësabi oquin 'aquian. Mitsun camina 'ën mitsu cacë ñucama upí oquin mënío quixun cana 'unanin. ¹² 'Ën mitsu quirica buánmiquin cana an ñu 'atima 'acë uni ashi sinánquin cuëëocëma 'ain, ami ax 'uchacë uni aribishi sinánquin cana 'acëma 'ain. Nucën Papa Diosan iscëxun camina aséabi nu nuibaquin nun bana cuati quixunmi mitsun 'unánun cana a quirica mitsu buánmian. ¹³ Usa 'ain cananuna acama sinani masá nuitutíma chuámarua tani cuëëan.

'Ianan cananuna Titóxribia usaími 'icancë bana ñui cuëënia isi cuëëinra cuëëan. Mitsun camina Tito chuámarua tanquian upí oquin sinánun 'imian. ¹⁴ Mitsunua cuantánun Tito caquin cana —a unicamax ca upí 'icë —quixun mitsu rabiquin can. Nun nu Tito ñuiquin mitsu cacë bana axa cëmëma 'ain ca nun mitsu ñuiquin Tito cacë banacamaxribi cëmëma 'iäxa. ¹⁵ Mitsúnmi axa bëbaia aín bana cuaisa tanquin nuibaquin bicë, a sinánan an cacësabi oquinmi mitsun 'acë ñucama aribi sinánquin, ca an aséabi mitsu nuibatia. ¹⁶ Usa 'ain cana, mitsun camina aséabi upí oquin sinánquin ñu 'ai quixun sinani cuëënin.

II. AXA JERUSALENUAX JESUCRISTOMI CATAMËCË UNICAMA CURIQUI BUANMITIA PABLO QUIA (8.1-9.15)

8

'Aquinsa 'icë uni upí oquin 'aquinti bana

¹ 'Ën xucëantu, mitsúnmi 'unánun cana mitsu caisa tanin, Macedonia nëtënu 'icë unicamax ca ainan 'aish ësai Nucën Papa Diosan sinánmicëx 'ia. ² Amia uni nishmainun bëtsi ñu cupíribi tēmëraquinbi Jesucristomi catamëti ëníma ca chuámaruashi 'aish bucuia. Chuámarua 'ixun ca ñuñuma 'ixunbi cuëënquin ñuñu unin 'acësa oquin curíqui 'inánxa. ³ 'Ënbi cana uisoquin cara atun curíqui 'inánxa quixun 'unan. Cuëënquin ca a 'inánti a 'inánanbi ainan 'itia nancë aribi 'inánxa. ⁴ 'Itsa oquin ca ësouquin nu caxa:

—Nunribi cananuna axa Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinquin curíqui 'inántisa tani —quixun. ⁵ Nun sináncësamaira oquin 'aquin ca Nucën 'Ibu Jesús pain —nux minan 'ixun cananuna mix cuëëncësabi oquin 'ati 'ai —quixun catancëxun Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin nun bana cuanan nun nu Jerusalénu buánun atun curíqui nu 'inánxa. ⁶ Macedonianu 'icë unían 'acë sinánquin cananuna an bëráma

mitsúnmi Jerusalénu buánmiti curíqui biquinbi sēñonma cupí, a sēñonquin bitsia isía cuanun quixun Tito xutin. ⁷ Raírinēan 'acēsamaira oquin camina upí oquin sinani Jesucristomi catamēanan, Nucēn Papa Diosan bana 'unánquin a bana uní 'unánmiti 'unánan, asérabi chiquishquinma cuēēnquin ñu 'anan, asérabi nu nuiban. Usaquin 'axun camina raírinēan 'acēsamaira oquinribi Jerusalénu 'icē unicama nuibaquin atu buánmiti curíqui timēquin nanti 'ain.

⁸ Usoquin 'ati cuēēnquinmabimi 'anun quixun cana mitsu caiman. Macedonianu 'icē unicaman ca cuēēnquin axa Jerusalénuax Jesucristomi catamēcē unicama curíqui 'inania quixunmi 'unánun quixuinshi cana mitsu can. Usoquin 'unánquin camina 'unánti 'ain, caramina asérabi Jerusalénu 'icē unicama nuibati 'ai quixun. ⁹ Uisaira oquin cara Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nu nuibatia quixun camina 'unanin. Mitsúxmi chuámarua 'ianan aín nētēnu xēnibua 'aínbi abē 'iti cupí ca ax aín Papan nētē upí ēbētsini ēnē menu ñuñuma 'inux uacēxa.

¹⁰ Usa 'ain cana 'ēn mitsu cacē cupímami mitsúxmi cuēēnquin Jerusalénu 'icē unicama curíqui 'inánti sinan 'icē ēsaquin mitsu cain: bētsi baritian camina mitsun curíqui 'inánti sinani cuēēancēn. Usaquin sinánxun atu 'inánti curíqui biquinbi camina sēñoncanma 'ain. ¹¹ Sēñonma 'ixun camina bērí sēñoncanti 'ain. Uiti curíquiñu caramina 'icanin, a camina mitsúnbi sinánquin, mēsú 'inánti 'ain. Mitsúxmi a 'ati sinani cuēēansabi oquin sēñonquin 'inani camina cuēēncanti 'ain. ¹² Curíquiñu 'ixun unin 'inántisa tanquin 'inánti ax ca Nucēn Papa Diosan iscēx asábi 'icēn. Usaribiti ca curíquiñuma 'ixun unin 'inántisa tanquinbi 'inancēma, axribi Nucēn Papa Diosan iscēx asábi 'icēn.

¹³ Atu curíqui 'inántancēxmi mitsux curíquiñuma 'inun cana mitsu caiman. Mitsux 'icēsaribitia atúxribi ñuñu 'iti cupíshi cana mitsu cain. ¹⁴ Usa 'ain camina mitsux bērí ñuñu 'ixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usaribi oquin ca atúxribi ñuñu 'ixun mitsu ñuñuma 'icē 'inánti 'icēn. Usai 'i ca camabi uní ñuñu 'iti 'icēn. ¹⁵ Usaribi oi ca Nucēn Papa Diosan bana cuēñeo ēsai quia: “An piti 'itsa bicē, ainan ca tēxēcēma 'icēn. 'Imainun ca an 'itsamashi bicē, anribi pucháquin piaxa”.

Titocēñun abē 'icē unicama ñui quicē bana

¹⁶ Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun ca 'ēn 'acēsaribi oquin Titon mitsu nuibaquin 'aquinsa tania. An usaquin Tito sinánmicē cupí cana Nucēn Papa Dios —asábi ca — cain. ¹⁷ 'Ēn mitsu isi cuantánun cacēx ca axribi cuainsaira tani cuēēanxa. Usa 'aish ca ax cuēēncēsabi oquin mitsu 'aquinuxun isi cuania.

¹⁸ Bētsi uniribi —an ca upí oquin Cristo ñuiquin bana ñuixunia —quixuan camabi ēmanuxun 'unáncancē, aribi cananuna Titobē cuanun xutin. ¹⁹ A uni ca camabi ēmanuxun axa Jesucristomi catamēcē unicaman ēnē ñu mēēti nu 'aquinia nubē cuanun caísaxa. Mitsúnmi usoquin 'inancē isquian unicaman Nucēn 'Ibu Jesús rabinun cananuna ēnē curíqui bixun Jerusalénu 'icē unicama 'inani cuanin. ²⁰ Unían nunan 'inun a curíqui biisa sinánquin nu ñuiti rabanan ca a uni nubē cuania. ²¹ Nun cananuna ēnē curíquicama mēcamaquinma upí oquin buánti 'ai quixun Nucēn 'Ibu Diosan ismainuan unicamanribi 'unánti cananuna cuēēnin.

²² Tito 'imainun 'ēn mitsu ñuixuncē uní, acēñun cananuna bētsi uniribi mitsunu cuanun xutin. Ax ca Cristomi catamēcē 'aish nun xucēn 'ixun nu upí oquin ñu 'axúanxa. Mitsun camina Jerusalénu 'icē unicama curíqui buánmisa tani quixun 'unani ca axribi mitsu 'aquini cuainsa tania. ²³ An 'unáncēma unicaman —ui cara Tito 'icē —quixun ñucácēxun camina cati 'ain, —an Pablobētan ñu mēēquin mitsu 'aquinti uní ca ax 'icē —quixun. Canan camina abē cuancēcamaribi ñuiquian —ui cara —quixun ñucácēxun cati 'ain, acamax ca axa Jesucristomi catamēcē unicaman xucēxa cuancē 'icē quixun. Cristonēn 'imicē 'ixuan atun upí oquin ñu 'aia isquin ca —usa ca Cristonēn uní 'icē —quixun camabi unin 'unania. ²⁴ Usa 'ain camina ēnē unicama upí oquin bití 'ain. Mitsun usaquin 'aia cuaquin ca camabi ēmanuaxa ax Jesucristomi catamēcē unicaman 'unánti

'icën, mitsun camina acama nuibati quixun. 'Unánan ca nux mitsu ñui quicë bana ca aséribi 'icë quixun 'unánti 'icën.

9

Axa Jerusalénuax Cristomi catamécë unicama buánmiti curíquia Pablonën ñuia

1-2 Cana 'unanin, 'ën cacëxunmabi camina mitsúnbi cuëenquin axa Jesucristomi catamécë unicama curíqui buánmiti sináncancën. Usaquinmi sináncë cupí cana mitsu ñuiquin —bëtsi baritian ca Acaya menu 'icë unicaman curíqui timëti sinánxa —quixun Macedonia menu 'icë unicama cain. Usaquin 'ën ñuia cuaquin ca Macedonianu 'icë unicaman mitsun 'acésaribi oquin 'ati sinánxa. ³ Usa 'aínbi cana 'ën mitsu ñuiquin atu cacë bana cëmë 'iti rabanan, ënë unicama mitsunu cuanun xutin, 'ëx quicësabi oía mitsun curíqui mëníocë 'iti cupí. ⁴ Macedonianu 'icë unían 'ëbë mitsunu cuanxun iscëxbi nun sináncësabi oquin mitsun 'acëma 'ain cananuna rabínti 'ain. A ñucama mitsun sináncësabi oquin 'acëma 'aish camina nux 'icësamairai rabíncanti 'ain. Usaínu 'itima cupí cana ënë unicama mitsunu cuanun xutin. ⁵ Usa 'ain cana ënë unicama atux pain cuanxuan, mitsun sinánsabi oquin curíqui timëti 'aquinun quixun rëcuëonquin xutí sinan. Usoquin mitsun 'aia ca axa 'ëbë cuancë unicaman 'unánti 'icën, nun sinánmicëxunmabi camina mitsúxbi cuëenquin curíqui Jerusalénu 'icë unicama 'inani quixun.

⁶ Ësa ca quixun camina sinánti 'ain, an ñu bëru 'itsama 'apácë uni, an ca aín bimiribi 'itsamaribi bitsia. Usaribi oquin ca an ñu bëru 'itsa 'apácë uni an aín bimiribi 'itsa bitsia. ⁷ Usa 'ain camina mitsúnbi mitsun nuitu mëu upí oquin sinántancëxun 'inánti 'ain. Sinánquinbi 'inántisama tanquin camina 'inántima 'ain. Usaribi oquin camina uni itsían mi cacëxuinshi 'inántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca an aséribi cuëenquin uni ñu 'ináncë uni a nuibatia. ⁸ Nucën Papa Diosan ca camabi ñu anúnmi mitsux ami sinani cuëëni bucuti mitsu 'inánti 'icën. 'Inánan ca anúnmi usaribi oquin bëtsi uniribi 'aquinun mitsu 'inánti 'icën. ⁹ Usa 'ain ca axa ami sináncë uni ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësairibi quia: Upí oquin sinánxun ca ñuñuma uni ñonquinma 'itsaira 'inánxa. Usoquian 'acë a ca Nucën Papa Diosan manuquinma xëñibua 'aínbi sinania.

¹⁰ Nucën Papa Dios, an 'apáti ñu bëru uni 'ináncë, an ca 'apáxuan aín bimi piti oquin uni 'inania. Usaribi oquin ca anun uni itsi 'aquenti ñu mitsuribi 'inánti 'icën, camabi nëtënmi anun upí oquin uni 'aquinun. ¹¹ Usa 'ain ca ñonquinmami anun uni itsi 'aquinun Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën. An 'ináncëxunmi mitsun buánmicë curíqui nun 'ináncëxun biquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamécë unicaman —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. ¹² Usoquin 'aquinquin cananuna anun aín cuëëncë ñuñu 'inun 'inanin. Usaquin 'inánquin cananuna —asábi ca —caquin rabia Nucën Papa Diosmi sinánun acama 'aquinin. ¹³ Usoquin mitsun 'aquincëxun ca a unicaman —mitsun camina Cristonan 'ixun aín cuëëncësabi oquin 'ai —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Rabianan ca mitsun camina atu 'imainun uni raíribi ñonquinma ñu 'inani quixun sinánquin Nucën Papa Dios —asábi ca —cati 'icën. ¹⁴ Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëxunmi mitsun curíqui 'ináncë cupí, atun mitsu nuibaquin Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. ¹⁵ ¿Nucën Papa Diosan aín Bëchicë achúshi nu iëminuxa bamanun xuá, a sinani caranuna uisairai quiti 'ain? A sinánquin cananuna cuëenquin —asábi ca —caquin 'itsaira rabin.

III. JESUCRISTONËN AÍN BANA ÑUIXUNUN CAISCË UNI ÑUIQUIN PABLONËN CA (10.1-13.14)

10

—Aín bana ñuixunun Jesusan cá cana 'ëx 'ai —quíaxa Pablo quia

¹ 'Ēx Pablo 'icē Cristonēn sinánmicēxun an 'acēsari bi oquin mitsu nuibaquin upí oquin cati cana cuēēnin. Uni raírínēx caísa quia, 'ēx mitsubē 'aish isana mitsu ñu caíma upitishi banain. Bētsi ēmanuxun quirica buánmiquin cuni isana ñu caquin cacēsa oquin mitsu cain. ² Usai quicēbētanbi cana mitsu cain, mitsu isi cuanquin, 'ēn isna axa 'ēbē nicē unibētan, Nucēn Papa Diosan sinánmicēma, nunbi sinánxun bana uni ñuixuni quixuan an nu ñuicē unicama, abē banaquin cati cana sinanin. 'Ēn mitsu isi cuanxun ñu caquin catima cupía upitishi bananun camina a unicama uisa caranuna nux 'ai quixun upí oquin 'unánmiti 'ain. ³ Asérabi cananuna nux unishi 'aishbi ēnē nētēnu 'icē unicama 'icēsari bítí 'acanáman. ⁴ Usa 'aish cananuna ēnē nētēnuaxa anun suntáru 'acánancē ñu anúnribi nux 'acanáman. Nucēn Papa Diosan cushínshi cananuna axa amí nishcē unicama usai 'iaxma 'inun nētēmiti 'ain. ⁵ Usaribi oquin cananuna unían 'atimaquin nu ñuicē bana, 'imainun unin anbi sinánquin, Nucēn Papa Diosan bana cuaxunma 'anun caquin 'atimaquin sinánmicē banacamari bi, Nucēn Papa Diosan cushínshi ñancáishi 'itánun nētēntí 'ain. Usa 'ain cananuna aín cushínbía 'imicēxun Cristo cuēēncēsabi oquinshi 'ati sinanin. ⁶ 'Ēn mitsu cacē ñucamami mēníoquin sēnēoncēbē mitsunu cuanquin cananuna an Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tancē unicama sinananun 'ēsēquin, atun 'aisama ñu 'acē a ēinsama taniabi ēmiti 'ain.

⁷ Mitsun camina uisaira caranuna nux 'ai quixun isti 'ain. Asérabi camina Cristonan 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, nuxribi cananuna Cristonan 'ai quixun. ⁸ Nucēn 'Ību Jesucristonēn ca aín bana mitsu ñuixunun 'ē cacēxa, masá nuitumiquin 'uchoquin ñu caquinma ax quicēsabi oquin 'anun mitsu 'unánminun quixun. Usoquin 'anuan Jesucristonēnbi 'imicē 'aish cana 'itsa oquin mitsu caíbi rabiniman. ⁹ Racuéoti cupí cana mitsu quirica buánmi quixunmi sináncanti cana cuēēniman. ¹⁰ Uni raírínēx caísa quia, 'ēn quiricanu cuēnēcē bana ax cushi 'aínbi isana 'ēx mitsubē 'aish cushima 'ianan 'ēx quicēsa oquin unin 'aisama 'ai quiax. ¹¹ Axa usai quicē unin ca 'unánti 'icēn, 'uránxun quiricanēn cacēsa usaribi oquin cananuna mitsubē 'ixun mitsu cati 'ain. 'Anan cananuna quiricanu nun mitsu cacēsabi oquin 'ati 'ain.

¹² An nu ñuicē unicamax ca atúxbi rabiactia. Usaribi cananuna nux 'itima 'ain. Atun sináncēsabi oi ca 'ia, atux ca bētsibē tanánantishi cuēēnia. Upí oquin sinanima ca usai 'ia. ¹³ Atux ca atun sináncēsabi oi 'ia. Usa 'aínbi cananuna nun Nucēn Papa Diosan nu mēníoquincēsabi oquinshi 'ain. An mēníoquincēsabi oquin cananuna mitsuribi aín bana ñuixuan. ¹⁴ Nunbi sináncē cupíma, Nucēn Papa Diosan nu mēníoquincē cupíshi, cananuna mitsun ēmanu cuanxun aín banami 'unánun mitsu ñuixuan. Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin cananuna nun pain mitsu Cristo ñuiquin bana ñuixuancēn. ¹⁵ Bētsi unin 'aquincē cupía uni Jesucristomi sinania cananuna —'ēn bana ñuixuncē cupíshi ca usai 'iaxa —quixun caiman. Usa 'aínbi cananuna mitsúnmi Cristomi catamēquin ēnquinma ax quicēsabi oquin 'acē cupí, aín bana mitsu 'unánmitēcēni cuainsa tanin, Nucēn Papa Dios cuēēncēbē. ¹⁶ Usoquin mitsu amiribishi 'unánmitēcēntancēx cananuna mitsu 'ura 'icē ēmacama, anua unin bana ñuixuncēma, acamanu cuanquin Cristo ñuiquin bana ñuixuni cuanti sinanin, nun 'unánmixunmabi uni itsían 'unánmicē, nun 'unánmicē isa quixun catima cupí.

¹⁷ Ui unin cara —'ēn cana upí oquin 'ai —quixun sinania, an ca —Nucēn 'Ību Jesusan 'amicēxuinshi cana upí oquin 'ai —quixun sinánti 'icēn. ¹⁸ Axa rabiaccē uníxma, axa Nucēn 'Ību Jesucristonēn iscēx upí 'icē uni, ax cuni ca asérabi upí 'icēn.

11

Pablo 'imainun Jesucristonēn 'imicēxun isa aín bana ñuixunia quicē unicama

¹ Sinánñuma uni 'icēsai 'ēx rabi bi banaiabi mitsun 'ēn bana cuati cana cuēēnin. Usai banaiabi 'ēn bana cuatibi camina 'icanin. ² Cristonainshi 'inun cana mitsu aín bana ñuixuan. Usa 'ixun cana xanúxa bētsi unin bana cuatima aín bēnēn banaiashi cuati amí sináncēsari bi oi, mitsux bētsi bana quicēsa oíma Cristo quicēsabi oíshi 'iti cupí, mitsu cain,

Nucën Papa Diosan 'ë sinánmicëxun. ³ Ax cëmëti 'unan 'ixun ca runun Eva paráncëxa. Usaribi oquin sapi ca anu 'icë unicaman mitsu parania quixun cana 'itsa sinanin. Cristomi aséribi upiti catamëcë 'ixunbi sapi camina bëtsi oquin sinánquin aín bana ënti 'ai quixun cana sinan. ⁴ Mitsun camina uni itsían nun 'acësabi oquin Jesusan bana ñuixunquinma, a bana bëtsi oquin ñuixuncëxun cuatin. Cuanan camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma, bëtsi ñunshinan sinánmicë unicaman mitsu ñuixuncëxun a bana cuatin. Cuanan camina Jesucristo cupía Nucën Papa Diosan nu iëmiti a bana pain cuaxunbi ënquin bëri bëtsi bana, unin ñuixuncë, aribishi cuacanin. ⁵ Mitsúnmi, 'ësamaira isa a unicama mitsun aín bana cuacë, ax 'icë quixun sináncëbëbi, cana 'ën sináncëx 'ëx atu meuma 'ain. ⁶ 'Ëx upíra upiti banati 'unáncë 'ixunmabi 'ën ñuicë bana ax ca aséribi 'icën, nun mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'ia camina nu iscan.

⁷ 'Ën añubi ñucáquinma mitsu anun Nucën Papa Diosnan 'iti bana ñuixuncë cupí, sapi camina, mitsux ismina 'ëx meura 'imainun 'ë manámi 'ai quixun sináncanin. ¿Mitsun sináncëx cara añubi ñucáquinma 'ën mitsu bana ñuixunti 'aisama 'iax? ⁸ Mitsun bana ñuixunti cupí cana bëtsi ëmacamanuxuan axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'ináncëxun curíqui bian. ⁹ Mitsubë 'aish ñuñuma 'ixunbi cana mitsu ñu ñucácëma 'ain. Macedonian-uaxa ucë axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuni ca 'ën cuëncë ñucama 'ë 'inánxa. 'Ën mitsu 'acësabi oquin cana mitsu ñu ñucátima 'ain. ¹⁰ Cristonan 'aish cëmëquinma cana mitsu cain, Acaya menu 'icë unicamaxa atúinsa 'ë ñu 'inánxa quitin rabanan cana a ñubi bitima 'ain. ¹¹ ¿Uisacatsi carana usai banain? Mitsun sapi camina sinanin, 'ën cana mitsu nuibatima quixun. Nucën Papa Diosan ca uisaira oquin carana 'ën mitsu nuibati quixun 'unania.

¹² Usoquinmi sináncancëbëtanbi cana 'ën 'acësabi oquinshi 'ati 'ain. Mitsubë 'icë unicama, an nun ñuicë banama bana itsi ñuicë, acamax ca quia, nux cananuna Pablo 'imainun abë 'icë unicama 'icësaribi 'ain, abë sënëribi 'aish. Nun 'acësaribi oquin ca Pablonën curíqui bitsia. A unicamaxa usai quitin rabanan cana curíqui bitsiman. ¹³ A unicamax ca —Cristo unicama ñuixunun ca Nucën Papa Diosan nu 'imi axa —quix quia. Usai quibi ca aséribi usama 'icën. Cëmëquinshia an uni paráncë ca atux 'icën. ¹⁴ Usaquin uni parania isíbi camina ratúcantima 'ain. Ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, anribi ca aín bana isa Diosan banasaribi 'icë quixun sinánmisa tanquin uni parania. ¹⁵ Usaribiti ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicë uni, ax bëtsi unían iscëx an ñu upí 'acë unisa 'icën. Usa 'aishbi ca aséribi Nucën Papa Diosmi sinánquin ñu 'acëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'icën.

Jesusan bana ñuixuncë cupí Pablo tëmëra

¹⁶ Amiribishi cana mitsu cain, mitsúnmi —sinánñuma ca —quixun 'ë sinánti cana cuëëniman. —Sinánñuma ca —quixun 'ë ñuiquinbi camina 'ën mitsu cacëxun cuati 'ain, an 'ë ñuicë unicamaxa 'icësaribiti 'itsamashi 'ëx rabiacamainun. ¹⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën ca rabiacanun 'ë cacëma 'icën. Sinánñuma uni 'icësaishi cana rabiacatin. ¹⁸ 'Itsaira uníxa ënë nëtënu 'icë ñuishi sinani rabiacacësaribi oi cana 'ëxribi rabiacati 'ain. ¹⁹ Mitsun, nux sinánñuma 'imainun ismina mitsux sinánñuira 'ai quixun sinánquinbi camina a unicamax banaia cuëëninquin cuatin, atúxa sinánñuma 'icëbi. ²⁰ A unicaman atun cuëëncësa oquin 'acëxunbi camina mitsun tanshitin. Atun ca mitsu ñu mëëmianan, paránxun mitsun ñu bianan, mitsux camina meu 'aish atubë sënënma 'ai quixun canan, mitsu bëtashcaia. Usaquin 'acëxunbi camina tanshitin. ²¹ Nux cushima 'ixun cananuna mitsu usoquin 'acëma 'ai quixun sapi camina sináncanin.

Uni sinánñuma banacësa 'aishbi cana a unicama rabiacacësaribi oi 'ëx rabiacati 'ain. ²² ¿Atúxëshi cara hebreo banan banacë uni 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Israelnën rëbúnqui 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ¿Atúxëshi cara Abrahamnën rëbúnqui 'ic? 'Ëxribi cana usaribi 'ain. ²³ ¿Atun cara Cristo ñuiquin bana ñuixunin? Sinánñuma uni

quicēsai cana quin, atun 'acēsamaira oquin cana 'ën 'acën. Atux 'icēsamairai cana bana ñuixuni tēmēracën, atu 'acēsama oquin ca 'ë 'itsa oquin sipuacancēxa, atu 'acēsama oquin ca 'ë 'itsa oquin rishquicancēxa, 'itsai cana bamaibi iēcën. ²⁴ Mēcën achúshi oquin ca judíos unicaman 'ë treinta y nueve oquin rishquiacēxa. ²⁵ Rabē 'imainun achúshi oquin ca 'ë manē xon rishquicancēxa. Achúshi oquin ca 'ë maxaxan 'acancēxa. Rabē 'imainun achúshiti ca 'ëx anun cuancē manē nunti nanēti nētēacēxa. Achúshi oi cana manē nunti nētēcēbē achúshi imē 'imainun achúshi nētēnribi parún papa nēbētsinuax mēñuacën. ²⁶ 'Ën nicēnuax cana 'aisamaira tēmēracën, bacan cuani 'ianan men cuaniribi. Bētsi nētēn cana bacamiquisa 'iacën, bētsi nētēn cana an ñu mēcamacē unin 'aisa 'iacën. Bētsi nētēn ca judíos unibu 'imainun judíosma unibu, acamanribi 'ë bētsi bētsi oti sináncēxa. Bētsi nētēn ca ëma chanu 'icē unicamaribi 'ëmi tsuáquiruacēxa. Bētsi nētēn cana anu uní 'icēma menuax tēmēracën. Bētsi nētēn cana parúnpapanuax tēmēracën. Bētsi nētēn ca axa —Cristonan cana 'ai —quibi cēmēcē unicamaxribi 'ëmi nishacēxa. ²⁷ Ñu mēēi cana tēmēracën. 'Uxti tēanan cana 'acēñuma 'aish panancē 'ianan, shimanan, chupañuma 'aish matsin bamatisa 'iacën. Usai cana tēmēracën. Usa 'aish cana usabii 'in.

²⁸ Ënē ñucama 'imainun cana camabi nētēn, camabi emanu 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicama cara asérabi Jesucristomi catamētia quixun sinani bēnētín. ²⁹ Ui unix cara ami catamēcē 'aishbi Jesucristomi manutia a uní cupí cana 'ëxbi Jesucristomi manucēsa 'aish masá nuitutin. Usa 'aish cana unían axa Jesucristomi catamēcē uni 'uchamicēbē 'ëribia usoquin 'acēsa 'aish rabíanan an a uní 'uchamicē unimi nishin. ³⁰ 'Ëx rabiácátisa tani cana —'ënbi sinánxun ñu 'atima 'icēbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquianxa —quixun sinánquin a rabi rabiácátí 'ain. ³¹ 'Ën mi cacē ax ca cēmēma 'icē quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. Ax ca Nucën 'Ibu Jesucristo aín Dios 'aish aín Papparibi 'icën, a ca camabi unin nētētimoquin rabiti 'icën. ³² 'Ëx Damasconu 'ain ca an Aretas cacē 'apu ñu mēēxuncē unin a 'apun suntárucama 'ëa chiquitia binun quixun, a ëma aín cēnēn xēcucama bēaramiacēxa. ³³ Usoquian bēaracancē 'aínbi ca caquí chanu 'aruxun, cēnē manámia 'icē xēcucē chamaratsunēn 'ë eman 'apácancēxa. Usocēx cana 'iacēcën.

12

Namácēsa oquian Pablonēn isa

¹ 'Ëx rabiácacē 'aishbi ca ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'aínbi cana 'ën namáquin iscēsa oquin Nucën 'Ibu Jesucristonēn ismicē ñu 'imainun an 'ë sinánmicē ñu a ñuiti 'ain. ² 'Ën cana ësaía 'ia ñu 'unanin. Axa Cristomi catamēcē uni achúshinēx ca naí cata rabē 'ucē cuancēxa, Nucën Papa Diosan 'imicēx. Aín namibēbi cara cuancēxa, aín bēru ñunshínshi cara cuancēxa cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. Usai a uní 'iá ca catorce baritia 'icën. ³ A uní cara aín namibē cuancēxa, cara aín namibēma cuancēxa quixun cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. ⁴ 'Ën cana 'unanin, an 'imicēx ca a uní Nucën Papa Diosan nētēnu cuancēxa. Cuanxun ca uinu 'icē unínbia ñuitima bana cuacēxa, cuanan ca uinu 'icē unínbia chiquinaquin uni ñuixuntima bana cuacēxa. ⁵ 'Ëxbi ënē ñu ñui rabiácátisa 'aishbi cana 'ëxbi rabiácátiman. 'Ënbi sinánxun ñu 'atima 'icēbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquianxa quixuinshi sinani cana rabiácatin. ⁶ Rabiácátisa tani 'ëx quicēxbi ca 'ën bana, cēmēma 'aish sinánñuma uni banacēsa 'itima 'icën. Usa 'aínbi cana rabiácátima 'ain. 'Ëx rabiácátiamabi camina 'ën 'acē ñucama isanan 'ën bana cuaquin mitsun uisa uní carana 'ëx 'ai quixun 'unánti 'ain. Usaribi oquin camabi unin 'ë 'unánti cana cuēēnin.

⁷ 'Insíncē 'aish 'ën nami paēi 'ëx ubiti tēmēracē 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'ëx aín nētēnu cuanxun ñu iscē cupí rabiácátí rabanan usoquin 'ë 'iminun ñunshin 'atimanēn 'apu ëanxa. ⁸ Rabē 'imainun achúshi oquin cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'ën ñucē ënēa 'ë tērécaxunun quixun ñucan. ⁹ Ñucácēxunbi ca 'ë caxa: “'Ën mi nuibaquin 'aquincēxun 'unani camina usashi 'iti 'ain. An —cushima cana 'ai —quixun sináncē uní, a cana

'ën cushínbi upí oquin ñu 'anun 'aquinin". Usoquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upiti ami catamëquin ñucë 'ixunbi ñu 'anun 'ë 'aquinia quixun 'unani cana 'ëx ñucë 'aishbi cuëënin. ¹⁰ Usa 'aish cana Cristo ñuiquin aín bana unicama ñuixuncë cupí uni 'ëmi 'atimati banacë 'ianan ñuñuma 'ianan unin bëtsi bëtsi ocë 'ianan numi uni nishmainun bëtsi ñu cupíribi tēmëraquinbi bënëquinma tanshitin. Usa 'aish cushima 'ixunbi cana Cristonën cushiocëxun ax cuëëncësabi oquin cushiñu 'ixun ñu 'ati 'ain.

Corintonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamami sinania Pablo bënëa

¹¹ Mitsúnmi 'ë rabicëma cupí cana sinánñuma uni banacësari rabiacan. Mitsúxira 'ë rabi upiti banatisa 'ixunbi camina —Pablosamaira 'aish ca an Pablo ñuicë unicama ënëx Nucën Papa Diosan uni 'icë —quixun sinánan 'ën bana isa ñancáishi 'icë quixun sinánquin a unicaman mitsu ñuixuncë bana cuacanin. Usaquinmi mitsun sináncëbëbi cana 'ëx a unicama meuma 'ain, 'ënbi 'aquinma, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuinshi 'ën 'acë cupí. ¹² Mitsubë 'ixun cana tēmëraquinbi tanshiquin, Cristo ñuiquin bana ñuixuanan, uni itsin 'acëma ñu 'acën. 'Ën 'aia isquin camina, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosan aín bana ñuixunun caíscë 'ai quixun 'unancën. ¹³ 'Ën bëtsi bëtsi ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'acësaribi oquin cana mitsu nuiban, mitsúxmi atusaribi 'icë. Usa 'aínbi sapi camina mitsúnmi curíqui 'inánti sinántisa tancëxunbi 'ën bicëma cupí masáquin sináncanin. 'Ën mitsun curiqui bicëma axa 'aisama 'ain camina 'ëmi masáquin sinánquinma a ñu manucanti 'ain.

¹⁴ Rabëti cana mitsu isi cuan. Amiribishi mitsu istëcëni cuanti cana sinanin. 'Ën 'acësabi oquin cana curíqui 'inánanmi 'ë ñu 'inánanun mitsu ñucátima 'ain. Mitsun 'ë ñu 'inánquinmabimi mitsun 'ë nuibati ashí cana cuëënin. Aín bëchicënen ca uni curíqui timëxuntima 'icën. Aín papan cuni ca aín bëchicë curíqui timëxunti 'icën. Usa 'ain cana 'ëx mitsun papasa 'ixun mitsun curíqui bitima 'ain. ¹⁵ 'Ëx asérabi mitsu nuibati tēmëraquinbi cana Cristo cupí mitsux upí 'inun mitsu aín bana ñuixunquin, 'ën curíqui cëñúanan 'ën cushi cëñúquinbi 'aquinti 'ain. 'Ën mitsu asérabiira nuibacëxunbi sapi camina 'ën 'acësaribi oquin mitsun 'ë nuibatiman.

¹⁶ Micama raírinëx caísmína 'ën isna mitsúnmi 'ë 'itsaira nuibaquin 'aquinun quixun mitsu paránquin bana ñuixunquin ñu ñucácëma 'ai quiax quin. ¹⁷ ¿An mitsu paránun carana uni xuan? Cananuna xucëma 'ain. ¹⁸ Mitsu istánun cana Titocëñun axa Cristomi catamëcë uni itsiribi xuan. ¿Titon cara mitsu paranx? Titobëtan ca axa abë 'icë unin mitsu paráncëma 'icën. 'Ën 'acësaribi oquin sinánquin ca atun ñu 'axa.

¹⁹ Nun usaquin mitsu cacëxun oquin mitsun nu nuibanun quixun isanuna ësaquin mitsu cai quixun sapi camina sináncanin. 'Aishbi ca usama 'icën. 'Ën nuibacë xucëantu, cana mitsu cain, ami catamëti ax quicësabi oíshi 'inun cananuna Cristo cuëëncësabi oquin mitsu 'aquinsa tanquinshi ënë ñucama mitsu ñuixuan. Asérabi ca usa 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. ²⁰ 'Ën mitsu isi cuanxun iscëxbi sapi camina 'ën sináncësama 'icanti 'ai quixun cana sinanin, 'ëxribi mitsun sináncësama 'imainun. Usa 'ixun cana sinanin, mitsux sapi camina nutsu cuamianani cuëbicananan, bëtsibë bëtsibë nishánancë 'ianan, bëtsimi manáncë 'ianan, minainshi ñu 'ati sinánan bëtsi unibë ñuianancë 'ianan, rabiacaquin upí oquin sináncëma uni 'ain. ²¹ Mitsu isi cuantëcënia sapi ca aín bana cuacë 'aishbimi usai 'icancëbëtan Nucën Papa Diosan mitsu cupí 'ë rabínmiti 'icë quixun cana sinanin. 'Imainun cana sinanin, mitsu raírinën ñu 'aisama 'ai mitsunanmabi xanu itsibë 'ianan xanusa unibë 'ianan ñunshinacëquin ñu 'atima 'aquin, a ñucama manuquin sinanacëma cupí sapi cana bëunan mëscúti 'ai quixun.

13

Pablonëan ashiquin 'ësëanan bërúanxa 'inun ca

¹ Mitsu isi rabëti cuan 'aishbi cana amiribishi mitsu isi cuantëcënti 'ain. Camabi ñu ca unin, rabë unían ñuia cuapánti 'icën. Rabë 'imainun achúshi unían ñuaira ca aséabi ca quixun 'unánti 'icën. ² Mitsu isi cuanx anu 'ixun cana mitsu can, 'ën mitsu istëcëni uxun iscëxa an ñu 'atima 'acë unicama 'imainun raíri uníxribi sinanatíma usabi 'ain, cana atu 'ësëquin cushin cati 'ain. Usoquin 'ën mitsu cacësabi oquin cana 'ura 'ixunbi ënë quiricanën mitsu catëcënin. ³ Mitsun camina upí oquin 'unántisa tan, carana Cristonën sinánmicësabi oquin unicama bana ñuixuni quixun. 'Ëx mitsu isi amiribishi cuanxun, an ñu 'aisama 'acë unicama cushin cacëbëtan, camina 'unánti 'ain, Cristo ax ca aséabi 'ëbë 'icë quixun. Cristo ax ca cushiñúmama 'icën. Usa 'ixun ca mitsu sinanamianan ami catamëtimi upí 'inun 'imiquin, aín cushi mitsu ismiti 'icën. ⁴ Cristo ax ca uni itsi 'icësaí i curúsocënu matáscë 'iacëxa. Usai 'iá 'aishbi ca bërí Nucën Papa Diosan cushin uisatimoi tsofia. Usa 'ain cananuna nux Cristo 'iásaribiti 'iquin uisa cara unin ocëxunbi cupiquinma tanshiti cushimasa 'ixunbi an 'imicëxun Nucën Papa Diosan cushin mitsu 'aquinín.

⁵ Mitsúnbi camina sinánti 'ain, caramina aséabi Cristomi catamëti ax cuëncësabi oi 'i quixun. Upí oquin ca sinan. ¿Caramina 'unaniman. Jesucristo ax ca aséabi mitsubë 'icë quixun? Aséabi Cristonanma 'ain ca ax mitsubëma 'icën. ⁶ Cristo ca aséabi nubë 'icë quixunmi mitsun 'unánti cana cuënin. ⁷ Mitsun —usama ca —quixun nu sináncëbëtanbi cananuna ñu 'atima 'axmami 'icanun quixun Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunín. Nun cananuna mitsu upí oquin 'unánmia quixuan unin sinánti cupíma, mitsúnmi upí ñu 'ati cupíshi, cananuna Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunín. ⁸ Cristonën bana quicësama oquin cananuna 'aiman. Aín bana quicësabi oquinshi cananuna 'ain. ⁹ Nux cushimasa 'ixunbi 'aquincëxmi mitsux upí 'ain cananuna cuënin. Mitsun ñu 'atima 'acëcama mëníocë 'aish upíshi 'inun cananuna ënquinma Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunín. ¹⁰ Nucën 'Ibu Jesucristonën, mitsu 'atimoquinma an iscëx upí 'inun 'aquinun 'ë cacë 'ixun, cana mitsu isi cuantëcënxunmashi ënë quirica mitsu buánmin, cuanxun 'ën iscëxmi 'aisama 'icania cushin banaquin masá nuitumiquin mitsu catin rabanan.

¹¹ 'Ën xucéantu, chuámashi camina 'icanti 'ain. Añu ñucama cara 'aisama 'icë camina mëníoquin sinántëcëntima 'ain, 'ën mitsu cacë banacama cuati camina bëtsin sináncësabi oquin sinani nishananíma nuibananishi 'icanti 'ain. Usai 'ia ca Nucën Papa Dios, an aín unicama nuibaquin bënëtima chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'iti 'icën. ¹² Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina chuámarua 'inux bëtsibë bëtsibë cananti 'ain. ¹³ Axa 'ëbë 'icëcama Cristonën 'imicë 'aish aín sinan upíira upí acamanribi ca mitsu chuámarua 'aishmi bërúanx 'icanun 'ë camíaxa.

¹⁴ Mitsux 'uchacëbi Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin iëmicë 'icëa Nucën Papa Diosanribi nuibamainuan aín Bëru Ñunshin Upí axribi mitsubë 'icëbëmi chuámarua bucucanti cana cuënin. Ashi, Pablo.

PABLONĚAN GALACIANU 'ICĚ UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

Galacia menuaxa ax Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn quirica cuěñěoxuan

¹ 'Ěx cana Pablo 'ain. Unin ca Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixunun 'ě caísama 'icěn. Nucěn Papa Dios, an a bamacě 'icěbi baísquimicě, abětan ca Jesucristoněn aín bana ñuixunun 'ě caísacěxa. ² Ěnu 'icě axa ami cataměcě unicamabětan cana Galacia mecamanu 'icě ěmacamanuaxmi Jesucristomi cataměcě 'icě, ěně quirica mitsu cuěñěoxunin. ³ Nucěn Papa Diosbětan Nucěn 'Ibu Jesucristoněn mitsu nuibaquin 'aquincěxmi chuámárua 'aish bucucanti cana cuěñin. ⁴ Ěně menu 'icě ñuishi 'atia an sináncě unicaman 'acěsaribi oquin ñu 'atima 'ati rabanán nu iěmi ca ax bamatsianxmabi nun 'ucha cupí bamacěxa, Nucěn Papa Dios cuěñcěsabi oi. ⁵ Nucěn Papa Dios ax ca unicaman xėnibua 'aínbi rabicě 'iti 'icěn. Usaquin ca 'ati 'icěn.

Jesucristomi catamětishi ca uni Nucěn Papa Diosan iscěx upí 'icě quicě bana

⁶ Cristoněn nuibacě 'aíshmi ainan 'inúan Nucěn Papa Diosan caísquin sinánmicě 'ixunbimi mitsun aín bana ěnquin bětsi bana cuacěbětan, cana uisacatsi caramina usari 'icani quixun sinanin. ⁷ Anúan uni aín 'ucha těrěncě 'aish Nucěn Papa Diosnan 'inux iěti bětsi bana ca 'aíma 'icěn. Usa 'aínbi ca uni raíriněn mitsu 'atimaquin sinánmiquin a bana bětsi oisa tanquin bětsi oquin ñuia. ⁸ Uin cara nun nu Cristo ñuiquin mitsu ñuixuncě Nucěn Papa Diosnan 'inux anun uni iěti bana, abi ñuixunquinma bětsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucěn Papa Diosan uisa cara oti 'icě usoquin 'ati 'icěn. Usoquin ca 'ě 'imainun naínuax ucě ángelribi, bětsi bana uni ñuixuncě 'icě, 'ati 'icěn. ⁹ Ěn cacěsaribi oquin cana mitsu catěcėnin, ui unin cara nun ñuixuncěxunmi cuacě a banama bětsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucěn Papa Diosan uisa cara oti 'icě usoquin 'ati 'icěn.

¹⁰ ¿Ěsaquin mitsu caquin carana unían 'ěx cana asėrabi upí 'ai quixun 'ě rabiti sinan? Usaquin sinánquinma cana Nucěn Papa Diosan 'ě upí isti sinan. ¿Carana unicamabě upí 'iti sinan? Cana usaquin sinaniman. Nucěn Papa Diosma unishi cuěñmity sinani cana Cristoněn unima 'itsían.

Uisax cara Pablo an Jesucristoněn bana uni ñuixuncě uni 'iacěxa quicě bana

¹¹ Ěn xucěantu, mitsúnmi 'unánun cana ěsaquin mitsu cain, Jesucristo ñui quicě bana 'ěn mitsu ñuixuncě ax ca unínbia sináncě banama 'icěn. ¹² A bana cana unin ñuia cuacěma 'ain. Uinu 'icě unínbi ca a bana 'ě 'unánmicěma 'icěn. Jesucristoněnsi ca a bana 'ě 'unánmiaxa. ¹³ Ěn judíos unicama cuěñcěsa oquin ñu 'aia unin ñuia camina cuacěn. 'Ěn cana axa Jesucristomi cataměcě unicama 'aisamaira oquin bětsi bětsi ocěn, Jesucristomi sinánti bana ěnun quixun. ¹⁴ Usoquin 'anan cana judíos unin sináncěsa oquinshi sináncěn. 'Ěn aintsy 'ěbě sėnėnburibi an 'acěsamaira oquin cana uni apáncaman 'ě 'unánmicěsa oquinshi 'ěn chaitiněn ñuiasabi oquin 'aisa tancěn, 'ěx asėrabi judío uniira 'ixun. ¹⁵ Usai 'iabi ca Nucěn Papa Diosan, 'ěn titan pucu měucüabi 'ě aín bana ñuixunun caísma 'ixun nuibaquin asėrabi ainan 'inun 'ě sinánmiquin, ¹⁶ aín Běchicěmi cataměti 'unánmianan, atúxribia ami catamėnun judíosma unicamaribi bana ñuixunun 'ě 'imiacěxa. Usaquin 'anúan 'imicěxun cana uibi uisai carana 'iti 'ai quixun ñucáma 'ain. ¹⁷ Ěn a 'unáncěma pain 'aían a pain aín bana ñuixunun Cristoněn caísma uni camabi ñucati cana Jerusalėnu cuánma 'ain. Anu cuaníma cana Arabia cacě menushi cuantancěx Damásconu cuantěcěancěn.

¹⁸ Rabě 'imainun achúshi bari inúcěbě pain cana Jerusalėnu Pedro isi cuancěn. Cuanx cana anu abě rabě semana 'imainun achúshi nětě 'iacěn. ¹⁹ Aribia Nucěn 'Ibu Jesusan aín

bana ñuixunun caísa uni raíri isquinmabi cana Jacobo, Nucën 'Ibu Jesusan xucën, ashi isacën. ²⁰ 'Ën a cuëneoquin mitsu cacë bana ënëx ca cëmëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania.

²¹ Jerusalénu 'itancëx cana Siria me 'imainun Cilicia menu cuancën. ²² Usa 'ain ca Judea menu 'icë ëmacamanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'ë 'unánma 'icën. ²³ 'Unánquinmabi ca ësaquian 'ë ñuicania cuacëxa: An nu bëtsi bëtsi o uni, an ca bëri Jesucristomi catamënnun quixun unicama bana ñuixunia, ami catamëtia ënnun quixun unicama bëtsi bëtsi o 'ixunbi. ²⁴ Usaquian 'ë ñuia cuaquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa.

2

Jesucristonën aín bana ñuixunun caíscë raírinëan cuënnquin Pablo bia

¹ Usa 'ain cana catorce baritia 'icëbë Tito buani, Bernabébë Jerusalénu cuantëcëancën. ² Nucën Papa Diosan 'ë sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanx bëbax cana anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamabëshi banacën. Banaquin cana 'ën judíosma unicama Jesucristo ñuiquin ñuixuncë banacama ñuixuancën, usaquin cana unicama ca quixun caquin. 'Ën usaquin bana ñuixunti cara atun sináncëx asábi 'icë quixun 'unánuxun cana 'ën judíosma uni ñuixuncë banacama chiquinaquin cacën, 'ën uni ñuixuncë bana axa 'ëx cëmëi banacësa 'aish ñancáishi 'itin rabanan. ³ 'Ën usoquin judíosma uni bana ñuixuncë chiquinaxuncëxun ca —asábi ca —quixun sinánquin —griego uni 'icë camina Tito judíos unicama 'icësaribitia 'inun 'unántioracamiti 'ai —quixun 'ë cáma 'icën. ⁴ Usa 'ainbi ca a cushi unicaman 'ë uisaquin cacëbëmabi, nuxnu anu timëanbi ax isa Jesucristomi catamëcë 'icë quibi cëmëcë unicama, axribi anu atsíancëxa. A unicamax ca, judíosma unicama ca Jesucristomi catamëcë 'aish judíos unicama 'icësa 'inun 'unántioracacë 'iti 'icë quixun nu sinánmisa tani, uisa cupí caranuna judíosma unicama 'unántiocë 'inun 'imicëma 'ai quixun isi uacëxa. A unicaman, judíosma uniribi ca 'unántiocë 'iti 'icë quixun caquin nu sinánmisa tancëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman Tito, 'unántioracamicëma 'icëbi nu uisaquinbi cáma 'icën. ⁵ A unicaman judíosma unicamax ca judíos unicama 'icësa 'iti 'icë quixun nu sinánmisa tancëxunbi cananuna, mitsúnmi Jesucristomi catamëtishi ca uni iëti 'icë quixun aséribi 'unánti cupí, atun nu cacësa oquin sinánma 'ain.

⁶ —Axa ami sináncë unicaman cushi 'inun Jesucristonën 'imicë ca atux 'icë —quixun unin cacë 'ixunbi ca a unicaman bëtsi ñu 'anun 'ë cáma 'icën. A unicamax nun cushi 'ainbi cana 'ën 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín nuitu 'unánquin, camabi uni aséribi uisa uni cara quixun 'unania. ⁷ Bëtsi ñu 'anun 'ë caquinmabi ca a cushi unicaman, judíos unicama bana ñuixunuan Pedro 'amicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama bana ñuixunun 'ë 'amiaxa, quixun 'unáncëxa. ⁸ An judíos unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunun Pedro 'imia 'ixun ca 'ëribi judíosma unicama bana ñuixunun 'imiacëxa.

⁹ Nucën Papa Diosan usaquin 'ë 'imicë 'icë 'unánquin ca Jacobo, Pedro, Juan, acaman atux Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixun Bernabécëñun 'ë aín mëcën 'inánquin, —aséribi camina nu 'acësaribi oquin Cristo ñuiquin aín bana ñuixunun Nucën Papa Diosan caíscë 'ai —quixun canan —nun nu judíos unicama bana ñuixunmainun camina mitsun judíosma unicama bana ñuixuni cuanti 'ai —quixun nu cacëxa. ¹⁰ Canan ca ësoquishinhi nu cacëxa, —camina ñuñuma uni 'aquinti 'ai —quixun. Usoquin 'ati cana sináncën.

Antioquíanuxuan Pablonën Pedro ñu ca

¹¹ Usa 'ain cana 'ëx Antioquía ëmanu 'ixun Pedro Jerusalénuaxa ucë upí oquian aséribi Jesusan bana 'aiamoquin ñu cacën. ¹² Jacobonëan xucëxa uni raíri ucëma pain 'ain ca Pedronën judíosma unicamabëtan piacëxa. Usaquin 'axunbi ca Jacobonëan xucë unicama ucëbëtan atubëtan piquinma, judíosma unicama ëancëxa, axa Jerusalénuax ucë unicaman a ñu cati rabanan. ¹³ Pedronëan usaquin 'aia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë judíos unicama raírinëribi, judíosma unicama axribi Jesucristomi sináncë

'icēbi, atubētan piquinbi ēancēxa. A unicamaxa usai 'ia isi ca Bernabénēxribi usaribiti 'iacēxa. ¹⁴ Acamaxa —judíos uni cupíma Jesucristomi catamētishi ca uni iēti 'icē — quixun 'unanibi usai 'ia isquin cana axa Jesucristomi catamēcē unicama timēcēnuxun Pedro ēsaquin cacēn: ¿Mix judío uni 'aishbi judíoma uni 'icēsai 'iquinbi caramina uisa cupí judíosma unia judíos unicama 'icēsai 'inun quixun cain?

Judíos unicamaxa judíosma unicama 'icēsaribiti Nucēn Papa Diosnan 'iti bana

¹⁵ 'Ē 'imainun 'ēbē 'icē unicamax cananuna judío unin rēbúnqui 'aish judío uni 'ain. Nux cananuna an Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma judíosma unicamasaribima 'ain. ¹⁶ Usa 'ixunbi cananuna 'unanin, Moisésnēn usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun cuēnēo bana quíasabi oquian ñu 'acē cupíma Jesucristomi catamēcē cupíshi ca uni Nucēn Papa Diosan aín 'uchacama tērēnquin ainan isia. Usaquin 'unani cananuna nuxribi Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'inux Jesucristomi catamēcēn. Usai ca unicama 'iti 'icē quicē bana 'acē cupíma ca Nucēn Papa Diosan uni ainan 'icē upí isia.

¹⁷ Nun 'ucha sinánquin cananuna nun 'ucha tērēnquin nu iēminun Cristo cain. ¿Usaquin caquin caranuna Cristonēn ca nu 'uchañu 'imia quixun cain? Usama ca. ¹⁸ —Nun 'acē upí ñu a cupíma Jesucristomi catamēcē cupíshi cananuna Nucēn Papa Diosan iscēx abē upí 'ai —quixun 'unáncē 'ixunbi, amiribishi —'ēn upí ñu 'acē cupí cana Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'ai —quixun sináncē 'aish cana Nucēn Papa Diosan iscēx 'uchañumama 'ain. ¹⁹ Moisésnēan usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun cuēnēo bana quicēsabi oquin sēnēonquin 'acēma 'aish cana iētimoí bamati 'iacēn. Usai 'icēbi ca Jesucristomi catamēcē cupíshi Nucēn Papa Diosan ax cuēncēsabi oi 'inun, 'ēn 'uchacama tērēnquin 'ē ainan 'inun iēmiacēxa. ²⁰ 'Uchatēcēnuxunma ashiquin 'ēn 'uchacama ēni cana Cristobē bamacēsa 'ain. Usa 'aish cana 'ēshima, Cristo ax 'ēbē 'ain, aín cushínbi ax cuēncēsa oishi 'in. Nucēn Papa Diosan Bēchicē, axa 'ē nuibati bamatsianxmabi 'ēn 'ucha cupí bama, ami catamēti cana ax 'ēbē 'ain, ax cuēncēsabi oi 'in. ²¹ Moisésnēan usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun cuēnēo bana quicēsabi oquin 'acē cupí ca Nucēn Papa Diosan uni ainan 'icē upí isia quixun sináncē 'aish cana Cristo bama ax ca ñancáishi 'icē quicēsa 'itsían. Usa 'aínbi cana, Nucēn Papa Diosan ca aín Bēchicē ñancábi bamanun xuacēxa quixun sinanima, asérabi ami catamētín.

3

Moisésnēn cuēnēo bana quicēsabi oi 'icē cupíma Jesucristomi catamēcē cupíshia uni upí 'iti bana

¹ Gálatas unicama, mitsux camina sinánñumasa 'ain. Unin 'ucha cupía ax i curúsocēnu bama Jesucristo ñuiquin cananuna mitsu upí oquin bana ñuixuancēn. Ñuixuncēbi ca uni raírínēn bētsi bana ñuixunquin, Jesucristo ñui quicē bana cuaxunma 'anun quixun mitsu paránxa. ²⁻³ Camina 'ē cati 'ain, ¿Moisésnēan usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun cuēnēo banami cuacē cupí cara Nucēn Papa Diosan aín Bēru Ñunshin Upí mitsubēa 'inun mitsu 'ináncēx? Usama ca. Jesucristo ñui quicē bana cuatími ami catamēcēxuinshi ca aín Bēru Ñunshin Upí mibēa 'inun mitsu 'ináncēxa. ¿Usa 'ixunbi caramina mitsun Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan mitsu upí 'imiti sinántancēxunbi —'ēn ñu upí 'acē cupíshi ca Nucēn Papa Diosan 'ē upí isia —quixun sinanin? Usaquin sinani camina sinánñuma unicamasa 'ain. ⁴ ¿Ñancábi caramina cēmēishi tēmēraibi Jesucristomi sináncēn? Mitsúxmi usai 'icē ax ñancábimi usai 'icēma 'itibi ca 'ia. ⁵ Nucēn Papa Diosan ca aín Bēru Ñunshin Upí 'inánan uni itsían 'acēma ñu mitsu 'amia. ¿Uisa cupí cara mitsu usoquin 'amia? An ca usaquin 'aia, mitsúnmi Moisésnēan usai judíos unicama 'iti cuēnēo bana cuacē cupíma mitsúxmi Jesucristo ñui quicē bana cuati, ax ca asérabi 'ēbē 'icē quixun sinani, ami catamēcē cupí.

⁶ Abrahamnën ca sináncëxa, Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham aín nuitu upí 'icë isacëxa. ⁷ Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, an ax quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan 'aia quixun sinani ami catamëcë unicamax ca axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnqui 'ia. ⁸ —Judíos unicamaishima camabi uni cana axa Jesucristomi catamëtia nuibaquin aín nuitu upí isti 'ai —quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan an Abraham ësaquin cacë bana aín uni cuënëomiacëxa: “Mí cupí ca camabi menu 'icë unicama 'ën 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuëenti 'icën”. ⁹ Usa 'ain ca ui unicamax cara Abraham 'iásaribiti —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia —quixun sinani ami catamëtia ax ca Abraham 'iásaribiti Nucën Papa Diosan 'imicëx aín nuitu upí 'aish chuámarua tani cuëenti 'icën.

¹⁰ Usa 'aínbi ca ësairibi a bana usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo ax quia: “Ui unicaman cara camabi cuënëo bana quicësabi oquinra 'acëma a ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën”. A bana asérabi 'ain cananuna 'unanin, a bana quicësabi oquin 'acë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'ai quixun sináncë unix ca a banacama quicësabi oquinra 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën. ¹¹ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësaribiti quia: “Ui unicama cara Nucën Papa Diosan upí isia, ax ca asérabi ami catamëti tsóti 'icën”. Usaquin cuënëo bana 'unánquin cananuna 'unanin, Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana 'acë cupíma ca Nucën Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia, quixun. ¹² Moisésnën cuënëo banax ca quia: “Nucën Papa Diosbë upí 'inux Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi 'iti sináncë unin ca asérabi a banacama quicësabi oquin 'ati 'icën”. Usai quibi ca, ami catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosbë upí 'icë quima.

¹³ A bana, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuënëo, a banacamaxa quicësabi oquinra 'acëma 'icë, nu uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinma, Cristo, nun 'ucha cupí tëmëramia cupí, nu ami catamëtia uisotima 'icën. Camabi unin 'ucha cupí ca 'uchañuira uni 'icësari Cristo i curúsocënu bamacëxa, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësabi oi: “Ui unix cara i curúsocënu matáscë 'icë ax ca asérabi 'uchañuira 'aish Nucën Papa Diosan uisaira cara oti 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën”. ¹⁴ Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oía judíosma unicamaxribi Nucën Papa Diosnan 'inun ca Cristo Jesús 'uchañuira uni 'icësari bamacëxa. Ax usai bama cupí ca axa ami catamëcë unicama Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inania, ax quiásabi oquin.

Moisésnën cuënëo bana 'imainun Nucën Papa Diosmi catamëti quicë bana

¹⁵ 'Ën xucëantu, ësa ca ënë bana 'icën. Achúshi unían, usa ca ënë ñu 'iti 'icë quixun quiricanu cuënëocë 'icë ca uinu 'icë unínbi a bana tërëcaquin bëtsi otécëntima 'icën. ¹⁶ Usaribi ca Nucën Papa Diosan Abraham cá bana 'icën. An ca Abraham aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icë quixun cacëxa. Usaquin Nucën Papa Diosan Abraham cá bana ax ca “aín rëbúnquicama” ñui quima, “aín rëbúnqui achúshi” ñui quia. Usa 'ain ca aín rëbúnqui achúshi a ñuia quía ax Cristo 'icën. ¹⁷ 'Ësa ca a bana 'icën. Nucën Papa Diosan ca aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icë unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icë quixun caquin Abrahambëtan ashiquin mëníocëxa. Usaquin mënío 'ixun ca cuatrocientos treinta baritia inúcëbëtan Nucën Papa Diosan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana Moisés cuënëomiacëxa. Usaquin cuënëomiquinbi ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishia 'inun Nucën Papa Diosan tërëcama 'icën. ¹⁸ Moisésnëan usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain ca an Abrahambëtan mënío bana ñancáishi 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca usama 'icën. A ñuiquian an

Abrahambëtan mënío achúshi uni a cupíshi ca uni ami catamëtia Nucën Papa Diosan upí isia.

¹⁹ ¿An Abraham cá bana xënibua 'aínbi aséribi 'ain cara uisacasquin Nucën Papa Diosan usai judíos unicama 'iti bana cuënëonun Moisés cacëx? Uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixuan unin 'unánti cupí ca a bana judíos unicama 'ináncëxa. Abrahamnën rëbúnqui, Cristo, axa utia Abraham ñuixuan, a utámainuan a bana quicësabi oquin pain 'anun ca Nucën Papa Diosan a bana Moisés cuënëomiacëxa. Nucën Papa Diosan cacëxuan ángelcaman a cacë bana ca Moisésnën cuënëo bana 'iacëxa. ²⁰ An cacë bana ñuiquin judíos unicama canun Moisés 'iminuxbi ca Nucën Papa Dios achúshi, ax Abrahambëbi banacëxa, uni itsi camima.

Uisa cupí cara Nucën Papa Diosan usaía uni 'iti bana Moisés 'ináncëxa quicë bana

²¹ ¿'Èx ësai qui carana Nucën Papa Diosan Abraham cá banaxa bëtsi 'imainun ca an Moisés cá banáxribi bëtsi 'icë quin? Usama ca. Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupía uni aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Diosan 'ain, ca a bana 'acë cupíshi uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'itsíanxa. ²² Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —quia. A banaxa aséribi 'ain ca axa Jesucristo cupí ami catamëcë unicamaxëshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icën, an aín rëbúnqui achúshi ñuiquin Abraham cásabi oi.

²³ Ami catamëtinu iëti Jesucristoa utámainun ca judíos unicaman Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ati 'iacëxa. ²⁴ Usa 'ain cananuna an bërúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin, Moisésnën cuënëo bana tanquin, a bana quicësabi oquinshi 'aquin, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun 'unáncën, aminu catamënuan Cristo utámainun. Usai 'ia 'aishbi cananuna Cristo uá 'ain, ami catamëtia nun 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ²⁵ Nux ami catamënuan Cristo uá 'ain cananuna ami catamëquin an bërúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin Moisésnën cuënëo bana tancë cupíma, Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain.

²⁶ Usa 'ain camina mitsux Cristo Jesúsmi catamëti abë 'aish Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. ²⁷ Ami catamëtia ainan 'icë nashimicë 'aish camina unían aín chupa xëni 'aisama pëquin chupa ió pañucë usaribi 'aish mibëa Cristo 'ain min nuitu upíira 'ain. ²⁸ Judíos unicama 'imainun axa griego banan banacë judíosma unicama, an uni ñu mëëxuncë unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, bëbu 'imainun xanu, acamáxbi camina Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan iscëx bëtsisaribi 'aish achúshisa 'ain. Jesucristonan 'ixun camina camaxunbi bëtsin sináncësaribi oquin sinanin. ²⁹ Mitsux Cristonan 'aish camina axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnqui 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Diosan aín rëbúnqui ñuiquin Abraham cásabi oi aín uni 'ain.

4

¹ Èsaquin cana mitsu cain, aín papa bamacëbëtan ca aín ñucama ainan 'icëbi canicëma pain 'ixun aín bëchicënën bitsima. Canitancëxun cuni ca biti 'icën. Usa 'aish ca a tuá aín papan ñucama axa ainan 'aínbi a ñucama bicëma pan 'aish, an aín papa ñu mëëxuncë unisaribi 'icën. ² Aín papan anúan aín ñu biti mënío nëtë sënëntamainun ca aín papan caíscë unin aín bëchicë bërúanan aín chupa acama aín papan curíquinën bixuntí 'icën. ³ A tuásaribi ca Jesucristo ucëma pan 'ain judíos unicama 'iacëxa. Usa 'ixun ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anan aín nuitu upí 'inúan unin sináncë ñuishi 'ati sináncëxa. ⁴ Usa 'aínbi ca aín uti nëtë sënëncëbëtan Nucën Papa Diosan aín Bëchicë ënë nëtënu xuacëxa. Achúshi xanúxa bacëncëx canitancëx ca judíos unicama 'icësaribiti Moisésnën cuënëo bana, usaía judíos unicama 'iti, a 'unáncë 'iacëxa. ⁵ Ax ca judíos uni 'aíshnu nux

Moisésnën cuënëo bana cuacë 'icë, an 'imicëxëshi nun 'uchacama tērēncë 'aish Nucën Papa Diosan bēchicë 'inun nu 'iminux uacëxa.

⁶ Mitsux camina asérabi aín bēchicë 'ai quixunmi 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bēchicēnēn Bēru Ńunshin Upí mitsubēa 'inun xuacëxa. Usa 'ain camina aín bēchicë 'ixun —'ēn Papa Dios camina mix 'ai —quixun Nucën Papa Dios cain. ⁷ Usa 'aish camina an uni Ńu mēēxuncē uni 'icēsai 'ima xubu 'ibu unin bēchicë 'icēsai asérabi Nucën Papa Diosan bēchicë 'ain. Mixmi aín bēchicë 'icë ca Cristo ax quiásabi oquin mitsun 'uchacama tērēnquin an iscëxmi upí 'inun 'imianan aín Bēru Ńunshin Upí mitsubē 'inun 'inania.

Axa Jesucristomi catamēti unicamamia Pablo sinan

⁸ Bērāma camina —Nucën Papa Dios ca asérabi Dios 'icë —quixun 'unāncēma 'ixun Diosma Ńucama rabiquin bētsi bētsi Ńu 'acēn. ⁹ Usaquin bētsi Ńu rabiá 'ixunbi camina an sinānmicëxun —Nucën Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icë —quixun 'unanin. ¿An mitsu ainan 'imicëxunbi caramina uisa cupí mitsúnmi bērāma rabia Ńucama rabičēcēnti sinan? ¹⁰ Nucën Papa Diosan mitsu upí isnun quiax camina bērāmami quiásaribiti nētē Ńui —ēnē nētēx ca bētsi nētēsama 'icë —quianan 'uxē Ńui —ēnē úxēx ca bētsi 'uxēsama 'icë —quianan bari Ńui ēnē barix ca bētsi barisama 'icë —quin. ¹¹ Usaquin sinanimi 'ēn mitsu 'unānmicē banacama manucēsa 'ain cana —sapi cana Ńancábi mitsu 'unānmia —quixun sinanin.

¹² 'Ēn xucēantu, mitsux judíos unima 'ixun camina Moisésnēan cuënëo bana 'unāncēma 'ixun a bana quicēsabi oquin 'ama 'ain. 'Ēnribi cana —a bana quicēsabi oquin 'acē cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun bērí sinaniman. Usa 'ain camina mitsúxribi 'ēx 'icēsaribiti Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inux asérabi Jesucristomishi catamēti 'ain. 'Ēx mitsubē 'ain camina 'ēmi 'icēma 'ain. ¹³ Camina 'unanin, 'ēn nami 'aisama 'ixun cana bētsi menu cuanti sinānquinbi anuxuinshi Jesucristo Ńuiquin mitsu bana Ńuixuntabaquin Ńuixuancēn. ¹⁴ 'Ēx 'ñucē 'aish upíma 'icë isquinbi camina 'ē timāma 'ain. Usa 'ixun camina Nucën Papa Diosan xucē ángel bicēsa oquin upí oquin bianan Jesucristo 'acēsa oquin 'ē biacēn. ¹⁵ 'Ē isi camina cuēēancēn. ¿Usai 'iá 'aíshbi caramina bērí uisacatsi usama 'ain? Usama 'aínbi cana 'unanin, usoti 'icë cuni camina mitsun bēru ēchíxun 'ē 'inan 'itsían. ¹⁶ ¿'Ēn mitsu asérabi cacē bana sinānquin caramina 'ēx cana mitsumi nishi quixun sinanin? Usama ca.

¹⁷ An mitsu bana itsi 'unānmicē unicamax ca cēmēquin parani mitsubē upiti banaia. Usai 'iquinbi ca asérabi mitsu 'aquinti sinaníma. Mitsúnmi 'ē sinānquinma atuišhi sinānquin aín banaishi cuati ca cuēēnia. ¹⁸ Usa 'aínbi cana mitsu cain, parānquinma unin upí oquin Ńu 'aquincëxmi mitsux abē nuibananti ca asábi 'icēn. Usaribi oquinmi mitsubē 'icë 'acēsaribi oquin mitsubē 'icēmabi 'ē sinánti ca asábi 'iti 'icēn. ¹⁹ Mitsux camina 'ēn bēchicēsa 'ain. Usa 'ain cana mitsúnmi Cristo 'unāncēma pain 'ain 'iásaribiti mitsúxmi asérabi ami upiti catamēnun quixun sinani, masá nuituti bēnētín, bacénuxun paē tania xanu bēnēcēsaribi oi. ²⁰ 'Ēx anu mitsubē 'iti cana cuēēnin. 'Ēx anu 'ixun cuni cana mitsubē banaquin, upí oquin mitsun sinan 'unānquin, mitsu upí oquin 'ēsētsian. Mitsubēma 'ixun cana uisai caramina 'icani quixun 'unaniman. Usa 'ain cana uisaquin carana mitsu cati 'ai quixun 'unaniman.

Agarcēñun Sara Ńuicē bana

²¹ Mitsux Moisésnēan cuënëo bana quicēsabi oquin 'ati cuēēncē 'ixun camina 'ēn Ńucācëxun 'ē cati 'ain, ¿caramina uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unāncēma 'ain? ²² A banax ca quia, Abraham ca rabē bēbu bēchicēñu 'iacëxa. Bētsin titax ca Abrahamnēn xanúan Ńu mēēmīcē, Agar cacē xanu, 'iacëxa. Bētsix ca Abrahamnēn xanun tuábi 'iacëxa. ²³ An Abrahamnēn xanu Ńu mēēxuncē xanun tuacëx ca camabi tuásaribi 'aish unin bēchicēishi 'iacëxa. Usa 'aínbi ca bētsix Abrahamnēn xanu, Sara, ax tuacēma 'aíshbi Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oi tutancëx bacēancëxa. ²⁴ 'Ēnēx ca ēsa 'icēn.

Ēnē xanu rabē 'imainun tuá rabē ñui quicē bana isquin cananuna bētsi bana rabēribi sinánti 'ain, ěsai quicē: A bana achúshinēx ca Cristo ñui quicē 'icēn. A bana ca asérabi 'icē quixun sinani Cristomi catamēcē unicamax ca Saran rēbúnquisa 'icēn. Bētsix ca Nucēn Papa Diosan Moisés cuēñēomia bana a ñui quicē 'icēn. Aín bashi Sinaí, anuax 'itsa nētē abē banaquin ca Nucēn Papa Diosan usai ca 'ēn uni 'iti 'icē quixun Moisés cacēxa. A bana quicēsabi oquin aín unicaman 'anun 'inan 'aínbi ca 'itsa unin, a 'acē cupíshi cana Nucēn Papa Diosan uni 'ai quixun sinania. Usaquin sináncē unicama ax ca Agarnēn rēbúnquisa 'icēn. ²⁵ Aín bashi Sinaí ax ca Arabia menu 'icēn. Aín bashi Sinaínuxuan abē banaquin Nucēn Papa Diosan Moisés, usai ca aín unicama 'iti 'icē quixun cá bana 'acē cupí cana Nucēn Papa Diosan uni 'ai quixun sináncē unicamax ca Jerusalénu 'icē unicamasa 'icēn. Usaquin sináncē unicamax ca Agarnēn tuá 'iásaribi 'icēn. Usa 'aish ca ěsa 'icēn. Nucēn Papa Diosan, min xanun ca mi tuaxunuxun 'aia cá bana sinánquinma ca Abrahamnēn bēchicēñu 'iti cuēñquinshi Agar cacē xanumi bēchiacēxa. Usa 'aish ca a tuá a Nucēn Papa Diosan Abraham ñuixuan, ama 'iacēxa. ²⁶ 'Itsa uníxa Agarnēn tuá 'iásaribi 'aínbi cananuna usama 'ain. Nux cananuna Nucēn Papa Diosan nētēnu 'icē Jerusalén anu abē 'iti uni 'ain. ²⁷ Abrahamnēn xanu ñui ca cuēñēo bana ěsai quia:

An tuacē xanun rēbúnquinēxa 'icēsamaira oi ca —'ēn cana tuaima —quixuan an sináncē xanu aín rēbúnqui 'aisamaira 'iti 'icēn. Usa 'ain camina mix tuatima 'aish tuáñuma xanu 'aíshbi —tuáñu cana 'iti 'ai —quixun 'unani cuēñti 'ain; tuacēn paē tancēma xanu 'aíshbi camina tuá 'imainun rēbúnquiñu 'icē cupí chuámarua tani cuēñti 'ain.

²⁸ Ēn xucéantu, Nucēn Papa Diosan Abraham cacēsabi oquin ca Isaac aín titan tuacēxa. Usaribiti cananuna nux Nucēn Papa Diosan mēníosabi oi Cristo cupí ainan 'ain. ²⁹ Bēráma ca Agarnēn tuá, axa camabi tuá 'icēsaribi unin bēchicēshi 'inun aín titan tua, an, Isaac, Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquian Abrahamnēn bēchicē, a bētsi bētsi ocēxa. Usaribi oquin ca an Nucēn Papa Diosnan 'inuxun, usai ca judíos unicama 'iti 'icē quicē bana 'acē unin, axa Nucēn Papa Diosnan 'inux Cristomi catamēcē unicama bētsi bētsi oia. ³⁰ Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan bana cuēñēo ěsai quia: “Aín xanúan ñu mēemicē xanun tuacēn rēbúnquinēx ca Nucēn Papa Diosan cásabi oi Abrahamnēn xanun tuacēn rēbúnquisaribi 'itima 'icēn. Usa 'ain ca aín xanúan ñu mēemicē xanubē aín tuá ashiti Abrahamnēn xubunuax utēcēntimoi cuanti 'icēn”. ³¹ Ēn xucéantu, usa 'ain cananuna nux Agarnēn tuá 'iásaribima 'aish Saran tuása 'ain.

5

Jesucristonan 'ixun bēráma 'á ñucama sinántēcēntima bana

¹ Nun Moisésnēn usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun cuēñēo bana quicēsabi oquin 'acē cupíma cananuna Cristomi catamēcē cupíshi Nucēn Papa Diosnan 'ain. Usa 'ain camina asérabi Cristomi catamēquin a ěnti sinántima 'ain. Usai judíos unicama 'iti Moisésnēn cuēñēo bana quicēsabi oquin 'acē cupí cana Nucēn Papa Diosnan 'ai quixun camina sinántēcēntima 'ain.

² Pablo 'ixun 'ēn mitsu camainun ca cuat, Nucēn Papa Diosnan 'inux cana judíos unicama 'icēsai 'unántioracati 'ai quixun sinanibi camina Cristomi catamēcēma 'aish Nucēn Papa Diosnan 'itima 'ain. ³ Cana mitsu catēcēnin, uicaman cara —'unántioracacēma 'aish cana Nucēn Papa Diosan iscēx 'ēn nuitu upí 'inux 'unántioracacē 'iti 'ai —quixun sinania, a unicaman ca 'unántioracacē 'iti ashima camabi usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun Moisésnēn cuēñēo bana quicēsabi oquin 'ati sinánti 'icēn. ⁴ Uicaman caramina — Moisésnēan usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun cuēñēo bana quicēsabi oquin 'acē cupí ca ainan 'icē Nucēn Papa Diosan 'ē upí isia —quixun sinani, mix camina upí 'inux ami catamētancēxunbi Cristo ěncē 'ain. Usa 'aish camina Nucēn Papa Diosnanmasa 'ain. ⁵ Usa 'aínbi cananuna nun, ami catamēti ěnquinma aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēx cananuna Nucēn Papa Diosan iscēx upí 'iti 'ai quixun sinanin. ⁶ Nux asérabi Jesucristonan 'aish

cananuna 'unántioracacë unicama 'icësaribiti 'unántioracacëma 'aíshbi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixúan an uni nuibacë uni ax ca Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icën.

⁷ Mitsux camina upiti Jesucristomi sináncën. ¿Ui unin cara Jesusan banami ënun quixun mitsu sinanamiax? ⁸ Nucën Papa Dios an mitsu ainan 'inun sinánmicë, an ca Jesusan bana ënun quixun mitsu sinánmicëma 'icën. ⁹ Unix ca quia, “Anun pán chamiti ñu an ca xanpanu 'icë pán 'ati ñu acëñun mëscucëxun camabi chamia”. Usaribi 'ixuan an uni paráncë unin ñuixuncëxun ca camabi unin aín bana cuatia. Usa unin sapi ca mitsu paránxa. ¹⁰ Usa 'aínbi cana mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'aín ësaquin sinanin, mitsun camina 'ën 'acësaribi oquin —Moisésñëan cuëñëo bana cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun 'unanin. Usa 'aínbi ca an mitsu 'atimaquin sinanamisa tancë uni, uisa uni cara, abi Nucën Papa Diosan castícantí 'icën.

¹¹ 'Ën xucéantu, cana mitsu cain, 'ën —Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun ca uni 'unántioracacë 'iti 'icë —quixun caquin, unicama bana ñuixuncë 'aish cana judíos unicaman bëtsi bëtsi ocëma 'itsían. I curúsocënuaxa ax bama, Jesucristo, ami catamëtishi ca uni upí 'iti 'icë quixun a bana 'ën ñuicëbëma ca uni 'ëmi nishtsíanma. ¹² An mitsu 'unántioracanun quixun ubíocë unicama aín namiribi tëatibi ca 'ia.

¹³ 'Ën xucéantu, mitsun ñu 'acë cupíma Cristomi catamëcë cupíshi an iscëx upí 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu caísaxa. Usa 'ixun camina mitsux cuëëncësabi oquin ñu 'atima 'ati sinántima 'ain. Usaquin 'aíma camina bëtsibë nuibanani asérabi 'aquiananti 'ain. ¹⁴ Nucën Papa Diosan bana ca quia:

—“Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. A bana quicësa oquin 'acë 'ixun camina bëtsi uni nuibatí 'ain, mix bërúancacësaribi oquin. Usoquin 'acë 'ixun camina Nucën Papa Diosan bana raírinëxa quicësabi oquin 'acë 'iti 'ain. ¹⁵ Usa 'aínbi bëtsibë nishanani cuamianani camina mitsux Jesucristonën unimasa 'iti 'ain. Usai 'itin rabanan camina bërúinraocati 'ain.

Unin sináncësa oquin sinanima Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'iti bana

¹⁶ 'Ën cana mitsu cain, mitsux cuëëncësabi oquin ñu 'atima 'aquinma camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësa oquinshi sinánquin ñu 'ati 'ain. ¹⁷ Nun sináncësa oquinshi ënë nëtënu 'icë ñu 'aquin cananuna Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí cuëëncësama oquin 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca nun sináncësa oquinu ñu 'ati cuëënimá. Usa 'ixun camina mitsux an sinánmicë 'ixun mitsun cuëëncë ñu 'atima 'ain. ¹⁸ Mitsun aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun sinánquin ñu 'acë 'aish camina usai ca uni 'iti 'icë quixun Moisésñën cuëñëo bana quicësamaira oi 'icë 'aish 'uchocëma 'iti 'ain.

¹⁹ Camina 'unanin, unin ca 'aia tanquinbi tënëquinma aín cuëëncësa oquin ësa ñucama 'aia quixun: aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, 'imainun ñunshínquin ñu 'atima 'ati. ²⁰ 'Anan ca 'aia, Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabiti, ñubë 'iti, bëtsibë nishánanti, cuamianani nishánanti, ñuñanánti, unimi pishui nishti, bënëtishi unimi nishti, anbi ñu 'acatsi quixun sináncë 'iti, 'imainun uni raíri, raíri unibë nishananquin amanu amanu sinánun sinánmiti, acamaribi. ²¹ 'Imainunribi ca 'aia, bëtsi unin ñu cuëënti, uni 'ati, paénti, picéntapun 'iti, acama. Usa ñucama ca unin aín cuëëncësa oquin ñu 'aquin 'aia. Usa 'ain cana ën mitsu cacësaribi oquin mitsu catëcënin, usa ñua an 'acë unicamax ca aín unima 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'itima 'icën.

²² Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan an sináncë uni ax ë sai 'ia: unicama nuibacë, chuámarua 'aish cuëëncë, uisa ñu cara 'icëbëbi chuámarua 'aish bënëcëma, an 'atimocëxunbi uni cupicëma, cuëmëninínshi banacë, upí nuituñu,

'imainun Jesucristomi upiti catamécë, ²³ rabícëma, aín cuëëncësari 'iisa tanquinbi tënécë. Usa uni ñuia, ax —usai 'itima ca —quicë bana ca 'aíma 'icën. ²⁴ Cristo nun 'ucha cupí i curúsocënu bama 'ain cananuna nun nu ñunshínquin 'asaribi oquin 'atëcënxunma ñu 'atimacama ëan. ²⁵ Usa 'ain cananuna nux aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx Nucën Papa Diosan uni 'ixun, aín Bëru Ñunshin Upitan an nu sinánmicësabi oquin 'ati 'ain.

²⁶ Usa 'ain cananuna —'ëx cana bëtsi unisama 'ai —quiax rabítima 'ain, cananuna cuëbicanani unibë nishanantima 'ain, 'imainun cananuna bëtsimi nutsitima 'ain.

6

Bëtsibë 'aquiananti bana

¹ 'Ën xucëantu, axa Jesucristomi catamécë unían manúxun ñu 'aisama 'aia camina mitsux aséribi Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun axa upí 'inun quixun nuibaquin 'aquinti 'ain, rabíquin —'ëx cana 'uchañuma 'ai —quixun sinánquinma. Mixribi usai 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. ² Min ñuishi 'ati sinánquinma camina uni raíriribi ami sinánquin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain. Usai camina bëtsibë bëtsibë 'aquiananti 'ain. Usai 'i camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain.

³ Ui unin cara aséribi upí 'ixunmabi ax isa upí uni 'icë quixun sinania, ax ca aín sinanëinshi cëmëia. ⁴ Ñu 'aquin ca aín unin —¿Cristo cuëëncësabi oquin carana 'ai? —quixun sinánti 'icën. Usai 'i ca unían a cuëënti sinanima —Cristo cuëëncësabi oi cana 'i —quixun sináncë cupí a uni chuámarua tani cuëënti 'icën. ⁵ Cristonan 'ixun ca unin uisa cara aín sinan 'icë quixun sinánan uisa ñu cara 'ati 'icë quixun anbi sinánti 'icën.

⁶ An Nucën Papa Diosan bana 'unánmicë uni a ca a 'unánmicë unin cupíoquin uisa ñuñu cara, a mësú 'inánti 'icën.

⁷ Camina upí oquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Dios parani ca uni ami cuaitima 'icën. Ënëx ca ësa 'icën: An 'apácë ñu bëru aín bimibi ca unin biti 'icën. ⁸ Usaribiti ca axa aín 'uchacama ënima aín cuëëncësa oíshi 'icë uni ax ainanma 'aish xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'íma. Usa 'aínbi ca an aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun sinánquin ñu upí 'acë uni ax Nucën Papa Diosnan 'aish xënibua 'aínbi abë 'ia. ⁹ Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'aquin atsánquin ëntima 'ain. Usoquin ñu upí oquin 'ai cananuna ax quiásabi oi an 'aquincë 'ianan aín nëtënu abë 'iti 'ain. ¹⁰ Usa 'ain cananuna axa nubë Jesucristomi catamécë unicama 'aquinti 'ain. 'Aquianan cananuna 'aquinsa 'icë uni raíriribi camabi 'aquinti 'ain.

Pablonëan ashiquin 'ësëanan bërúanxa 'inun ca

¹¹ 'Ën męcënanbi chaira letranën mitsu cuëñëoxuncë bana ënë camina isti 'ain. ¹² An —camina 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun caquin mitsu 'unánmicë unicaman ca judíos unicama cuëënmiti cupíshi usaquin 'unánmia. I curúsocënu ax bama, Cristo, ami catamëtishi ca uni iëti 'icë quicë, a bana cupí bëtsi bëtsi ocë 'itin rabanan ca —mitsux camina 'unántioracacë 'iti 'ai —quia. ¹³ Axa 'unántioracacë unicamanbi ca camabi Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuëñëo banacama quicësabi oquira 'aima. Usa 'ixunbi ca atun 'unánmicë cupí camina mitsux judíos uni 'icësaribiti 'unántioracacë 'ai quiax rabiácati sinánquin usaími 'inun quixun mitsu 'unánmia. ¹⁴ Usa 'aínbi cana 'ëxbi rabiacaquinma, i curúsocënu ax bama 'aían a cupí uni iëti, Nucën 'Ibu Jesucristo, ashi rabin. Cristo i curúsocënu bama cupí cana a 'ën 'atia Nucën Papa Dios cuëëncëma ñucama ëni, usa ñu 'atëcënti cuëëniman. 'Imainun ca unin a 'atia Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu 'ë 'amitima 'icën. ¹⁵ Nux aséribi Cristonan 'aish cananuna, axa usabi 'unántioracacë unicamaxa 'icësaribiti 'unántioracacëma 'aishbi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Ainan 'icëa Cristonën nu 'imicëxun bërámanu 'ása oquin sinántëcënxunma bëtsi oquin sináncë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ¹⁶ Axa usai 'icë unicamacëñuan

uicamax cara asérabi aín uni 'icë, acama Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha tērëanan chuámashirua 'imiti cana cuëënin.

¹⁷ Nucën 'Ibu Jesúsnan 'icë unin bëtsi bëtsi ocë cupí, 'ën nami tēacë mocë, aín bërucama isquin ca ui uni cara, anbi, 'ëx cana asérabi Nucën 'Ibu Jesusan uni 'ai quixun 'unánti 'icën. 'Unánquin ca uisa uni carana 'ai quixun 'ë ñucátëcëntima 'icën.

¹⁸ 'Ën xucëantu, Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin mitsu asaribi 'aíshmi upí 'inun 'aquinti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën. Ashi, Pablo.

PABLONĚAN EFESONU 'ICĚ UNICAMA BUÁNMI QUIRICA

Efeso ěmanuax ax Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn quirica cuēñoxuan

¹ Ěx cana Pablo, Nucěn Papa Dios cuēñcēsabi oquin aín bana ñuixunun Jesucristoněn caísa 'ain. Usa 'ixun cana Efeso ěmanuaxmi Cristo Jesúsmi sinani ami cataměti Nucěn Papa Diosnan 'icě ěñe quirica mitsu buánmin. ² Nucěn Papa Diosbētan Nucěn 'Ibu Jesucristoněn mitsu nuibaquin 'aquincěxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuēñin.

I. AIN UNICAMAX CA CRISTOBĚ ACHUSHISA 'ICĚ QUIXUN PABLONĚN CA (1.3-3.21)

Cristonan cupía Nucěn Papa Diosan uni nuibaquin 'aquinti

³ Nucěn Papa Dios ax ca Nucěn 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icěn. A rabinun ca 'acan. Aín nětēnuxun nu sinánxunquin ca nuxnu Cristonan cupí nuibaquin 'aisamaira ñu nu 'aquinquin upí oquin sinánmianan nu cuēñmia. ⁴ Mecama uniočema 'ixunbi ca Nucěn Papa Diosan Cristo cupínu an iscěx 'uchañuma 'ianan ainanshi 'inun nu caíscěxa. ⁵ Axa cuēñcēsabi oquin ca nu nuibaquin Jesucristo cupí aín bēchicě 'inun nu caíscěxa. ⁶ Usaquin ainan 'inun caístancěxun an nu nuibaquin, aín nuibacě Bēchicě nubě 'áinu ainan 'aish upí 'inun nu 'imicě 'ixun cananuna ami cataměquin, xēnibua 'aínbi a rabin. ⁷ An ca nun 'ucha cupínu ainanma 'icěbi Cristo bama 'ain, nun ñu 'aisama 'acēcama tērēnquin ainan 'inun nu iēmiaxa, an nu nuibaquin. ⁸ Usa 'ixun ca nuibaíraquin uisairai cara uni ainan 'iti 'icě quixun upí oquin 'unánun nu 'imiāxa. ⁹ Unin 'unánma 'icěbi ca nu 'unánmiaxa, uisa cupí cara ax cuēñansabi oquin Cristo ěñe nětēnuaxa bamanun xuacěxa quixun. ¹⁰ Ěsaquin ca nu 'unánmiaxa: An ca anúan ax utēcēnti nětēa sēñcēbētan Cristo xuti 'icěn, an unio ñucama, naínu 'icě 'imainun menu 'icě aín 'ibua 'inun.

¹¹ Nux Cristonan cupí aín uni raíri 'acēsaribi oquin nu axa cuēñcēsabi oi 'ianan aín nětēnu abě 'iti nu 'iminuxun ca Nucěn Papa Diosan ainan 'inun nu caíscěxa. Usai nux 'inun ca Nucěn Papa Diosan camabi ñu ax cuēñcēsabi oquin 'aquin mēñocěxa. ¹² Nun nu an sinánmicěxun upí oquin ñu 'aia isquian uni raírinēnribi a rabinun ca nux pain Cristomi cataměcě 'aishnu ax cuēñcēsabi oi 'inun nu caíscěxa. ¹³ Mitsúxribi camina —Jesucristo cupí ca uni aín 'ucha tērēncě 'aish Nucěn Papa Diosnan 'iti 'icě —quixun ñuicě bana cuati Cristomi cataměacěn. Cristomi catamětia ca Nucěn Papa Diosan ax quicēsabi oquin aín Běru Ñunshin Upí miběa 'inun mitsu 'ináncěxa, mitsúxmi asérabi ainan 'icě 'unánti oquin. ¹⁴ Aín Běru Ñunshin Upí axa nubě 'ain cananuna 'unanin, anúan Nucěn Papa Diosan an caíscě aín unicama bítí nětē sēñcēbē cananuna aín nětēnu abě 'iti 'ain, ax quiásabi oi. Ax cushiira 'ixuan nuibaquin 'imicěxunu a rabinun ca usai 'iti 'icěn.

Efesonu 'icě axa Jesucristomi cataměcě unicama Pabloněn Nucěn Papa Dios ñucáxuan

¹⁵ Usoquin Nucěn Papa Diosan 'aquincěxmi mitsux asérabi Nucěn 'Ibu Jesúsmi cataměanan axa ami sináncě unicamabě nuibanania ñuicania cana cuan. ¹⁶ Usa 'ain cana ěnquinma —asábi ca —quixun caquin rabianan abě banaquin Nucěn Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁷ Nucěn 'Ibu Jesucristoněn Dios 'ianan 'Apuira, Nucěn Papa Dios, a cana an 'unánmicěxunmi upí oquin sinánquin a 'unáncanun quixun mitsu ñucáxunin. ¹⁸ 'Imainun cana mitsu ñucáxunin, an 'imicěx caramina uisairai ěñe nětēnuax Jesucristosaribi 'aish upí sinánñu 'iti 'ai quixunmi mitsun 'unánun. Ñucánan cana uisairai caramina aín nětēnu abě 'aish, axa ami cataměcě unicamabě 'iti 'ai quixunmi 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹⁻²⁰ Usaribi oquin cana mitsu ñucáxunin, uisaira cara aín cushi anúan axa ami cataměcě

unicama 'aquinti a 'icë quixunmi mitsun 'unánun. A cushínbi ca bamacëbi baísquimixun Cristo aín nētēnu aín mēqueu 'aish abē 'Apu 'inun 'imiacëxa. A cushínra ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinia. ²¹ Usai 'inúan 'imicëx ca Cristo ax, a unin iscë 'apu 'imainun a unin iscëma 'apuribi 'imainun uisa cushi cara, 'imainun uisa 'apu cara, uisaquin caquin anëcë cara, acamabë sēnēnmaira 'icën. Usa bērí 'aish ca ēnē nētē cēñúcēbēribi usai 'iti 'icën. ²² Nucën Papa Diosan ca camabi ñu, uni, ángel, acaman 'ibu 'inun Cristo 'imiacëxa. 'Imianan ca axa ami catamëcë unicaman 'iburibi 'inun 'imiacëxa. ²³ Axa ami catamëcë unicamax ca 'itsa 'aishbi camáxbi Cristonan 'icën. Usa 'ain ca an abē 'ixun an sináncēsariibi oquian sinánun aín unicama 'imia. Ax ca uinubi 'aímama 'icën. Abē 'ixun ca Cristonēn aín unicama an iscëx aín nuitu upí 'ixuan ax cuëncësä oquinshi 'anun aín cushi 'inania.

2

An nuibacë cupí ca uni Nucën Papa Diosnan 'ia quicë bana

¹ Mitsun ñu 'atima 'acë cupí ainanma 'aishmi uni bamacësä 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu xēnibua 'aínbi abē 'inun ainan 'imiaxa. ² Ēnē nētēnu 'icë ñuishia an sináncë unicaman sináncësä oquinshi sinánquin camina ñu 'aisama 'acën, ñunshin 'atimanēn 'apu cuëncësäbi oquin. An ca an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama ax cuëncësäbi oquin 'anun sinánmia. Usaribiti camina mitsux an sinánmicë 'iacën. ³ Nunribi cananuna camaxunbi nun sináncësä oquinshi sinánan nun sinan 'atima 'ixun nux cuëncësäbi oquin 'acën. Usai 'icë 'aish cananuna raíri unicamasariibi 'aish numi nishquian Nucën Papa Diosan castícantí 'iacën. ⁴ Usai 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aisamaira nuibaquin, ⁵ nux nun 'ucha cupínu ainanma 'aish bamacësä 'iá 'icëbi ainan 'aish upiti tsónun nu 'imiaxa, nuxribi bama 'aishbi Cristobē baísquicësä 'inun. ⁶ Nux Cristo Jesús bē baísquicësä 'inun 'imianan ca Nucën Papa Diosan nuxribi ēnē nētēnuaxbi Cristo Jesús bē, aín nētēnuribi abē 'inun nu 'imiaxa. ⁷ Jesucristonan 'aishnu usai 'icë isquían camabi unin uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun nētē xēnibucēbētanbi isnun ca Nucën Papa Diosan usáinu 'inun mēnócëxa. ⁸ Nuibaquin ca asérabi cuëncēnquin mitsúxmi Cristomi catamēti cupíshi mitsu ainan 'inun iēmíaxa. Mitsúnmi ñu upí 'acë cupíma ca Jesucristo bama cupíshi Nucën Papa Diosan ax cuëncēnquinshi mitsu ainan 'inun iēmíaxa. ⁹ An ca an ñu upí 'acë cupí ainan 'inun uni iēmíma. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbi —ēn upí ñu 'acë cupí cana iēa —quixun rabíquin sinántima 'icën. ¹⁰ Cristo Jesús nubē 'inúan an 'imicëxun ñu upíshi 'anan nun sinan bētsi 'inun ca an mēnósäbi oquin nu 'imiaxa.

Cristo cupía judíos unicama 'icēsariibiti judíosma unicamaribi Nucën Papa Diosnan 'iti

¹¹ Usa 'ain camina manútima 'ain, mitsux judíos unima, uni itsi 'aish camina axa 'unántioracacë judíos unicaman —a unibunëx ca 'unántioracacëma 'icë —quixun ñuicë 'iacën. ¹² Judíos unima 'aish camina Cristo ñui quicë bana cuacëma 'iacën. Judíos unicaman 'unan 'aínbi camina mitsun Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ianan an Cristo ñuiquin Abraham cá bana a 'unáncëma 'iacën. Usa 'ixun camina Nucën Papa Diosan ca nuibaquin uni 'aquianan ainan 'imiti 'icë quixun 'unáncëma 'aish mitsux cuëncësä oíshi tsóti sináncën. ¹³ Usai 'iá 'aishbi camina camabi unin 'ucha cupía Cristo bama 'ain, ami catamëcë 'aish ainan 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Dios 'unáncëma 'iá 'aishbi bērí a 'unani ainan 'ain. ¹⁴ Cristonēn ca judíos uni 'icēsariibitia judíosma uniribi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiaxa, camáxbia raíri unisariibi 'inun. Judíos unicamaxa judíosma unicamabë nuibanancëma 'aish nishanancësä 'iá 'icë ca bērí Cristonēn judíos uni 'imainun judíosma uniribia ainan 'aish camáxbi bētsibē nuibananun 'imiaxa. ¹⁵ Ax camabi unin 'ucha cupí bamaquin ca Cristonēn nux judíos uni 'ixun Moisésnēn cuēnēo bana quicësäbi oquin 'acë cupíma ami catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosnan 'iti mēnócëxa. Usouni 'icēsariibitia judíosma uníquin ca nux judíos uni 'aish 'icēsariibitimi mitsúxribi ami catamëcë cupí ainan 'inun 'imiaxa. Usa 'ain cananuna camáxbi ainan 'aish sēnēn 'ain. ¹⁶ Ax camabi unin 'ucha tērēncë 'iti cupí i curúsocēnuax bamax baísquiquin ca Cristonēn judíos unicama

Nucën Papa Diosnan 'inun mëníocëxa. Usoquian 'acë cupí ca axa ami catamëcëcamax Nucën Papa Diosnan 'aish, judíosma unibë judíos uni nishánantëcëntima 'icën. ¹⁷ Ax ënë nëtënu utancëxun ca Cristonën bana ñuixunquin, camabi unix ca ami catamëti Nuncën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icë quixun cacëxa. Usa 'ain ca judíosma uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma, 'imainun judíos uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun a ñuia quicë bana cuati, Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. ¹⁸ Usai Cristomi catamëti Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'aish cananuna camáxbi, judíos uni ucën Papa Diosnan 'iti mëníocëxa. Usoquin ca nux judíos un'imainun judíosma uníxribi, Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ¹⁹ Usa 'ain camina judíosma uni 'aíshmi Nucën Papa Dios 'unáncëma 'aish 'iásaribima 'ain. A ñuiquian Nucën Papa Diosan Abraham cá, Cristo, a camina mitsun bërí 'unanin. Usa 'ain cananuna mitsúxmi judíosma uni 'imainun nuxribi judíos uni 'aish, ainan cupí aín nëtënu abë 'iti 'ain. ²⁰ Mitsux camina an aín bana uni ñuixunun Jesusan caíscë unicama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuiasabi oi, Jesucristomi catamëti ami cushicë 'ain. Usa 'aish camina unin maxax xubu oquin ami cushiti pain nantancëxun raíriribi bucúnrucësaribi 'ain, Cristo a pain nancë maxáxsa 'ain. ²¹ Amia catamëtia ca Nucën 'Ibu Jesucristonën aín unicama ax cuëncësabi oía 'inun 'imia. Usauquin 'imicëxa, aséribi ami catamëcë aín unicama abë ca Nucën Papa Dios 'ia. ²² Mitsun émanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamabëribi ca aín uni raíribëa 'icësaribiti Nucën Papa Dios 'ia, aín Bëru Ñunshin Upía aín unicamabë 'ain.

3

Judíosma unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan Pablo caísa

¹ Mitsúxmi judíosma uni 'aíshbi Cristo Jesúsmi sinánun aín bana mitsu ñuixuncë cupí cana 'ëx, Pablo 'aish, sipuacë 'ain. Usa 'ixun cana mitsu Nucën Papa Dios ñucáxunin. ² Mitsúnbi camina 'ëa ñuicania cuaquin 'unánti 'ain, mitsu nuibaquin ca Nucën Papa Diosan Cristo ñuiquin aín bana mitsu ñuixunun 'ë cacëxa quixun. ³ A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'icëbi ca bërí unin 'unania. Nucën Papa Diosanbi ca 'ëribi 'unánmiaxa. 'Itsamashi pain cana an 'ë 'unánmicë bana mitsu ñuixunquin cuënëon. ⁴ 'Ën mitsu buánminuxun cuënëocë bana ënë isquin camina 'unánti 'ain, 'ën cana uisai quicë cara Cristo ñui quicë bana 'icë 'unani quixun. ⁵ A bana ca bëráma Jesucristo ucëma pain 'ain, uisai cara quia quixun uni Nucën Papa Diosan 'unánmiama 'icën. Usa 'aínbi ca bërí aín Bëru Ñunshin Upitan an aín bana ñuixunun caíscë unicama uisai cara a bana quia quixun 'unánmiaxa. ⁶ Unin 'unánma 'aínbi ca a bana ësai quia, judíos unicama 'icësaribiti ca judíosma unicama, Cristo Jesús bama cupí ami catamëti Nucën Papa Diosan uni 'ianan abë aín nëtënu 'iti 'icën, ax quiásabi oi.

⁷ 'Ëxbi usai 'itima 'icëbi ca ax aséribi cushi 'ixun Nucën Papa Diosan Cristo Jesús ñui quicë bana unicama ñuixunun 'ë 'imiacëxa. ⁸ 'Ëx axa ami catamëcë uni raíribë sënënmara 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nuibaquin, judíosma unicama Cristo ñui quicë bana 'unánminun 'ë 'imiacëxa, uisaira oquin cara Cristonën aín unicama nuibaquin 'aquinia quixuan ënë nëtënuuxun aín unicaman 'unáinracëma 'icëbi. ⁹ Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, an ca —Cristo ca uti 'icë —quixun bëráma mënío 'ixunbi Cristo ucëmapan 'ain, a ñui quicë bana uisai quicë cara quixuan unin cuanun 'unánmiama 'icën. 'Unánmiama 'ixunbi ca bërí a bana unicama 'unánminun Nucën Papa Diosan 'ë caxa. ¹⁰ Axa ami catamëcë unicamaxa an 'imicëx upí isquian naínu 'icë ángelcama, aín cushicamanribi uisaira cushiñu 'ianan uisaira sinánñu cara ax 'icë upí oquin 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín unicama usai 'inun mëníocëxa. ¹¹ Usauquin aín unicama 'iminuxuan usabi 'iti oquin an mëníosabi oquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicë, Nucën 'Ibu Jesucristo, a ënë nëtënu xuacëxa. ¹² Cristo cupí cananuna racuëtima uisa ñu cara, Nucën Papa Diosbë banati 'ain, an ca Cristomi catamëcë cupí nun bana cuatia quixun

'unani. ¹³ Usa 'ain camina 'ëx mitsu bana ñuixuncë cupí tēmëraia ñuicania cuatíbi racuëti masá nuitutima 'ain. 'Ën tēmëraquinbi Cristo ñui quicë banacama mitsu ñuixuncëxmi ami catamëtia Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imicë 'aish camina masá nuitutíma cuëënti 'ain.

Uisaira oquin cara Cristonën aín unicama nuibatia quicë bana

¹⁴ Usa mitsux 'ain cana Nucën 'Ibu Jesucristonën Papa, Nucën Papa Dios, a rantin purúnquin mitsu ñucáxunin. ¹⁵ Ax ca menu 'icë unicama 'imainun naínu 'icë ángelcamaribi an unio 'aish acaman 'Ibu 'icën. ¹⁶ Ax upíira 'aish cushiira 'ixúan aín Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitu mëu sinánmiquin, ax cuëëncësabi oquinmi 'anun mitsu cushionun, cana a mitsu ñucáxunin. ¹⁷ 'Imainun cana Cristomi catamëtia an mitsubë 'ixun an cushiocë 'aish, uisai cara 'íbi bëtsibë bëtsibë nuibananquinmi, ¹⁸ axribia ami sináncë unicamabëtan, uiti chaira aín sinan 'ixun cara Cristonën camabi menu 'icë unicama, 'apucama 'imainun 'apuma unicamacëñunbi ñumaraira unibi nuibatia quixun mitsun nuitu mëu 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹ Nun nu camaira 'unántisama 'icëbimi mitsun, uisaira oquin cara Cristonën mitsu nuibatia quixun, aín cushi an mitsun nuitu upí 'imíti axa aséribi mitsubë 'ain 'unánun cana Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin.

²⁰ Ax cushiira 'aish nubë 'ixun ca Nucën Papa Diosan nun ñucácësamaira oquin nu 'axúanan nun sináncësamaira oquinribi sinánxunquin nu 'aquinti 'icën. ²¹ Usa 'icë ca Cristo Jesús cupí aín unicaman xëñibua 'aínbi a rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

II. ÈSAI CA NUCËN PAPA DIOSAN UNI 'ITI 'ICË QUIXUN PABLONËN CA (4-6)

4

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun Nucën Papa Diosan unicaman bëtsin sináncësaribi oquin sinánti bana

¹ Usa 'ain cana 'ëx ainan 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ixun mitsu cain, an caíscë aín unicamaxa usai 'iti oquian Nucën Papa Diosan mënóisabi oi camina ax cuëëncësabi oíshi 'iti 'ain. ² Cuamiananima camina upí sinánñu 'aish upiti banati 'ain. Bënëtishi nishíma camina bëtsibë nuibanani 'aquiananti 'ain. ³ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina bëtsin sináncësaribi oquin sinani achúshi sinánsa 'aish, ëníma bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. Usai 'iti sinani camina usaíbi 'iti 'ain. ⁴ Jesucristonan 'aish ca aín unicama achúshisaishi 'icën. An atu 'aquincë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca achúshishi 'icën. Usa aín ca bëtsin 'unáncësaribi oquin aín unicaman 'unania, Nucën Papa Diosan ca aín nëtënu abë 'inun nu caísacëxa quixun. ⁵ Nucën 'Ibu Jesucristo axëshi ca aín unicaman 'Ibu 'icën. Ax ca achúshi 'icën, amishi catamëti cananuna camáxbi nun 'ucha tërëncë 'aish ainan 'ain. Jesucristomishi catamëcë cupí cananuna nashimicë 'ain. ⁶ Nucën Papa Dios axëshi ca aín unicaman Dios 'ianan aín unicaman 'Ibu 'icën. Usa 'ixun ca ax cuëëncësabi oquian ñu 'anun aín unicama 'aquinia. Ax ca aín unicamabë 'icën.

⁷ Usa 'ain ca axa ami catamëcë unicama bëtsin sináncësaribi oquin sináncë 'icëbi ax cuëëncësa oquian bëtsi bëtsi ñu mëëti 'anun Cristonën nu 'imiaxa. ⁸ Usai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ësai quia:

Capitanëan abë 'acánanquin axa ami nishcë unicama ñusmoxun cuëëñquin aín unicama an bicë ñu 'ináncësabi oquin ca Cristonën bamax baísquitancëx naínu cuantëcëntancëxun cuëëñquin aín unicama an 'ati ñu 'inánquin bëtsi bëtsi ñu 'anun 'imiaxa.

⁹ ¿Usa 'ain cara Cristo naínu cuantëcëan quicë bana uisai quicë 'ic? Ax ca ësai quia, aín Papan nëtënuax ënë menu utancëx ca anu cuantëcëancëxa, quiax. ¹⁰ Axa ënë nëtënu uá, axbi ca anuxun aín unicama camabi aín cushi anúan aín cuëëncësa oquin 'ati a 'inánux

abê 'Apu 'i aín Papan nētēnu cuantēcēancēxa. ¹¹ An ca ax cuēēncēsa oquían bētsi bētsi ñu 'anun aín unicama 'imia. Bētsi bētsi unix ca aín bana ñuixunuan 'imicē 'icēn. Raírínēn ca Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunia. Raírínēn ca axa Jesucristomi catamēcēma unicama amia catamēnun upí oquin 'aquinia. Raírínēn ca axa ami catamēcē unicama upiti Jesucristo cuēēncēsabi oi ínun áquinia. Raírínēn ca uisai cara Nucēn Papa Diosan bana cuēēnocama quia quixun uni 'unánmia. ¹² Axa ami catamēcē unicaman upí oquin sinánan ax cuēēncēsabi oquin ñu upíshi 'ati 'aquinun ca Cristonēn aín unicama bētsi bētsi ñu 'anun 'imia. ¹³ Usai 'aquianani cananuna nishánanima nuibanani uisa ñu cara 'icēbēbi asérabi ami catamēti 'ain. Ainan 'ixun Nucēn Papa Diosan Bēchicē a asérabi 'unani cananuna an 'imicēx aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna camáxbi nun sinan upíira upí 'aish ax cuēēncēsabi oi 'iti 'ain. ¹⁴ Usai 'i cananuna bérámanu 'iásaribiti bērí 'itima 'ain. Bērí cananuna tuáxunratsunēn unín paráncēxun sinánbēquincēsa 'aish unín bētsi bētsi bana ñuixunquin paráncēxun amanua amanua sinani usaribi 'itima 'ain. An uní paráncē unicaman cēmēquin nu paránquin ñu 'atima 'anun quixun 'imicēx usai 'iá 'aishbi cananuna bērí usai 'itēcēntima 'ain. ¹⁵ Nuxnu ainan 'aían aín unicaman 'Ibu, Cristo, ax nubē 'ain cananuna nētē camabi an nu 'unánmicēsabi oquin 'ai, aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna bētsibē bētsibē nuibanquin, cēmēquin uni itsi paranima, Cristo cuēēncēsabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁶ Nun namicama amanu amanu 'aish nun mēcēn, nun taē, nun pēñan, nun bēru, acama upiti tacáshquiama 'aish cananuna unima 'itsían. Usa 'aishbi ca uni camabi aín namia upiti unia 'ain, asábi 'icēn. Usaribiti ca axa Jesucristomi catamēcē unicamax amanu amanu sinánquinma Cristonēn 'aquincēx camaxunbi bētsin sináncēsa oquin sináncē 'iti 'icēn. Usai 'i ca Cristonēx cuēēncēsabi oi bētsibē bētsibē nuibanani, an sináncēsaribi oquin sinani Cristosaribi 'ia.

Cristonan 'aísha uni bētsi 'iti bana

¹⁷ Nucēn 'Ibu Jesucristonēn 'ē sinánmicēsabi oquin cana mitsu cain, axa Nucēn Papa Diosmi sináncēma uníxa 'icēsaribiti 'iá 'aishbi camina usai 'itēcēntima 'ain. A unicamax ca Nucēn Papa Dios cuēēncēsa oíma atúnbia sináncēsa oíshi 'i bucuia. ¹⁸ Usa 'aish ca bēánquibucē 'ain mancasmatia uni bēnēcēsaribi oi 'ia. Cristo ñui quicē bana cuaisama tancē 'ixun ca ainan 'iti 'unáncēma 'aish Nucēn Papa Diosnan 'itsianxbi ainanma 'icēn. ¹⁹ A 'ai ñunshíncē 'ixun ca rabínquinma uisa ñu 'atima cara 'aisa tania a 'aia. Aín xanuma 'aínbi xanubē 'iti, xanúxmabi uni itsibē 'iti, usa ñucama 'ati cuēēnia. ²⁰ Usaía atux 'icēbētanbi ca Cristonēn usaími 'inun mitsu sinánmicēma 'icēn. ²¹ Mitsúxmi a rabi timécē 'ain cara Jesús uisai mitsux 'iti cuēēnia quixun 'unánmicē 'ixun camina 'unanin, Jesusax ca mitsúxmi a unicama 'icēsaribiti 'iti cuēēnima quixun. ²² Usaribiti 'iquin camina béráma mitsux cuēēncēsabi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'acēn. Usaquin 'aquin camina mitsun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'aquinbi, ax ca 'aisama 'icē quixun sinani rabíanma 'ain. Usai 'iá 'ixunbi camina ñu 'atimami 'á, acama énti 'ain. ²³ A éni camina Nucēn Papa Diosan 'imicēx bētsi sinánñu 'iti 'ain. ²⁴ Bētsi sinánñu 'imicēx camina an iscēx asérabi upí 'ianan unínribia iscēx upí nuituñu 'iti 'ain, Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi.

²⁵ Usai 'iquin camina cēmēquin uni parántima 'ain. Camáxbi cananuna Cristonan 'ain. Usa 'ain camina abē banaquin min aintsicama asérabi banáinshi caquin parántima 'ain.

²⁶ Unibē nishanantancēxbi camina 'uchati rabanan xēnibutíma a nētēnbi bēnētishi manúti 'ain. ²⁷ Nishtancēxunbimi manuiama ca ñunshin 'atimanēn mitsu masá sinánmiquin mitsun nuitu upíma 'imiti 'icēn. Usaquian 'atin rabanan camina mitsun nishcē bēnēnquinshi manuti 'ain.

²⁸ An ñu mēcamacē uni an ca usaquin 'atēcēntima 'icēn. Usaquin 'atēcēnquinma ca chiquíshquinma aín mēcēnanbi upí oquin ñu mēēti 'icēn, cupí bixun anun ñuñuma uniribi 'aquinti sinánquin.

²⁹ 'Atimati banaima upitishi banaquin camina uni Jesucristomia upiti catamēnun 'aquinti 'ain. Mitsúxmi usai banaia cuati Jesucristomi upiti catamētia Nucēn Papa Diosan nuibaquin 'aquincēx ca cuēēnti 'icēn. ³⁰ 'Atimati banaquin camina Nucēn Papa Diosan

Bëru Ñunshin Upí masá nuitumiquin rabínmitima 'ain. Axa mibë 'inun 'inánquin ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun 'unántioxa, Jesucristo utëcëncëbëmi aín nëtënu abë 'iti oquin.

³¹ Usa 'ain camina uinu 'icë unibëbi nishanantima 'ain, uni itsimi camina xuamati nishtima 'ain, unibë camina ñu canantima 'ain, uni ñui camina 'atimati banatima 'ain, uisa ñu cara 'atima 'icë a camina 'atima 'ain. ³² Usai 'ima camina abë nuibanani uni itsibë 'aquiananti 'ain. Mitsumi nishquian unin 'atimocëxbi camina abë tanánantima 'ain. Usai 'ima camina uisa cara mi ocëxbi a manui abë upí 'iti 'ain. Mitsun ñu 'aisama 'acëcama manuia, Nucën Papa Dios Cristo cupí mitsubë upí 'ain, camina usaribiti uni itsibë 'iti 'ain.

5

Usai cara Nucën Papa Diosan unicama 'iti 'icë quicë bana

¹ Mitsux aín bëchicë 'icë an nuibacë 'aish camina usai 'iti sinani Nucën Papa Dios 'icësaribiti 'iti 'ain. ² Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin judíos unin aín 'ucha cupí rëcëxa carnero 'iásaribiti ca bamatsianxmabi Cristo nu nuibati nun 'ucha cupí bamacëxa, ami catamëtíshinu iënnun. Cristonëan nu usoquin nuibacë 'ain camina mitsúxribi usaribiti bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

³ Nucën Papa Diosnan 'ixun camina mitsun uisa ñux cara 'atima 'icë a 'ati sinántima 'ain. Mitsun xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, minanmabi uni itsin xanu 'imainun ñu cuëenti, usa ñu 'ati sinanima 'ianan camina usa ñu ñui banatima 'ain. ⁴ Anun tupuananti 'atima banan camina banatima 'ain, uni 'imainun xanu rabínmi camina 'usánani banatima 'ain, cuaíntapun 'aish camina 'atimati banatima 'ain. Usai 'iquinma camina a rabiquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. ⁵ Camina asérami 'unánti 'ain, axa aín xanuma 'aínbi xanubë 'icë uni, axa xanúxmabi unibë 'icë uni, an ainanma uni itsin ñu cuëncë uni, a unicamax ca Nucën Papa Diosmabi, unínbi 'acë ñuishi rabicësa 'icën. Usa unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtë anua Cristoribi 'icë anu abë 'itima 'icën. ⁶ Uni raírinëan —ñu 'atima 'acë 'aíshbi camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai —quixun cacëxunbi camina mitsun, —cëmëi ca quia —quixun sinánti 'ain. An aín bana cuaisama tanquin usa ñu 'acë unicama a ca ami nishquin Nucën Papa Diosan castícantí 'icën. ⁷ Usaribi 'itin rabanan camina an usa ñu 'acë unicamabë 'itima 'ain.

⁸ Bëráma Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'aish unían bëánquibucënuñun ñu 'atima 'acësa 'iá 'ixúnbi camina bërí Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun ax cuëncësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usa 'aish camina bërí xabánu nicësa 'iti 'ain. ⁹ Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish ca uni upí sinánñu 'ianan asérami banáinshi bananan ñu upíshi 'aia. Usaribi camina mitsux 'iti 'ain. ¹⁰ Añumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëñia a camina upí oquinra 'unánti sinánti 'ain. ¹¹ Ax bëánquibucënu nicësa uni an ca axa cuëncësa oquinshi ñu 'aquin, Nucën Papa Diosmi sinánquinma uni itsiribi ami sinánun 'aquinti sinanima. Usaía ax 'icë unicama camina atun 'acësaribi oquin 'aquinma, —usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun upí oquin 'unánmiquin 'ësëti 'ain. ¹² Usa ñua a unicaman unëxun 'acë, ax ca a cuati rabínti 'aish ñuitisama 'icën. ¹³ Usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quixun unëquinma cacëxun ca camabi unin —asérami ca usaquin 'ati 'aisama 'icë —quixun 'unánti 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca ësai Nucën Papa Diosan bana cuëñeo quia:

'Uxcësa 'aíshbi bësucësa 'inux ca Cristomi catamët. Ainanma 'aish min 'ucha cupí bamacësa 'aíshbi ca Cristomi catamëti iët. Usa 'icë ca min ñu 'aisama 'acëcama ëmianan mix asaribi upí 'inun 'imiti 'icën.

¹⁵ Sinánñuma unisa 'ima an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë unisa 'ixun camina ax quicësabi oquin ñu upíshi 'ati 'ain. ¹⁶ Ax cuëncësa oquinshia unin ñu 'atima 'acëbëtanbi camina mitsun ñancáishi nëtë inúmi 'iquinma Jesucristomi sináncë 'ixun, ax cuëncësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁷ Sinánñuma camina 'itima 'ain. Uisa ñumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëñia, a camina 'unánti 'ain. ¹⁸ Mitsux camina paëntima 'ain. Paëncë

uni ax ca uisai cara banatisa tania usai bananan, añu cara 'aisa tania a 'aia. Usai 'ima camina Nucèn Papa Diosan Bèru Ñunshin Upitan mitsubè 'ixun anbi upí oquin cushiocè 'aish upiti bananan upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹ Usa 'aish camina mitsun nuitu mèu Nucèn 'Ibu Jesucristo rabianan Nucèn Papa Diosan bana sinani, bèsibè bèsibè bananan cantati 'ain. ²⁰ Nucèn 'Ibu Jesucristonan 'ixun camina usoquian 'aquianan, an nu 'imicècama, a sinánquin, Nucèn Papa Dios —asábi ca —quixun caquin rabiti 'ain. ²¹ Nucèn Papa Diosnan 'aish camina bèsibè nishananima an cacèxun aín bana cuati, uni raíribè nuibananti 'ain.

Èsai ca uni aín xanubè nuibananti 'icè quicè bana

²² Xanun aín bènènan 'ixun aín bana cuati 'icèn, Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèencèsabi oquin. ²³ Cristo ax ca an aín unicama aín 'ucha tèrenquin Nucèn Papa Diosnan 'inun ièmicè a 'icèn. An ièmicè 'ixun ca aín unicaman aín bana cuatia. ²⁴ Aín unicaman Cristo cuèencèsabi oquin ñu 'acèsaribi oquin ca xanun aín bana cuaquin aín bènè cuèencèsabi oquin 'ati 'icèn.

²⁵ Ainan 'inun unicama nuibati ca Cristo bamatsianxmabi bamacèxa. Usoquin ca an aín unicama nuibatia. Usaribi oquin ca bèbuxun xanuñu 'ixun aín xanu nuibati 'icèn. ²⁶ Aín unicama aín nuitu upí 'imiquin ca Cristonèn ax aín sinan 'aisama 'icèbi bètsi oquin aín sinan upí 'imia. Usoquin ca ax quicèsabi oquían 'anun aín bana 'unánmiquin aín unicama aín nuitu upí 'aísha chucacèsa 'inun 'imia. ²⁷ Usoquin 'imitancèx utècènxun ca aín unicama uisa 'uchañumabi 'ianan Nucèn Papa Diosan iscèx atun ñu 'atima 'acè èni upí 'icè isti 'icèn. ²⁸ Cristonèan aín unicama nuibaquin bérúancèsaribi oquin ca unin aín xanu nuibati 'icèn. Uinu 'icè uníxbi ca aín namimi nishima. Usaribi oquin ca unin ami nishquinma aín xanu nuibati 'icèn. An aín xanu nuibaquin bérúancè uni ax ca axbi bérúancacèsa 'icèn. ²⁹ Uinu 'icè uníxbi ca aín namimi nishima. Aín nami upí 'aish cushi 'iti cupí ca chupa pañuanan ñu upí oquin pianan axbi aín nami bérúanracati upitax tsotia. Usaribi oquin ca Cristonèn aín unicama bérúanquin upitax tsónun 'imia. ³⁰ Nux asérabi ainan 'aish ax cuèencèsabi oi 'ianan ami catamèti abè achúshisa 'icè ca usoquin nu bérúanquin 'aquinia. ³¹ Nucèn Papa Diosan bana cuènèo ca èsai quia: “Usa 'ain ca unin aín papacèñun aín tita ènquin abè ènanantimoquin aín xanu bitsia. Usa 'aish ca a rabètaxbi achúshisa 'ia”. ³² A bana béráma cuènèo ax ca unin cuaisamasa 'icèn. Usa 'aishbi ca 'èn sináncèx a bana uníxa usai aín xanubè 'iti ñui quicè 'aishbi Cristonèx ca usaribiti aín unicamabè achúshisa 'icè quicè 'icèn. ³³ Usa 'aínbi cana mitsu cain, min namimi bérúancèsaribi oquin camina mitsun xanuribi nuibaquin bérúanti 'ain. Usaribi oquin ca xanúnribi ami sinánquin aín bènèn bana cuati 'icèn.

6

¹ Papañu titañu tuácama, èsaquin cana mitsu cain, min papan bana, min titan bana cuaquin camina an mi cacèsabi oquin 'ati 'ain, Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèencèsabi oquin. Mitsux usai 'iti ca asábi 'icèn. ²⁻³ Ax quicèsabi oquin 'atia Nucèn Papa Diosan 'inan bana achúshinèx ca èsai quia: “Chuámarua 'aish xè nibuti ènè menu tsónuxun camina min papan bana, min titan bana upí oquin cuaquin, an mi cacèsabi oquin 'ati 'ain”. Bètsi bètsi bana ax quicèsabi oquin 'ati 'aínbi ca ènè banaxèshi èsai quia: Usai 'i ca uni chuámarua 'aish xè nibuti ènè menu tsóti 'icèn.

⁴ Bèchicèñu unicama, mitsuribi cana cain, min bèchicè camina nishmitima 'ain. Min bana parèquinma min cacèsabi oquin 'anun camina canioti 'ain. Usoquin canioquin camina a ñuixunquin Nucèn 'Ibu Jesucristo cuèencèsabi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

⁵ An uni itsi ñu mèèxuncè unicama, mitsun camina upí oquin sinánquin an mi ñu mèèmicè unia cuèèntanun paránquinma an cacèsabi oquin 'ati 'ain, Cristoribimi 'axuncèsa 'itánun.

⁶ An mi iscëxuinshi camina axa cuëentanun quixun uni ñu mëëxuntima 'ain. Usoquin 'axunquinma camina an iscëxunmabi Cristonën uni 'ixun chiquishquinma cuëenquin upí oquin uni ñu mëëxunti 'ain, Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin. ⁷—Ënë ñu cana unishi 'axunima, Nucën 'Ibu Jesucristoribi cana 'axuni —quixun upí oquin sinánquin camina an mi ñu mëëmicë uni ñu mëëxunti 'ain. ⁸ Camina 'unanin, an upí oquin ñu 'acë uni a ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, uisa ñu upí cara 'axa, usaribi oquin cupíoti 'icën, an uni ñu mëëxuncë uni 'imainun an uni ñu mëëmicë uniribi.

⁹ An uni itsi ñu mëëmicë unicama, mitsun camina an mi upí oquin ñu 'axuncësaribi oquin uni upí sinánñu 'ixun ami nishquin ñu caquínma ñu mëëmiti 'ain. Camina 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristo aín nëtënu 'icë, ax ca mitsun 'Ibu 'ianan ami ñu mëëmicë unicaman 'Iburibi 'icën. An ca aín unicama bëtsibë sënën isia.

Ñunshin 'atimanëan ñu 'atima 'anun sinánmicëxbia uni Cristomi catamëti bana

¹⁰ 'Ën xucëantu, ënë banaribi cana mitsu ñuixunin. Ax mibë 'ixúan mi sinánmicësabi oquin 'ai camina Nucën 'Ibu Jesucristomi aséabi catamëti 'ain. Usaími 'ia ca aín cushínbi mitsu cushioti 'icën. ¹¹ Ñunshin 'atimanëan paránquin mitsu ñu 'atima 'amitisa tancëxbi camina an mitsu 'ibuati rabanan uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë, usaquin Nucën Papa Diosan cushiocë 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. ¹² Nux cananuna suntárunëxa 'acanancësaribiti 'in. Usai 'ibi cananuna unibë 'acananiman. Nun nuitu mëúishi cananuna 'acanancësa 'ain, ñunshin 'atimanën nu 'ibuati rabanan. Aín 'apubë cushiquin ca ñunshin 'atimacaman nu ñu 'atima 'anun nu 'amitisa tania. Atun an ënë menuxun ñu atima 'acë unicama 'ibuacë 'ixun ca nuribi ñu 'atima 'amitisa tania. ¹³ Ñu 'atima 'anun an sinánmicëxunbi 'aquinma ñunshin 'atima abáminux cushi 'iti cupí camina manutima, uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë usaquian Nucën Papa Diosan cushiocë 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. Usai cushicë 'ixúnmi abámicëxuan ñunshin 'atimanën mitsu tantëcëncëxbi usabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish camina uisaíbi 'itima 'ain. ¹⁴ Ñunshin 'atima nun nuitu mëúnu abë 'acanancë an tanquinbi uisabi otima cupí camina Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Romanu 'icë suntárunëan amia catamëti aín manë chupa pañucësa 'iti 'ain. Aín manë chupa pañuquin ca anúan tsitëcërëquiti anun tsitëcërëquianan, aín shican bëpánti manë chupánribi shimápucüanan, aín taxacaribi tañuanan, aín manë mañuti mañuanan, aín manë pará tuíanan aín manë xëtocëribi tuinia. Suntáru aín manë chupami catamëcë 'aínbi camina mitsúxribi mitsun nuitu mëu upíti 'acananux manë chupa ami catamëti pañucësa 'iti 'ain. Uni paráncëma 'ianan cëmëima aséabi banan banacë 'aish camina suntáru aín manë chupa pañuax upiti tsitëcërëquicësa 'iti 'ain. Ñu 'atima 'ati ëncë 'ixun upí ñuishi 'ati sináncë 'aish camina suntáru aín shican bëpánti manë chupan shimapucucësa 'iti 'ain. ¹⁵ —Cristo cupí nun 'ucha tërëncë 'aish cananuna Nucën Papa Diosbë upí 'ai —quixun uni ñuixunux mënólocacë 'aish camina suntárunëan aín taxaca tañucësa 'iti 'ain. ¹⁶ Ñunshin 'atimanëan uisashi oquin cara tanquinbi mitsu uisabi otima cupí camina Jesucristomi sinani, an ca 'ë bërúanquin 'ë 'aquinia quixun 'unani, ami catamëti 'ain. Usa 'aish camina suntárunëan 'acánanquin anua pia atsínti rabanan, aín manë pará ami catamëti tuíncësaribi 'iti 'ain. ¹⁷ Mitsun camina aséabi 'unánti 'ain, Jesucristo cupí mitsun 'uchacama tërëncë 'aish camina Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ai quixun. Usaquin 'unani camina suntáru manë mañutinën mapucësa 'iti 'ain. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin 'unani camina ñunshin 'atimami racuétima 'ain. A banami catamëti camina suntárunëan aín manë xëtocë ami catamëquin tuíncësa 'iti 'ain. ¹⁸ Usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin aña caramina 'ai a ñu 'ai Nucën Papa Diosbë bananan an mitsu 'aquinun ñucáti 'ain. Usai abë bananux camina atsanima ami manúaxma 'ianan axa Jesucristomi catamëcë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹ Ñucáxuanan camina aín bana unicama racuëquinma ñuixunuan

uisoquin carana ñuixunti 'ai quixun 'ë sinánminun Nucën Papa Dios 'ë ñucáxunti 'ain, Cristo ñui quicë bana a bëráma unin upí oquin 'unánma 'icëbi bërí unin 'unánun. ²⁰ Cristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan 'imicë 'aish cana a ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ain. Sipuacë 'ixunbi an 'ë cacësabi oquin racuéquinma a bana upí oquin ñuixunun camina 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain.

Bërúanx 'inúan Pablonën Efesonu 'icë unicama ca

²¹ Mitsúnmi uisai carana 'ëx 'i quixun 'unánun ca Tíquiconën minu cuanxun mitsu ñuixunti 'icën. Axribi ainan 'aish nun nuibacë xucën 'ixun ca Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin upí oquin uni bana ñuixunun 'ë 'aquianxa. ²² An uisai caranuna 'i quixun nu ñuia cuatími masá nuitutíma cuëënnun quixun cana a mitsunu cuanun xutin.

²³ Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën 'imicëxmi mitsux 'ëx 'icësaribiti ami catamëcë 'aish ami sinánan bëtsibë bëtsibë nuibanani chuámarua 'aish upitax bucuti cana cuëënin. ²⁴ Mitsúxmi a manutëcëntimoi Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'icëa, Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsu 'aquinti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN FILIPOSNU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMI QUIRICA

PalonĒan sipunuxunbi Filiposnuaxa Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx Pablo 'ixun cana Timoteobĕtan mitsu quirica buánmin. Jesucristonĕn casabi oquin aín bana uni ñuixuncĕ cananuna nux 'ain. Micamaxmi Filipos ĕmanu 'aish Jesucristomi sinania cana mitsun cushicama 'imainun an axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama 'aquincĕ unicamaribi ĕnĕ quirica buánmin. ² Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibacĕxmi mitsux chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama Pablonĕn Nucĕn Papa Dios ñucáxuan

³ Mitsux camina upiti Jesucristomi catamĕcĕ 'ai quixun sinánquin cana —asábi ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. ⁴ Abĕ banaquin cana upí oquin sinani cuĕĕnquin mitsu ñucáxunin. ⁵ 'Ēn mitsubĕ timĕxun bana ñuixuntabacĕxun camina 'ĕn 'acĕsaribi oquin, Jesucristomi catamĕquin uni raíriribi amia catamĕnun 'aquinin. Usa 'ain cana —asábi ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. ⁶ Cana 'unanin, an mitsu Jesucristomi catamĕnun sinánmicĕ 'ixun ca axa utĕcĕnti nĕtĕ 'itámainun Nucĕn Papa Diosan Jesucristosaribi 'aish upí 'inun mitsu 'imia. ⁷ Sipuacĕ 'icĕa, 'apun ñucáĕxun cana 'ĕn, Jesucristomi catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'iti bana ax ca asĕrabi 'icĕ quixun can. Usaquin 'ĕn 'amainun camina mitsúnribi nuibaquin Nucĕn Papa Dios 'ĕa 'aquinun quixun ñucan. Usa 'ain ca 'ĕa 'aquincĕsaribi oquin Nucĕn Papa Diosan mitsuribi tĕmĕraiyabi nuibaquin 'aquinia. Usaími mitsux 'icĕbĕtan cana nuibaquin mitsu sinánquin Nucĕn Papa Dios —asábi ca —caquin mitsu ñuixunin. ⁸ Nucĕn Papa Diosan ca 'unania, Jesucristonĕan unicama nuibacĕsaribi oquin cana 'ĕn mitsu nuibaquin 'aisamaira sinani quixun. ⁹ Usa 'ain cana mitsu nuibaquin Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin, mitsúnmi 'acĕsamaira oquinmi upí sinánñu 'ixun ax cuĕĕncĕsabi oquin 'ati 'unánquin uni nuibanun. ¹⁰ An 'unánmicĕxunmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'ati 'unánun cana Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin. Usai 'iquinmi ax cuĕĕncĕsa oquinshi 'acĕ 'icĕ ca Cristonĕn utĕcĕnquin mitsu 'uchoquinma upíshi isti 'icĕn. ¹¹ Jesucristonĕn 'aquincĕxunmi mitsun ñu upíshi 'aia isquin ca unin —Nucĕn Papa Dios ax ca asĕrabi upí 'icĕ —quixun caquin a rabi 'icĕn.

—'Ēishima, Cristo 'ĕbĕ 'ain cana abĕtan ñu 'ai —quíaxa Pablo quia

¹² 'Ēn xucĕantu, mitsun 'unánun quixun cana ĕsaquin mitsu cain, 'ĕ sipuacancĕ cupí ca 'itsa uni Jesucristomi sinania quixun. ¹³ 'Apun suntárucama 'imainun camabi unínribi ca 'unania, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí cana sipuacĕ 'ai quixun. ¹⁴ 'Ēx usai 'ia 'unancĕ cupí ca axa Cristomi catamĕcĕ uni aín patsanĕn, atun 'acĕsamaira oquin Jesucristomi catamĕquin, racuĕquinma Nucĕn Papa Diosan bana uni ñuixunia. ¹⁵ Usa 'ain ca raírinĕn 'ĕmi nutsiquin, 'ĕn bana 'acĕsamaira oquin isa unin aín bana cuanun quixun, Cristo ñuiquin bana ñuixunia. Ñuixunmainunbi ca raírinĕn asĕrabi, an Jesucristomi catamĕnun uni 'aquinti sinánquin upí oquin bana ñuixunia. ¹⁶ Axa 'ĕmi nutsicĕ unicaman ca 'ĕx sipunu 'ain, Jesucristomia sinánun ñuixunquinma aín cuĕĕncĕsa oquinshi uni bana ñuixunia, 'ĕx a cuati bĕĕnun quixun. ¹⁷ Usa 'aínbi ca raírinĕn 'ĕ nuibaquin, Jesucristomi catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'iti bana ax ca asĕrabi 'icĕ quixun ĕnuxun cati cupí cana 'ĕx ĕnu 'ai quixun 'unánquin, upí oquin a bana ñuixunia. ¹⁸ Atúan uisaquin cara uni bana ñuixuinca tania, usoquin ñuixuncĕxbi ca asábi 'icĕn. Usaquian Jesucristo ñuiquin 'itsa unin bana ñuia unin ñuia cuati cana cuĕĕnin.

'Ianan cana 'ĕx 'icĕsamairai cuĕĕnti 'ain, ¹⁹ mitsúnmi Nucĕn Papa Dios 'ĕ ñucáxuncĕxuan Jesucristonĕn Bĕru Ñunshin Upitan 'aquincĕx cana chuámarua chiquíti 'ai quixun sinani.

²⁰ Usa 'ain cana 'ëx Jesucristomishi catamëtia uni iëti bana, a ñui rabínquinma, 'ën 'acësabi oquin ñuitisa tanin. Usoquin 'ai cana nètë camabi ami catamëti asaribi 'iisa tanin, ax ca asérabi upíra 'icë quixun 'unania camabi uni ami catamënun. Bamacëma 'ixun 'ën bana ñuixuncë cupí 'iananbia, 'ëx bamacëbëbi uni 'ën aín bana ñuixuncë cupí Jesucristomi sinánti cana cuëënin. ²¹ Ainan 'aish cana ënë nètënuax abë 'aish cuëëinra cuëënin. Usai 'itancëx bamatancëx cana ënë nètënuax 'icësamairai abë aín nètënu 'aish cuëëinra cuëënti 'ain. ²² Usa 'aínbi cana 'ëx bamacëma pain 'ixun uni Cristo ñuiquin bana ñuixunquin ëniman. Usoquin 'ën ñuixuncëx ca uni Cristomi sinanati 'icën. Usa 'ain cana uisairai 'iti carana cuëëni quixun 'unaniman. ²³ Uisaira carana 'iti 'ai quixun sinani cana sináncasmain. Bamatancëx ënë nètënuax 'icësamairai Cristobë aín nètënu chuámarua 'iti sinani cana anu 'iisa tanin. ²⁴ Usa 'aínbi ca mitsúnmi upí oquin Jesucristo 'unánun mitsu 'aquinti cupí 'ëx ënë nètënu pain 'iti asábi 'icën. ²⁵ Asérabi ca usa 'icë quixun sinánquin cana 'unanin, Jesucristomi upiti sinánun 'aquianan ami catamëti cuëënun mitsu 'aquinti cupí cana 'ëora pain ënë menu 'iti 'ai quixun. ²⁶ Usa 'aish cana mitsúxmi Cristo Jesúsmi upiti catamëti cuëënun mitsu isi cuantëcënti 'ain.

²⁷ Èsaíshi 'iti camina sinánti 'ain, ainan 'aish camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain. 'Ëx mitsu isi cuananbi, cuanquinmabi cana, mitsux camina bëtsibë nuibanani Jesucristomi catamënun 'aquianani quixuan unin ñuia cuaisa tanin. ²⁸ Cuanan cana mitsumi nishquian unin 'atimocëxunbi camina racuëquin a ëníma Jesucristomi catamëti quixuan unin ñuia cuaisa tanin. Mitsúxmi usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun axa mimi nishcë unicaman 'unánti 'icën, ainanma 'aish ca atux nètétimoí usabi 'inux bamati 'icë quixun. 'Unánan ca mitsux camina ainan 'inux iëcë 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti 'ai quixun 'unánti 'icën. ²⁹ Nucën Papa Diosan ca Cristomi catamënun mitsu 'imiaxa. 'Imianan ca ami catamëtia unin mitsumi nishquin 'atimocëxbimi cuëënun mitsu 'imiaxa. ³⁰ Usaribi oquin ca 'ëribi 'imiaxa. Jesucristonan cupía unin 'ë 'atimoia camina isacën. Bëríribi cana tëmërai quixun 'ën mitsu quirica buánmicëxun camina 'unanin. 'Ëx 'icësaribiti camina mitsúxribi tëmërain.

2

Bamatancëx baísquia 'icëa Cristo camabi unin rabiti bana

¹ Mitsux an 'aquincëx Cristomi cushianan an nuibacëx cuëëni, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ianan 'ë nuibacë 'aish, ² camina 'ë cuëënminux ësai 'iti 'ain, bëtsin sináncësaribi oquin sinani asérabi camáxbi bëtsibë nuibananquin amanua sinánquinma achúshi oquinshi sinani 'iti 'ain. ³ Bëtsi uni 'aquinti sinánquinma camina minánshi 'iti ñu 'atima 'ain. 'Ëx cana bëtsi unisama 'ai quixun sinani rabíquinma camina —uni raírinëx ca 'ëx 'icësamairai upí 'icë —quixun sinánti 'ain. ⁴ Mitsúxëshi chuámarua 'aish cuëënuxun ñu 'atishi sinánquinma camina uni raíribi chuámarua 'i cuëënun 'aquinti 'ain.

⁵ Jesucristonëan 'ásaribi oquin camina sinánti 'ain. ⁶ Aribi 'aish Nucën Papa Diosbë 'ixunbi ca —anu 'ëx asaribi 'aish 'ën Papa Diosbë 'icë ënë nètë cana ëbíántima 'ai —quixun sinánma 'icën. ⁷ Aín nètë ëbëtsini utancëx uni 'aish ca aín Papa cuëëncësabi oquin camabi uni 'aquinax ënë menu 'iacëxa. ⁸ Aín Papa cuëëncësabi oi ca bamatsianxmabi i curúsocënuax bamacëxa, 'uchañuira uni 'icësaribiti. ⁹ Usaía 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo, unicama 'imainun ángelcamabëtan sënënmaira 'imiacëxa. Bëtsi unicamasamaira ca a uni Jesús caquin anëcë, a 'icën. ¹⁰ Usa 'ain ca a ñuicë a bana cuaquin, camabi nètënu 'icë unicama 'imainun naínu 'icë ángelcama 'imainun anua uni bamacë anu 'icëcamaribi ami racuëquin a rabiti 'icën. ¹¹ Usa 'ain ca camaxunbi —Jesucristo ax ca asérabi camabi menu 'icë uni 'imainun ñucaman 'Ibu 'icë —quixun cati 'icën, Nucën Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icë quixun 'unánquin.

Axa Jesucristo catamëcë unicaman, upí 'inun bëtsi unicamaribi 'aquinti bana

12 'Ēn nuibacē xucēantu, a ñucama 'unani camina 'ëx mitsubē 'ain, 'ën Jesucristo ñuiquin mitsu cacē bana quicēsabi oi 'ian. Usa 'ain camina 'ëx mitsubē 'ain 'icēsamaira oi 'ëx mitsubēma 'ain, 'ën mitsu cāsabi oi 'iti 'ain, Nucēn Papa Dios cuēēncēma ñu 'atimi racuēti. 13 Nucēn Papa Diosanbi ca ñu upí 'aími ax cuēēncēsabi oi 'inun mitsu sinánmia. Sinánmianan ca a 'atimi sináncē ñu a 'anun mitsu aín cushi 'inania.

14 Usa 'ain camina añu ñu caramina 'ai a ñui quianan cuēbicanánquinma nētēxuinshi 'ati 'ain, 15 bētsi unicaman, mitsúxmi ñu 'aisama 'aíma Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oíshi 'ia isnun. Usai 'ia ca 'aisama 'aísha ax ami sináncēma unicaman, Nucēn Papa Diosan bēchicē 'aíshmi mitsun nuitu upí 'icē isti 'icēn. Usa 'aish camina mitsux 'ispacaman bēánquibucē 'icēbi pēcacē usaribi 'ain, 16 —Jesucristomi catamēti ca uni Nucēn Papa Diosnan 'ia —quixunmi unicama bana ñuixuncē cupí. Mitsúxmi usa 'ain cana 'ën Cristo ucēbētan —ñancábi cana tēmēraquinbi Cristo ñuiquin Filiposnu 'icē unicama bana ñuixuanma 'ai —quixun 'unani cuēēnquin upí oquin sinánti 'ain. 17 Mitsun camina tēmēraquinbi Jesucristomi catamēquin ax cuēēncēsabi oquin 'aquin Nucēn Papa Dios rabin. Mitsúxmi usai 'icēbē cana 'ën mitsu 'aquincē cupí mitsux 'icēsaribiti cuēēnin. Cristomi sináncē cupí sapi cana bamati 'ai quixun 'unanibi cana masá nuitutíma mitsúxmi 'icēsaribiti cuēēnin. 18 'Ēx usai cuēēncēbē camina mitsúxribi —Jesucristonan 'iti ca asábi 'icē —quixun sinani cuēēnti 'ain.

Timoteo 'imainun Epafrodito 'ia bana

19 Nucēn 'Ibu Jesús cuēēncēbētan Timoteo mitsu istánun 'itsama nētē 'icēbētan xuti cana sinanin. An mitsu isbētsíntancēxun uisa caramina 'icani quixun ñuixuncēxun cuati cana cuēēnti 'ain. 20 Timoteonēnshi ca 'ën 'acēsaribi oquin mitsu sinania. Usaquian an sináncē bētsi uniribi ca 'aíma 'icēn. 21 Ēnu 'icē uni raírínēn ca aín cuēēncē ñu 'atishí sinánquin a 'anúan Cristo Jesús cuēēncē ñu 'ati sinanima. 22 Acamaxa usa 'aínbi camina Timoteonēn ca Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'aia quixun 'unanin. An ca 'ēbētan Cristo ñuiquin bana ñuixuanxa. Aín bēchicēnēan aín papa 'aquincēsaribi oquin ca Timoteonēn 'ē 'aquianxa. 23 Uisaquin cara an 'ēmía uni manáncēxun cuacē 'apun 'ē caia quixun cuatancēxun Timoteo xuti cana sinanin. 24 Sinánan cana Nucēn 'Ibu Jesucristonēan 'aquincēx 'itsama nētē 'icēbē mitsu isi cuanti sinanin.

25 Nun xucēn Epafrodito, ami mitsun 'ëa 'aquinun xucē, a mitsunu cuanun xuti ca asábi 'iti 'icē quixun cana sinan. Suntárúnēan tēmēraquinbi aín capitanēn bana tancēsaribi oquin ca Epafroditonēn Jesucristonēn bana quicēsabi oquin racuēquinma 'anan 'ēbētan unicama bana ñuixuanxa. 26 Mitsúnmi a 'insíncē cuacē a 'unani ca mitsu isi cuanti sinani bēnētia. 27 'Insíncē 'aish ca asérabi bamatisa 'iixa. Usa 'icēbi ca Nucēn Papa Diosan pēxcúmiixa. 'Ēx a sinani masá nuitutancēx axa bamacēbē 'aisamairai masá nuituti rabanan ca 'ëribi nuibaquin Nucēn Papa Diosan pēxcúmiixa, 'ën upí oquin sinánun. 28 Usa 'aínmi a sinani masá nuitutíbi —ñucēma ca —quixun a istēcēni cuēēnti cupí cana bēnēnquinshi mitsunu cuanun xutin, 'ënribi upí oquin sinánuxun. 29 Usa 'ain camina cuania, axa Nucēn 'Ibu Jesucristonan cupí cuēēnquin upí oquin bicanti 'ain. Usa unicama camina —upí uni ca ax 'icē —quixun sinánquin aín bana cuati 'ain. 30 'Ēx 'ura 'icēmi mitsun 'ē 'aquiniamabi ca —sapi cana bamati 'ai —quixun sinanibi Epafroditonēn ēnu uxun 'ē 'aquianxa. Asérabi ca Jesucristo cuēēncēsabi oquin 'acē cupí bamaibi iēxa.

3

Jesucristomi catamētishia uni upí 'iti bana

1 'Ēn xucēantu, ësaquinribi cana mitsu cain, mitsux Nucēn 'Ibu Jesucristonan 'aish camina chuámashirua tani cuēēnti 'ain. 'Ēn cacēsabi oquin mitsu catēcēni cana atsaniman, mitsúxmi upí 'iti cupí. 2 An ñu 'aisamaishi 'ati sináncē uni 'imainun axa 'atimati banacē unicama 'imainun an —Nucēn Papa Diosan uni 'inux cananuna 'unántioracacē 'iti 'ai

—quixun sináncë uni, acaman mitsu cacësa oi 'itin rabanan camina bërúancati 'ain. ³ Atúxa judíos uni 'icë 'unántiocë 'aínbi cananuna nux aséabi Nucën Papa Diosan uni 'ain, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx. Usa 'ixun cananuna a rabianan Cristo Jesúsmi catamëcë 'ixun cuëenquin 'unanin, nux 'unántioracacë cupíma Cristo Jesúsmi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁴ 'Ëx 'unántioracacë cupí cana judíos uni 'aish upí 'ai quixuan atun sináncë 'aínbi cana 'ëx 'iisa tani atúxa 'icësamairai rabítsian. Uinu 'icë unínbi ca 'ën 'acësamaira oquin usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acëma 'icën. ⁵ 'Ëx męcën achúshi 'imainun rabë 'imainun achúshi nětë 'icë ca judíos unin bëchicë 'icë 'ë 'unántiocëxa. Usa 'aish cana Benjamínën rëbúnqui 'aish 'ën aínsi 'icësaribiti hebreo banan banain, 'ën papa 'ën tita 'icësaribiti. Usa 'aish cana 'ëx Moisésnën cuënëo bana fariseo unicaman 'unánmicësabi oi 'iacën. ⁶ Judíos unicaman cuati Moisésnën cuënëo bana axëshi ca asábi 'icë quixun ñunshínquin sinánquin cana — axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'aisama 'icë —quixun sinánquin atu bëtsi bëtsi ocën. Axa quicësabi oquin 'ati Moisésnën cuënëo banacama quicësabi oquin cana 'ën 'acën. Usa 'ain ca a ñuiquian 'ë 'uchoti ñubi 'aíma 'iacëxa. ⁷ —Usa ñucama 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinan 'ixunbi cana bërí Cristo 'unánquin usai 'ëx 'iá ax ca ñancáishi 'icë quixun 'unanin. ⁸ Judíos unicama Nucën Papa Diosan uni 'icë 'unántiocë 'aish 'iásamaira ca Nucën 'Ibu Jesucristo amishi catamëti upíira 'icën. Usa 'ain cana 'ën 'á ñucama ñu 'atima pucësa oquin ëni Jesucristonan 'inux amishi catamëtin. ⁹ Usa 'aish cana usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupíma axa 'ëbë 'inun Cristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'icë ca an axa Cristomi catamëcë aín unicama 'acësaribi oquin Nucën Papa Diosan 'ë upí isia. ¹⁰ Usa 'ixun cana Jesucristonën sináncësaribi oquin sinánan, anun Jesucristo baísqimia aín cushi anúan Nucën Papa Diosan 'ë cushiocë 'iti cuëenin. Nucën Papa Dios cuëencësabi oi tëmëratancëx ca Jesucristo bamacëxa. Axa tëmërasa usaribiti 'ëxribi ainan cupí tëmëрати ca asábi 'icën. Cristo bamasaribi oquin 'ën 'uchacama 'atëcëntimoquin ëncë 'iti cana cuëenin. ¹¹ Usai 'itancëx axa bamaxbi baísqiasaribi oi 'ëx bama 'aíshbi asaribi 'inux ax utëcëncëbë baísqiti cana sinanin.

Aín nětënu abë 'inux Jesucristosaribi 'iti cupí ax cuëencësabi oi 'iti bana

¹² Usa 'aínbi cana aséabi asaírama pain 'ain. Asaírama 'ixun cana aséabi an 'acësaribi oquiiinra sinaniman. Usa 'ixunbi cana 'unanin, axa quiásabi oi asaribi 'inun ca 'ë iëmiacëxa quixun. Usauquin 'unánquin cana asaribi 'inuxun, ënquinma aín bana quicësabi oquin 'ain. ¹³ 'Ën xucëantu, 'ëx cana —asaribi cana 'ai —quiman. Usauquin sinánquinmabi cana 'ën 'á ñucama sinántëcënquinma, aséabi ami catamëti ax cuëencësa oíshi bërí 'iti sinánan, uisai caranuna asaribi 'iti 'ai quixun sinánquin an 'ë sinánmicë ñuishi upí oquin 'ain. ¹⁴ Usoquin 'atancëxun cananuna uisaira caranuna aín nětënu abë 'aish aséabi asaribi 'iti 'ai quixun isti 'ain. Isanan cananuna uisaira oquin cara Cristo Jesúsnan 'icë Nucën Papa Diosan nu 'imiti 'icë quixun isti 'ain.

¹⁵ Usauquin cananuna nun Nucën Papa Diosan bana aséabi 'ati 'unáncë 'ixun sinánti 'ain. Usauquinmi mitsun sinaniama ca Nucën Papa Diosan mitsuribi usauquin sinánun 'unánmiti 'icën. ¹⁶ Usa 'ain cananuna uisai 'inun cara Nucën Papa Diosan nu 'unánmiaxa, usai 'iti 'ain.

¹⁷ 'Ën xucëantu, mitsun camina 'ëx usai 'iia 'unanin. Usa 'ain camina 'ëx 'icësaribiti 'iti 'ain. 'Ianan camina mitsúxribimi usai 'inun nux 'iia an iscë unicamaxa 'icësaribiti 'iti 'ain. ¹⁸ Usauquin caquin cana bëráma 'itsa oquin cásaribi oquin bëunan mësququin ësauquin mitsu catëcënin, 'itsa unin ca 'ën mitsu cacësabi oi 'iquinma axa unin 'ucha cupí i curúsocënu bama, Cristo, a ñui quicë banacama cuaisama tania quixun. ¹⁹ Atúan ñunshínquin aín cuëencësabi oquinshi ñu 'aia isquian unin —ñu 'aisama ca 'aia —quixun ñuicëxbi rabínquinma an 'acësabi oquin 'ai ca rabitia. Jesucristomi sinánquinma ca ënë

menu 'icë ñuishi sinania. Usaía 'icë cupí ca ainanma 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. ²⁰ Atúxa usai 'imainunbi cananuna nux Nucën Papa Diosan nētēnu abë 'iti 'ain. Usa 'ain cananuna a nētēnuaxa Nucën 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha tērēnquin Nucën Papa Diosnan 'inun nu iémicë, axa uti cuēēnquin cainin. ²¹ Nux bamai chēquiti 'icëbi ca ax uquin nu axa bamax baísquiasaribi oquin, asaribi 'inun, nu bētsi oti 'icën. Usonan ca aín cushi anun ax camabi ñun 'ibu 'iti anúnribi nu bētsi oti 'icën.

4

Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuēēnti bana

¹ 'Ēn xucēantu, mitsu nuibaquin sinánquin mitsu istisa tani cana cuēēnin. 'Ēn mitsu ñuixuncēxmi Jesucristomi catamēcë cupí cana cuēēinra cuēēnin. Mitsux usai 'icëbë cana cupí bitsi cuēēncēsaribi oi cuēēnin. Usa 'ain cana nuibaquin mitsu cain, mitsun 'acēsabi oquin camina ēnquinma Nucën 'Ibu Jesucristomi catamēquin an cacēsabi oquin 'ati 'ain.

² Evodiacēñun cana Síntiqueribi cain, mitsux cuamianancë 'aishbi camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuamiananima bētsin sináncēsabi oquin sinani nuibananti 'ain. ³ An 'ēbētan Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë a cana ēsoquin cain, ēnë xanu rabë camina bētsibë upí 'inun 'aquinti 'ain. Atun ca 'ē 'imainun Clemente, 'imainun anribia 'ēn 'acēsaribi oquin aín bana ñuixuncë a unicamabētan, Jesucristomia sinánun unicama 'aquianxa. An usoquin uni 'aquincë unicaman anë ca Nucën Papa Diosbë 'itioquian aín nētēnu 'icë quiricanu cuēēno 'icën.

⁴ Mitsux camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai quixun sinani camina camabi nētēn uisa ñu cara 'icëbëbi chuámarua tani cuēēnti 'ain. Usai 'inun caxunbi cana mitsu catēcēnin, chuámarua ca 'ican. ⁵ Uisa ñu cara 'icëbëbi nishímami upí sinánñu 'icëa camabi unin mitsu isti cana cuēēnin. Nucën 'Ibu Jesús anun utēcēnti nētë ca 'uramatia.

⁶ Usa 'ain camina uisa ñu cara 'icëbëbi bēnētima 'ain. Bēnēquinma camina abë banaquin Nucën Papa Dios a ñucama ñuiquin cati 'ain. An mitsu 'aquinun ñucáquin camina ami catamēquin —asábi ca —quixun rabiquin cati 'ain. ⁷ Usaquinmi cacēxun cuaquin ca Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin bēnētima chuámarua 'inun mitsu 'imiti 'icën, uisa 'aish cara aín uni usai 'ia quixuan uni raírínēn 'unáncēbētanmabi. Usaquin 'imianan ca Jesucristobë 'icë mitsun sinan 'imainun mitsun nuitu upí 'inun bērúanti 'icën.

Upí ñuishi sinánti bana

⁸ 'Ēn xucēantu, ēsaquinshi cana mitsu cain, unían ēsa ñu 'aia isquin camina mitsun —ax ca asábi 'icë —quixun sinánti 'ain, cēmēma banacama 'imainun —upí ca —quixun ñuicë ñucama, 'imainun uni itsi paránquinma upí ñu 'acë, 'imainun ñu 'atima 'ati sinánquinma upíshi 'iti sináncë, 'imainun bētsibë upiti nuibananti, acama 'imainun rabiquian unin —upí ca a uni 'icë —quixun mitsu ñuixuncë, acama. 'Imainun camina uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati ñui cara —asábi ca —quixun uni quiti 'icë, acama sinánti 'ain.

⁹ 'Ēn mitsu 'unánmicë banacama quicēsabi oquin 'anan camina, 'ēn 'unánmicēxunmi 'acēsabi oquin 'anan 'ēn mitsu ñuixuncēxunmi cuacë banacama quicēsabi oquinribi 'anan 'ēn 'aiami iscēsabi oquin 'ati 'ain. Usoquinmi 'acëbë ca Nucën Papa Dios, an aín unicama bēnētima chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'iti 'icën.

Filiposnu 'icë unicaman Pablo curíqui 'inan

¹⁰ Mitsúnmi 'ē nuibaquin curíqui buánmiquin 'aquinti sinántēcēncëbë cana Nucën 'Ibu Jesucristo —asábi ca —quixun cai cuēēnin. Bēráma ca a curíquimi mitsun 'ē bēmiti 'aínbi an bēti uni 'aíma 'iaxa. ¹¹ Usa 'ain caña uni ucëbëmabi asábi 'ian. Ñuñu 'aish 'icēsaribiti cana ñuñuma 'aishbi bēnētiman. ¹² Ñuñuma 'iti 'unánan cana 'aisamaira ñuñu 'itiribi 'unanin. Uisa ñu cara 'icëbëbi bēnētima 'unánan cana pitiñu 'aish puchácë 'ianan pitiñuma 'aish 'acēñuma 'itiribi 'unan. 'Aisamaira ñuñu 'ianan ñuñuma 'itiribi cana 'unan.

¹³ Usa 'ixun cana uisa ñu cara 'icëbëtanbi tënëquin Cristo cuëencësabi oquin 'ati 'ain, usai 'inun an cushiocë 'ixun. ¹⁴ Usa 'aínbi ca mitsúnmi 'ëx tēmëraia 'aquinquin 'ë curíqui bëmícë asábi 'iäxa.

¹⁵ Mitsux Filipos ëmanu 'icë uni 'ixun camina 'unanin, anuxun Jesucristo ñuiquin ñuixuntabaquin bana ñuixuntancëx Macedonia menuax cuania, camina mitsúnshi curíqui bëmiquin 'ë 'aquiancën, 'ën mitsu 'aquincë a sinánquin. Axa bëtsi ëmanuax Jesucristomi sináncë unicaman ca 'ë 'aquianma 'icën. ¹⁶ 'Ëx Tesalónica ëmanuax cuancëma pan 'icë camina mitsun curíqui timëtancëxun 'ë buánmiacën. Achúshi oquinshima, camina buánmitancëxun amiribishi 'ë buánmitëcëancën, 'ën cuëencë ñu anun binun. ¹⁷ Mitsúnmi 'ë curíqui 'ináncë ashí sinanima cana 'ëmi 'aquincë cupími mitsux Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëënin. ¹⁸ 'Ëmi bëmícë curíquicama cana bian. Anun 'ën cuëencë ñu bitiribi ca tëxëäxa. Epafroditonën ca mitsúnmi bëmícë curíquicama 'ë 'inánxa. Mitsúnmi ainan cupí nuibaquin 'ë usaquin 'inania isi ca Nucën Papa Dios cuëëänxa. ¹⁹ A 'ën rabicë Nucën Papa Dios, an ca ami cuëencë ñu mitsu 'inánti 'icën. Jesucristonëan mitsu ainan 'inun 'imicë 'icë ca Nucën Papa Dios ax camabi ñun 'Ibu 'ixun mitsúnmi cuëencë ñu a 'inánan mitsu 'aquinti 'icën. ²⁰ Axa asérabí Nucën Papa Dios a ca camabi aín unin rabiiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Usaquin ca asérabí 'ati 'icën.

Bërúänx 'inuan Pablonën Filiposnu 'icë unicama ca

²¹ Anu 'icë äxa Jesucristonan 'aísh Nucën Papa Diosan unicama aribi, camina bërúänxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Ëbëa 'icë äxa nubë Jesucristomi sináncë nucën xucëantunribi ca bërúänxmi 'icánun quixun mitsu canun 'ë caxa. ²² Axa Jesucristomi catamëcë ënu 'icë unicamabëtan ca atúxribi Jesucristonan 'ixun Romanu 'icë 'apu Césarnën xubunu 'icëcamanribi bërúänxmi 'icanun mitsu canun 'ë caxa.

²³ Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin 'aquincëxmi mitsun nuitu upí 'iti cana cuëënin. Usai ca 'iti 'icën. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN COLOSASNU 'ICĒ UNICAMA BUÁN MIA QUIRICA

PablonĒan Colosasnuax Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ Ēx cana Pablo, Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin aín bana uni ñuixunun Jesu-cristonĕn caísa 'ain. Usa 'ixun cana axribi Jesucristomi sináncĕ 'aísha nucĕn xucĕnsa 'ain, Timoteobĕtan mitsu quirica buánmin. ² Colosas ĕmanuaxmi Cristomi sinani ami catamĕti Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ, cana ĕnĕ quirica mitsu buánmin. Nucĕn Papa Diosan mitsu nuibaquin upí oquin sinánxuncĕxmi chuámarua bucucanti cana cuĕĕnin.

I. CRISTONĒXA CUSHIRA 'AISH UPIIRA 'AIN CA ASARIBI AÑU ÑUBI 'AIMA 'ICĒ QUICĒ BANA (1.3-2.23)

Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama Pablonĕn Nucĕn Papa Dios ñucáxuan

³ Mitsu ñucáxuni abĕ banaquin cananuna nun 'acĕsabi oquin, Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn Papa, ax Nucĕn Papa Dios 'icĕ, a —asábi ca —quixun cain. ⁴ Usa 'ixun cananuna Jesucristomi asĕrabi catamĕtími Nucĕn Papa Diosan unicamabĕ nuibanania ñuicania cuan. ⁵ Nucĕn Papa Diosan mĕníosabi oi aín nĕtĕnu abĕ 'iti sinani camina usai 'icanin. Jesucristomi catamĕti aín 'uchacama tĕrĕncĕ 'aish ca uni ainan 'aish xĕnibua 'aínbi Nucĕn Papa Diosbĕ 'iti 'icĕ quixuan aín unin mitsu ñuixuncĕxun camina a bana cuaquin upí oquin 'unánca. ⁶ Nucĕn Papa Diosan ca usaquin nu nuibatia quixun unin ñuia mitsun cuacĕ a banabi ca bĕtsi bĕtsi menu cuanquin 'itsaira unin ñuia. Usa 'ain ca unin ñuia cuatishimi mitsux 'icĕsaribiti camabi menu 'icĕ uni a bana cuati —asĕrabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamĕtia. ⁷ A bana ca nun nuibacĕ Epafrasnĕn, axribi nubĕtan uni bana ñuixuncĕ 'ixun nux cuancĕbĕtanmabi ñuixunquin upí oquin mitsu 'unánmíaxa. ⁸ An ca Cristonan 'aish camina mitsux bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibanani upitax bucuí quixun nu caxa.

⁹ Epafrasnĕan mitsu ñuiquin nu cacĕ bana cuaxun cananuna ĕnquinma Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin. Uisáimi 'iti cara Nucĕn Papa Dios cuĕĕnia, a mitsu 'unánminun ñucáxuanan cananuna an aín unicama 'unánmiti ñucama mitsu 'unánminun a ñucatin. ¹⁰ Mitsux usai 'i camina Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'aísha uni 'icĕsai 'iti 'ain. Usa 'aish camina ax cuĕĕncĕsabi oquinshi 'aquin, uisa ñu cara upí 'icĕ ashi 'anan, asĕrabi mitsun nuitu mĕu upí oquin Nucĕn Papa Dios 'unánti 'ain. ¹¹ 'Anan cananuna ax cushira 'ixúan, uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕtima cuĕĕnquin tanshinuan mitsu 'aquinun quixun a mitsu ñucáxunin. ¹² Usoquin cananuna uisaira oquin cara aín unicama cuĕĕnmiti 'icĕ quixun 'unánquinmi mitsun a —asábi ca —canun, Nucĕn Papa Dios mitsu ñucáxunin.

¹³ Ñu 'atima 'atishi sinánan nux cuĕĕncĕsabi oíshi 'iisa taniabi ca Nucĕn Papa Diosan aín nuibacĕ Bacĕ Bĕchicĕnan 'inun nu 'imíaxa. ¹⁴ Nun 'uchacama cupínu abĕ 'ítima 'icĕbi ca aín Bĕchicĕ bamacĕ cupí Nucĕn Papa Diosan nun 'ucha tĕrĕnquin ainan 'inun nu iĕmiacĕxa.

Cristo bama cupía uni Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'iti

¹⁵ Uinu 'icĕ unínbia Nucĕn Papa Dios istima 'aínbi ca unían uisa cara Nucĕn Papa Dios 'icĕ quixun 'unánun asaribi 'aish aín Bĕchicĕ ĕnĕ menu uacĕxa. Añu ñubi unitisama 'ain ca axira pain aín Papabĕ 'iacĕxa. ¹⁶ Nucĕn Papa Diosan uniomicĕxun ca aín Bĕchicĕnĕn naínu 'icĕ ñucama 'imainun menu 'icĕ ñucamaribi 'anan bĕtsi bĕtsi ñu unin aín bĕrúnbi iscĕ 'imainun unin iscĕma ñucamaribi uniocĕxa. Usonan ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara, acamaribi uniocĕxa, ainan 'aish ax cuĕĕncĕsabi oi 'inun. ¹⁷ Ñucama uniocĕma pan 'aish ca axira pain 'iacĕxa. 'Ixun ca uniotancĕxun, usabia 'inun camabi ñu mĕníocĕxa. ¹⁸ Cristo axira ca axa ami catamĕcĕ unicaman cushi 'aish amiira aín unicama catamĕcĕ

'icën. Ēsa ca Cristobē aín unicama 'icën. Mēcēnñu, taēñu, xoñu, nuituñuribi 'aíshbi ca uni achúshi 'icën. Usaribiti cananuna Jesucristonan 'aish 'aisamaira 'aíshbi abē achúshisa 'ain. Aín unicamaxa usaribiti 'iti oi axira pain bamatancēx baísquia 'aish ca an unio ñucamabē sēnēnmaira 'icën. ¹⁹ Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi ca Jesucristo ax asaribi cushiira 'ianan upíira sinánñu 'iacēxa, uni 'aíshbi. ²⁰ Aín nuitu 'aisama 'aísha uni abē up'i 'ítima 'aínbi ca Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin Cristonēn i curúsocēnu bamaquin ēnē menu 'icē ñucama 'imainun naínu 'icē ñucamaribi an iscēxa upí 'inun mēnócēxa.

²¹⁻²² Mitsun Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ixun ñu 'aisamaishi 'acē 'aish camina abē upíma 'aish ami nishcēsa 'iacēn. Usai 'iá 'icēbi ca Cristo uni 'aish bama cupími abē upí 'inun Nucēn Papa Diosan mitsu 'imiaxa. Mitsúxmi upíira sinánñu 'ianan 'uchañuma 'aish Nucēn Papa Diosnashi 'inun ca Cristo bamacēxa. ²³ Usa 'inuxun camina camabi nētēn Cristomishi catamēcē 'ixun sinánbēquinquinma ainan 'aíshmi aín nētēnu abē 'iti ashi manuquinma sinánti 'ain. Usai 'i ca uni asérabi Nucēn Papa Diosnan 'icē quixunmi cuacē bana ca camabi menuxunribi ñuicania. 'Ēnribi cana unicama a bana ñuixunin.

Nucēn Papa Diosan Pablo axa Jesucristomi catamēcē unicama aín bana ñuixunun 'imia

²⁴ Mitsux ainan 'inun 'ēx tēmēracē cupí cana cuēēnin. Usai 'i cana Cristonēan camabi uni ainan 'inun tēmēra 'ain, 'ēxribi camabi menu 'icē unicama a 'unánti cupí tēmēraíbi cuēēinra cuēēnin. ²⁵ Aín unicamabētanmi mitsúnribi upí oquin aín banacama cuanun a bana ñuixunun ca Nucēn Papa Diosan 'ē 'imiácēxa. ²⁶ Uínsaran nētēnbi uinu 'icē unínbi a bana 'unánma 'icēbi ca bērí aín unicama, an iscēxa upí 'icē, Nucēn Papa Diosan 'unánmia. ²⁷ Uisaira upí cara a bana 'icē quixun ca Nucēn Papa Diosan aín unicama 'unánmisa tancēxa. A banax ca judíosma unicamananribi 'icën. A banax ca ēsai quia, Cristo ax ca mitsubē 'icën. Axa mitsubē 'ain camina aín nētēnuribi abē 'iti 'ain.

²⁸ Nun cananuna Cristo ashi ñuiquin aín unicama ñuixunin. Ñuixunquin cananuna aín unicaman upí oquin cuanan, Cristonan 'aish ax cuēēncēsabi oíshi 'inun quixun upí oquin 'ēsēquin, aín unicama 'unánmin. ²⁹ Usaía aín unicama 'inun quixun cana Cristonēn 'ē cushiocēxun ēnquinma aín bana ñuixunin.

2

¹ Ēnē ñucama 'unánun cana ēsoquin mitsu cain: Mitsúnmi 'acēsaribi oquian Laodiceanu 'icē unicama 'imainun bētsi bētsi ēmanu 'icē unicamanribi 'ē iscēma 'ixunbi cana mitsu 'imainun aturibi sinánquin Nucēn Papa Dios 'ítsaira ñucáxunin. ² Mitsúnmi Cristomí cushicē 'aish bētsibē bētsibē nuibanani achúshisaishi 'ianan upí oquin a 'unáncēma 'ixunbi bērí Cristo 'unánquin, uisaira oquin cara mitsu 'aquinti 'icē quixun 'unánun, cana mitsu Nucēn Papa Dios ñucáxunin. ³ An camabi ñu 'unáncē 'ixun ca ainan cupíshi Cristonēn aín unicama 'unánmia.

⁴ Cristonan 'icēa bētsi unin paránquin mitsu 'atimaquin sinanamiti rabanan cana mitsu ēsaquin cain, ⁵ mitsu 'ura 'aíshbi 'ēn sináncēnēinshi mitsubē 'icēsa 'aish cana mitsúxmi uisa ñu cara 'icēbēbi a ēníma Cristomí catamēti ami cushicē 'icē cuati cuēēnin.

⁶ Usa 'ain camina ainan 'iisa tania Nucēn 'Ibu Jesucristonēn mitsu ainan 'imicē cupí axa mitsun 'ibuirra 'ain, upitiira ami catamēti abē 'i ax cuēēncēsabi oíshi 'iti 'ain. ⁷ A upí oquin 'unánan uisa cara ax 'icē quixun 'unani camina aín unían mitsu cacēsabi oi, ami upiti catamēcanti 'ain. Usai 'iquin camina camabi nētēn Nucēn Papa Dios —asábi ca — quixun cati 'ain.

Cristonan 'aísha uni bētsi 'icē quicē bana

⁸ An uni bētsi bētsi bana ñuixunquin paráncē unicaman mitsu, Cristomí catamēcē 'icēbi, ami manúnun quixun paránti rabanan camina bērúancati 'icanin. A unicaman ca Cristo ñuiquinma atúnbi sinánxuan unin ñuicē bana 'imainun ēnē nētēnu 'icē ñu sinánti, a banacamaishi uni 'unánmia.

⁹ Cristonëx ca uni 'icën, 'aishbi ca uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë usaribi 'icën. ¹⁰ Ax cushiira 'ixuan an 'imicëxma ca ángelcama 'imainun ñunshíncamaribi 'imainun uisa ñun cushi cara, acamaxbi ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'ain ca Cristobëmi achúshisa 'ain, aín cushi anúnmi Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati ax mitsubë 'icën. ¹¹ Mitsux usai Cristobë achúshisa 'aish camina Nucën Papa Diosnan cupí 'unántioracacësaribi 'ain. Judíos unicamaxa chamaratsu 'aish 'unántiocë usa 'aishmabi camina Cristonëmbia mitsun sinan upí 'imianan ñu 'aisama 'ati ëmicë 'aish, Nucën Papa Diosnan cupí 'unántiocësa 'ain. ¹² Mitsun, Nucën Papa Diosan ca bamacëbi Cristo baísquimiacëxa quixun 'unánquin, an ca a cushínbi 'ë iëmiti 'icë quixun 'unani camina ax 'iásaribiti nashimicë 'aish Cristobëbi bamacë acëñun maíncëx abëbi baísquiasa 'ain. ¹³ Mitsun cuëencësa oquinshi ñu 'aími bamacësa 'ianan judíos unicamaxa 'icësaribiti 'unántiorcacëma 'aish ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan a cupíshi mitsun 'uchacama tërënxunquin Cristobë baísquicësa mitsu 'imiaxa. ¹⁴ Usa 'ixun ca Nucën Papa Diosan nun 'uchacama tërënxunquin, nun nu Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acëma 'icëbi Cristo i curúsocënu bama cupí, nun 'uchacama sinántëcënxunma nu tërënxuancëxa. ¹⁵ Usonan ca Cristonën i curúsocënu bamaquin uisa ñunshinax cara uisaira cushiñu 'icë, abi camabi unían 'unánun ñusmoquin cushiñuma 'imiacëxa.

Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'iti bana

¹⁶ Atúan 'acësaribi oquinmi ñu pianan ñu xëaima 'ianan camabi nëtë ca bëtsi nëtësaribi 'icë quixun sinánan 'uxë isícëbëa atux 'icësaí 'ima 'ianan anun tantiti nëtën atux 'icësaribiti 'iama oquian unin ñuicëxunbi camina tantima 'ain. ¹⁷ Uisai cara Cristo ucë 'ain 'iti 'icë quixuan unin sinánun ca ënë ñucama 'iacëxa. Usa 'aínbi cananuna Cristo uá 'ain ainan 'ixun, uisa caranuna Cristobë 'iti 'ai quixun 'unanin. ¹⁸ Atúnbi ca —'ëx asama 'ixun cana Nucën Papa Diosma ángelcamaishi rabiti 'ai —quixun sinánquin atúnbi sináncë ñu ñui rabíquin unícana bana ñuixunia. Usa 'ain camina Cristonan 'iti ëntin rabanán atúan mitsu ñuixuncë bana a tantima 'ain. ¹⁹ A unicaman ca ami sináncëma 'ixun Cristonëan ësaquin aín unicama 'imíti a sinanima. An ca aín unicama asaribi upí 'inun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'imia. Aín męcën, aín xo, aín imi acamañu 'aishbia uni achúshi 'icësaribi oquin ca Cristonën aín unicamaxa 'itsa 'aishbi bëtsin sináncësabi oquin sináncë 'aish achúshisa 'inun 'imia.

²⁰ ¿Mitsux 'uchatëcënxuma Cristobë bamacësa 'aishbi caramina uisa 'aish bërámami unin ñuicë ënë nëtënu 'icë ñuishi sinánquin rabicësa 'itëcënin? ²¹ Axa usai 'icë unicamax ca ësaí quia:

—Nucën Papa Diosbë upí 'inuxun camina bëtsi bëtsi ñu ramántima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu pitima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu min męcënan bitima 'ain. ²² Usoquian ñuicëxbi ca a ñucama cëñutia, a banacamax ca unían sinánxun ñuicëshi 'icën. ²³ —Usaquin 'ën ñu 'acë ax ca aséribi 'icë —quixun sinánquin an usashi oquin ñu 'acë uni a isquin ca uni itsin sinánti 'icën, ax isa aséribi sinánñuira 'icë quixun. Usa 'aínbi ca usaquin ñu 'aíbi aín nuitu usabi upíma 'ia.

II. AXA JESUCRISTOMI CATAMËCË UNICAMAX CA ËSAI 'ITI 'ICË QUICË BANA (3.1-4.6)

3

¹ Cristonan 'aish camina mitsux axa bamax baísquicësaribi 'ain. Usa 'ain camina ax, asaribi cushiira 'aish aín Papa mëqueu tsócë, ax cuëencësabi oi 'itishi sinánti 'ain. ² Camina ënë menu 'icë ñuishi sinánquinma Cristo cuëencësa oishi 'iti sinánti 'ain. ³ Mitsun 'ucha cupía Cristo bama 'ain camina 'uchatëcëntimoi abë bamacësa 'ain. Usa 'aish camina axa baísquitancëx abë 'ain, mitsúxribi aín Papabë 'ain, mitsux Cristobë 'aish. ⁴ Cristo, anun nux tsóti, axa upíira 'ianan cushiira 'aish utëcëncëbë camina nëtëtimoí abë 'ianan asaribi upíshi 'iti 'ain.

Bërâma 'acësa oquin ñu 'aisama 'atëcëntima bana

⁵ Usa 'ain camina bërámami 'acansa oquin Nucën Papa Diosnanma unicaman 'acësa oquin ënë menu 'icë ñuishi 'ati sinántëcëntima 'ain. Unix ca aín xanuma 'aínbi bëtsi xanubë 'itima 'icën. Usaribiti ca xanu aín bënëma 'aínbi bëtsi unibë 'itima 'icën. 'Imainun ca uni xanúxmabi bëtsi unibë 'itima 'icën. 'Imainun camina ñunshinacëquin 'atima ñu 'ati cuëëntima 'ain. Camina ñuñu 'itishi sinántima 'ain. Ñuñu 'itishi cuëencë unix ca Nucën Papa Dios rabima, a cuëencë ñuishi rabricësa 'icën. ⁶ Usai 'iia, ax cuëencësabi oi 'iisama tancë unicama ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin castícantí 'icën. ⁷ Jesucristo 'unáncëma pain 'ixun camina mitsúnribi usa ñucama 'acën. ⁸ Usa 'ain camina bërâma 'á 'ixunbi ënë ñucamaribi ënti 'ain: Bëtsi unibë nishánanti, 'imainun bënëtishi nishti, 'imainun bëtsi unibë 'atimonanti, 'imainun bëtsi unimi 'atimati banati. ⁹ Acama éanan camina bërâma 'atimaquin sinan 'ixunbi bërí Cristonën sináncësa oquinshi sináncanin. Usa 'aish camina cëmëi paranántima 'ain. ¹⁰ Mitsun bëtsi oquin sinánquin camina Cristonën sináncësa oquin sinánti 'ain. Usai 'iquinmi a upí oquin 'unánun ca an unio 'ixun Nucën Papa Diosan mitsu 'imia. ¹¹ Judíosma unicama 'imainun judíos unicama, 'unántioracacë unicama 'imainun 'unántioracacëma unicama, bëtsi menu 'icë unicama 'imainun raëcëma unicama, an uni ñu mëëxuncë unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, a unicamaxbi ca Cristonan 'aish bëtsibë sënën 'icën. A unicamaxbi ca Cristo abë 'ain Cristonainshi 'icën.

¹² 'Itsaira nuibaquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'aish an iscëx upí 'inun mitsu caísacëxa. Usa 'ixun camina mitsúnribi bëtsi uni nuibaquin upíoti 'ain. Usoquin 'anan camina —'ëx cana bëtsi unisamaira 'aish upí 'ai —quixun sinántima 'ain, masáquin sinani camina bënëtishi unimi nishtima 'ain. ¹³ Mimi nishquian unin 'atimocëxunbi aribi 'atimoíma camina usaquian mi 'acë ñucama a manui abë upíshi 'iti 'ain. Nucën 'Ibu Cristonëan tërënxunquin mitsun 'uchacama manucësaribi oi camina axa mimi 'uchacë uni aín 'ucha manumi abë upí 'iti 'ain. ¹⁴ Èsai 'inux camina bëtsibë nuibananti 'ain. Bëtsibë nuibanancë 'aish camina 'itsa 'ixunbi bëtsin sináncësa oquinshi sinánan 'ën mitsu cacësabi oi 'icanti 'ain. ¹⁵ Usa 'aíshmi 'itsa 'aíshbi achúshisaishi 'aish chuámashirua 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiacëxa. Usa 'inúan an mitsu 'imicëx camina usai 'iti 'ain. Usai 'iquin camina cuëenquin a —asábi ca —quixun cati 'ain.

¹⁶ Bëtsi bana 'acësamaira oquin Cristonëxa a ñui quicë bana sinani camina axa quicësa oíshi 'icanti 'ain. 'Ianan camina a bana upí oquin 'unani 'unánmianani 'ësëánani 'icanti 'ain. 'Ianan camina a rabi Nucën Papa Diosan banan cantanan mitsúnmi 'acë bananribi a rabi cantati 'ain. Camina Nucën Papa Dios min nuitu mëu sinánquin —asábi ca —cai cantati 'ain. ¹⁷ Uisa ñu caramina 'ain, a upí oquin 'anan camina banairibi upiti banaquin mitsux Nucën 'Ibu Jesúsnan 'ixun a 'axuncësa oquin 'ati 'ain. 'Anan camina Cristonan 'ixun Nucën Papa Dios —asábi ca —cati 'ain.

Cristonën unix ca bëtsi unibë ësai 'iti 'icë quicë bana

¹⁸ Asérabia ax Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë xanux ca aín bënëan cacëxun cuati 'atimaquin sinanima abë upíshi 'iti 'icën. Bënëñu xanucama, mitsux camina usai 'iti 'ain. ¹⁹ 'Imainun camina xanuñu unicama, mitsúnribi mitsun xanu nuibanan, masá sinánquin timatima 'ain. ²⁰ Papañu tuácama, mitsúnribi camina mitsun papabëtan mitsun titan cacëxun a cuëbíquinma aín bana cuaquin an cacësabi oquin ñu 'ati 'ain. Usámi mitsux 'ia isi ca Nucën 'Ibu Jesucristo cuëënia. ²¹ Bëchicëñu unicama, mitsun camina min bëchicënëan 'atima ñu 'aia isquin a 'axunma 'anun caquinbi 'aisamaira oquin ñu catima 'ain, usaquinmi cacëxuan masá nuituquin —cana upí oquin ñu 'ati 'unanima —quixun sinánti rabanan. ²² An uni ñu mëëxuncë unicama, mitsúnribi camina an mi ñu mëëmicë unían cacësabi oquin 'ati 'ain. 'Aquin camina axa cuëënun an iscëbëtan upí oquin 'anan an iscëxunmabi, 'ën 'Ibu Dios ca ënë ñu mëëti 'ën upí oquin 'ati cuëënia quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. ²³ Uisa ñu caramina 'ain, abi camina 'aisabi tanquin —unishima 'ën

'Ibu Jesucristoribi cana ënë ñu 'axuni —quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. ²⁴Usaquin ñu 'aquin camina 'unanin, ax Nucën 'Ibu 'ixun ca Cristonën mitsun a ñu mëëxuncë cupí, cuëënmiquin aín nëtënu abë xëñibua 'aínbi tsónun mitsu biti 'icë quixun. ²⁵Usa 'aínbi ca an 'aisama ñu 'acë uni, a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan 'ati 'icën. Usa 'ain ca 'apu uni, 'imainun 'apuma uni, uisa uni cara, acamaxbi 'aisama ñu 'acë 'aish an ñu 'acë usaribi oquin castíancë 'iti 'icën.

4

¹Mitsux an uni ñu mëëmicë uni 'ixun camina an mi ñu mëëxuncë unibë upí 'ianan upí oquin cupíoti 'ain. Usa 'ixun camina uni ñu mëëmiquin sinánti 'ain, —'ëxribi cana Nucën Papa Dios naínu 'icë an ñu mëëmicë 'ai —quixun.

²Ami manúquinma ábi sinani camina atsánquin ëníma Nucën Papa Diosbë banati 'ain. —Asábi ca —quixun cai camina abë banati 'ain. ³Abë banaquin camina nun unían 'unánma bana Cristo ñui quicë ñuixunuan 'aquinun Nucën 'Ibu Dios ñucáti 'ain. A bana uni ñuixuncë cupí cana sipuacë 'ain. ⁴Atúan cuaisabi oquin, unicama aín bana ñuixunquin 'unánminun camina 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain, 'ën ax cuëëncësabi oquin 'anun.

⁵Uisa nëtën caramina axa Cristomi sináncëma unibë 'ain, a nëtë ñancáishi inúmima camina upí oquin sinani abë banati 'ain. ⁶Unibë banai camina upí oquian sinánun upí sinánñu 'aish upitishi banati 'ain. Usa 'ixun camina mia ñucácëxun caramina uisoquin cati 'ain quixun 'unánti 'ain.

III. BËRUANX 'INUAN PABLONËN CA (4.7-18)

Bëruánxa 'inuan Pablonën Colosasnu 'icë unicama ca

⁷Nun nuibacë xucën Tíquico, an upí oquin 'ë 'aquianan 'ëbëtan Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin uni bana ñuixuncë, an ca mitsu isi cuanxun nun 'acë 'imainun 'ëx usai 'icëcamaribi mitsu ñuixunti 'icën. ⁸'Ëx cana usa 'ai quixun caquian mitsu upí oquin sinánminun cana a mitsu isi cuanun xutin. ⁹'Imainun cana mitsubëa Colosasnu 'icë uni Onésimo, axribia Jesucristomi catamëcë 'aish nubë nuibanancë, aribi xutin. Usa 'ain ca a uni rabëtan ënuxun nun 'acë 'imainun ënuaxnu 'icëcama mitsu upí oquin ñuixunti 'icën.

¹⁰Acëñun 'ë sipuacancë Aristarco, 'imainun Bernabénën sęcënanë, Marcos, anribi ca bërúanx 'inun mitsu camia. A ñuiquin 'ën cacë 'ixun camina Marcos mitsu isi cuania upí oquin bicanti 'ain. ¹¹'Imainun ca Jesús, Justo caquinribi anëcë, anribi mitsu bërúanx 'inun camía. Cristomi catamëcë judíos unicamama, rabë 'imainun achúshi ënéinshi ca 'ëbëtan Nucën Papa Diosnan 'iti bana ñuixuanxa. Atun ca 'ë upí oquin sinánmiaxa. ¹²Axribia Colosasnu 'icë uni, Epafras, anribi ca bërúanxmi 'inun quixun mitsu camía. An ca Cristo cuëëncësabi oquin 'anan camabi nëtën Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunia, ami sinánti ënquinmami ax cuëëncësabi oquinshi upí oquin 'anun. ¹³Cana mitsu cain, 'ënbi cana 'unanin, Epafrasnën ca mitsu 'imainun axa Laodicea 'imainun Hierápolis ëmanuax Jesúsni sináncë unicama 'itsaira sinánquin, camabi nëtën ënquinma Nucën Papa Dios ñucáxunia. ¹⁴Lucas an uni roncë, axa nubë nuibanancë, abëtan ca Demasnëñribi bërúanxmi 'inun quixun mitsu camía.

¹⁵Laodiceanuaxa ax Jesúsni catamëcë unicama 'imainun camina Ninfascëñun aín xubunua 'icë axa Jesúsni catamëcëcamaribi bërúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ¹⁶Mitsun pain timëxun istancëxun camina ënë quirica Laodiceanuaxa Jesúsni catamëcëcamaribia isnun atu buánmiti 'ain. 'Imainun camina Laodiceanu 'icë unicaman isnun 'ën buánmicë quirica itsi aribi mitsúnribi bixun isti 'ain. ¹⁷Arquipo aribi camina Nucën 'Ibu Diosan 'ináncë ñu mëëti a ënquinma upí oquin 'axunun cati 'ain.

¹⁸'Ëx Pablo 'ixun cana 'ën mëcënanbi cuëñëoquin bërúanxmi 'icánun quixun mitsu cain. Usa 'ain camina 'ëx cana unin sipuacë 'ai quixun manúquinma sináncanti 'ain. Nucën Papa Diosan nuibacëxmi chuámashirua 'aish cuëëni upitax bucucanti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TESALONICANU 'ICĒ UNICAMA A PAIN BUÁNMIA QUIRICA

Pablonĕan abĕ 'icĕ unicamabĕtan Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ Ēx Pablo 'ixun cana Silvano 'imainun Timoteobĕtan Tesalónica ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'icĕ, mitsu ĕnĕ quirica buánmin. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕan nuibaquin chuámarua 'aíshmi bucunun mitsu 'aquinti cananuna cuĕĕnin.

I. USAI CA AX 'IAXA QUIXUAN PABLONĒN ÑUIA BANA (1.3-3.13)

Tesalónicanu 'icĕ unicaman ca upí oquin Jesucristo ñuicĕ bana cuatia quixuan Pablonĕn ca

² Mitsúxmi asérabi Nucĕn 'Ibu Jesucristomi cushicĕ 'ain cananuna camabi nĕtĕn abĕ banaquin —asábi ca —quixun cain. ³ Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin cananuna mitsúnmi amiira pain catamĕquin ax cuĕĕncĕsabi oquin 'anan, upí oquin unicama nuibaquin 'aquianan, a ĕníma, Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn ca ax quicĕsabi oquin nu 'imiti 'icĕ quixun manucĕma cupí —asábi ca —quixun a cain. ⁴ Nun xucĕantu, asérabi ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin ainan 'inun mitsu caísaxa quixun cananuna 'unanin. ⁵ Jesucristomi catamĕti ca uni Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ quixun bana ñuixunquin cananuna nun cuĕbitainshi banaquinma, aín Bĕru Ñunshin Upitan nu sinánmicĕx Nucĕn Papa Diosmi cushicĕ 'ixun aín bana mitsu ñuixuan. Nun ñuicĕ banax ca cĕmĕma 'aish asérabi 'icĕ quixun 'unáncĕ 'ixun cananuna upí oquin a bana mitsu ñuixuan. Mitsúxmi upí 'iti cupí cananuna mitsubĕ 'aish usai 'ia quixun camina 'unáncanin.

⁶ Nux 'icĕsaribiti 'ianan Nucĕn 'Ibu Jesús 'iásaribiti tĕmĕraibi camina mitsux Jesucristo ñuicĕ bana cuati ainan 'aish Nucĕn Papa Diosan Bĕru Ñunshin Upitan 'imicĕx cuĕĕinra cuĕĕan. ⁷ Tĕmĕraibi usari 'i camina mitsux Macedonia menu 'icĕ 'imainun Acaya menu 'icĕ axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cuacĕx upíira sinánñu 'ain. Usaími 'ia mitsu cuaquin ca —usai ca Jesucristonan unicama 'iti 'icĕ —quixun sináncania. ⁸ Usaími mitsux 'icĕbĕtan ca Macedonia 'imainun Acayanu 'icĕ unicamainshima, bĕtsi bĕtsi menu 'icĕ unicamanribi Jesucristo ñuicĕ bana 'unánan mitsúxmi asérabi Nucĕn Papa Diosnan 'icĕ cuaxa. Nun ñuixuncĕxunmabi ca camabi unin, uni raírinĕan camabi menuxun mitsu chaniaia cuaquin, mitsux camina asérabi Nucĕn Papa Diosmi upiti catamĕti quixun 'unania. ⁹ Usa 'ixun ca nun cacĕxunmabi mitsúnmi nu upí oquin bicĕ a ñuia. Ñuianan ca mitsux ismina unínbia 'acĕ ñuishi rabia 'ixunbi a ĕnquin, axĕshia Dios 'aish bamatimoí tsócĕ Nucĕn Papa Dios, ashí rabianan ax quicĕsabi oí 'i quixun ñuia. ¹⁰ Acama ñuianan ca mitsun camina Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ Jesús bamacĕbia anbi baísquimia, axa naínuax uti caini quixunribi ñuia. Ax ca an Nucĕn Papa Diosan, uni aín 'ucha cupí castícancĕbĕtanbi, ainan 'icĕ nu iĕmiti a 'icĕn.

2

Tesalónica ĕmanu 'icĕ unicama Pablonĕn bana ñuixuan

¹ Nun xucĕantu, mitsúnbi camina, nun bana ñuixuncĕxun asérabi cuaxun 'unanin, nux cananuna mitsu isi ñancábi cuancĕma 'ai quixun. ² Filipos ĕmanuxun ca nu ñui 'atimati bananan bĕtsi bĕtsi oquin unin nu tĕmĕramiaxa quixun camina 'unanin. Usai tĕmĕratancĕxunbi cananuna Nucĕn Papa Diosan 'aquincĕxun mitsuribi Jesucristomi catamĕti ca uni Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ quixun a bana ñuixuan, 'aisamaira uníxa

numi nishcëxunbi. ³ Nun cananuna Jesucristo ñuiquin bëtsi oquin uni bana ñuixuncëma 'ain. 'Imainun cananuna 'atimaquin sinanx banaquin uni paráncëma 'ain. ⁴ Usama ca, Nucën Papa Diosanbi ca aséribi caranuna aín bana uni ñuixunti 'ai quixun upí oquin 'unántancëxun —atun ca aséribi 'ati 'icë —quixun sinánquin aín bana unicama ñuixunun nu cacëxa. Usaquin 'anun cacë 'ixun cananuna an —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'inux iëti 'icë —quixun unicama ñuixunun. Usaquin 'aquin cananuna Jesucristo ñuiquin unicama cuëënmiti sinánquinma, Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu 'unáncë, axëshia cuëëntanun uni bana ñuixunun. ⁵ Mitsúnbi camina 'unanin, uisa 'aishbi cananuna mitsúnmi nux cuëëncësa oquin nu ñu 'axúnun quixun sinani cëmëi banacëma 'ain. Mitsun curíqui binuxun cananuna mitsu paráncëma 'ain. Nucën Papa Diosanbi ca usai 'ia nu isaxa. ⁶ Uisa nëtënbi cananuna, raíri unicamanribia 'amainun camina mitsúnribi nu rabiti 'ai quixun sináncëma 'ain. Unin ca nun nu aséribi Cristonën xucë 'ixun aín bana ñuixuncëxun upí oquin a bana cuaquin nun cacësabi oquinshi 'ati 'icë quixun 'unánxunbi cananuna unían nu rabiti sináncëma 'ain. ⁷ Nun cananuna xanúan aín tuá chamara 'icë anun cuëënquin 'acësa oquin, 'itsaira nuibaquin mitsu 'aquian. ⁸ Usa 'ixun cananuna 'itsaira nuibaquin, Jesucristomi catamëti iëti banaishi ñuixunquinma Nucën Papa Diosan nu 'unánmicë ñucamaribi mitsu 'unánmisaira tan. Usa 'ixun cananuna nuibairaquin mitsu 'itsaira sinanin.

⁹ Nucën xucéantu, mitsun camina 'unanin, nun cananuna pitiñuma 'ianan nun curíqui cëñuti rabanan tëmërai atsánquinbi ñu mëëan. Micama uinu 'icë uníxbia nu ñu 'ináncasi bënënunma cananuna nëtën 'anan, iméribi nun cuëëncë ñu bití cupí usoquin 'an. 'Anan cananuna Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun caquin mitsu bana ñuixuan. ¹⁰ Mitsun camina 'unanin, Nucën Papa Diosanribi ca 'unania, nux cananuna mitsúxmi Jesucristomi catamëcë 'ain mitsubë 'ixun uisa ñu 'atimabi 'aima upí 'ia quixun. Usai 'ia ca uinu 'icë unínbi nu 'uchocëma 'icën. ¹¹ Usaribi oquin camina 'unanin, unían aín bëchicë 'acësaribi oquin cananuna mitsu achúshi achúshi upí oquin sinánmiquin 'ësëa quixun. ¹² Mitsúxmi Nucën Papa Dios, axa upíira, ax mitsubë 'ain, aín nëtë upí anu abë 'iti sinani, an sinánmicësabi oíshi aín uni 'aish 'inun quixun cananuna mitsu upí oquin 'ësëquin 'unánmian.

¹³ Nun Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin aín bana ñuixuncëxun cuaquin camina —a banax ca unínbi sináncëma 'icën, aséribi Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca nu ñuixuncania —quixun sinan. A banax aséribi ainan 'ain camina mitsux a cuati Nucën Papa Diosnan 'ain. Mitsux usai 'ia 'unánquin cananuna nëtëquinma a —asábi ca —quixun caquin rabin. Mitsúnmi —a banax ca aséribi 'icë —quixun cuatia ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa.

¹⁴ Nucën xucéantu, mitsux camina Judea menuaxa Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosan unicamax 'icësaribi 'ain. Acama ca aín aintsí 'ixunbi judíos unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usaribi oquin ca mitsuribi mitsun aintsinbi bëtsi bëtsi oxa. ¹⁵ Aín raran bëráma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni raíri 'ásaribi oquin ca Judeanu 'icë unin Nucën 'Ibu Jesús 'acëxa. Usa 'ixun ca nuribi nun bana cuaisama tanquin aín ëmanuax cuantánun quixun bëtsi bëtsi ocëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios cuëëncësa oquin 'ati sinanima unicamamiribi nishia. ¹⁶ Nun judíosma unicama Cristomi sinánun bana ñuixuinisa taniabi ca usaquinu bana ñuixunun nu ëncëma 'icën. Usai 'ia aín 'ucha cëxtutia ca Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin castícantí 'icën.

Tesalóicanu 'icë unicama isía Pablo cuainsa tan

¹⁷ 'Ën xucéantu, mitsubë ënantancëxun cananuna isquinmabi mitsu 'itsaira sinanin. Usa 'aish cananuna mitsu isi cuainsaira tanin. ¹⁸ Cuanti cananuna sinan. Raírinëxa cuancëbëmabi, cana 'ëxëshi 'itsai mitsu isi cuainsa tan. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apun nux cuanti bëaraxa. ¹⁹ ¿Nucën 'Ibu Jesucristo ucëbëtan añu isti caranuna cuëënin? Abë 'icë mitsu isi cananuna cuëëinra cuëëntí 'ain, nun mitsu aín bana ñuixuncë cupí

camina abë 'ai quixun sinani. ²⁰ Nun 'aquincëxmi upiti Jesucristomi catamëcancë cupí cananuna cuëënquin upí oquin sinanin.

3

¹ Mitsu istëcëncëma 'aish cananuna uisa caramina 'ai, caramina aséabi Jesucristomi sinani quixun sinani bënëan. Bënëti nuxëshi Atenas ëmanu bërúanan ²⁻³ nucën xucën Timoteo mitsu istánun quixun xuti cananuna sinan. Anribi ca ami sináncë 'ixun — Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë — quixun Nucën Papa Diosan bana nubëtan camabi uni ñuixuanxa. Usa 'ixun ca cuantancëxun an mitsúxmi Jesucristonan 'aish tëmëraíbi ami manuaxma 'inun upí oquin 'ësëquin mitsu cushioti 'icën. Mitsúnbi camina 'unanin, Nucën Papa Diosan unicamax ca bëtsi unían bëtsi bëtsi ocë 'iti 'icë quixun. ⁴ 'Anan cananuna mitsubë 'ixun, unin ca nu bëtsi bëtsi oti 'icë quixun mitsu can. Usai cananuna 'ia quixun camina 'unáncanin. ⁵ Mitsux usai tëmëraia cuati bënëquin cana mitsun caramina aséabi Jesucristomi catamëti ëncëma 'ai quixun isnun Timoteo xuan. Mitsu sapi ca ñunshin 'atimanën 'apu, an uni paránquin 'aisama ñu 'ati sinánmicë, an Jesús ñuicë bana ënun quixun sinanamíaxa quixun cananuna sinan. Usa 'ixun cananuna nun nu mitsu bana ñuixuncë ax ca ñancáishi 'iti 'icë quixun sinan.

⁶ Usa 'aínbi ca Timoteonën mitsunuax uxun nu caxa, mitsun camina aséabi Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë nuibananquin, nun mitsu 'acësaribi oquin 'itsaira istisa tanquin nu sinani quixun. ⁷ Nun xucëantu, usaími mitsux aséabi Jesucristomi catamëtia cuaquin cananuna unin nu bëtsi bëtsi omainun raíri ñu cupíribi tëmëraquinbi masá nuituquinma upí oquinshi sinani cuëënin. ⁸ Usa 'aish cananuna mitsúxmi Nucën 'Ibu Jesúsmi aséabi sinania cuati mitsu sinani masá nuitutancëxunbi upí oquin sinani cuëëinra cuëënin. ⁹ Mitsu sinani cuëënquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquinbi, cananuna uisaira oquin caranuna rabiquin a cati 'ai quixun 'unaniman. ¹⁰ Jesucristomi catamëquin aín cuëëncësabi oi 'ianan upí oquinra a 'unánun mitsu 'aquini cuanúan nu 'iminun quixun cananuna nëtën 'anan imëribi abë banaquin Nucën Papa Dios ñucatin.

¹¹ Nucën Papa Dios abëtanbia Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu isi cuanti nu 'aquinti cananuna cuëënin. ¹² Mitsúnmi bëráma 'icësamairai upitiira bëtsibë nuibananquin raíri uniribi nuibanuan, Nucën 'Ibu Jesucristonën mitsu 'aquinti cananuna cuëënin, usai 'iquinmi nun mitsu 'acësaribi oquin mitsun camabi uni nuibanun. ¹³ Usoquian an 'aquincëxmi aséabi a 'inamëcë 'aish ami cushicë 'icëa, Cristo aín unicamabë utëcëncëbëtan, Nucën Papa Diosan añu 'uchañumabi 'icë mitsu isti cananuna cuëënin.

II. 'ATIMA ÑU 'AXUNMA 'ANUN QUIXUAN PABLONËN 'ESËA BANA (4-5)

4

Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iti bana

¹ Nucën xucëantu, Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësabi oquin 'ësëquin cananuna ësaquinribi mitsu cain, uisai 'ianan caramina uisaira oquinribi Nucën Papa Dios cuëëntanun 'ati 'ai quixunu mitsu 'unánmicësabi oquin 'aquinbi camina mitsun 'acësamaira oquin camabi nëtën 'ati 'ain.

² Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi oquin nun mitsu cacë bana camina mitsun 'unanin.

³ Nucën Papa Dios ca cuëënia mitsúxmi ainan 'aish ax cuëëncësabi oíshi 'iti. Ax ca cuëënia mitsun xanuma, xanu itsibë 'itima 'ianan xanúxmabi bëtsi unibë 'itima. ⁴ Ax ca cuëënia, mitsúnmi xanu bitancëxun masóquinma abë nuibananquin upí oxun 'iquinti.

⁵ Ca cuëënia, mitsúxmi an Nucën Papa Dios 'unáncëma unicamaxa ñunshini aín cuëëncësa oíshi xanubë 'icësaribiti 'itima, ⁶ 'ianan aín xanubë 'i bëtsi unimi 'uchatima. Usaía ax 'icë uni a ca aín 'ucha cupí, Nucën 'Ibu Jesucristonën uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën,

nun mitsu ñuixuncësabi oquin. ⁷ Nucën Papa Diosan ca usaquin ñu 'atima 'anux ainan 'inun nu 'imicëma 'icën. Ama. Ax cuëñcësabi oquin 'ai upíshi 'inun ca nu ainan 'imíaxa. ⁸ Usa 'ain ca, ui unin cara nun mitsu 'unánmicë banacama ënë cuaisama tania an, unin banama, Nucën Papa Dios, an aín Bëru Ñunshin Upí nu 'ináncë, aín bana timaia.

⁹ Nucën Papa Diosan 'unánmicëxunmi upí oquin 'unáncë cupí cana, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsu cuëñëoxuniman. ¹⁰ Usai 'iti 'unani camina mitsux Macedonia menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamabë nuibanantin. Usa 'icëbi cananuna mitsux 'icësamairaimi camabi nëtën upitiira nuibananan quixun mitsu cain. ¹¹ Camina upítaxëshi bucuquin uni raíri ubíquinma mitsun ñu mëëtishi mitsúnbi 'ai bucuti 'ain, nun mitsu cacësabi oi. ¹² Usai 'i camina axa Jesucristomi sináncëma unicaman upí uni 'icë 'unáncë 'ianan, ñuñumaribi 'icantima 'ain.

Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti bana

¹³ Nucën xucëantu, bamacë unicamax cara uisai 'iti 'icë quixun 'unáncëma mitsux 'iti cananuna cuëñiman, an ënë ñu 'unáncëma unicamaxa aín aínsi bamacëbë 'icësaribítimi mitsux 'aisamaira masá nuitutima cupí. ¹⁴ Jesús ax ca bamatancëx baísqüiacëxa quixun 'unáncë 'ixun cananuna, a 'imiasaribi oquin ca axa ami catamëcë 'aish bama unicama Jesucristo utëcëncëbëtan Nucën Papa Diosan baísqüimiti 'icë quixun 'unanin.

¹⁵ Usa 'ain cananuna Nucën 'Ibu Jesusan nu cacësabi oquin mitsu cain, ax ucëbëa aín uni bamacamax baísqüicëma pan 'ain cananuna bamacëmacama nux Nucën 'Ibu Jesucristobë 'itima pan 'ain. ¹⁶ Nucën Papa Dios axbi quicëbëtan, aín ángelcaman cushi an munuma banaquin aín manë banañu, anun Nucën Papa Dios rabiti, a bana obëtsinmainun ca Nucën 'Ibu Jesucristo axbi naínuax unuxun 'aia. Usai 'icëbë ca axa Jesucristomi catamëcë 'aish bama unicamax pain baísqüiti 'icën. ¹⁷ Usacëbë cananuna Nucën Papa Diosan 'imicëx, bamacëmacama nuxribi atubëbi biranani manámiquiquianx, nëtë cuin mëúcüax, Nucën 'Ibu Jesúsbe birananuxun 'ain. Usaquiani cuanx cananuna Nucën 'Ibu Jesucristobë xëñibua 'aínbi ënánantimoi 'inuxun 'ain. ¹⁸ Usa 'ain camina ënë bana, abëmi 'icë unicamabë masá nuituaxma 'inun quixun ñuixuni, sinánmiananti 'ain.

5

¹ Nucën xucëantu, uisa nëtën 'ianan cara únsaran Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti 'icë quixun cananuna mitsu cuëñëoxuniman. ² Mitsun camina upí oquin 'unanin, unían sinánmabia an ñu mëcamacë uni imë ucësa usaribi ca anúan Nucën 'Ibu Jesucristo uti nëtë 'iti 'icën. ³ Axa Jesucristomi sináncëma unicamaxa: “Chuámashi cananuna bucuin, uisa ñunbi ca nu uisotima 'icë” quicëbëbi ca anúan cëñúcanti nëtë atun sináncë 'aímabi unuxun 'aia. Xanu tuñunën ca anúan ax bacënti nëtë sënëncëbëtan paë taníma 'ima. Usaribiti ca axa usai banacë unicama anúan cëñúti nëtëa ucëbë iëtima 'icën. ⁴ Usa 'aínbi camina mitsux axa Jesucristomi sináncëma unicama 'icësaí 'ima. Usa 'aish camina mitsux aín nëtë sënëncëbëa Nucën 'Ibu Jesucristo ucëbë ratútima 'ain, an mëcamacë unían aín ñu mëcamaquin ratucëxa uni 'icësaí camina 'icantima 'ain. ⁵ Nucën Papa Diosan 'aish camina mitsux an nëtën upí ñu 'acë unisa 'ain. Cananuna an imë ñu 'atima 'acë unicamasama 'ain. ⁶ Usa 'aish cananuna uni raírísaribi 'uxcësa 'itima 'ain. Cananuna manúcëma 'aish upí oquin sináncë uni 'iti 'ain. ⁷ Axa 'uxcë unicamax ca imë 'uxia. Usaribiti ca axa paëncë unicama 'uxanan imë paënia. ⁸ Usa 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosan uni 'aish camabi nëtën upí oquin sináncë 'iti 'ain. Cristonën ca ax quicësabi oquin 'ë 'aquinia quixun sinánquin cananuna ami catamëquin uni raíriribi nuibati 'ain, ñunshin 'atimanëan nu ñu 'atima 'anun sinánmitima cupí. Cristomi catamëquin raíriri uniribi nuibacë 'aish cananuna suntárunëan 'acánani ami catamëti cupí anun aín shican bëpánti manë chupa pañucësa 'ain. Usai 'iquin, Jesucristo utëcëncëbë cana asaribi upí 'iti 'ai quixun sináncë 'aish, cananuna axa ami nishcë unían 'ati rabanan suntárunën aín maxcá manë mañutinën mapucësaribi 'ain. ⁹ Nucën Papa Diosan ca nun 'ucha cupí

numi nishquin castícanuxun nu caíscëma 'icën. An ca Nucën 'Ibu Jesucristo cupíshi upí 'inun iëminuxun nu caísaxa. ¹⁰ Jesucristo ax ca nuxnu bamacëma pain 'aish abë 'ianan bamatancëxbi abë tsónun nu cupí bamacëxa. ¹¹ Ënë ñucama sinani camina ami catamëti Jesucristomi cushicë 'inux upiti bëtsibë bëtsibë sinánmiananti 'ain, mitsúxmi 'icësabi oi.

Pablonëan axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ësëa bana

¹² Nucën xucëantu, cananuna mitsu cain, mitsun cushicama 'imainun an mitsu 'aquincëcama 'imainun an mitsu Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin 'ësëcë unicama acaman mitsu cacësabi oquin 'anan camina atun bana cuati 'ain. ¹³ Atúan upí oquin mitsu 'aquincë cupí camina acama nuibaquin, aséabi ca upí uni 'icë quixun sinánquin, atun bana cuati 'ain. Camina bëtsibë bëtsibë nishánanima upí onani chuámashi bucucanti 'ain.

¹⁴ Nucën xucëantu, ënë ñucamaribi 'anun cananuna mitsu cain, an ñu mëëtisama tanquin uni itsi ubíocë unicama, a camina sinananun 'ësëti 'ain. Jesucristonan 'aíshbi upiti ami catamëcëma unicama a Jesucristomi upiti catamënun sinánmianan camina an Jesucristonan 'ixunbi an ñu 'atima 'ati sináncë unicama aribi upí 'inun 'aquinti 'ain. 'Aquiinan camina camabi uni ami nishquinma nuibaquin upí 'inun 'aquinti 'ain.

¹⁵ Mitsu uinu 'icënbi camina bëtsi uni mimi nishquian 'atimocëxun ami nishquin aribi cupiquin nishananquintima 'ain. Usai 'ima bëtsibë bëtsibë 'aquiananquin camina camabi uni 'aquinti 'ain.

¹⁶ Masá nuitutíma camina camabi nëtën cuëeni chuámashi 'icanti 'ain. ¹⁷ Usai 'i camina camabi nëtën Nucën Papa Diosbë banacanti 'ain. ¹⁸ Uisa ñu cara 'icëbëtanbi camina mitsun Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixunmi mitsun usaquin a cati ca Nucën Papa Dios cuëënia.

¹⁹ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan unin upí ñu 'aia camina ëmitima 'ain. ²⁰ Nucën Papa Diosan sinánmicëxuan unin ñuixuncëxun camina a bana cuaisama tantima 'ain. ²¹ Unían bana ñuixuncëxun camina, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cara quia quixun pain cuati 'ain. Cuacëxa usa 'icë camina aín bana upí oquin cuati 'ain. ²² Uisa ñucamax cara 'atima 'icë, acama ënquin camina uisa ñu 'atimaratsubi 'atima 'icanin.

²³ Nucën Papa Dios, an nu bënëtima chuámarua 'imiti, an mitsu upíshi 'inun 'imianan mitsun sinan, mitsun nuitu 'imainun mitsun namíxbia uisa 'uchañumabi 'inun mitsu 'imiti cana cuëënin, utëcënquian Nucën 'Ibu Jesucristonën usa 'icë mitsu isti cupí. ²⁴ Nucën Papa Dios, an ainan 'inun mitsu caíscë, an ca mitsu usoquin 'imiti 'icën, ax quicësabi oquin.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

²⁵ Nucën xucëantu, camina nu sinánquin Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain.

²⁶ Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'ixun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama bërúanxa 'inun cati 'ain.

²⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën uni 'ixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin mitsu cain, ënë quirica camina axa ami catamëcë unicaman cuanun ñuixunti 'ain.

²⁸ Mitsu Nucën 'Ibu Jesucristonën nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TESALONICANU 'ICĒ UNICAMA ARIBI BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

PablonĒan abĕ 'icĕ unicamabĕtan Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx Pablo 'ixun cana Silvano 'imainun Timoteobĕtan, Tesalónica ĕmanuaxmi Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'icĕ, mitsu ĕnĕ quirica buánmin. ² Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin chuámarua 'aíshmi bucunun mitsu 'aquinti cananuna cuĕĕnin.

I. JESUCRISTO UTĒCĒNTIA PABLONĒN ÑUIA BANA (1.3-2.17)

Cristo utĕcĕncĕbĕtan Nucĕn Papa Diosan, 'uchañu unicama uisa cara oti 'icĕ quixun isti bana

³ Nucĕn xucĕantu, mitsu sinánquin cananuna nĕtĕquinma —asábi ca —quixun caquin Nucĕn Papa Dios rabin. Mitsux camina bĕráma 'icĕsamairai Jesucristomi catamĕanan bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibananin. Usaími mitsux 'icĕbĕtan nun Nucĕn Papa Dios —asábi ca —caquin rabiti ca asábiira 'icĕn, anbi mitsu upíira oquin sinánmicĕ cupí. ⁴ A rabianan cananuna camabi ĕmanuxun axa Jesucristomi catamĕcĕ unicamaxa timĕcĕ mitsu ñuiquin ĕsaquin cain, mitsux camina unían ubíonan bĕtsi bĕtsi ocĕx tĕmĕraquinbi tanshianan, uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi ĕníma Jesucristomi catamĕti quixun. ⁵ Ainan cupí usai tĕmĕratancĕxmi mitsux aín nĕtĕnu abĕ 'inuan an mĕnícĕ cupí camina 'unánti 'ain, Nucĕn Papa Dios ax ca asérabi aín sinan upí 'icĕ quixun.

⁶ An mitsumi nishquin mitsu tĕmĕramicĕ unicama a usaribi oquin Nucĕn Papa Diosan tĕmĕramiti ca asábi 'icĕn. ⁷ Usoquin 'anan aín ángelnĕn cushicamabĕtan, tsi rĕquirucĕsa 'ixuan pĕcacĕ nĕbĕtsi, Nucĕn 'Ibu Jesús naínuax ucĕbĕtan, an nucĕñun unían tĕmĕramicĕ 'icĕbi mitsu chuámarua 'imiti ca asábi 'icĕn. ⁸ Aín ángelnĕn cushicamabĕ utancĕxun ca Nucĕn 'Ibu Jesusan uí unicaman cara ami catamĕisama tancĕ 'ixun Nucĕn Papa Dios 'unáncĕma 'icĕ, acama uisa cara oti 'icĕ usoquin 'ati 'icĕn. ⁹ Usoquian xĕnibua 'aínbi cĕñútimoquin 'aisamaira oquin castícancĕ unicamax ca Nucĕn Papa Diosan nĕtĕ upí, aín cushían pĕcacĕ, anu Nucĕn 'Ibu Jesúbĕma 'aish, a 'ura 'ianan aín cushin 'aquincĕma 'iti 'icĕn. ¹⁰ Usai ca 'iti 'icĕn, a nĕtĕ anúan Nucĕn 'Ibu Jesucristo uti, aín unicaman —upíira ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo 'icĕ —quixun ami sinani cuĕĕnquin a rabinun. Mitsúnribi nun aín bana ñuixuncĕxun cuati ami catamĕcĕ 'ixun camina aín unicamabĕtanbi cuĕĕnquin a rabiti 'ain.

¹¹ Usai 'iti cupía ainan 'inun caíscĕ 'ixun usai ca aín uni 'iti 'icĕ quixun an sináncĕsabi oi 'inun mitsu 'iminun cananuna Nucĕn Papa Dios mitsu nĕtĕ camabi ñucáxunin. Ñucáxuanan cananuna ax cuĕĕncĕsabi oquinmi mitsun upí ñu 'aisa tancĕ acama 'anan ami catamĕtia an mitsu sinánmicĕxunmi upí oquin 'anun aín cushínbi mitsu cushionun quixun a ñucatin. ¹² Usaquinmi mitsun 'acĕbĕtan ca Nucĕn 'Ibu Jesucristo, ax asérabi upí 'ianan cushiira 'icĕ 'unánquin unin rabiti 'icĕn. Rabicĕbĕtan ca mitsúxribi Jesucristosa 'icĕ unin isti 'icĕn. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo an mitsu nuibaquin 'imicĕx camina mitsux usa 'iti 'ain.

2

Axa uti cĕmĕi paránanti 'unáinracĕ uni achúshi ñuicĕ bana

¹ Nucĕn xucĕantu, Nucĕn 'Ibu Jesucristo uti 'imainun nux abĕ biranani timĕti ñuiquin cananuna ĕnĕ bana mitsu cain. ² Aín uti nĕtĕ ñuiquin ca unin —Nucĕn Papa Diosan 'unánmicĕxun cana 'unanin, anúan Jesucristo uti nĕtĕ ca uaxa —quixun mitsu cati 'icĕn.

Camainun ca raírinënribi —aín uti nētē ca aséabi sēñēnia —quixun bana ñuixunquin mitsu cati 'icēn. Raírinënribishi ca —Pablonēn ca nu, anúan Nucēn 'Ibu Jesucristo uti nētē ca sēñēnia quixun quirica bēmiāxa —quixun mitsu cati 'icēn. Usaquian cacēxibi camina bēñēti ratuti sináncasmatima 'ain. ³ Usai quicē bana ñuia cuaquinbi camina —aséabi ca —quixun sinántima 'ain. Jesucristo uti nētē ucēma pan 'ain ca 'aisamaira unin Nucēn Papa Diosan bana cuaisama tanti 'icēn. Usaía 'icēbē ca aínra unicama paránquin aín bana cuanun quixun 'aisama ñu 'amiti uni achúshi, axa aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castícancē 'iti, ax uti 'icēn. ⁴ A unin ca camabi uni Nucēn Papa Dios 'imainun atúan rabiquin, ax ca nun dios 'icē quixun cacē, a ñucama enquin aishi rabinun cati 'icēn. Canan ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunubi atsíanx —'ēx cana Dios 'ai —quixun sinani tsóti 'icēn.

⁵ ¿Mitsubē 'ixun 'ēn usai ca 'iti 'icē quixun mitsu ca, a caina sináncaniman? ⁶ Mitsun camina 'unanin uisa cupí cara 'aisama uni ax aín uti nētē sēñēncēma 'aínshi aima quixun. ⁷ A unia ucēma pan 'aínbi ca anúan 'atima unin uni paránquin ñu 'atima 'ati a cushínribi unin bērí nētēñbi ñu 'atima 'aia. An aín uti bēaracē axa nētēcēbē cuni ca uti 'icēn. ⁸ Usoquin ēncēx pain aia cēmēn tapun 'atima uni a camabi unin isiabi ca Nucēn 'Ibu Jesusan axira uquin aín cuēbitan uíncēñēnshi 'aquin aín cushían pēcabētsincē anúñshi cēñuti 'icēn. ⁹ Cēmēi paránanti 'unáñra uni ax ca ñunshin 'atimanēn 'apu, Satanás, an 'imicēx aín cushibē uti 'icēn. Uquin ca cushiira 'ixun unían 'acēma ñu 'itsaira aín cushínbi 'aquin uni paránti 'icēn. ¹⁰ Usonan ca Jesucristomi catamēisama tancē cupía xēñibua 'aínbi Nucēn Papa Diosnan 'itima unicama, a atun 'ucha cupíbi paránuxun uisa ñu cara 'aisama 'icē abi 'ati 'icēn. ¹¹ Nucēn Papa Diosanbi ca a unían paráncē unicama a —aséabi ca a bana usa 'icē —quixun sinánun usoquin 'imiti 'icēn. ¹² An Jesucristo ñuicē bana cuatíbi ainan 'iisama tancē 'ixun atun cuēñcē ñuishi 'aquin 'atima ñu 'acē unicama, axa atun 'ucha cupíbi castícancē 'inun ca usai 'iti 'icēn.

Nucēn Papa Diosan ainan cupía iēñun caíscē unicama

¹³ Nucēn xucéantu, usa 'aínbia Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nuibaquin mitsu ainan 'imicē cupí cananuna Nucēn Papa Dios —asábi ca —ēñquinma cati 'ain. Mecama unioisama pain 'ixunbi ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun iēti mitsu sinánxuancēxa. Usa 'aish camina aín Bēru Ñunshin Upí an ax cuēñcēsa oíshi 'inun mitsu sinánmicē, a cupí 'ianan aséabi Jesucristo ñuicē bana sináncē cupí, ainan 'ain. ¹⁴ Nucēn Papa Diosan ca nun nu —Jesucristomi catamēti ca uni ainan 'iti 'icē —quixun aín bana ñuixuncēxmi ami catamēti, asaribi upí 'aish aín nētēnu abē 'inun mitsu caísaxa.

¹⁵ Nucēn xucéantu, usa 'ain camina, mitsun Jesucristomi catamēti ēñtima 'ain. Ēñíma 'ianan camina nun nu mitsu ñuixuncē banacama 'imainun nun nu mitsu buánmicē quiricanu 'icē banacamariabi cuaquin manuima a banacama quicēsabi oi 'iti 'ain. ¹⁶ Usa 'ain cana Nucēn 'Ibu Jesucristo 'imainun Nucēn Papa Dios an nuibaquin nux chuámashi tani cuēñun 'imianan xēñibua 'aínbi abē 'inun nu 'imicē, ¹⁷ anbia, mitsu upí oquin sinánmianan Jesucristomi catamēti enquinma ax cuēñcēsabi oquin upí banaishi ñuianan ñu upíshi 'anun 'aquinti cuēñin.

II. PABLONĒN 'ĒSĒA BANA (3)

3

Nucēn Papa Dios camina nu ñucáxunti 'ai quixuan Pablonēn ca

¹ Nucēn xucéantu, ēsaquinribishi cananuna mitsu cain, camabi menu 'icē unicaman nun Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuanun camina Nucēn Papa Dios nu ñucáxunti 'ain, nun mitsu bana ñuixuncēxun cuaquinmi —a banax ca upíira 'icē —quixun caquin mitsun 'acēsaribi oquian atunribi sinánun. ² 'Imainun camina an 'atima ñu 'acē 'aisama unicaman nu ubíoxunma 'anun Nucēn Papa Dios nu ñucáxunti 'ain. Camabi uníxira ca

Jesucristomi catamēcēma 'icēn, ³ usa 'aínbi ca Nucēn 'Ibu Jesusan aín quicēsabi oquin mitsu ami catamēnun cushioquin, ñu 'atima 'axunma 'anun bērúanti 'icēn. ⁴ Cananuna 'unanin, Nucēn 'Ibu Jesucristonēn 'aquincēxun camina mitsúnmi nun cacēxun bērí 'acēsabi oquin ēnquinma 'ati 'ai quixun. ⁵ Nucēn 'Ibu Jesucristonēan —Nucēn Papa Diosan ca asérabi mitsu nuibatia —quixun upí oquin 'unánan, ax 'icēsaribiti uisa ñu cara 'icēbēbi bēnēquinma tanshiti 'unánun mitsu 'aquinti cananuna cuēēnin.

Axa Jesucristomi catamēcē unicaman ca ñu mēēti 'icē quixun Pablonēn ca

⁶ Nucēn xucēantu, Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nu sinánmicēsabi oquin cananuna mitsu cain, ui unin cara Jesucristomi catamēcē 'ixunbi nun mitsu 'unánmicēsabi oi 'iisama tanan ñu mēētisama tania, abē camina ēnananti 'ain. ⁷ Mitsúnbi camina 'unanin, uisai caramina nux 'icēsaribiti 'iti 'ai quixun. Mitsubē 'aish cananuna ñu mēēima 'icēma 'ain. ⁸ Cupíoquinma cananuna unin piti picēma 'ain. Nun mitsun piti 'imainun mitsun curíqui cēñuti rabanan cananuna nētēn 'anan imēribi tēmērai atsánquinbi ñu mēēan. ⁹ Mitsúnmi nu cupíoquin mitsun piti 'imainun mitsun curíqui 'ināncēxun nun biti ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbi cananuna, mitsúnribimi nun 'acēsaribi oquin 'anun, nun cuēēncē ñu binuxun nunbi ñu mēēan. ¹⁰ Mitsubē 'ixun cananuna ēsoquin mitsu can, an ñu mēētisama tancē uni an ca pitima 'icē quixun. ¹¹ Ēsaquian mitsu ñuicania cananuna cuan, micama raírínēx ismina ñu mēēimabi bana ñuibēquinishi nitsi quixun. ¹² Usa unicama cananuna Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nu sinánmicēsabi oquin 'ēsēquin cain, atun cuēēncē ñu binuxun ca uní itsi ubíoquinma atúnbi ñu mēēti 'icē quixun.

¹³ Nucēn xucēantu, camina unicamaxa chuámarua bucunun ñu upí 'ati, a 'aisama tanquin ēntima 'ain. ¹⁴ Ui unin cara nun cuēnēocē bana ēnē ēnxun nux quicēsabi oquin 'aisama tania, a unibē camina nitima 'ain, axa rabíntanun. ¹⁵ 'Aíshbi camina abē nishanantima 'ain. Nishananquinma camina nun bana quicēsaribi oquin 'anun 'ēsēti 'ain, nun xucēnu 'acēsaribi oquin.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonēn bērúanxa 'inun ca

¹⁶ Nucēn 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bēnētima chuámarua 'inun 'imicē, anbia mitsúxribimi uisa ñu cara 'icēbēbi camabi nētē chuámarua 'inun mitsu 'imiti cana cuēēnin, axbi mitsubē 'iquin mitsu bērúanti cana cuēēnin.

¹⁷ Ēx Pablo 'ixun cana 'ēn mēcēnanbi cuēnēoquin bērúanxmi 'icanun quixun mitsu cain. Ēnē isquin camina 'unánti 'ain, ēnēx ca Pablonēan cuēnēocē 'icē quixun. Ēsoquinshi cana cuēnēoin. ¹⁸ Nucēn 'Ibu Jesucristonēn nuibaquin 'aquincēxmi mitsux upitax bucuti cana cuēēnin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TIMOTEO A PAIN BUÁNMIA QUIRICA

Pablonĕan Timoteo quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx cana Pablo, aín bana uni ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain. Usa 'inun ca Nucĕn Papa Dios, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, abĕtan Jesucristo, an nu asaribi 'iminunu nun caíncĕ an mĕníocĕxa. ² Timoteo, 'ĕn cana ĕnĕ quirica mi buánmin. 'Ēx ami sináncĕsaribi oi mix Jesucristomi sináncĕ 'aish camina 'ĕn bĕchicĕsa 'ain. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuibaquin min 'uchacama tĕrĕncĕ cupími ainan 'aish chuámarua 'iti cana cuĕĕnin.

Unin cĕmĕquin ñuicĕ bana cuatima bana

³ 'Ēx Macedonia menu cuantámainunmi Efeso ĕmanu bĕrúnun quixun cana mi can, anuxunmi an Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'unánmiquinma bĕtsi bana uni ñuixuncĕ unicama usoquin 'axunma 'anun quixun canun. ⁴ Usa 'ain camina a unicama cati 'ain, uni raírinĕan nun rara tsóa 'imainun uisai cara nun rara 'iacĕxa quixun ñuicĕ banacama a cuaxunma 'anun quixun. Usa banacama cuati ca uni ñancábi cuĕbicanania. Usa 'ain ca an a banacama ñuicĕ unicaman Jesucristomi catamĕquin Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'anun nu 'aquinima.

⁵ Nucĕn Papa Dios ca cuĕĕnia aín unicamaxa ĕsai 'inúnu 'unánmiti: aín nuitu upí 'ianan aín 'uchacama tĕrĕncĕ 'ixun 'atĕcĕnti sináncĕma 'ianan Jesucristomi asĕrabi catamĕcĕ 'ixun unicama nuibati. ⁶ Usaía 'inun 'unánminun ca Nucĕn Papa Dios cuĕĕnia quixun sinanima ca bĕtsi bĕtsi uni amanu amana sinani banaia. Usa 'ixun ca Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oía 'inun aín unicama 'aquinima. ⁷ Nucĕn Papa Diosan bana unicama 'unánmisa tanquin ñuixunquinbi ca a bana —uisai cara quia —quixun cuatima. 'Imainun ca a ñuixuncĕ banacama —asĕrabi ca usa 'icĕ —quixun ñuixunquinbi uisai quicĕ cara quixun a bana anbi cuatima.

⁸ Camabi unia upí 'iti oquin ca Nucĕn Papa Diosan aín bana uni 'ináncĕxa. Usa 'ain ca a bana quicĕsabi oi 'iquin unin 'unánti 'icĕn, a banax ca upíira upí 'icĕ quixun. ⁹ Cananuna 'unanin, aín nuitu upí 'ixun ca unin usai ca uni 'itima 'icĕ quixun cuĕnĕo bana isquinmabi ñu 'aisama 'aima. 'Aínbi ca an ĕsa ñu 'acĕ unicaman —usaquin 'ati ca 'aisama 'icĕ —quixun 'unánti cuĕnĕo ca a bana 'icĕn: an Nucĕn Papa Diosan bana cuĕĕncĕma, 'imainun an aín bana tancĕma, 'atima 'aish 'aisama sinánñu, 'uchañuira, an Nucĕn Papa Diosmi racuĕquinma aín bana quicĕsabi oquin 'acĕma, 'imainun an aín papa 'acĕ, an aín tita 'acĕ, an uni itsi 'acĕ, acama 'imainun, ¹⁰ aín xanuma 'aínbi xanubĕ 'icĕ unicama, aín bĕnĕma 'aínbi unibĕ 'icĕ xanucama, xanúxmabi unibĕ 'icĕ unicama, an ñu mĕcamacĕ unicama, cĕmĕcĕ unicama, axa anun Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'iti bana, ĕnĕxa quicĕ ñucama cuĕĕncĕma unicama. Ēsa ñu 'acĕ unicaman —usai 'iti ca 'aisama 'icĕ —quixun 'unánun ca Nucĕn Papa Diosan uni aín bana 'ináncĕxa. ¹¹ Axa usa ñu 'ati ca 'aisama 'icĕ quicĕ bana, usaribiti ca Jesucristo ñui quicĕ bana, a uni ñuixunuan Nucĕn Papa Diosan 'ĕ caíscĕ, ax quia.

Nuibaquian ainan 'imicĕxun unin Nucĕn Papa Dios —asábi ca —cati bana

¹² Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn ca 'ĕn an cacĕsabi oquin 'ati 'unánxun, aín bana ñuixunuan caxun, usoquin 'anun 'ĕ cushioxa. Usa 'ain cana a ñucama sinánquin —asábi ca —quixun a cain. ¹³ Jesús ñui 'atimati bananan 'atimaquin sinánquin aín unicama tĕmĕramianan 'atimaquin ñuia 'icĕbi ca 'ĕ aín uni 'imiacĕxa. 'Ēx Jesucristomi catamĕcĕma pan 'ianan ax ca Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ 'icĕ quixun 'unáncĕma 'ixun usoquin 'a 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin 'ĕn 'uchacama 'ĕ tĕrĕnxuancĕxa. ¹⁴ Tĕrĕnxuanan ca Cristo Jesúsnan

'aish abë achúshi sinánñushi 'ixun, unicama upí oquin nuibanan upiti ami sinánun 'imiquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë cushioxa.

¹⁵ Ënë banax ca aséabi 'icën. Usa 'ain ca camabi unin —aséabi ca —quixun 'unánti 'icën: Camabi uni aín ñu 'aisama 'acë cupía tēmēratī 'icēbi Nucën Papa Diosnan 'inun iēminux ca Cristo Jesús ënē menu uacēxa. Uni itsi 'icēsamairai 'uchacē 'icēbi ca ainan 'inun 'ë iēmiacēxa. ¹⁶ 'Ëx 'uchañuira 'icēbia Jesucristonēn 'ēmi nishquinma ainan 'ë 'imicē cupí ca axa ami catamēti xēnibua 'aínbi Nucën Papa Diosbē 'iti unicaman 'unánti 'icën, usaribi oquin ca Jesucristonēn aribi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiti 'icē quixun. Atúan usaquin 'unánun ca Nucën Papa Diosan nuibaquin 'ë ainan 'imiacēxa. ¹⁷ Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios, axa usabi 'Apuira 'iá 'aish cēñútimoī usabi 'iti, a unin aín bērúnbi iscēma, 'ianan an camabi ñu 'unáncē, axēshia Dios, a xēnibua 'aínbi rabiti 'ain. Usai ca 'iti 'icën.

¹⁸ Timoteo, 'ën bēchicēsa 'icē, cana mi cain, Nucën Papa Diosan sinánmicēx ca aín unicama mi ñui quiacēxa, —Timoteonēx upí 'ixun ca Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunti 'icën. Mí ñuía usai quicē unicaman bana sinánquin camina ami catamēquin, Jesucristo cuēēncēma ñu 'aquínma 'aisama ñu 'ati sinánquinbi tēnēquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹ Usa 'aínbi ca —ēsa ñu 'ati ca 'aisama 'icē —quixun 'unánquinbi usaquin 'acē 'aish uni raírī Jesucristobē upiti nitsima. ²⁰ Usai ca Himeneo 'imainun Alejandro 'iāxa. A uni rabē cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banatēcēnunma ñunshin 'atimanēn 'apu Satanasnēan tēmēraminun ēan.

2

Camabi uni Nucën Papa Dios ñucáxunti bana

¹ Ënë ñucama pain ñuiquin cana mi cain: Timoteo, min camina axa Jesucristomi catamēcē unicaman, uni raírī upiti buacunun 'imianan aín cuēēncē ñuribi bianan ami catamēanuan sinánminun, Nucën Papa Dios ñucáxunun 'ë caxunti 'ain. Canan camina atúan Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun canun cati 'ain. ² Usonan ca camabi nētēnu 'icē 'apucama 'imainun 'apun anēcē unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën, nuxnu upí sinánñu 'ianan ubíonananima chuámashirua 'aish ax cuēēncēsabi oi 'i buacunun. ³ Usoquin Nucën Papa Dios camabi uni ñucáxunti ca asábi 'icën. Nucën Papa Dios, an nu ainan 'inun iēmicē, ax ca usoquian aín unicaman 'ati cuēēnia. ⁴ Ax ca camabi unían ainan 'inux iēquin ax cuēēncēsabi oi 'iti 'unánti cuēēnia. ⁵ Nucën Papa Dios ax ca achúshishi 'icën. An abēa camabi uni upí 'inun 'imiti axribi ca achúshishi 'icën, a uni ca Jesucristo ax 'icën. ⁶ Camabi uníxa aín 'ucha tērēncē 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun ca 'itsianxmabi bamacēxa. Usai ca 'iacēxa quixun ca aín unicaman Nucën Papa Diosan mēníosabi oquin unicama ñuixunia. ⁷ Usa 'ain cana an 'imicē 'ixun judíos unicamaishima judíosma unicamaribi Jesucristomi catamētía Nucën Papa Dios cuēēncēsabi oi 'inun 'unánmin. Usaquin uni 'unánminun ca Nucën Papa Diosan 'ë caísacēxa quixun ñuixunquin cana Cristonan 'ixun cēmēquin paránquinma mi can.

⁸ Ésa cana 'ëx cuēēnin, uinu cara axa Jesucristomi catamēcē unicama timētía anuax ca nucē bēnē unix upí oquin sinani, unimi nishi abē cuēbicananima, aín mēcēn manámi oi Nucën Papa Diosbē banati 'icën. ⁹ Usaribiti ca axa Jesucristomi catamēcē xanucamaxribi ax tanxēshi mēníocati 'icën, 'aisamaira cupícē ñu, chupa, curi, 'imainun perla, acama ca pañutima 'icën. Aín buribi ca unin isnun quixun 'aisamaira oquin mēníotima 'icën. ¹⁰ Usai 'iquinma ca uisoquin cara axa Nucën Papa Diosmi catamēti ami cushicē xanun ñu 'ati 'icē, usoquinshi aín nuitu upí 'ixun 'anan nuibaquin 'aquinsa 'icē raírī 'aquinti 'icën. ¹¹ Axa Jesucristomi catamēcē unicama timēcē 'ain ca xanuxun banaquinma nucē bēnē unían Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuaquin, a banaxa quicēsabi oquin 'ati sinánti 'icën. ¹² Cana mi cain, axa Jesucristomi catamēcē unicama timēcēbētan ca xanuxun bana ñuixuntima 'icën, nucē bēnē unían aín bana tanquin an cacēsabi oquin 'anun quiax ca quitima 'icën. Usai 'ianan ca unían Nucën Papa Diosan bana ñuixuncēbē banatima

'icën. ¹³ Nucën Papa Diosan ca uni achúshi, Adán, a pain uniotancëxun xanu achúshi, Eva, aribi uniocëxa. ¹⁴ Uniocëbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicëxun runun Adánma, Eva paránquin ñu 'atima 'amiacëxa. Usocëx ca 'uchacëxa. ¹⁵ Usa 'aínbi ca uinu 'icë xanun cara tuáñu 'ianan Jesucristomi catamëcë 'ixun, bëtsibë nuibananquin upí sinánñu 'ixun 'atima ñu sinánquinma, tuáñu xanúan 'ati ñucama upí oquin 'aia, a xanux Nucën Papa Diosan upí oquin 'aquincë 'iti 'icën.

3

Axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamaxa usai 'iti bana

¹ Ënë bana ca asérabi 'icën: Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'iisa tancë uni an ca 'unánti 'icën, ënë ñu mëëti ca upíira 'icën. —Usa 'ain cana upíira oquin 'ati 'ai —quixun sinánti 'icën. ² Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi ax ësa uni 'iti 'icën: Ca 'iti 'icën, —'aisama ca —quixun unin ñuicëma, xanu achúshiñuishi, upí sinánñu, cuaibë banacëma, upí oquin sináncë 'ixun ñu 'atima 'acëma. 'Ianan ca a isi aia cuëenquin uni bicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'unáncë 'iti 'icën. ³ Paëncëma 'ianan ca unibë mëëananti sinánñuma 'iti 'icën. Usa 'aish ca bënëtima cuëmëninishi unibë bananan curíquiñu 'iisa tani bënëtima 'icën. ⁴ Aín xubunu 'icë aín aintsicamaxa upí 'inun bërúanti ca 'unánti 'icën. An upí oquin 'unánmicëxuan aín bëchicënën aín bana cuacë ca 'iti 'icën. ⁵ Aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bërúanti 'unáncëma 'ixun ca unin axa Jesucristomi catamëcë unicama upí 'inun bërúantima 'icën. ⁶ Bëríratsu ami catamëcë uni ax ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'itima 'icën. Usa 'ixunbi ca —'ëx cana bëtsi unisamaira 'ai —quixun sinánti 'icën. Usaribiquin rabíquin —'ëx cana Nucën Papa Diosaribi 'ai —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, aín nëtënuva chiquíancëxa. Usaribitía rabíti rabanan camina axa bëríratsu ami catamëcë uni axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'imitima 'ain. ⁷ Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi ax ca axa Jesúsmi sináncëma unínbia —ax ca upí nuituñu 'icë —quixun 'unáncë 'iti 'icën. Usama 'icë ca unia a ñui 'atimati banamainun ñunshin 'atimanën 'apúnribi ñu 'atima 'amiti 'icën.

An axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquincë unicamaxa usai 'iti bana

⁸ Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'icësaribiti ca an atu 'aquincë unicamáxribi 'iti 'icën. Upí uni ca quixuan unin 'unáncë ca 'iti 'icën. 'Ianan ca cëmëma 'ixun aín quicësabi oquin ñu 'acë 'iti 'icën. Paëncëma 'ianan ca curíqui binuxun uní paráncëma 'iti 'icën. ⁹ Usa 'ixun ca Jesucristomi catamëquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë ñucama upí oquin 'unani an 'imicësabi oi 'iti 'icën. Usai 'i ca —'ën cana Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu 'aima —quixun 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁰ An axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinti uni caísnuxun camina uisa uni cara, uisoquin cara ñu 'aia quixun pain istancëxun caísti 'ain. ¹¹ An axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquincë unin xanux ca —upí xanu ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iti 'icën, ca cëmëi bëtsimi manáncëma 'iti 'icën, paëncëma 'ianan ca aín ñu 'ati upí oquin 'acë 'iti 'icën. ¹² An axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquincë unix ca achúshi xanuñuishi 'iti 'icën. Aín bëchicë 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bërúanti ca 'unánti 'icën. ¹³ Usa uni 'ixuan axa Jesucristomi catamëcë unicama upí oquin 'aquinia isquin ca camabi unin —atux ca upí uni 'icë —quixun ñuiti 'icën. Usaquian ñuicëxun ca ami cushicë 'aish racuëquinma Cristo Jesús unicama ñuixunti 'icën.

Uni itsínma axa Jesucristomi catamëcë unicamainshi 'unáncë bana

¹⁴⁻¹⁵ Ën cana bënëtishi mi isi cuanti sinanin. Usa 'ixunbi cana 'ëx bënëquiancëbëtanmami, usai ca Jesucristomi catamëcë unicama bucuti 'icë quixun 'unánun, quirica pan mi buánmin. Axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, aín uni 'icën. Aín unicama cupíshi ca camabi unin uisa

cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánan uisax cara uni ainan 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën. Atu cupíshi ca bētsi unicaman ēnē ñucamax ca asérabi 'icë quixun manutima 'icën. ¹⁶ Asérabia unin 'unáncēma ñu Nucën Papa Diosan aín unicamaishi 'unánmicē 'ain ca nun ñuicē bana ēnēx asérabi 'icën:

Jesucristo ax ca Diosribi 'aish ēnē menuax uni 'iacēxa. Jesucristonēn ca aín nuitu upí 'ixun upí ñuishi 'aia quixun ca Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan unicama sinánmiacēxa. 'Imainun ca Jesucristonēx ángelnēnribia iscē 'iacēxa. Usa 'ain ca a ñuiquin aín unicaman camabi menuxun uni 'unánmia. A ñuicē banax ca asérabi 'icë quixun sinani ca camabi menuax, uni ami catamētia. Usa 'aish ca ēnē menu 'itancēx aín Papabē 'i aín nētēnu cuancēxa.

4

An Nucën Papa Diosan banamabi bana itsi uni ñuixuncē uni ñuicē bana

¹ Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan ca nu upí oquin 'unánun 'unánmia, Jesucristo utēcēnti nētē 'urama 'ain ca ñunshin 'atima, an uni paráncē, acaman sinananmicēxun, uni raírínēn 'atima ñu 'aquin Jesucristomi catamēti ēnti 'icë quixun. ² Usai 'iquin ca axa cēmēcē unin bana cuati 'icën. A cēmēcē unicama an ca cēmēntapun 'aish cēmēquin, usai banati ca 'aisama 'icë quixun 'unaníma. Usa unicamax ca arámpi 'itsisan mēpēpēcacēxa mocēnu ñun naxcacēxunbia paē tancēma unisaribi 'icën. ³ A unicamax ca axa Nucën Papa Diosmi catamēcē unicaman isa xanu bitima 'icë quianan bētsi bētsi ñuribi pitima 'icë quiax quia, an 'ináncēxun aín unicama an aín bana 'unáncē 'ixun a —asábi ca —caquin piti oquian camabi ñu Nucën Papa Diosan unio 'aínbi. ⁴ Nucën Papa Diosan unio camabi ñux ca upí 'icën. Usa 'ain ca aín unicaman —pitima ca —quixun timaquinma Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin piti 'icën. ⁵ Aín banaxa —asábi ca camabi piti ñu 'icë —quiax quicē cupí cananuna an nu ñu 'ináncēxun, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin piti 'ain.

An Jesucristo cuēncēsabi oquin bana ñuixuncē uni ñuicē bana

⁶ 'Ēn mi cacē bana ēnē axa Jesucristomi catamēcē unicama ñuixuncē 'aish camina an Jesucristo cuēncēsabi oquin bana ñuixuncē 'iti 'ain. 'Ianan camina ami ñuixuncē bana upí oquin 'unánquin a banaxa quicēsabi oquin 'ati 'ain. ⁷ Usai 'iquin camina unían aín rara usai 'iá bana ñuicēbētanbi, usaribi oquin 'aquinma, upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios quicēsabi oquin 'ati 'ain. ⁸ 'Ēnēx ca ēsa 'icën. Camabi nētēn cuai aín nami bachura 'ianan cushi 'aish ca uni upiti cuai cuēēnia. Usai cuēncēsamaira oi ca camabi nētēn upíira oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuēncēsabi oquin 'ai, uni ēnē menuax upitax bucuí cuēēanan usai 'itancēx Nucën Papa Diosan nētēnuaxribi abē 'aish cuēēnti 'icën. ⁹ Usai ca 'iti 'icë quicē banax ca asérabi 'icën. Usa ca quixun ca camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. ¹⁰ Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócē, an camabi uni ainan 'inun iémisa tanquin Jesucristomia ax catamēcē unicama iémicē, an ca axa quicēsabi oquin ēnē menuxun 'imianan aín nētēnuxunribi aín unicama upitax 'inun 'imiti 'icë quixun cananuna 'unanin. Usa 'ixun cananuna nun 'acēsaribi oquian camabi unin 'unánun, tēmēranan uni numi 'atimati banacē 'ixunbi unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixunin.

¹¹ 'Ēn mi cacē banacama ēnē camina axa Jesucristomi catamēcē unicama usaquian 'anun quixun caquin 'unánmiti 'ain. ¹² Usoquin 'anan camina mix mēcó unima cupía unin timaquin mín bana cuaisama tanti rabanán upí uni 'iti 'ain. Mixmi 'icēsaribitia axa Jesucristomi catamēcē unicamaxribi upí 'inun camina upiti bananan, upitishi 'ianan, unicama nuibanan, uisa ñu cara 'icēbēbi Jesucristomi catamēanan, mín xanuma 'ain xanubē 'itima 'ain. ¹³ 'Ēx mi isi cuanmainun camina axa Jesucristomi catamēcē unicama timēcēnuxun Nucën Papa Diosan bana, mín 'acēsabi oquin camaxunbia cuanun cushin banaquin 'ati 'ain. Atúxa upiti Jesucristomi catamēnun camina bana ñuixunquin

upí oquin sinánmiti 'ain. ¹⁴ Axa Jesucristomi catamēcē unicamaxa timēcē 'aían atun cushicaman aín mēcēn minu nanxun, Nucēn Papa Diosan sinánmicēxun mi cá bana a camina manutima 'ain. Atúan cacēsabi oquinmi 'anun ca Nucēn Papa Diosan mi cushiotti 'icēn.

¹⁵ —An ca Jesucristomi catamēcē 'ixun, upí oquin ñu 'aia —quixuan unicaman mi isnun camina upí oquin sinánquin 'ēn mi cacē banacama quicēsabi oquin ēnquinma 'ati 'ain. ¹⁶ Amanu amanea sinanima camina a bana quicēsabi oi 'ianan a banaxa quicēsabi oquin uni bana ñuixunti 'ain. Usaquin 'aími mix iēcē 'imainun ca an mínmi a bana ñuixuncēxun cuacē unicamaxribi Nucēn Papa Diosnan 'inux iēcē 'iti 'icēn.

5

Axa Jesucristomi catamēcē unicamabē usai 'iti bana

¹ Uni apan camina ñu catima 'ain. Ñu caquinma camina min papami 'acēsaribi oquin uni apan upí banaishi ñuixunquin 'ēsēti 'ain. Min xucēnmi 'acēsaribiquin camina bēná unicamaribi nuibaquin 'ēsēti 'ain. ² Min titami 'acēsaribi oquin camina nuibaquin xanu xēnicama 'ēsēti 'ain. 'Anan camina min chirabacēmi 'acēsaribi oquin xanu xuntacumaribi 'atimaquin sinánquinma upí oquin sinánquin 'ēsēti 'ain.

³ Casunamēcē xanucama camina an ñu 'aquinti 'aíma 'ain, 'aquinti 'ain. ⁴ Usa 'aínbi ca xanu casunamēcēnēx tuáñu 'ianan babañu 'icē aín tuábētan aín baban 'aquinti 'icēn, chamará 'icē ca aín papabētan aín titan tēmēraquinbi nuibaquin tuá canioia, usa cupí. Usa 'ain camina uni 'imainun xanu, aín tita, aín papa 'imainun aín xubunu 'icē aín aintsicamaribi 'aquianan ñu 'axunti 'unánmiti 'ain. Usoquian 'ati ca Nucēn Papa Dios cuēēnia. ⁵ An ñu 'aquinti 'aíma 'ain ca xanu casunamēcēnēx Nucēn Papa Diosmishi catamētia. Usa 'aish nētēnbi, imēbi ēníma abē banaquin ca Nucēn Papa Dios raíri uni ñucáxunia. ⁶ Casunamēcē xanu axa xanu raíri 'aquinti sinanima, aín cuēēncēsarishi 'icē, ax ca bamacēma pain 'aishbi bamacēsa 'icēn. ⁷ Usa 'ain camina 'ēn mi cacē banacama ēnēxa quicēsabi oía 'inun, axa Jesucristomi catamēcē unicama 'unánmiti 'ain, unían — aín aintsi 'ibu ca upí oquin 'aquinima —quixun ñuiti rabanan. ⁸ Uni 'imainun xanu Jesucristomi catamēcē 'ixunbia, an aín xubunu 'icēcama 'imainun aín aintsi 'ibucamaribi ami sinánquin 'aquincēma, ax ca Jesucristomi catamēcēmasa 'icēn. Usa 'aish ca axa Jesucristomi catamēcēma uníxa 'icēsamaira oi 'atimaira 'icēn.

⁹ An ñu 'aquintia 'aíma 'ain ca xanu casunamēcē, axa Jesucristomi catamēcē unicaman 'aquinti 'icēn. 'Aquincēxun ca atúinshia ñu 'axunun caínquinma, anribi axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquinti 'icēn. Usaquian 'anun aín anē quiricanu 'acē xanu, ax ca sesenta baritiañuma pan 'itima 'icēn. Casunamēcēma 'aish achúshi bēnēñuishi 'iá ca 'iti 'icēn. ¹⁰ Upí oquian ñu 'aia unin 'unáncē ca 'iti 'icēn. Cara aín tuá upí oquin canioxa, cara uni 'imainun xanu a isi aia upí oquin biaxa, cara axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquianxa, cara axa tēmēracē unicama chuámarua 'inun 'aquianxa, 'imainun cara uisa ñu upírubi 'axa quixun 'unáncē 'aish ca aín anē 'acē 'iti 'icēn.

¹¹ Usa 'ain camina casunamēcē xanu xutani 'icē axa Jesucristomi catamēcē unicama an 'aquinun 'imitima 'ain. Usa xanux ca Jesúsmi manuti amiribishi bēnutisa tanti 'icēn. ¹² Usari 'i ca —'ēn cana axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquinti 'ai — quixunbi 'aquiníma 'uchati 'icēn. ¹³ 'Ianan ca usa xanux ñu mēētisama tani chiquishi, bētsi bētsi xubunu atsínbēquiquin bana ñuibēquini niti 'icēn. Nianan ca a ñuitima ñuribi ñuiti 'icēn. ¹⁴ Usaía 'itima cupí cana cuēēnin, xutani 'aísha ax casunamēcē xanux ca bēnuti 'icēn. Bēnutancēxun tuatancēxun ca aín tuá 'imainun aín xubunu 'icē ñucama upí oquin bērúanan, aín bēnēribi 'aquinti 'icēn. Usaquian 'acēbē ca axa Jesucristomi sináncēma unicama a xanu ñui 'atimati banatima 'icēn. ¹⁵ Usai 'iquinma ca casunamēcē xanu raírinēn Nucēn Papa Diosmi sinánti ēnxun ñunshin 'atimanēn 'apu Satanasnēan sinánmicēsabi oquinshi 'aia.

¹⁶ Usa 'ain cana mi cain, bëbu 'imainun xanu axa Jesucristomi catamëcëcaman ca aín aintsi 'ibu casunamëcë 'icë upitaxa 'inun bërúanti 'icën, axa Jesucristomi catamëcë unicaman isa a bërúanun quixun sinánquinma. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman, an 'aquinti aín aintsi 'ibu 'aíma 'ain, xanu casunamëcë 'aquinti 'icën.

¹⁷ Aín cushían upí oquin 'aquincëxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami sinánquin nuibaquin aín bana cuati 'icën. Usa 'ixun ca bëtsi 'acësamaira oquin an bana ñuixuanan upí oquin 'unánmicë, ami sinánquin nuibanan upíira oquin aín bana cuati 'icën.

¹⁸ Moisésñëan cuënëo bana ca quia: “Trigoma rëucubutanun amáquin piia quixun camina vaca bënë cuëtanitima 'ain”. Jesusaxribi ca ësai quiacëxa: “An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoa”. Usaribiti ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni an aín cupí bití asábi 'icën.

¹⁹ Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushia, usai ca 'ia quixun uni achúshinën ñuia camina cuashiti 'ain. Rabë unían ñuia camina cuapánti 'ain. Rabë 'imainun achúshi unían ñuiaíra camina —aséribi ca —quixun 'unánti 'ain. ²⁰ Usa 'ixuan aséribi ënquinma 'aisama ñu 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcëñuxun sinanatánun 'ësëti 'ain, usaquinmi caia cuaquian axa Jesucristomi catamëcë uni raírinën —'ënríbi cana usaquin 'atima 'ai —quixun sinánun. ²¹ Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun aín ángel upícamanribia ismainun cana ësáquin 'anun mi cain: Min aintsi 'ibu 'imainun uisa uni cara, anbia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixunbi ñu 'aisama 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcëñuxun sinanamiquin cati 'ain, 'ën mi cacësabi oquin. ²² Upí oquin aín nuitu 'unánxunmaishi camina uni axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'imitima 'ain. Upí oquin pain uisa uni cara quixun istancëxun camina min mëcën anu nanquin anëti 'ain. Isunmabi upíma uni anëaxbi camina usaribiti upíma 'iti 'ain. Usaquin ñu 'ati rabanan camina bërúancati 'ain.

²³ Min pucu 'aisama 'iquin camina 'unpáxëshi 'aquinma vino chamara 'unpáxcëñun mëscuxun 'ati 'ain.

²⁴ Uní raírinëan unëquinma ñu 'aisama 'aia ca a unicama policíanën buáncëma 'aínshi unin isia. Isananbi ca uni raírinënríbi unëxun ñu 'aisama 'aiabia policíanën a unicama buáncëbëtan cuni unin 'unania. ²⁵ Usaribiquin ca unían ñu upíshi 'aia camabi unin isia. Usaquian iscëma 'aíshbi ca unían upí oquin 'acë ñu ax raíri unían 'unáncëma 'ítima 'icën.

6

¹ An uni ñu mëëxuncë uni, ax Jesucristomi catamëcë 'ixun ca an ñu mëëmicë uni ñuiquinma upíxuinshi ñu mëëxunti 'icën, unían Nucën Papa Dios ñuianan aín banaríbi 'atimaquin ñuiti rabanan. ² A rabëtaxbi Jesucristomi catamëcë 'ixun ca an uni ñu mëëxuncë unin —an ë ñu mëëmicë uni cana upí oquin ñu mëëxunima —quixun sinántima 'icën. Usai 'iquinma ca an ñu mëëmicë uni axa Jesucristomi catamëcë 'aish aín nuibacë xucënsa cupí, bëtsi uni 'acësamaira oquin ñu mëëxunti 'icën. Usai 'inun camina camabi uni ñuixunquin 'unánmiti 'ain.

Jesucristomi catamëcë uni ñuñu 'iisa tani bënëtima bana

³ Ui unin cara unínbi sináncë bana uni 'unánmiquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ñuicë bana, anun uni iëti, a 'imainun an sinánmicëxuan aín unicamanribi ñuicë bana cuaisama tania, ⁴ a unin ca rabiacaquinbi añu ñubi 'unáncëma 'icën. Usa unin ca abë cuëbicanantishi cuëenquin —usama ca, ësaira ca bana 'icë —quixun raíri unicama cuëbicananquinia. Usai 'i ca a unicamax nutsianan, nishánanan, ñuianani 'atimati banaia. Usa 'ixun ca uinu 'icë unínbi ca aséribi bana ñuima quixun sinania. ⁵ Usa 'aish ca a unicamax usaíshi 'iquin uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati cara upíma 'icë quixun 'unanima nëtëtima nishánani cuamianania. Usai 'icë unicaman ca Nucën Papa Diosan bana 'aquin isa unin curíqui bití 'icë quixun sinania. A unicamabë camina nitima 'ain. ⁶ Axa ñuñu 'iisa tani bënëtima Jesucristomi catamëcë uni ax cuni ca upí oquin sinani cuëënia. ⁷ Ñuñu

cananuna bacéanma 'ain. Usaribiquin cananuna bamaquianquin uisa 'ixunbi nun ñucama buaniman. ⁸Usa 'ain cananuna pitiñu 'ianan chupañu 'aish cuëenquin 'aisamaira ñuñu 'iti sinántima 'ain. ⁹Axa 'aisamaira ñuñu 'iti cuëencë uni a ca ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'aisama 'anun sinánmia. Sinánmicëxun ca a unicaman, uni sinánñuman 'acësaribi oquinshi 'ati 'icën. Atúan usoquin sináncë cupí ca an 'aisama ñu 'atishi sináncë unicamax, aín sinan ñancáishi 'aish xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamanuxun 'aia. ¹⁰Axa ñuñu 'ianan 'aisamaira curíquiñu 'iti cuëencë uni an ca masáquin sinan sinánquin, uisa ñu cara upíma 'icë abi 'aisama sinánñu 'ixun 'aia. Usa 'ain ca raíri unin Jesucristomi sináncë 'ixunbi 'aisamaira ñu biti cuëenquin, Jesucristo manubianxun ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca masá nuituti nitsia.

Jesucristonan 'ixun ñu 'atima 'ati sinánquinbi tënëti bana

¹¹Uni raírinëan 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'iti cuëencë cupí 'atima ñu 'acëbëbi camina mix Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish atumi 'unánti 'ain. 'Unánquin camina upí sinánñu 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'anan, ami catamëti unicamabë nishánanima nuibananan, uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima 'ianan, rabbitima cuëmëinishi banati 'ain. ¹²Ñunshin 'atimanëan 'atimamitisa tancëxunbi tënëquin camina Nucën Papa Diosmi catamëcë 'ixun ax cuëencësabi oquinshi ñu 'ati 'ain. Usoquin 'atancëxmi xënbua 'aínbi aín nëtënu abë 'inun ca an mi caísacëxa. Asérabi cana 'ëx usai 'i quiax camina 'itsa unían cuamainun quiacën. ¹³Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a 'imainun Jesucristo, Poncio Pilatonën ñucácëxun chiquinaquin —'Apu 'inux cana uacë —quixun cá, ax cuëencësabi oquin cana mi cain, ¹⁴Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti nëtë 'itámainuan xënbua 'aínbi uínbi min camina ñu 'atima 'acë quixun sinánti rabanan camina ñu 'aisama 'aquinma, 'ën mi cacë bana bëtsi oquinma ax quicësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁵Aín nëtëa sënëncëbëtan ca Nucën Papa Dios, ax achúshishi 'icëa camabi unin ashi rabbiti, 'ianan cushiira cushi 'aish, 'apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu, anbi Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënnun xuti 'icën. ¹⁶Nucën Papa Dios axëshi ca cëñutima usabi 'ia. Ax ca uíxbi bëbaquiantisama oquian pëcacë nëbëtsi 'icën. Uínu 'icë unínbi ca a isáma 'icën. Istisama ca ax 'icën, uínbi ca a isíma. Ax cushiira cushi 'icë ca xënbua 'aínbi camabi unicama 'imainun ángelcamanribi a rabbiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

¹⁷Axa Jesucristomi catamëcë uni, 'itsa curíquiñu 'imainun 'itsa ñuñu 'icë camina ësaquin cati 'ain: Curíquiñu 'ixun camina —'ëx cana ñuñuira 'aish bëtsi unisama 'ai —quixun sinántima 'ain. Curíqui 'imainun ñucamaxribi ca nëtëti 'icën. Usa 'ain camina min curíquimi catamëquin —uínbi ca 'ë uisoima, añu ñu carana 'aisa tani a cana 'ati 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina Nucën Papa Dios an bamatimoi tsócë 'ixun, anun nux chuámarua bucunun camabi ñu nu 'ináncë, amishi catamëti 'ain. ¹⁸Canan camina ësaquinribi atu cati 'ain, ënquinma upí ñuishi 'anan ca uix cara ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icë aribi ñonquinma 'aquínti 'icë quixun. ¹⁹Usoquin 'acë 'aish ca ñuñu uni ax Jesucristonën 'acësaribi oquin sináncë 'aish ënë menuxun pain Nucën Papa Dios cuëenmitancëx, bamatancëxribi xënbua 'aínbi chuámarua abë 'iti 'icën.

Ashia Pablonën Timoteo cá bana

²⁰Timoteo, cana mi cain, bana itsi ñuixunquinma camina Jesucristo ñuicë banaishi bëtsi oquinma unicama ñuixunti 'ain. Jesucristo ñui quicë bana isa quixunbi ca bëtsi bëtsi unin asérabi a bana quicësa oquin ñuixunquinma bëtsi bana ñuia. A banax ca an ñu 'unáncë unicaman asérabi isa quixun ñuicë 'aishbi ñancáishi 'icën. A bana camina cuatima 'ain. ²¹Raírinën ca a bana cuaquin Nucën Papa Diosmi sinánti ëanxa.

Nucën Papa Diosan nuíbaquin mi 'aquinmainun ca bërúanx 'it. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN ARIBI TIMOTEO BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

PablonĒan Timoteo quirica cuēñöoxuan

¹ 'Ēx cana Pablo, aín bana ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain, Nucĕn Papa Dios cuēñcĕsabi oquin. —Jesucristomi catamĕtíshi ca uni Nucĕn Papa Diosnan 'iti 'icĕ — quixun unicama canun ca Jesucristonĕn 'ĕ 'imiacĕxa. ² Timoteo, 'ĕn bĕchicĕsa 'icĕ nuibaquin cana ĕnĕ quirica mi buánmin. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuibaquin min 'uchacama tĕrĕncĕ cupími ainan 'aish chuámashirua 'iti cana cuĕĕnin.

Cristo ñuiquin uni cati bana

³ Nucĕn raracaman 'asaribi oquin 'ĕnribi asĕrabi a 'inamĕcĕ 'ixun rabicĕ, Nucĕn Papa Dios, a cana imĕbi nĕtĕnbi abĕ banaquin mi ñucáxunquin —asábi ca —quixun cain. ⁴ Mixmi bĕunan mĕscúĕ aribi manucĕma 'ixun cana chuámarua taní cuĕĕnra cuĕĕnuxun mi istĕĕinsa tanin. ⁵ 'Imainun cana mixmi asĕrabi Jesucristomi sinania 'ĕn mi iscĕ a manuiman. Min chichi, Loida, 'imainun min tita, Eunice, axa 'icĕsaribiti camina mix asĕrabi Jesucristomi sináncĕ 'ai quixun cana 'unanin.

⁶ Usa 'ain cana manúaxmami 'inun mi cain, 'ĕn mĕcĕn minu nancĕbĕtan ca Nucĕn Papa Diosan aín bana ñuixunun aín cushi mi 'ináncĕxa. A cushia minuax nĕtĕnunma camina bĕnamĕbutibia tsi rĕquirutĕcĕncĕsa 'inuxun, ami catamĕquin aín bana ñuixunti 'ain. ⁷ Ainan 'aishnu racuĕ 'inun ca Nucĕn Papa Diosan nu 'imiama 'icĕn. An ca nu ainan 'imiacĕxa, aín cushiñu 'ixúnu nuibaquin unicama 'aquianan upí oquin sinánquin ñu 'anun.

⁸ Mix ainan 'aish camina —'ĕx cana Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixun uni catimi rabíntima 'ain. 'Imainun camina Jesucristonĕn bana uni ñuixunia 'ĕ sipuacancĕ cupí rabíntima 'ain. Usai 'iquinma camina miribia uni Nucĕn Papa Diosan bana ñuixuncĕ cupí, unin tĕmĕramicĕxunbi rabínquinma tanshiti 'ain, Nucĕn Papa Diosan ax cuēñcĕsabi oquin mi cushiomainun. ⁹ Nucĕn Papa Diosan ca nu iĕmiquin ainan 'imiacĕxa, nuxnu ax cuēñcĕsabi oíshi upí 'inun. Nun ñu upí 'acĕ cupíma, axbi nuxnu ainan 'iti cuĕĕnquinshi, ca nu nuibaquin Jesucristo cupí nu ainan 'imiacĕxa. Camabi ñu unioĕĕma pain 'ixun ca Nucĕn Papa Diosan nuibaquin, Cristo Jesusan nu iĕminun mĕníocĕxa. ¹⁰ Mĕnío 'ixun ca camabi unían —an ca nu nuibatia —quixun 'unánuan nu iĕmiti Jesucristo xuacĕxa. Xuá 'aish ca axa ami catamĕcĕ uncamaxa ax utĕcĕncĕbĕ usaribiti 'iti oi bamatancĕxbi baísquiacĕxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, ainan 'aish ca uni aín nĕtĕnu cĕñútimoí abĕ 'iti 'icĕ quixun.

¹¹ Usaía Jesucristo ñui quicĕ banacama camabi judíosma unicama ñuixuanan aín bana quicĕsabi oía 'inun 'unánminun ca Nucĕn Papa Diosan 'ĕ 'imiacĕxa. ¹² An 'imicĕxun usoquin 'acĕ cupía bĕtsi bĕtsi ocancĕxbi cana rabiniman. Ami catamĕquin cana 'unanin, ax cushiira 'ixun ca Nucĕn Papa Diosan, 'ĕx a 'inamĕcĕ 'icĕ bĕrúanquin aín bana bĕtsi oquin ñuiquinma upí oquinshi unicama 'unánminun 'ĕ 'aquinti 'icĕn. 'Aquianan ca anúan ax utĕcĕnti nĕtĕn uquin an 'ĕn 'acĕ ñucama upí isti 'icĕn.

¹³ 'Ēn mi ñuixuncĕ banacama quicĕsabi oquin camina manuquinma 'ati 'ain. 'Anan camina ainan 'icĕa Cristo Jesusan mibĕ 'ixun cushiocĕx ami catamĕti camabi uni nuibacĕ 'iti 'ain. ¹⁴ Aín Bĕru Ñunshin Upí an nubĕ 'ixun nu sinánmicĕ, an 'aquincĕxun camina Nucĕn Papa Dios cuēñcĕsabi oíshi 'ianan Jesucristo ñuicĕ banaishi ñuixunti 'ain.

¹⁵ Camina 'unan, Asia menuax ucĕ uncamabĕtan ca Figelo 'imainun Hermógenes, axribi anuax ucĕ 'ixun, anribi 'ĕ ĕbianxa. ¹⁶⁻¹⁷ Usa 'aínbi ca Onesíforonĕn 'ĕx masá nuitucasíabi 'ĕ 'ĕsĕquin 'ĕ cuĕĕnmiaxa. Romanu ax bĕrí ucĕ 'ixun mĕracatsi bĕnĕquin

bariquinbi 'acasmapantancëxun 'ë mërax ca 'ëx sipunu 'aínbi rabinima 'itsai 'ë isi uaxa. Usa 'ain cana Nucën 'Ibu Diosan Onesíforonën xubunu 'icëcama nuibaquin 'aquinti cuëënin. ¹⁸ 'Imainun camina 'unanin, Efeso emanuxunribi ca Onesíforonën ñu nu 'itsa oquin 'axuanxa. Usa 'aian Nucën 'Ibu Jesucristo utëcëncëbëtan Nucën 'Ibu Diosan a upí isti cana cuëënin.

2

Aín cushían cacësabi oi suntáru 'icësaribiti Jesucristonan 'aish, 'iti bana

¹ Timoteo, 'ën bëchicësa 'icë cana mi cain, Jesucristonëan nubë 'ixun nuibaquin nu 'inánti aín cushi a bitsi camina ami cushicë 'iti 'ain. ² Axa timëcë unicama 'ën caiami cuacë banacama, a camina, an asérabi uni raíri 'unánmiisabi sinánñu uni caístancëxun usaribi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

³ Suntárunëan upí 'ixun aín cushían cacësabi oquin tëmëraquinbi 'acësaribi oquin camina mix, Jesucristonën uni 'ixun, tëmëraquinbi an cacësabi oquin 'ati 'ain. ⁴ Suntárunën ca suntáruma unicamabëtan ñu mëëquinma atun 'ati ñuishi 'aia. Usa 'ixun ca aín comandante cuëëminuxun añu 'anun cara caia a 'atishi 'ixun cainia. Usaribi oquin camina min 'Ibu, Jesucristo, ax cuëëncësa oquinshi 'ati 'ain. ⁵ Ënëx ca ësaribi 'icën. An pelota 'acë unicamax ca usaquin pelota 'ati 'unáncëma 'aish ñancábi cuaia. Usai 'iquin ca aín cupí bitsima. ⁶ Ësaribi ca. An ñu mëëcë unínribi ca aín naënu ñu 'apáxun mënóquin, ax paían 'icëcama a ainan 'inun cuëënquin bitsia. ⁷ 'Ën mi cacë banacama ënë camina upí oquin sinánti 'ain. Sinania ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upí oquinmi cuanun mi 'unánmiti 'icën.

⁸ Axa bamaxbi baísquia Jesucristo, Davidnën rëbúnqui, a camina manuquinma sinánti 'ain. A ñui quicë bana anun uni Nucën Papa Diosnan 'inux iëti, a ca 'ën unicama ñuixuncë ënëx 'icën. ⁹ A bana ñuixunia oquin ca unin 'ë sipuaquin tëmëramianan 'uchañu uni 'acësaira oquin 'ë manë risin tëcërëcaxa. Usoquin 'ë 'aquinbi ca uinu 'icë unínbi Nucën Papa Diosan bana cëñuima. A bana cuati ca 'itsa uni Jesúsmi sinania. ¹⁰ An sinánmicëx ca 'itsa uni Nucën Papa Diosnan 'inux Cristo Jesúsmi sinánti 'icën. Acamaxa aín 'uchacama tërëncë 'ianan Cristo Jesúsbe 'aish xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun cana unían tëmëramicëxunbi tanshiti cuëënquin a bana ñuin.

¹¹ Ësaía quicë bana ënëx ca asérabi 'icën:

Nun 'uchacama ëni Cristobë bamacësa 'itancëx abë baísquicësa 'aish cananuna abë 'iti 'ain. ¹² Nucën Papa Dios ainan cupí tëmëraquinbi ëncëma 'aish cananuna abë 'apusa 'iti 'ain. Usa 'aínbi ca nuxnu —'ëx cana Jesucristonën unima 'ai —quicëbë axribi nu ñui —ax ca 'ën unima 'icë —quiti 'icën. ¹³ Axa quicësabi oquinu 'acëbëtanmabi ca ax cëmëma 'ixun asérabi ax quicësabi oquin Nucën Papa Diosan 'aia.

Upí oquin 'unáncë 'ixun Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunti

¹⁴ Atúan a bana manuxunma 'anun sinanamiquin camina axa bëtsibë cuëbicánani —usama ca, ësaira ca bana 'icë —quix cuamianáncë unicama, a Nucën 'Ibu Dios cuëëncësabi oi usai 'iaxma 'inun quixun cati 'ain. Usai cuamiananti ca 'aisama 'icën. Usa bana cuaquin ca uni itsin 'atimaquin sinánti 'icën. ¹⁵ Nucën Papa Diosan iscëxun camina aín bana upí oquin 'unáncë 'ixun rabínquinma unicama ñuixunti 'ain. ¹⁶ Ënë nëtënu 'icë ñuishi ñuia, ax 'aisamairai banacë unicamasaribi camina 'itima 'ain. Usai ax banacë unicamax ca Nucën Papa Diosmi sinanima camabi nëtën 'uchaia. ¹⁷ Nunu 'irutancëx chaaquin ca cun, nucën nami tsitsiaráquin paë oia. Usaribi oquian upíma unicaman 'aisama bana chanioquin ñuia ca 'aisamaira unin cuatia. Usa uni ca Himeneo 'imainun Fileto 'icën. ¹⁸ A uni rabëtax ca Nucën Papa Diosan banamabi cëmë bana ñui, anun baísquiti nëtë isa inúacëxa. Usa 'aínsa uni bama 'aish baísquitima 'icë quixun caquin, uni raíri uisa cara 'iti 'icë quixun sináncasmamia. ¹⁹ Unían bëtsi bëtsi ñu sináncë 'aínbi ca sinanatëcëntima oquian, xëñibua 'aínbi usabi 'iti oquin, Nucën Papa Diosan 'inan bana,

ënëx ësai quia: “Uicamax cara asérabi ainan 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania”. Quianan ca ësairibi quia: “Uicamax cara —'ëx cana Cristonan 'ai —quia, an ca ñu 'aisama 'ati ënti 'icën”.

²⁰ Ñuñu unin xubu chanu ca curi 'acë xanpa 'imainun uxu manë 'acë xanpa 'imainun i 'acë xanparibi 'imainun mapú 'acë xanparibi 'icën. Usa 'ain ca curi 'acë 'imainun uxu manë 'acë upíra anúinshi aín 'ibun piti 'icën. Usa 'aínbi ca i 'acë 'imainun mapú 'acë ñu ax anun ñu 'arutishi 'icën. ²¹ Usaribiti ca an Nucën 'Ibu Diosbëtan upí ñu mëëti 'acë uni ax aña ñu 'atimabi 'ati sináncëma 'iti 'icën. Usa 'aish ca uisa ñu upía 'anun cara Nucën 'Ibu Dios cuëënia, a cuëënquin 'anuxun caínti 'icën.

²² Bëná unicaman ñunshínquin ñu 'acë, usaribi oquin 'ati sinántima cupí camina atumi 'unánti 'ain. Usai 'i camina axa aín nuitu upí 'aish Nucën 'Ibu Diosbë banacë unicamabëtan upí ñuishi 'anan Jesucristomi catamëti, abë nuibanani pëcananíma chuámashi 'iti 'ain. ²³ Sinánñuma unían 'acësa oquin camina unia cuëbicanáncë bana a cuatima 'ain. Usai cuëbicánani ca unicama bëtsibë nishánani upitax 'ima. ²⁴ An Nucën 'Ibu Dios ñu 'axuncë unicaman ca abë cuëbicanánquinma camabi uni upíoti 'icën. Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun ca bëtsi uniribi anribia 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Ianan ca ami uni nishcëxbi axribi unimi nishtima 'icën. ²⁵ Usa 'ixun ca ami nishquinma an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama munu upí oquin 'ësëquin 'unánmiti 'icën. 'Unánmiquin ca —Nucën Papa Diosan 'imicëx ca sinanati Jesucristomi catamëti 'icë —quixun sinánti 'icën. ²⁶ Usaquian 'aquincëxa sinanacëbëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun ax cuëëncësabi oquian ñu 'atima 'anun 'imicë 'ixunbi a uni ënti 'icën.

3

Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain usai uni 'iti bana

¹ Èsaquinribi camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain ca aín unicamax 'aisamaira tëmëranuxun 'aia. ² Usaía 'icëbë ca ësa uniribi 'iti 'icën: an ainanshia 'inun ñu cuëëncë, curíquishi biti cuëëncë, axa rabiacati —'ëx cana uni itsisama 'ai —quicë, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë, an aín tita aín papan banabi cuacëma, axa ñu 'ináncëxbi —asábi ca —canancëma, axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë. ³ Usa 'aish ca bëtsibë nuibanainsama tanan aín ami nishcë uniribi abë mënionantëcëinsama tanti 'icën. Usai 'iquin ca cëmëi bëtsimi manánan ñunshinacëquin aín sináncë ñuishi 'ati 'icën. 'Anan ca sinánñuma 'ixun raíri uni tëmëramiti 'icën. Usai 'iquin ca uisa ñux cara upí 'icë a 'aisama tanti 'icën. ⁴ Aín quicësabi oquin ca ñu 'atima 'icën. Nuituñuma 'ixun ca ax cuëëncësabi oquinshi ñu 'ati 'icën. Usai 'i cërúquin ca aña cara Nucën Papa Dios cuëënti 'icë quixun sinánquinma ax cuëëncësoquinshi ñu 'ati 'icën. ⁵ —Uni raírinëxa 'icësaribiti cana 'ëx Nucën Papa Diosmi sinani nitsi —quiquinbi ca an sinánmicëxunma aín bana quicësabi oquin 'atima 'icën.

Usaía ax 'icë unicamami 'unani camina bërúancati 'ain. ⁶ A unicama raírinëan xubu itsi xubu itsinu atsínbëquinquin, bana ñuixunquin paráncëxun ca anua 'icë an ñu 'atima 'acë xanucaman sinánñumasa 'ixun, aín bana cuatia. Upí oquin sinánquinma ca a xanucaman bëtsi bëtsi oquin sinania. ⁷ Usa 'ixun ca bëtsi bëtsi bana cuaquinbi uisai cara Jesucristomi catamëti 'icë quixun 'unanima. ⁸ Usa unicaman ca Janesbëtan Jambresnën Moisésnën 'acë ñu ax ca cëmë 'icë quixun uni sinánmiaribi oquin Nucën Papa Diosan bana ax ca cuatima 'icë quixun unicama sinánmia. Aín sinan upíma 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx ainanma 'icën. ⁹ Usa 'aínbi ca —cëmëntapun 'aish ca sinánñuma uni 'icë —quixun sinánquin unin aín bana 'uran sinánquinma manuti 'icën, bëráma unin Jannes 'imainun Jambresnën bana manusaribi oquin.

Ashiquin usai 'inun Pablonën Timoteo cá bana

¹⁰ Min camina 'ën bana ñuia upí oquin cuanan uisai carana 'ëx 'i abi 'unánan aña carana 'aisa tani quixun 'unan. 'Unánan camina 'unan, 'ën cana Nucën Papa Diosmi

catamëquin, aín bana cuaisama taniabi ami nishquinma uni upí oxuinshi bana ñuixuan quixun. Camina 'unan, tēmëraqinbi ënquinma cana atu nuibaquin Nucën Papa Diosan banaishi sinánquin unicama ñuixuan. ¹¹ Min camina 'unan, axa 'ëmi nishcë unicaman ca bëtsi bëtsi oquin 'aisamaira 'ë tēmëramiäxa. Uisai carana 'ëx Antioquía, Iconio, Litra, a ëmacamanuax 'ia quixun camina 'unan. Anuax tēmërai bamati 'icëbia Nucën 'Ibu Jesusan 'aquincëx cana iëan. ¹² Aséabi ca axa Cristo Jesús quicësabi oi 'iisa tancë unicama unin bëtsi bëtsiocëx tēmëratí 'icën. ¹³ Usaía 'imainun ca 'aisama unicama 'imainun an uni paráncë unicama, ax bëtsi unían paráncë 'ixun atúnribi usaribi oquin uni paráncë 'aish axa 'iásamaira 'iti 'icën.

¹⁴ Usa 'aínbi camina a ëníma mínmi 'unáncë bana quicësabi oi 'iti 'ain. —Aséabi ca — quixun sinánquin camina a bana 'unan. Uicaman cara mi 'unánmiäxa quixun camina 'unanin. ¹⁵ Chamará 'ixunbi 'á 'ixun camina Nucën Papa Diosan bana 'unanin. A banacama 'unánquin camina uisai caramina 'iti 'ai quixun 'unánan, uisari caramina Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inux iëti 'ai quixun 'unánti 'ain. ¹⁶ Camabi Nucën Papa Diosan banax ca anbia sinánmicëxuan aín unicaman cuënëo 'icën. Usa 'ain cananuna a bana isquin 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu ainan 'imia quixun 'unánan, uisaira 'i caranuna 'uchai quixun 'unánan, uisax caranuna 'uchatancëxbi Nucën Papa Diosbë upí 'itëcënti 'ai quixun 'unánan, uisai 'i caranuna aséabi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'ai quixun. ¹⁷ Usaquin 'unani ami catamëcë 'ixuan aín unicaman bëtsi unicamaribi 'unánminun ca Nucën Papa Diosan aín bana aín unicama cuënëomiacëxa.

4

¹ Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo, ax 'Apuira 'aish uxuan uni bamacëmacama 'imainun uni bamacëcamaribi, uisa cara oti 'icë quixun isti, an cuamainun cana mi cain, ² minmi ñuixuncëxuan min bana cuanan, cuatiamabi camina uni bana ñuixunti 'ain. Ñuixunquin camina Jesucristo ñuicë banax ca aséabi 'icë quixun 'unánmiquin amia sinánun 'aquinti 'ain. 'Aquianan camina an ñu 'aisama 'acë unicamaribi 'ësëanan camabi uni Jesúsmi catamëcë 'aísha upí 'inun 'ësëti 'ain. Min cacëxun cuacëbëma bënëquinma camina minmi upí oquin 'unáncë bana ñuixunquin uni 'ësëti 'ain. ³ Jesucristo utëcënti nëtë 'urama 'ain ca unin Nucën Papa Diosan bana anúan atux upí 'iti a cuaisama tanti 'icën. A bana cuaisama tanquin ca unin, ainsa atúan cuaisa tancë bana ñuixunquin quixun bëtsi unicama bariti 'icën. ⁴ Nucën Papa Diosan bana cuaisamaira tanquin ca unían anbi sinánquin ñuicë banaishi cuati 'icën. ⁵ Usa 'aínbi camina min upí oquinra sinánxun ñu 'ati 'ain. Tēmëraqinbi tanshiquin camina ënquinma —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun caquin uni bana ñuixunti 'ain. Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin camina sënëonuxun ënquinma min ñu mëëti 'ati 'ain.

⁶ Nucën Papa Dios cuëenminuxun cana aín ñu mëëti 'an. Usa 'ain ca 'ën bamati nëtë 'urama 'icën. ⁷ Uisa ñuishi cara 'icëbë tēmëraqinbi cana Nucën Papa Diosan bana ënquinma uni ñuixunquin Jesucristonëan 'ë cacësabi oquin 'aquin sënëon. Usonan cana aséabi Nucën Papa Diosmi sinánti ëníma aín bana quicësabi oi 'ian. ⁸ Usa 'ixun cana Nucën 'Ibu Jesucristonën utancëxun, upí oquin ax cuëncësabi oquin 'ën 'acë cupí cara uisaira 'ë 'imiti 'icë quixun isti 'ain. An ca aséabi aín quicësabi oquin 'ati 'icën. Usa 'ixun ca 'ëishima, an axa uti cuëenquin caíncë unicamaribi, utancëxun uisaira oquin cara aturibi 'imiti 'icë usoquin 'imiti 'icën.

Ësaquinribia Pablonën Timoteo cá bana

⁹ Bënëtishi camina 'ë isi uti 'ain. ¹⁰ Demas ax ca ënë menu 'icë ñuishi 'aisamaira cuëëni, 'ë ëbiani Tesalónica ëmanu cuanxa. Crescente axribi ca Galacia menu cuanxa. Cuanmainun ca Titoxribishi Dalmacia menu cuanxa. ¹¹ Lucasëshi ca 'ëbë 'icën. Usa 'ain camina Marcos barixun mërabëtsínquin 'ëa Nucën Papa Diosan bana ñuiquínun bëti 'ain. ¹² Tíquico cana Efeso ëmanu xuan. ¹³ Uquin camina Troas ëmanu Carponën xubunu 'ën nanbëtsíncë

tari a 'ë bëxunti 'ain. Bëxuanan camina 'ën quiricacama 'ë bëxuanan quirica catacama aribi manuxunma 'ë bëxunti 'ain, a cana cuëënin.

¹⁴ Alejandro, an manë ñu uniocë uni, an ca 'ëmi manáxun 'itsaira 'ë tëmëramiäxa. Usa cupí ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ati 'icën. ¹⁵ Nun nu Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëbë ca a bana ñui 'atimati banäxa, Usa 'ain camina mix an ñuicë bana cuati rabanan abë nitima 'ain.

¹⁶ 'Ë ñuia ami uni manáncëxuan, 'atabaquin amia uni manáncë 'apun camicëx cuanxun, 'ën usai cana 'i quixun chiquinaquin caiabi ca uinu 'icë uníbi 'ënun rabanan 'apu cacëma 'icën. Camáxbi ca 'ë ëbiani cuanxa. Usa 'ë ocëbi Nucën Papa Diosan uisabi oxunma 'atibi ca 'iti 'icën. ¹⁷ Acaman ëniabia Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquinia ca a 'apun 'ë uisabi ocëma 'icën. Usoquin ca 'inúan nëécënëan piisa tancëxbia ñuina abácësaribi oquin, unin 'aisa taniabi Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë iémiäxa. Usoquian iëmitancëxun cushiocëxun cana aín bana ñuitëcëan, judíosma unicamánbia cuanun. ¹⁸ Usaquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë 'aquianxa. Usaribi oquin ca 'ë 'aquintëcënquin uisa cara ocaniabi 'ë 'aquinti 'icën. 'Aquintancëxun ca 'ëx aín nëtënu abë tsónun 'ë 'imiti 'icën. Upíira 'icë ca cëñútimoquin unin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

Upíloquin sináxunquian ashiquin Pablonën bëruänxa 'inun ca

¹⁹ Prisca 'imainun Aquila camina bërúänxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Imainun camina Onesíforonën xubunu 'icëcamaribi bërúänxa 'inun 'ë caxunti 'ain. ²⁰ Corinto ëmanu Erasto bërúmainun cana Trófimo aín nami upíma 'icë, Mileto ëmanu ëbian. ²¹ Mitabúcëma 'aínshi camina bënëtishi uti 'ain. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, acama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamanribi ca bërúänxmi 'inun quixun mi camia.

²² Mibë 'ixuan Nucën 'Ibu Jesucristonën mi cushiomainuan Nucën Papa Diosan mibë 'icëcamacëñun mi nuibaquin 'aquincëx camina bërúänx 'iti 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN TITO BUÁNMIÁ QUIRICA

Pablonĕan Tito quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx cana Pablo, an Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'anan Jesucristonĕan a ñuiquin aín bana ñuixunun caísa 'ain. Usa 'aish cana 'ĕx, uisai cara a Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun caísa unicama Jesucristomi catamĕti upí 'iti 'icĕ quixun 'unánmicĕ uni 'ain. ² Usa 'ixun cana ainan 'aish ca uni xĕnibua 'aínbi aín nĕtĕnu abĕ 'iti 'icĕ quixun unicama 'unánmin. Ax asĕrabi cĕmĕma 'aish ca Nucĕn Papa Dios bĕráma, me 'imainun camabi ñu uniosama pain 'aíshbi, ĕsai ca 'ĕn unicama 'ĕn nĕtĕnu 'ĕbĕ 'iti 'icĕ quiax quiacĕxa. ³ An mĕnĭosabi oquin ca anúan unicama ĕnĕ ñucama 'unánti nĕtĕa 'icĕbĕtan aín unicaman bana ñuixuncĕxun camabi unin cuanun mĕnĭoquin, 'ĕnribi uni aín bana ñuixunun Nucĕn Papa Diosan 'ĕ caíscĕxa. An ca Cristomi catamĕtia ainan 'inun unicama iĕmia. ⁴ Tito, 'ĕn cana ĕnĕ quirica mi buanmin. 'Ēx ami sináncĕsaribi oi mixribi Jesucristomi sináncĕ 'aish camina 'ĕn bĕchicĕsa 'ain. Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iĕmicĕ, an nuibacĕxmi ainan 'aish chuámarua 'iti cana cuĕĕnin.

Creta nasĭnuxun Titon usoquin ñu 'a

⁵ Anuax uquin cana nun nu sĕnĕoncĕma ñucama ami sĕnĕonun Creta nasĭnu mi ĕbĕtsĭan, anuxunmi 'ĕn mi cacĕsabi oquin ĕmacamanu cuanquin, uicamax cara axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cushi 'iti 'icĕ quixun caístancĕxun anĕnun. ⁶ Axa Jesucristomi catamĕcĕ unicaman cushi 'inun camina ĕsa uni caísti 'ain: Unin —'aisama ca —quixun ñuicĕma ca 'iti 'icĕn. Usa 'ianan ca xanu achúshiñuishi 'iti 'icĕn. 'Ianan ca aín bĕchicĕcamaxribi upí oquin bana cuacĕ 'iti 'icĕn. Aín bĕchicĕcamax ca —bana cuacĕma 'ixun ca 'aisama ñu 'aia —quixuan unin ñuicĕma 'iti 'icĕn. ⁷ Usa 'icĕmi mitsun caíscĕ unicaman ca atun cushi 'ixun aín unicama Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin bĕrúanti 'icĕn. Usa 'aish ca upí ñuishi 'ai —ñu 'aisama ca 'aia —quixuan unin ñuicĕma 'iti 'icĕn. 'Ianan ca bĕtsi uni ñuuma ca quixun sinánquin ashi ñu 'axunun cacĕ 'itima 'icĕn. 'Ianan ca bĕnĕtishi masáquin sinani nishtima 'icĕn. 'Ianan ca paĕntima 'icĕn. 'Ianan ca unibĕ mĕĕananti sinánñu 'itima 'icĕn. 'Ianan ca curíquiñu 'inuxun uni paránti sinántima 'icĕn. ⁸ Usai 'iquinma ca a isi aia cuĕĕnquin uni biti 'icĕn. Añu ñucamax cara upí 'icĕ ashi 'ati ca sinánti 'icĕn. Upí oquin sináncĕ 'ixun ñu 'atima 'acĕma ca 'iti 'icĕn. Nucĕn Papa Diosan bana quicĕsabi oi ca 'aisama ñu 'aíma upíshi 'iti 'icĕn. ⁹ Atun ca nun ñuixuncĕ bana upí oquin cuacĕ 'ixun bĕtsi uniribi a bana cuanun 'unánmiti 'icĕn. 'Unánmianan ca a bana ca cĕmĕ 'icĕ quixuan an sináncĕ unicamaribi sinanamiti 'icĕn.

¹⁰ 'Itsa unix —'ĕx cana Nucĕn Papa Diosan bana cuati —quicĕ 'aíshbi ca a bana quicĕsabi oi 'ima. Usa 'ixun ca uni parania. Uni itsíxa usari 'icĕsamaira oi ca judíos unicama raírĭnĕx 'ia. ¹¹ A unicaman ca curíqui biti cupíshi unicama parántisa tanquin bĕtsi bana ñuixunquin, bĕtsi bĕtsi uni 'imainun aín xubunu 'icĕcamaribi, atun sináncĕsa oquian sinánun quixun sinánmia. A unicama camina amiribishi uni parántĕcĕanxma 'inun cati 'ain.

¹² Cretanu 'icĕ uni achúshi, ax isa banati 'unáncĕ 'icĕ quixuan aín aintsicaman cacĕ, ax ca aín aintsicama ñui ĕsai quiaxa: “Cretanu 'icĕ unicamax ca usabi cĕmĕcĕ 'ianan, ñuina pianancĕsa 'ianan ñu mĕĕtisama tancĕ 'ianan 'aisamaira oquin picĕ 'icĕn”. ¹³ A unĭan aín ainti ñuicĕ bana ax ca asĕrabi 'icĕn. Usa 'ain camina a unicama 'ĕsĕquin Nucĕn Papa Diosan bana upí oquin cuatía a bana quicĕsabi oi 'inun upí oquin sinanamiti 'ain. ¹⁴ Unin sináncĕsa oquinshĭa judíos unicaman anbi sinánxun ñuiá bana cuaxunma 'anun camina sinánmiti 'ain. Sinánmianan camina an Nucĕn Papa Diosan bana cuaisama tancĕ unin cĕmĕquin ñuicĕ banaribi cuaxunma 'anun upí oquin sinánmiti 'ain.

¹⁵ Ēnēx ca ěsa 'icēn. Ui unix cara aín sinan upí 'icē an ca ñu upíma isquinbi upí oquinshi sinania. Usa 'aínbi ca ui unix cara Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ianan aín sinan upíma 'icē, an upí ñu isquinbi 'atima ñuishi sinania. Aín nuitu 'aisama 'ixun ca usa unin 'atimaquin sinania. ¹⁶ Atúxa —'ēx cana Nucēn Papa Diosan uni 'ai —quiabi ca an ñu 'aisama 'aia iscē unicaman —usama ca —quixun 'unania. Atúan ñu 'aisama 'acē cupí ca unin atu cuēēnima. A unicaman ca bana cuacēma 'ixun ñu upí 'ati sinanima.

2

Uisai cara uni upí 'iti 'icē quicē bana

¹ Usa 'aínbi camina, an upí oquin min bana cuacē unicama a Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oishía 'inun bētsi bana ñuixunquinma Jesucristo ñuicē banaishi upí oquin ñuixunti 'ain. ² Uni apan, anpan mēcócama, ax ca paēncēma 'ianan upí oquin sinánquin ñu 'anan ñu 'aisama 'acēma 'iti 'icēn. 'Ianan ca Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oi 'ianan bētsibē nuibanan an uisa ñu cara 'icēbēbi bēñequin Nucēn Papa Diosmi catamēti ěntima 'icēn. ³ Xanu apáncama camina usaribi oquin cati 'ain, ami sinani ca Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi upí nuituñu 'iti 'icē quixun. Bēbu 'imainun xanunbi ca cēmē bana ñuitima 'icēn. Ca paēntima 'icēn. Atúan aín sinan upí 'ixun ñu upí 'aia isquin ca atun xanu tuácama 'imainun atun ñe xutacamaribi usaribi oquin 'ati 'icēn. ⁴ Xanu apáncaman ca ěsai 'iquin aín tuá 'imainun aín ñe xutacamaribi ěsaía 'inun 'unánmiti 'icēn: atun bēñe nuibanan ca atun tuáribi nuibaquin bērúanti 'icēn. ⁵ Ñu 'aisama 'acēma 'ianan ca bēcántapun 'itima 'icēn. 'Ianan ca aín xubu upí oquin bērúancē 'ianan upiti abē cananquin bētsi xanu 'aquincē 'iti 'icēn. Aín bēñen bana ca cuati 'icēn. Unínma Nucēn Papa Diosan bana ca upíma 'icē quixun caia, usa 'ain ca an aín bana cuacē xanucamax usai 'i upí 'iti 'icēn.

⁶ Usaribi oquin camina uni bēnácamaribi upí oquin sinánquian ñu upíshi 'anun cati 'ain. ⁷ 'Imainun camina minribi min 'aia isquian usaribi oquin unin 'anun upí ñuishi 'ati 'ain. Atu 'ēsēquin camina amanu amanua sinánquinma upí oquin Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'unánmiti 'ain. ⁸ 'Unánmiquin camina upí oquin 'unánquin Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oía 'inun upí oquin unicama ñuixunti 'ain, bētsi unían —min bana ca 'aisama 'icē —quixun ñuiti rabanán. Usoquinmi 'acēbē ca axa mimi nishtisa tancē unicama ax a cupía mi ñuiti bana 'aíma 'ain, rabínti 'icēn.

⁹ 'Anan camina an uni ñu mēēxuncē unicamaribi 'ēsēquin an a ñu mēēmicē unin bana parēquin cuēbíquinma, an cacēsabi oquin 'anun cati 'ain. ¹⁰ 'Anan camina a unicama ěsaquin 'unánmiti 'ain, an iscēxun 'ananbia an ñu mēēmicē unían iscēxunmabi, ñu mēcamaquinma upí oquinshi ñu mēēnun. Atúxa usai 'icēbētan ca camabi unin —Nucēn Papa Dios, an uni aínan 'inun iēmīcē, aín unicamax ca asérabi upí 'icē —quixun 'unánti 'icēn.

¹¹ Nucēn Papa Diosan ca camabi uni nuibaquin 'aquinquin abēa upí 'inun 'iminuxun aín Bēchicē ěñē menu xuacēxa, unían uisaira oquin cara an atu nuibatía quixun 'unánun. Usa ca Nucēn Papa Dios 'icē quixun 'unáncē 'ixun camina 'ēn mi cacēsabi oquin unicama 'unánmiti 'ain. ¹² Nucēn Papa Diosan ca nu 'unánmia, nux aín uni 'aish cananuna abē upí 'aish ax cuēēncēma ñu 'ati ěni, upíshi 'ianan axa ami sináncēma unicamaxa 'icēsai 'iti sinanima, 'ianan ami cushicē 'ixun, añu ñucama nun 'ati cara cuēēnia ashi 'ati 'ai quixun. ¹³ Usaquin 'unánmianan ca nu 'unánmia, nux aínan 'ixun cananuna ax quiásabi oía an nu iēmīcē Jesucristo, ax Nucēn Papa Diosribi 'aish, aín cushibēbi utēcēnti nētē caínti 'ai quixun. ¹⁴ Jesucristo ca 'itsianxmabi nu cupí bamacēxa, nun 'uchacama tērēnxunquin Nucēn Papa Diosbē upí 'inun iēmianan nun sinan upí 'ixúnu bētsi ñu sinántēcēnquinma ax cuēēncēsabi oquinshi 'anun.

¹⁵ Ēn mi cacē banacama ěñē camina unicama 'unánmiti 'ain. Atúxa, asérabi ca a bana icē quixun sinani racuētima Jesucristomi cushicē 'inun 'ēsēanan camina atúan 'aisama

ñu 'axunma 'anun caquin 'ësëti 'ain. Usoquin 'aquin camina ui unínbi mi timaquin min bana cuaisama tanun 'imitima 'ain.

3

Usaia axa Jesucristomi catamëcë unicama 'iti bana

¹ Axa Jesucristomi catamëcë unicama camina manuaxma 'inun ësaquinribi cati 'ain: Aín 'apucama 'imainun aín cushicaman bana cuaquin ca atun cacësabi oquin 'ati 'icën. Uisa ñu cara upí 'icë a ca chiquíshquinma 'ati 'icën. ² Uinu 'icë unimibi ca 'atimati banatima 'icën. Bëtsi unibë cuëbicanancëma 'ianan ca upí sinánñu uni 'aish rabiti cuamianantima 'icën.

³ Nuxribi cananuna sinánñuma 'aish Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'iáma 'ain. Usa 'aish cananuna ñu 'atimaishi 'anúan bëtsi unin sinánmicëxun 'anan nunbi sinani nux cuëëncësabi oi ñunshini 'iacën. 'Aisama ñuishi 'anan cananuna bëtsi unimi nutsianan numia uni nishcëx abë nishanancën. ⁴ Usaínu 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Dios, an nu ainan 'inun iëmiti, an, an ca upíira 'ixun nu nuibatia quixun nu 'unánmiacëxa. ⁵ Usoquin ca nun ñu upí 'acë cupíma, nuibaquinshi nu ainan 'inun iëmiacëxa. Iëmiquin ca bacëntëcëncësa 'inun nun 'uchacama tërënquin aín Bëru Ñunshin Upitan nu bëtsi ocëxa. ⁶ Jesucristo, an nu iëmicë, a cupíshi ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'iti oquin nu 'inancëxa. ⁷ Usa 'ixun cananuna anbia nuibaquin nu 'aquinquin upí 'imicë cupí, abënu xëñibua 'aínbi tsóti, a caínti 'ain.

⁸ Ënë banacamax ca asérabi upí 'icën. Usa 'aían ax quicësabi oi camabi uni 'iti ca asábiira 'icën. Usa 'ain camina axa ami catamëcë unicama Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iquian ënquinma ñu upíshi 'anun upí oquin 'ësëti 'ain. ⁹ Bëtsi bëtsi unix ca sinánxmaishi aín rara 'iá bana ñui bëtsi unibë cuëbicanánan, usaía judíos unicama 'itia Moisésnën cuëñëo bana uisai quicë cara quixun ñui cuamianani bëtsibë nishánania. Usaía 'iabi camina mixribi usai 'iquinma atu isëshiti 'ain. Usai 'iquin upí oquin sinani banacëma 'ixun ca unin bëtsi uni upitaxa 'inun 'aquinima.

¹⁰ Uinu 'icë unin cara axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsin sinancësa oquian sinánunma amanu amanu sinánmia, a camina usai 'iaxma 'inun quixun caquin 'ësëti 'ain. Cacëxbia sinanatiamá camina amiribishi catëcënti 'ain. Cacëxunbia cuatiama camina mitsubëa 'inúnma ënti 'ain, ¹¹ ax upí sinánñu 'iá 'aishbi ca bërí usama 'icë quixun 'unánquin. Aín ñu 'aisama 'acë sinanaquin ëncëma cupí camina usoquin 'ati 'ain.

Ësaquinribia Pablonën Tito cá bana

¹² Nicópolisnuxun mita inúmiti cana sinanin. Usa 'ain, Artemas carana xuti 'ain, Tíquico carana xuti 'ain, xucëbë camina panatima Nicópolisnu 'ë isi uti 'ain. ¹³ Ucëma pain 'ixun camina an bana 'unánquin unicama 'ësëcë uni, Zenas, abëtan Apolonën cuanuxun aín ñu mëníoia 'aquenti 'ain. 'Aquianan camina cuania uisa ñu cara cuëñia a 'inánti 'ain. ¹⁴ Usa 'ain camina axa Jesucristomi sinancë unicaman upí ñuishi 'anan bëtsi uniribi 'aquina 'icë 'aquinun sinánmiti 'ain, usaquin 'aquian uni raíriribi Jesucristomi catamënnun 'aquinun.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

¹⁵ 'Ëbë 'icëcaman ca camaxunbi bërúanxmi 'icanun mitsu canun quixun 'ë caxa. Uicaman cara nuxnu Jesúsni sinancë 'icë nu nuibatia acama camina bërúanxa 'inun cati 'ain. Nucën Papa Diosan micama nuibaquin 'aquincëxmi upitax 'iti cana cuëñin. Ashi, Pablo.

PABLONĒAN FILEMÓN BUÁNMIÁ QUIRICA

PablonĒan Filemón quirica cuēñōoxuan

¹ Filemón, 'ĕx Pablo, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'ixun, cana axribi Jesucristomi catamĕcĕ 'aísha nucĕn xucĕn 'ain, Timoteobĕtan mi quirica buánmin. Minribimi nubĕtan Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncĕ 'icĕ cananuna ĕnĕ quirica mi cuēñōoxunin. ² Usa 'ain cananuna axa Jesucristomi catamĕcĕ 'aish min xubunu timĕcĕ unicama 'imainun nucĕn chirabacĕsa, Apia, 'imainun Arquipo, anribia nubĕtan tĕmĕraquinbi Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ, acaman cuanun ĕnĕ quirica mi buánmin. ³ Mitsúxmi Nucĕn Papa Diosbĕtan Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn nuibaquin 'aquincĕx chuámarua 'iti cana cuĕĕnin.

Ainan 'aish aín unicamabĕ nuibananan Filemón upiti Jesucristomi sinan

⁴⁻⁵ Nucĕn Papa Diosbĕ banaquin cana camabi nĕtĕ mi sinánquin a mi ñucáxunin. Ñucáxuanan cana, mitsux isamina Nucĕn 'Ibu Jesúsmi upiti sinani ami catamĕti, aín unicamabĕ nuibanandin quixun ñuicania cuaquin Nucĕn Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin. ⁶ Mix Jesucristomi catamĕquinmi ax cuĕĕncĕsabi oquin 'acĕ cupí, ca uni raírinĕxribi ami catamĕaxa. Acaman uisaira oquin cara Jesucristonĕn aín unicama 'aquinia quixun 'unánun cana aturibi Nucĕn Papa Dios ñucáxunin. ⁷ 'Ēn xucĕn, cana mi cain, axa anuax Jesucristomi catamĕcĕ uni raírinĕan masá nuitucĕ 'ixunbi minmi nuibaquin 'aquincĕxun upí oquin sinania ñuia cuaquin cana cuĕĕnquin upí oquin sinan.

Onésimo binuan Pablonĕn Filemón ca

⁸ Cristonĕan 'ĕ aín bana ñuixunun 'imicĕ 'ixun, 'ĕx cuĕĕncĕsabi oquinmi 'anun 'ĕn mi cati ca asábi 'icĕn. ⁹ Usa 'aínbi cana —'ĕ nuibaquinshi camina ĕx cuĕĕncĕsabi oquin 'ati 'ai —quixun sinánquin mi cain. 'Ēx cana Pablo, caniacĕcĕ uni 'aish, Cristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'ain. ¹⁰ Usa 'ixun cana Onésimo ñuiquin mi cain. Ēnĕ sipunuxun 'ĕn aín bana ñuixuncĕxun cuati ca Onésimo Jesucristomi catamĕaxa. Ax bĕrí Jesucristonan 'aish ca 'ĕn bĕchicĕsa 'icĕn.

¹¹ Bĕráma ca Onésimo min ñu mĕĕmicĕ uni 'ixun 'aquinsa 'ixunbi mi 'aquincĕma 'icĕn. Usa 'ixunbi ca bĕrí 'ĕa 'aquincĕsaribi oquin miribi 'aquinti 'icĕn. ¹² Minu cuantĕcĕnun cana a xutin. 'Ēn nuibairacĕ 'aish ca ax 'ĕn taná bĕchicĕsa 'icĕn. Usa 'icĕ camina upí oquin biti 'ain. ¹³ Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncĕ cupí sipuacĕ 'icĕa, min 'aquiniamabi an ĕnuxun 'ĕ ñu 'axunun bĕrúnti cana sinan. ¹⁴ Usa 'ixunbi cana mi ñucácĕma pain 'ixun a bĕrúncĕma 'ain. 'Ēx cuĕĕnquinbi, 'ĕn mi ñucácĕxunmabimi mix cuĕĕnquin a 'ĕ ñu 'amixunti cana sinandin. ¹⁵ Ēnanantĕcĕntimoi mibĕ 'iti cupí sapi ca Onésimonĕn mi ĕanxa. ¹⁶ Min ñu mĕĕmicĕ unishi 'iá 'aishbi ca bĕrí Onésimo Jesucristomi catamĕcĕ 'aish min xucĕnsa 'iti 'icĕn. 'Ēn cana a nuibatin. Usa 'icĕbi camina miinra 'ĕn 'acĕsamaira oquin a nuibati 'ain, min ĕmanu 'icĕ cupishima, Jesucristomi catamĕcĕ 'aísha min xucĕnsa 'icĕ.

¹⁷ Usa 'ain camina —'ĕx cana Pablobĕ nuibanancĕ 'ai —quixun sinancĕ 'ixun minmi 'ĕ bicĕsaribi oquin a biti 'ain. ¹⁸ An min ñu mĕcĕmanan mi ribíncĕ 'ain camina 'ĕn mi a cupíonun 'ĕ cati 'ain. ¹⁹ 'Ēx Pablo 'ixun cana 'ĕn mĕcĕnanbi cuēñōoquin mi cain, 'ĕn Jesucristo ñuiquin cacĕ cupí ainan 'ixunmi min 'ĕ cupíoti asábi 'aínbi cana Onésimonĕan mi ribíncĕ a mi cupíoti 'ain. ²⁰ Usa 'ain camina mix Jesucristonan 'aish 'ĕn xucĕnsa 'ixun, Jesucristomi catamĕcĕ unĕn 'acĕsoquin upí oquin sinánquin, 'ĕxribi ainan 'icĕ upí oquin sinanĕ cuĕĕnun 'ĕ imiti 'ain.

²¹ 'Ēn cacĕsa oquinshi 'aquinma camina minbi 'ĕn mi cacĕsamaira oquin 'ati 'ai quixun sinánquin cana mi buánminuxun ĕnĕ quirica cuēñōoin. ²² Nucĕn Papa Diosmi 'ĕ

ñucáxuncëx cana mitsu isi cuanti 'ai quixun cana sinanin. Usa 'ain camina anu 'ëx 'i cuanti 'ë meníoxunti 'ain.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bërúanxa 'inun ca

²³ Epafrasnën ca 'ecëñuan Jesucristonan cupí sipuacancë 'ixun bërúanxmi 'inun mi canun 'ë caxa. ²⁴ 'Imainun ca an ëbëtan bana uni ñuixuncë unicama Marcos, Aristarco, Demas, Lucas, acamanribi bërúanxmi 'inun mi canun quixun 'ë caxa.

²⁵ Nucën 'Ibu Jesucristonëan nuibaquin 'aquincëxmi min sinan upí 'aish chuámarua 'iti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

UNÁAN HEBREO BANAN BANACĚ UNICAMA BUÁN MIA QUIRICA

I. CRISTONĚX CA ANGELCAMA 'IMAINUN MOISESBĚTAN SĚNĚNMAIRA 'ICĚ QUICĚ BANA (1-4)

Aín unicama pain xutancĕxuan Nucĕn Papa Diosan aín Bĕchicĕira xua

¹ Bĕráma ca Nucĕn Papa Diosan nucĕn raracaman aín cushi 'unánan uisai cara aín uni 'iti 'icĕ quixun 'unánun, Nucĕn Papa Dios, an sinánmicĕ bana uni ñuixuncĕ unicamabĕ bananan namámiquin canan, bĕtsi bĕtsi ñu ismiquin canan, bĕtsi bĕtsi ñu 'aquinribi atu ismiacĕxa. ² Bĕráma usaquin nucĕn raracama 'unánmia 'aínbi ca an xucĕxun aín Bĕchicĕ anbi aín Papan bana unicama ñuixuancĕxa. Nucĕn Papa Diosan ca aín Bĕchicĕ camabi ñu uniomiacĕxa. Usa 'ain ca an camabi ñu, naíu 'icĕ ángelcama 'imainun, ĕnĕ menu 'icĕ unicama 'imainun, camabi ñu unio 'icĕ aín Papan a 'ibuamiacĕxa. ³ Nucĕn Papa Dios ax ca unin sinánsamaira 'aish upíira 'icĕn. Usa 'ain ca aín Bĕchicĕ Jesucristo axribi asaribi 'icĕn. Usa 'ain ca uisa cara ax 'iacĕxa quixun 'unánquin unin 'unánti 'icĕn, aín Papa Dios ax ca asaribi upí 'icĕ quixun. An unio 'ixun ca an unio ñucama, aín banánbia usabi 'inun 'imia. Usa 'aish ca camabi unin 'ucha tĕrĕncĕ 'inun bamax baísquitancĕx, aín Papan nĕtĕnu cuan 'aish aín mĕqueu abĕ 'Apu 'icĕn. ⁴ Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ ax ca aín Papa cuĕĕncĕsabi oi 'icĕ cupí, aín ángelcamasamai upíira 'icĕn. Usa 'ain ca aín Bĕchicĕ Jesucristo axribi asaribi 'icĕn. Usa 'ain ca uisa cra 'aish aín Papabĕ 'Apu 'icĕn. Usa 'aísha ax aín Papabĕ 'Apu 'ain ca ángelcama abĕ sĕnĕnma 'icĕn.

Nucĕn Papa Diosan Bĕchicĕ, ca ángelcamabĕtan sĕnĕnmaira 'icĕ quicĕ bana

⁵ Nucĕn Papa Diosan ca uinu 'icĕ ángelbi cáma 'icĕn:
Mix camina 'ĕn Bĕchicĕ 'aish xĕnibua 'aínbi 'ĕbĕ 'iti 'ai quixun. 'Imainun ca uinu 'icĕ ángelbi ñuima, Jesúsĕshi ñui, Nucĕn Papa Dios ĕsairibi quiacĕxa:

'Ĕx cana aín Papa 'iti 'ain. Ax ca 'ĕn Bĕchicĕ 'iti 'icĕn.

⁶ Usa 'aish ca aín Bĕchicĕ aratsushi 'icĕbi ĕnĕ menu xuti ĕsai quiacĕxa:

'Ĕn ángelcaman ca a rabiti 'icĕn.

⁷ Angelcama ñui ca Nucĕn Papa Dios ĕsai quiacĕxa:

'Ĕn 'amicĕxun ca 'ĕn ángelcaman 'ĕn cacĕsabi oquin ñu 'aia. Usa 'ain cana 'aisa tanquin suñusa 'imianan 'aisa tanquin tsi rĕquirucĕsa 'imin. Usa 'ixun ca 'ĕ ñu 'axunia.

⁸ Usai quiquinbi ca aín Bĕchicĕ aira ĕsaquin caia:

Mixribi Dios 'aish camina usabi 'itioi 'ĕn nĕtĕnu 'Apu 'ain. Mix 'Apu upíira 'aían min banaribi upí 'ain ca min 'ati ñucamaribi upí 'icĕn. ⁹ Unían upí ñuishi 'ati cuĕĕanan camina atúan 'aisa tancĕ 'atima ñu a cuĕĕncĕma 'ain. Usa 'icĕ cana 'ĕx Dios 'aish min Dios 'ixun, unicama 'imainun ángelcamaribi 'acĕsamaira oquin, cuĕĕinra cuĕĕnun mi 'imian.

¹⁰ Usaquin canan ca Nucĕn Papa Diosan ĕsaquinribi aín Bĕchicĕ caia:

Mix camina camabi ñu aín 'ibu 'ain. Min camina bĕráma mecama 'imainun naí 'imainun anu 'icĕ ñucamaribi unioĕn. ¹¹ A ñucamax ca nĕtĕti 'icĕn. Nĕtĕcĕbĕbi camina mix nĕtĕtima 'ain. Chupa 'icĕsaribiti ca a ñucama xĕnibuti 'icĕn. ¹² Usa 'icĕmi min, chupa xĕni 'acĕsaribi oquin capúncĕxbi ca me 'imainun naí iótĕcĕncĕ 'iti 'icĕn. Acamaxa usai 'icĕbĕbi camina mix usabi 'in. Mix camina usabi 'iaí 'aish usabi 'iti 'ain.

¹³ Uínsaranbi ca uinu 'icĕ ángelbi Nucĕn Papa Diosan ĕsoquin cáma 'icĕn:

Axa mimi nishcĕ unicama 'ĕn mi 'ibuamimainun camina mix 'ĕbĕ 'Apu 'aish 'ĕn mĕqueu 'iti 'ain.

14 Camabi ángelnëx ca an Nucën Papa Dios ñu 'axuncë 'icën. Usa 'ixun ca an xucëxun, uicamax cara an mëníosabi oi Nucën Papa Diosnan 'inux iëñuxun 'aia, acama 'aquinia.

2

Jesucristomi catamëti iëtisama tantima bana

¹ Usa 'ain cananuna Nucën Papa Diosan Bëchicë ñui quicë bana a upí oquinra bëmëquin cuati 'ain, a bana manuquinma ax quicësabi oquin 'anuxun. ² Bërâma ca ángelcaman 'aquinmainun Nucën Papa Diosan nucën raracama ñuixunun quixun, Moisés aín bana 'ináncëxa. Usa 'ain ca raírinën a bana quicësabi oquin 'amainunbia an a bana quicësabi oquin 'acëma unicama, a Nucën Papa Diosan atun 'ucha cupíbi castíancëxa. ³ ¿Aséabi usa 'ain caranuna nux —Jesucristomi catamëtia uni Nucën Papa Diosnan 'inun iëti bana a cuatíbi, a bana quicësabi oi 'icëma 'aish uisa tancëx iëti 'ain? A bana anun nun 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inux iëti, a ca Nucën 'Ibu Jesucristonën pain unicama ñuixuancëxa. Usa 'ain ca an cuacë uni raírinën, a bana ca aséabi 'icë quixun 'unánquin, nuribi 'unánmiacëxa. ⁴ A unicama ca Nucën Papa Diosan uni itsin 'acëma ñu 'anun 'amiacëxa, an aín bana ñuixunia cuacë unicaman, aséabi ca aín bana 'icë quixun 'unánun. 'Imianan ca atu bëtsi bëtsi ñua 'anun aín Bëru Ñunshin Upí 'ináncëxa, ax cuëncësabi oquin.

Axa ami catamëti unicamasaribia Jesucristo 'iá bana

⁵ Aín unicama cara uisai 'iti 'icë quixun ñuiquin cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca ángelcama —mitsux camina 'ën unicaman 'apu 'iti 'ai —quixun cáma 'icën. ⁶ Usama 'aínbi ca bërâma Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quia:

Nucën Papa Dios, ¿axa añu 'icë caramina uni sinánxunin? ¿Axa añu 'ain caramina axa chëquiti unicama 'aisamaira oquin sinanin? ⁷ Min camina usabi 'inuxmabia ángelcamabë sënënmara 'inun uni 'imiacën. Usa 'imiquinbi camina minan 'aísha mibë xëñibua 'aínbi 'itioquin 'imianan min unio ñucamaribi 'ibuamiacën. ⁸ Usonan camina unicama camabi ñu aín 'ibu 'inun 'imiacën.

Usa 'ain ca camabi ñun 'ibu 'inun 'imiquin Nucën Papa Diosan añu ñubi an 'ibuacëma 'itimoquin unicama uniocëxa. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, camabi ñuira ca unin 'ibuacëma pain 'icën. ⁹ Usa 'aínbi cananuna Jesús 'unanin. A ca Nucën Papa Diosan, usabi 'inuxmabi ënë menu uni 'aish ángelcama meura 'inun xuacëxa. Unicama nuibaquian Nucën Papa Diosan sinánsabi oi ca ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. Usa 'icëbi ca paë tani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa.

¹⁰ Nucën Papa Diosan ca camabi ñu ainan 'inun uniocëxa. Usoquin 'á 'aish ca, an aín bana cuacë aín bëchicëcamaxa aín nëtënu abë 'iti cuëñia. Usa 'ixun ca axa uni 'aish tëmëranan paë tani bamacë cupíshi Nucën Papa Diosan ainan 'inun uni iëminun Jesucristo 'imiacëxa. ¹¹ Jesús, an aín unicama Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun 'imicë a 'imainun an usaquin 'imicë unicama, acaman Papa ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'ain ca Jesús aín unicama sinani rabinima, atux ca 'ën xucëantu 'icë quia, ¹² aín bana quiricanu cuënëo quicësabi oquian aín Papa ësakin cásabi oi:

Usa camina mix 'ai quixun cana 'ën xucëantu ñuixunti 'ain. Min unicamaxa timécë, abëtan cana mí rabi 'ain.

¹³ Èsaribitia Jesús quia ca cuënëo bananu 'icën:

'Èx cana 'ën Papa Diosmi catamëtín.

Èsaribi ca cuënëo bananu 'icën:

'Èx cana ënu 'ain, 'ën Papa Diosan 'ë 'ináncë aín bëchicëcamabë.

¹⁴ Achúshi unin bëchicëcamax ca aín xucënsaribi 'ia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan bëchicëcamaxa uni 'ain, axribi uni 'inux Jesús uacëxa. Uni 'aish ca, an ñu 'atima 'ati

sinánmicë 'aísha Nucën Papa Diosbë uni 'itima 'icëbi ñunshin 'atimanën 'apu a ñusmonux bamati cupí, Jesús uni 'iacëxa. ¹⁵ Usai 'iquin ñunshin 'atimanën 'apu ñusmoquin ca Jesusan axa ami catamëcëma 'aish aín bamati sinani racuécë unicama, ax ainan 'aish aín bamatimi racuëtimoquin mëníocëxa. ¹⁶ Usa 'aish ca Jesús ángelcama 'aquinti sinani uni 'inux uáma 'icën. Uicamax cara Abraham Nucën Papa Diosmi catamëasaribiti ami catamëtia acama 'aquinti sinani ca Jesús uni 'inux uacëxa. Asérabi ca usa 'icë quixun cananuna 'unanin. ¹⁷ Èsaquin nu 'aquinti cupí ax nusaribi uni 'ixun, ñunshin 'atimanën 'apun tancëxun 'unánan paë tani tëmëratí 'unan 'ixun ca Jesusan aín unicama Nucën Papa Dios upí oquin ñucáxunia. Usa 'aish ca nun 'ucha tërënx bamati cupí nusaribi uni 'iacëxa. ¹⁸ Ax tëmëranan ñunshin 'atimanën 'apun tancëxunbi ñu 'atima 'aíma 'ixun ca an, a ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun sinánmicë aín unicamaribi usoquin 'axunma 'anun cushioti 'icën.

3

Moisésbëtan sënënmaira ca Cristo 'icë quiax quicë bana

¹ Èn xucëantu, mitsux ainanshi 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina, Nucën Papa Diosan a ñuiquin unicama ñuixunun ënë nëtënu xuá 'ixuan an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Cristo Jesús, a uisa uni cara 'iacëxa quixun upí oquinra 'unánti 'ain. ² Bëráma ca Jesús ucëma pain 'ain, Moisésnën nucën raracaman cushi 'ixun, Nucën Papa Diosan cacësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Usaribi oquin ca Jesusan, aín Papan usaquin 'anun caíscë 'ixun, an cacësabi oquin camabi ñu 'acëxa. ³ Nucën Papa Diosan Moisésçëñun judíos unicama ainan 'inun caísa 'aínbi, ca a unicama asérabi Nucën Papa Diosnan 'imiti Jesucristo axira 'icën. Usa 'ain ca Moisésbë sënënmaira Jesucristo 'icën. Ènëx ca ësa 'icën. An 'acë xubu rabiçesamaira oquin ca an xubu 'acë uni a unin rabia. Usaribi oquin ca Moisés 'imainun judíos unicama 'acësamaira oquin unin Jesucristo rabiti 'icën. ⁴ Èsa ca. Uisa 'aíshbi ca xubu abi uníma. Unin 'acëx cuni ca 'ia. An 'acë uni ax ca aín 'ibu 'icën. Usaribi oquian an Moisés 'imainun judíos unicama ainan 'itioquin mëníonan camabi menu 'icë ñucama unio ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ⁵ Nucën raracama judíos unibu 'ain ca Moisés atun cushi 'iacëxa. Aín cushi 'ixun ca Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Uisairai 'i cara ainan 'iti 'icë quixuan judíos unicaman 'unánuan atu ñuixunun quixun Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën nucën raracama 'itsa ñu ñuixuancëxa. ⁶ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan unicaman cushi ax aín Bëchicë, Cristo, an aín Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë, a 'icën. Usa 'aish ca Cristo ax nun cushiribi 'icën, nun nu ami catamëti ënquinma cuëenquin abë aín nëtënu 'iti sináncë 'ain.

Nucën Papa Diosan unicamaxa abë chuámarua 'iti bana

⁷ Usa 'ain ca a bana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun unin cuënëo, ax ësai quia:

Bëría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquin ⁸ camina cuacëmasa otima 'ain, mitsun raracama 'ásaribi oquin. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banai, —Nucën Papa Diosan ca nu uisabi oima —quicësa 'iacëxa, anu uni 'icëma menuax. ⁹ Èsai ca Nucën Papa Dios quia: Anuax ca 'ën cuarenta baritia atu bërúanquin ñu 'axuncëxun isíbi mitsun raracama 'ëmi sinanima 'atimati banacëxa. ¹⁰ Usai 'ia oi atumi nishi cana ësai quiacën: Ènë unicaman ca bëtsi bëtsi ñu sinani 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncësoi 'iti 'unántisama tanxa. ¹¹ Quianan cana atumi nishi sinanatëcëntimoi ësaribiti quiacën: Atux ca a 'ën atu ñuixuncë me anu chuámarua bucunux bëbatima 'icën.

¹² Èn xucëantu, mitsúxribimi usai 'itima cupí camina bërúancati 'ain, 'atimaquin sinánquin Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a ami catamëquinma ëntin rabanan.

¹³ Usai 'ima camina micama uinu 'icëxbi 'atima ñu 'atishi sinani Nucën Papa Diosmi

manúti rabanan, camabi nētēn, axa Jesucristomi catamēcē unīcamabē ami upiti sinánmiananti 'ain, ēnē nētēa cēñútisama pan 'aínshi. ¹⁴ Anun nux aín nētēnu 'iti nētē sēnētamainun cananuna ami catamētabatínu 'iásabi 'i ami catamēti 'ain. Usai 'i cananuna camabi nētēn Cristobē 'ain.

¹⁵ Ēsairibi ca Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo quia:

Bēría Nucēn Papa Diosan mitsu cacēxun cuaquin camina cuacēmasa otiima 'ain. Mitsun raracama 'iásaribiti camina 'itiima 'ain. Atux ca Nucēn Papa Diosan 'aquincēxbi an cacē bana cuaisama tani 'atimati banacēxa.

¹⁶ ¿Uicamax cara Nucēn Papa Diosan bana cuaquinbi cuacēmasa oi ax quicēsabi oi 'iisama tancēx? Moisésnēan Egipto menua bēcē unīcamax ca usai 'iacēxa. ¹⁷ ¿'Imainun cara uicamami Nucēn Papa Dios cuarenta baritian nishacēx? Axa aín 'ucha cupíbi an anua bēbati ñuixuncē menu bēbaima, anu uni 'icēma menuax cēñúa unīcamami ca Nucēn Papa Dios nishacēxa. ¹⁸ ¿'Imainun cara uicamaribi Nucēn Papa Diosan sinántēcēntimoquin, an atu ñuixuncē menu ca chuámarua tani bucunux bēbatima 'icē quixun cacēx? An a timaquin aín bana cuaisama tancē unīcamax ca Nucēn Papa Diosan usaquin cacēxa. ¹⁹ Usa 'ain cananuna a ñucama sinánquin 'unanin, atúan aín bana ca asérabi 'icē quixun sináncēma 'ianan ami catamēcēma cupí ca Nucēn Papa Diosan a unīcamax anua chuámarua tani 'itia ñuixuncē menu bēbamiamax 'icēn.

4

¹ Usa 'ain cananuna Nucēn Papa Diosan ainan 'inun nu 'imiti nētē inúcēma 'aínshi, ainan 'iti sinánti 'ain. Mitsun raírínēxmi Nucēn Papa Diosanma 'itin rabanan camina bērúancati 'ain. ² A me anu chuámarua 'iti ñui quicē bana a ca nucēn raracaman cuacēxa. Cuaquinbi ca —asérabi ca a menunu 'inun nu buánti 'icē —quixun sinánma 'icēn. Usa 'aish ca a ñuixuan menu bēbama 'icēn. Anu nucēn raracama bēbama 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan nucēn rara cásaribi oquin nux Jesucristomi catamēti aín nētēnu abē 'inux iēti bana ñuiquin nuribi caxa. ³ Nucēn raracama ñuiquin cuēnēo bana ca ěsai quia:

Atumi nishi cana sinanatēcēntimoi a unīcamax ñui quiacēn: Atux ca a 'ēn atu ñuixuncē me anu chuámarua bucunux bēbatima 'icēn.

Atúxa usai 'iá 'aínbi cananuna nux Nucēn Papa Diosmi catamēti ax nubē 'ain chuámarua 'i cuēēnin. Usáinu 'itioquin ca Nucēn Papa Diosan camabi ñu unioquin mēnócēxa, ⁴ aín bana cuēnēo ěsai quicēsabi oquin:

Camabi ñu mēcēn achúshi 'imainun achúshi nētē cēñuquin uniotancēx ca Nucēn Papa Dios nētē itsin tanti —'ē ñu uniocēcamax ca asábi 'icē —quixun isi upí oquin sinani cuēēancēxa.

⁵ Nucēn raracama ñui ca Nucēn Papa Diosax ěsaribiti quiacēxa:

Atux ca 'ēn atu ñuixuncē me anu 'ēbē chuámarua 'aish cuēēni bucunux bēbatima 'icēn.

⁶ Usa 'ain ca ēnē nētēnu 'icē unīcamax Nucēn Papa Diosmi catamēti abē upí 'aish chuámarua 'iti, 'aishbi raírínēx ami sináncēma pain 'icēn. Usaribiti ca atun pain cuaquinbi a bana quicēsabi oquin 'acēma 'aish a Nucēn Papa Diosan ñuixuncē menu bēbama 'icēn.

⁷ A paían ñuixuncē unīcamax aín bana cuama 'ain ca ēnē nētēnu 'icē unīcamax cuati oi Nucēn Papa Dios amiribishi quitēcēni, bērí camina 'ēmi catamēcanti 'ai quiax quiacēxa, ěsai:

Bēría Nucēn Papa Diosan mitsu cacēxun cuaquin camina cuacēmasa otiima 'ain.

Usaquin ca Davitan, Josuénēan judíos unīcamax Nucēn Papa Diosan ñuixuan menu bēbaquíán 'ain, a xēnibucēbētan cuēnēocēxa. ⁸ A unīcamax Nucēn Papa Diosan anu chuámarua 'aish bucuti ñuixuncē menu bēbáma 'aínbi ca aín bēchicēcamax Josuénēn buáncēx anu bēbacēxa. Josuénēan anua atux chuámarua 'aish bucuti menu buáncēx bēbatancēxuan ax quicēsabi oquin 'ai ami catamēcē 'ain ca Nucēn Papa Dios amiribishi anun uni chuámarua 'iti bana ñui quitēcēanma 'itsíanxa. ⁹ Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucēn Papa Diosan ca aín unīcamax ainan 'aish ax cuēēncēsabi oi ēnē menu chuámarua 'itancēx aín nētēnuira chuámarua 'aish bucuti oquin mēnócēxa quixun. ¹⁰ Uicamax cara

ax cuëencësä oíshi 'iti sinani bënëti a ëni, ami catamëti Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'ia, ax ca Nucën Papa Dios ñucama uniotancëx cuëëansaribi oi 'ia. ¹¹ Nucën Papa Diosan atu ñuixuncë menu bëbáma unicama usaribiti nuxribi ami catamëcëma 'itin rabanana cananuna ainan 'aish upí oquin sinani ami catamëquin ëníma bërúancati 'ain.

¹² Cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bamatimoí tsofia. Ax ca cushiira 'icën. Usa 'ixun ca aín bananu 'aia nu 'unánmia, nun caranuna asérabi upí oquin sinani, caranuna upí oquin sinanima quixun. 'Unánmianan ca uisa cupí caranuna usoquin 'ai quixun nu 'unánmia. ¹³ Axa an unio 'aish Nucën Papa Diosmi unëti uisa ñubi ca 'aíma 'icën. An uni aín ñu 'acë cupí, uisa cara oti 'icë quixun 'unáncë, Nucën Papa Dios, an ca camabi ñua unin 'aia 'unánan aín nuitu mëúä chiquinaquinma sináncë ñubi 'unania.

An aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Jesucristo ñuicë bana

¹⁴ Jesús ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan, an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aish aín Papa Diosan nëtënu abëbi 'icën. Usa 'icë cananuna ami catamëquin aín bana cuati ëntima 'ain. ¹⁵ Jesús an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë, ax ca uni 'aish nux 'icësaribiti tëmëraíbi 'uchama 'icën. Usa 'ixun ca nuribi tëmëranan ñunshin 'atimanën 'atima ñu 'amitisa taniabi nuibaquin nu 'aquinti 'icën. ¹⁶ Asérabi ca usa 'icë quixun 'unánquin cananuna ami racuëquinma, an nu nuibacë Nucën Papa Dios a nun 'uchacama tërënquin nu 'aquinun ñucáti 'ain, an nu nuibacë cupí. Usaquin cananuna anúnu uisai cara 'icë nëtën, nuibaquian nu 'aquinun ñucáti 'ain.

II. LEVTAN RĒBUNQUI 'IASAMA CA CRISTO 'ICĒ QUICĒ BANA (5-8)

5

¹ Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun, judíos unicaman 'ucha 'imainun aín 'ucharibi tërëncë 'inun 'aracacë ñuina 'axunquin Nucën Papa Dios ñucáxunia. ² Usa 'ixun ca axribi uni 'icëa ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun tancëxun 'unan 'ixun uni itsi usaribiti 'ia 'aquinti 'unania. An ca, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinma an ñu 'acë unicama 'imainun, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinbi 'acë unicama aribi, ami nishquinma atux upí 'inun 'aquinti 'icën. ³ Axribi ñu 'atima 'acë 'ixun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun judíos uni raírinën 'uchacama 'imainun aín 'uchacamaribi tërëncë 'inun quixun 'aracacë ñuina 'aia.

⁴ Ui uníxbi ca axbi 'iisa tani judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'itima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx cuni ca usai 'iti 'icën, Nucën Papa Diosan —Aaronën ca 'ën unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun Moisés cásaribi oi. ⁵ Usaribiquin ca Cristonën anbi judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iti sinánma 'icën. Nucën Papa Dios an

Mix camina 'ën Bëchicë 'aish xëñibua 'aínbi 'ëbë 'iti 'ai, quixun cacë, anbi ca Cristo judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imiacëxa. ⁶ Ësairibi ca cuënëo bananua Nucën Papa Diosan aín Bëchicë cá bana quia:

Mix camina nëtétimoí usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

⁷ Jesusan ca ënë menu 'aish abë banaquin aín Papa ñu ñucácëxa. Ñucáquin ca axa bamatimoquin a iëmiti cushiñu 'icë 'unánquin, munuma banaquin cacëxa. Usaquian ax cuëencësabi oquin 'aquinun quixun ñucácë cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo 'aquiancëxa. ⁸ Usa 'ain ca Cristonën, ax aín Bëchicë 'aishbi tëmëracë 'ixun, Nucën Papa Dios cuëencësabi oquinshi 'ati 'unáncëxa. ⁹ Ax tëmëraibi aín Papa Dios cuëencësabi oi 'iá 'ixun ca an aín bana cuaquin ax quicësabi oquin 'acë unicama a aín 'ucha tërënquin Nucën Papa Diosnan 'aish xëñibua 'aínbi abë 'inun iëmia. ¹⁰ Ax ca ësaquian Nucën Papa Diosan cá, a 'icën, —mix camina sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribiti.

Jesucristomi catamëquin ëncë 'icë 'aish 'unánmitëcëinsa bana

¹¹ Usa 'aínu mitsu ënë banacama ñuixuinsa tancëxunbi camina mitsun aséabi upí oquin a bana cuaisama tanin. ¹² Mitsúinra a ñuicë bana a 'unáncë 'ixun uni itsi 'unánmisa 'aishbi camina mitsúnmi bëráma cuacë bana Jesucristo ñui quicë, a 'unánmitëcëinsa 'ain. Ënë ñu upí oquin cuacëma 'aish camina mitsux tuáratsu ñu iru piisama pain 'ixun aín titan xuma 'acësa 'ain. ¹³ Bëráma cuacë bana 'unánmitëcëinsa 'aish camina an aín titan xuma 'acë tuásaribi 'ain, uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun 'unáncëma 'aish. ¹⁴ An Nucën Papa Diosan bana upí oquin sinánquin an cacësabi oquin 'acë uni, an ca upí oquin 'unania, uisa ñu 'ati cara Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. 'Unánquin ca usoquin 'aia. Usa unix ca tuá xuratsusama 'aish uni apánsa 'icën.

6

¹ Usa 'ain cananuna tuá xuratsu 'icësaíma uni apan 'icësaí 'inuxun a paínu cuacë bana Cristo ñui quicë, aishima bëtsi ñuribi 'unánti 'ain. Cananuna a paínu 'unan banacama ësai quicë, a ñuitëcëntima 'ain: nunbi ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'aish bamati 'aishbi sinanati Nucën Papa Diosmi catamëtishi iëti, ² 'imainun Jesús sinani nashimicë 'iti, 'imainun Jesúsnan 'ixun axa ami catamëcë uni itsinu nun mécën nanquin Nucën Papa Dios ñucáxunti, 'imainun camabi uníxa baísquia ca Nucën Papa Diosan an 'acë ñucama 'unánquin uisa cara oti 'icë quixun cati, acama. ³ Ësa banacama mitsu ñuixuntëcënquinma cananuna Nucën Papa Dios cuëëncëbëtan bëtsi ñu mitsu ñuixunti 'ain.

⁴ Ui unicamax cara Jesucristomi catamëcë 'ixun, ax ca abë 'icë quixun 'unáncë, 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan aín nuitu mëu sinánmicë 'ianan, ⁵ Nucën Papa Diosan bana ca upíra upí 'icë quixun sinánquin cuanan, Nucën Papa Diosan cushi, anun cana aín nëtënu 'iti 'ai quixun sináncë, ⁶ 'ixunbi ami sinánquinbi ëni uni raírinën cuatánun —'ëx cana Jesucristomi sinántëcënima —quia, a unix ca an Nucën Papa Diosan Bëchicë i curúsocënu matáscë uníxa 'iásaribi 'icën. Usai 'icë uni ax ca amiribishi Jesucristomi sinanatëcënima. ⁷ Usa unicamax ca anu ñu 'apáti meesaribi 'icën. Ësa ca. Nucën Papa Diosan, menu 'uí 'itsa 'ibúmicëxun chabócëx ca ñu bëru 'imainun unían 'apácë ñu cotancëx tapunia, tapúanan ca tuaia. Usaía 'inúan Nucën Papa Diosan 'imicëxa 'ia ca an ñu 'apácë uni an aín naënu 'icë ñu pinuxun bitsia. ⁸ Usa 'aínbi ca bëtsi me camabi ñu 'atima, muxa, chucu, acama anu coi canicëbë anu upí ñu 'iruima. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx a me 'aisama 'icën. Usa 'icë ca aín 'ibun axa corucë ñucama nëënia.

Xëñbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti cupí bënëtima chuámarua 'iti

⁹ Ën nuibacë xucéantu, uni raírinën ca Nucën Papa Diosan Bëchicëmi catamëtancëxunbi ënia quixun ñuixunquinbi cananuna 'unanin, mitsux camina Jesucristo cupí ainan 'inun iëmicë 'ixun ëncëma 'aish aséabi Nucën Papa Diosan upí oquin 'aquíncë 'ai quixun. ¹⁰ Nucën Papa Dios, an ca aín sinan upí 'ixun, mitsúnmi aín unicama nuibaquin upiti bucunun 'aquianan bëríribi usoquin mitsun 'aia, manuquinma sinania. ¹¹ Usa 'aínbi cananuna anúnmi Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti nëtë utámainunmi mitsun 'acësabi oquin chiquíshquin ënquinma Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'ati cuëënin. Usaquin 'aquin camina Nucën Papa Diosan nëtënu cëñútimoí abë 'iti sinánquin cáinti 'ain. ¹² Mitsúxmi chiquish 'iti cananuna cuëëniman. Cananuna cuëënin, Nucën Papa Diosan aín quicësabi oquin 'aquíncëxa aín uni raírinëx a éníma ami catamëti upiti 'ia isími usaribiti 'iti.

¹³ Nucën Papa Diosbë ca camabi uni 'imainun ángelcamaribi sënëníma. Usa 'ixun ca anbi sinanatëcëntimoquin Abraham cacëxa: ¹⁴ “Ësoquin cana aséabi 'ati 'ain. Cana mi upí oquin sinánxunquin bëchicëñu mi 'imianan min rëbúnqui 'itsaira 'inun uámiti 'ain”. ¹⁵ Usaquian cacëxun ca Abrahamnën —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun sinánquin bënëquinma, caíancëxa. Caíncëbë ca Nucën Papa Dios quicësabi oi Abrahamnën xanu tuutancëx Isaac bacëancëxa. ¹⁶ Ënëx ca ësa 'icën. Unix ca uni itsían aín bana isa aséabi 'icë quixun 'unánun quiax, aín 'apu axa asamaira 'ain, a ñui ësai quia: Nun

'apúnbi ca 'unania, 'ën mi cacë bana ënëx ca asérabi 'icën. Usai quicëbëtan ca an aín bana ca asérabi 'icë quixun 'unánquin abë cuëbicanántima 'icën. ¹⁷ Usaribiti ca Nucën Papa Dios axribi, axa ami catamëti ainan 'iti unicaman —aín quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icë —quixun 'unánun, —xënibua 'aínbia sinanatëcëntimoï usabi 'iti ca ënë bana 'icë —quiax quiacëxa. ¹⁸ Usa 'ain cananuna an ca ax quicësabi oquin 'aia quixun 'unánan, axa —sinanatëcëntimoquin cana mitsu cai —quicë cupí ca an asérabi usoquin 'ati 'icë quixun 'unanin. Usaquin 'unánquin cananuna 'unanin, nun nu an nu 'aquinun ñucácë 'ixun ca nu asérabi 'aquinti 'icë quixun. 'Unánan cananuna ami catamëquin —aín bana quicësabi oi cana asérabi ainan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ai —quixun 'unanin. ¹⁹ Ënëx ca ësaribi 'icën. An manë nunti niquincë unicaman ca aín manë nuntia bëchunan tucáncaquin amami amami buánti rabanan, manë cha manë risin təcërëcaxun, an cushioquin tuínun quixun baca nëbëtsi nipatia. A manë chan tuíncë cupí ca nunti amanu amanu cuanima. Usaribiti cananuna Cristo anu Nucën Papa Dios 'icë anu cupí nun amanu amanu sinánbëquínquinma Jesucristomi sinánti ëntima 'ain. ²⁰ Cristo axa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ain cananuna nuxribi anu abë 'iti 'ain. Ax ca nëtëtimoï xënibua 'aínbu usabi sacerdotenën cushicaman 'apu 'aish, an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti a 'icën, Melquisedec 'iásaribiti.

7

Jesús ax ca Melquisedec 'iásaribiti an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'icë quicë bana

¹ Mitsux Abrahamnën rëbúnqui 'ixun camina 'unanin, Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Ax ca sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios manámi 'icë a ñucáxuncë 'iacëxa. Usa 'ain ca bëtsi menu 'icë 'apucaman Abrahamnën xucënan bëchicë Lot cacë, aín nëtënu 'icë unicamabë 'acánanquin ñusmotancëxun aín ñucamacëñunbi 'itsa uni 'imainun xanu 'imainun tuáribi buáncëxa. Usoquin 'acë cuabiani aín unicama buani cuanxun ca Abrahamnëribi a suntárucama ñusmoxun abámianan anu 'icë 'apucaman buáncë unicamacëñun camabi ñu bitëcëancëxa. Bibiani cuantëcëni ca Abraham Melquisedecbë mëranancëxa. Abë mërananquin ca Melquisedecnën, Nucën Papa Diosan ca Abraham 'aquianxa quixun 'unanquin —an ca mi upí oquin sinánxunia —quixun caquin, a Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ² Usaquin cacëxun ca Abrahamnën an bëcë ñucama mësú Melquisedec 'ináncëxa. Melquisedec quicë bana ax ca “upí 'apu ca ax 'icë” qui quicë bana 'icën. Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unibu aín 'apu 'iacëxa. Salem quicë bana ax ca “bëtsi unibubë 'acananima ca chuámarua bucuia” qui quicë bana 'icën. Usa 'ain ca Melquisedec 'acánanti sináncëma 'apu 'iacëxa. ³ Melquisedec a ca uix cara aín papa 'iacëxa, uix cara aín tita 'iacëxa, aínu nëtën cara bacëancëxa, aínu nëtën cara bamacëxa, uicamax cara aín rara 'iacëxa, abi unin 'unánma 'icën. Usa 'ain ca judíos unibunëx —Melquisedec ax ca bamama 'icë —quia. Nucën Papa Diosan Bëchicëñëx ca nëtëtimoï xënibua 'aínbu sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'icën, uni Melquisedec ñui quiásaribiti.

⁴ Abraham a pain nucën rara, anbi ca abëa 'acánancë unicama ñusmoxuan bicë ñu mësú ax 'apu 'icë, Melquisedec, 'ináncëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Abraham ax ca Melquisedec meu 'iacëxa quixun. ⁵ Moisés cuënëomiquin ca Nucën Papa Diosan —ësaï ca 'iti 'icë —quixun caquin ësaquin cacëxa:

—Abrahamnën rëbúnqui achúshi, Leví cacë, aín rëbúnquicamaxa sacerdote 'icë ca Abrahamnën rëbúnquicama raírinën aín ñucama mësú 'inánti 'icë —quixun. A uni camáxbi Abrahamnën rëbúnqui 'aish aín aínsi 'ixunbi sacerdotecama usaquin aín ñu 'inánun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ⁶ Usa 'aínbu ca Melquisedec, Levitan rëbúnqui 'ixunmabi, Abrahamnën aín ñucama mësú 'ináncëxun biacëxa. Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuncë, Abraham, a ca Melquisedecnën aín ñu biquin —an cacësabi oquin usoquin

ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë —quixun caquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ⁷Uni itsían Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni ax ca an Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni meu 'icën. Uinu 'icë unínbi ca —usama ca —quixun caima. Usa 'ain ca Abraham Melquisedec meu 'iacëxa. ⁸ Levitan rëbúnqui, judíos sacerdotecama, a judíos unicama raírinën aín ñu mësú 'ináncë, acamax ca uni 'aish bamaia. Usa 'aínbi ca Abrahamnën aín ñu mësú Melquisedec, a ñuia uni —ax ca bamama 'icë —quicë, a 'ináncëxa. ⁹ Usa 'ain ca èsoquinribi sinánti asábi 'icën: Levitan chaitiocë Abraham, an ca Melquisedec aín ñu mësú 'ináncëxa, ax a meu 'ixun. Usa 'ain ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, a judíos unicaman bërí aín ñu mësú 'ináncë, acamaxribi Abrahambëtan aín ñu mësú Melquisedec 'inánsa 'icën. ¹⁰ Levitan rëbúnquicama 'aíma pain 'aishbi ca Abrahambë 'icësa 'iacëxa, aín rëbúnqui 'aish. Usa 'ain cananuna 'unanin, Melquisedec, ax ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, acamabë sënënmaira cushi 'iacëxa quixun.

¹¹ Bëráma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Moisésnën, uisai cara judíos unicama 'iti 'icë quicë bana cuënëocëxa. A bana Levitan rëbúnquicama, sacerdotecama 'ixun, judíos unicama 'unánminun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usa 'ixuan Levitan rëbúnquinën 'aquincëx judíos unicama aséribi aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Dios quicësabi oi 'icëbë ca sacerdote itsi Aarón 'iásama, Melquisedec 'iásaribi, Jesús uáma 'itsíanxa. ¹² Usa 'ain ca usaquin judíos unicaman 'ati bana, Levitan rëbúnquicama sacerdote 'ixun judíos unicama 'unánmicë, a 'unanibi aín sinan upíma 'ain, a ènquin bëtsi bana Jesús ñui quicë unin cuanun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ¹³ Nucën 'Ibu Jesús a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicë, ax ca judíos uni 'aishbi Levitan rëbúnquima Judanën rëbúnqui 'iacëxa. Judanën rëbúnquinëx ca judíos sacerdote 'iti 'icë quiax ca Moisésnën cuënëo bana quiáma 'icën. ¹⁴ Camabi unin ca 'unania, Nucën 'Ibu Jesús ax ca Judanën rëbúnqui 'iacëxa quixun. Usa 'aínbi ca Moisés sacerdote ñui, Judanën rëbúnquinëx ca sacerdote 'iti 'icë quiax quiáma 'icën. Levitan rëbúnquishi ca usai 'iti 'iacëxa.

¹⁵ Usa 'ain cananuna upí oquin 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Melquisedec 'iásaribitia sacerdote 'inun Jesúsëshi, ¹⁶ ax bamaxbi bamatëcëntimoi baísquicë 'icë, a sacerdote 'imiacëxa, Moisésnën cuënëo bana, Judanën rëbúnqui ca sacerdote 'iti 'icë quicë 'aímabi. ¹⁷ A ñuiquin ca Nucën Papa Diosan èsaquin cacëxa:

Mix camina nëtétimoi usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

¹⁸⁻¹⁹ Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana upí 'aínbi ca anun unin sinan upí 'iáma 'icën. Usa 'aínbi cananuna bëtsi bana, Jesús ñui quicë, a cupí aséribi nun 'uchacama tërëncë 'ianan nun sinan upí 'aish Nucën Papa Diosnan 'ain.

²⁰ Aín Bëchicë an aín unicama a ñucáxunti oquin ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin mëníocëxa. ²¹ Levitan rëbúnquinën ca 'ën unicama 'ë ñucáxunti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin cáma 'icën. Usa 'ixúnbi ca an sinanatëcëntimoquin caquin, Jesús aséribi an unicama a ñucáxunti 'imiacëxa, aín bana cuënëo èsai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Diosan ca sinanatëcëntimoquin aín Bëchicë èsaquin cacëxa: Mix camina nëtétimoi usabi sacerdote, an 'ën unicama 'ë ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi, quixun.

²² Usa 'ain ca an Moisésnën cuënëo bana cuacë uni 'iásamaira oi an Jesús ñuicë bana cuacë uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ia. ²³ Levitan rëbúnqui sacerdotecama ca ax pain 'itancëxa bëtsix bamacëbë bamacëbë sacerdote 'icë 'aish 'itsaira 'iacëxa. ²⁴ Usa 'aínbi ca ax bamatimoi tsócé 'aish usabi sacerdote 'ixun Jesusan cuni aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ²⁵ Ui unicaman cara a cupí abë upí 'iisa tanquin Nucën Papa Dios ñucatia, a ca Jesusan xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun iëmía. A unicama Nucën Papa Dios ñucáxunux ca bamatimoi tsotia.

²⁶ Usa 'aian Jesús axira nun sacerdote 'iti ca upíira 'icën. Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'ixun ñu 'atima 'acëma 'ianan ñu 'atima 'ati sináncëma 'ianan ax upíira sinánñu 'aish ca aín Papabë 'Apuira 'icën. ²⁷ Ax ca Levitan rëbúnqui 'icësaí 'iáma 'icën. Atun ca camabi nëtën aín 'ucha pain tërëanan judíos unicaman 'uchacamaribi tërënun Nucën Papa Dios ñucáxunia, ñuina rëtancëxun xaroquin. Usama ca Jesús 'icën. Axbi ca camabi unin 'ucha cupí ñuina rëxun xarocësa 'itánun bamatsianxmabi achúshitishi bamacëxa. ²⁸ Usa 'ain ca Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi Levitan rëbúnqui, 'uchañu 'aishbi an judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ia. Usa 'aínbi ca an Moisés 'inan bana xëñibucëbëtan, Nucën Papa Diosan sinanatëcëntimoquin caquin, aín Bëchicë Jesús, axa asërabi 'uchañuma 'iá 'aish usabi 'uchañuma 'ia, an aín unicama a ñucáxunun 'imiácëxa.

8

Jesús ñui quicë bana

¹ Ënë banaxa bëtsi banasama 'icëmi mitsun 'unánun cananuna ënë ñuiquin mitsu cain, an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxunti, Jesús, ax ca usa 'aish bërí aín nëtënu abë 'aish, Nucën Papa Diosbë 'Apu 'icën. ² Tabernáculo cacë xubu unin 'acë anuxuan Levitan rëbúnqui achúshinën judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aínbi ca anuxunma, aín nëtë anu Nucën Papa Dios 'icë, anuxunbi Jesusan nu Nucën Papa Dios ñucáxunia, Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin. ³ An unicaman 'ucha Nucën Papa Diosan tërënun ñuina rëcë xaronux ca sacerdotenën cushicaman 'apu an Nucën Papa Dios aín unicama ñucáxuncë 'ia. Usaribiti ca Jesús unicaman 'ucha tërëncë 'inun ñuina rëtíma, a cupía unicaman 'ucha tërëncë 'inun bamatsianxmabi bamacëxa. ⁴ Bëríbi nubë 'aish ca Jesús sacerdote 'itsianxma. Levitan rëbúnquinëxëshi Moisés quiásabi oi sacerdote 'ixun ca ñuina rëtancëxun xaroquin judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia. ⁵ —Jesucristo ax unicaman 'ucha tërëncë 'inun bamax baísquitancëxun ca ënu 'ëbë 'ixun unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun sinánquin ca Nucën Papa Diosan bëráma Jesucristo ucëma pain 'ain —Levitan rëbúnquinën ca tabernáculo xubunuxun judíos unicaman 'ucha tërëncë 'inun ñuina rëxun xaroquin unicama 'ë ñucáxunti 'icë —quixun mëníocëxa. Tabernáculo xubu 'ati ñuiquin ca Nucën Papa Diosan Moisés “aín bashinuxun 'ën mi ismicësabi oquin camina a xubu 'imainun anu 'icë ñucama 'ati 'ai” quixun cacëxa. Usa 'ain cananuna 'unanin, Jesucristo aín nëtënu abë 'ixun nu a ñucáxunti sinánquin ca judíos sacerdotenën tabernáculonu 'icë ñucama 'anun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ⁶ —Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana quicësabi oi 'i ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quiáxa ax quicë bana, asamaira ca —Jesúsmi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quicë bana, ax 'icën. Usa 'ain ca Levitan rëbúnquinën unin 'ucha tërëncë 'inun 'ásamaira oquin Jesusan nun 'ucha tërënquin Nucën Papa Diosbë upí 'inun nu 'imia.

⁷ Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'ai aín nuitu upí 'ain ca bëtsi bana Jesús ñui quicë a Nucën Papa Diosan mëníoma 'itsíanxa. ⁸ Nucën Papa Diosan ca judíos unicama an cacësabi oi 'iama isacëxa, aín bana cuënëo ësai quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Dios ca quia, usai ca judíos unicama, Israelnën rëbúnqui 'iti 'icë quixun Moisés cuënëomia bana 'inan, 'ixunbi cana 'itsa bari inúcëbëtan bëtsi bana judíos unicama 'inánti 'ain. Anun 'ën a bana 'inánti nëtë ca uti 'icën. ⁹ A banax ca judíos unicama Egipto menua buánquin uisai cara atux 'iti 'icë quixun 'ën Moisés cá banasama 'iti 'icën. Judíos unicama 'aquinsa tanquinbi cana atúan 'ën bana cuaquin 'ën cacësabi oquin 'acëma cupí atu ëancën. ¹⁰ Usa 'ixunbi cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'ën a pain 'inan bana sënëncëbëtan cana bëtsi bana judíos uni Israel unicama 'inánti 'ain. Èsai ca a bana quití 'icën: 'Ën cana 'ën cacë bana 'ën unicaman manuginma sinánan aín

nuitu mēu upí oquin 'unánun 'unánmiti 'ain. 'Ēx cana aín Dios 'aish atúan rabicē 'iti 'ain. 'Imainun ca atux asérabi 'ēn unicama 'iti 'icēn. ¹¹ 'Ēn unicaman ca 'ē 'unánti 'icēn. Ņu 'unáncēma 'imainun űu 'unáncē uni, apan 'imainun xucamanribi ca 'ē 'unánti 'icēn. Usa 'ain ca uinu 'icē unínbi bētsi uni, aín xucénbi, abē 'icē unibi cacēxunmabi atúnbi 'ē 'unánti 'icēn. ¹² Usaía ax 'icē uni a cana űu 'atima 'acēbi nuibaquin aín 'uchacama tērēnti 'ain. Tērēnxun cana manuquin aín 'uchacama sinántēcēntima 'ain.

¹³ Ēsaía Cristo cupí aín unicama aín nuitu upí 'iti űui ca Nucēn Papa Dios —'ēn bēráma usai ca judíos unicama aín 'ucha tērēncē 'iti 'icē quixun Moisés cuēnēomia bana a camina ėnti 'ai —quiax quia. Usa 'aish ca a bana sēnēntishi 'icēn.

III. LEVITAN RĒBUNQUINĒN űU 'ACĒ CUPI UNI 'IASAMAIRA OI CA JESUS CUPI UNI AIN 'UCHA TĒRĒNCĒ 'IA (9-10)

9

Anuax judíos sacerdotecama Nucēn Papa Diosbē baná tabernáculo űuianan Jesucristo anu Nucēn Papa Dios 'icē űuicē bana

¹ Bēráma ca Nucēn Papa Diosan judíos unicaman usoquin a rabinun quixun caquin, anuxuan Levitan rēbúnquinēn judíos unicama a űucáxunti tabernáculo cacē xubu 'anun quixun cacēxa. ² An Moisés cacēsabi oquin ca judíos unicaman tabernáculo 'aquin, amo rabēa aín namē 'itánun nēbētsi chupan bēpáncēxa. Anu paín atsínti anu ca anu lamparín nanti 'imainun curi mesa, anu uní itsin pitima pán nancē, acama 'iacēxa. Anu uní aín 'ucha tērēncēma 'ianan upiti mēníocacēma 'aish atsíntima 'ain ca a 'iti Cata Upí cacē 'iacēxa. ³ Cata Upí a 'ucē ca bētsi cata 'iacēxa. Ax ca Cata Upíira cacē, 'iacēxa. ⁴ Tabernáculo nēbētsi rabē oquin bēpáncē chupa rapasu ca anuxun tsēpasa űu sanutanun xaroti nancē 'iacēxa, a Cata Upíira cacē, a rapasu. A Cata Upíira cacē, anu ca bunánti, curin ratacacacē 'aish anúnribi aín namēnu rocē 'iacēxa. A bunántinu ca curi 'acē chumu, anu maná cacē piti űu 'itsamashi purucē, 'imainun Aaronēn tsati 'aíshbi coo, a 'imainun maxax parúsha rabē, anu usai ca aín uní 'iti 'icē quixun Nucēn Papa Diosan cuēnēo, acama 'iacēxa. ⁵ A bunánti aín mapútinu ca querubín rabē, Nucēn Papa Diosan suntárusa oquin curi uniocē, bēsúnarabē oquin tsóncē 'iacēxa. A nēbētsinuax ca aín pēcacē 'ucē mēucüax Nucēn Papa Dios banacēxa. Anu ca judíos sacerdotenēn cushicaman 'apun 'aracacē űuinanēn imi ánsacēxa, Nucēn Papa Diosan atun 'uchacama tērēnun. Ēnē űucama camina 'unáncan. Usa 'ain cananuna camaira űuiquin mitsu caiman.

⁶ Usaquin tabernáculo xubunu 'icē űucama mēnío 'ain ca anu pain atsíncē cata, ax Cata Upí cacē, anu atsínxun judíos sacerdotenēn an 'ati űu 'aia, lamparín mēníoti, pán mesanu nanti, acama, Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin. ⁷ Acamax ca tabernáculo cata, anu pain atsínti, anuishi atsinia. Usa 'aínbi ca cata itsi, Upíira cacē, anu judíos sacerdotenēn cushicaman 'apu axēshi camabi baritian achúshi oíshi atsinia. Anu atsínquin ca 'aracacē űuinanēn imi buania, aín 'uchacēñuan judíos unicaman 'uchacamaribi Nucēn Papa Diosan tērēnun quixun ánscaquin. ⁸ Nun nu a űucama sinania ca Nucēn Papa Diosan Bēru űunshin Upitan nu ēsaquin 'unánmia, anu pain atsínti cata anuxun atun 'acēsabi oquian camabi nētēn űu 'acēbē ca judíos unicamax Cata Upíira cacē, anu Nucēn Papa Dios 'icē, anu abē bananux atsinima. ⁹ Usai ca 'ia quixun 'unánquin cananuna sinanin, Moisés quicēsabi oquin űuina rēxun xaroquinbi ca a unicaman, aín nuitu ca Nucēn Papa Diosan iscēx asérabi upí 'icē quixun 'unanima. Usaribi cananuna nux 'ai quixun cananuna sinanin. ¹⁰ Nucēn Papa Diosan ca usoquin judíos unibunēn 'ati űuiquin bētsi bētsi űuina nami pitima 'imainun amiribi amiribi mēchucati, usa űucama 'anun quixun mēníocēxa. Usai a banacama quicēsabi oi 'ibi ca atun nuitu upí 'ima.

An Jesucristo xuisama pain 'aían judios unibunën usa ñucama 'anun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa.

¹¹ Usa 'ain ca Cristo ënë menu uá 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë, anu cuantëcëancëxa. Ënë menuax cuantëcëan 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'icë sacerdote, an Nucën Papa Dios nu ñucáxuncë, a 'icën. Anu ax sacerdote 'icë ax unin 'acëma 'aish ca ënë nëtënu 'icë tabernáculosamaira 'icën. ¹² Tabernáculonu 'icë cata Upíira cacë, anua sacerdotenën cushicaman 'apun chivo 'imainun vaca bacë rëxun aín imi buan 'aínbi ca Jesucristo aín imi 'apati bamatancëx baísquiax, anuira Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. Anu ashiti cuan 'ixun ca nun 'uchacama tërëncë 'aíshnu xënibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun nu 'imia. ¹³ Judíos unicaman ca aín 'ucha cupí chivo ímainun vaca bacë, tabernáculo xubunu buánxun rëxun judíos sacerdotenën a xaroxúnun 'inánia. 'Ináncëxun ca sacerdotenën a ñuinacan imi bianan aín nami xaroxun aín chimapu bixun a unicamanu sácaia. Usoquian 'acëx aín 'ucha tërëncë 'aishbi ca 'uchatëcënima 'inúan 'acëma 'icën. ¹⁴ Ñuina rëcë aín imi cupí uní 'icësamaira oi cananuna Cristo bama cupí nun 'ucha tërëncë 'aish upí 'iti 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí, axa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, ax abë 'ain ca Cristo, ax 'uchañuma 'aishbi bamatsianxmabi, nun 'uchacama tërëncë 'inun bamacëxa. Xënibua 'aínbi abë 'itimoinu bamati 'icëbi ca nun 'uchacama tërënquin, ax aín imi 'apati bama cupí, Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a rabinu ax cuëncësabi oi 'inun nu 'imia.

¹⁵ Usa 'ain ca Nucën Papa Dios quiásabi oi, an Cristomi catamënun sinánmicë unicama xënibua 'aínbi abë 'inun Cristo bamacëxa. An Moisésnën cuënëo bana cua nucën raracaman 'ucharibi ca Cristo bama cupí, tërëncë 'icën. Usa 'ain ca Moisésnën cuënëo bana 'iásama Cristo ñui quicë bana 'icën. ¹⁶⁻¹⁷ Unin ca uin cara ax bamacëbëtan aín ñu bití 'icë quixun ñuiquin, —usai ca 'iti 'icë —quicë quirica mëníoia. Usa 'aínbi ca a uníxa bamacëma pain 'ain, aín ñu bëtsi uninanma 'icën. Aín 'ibúxa bamacëbë cuni ca aín ñucama asérabi bëtsi uninan 'ia. ¹⁸ Usaribi oquin ca 'aracacë ñuina aín imi 'apati bamacëbëtainshi Nucën Papa Diosan judíos unicama aín 'uchacama tërënquin manúmiacëxa. ¹⁹ Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën a banacama ñuiquin judíos unicama catancëxun vaca bacë imicëñun chivo imi bixun 'unpáxcëñun mëscutancëxun ro, hisopo cacë, aín xo, xónsa carnero rani 'acë risi anun tëcërëcacë a chabóquin, cuënëo banami 'anan unicamamiribi ánsacëxa. ²⁰ Ansaquin ca judíos unicama cacëxa: “Ënë imi ánsacë isquin camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca asérabi ax quiásabi oquin mitsun 'ucha tërënquin, mitsúxmi aín uní 'imainun ax mitsun Dios 'ixun mitsu sinánxunia” quixun. ²¹ Usaribi oquin ca Moisésnën tabernáculo xubu 'imainun aín Cata Upí anu 'icë ñucama anun Nucën Papa Dios rabiquin ñu 'ati, acamamiribi a ñuina imi ánsacëxa. ²² Usa 'ain ca usoquin ca judíos sacerdotenën 'ati 'icë quixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin, anun Nucën Papa Dios rabiti ñucama ami imi ánsacë 'iacëxa, a ñuxa Nucën Papa Diosan iscëx upí 'inun. Ñuina bamacëbëma ca judíos unin 'ucha tërëncëma 'iá 'itsíanxa. Usaribiti ca Jesús bamama 'ain unin 'ucha tërëncëma 'itsíanxa.

Bamax Cristo baísquia cupíshi unin 'ucha tërëncë 'iti 'icë quicë bana

²³ Usaria Jesucristo anua Nucën Papa Dios 'icë anu atsínti tani ca unin 'acë tabernáculo xubu aín Cata Upíira cacë, anu judíos sacerdotenën cushicaman 'apu atsíancëxa. Usai Jesucristo 'iti 'ain ca a ñucama Nucën Papa Diosan upí isnun 'aracacë ñuinanën imi anu a sacerdotenën ánsacëxa. Usa 'aínbi cananuna ñuinanën imi ánsacë cupíma, Jesucristonëxbi aín imi 'apati bama cupíshi anua Nucën Papa Dios 'icë anu nux abë 'iti 'ain. ²⁴ Ax ca tabernáculo, anua Nucën Papa Dios 'icë tanquian unin 'acë, anuma, anua Nucën Papa Dios 'icë anubi atsíancëxa, anuxuan nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë anu. ²⁵ Judíos sacerdotenën cushicaman 'apu ax ca tabernáculo xubu aín Cata Upíira anu camabí baritia achúshitishi, aín imima, 'aracacë ñuinanën imi ánscai atsinia. Usa 'aínbi ca Cristo, anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'itsai atsínima. ²⁶ 'Itsai atsínux ca 'itsai bama 'itsíanxa. Usa 'aínbi ca Cristo aín uti nëtë sënëncëbë uní 'inux uá 'aish bamatsianxmabi

achúshitishi unin 'ucha cupí bamacëxa. ²⁷ Ënë nëtënu 'icë camabi unix ca achúshitishi bamati 'icën. Usa 'icë ca aín ñu 'acëcama 'unánquin Nucën Papa Diosan uicamax cara aín nëtënu abë 'iti 'icë quixun canan uicamax cara anu abë 'itima 'icë quixun cati 'icën. ²⁸ Usaribiti ca Cristo ënë menuax achúshitishi bamacëxa. Ax 'uchañuma 'aishbi ca camabi unin 'ucha ainansa 'aish tërëncë 'inun bamacëxa. Bamatancëx baísquitancëx ca aín Papa Diosnu cuan 'aish amiribishi ënë nëtënu utëcënti 'icën. Camabi unin 'ucha cupí bamatëcëni aima ca an aín uti caíncë unicama abëa 'inun bitsi utëcënxun 'aia.

10

¹ Jesucristoa ënë menu utancëx unicaman 'ucha cupí usai 'iti tanquian judíos unicaman aín 'ucha cupí castíancëma 'inuxun 'aracacë ñuina 'anun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usoquin mëníocë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosbë upí 'iisa tanquin camabi baritia 'aracacë ñuina 'axun xaroia. Usoquin 'acë 'aínbi ca aín nuitu aséribi 'uchatëcëntimoquin upí 'inun mëníocëma 'icën. ² Aín 'ucha tërëncë 'ianan aín nuitu aséribi upí 'imicë 'ain ca judíos unicaman Nucën Papa Diosan isnun quixun 'aracacë ñuina amiribi amiribi 'á 'itsíanma. Usoquin 'aracacë ñuina 'acë cupía aín 'ucha tërëncë 'aish aín sinan aséribi upí 'ain ca 'aracacë ñuina rëmitëcënti sináncëma 'itsíanxa. ³⁻⁴ Vaca bacë 'imainun chivo rëxun xaroanan aín imi ánsacë 'aínbi ca a unicama aín sinan ashiquin upí 'inun mëníocëma 'icën. Usa 'ain ca judíos unicaman camabi baritia ñuina rëmiquin —'ën sinan ca aséribi upíma 'icë —quixun sinántëcënia. ⁵ Usa 'ain ca Cristonën ënë nëtënu uquin aín Papa Dios ësaquin cacëxa:

Ñuina unin rëxun xaroti cuëenquinma camina 'ëx uni 'aish unicaman 'ucha cupí bamati mëníon. ⁶ Aín 'ucha cupía unin ñuina rëxun mi xaroxuncë a camina cuëeniman.

⁷ Usa 'ain cana mi can: 'Ën Papa Dios, mix cuëencësabi oquinshi 'anux cana ënë nëtënu ain, min bana cuënëo quicësabi oi.

⁸ Moisésnën cuënëo bana, aín 'ucha tërëncë 'inun ca unin ñuina rëxun xaroti 'icë quicë 'aínbi ca Cristonën aín Papa Dios cacëxa, “aín 'ucha cupía unin ñuina rëxunmi xaroxuncë a camina cuëeniman”. ⁹ Catancëxun ca Cristonën ësaquinribi aín Papa Dios cacëxa: “Ën Papa Dios, mix cuëencësabi oquinshi 'anux cana ënë nëtënu ain”. A bana cuënëosabi oi utancëxa Cristo camabi unin 'ucha cupí bama 'ain ca bërí unin aín 'ucha cupí ñuina rëxun xarotëcëntima 'icën. ¹⁰ Jesucristo aín Papa Dios cuëencësabi oi, bamatsianxmabi achúshitishi bama 'ain cananuna nux Cristo bama cupí Nucën Papa Diosan iscëx nun 'ucha tërëncë 'aish aséribi ainan 'ain.

¹¹ Judíos sacerdotecaman ca camabi nëtën 'uchañu unían bëxuncëxun aín 'ucha tërëncë 'inun 'aracacë ñuina rëxunia. Usoquian 'acëbëbi ca aín nuitu upíma usabi 'ia. ¹² Usa 'aínbi ca Jesucristo achúshitishi camabi unin 'ucha tërëncë 'inun bamax baísquitancëx anu aín Papa 'icë anu abë 'Apu 'aish aín mëqueu 'i cuancëxa. ¹³ Anu 'aish ca axa ami nishcë unicama a Nucën Papa Diosan 'ibuamimainun anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'icën. ¹⁴ Usa 'ain ca achúshitishi bama 'ixun axa ami catamëcë unicama aín 'ucha tërëanan nëtëtimoia abë upí 'inun 'imia. ¹⁵ Usa ca quixun ca aín Bëru Ñunshin Upitan nu 'unánmia, ësai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia quixun nu sinánmiquin:

¹⁶ Ësoquin cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'ë a pain 'inan bana sënëncëbëtan cana bëtsi atu 'inánti 'ain. Ësai ca a bana quiti 'icën: 'Ën cana 'ën cacë bana 'ën unicaman aín nuitu mëu upí oquin 'unánan manuquinma sinánun 'unánmiti 'ain.

¹⁷ Quianan ca ësairibi a bana quia:

Aín ñu 'atima 'acëcama tërënxun cana manuquin aín 'uchacama sinántëcëntima 'ain.

¹⁸ Usa 'aían unin 'ucha sinántëcëntimoquin tërëncë 'inun Cristo bama 'ain ca unin aín 'ucha tërëncë 'inun 'aracacë ñuina rëxun xarotëcëntima 'icën.

Cristonan cupí abë banaquin Nucën Papa Dios ëntima ñui quicë bana

¹⁹ Ën xucéantu, Jesucristo aín imi 'apati bama cupí nun 'uchacama téréncē 'ianan Nucēn Papa Diosnan 'aish cananuna —Cristo cupí ca Nucēn Papa Diosan nux banaia cuati 'icē —quixun sinani racuētima abē banati 'ain. ²⁰ Bamax baísquitancēx aín Papan nētēnu abē 'i cuan 'ixuan, Jesusan nu 'aquincēx cananuna ax bamatimoi tsócē Nucēn Papa Dios, abēbi banati 'ain, nucēn rara judíos unicama 'iásamai. ²¹ An Nucēn Papa Diosan unicama a ñucáxuncē ax ca Jesús 'icēn. ²² A cupí nun 'uchacama téréncē 'aish cananuna uisa ñu cara 'aisama 'icē quixunu 'unánquin mēníocē 'aish asérabi ax cuēēncēsabi oi 'iisa tani Nucēn Papa Diosbē banati 'ain, an ca cuati 'icē quixun 'unani. Ax Nucēn Papa Diosbē banai tabernáculo xubunu atsínux ca sacerdote aín 'ucha téréncē 'ianan upiti nashi mēníocacēxa. Usaribiti cananuna Jesucristo cupí chucacēsa 'aísha nun nuitu, nun sinan upí 'ain Nucēn Papa Diosbē banain. ²³ —Nucēn Papa Diosan ca aín quicēsabi oquin nu upí 'imianan nux aín nētēnu abē 'inun 'imia —quixun 'unánquin cananuna asérabi ami catamēquin aín bana ēnquinma an nu cacēsabi oquin 'aquin bētsi uniribi —Nucēn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin, usoquin nu 'aquinia —quixun ñuixunti 'ain. ²⁴ Camaxunbi cananuna uisai caranuna bētsibē bētsibē nuibananan Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin ñu 'anun 'aquiananti 'ain quixun sinánti 'ain. Sinántancēxun cananuna asérabi usoquin 'ati 'ain. ²⁵ Usabi 'icē aísha bētsi bētsi uni axa Jesucristomi catamēcē unicamabē timētisama tancēbēbi cananuna nux usai 'ima, aín unicamabē timēanan bētsibē bētsibē Jesucristomia catamēnun 'aquiananti 'ain, Jesucristo utēcēnti nētē ca 'urama 'icē quixun sinani.

²⁶ Jesucristomi catamēcē 'ixunbi nunbi 'aisa tanquin ēnquinma ñu 'atima amiribi amiribi 'ai cananuna nun 'ucha téréncēn Jesucristomi catamēti cuēēncēma cupí nun 'ucha téréncēma 'aish usabi 'iti 'ain. ²⁷ Usa 'icē, anun an camabi unin ñu 'acē isti nētēn Nucēn Papa Diosan ax cuēēncēsa oi 'iisama tani ami nishcē unicama 'acēsaribi oquin nuribi 'uchoquin manē tsinu 'imicēx cananuna nux abē 'itimoi 'iti 'ain. ²⁸ An usai ca judíos unicama 'iti 'icē quixun Moisésnēn cuēnēo bana quicēsabi oquin 'acēma uni a ñuia, rabē 'imainun achúshi uni —asérabi ca usa 'icē —quicēbētan ca nuibati sinanaquinma a uni uni itsin 'aia. Rabē uníxēshia a ñui usai quicēbētanribi ca usaquin 'aia. ²⁹ A unia usoquin 'ásamaira oquin ca axa aín Bēchicē 'imainun aín Bēru Ñunshin Upími 'atimati banacē uni a Nucēn Papa Diosan castícantí 'icēn. Nucēn Papa Diosan Bēchicē, axa unicama 'uchañu 'icēbi iēminux aín imi 'apati bama, a ami 'atimati bananan Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí an uni nuibaquin 'aquincē ami 'atimati banacē, a unicamax ca an Moisésnēn cuēnēo bana 'acēma unia 'acēsamaira oquian Nucēn Papa Diosan castícantē 'iti 'icēn. ³⁰ Cananuna 'unanin, ēsai ca Nucēn 'Ibu Dios quiacēxa quixun: “Uix cara 'uchaia, a cana 'ēnbi uisaira oquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain”. Èsairibi ca quiacēxa: “Uinu 'icē 'ēn unicaman cara 'ēx quicēsabi oquin 'acēma 'icē a cana 'ēn uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ain”. ³¹ Usa 'ain cananuna nun 'ucha ēncēma 'aish, Nucēn Papa Diosan ca ax cushiira 'ixun uisaira oquin cara 'ati 'icē usoquin nu 'ati 'icē quixun sinani ami racuēti 'ain.

³² Jesucristomi catamētabatia, unin mitsu bētsi bētsi oquin tēmēramicēxunbi camina bēnēquinma tanshiacēn. Usámi mitsux 'ia a camina sinánti 'ain. ³³ Mitsu raírínēx camina unin mitsumi cuaiquin 'itsa unin ismainun mēēcē 'iacēn. Usai 'imainun ca axa Cristomi catamēcē uni raírínēn mitsux usai 'icē isi masá nuituquin ēnquinma 'aquiancēxa. ³⁴ Usa 'ixun camina Jesucristomi catamēcē cupía sipuacē unicama nuibaquin 'aquiancēn. Mitsumi nishquian mitsun ñu bicancēbēbi camina masá nu- itutíma usabi cuēēancēn. —Ènē nētēnuax ñuñu 'aish cuēēncēsamaira oi cana Nucēn Papa Diosnan 'aish aín nētēnu nētétimoi abē 'iti 'ai —quixun sinani camina cuēēancēn. ³⁵ — Usai cana 'iacē —qui ax manúquinma camina mín 'acēsabi oquin Jesucristomi catamēti ēntima 'ain. Ami catamēcē 'aish camina a cupí nētétimoi abē Nucēn Papa Diosan nētēnu 'iti 'ain. ³⁶ Jesucristo ucēbē ax quicēsabi oi Nucēn Papa Diosan nētēnu abē 'inuxun camina

uni itsían mitsu tēmëramicëxbi a taníma usabi Cristomi catamëquin ax cuëencësabi oquin 'ati 'ain. ³⁷ Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia:

Xënibutíma ca ax bënëtishi uti 'icën. A nun caíncë ax ca nētēbutíma uti 'icën. ³⁸ Èn iscëxa ax upí 'icë 'ën unicamax ca tēmëraibi 'ëmi catamëti tsóti 'icën. Usa 'aínbi cana an 'aquinbi racuëquin 'ën bana ëncë uni a isi cuëëntíma 'ain”.

³⁹ Usaía an aín bana 'aquinbi ëncë uni ax Nucën Papa Diosan nētënu abë 'ítíma 'aínbi cananuna nun ami catamëquin ëncëma 'aish, asérabi Nucën Papa Diosnan 'aish aín nētënu abë 'iti 'ain.

IV. CRISTO UCËMA PAIN 'AIN CA JUDIOS UNI RAIRINËX ASERABI NUCËN PAPA DIOSMI CATAMËACËXA QUIAX QUICË BANA (11-13)

11

Usaía judíos unicaman rara raírinëx Nucën Papa Diosmi catamëa bana

¹ Nun Nucën Papa Dios isquinmabi cananuna asérabi ca anu 'icë quixun 'unanin. Aín bana ca cëmëma asérabi 'icë quixun sinánquin cananuna 'unanin, an ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin ca axa ami catamëcë unicaman 'unania. ² Nucën Papa Diosan ca axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun sinánquian, ami catamëquin nucën raracaman ñu 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuëëancëxa.

³ Ènë nētëcamax ca Nucën Papa Dios quicëbëshi an sináncësabi oi uniacëxa. Uisa ñu 'aíma 'aínbi ca an unin iscë ñucama uniocëxa. Usoquin unioia isáma 'ixunbi cananuna a bana acama ñuiquin cuënëo a isquin, usai ca 'iacëxa quixun 'unanin.

⁴ Bëri nētënma ca Adanën bëchicë, Abel, an ami sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin a rabiquin 'aracacë ñuina rëxun xaroxuancëxa. Usomainunbi ca aín xucën Cainan aín cuëencësa oquinshi aín ñu bimishi Nucën Papa Dios xaroxuancëxa. Cainan usoia isi ca Nucën Papa Dios cuëëanma 'icën. Abelnëan 'axuncëxun isi cuni ca cuëëancëxa. Abel bama 'aínbi cananuna —Abelnën ca asérabi Nucën Papa Diosmi catamëquin ax quicësabi oquin 'acëxa —quixun sinanin.

⁵ Ènënsaran nētënma ca Enoc cacë uni, amia catamëcë cupía anun Nucën Papa Dios cuëëncë 'iacëxa. Usa 'icë ca ënë menuax bamaima aín nētënu 'inun Nucën Papa Diosan buáncëxa. Buáncë ca unin mërama 'icën. Usoquin buáncëma pain 'aish ca Nucën Papa Dios Enocnën cuëëancëxa quiax ca aín bana cuënëo quia. ⁶ Uicamax cara Nucën Papa Diosbë banatísa tania, uicamax cara ainan 'iisa tania, an ca —Nucën Papa Dios ca asérabi anu 'icë —quixun sinánti 'icën. Sinánan ca —an ca 'ën ñucácëxun cuati 'icë —quixun sinánti 'icën. Usaía ax asérabi ami catamëcë uni anun cuni ca Nucën Papa Dios cuëënia. Axa ami catamëcëma unin ca Nucën Papa Dios cuëënmima.

⁷ Ènënsaran nētënmaribi ca Noénën ami catamëquin —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unáncë 'icë ca Nucën Papa Diosan Noé cacëxa, —camabi uníxa 'aisamairai 'uchacë cupí cana unían usai ñu 'iti sináncëbëtanmabi camabi me baca mapumiquin cëñuti 'ai —quixun. Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë quixun 'unánquin ca Noénënshi, 'itsa 'uí 'ibúcëma pain 'aínbi aín manë nunti chaira anua aín aintsi 'ibucama atsínmiti 'acëxa, Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin. An usoquin 'aia iscë unicama ca —ënë menu 'icë unicama 'aisamairai 'uchacë cupí ca Nucën Papa Diosan cëñuti 'icë —quixun Noénën ñuixuancëxa. Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun sinánquian Noénën, an cacësabi oquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuëëancëxa.

⁸ Bëramaribi ca Abraham cacë uni aribi ami catamëcë 'icë Nucën Papa Diosan cacëxa: —Camina min me ëbiani, bëtsi me 'ura 'icë, anu 'i cuanti 'ain. Min rëbúnquicamanan ca a me 'iti 'icën. Cacëx ca Abraham uinu cara a me 'icë, uisa me cara quixun 'unánxmabi, aín me, Ur cacë, anuax cuancëxa, Nucën Papa Diosan ca an cacësabi oquin 'ati 'icë quixun

'unani. ⁹ Nucèn Papa Diosmi catamēcē 'aish ca Abraham a me, a Nucèn Papa Diosan a ñuixuncē, anu bēbatancēx anu tsoócēxa. Anu 'aísh ca aín menumabia uni tsócēsa 'iacēxa. Anu 'aíshbi ca upí oquin xubuoíma, chupa 'acē xubunuishi 'iacēxa. Usaribiti ca aín bēchicē Isaac 'imainun Isaacnēn bēchicē Jacob, acamaxribi 'iacēxa. —Abraham, mix camina 'ēnan 'iti 'ain, min rēbúnquicamaribi ca 'ēn uni 'iti 'icē —quixun ca Nucèn Papa Diosan Abraham cacēxa. Usaribi oquin ca Nucèn Papa Diosan Abrahamnēn bēchicē, Isaac, 'imainun Isaacnēn bēchicē, Jacob, cacēxa. ¹⁰ Usaquin cacēxun ca Abrahamnēn 'unáncēxa, —Nucèn Papa Diosan, usai ca 'iti 'icē quixun mēnío 'ain cananuna ēnē menu tsócē 'aíshbi Nucèn Papa Diosnan 'aish, an sináncēsabi oquin mēnío aín nētē anu 'iti 'ai quixun. Usaquin sinani ca cuēēancēxa.

¹¹ Abrahamnēn xanu, Sara, anribi ca Nucèn Papa Diosan Abraham cacēsabi oquin, caniacēquinbi tuacēxa, Nucèn Papa Dios quicēsabi oi cana 'iti 'ai quixun sináncē cupí. Usai tuutancēx ca Sara bēbu tuá, Isaac cacē, bacēancēxa. ¹² Usa 'ain ca, Abraham caniacēcēra 'aíshbi bēchicēñu 'iacēxa. Aín bēchicēnēn rēbúnqui ca 'itsaira 'iacēxa. Naínu 'icē 'ispacama cananuna tupúncasmati 'ain. Parúnppa cuēbí 'icē masiribi cananuna tupúntima 'ain. Usaribiti ca Abrahamnēn rēbúnqui 'aisamaira 'aish unin tupúntisama 'iacēxa.

¹³ Abraham, Sara, Isaac, Jacob, acamax ca Nucèn Papa Diosan ñuíasa oi 'icēma pan 'ain bamacēxa. Usa 'aínbi ca aín bamati nētē sēnēntamainun masá nuituquinma cuēēnquin, Nucèn Papa Diosan nu cacēsabi oi ca nun rēbúnqui 'iti 'icē quixun 'unáncēxa. Usaquin 'unani ca ēsai quicēsa 'iacēxa: nux ēnē menu 'icē 'aishbi cananuna uníxa aín menumabi bētsi menu cuanúxbi tsócēsa 'ain. ¹⁴ Usaia quiása 'ain cananuna 'unanin, a unicamax a menu bucuxunbi ca —ēnē menu 'iti unima, bētsi menu 'iti uni cananuna nux 'ai —quixun sináncēxa. ¹⁵ Anuaxa cuancē me, Ur cacē, anu cuantēcēinsa tani ca Abraham anu cuantēcēan 'itsánxa. ¹⁶ Cuantēcēnti 'aíshbi ca anu cuantēcēinsama tancēxa. A menu 'icēsamaira oi bētsi nētē, upíra a Nucèn Papa Diosan atu mēnío xuncē, anu 'iti ca cuēēancēxa. Usa 'ain ca Nucèn Papa Dios —'ēx cana atun Dios 'ai —quixun sinani cuēēnia. Usai cuēēnquin ca anua atux abē 'iti nētē mēnío cēxa.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham ca —asérabi ca Nucèn Papa Diosan aín quicēsabi 'oquin 'ati 'icē —quixun 'unani ami catamēacēxa. Ēsai ca 'iacēxa. Nucèn Papa Diosan ca Abraham cacēxa: “Min bēchicē Isaacnēn rēbúnqui ca asérabi 'itsaira 'ianan 'ēnan 'iti 'icē” quixun. Usa 'aínbi ca Nucèn Papa Diosan —asérabi cara Abrahamnēn 'ēn cacēsabi oquin 'ati 'icē —quixun 'unántisa tanquin, Abraham cacēxa —min camina 'aracacē ñuína 'axunquinma, min bēchicē Isaac abi 'ē rabiquin 'ē 'axunti 'ai —quixun. Cacēxun ca usoquin anuxun 'atinu Isaac buáncēxa. ¹⁹ Buánquin ca sináncēxa:

—'Ēn bēchicē achúshi, Isaac, aín rēbúnqui ca asérabi 'itsaira 'iti 'icēn, Nucèn Papa Diosan 'ē cacēsabi oi. Usaía 'inun ca bamacēbi baísqumiti 'icē —quixun. Usaquin sinánquian Nucèn Papa Diosan cacēsabi oquin Abrahamnēn 'ati 'aíshbi ca Nucèn Papa Diosan xucēxun ángelnēn Abraham cacēbē Isaac bamati 'aíshbi iēacēxa.

²⁰ Usa 'ain ca Isaacnēnribi, —Nucèn Papa Diosan ca aín quicēsabi oquin 'ati 'icē —quixun 'unánquin, aín bēchicē rabē, Jacob 'imainun Esaú, —Nucèn Papa Diosan ca an 'ē cacēsabi oquin mitsu 'aquinti 'icē —quixun caquin atu Nucèn Papa Dios ñucáxuancēxa.

²¹ Jacobnēnribi, —Nucèn Papa Diosan ca aín quicēsabi oquin 'ati 'icē —quixun 'unánquin ca aín bamati sēnēncēbētan, xēni 'aish, aín tsatimi cēpíxun aín xuta Josénēn bēchicē rabē, —Nucèn Papa Diosan ca an 'ē cacēsabi oquin mitsu 'aquinti 'icē —quixun caquin atu Nucèn Papa Dios ñucáxuancēxa. ²² José, Egipto menu 'ixun ca —ax quicēsabi oquin ca Nucèn Papa Diosan nun rēbúnqui Egipto menua nun nētē, Canaán, anu 'itēcēnun buánti 'icē —quixun sinánquin aín aintsí cacēxa: Ēnē nētēnuax nun nētēnu cuanquin ca mitsun rēbúnquinēn 'ēn xoribi buánxun anu maínti 'icē quixun.

²³ 'Itsa baritia Egipto menu Jacobnēn rēbúnquicama 'icēbē ca a menu 'icē 'apu, Faraón cacē, ax Jacobnēn rēbúnquimi nishacēxa. Nishi ca bēbu tuácama bērí bacēncē —ax ca

bamati 'icē —quiacēxa. Quicēbētanbi ca achúshi bēbu tuá, Moisés cacē, aín papabē aín tita Nucēn Papa Diosmi catamēti, Faraónmi racuēquinma —ēnē tuá ca upíra upí 'icēn, usa 'ain cananuna 'apun bana tanquinma unēti 'ai —quixun sináncēxa. Usaquin sinánxun ca rabē 'imainun achúshi 'uxēn Moisés unēacēxa. ²⁴ Usaquian unēcē 'icē ca a 'apun bēchicēnēn Moisés aín tuása 'inun caniocēxa. Usa 'aínbi ca Moisés canitancēx a 'apun bēchicēnēn tuása 'iisama tancēxa. ²⁵ Ca sináncēxa, Egiptonu 'icē 'apu ēnēbē 'aish cana aín xutasa 'aish 'ēx camabi ñuñu 'iti 'ain. Usa 'aínbi ca Egipto menu 'icē unicama ēnēn Nucēn Papa Dios cuēēncēsama oquin ñu 'atimashi 'ati cuēnēnia. Usaquin 'anan ca axa Nucēn Papa Diosmi sináncē unicamaribi 'atimoia. Usaquin sinani ca ax Egiptonu 'icē 'apun xutasa 'itsíanxbi aín aintsi judíos unicama, a Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caíscē, acamabē tēmēraibi 'iti cuēēancēxa. ²⁶ Cuēēnquin ca sináncēxa, Egiptonu 'icē unicamax ñuñu 'aish cuēēncēsamaira oi cana 'ēx Nucēn Papa Diosmi sináncē 'aish tēmēraibi cuēēnti 'ain. Cristonan 'icēa unin 'atimocēx tēmēraibi aín unicama cuēēncēsaribi oi ca Moisés tēmēraibi Nucēn Papa Diosan unicamabē 'i cuēēancēxa. Ax ca —Nucēn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin nu ainan 'aish aín nētēnu abē 'inun 'imia —quixun 'unani ami catamēti cuēēancēxa.

²⁷ —'Ēn bērúnbi isquinmabi cana Nucēn Papa Dios ca asérabi 'ēbē 'icē quixun 'unani —quixun sinani ca Moisés ami catamēti Egipto menuax Madian cacē menu cuancēxa, racuētima ax cuancēbēa 'apu nishtánunbi.

²⁸ Madianuax Egipto menu cuantēcēntancēxun ca Moisésnēn —Nucēn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin asérabi 'ati 'icē —quixun sinánquin, an cacēsabi oquin judíos unicaman xubucama 'unánti oquin, aín xēcuē ēman carnero imi shimiacēxa, Nucēn Papa Diosan ángelnēn atun rēcuēn bēchicēcama 'atin rabanan. ²⁹ Egipto menuax cuani ca judíos unicama —Nucēn Papa Diosan ca ax quicēsabi oquin nu 'aquinia —quixun sinani parúnppa Xonsa cacē, a nēbētsi me racácēbē sicaracēacēxa, me ēsquicēnu cuancēsabiquiani. Atúxa usai cuancēbē ca axa atu catícabiani cuancē Egiptonu 'icē suntárucamax —nuxribi cananuna usai sicaracēti 'ai —quixun sinanx cuanibi, 'unpax anu racátēcēncēbē bacamiquiacēxa.

³⁰ Judíos unicama Egiptonuax cuantancēx anu atux cuancē me anu bēbatancēxun, a mecama 'ibuanux ca Nucēn Papa Diosmi catamēti aín quicēsabi oi judíos suntárucama siete nētē, Jericó cacē ēma ratanarati cuainácēti niacēxa. Nicēbē ca Nucēn Papa Diosan sinanēnshi, a ēma anun cēnēcē, ax rurucubuacēxa. ³¹ A cēnē rurucubúcēbēa anu 'icē unicama an Nucēn Papa Diosan bana cuacēma 'aish cēñúmainun ca 'atima xanu Rahab cacē, axēshi 'iacēacēxa, an Nucēn Papa Diosmi sinánquin judíos unibunēn xucē uni rabē 'aquincē cupí.

³² ¿Uisaquinribi carana mitsu cati 'ain? Gideón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, acama 'iá 'imainun an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicamaribi mitsu ñuixunquinbi cana sēnēontima 'ain. ³³ Raírí unínribi ca Nucēn Papa Diosmi catamēquin —an ca nu 'aquinia —quixun 'unánquin bētsi 'apun suntárucamabē 'acananquin ñusmocēxa. Raírí uniribi 'apu 'ixun ca Nucēn Papa Diosmi sinánquin a unicama upítí bucunun, upí oquin 'aquiancēxa. Ami sinania ca a unicama ax quicēsabi oquin Nucēn Papa Diosan 'aquiancēxa. Raíriribi ca ami nishquian, unin 'inun pinun quixun aín cēnēnu niabi, Nucēn Papa Diosan sinanēn 'inúnbi piama 'icēn. ³⁴ Axa Nucēn Papa Diosmi catamēcē uni raíriribi ca tsi rēquirucē an nēēntanun quixun anu niabi Nucēn Papa Diosan sinanēn tsinbi uisabi oma 'icēn. Raírí uníxribi ca suntárunēn 'ati 'aíshbi Nucēn Papa Diosan sinanēn iēcēxa. Raírínēxribi 'insíncē 'aish cushima 'aíshbi ca Nucēn Papa Diosan sinanēn cushi 'iacēxa. Nucēn Papa Diosan 'imicēxun ca suntárunēn cushiira 'ixun abē 'acanancē bētsi 'apun suntárucama abámiaacēxa. ³⁵ Bētsi bētsi xanun ca aín tuá bamacē 'icēbi Nucēn Papa Diosan sinanēn baísquii biacēxa.

Raíri unin ca unin Nucèn Papa Diosan bana ènun quixun bètsi bètsi oquin paè tanmicèxunbi, ami sinánquin èníma —'èx masócè 'aish bamaibi cana Jesucristobè 'iti 'ai —quixun sinánquin ami catamèti ènquinma tanshiacèxa. ³⁶ Raíri uni ca Nucèn Papa Diosmi catamècè cupí unin ami cuaianan rishquiacèxa. Raíri ca unin manè risin nèaxun sipuacèxa. ³⁷ Nucèn Papa Diosmi catamècè uni raíri ca unin maxaxan rëacèxa. Raíri ca Nucèn Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun unin bètsi bètsi ocèxa. Raíri ca unin tërabëocèxa. Raíri ca manè xëtocèn 'acèxa. Raírinëx ca chupañuma 'ixun carnero rani pañuanan chivo rani pañuax cuaínbëquini niacèxa. Ñuñuma 'aish nuibacacè 'ianan ca bètsi bètsi ocè 'iacèxa. ³⁸ A unicama aín nuitu upíira 'aish ènè nètënu 'ima Nucèn Papa Diosan nètënuira 'iisa 'aíshbi ca anu uni 'icèma menu nitsi aín bashinuribi cuaínbëquini xubuñuma 'aish bashi quininu 'iacèxa. ³⁹ A unicama ñuiquin cuènëo bana isquin cananuna 'unanin, Nucèn Papa Diosmi ca asérabi catamèacèxa quixun. Ami catamèquinbi ca uisaira oquin cara Nucèn Papa Diosan, Cristo cupí, aín unicama 'imiti 'icè quixun 'unánma 'icèn. ⁴⁰ A ñucama 'unánma 'aíshbi ca utancèxa Cristo bama cupí nux 'icësaribiti, axa bëráma ami sinan unicamax Nucèn Papa Diosan iscèx upí 'ianan asérabi ainan 'aish nubë aín nètënu nètétimo 'iti 'icèn. Usai 'icëbë ca camáxbi Nucèn Papa Diosan aín unicama cásabi oi 'inuxun 'aia.

12

Jesúsmi cananuna catamèti 'ai quicè bana

¹ A unicamaxa 'iásaribiquin ca nubë 'icè 'itsa unin tëmëraquinbi —Nucèn Papa Diosan ca asérabi aín quicësabi oquin nu 'aquinti 'icè —quixun 'unánquin ami catamèquin ènima. Atúxa 'icësaribiti 'inuxun cananuna an nu 'atimaquin sinánmicè a ñucama èanan an usabi 'itioquin nu 'atima 'imicè ñucamaribi ènti 'ain. Acama ènquin cananuna bënëquinma añu ñu 'èn 'ati cara Nucèn Papa Dios cuèènia quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain. Cuai bètsibë upiti abáti cupí ca unin an iëocè ñu nania, usaribiquin cananuna upí oquin nun 'ati ñu 'anuxun, uisa ñun cara nu 'atimaquin sinánmia, a ènti 'ain. ² Jesús, a cupí nux ami catamècè 'aish ainan 'ianan asaribi upí 'aish aín nètënu abë 'iti, ax 'iásaribiti 'inuxun cananuna uisai cara ax 'iacèxa quixun sinánti 'ain. 'Uchañuira uni 'acësa oquin ca unin i curúsocënu a matásti 'icè quixun 'unánxbi ca ènè menu uacèxa, —ènè ñucama inúcëbë unicama upí 'iti mënótancèx cana 'èn Papa Diosbë 'i cuèëntécènti 'ai —quixun 'unani. Usai bamax baísquia 'aish ca Nucèn Papa Diosan nètënu abë 'Apu 'icèn.

³ Tëmëraquin —axa ami sináncëma unicaman ca 'èx Jesucristonan 'icè cupí 'è bètsi bètsi oia —quixun sinánquin ami catamèti èntin rabanan camina —usaribi oquian ami nishquin unin 'acèxunbi ca Jesucristonën tanshiacèxa —quixun sinánti 'ain. Usaquin sinani camina ami catamètia unin bètsi bètsi ocèxun oquin a ènti sinanima ami cushiti 'ain. ⁴ Mitsux 'uchati rabanan tëmëranan Jesucristonan cupí bètsi bètsi ocè 'aíshbi camina bamacëma 'ain.

⁵⁻⁶ ¿A bana mitsúxmi aín bëchicè 'icèa 'èsëquin Nucèn Papa Diosan cacè a caramina manuan? èsai quicè:

Èn bëchicè 'icè cana mi cain, Nucèn 'Ibu Diosan ca an nuibacè unicama 'ixunbia ñu 'atima 'aia oquin amiribishi 'atécënxunma 'anun quixun 'unánmiquin uisoquin cara 'ati 'icè usoquin 'aia. Uicama cara aín bëchicè 'inun 'imixaxa acama ca usoquin 'aia. Usa 'ain camina ñu 'aisama 'aia Nucèn 'Ibu Diosan mi uisa cara mi ocèxbi aín bana cuaisama tani bënëtima 'ain. 'Ianan camina masá nuituti sináncasmaquin, uisai carana 'iti 'ai quixun sinántima 'ain.

⁷ Camabi unin ca aín bëchicè ñu 'atima 'aia oquin upí 'inun quixun 'unánmia. Usa 'ain camina mitsun Nucèn 'Ibu Diosan ñu 'atima 'aia oquin uisa cara ocèxunbi a tani masá nuituquinma upí oquinshi sinánti 'ain, an ca mitsúxmi aín bëchicè 'icè cupí usoquin 'aia quixun 'unánquin. ⁸ Nucèn Papa Diosan ca aín unicama ñu 'atima 'aia oquin amiribishi

'atēcēnxunma 'anun quixun 'unánmiquin uisa oquin cara 'ati 'icē usoquin 'aia. Usoquin mitsu 'acēma 'aish camina mitsux asérabi ainanma 'aish aín bēchicēma 'ain. ⁹ Nux xu 'ixun ñu 'atima 'aia oquin ca amiribishi 'atēcēnxunma 'anun numi nishquinmabi nu 'unánmiquin nucēn papan nu mēēcēxa. Mēēcēxunbi cananuna ami nishquinma ax cuēēcēsabi oquin 'acēn. ¿Usa 'ain caranuna uisa cupí Nucēn Papa Diosan nux abē upí 'inun quixun, uisa oquin cara nu 'ati 'icē usoquin 'acēxunbi upí oquin sinántima 'ain? ¹⁰ Nux canitancēxnu upí 'inun quixun ca aín sináncēsa oquin 'unánmiquin usoquin nucēn papan nu 'acēxa. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Diosan asaribi upí 'iminuxun upí oquin nu 'unánmia. ¹¹ Cananuna 'unanin, Nucēn Papa Diosan usoquin nu 'acēxun taní cananuna masá nuitupanin. Usai 'itancēxbi cananuna usaquian nu 'acē a inúcēbē Nucēn Papa Diosbē upí 'iquin upí oquin sinani cuēēnti 'ain.

Jesucristo ñui quicē bana timati rabanan bērúancati

¹² Usa 'ain camina tēmēraibi masá nuituquinma upí oquin sinani ami cushi Cristomi catamēti 'ain. ¹³ Usa 'ixunmi mitsun aín cuēēcēsa oquin 'aia isquin ca raíri uniribi ami catamēti upí oquin 'unáncēma 'aíshbi a ēníma mitsux 'icēsaribiti 'iti 'icēn. Usaía atux 'inun camina Jesucristomi catamēquin aín cuēēcēsa oquin 'ati 'ain.

¹⁴ Nishananima camina upitaxēshi bucuti 'ain. Aín 'ucha ēncēma unix ca Nucēn Papa Diosbē 'itima 'icēn. Usa 'ain camina nishananima upitax bucuquin uisa 'uchabi 'ati sinántima 'ain. ¹⁵ Nucēn Papa Diosan ax cuēēcēsabi oquin mitsu 'aquincēma 'itin rabanan camina an mitsu 'unánmicēsabi oi 'inux bērúancati 'ain. Usai 'iquin camina uní raíri 'aisama nuituñu 'inun 'atimaquin sinánmitima 'ain. ¹⁶ Uni aín xanubēishi 'itioquin mēnío 'ain ca micama ui uníxbi aín xanuma 'ain, xanu itsibē 'itima 'icēn, bēbúxribi ca xanúxmabi uni itsibē 'itima 'icēn. Nucēn Papa Dios ca uni 'imainun xanuribi usai 'iti cuēēnima. Usai 'itin rabanan camina camáxbi upí sinánñu 'inun 'aquiananti 'ain. Esaúnēn ca Nucēn Papa Diosan cacē bana sinánquinma, ax rēcuēn 'ixunbi aín piti cuēēcē cupíshi aín xucēn aín rēcuēn 'imiacēxa. Ax piti cuēēcē cupía Esaú 'iásaribiti camina 'itima 'ain. ¹⁷ Camina 'unanin, 'itsa baritia 'icēbē ca Esaú aín papan rēcuēn bēchicē 'itēcēnti sináncēxa. Usaquin sinani masá nuituti iníbi ca 'iáma 'icēn. Usa 'ain ca Esaúma, aín xucēn Jacob, axa aín rēcuēn bēchicēsa 'icē, aín papan Isaacnēn upí oquin sinánxunquin Nucēn Papa Dios ñucáxuancēxa.

¹⁸ Mitsux camina aín bashi Sinaí, anuxuan nucēn raracaman Nucēn Papa Diosan bana cua, anu cuánma 'ain. Anuaxa canacamē'ēo sharaquimainun ca a bashix nētē cuinan mapucē bēánquibucē 'iacēxa. Aín bashicamanubi ca tsi rēquirucē tίνbu 'iacēxa. Anu camina mitsux 'iáma 'ain. ¹⁹ Manē bana ocē sharatia camina cuama 'ain. Cuatíma 'ianan camina Nucēn Papa Dios banaiaribi cuama 'ain. Nucēn Papa Dios banacēbēa 'aisamaira ñu 'ia isquin ca nucēn raracaman racuēquin Moisés cacēxa:

—Nux bamatima cupí camina minbi Nucēn Papa Diosan cacēxun nu cati 'ain.

²⁰ Bananuxun ca Nucēn Papa Diosan cacēxa: “Uinu 'icē uníxbi ca aín bashi tanáin cuantima 'icēn, ñuinacaxribi ca cuantima 'icēn. Uni 'imainun ñuina ax anu cuancēcamax ca maxaxan rēanan masíbunēn 'acē 'iti 'icēn”. A bana sinani ca nucēn raracamax racuēacēxa. ²¹ Usaía 'aisamaira ñu 'ia isi ca Moisésñexribi quiacēxa: “Éxribi cana racuēti bērēin”.

²² Mitsux camina aín bashi Sinaí anuaxa Nucēn Papa Dios baná anu cuanma 'ain. Bēráma camina mitsux Nucēn Papa Dios rabinux Sión cacē matá, anua Jerusalén 'icē, anu cuancēn. Usai 'iá 'aíshbi camina Jesucristonan 'aish, uinu caramina 'ai anuax, Nucēn Papa Dios axa bamatimoi naínu 'icē Jerusalén aín nētēnu tsócē, abē banain. Anuxun ca 'itsaira 'ixun aín ángelcama timēxun a rabia. ²³ Anuribi uicamax cara ainan 'icē, aín anē 'acē, acamanribi ca a rabia. Anu ca ax 'Apuira 'ixuan an camabi unin 'acē ñu iscē, Nucēn Papa Dios, ax 'icēn. Anuribi ca Nucēn Papa Diosan ainan 'icē upí 'imicē 'aísha bamacē unicama aín bēru ñunshin 'icēn. ²⁴ Anuribi ca ax aín imi 'apati bama 'ixuan an nuxribinu

anu 'inun mēnícōcē, Jesús, ax 'icēn. —Cain, an Abel 'acē uni, ax ca cupicē 'iti 'icē —quiax Nucēn Papa Dios quicēbē ca usai 'iacēxa. Usa 'aínbi ca Jesús bamacē cupí uínbi an 'acē uni cupiama 'icēn. Usoquian Jesús unin 'á 'ixunbi ca aribi cupiquinma uicamax cara ami catamētia, a aín 'ucha sinántēcēntimoquin tērēnia.

²⁵ Cananuna 'unanin, Moisésnēan Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncēxunbia an a bana timaquin cuaisama tancē, nucēn raracamax ca castíancē 'iacēxa. Moisésnēn ñuiá banasamaira ca Jesucristo ñui quicē bana, Nucēn Papa Diosan naínu 'ixun nu 'inan, ax 'icēn. Usa 'ain ca nucēn raracamaxa 'iásamaira oi an Jesucristo ñui quicē bana timaquin cuaisama tancē unicama iētima 'icēn. Usa 'ain camina asérabi Jesucristo, Nucēn Papa Diosan a aín nētēnuua xua, a ñui quicē bana timaquinma upí oquin cuati 'ain. ²⁶ Bērāma ca Moisésbēa Nucēn Papa Dios banacēbē mecama shaíquiacēxa. Usa 'aínbi ca Nucēn Papa Dios ēsairibi quia: “Mecama amiribishi shaícatēcēnquin cana ashí 'aquinma naínu 'icē ñu, bari, 'uxē, 'ispa acamaribi shaícati 'ain”. ²⁷ Nucēn Papa Dios “cana amiribishi ñucama shaícatēcēni” quíá 'ain cananuna 'unanin, usoquin shaícacēx ca a ñucama cēñúcē 'aish 'aíma 'iti 'icēn. Acama 'aíma 'aínbi ca uisai cara aín unicama abē 'iti 'icē quixun an mēníosabi oi 'iti 'icēn. ²⁸ Ax xēnibua 'aínbi cēñútimo nucēn 'Apuira 'ain cananuna nux nētētima anu abē 'ianan aín unicamabē 'iti 'ain. Usai 'iti sinánquin cananuna Nucēn Papa Diosmi sinánquin aín bana cuaquin —asábi ca —cai cuēēnquin a rabiti 'ain, ax cuēēncēsabi oquin, ²⁹ ax upíra 'ixun ca rēquiruquin tsin 'acēsaribi oquin ñu 'aisamacama cēñuti 'icē quixun sinánquin.

13

Usaquian aín unicaman Nucēn Papa Dios cuēēnmiti bana

¹ Mitsux Jesucristonan 'aish camáxbi xucēnsa 'aish camina mitsux 'icēsabi bētsibē bētsibē nuibanani 'iti 'ain. ² Mitsun 'unáncēma unibi camina mitsun xubunu bēbaia cuēēnquin biti 'ain. Usai 'iquin ca raírínēn 'unánquinmabi ángel, unisaribi 'icē, biacēxa.

³ Mitsúxribi atubē sipuacē 'aish tēmēracēsa 'ixun camina axa Jesucristonan cupí sipuacē unicama manuquinma a sinánquin 'aquinti 'ain. Mitsúxribi usaribi uni 'ixun camina —usaribi oquin ca unin 'ē 'ati 'icē —quixun sinánquin unían bētsi bētsi ocē uni a 'aquinti 'ain.

⁴ Min xanuma 'ain camina xanu itsibē 'itima 'ain. Xanu minan 'iti bitancēxun camina abē nuibananquin upí oxun 'iquinti 'ain. Aín xanuma 'ain bēnēñuma xanubē 'iti 'imainun uni itsin xanubē 'iti ca Nucēn Papa Dios cuēēnima. Cuēēnquinma ca usa uní 'imainun usa xanuribi 'uchoquin uisa cara oti 'icē usoquin 'ati 'icēn.

⁵ 'Aisamaira curíquiñu 'iti camina sinántima 'ain. Nucēn Papa Diosan “Ēn cana mi 'aquinquin ēntima 'ai” quixun cacē a sinani camina mitsux 'aisamaira ñuñuma 'aishbi masá nuituti bēnētima cuēēnti 'ain. ⁶ Usaquin sinánquin cananuna ēnē bana cuēnēo quicēsabi oquin sinánti 'ain:

Nucēn 'Ibu Diosan ca 'ē 'aquinia. Usa 'ain cana unin uisa cara ocēxbi racuētima 'ain.

⁷ Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixuncē unicama camina manuquinma sinánti 'ain. —Atun ca Jesucristomi catamēquin upí ñuishi 'aia —quixun sinani camina usaribiti 'iti 'ain.

⁸ Jesucristo ax ca usabi 'iá 'aish bēríribi usabi 'aish, usabi 'iti 'icēn. ⁹ Usa 'ain camina uní itsían mitsu bētsi bētsi bana ñuixunquin Jesucristomi sinánti ēnun quixun cacēxunbi ēntima 'ain. A unicamax ca —bētsi bētsi ñu piquinbi camina bētsi bētsi ñu pítima 'ai —quia. Atúxa usai quia a bana cuatibi ca uní aín nuitu upí 'ima. Usa 'ain camina —Cristo cupíshi ca Nucēn Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha tērēanan nux ainan 'inun 'imia —quixun 'unani amishi cushicanti 'ain.

¹⁰ Nun nu —Jesucristo bama cupí ca nun 'uchacama tērēncē 'icē —quixun 'unáncē 'aínbi ca judíos sacerdotecaman 'aracacē ñuina rēcē aín nami picē 'aishbi, ami catamēcēma

'ixun, —Jesucristo bama cupí cana 'ën 'uchacama tērēncē 'ai —quixun 'unanima. ¹¹ Unicaman 'ucha tērēncē 'inun ca sacerdotenēn cushicaman 'apun, 'aracacē ñuina rēcē aín imi, anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu 'ucē mēu, Cata Upíira cacē, anu buánxun anuxun ánscaia. Usoquin 'anan ca a ñuinacan namicama a ěma 'ura buánxun nēēnia. ¹² Usaribiti ca Jesús, Jerusalén 'uri aín imi 'apati i curúsocēnu, camabi uníxa aín 'ucha tērēncē 'aish Nucēn Papa Diosnan 'inun, bamacēxa. ¹³ Usa 'ain cananuna Jesús, axa ěma 'uracēox 'uchañuira uni 'icēsari bama, a nuxnu ainan 'icēa uni itsin tēmēramianan 'usáncēxunbi, ainan 'iti ěntima 'ain. ¹⁴ ěnē nētēnu ca axa cēñútima usabi 'icēbēnu anu 'iti ěma 'aíma 'icēn. Usa 'ain cananuna axa cēñútima nētē Nucēn Papa Diosbēnu anu 'iti a cainin. ¹⁵ Usa 'ain cananuna Jesucristo cupí camabi nētēn abē banai cuēēnquin Nucēn Papa Dios nun cuēbitan rabianan —mix camina asérabi nun 'Apu 'ai —quixun caquin a rabiti 'ain. ¹⁶ Rabianan camina uni raíri 'aquinquin ñu upí 'ati manutima 'ain. Ñuñuma uniribi camina nuibaquin min ñu mēsú 'inánti 'ain. Unían usaquin 'aia isi ca Nucēn Papa Dios cuēēnia.

¹⁷ Mitsun cushicaman ca mitsúxmi upiti Jesucristomi sinánun mitsu 'aquinia. Usaquin mitsu 'aquinuan Nucēn Papa Diosan caíscē 'ixun ca an cacēsabi oquin upí oquin 'aia tania, ax cuēēntanun. Usa 'ain camina aín bana cuaquin atux quicēsabi oquin 'ati 'ain. Mitsun usaquin 'aia isquin ca atun masá nuituquinma cuēēnquin mitsu 'aquinti 'icēn. A unicaman bana cuaquinbimi an cacēsa oquin 'aia isi ca Nucēn Papa Dios cuēēntima 'icēn.

¹⁸ Cananuna 'unanin, ñu 'atima 'aquinma upí ñuishi 'aia tania ca Nucēn Papa Diosan nu upí isia quixun. Usa 'icē camina nu Nucēn Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹ ěx mitsubē 'itēcēni bēnētishi cuanun camina manúquinma Nucēn Papa Dios 'ē ñucáxunti 'ain.

Upí oquin sinania bērúanx 'inuan Pablonēn ca

²⁰ Nucēn Papa Dios, an aín unicama abē upí 'inun 'imicē, an ca Nucēn 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bērúainracē, a bamacēbi baísquimiacēxa. An Jesús aín imi 'apati bamacē cupí nun 'uchacama tērēnquin nux xēnibua 'aínbi ainan 'inun 'imicē, ²¹ anbia an iscēxmi upí 'inun 'imianan ax cuēēncēsabi oquinmi upí ñuishi 'anun mitsu 'imiti cana cuēēnin. 'Tanan cana an, Jesucristo cupí, ax cuēēncēsabi oquin nu 'imiti cuēēnin. A ca aín unicaman xēnibua 'aínbi ěnquinma rabiti 'icēn. Usaquin ca 'ati 'icēn.

²² ěn xucēantu, 'ën mitsu 'ēsēquin, 'itsamashi cuēēnoxuncē banacama ěnē camina upí oquin sinánquin cuati 'ain. ²³ Mitsun camina 'unánti 'ain, nucēn xucēn, Timoteo, a ca sipuacē 'icēbi chiquíncanxa. 'Itíxa bēnētishi bēbaia cana mitsu isi cuanquin a buánti 'ain.

²⁴ Anu 'icē Jesucristomi catamēcē unicama 'imainun mitsun cushicama a camina bērúanxa 'inun 'ē caxunti 'ain. Italianuax ucē unicamanribi ca mitsu bērúanxmi 'inun mitsu camia.

²⁵ Nucēn Papa Diosan nuibaquin 'aquincēxmi chuámarua 'aish bucuti cana cuēēnin. Ashi.

SANTIAGONĒAN JUDÍOS UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

Aín menuma 'icē judíos unicama Santiagonĕn quirica cuēñoxuan

¹ 'Ēx cana Santiago, an Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn cacĕsabi oquin ñu 'acĕ 'ain. Israelnĕn bĕchicĕ mĕcĕn rabĕ 'imainun rabĕ aín rĕbúnqui 'aíshmi bĕtsi bĕtsi menu tsóti cuan 'icĕ cana mitsu ĕnĕ quirica buánmin.

Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕ 'aísha aín unicamax bĕtsi sinánñu 'iti

² 'Ēn xucĕantu, cana mitsu cain, uisai caramina 'iti 'ain, uisa ñu cara mitsumi 'icĕbĕbi camina upí oquinshi sinani cuĕĕnti 'ain. ³ Camina 'unanin, usai 'i bĕñĕquinma tanshiquin camina uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕñĕtima upiti Jesucristomi catamĕti 'unánti 'ain. ⁴ Mitsux usai 'inux camina ĕníma Jesucristomi sinani uisa ñu cara 'icĕbĕbi masá nuitutima ami catamĕcanti 'ain.

⁵ Uisaira caramina ami cushiti 'ai quixun 'unáncĕma 'ixun camina Nucĕn Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucácxun ca an mi usaími 'iti 'unánmiquin cushioti 'icĕn. An ca an a ñucáĕ unimi nishquinma cuĕĕnquin upí oquin 'unánmia. ⁶ 'Ixunbi camina —Nucĕn Papa Diosan sapi ca 'ĕn cacĕxun cuatima 'icĕ —quixun sinánquinma, —an ca asĕrabi 'ĕn cacĕxun cuati 'icĕ —quixun sinánquin ñucáti 'ain. An cara 'ĕ 'aquinti 'icĕ, cara 'ĕ 'aquintima 'icĕ quixun sináncĕ uni ax ca suñun bĕcacĕxa parún papa amami amamiqui tucánquicĕsa 'icĕn. ⁷ Mitsux usa 'ixun camina Nucĕn Papa Diosan ca 'ĕn bana cuatia quixun sinántima 'ain. ⁸ Usaquin sinánbĕquincĕ unix ca an sináncĕsabi oi 'ima cĕmĕbĕquinia.

⁹ Uicamax cara unían —ñuumara ca —quixun iscĕ 'iaxbi Jesucristomi catamĕtia, Nucĕn Papa Diosan 'aquincĕx bĕráma 'iasama 'icĕ, ax ca cuĕĕnti 'icĕn. ¹⁰ 'Imainun ca ñuñuira ax Jesucristomi catamĕti ñuñumaibi cuĕĕnti 'icĕn. Axa ñuñuira uni ax ca ro uáxa upíira upí 'itancĕxbi aín upí bĕñĕtishi nĕtĕcĕsaribi 'icĕn. ¹¹ Barin uruquin pĕcaquin xarocĕx ca ro uá chushia. Usari 'i ca ro uá rĕucuti aín upí nĕtĕtia. Usaribiti ca ñuñu uni ax curíquiñuira 'iti sinánxun ñu 'aíbi 'iti 'icĕn.

Uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi Jesucristomi catamĕti ĕntima

¹² An uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕñĕquinma tanshiquin Jesucristomi catamĕti ĕncĕma unicama a ca usaía ax ami sináncĕ unicama 'iti ñuia quiásabi oquin Nucĕn Papa Diosan aín nĕtĕnu abĕ 'aish chuámarua 'aish cuĕĕnun 'imiti 'icĕn. ¹³ Usa 'ain ca ui unin cara 'atima ñu 'ati sinania, a unin —Nucĕn Papa Diosan ca usaquin 'anun 'ĕ sinánmia —quixun sinántima 'icĕn. Nucĕn Papa Dios a ca uínbi 'atima ñu 'anun sinánmitima 'icĕn. Usa 'ixun ca anribi uinu 'icĕ unibi 'atima ñua 'anun sinánmima. ¹⁴ Unían ñu 'atima 'acĕ ax ca Nucĕn Papa Diosan 'amicĕma 'icĕn. Abi aín sinan 'atima 'ixun ca usoquin 'aia. ¹⁵ Usaquian sináncĕ cupí ca unin ñu 'atima 'aia. Ñu 'atima ĕnquinma amiribi amiribi 'ai 'uchacĕ cupí ca bamai Nucĕn Papa Diosbĕ 'itima 'icĕn.

¹⁶ 'Ēn nuibacĕ xucĕantu, uinu 'icĕ unínbi paráncĕ camina 'icantima 'ain. ¹⁷ Camabi uisa ñu cara upí 'icĕ, ax ca Nucĕn Papa Dios naínu 'icĕ, an bari, 'uxĕ, 'ispa acama unio, an camabi uni 'ináncĕ 'icĕn. A ñucamaxa bĕnamĕanan bĕánquicĕ 'aínbi ca Nucĕn Papa Dios axira usabi 'iá 'aish usabi 'icĕn. ¹⁸ An ca unían aín bana ñuixuncĕxun cuatínu ainan 'inun nu 'imiáxa, nux pain 'icĕ cupía raíri uníxribi Jesucristomi catamĕcĕ 'aish camabi ñu an uniosamaira 'inun.

Asĕrabi Jesúsmi catamĕtia usai uni 'iti bana

¹⁹ 'Ēn nuibacĕ xucĕantu, usa 'ain camina Nucĕn Papa Diosnan 'ixun mitsun unían bana ñuia upí oquin pain cuati 'ain. Cuati camina mitsux munu pain sinántancĕx bananan bĕñĕtishi nishtima 'ain. ²⁰ Axa nishcĕ unix ca Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi 'ima. ²¹ Usa 'ain camina ñu 'atima 'aisamaira oquinmi mitsun 'acĕ a ĕanan uisa ñucama cara

'aisama 'icë ënti 'ain. A ënquin camina ami cuacë Nucën Papa Diosan bana a mitsun nuitu mëu racanaquin upí oquin sinánti 'ain. Mitsúnmi cuacë bana ënëxa quicësabi oquin, Jesucristomi catamëcë 'ixun, 'acë 'aish camina Nucën Papa Diosnan 'inux iëcanti 'ain.

²² Usa 'ain camina mitsun pabitainshi cuaquinma upí oquin sinánquin a bana quicësabi oquin 'ati 'ain. Usoquin 'acëma 'aish camina —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun sinanibi cëmëcë mitsux 'iti 'ain. ²³ Axa Nucën Papa Diosan bana aín pabitainshi cuati, a bana isi ax quicësabi oi 'icëma uni ax ca an aín bëmánan espéjonën iscë unisaribi 'icën. ²⁴ —Uisa carana 'ai —quixun istancëxbi ca mëníocatima manúquiani usabi cuania. ²⁵ Usa 'aínbi ca an a bana cuaquin manuquinma sináncë uni, ax a bana quicësabi oquin ënquinma 'acë 'aish chuámarua tani cuënti 'icën. A banax ca anúnu upí 'ianan, ñunshin 'atima cuëncësabi oi 'ima Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'inux iëti a 'icën.

²⁶ Ui unix cara —'ëx cana Nucën Papa Diosan bana cuacë 'ai —quibi sinánxmaishi 'aisamairai banaia a unix ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'íma cëmëia. ²⁷ An Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'acë unin ca ësaquin 'ati 'icën: Papañuma titañuma tuácama 'ímainun casunamëcë xanucamaribi 'aquinsa 'ianan masá nuitutia isquin ca 'aquinti 'icën. 'Aquiayan ca an Nucën Papa Diosmi sinánquinma ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin 'acësaribi oquin ñu 'aisama 'atima 'icën.

2

Ráiri unishi nuibanan ráiri 'atimotima

¹ 'Ën xucéantu, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristo, ax Diossaribi upí, ami catamëcë 'ixun camina ráiri unibëishi nuibananquin ráiri uni timatima 'ain. ² 'Ënëx ca ësa 'icën. Ñuñu uni axa upiti mëníocanan, upí chupa pañuanan, curi manë mëñuax, anu mitsux timécënu atsínmainun ca ñuñuma uníxribi chupa 'atimará pañuax atsínti 'icën. ³ Atsiniami mitsun ñuñu uni a upí oquin biquin: Anu tsóti upí ënu ca tsót quixun canan ñuñuma uni aribi: 'Iisa tani nianan ca menu tsóbut cati, ax ca 'aisama 'icën. ⁴ Usoquin 'aquin camina camabi uni sënën nuibaquinma 'atima sinánñu 'ixun ráirishi nuibanan ráiri uni 'atimoin.

⁵ 'Ën nuibacë xucéantu, 'ën mitsu camainun ca cuat. Nucën Papa Diosan ca axa ënë menuax ñuñuirama unicama a caisia, atúxa ami upiti catamëcë 'ianan aín nëtënu abë 'inun, an nuibacë unicamax ca usai 'iti 'icë quiáxa aín bana quicësabi oquin. ⁶ Usa 'aínbi camina mitsun ñuñuma uni a —'aisama ca —quixun timaquin rabínmin. Ñuñuira uni an ca mitsu paránquin ñu mëëmianan tëmëramiquin mitsumi manánquin, an uníxa ami bëtsi uni ñui manáncëxun cuacë uninu buania. ¿Atux cara usama 'ic? ⁷ Usaquin 'ai ca Cristo, ax upí 'ixuan an mitsu ainan 'imicë a ñui 'atimati banaia. ¿Atux cara usama 'ic?

⁸ Aín bana ráirinëxa quicësoi 'icësamaira oi a bana quicësoi 'iti Nucën Papa Diosan banax ca ësai quia: “Mixmi upiti bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. A bana quicësabi oquin 'acë 'ixun camina mitsun Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'ain. ⁹ Usa 'aínbi camina mitsun, ráiri unishi nuibanan ráiri uni nuibacëma 'ixun, 'uchaquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin 'aiman. ¹⁰ 'Ësa ca. An camabi aín bana cuënëo quicësabi oquin 'aquinbi Nucën Papa Diosan bana achúshi quicësa oquin 'acëma uni, an ca camabi Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oquin 'acëmasa 'aish 'uchaia. ¹¹ Nucën Papa Dios axa “Min xanuma 'ain camina xanubë 'itima 'ain” quiá, axbi ca “Uni camina 'atima 'ain” quiacëxa. Usa 'aínbi ca an aín xanuma 'ain, xanubë 'iquinmabi uni 'acë uni an Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aima. ¹² Usa 'aínbi camina mitsux Nucën Papa Diosan, anun camabi unían ñu 'acë isti nëtën, mitsux caramina Jesucristomi catamëti axa cuëncësabi oi 'ia quixun isti cupí, upitishi bananan upíshi 'iti 'ain. ¹³ Anúan an camabi unin ñu 'acë isti nëtë anun ca Nucën Papa Diosan, an bëtsi uni nuibaquin 'aquincëma unicama a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icë

usoquin 'ati 'icën. Usonan ca an bëtsi uni nuibaquin 'aquincë unicama ashi uisabi otima 'icën.

Jesucristomi catamëcë 'ixuan unin ñu upíshi 'ati

¹⁴ 'Ën xucëantu, an “ëx cana ami catamëti Jesucristonan 'ain” quiquinbi, Jesusan bana quicësabi oquin upí ñuishi 'acëma uni ax ca aín bana ñancáishi 'icën. ¿Usa unix cara Jesucristonan 'aish iëti 'ic? Ca 'itima 'icën. ¹⁵ Ësa ca. Axa Jesucristomi sináncë uni, bëbu 'imainunbi xanu, chupañuma 'ianan a piti ñuñuma isquin, ¹⁶ sapi camina mitsu achúshinën cati 'ain: Bëruáanx ca cuantan, mina matsi ca mapút, pucháquin ca pit quixun. Usaquin caquinbi añu ñubi 'ináncëma 'aish camina min bana ñancáishi 'aish banáinshi quicë 'ain. ¹⁷ Usaribiti ca uni Jesucristomiisa catamëtia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish aséabi Jesucristomi catamëcëma 'icën.

¹⁸ Unin sapi ca uni itsi cati 'icën: Mixmi Jesucristomi cana catamëti quimainunbi cana 'ën upí ñu 'ain. Mixmi —Jesucristomi cana catamëti —quicëbëtanbi cana minmi upí ñu 'aia iscëma 'ixun aséabi camina usa 'ai quixun sinántima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ën ñu upí 'acë 'ixun mi ismiti 'ain, 'ëx cana aséabi Jesucristomi catamëcë 'ai quixun. Usaía a uni quicë ax ca aséabi 'icën. ¹⁹ Min camina Nucën Papa Dios ax ca achúshishi 'icë quixun sinanin. Usaquin sinánti ca asábi 'icën. Usaquinmi sináncë 'aínbi ca ñunshin 'atimacamanribi —usa ca —quixun 'unani ami racuëtan bamai bërëruia. ²⁰ ¿Mix sinánñumasa 'ixun caramina 'unaniman, Jesucristomi cana catamëti quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish ca a uni Jesucristomi catamëcëmasa 'icën? ²¹ Ësa ca. Nucën rara, Abraham, an ca Nucën Papa Dios rabinuxun an cacësabi oquin aín bëchicë Isaac 'ati mëníocëxa. Usaquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios —Abrahamnën ca 'ën bana cuaquin 'ën cacësabi oquin 'aia, usa 'aish ca 'ënan 'icë —quix quiacëxa. ²² Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin Abrahamnën 'á cupí camina 'unanin, Abrahamnëx ca aséabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iacëxa quixun. Usa 'ixun an cacësabi oquin 'acë 'aish ca Abraham aséabi ax 'icësamaira oi Nucën Papa Diosmi sináncëxa. ²³ Nucën Papa Diosan bana cuënëo axa a ñui quicësabi oi ca Abraham 'iacëxa, ësai quicë: “Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun 'unani ca Abraham ami catamëacëxa. Usaía 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan iscëx Abraham upíira uni 'iacëxa”. Usa 'icë ca Abraham unin, Nucën Papa Diosbë nuibanancë uni caquin anëacëxa.

²⁴ Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca ami sináncë cupíshima, ami sinánquian ax cuëncësabi oquin ñu upí 'acë cupíribi, uni —ax ca aséabi upí 'icë —quixun isia. ²⁵ Usaribi oquin ca Rahab cacë xanu ax 'aisama 'ixunbia Israel uni rabë Jericó ëmanu 'icë unicaman 'atin rabanan, aín xubunu unëxun bëtsi bain cuantánun xucë, a cupí Nucën Papa Diosan upí isacëxa. ²⁶ Cananuna 'unanin, bamatancëx ca bëru ñunshínñuma 'aish uni aín nami ñancáishi 'icën. Usaribi ca uni ax isa Jesucristomi catamëtia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincëma 'aish, aín banax ñancáishi 'icën.

3

Upitishi cananuna banati 'ai quicë bana

¹ 'Ën xucëantu, mitsux camina camáxëshiira an axa Jesucristomi catamëcë unicama 'unánmicë uni 'itima 'ain. Camina 'unanin, usa uni 'ixunbi 'atima ñu 'ai camina raíri unicama 'acësamaira oquin 'uchocë 'iti 'ain. ² Camaxunbi cananuna ñu 'aisama 'ain. Axa uisaíbi 'atimati banacëma uni ax ca aséabi upí uni 'icën. A unin ca 'atimati banatisa tanquinbi tënëti 'unáncë 'ixun uisa ñu 'atima 'ati cara sinania, abi tënëti 'icën. ³ Ësa ca. Caballo niquinquin cananuna anun nitsinananbi anun buinatti itsi aín cuëbínu təcërëcain. Usoxun cananuna nun cuëncësa oquin niquínti 'ain. ⁴ Usaribi ca manë nunti 'icën. Chaira 'icëbi ca suñun bëcaquin buania. Usa 'icëbi ca an niqincë unin, uinu cara cuainsa tania ami oquin anun chibíti axa chairama 'aínbi anúinshi puntëbianquin buania.

⁵ Usaribi ca nun ana anúnu banacë ax 'icën. Chamaratsu nun cuëbí 'aínbi cananuna uisa ñuishi ñui cara, anun banain. Tsi chamaratsu bimicëxunbi ca chaira 'icëbi naë rëquiquiani chaquin cëñuia. Usaribi oquin ca nun anáxa chamará 'aínbi uisa banaratsu cara unin uni itsi ñuiabi, a bana chaniquin tsuácaruia, camabi menuxuan unin cuanun. ⁶ Tsi chamaratsu usaribi ca nun ana, a cupínu nun cuëbitan banacë, ax 'icën. Chamaratsu 'aínbi cananuna anun 'atimati banati 'ain. Usai banacë cupí nun sinánribi 'atima 'ixun cananuna ñu 'atimaribi 'ain. Usa 'ixun ca anúnu 'atimati banacë 'ixun nun bamati nētē utámainun usabi nu 'imiti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apu anbi ca uni 'atimati banati sinánmia.

⁷ Unin ca camabi ñuina axa piánancë 'imainun ñuina pëchü 'imainun men nirícë ñuina 'imainun baca mëu 'icë ñuina a camabi aín cuëncësa oquin 'ati 'icën, usoquin ca 'aia.

⁸ Usa 'aínbi ca unin aín cuëbitan 'atimati banati ashi tēnētima 'icën. Usa 'ain ca uni usabi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unin bana anun uni bamati muca rosaribi 'icën. ⁹ Nun ana anúnu banacë, anúbibi cananuna Nucën 'Ibu Dios rabin, anúnribi cananuna uni, a Nucën 'Ibu Diosan asaribi oquin unio 'icëbi ami nishquin ami 'atimati banaquin ñu cain. ¹⁰ Nun cuëbitanbi cananuna Nucën Papa Dios rabin. Rabianan cananuna nun cuëbitan 'atimati banain. 'Ēn xucéantu, usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹¹ ¿Anuaxa me mëúcüax 'unpax chiquicë, anuax cara bata 'unpax 'imainun muca 'unpáxribi uti 'ic? Ca utima 'icën. ¹² 'Ēn xucéantu, ¿higueranën cara aceitunanën bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. ¿Uvasnënribi cara higueranën bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. Usaribiti ca anuaxa me mëúcüax 'unpax chiquicë anuax tashiñu 'unpáxbëbi bata 'unpax utima 'icën. Usaribiti cananuna nun cuëbitan Nucën Papa Dios rabianan 'atimati banatima 'ain.

Aserabi ñu 'unáncë 'iti bana

¹³ Micama uinu 'icëx caramina sinánñuira 'ianan upí oquin bana cuacë 'ain camina cëruti rabíquinma ñu upíshi 'ati 'ain. Usaquinmi 'aia isquin ca —a unix ca asérabi sinánñu 'ianan upí oquin bana cuacë 'icë —quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁴ Usa 'aínbi camina mitsux unimí nishcë 'ianan uni itsimi sinánanima nutsi mixëshi ñuñu 'iti cuëncë 'ixun, rabiacaquin —'ëx cana ñu 'unáncë 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sináncë 'aish ca min bana cëmëcë 'icën. ¹⁵ Usaquin sináncë unix ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma 'icën. Ax ca an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa 'icën. Ñunshin 'atimanën sinánmicë ca usa uni 'icën. ¹⁶ Axa nishanan ami sinanima uni itsimi nutsianan axëshi ñuñu 'iti cuëncë uni an ca upí oquin sináncëma 'ixun camabi 'atima ñu 'atishi sinania. ¹⁷ Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan sinánmicë unin upí oquinshi sinánquin upí ñu 'aia. Ca unibë nishananquinma nuibanquin bëtsi unían cacëxun cuaquin upí oquin bana sinánan uni itsiribi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia. Usa unin ca cëmëma 'ixun paránanquinma aín quicësabi oquin 'aia. ¹⁸ Axa unibë nishananima upitishi banacë unicama an ca chuámarua 'ixun upí ñuishi 'aquin uni raíriribi chuámarua 'inun 'imia.

4

An ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicamasaribi 'itima bana

¹ ¿Uisa cupí caramina mitsúxbi nishananan ñu cananin? Mitsúnbi bëtsi bëtsi ñu 'atimaquin sinani camina usai 'icanin. ² Mitsun cuëncë ñu bicasi bënëquinbi bicëma 'ixun camina binuxun ami nishquin uni itsi 'acësa 'ain. Usa 'ixun bëtsi uni 'icësaribiti ñuñu 'iisa tani bënëquinbi bicasmati camina nishananan mëëananin. Usai 'iquinbi camina Nucën Papa Diosmi ñucácëma cupí mitsun cuëncë ñu bitsiman. ³ Ñucáquinbi camina ami ñucácë ñu a bitsiman, ax cuëncësabi oquinmami mitsux cuëncësa oquinshi Nucën Papa Dios ñucácë cupí. ⁴ Nucën Papa Diosmi manúxunmi mitsun cuëncësa oquinshi 'aia cana ësaquin mitsu cain: ¿Mitsun caramina 'unaniman, ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë upíma 'icë quixun? Uinu 'icë unin cara ënë menu 'icë ñuishi sinania ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosmi nishcësa 'icën. ⁵ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ax ca ësai quia: “Nucën Papa Diosan ca ainan 'icë nu ñuñuia. Usa 'ain ca an nubë

'inun nu 'ináncē aín Bēru Ñunshin Upí ax bētsi ñu 'aquinmanu ax cuēēncēsa oquinshi 'ati cuēēnia". A banax ca asérabi 'icēn. Usa ca ax 'icē quixunu 'unánti oquin ca Nucēn Papa Diosan aín uni usoquin cuēēnōmiacēxa. ⁶ An nu sinánmicē ñuishi nun 'anun ca Nucēn Papa Diosan nu 'aquintancēxun nuibaquin nua 'aquincē usamaira oquin 'aquintécēnia. Usa 'ain ca aín bana ēsai quia: “Nucēn Papa Diosan ca axa rabícē unicama a timanan axa —'ēx cana usa 'ai —quix rabícēma unicama nuibaquin 'aquinia”. ⁷ Usa 'ain camina Nucēn Papa Diosan bana cuati ami catamēti ax cuēēncēsabi oishi 'iti 'ain. Usai 'iquin camina ñunshin 'atimanēan 'atima ñu 'ati mitsu sinánmisa tancēxunbi a ñu 'ati tēnēquin 'atima 'ain. Usai 'ia ca ñunshin 'atimanēn ubíoquinma mitsu ēnti 'icēn. ⁸ Asérabi upiti amí sinani Nucēn Papa Diosbē banaquin camina an nuibaquin sinánmicēxun, ax ca mitsubē 'icē quixun mitsun nuitu mēu upí oquin 'unánti 'ain. An ñu 'aisama 'acē unicama, cana mitsu cain: Unia aín mēcēn chuañuma 'inun mēchucacēsaribiquin ca min sinan upí 'inun min ñu 'atima 'acēcama ēn. —Nucēn Papa Diosnan cana 'ai —quicē 'ixunbi ainanma unicaman 'acēsaribi oquin ēnē menu 'icē ñuishi sináncē unicama, mitsúxribi ca sinanat, Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oíshimi 'inun. ⁹ —Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi cana 'ima —quixun sinani ca masá nuituti 'in. Cuēēni cuaicē 'aíshbi ca a ēni masá nuituti bēunan mēscut. Chuámarua taními cuēēncē a ēni ca masá nuitut. ¹⁰ —'Ēx cana an iscēx 'aisamaira 'uchañu 'ai —quixun sinánquinmi cacēxun ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn mitsun 'uchacama tērēnquin upíira 'aíshmi cuēēnun mitsu 'imiti 'icēn.

Ñuquin uni itsi 'atimotima

¹¹ 'Ēn xucēantu, cana mitsu cain, Jesucristomi sináncē 'aish camina axribia ami sináncē unicamabē ñuianantima 'ain. Axa abēa Jesucristomi sináncē uni ñui —ax ca 'aisama 'icē —quicē uni ax ca —Nucēn Papa Diosan banax ca 'aisama 'icē —quicēsa 'icēn. Usai qui camina mitsux Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'aíma a banax ca cuatima 'icē quicēsa 'ain. ¹² Usai ca uni 'iti 'icē quicē bana nu 'inan ax ca achúshi, Nucēn Papa Dios, ashi 'icēn. A bana 'inan 'ixun ca unin cara a bana quicēsabi oquin 'aia quixun isti 'icēn. Usa 'ixun ca axa xēnibua 'aínbi abē 'iti unicama a iēmianan axa abē 'ítima unicama a xēnibua 'aínbi abē 'itimoquin ēnti 'icēn. ¿Usa 'aínbi caramina minmi uni itsi 'atimonun mix añu 'ain?

Usai caranuna imēishi 'iti 'ai quixun cananuna 'unanima quicē bana

¹³ 'Ēnē banaribi 'ēn mitsu camainun ca cuat. Micama raírínēx camina ēsai quin: —Bērí cuanima cananuna imēishi anuxun ñu 'ai bētsi ēmanu cuanti 'ain. Cuanx bēbatancēxun cananuna achúshi barin anu 'iquin ñu bitancēxun maruquin 'itsa curíqui biti 'ain. ¹⁴ Usai quiquinbi camina uisai caramina imēishi 'iti 'ai quixun 'unaniman. Uísa cara nun tsóti 'icē cananuna 'unaniman. Ax ca 'ibútancēxa curu nētē bēnētishi nētécē usaribi 'icēn. ¹⁵ Usai quima camina ēsai quiti 'ain: Nucēn 'Ibu Dios cuēēncēbē, bamacēma 'ixun cananuna nun sináncē ñu 'ati 'ain. ¹⁶ Usa 'aínbi camina mitsux —'ēnbi cana usaquin ñu 'ati 'ai —quix cērúanan rabbitin. Usai 'iti ca 'aisama 'icēn. ¹⁷ 'Ēsa ca: An usaquin 'ati ca upí 'icē quixun 'unánquinbi usaquin 'acēma uni ax ca 'uchaia.

5

Ñuñu uni usai 'iti ca 'aisama 'icē quicē bana

¹ Ñuñuira unicama, mitsúnribi camina 'ēn cacēxun cuati 'ain. Mitsúxmi 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'aish, a cupí tēmēratí sinani camina masá nuituti inti 'ain. ² Mitsun curíqui 'imainun mitsun ñucamaribi ca chēquiisa 'icēn, mitsun chupa upíburibi ca nacuaxan piisa 'icēn. ³ Mitsun manē ñu curi 'acē 'imainun manē uxua 'acē, mitsun curíquicamaribi ca puibuisa 'icēn. Usa 'aish ca a ñucama chēqui nētēti 'icēn. Tsin nēncēxa ñu nētécēsa usaribitia mitsun ñucama nētēmainun camina mitsúxribi tēmēratí 'ain. Nucēn 'Ibu Jesucristo utēcēnti 'urama 'aínbi camina ñuñu 'itishi sinánquin mitsunainshia 'inun

ñu bucúnruan. ⁴ An mitsu naënuxun ñu mēēxuncē uni camina cupíocēma 'ain. Cupíocēma 'aish ca mitsu ñui banaia. Usaquian mitsu ñuia ca ángelcaman 'apu, Nucēn 'Ibu Dios, an cuaxa. ⁵ Ēnē menuax camina 'aisamaira ñu upíñu 'aish mitsux cuēēncēsabi oi 'ian. Usa 'aish camina aín 'ibúan 'aracacē ñuina anun 'ati nētē sēnēncēbētan 'anuxun rēracamicēsa 'ain. ⁶ Mitsun camina 'uchañuma unibi 'uchoquin 'an. Usoquinmi 'acēxunbi ca atun mitsu cupicēma 'icēn.

Uisai cara ñu 'icēbēbi bēnētima Nucēn Papa Diosbē banati

⁷ Ēn xucēantu, Nucēn 'Ibu Jesucristo utámainun camina tēmēraibi bēnēquinma anúan uti nētē caínti 'ain. An ñu 'apacē unin ca ñu 'apátancēxun anun aín bimi biti nētē sēnētamainun cainia. Usa 'ixun ca mitabutancēxa sēnēncēbētan ñu 'apátancēxun bēnēquinma canitancēxuan tuaia aín bimi binuxun cainia. ⁸ Usaribi oquin camina mitsun, —Nucēn 'Ibu Jesucristo anun utēcēnti nētē ca 'urama 'icē —quixun sinánan masá nuituti bēnētima cuēēnquin caínti 'ain. ⁹ Ēn xucēantu, Nucēn Papa Diosan anun camabi uni aín nuitu 'unánquin uisoquin cara ñu 'axa quixun isti nētē 'urama 'ain, camina mitsúxmi an 'uchocēma 'inun, uni raíribē ñuiananani nishanantima 'ain. ¹⁰ Ēn xucēantu, camina an Nucēn 'Ibu Dios quicē bana uni ñuixuncē unicama 'íasaribiti 'iti 'ain. Atun ca tēmēraquinbi bēnēquinma tanshiacēxa. ¹¹ Uicaman cara tēmēraquinbi bēnēquinma tanshitia ax ca upí oquinshi sinani cuēēnia quixun cananuna 'unanin. Mitsun camina Jobnēxa 'aisamaira tēmēraibi Nucēn 'Ibu Diosmi catamēa a bana ñuia cuan. Cuacē 'ixun camina 'unáncanin, uisaira oquin cara Nucēn 'Ibu Dios an nuibaquin uni 'aquincē 'ixun a uni 'aquiancēxa quixun.

¹² Ēn xucēantu, bētsi banacama cuaquinbi camina ēnē banaira sinánti 'ain. Mitsux camina mitsun bana isa asérabi 'icē quixun unin cuanun —naitanbi cuamainun cana mi cain —quianan —menbi cuamainun cana mi cai —quitima 'ain. Uisa ñubi cara, a ñui camina —cana asérabi mi cai —quiax quitima 'ain. Usai quima camina asérabi banáinshi banati 'ain, Nucēn Papa Diosan mitsu 'uchotima cupí.

¹³ Micama uinu 'icēx caramina masá nuituti bētsi sinani camina Nucēn Papa Diosbē banati 'ain. Micama uinu 'icēx caramina cuēēni chuámarua tani camina Nucēn Papa Dios rabi cantati 'ain. ¹⁴ Uix cara ñucē 'icē, anribi ca Jesucristomi catamēcē unicaman cushicama camiti 'icēn, xēni ron 'aquian, an pēxcunun Nucēn 'Ibu Jesucristo ñucáxuni unun. ¹⁵ Asérabi ca an ēnē uni pēxcuti 'icē quixun sinánquinmi a ñucáxuncēxun ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn ñucē uni pēxcuti 'icēn. Pēxcüanan ca aín 'uchacama tērēnxunti 'icēn. ¹⁶ Usa 'ain camina mitsúnmi min 'atimaquin sináncē a ñuixuananquin abēmi Jesucristomi catamēcē uni raíribē mia usa ñucama mēníoxunun Nucēn Papa Dios ñucáxuananti 'ain. Upíira oquin sinánquin ñucacē cupí ca Nucēn Papa Diosan upí oquin uni 'aquinti 'icēn. ¹⁷ Elías, an Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixuncē uni, an ca nusaribi uni 'ixunbi 'uí 'ibuaxma 'inun Nucēn Papa Dios ñucácēxa. Usa 'ain ca an ñucácēsabi oi rabē 'imainun achúshi baritia, 'imainun achúshi mēcēn 'imainun achúshi 'uxēn 'uí 'ibuama 'icēn. ¹⁸ Usaía 'icēbētan Nucēn Papa Dios amiribishi ñucátēcēncēbēa, 'uí 'ibútēcēncēbē ca menü 'icē ñucama cotēcēni bimiacēxa.

¹⁹ Ēn xucēantu, micama achúshinēn Nucēn Papa Diosan bana ēncē 'icēbi bētsi uni sinanamiquin ami catamētēcēnun 'imicēbētan, ²⁰ camina 'unánti 'ain, ui unin cara usoquin uni 'uchañu 'icēbi sinanamia, an ca a uni Nucēn Papa Diosnan 'inun iēcē 'ianan aín 'uchacama tērēncē 'inun 'imiti 'icē quixun. Ashi, Santiago.

PEDRONĒAN A PAIN BUÁNMI QURICA

Axa bētsi bētsi menuax Jesucristomi catamēcē unicama Pedronēn quirica cuēñoxuan

¹ Ēx cana Pedro, aín bana unicama ñuixunuan Jesucristonēn caísa 'ain. Mitsun nētēnuax bētsi bētsi menu tsóti cuan 'aíshmi Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia, a nētēcamanu 'icē cana ēñē quirica mitsu buánmin. ² An sinánsabi oquin ainan 'inun ca Nucēn Papa Diosan mitsu caísacēxa. Aín Bēru Ñunshin Upitan 'imicēxmi ainanshi 'aish ax quicēsabi oi 'inun mitsu 'imianan ca Jesucristo bama cupí mitsun 'uchacama tērēnquin mitsun nuitu upí 'imíaxa. Usaími mitsux Nucēn Papa Diosan nuibacēx 'icēsamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuēñin.

Usai 'itia unin ñuia

³ Nucēn Papa Dios, ax Nucēn 'Ibu Jesucristonēn Dios 'ianan aín Papparibi, a cananuna rabiti 'ain. An ca nu nuibaquin bamaxbia baísquia Jesucristo an nun 'uchacama tērēncēxnu bacēntēcēncēsa 'aish, ainan 'inun nu 'imíaxa, ēñē nētēnuax ainan 'aíshnu aín nētēnuribi 'inun. ⁴ Nucēn Papa Diosan ca mitsúxmi aín nētēnu abē 'itioquin mēñócēxa. A nētēnuax ca uisa ñubi, ēñē nētēnuax 'icēsari chēquianan cēñútima 'icēn, anu ca uisa 'uchabi 'aíma 'icēn. Usabi ca xēñibua 'aínbi 'iti 'icēn. ⁵ A nētēnu 'iisama pain 'aíshmi ēñē nētēnuaxbi ami catamētia isquin ca Nucēn Papa Diosan aín cushínmi ñu 'atima 'aíma upíshi 'inun mitsu bēruánquin 'aquinia, an mēñósabi oími Jesucristoa utēcēncēbē aín nētēnu abē tsónun.

⁶ Acama sinani camina mitsux uisa ñu cara 'icēbēbi bēñētima cuēñin, ēñē menu 'aish tēmēraibi. ⁷ Ēñēx ca ēsa 'icēn. Asérabi cara curishi 'icē isnuxun ca unin curi tsi rēquirucēnu xaroquin tania. Usaribiti camina mitsux caramina ami catamēcē 'ai quixun isnuxun Nucēn Papa Diosan tancē 'iti 'ain. Curi 'aíshbi ca cēñúti 'icēn. Usa 'aínbi camina tēmēraquinbi Nucēn Papa Diosmi catamēquin ēncēma 'aish curisamaira 'iti 'ain. Usaquin tancēxbimi asérabi ami catamēti 'ain ca utēcēnquin Jesucristonēn —asérabi 'ēnan 'aish camina 'ēbē 'aish cuēñenti 'ai —quixun mitsu cati 'icēn.

⁸ A isúnmabi camina mitsun Jesucristo sinanin. Usa 'ain camina a isaxmabi ami sinani chuámarua tani cuēñinra cuēñin, anúnmi uisairai caramina cuēñi quixun nu ñuixunti bana 'aíma 'aínbi. ⁹ Ami catamēcē cupí ca mitsun 'uchacama tērēncē 'iananmi ainan 'inun Nucēn Papa Diosan mitsu iēmiáxa.

¹⁰ An Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman ca —Nucēn Papa Diosan ca aín 'uchacama tērēanan uni ainan 'inun iēmíti 'icē —quixun cuēñeoquinbi uisai quicē cara a bana 'icē quixun 'unánma 'icēn. 'Unáncatsi quíax ñucacacánquin Nucēn Papa Diosan bana amiribi amiribi isquinbi ca 'unánma 'icēn. ¹¹ Cristo ēñē menu ucēma 'aínbi ca aín Bēru Ñunshin Upitan sinánmicē 'ixun, an Nucēn Papa Dios quicē bana uni ñuixuncē unicaman 'unáncēxa, tēmērax bamatancēx baísquitancēx ca Cristo aín Papparibi 'Apu 'aish abē tsóti 'icē quixun. Usaquin 'unánquin ca uisa uni cara Cristo 'iti 'icē quixun 'unántisa tanan uínsaran cara uti 'icē quixun 'unántisa tancēxa. ¹² Usai Cristo 'itia Nucēn Papa Diosan 'unánmicēxun ca atun isquinmabi, atun rēbúnqui 'ixun cananuna nun a ñucama isnuxun 'ai quixun 'unáncēxa. A bana Cristo ñui quicē, a ca a Nucēn Papa Diosan naínua xucē aín Bēru Ñunshin Upitan 'amicēxun aín unicaman mitsu ñuixunia. A bana ca ángelcamaribi uisai quicē cara quixun cuaisa tania.

Jesucristomi catamēcē uníxa usai upí 'iti bana

¹³ Usa 'ain camina Jesucristonan 'ixun upí oquin sinani ax quicēsabi oi 'iti 'ain. 'Iquin camina Nucēn Papa Diosan ca abēmi aín nētēnu 'iti mēñócēxa quixun sinani cuēñinquin Jesucristo anun uti nētē caínti 'ain. ¹⁴ Ainan 'ixun ax quicēsabi oquinshi ñu 'aquin camina

bërâma Jesucristomi catamëquin Nucën Papa Dios 'unâncëma 'ixunmi cuëëan ñucama 'atëcëntima 'ain. ¹⁵ Nucën Papa Dios, an mitsu ainan 'inun Jesucristomi sinânmia, ax ca uisa 'uchañumabi 'icën. Usa 'ain camina mitsúnribi añu 'uchabi 'atima 'ain. ¹⁶ Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Èx uisa 'uchañumabi 'aish upíira 'ain camina mitsúxribimi upíira 'inun uisa 'uchabi 'atima 'ain”.

¹⁷ Nucën Papa Diosan ca camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun isia. Usa 'ain camina mitsun —Nucën Papa Dios ax ca 'ën Papa 'icë —quixun sinani ain nëtënu 'inux ënë nëtënu pan 'iquin ñu 'atima 'atimi racuëquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁸ Mitsun raran Jesucristomi sinánti 'unánma 'aínmi usaribi oquin sinaniabi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iëmiquin mitsu Jesucristomi sinânmiaxa. Camina 'unanin, curi 'imainun curíqui 'imainun bëtsi ñucama axa cëñúti a cupíbi ca Nucën Papa Diosan mitsu iëmicëma 'icën. ¹⁹ Usama ca. Judíos unicaman ain 'ucha cupí uisaíbi 'icëma carnero ain upíira rëmia 'aínbi ca ain imi 'apati Cristo bamacë a cupí mitsun 'ucha tërénquin ainan 'inun Nucën Papa Diosan mitsu iëmiaxa. ²⁰ Cristo ca usai 'iti 'icë quixun ca camabi ñu unioisama pain 'ixunbi Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usaquian mënío 'ain ca ain uti nëtë sënëncëbëishi usai 'inux Cristo ënë menu uacëxa, mitsúxmi ami catamënun. ²¹ Usa 'ain camina an Jesucristo bamacëbi baísqumitancëxun ain nëtënu abë 'inun 'imicë cupí ami sinanin, Nucën Papa Dios an ca asérabi ax quicësabi oquin mitsu 'imiti 'icë quixun 'unani.

²² Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx Jesucristomi catamëti ax cuëëncësabi oi 'iquin axa mitsux 'icësaribiti Jesucristomi catamëcë unicamabë upiti nuibananaxun camina ñu 'atima 'ati ashiquin ëan. Usa 'aish camina bërí 'icësamaira oi asérabi cuëënquin upí oquinra sinani atubë nuibananti 'ain. ²³ Unishi 'inuan ain titan tuacë 'aish ca uni bamaia. Usa 'aínbi ca axa xëñibua 'aínbi usabi 'iti, ain bana a cuatia Nucën Papa Diosan mitsu bacëntëcëncësä 'imiaxa. ²⁴ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia:

Basix ca upí 'itancëxbi chushia. Ro uax ca upíira 'itancëxbi tiriqúi nëtëtia. Usaribiti ca camabi uni bamai ain upí nëtëtia. ²⁵ Usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Diosan bana xëñibua 'aínbi usabi 'ia.

Ènë banax ca —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixuan ain unicaman mitsu ñuixuncë a 'icën.

2

¹ Usa 'ain camina Nucën Papa Diosnan 'ixun ñu 'atimacama, cëmëti, uni paránti, nutsiti, unibë ñuiananti, acama ënti 'ain. ² Bërí bacëncë tuacën ca anun caninuxun ain titan xuma 'ati cuëënia. Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unánti cuëënti 'ain, ainan 'aish ain cuëëcësabi oquin 'ai ami cushicë 'inuxun. ³ Usai 'i camina Nucën 'Ibu Diosmi sinánquin ax ca asérabi upí 'icë quixun 'unâncë 'aish ain bana 'unánti cuëënti 'ain.

Cristo ami xubu raroti maxáxsä

⁴ Usa 'ain camina axa bamatimoi tsócë, Jesucristo, a sinani ami catamëti 'ain. Judíos unían cuëëncëma 'aíshbi ca anun cuëënquin Nucën Papa Diosan iscëx ax upíira 'icën. Unían xubu 'aquin maxax upí ami xubu raroti caíscë usaribi ca Jesucristo 'icën. ⁵ Usa 'ain camina mitsux a xubumi bucúnrucë maxáxsä 'ain. Jesucristomi catamëcë 'aíshmi asaribi upí 'inun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upía mitsubë cupí bëtsibë bëtsibë nuibanani, bëtsin sinâncësaribi oquin sinani achúshisa 'ain. Usa 'ixun camina Jesucristo cupí ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin ñu 'anan a rabianan unicama a ñucáxunti 'ain. ⁶ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ax ca ësai quia:

Èn cana maxax upí nancësä oquin uni achúshi, Sión cacë matá me anua Jerusalén 'icë, anua 'inun 'imiti 'ain. Unían xubu 'anuxun maxax upí ami xubu raroti caíscë

usaribi oquin 'ën caíscë ca ax 'icën. Axa ami catamëcë unicaman ca isti 'icën, an ca asérabi ax quicësabi oquin atu 'aquinia quixun.

⁷ Ami catamëcë 'ixun camina mitsun anun cuëncë ñu upí sináncësamaira oquin a sinánti 'ain. Mitsux usai 'icëbëbi ca axa ami catamëcëma unicamax Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicësa 'icën:

An maxax xubuacë unían bitancëxun a cuëñquinma racáncë 'aíshbi ca a maxax bërí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

⁸ Imainun ca Nucën Papa Diosan bana ësai quia:

A maxáxmi ca uni raírínëx tatíqui chacáti 'icën, a maxax chami chacati ca nipacëti 'icën. Maxax ñui quicë 'aíshbi ca a bana Cristo ñui quicë 'icën. An Jesusan bana cuaquinbi asérabi ami catamëquin aín bana quicësabi oquin 'acëma ax ca uni maxáxmi tatíqui nipacëcësaribi 'icën. Ui unicamax cara usai 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan bëráma 'unáncëxa.

Nucën Papa Diosnan unicama ñuicë bana

⁹ A unicama usa 'aínbi camina mitsux Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa 'ain. Usa 'ixun camina ax cuëncësabi oquin 'anan aín unicama a ñucáxunin. Camina an 'imicëx upí 'aísh aín uni 'ain. Usa 'ixunmi a rabiquin an 'acë ñucama camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun caísacëxa. Mitsux bëráma bëánquibucënu nicësa 'iá 'aíshbi camina bërí an 'imicëx xabánu nicësa 'ain, axa mitsubë 'ain. ¹⁰ Bëráma Nucën Papa Dios 'unáncëma 'iá 'aíshbi camina mitsux bërí aín uni 'ain. An ca mitsu nuibaquin 'aquinti 'icë quixun 'unáncëma 'icëbia Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsun 'uchacama tërënxuan 'aísh camina ainan 'ain.

Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti bana

¹¹ 'Ën nuibacë xucëantu, cana mitsu cain, Nucën Papa Dios mitsun 'Apu 'ain ca aín nëtëx mitsunanribi 'icën. Usa 'ain camina ënë menu 'aísh unia aín menumabi 'icësaribi 'ain. Usa 'aísh camina anbia 'atimaquin sináncë cupía 'atima ñu 'acë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. Usa unia ca Nucën Papa Diosbë upí 'ima. ¹² An Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma unicaman isnun camina mitsux upítax bucuti 'ain. Usaími 'ia isi ca atux an ñu 'atima 'acë uni 'acësa oquin mitsu ñui 'atimati banacë 'aíshbi mitsúnmi upí oquin ñu 'aia isá 'ixun anúan an camabi unin ñu 'acë isti nëtën Nucën Papa Dios rabiti 'icën.

¹³ Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'ixun camina camaxunbi mitsun 'apucama ënë menua unin 'apu 'imicë, axa quicësabi oquin ñu 'ati 'ain. Amiira unicama cushicë 'apucëñunbi, ¹⁴ camina an anëcë aín unicaman banaribi tanti 'ain. Atux ca unían uisa ñu cara 'aia mëníonuan 'apun 'imicë 'icën. An 'amicëxun ca atun axa 'uchacë uni usaquin 'atëcënxunma 'anun castícania. Usaquin 'anan ca an ñu upí 'acë unicama a nuibaquin —mix camina upí 'ai —quixun caía. ¹⁵ Mitsúnmi upí ñuishi 'ati ca Nucën Papa Dios cuëñia. Usaquinmi 'aia isi ca an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ixun an upí oquin sináncëma unicama ax mitsumi uisaíbi banatima 'icën.

¹⁶ Mitsun upí ñuishi 'ai camina 'apucamami racuëtima 'ain. Usa 'aíshbi camina —'ëx cana camabi unin iscëx upí uni 'ai —quixun sinánquin amo cëmëanan ñu 'atima unëxun 'ati sinántima 'ain. An asérabi Nucën Papa Dios cuëncësabi oquinshi 'acë unisa camina 'iti 'ain. ¹⁷ Camabi uni camina upí oti 'ain. Axa Jesucristomi catamëcë unicama camina nuibati 'ain. Nucën Papa Diosmi camina racuëti 'ain. Racuéanan camina mitsun 'apu quicësabi oquin ñu 'ati 'ain.

Cristo tëmërasaribi oía aín unicamax tëmëratí bana

¹⁸ Uni ñu mëëxuncë 'ixun camina ami ñu mëëxuncë unían mi 'amicëxun 'aisama tanquinma a 'anúan mitsu cacë ñu a upí oquin 'axunti 'ain. Usaquin camina an mitsu nuibacë unishima, an mitsu nuibacëma uniribi upí oquin ñu 'axunti 'ain. ¹⁹ An ñu mëëxuncë unían upí oquin ñu mëëxuncëxunbia an ñu mëëmicë unin 'atimoquin tëmëramicëxunbi ca an uni ñu mëëxuncë unin —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun

sinánquin tanshiti 'icën. Usai 'iti ca Nucën Papa Diosan iscëx upí 'icën. ²⁰ Usa 'aínbi ca upí oquin ñu mēēiama, an mitsu ñu mēēmicē unin mitsu 'atimoquin tēmëramicëxunmi tanshitiabi Nucën Papa Diosan mitsu upí isima, mitsun 'ucha cupía usoquin mitsu 'aia isquin. Isanan ca upí oquinmi ñu mēëxuncëxunbia an mitsu ñu mēēmicē unin 'atimoquin tēmëramicëxunmi tanshiti Nucën Papa Diosan mitsu upí isia. ²¹ Usaími 'inun ca Nucën Papa Diosan mitsu aín uni 'imiäxa. Cristonën ca ñu 'atima 'acëma 'ixunbi mitsu cupí tēmëracëxa. Usaribi oquin camina ñu atima 'acëma 'aish tēmëraqunbi tanshiti 'ain. ²² Cristonën ca uisa ñu 'atimabi 'ama 'icën. 'Anan ca uisaquinbi uni paránma 'icën. ²³ Unían ami nishquin ñu cacëxunbi ca usaribi oquin cáma 'icën. Usa 'ixun ca unían 'atimoquin tēmëramicëxunbi uni —cana mi cupiti 'ai —quixun cáma 'icën. Cupiti sinánquinma ca —'ën Papa Diosan cuni ca upí oquin isquin mēníoti 'icë —quixun sináncëxa. ²⁴ Nun 'uchacama cēñucē 'aíshnu amiribishi ñu 'atima 'atëcënima, ñu upíshi 'ai tsónun ca Cristo nun 'uchacama bicē cupí i curúsocënu bamacëxa. Mitsúxmi ñu 'atima 'ai 'insíncësa 'aíshbi upí 'inun ca ax 'aisamaira oquin paë tēnëi bamacëxa. ²⁵ Carneronëxa 'ibuñuma 'aish 'icësari camina mitsux 'iacën. Usa 'iá 'aíshbi camina sinanati Cristomi catamëan. Amia catamëcëxuan aín 'ibun carnero bërúancësa oquin ca an upími 'inun mitsu bërúanquin 'aquinia.

3

Usai uni aín xanubë 'iti bana

¹ Xanucama, mitsuribi cana cain, min bēnëan cacëxun cuaquin 'atimaquin sinanima camina abë upí 'iti 'ain. Usaími mitsux 'icëbë ca min bēnë, Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'aíshbi, min cacëxmabi upitax 'ia isi sinanati 'icën, ² mixmi upí sinánñu 'aish abë upí 'ain. ³ Upíira upí 'iisa tanquin camina min bu 'aisamaira oquin mēníonan, curi ñun mēníocanan, chupa cupíira cupícë pañutima 'ain. ⁴ Usai 'ima camina mitsux upí sinánñu 'aish bëtsibë nishananima upitishi banati 'ain. Usai 'ia isquin ca bëtsin sinánti 'icën —a xanux ca aín nuitu upí 'icë —quixun. Usai upí 'iti ax cuni ca uisa 'aíshbi cēñutima. Usai 'ími mitsux upí 'icë isi ca Nucën Papa Dios cuëñia. ⁵ Usaribi ca an Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin 'aisa tancë xanucamaxribi 'iacëxa. Nucën Papa Diosmi catamëanan aín bana cuaquin ca aín bēnë quicësabi oquin 'acëxa. ⁶ Usaribi oquin ca Saran aín bēnë Abraham cuëñcësabi oquin 'anan aín bēnë 'icëbi —'ën 'ibu —cacëxa. Mitsúxribi ñu upíshi 'anan, Nucën Papa Diosmi catamëti, uisa ñu cara 'icëbëbi racuëcëma 'aish camina Sara 'iásaribi 'iti 'ain.

⁷ Xanuñu unicamaribi cana ësaquin cain, min xanubë camina upí oquin sinani nuibananti 'ain. Axa xanu 'aish cushima cupíshima, mix 'icësaribitia ax Nucën Papa Diosmi catamëcë cupí camina a nuibaquin 'aquinti 'ain, mitsúnmi usoquin 'aia isquian Nucën Papa Diosan mitsúnmi a ñucácë bana upí oquin cuati cupí.

Jesucristomi catamëquin upí ñu 'acë cupía ax tēmëracë unicama

⁸ Ënë banaribi cana mitsu cain, axa Jesucristomi catamëcë uni raírinën sináncësaribi oquin sinani camina atubë nuibananti 'ain, atúxa mitsun xucënsaribi 'ain. Camina bëtsibë camáxbi nuibanani 'aquianani rabítima 'ain. ⁹ An mitsu 'atimocë unicama camina cupiquin aribi 'atimotima 'ain. Axa mitsumi 'atimati banacë unimi camina mitsúxribi 'atimati banatima 'ain. Usai 'imi bëtsibë nuibanani upitax bucunun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu caísacëxa. ¹⁰ Ësaribi ca Nucën Papa Diosan bana cuëñëo quia:

Ax upitax tsótisa tancë unix ca ñu 'aisama ñui banaima 'ianan cëmëi banatima 'icën.

¹¹ Ñu 'aisama 'ati ënquin ca ñu upíshi 'ati 'icën. Nishananíma ca unibë upíshi 'iti 'icën. ¹² Usai 'iquin ca 'unánti 'icën, Nucën 'Ibu Diosan ca an upí ñu 'acë unicama bërúanquin 'aquinquin aín bana cuaquin an ñucácësabi oquin 'aquinia quixun. Usa 'ixunbi ca an ñu 'atima 'acë unicama an 'aquinima.

¹³ Mitsúnmi upí ñu 'aia isía mitsu ñui uni mimi manáncëxbi ca cëmëi quicë 'iti 'icën. ¹⁴ Mitsúnmi ñu upí 'acë cupí tëmëraibi camina Nucën Papa Diosan 'aquincëx cuëënti 'ain. Mimia uni 'icëxbi camina racuëti masá nuitutima 'ain. ¹⁵ Usai 'íma camina min nuitu mëu —Cristo ca asërabi 'ën 'ibu 'icë —quixun sinani ami catamëti 'ain. Unin mitsu —uisa cupí caramina Jesucristomi catamëquin abë tsoiti sinani —quixun ñucácëxun anun cati bana 'unáncë camina 'iti 'ain. Usa 'ixun camina cëruti rabíquinma upí oquinshi cati 'ain. ¹⁶ A sinani masá nuitunuxun ñu 'atima 'aíma camina chuámashi 'iti 'ain. Usáimi mitsux Cristonën 'imicëx upitax 'ia isi ca an mitsu 'atimaquin ñuicë unicama —nuxnu quicë bana ax ca cëmë 'icë —quixun sinani rabínti 'icën. ¹⁷ Axa cuëëncëbëa, Nucën Papa Diosan uni aín ñu upí 'acë, a cupí tëmëratí asábi 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë cupía uni tëmëratí ax aín 'uchabi 'icën.

¹⁸ Ax upí 'aíshbi ca Cristo camabi unin 'ucha cupí achúshitishi bamacëxa, unicama ami catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun. Uni 'aish bamatancëxbi aín namibë aín bëru ñunshin 'itëcëni baísquiax ca bëtsi 'iacëxa. ¹⁹ Cristo bamatancëx baísquicëma pain 'ixun ca anua bama unicaman bëru ñunshin sipuacësa 'icë, anu cuanxun bana ñuixuancëxa. ²⁰ Bamacëma pain 'ixun ca a unicaman Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'aisama tancëxa. Noénëan aín manë nunti 'amainun ca unicama aín ñu 'atima 'acëcama ënun quixun Nucën Papa Diosan caíancëxa. Caíncëxunbia aín ñu 'atima 'acë ëncëma 'icëa aín patsan bacan cëñumainun ca 'itsamashi ocho uníxëshi manë nunti mëu atsini iëacëxa. ²¹ Nucën Papa Diosan sinánmicëxa Noé manë nuntinu 'iruax iëasa, usaribiti cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aish iëtin. Nun namia chuañuma 'inun cananuna nashimicë 'itima 'ain. Usai 'íma cananuna —Jesucristo baísquia cupía Nucën Papa Diosan nu upí 'imicë 'aish cananuna nun 'uchacama tërënce 'aish an iscëx upí 'ai —quixun sinani nashimicë 'ain. ²² Baísquitancëx naínu cuan 'aish ca Jesucristo ax Nucën Papa Diosbë 'Apu 'aish aín mëqueu 'icën. Usa 'icë ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara anribi aín bana cuatia.

4

Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'imicësabi oquin ñu upí oquin 'ati

¹ Uni 'ixun ca Cristonën tëmëraquin paë tancëxa. Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnribi camina —sapi cana tëmëraquin paë tanti 'ai —quixun sinánti 'ain. Uin cara Jesucristonan cupí tëmëraquin paë tanxa an ca ñu 'atima 'ai 'uchati ëanxa. ² Usa 'ixun ca axa Jesucristomi sináncëma unin sináncësa oquin sinanima Nucën Papa Dios cuëëncësa oishi 'ia, anúan bamati nëtëa 'itámainun. ³ Bëráma camina axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman 'acësaribi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'anan paëanan, paënxun pi sharánan Nucën Papa Dios rabiquinma unían anbi sinánxun 'acë ñuishi rabiácën. Usauin 'aquinbi camina a ñucama ëancën. ⁴ Usai 'iquinmi atubëtan ñu 'atëcëniama oquin ca unin —uisa cupí cara nubë niquinbi nu ëanxa —quixun sinánquin mitsu 'atimaquin ñuia. ⁵ Mitsu ñuiabi ca ax utëcënquin Cristonën a unicama 'imainun camabi uniribi, axa bamacëmacama 'imainun bamacëcamaribi —uisa carana ënë unicama oti 'ai —quixun isti 'icën, an 'acë ñucama 'unánquin. ⁶ Usai ca 'iti 'icë quixuan 'unánun ca bamacëma pain 'ixuan unicaman cuanun aín unicaman Cristo ñui quicë bana ñuixunia. A bana cuati Jesucristomi catamëcë 'aish ca aín unicama, camabi uni 'icësaribiti bamati 'aíshbi, Nucën Papa Dios 'icësaribiti nëtëtimoí tsóti 'icën.

⁷ Anúan ënë menu 'icë ñucama cëñúti nëtë ca 'uramatia. Usa 'ain camina camabi nëtën upí oquin sinani Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ⁸ 'Ianan camina mitsux asërabi nishananima nuibanani upitax bucuti 'ain. Bëtsi uni nuibacë 'ixun ca unin a unin 'uchacama ñuiquinma manuia. ⁹ Min xubunua aia camina bëtsi uni biisama tani bëtsi sinánquinma upí oquinshi biti 'ain. ¹⁰ Mitsúnmi raíri uni 'aquinun ca Nucën Papa Diosan uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mitsu 'imia. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan mitsu achúshi achúshi bëtsi bëtsi ñu mëëti 'anun 'imicë 'ixun mitsun ñu mëëti upí oquin 'ati 'ain.

11 Uix cara banati 'icë, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oi banati 'icën. Uin cara raíri uni ñu 'axunia an ca Nucën Papa Diosan cushiocëxun upí oquin 'ati 'icën. Usoquin camina Jesucristonan 'ixun, añu ñu caramina 'ai a Nucën Papa Dios cuëëntanun 'ati 'ain. Ax 'Apuira 'aish cushiira 'icë ca camabi unin rabiti 'icën, nètë xëñibua 'aínbi. Usaquin ca 'ati 'icën.

Jesucristonan 'aish tēmēрати

12 Ën nuibacë xucëantu, mitsúnmi asérabi caramina Jesucristomi catamēti quixun 'unánuan bētsi bētsi ñu 'icëbë tēmēraibi camina ratuti —uisa cupí carana ësai 'i —quix bēnētima 'ain. Camina sinánti 'ain, axa Jesucristomi catamēcë unicamax ca usari 'ia quixun. 13 Bēnēquinma camina sinánti 'ain, ami nishquian unin bētsi bētsi océxa Cristo tēmērasaribi oquin cananuna nunribi tēmērai quixun. Usaquin sinani camina tēmēraibi cuëënti 'ain, usaribiti 'Apuira 'aísha Cristo aia isi cuëënu. 14 Cristonan cupía unin mitsumi nishquin 'atimaquin ñuicëxbi camina Nucën Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí cushiira, axa mitsubē 'ain, cuëënti 'ain. Unían 'atimaquin ñuiabi camina mitsun Cristo rabin. 15 Mitsua Jesucristonan cupí unin bētsi bētsi ocëx camina a sinani rabíntima 'ain. Usa 'aíshbi camina uni 'acë cupí 'ianan ñu mēcamacë cupí 'ianan ñu 'atima 'acë cupí 'ianan ñuianancë cupími tēmēracë a sinani rabínti 'ain. 16 Usaquin ñu 'acëma 'aíshbi Cristonan 'icë cupía unin tēmēramicëxbi camina rabíntima 'ain. Rabínquinma camina Nucën Papa Dios rabiti 'ain, mitsúxmi asérabi ainan cupí.

17 An aín bana 'acë unibi ca Nucën Papa Diosan uisai cara 'ia quixun isia. Usa 'ixun ca an aín bana cuacëma unicama aira atun ñu 'atima 'acë isquin uisaira cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. 18 ¿Atux aín ñu 'atima 'acë ënquin ñu upí 'acë 'aíshbia, aín unicama iétima 'aíshbi iécë 'ain, cara ax ami catamēcëma 'uchañu unicama uisairai 'iti 'ic? 19 Usa 'ain camina tēmēraibi —Nucën Papa Dios cuëëncëbë cana ësai 'i —quixun sinánquin mitsun 'acësabi oquin upí ñuishi 'anan Nucën Papa Dios, an mitsu unio, an bërúanun ami catamēti 'ain, an ca aín quicësabi oquin 'ë bërúanti 'icë quixun 'unani.

5

Axa Jesucristomi catamēcë unicama 'ësēti bana

1 Axa Jesucristomi catamēcë unin cushicamasaribi cana 'ëx 'ain. Usa 'ixun cana atúan 'acësaribi oquin Cristo camabi unin 'ucha cupía tēmēra, a ñuiquin bana ñuixunin. 'Anan cana atúxa 'icësaribiti Cristo utēcëncëbë aín nētënu abë 'iti sinanin. Usa 'ixun cana axa Jesucristomi catamēcë unin cushicama mitsu ësakin cain: 2 Atun cushicama 'ixun camina Nucën Papa Diosan unicama bana ñuixunquin, atúxa upí nuituñu 'aish chuámarua bucunun 'aquinti 'ain. An carnero bërúancë unin aín carnero 'acësaribi oquin camina a unicama upía 'inun bërúanti 'ain. Usoquinmi 'anúan mitsu unin caíscë cupíshima camina asérabi 'aisa tanquin 'ati 'ain. 'Anan camina curíqui bití sinánxuinshima minbi asérabi 'aquinsa tanquin 'ati 'ain. 3 'Apúxa unían ax quicësa oquinshi 'anun quix quicësaribiti camina banatima 'ain. Usari 'íma camina mitsúnmi bana ñuixuncë unicamaxa usaribiti 'inun, upíshi 'iti 'ain. 4 Usoquin 'aia ca Jesucristo, unin 'acësamaira oquian an aín unicama bërúancë, an utēcënquin mitsu —asábi ca —quixun catancëxun aín nētënuaxmi xëñibua 'aínbi abë cuëënun mitsu 'imiti 'icën. Ënë nētënuax cuaiquin canania uisa ñu cara 'inancëxun bitsia uni cuëëncëbëbi ca an bicë ñu chëquia. Usaía uni 'icë 'aínbi camina mitsux xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'aish cuëënti 'ain.

5 Usaribi oquin cana bēná unicama ësakin cain, mitsun cushicaman bana camina timaquinma cuati 'ain:

Nucën Papa Dios ca unia rabíti cuëënima. Usa 'ixunbi ca axa rabícëma unicama nuibaquin 'aquinia.

Usa 'ain camina —ëx cana bētsi unisamaira 'ai —quixun sinanima camáxbi bētsin sinancësaribi oquin sinani upiti 'ësëananti 'ain. 6 Usa 'ain camina aín bana timaima uisa

ñu cara 'icëbëbi bënëtima Nucën Papa Dios 'Apuira ami catamëti 'ain. Usaími 'ia ca an anúan 'ati nëtë ucëbëtan uisai cara 'iquin tëmëracë 'aíshbimi usai 'icëmasa 'ianan asábiira 'inun mitsu 'imiti 'icën. ⁷ Uisaquin sinani caramina masá nuituti, añu ñu sinani caramina racuëti, a ñuiquin camina Nucën Papa Dios cati 'ain, an ca mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinia quixun 'unánquin.

⁸ Paru 'inúan cuëëruí aín piti bari nicësa, usaribiti ca ñunshin 'atimanën 'apu, uni ñu 'atima 'anun quixun sinánmianan Nucën Papa Diosmi sinánti ënminuxun bari nitsia. Usa 'ain camina mitsua paránti rabanan bërúancati 'ain. ⁹ Usa 'ixun camina ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxunbi Jesucristomi catamëquin usa ñu 'atima 'ain. Camina 'unánti 'ain, mitsu 'acësaribi oquin ca ñunshin 'atimanën 'apun, camabi menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama tania quixun. ¹⁰ Usabi 'inúxmabimi tëmëracë ca Nucën Papa Diosan mitsu cushioquin Jesucristosaribi upí 'inun mitsu 'imianan —aín bana quicësabi oi cana aséaribi 'iti 'ai —quixun 'unani ami cushinun mitsu 'imiti 'icën. Ax ca an mitsu nuibaquin 'aquincë 'ianan Jesucristonan cupí abëmi xëñibua 'aínbi upitax 'inun cáiscë a 'icën. ¹¹ Camabi unin ca Nucën Papa Dios rabiti 'icën, nëtë xëñibua 'aínbi. Cëñútimoi ca axira cushiira 'Apu 'ia. Usai ca 'ia.

Bërúanxa 'inúan Pedronën Jesucristomi catamëcë unicama ca

¹² Nucën xucën Silvano, ax ca 'ën iscëx upiti Jesucristomi sináncë 'icën. Usa 'ain cana an mitsu buánxunun ënë quirica mitsu 'axuan. Ënë quiricanu 'ësëanan cana mitsu cain, an mitsu upí oquin cushionan 'aquincë cupí camina aséaribi 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan mitsu nuibatia quixun. A ënima camina mixmi 'icësabi oi ami upiti catamëti 'ain.

¹³ Babilonianu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama, mitsu 'acësaribi oquian Nucën Papa Diosan ainan 'inun cáiscë, acaman ca bërúanxmi 'icanun 'ën mitsu canun 'ë caxa. Marcos, 'ën bëchicësa, anribi ca bërúanxmi 'inun 'ën mi canun 'ë caxa.

¹⁴ Jesucristo cupí micamaxbi xucënsa 'aish camina nuibanani bërúanx 'inun bëtsibë bëtsibë cananti 'ain.

Uicamax cara Jesucristonan 'icë ax chuámarua bucucanti cana cuëënin. Ashi, Pedro.

PEDRONĒAN ARIBI BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

PedronĒan axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama quirica cuĕnĕoxuan

¹ 'Ēx cana Simón Pedro, ax cuĕĕncĕsabi oquin 'anan aín bana uni ñuixunuan Jesucristonĕn caísa 'ain. An nu iĕmicĕ Jesucristo, axbi Nucĕn Papa Diosribi 'aish upí 'ixuan nu 'acĕsaribi oquin ainan 'inun iĕmicĕ, mitsu cana ĕnĕ quirica buánmin. ² Mitsux Nucĕn Papa Dios 'imainun Nucĕn 'Ibu Jesús an 'unánmicĕ 'aíshmi mitsúxmi 'icĕsamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

Uisai cara axa Cristomi catamĕcĕ unicama 'iti 'icĕ quicĕ bana

³ Nucĕn Papa Dios cushiira 'ianan aín nuitu upíira 'ixuan an nu ainan 'aish asaribi 'inun caíscĕ, an ca uisaira cara aín cushi 'icĕ quixun nu 'unánmiquin anúnu upitax 'iti 'imainun anúnu ax cuĕĕncĕsa oi 'iti a nu 'inánxa. ⁴ Ainan 'imiquin ca aín bana 'inánquin Nucĕn Papa Diosan uisaira oquin cara nu 'aquinti 'icĕ quixun nu 'unánmía. Usaquin 'unánmicĕx, a banami catamĕti camina an sinánmicĕsabi oquin sinánan uni itsían ñunshínquin ñu 'atima 'aia isquinbi, usaribi oquin 'aquinma upí ñuishi sinánti 'ain. ⁵ Usai mitsux Nucĕn Papa Diosmi catamĕcĕ 'ixun camina upí 'ixun ĕnquinma ñu upíshi 'ati sinánquin 'ati 'ain. Upí ñu 'acĕ 'ixun camina Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi caramina uisai 'iti 'ai quixun 'unánti 'ain. ⁶ Usai 'iti 'unáncĕ 'ixun camina ñu 'aisama 'aisa tanquinbi tĕnĕanan cushixun Nucĕn Papa Diosan a 'anun mitsu 'ináncĕ ñu asĕrabi 'ati 'ain. Usaquin 'acĕ 'ixun camina mitsumi uisa ñu cara 'icĕbĕtanbi bĕnĕquinma tanshiti 'ain. Usaquin 'ai camina Nucĕn Papa Diosmi asĕrabi sinánti 'ain. ⁷ Usaquin sináncĕ 'aish camina bĕtsibĕ nuibananti 'ain. Usai 'iquin camina camabi uni nuibatí 'ain.

⁸ Asĕrabi usai 'i camina an uni itsin Jesucristomi sinánun 'aquincĕma unisa 'itima 'ain. Usai 'i camina ñancábimi Nucĕn 'Ibu Jesucristomi sináncĕ 'itima 'ain. ⁹ Usa 'aínbi ca axa usai 'icĕma uni ax bĕxuñu unisa 'ianan a ñubi sináncĕma unisa 'icĕn. Usa 'ixun ca aín 'ucha ca tĕrĕncĕ 'icĕ quixun sinanima manúaxa. ¹⁰ 'Ēn xucĕantu, usa 'ain Nucĕn Papa Diosan ainan 'iti caíscĕ 'aish camina an cacĕsabi oi 'inux bĕrúanracati 'ain. Usa 'iquin camina Nucĕn Papa Diosmi sinánti ĕnquin ñu 'atima 'atima 'ain. ¹¹ Usai 'itancĕx camina Nucĕn 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha tĕrĕnquin Nucĕn Papa Diosnan 'inun nu iĕmicĕ, an mĕníosabi oi asĕrabi aín nĕtĕnu abĕ cĕñútimoí 'iti 'ain.

¹² Uisai caramina Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi 'iti 'ai quixun 'unani camina usai 'in. Usaími 'iabi cana ĕnímami mitsux 'icĕsabi oi 'inun sinánmitĕcĕnti 'ain, manúti rabanan. ¹³⁻¹⁴ Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn 'unánmicĕxun cana 'unanin, 'ĕn bamati nĕtĕ ca 'urama 'icĕ quixun. Usa 'ain ca 'ĕn sináncĕx bamaquin ĕnĕ nĕtĕ ĕncĕma pan 'ixuinshi ĕnĕ ñucama 'ĕn mitsu sinánmitĕcĕnti asábi 'icĕn. ¹⁵ 'Ēx bamacĕbĕtanmi ĕnquinma usabi oquin 'anun quixun cana ĕnĕ banacama mitsu cuĕnĕoxunin.

An Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn aín cushínbi ñu 'aia isa unicama

¹⁶ Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕn cushi ñuixuanan aín utĕcĕnti ñuiquin nun mitsu cacĕ bana ax ca unían anbi sinánxun ñuicĕ banama 'icĕn. Nucĕn bĕrúnbi cananuna Nucĕn 'Ibu Jesucristonĕan aín cushínbi ñu 'aia isacĕn. ¹⁷ Usaquin iscĕ 'ixun cananuna camabi unin 'unánuan, a ñui, Nucĕn Papa Dios ĕsai quia cuacĕn: “Ēnĕx ca 'ĕn nuibairacĕ 'ĕn Bacĕ Bĕchicĕ 'icĕn, a cupí cana chuáma tani cuĕĕnin” —quiaux. ¹⁸ Anua Nucĕn Papa Diosan cushi 'ain cananuna matánu Nucĕn 'Ibu Jesús bĕ 'ixun, Nucĕn Papa Dios naínuax usai Jesucristo rabi quia asĕrabi cuacĕn.

¹⁹ Usai banaia cuaquin cananuna 'unáncĕn, an Nucĕn Papa Dios quicĕ bana uni ñuixuncĕ unin cuĕnĕo bana quiásabi oi ca Jesucristo 'i axa quixun. Mitsúnmi upí

oquin a bana sinánti ca asábi 'icën. Lamparinën bëánquibucënuhun pëcacëbëtan cananuna xubunu 'icë ñu upí oquin isquinmabi isin. Usaquin isquinbi cananuna barían pëcacëbëtainra upí oquin isin. Usaribi oquin camina a unicaman bërâma cuëñëo bana 'unánquinbi aséribi mitsun nuitunubi Cristo 'icëbëtainra, uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unánti 'ain. ²⁰⁻²¹ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca anbi sináncë bana unicama ñuixuanma 'icën. Ax aséribi aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun ca Nucën Papa Diosmi upiti catamëcë 'ixun ax cuëñcësabi oquin bana ñuixuancëxa. Usa 'ain camina aséribi 'unánti 'ain, unin ca anbi sinántancëxun Jesucristo ñuiquin bana cuëñëoma 'icë quixun.

2

An Nucën Papa Diosan banama, bana itsi ñuixuncë uni ñui quicë

¹ Usa 'aínbi ca 'iacëxa, uni raíri, an —Nucën Papa Dios ca usai quia —quixun cëmëquin anbi sináncë bana nucën raracama ñuixuncë. Usaribiti ca an mitsu bana ñuixunti uni cëmëquin parani mitsubë 'iti 'icën. Atúnbi sinánxun ca Nucën Papa Diosan banamabi 'atima bana ñuixunquin, Nucën 'Ibu Jesucristo ami catamëtia uni Nucën Papa Diosnan 'iti, ami catamëaxma 'inun quixun ñuixunquin uni sinanamiti 'icën. Usaquin 'acë 'aish ca a unicamax bënëtishi cëñúti 'icën. ² A unicaman 'aia isquin ca 'itsa unin usaribi oquin ñu 'atima 'ati 'icën. Atúxa usai 'icë cupí ca uni Jesucristo ñuicë bana ñui 'atimati banati 'icën. ³ A unicaman ca mitsun curíqui bití cupíshi cëmëquin paránquin Nucën Papa Diosan banamabi, anbi sináncë bana mitsu ñuixunti 'icën. Usaquian 'acë cupí ca iëtima cëñúti 'icën, usai atux 'itia Nucën Papa Diosan mëníosi oi.

⁴ Nucën Papa Diosan ca axa 'uchacë ángelcama aín 'ucha tërënquinma aín nëtënu chiquínquin anúan an camabi uni isti nëtë utámainuan, anu atux tëmërai 'iti, bëánquibucënu manë risin təcërëcacësa 'aish anubi 'inun 'imiacëxa. ⁵ Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan nëtë ióñu, an aín bana cuacëma unicama atun ñu 'atima 'acë tërënquinma camabi me mapumiquin baca cëñumiacëxa. Usonan ca an ami sinánun aín bana ñuixuncë, Noé, acëñun męcën achúshi 'imainun rabë unishi Nucën Papa Diosan iëmiacëxa. ⁶ Usonan ca Nucën Papa Diosan ëma rabë, Sodoma 'imainun Gomorra cacë, 'imainun anu 'icë unicamaribi atun ñu 'aisama 'acë cupí aín chimapuishi 'itánun nëancëxa. A bana cuatía an ñu 'atima 'acë unicama ñu 'atima 'atimi racuëti oquin ca Nucën Papa Diosan usoquin Sodoma 'imainun Gomorra 'acëxa. ⁷ Sodomacëñun Gomorra nënquinbi ca Nucën Papa Diosan Lot cacë uni, axa upí 'aish unicaman ñu 'atima 'aia isi masá nuitucë, a iëmiacëxa. ⁸ Ax atubë 'aish ca Lot aín nuitu upí 'aish a ëma rabënu 'icë unicaman ñu 'atima 'aia isanan cuati, camabi nëtën masá nuituacëxa. ⁹ A unicama atun 'ucha cupí Nucën 'Ibu Diosan 'atimocëbébia Noé 'iásaribiti Lot iéa, a sinánquin cananuna 'unánti 'ain, Nucën 'Ibu Diosan ca axa ami catamëti ax quicësabi oi 'icë unicama, uisa ñu cara 'icëbëtanbi iëmiti 'icë quixun. Usonan ca an ñu 'atima 'acë unicama iëmiquinma, anúan an camabi uni isti nëtë utámainun tëmëranun ënti 'icën.

¹⁰ Nucën 'Ibu Diosan ca anbia masáquin sináncë 'ixun ñunshínquin 'atima ñu 'anan aín bana cuacëma unicama aséribi uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën. A unicaman ca rabínquinma ax cuëñcësa oquinshi ñu 'aisama 'anan, ami racuëquinma Nucën Papa Diosan 'imicë 'icëbi unin cushicamaribi 'atimaquin ñuia. ¹¹ Ax atubëtan sënënma 'aish cushiira 'ixunbi ca ángelcama, axa usai quicë unicaman 'acësaribi oquin, cushicama 'atimaquin ñuiquin Nucën 'Ibu Dios caima.

¹² Ënë unicamax ca sinánñuma 'ixuan ñuinacan, uisa cara oia quixun sinánquinmabi, ñu 'acësaribi oquin 'anan ñuinanëxa mëraquian unin 'anúnbi nicësa, usaribi 'icën. Atux ca an 'unáncëma ñu ñui 'atimati banaia. Usa 'aish ca ñuina bamacësaribi bamati 'icën. ¹³ An bëtsi uni tëmëramicë cupí ca usaribiti tëmërai bamati 'icën. Atun ca —camabi nëtën nun cuëñcë ñu 'ai cananuna cuëñshiti 'ai —quixun sinania. 'Aisama ñu 'atishi sináncë 'aish

ca usai 'i cuëënia. Mitsux Nucën Papa Dios rabinux timécë 'ain, mitsubëtan pibi ca atux ñu 'atima 'ai cuëënia. Ax ca 'aisama 'icën. Usa 'aish ca a unicamax axa Jesucristomi sináncë unisama 'icën.

¹⁴ Usa 'aish ca xanu isíma isímashi anun cuëënia, aín 'ucha ëníma ca amiribi amiribi 'uchaia. Atúxa 'icësaribitia 'inun ca axa Jesucristomi upiti sináncëma xanu 'imainun bëburibi sinánmia. Ax ñun cuëën 'aish ca 'itsa ñuñu 'iti cuëënia. A unicama ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí uisoquin cara 'ati 'icë, usoquin 'ati 'icën. ¹⁵ A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'aia. Usa 'aish ca Balaam, Beornën bëchicë, axa 'iásaribiti 'ia. Balaanën ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni 'ixunbi curíqui biti sinánxun ñu 'atima 'ati sináncëxa. ¹⁶ An cacëxunbia aín bana cuacëma cupí ca Nucën Papa Diosan, ñu 'atima 'axunma 'anun quixun anúan cuancë aín burro bëaracëxa. Bëaracëx Nucën Papa Diosan 'imicëx, uni 'icësari banaquin, ca aín burron Balaam sinanamiacëxa. A unicamax ca Balaam 'iásaribiti 'ia.

¹⁷ Uni raíri 'aquincëma 'aish ca xëxá ësquiaxa 'unpáxñuma 'icësa 'ianan 'uí 'ibúnux nëtë bënamëtiabi suñun bëcacëx nëtécësa, usaribi 'icën. Usa 'aish ca anua atux tëmërai 'iti bëánquibucëira anu nëtétimoi xëñibua 'aínbi 'iti 'icën. ¹⁸ Usa unicaman ca axbi cërúanan rabiacati sinánñumasa 'ixun, an 'acësaribi oquian ñunshínquin ñu 'atima 'anun quixun, an ñu 'atima 'ati ëinsa tancë uni raíri sinanamitëcënia. ¹⁹ Usoquin 'aquin ca caia, uisari caramina 'iisa tani usai camina 'iti 'ain. Usaími 'iabi ca Nucën Papa Diosan mi uisabi oima. Usai quicë 'ixunbi ca atun ñu upí 'aisa tanquinbi 'atima 'icën, atun sinan upíma 'ixun. Aín sinan upí 'ixun ca unin aín 'acësabi oquin upí ñu 'aia. Usa 'aínbi ca aín sinan 'aisama 'ixun unin usabi 'atima ñu 'aia. ²⁰ Ënëx ca ësa 'icën: Ui unicaman cara Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëquin ñu 'atima 'ati ëncë 'ixunbi amiribishi ñunshínquin ñu 'atima 'atëcënia, a unicamax ca bëráma 'iásamaira 'inun 'uchaia. ²¹ Jesucristomi catamëcë 'ixunbi ëncë 'aish an 'unáncëma unicamax 'icësamairai 'uchatima cupí Jesucristomi sinanima 'itibi ca a unicama 'ia. ²² Usaquian upí 'iti ëncë unicamax ca unia ësai quicësa 'icën: “Camunan ca quinántancëxunbi amiribishi aín quinan pitëcënia. Usaribiti ca cuchi nashitancëxbi me chabánu racátëcëni chuatëcënia”.

3

Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti ñui quicë bana

¹ Ën nuibacë xucéantu, bëtsi quirica pan buánmixunbi cana ënë quiricaribi mitsu buánmin. Quirica buánmiquin cana aséabi Jesucristomi sináncë 'ixunmi aín banacama manuquinma upí oquin sinánun mitsu 'ësëan. ² An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman Jesucristo ñui quiá banacama a manuquinma sinánan, camina Nucën 'Ibu Jesucristo, an Nucën Papa Diosnan 'inun uni iëmicë, an aín bana ñuixunun caíscë unicaman mitsu ñuixuncë banaribi manuquinma sinánti 'ain.

³ Ësoquin camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utëcënti nëtëa 'urama 'ain ca 'itsa uni aín cuëëncë ñuishi 'ai, anun Jesucristonan 'iti bana 'atimaquin ñui, ami cuaiti 'icën. ⁴ Cuai ca qiti 'icën:

—Jesús ca utëcënti 'icë quiáxa uni quiá 'aínbi ca ucëma 'icën. Nucën raracama bamacëbëa 'iásabi oi ca camabi uni bamaia, 'imainun ca nëtë ióñua 'iásabi camabi ñu 'ia. ⁵ A unicaman ca sinántisama tania, Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun cacëxëshi ca naicamë'ëo 'imainun bacacama, anua racátinubi racámainun, mecamaribi anubia 'iti anu 'iacëxa. ⁶ Usaia 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan sinanëinshi mapuquin, bacan ënë menu 'icë ñucama cëñuacëxa. ⁷ Usa 'aínbi ca naí 'imainun mecama anúan Nucën Papa Dios quicëbëtainshi tsin cëñuti nëtë utámainun usabi 'iti 'icën. A nëtën ca an ñu 'atima 'acë unicama Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

⁸ Ën nuibacë xucéantu, camina manuquinma ësaquin sinánti 'ain, Nucën 'Ibu Diosan, an nëtétimoi tsócë 'ixun, tancëx ca nun nu tancë achúshi nëtëx mil barisa 'icën. Usaribiti

ca nun nu mil barisa tancë ax Nucën Papa Diosan tancëx achúshi nètësa 'icën. ⁹ Usa 'ain ca —ca uti 'icë quiá 'aíshbi ca Jesucristo xëñibutia —quiáxa uni quicë 'aínbi uti 'ixúnbi Jesucristonën achúshira uníxbia ainanma 'aish castícancë 'iti cuëënima, camabi unia sinanati ami catamëti cuëëña.

¹⁰ Usaquin caíntancëx ca unin sinánmabi, an ñu mëcamacë uni imë ucë usaribiti unían sinánmabi Jesucristo uti 'icën. A nètë ucëbë ca canacamë'ëo 'icësaía anuax banacëbë naíu 'icë 'uxë, bari, 'ispa acama, manë tsin cëñumainun anu ax 'iti 'aíma 'iti 'icën. Usaribiquin ca camabi mecëñun anua 'icë ñucamaribi tsin cëñuti 'icën.

¹¹ Usai ca ñucama cëñúti 'icë quixun sinani camina Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i uisaíbi 'uchaima bucuti 'ain. ¹² Usa 'ain camina Jesucristo Nucën Papa Diosan mëníosabi oi uti caínquin unicama sinanatia ami catamënun 'aquinti 'ain. A nètën ca naíu 'icë 'uxë, bari, 'ispa acama manë tsin rëquiruquin tsatsacacësa 'iti 'icën. Usai 'icëbë ca anua usa ñucama 'icë axribi manë tsin cëñucë 'iti 'icën. ¹³ Usaía ñu 'iti 'aínbi cananuna Nucën 'Ibu Dios quiásabi oía me 'imainun naí ió 'iti cainin. Anu ca uisa 'uchabi 'aíma 'iti 'icën.

¹⁴ 'Ën nuibacë xucéantu, usaía 'iti caíncë 'aish camina Nucën Papa Diosan 'uchañumarua isanan uisa ñu 'atimabi 'acëma isti cupí ñu 'atima 'aíma unicamabë nuibananishi upitax bucuti 'ain. ¹⁵ Camina 'unánti 'ain, axa ainan 'iticama camabi aín 'ucha tërëncë 'inun ami catamënun quixun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cainia. Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin ca abënu nuibanancë nucën xucën, Pablonënríbi quirica buánmiquin, usaribi oquin mitsu caxa. ¹⁶ A mitsu buánmicë quiricacamanu ca Pablonënríbi 'ën cacësa ësaribi oquin mitsu caxa. A bana raírinëx ca unían upí oquin cuaisama 'icën. Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma uni 'imainun axa upiti ami catamëcëma unin, uisai quicë cara a bana 'icë quixun upí oquin sinánquinma bëtsi oquin sinania. Pablonëan cuëñëocë quiricaishima, bëtsi banaribi upí oquin sináncëma 'ixun bëtsi oquin sinani ca upiti Jesucristomi catamëti 'unanima.

¹⁷ 'Ën nuibacë xucéantu, 'ën mitsu ñuixuncë ñu 'icëma pain 'ain, ca usai 'iti 'icë quixun 'unani camina an ñu 'atima 'acë unicaman paráncëxmi Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'iti ëntin rabanán bërúanracati 'ain. ¹⁸ Nucën 'Ibu Jesucristo an Nucën Papa Diosnan 'inun mitsu iëmicë, ax quicësabi oi 'iti 'unánquinbi camina bëríbi 'unáncësamaira oquin 'unánti 'ain. 'Unánan camina an ca mitsu nuibatia quixun 'unani ainainra 'iti 'ain. Bërí 'acësaribi oquin ca usabi oquin nètë xëñibua 'aínbi camabi aín unicaman a rabiti 'icën. Ashi, Pedro.

JUANĒAN A PAIN BUÁNMIA QUIRICA

Anun Jesucristonan 'iti bana

¹ Ēnē mecama unioisama 'aínbia aín Papabē 'iá axa ěnē menu uá, a ñuiquin cananuna ěnē quirica mitsu cuĕnĕoxunin. A cananuna aín bana cuanan nun bĕrúnbi isacĕn. Nun bĕrúnbi ñachaquin isanan cananuna nun mĕcĕnanribi ramĕacĕn. Ax bamatimoi tsócĕ 'ixuan aín unicamaribi abĕ 'inun 'imicĕ, a ñuiquin cananuna mitsu cain. ² A cananuna nusaribi 'aish uni 'icĕ nun 'unáncĕn. Usa 'ixun cananuna asérabi a isacĕn. Isá 'ixun cananuna a mitsu ñuixunin. Ax aín Papabē 'itancĕxbi ěnē menu uá 'ixun ca bamatimoi tsócĕ 'ixun, usaribitinu abĕ 'inun nu 'imiti 'icĕ quixun cananuna mitsu ñuixunin. ³ Nuxnu asérabi Nucĕn Papa Dios 'imainun aín Bĕchicĕ Jesucristobĕ upí 'icĕsaribitimi mitsúxribi nubĕ Jesucristomi upiti sinánun quixun cananuna nun nu isanan cuacĕ, ěnē ñucama mitsu ñuixunin. ⁴ Upí oquin sinanimi chuámaishirua tani cuĕĕnun cananuna ěnē banacama ěsoquin mitsu cuĕnĕoxunin.

Nucĕn Papa Diosan unían ñu 'atima 'ati sinántima bana

⁵ Jesucristonĕnbia nu pain 'unánmia 'ixun cananuna ěnē bana mitsu ñuixunin: Nucĕn Papa Dios an ca asérabi upíira 'ixun ñu upíshi 'aia. An ca unĕxun ñu 'aima. Usa 'ain ca uisa 'uchabi anu 'aíma 'icĕn. ⁶ Ñu 'aisama 'aíbi —ainan 'aish cana Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'ai —qui cananuna cĕmĕin. Ainan cana 'ai quicĕ 'ixunbi ax quicĕsabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'ai cananuna cĕmĕin. ⁷ Usa 'aínbi cananuna axa 'icĕsaribiti ñu 'atima 'ati sináncĕma 'ianan Nucĕn Papa Diosbĕ upí 'aish, axa ami catamĕcĕ unicamabĕribi upiti nuibananin. Usaínu 'ia ca an, aín Bĕchicĕ Jesucristo aín imi 'apati bama cupí, uisa ñu 'ai caranuna 'uchai, abi nu tĕrĕnxunia.

⁸ —Ēx cana 'uchañuma 'ai —qui cananuna nuxbi cĕmĕin. Usa 'ain ca nun bana asérabima 'icĕn. ⁹ Usa 'aínbi cananuna 'unánti 'ain, nun nu nun 'uchacama chiquinax-uncĕxun ca Nucĕn Papa Diosan, ax upí 'ixun ax quicĕsabi oquin 'aquin, nun 'uchacama nu tĕrĕnxunquin upí 'inun nu 'imiti 'icĕn. ¹⁰ Nucĕn Papa Diosan bana ca quia —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —qui ax. Usaía quicĕ 'aínbi —ĕn cana ñu 'atima 'acĕma 'ai —qui cananuna —Nucĕn Papa Diosan bana ca cĕmĕ 'icĕ —quicĕsa 'ain. Usai quicĕ 'ixun cananuna, asérabi ca aín bana 'icĕ quixun sinaniman.

2

Cristo, an Nucĕn Papa Dios nu ñucáxuncĕ

¹ Ēn bĕchicĕsa 'icĕ, cana ñu 'atimami 'atin rabanan ěnē ñucama mitsu cuĕnĕoxunin. Usa 'aínbia uinu 'icĕ unix cara 'uchaia, a an ñucáxunti ca Nucĕn Papa Diosbĕa 'icĕ Jesucristo, ax 'icĕn. Ax ca uisa 'uchañumabi asérabi upíira 'icĕn. ² Jesucristo axa bama cupí ca nun 'uchacama tĕrĕncĕ 'icĕn. Nunanshima camabi unin 'uchacamariibia tĕrĕncĕ 'inun ca Jesucristo bamacĕxa.

³ Aín bana quicĕsabi oquin 'acĕ 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asérabi ainan 'aish a 'unáncĕ 'ai quixun. ⁴ Usa 'aínbi ca uix cara —ĕn cana ainan 'ixun Nucĕn Papa Dios 'unani —quibi aín bana quicĕsabi oi 'ima, a uni cĕmĕ 'icĕn. Usa 'aish ca cĕmĕishi banaia. ⁵ Usa 'aínbi ca an aín bana quicĕsabi oquin 'acĕ uni ax ěníma upiti Nucĕn Papa Diosmi sinania. Usa 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asérabi ainan 'ai quixun. ⁶ Usa 'ain ca axa —ainan 'aish abĕ 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan 'ĕ sinánmia —quicĕ uni, ax Jesucristo 'iásaribiti 'iti 'icĕn.

Axa quicĕsaribiti 'iti bana

⁷ Ën xucéantu, mitsun 'unáncëma bana ñuiquin cuënëoquin cana mitsu caiman. Jesucristomi catamëtabaquinmi cua bana abi cana mitsu ñuixuntëcënin. ⁸ Ën mitsu ñuixuncë bana ióma 'aínbi camina a banabi mitsun 'ásamaira oquin 'unáncë 'aish ax quicësabi oi 'in, Cristo 'iásaribiti. Usari 'i camina mitsun ñu 'atima 'acëcama ëni Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëncësabi oi 'in.

⁹ Uix cara —'ëx cana ainan 'aish Nucën Papa Diosbë upí 'ai —quibi nuibatíma uni itsimi nishia, ax ca Nucën Papa Diosnanma pain 'icën. ¹⁰ An uni itsi nuibacë uni ax ca Nucën Papa Diosnan 'aish abë upí 'icën. Usa 'ain ca a cupía a uni 'uchati ñu 'aíma 'icën. ¹¹ Usa 'aínbi ca nuibatíma bëtsi unimi nishcë uni an Nucën Papa Diosbë upíma 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncë cupí sinánñumasa 'ixun uisai cara 'iti 'icë quixun 'unanima.

¹² Ën bëchicësa 'icë, cana Jesucristo cupía Nucën Papa Diosan mitsun 'uchacama tërëncë cupí mitsu quirica cuënëoxunin. ¹³ Uni apáncama, mitsúnmi axa ënë mecama unioisama pain 'aíshbi 'iá, Nucën Papa Dios, a ainan 'ixun 'unáncë cupí cana mitsu quirica cuënëoxunin. Bëná unicama, mitsuribishi cana ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxunbimi 'acëma cupí quirica cuënëoxunin.

Ën bëchicësa 'aíshmi ainan 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncë cupí cana mitsuribi quirica cuënëoxuan. ¹⁴ Uni apáncama, mitsúnmi axa ënë mecama unioisama pain 'aíshbi 'iá, Nucën Papa Dios, ainan 'ixun 'unáncë cupí cana mitsu quirica cuënëoxuan. Bëná unicama, mitsux Jesucristomi cushicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsun nuitunënbi sináncë 'ixun ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxunbi 'acëma cupí cana mitsu quirica cuënëoxuan.

¹⁵ Ënë nëtënxuan Nucën Papa Dios cuëncëma ñu an 'unáncëma unin 'acësa oquin 'ati camina cuëntima 'ain. Uix cara ax cuëncëma ñu 'ai cuënia, ax ca Nucën Papa Diosmi sinanima. ¹⁶ An ënë menu 'icë ñuishi sináncë unix ca ñunshínquin piti, xëati, xanubë 'iti acama sinánan ñu 'atima isti cuëëanan —ñuñu cana 'ai —quixun sinani rabitia. Nucën Papa Diosan ca usaía 'inun uni sinánmicëma 'icën. Abi ënë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni usai 'ia. ¹⁷ Mecama 'imainun anu 'icë ñucamaxribi ca cëñúti 'icën. 'Imainun ca ñunshínquian unin a 'atishi sináncë ñu 'atimacamaxribi cënúti 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'icë unicama xëñibua 'aínbi abë 'iti 'icën.

An —Jesús ax ca aséribi Cristo 'icë cacë unicama 'imainun axa —cëmë ca a bana 'icë —quicë unicama ñuicë bana

¹⁸ Ën bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, anúan ënë mecama cëñúti nëtë ca 'urama 'icën. A nëtëa ucëma pan 'ain ca axa Cristo 'atimaquin ñui banacë uni uti 'icë quixun camina cuan. Ca uti 'icë 'aínbi ca bëríbi 'itsa unin Cristo 'atimaquin ñuia. Usa 'ain cananuna 'unanin, anúan ënë mecama cëñúti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ¹⁹ An Cristo 'atimaquin ñuicë unicama nubë 'ixunbi ca nu ëanxa, aséribi nun 'acësaribi oquin Jesucristo sináncëma 'ixun. Nux 'icësaribiti aséribi Jesucristomi sináncë 'aish ca nubë bërúcé 'itsíanxa. Usa 'ain ca atúan nu ëncë cupí camaxunbi 'unánti 'icën, nubëa ax timécë unicamax ca camáxira aséribi nux 'icësaribiti Jesucristomi sináncëma 'i axa quixun.

²⁰ Usa 'aínbia Cristo cupí Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain camina 'unanin, atúan Jesucristo 'atimaquin ñuicë banacamax ca cëmë 'icë quixun. ²¹ Mitsúnmi Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oi 'iti 'unáncëma cupí cana mitsu caiman. Mitsúnmi a ñucama 'unáncë cupí cana mitsu ënë quirica cuënëoxunin. Camina 'unanin, Cristonan 'ixun ax cuëncësabi oi 'iti 'unáncë uni ax ca cëmëtima 'icën.

²² ¿Uix cara cëmë uni 'ic? Axa —Jesús ax ca Cristoma 'icë —quicë uni ax ca a 'icën. A unix ca axa Cristomi 'atimati banacë a 'icën. Ax ca aín Bëchicë 'imainun Nucën Papa Diosmiribi 'atimati banaía. ²³ Camabi uni axa —Jesús ax Cristoma 'icë, cana ami catamëtima 'ai —quicë uni, ax ca Nucën Papa Diosmiribi catamécëma 'icën. Usa 'aínbi ca axa —Jesús aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish asaribi 'icë cana ami catamëti —quicë unicama, abë Jesucristo 'imainun Nucën Papa Diosribi 'icën.

²⁴ Usa 'ain camina Jesucristomi catamëtabaquinmi cua a bana manuquinma upí oquin sinánti 'ain. A bana aséabi sináncë 'aish camina abë upí 'aish ënima camabi nëtën aín Bëchicë 'ianan Nucën Papa Diosbëribi 'iti 'ain. ²⁵ Jesucristonëxbi ca quiacëxa, a cupíshi cananuna ainan 'aish Nucën Papa Diosbë xënbua 'aínbi 'iti 'ai quiax.

²⁶ An mitsu parántisa tancë unicama ñuiquin cana ënë banacama mitsu cuënëoxuan.

²⁷ Atúxa usa 'aínbi ca Jesucristonën aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun 'ináncë, ax mitsubë 'ixun uni itsían 'unánmiamabi an mitsu 'unánmia. An mitsu 'unánmicë ñux ca aséabi 'aish cëmëma 'icën. Usa 'ain camina aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmiquin sinánmicësabi oi camabi nëtën Cristobë 'iti 'ain.

²⁸ 'Ën bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, utëcënquian Jesucristonën nu upí isti cupí camina camabi nëtën an sinánmicësabi oquin sinánti 'ain, axa ucëbë rabíntima cupí. ²⁹ Mitsun camina, Jesucristo ax ca aséabi upí 'icë quixun 'unanin. Usa 'ixun camina ësaquinribi 'unánti 'ain, an upí ñu 'acë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë quixun.

3

Nucën Papa Diosan bëchicëcama ñuicë bana

¹ Nux cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain, an cacësabi oi. An aín bëchicë ca quixun nu cacë cupí cananuna 'unánti 'ain, uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun. Usa 'aínbi ca an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman ainanma 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncëma cupí, nux cananuna aín bëchicë 'ai quixun 'unanima. ² 'Ën nuibacë xucéantu, bërí cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. Usa 'icëbi ca uisaira caranuna 'inuxun 'ai quixun an nu 'unánmicëma pan 'icën. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, Jesucristo utëcëncëbëtan cananuna upí oquin uisa cara ax 'icë quixun isti 'ain. A isi cananuna asaribi 'iti 'ain. ³ Uicaman cara —asaribi cana 'iti 'ai —quixun sinania, a unicamax ca Jesucristosaribi 'iti cupí, aín 'uchacama ëni upí 'ia.

⁴ Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicama, ax Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'ima 'uchaia. Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquinu 'acëma, ax ca 'ucha 'icën. ⁵ Camina 'unanin, unin 'uchacama tërënuax ca Jesucristo uacëxa, ax uisa 'uchañumabi 'ixun. ⁶ Usa 'ain ca uix cara ainan 'aísha, a ëníma abë 'icëa Nucën Papa Diosan sinánmicë 'icë, a unin ñu 'atima amiribi amiribi 'aima. An ñu 'atima amiribi amiribi 'acë uni ax ca ami catamëcëma 'ianan uisa cara ax 'icë quixun Jesucristo 'unáncëma 'icën. ⁷ 'Ën bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, unin paráncë camina 'itima 'ain. An upí ñu 'acë uni ax ca Jesucristosaribi 'aish aín nuitu upí 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicama ax ñunshin 'atimanën 'apun uni 'icën, ñunshin 'atimanën 'apu ax ca nëtë ióñubi 'ucha 'aish usabii bërí nëtënbí 'uchaia, usa 'ain. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'acëcama cëñui Nucën Papa Diosan Bëchicë uacëxa.

⁹ Uix cara aséabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë, an ca ñu 'atima 'ati sinanima. An 'acësaribi oquin sinánun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun ca aín bëchicëcaman ñu 'atima 'ati sinanima. Usa 'ixun ca 'uchatëcënti sinanima. ¹⁰ 'Ënëx ca ësa 'icën. Ui unin cara ñu upí 'aima ax ca Nucën Papa Diosnanma 'icën, ui unin cara uni itsiribi nuibatima axribi ca Nucën Papa Diosnanma 'icën. Usa 'ain cananuna uinu 'icë unix cara Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë quixun 'unánan uinu 'icë unix cara ñunshin 'atimanën 'apunan 'icë quixun 'unánti 'ain.

Unicamaxa bëtsibë bëtsibë nuibananti bana

¹¹ Jesucristomi catamëtabaquinbimi mitsun cua a bana ca ënëx 'icën, bëtsibë bëtsibë cananuna nuibananti 'ai quicë. ¹² Ñunshin 'atimanën 'apunan 'ixun ca Cainan aín xucënbi 'acëxa. Usaribi cananuna 'itima 'ain. ¿Uisa cupí cara Cainan aín xucën 'acëx? Aín xucënan 'acë ñu upí 'imainuan an 'acë ñu upíma 'ain ca Cainan aín xucën 'acëxa.

¹³ 'Ĕn xucéantu, axa Jesucristomi catamēquinma ěnē menu 'icē űuishi sináncē unicaman mitsumi nishquin nuibacēxunmabi camina —uisacatsi cara 'ěmi nishia —quixun masá nuituquin sinántima 'ain. ¹⁴ Nux 'icēsaribitia ax Jesucristomi catamēcē unicama nuibacē 'ixun cananuna 'unanin, nux ainanma 'iá 'aíshbi cananuna bĕrí Nucĕn Papa Diosnan 'ai quixun. An uni itsiribi nuibacēma uni ax ca Nucĕn Papa Diosnanma 'aish usabi 'icĕn. ¹⁵ An ami nishquin uni raíri nuibacēma uni ax ca an uni 'acē unisa 'aish 'aisama 'icĕn. Camina 'unanin, an uni 'acē unix ca Nucĕn Papa Diosnanma 'aish xĕnibua 'aínbi abĕ 'itima 'icē quixun. ¹⁶ Jesucristo nu nuibati bama cupí cananuna 'unanin, usari ca uni nuibati 'iti 'icē quixun. Usaquin 'unánquin cananuna 'unanin, Jesucristonĕn 'ásaribi oquin cananuna nunribi a 'aquincē cupí bamanuxunbi 'aquinquin bĕtsi uni nuibati 'ai quixun. ¹⁷ ¿Usa 'ain cara an űuñu 'ixunbi axa 'aquinsa 'icē isquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincēma uni, ax Nucĕn Papa Diosmi sináncē 'ic? Usama ca. ¹⁸ 'Ĕn bĕchicĕsa 'icē, cana mitsu cain, nun cuĕbitanshi uni —'ĕn cana mi nuibati —quixun caquinma cananuna asĕrabi nuibaquin 'aquinsa 'icē a 'aquinti 'ain.

Cananuna asĕrabi Nucĕn Papa Diosnan 'ai quixun 'unánti bana

¹⁹ Nun uni nuibaquin 'aquincē 'ixun cananuna 'unánti 'ain, nun cananuna asĕrabi ainan 'ixun Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'ai quixun. Usaquin 'unani cananuna bĕnĕtima chuámarua 'iti 'ain. ²⁰ Usa 'ain ca nun —'ĕx cana upíma 'ai —quixun sinaniabi Nucĕn Papa Diosan, an camabi űu 'unáncē 'ixun, nun sinánribi 'unania. ²¹ 'Ĕn nuibacē xucéantu, nun űu 'atima 'acĕcama a mĕnóccē 'ain cananuna a sinani masá nuitutima Nucĕn Papa Diosbĕ banati 'ain. ²² Nun ax quiásabi oquin 'anan, ax cuĕĕncĕsabi oquin 'aia isquin ca an nun űucácĕsabi oquin nu 'axunia. ²³ Axa quicĕsabi oquin 'ati bana ax ca ĕsa 'icĕn, cananuna aín Bĕchicĕ Jesucristomi catamĕanan bĕtsibĕ bĕtsibĕ nuibananti 'ain, an nu cacĕsabi oi. ²⁴ Axa aín bana quicĕsabi oi 'icē unicamax ca Nucĕn Papa Diosbĕ 'icĕn, 'imainun ca axribi atubĕ 'icĕn. An nu 'ináncē aín Bĕru űunshin Upí ax nubĕ 'ain cananuna asĕrabi 'unanin, Nucĕn Papa Dios ca nubĕ 'icē quixun.

4

Axa ami sináncēma uni 'imainun axa Nucĕn Papa Diosmi sináncē uni űui quicĕ bana

¹ 'Ĕn nuibacē xucéantu, ěnē nĕtĕnuxun ca 'itsa unin —Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕxun cana uni bana űuixuni —quiquinbi an sinánmicĕxunmabi anbia sináncē bana uni űuixunia. Usa 'ain camina —Nucĕn Papa Diosan ca 'ĕ sinánmia —quiquian unin űuicĕ bana acamaira cuatima 'ain. Upí oquin pain camina asĕrabi cara Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕxun uni űuixunia quixun cuati 'ain. ² Ĕsaquin camina 'unánti 'ain, ui unix cara Nucĕn Papa Diosan Bĕru űunshínűu 'icē quixun: An —Jesucristo ca uni 'inux uacĕxa —quixun asĕrabi 'unáncē uni, an ca Nucĕn Papa Diosan Bĕru űunshin Upitan anu 'ixun 'unánmicĕxun usaquin 'unania. ³ Usa 'aínbi ca an usaquin Jesús 'unáncēma uni, ax Nucĕn Papa Diosan Bĕru űunshin Upíñuma 'icĕn. Usa 'aish ca an Cristo 'atimaquin űuicĕ uni banacĕsa 'icĕn. An Cristo 'atimaquin űuicĕ uni ca uti 'icē quixun camina cuan. Usa uni ca uti 'icē quiáxa quicĕ 'aínbi ca bĕtsi bĕtsi unin bĕríbi Cristo 'atimaquin űuia.

⁴ 'Ĕn bĕchicĕsa unicama, mitsux camina Nucĕn Papa Diosnan 'ain. Nucĕn Papa Dios axa mitsubĕ 'icē aín cushibĕtan sĕnĕnma ca an ěnē nĕtĕnu 'icē űuishi sináncē unicaman cushi 'icĕn. Usa 'ain ca an Cristo 'atimaquin űuicĕ unicaman sinanĕx mitsun sinánbĕtan sĕnĕnmara 'icĕn. ⁵ A unicamax ca ěnē menu 'icē űuishi sináncē 'aish a űuishi űui banaia. Usa 'icē ca asaribi unicaman aín bana cuatia. ⁶ Usa 'aínbi cananuna nux Nucĕn Papa Diosnan 'ain. Ainan cupí ca uicaman cara ainan 'ixun a 'unánxa an cuni nun bana cuatia. Usa 'aínbi ca Nucĕn Papa Diosnanma unin nun bana cuatia. Usa 'ain cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatia ax ca Nucĕn Papa Diosan sinánmicĕ 'icē quixun. Usaribi

oquin cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatima, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma, ñunshin 'atimanën sinánmicë 'icë quixun.

Nucën Papa Dios an ca nu nuibairia quicë bana

⁷ Ën nuibacë xucéantu, cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca unin uni itsi nuibatia. Usa 'ain cananuna ainan 'aish bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. An uni itsi nuibacë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'ianan a 'unáncë 'ixun an sináncësa oquin sinania. ⁸ Nucën Papa Dios ax ca an unicama nuibairacë a 'icën. Usa 'ain ca an bëtsi uni nuibacëma uni ax Nucën Papa Dios 'unáncëma 'icën. ⁹ Nucën Papa Diosan ca aratsuishi 'icëbi aín Bëchicë ënë menu uni 'inun xuacëxa, a cupínu nux ainan 'aish nëtétimoi abë 'inun. Usoquian 'á 'ain cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan camabi uni nuibatia quixun. ¹⁰ Ami sináncëxunmabi unicama nuibaquin ca Nucën Papa Diosan, a cupí unin 'uchacama tërëncë 'inuan ënë menuax bamanun aín Bëchicë xuacëxa. Usoquin xuá 'ain cananuna 'unanin, usaira oquin ca Nucën Papa Diosan unicama nuibatia quixun.

¹¹ Ën nuibacë xucéantu, Nucën Papa Diosan unicama usaira oquin nuibacë 'ain cananuna nuxribi usaribiti bëtsi unicamabë nuibananti 'ain. ¹² Nucën Papa Dios ca uinu 'icë unínbi isáma 'icën. Usa 'aínbinu nux bëtsibë bëtsibë nuibanancëbë ca ax nubë 'icën. Nubë 'ixun ca an 'acésaribi oquinu unicama nuibanun nu 'imia. ¹³ An aín Bëru Ñunshin Upí nubëa 'inun 'ináncë 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna abë 'ai quixun. 'Unánan cananuna —ax ca nubë 'icë —quixun 'unanin. ¹⁴ Nunbi cananuna, an atun 'ucha tërënquin ënë menu 'icë unicama ainan 'inun iëminuan Nucën Papa Diosan xuá, aín Bëchicë a isacën. Isá 'ixun cananuna a ñuiquin mitsu cain. ¹⁵ Uin cara —Jesucristo ax ca aséribi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish asaribi 'icë —quixun 'unánquin unicama ñuixunia, ax ca Nucën Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosribi a unibë 'icën.

¹⁶ Usa 'ain cananuna aséribi 'unanin, Nucën Papa Diosan ca nu nuibatia quixun. Nucën Papa Dios ax ca an unicama nuibairacë a 'icën. Usa 'ain ca an aín sinan upí 'ixun uni nuibacë uni ax Nucën Papa Diosbë 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosribi a unibë 'icën. ¹⁷ Usa 'ixun cananuna an nu nuibaquin sinánmicë 'ixun ax cuëncësa oquin Nucën Papa Diosmi upiti sinánan unicama nuibatin. Usa 'aish cananuna nux ënë nëtënuax asaribi 'aish, anuan Jesucristo utëcënti nëtën nux masá nuituti rabíntima 'ain. ¹⁸ Usa 'ain ca an Nucën Papa Diosmi sinánan bëtsi uniribi nuibacë uni, ax ami 'uchacëma 'aish unimi racuétima. Anuan Jesucristo utëcënti nëtënribi ca racuétima 'icën. Usa 'aínbi ca unix aséribi bëtsi unibë nuibanancëma 'aish racuëti 'atimaquin sinani bënëtia. Usa unin ca upiti nuibananti 'unanima.

¹⁹ An paían nu nuiba 'ain cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi sinani ami catamëtin. ²⁰ An —ëx cana Nucën Papa Diosmi sinani ami catamëti —quicë 'aishbi ami nishquin uni itsi nuibacëma 'aish ca a uni cëmëia. Usa 'ixun ca a isquinbi uni itsi nuibaquin sináncëma 'ixun a iscëma, Nucën Papa Dios, aribi sinanima. ²¹ Ënë bana ca Nucën Papa Diosan nu 'ináncëxa: axa ami sináncë uni ax ca uni itsimiribi sinánti 'icën.

5

Ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atëcëntima bana

¹ An —Jesús ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caían, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë —quixun sináncë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicëribi 'icën. Uicamax cara Nucën Papa Diosmi sinania ax ca aín bëchicëcamamiribi sinania. ² Usa 'ain cananuna 'unanin, nux ami sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë 'aish cananuna aín bëchicëcamamiribi sinani quixun. ³ Axa Nucën Papa Diosmi aséribi sináncë uni, an ca aín bana quicësabi oquin 'aia. Ax quicësabi oquin 'aisa ca a bana 'icën. ⁴ —Ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia —quixun 'unani ami catamëcë 'ixun ca

aín bëchicëcaman, an ënë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman 'acësaribi oquin 'aquin ñu 'atima 'ati ashiquin ënia. ⁵Axa —Jesús ca aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë—quixun 'unani ami catamëcë uni an cuni ca ënë menuxuan ñu 'atima 'acëcama ënquin 'atëcënima.

Jesús ax ca aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unánti bana

⁶Jesucristo ax ca axa 'unpaxan nashimicë 'ianan aín imi 'apati bama a 'icën. 'Unpaxan nashimia ashima aín imi 'apati bamaribi ca ax 'icën. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanribi ca —Jesús ax ca Cristo, aséabi Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë—quixun nu 'unánmia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'icën. ⁷Usa 'ain ca naínu 'icë Nucën Papa Dios 'imainun aín Bana, Jesucristo, 'imainun aín Bëru Ñunshin Upí, acama 'aish rabë 'imainun achúshi 'icën. Usa 'aishbi ca achúshishi 'icën. Anribi ca nu 'unánmia, Jesus, ax ca aséabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë quixun. ⁸Ënë menuxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'ianan Jesucristo 'unpaxan nashimia sinánan axa aín imi 'apati bama, acama sinánquin cananuna 'unanin, Jesús ax ca aséabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë quixun. ⁹Unin bana cuananbi cananuna aín Bëchicë Jesucristo ñuia, axira unin banabë sënénma 'aish Nucën Papa Dios quiá bana aira cuati 'ain. Ënëx ca aín Bëchicë ñui Nucën Papa Dios quiá bana a 'icën. ¹⁰Axa aín Bëchicëmi catamëcë uni, an ca Nucën Papa Diosan 'unánmicëxun aséabi 'unania, Jesucristo ax ca aséabi aín Bëchicë 'icë quixun. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana ca aséabi 'icë quixun sináncëma uni, ax —Nucën Papa Dios ca cëmë 'icë—quicësa 'icën, an aín Bëchicë ñui quicë bana ca aséabima 'icë quixun sináncë cupí. ¹¹Nucën Papa Dios ca quiacëxa, aín Bëchicëmi catamëcë cupí cananuna an 'imicëx ainan 'aish xënbua 'aínbi abë 'iti 'ai quiax. ¹²Uinu 'icë unix cara Nucën Papa Diosan Bëchicënan 'icë, a unix ca usaribiti nëtétimoi Nucën Papa Diosbë 'ia. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara aín Bëchicënanma 'icë, a unix xënbua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ima.

Bërúanx 'inun caquian ashiquin 'ësëa bana

¹³Aín Bëchicëmi catamëcë 'aish camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë xënbua 'aínbi 'iti 'ai quixunmi 'unánun cana ënë ñucama mitsu cuënëoxunin.

¹⁴Cananuna 'unanin, nun nu aséabi ax cuëncësabi oquin ñu ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan nun bana cuatia quixun. ¹⁵Usaquin ñucáquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca nun ñucácëxun cuaquin, anu ñucácë ñu 'inánan nun ñucácësabi oquin nu 'aquinia quixun.

¹⁶Abëa Jesucristomi catamëcë uni itsían ñu 'atima 'aia 'unánquin ca unin —tërëntisama 'inun ca 'uchacëma 'icë—quixun sinánquin aín 'ucha tërénquin sinanaminun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. Ñucáxuncëxun ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërénquin a uni upí 'itëcënun 'imiti 'icën. Usa 'aínbi cana axa tërëntisama 'inun 'uchacë uni a Nucën Papa Dios ñucáxunun quixun mitsu caiman. ¹⁷Camabi ñu 'atima 'acë ax ca 'ucha 'icën. Bëtsi bëtsi 'ucha ca uisoxunbi tërëcaisama 'icën. Usa 'aínbi ca camabi 'uchax tërëcaisamama 'icën.

¹⁸Cananuna 'unanin, aséabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish ca uni amiribi amiribi 'uchaima. Usa 'icëa Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesucristonën bërúanquin 'aquinia ca ñunshin 'atimanën uisabi oima.

¹⁹Cananuna 'unanin, nuxnu Nucën Papa Diosnan 'aínbi ca camabi menu 'icë unica-max ainanma 'aish ñunshin 'atimanën 'apunan 'icë quixun.

²⁰'Unánan cananuna ësaquinribi 'unanin, aín Bëchicënen ca ënë menu ax uá 'aínu ami catamëtia uisa cara Nucën Papa Dios, axëshia aséabi Dios, ax 'icë quixun nu 'unánmia. Aín Bëchicë, Jesucristo, ax nubë 'ain cananuna an 'aquincëx ax cuëncësabi oi tsotin. Ax ca axëshi aséabi Dios 'aínu nux ainan 'aish abë xënbua 'aínbi 'iti a 'icën. ²¹Ën bëchicësa 'icë cana mitsu cain, anbi sinánxuan dios isa quixun a rabinuxun unínbi 'acë ñucama camina rabbitima 'ain. Ashi, Juan.

JUANĒAN ARIBI BUÁNMITĒCĒAN QUIRICA

Cristo cuëncësabi oi 'iti 'imainun unicama nuibati bana

¹ 'Ēx axa Jesucristomi catamēcë unicaman cushi 'ixun cana mixmi Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë xanu 'icë, 'ën asérabi a nuibacë min tuácamacëñun, ënë quirica an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamabëtan, mi cuëñoxunin. ² Ainan 'aíshnu xëñibua 'aínbi abë 'iti Jesucristo, a cupí cananuna mitsu nuibatin. ³ Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë Jesucristobëtan nuibaquin mitsu 'aquinti 'icën. An ca asérabi an nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua 'aish bucunun mitsu 'imiti 'icën.

⁴ Min tuá raírínën ca Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'aia quixuan ñuicania cuati cana cuëinra cuëëan. ⁵ Min 'unáncëma banama, Jesucristomi catamëtabaquinu cua, a banabi cana mi ñuixuntëcënin. A bana quicësabi oi cananuna bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quixun cana mi cain. ⁶ Asérabi Nucën Papa Diosmi sináncë unin ca axa quicësabi oquin 'aia. Aín banax ca quia, camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quiax. Jesucristomi catamëtabaquinmi cua, abi ca a bana 'icën.

An uni paráncë unicama ñui quicë bana

⁷ 'Itsa unin ca camabi menu cuanquin uni paránquin —Nucën Papa Diosan Bëchicë ca uni 'inux uacëxa —quixun caquinma, bëtsi bana ñuiquin uni parania. Usa unix ca an uni paráncë 'ianan an 'atimaquinra Cristo ñuicë uni a 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca an mitsun a 'atí 'ináncë ñucamami ax quicësabi oquin sënëonquin 'aia a cupí aín nëtëñuxun Nucën Papa Diosan an mëníosabi oquin mitsu 'imiti 'icën. Uisaira oquin cara 'imiti 'icë usoquian mitsu 'iminun camina an 'atimaquin Cristo ñuicë unían mitsu paránunma bërúanracati 'ain.

⁹ Ui unin cara Cristonën bana quicësabi oquin 'aquinma ax cuëncësä oquinshi 'aia abëma ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'aínbi ca axa Cristonën bana quicësabi oi 'icë uni abë cuni Nucën Papa Dios 'imainun aín Bëchicë Jesucristo 'icën. ¹⁰ Ui unin cara mitsu isi cuanxun Jesucristo ñui quicë bana —ax ca asérabi 'icë —quixun ñuiquinma bëtsi oquin ñuia, a camina min xubunu atsínmima 'ianan —caina uan —quixunribi catima 'ain. ¹¹ Axa usa unibë nuibanancë uni an ca an 'acësaribi oquin ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca 'aisama uni 'ia.

Ashia Juanën cá bana

¹² 'Ēn mitsu a ñuiquin cati ñu ca 'itsa 'icën. 'Aínbi cana tintan quiricanu cuëñeoquin a ñucama mitsu ñuixuniman. Usa 'ain cana mitsu isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mitsu 'ën cuëbitanbi ñuixunquin cati 'ain. Usa 'ain cananuna camáxbi isánani, cánani chuámarua tani cuëñti 'ain.

¹³ Nucën Papa Diosan atúxribia ainan 'inun caíscë min xucënan tuá atúnribi ca bërúanxmi 'inun quixun mi 'ë camia. Ashi, Juan.

JUANĒAN ARIBI AMIRIBISHI BUANMITĒCĒAN QUIRICA

Gayo upí oquin ñuia Juan quia

¹ 'Ēx axa Jesucristomi catamēcē unicaman cushi 'ixun cana, axa 'ēx 'icēsaribiti asérabi Nucēn Papa Diosan uni 'aish 'ē nuibacē Gayo, a ēnē quirica buánmin.

² 'Ēn nuibacē xucēn, mix Jesucristomi catamēcē 'ixun upí oquin sinanimiti chuámarua 'icēsaribitimi min namicamaribi chuámarua 'inun cana mi Nucēn Papa Dios ñucáxunin.

³ Axa Jesucristomi catamēcē uni raírínēn ca anumi 'icēnuax uxun 'ē caxa, mix ismina asérabi ēníma Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'i quixun. Usaquian cacēxun cuati cana cuēēan. ⁴ Bētsi bana ñuia cuati 'icēsamaira oi cana mixmi 'icēsaribitia axa 'ēn bēchicēsa unicamaxribi Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'ia ñuia cuati cuēēnin.

⁵ 'Ēn nuibacē xucēn, min upí oquin axa Jesucristomi catamēcē unicama 'aquianan bētsi ēmanuaxa ucē unicamaribi 'aquinquin camina Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'ain. ⁶ Anumi 'icē ēmanuax ucē unicaman ca ēnu bēbaxun, axa Jesucristomi catamēcē unicamaxa timēcēnuxun, asérabimi nuibaquin usaquin atu 'aquincē nu ñuixuanxa. A unicama camina bētsi ēmanuribi cuainsa tania añu cara cuēēnia a 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin. ⁷ A unicamax Jesucristomi sináncē 'ixun ca aín bana ñuixuanan mi isi cuanxa. Usa 'aish ca an Nucēn Papa Diosmi sináncēma unicaman atu ñu 'inánti cuēēncēma 'icēn. ⁸ Usa 'ain cananuna nunbi atu 'aquinti 'ain, Nucēn Papa Diosan bana upí oquin ñuia ninun.

Diótrefes ax ca 'aisama uni 'icē quicē bana

⁹ Axa Jesucristomi catamēcē unicama cana atúan timēxun cuanun quixun quirica buánmia. Buámicēbi ca Diótrefes axēshi a unicaman cushi 'iti cuēēnquin, nun bana cuaisama tanxa. ¹⁰ Usa 'ain cana anu cuanxun axa 'atimaquin nu ñui cēmēi banacē cupí cati 'ain. An ca axa Jesucristomi catamēcē uni raíri anua cuania biisama tanan, an biisa tancē unicamaribi bixunma 'anun quixun caquin, mitsubēa timēnun 'imima.

¹¹ 'Ēn nuibacē xucēn, an ñu 'atima 'acē unían 'acēsa oquin 'aquinma camina an ñu upí 'acē unían 'acēsa oquinshi ñu 'ati 'ain. An ñu upí 'acē uni ax ca Nucēn Papa Diosnan 'icēn. Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē uni an ainanma 'ixun Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'icēn.

Demetrio 'icēsaribiti upí 'iti bana

¹² Camabi unin ca —Demetrio ca upí uni 'icē —quixun ñuia. An upí ñu 'acē cupí ca ax asérabi usa 'icē quixun ca camabi unin 'unania. Ax ca aín sinan upí 'icē quixun cananuna a ñuiquin asérabi mi cain. Nun bana ca asérabi 'icē quixun camina 'unanin.

Ashiquian Juanēn cá bana

¹³ 'Ēn cana 'itsa ñu ñuiquin mi caisa tan, 'aínbi cana tintan cuēēnoquin a ñucama mi ñuixuniman. ¹⁴ Usa 'ain cana bēnētishi mi isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mibē banaquin mi ñuixunti 'ain.

¹⁵ Mixmi chuámarua 'iti cana cuēēnin. Axa ēnuax nubē nuibanancē unicaman ca bērúanxmi 'inun mi 'ē camiaxa. Usa 'ain camina anua 'icē axa nubē nuibanancē unicama achúshi achúshi, bērúanxa 'inun nu caxunti 'ain. Ashi, Juan.

JUDASNĒN BUANMIA QUIRICA

Nucĕn Papa Diosan ainan 'inun caiscĕ unicama Judasnĕn cuĕnĕoxuan quirica

¹ 'Ēx cana Judas, an Jesucristonĕn cacĕsabi oquin ņu 'acĕ 'ianan Jacobonĕn xucĕn, a 'ain. Mitsúxmi ainan 'inun caiscĕ 'icĕa Nucĕn Papa Diosan Jesucristomi cushicĕ 'inun 'imicĕ 'icĕ, cana ĕnĕ quirica mitsu cuĕnĕoxunin. ² Nucĕn Papa Diosan nuibacĕxmi mitsun 'uchacama tĕrĕncĕ 'ianan bĕtsibĕ nuibanani chuámarua 'aish bucucanti cana cuĕĕnin.

An cĕmĕ bana uni ņuixuncĕ uni
(2 P 2.1-17)

³ 'Ēn nuibacĕ xucĕantu, Jesucristomi catamĕtia ca mitsun 'uchacama tĕrĕnquin ainan 'inun Nucĕn Papa Diosan mitsu iĕmiaxa, 'ĕ 'acĕsaribi oquin. Usami 'icĕ cana anun nux iĕti banacama ņuiquin mitsu cuĕnĕoxunti sinan. Usaquin sinánxunbi cana bĕtsi bana pain mitsu buánmin, uni raírĕnĕan Nucĕn Papa Diosan banamabi ņuicĕ bana a cuaxunma 'anun cananmi, Jesucristo ņui quicĕ bana, a Nucĕn Papa Diosan unicaman cuacĕ, ax ca asĕrabi 'icĕ quixuan camabi unin 'unánun, atu canun cana mitsu ĕnĕ quirica buánmin. ⁴ Uni raírĕnĕx ca parani mitsubĕ timĕtia. Mitsubĕ timĕxunbi ca mitsun sináncĕsabi oquin sinanima. A unicamax ca ĕsai quia: Nucĕn Papa Dios upí 'ixun ca nux cuĕĕncĕsa oquinshi ņu 'aiabi nu uisabi oimá. Usaquin sinánquin ca 'aisama ņu 'aia. 'Ai ca —ĕx cana Nucĕn Papa Diosnan 'ai —quibi axĕshi nun 'Ibu, ax cuĕĕncĕsabi oi 'ima. —Ēx cana Nucĕn 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixunbi ca aín bana quicĕsabi oquin 'aima. Usa uni ņui ca Nucĕn Papa Diosan bana cuĕnĕo quia, usaía 'icĕ unicamax ca 'aisamaira oquin 'uchocĕ 'iti 'icĕ quiax.

⁵ Upí oquinmi 'unáncĕbi cana ĕnĕ ņucama mitsu sinánmitĕcĕnin, Nucĕn 'Ibu Diosan ca Israel unicama Egipto menua buánxunbi ami catamĕtiam a oquin raíri cĕņuacĕxa.

⁶ Angelcama raíri, axa Nucĕn Papa Diosan nĕtĕnubi 'iti 'aishbi anu 'iisama tancĕ cupí chiquía, ax ca anúan an camabi uni isti nĕtĕ utámainuan bĕánquibucĕnu uisatima manĕ risin tĕcĕrĕcacĕsa 'aish, anubi 'inun Nucĕn Papa Diosan ĕan 'icĕn. ⁷ A ángelcamaxa abĕ 'iisama tanan Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oi 'iisama tani 'iásaribiti ca Sodoma 'imainun Gomorra 'imainun a 'urama 'icĕ ĕmacamanu 'icĕ unicamaxribi 'iacĕxa. Nucĕn Papa Diosan ca aín xanubĕishia 'iti uni 'anan xanuribi aín bĕnĕbĕishia 'iti uniocĕxa. Usa 'aínbi ca a ĕmacamanu 'icĕ unicama aín xanuma 'aínbi bĕtsi xanubĕ 'imainun xanúxribi aín bĕnĕma 'aínbi bĕtsi unibĕ 'imainun uníxribi xanúxmabi bĕtsi unibĕ 'i, 'aisamairai 'uchacĕxa. Usaía 'icĕ ca Nucĕn Papa Diosan aín 'ucha cupíbi, manĕ tsin nĕancĕxa, xĕnibua 'aínbi ainanma 'inun. Usaía 'iá a sinani cananuna nuxribi usai 'itin rabanan bĕrúancati 'ain.

⁸ Usa 'aínbi ca axa Sodoma 'imainun Gomorranu 'icĕ unicama usai 'iá 'unanibi, mitsu parani mitsubĕ timĕcĕ unicama an, sinánņumasa 'aish aín xanuma 'aínbi xanubĕ 'ianan bana cuacĕma 'ixun, Nucĕn 'Ibu Diosmi sinánquinma cushi unicama 'imainun uisa cushi cara, ángelcamaribi 'atimaquin ņuia. ⁹ Usaría a unicamax quicĕ 'aínbi ca usoquin caquinma ángelcaman cushi, Miguel, an abĕ banaquin ņunshin 'atimanĕn 'apu 'atima bana 'inánquinma, Moisés bamacĕ rabanan abĕ cuĕbicanancĕxunbi, Miguelnĕn ņunshin 'atimanĕn 'apu ĕsaquinshi cacĕxa: “Nucĕn 'Ibu Diosan ca mi 'uchoquin ņu cati 'icĕ” quixun. ¹⁰ Usa 'aínbi ca a unicama an 'unáncĕma ņu ņui 'atimati banaia. Sinánņuma 'ixuan ņuinacan uisa cara oia quixun sinánquinmaishi ņu 'acĕsaribi oquin ca a unicaman aín cuĕĕncĕsa oquinshi ņu 'aia. Usaquin 'ai ca atúxbi 'atimatia.

¹¹ A unicaman ņu 'atima 'acĕ cara Nucĕn Papa Diosan uisoti 'icĕn. Cainan ņu 'atima 'ásaribi oquin 'anan ca Balaam an 'ásaribiquin curíqui biti sinánxun ņu 'atima 'aia. Coré ax ca Nucĕn Papa Diosan cacĕxuan Moisésnĕn ņuicĕ bana cuaisama tanquin, uni raíri Moisésmi nishquin tsuáquirumicĕ cupí, bamacĕxa. Cain, Balaam, Coré, acamaxa 'iásaribiti

ca a unicama cénúti 'icën. ¹² Mitsúxmi Jesucristomi sinánquin pi timécë 'ain atúxribi mitsubë timécë 'aishbi ca asérabi mitsúxmi 'icësaribiti 'ima. Usa 'aish ca atun cuëencësabi oquinshi pi rabinima sharati, uni raírimi sinanima. Uni raíri 'aquincëma 'aish ca 'uí 'ibúnux nētë bēnamētiabi suñun bēcacëx nētécësa usaribi 'icën. 'Ianan ca anun bimiti nētëa ucëbëbia i bimicëma usaribi 'icën. Bēucutia i aín tapun èchiquicë, usaribi ca atux 'icën. ¹³ Bēchunan tucánquiquin masinu chinan purucësa, usaribi 'inun ca aín nuitu upíma 'ain 'atimati bananan ñu upíma 'aia. Chiquíquianxa 'ispa amanu tacúcë, usaribi ca atux 'icën. Usa 'aish ca atux nētétimoi xēnibua 'aínbi bēánquibucënu 'iti 'icën.

¹⁴ Ax pain unia nucën rara Adán aín rēbúnqui nucën rara Enoc, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëx usa uni ñui èsai quiacëxa: “Èn iscëx ca Nucën 'Ibu Dios camabi 'aisamaira aín uni upícaman nēpúamainun uaxa. ¹⁵ Uxun ca camabi uni uisa cara oti 'icë quixun isaxa, atúan ñu 'acëcama 'unánquin. An ñu 'atima 'acë unicama atun ñu 'atima 'acë cupí 'imainun atun a ñui 'atimati banacë a cupíribi, ca Nucën 'Ibu Diosan 'uchoquin uisa cara oti 'icë quixun isaxa”. ¹⁶ A unicamax 'aisama 'ixun ca uni raírinën 'acë ñu 'atimaquin ñuianan atux cuëencësa oquinshi 'anan atux cuëencësa oíshi 'iti sinania. Usa 'ixun ca atúxbi cērúanan rabiacaquin, aín curíqui 'imainun aín ñu biti cupíshi abë upiti banaquinbi uni parania.

Uni itsin paránti rabanan bërúancati bana

¹⁷ Èn nuibacë xucéantu, a unicamaxa usa 'aínbi camina mitsun, Nucën 'Ibu Jesucristonëan aín bana ñuixunun caíscë unicaman mitsu ñuixuan banacama, a manuquinma sinánti 'ain, ¹⁸ èsaquian mitsu cacë: Jesucristo utécënti nētëa 'urama 'ain ca 'itsa unin Nucën Papa Diosan banami cuaiquin, aín sináncësa oquinshi ñu 'atima 'ati 'icën. ¹⁹ Usa unicamax ca an ènë nētēnuxun aín cuëencësa oquin ñu 'atishi sináncë a 'icën. A unicaman ca uni raírímia nishnun quixun unicama sinanamia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma ca atux 'icën.

²⁰ Èn nuibacë xucéantu, ami catamécë 'aish camina camabi nētën asérabi Jesucristomi sinánti 'ain. Ami sináncëxun ca an mitsu sinánmiti 'icën, an sináncësaribi oquinmi sinánun. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²¹ Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima camabi nētën ax cuëencësabi oi 'iti 'ain. 'Ianan camina a nētë anuan nuibaquin Nucën 'Ibu Jesucristonën utécënquin aín nētēnunu xēnibua 'aínbi abë 'inun nu 'imiti, a caínti 'ain.

²² Caíanan camina —Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë —quixuan an sináncëma uni a 'èsëquin —usa ca —quixun upí oquin sinánmiti 'ain. ²³ Uni raírinëxa aín ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'icëbi camina amia sinánun 'aquinti 'ain, tsinuaxa xaráti 'icëbi uni bicësaribi oquin. Usaribi oquin camina uni raíriribi nuibaquin upí 'inun 'aquinquinbi axa 'atima 'icësaribi 'itin rabanan bërúinra oti 'ain, ax 'aisama cupía, aín chupáxbi chuaíracësa 'icë timacësa oquin aín 'ucha timaquin.

Ashiquiana, Nucën Papa Dios rabinun ca

²⁴ An ñu 'atima 'axúnmami 'anun mitsu bërúanan an iscëxmi upí 'aish cuëëni aín nētēnu abë 'inun mitsu 'imiti, ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ²⁵ Axëshi Nucën Papa Dios 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nu ainan 'inun iémicë, ax ca cushiira 'ianan upíra 'aish 'Apuira 'icën. Ax uisa ñubi uniocëma pan 'aish usabi 'iá 'aish ca ax usabi 'ia. Usabi ca ax 'icën. Ashi, Judas.

USAI ÑU 'ITIA JESUCRISTONĒN JUAN ISMIA

¹ Nucĕn Papa Diosan ca ěnĕ quiricanu cuĕnĕocĕ ñucama Jesucristo ismiata, xĕnibuiracĕma 'aĩnshi ca ěsai 'iti 'icĕ quixuan aĩn unicama isminun. Nucĕn Papa Diosan a ismicĕ ñucama aĩn unicaman 'unánun ca Jesucristonĕn aĩn ángel achúshi Juan isminun xuaxa. ² Xucĕxuan ismicĕxun ca Juanĕn uisa ñu cara isaxa quixun cĕmĕquinma a ñucama cuĕnĕoxa. Usaquin ca Juanĕn Nucĕn Papa Dios quicĕsabi oquian Jesucristonĕn a ismianan a ñuiquin cacĕ banacama cuĕnĕoxa.

³ Anun cuĕnĕo banacama quicĕsabi oi 'iti nĕtĕ ca xĕnibuiracĕma 'aĩnshi uti 'icĕn. A nĕtĕn ca an ěnĕ bana iscĕ unicama 'imainun an uni itsían ñuia cuacĕ unicama 'imainun a bana cuaquin —asĕrabi ca usaía quicĕsabi oi 'iti 'icĕ —quixun sinánquin a bana quicĕsabi oquin 'acĕ unicama cuĕĕinra cuĕĕinti 'icĕn.

Axa mĕcĕn achúshi 'imainun rabĕ ěmanuax Jesucristomi catamĕcĕ unicama Juanĕn quirica cuĕnĕoxuan

⁴ 'Ēx Juan 'ixun cana Asia menu 'icĕ mĕcĕn achúshi 'imainun rabĕ ěmanuax timĕcĕ axa Jesucristomi catamĕcĕ unicama, mitsu ěsaquin cain: Nucĕn Papa Dios axa usabi 'iá 'aish usabi 'icĕ, an nuibaquin 'aquincĕxmi mitsux chuámarua bucuti cana cuĕĕenin. Cuĕĕanan cana anua Nucĕn Papa Dios 'icĕ aĩn Bĕru Ñunshin Upí anribi aĩn bana upí oquin cuanun 'aquianan, a bana quicĕsabi oi 'inun 'aquincĕxmi mitsux chuámarua bucuti cuĕĕenin. ⁵ An uisaira cara Nucĕn Papa Dios 'icĕ quixun uni 'unánmicĕ, Jesucristonĕnribia nuibaquin 'aquincĕxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuĕĕenin. Ax utĕcĕncĕbĕ aĩn unicamaxribi bama 'aishbi baĩsquinun, ca ax pain bamatancĕx baĩsquiacĕxa. Ax ca ěnĕ nĕtĕnu 'icĕ 'apucaman 'apu a 'icĕn. An ca nu nuibanan nun 'ucha cupí aĩn imi 'apati bama 'ixun nun 'uchacama tĕrĕanan, ⁶ nuxnu ainan 'aish ax 'Apu 'ain nuxribi 'apu 'inun nu 'imianan, nux sacerdote an uni itsi a ñucáxuncĕ 'ixun aĩn Papa Dios rabinun nu 'imiata. A ca camabi unin rabiquin —mixĕshi cushi 'aish camina mixira cĕñútimo 'Apu 'in —quixun caquin rabiti 'icĕn. Usaquin ca 'ati 'icĕn.

⁷ Ca is, Cristo, ax ca naí cuin mĕu bĕbacuatsini unuxun 'aia. Aia ca camabi unicaman isti 'icĕn, an manĕ xĕtocĕn taro, acamánbi ca aia isti 'icĕn. Ax ucĕbĕ ca camabi menu 'icĕ unicama ami sináncĕma 'aish masá nuituti inti 'icĕn. Asĕrabi ca usai 'iti 'icĕn. ⁸ Nucĕn 'Ibu Dios, axa usabi 'iá 'aish usabi 'icĕ, ax ca cushiira 'aish, uisa cushi cara, aĩn cushibĕtanbi sĕnĕnmaira 'icĕn. Usa 'aish ca ax ěsai quia:

—'Ēx cana uisa ñubia 'aíma 'aĩnbi 'iacĕn, usa 'aish cana ěnĕ menu 'icĕ ñucama cĕñúcĕbĕ usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain.

Upíra 'aish cushiira 'icĕa Cristo Juanĕn isa

⁹ 'Ēx Juan 'aish cana mitsúxmi 'icĕsaribiti Jesúsnan 'aish mitsun xucĕnsa 'ain. Mitsúxmi 'icĕsaribiti cana Jesucristonan cupí, unin 'atimocĕ 'aishbi asĕrabi Nucĕn Papa Diosan uni 'ain. Mitsu 'acĕsaribi oquian an cushiocĕxun cana uisa ñu cara 'icĕbĕbi bĕnĕquin ami catamĕti ĕniman. Usa 'ixun Nucĕn Papa Diosan bana ñuixuanan, Jesús ñui quicĕ banaribi uni ñuixuncĕ cupí cana Patmos cacĕ nasínu sipuacĕsa 'inun unin ĕncĕ 'ain. ¹⁰ Anun Nucĕn 'Ibu Dios rabiti nĕtĕn 'ĕx ami sinánquin cana 'uxúnmbi namácĕsa oquin, 'ĕ caxucüaxa manĕ banañu banocĕxa banacĕsari munuma banaia cuan. ¹¹ Banai ěsai quia cana cuan:

—'Ēx cana uisa ñubia 'aíma 'aĩnbi 'iacĕn, usa 'aish cana ěnĕ menu 'icĕ ñucama cĕñúcĕbĕ usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain. Ēnuxunmi min iscĕ ñucama ñuiquin camina quiricanu cuĕnĕoti 'ain. Cuĕnĕotancĕxun camina axa 'ĕmi sinani 'ĕmi catamĕcĕ unicama, mĕcĕn achúshi

'imainun rabé ëmanu 'icë, acamami cuënëocë quirica buánmiti 'ain, Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea, a ëmacamanu 'icë unicama a.

¹² Banaia cuati, uin cara 'ë usaquin caia quixun istisa tani cana cuainacëan. ¹³ Cuainacëquin cana mëcën achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti curi 'acë isan. Anu lamparín nanti curi 'acë achúshi achúshi sëtécë, acama nëbëtsinua cana uni achúshi isan. Ax ca uni 'aíshbi Jesús 'iaxa. Aín taria chaxcë 'imainun ca anúan shitëcërëquicë ax curi 'acë 'iaxa. ¹⁴ A uni ca aín maxcánu 'icë aín bu uxua 'aish carnero rani uxuira iscësa 'ianan matsi uxuira iscësaribi 'iaxa. 'Ianan ca ax cushiira 'aish aín bëru rabé tsi rëquirucë ënxáira iscësa 'iaxa. ¹⁵ Aín taëx ca cashtá manëxa niba nibaquicë 'aish ichúcësa 'iaxa. 'Imainun ca aín banax baca xuqui cushínra banaruia cuacësa 'iaxa. ¹⁶ Aín mëcën mëqueunën mëcën achúshi 'imainun rabé 'ispa tuíanan aín cuëbínuax machítusa manë xëtocë, amo rabébi cuënuçë 'aish, chiquitia cana isan. Isanan cana aín bëmánanëxa barin cushínra pëcacësaribiti pëquia isan.

¹⁷ Usa isi cana racuëtan bamai a tanáin nipacëan. Nipacëtia ca aín mëcën mëqueunën ramëquin 'ë caxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ëx cana ñu 'aíma pan 'ain 'iacën. Usa 'aish cana camabi ñu cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. ¹⁸ 'Ëx cana axa bamatimoi tsócë a 'ain. Bamatancëx baísquia 'aish cana bamatëcëntimoi tsoitin. Ui unicamax cara uiti nëtën tsóti 'icë, uisa nëtën cara bamati 'icë quixun cana 'ën mëníoin. Bamatancëx cara aín 'ucha cupí anuax uni tëmëracë anu cuanti 'icë, cara anua aín 'ucha tërëncë uni 'icë anu cuanti 'icë quixun cana mëníoin. ¹⁹ A min iscë ñucama 'imainun a min isti ñucama, acama camina usai ca 'ia quixun ñuianan usai ca 'icëma 'aíshbi ñu 'iti 'icë quixun cuënëoti 'ain. ²⁰ 'Ispa mëcën achúshi 'imainun rabémi 'ën mëcën mëquenua iscë, 'imainun anu lamparín nanti mëcën achúshi 'imainun rabémi iscë, ax cara uisa 'icë quixun 'unánquinmabi camina ësa ca quixun 'unánti 'ain, anu lamparín nanticama ax ca a mëcën achúshi 'imainun rabé ëmanuaxa 'ëmi catamëti unicama 'unántioquin nancë 'icën. 'Imainun ca mëcën achúshi 'imainun rabé 'ispa ami iscë, ax a ëmacamanuxun an Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunquin 'unánmicë a unicama anun 'unántiocë 'icën.

2

Efesonu 'icë unicama quirica buánmia

¹ Catancëxun ca ësaquinribi 'ë caxa:

—An axa Efesonuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: An aín mëcën mëqueu 'icë anun mëcën achúshi 'imainun rabé 'ispa tuíncë 'ianan axa mëcën achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti nëbëtsi nicë, Jesús, an ca anuaxa timëcë unicamami ësaquin a caxúnun quixun mi caia: ² Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin, chiquíshquinma camina ñu upí 'ain. Uisa ñu cara 'icëbëtanbi camina 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. An ñu 'aisama 'acë unicama timaquin camina an 'acësaribi oquin 'aiman. Usai 'iquin camina uni raíri axa —'ë ca Nucën Papa Diosan aín bana unicama ñuixunun 'imia —quicë, ax cara asérabia Nucën Papa Diosan usoquin 'imicë 'icë quixun 'unánuxun isquinbi camina atúxbia cëmëi quia isan. ³ Usai tëmëraquinbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. 'Ënan 'icë cupí unín 'atimocëxunbi camina ënquinma 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncësabi oquin 'an.

⁴ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain, mitsux camina 'ëmi catamëtabati 'itsaira 'ëmi sináncën. Usai 'iá 'aíshbi camina bërí usai 'ima. ⁵ Usa 'ain camina uisairai caramina 'ëmi sináncë quixun sinani usai 'ëmi sinántëcënuç 'ëmi sinanatëcënti 'ain. Usai 'ëmi sinanaquin camina mitsúnmi 'ëmi sinánquin 'ëx cuëncësabi oquin 'ásabi oquin 'atëcënti 'ain. Usai mitsux 'ëmi sinanacëbëtanma cana a anu lamparín nanti mitsu 'unántioquin nancë, a raíri 'ura 'inun nanti 'ain. ⁶ Mitsúnmi bëráma 'iásaribiti 'ëmi sináncëma 'aínbí cana 'unanin, 'ëx 'icësaribiti camina nicolaítas cacë unicaman ñu 'atima 'acë cuëëniman.

⁷ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma uni, a cana Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë i, aín bimi a cüax bamatima, a cunun 'inánti 'ain.

Esmirnanu 'icë unicama quirica buánmia

⁸ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun 'ë caxa:

—An axa Esmiranuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa ñu 'aíma pan 'ain 'iá 'aish camabi ñu cëñúcëbë usabi 'iti, axa bamaxbi bamatëcëntimoi baísquicë, Jesús, an ca ësaquin mi caia:

⁹ Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. 'Ën cana 'unanin, mitsux 'ëmi catamëcë cupí camina tëmëranan ñuñuma unisa 'ain. Ñuñuma 'aíshbi camina 'ën nëtënu 'ëbë 'aish ñuñu unicamax 'icësamaira oi anu 'icë ñuñu 'aish cuëinra cuëenti 'ain. Eäsaquin cana 'unanin, bëtsi bëtsi uni, —nux cananuna judíos uni 'ai —quibi judíosma 'aish, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanásnën unishi 'ixun ca 'atimati banaquin mitsu ñuía. ¹⁰ Unían bëtsi bëtsi oquin 'atimocëxbi camina racuëtima 'ain. Ñunshin 'atimanën 'amicëxun ca raíri unin mitsu sipuati 'icën, caramina 'ëmi sinánti ënti 'ai quixun isnuxun. Mëcën rabé nëtën camina päë tani tëmëratí 'ain. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina anúnmi mitsux bamati nëtë utámainun 'ëmi sinánti ëntima 'ain. Usáími 'ia cana mitsu 'ën nëtënuaxmi nëtétimoi 'ëbë cuëenun 'imiti 'ain.

¹¹ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma uni, ax ca bama 'aíshbi baísquitancëx Nucën Papa Diosan nëtënu bamatëcëntimoi 'iti 'icën. A unicamax ca anu axa 'ëmi catamëcëma unicama bamatëcëncësa 'iti anu 'ítima 'icën.

Pérgamonu 'icë unicama quirica buánmia

¹² Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Pérgamonuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa machitusa manë xëtocë amo rabëbi cuëncëñu an ca ësaquin mi caia: ¹³ 'Ën cana 'unanin, anumi mitsux 'icë anu ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, ax cushi 'icën. Anu 'icë unicama an sinánmicëxun 'atima ñu 'acëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. Micama achúshi, Antipas cacë, ax 'ëmi sinánti ëncëma 'ixun 'ë ñuiquin bana ñuixuncë cupía axa 'ëmi sináncëma unicaman 'acëxa bamacëbëtanbi camina mitsun 'ëmi sinánti ëncëma 'ain.

¹⁴ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain: Micama raírinën camina unían Balaanën cacëxun 'atima ñu 'ásaribi oquin 'ain. Balaanën ca an Israel unicama ñusmoisa tancë capitán, Balac cacë, a ësaquin cacëxa: Min menu 'icë bënëñuma xanucama camina Israel uni parania atubë 'inun cati 'ain. Usai abë 'iquin ca ax isa dios 'icë quixuan min unicaman rabiçë ñu a rabiquian ñu pinun 'imiti 'icën. Balaanëan usoquin sinánmia 'aían usaribi oquin axa mitsubë 'icë uní raírinënribi sinánmicëxun camina mitsu raírinën usaribi oquin ñu 'atima 'ain. ¹⁵ 'Imainun camina micama rarírinën nicolaítas cacë unicaman 'unánmicësaribi oquin 'ati ëinsama tanin, atúan a 'unánmicë bana 'ëx cuëncëbëtanmabi. ¹⁶ Usaquin 'aquinbi camina sinanaquin acama ënti 'ain. Usaquinmi ëncëbëtanma cana xënbuiracëma 'aínshi mitsunu cuanquin, manë xëtocë 'ën cuëbínuax chiquicë, anun usa unicama 'atimoti 'ain.

¹⁷ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma unicama cana anúan masá nuitutíma upitax 'iti a 'inánti 'ain. Bëráma Nucën Papa Diosan camabi nëtën maná cacë piti judíos unicama 'inánsaribi oquin cana maná, 'ën nëtënu unëcë, a unicama 'inánti 'ain. 'Inánan cana maxax

uxua, a unicama achúshi achúshi, anu aín anë itsi cuënëocë, a 'inánti 'ain. Uni itsían 'unaniamabi ca acama achúshi achúshinënshi aín anë 'unánti 'icën.

Tiatíranu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁸ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Tiatíranuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Nucën Papa Diosan Bëchicë, axa cushiira 'aish aín bëru rabë tsi rëquirucë ënxáira iscësa 'ianan aín taëx cashtá manëxa niba nibaquicë 'aish ichúcësa, an ca ësaquin mi caia: ¹⁹ Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin, camina 'ëmi catamëti bëtsibë nuibanani 'ëx cuëëncësabi oi 'in. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina 'ëmi sinánti ëncëma 'ain. 'ëmi catamëtabaquinmi 'acësamaira oquin camina bërí mitsun 'ëx cuëëncësabi oquin ñu 'ain.

²⁰ Mitsúxmi usa 'icëbi cana ësaquin mitsu cain. Bërâma ca Jezabal ax 'atima xanu 'aishbi judíos unicaman 'apu 'iacëxa. Usaribi oquin ca micamáxmi timëcëbëtan achúshi xanu 'atimanën bana ñuixunia. An isa Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia quiquinbi ca axa 'ëmi sináncë unicama parania. Paránquin ca aín xanuma 'aínbia uni xanu itsibë 'iti ca asábi 'icë quixun 'unánmianan ñu ax isa dios 'icë quixuan unin cacë a rabiquin ñuina rëcë piti isa asábi 'icë quixun unicama 'unánmia. An usaquin 'atima ñu 'anun uni 'unánmiabi camina isëshitin. ²¹ Axa usai 'iabi cana usa ñu ënía 'ëmi sinánun caían. Caíncëxunbi ca ëmi catamëquin sinanaquin aín ñu 'atima 'acë ëncëma 'icën. ²² An a xanúan 'unánmicësa oquin 'acë unicaman usai 'iti ëncëma 'ain cana anua 'uxcë anubia 'inun a xanu 'insínmiti 'ain. 'Anan cana axa a xanubë 'icë unicamaribi 'aisamairaia tëmëranun 'imiti 'ain. ²³ 'Anan cana a xanun 'unánmicë 'ixuan an 'atima ñu 'acë unicamaribi aín tuása 'icë acama bamamiti 'ain. 'En usaquin 'acëbëtan ca camabi ëmanu 'icë axa 'ëmi catamëcë unicaman 'unánti 'icën, 'ën cana camabi unían sináncë ñu 'unanin, uisaquin cara aín nuitu mëu sinania quixunribi cana 'unanin. 'Unánquin cana an upí oquin sinánquin ñu 'acë uni axa upitax 'inun 'imianan, an 'atima ñu 'acë uni a aín 'ucha cupí uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain.

²⁴ 'Itsa uníxa usai 'icëbëtanbi camina Tiatíranu 'icë mitsu raírinën aín bana ca cëmë 'icë quixun 'unánquin a xanun bana cuacëma 'ain. Bëtsi bëtsi uníxa, nun cananuna mitsun 'unáncëma ñu, ñunshin 'atimanën 'apúan nu 'unánmicë, a mitsu 'unánmiti 'ai quiabi camina a 'unántisama tan. Mitsúxmi usai 'iti ca asábi 'icën. Usaíbi camina 'iti 'ain. Bëtsi ñumi 'anun cana mitsu caiman. ²⁵ 'ëx utëcëntámainun camina usabii 'iti 'ain.

²⁶ Axa aín bamati nëtë utámainun 'ëmi catamëquin 'ëx cuëëncësabi oi 'iti ëncëma uni, acama cana 'ëx utëcënquin aín cushi 'ixun camabi menu 'icë unicaman aín bana cuaquin aín quicësabi oquin 'anun 'aminun 'imiti 'ain. ²⁷ 'ën Papa Diosan aín cushi 'ë 'ináncësabi oquin cana a unicama 'ën cushi 'inánquin unían aín bana cuanun 'imiti 'ain. 'ën usaquin 'imicëxun ca atun, camabi unían aín bana cuanun 'imiti 'icën, uni itsían uni itsi aín bana cuanun quixun aín manë xo tuínxun racuëocësaribi oquin. ²⁸ Pëcaracëbëtan ca 'isponën pëcaia. A 'ispon cana axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëëncësabi oi 'iti ëncëma unicama 'inánti 'ain. ²⁹ An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

3

Sardisnu 'icë unicama quirica buánmia

¹ Usaquin catancëxun ca ësaquinribi cuënëonun Jesusan 'ë caxa:

—An axa Sardisnuax 'ëmi catamëcë unicama 'ë ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ësoquin cuënëoti 'ain: Axa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ianan an aín mëcënan 'ispa mëcën achúshi 'imainun rabë tuíncë, an ca ësaquin mi caia:

—Mitsúnmi ñu 'acëcama cana 'unanin. Unin ca mitsux camina Nucën Papa Diosbë upí 'ai quixun ñuia. Ñuicëxbi camina usama 'aish bamacë unisa 'ain. ² Mitsux axa 'uxcë

unisa 'aishbi camina bēsucēsa 'iti 'ain. 'Ēn iscēxun ca mitsúnmi 'acē ñucama 'ēn Papa Diosan upí isima. Usa 'ain camina mitsúnmi bērí 'acē ñu axribia an iscēx 'aisama 'itin rabanán, upí oquin sinánquin ax cuēēncēsabi oquin 'ati 'ain. ³ Usoquin 'aquin camina mitsua 'ēn sinánmicēxun 'ēn unicaman ñuixuncē bana a sinánti 'ain. A sinánquin camina a bana quicēsabi oquin 'anan sinanaquin mitsun ñu 'atima 'acēcama ēnti 'ain. Usai 'icēbēma cana an ñu mēcamacē uníxa, unin sináncēbēmabi ucēsaribicuatsini, 'ēx mitsun 'unáncēma nētēn uisoquin carana 'ati 'ai usoquin mitsu 'ai uti 'ain. ⁴ Mitsúnmi 'ēx cuēēncēma ñu 'acē 'aínbi ca Sardisnu 'icē uni 'itsamashinēn ñu 'aisama 'acēma 'icēn. Usa 'aish ca aín nuitu upí 'ain chupa uxua pañucēsa 'aish 'ēbē niti 'icēn. ⁵ Axa 'ēmi catamēquin 'ēx cuēēncēsabi oi 'iti ēncēma unicama atux ca usoquin chupa uxua pañucē 'iti 'icēn. A unicaman anē cana 'ēn quiricanua tērēntima 'ain. Tērēnquinma cana acama achúshi achúshi ñuiquin —ax ca 'ēnan 'aish xēnibua 'aínbi 'ēbē 'iti 'icē —quixun 'ēn Papa Dios 'imainun aín ángelcama cati 'ain. ⁶ An cuaisa tancē unicaman ca axa 'ēmi catamēcē unicama Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'ináncē bana, ēnē aín nuitunēnbi sinánquin upí oquin cuati 'icēn.

Filadelfianu 'icē unicama quirica buánmia

⁷ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi cuēnēonun Jesusan 'ē caxa:

—An axa Filadelfianuax 'ēmi catamēcē unicama 'ē ñui quicē bana ñuixuncē uni, a buánminuxun camina ēsoquin cuēnēoti 'ain: A aín chaitiocē David 'iásaribi 'Apu 'inun Nucēn Papa Diosan 'imicē, Jesús, axa 'uchañuma 'aish aín bana asérabi 'icē, ax ca an xēcuē bērúancē unisaribi 'icēn. An xēcuē bērúancē 'ixuan an xēocaia ca uinu 'icē unínbi xēcuē xēputima 'icēn. 'Imainun ca an xēpuia uinu 'icē unínbi xēcuē xēocatima 'icēn. Usaribi oquin ca ui unix cara ainan 'iti 'icē, ui unin cara aín bana unicama ñuixunti 'icē, acama ainshi mēníoia. Usoquian an mēníoicē 'ain ca uinu 'icē unínbi —usama ca —catima 'icēn. Ax usa 'ixun ca ēsaquin mi caia: ⁸ Mitsúnmi ñu 'acēcama cana 'unanin. 'Ēn cana 'unanin, mitsux 'itsairama 'ixunbi camina 'ēn bana quicēsabi oquin 'anan, 'ēx cana Cristonanma 'ai quiax quicēma 'ain. Usa 'icē cana anun atsínti xēcuēn atsíncēsa 'inun 'ēn bana unicama ñuixunun mitsu 'imian. Usoquin 'imia ca ui unínbi mitsúnmi usoquin 'axunma 'anun mitsu 'imitima 'icēn. ⁹ Usa 'ain cana ñunshin 'atimanēn 'apun sinánmicē unicama axa, 'ēx cana asérabi judío uni 'ai quibi cēmēi 'ēmi sináncēma unicama a mitsun bana cuatia mitsumi sinánun 'imiti 'ain. 'Imicēxun ca 'unánti 'icēn, 'ēn cana asérabi mitsu nuibati quixun. ¹⁰ Mitsun camina uisa ñu cara 'icēbētanbi 'ēmi catamēanan 'ēn bana quicēsabi oquin 'ati ēncēma 'ain. Usaími 'icē cupí cana anúan unicama paē tani tēmērati nētēa ucēbēmi tēmēraxma 'inun mitsu 'imiti 'ain.

¹¹ Xēnibucēma 'aínshi cana utēcēnti 'ain. 'Ēx umainun min 'acēsabi oquin 'ēmi sinánti ēnquinma 'ēn mitsu cacē bana 'acē 'aish camina 'ēbē 'ēn nētēnu 'i cuēēnti 'ain. Usai 'imi 'iti cupí camina unían mitsu sinanaminun 'amitima 'ain. ¹² Axa 'ēmi catamēquin 'ēx cuēēncēsabi oi 'iti ēncēma unicama, a cana anua Nucēn Papa Dios 'icē anubia nētétimo 'inun 'imiti 'ain. Anuaxa chiquítimoquin ca Nucēn Papa Diosan 'imiti 'icēn. 'Ēn Papa Diosan anēbi cana a unicamanu cuēnēoti 'ain. Cuēnēonan cana anu Nucēn Papa Dios 'iti Jerusalén ió, axa naínuax ubúti, aín anēribi 'anan cana 'ēn anē ióribi atunu cuēnēoti 'ain. ¹³ An cuaisa tancē unicaman ca axa 'ēmi catamēcē unicama Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan 'ináncē bana, ēnē aín nuitunēnbi sinánquin upí oquin cuati 'icēn.

Laodiceanu 'icē unicama quirica buánmia

¹⁴ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi cuēnēonun Jesusan 'ē caxa:

—Axa Laodiceanuax 'ēmi catamēcē unicama an Nucēn Papa Diosan bana ñuixuncē, a buánminuxun camina ēsoquin cuēnēoti 'ain: Ax upíira upí 'ixuan uisa cara Nucēn Papa Dios 'icē quixun paránquinma uni 'unánmicē, an Nucēn Papa Diosbētan camabi ñu unio, an ca ēsaquin mi caia: ¹⁵ 'Ēn cana usaími mitsux 'icē acama 'unanin. Usa 'ixun cana 'ēn 'unanin, mitsúnmi upí oquin sinánxun ax cuēēncēsabi oquinra Nucēn Papa Dios

'axuniama. Usa 'ixun camina mitsun sinanin, mitsúxbi usai 'ia isquin sapi isa Nucën Papa Diosan upí oquin sinania quixun. Usa 'aish camina mitsux an Nucën Papa Diosan bana cuacë unicama 'icëσαι 'iman. Usa 'aish camina a Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama 'icëσαιριβι 'iman. Usa 'ain cana cuëënin, mitsux an aséabiira Nucën Papa Diosan bana cuacë 'iti. Usai 'icëma 'ixun, mitsun 'aisama ñu 'acë 'ixun, —'aisama ñu 'acë cupí cana ainanma 'ai —quixun 'unáncë 'iti cana cuëënin. ¹⁶ Usoquinmi mitsun aséabiira 'ën bana 'acëma 'aish camina 'unpax 'itsístanisa 'ain. Ënëx ca 'ësa 'icën. 'Unpax matsi xëati ca asábi 'icën, 'unpax 'itsísocëribi xëati ca asábi 'icën. Usa 'aínbi ca uni 'unpax 'itsístanishi xëax anábuisa tanti 'icën. Usaribi cana mitsu isin. Mitsúxmi asábitanishi 'iti cana cuëëniman. Unían 'unpax 'itsístanishi xëax aín picë anáquin chiquíncësaribi oquin cana 'ëbë 'iáxma 'inun mitsu chiquínti 'ain. ¹⁷ Mitsux camina quin, 'ëx cana asábi 'ain, ñuñu 'aish cana cha 'ain, uisa ñu carana cuëëni, a cana bitsin. Mitsux ënë nëtënu 'icë ñuñu 'aishbi camina Nucën Papa Diosan iscëx ñuumasa 'ianan bëxunusa 'ianan chupañumasa 'ain. ¹⁸ Mitsúxmi usai 'inúnma cana mitsu 'ësëquin ësaquin cain: Curi manë ax ca 'itsísirocëx aín chuacama nëtëtia. Nëtëcëbë ca aín upíshi bërutia. Usaribi oquin aséabi mitsun nuitu upí 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun 'atima ñu 'acëcama tërëncë 'ianan 'ëmi sinánquin ñu upí 'acë 'aish chupa uxua pañucësa 'inun 'ën mitsu 'iminun camina 'ë ñucáti 'ain. Mitsun uisa ñu 'ati cara 'atima 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'aish bëxunusa unisa 'ixunbi, acama mitsu 'unánminun camina 'ë ñucáti 'ain. ¹⁹ Uicama carana nuibatin, acama cana ñu 'atima 'atëcënxunma 'anun 'ësëanan uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ain. Usoquin 'ën 'acëxmashi camina sinanati 'ëx cuëëncësabi oi aséabi 'iti 'ain. ²⁰ Ënëx ca 'ësa 'icën. Bëtsi uni isi cuanxun ca unin aín xëpúti taxcaquin a xëocaxunun quixun caia. An aín xëpúti taxcaquin uni itsi cuëncë uni usaribi cana 'ëx 'ain. A unisaribi 'ixun cana ui unin cara 'ëmi sinánquin 'ëx abë 'inun 'ë caia a unibë 'iti 'ain. Usai 'iquin cana unían abëtan piquin uni itsi 'unáncësaribi oquian 'ë 'unánun a uni 'imiti 'ain. ²¹ Anan cana axa 'ëmi catamëquin 'ëx cuëëncësabi oi 'iti ëncëma unicamax 'ëbë 'apu 'inun 'imiti 'ain, 'ëx tëmëraibi ax cuëëncësabi oi 'iti ëncëma 'icëa 'ën Papan 'ë abë 'apu 'inun 'imicësaribi oquin. ²² An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, ënë aín nuitunënbí sinánquin upí oquin cuati 'icën.

4

Aín nëtënxun Nucën Papa Dios rabiti bana

¹ A ñucama pain cuatancëxun cana xëcuë xëocacësa 'inuan naí panárabëcë isan. Isquin cana anun paían 'ë cacë bana axa manë banañu banocëxa banacësari banaia cuatëcëan, ësai qui:

—Ënu ca 'irui ut, mixmi aia cana uisa ñucama cara 'iti 'icë quixun mi ismiti 'ain.

² Cacëxunshi Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun cana 'uxúnmabi namácësa oquin naicamë'ëonua anu tsóti upíira upí anu 'Apuira tsóti, a isan. Isanan cana axa anu tsócë Nucën Papa Dios aribi isan. ³ Axa anu tsócë ax ca upíira upí 'iáxa, maxax nibá upíira upí, paxa 'aishbi tunántani, jaspe cacë, a iscësa 'ianan bëtsi maxax ushíantani, cornalina cacë, a iscësaribi ca aín ichúcë 'iáxa. Anu ax tsócë a nëbëtsioracë ca nónbai upíira upí, maxax ñu paxa iscësa, esmeralda cacë, axa ichutia iscësa 'iáxa. ⁴ Anu ax tsócë aribi nëbëtsioracë ca męcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé anu tsóti itsi 'iáxa. Axa a anu tsótinu tsócëcamax ca męcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama 'iáxa. Acamax ca aín chupa uxua 'ianan curi 'acë mañuti mañucë 'iáxa. ⁵ Anu tsóti upíira upí anuaxa caná mëriti banaia cana cuan. Cuanan cana anuaxribia bëtsi ñuribi sharatia cuan. Anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánoncúa, cana męcën achúshi 'imainun rabé i tëacënu nanxun bimicëxa 'apú rëquirucësaria rëquiruia isan. Isquin cana anu ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí

'icë quixun 'unan. ⁶ Anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon ca parún papa upí, bëxnan bëxnánquicë iscësa 'aishbi 'unpáxma 'iaxa.

Anua Nucën Papa Dios 'icë a nëbëtsi 'ianan a nëbëtsioracë ca 'itsaira bëruñu rabë 'imainun rabë ñu, axa bamatimoi tsócë, axribi 'iaxa. Aín bëmánon 'itsaira bëruñu 'ianan ca aín caxumiribi a ñu 'itsaira bëruñu 'iaxa. ⁷ A ñu achúshi ca paru 'inúansa 'iaxa, bëtsix ca vaca bënësa 'iaxa, bëtsix ca unin bëmánan iscësa 'iaxa, bëtsix ca tëtëcamë'ëo nuania iscësa 'iaxa. ⁸ A ñucama achúshi achúshinëx ca anúan nuánti męcën achúshi 'imainun achúshi pëchiñu 'iaxa. Aín bërucamax ca ëman 'ianan 'ucë mëúribi 'iaxa. A ñux ca nëtënbi imëbi nëtëtima Nucën Papa Dios rabi ësai quiaxa:

Nucën Papa Dios, ax ca upíira upí, upíira upí upíira upí 'icën. Aín cushix ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icën. Ax ca usabi 'iá 'aish, usabi 'aish, usabi 'iti 'icën.

⁹ Usaquian 'itsa bëruñu ñu an Nucën Papa Dios, axa anu 'Apuira tsóti, anu 'ianan bamatimoi tsócë, a nëtëtimoquin rabianan —ca asábi 'icë —quixun cacëbëtan cacëbëtan, ¹⁰ ca męcën rabë 'imainun taë rabë 'imainun rabë 'imainun rabë a caniacëcë unicama an axa xënbua 'aínbi bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios ami bësui, rantin puruni tsóbuquin a rabiia. Rabiquin ca curi 'acë mañuti atúan mañucë Nucën Papa Dios 'inánquin anua ax 'icë aín bëmánon nanquin rabiquin ësaiquin caia:

¹¹ Nucën 'Ibu Dios, min camina camabi ñu uniocën. Mix cuëncësabi oi ca 'iacëxa, mix cuëncësabi oquin camina min cushínbi camabi ñu ënë menu 'icë 'imainun naínu 'icë ñuribi uniocën. Usa 'aish camina camabi unicama 'imainun ángelcamanribi rabitisa 'ain.

5

Nucën Papa Diosan tuíncë quirica 'imainun Carnero ñuicë bana

¹ Axa anu tsócë Nucën Papa Dios an aín męcën mëquenën tuíncë cana quirica taráncë isan. Iscëx ca aín namënu cuënëocë 'ianan aín caxunuribi cuënëocë 'iaxa. A quirica aín namë istisama 'itánun upí oquin tacáshcacë 'aish ca anúan tacáshcacë ñu męcën achúshi 'imainun rabë 'iaxa. ² A isanan cana achúshi ángel cushiira axa ësai qui munuma banaia isan:

—¿Uínra cara ax bëtsibë sënënmaira 'ixun ënë quirica anúan tacáshcacë pëóshxun bacati 'ic?

³ Quicëbëbi ca an pëóshti 'aíma 'iaxa. Naínu 'icë ángelcama 'imainun menu 'icë unicama 'imainun anua bamacë unicama 'icë, anu 'icë unicama achúshinëxbi ca an a quirica bacanan isti 'aíma 'iaxa. ⁴ An bacanan uisai quicë cara quixun isti 'aíma 'imainun an ami bësuiquin a quirica ñachati unibi 'aíma 'icë isi cana ini bëunan męcúan. ⁵ Usai bëunan męcutiabi ca a caniacëcë unicama achúshinën 'ë caxa:

—Camina ini bëunan męcútima 'ain. Ca is, Judatan rëbúnquicama achúshi, 'Inúan cacë, ax Davidnën rëbúnquiribi 'icë, Jesús, ax bamáxbi baísquia 'aish camabi ñun 'ibuirra, an ca a quirica taráncë bacaquin, anúan a tacáshcacëcama pëóshti 'icën.

⁶ Usai quicëbëtan cana anua Nucën Papa Dios 'icë, 'imainun anu axa 'itsa bëruñu rabë 'imainun rabë ñu axribia bamatimoi tsócë, 'imainun caniacëcë unicama, acama nëbëtsia nicë, carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama Cristo a isan. Ax ca unin 'ucha cupí carnero 'acësa oquin 'aquian unin anu 'á aín namicama istisabi 'aish nicë 'iaxa. 'Ën iscëx ca ax męcën achúshi 'imainun rabë matúxcañu 'ianan męcën achúshi 'imainun rabë bëruñu 'iaxa. Aín bëru męcën achúshi 'imainun rabë ax ca aín Bëru Nunshin Upí Nucën Papa Diosan camabi menu 'icë unicamanu cuanun xucë a 'icën. ⁷ Anu cuanquin ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa tsócë Nucën Papa Dios aín męcën mëqueua 'icë quirica a biaxa. ⁸ Bicëbë ca 'itsa bëruñu rabë 'imainun rabë ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama 'imainun męcën rabë 'imainun taë rabë 'imainun rabë 'imainun rabë caniacëcë unicamaribi, Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama ami bësucë 'aish a rabi rantin purúanxa. A caniacëcë unicaman ca arpa cacë ñu a 'ai cuëni cantati, a

'imainun curi 'acē manē xanpa anua sanutanun nēēnti tsēpasa ñu 'icē, acama tuíanxa. A xanpanuax cuin tēxēquianxa 'irucē, ax ca aín unicaman Nucēn Papa Dios rabianan ñucacē banacama a 'iaxa. ⁹ Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ami bēsuax ca cantati ió cantaxa, ěsai qui:

—Min camina bētsibē sēnēnmaira 'ixun a quirica anúan tacáshcacē pēóshxun bacati 'ain. Mix bamax baísquia 'ixun camina nucama bētsi bētsi unibu, bētsi bētsi banan banacē, 'imainun camabi nētēnuax ucē, 'imainun bētsi bētsi 'apuñu unicama, Nucēn Papa Diosnan 'inun iēmian. ¹⁰ Iēmianan camina atu Nucēn Papa Diosbē 'apu 'inun 'imianan judíos sacerdotesa 'imiquin an Nucēn Papa Diosbē banaquin a rabicē 'imian. Usaquinmi 'imicēx ca mibē ēnē menu 'icē unicaman 'apusa 'iti 'ain.

¹¹ A cantati cuatancēxun isquin cana anu Nucēn Papa Dios 'icē a 'imainun anua 'itsa bēruñu ñu, axribia bamatimoi tsócē acama 'icē, 'imainun anua caniacēcē unicama 'icē, a nēbētsioratia 'aisamaira tupúntisama 'aish ángelcama munuma banaia cuan. ¹² Ěsai ca munuma banai quiaxa:

—Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax ca bētsibē sēnēnmaira 'icēn. A unin 'acē, axa camabi unicaman 'apu 'ianan, camabi ñun 'ibu 'ianan, camabi ñu 'unáncē, 'ianan cushiira a ca camabi unicama 'imainun ángelcamaribi rabiti 'icēn. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacē banacama cuati 'icēn. Cuēēnquin ca axribia cuēēnun rabiti 'icēn.

¹³ Usai banaia cuanan cana Nucēn Papa Diosan unio ñucama, naínu 'icē ñucama, 'imainun menu 'icē 'imainun bacanu 'icē, anua bamacē unicama 'icē anu 'icē unicama, acamaxa munuma banai ěsai quia cuan:

Ax anu tsócē Nucēn Papa Dios, a 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, aribi ca camaxunbi cuēēnquin axribia cuēēnun rabiti 'icēn. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacē bana cuati 'icēn. Ax cushiira 'aísha bētsi 'apusama 'icē ca camaxunbi xēnibua 'aínbi a rabiti 'icēn. Cuēēnquin ca axribia cuēēnun rabiti 'icēn.

¹⁴ Usaía cantaia ca 'itsa bēruñu rabē 'imainun rabē ñu, axribia bamatimoi tsócē, acaman —usai ca 'iti 'icē —quixun caxa. Cacēbē rantin purúnquin ca a caniacēcē unicamanribi axa bamatimoi tsócē a rabiata.

6

Mēcēn achúshi 'imainun rabē anúan quirica tacáshcacē ñucama ñuicē bana

¹ Usaquin istancēxun cana Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē mēcēn achúshi 'imainun rabē ñu a achúshi pēóshia isan. Pēóshcēbētan cana 'itsa bēruñu rabē 'imainun rabē ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama achúshinēxa caná banacēsari munuma banai —ca chiquiti ut —quia cuan. ² Quicēbētan isquin cana achúshi caballo uxua chiquitia isan. Axa a caballonu tsócē unin ca canti achúshi tuíanxa. Tuíanx uquin Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun biquin, 'apúan mañucē mañuti mañutancēx ca axa ami nishcē unicama ñusmoi abē 'acanani cuanxa.

³ Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsi pēóshaxa. Pēóshcēbētan cana 'itsa bēruñu rabē 'imainun rabē ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatēcēan. ⁴ Quicēbē ca bētsi caballo, ushían chēxēira, anuax chiquíaxa. Axa a caballonu tsócē uni an ca bētsibē bētsibē 'acánani cēñuanánun unicama 'iminuan, Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun, aín manē masínbu biata.

⁵ Usai 'icēbētan ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacē ñu itsi pēóshaxa. Pēóshcēbētan cana 'itsa bēruñu rabē 'imainun rabē ñu, axribia bamatimoi tsócē, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatēcēan. Cuaquin isquin cana caballo tunan chiquitia isan. 'Ěn iscēxun ca anu tsócē unin, piti ñua 'itsairama 'ain,

anun ñu 'ië tupúnti tuíanxa. ⁶ Isquin cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nëbëtsinuaxa banaia cuan, piti ñu cupíira 'aían ëesai quia:

—Achúshi nètën ñu mëëtancëxun bicë curíquinën camina achúshi kiloishi trigo biti 'ain. A biguinma camina rabé 'imainun achúshi kilo cebada biti 'ain. Usa 'aínbi ca i bimin xëni 'imainun vinoribi aín cupí usabi 'iti 'icën.

⁷ Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatëcëan. ⁸ Cuaquin isquin cana bëtsi caballo, curua, chiquitia isan. Axa anu tsócë uni aín anëx ca Bamati cacë 'iaxa. An Bamati cacë uni a nuibiancë, a unix ca Anua Uni Bamacë 'Iti caquin anëcë a 'iaxa. A uni rabé ca, ënë menu 'icë unicama 'aisamaira 'aísha nëbëtsi, rabé 'imainun rabé oquin tëacësa 'icëbia amo 'icë achúshi cëñunun Nucën Papa Diosan 'imiaxa. Usaquin 'imicëxun ca a uni rabëtan 'acananía 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'acëñuma 'aísha 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'insinan 'aisamaira uni bamanun 'imianan axa piánancë ñuinacan picéxa 'aisamaira uni bamanun 'imiaxa.

⁹ Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsiribi pëóshaxa. Pëóshcëbëtan cana Nucën Papa Diosan bana cuanan, a banax ca aséabi 'icë quiax quicë cupí unin 'acéxa bama unicaman ñunshin, anuxun ñuina xaroti bucúncë maxax, a tëmúcüa isan. ¹⁰ A ñunshinax ca munuma banaí quiaxa:

—Nucën 'Ibu Dios, upíira upí 'aish 'uchañumaira 'ixun mix quicësabi oquin 'acë 'icë, ¿uínsarainra caramina menu 'icë unicama, an nu 'a, a cupiti 'ain?

¹¹ Usai quia Nucën Papa Diosan 'ináncëxun ca acama achúshi achúshinën chupa uxua biaxa. 'Ináncëxuan bicëbëa ësoquin atu cai banaia cana cuan:

—Mitsu 'acésaribi oquin axa Cristomi catamëcë raíri uniribi, unin 'aquin sënëontamainun, camina caínpainti 'ain.

¹² Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacë ñu itsiribi pëóshaxa. Pëóshcëbë ca mecama shaíquiaxa. Usai 'icëbë ca bari bëánquiaxa, chupa tunánsa 'inun. 'Imainun ca 'uxë imi iscësa 'iaxa. ¹³ Usaía 'imainun ca suñúanëan bëcacéxa higos bimi paxa rëucucësari 'ispa rëucüaxa. ¹⁴ Quirica taráncësa 'inun taramëti ca naicamë'ëo nëtëaxa. 'Imainun ca aín bashicama 'imainun nasícama anua 'icënuax tacúaxa. ¹⁵ Usai 'icëbë ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicama, 'apucama 'imainun uni cushibubë ñuñu unicama, 'imainun capitáncama, 'imainun uni chacama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncë unicama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncëma unicama, a camáxbi racuëti matá me shimú 'icë quinicamanu 'ianan aín bashinu 'icë xaxu chacama nëbëtsi unëaxa. ¹⁶⁻¹⁷ Unëquin ca aín bashi 'imainun xaxu chacama caxa:

—A nëtë anúan axa anu tsóti upíira upí, anu 'Apuira tsóti, anu tsócë Nucën Papa Dios a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa ami sináncëma unicamami nishquin castícantí nëtë ca uaxa. Usa 'ain ca unicamax uíxbi iëtima 'icën. Usa 'ain ca nunu rurucubut, 'Apuira an nu isnúnma ca rurucubúquin nu unput. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, axa nun 'ucha cupí numi nishcë, an nu castícanxunma 'anun ca nu unët.

7

'Itsaira judíos unicamax Nucën Papa Diosnan 'aish 'unántiocë 'iá bana

¹ Usaquin istancëxun cana rabé 'imainun rabé ángel isan. Achúshinëx ca aucüaxa bari urucë anu nicë 'iaxa. Bëtsix ca ami bari cuabúcë anu nicë 'iaxa. Bëtsíxa baca rëbumi 'imainun ca bëtsix baca tsipúmi 'iaxa. A ángelcaman ca suñun me bëcanan parún papa bëcaisama oquin bëaranan iribi bëcaisama oquin bëaraxa. ² Usaquin bëaranan mecamacëñun anu 'icë ñucama, 'imainun parún papacëñun anu 'icë ñucamaribi 'atimonun ca Nucën Papa Diosan a ángelcama aín cushi 'inánxa. Acama istancëxun cana bëtsi ángel aucüaxa bari urucë anuax aia isan. An ca uquin axa bamatimoi tsócë, Nucën Papa

Diosan unicama, anun Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anë aín bëmánanu cuënëoti ñu bëaxa. Usa 'ixun ca a ángelnën munuma cuëncëni banaquin rabé 'imainun rabé ángelcama a caxa: ³—Nun an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acë unicama 'unánti oquin atun bëmánancama cuënëocëma pan 'ain camina mecama 'imainun parúnpapacama 'imainun icamaribi 'atimotima 'ain.

⁴ Catancëxun ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánti oquin cuënëoxa, uiti cara cuënëocë 'icë quixun 'ën cuanun ca a ángel ësai quiaxa:

—A 'unánti oquin cuënëocë unicamax ca 'aisamaira, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) uni 'icën, atux ca Israelnën mëcën rabé 'imainun rabé bëchicëcaman rëbúnqui 'icën. ⁵ Doce mil ax ca Judatan rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Rubénën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Gadnën rëbúnqui 'icën. ⁶ 'Imainun ca doce mil Asernën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Neftalínën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Manasésnën rëbúnqui 'icën. ⁷ 'Imainun ca doce milribi Simeonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Levitan rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Isacarnën rëbúnqui 'icën. ⁸ 'Imainun ca doce milribi Zabulonën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Josénën rëbúnqui 'icën. 'Imainun ca doce milribi Benjaminën rëbúnqui 'icën.

Usai ca 'ën cuanun quiaxa.

'Aisamaira unían chupa uxua pañucë

⁹ Usaquin cuatancëxun cana unin tupúntisama, 'aisamaira uni isan. Acamax ca camabi menuax ucë 'aish bëtsi bëtsi unibu 'iaxa. Usa 'aish ca bëtsi bëtsi banan bananan anua Nucën Papa Dios, ax 'Apuira 'icë, a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín bëmánon sëtécë 'iaxa. A camáxbi ca aín chupa uxua 'ianan xëbin pëchisa ñu pëchi tuíncë 'iaxa. ¹⁰ Usa 'aish ca camáxbi munuma banai quiaxa:

Anu 'Apuira tsóti, axa anu tsócë Nucën Papa Dios, an ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a cupí nun 'uchacama tërénquin xënbua 'aínbi ainan 'inun nu iëmiaxa.

¹¹ A unicamaxa quicëbë ca camabi ángelcaman, anu 'Apuira tsóti anua Nucën Papa Dios 'icë, 'imainun mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama, 'imainun axa 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nëbëtsioraxa. Nëbëtsioraquin ca anua ax 'icë anuax rantin puruni, meu bësuquin, Nucën Papa Dios rabiaxa. ¹² Rabiquin ca caxa:

Ësai ca 'iti 'icën. Mix cuëënnun ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi mi rabiti 'icën.

Camabi unicaman 'Apu 'ianan, camabi ñu 'unáncë 'icë cananuna —asábi ca — quiquin mi rabin. Min cushix ca chaira 'icën. Mixmi cëñútimoï usabi 'ia cananuna xënbua 'aínbi mi rabiti 'ain. Usaquin cananuna 'ati 'ain.

¹³ Nucën Papa Dios rabicëbëtan ca aín anu tsótinu tsócë caniacëcë uni achúshinën 'ë ñucáxa:

—¿An chupa uxua pañucë unicama ënëx cara ui 'ic? ¿Uinuax cara uax?

¹⁴ Cacëxun cana can:

—'Ën cana 'unaniman. Min camina 'unanin.

Cacëxun ca 'ë caxa:

—'Ëné unicaman ca ami sináncë cupí 'aisamaira tëmëraquinbi Nucën Papa Diosmi catamëti ëncëma 'icën. Atux ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí aín imi 'apati bama, ami catamëti aín 'uchacama tërëncë 'aish aín nuitu upí 'aish chucacësa 'icën, aín chupa uxuira axa chuañumasa 'inun. ¹⁵ Usa 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë anubi 'icën. Anuxun ca nëténbi, imëbi rabiquin, ax cuëëncësabi oquin a ñu 'axunia. Usoia ca Nucën Papa Dios ax 'Apuira 'aish cushi 'ixun, acama ënquinma bërúanti 'icën. ¹⁶⁻¹⁷ Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ixun ca acamaxa nëtétimoï upitax tsónun bërúanti 'icën. An 'aracacë ñuina aín 'ibun upí oquin 'unpax 'amianan bërúancësaribi oquin ca an aín unicama bërúanti 'icën. An ca acama chuámarua tani cuëënnun 'imiti 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosanribi atúxa iní masá nuitutia

nētēmiti 'icēn. Nētēmianan ca atúxa bēunan mēscutiabi aín bēun tērēnti 'icēn. Usa 'ain ca anu 'icē aín unicamax tēmēratēcēnima, 'ianan 'acēñuma 'itēcēnima, 'ianan shimatēcēnima, 'ianan bari cushin xarotēcēncēma 'ianan añu 'itsísbi tantēcēntima 'icēn.

8

¹ Usai a caniacēcē uni quicēbētan cana Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacē itsi, ashiquin peóshia isan. Peóshcēbē ca banai sharatima nētēishiixa, media hora 'itámainun.

Mēcēn achúshi 'imainun achúshi anun quirica tacáshcacē ñu peóshtancēxun ashiquin peóshtēcēncēbētan Juanēn ñu isa

² Usaía 'icēbētan cana mēcēn achúshi 'imainun rabē ángel Nucēn Papa Dios bēmánon nicē isan. Iscēxun ca Nucēn Papa Diosan 'ináncēxun, a ángelcama achúshi achúshinēn manē banañu biaxa. ³ Usa 'ain ca bētsi ángelribi, aín curi xanpa tuíanx uax, anua Nucēn Papa Dios 'icē a bēmánon 'icē anuxun sanutanun tsēpasa ñu nēēnti, curi 'acēribi, a rapasu niraćēaxa. Usai 'ia ca aín unicaman a rabianan ñucácē banacamabēa aín cuin tēxēquianx 'irutanuan nēēnun Nucēn Papa Diosan 'itsaira tsēpasa ñu a ángel 'inánxa. ⁴ Angelnēan tuíncē xanpa anuax ca sanu cuínbē, aín unicaman a rabianan ñucácē bana, ax anu Nucēn Papa Dios 'icē anu cuaruaxa. ⁵ Usai 'icēbētan ca ángelnēn anuxun sanutanun tsēpasa ñu nēēnti, anua tsisu rēquirucē biquin, a xanpanu 'aruquin buácatancēxun menu niixa. Nicēbēa caná mēriti banacēbē ca bētsi ñuribi sharámainun mecama shaíquiixa.

Manē banañucama

⁶ Usai 'icēbētan ca a ángelcama mēcēn achúshi 'imainun rabē, an aín manē banañu banonuxun mēníoxa.

⁷ Achúshi ángelnēn pain ca aín manē banañu banoxa. Banocēbē ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru, a 'imainun tsi rēquirucē, acamabē imi mēscúcē, acamax meu nicēx rēucūaxa. Rēucucēbē ca 'aisamaira 'aíshbi mecama nēbētsi, rabē 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'aíshbi amo 'icē achúshi nēēmēti nētēaxa. Icama 'imainun basi paxacamaribi nēbētsi, rabē 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'aíshbi, amo 'icē achúshi ca nēēmēaxa.

⁸ Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēnribi aín manē banañu banoxa. Usocēbē ca achúshi ñu chaira aín bashi nēēmēcēsa 'icē nicēxa parúnpapanu nipacēcēbē parúnpapa chaira 'aíshbi nēbētsi, rabē 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'aíshbi amo 'icē achúshi imisa 'iixa. ⁹ Usai 'icēbē ca anu 'icē ñuinacama 'imainun anu 'icē manē nunticamaxribi, 'itsa 'aíshbi nēbētsi, rabē 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'aíshbi amo 'icē achúshi cēñuti nētēaxa.

¹⁰ Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēnribi aín manē banañu banoxa. Banocēbē ca 'ispa chaira, bimicēxa taban rēquirucēsa 'aish naínuax rēquícuaianx nipacēaxa. Usari 'i ca bacacamabēa xēxácama 'itsa 'aíshbi nēbētsi, rabē 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'ain, amo 'icē achúshinu nipacēaxa. ¹¹ A 'ispax ca Mucaira caquin anēcē 'iixa. Anu a 'ispa nipacēcē bacacamabē ca xēxácamaribi mucaxa. Usai 'ia mucacē cupí ca 'aisamaira uni bamaxa.

¹² Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēnribi aín manē banañu banoxa. Banocēbē ca bari, 'uxē 'imainun 'ispacamaribi 'itsa 'aíshbi nēbētsi rabē 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'aíshbi amo 'icē achúshi bēnamēti pēquicēma 'icēn. Usa 'ain ca nētē 'imainun imēribi nēbētsi rabē 'imainun achúshi oquin tēacēsa 'aíshbi amo 'icē achúshi bari, 'uxē, 'ispacaman pēcacēma 'iixa.

¹³ Usacēbētan istēcēnquin cana ángel naínuax nuania isan. Nuania, munuma banai ēsai quia cana cuan:

—Manē banañu rabē 'imainun rabē banocē 'aínbi ca rabē 'imainun achúshi ángelnēnribia banocēbētan, axa menu bucucē unicaman masócē 'ixun 'aisamaira paē tanti 'icēn. Achúshi banocēbē tēmēranan ca bētsi banocēbēribi tēmēranan bētsiribia banocēbē usaribiti tēmēratēcēnti 'icēn.

9

¹ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënrìbi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana naínuaxa 'ispa achúshi menu nipacëcë isan. Nucën Papa Diosan 'ináncëxun ca anun quini chaira 'aish nëmínra xëocati ñu bixun tuíanxa. ² A tuíncë ñu anun ca quini chaira 'aish nëmínra a xëocaxa. Xëocacëx ca anuax tsin cuin chiquíaxa, manë tsi rëquirucë aín cuin chiquícësarìbi 'inun. Chiquíquin a cuinan mapucëx ca bari bëánquicësa 'iaxa. ³ A tsin cuínuax ca 'aisamaira chanpusarìbi ñu chiquíaxa, mecamanu cuanux. Nucën Papa Diosan 'imicëx ca a chanpucaman paëx, nibantan paësarìbi 'iaxa. ⁴ Tsin cuínuax chiquítia ca Nucën Papa Diosan a chanpucama caxa: Menu 'icë basi, imaxu, chucu, ro, i acama camina 'atimotima 'ain. A 'aquinma camina, ax ca 'ënan 'icë quixun 'unánun aín bëmánanu 'ën anë 'aquin 'unántiocëma uni acama cuni 'atimoti 'ain. ⁵ Mëcën achúshi 'uxëan paë tanun 'aquinbi camina a unicama bamamítima 'ain. Usoquian cacëxun 'acëx ca aín paëx nibantan uni 'acëxuan paëocësa usarìbi 'iaxa. ⁶ Usaía 'imainun ca a 'acë unicamax axbi bamatisa taníbi bamatima 'icën. Asérabi cana bamatisa tani quibi ca 'aisamaira oquin paë taníbi bamatima 'icën.

⁷ A chanpucamax ca anúan 'acánani suntáru cuancë caballo usarìbi 'iaxa. Aín maxcánu ca curi mañuti 'acësa 'iaxa. 'Imainun ca aín bëmánan unin bëmánansa 'iaxa. ⁸ Aín bux ca xanun busa 'iaxa, aín xëtax ca 'inúanën xëtasa 'iaxa. ⁹ Aín namicamax ca manë chupan rabumëcësa 'iaxa. 'Ianan ca aín pëchi banamiaxa. Nuánquianquin ca 'aisamaira autua an niquincë caballonën 'acánani cuanquin buancëxa banacësarìbi oquin aín pëchi banamiaxa. ¹⁰ A chanpucaman tispin ca nibanta inasarìbi 'iaxa. Ax ca anúan mëcën achúshi 'uxën uni paë tanmiti 'iaxa. ¹¹ A chanpucaman 'apu ax ca quini chaira 'aish nëmínra anu 'icë ñunshíncaman cushi 'iaxa. A ñunshinan anëx ca hebreo banan cacë Abadón 'icën, griego banan cacë ca Apolión 'icën.

¹² Usaquin ca rabë 'imainun rabë ángelnëan aín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnënrìbi aín manë banañu banocëbëtan chanpun pain 'aisamaira oquin unicaman paë tanmiaxa. Usaquian 'acëbëtanbi ca rabë ángelnën aín manë banañu unicama paë tanun banocëma pan 'icën.

¹³ Banoíma 'ixun ca a rabë ángel achúshinën aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'icë anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti, curi 'acë, aín cuëbícamanu i, vaca matúxcasa 'itánun 'acë, rabë 'imainun rabë, anuaxa banaia cuan. ¹⁴ Banaquin an bërí manë banañu banocë ángel a caía, ësai quia cana cuan:

—Camina Eufrates cacë baca rapasunuxuan nëacë rabë 'imainun rabë ángel a tubuxun ënti 'ain.

¹⁵ A rabë 'imainun rabë ángelcama Eufrates baca rapasunuxuan nëacë, ax ca anúan camabi unicama rabë 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aishbi amo 'icë achúshi acama 'ati nëtë utámainun nëacë 'iaxa. Usa 'ain ca anuxun sanutanun tsëpasa ñu nëënti anuaxa banaia a cuaxun, manë banañu tuíncë ángel an nëacë ángelcama tubuxun ëanxa. Usaquin ca a barítia, a 'uxë, a nëtë, a horabi ca unia 'anun ëncë 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin 'axa. ¹⁶ A rabë 'imainun rabë ángelcama aín suntárucamax ca 'aisamaira caballonu tsócë 'iaxa. Acamax ca 'aisamaira 'aish doscientos millones 'icë quiáxa quia cana cuan.

¹⁷ 'Ën iscëx ca a caballocama ësa 'iaxa: anu tsócë suntárucaman manë chupa atun shicánu 'icë ax ca tsi rëquirucësa 'ianan cuman batsisa 'aishbi tunántani 'ianan curúnsa 'iaxa. A caballocaman maxcatax ca 'inúanën maxcása 'iaxa. Aín cuëbínuax ca tsi rëquirucë 'imainun tsin cuin 'imainun azufre cacë ñu nëëmëti chiquíaxa. ¹⁸ Caballonën cuëbínuax chiquícë ñucamax chiquíquin ca unicama nëbëtsi, rabë 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aishbi amo 'icë achúshi cëñuaxa. ¹⁹ A caballocaman inax ca maxcáñu 'aish runusa 'iaxa. Anun ca unicama paë tanmiquin 'atimoxa. Usai 'iquin ca caballocaman aín cuëbínuax chiquícë ñucama 'imainun aín ina runusa, anun unicama 'aisamaira oquin 'atimoquin cëñuaxa.

²⁰ 'Aisamaira oquin 'atimocëxbia bamacëma unicamax ca sinanaquin, atun ñu 'aisama 'acëcama ëncëma 'iixa. Ñunshin 'atimacama rabianan ca unin 'acë ñu, curi 'acë 'imainun uxua manë 'acë 'imainun panshían manë 'acë 'imainun maxax 'acë 'imainun i 'acë, a ñucaman isíma 'ianan cuatíma 'ianan nitsíamabi, a rabiquin an 'acësabi oquin ñu 'atima 'ati ënquinma 'axa. ²¹ Uni 'ati, 'imainun ñu xëax ñubë 'iti, 'imainun aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'iti, 'imainun aín bënëma 'aínbi uni itsibë 'iti, 'imainun ñu mëcamati, acama sinanaquin ënquinma usabi oquin 'axa.

10

Quiricaratsuñu ángel 'ia

¹ Bëtsi ángel cushiira, axribia naínuax aia cana isan. Ax ca nëtë cuin mëu nicësa 'ianan aín maxcá manámi nónbai 'imainun aín bëmánan bari pëquicësa 'iixa. 'Ianan ca aín quisi rabë tsi rëquiruia iscësa 'iixa. ² Aín mëcënan ca bacacë quiricaratsu tuíanxa. Usai 'iquin ca aín taë mëqueunën parúnppa amánan aín taë mëmiunën me amáxa. ³ Usai 'itancëx ca 'inúan munuma banacësari banaxa. Banacëbë ca mëcën achúshi 'imainun rabë canacamé'ëoribi banaxa. ⁴ Caná banacëbëtan a banacama cuënëoti 'ixunbi cana naínuaxa ësai banaia cuan:

—Canacaxa quicëcama camina uisai quicë cara quixun unin 'unánun cuënëotima 'ain.

⁵ Angel an aín taë itsin parúnppa amánan aín taë itsin me amácë, an ca aín mëcën mëqueu 'icë manámi oxa. ⁶ Manámi oquin ca caxa:

—Axa bamatimoí tsócë, an naí, me, parúnppa, acama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio Nucën Papa Dios, an cuamainun cana cain: Ax quiasabi oi ca bërí 'iti 'icën. ⁷ Bëtsi ángelnën aín manë banañu banocëbë ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa, usai ca 'iti 'icë quiásabi oi 'iti 'icën. A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'aínbi ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën, manë banañu banocëbë.

⁸ A ángelnëxa quicëbëtan cana naíucüax banaia cuatëcëan, ësai qui:

—A ángel, axa parúnppa 'imainun menuribi nixun aín mëcënan bacanuxun tuíncë quiricaratsu a ca bitsi cuan.

⁹ Usaquian 'ë cacëx, ángelnu cuanquin cana —quiricaratsu camina 'ë 'inánti 'ai — quixun can. Cacëxun ca 'ë caxa:

—A cënë 'icë, ca bit. Bixun ca pit. Picëx ca min cuëbínuax bataira 'aish buna rëpasaribi 'iti 'icën. Usa 'aíshbi ca min pucu 'ucë mëucüax mucaira 'iti 'icën.

¹⁰ Usaquin caquian 'ë 'inancëxun, aín mëcënuax bixun cana a quiricaratsu pian. Picëx ca 'ën cuëbínuax bataira 'aish buna rëpasa 'iixa. Bata 'aíshbi ca 'ën 'ecëx 'ën pucunuax mucaxa. ¹¹ Usai 'icëbëtan cana ënë banaribi cuan:

—Bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi nëtënu 'ianan bëtsi bëtsi banan banacë, a unicama ñuia Nucën Papa Dios quicë bana camina unicama ñuixuntëcënti 'ain.

11

Jesucristo ñuiquin an cacë ca rabë 'icë quicë bana

¹ Usai 'icëbëtan cana Nucën Papa Diosan 'inancëxun i tsatisa biquin ësai quiaribi cuan:

—Tsatisa ënë i bixun camina anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín chaxcë tupúnti 'ain. Tupúanan camina anuxun ñu sanutanun nëënti, aín chaxcëribi tupúnti 'ain. Tupúanan camina an anuxun Nucën Papa Dios rabiçë unicama cara uiti 'icë quixun 'unánuxun tupúnti 'ain. ² A xubu rapasu 'icë me mëniócë, ashi camina tupúntima 'ain. Ax ca axa Nucën Papa Diosmi sinancëma unicamaxa anu 'inun ëncë 'iti 'icën. A unicaman ca cuarenta y dos 'uxëcama anu a xubu 'icë ëma, Jerusalén, a 'atimoí niti 'icën. Usa 'ain camina a xubu rapasu 'icë me mëniócë, a tupúntima 'ain. ³ A unicamaxa 'atimati anu nimainun cana an 'ë ñuiquin unicama canun rabë uni xuti 'ain. A uni rabë ax ca rabë olivos cacë iisa 'imainun rabë anu lamparín nanti ñusa 'icën. An ca 'ën xucëxun

'aisamaira nētē, mil doscientos sesenta, a nētēcama 'ē ñuiquin bana unicama ñuixunti 'icēn. Atux ca masá nuitucē unían pañucēsaribi chupa pañucē 'iti 'icēn.

⁴ An 'ē ñuiquin unicama cati rabé uni axa rabé olivos cacē iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icē ax ca anua Nucēn 'Ibu Dios, axa camabi menu 'icē unicaman 'ibu 'icē, a bēmánon nitsíncē, a 'icēn. ⁵ Unían a 'atimoisa tancēxun ca atun aín cuēbínua tsi rēquiruia chiquínquin cēñuia. An a 'atimoisa tancē unix ca usaquian 'acēx bamati 'icēn. ⁶ A rabētax ca cushiñu 'icēn. Usa 'ixun ca 'aisa tanquin atúan Nucēn Papa Dios quicēsabi oquin bana ñuixunmainuan 'uí 'ibúaxma 'inun 'imiti 'icēn. 'Aisa tanquin ca bacanu 'icē 'unpax imi 'imiti 'icēn. 'Aisa tanquin ca bētsi bētsi ñu 'aquin paē tania tēmēranun unicama 'imiti 'icēn. Uiti oquin cara usoquin 'aisa tania usoquin ca 'ati 'icēn.

⁷ Atúan unicama bana ñuixuncē nētēcama inúcēbē ca piánancē ñuinasana ñu, ax quini chaira 'aish nēmínra, anuax chiquíti 'icēn. Chiquítancēxun ca an unicama bana ñuixuncē rabé, ami nishi abē 'acánanquin ñusmoquin bamamiti 'icēn. ⁸ Bamamicē 'aíshbi maíncēma 'aish ca a ěma cha, anu Nucēn 'Ibu Jesús i curúsocēnu matása, Jerusalén, anu 'icē bainu racáti 'icēn. A ěmax ca Sodoma 'imainun Egipto caquin anēcēribi 'icēn, anu 'icē unicamaxa Sodoma 'imainun Egiptonu 'icē uníxa 'iásaribiti Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'ain. ⁹ Rabé 'imainun achúshi nētē 'imainun nētē itsi bari xamárutamainun anu racacē ca anu cuancē unicama, bētsi bētsi unibu, bētsi bētsi menuax ucē 'ianan bētsi bētsi banan banacē, acaman isquin, uni raírínēan maíntisa taniabi 'amitima 'icēn. ¹⁰ A rabētan Nucēn Papa Diosan bana ñuixunquin atun 'uchacama sinánmicē cupí ca axa Nucēn Papa Diosmi sináncēma unicama a rabé bamacē isi cuēēnti 'icēn. Cuēēni ca abēa nuibanancē unicamabē ñu 'inánanti 'icēn.

¹¹ Rabé 'imainun achúshi nētē 'imainun nētē itsi bari xamárucēbē ca a rabētax bamaxbi Nucēn Papa Diosan 'imicēx uinacētēcēni niruaxa. Nirucēbē ca an atu iscē unicama ratuti racuēira racuēaxa. ¹² Racuēcēbētan ca a rabētan ěsaquin caía naínuax banaia cuaxa:

—Nēri ca ut.

Cacēx ca axa atumi nishcē unicaman ismainunbi nētē cuinan nēbētsiocēx naínu cuanxa. ¹³ Usai 'icēbē ca me 'aisamaira shaíqui axa. Shaíqui ca Jerusalén ěma nēbētsi rabé, mēcēn rabé oquin tēcēsa 'aíshbi amo 'icē achúshi rurucubuaxa. Rurucubucēbē ca 'aisamaira uni siete mil bamaxa. Acama bamacēbētan ca bamacēma unicaman racuēquin, Nucēn Papa Dios naínu 'icē rabi axa.

¹⁴ Usaquin ca mēcēn achúshi ángelnēn aín manē banañu banocēbētan bētsi ángelnēnribi aín manē banañu banocēbētan unicaman 'aisamaira paē tantēcēanxa. Usocēbētan ca ángel itsi an tsiánquiira aín manē banañu, unicama paē tanun banocēma pan 'ixunbi bēri banoti 'icēn.

Ashiquin manē banañu banoti

¹⁵ Usa 'ain ca a ángelnēnbi aín manē banañu banoxa. Banocēbētan cana naínuax sharati munuma banaia ěsai quia cuan:

Bēri ca Nucēn 'Ibu Dios 'imainun Cristo, Nucēn Papa Dios an uni iēminun caísa, axēshi 'Apu 'ia. Nētētimoí usabi 'inux ca 'ia.

¹⁶ Usai banacēbē ca caniacēcē unicama mēcēn rabé 'imainun taē rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, axa anu Nucēn Papa Dios 'icē, a bēmánon tsócē, acaman rantin puruni racábuti meu bēsuquin Nucēn Papa Dios rabi axa. ¹⁷ Rabi quin ca caxa:

Nucēn 'Ibu Dios, min cushi ca chaira 'aish bētsi cushisama 'icēn. Camina usabi 'ia 'ianan usabi 'aish, usabi 'iti 'ain. Cushiira 'ixun camina min cuēēncēsabi oquin 'ain. 'Ai camina bēri mixēshi min unicaman 'Apu 'ain. Usa 'icē cananuna bēri —asábi ca —quixun caquin mi rabin. ¹⁸ Axa mimi sináncēma unicamax ca mimi xuatemati nishaxa. Nishcē 'aínbi ca anun min uisoquin caramina atu 'ati 'ai, usoquin 'ati nētē uaxa. Anun min camabi uni bama 'aíshbia baísqicē isti nētē ca uaxa. An mix quicē bana uni ñuixuncē unicama, 'imainun axa min aín 'uchacama tērēnun mimi catamēcē 'ixun min bana cuacē unicama, aín cushi unicama 'imainun cushima

unicamaribi, camabi isquinmi anun mibëa 'inun biti nètë ca uaxa. 'Imainun ca anúan 'uchañu unicama anua atun ñu 'atima 'acë cupí camabi 'uchañu uni 'iti anu cuanti nètëribi uaxa.

¹⁹ Usai 'icëbë ca naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xëcuë xëoquiaxa. Xëoquicëbëtan cana bunánti, anua Nucën Papa Diosan cuënëo maxax pará rabë nancë, a isan. Iscëbëa munuma caná mëríti banacëbë ca bëtsi ñuribi sharámainun mecama shaíquiaxa. 'Imainun ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru ax rëucubuaxa.

12

Xanu 'imainun pianancë ñuina chaira capësa 'aíshbi ushúainra ñui quicë bana

¹ Usai 'icëbëtan cana achúshi ñu naínu 'icë isan, ax ca xanu 'iaxa. Xanu 'aíshbi bari mëu nicësa 'ianan ca aín taë shimú 'uxë 'iaxa. Aín maxcánu ca męcën rabë 'imainun rabë 'ispa mañutiocë 'iaxa. ² Tuñu 'aish ca a xanu bacënux paë tani bënëti cuëncëanxa. ³ A istancëxun cana bëtsi ñuribi naínua isan, ax ca pianancë ñuina chaira, maxë capësa 'iaxa. Aín maxcá ca męcën achúshi 'imainun rabë 'iaxa. Usa 'aish ca aín maxcá achúshi achúshinu mañuti 'iaxa. Aín matúxcacama ca męcën rabë 'iaxa. ⁴ Aín ina chaira anun ca maëncësoquin 'ispacama nëbëtsi, rabë 'imainun achúshi oquin tēcësa 'aíshbi amo 'icë achúshi menua nipacënun rëupaxa. Usoquin 'ispa rëupatancëx ca bacënia aín tuá 'enux, tuñu xanu bëmánon niracëaxa. ⁵ Niracëxuan caínmainun ca a xanu bëbu tuá bacëanxa, ax canitancëx cushi 'ixun ca camabi menu 'icë unían aín bana cuanun 'imiti 'icën. Usa 'ain ca aín tita bacëncë 'icë, anua ax 'icë anu abë 'Apu 'inun Nucën Papa Diosan buánxa. ⁶ Bacëntancëx ca a xanu anu uni 'icëma menu cuanxa, anua ax 'iti Nucën Papa Diosan mënío anu. Mil doscientos sesenta nètën 'i anu 'ia ca an mëníosabi oquin Nucën Papa Diosan anúan ax upitax tsónun piti 'inánti 'icën.

⁷ Usaía 'ian ca Nucën Papa Diosan nëtënuax, ángelcaman cushi, Miguel, a 'imainun aín ángelcamax, pianancë ñuina chaira maxë capësa a 'imainun aín ángelcamabë 'acananxa. ⁸ 'Acananquin ca Miguel 'imainun aín ángelcaman, pianancë ñuina chaira maxë capësa cëñun aín ángelcama ñusmoxa. Ñusmocëbë ca Nucën Papa Diosan nëtënu anua atux 'iti 'aíma 'iaxa. ⁹ Anua atux 'iti 'aíma 'ain ca pianancë ñuina chaira maxë capësa a aín ángelcamacëñunbi Nucën Papa Diosan chiquínxun menu niaxa. A capësa ñuina ax ca an bëráma Nucën Papa Diosan uniotabatia uni paran 'aish ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an camabi menu 'icë unicama paráncë a 'icën.

¹⁰ Usaía 'icëbëtan cana Nucën Papa Diosan nëtënuaxa ësai munuma banaia cuan:

—An ami catamëcë unicama, nucën xucëantu, 'atimaquin ñuiquin nëtëquinma nëtënbi 'imëbi Nucën Papa Dios manóncë, ax ca ënu chiquíncë 'icën. Usa 'ain ca bërí an aín cushínbi aían 'inun uni iëmicë, Nucën Papa Dios, ainshi asérabi aín 'Apu 'ixun, aín unicama bërúanan Cristo atun 'Ibu 'inun 'imiaxa. ¹¹ Aín unicama, nucën xucëantu, ax ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ami catamëcë cupí atun 'ucha tērëncë 'ianan aín bana ënquinma sináncë 'aish, ñunshin 'atimanën 'apúan 'atima ñu 'amicëma 'iaxa. Atun ca axa ami nishcë unin bëtsi bëtsi ocëx bamatisa 'ixunbi Nucën Papa Diosmi sinánti ëncëma 'icën. ¹² Ñunshin 'atimanën 'apu a Nucën Papa Diosan aín nëtënu chiquíncë 'ain, camina a nëtënu 'icëcama, mitsux cuëenti 'ain. Mitsu usaquin canan cana axa menu 'icëcama 'imainun axa parúnpapanu 'icëcama ësaquin cain: Nucën Papa Diosan aín nëtënu chiquíncë 'aish ca ñunshin 'atimanën 'apu 'aisamairai nishaxa, anun an ñu 'ati nëtë ca 'itsama 'icë quixun 'unani. Nishquian ñu 'acëbëtan camina 'aisamaira masá nuituquin tēmëratí 'ain.

¹³ Usaía naínuax banaia 'ën cuacëbëtan ca pianancë ñuina chaira maxë capësa an — naínua chiquínxun ca 'ë menu niaxa —quixun 'unánquin, xanu axa bëbu tuá bacëncë, a 'atimonuxun nuiaxa. ¹⁴ Nuicëxbi ca a xanux Nucën Papa Diosan 'imicëx, tëtëcamë'ëon pëchisa rabë 'aish aín pëchi chaira 'iaxa. Anun anu uni 'icëma me, anu a ñuina chaira capësa ax cuantima, anu nuánti cupí ca usaquin Nucën Papa Diosan 'imiaxa, anuxun an

mēnósabi oquin rabē 'imainun achúshi baritia 'imainun mēcēn achúshi 'imainun achúshi 'uxēn piti 'inánuxun. ¹⁵ Ñuina chaira capēsa an ca a xanua bacan buántanun quixun aín cuēbitan 'unpax chaira, a caxuxun xucaxa. ¹⁶ Usocēbē ca me amo rabē tuqui baquicēbē, a ñuinacan xucacē 'unpax me 'ucē mēu atsini nētēaxa. Usai 'iá 'unpax me 'ucē mēu atsíncēbētan ca a xanu bacan buáncēma 'icēn. ¹⁷⁻¹⁸ Usai 'ia isi ca ñuina chaira capēsa ax 'aisamairai xumati xanumi nishaxa. Nishi ca a xanun rēbúnqui raíri, an Nucēn Papa Diosan bana quicēsabi oquin 'acē 'ianan an Jesucristomi sinánti ěncēma, a unicamabē 'acanani cuanxa.

13

Ñuinacan'ëo rabē ñui quicē bana

¹ Usai 'icēbētan cana parúnppapa masinu nixun ñuinacan'ëo parúnppapanuax uax 'iruia isan. A ñuinacan'ëo ax ca aín matúxcānēx mēcēn rabē 'imainun aín matúxcānu 'icē mañutiribi mēcēn rabē 'iāxa. Usa 'aish ca aín maxcataxribi mēcēn achúshi 'imainun rabē 'imainun, aín maxcācamānuribi Nucēn Papa Dios 'atimaquin ñui quicē bana cuēñocē 'iāxa. ² A parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëox ca parú 'inúansa 'ianan aín taē xaēon taēsa 'ianan aín cuēbitax 'inúan cuēbísā 'iāxa. A parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo ca capēsa ñuinacan aín cushi 'inánan, aín bana cuacēsaribi oquin aín bana cuanan unicaman an sinánmicēsa oquin 'anun 'imiāxa. ³ Ēn iscēx ca a parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo aín maxcā achúshi, unin motisama oquin tēacēsa 'aishbi mooxa. Mocēbē ratúquin ca camabi menu 'icē unin —cushiira ca ax 'icē —quixun sinánxa. Usaquin sinánquin ca aín bana cuaxa. ⁴ Parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo a, aín cushi 'ināncē cupí, ca capēsa ñuina chaira a camabi menu 'icē unicaman rabiāxa. Rabianan ca parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëoribi rabi —asaribi ñu ca 'aíma 'icē —quianan ca —axa abē 'acananti ca 'aíma 'icē —quiāxa.

⁵ Usai quicēbētan ca parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo, ax a cērúai ami 'atimati bananun Nucēn Papa Diosan ěanxa. Usaquin ca cuarenta y dos 'uxēan unicaman aín bana cuanun ěanxa. ⁶ Usaquian ěncēxun ca aín cuēbitan Nucēn Papa Dios 'imainun anua ax 'icē 'atimaquin ñui bananan, aín nētēnu abē 'icē aín unicamaribi 'atimati banaquin ñuiāxa. ⁷ Usaquian ěncēxun ca camabi menu 'icē unicama, axa Nucēn Papa Diosmi catamēcē, abē 'acananquin ñusmoxa. Ñusmoxun ca camabi menu 'icē unicama, bētsi bētsi unibu, bētsi bētsi banan banacēcama, aín bana cuanun 'imiāxa. ⁸ Ēnē menu bucucē, ui unicamax cara me uniotabacē 'ain, Carnero 'icēsāribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu aín anē cuēñoma 'icē, a unicaman ca axa parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo aín bana cuanan rabiāxa.

⁹ Uicaman cara upí oquin 'unántisa tania an ca aín pabitan ěnē bana cuaquin aín nuitunēnbi sinánquin cuati 'icēn, ěsai quicē: ¹⁰ Uicaman cara uni itsi sipuanun 'inania, acamaxribi ca sipuacē 'iti 'icēn. An uni itsi manē xētocēn 'acē uni, a ca bētsi unínribi usaribi oquin 'ati 'icēn. Usa 'aínbi ca axa Nucēn Papa Diosmi catamēcē unicaman uisai cara ñu 'icēbētanbi Nucēn Papa Diosmi sinánti ěntima 'icēn.

¹¹ Bētsi ñuinacan'ëoribi cana me mēucūaxa aia isan. Aín matúxcā rabētax ca carneronēn matúxcāsaribi 'iāxa. Ax ca capēsa ñuina chaira ax banacēsaribi banaxa. ¹² A ñuinacan'ëo me mēucūax ucē, aín cushi ca parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo abē 'aish aín cushisaribi 'iāxa. Usa 'ixun ca camabi menu 'icē unicaman parúnppapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo, axa motisama oquin tēacē 'aishbi mocē, a rabinun me mēucūaxa ucē ñuinacan'ëon rabimiāxa. ¹³ Me mēucūaxa ucē ñuinacan'ëo an ca unían iscēma ñu 'anan unin 'acēma ñu 'axa. Usaquin 'anan ca unicaman ismainunbi tsi naínua menu 'ibúmiāxa. ¹⁴ Parúnppapanuax uaxa 'irucē ñuinacan'ëon ismainun, usoquin 'anúan Nucēn Papa Diosan ěncēxun ca unían iscēma ñu 'anan acēma ñuribi 'aquin, ěnē menu 'icē unicama paránxa. Paránan ca a ñuinacan'ëo parúnppapanuax uaxa 'irucē axa manē xētocēn motisama oquin

tëacë 'aíshbi mocë, abi tanquin a iscësaribi 'itánun 'anun uni 'amiaxa. ¹⁵ 'Amitancëxun ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo a tanquin 'acë ñu a banamiaxa. Banamiquin ca uicaman cara a ñu ax isa dios 'icë quixun rabicëma 'icë, acama 'anun quixun uni 'amiaxa. ¹⁶ Usaquin 'anan ca camabi uni, 'apu unicama 'imainun 'apuma unica-maribi, ñuñu unicama 'imainun ñuñuma unicamaribi, an uni ñu mëëxuncëma unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncë unicamaribi, camabi aín mëcën mëqueu parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëonan 'inun 'unántioquin cuënëocë 'inun 'amiaxa. 'Amianan ca aín mëcën mëqueu 'unántiocëma 'icë, aín bëmánanu 'unántioquin cuënëomiata. ¹⁷ 'Unántioquin cuënëocë bana ax ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo aín anë 'iata. Aín anë 'acëma 'aín ca aín número cuënëocë 'iata. Uí unicamax cara 'unántioquin cuënëocëma 'icë an ñu maruanan ñu biti ca 'aíma 'iata. ¹⁸ An ñu 'unáncë unin ca parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan'ëo uisai quicë cara aín número 'icë quixun 'unánti 'icën. Aín númeroñëx ca, seiscentos sesenta y seis (666) 'icën. Anëñu 'aíshbia númeroñu unisaribi ca a ñuinacan'ëon número 'icën.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil uníxa cantati bana

¹ Usaquin istancëxun istécënquin cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a matá me Sión cacë, anua Jerusalén 'icë, anu nicë isan. 'Ën iscëx ca abë 'aisamaira uni, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) unicama, axa aín bëmánanu Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anënríbi cuënëocë, a unicamax 'iata. ² A isanan cana naínuaxa banaia cuan. A banax ca baca xuquí cushíinra banaruia cuacësa 'ianan caná munuma banacësaribi 'aish 'itsa unían aín arpa 'aia cuacësaribi 'iata. ³ Acama ciento cuarenta y cuatro mil unicamax ca anun cantacëma, canta iotan cantaxa. A cantax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'imainun axa bamatimoi tsócë 'itsa bëruñu rabë 'imainun rabë ñu, acama 'imainun anu 'icë caniacëcë unicama mëcën rabë 'imainun taë rabë 'imainun rabë 'imainun rabë, acaman bëmánauncüaxa cantacë 'iata. Uinu 'icë unínbi ca a canta 'unántima 'icën, unicama ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) a Nucën Papa Diosan ainan 'inun iëmicë, acaman cuni ca a canta 'unánxa. ⁴ A unicamax ca xanubë 'uchacëma 'ianan ñu 'atima 'ati cuëënima Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama ainanshi 'aish, ax quicësabi oi 'ia. Acamax ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iëmicë 'ianan Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ainanríbi 'inun aín 'uchacama tërëncë a 'icën. ⁵ Ënë unicamax ca aín nuitu asérabi upí 'aish cëmëi banacëma 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon 'ia.

Rabë 'imainun achúshi ángelnëxa bana

⁶ Usa 'ain cana bëtsi ángelribi isan. Camabi unin cuanun ca naínu nuani munuma banai, Cristo cupí ca unicamax xëníbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiata. Camabi menu 'icë unicama bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menu 'icë, bëtsi bëtsi banan banacë an cuanun, ⁷ ca ësai munuma banaquin caxa:

—Anun Nucën Papa Diosan camabi uni aín ñu 'acësabi oquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'ati nëtë ca uaxa. Usa 'ain camina ami racuëquin a rabiti 'ain. An naícama, mecama, parúnpapacama, xëxácama unio, a camina rabiti 'ain.

⁸ Usai quicëbë ca bëtsi ángelribi a caxu ai quiata:

—Babilonia, a ëma chaira, anu 'icë uicaman ca aín xanuma 'aínbi xanu itsin ñunshini cuëënti, 'imainun 'aisamaira ñu 'atima, an 'acësaribi oquian 'anun quixun camabi menu 'icë unicama 'unánmiata. A ëma 'imainun anu 'icë unicamax ca bërí cëñúaxa, ca 'aíma 'icën.

⁹ Usai 'icëbë ai ca bëtsi ángelribi munuma banai ësai quiata:

—Uicaman cara parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo 'imainun a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabiçë cupí aín bëmánanu cuënëocë unicama, 'imainun aín

bēmánanu cuēñocēma 'aish aín mēcēnu cuēñocē 'icē ¹⁰ a unicama ca Nucēn Papa Diosan 'aisamairai ami nishquin castíanti 'icēn. Acaman ca anuaxa manē tsi 'imainun azufre rēquirucē, anuxun 'aisamaira oquin paē tanti 'icēn. Nucēn Papa Diosan ángelcama 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, acaman ca atúxa usai 'ia isti 'icēn. ¹¹ Manē tsi anuxuan atun xēnibua 'aínbi paē tanti, anuax ca aín cuin nētētima tēxēquiruia. Usai ca an parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ëo, 'imainun a tanquian a iscēsa oquin unin 'acē ñu a rabicē unicama, 'imainun ñuinacan'ëon anē anu cuēñocē unicaman nētētimoquin nētēnbi imēbi paē tanti 'icēn. ¹² Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan unicama, an aín bana quicēsabi oquin 'anan Jesúsmi catamēcē, acaman uisai cara ñu 'icēbē tēmēraquinbi asérabi ami sinánti ëntima 'icēn.

¹³ Usai ángel banaia cuatancēxun cana naínuaxa ësaquin 'ë cai banaia cuan:

—Ënē bana ca cuēñot: Ax Nucēn 'Ibu Jesucristomi catamēcē unicamax ca bamatancēx chuámarua tani cuēñti 'icēn. Naínuaxa banai quicēsaribi oi ca Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upí ësay quia: Usa unicaman ca bamatancēxun tēmēratēcēnquin paē tantēcēntima 'icēn. Añu ñucama cara Jesucristonan 'ixun a 'axuanxa, acama ca Nucēn Papa Diosan manuquinma sinania. Usa 'ain ca a unicama chuámarua tani cuēñti 'icēn.

Uva bimi bicēsaribi oquin uni biti bana

¹⁴ Usaquin istancēxun istēcēnquin cana nētē cuin uxuanua unisa 'aish tsócē isan. Aín maxcánu curi 'acē mañuti 'imainun ca aín mēcēnan machítusa 'aishbi tēntúñu manē cuēñucē tuíncē 'iaxa. ¹⁵ Usai 'imainun ca anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubu anuax bētsi ángel chiquíaxa. Chiquiti munuma banaquin ca axa nētē cuínu tsócē a caxa:

—Bimicama ca pēcēti sēñéanxa, anun a biti nētē ca uaxa. Min manē cuēñucē, anun camina bimicama biti 'ain, bixun camina timēti 'ain.

Usai bimi biti ñui quíbi ca ángel, uni biti ñui quiaxa. ¹⁶ Quicēbētainshi ca axa nētē cuínu tsócē an, unían manēn tēaquin bimi upíbu bicēsaribi oquin, camabi uni upíbu biaxa.

¹⁷ Usoquian axa nētē cuínu tsócē uni an upí unibu bicēbē ca bētsi ángel naínu 'icē anuxun Nucēn Papa Dios rabiti xubunuax chiquíaxa. Chiquíquiani ca anribi machítusa 'aishbi tēntúñu manē cuēñucē buánxa. ¹⁸ Buania chiquícebē ca ángel itsi, an ñu tsi nēñmianan tsi bēnánti cushiñu, ax anuxun sanutanun tsēpasa ñu nēñti anuan chiquíaxa. Chiquítancēxun ca munuma banaquin axa manē cuēñucēñu ángel caxa:

—Uvas bimicama ca pēcēti sēñéanxa. Usa 'ain camina min manē cuēñucē, anun tēaquin uvas bimicama biti 'ain, bixun camina timēti 'ain.

¹⁹ Quicēbētan ca ángelcaman aín manē cuēñucē, anun tēaquin biquin timētancēxun, anuxun chinínti anu buánxun bucúanxa. Usoquin 'acē, ax ca an aín bana cuaisama tanquin Nucēn Papa Dios nishmia unicama a ñui quicē 'icēn. Ax ca uisaira oquinshi cara Nucēn Papa Diosan a unicama castíanti 'icē qui quicē 'icēn. ²⁰ Usoquian anuxun uvas bimi chinínti anu bucunia cana isan. Iscēx ca ëmanuax anuxuan chiníncancēx 'aisamaira imi ëbánquianxa. A imi ëbanquianxa racácē, aín nēmin ca caballo nicē aín cuēbí sēñēn 'iaxa. Usa 'aish ca a imia me mapubiani ëbánquiancē, ax trescientos kilómetros sēñēn 'iaxa.

15

Ashiquian ángelnēn, mēcēn achúshi 'imainun rabē oquin unicama paē tanmia

¹ Usai 'icēbētan cana bētsi ñuribi naínu 'icē isan. A isi cana ratúan. Ratúquin cana ángel mēcēn achúshi 'imainun rabē isan. Acama achúshi achúshinēx ca anun menu 'icē unicama aín 'ucha cupí castíanti ñuñu 'iaxa. Usoquin ca anuishi sēñēonquin aín nishcē sēñēntanun Nucēn Papa Diosan 'amiaxa.

² Usoquin ángelcama isanan cana parúnpapa upí, bēxnan bēxnánquicē iscēsa 'aishbi 'unpáxma 'aish tsi rēquirucēcēñun mēscucē iscēsa isan. Anu ca 'aisamaira uni, arpa, anun Nucēn Papa Dios rabiti, a ñuñu sētéaxa. A unicamax ca parúnpapanuax uaxa 'irucē ñuinacan'ëo, a rabicēma, 'ianan a tanquin unin 'acē ñu rabicēma, 'ianan aín número aín

bëmánan 'imainun aín mēcēnu 'acēma 'iaxa. ³ Anuax ca Nucēn Papa Dios rabi cantaxa. Moisés, an Nucēn Papa Diosan cacēsabi oquin 'á, a sinánan Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, an Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin 'á, aribi sinani ca Nucēn Papa Dios rabi cantaxa. Ēsai quicē ca a canta 'iaxa:

Minmi 'acē ñucamax ca upíra 'icēn, unin sináncēsamaira oquin sinánquin camina ñu 'acēn. Mix camina Nucēn 'Ibu Dios 'ain. Min cushix ca chaira 'aish bētsi cushisama 'icēn. Mix cushiira 'aish camina camabi menu 'icē unicaman 'Apu 'ain. Usa 'aish camina sinánñuira 'ixun paránquinma atúxribia upí 'inun 'iminux atun 'Apu 'ain. ⁴ Nucēn 'Ibu Dios, ¿uix cara mimi racuētima 'ic? ¿Uin cara mi rabbitima 'ic? Mixēshi camina upíra upí sinánñu 'ain. Mix upí sinánñu 'ixun ñu upíshi 'aia iscē 'ixun ca camabi menu 'icē unicaman mimi sinánquin mi rabbiti 'icēn.

⁵ A unicama cantaia istancēxun istēcēnquin cana naínu 'icē anuxun Nucēn Papa Dios rabbiti xubu, aín xēcūēa xēóquia isan. A xubu mēúira 'icē 'iti anu ca bunánti anua Nucēn Papa Diosan cuēñēo maxax pará rabē nancē 'iaxa. ⁶ Xēóquicēbē ca ángel, axa anun menu 'icē unicama 'aisamaira oquin tēmēramiti ñuñu mēcēn achúshi 'imainun rabē, acamax anuax chiquíaxa. Aín chupax ca xapusa ñu uxuira 'acē, 'ianan chuañuma upíra upí 'iaxa. Anúan shitēcērēquicē ax ca curi 'acē 'iaxa. ⁷ Usa 'ain ca ángelcama chiquitia axa 'itsa bēruñu rabē 'imainun rabē ñu acama achúshinēn a ángelcama achúshi achúshi, xanpa curi 'acē 'inánxa. A xanpacamanu ca axa bamatimoi tsócē Nucēn Papa Diosan, anun atumi nishquin an 'atima ñu 'acē unicama castícantí ñu 'iaxa. ⁸ Angelcama anuax chiquicēbē ca anuxun Nucēn Papa Dios rabbiti xubu anua aín cushi 'ain, tsin cuinan nuturucēsa 'iaxa. Usai 'icē cupí ca a mēcēn achúshi 'imainun rabē ángelcaman ñu 'atia sēnēntamainun uinu 'icē uníxbi a xubunu atsíncēma 'icēn.

16

Anun uni paē tanmiti xanpanu 'icē ñucama ñui quicē bana

¹ Usai 'icēbētan cana anuxun Nucēn Papa Dios rabbiti xubu 'ucē mēúcūax munuma banaquin a ángelcama caía ěsai quia cuan:

—Mitsun xanpa buani camina anu 'icē ñucama, anun Nucēn Papa Diosan an ñu 'atima 'acē unicama castícantí, acama menu tutucaí cuanti 'ain.

² Cacēx cuanxun ca achúshi ángelnēn pain aín xanpanua 'icē ñu menu tutucaxa. Tutucacēbē ca uicamax cara axa parúnpapanuax uax 'irucē ñuinacan'ēonan 'icē 'unántioquin cuēñēocē, 'ianan a tanquian a iscēsa oquin unin 'acē ñu rabicē unicamanu 'aisamaira chancu 'iruaxa. Usai 'iquin ca aín nami chēquimiquin 'aisamaira oquin paēoxa.

³ Usai 'icēbētan ca bētsi ángelnēn aín xanpanu 'icē ñu parúnpapanu tutucaxa. Tutucacēbē ca parúnpapa, uni bamacēnēn imisa 'iaxa. Parúnpapa axa imi 'ain ca anu 'icē ñuinacama bamaxa.

⁴ Usai 'icēbētan bētsi ángelnēnribi aín xanpanu 'icē ñu bacacamanu 'anan xēxácamanu tutucacēbē ca a 'unpáxcamaribi imi 'iaxa. ⁵ Usaía 'unpáxcama 'icēbētan cana an bacacama iscē ángel ěsai quia cuan:

—Nucēn 'Ibu Dios 'aish ca min sinan usabi asérabi upíra upí 'icēn. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'ain. A 'unpáxcamami usoquin imi 'imia ísquin cana 'unan, min sinan upí 'ixúnmi ñu 'aisama cuēēncēma cupí camina usoquin 'an. ⁶ Minmi usoquin tēmēramicē unicama an ca min uni 'itsaira 'anan an mixmi quicē bana uni ñuixuncē uni 'itsaira bamami axa. Usaquian 'acē cupí camina a xēanun imi 'inan. Atun 'ucha cupíbi ca usai 'ia.

⁷ Usaquin cuanan cana anuxun tsēpasa ñu sanutanun nēēnti, anuax ěsai qui banaia cuan:

—Usa ca. Nucēn 'Ibu Dios 'aish camina min cushi chaira 'aish, bētsi cushisama 'ain. Min sinan upíra 'ixun camina uisa caramina oti 'ai usoquin 'an. Mixmi ñu 'atima cuēēncēma cupí camina usoquin 'an.

⁸ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënrìbi aín xanpanu 'icë ñu tutucaquin barinu anpëncaxa. Anpëncacëbëtan ca cushiira pëquiquin, barin 'itsisan unicama xaronun Nucën Papa Diosan 'imíaxa. ⁹ Usoquian 'aisamaira oquin 'itsis oquin xarocëxunbi ca unicaman sinanaquin atun ñu 'aisama 'acëcama ëncëma 'icën. Ëníma 'ianan ca Nucën Papa Dios rabicëma 'icën. Nucën Papa Diosan ca anúan atu castícançë ñucama nëténtsianxa. Usaquian 'ati 'aíshbi ca sinanatíma ami xuamati nishi Nucën Papa Diosmi 'atimati banaxa.

¹⁰ Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënrìbi aín xanpanu 'icë ñu, anua parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo 'icë, anu tutucaxa. Tutucacëbë ca anua an 'ibuacë unicama 'icë ax bëánquiaxa. Usai 'icëbëtan 'aisamaira oquin paë tani ca aín unicama bënëaxa. ¹¹ Paë tani bënëquin ca aín paë 'imainun aín chancu 'aisamaira 'ain, axa naínu 'icë Nucën Papa Dios, ami nishi 'atimati banaquin ñuía. Usai 'i ca ñu 'atima 'ati ëni sinanacëma 'icën.

¹² Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnënrìbi aín xanpanu 'icë ñu Eufrates bacanu tutucaxa. Tutucacëbë ca aín 'unpax ësquiaxa, aucüaxa bari urucë menu 'icë 'apucamaxa anun unun. ¹³ Ësaquin isanan cana capësa ñuina chaira, 'imainun parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo, 'imainun an Nucën Papa Dios rabiquinma ñuinacan'ëo rabinun quixun unicama paráncë, acaman cuëbínuaxa ñunshin 'atima, tuan tita iscësa ñu rabë 'imainun achúshi chiquitia isan. ¹⁴ A ñunshin 'atimacama tuan tita iscësa, acaman ca unicama paránuxun unin 'acëma ñu 'axa. Usoquin 'anan ca camabi menu cuanquin, anu 'icë 'apucama aín suntárucamaxa bëtsi menu 'icë suntárubë 'acananux tsuáquirunun sinánmiaxa. Usa 'ixun ca camabi uni timëaxa, axa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushisamaira Nucën Papa Dios, an anun 'aisamaira oquin atu castícantì nëtë sënëncëbëtan. ¹⁵ “Ësai ca 'iti 'icën: An ñu mëcamacë uníxa unin sináncëma 'aínbi 'icësaribicuatsini cana 'ëx uti 'ain. 'Ëx ucëbë ca an upí ñu 'aquin 'ëx uti caíncë uni, ax cuëenti 'icën. Ax ca chupa upí pañucësa 'aish rabíntima 'icën. Usa 'aish ca chupañuma 'icëa uni raírinën iscëxa uni rabíncësaribi 'itima 'icën”. ¹⁶ Ñunshin 'atimacama tuan tita iscësa, an sinánmicëx ca camabi menu 'icë 'apucama 'imainun aín suntárucamax Armagedón cacë me anu timëaxa. A mex ca hebreo banan Armagedón cacë 'icën.

¹⁷ Usai 'icëbëtan ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax chiquicë ángel itsínrìbi aín xanpanu 'icë ñu tutucaxa. Tutucacëbëa naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua Nucën Papa Dios 'icë anuax ësai banaia cana cuan:

—Anuishi sënënquin cana 'an.

¹⁸ Usai 'icëbë ca caná mëriti banacëbë bëtsi ñuribi sharámainun mecama shaíquiaxa, uisa nëtënbia unin tansamaira oi. ¹⁹ 'Icëbë ca Babilonia cacë ëma, ax achúshi 'aíshbi rabë 'imainun achúshisa 'itánun tuquimainun camabi menu 'icë ëma chanu 'icë xubuacamax rurucubuaxa. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan Babilonianu 'icë unicamami nishquin, atun ñu 'atima 'acë a manucëma 'ixun paë tanía tëmëratun castícanxa. ²⁰ Mecama shaíquicëbë ca nasícama 'imainun matá me 'imainun aín bashicamaribi 'aíma 'inun nëtëaxa. ²¹ 'Imainun ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru, acamax naínuax achúshi achúshinëx cuarenta (40) kilosa 'aish rëucubuaxa. Rëucubucëbëtan 'aisamaira oquin paë tani ca ami nishi a unicamax Nucën Papa Diosmi 'atimati banaxa.

17

'Atima xanu ñuibi Babilonia 'atimoti ñui quia bana

¹ Usai 'icëbëtan ca xanpañu mëcën achúshi 'imainun rabë ángelcama, a achúshinëx 'ënu uquin, xanu ñuicësoquinbi Babilonia ñuiquin ësaquin 'ë caxa:

—'Aisama 'aish ca Babilonia ëmanu 'icë unicamax ënë xanusa 'icën. Ca ut. Mi cana xanu 'atima, axa parúnpapa camánan tsócë, a cara aín 'ucha cupí uisoquin Nucën Papa Diosan castícantì 'icë quixun mi ismiti 'ain. ² A ëmanu 'icë unicaman ca bëtsi menu 'icë unicamacëñun atun 'apuburibi, atun 'acësaribi oquian ñunshínquin 'atima ñu 'anun 'amiaxa.

³ Usaquin catancëxuan ángelnën, namáquin iscësa oquin isnun anu uni 'icëma menu 'ë buancëxun cana xanu achúshi ñuinacan'ëo ushían a camánan tsócë 'isan. A ñuinacan'ëo anu ca 'itsa anë cuënëocë 'iaxa, anë 'aisama, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë ca a anëcamax 'iaxa. Usa 'aish ca aín maxcácamá męcën achúshi 'imainun rabë 'aish aín matúxcacama męcën rabë 'iaxa. ⁴ A xanu anu tsócë ax ca aín chupa minanën pucucësa 'imainun ushían 'iaxa. 'Imainun ca ñun curánan curi 'acë 'ianan maxax upíira upí 'acë 'ianan perla pañucë 'ixun curi 'acë xanpa tuíncë 'iaxa. A xanpanu ca aín ñu 'aisama 'acëcamá purucësa 'iaxa. ⁵ Usa 'aish ca aín bëmánanu achúshi anë unin 'unáncëma 'aishbi ësai quicë 'iaxa: “Ënë ëma cha, Babilonia, ax ca 'aisama xanuseribi 'icën. Usa 'aish ca a an 'unánmicë 'aish camabi uni 'imainun xanu, an nu 'aisama 'acë aín titasa 'icën”. ⁶ A xanúxa, Nucën Papa Diosan uni 'icëa unin 'acë 'imainun an Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupía unin 'acëx bamacë unicaman imi xëax, anun paëanx cuëëinra cuëënia cana isan. Isi, cana ratúira ratúan. ⁷ Ratutiabi ca xanpa tuíncë ángelnën 'ë caxa:

—¿Uisacatsi caramina ratutin? A xanu 'imainun ñuinacan'ëo anu a xanu tsócë, axa aín maxcá męcën achúshi 'imainun rabë 'ianan aín matúxca męcën rabë, a rabëtax cara uisa 'icë quixuan unin 'unáncëbëtanmabi cana mi 'unánmiti 'ain. ⁸ A ñuinacan'ëo a min iscë, ax ca 'iacëxa, 'aishbi ca bërí 'aíma 'icën. Ca quini cha nëmíinra anu 'icën. Anu 'aishbi ca anu xënibua 'aínbi paëira tani tëmëratí anu cuanux, quini cha nëmíinra anuax chiquítí 'icën. A ñuinacan'ëo anua xanu tsócë, axa parúnpapanu 'ia, axa anu 'iá, 'aishbi nëtëa 'aish utëcënia isi ca a Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti oquin nëtë ióñubi aín anë cuënëoma unicama, ax ratúira ratúti 'icën.

⁹ Sinánñu 'ixun camina 'ën mi cacë bana upí oquin cuati 'ain. Ënëx ca ësa 'icën: Anua xanu tsócë ñuinacan'ëo, aín maxcácamá męcën achúshi 'imainun rabë, acamax ca matá me męcën achúshi 'imainun rabë, anu a xanu tsócë, asaribi 'icën. ¹⁰ Usa 'aish ca męcën achúshi 'imainun rabë 'apucama asaribi 'icën. A 'apucamax ca męcën amo 'icë sënën, axira paían cushi 'icë axa bamacëbë bamacëbë 'apu 'iacëxa. Achúshinëx ca bërí useribi 'apu 'icën, bëtsi ca 'icëma pain 'icën. Ax ca 'apu 'aishbi xënibunuxunma 'aia. ¹¹ Acamax achúshi achúshinëx 'icëbë ca acama 'icësaribi 'aishbi bëtsi axribi 'apu 'iti 'icën. Ax ca ñuinacan'ëo, anu a xanu tsócë, axa 'iá 'aishbi nëtëcë, a 'iti 'icën. 'Apu 'itancëx ca anu ax xënibua 'aínbi paëira tani tëmëratí anu cuanti 'icën.

¹² A ñuinacan'ëon matúxca męcën rabë isquin camina męcën rabë 'apu sinánti 'ain. Ax 'apu 'aishbi ca 'apu 'icëma pain 'icën. Atux ca a ñuinacan'ëo abë 'apu 'iti 'icën, 'aishbi ca xënibuti 'ima achúshi horaishi 'apu 'iti 'icën. ¹³ A męcën rabë 'apucaman ca raírinën sináncësaribi oquin sinania. Acaman ca a ñuinacan'ëon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacë unicama useribi oquin 'anun 'amiti 'icën. ¹⁴ Acamax ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama abë 'acananti 'icën. 'Acananquin ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ax cushiira 'aish, 'ibucaman 'Ibu 'ianan 'apucaman 'Apu 'ixun axa abë 'acanancëcamá ñusmoti 'icën. Axa abë 'icëcamán ca a amia catamënun caísqin Nucën Papa Diosan sinánmicë 'ixun uisai cara ñu 'icëbëtanbi a ëncëma 'icën. Usa 'ixun ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama abë 'icëcamán axa abë 'acanancëcamá ñusmoti 'icën.

¹⁵ Usaquin catancëxun ca ángelnën ësaquin 'ë catëcëanxa:

—Parúnpapacama, anua 'atima xanu tsócë, a isquin camina 'aisamaira uni, camabi menu 'icë unibu 'ianan camabi banan banacë unibu acama sinánti 'ain. ¹⁶ A męcën rabë matúxca a isquinmi męcën rabë 'apu sináncë, acaman ca ami nishquin a xanu ñusmoti 'icën. Ñusmonan ca chupañuma 'imianan aín nami pianan tsin nëënti 'icën. ¹⁷ Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan a męcën rabë 'apucama bëtsin sináncësaribi oquían sinánun 'imiáxa. Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca atun, anua a xanu tsócë ñuinacan'ëon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacë unicama useribi oquin 'anun 'amiáxa. Aín banacama sënëntamainun usai 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiáxa. ¹⁸ Ami iscë xanu a sinánquin camina ëma cha, anu 'icë unicama 'aisama 'ixun camabi menu 'icë 'apucama 'imainun atun unicama, asaribia 'inun 'unánmicë, a sinánti 'ain.

18

Babilonianu 'icë unicama ñusmo

¹ Usai 'icëbëtan cana bëtsi ángel naínuax aia isan. Ax cushiira 'ixun ca aín pëcacën mecama pëcaxa. ²⁻³ Ai ca munuma banai quiaxa:

—Babilonianu 'icë unicaman 'aisamaira oquin ñu 'atima 'acë 'ixun ca bëtsi mecamanu 'icë unicamanribia usaquin 'anun sinánmiaxa. Camabi nètënu 'icë 'apucamaxribi ca Babilonianu 'icë unicaman 'aia isi aín unicamabë usaribiti 'i cuëëanxa. Babilonianu 'icë an ñu marucë unicamax ca 'itsa ñu upíira 'imainun cupíira bianan maruanan aín nuitunën upí oquin sinanima 'itsa curíquiñuishi 'iti sinánxa. Atúxa usai 'ia isi ca camabi menu 'icë an ñu marucë uni, Babilonianu 'icë ñu biquin marui 'itsa curíquiñu 'iaxa. A ëmanu 'icë unicamaxa usai 'i 'aisama 'icë ca Nucën Papa Diosan ñusmoxa. Ñusmocëbë ca anu 'icë xubucama rurucubuaxa. Usa 'ain ca ñunshin 'atimacama anu bërí 'ia, uisaira ñunshin 'atimacama cara, ax ca anu 'ia, 'imainun ca uisa ñu pëchiu 'atima cara unin cuëëncëma, axribi anu 'ia.

⁴ Usai naínuax ucë ángel quicëbëtan cana naínuaxa bëtsi banan banaia cuan, ësai quicë:

—Ën unicamax, mina anu 'icë unicama 'icësaribiti 'uchain camina a ëmanuax cuanti 'ain, a unicama atun 'ucha cupí tëmëramicësaribi oquin mitsuribi tëmëramiti rabanan.

⁵ Atun 'ucha ca 'aisamaira 'icën, ñu manámi chaioruquin bucúncësa ca ax 'icën. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan atun 'uchacama manuquinma sinánxa. ⁶ Anu 'icë unicaman uni raíri tëmëramicësaribi oquin camina mitsun atu tëmëramiti 'ain. Atúan uni raíri tëmëramicësamaira oquin camina aturibi tëmëramiti 'ain. ⁷ Anu 'icë unicaman rabíquin, —nux cananuna bëtsi unicamabëtan sënénmaira 'ai —quixun sinánan atux cuëëncësabi oquinshi 'aiabi camina acama 'aisamairai tëmëranun 'imiti 'ain. Atun ca “ën cana casunamëcë xanun 'acësoquin tëmëratima 'ai” quixun sinania. ⁸ Usaquian sináncëbëbi ca anúan atu tëmëramiti nètë uti 'icën. A nètën ca 'itsa uni bamati 'icën. 'Imainun ca raíricamax rarumati tëmëranan 'acëñuma 'aish bamatisa tanti 'icën. A nètën ca a ëmacamax tsin picë 'iti 'icën. Usaquin ca Nucën 'Ibu Diosan ax cushiira 'ixun atun 'uchacama cupí atu 'uchoquin castícantu 'icën.

Usai naínuaxa banaia cana cuan. ⁹ Bëtsi 'apucama, an aín unicamaribia Babilonianu 'icë unicaman ñu 'atima 'acësaribi oquin 'anun 'amicë, ax ca Babilonia tsin piquin cëñucëbëa, aín cuin tëxëruia isi, munuma rarumati inti 'icën. ¹⁰ Ianan ca racuëti 'uracëox quiti icën:

—Usai 'imari 'itibi camina 'in. Babilonia chaira, mix bëtsi ëmasama 'iá 'aíshbi camina bënëtishi Nucën Papa Diosan 'uchoquin castíancë 'ain.

Usai ca 'apucama quiti 'icën.

¹¹ A ëmanu 'icë unicamaxa cëñúcë 'ain ca camabi menu 'icë an ñu marucë unicama rarumati inti 'icën, bëría an atun ñu maruti 'aíma 'ain. ¹² Ñu curi 'acë, manë uxua 'acë, maxax upíira upí ichúcësa, perlas, chupa xapu 'acësa upí oquin xëocë, bëtsi chupa minanën pucucësa, chupa ushían, acama 'imainun bëtsi bëtsi sanu i, elefante xëta 'acë ñu, cupíira cupí ñu, i 'acë, 'imainun cashtá manë 'acë 'imainun bëtsi manë 'acë 'imainun upíira maxax uxua 'acë acama, ¹³ 'imainun sanu ro, i baca sanuira oquin 'acë, tsëpasa 'aíshbi nëëncëx sanuira ñu, vino, xëni, trigo, trigo rëncë, acama 'imainun a ñu papimiti 'aracacë ñuina 'imainun carnero, caballo, caballonëan niquincë auto, 'imainun uni, an uni itsi ñu 'axúnun maruti, a ñucama bëia —an biti ca bërí 'aíma 'icë —quixun sinani ca an usa ñu marunuxun bëcë unicamax rarumati inti 'icën. ¹⁴ Inquin ca ësaquin a ëmanu 'icë unicama cati 'icën:

—Anúnmi cuëëan bimiñuma camina 'ain. Mitsun ñu upíicama 'imainun mitsun ñun curánacama ca cëñuti nëtéaxa, camina acama istëcëntima 'ain.

¹⁵ Usa 'ain ca an axa Babilonianu 'icë unicama ñu 'inánquin 'itsa curíqui bicë unicama racuëti 'ura sëtëtax rarumati inti 'icën. ¹⁶ Iní ca ësai quiti 'icën:

—'Imari 'itibi ca 'iaxa. A ëma cha anu 'icë unicamax ca xanun atun chupa upíira upí minanën pucucësa 'imainun ushíanën pucucë pañucësa 'iaxa. 'Ianan ca xanu ñu cupíira cupí, curi 'acë, maxax upí 'acë, 'imainun perla, po namë iscësa, usa ñucaman mëníocacësa 'iaxa. ¹⁷ Usa 'aínbi ca bënëtishi a ñu cupíira cupí ax cëñúaxa.

Usai quicëbë ca ax manë nuntiñu 'icë unicama, 'imainun an a nunticama niquincë unicama, 'imainun axa a nunticaman cuancë unicama 'imainun parúnpapan bëtsi bëtsi nëtënuu maruti ñu bënux cuancë unicamaxribi 'ura sëtëaxa. ¹⁸ Sëtëtax ca a ëma usoquin nëëncëxa aín tsin cuin tëxëruia isi cuëëncëni ësai quiaxa:

—Uinu 'icë ëmáxbi ca ënë ëmasama 'iaxa.

¹⁹ Quianan ca masá nuitucë uníxa 'icësaribiti me cupúcë bitancëx aín maxcánu mapucuti rarumati ini quiaxa:

—Usai 'imari 'itibi ca 'ia. A ëmanu 'icë unicamax 'aisamaira curíquiñu 'ixun ca an aín manë nuntin maruti ñu bënë unicaman ñu biaxa. Bicëbë ca a unicamaxribi 'aisamaira curíquiñu 'iaxa. Usa 'aínbi ca bënëtishi a ëmanu 'icë unicamax cëñúaxa.

²⁰ Usai quianan ca ësairibi quiaxa:

—Aín unicama paë tanmiquin tëmëramicë, a cupíquin ca Nucën Papa Diosan Babilonianu 'icë unicama cëñuaxa. Usaquin 'an ca naínu 'icëcama, 'imainun an aín bana ñuixunun Jesusan caíscë unicama, 'imainun an Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë unicama, 'imainun axa ami catamëcë aín unicama, camáxbi cuëënti 'icën.

²¹ Usai a unicamax quicëbëtan ca anun ñu bacati cushiñu ángel achúshinën maxax chaira, anun ñu rënti maxáxxa, a biquin parúnpapanu niaxa. Ni ca quiaxa:

—A maxax istëcëntimoquin nicë usaribi ca Babilonia, a ëma chaira, 'imainun anu 'icë unicamaxribi unin a istëcëntimoquin cëñucë 'iti 'icën. ²²⁻²³ Anu 'icë, an ñu marucë unicama bëtsi menu 'icë an ñu marucë unicamasama 'aish, ñubé 'ixun ca camabi menu 'icë unicama paránquin 'atima ñu 'amiaxa. Usa 'aínbi ca Babilonia ëma cha anuxun arpa cacë ñua raírinën 'amainun raírinënribi pacon banomainun bëtsi bëtsi ñucamaribi 'ai cuëëni sharatia unin cuatëcëntima 'icën. An i 'anan manë unioçë unían anuxun 'atëcënti ca 'aíma 'iti 'icën. An ñu rëncë xanúan ñu rënquin tarúncaia ca unin cuatëcëntima 'icën. Anun xubucama pëcati lamparín ca 'aíma 'iti 'icën. Unin xanu biti nëtë ca 'itëcëntima 'icën.

²⁴ An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'imainun axa ami sináncë unicama 'imainun camabi menu 'icë unia unin 'acë, ax ca Babilonianu 'icë unicaman 'ucha 'iaxa. Usa 'ain ca Babilonianu 'icë unicama Nucën Papa Diosan cëñuaxa.

19

¹ Usaquian 'an cana 'aisamaira uníxa naínuax munuma sharati banaia cuan, ësai qui: Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Axa 'Apuira 'aish cushiira an ca uni ainan 'inun iëmiaxa quiquin ca camabi unin a rabiti 'icën. ² Ax aín sinan upíira 'ixun ca uisa cara oti 'icë usoquin 'aia. Ñu 'atima cuëënquinma ca usoquin 'aia. Usa 'ixun ca Babilonia ëmanu 'icë unicama, an camabi menu 'icë unicama 'atima ñu 'anun 'unánmianan ami sinánxma 'inun 'unánmicë cupí acama 'uchoquin castícanxa. Usaquin 'aquin ca an aín unicama 'acë unicama cupiäxa.

³ Usai quianan ca ësairibi quitëcëanxa:

—Nucën Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Nëëmëti ca Babilonia bënämëtima 'icën. Usa 'aish ca xëñibua 'aínbi aín tsin cuin nëtëtima 'icën.

⁴ Usai 'imainun ca mëcën rabë 'imainun taë rabë 'imainun rabë 'imainun rabë caniacëcë unicama 'imainun axa 'itsa bëruñu rabë 'imainun rabë ñu, axribia bamatimoi tsóçë, acaman ca aín bëmánon meu bësúquin Nucën Papa Dios, 'Apuira, a rabi cuëënquin caxa:

—Usai ca 'iti 'icën. Miishi cananuna munuma banaquin rabin.

⁵ Cacëxa anu Nucën Papa Dios 'icë anuax ësai banaia cana cuan:

An axa cuëëncësabi oquin 'acë unicama, aín cushibu 'imainun aín cushimabu, mitsun camina camaxunbi Nucën Papa Dios rabiti 'ain.

Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, a unin xanu bicēsa isá bana

⁶ Usai quicēbētan cana 'aisamaira uni munuma cushin banacēsari banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushíinra banarucēsari 'ianan caná munuma banacēsaribi 'iaxa. Ēsai banaia cana cuan:

Nucēn 'Ibu Dios axa aín cushi chaira 'aish bētsi cushisama, ax ca 'Apaira 'icēn. A cananuna munuma banaquin rabin. ⁷ Cuēēinra cuēēnquin a rabinun ca rabican. Anúan a Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax aín unicamabē biránanti nētē ca uaxa. Aín unicamax ca abē 'inux mēníocaxa, unían biti xanúxa aín bēnēbē biránanux upíti mēníocacēsaribiti. ⁸ Usa 'ain ca aín unicama chupa chuañuma, uxua upíira pañucēsa 'icēn.

Banaia ēsai quia cana cuan. Axa Jesucristomi catamēcē unicaman pañucē chupa, ax ca aín nuitu upí 'ixun upí ñu 'acē a 'unántiocē 'icēn.

⁹ Usai quicēbētan ca ángelnēn 'ē caxa:

—Ēsaquinribi ca cuēnēot: “Uicamax cara Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, anúan aín unicama abē 'iti nētēan abē 'inun camicē 'icē, acamax ca cuēēinra cuēēnti 'icēn, unían xanu biquin abētan pí unun camicē unicamax cuēēncēsamaira oi”.

Ēsaquinribi ca 'ē caxa:

—Ēnē bana a 'ēn mi cacē ax ca Nucēn Papa Diosaxa quicē 'icēn. Ca asérabi 'icēn.

¹⁰ Quicēbē cana a rabinux a ángel tanáin rantin purúan. Usai 'iabi ca 'ē caxa:

—Usai 'iáxma ca 'ít. Uicaman cara Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunia an ca Jesús ñuixunia an 'unánmicē banacama uni ñuixunia. Mibētan ax Jesús quicē banacama quicēsabi oi 'icē unicaman 'acēsaribi oquin cana 'ēnribi ax quicēsaribi oquin 'aquin Nucēn Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'ē rabixunma Nucēn Papa Diosēshi rabit.

Axa caballo uxuanu tsócē

¹¹ Usaquin ángelnēn cacēxun cana naí panárabēcē isan. Anuaxa caballo uxua chiquitia cana isan. Ax a caballonu tsócē, ax ca Aín Quicēsabi Oquin 'Acē caquin anēcē 'ianan ca An Uni Paráncēma caquin anēcē 'iaxa. Usa ax 'ixun ca 'atima unicama a uisoquin cara 'aisa tania usoquin castícanaan axa upí sinánñucama a upí oia. ¹² Aín bēru rabē ca tsi rēquirucē ěnxáira iscēsa 'iaxa. Axa asérabi 'apaira 'ain ca 'apun mañuti 'itsaira aín maxcánu 'iaxa. Aín anē cuēnēocē 'icē ca uinu 'icē unínbi uisai quicē cara a 'icē quixun 'unántima 'icēn, ainshi ca 'unania. ¹³ Aín chupa ca imin pucucē 'iaxa. Ax ca aín anē Nucēn Papa Diosan Bana caquin anēcē 'iaxa. ¹⁴ Axa naínu 'icē caballo uxuanu tsócē ax chiquitia ca aín caballo uxuanu tsotax naínuax chiquíquin axa abē 'icē unicaman a nuibianxa. An nuibiancēcamax ca chupa uxua upíira upí chuañuma pañucē 'iaxa. ¹⁵ Ax pain chiquícē aín cuēbínuaxa machítusa manē xētocē chiquitia cana isan. A manē xētocē ax ca camabi menu 'icē axa ami sináncēma unicama anun 'ati 'iaxa. Ax cushi 'ixun ca camabi menu 'icē unían aín bana cuanun 'imiti 'icēn. 'Imainun ca ax cushiira 'ixun axa ami nishcē unicama Nucēn Papa Diosan mēníosabi oquin castícanti 'icēn, uvas bimia taēn chacacē cēñúcēsaribi 'inun. ¹⁶ Aín chupanu 'imainun ca aín quisinuribi ēsaquin cuēnēocē 'iaxa: “Apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu”.

¹⁷ Usaquin istancēxun cana ángel achúshi barinu nicē isan. An ca munuma banaquin axa me manámi nuáncē ñu pēchiucama ēsaquin cuēanxa:

—Ca ut, Nucēn Papa Diosan mitsúnmi pinun mēníocēsabi oquin nami pinux ca timēti ut. ¹⁸ 'Apucama 'imainun suntárunēn capitáncama, 'imainun aín cushi unicama, 'imainun axa caballonu tsócē unicama a 'imainun atun caballocalamaribi, 'imainun an uni ñu mēēxuncēma unicama, 'imainun an uni ñu mēēxuncē unicama, 'imainun aín cushima unibu, 'imainun aín cushi unibu acama bamacē pí ca ut.

¹⁹ Usaquin caia cuatancēxun cana ñuinacan'ēo, 'imainun camabi menu 'icē 'apucamacēñun aín suntárucama 'acananuxa tsuáquirui timēcē isan. Acamax ca aín suntárucamabē axa caballo uxuanu tsócē abē 'acananuxa timēcē 'iaxa. ²⁰ 'Acanáia ca

ñuinacan'ëo acëñun a rabiñian Nucën Papa Dios rabixunma 'anun quixun an unicama paráncë ñuinacan'ëo aribi bicanxa. An usoquin unicama paráncë ñuinacan'ëo ax ca an bëtsi ñuinacan'ëo 'itsa maxcáñu an ismainun unin 'acëma ñu 'aquin uni paran a 'iaxa. Ax ca an 'itsa maxcáñu ñuinacan'ëonan 'icë 'unántioquin cuënëocë unicama, 'imainun an a tanquin 'acë ñu rabiçë, acama paran a 'iaxa. 'Acananquin bitancëxun ca a ñuinacan'ëo rabë 'ianëmë'ëosa manë tsi anuaxa azufre 'imainun manë tsi rëquirucë anu 'inun niaxa. ²¹ A rabëa anu 'inun nicë 'ain ca axa caballo uxuanu tsócë an aín cuëbínuaxa chiquícë manë xëtocë anun axa 'acananux timëccëcama cëñuquin 'axa. Usaquian 'acë aín nami pi ca camabi ñuina pëchiucamax pucháxa.

20

Mil baritia ca ñunshin 'atimacama sipuacë 'iti 'icë quixun ñui quicë bana

¹ Usaquin istancëxun cana ángel naínuax ubutia isan. A ángelnëx ca quini chaira, anun aín xëcuë xëocati ñu a tuíanan, manë risi chaira aribi tuíncë 'iaxa. ² Ubútancëxun ca a ángelnën capësa 'aishbi pianancë ñuinacan'ëo chaira, an bëráma runusa 'ixun Nucën Papa Diosan uniotabatia uni paran 'ixun camabi menu 'icë uni paráncë, ñunshin 'atimanën 'apu Satanás, a biquin mil baritia niaxma 'inun manë risin nëaxa. ³ Usoquin nëatancëxun ca quini chaira anu nipáxa. Nipátancëxun xëpuquin ca uinu 'icë unínbi xëocaisama oquin 'unántioxa. Anuaxa unicama parántëcëxun chiquitima, anu mil baritian sipuacë 'inun ca ángelnën a capësa ñuina nëaxun quini chairanu nipáxun xëpuaxa. Usaquin nipácë 'aish ca mil baritia 'icëbëtan chiquíncë 'iti 'icën, 'uráinra 'inuxmabi.

⁴ Acama istancëxun cana anu tsóti cha bëtsi bëtsi isan. Anu ca an uni raíri ñu upí cara 'axa, ñu upíma cara 'axa quixun isti, acama tsócë 'iaxa. Acama isanan cana axa —'ëx cana Jesúsnan 'ai —quiquin bana ñuixuncë cupí tëbiscacë unicama, 'imainun axa Nucën Papa Diosan bana cuacë cupí tëbiscacë unicama, acaman ñunshínribi isan. Acamax ca 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúxca ñuinacan'ëo a rabima, 'ianan a tanquin unin 'acë ñu a rabima, 'ianan ainan 'inun 'unántioquin aín bëmánan 'imainun aín mëcën cuënëocëma 'iaxa. 'Ën iscëx ca acamax bama aishbi baísquiaxa. Baísquitancëx ca Cristobë mil baritia 'apu 'iaxa. ⁵ Acamax baísquicë 'aínbi ca axa bama raíri baísquicëma pan 'iaxa, mil baritia inúcëbë cuni baísquinux. ⁶ Uicamax pain cara baísquicë 'icë, acamax ca Nucën Papa Diosan 'imicëx aín nuitu upíra 'aish cuëëinra cuëënti 'icën. Bamatëcëntimoi ca xëñibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. Bamatëcëntimoi ca Nucën Papa Dios 'imainun Cristo cuëenquin rabianan abë mil baritian 'apu 'iti 'icën.

⁷ Mil baritia inúcëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Satanás quini chaira anuax chiquíti 'icën. ⁸ Chiquítancëxun ca camabi menu 'icë unicama paránquin bëtsi oquin sinánmiti 'icën. Usoquin 'anan ca Gog cacë 'apu 'imainun Magog cacë 'apu 'imainun aín unicama paránquin tsuáquirumiquin axa Nucën Papa Diosmi sináncë unicamabëa 'acananun timëti 'icën. An timëcë unicamax ca 'aisamaira 'aish parúnppa masisaribi 'iti 'icën. ⁹ 'Ën iscëxun ca tsuácarucëxun mecamanu cuanquin a suntárucaman anua an Nucën Papa Diosan bana cuacë suntárucama 'icë, a bëararanan a Nucën Papa Dios cuëëncë ëma, Jerusalén, aribi bëararaxa. Bëararatiabi ca Nucën Papa Diosan naínuax ucë manë tsin a suntárucama cëñuaxa. ¹⁰ Usoquin cëñuaxan ca ñunshin 'atimanën 'apu, an unicama paráncë, a 'ianëmë'ëosa manë tsi, anuaxa azufre ribi rëquirucë, anu 'inun niaxa. Anua 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúxcañu ñuinacan'ëo a 'imainun bëtsi ñuinacan'ëo an Nucën Papa Dios rabiñunma ñuinacan'ëo rabinun quixun unicama paráncë, anu atux 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apuribi anu niaxa. Anuxun ca acaman nëténbi imëbi xëñibua 'aínbi nëtétimoquin paë tanquin tëmëratí 'icën.

Anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon unicama sëtëcë isa

¹¹ Usaquin istancëxun cana anua 'apu tsóti uxua chaira isan, anu tsócë aribi cana isan. Iscëxbi ca ax anu 'ain, me 'imainun naícama 'imainun anu 'icë ñucama nètëaxa, nètëti ca anua ax 'iti 'aíma 'iaxa. ¹² Usaquinribi isanan cana axa bama unicama, uní cushibu 'imainun uní cushimabu, acamaxa baísquitancëx anua Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon sëtécë isan. A unicamaxa sëtëmainun ca quirica achúshi, anu ui unicamax cara Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë quixun aín anë cuënëocë, ax bacacë 'iaxa. A isanan cana bëtsi quiricacamaribi isan. A quiricacamanu ca añu ñucama cara unicaman 'axa quixun cuënëocë 'iaxa. A quiricacama isquin ca Nucën Papa Diosan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isaxa. Isun ca aín ñu 'acësabi oquin mëníonan an ñu upí 'acë uní upí 'imainun an ñu upíma 'acë unicama tëmëranun 'imiáxa. ¹³ Bama unicama 'imainun ca parúnpapanuax bacamiquia camaxribi baísquia. Baísquia ca uisoquin cara ñu 'atima 'axa, usoquinribi Nucën Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'axa. 'Anan ca uisoquin cara ñu upí 'axa usaribi oquin a upitia bamatimoi abë tsonun 'imiáxa. ¹⁴⁻¹⁵ Usaquin 'á 'ain ca bamati 'imainun anua uní bamacë 'icë ax 'ianëmë'ëosa manë tsi rëquirucë anu nicë 'iaxa. 'Imainun ca ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nètënu 'inun aín anë cuënëoma 'icë, acamaxribi anuax bamatëcëncësa 'aish chiquítimoi 'inux, 'ianëmë'ëosa manë tsinu nicë 'iaxa.

21

Naíbëa me ió 'iti bana

¹ Usaquin istancëxun cana a pain unio naí, me, parúnppapa, acamaxa nètécë 'aish 'aíma 'ain, naí ió 'imainun me ióribi isan. ² Isanan cana Jerusalén ëma ió, upíira upí, Nucën Papa Diosan nètënuaxa ubutia isan. 'Ën iscëx ca upíira upí 'iaxa, xanúxa bërí bënunux upiti mëníocacësaribi. ³ Isanan cana naínuaxa munuma ësai qui banaia cuan:

—Camina isti 'ain, anua uní bucucë, anu ca Nucën Papa Dios bërí 'ia. Anu aín unicama 'icë anu ca Nucën Papa Dios 'iti 'icën. A unicamax ca asérabi aín uní 'iti 'icën. Ax aín Dios 'aish ca aín unicamabë 'iti 'icën. ⁴ An ca aín unicama aín bëunan mëscutia ini masá nuitutiabi nètëmiti 'icën, aín bëun tërënquin. A unicamax ca bamatëcëntima 'icën, usai 'ianan ca rarumatëcëntima 'icën, 'ianan ca intëcëntima 'icën, acaman ca paë tantëcëntima 'icën. Bëráma usai 'iá 'aíshbi ca usai 'itëcëntima 'icën.

⁵ A bana 'ën cuacëbë ca Nucën Papa Dios, axa anu 'Apuira 'aish tsócë, ax ësai quiáxa:

—Camina 'unánti 'ain, cana camabi ñu ió 'inun 'atëcënin.

Quianan ca ësairibi quiáxa:

—'Ëx quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icën. Usa 'ain camina 'ëx quicë banacama ënë cuënëoti 'ain.

⁶ Caxun ca 'ë caxa:

—Anuishi sënënquin cana 'an. 'Ëx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain. Shimaia uní 'unpax 'acatsi bënëcësa, usaribitia 'ënan 'iisa tani bënëtia, cana 'ënan 'aísha 'ën Bëru Ñunshin Upíñu 'inun, cupí ñuixunquinma, 'imiti 'ain. ⁷ Uicaman cara 'ëmi catamëquin 'ëx cuëncësabi oi 'iti ëncëma 'icë, acama cana 'ënan 'aish 'ëbë tsóti 'imiti 'ain. 'Imainun cana 'ëx aín Dios 'iti 'ain. 'Imainun ca ax 'ën bëchicë 'iti 'icën. ⁸ Usa 'aínbi ca racuëquian an 'ëmi sinánti ëncë unicama, 'imainun an 'ëmi catamëcëma unicama, 'imainun an ñu 'atima 'acë unicama, 'imainun an uní 'acëcama, 'imainun aín xanuma 'icëbi bëtsi xanu cuëncë unicama 'imainun aín bënëma 'icëbi bëtsi uní cuëncë xanucama 'imainun ñu xëacë ñubë unicama 'imainun an Nucën Papa Diosmabi bëtsi ñu rabicë unicama 'imainun cëmë unicama, acamax anuaxa 'ianëmë'ëosa manë tsi azufrebë rëquirucë anu 'iti 'icën, anu bamatëcëncë 'aish chiquítimoi 'inux.

Jerusalén ió

⁹ Usai quicëbëtan ca mëcën achúshi 'imainun rabé ángelcama anun ëné menu 'icë unicama ashiquin tëmëramiti ñua aín xanpanu 'icë, acama achúshinën ësaquin 'ë caxa:

—Ca ut. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an abëa 'inun binuxun cacë aín unicama a cana mi ismiti 'ain.

¹⁰ Usaquin catancëxun ca 'uxcëmabi namácësoquin 'ën iscëxun aín bashi chaira anu 'ë buánxa. Buánquian ismicëxun cana Jerusalén ëma upíra upí, anua Nucën Papa Dios 'icë, anuaxa ubutia isan. ¹¹ A ëma ca upíra upí, Nucën papa Diosan cushin pëcacë 'iaxa, maxax upíra upí ichúcësa 'aish, jaspe cacë maxax nibaníbaquicë iscësa 'iaxa. ¹² Anun cënëcë ax ca manáinra 'iaxa. 'Imainun ca aín xëcuë anun atsínti mëcën rabé 'imainun rabé 'iaxa. A xëcuëcamanu ca mëcën rabé 'imainun rabé ángel, ax achúshi achúshitax nicë 'iaxa. A xëcuëcamanu cuënëocë ax ca Israelnën bëchicë, mëcën rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa. ¹³ A cënëcë anu ca amo camabi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. Aucüaxa bari urucë ami rabé 'imainun achúshi xëcuë, 'imainun ca anúan bari cuabúcë amiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. 'Imainun ca nortemiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë, 'imainun surmiribi rabé 'imainun achúshi xëcuë 'iaxa. ¹⁴ Cënëquin nitsíncë maxáxcama ax ca mëcën rabé 'imainun rabé 'iaxa. A maxax cha anuribi ca anë cuënëocë 'iaxa. Anu cuënëocë anëcamax ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an aín bana uní ñuixunun caíscë unicama, mëcën rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa.

¹⁵ Axa 'ëbë banacë ángel ax ca curi 'acë tsatiñu 'iaxa, anúan a ëma tupúanan aín xëcuëcama tupúanan aín cënëcamaribi tupúnti. ¹⁶ Tupunia cana isan, a ëmax ca amo 'icë rabé 'imainun rabé 'aish bëtsibëtan sënëñbi 'iaxa. Anun tupúnti tsatían tupúncëx ca aín chaxcé dos mil doscientos kilometro 'iaxa. Usaribi ca aín namë 'imainun aín manámi 'iaxa. ¹⁷ Unin tupúncësaribi oquin ca ángelnën aín cënëribi tupúanxa. Tupúncëx ca aín manámi sesenta y cuatro metro 'iaxa.

¹⁸ Cënëcë ax ca jaspe cacë maxax paxa 'aíshbi tunántani 'aish, nibaníbaquicë 'iaxa. 'Imainun ca a ëmanu 'icë ñucama ax curi upí 'acë 'aish, bëxnan bëxnánquicësa 'iaxa. ¹⁹ Cënëquin nitsíncë maxáxcama abë mëscúcë ca maxax upíra upí 'iaxa. Acamax ca jaspe cacë maxax, ax paxa 'aíshbi tunántani 'aish nibaníbaquicë, 'imainun zafiro, ax cumá batsisa, 'imainun ágata ax cumá batsisa 'aíshbi tunántani, 'imainun esmeralda, ax ñu paxa iscësa, ²⁰ 'imainun ónicë, ax uxuatani 'aíshbi sërisabë mëscúcë, 'imainun cornalina, ax ushíantani 'imainun crisólito, ax paxasa 'ianan bëtsibëribi mëscúcësa 'imainun berilo, ax ñu paxatanisa 'aish nibaníbaquicë 'imainun topacio, ax curúnsa, 'imainun crisoprasa, ax curisa 'aíshbi ñu paxasaribi, 'imainun jacinto, ax ushían 'aíshbi tunántani, 'imainun amatista ax minánsa 'iaxa. ²¹ A ëma aín xëcuëcama ca perla chaira ax po namë iscësa 'iaxa. Xëcuë achúshi achúshi ax ca perla achúshi 'iaxa. A ëman bai cha anu niti ax ca curi 'acë 'aíshbi bëxnan bëxnánquicësa 'iaxa.

²² Nucën 'Ibu Dios, axa aín cushi bëtsi cushisama, a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, axbia uinu cara a ëma sënënia anubi 'ain, ca 'ën iscëx a ëmanu anuxun Nucën 'Ibu Dios rabiti xubu 'aíma 'iaxa. ²³ A ëma ca Nucën Papa Diosanbi pëcaia. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, anribi ca a ëma pëcaia. Usa 'ain ca baribëtan 'uxën a ëma pëcaima. ²⁴ Usaquin pëcacëx ca camabi menuaxa Nucën Papa Diosnan 'inux iëcë unicama aín pëcacënu niti 'icën. 'Imainun ca axa iëcë 'apucamaxribi anu 'iti 'icën. ²⁵ A nëtënu ca baquish 'aíma 'iti 'icën. Usa 'aish ca a nëtënu 'icë aín xëpúti ax xëñibua 'aínbi usabi xëocacë 'iti 'icën, a nëtëx ca baquishima, usa 'ain. ²⁶ Aín tucuricu unicamaribi Jesucristonan 'aish ca anu 'iti 'icën. ²⁷ Usa 'ain ca anu ñu 'aisama 'itima 'icën, ui unix cara 'aisama ñu 'acë 'icë 'imainun ui unix cara cëmëia, usa unix ca anu 'itima 'icën. Ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nëtënu 'itioquin aín anë Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu cuënëo 'icë, acamax cuni ca anu 'iti 'icën.

22

¹ Usaquin 'ë ismitancëxun ca ángelnën anua Nucën Papa Dios 'imainun Carnero

'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'icē, anuaxa baca aín 'unpax bēxnán quicē chiquitia 'ē ismiāxa. ² A bacax ca a ēmanu 'icē bai cha anúnbi xobucē 'iāxa. A bacax ca 'unpax 'aishbi Nucēn Papa Diosan cushi anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iāxa. A baca aín cuēbí rabé amo anu ca i achúshi 'iāxa. Camabi baritian ca a in mēcēn rabé 'imainun rabé oquin tuaxa, 'uxē camabi. A bimix i bimisa 'aishbi ca ax anúan uni bamatimoi tsóti, a 'iāxa. A i pēchix ca camabi menuax ucē uníxa anun 'insíntēcēntimoi bucuti a 'iāxa. ³ Usa 'ain ca Nucēn Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icē usoquin 'ati ñu anu 'aíma 'iti 'icēn. Anu ca Nucēn Papa Dios 'imainun Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'Apu 'iti 'icēn. Usa 'icē ca anuxun aín unicaman a rabiti 'icēn. ⁴ Rabianan ca anuax abē isananti 'icēn. Usa 'aish ca Nucēn Papa Diosan anē atun bēmánanu cuēnēocē 'iti 'icēn. ⁵ Anu ca bēánquicē 'aíma 'iti 'icēn. Anuxun ca Nucēn 'Ibu Diosanbi a ēma pēcati 'icēn. Usa 'ain ca lamparín 'imainun barin pēcacē anu 'aíma 'iti 'icēn. Nucēn Papa Diosbē ca anuax aín unicama xēnibua 'aínbi 'apu 'iti 'icēn.

Jesucristo utēcēnti nētē ca 'urama 'icē quicē bana

⁶ Ismitancēxun ca a ángelnēn 'ē caxa:

—'Ēn mi cacēsabi oi ca asérabi 'iti 'icēn. Nucēn 'Ibu Dios, an ax quicē bana uni ñuixuncē unicama sinánmicē, an ca uisai cara xēnibucēma 'aínshi ñu 'iti 'icē quixuan, aín unicaman 'unánun, aín ángel xuaxa.

⁷ Xēnibucēma 'aínshi cana uti 'ain. An, ēnē bana quicēsabi oi ca asérabi 'iti 'icē quixun sinánquin a bana cuacē unicama, ax ca cuēēinra cuēēnti 'icēn.

⁸ 'Ēx Juan 'ixun cana 'ēn ēnē ñucama cuanan isan. Usoquin ēnē ñucama cuanan isi cana ángel, an 'ē ismicē, a rabinux a tanáin rantin purúan. ⁹ 'Ēn a rabicascēxunbi ca 'ē caxa:

—Usai 'iaxma ca 'it. Mibētan, an min 'acēsaribi oquin an Nucēn Papa Diosan bana uni ñuixuncē unicama 'imainun an ēnē quiricanu cuēnēocē banacama upí oquin sinánquin cuacē unicaman 'acēsaribi oquin cana 'ēnribi ax quicēsabi oquin 'aquin Nucēn Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'ē rabixunma Nucēn Papa Diosēshi rabit.

¹⁰ Usaquin catancēxun ca ēsaquinribi 'ē caxa:

—'Ēnē quiricanu cuēnēocē ñucama camina unpuquinma chanioquin ñuiti 'ain, camabi unían 'unánun, anun ēnē ñucama 'iti nētē ca 'urama 'icē, usa 'ain. ¹¹ A nētē 'urama 'aínbi ca an ñu 'atima 'acē unicaman an 'acēsabi oquin 'ati 'icēn, axa 'uchacē unix ca usabii 'uchati 'icēn, an upí ñu 'acē unin ca an 'acēsabi oquin 'ati 'icēn, ax Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oi 'icē unix ca usabi 'iti 'icēn.

¹² Xēnibucēma 'ain cana uti 'ain. Uquin cana an ñu upí 'acē 'ēn unicama uisoquin cara ñucama 'axa, usaribi oquin cupíoquin cuēēnun 'imiti 'ain. ¹³ 'Ēx cana uisa ñubia 'aíma 'aínbi 'iacēn. Usa 'aish cana ēnē menu 'icē ñucama cēñúcēbē usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana “A” 'imainun tsiánquinribi 'unánti bana “Z” asaribi 'ain.

¹⁴ Ui unicamax cara a ēmanu atsínxun, anu 'icē anun uni bamatimoi tsóti i bimi biti sinani, chupa uxuira chuañumasa 'inun aín nuitua upí 'iminun Jesucristomi catamētia, acamax ca anu 'aish cuēēinra cuēēnti 'icēn. ¹⁵ Usa 'aínbi ca 'aisama unicamax a ēma ēmáinshi 'iti 'icēn. An ñu 'aisama sináncē unicama, an ñu xēcē ñubē unicama, aín xanuma 'icēbi bētsi xanu cuēēncē unicama, aín bēnēma 'icēbi bētsi uni cuēēncē xanucama, an uni 'acē unicama, an Nucēn Papa Diosmabi bētsi ñu rabicē unicama, axa uni paránti cuēēni cēmēcē unicama, acamax ca a ēmanu atsíntima 'icēn. Ca ēmáinshi 'iti 'icēn.

¹⁶ 'Ēx cana Jesús 'ain. Usa 'ixun cana axa 'ēmi catamēcē unicaman ēnē ñucama 'unánun 'ēn ángel mia canun xuan. 'Ēx cana David, axa judíos unibunēn 'apu 'iá, aín rēbúnqui 'ain. Usa 'aishbi cana 'ēx David 'icēma pan 'ain 'iacēn. Pēcaratia xaba 'inúan 'ispon urucē usaribi cana 'ēx 'iti 'ain.

¹⁷ Usoquin caia ca Carnero 'icēsaribitia unin 'ucha cupí bama, Cristo, amia ax catamēcē unicamabētan Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan —bēnētishi ca ut —quixun a caia. An atun bana cuacē unicamanribi ca —bēnētishi ca utēcēn —quixun a cati 'icēn.

Shimaia uni 'unpax 'acatsi bënëcësa usaribitia ax Jesuscristonan 'icatsi bënëcë uni, an ca ami catamëquin Jesucristo —ëx cana minan 'iisa tani —quixun cati 'icën. Usaía 'ia ca Cristonën ainan 'imianan xëñibua 'aínbi abë 'inun 'imiti 'icën, cupímashi.

¹⁸ An ënë quiricanu cuënëocë bana iscë unicama cana ësaquin cain:

—An ënë banacama isquinbi ax quicësama oquin bëtsi banacëñun mëscuquin ñuixuncë, a ca Nucën Papa Diosan ënë quiricanu cuënëocë banacamaxa uni tëmëramiti quicësabi oquin tëmëramiti 'icën. ¹⁹ Uicamanribi cara ënë quiricanu 'icë Nucën Papa Diosan bana ñuiquinbi bëtsi bëtsi bana —a banax ca 'aisama 'icë —quiquin a uni ñuixunima, acama ca Nucën Papa Diosan ënë quiricanu cuënëoquin ñuicë Jerusalén ió anu abë 'itimoquin 'imianan anu 'icë quiricanua 'icë aín anë a tërënti 'icën.

²⁰ An ënë ñucama 'ë ismicë, an ca 'ë caia:

—Cana bënëtishi utëcënti 'ain.

Cacëxun cana cuëëinra cuëënquin —asábi ca, usai ca 'iti 'icën, ca ut —quixun, Nucën 'Ibu Jesús cain.

²¹ Nucën 'Ibu Jesucristonën aín uni 'icë mitsu nuibaquin 'aquincëxmi upí 'iti cana cuëënin. Usai 'iti cana cuëënin. Ashi.